3439

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΤΗΣ

ΝΕΑΣ ΕΠΤΑΛΟΦΟΥ.

Ἀναγινώσκοντές ποτε τὸ ἀριστούργημα τῆς Ποιητικῆς Μούσης ἐθνοφιλοῦς τινος ποιητοῦ, τοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου, τοῦ πρὸ μικροῦ εἰς τὴν ἀθανασίαν ἀποδημήσαντος, ἠσθάνθημεν δάκρυα λυγρὰ, τέγγοντα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν, ὅτε, κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πρώτων ἐκείνων στίχων

χώρα μεγαλοφυΐας, εἰς τοὺς κόλπους σου τὸ πάλαι

ἀνεβλάστουν, ὦ πατρίς μου, αἱ ἰδέαι αἱ μεγάλαι,

ἀνεπολήσαμεν τῶν εὐκλεῶν ἐκείνων ἡμερῶν, καθ' ἃς ἡ φίλη ἡμῶν πατρὶς, ἀγλαοφαρὴς, ἀγλαόκουρος καὶ ἀγλαοφεγγὴς, ἐπεδαψίλευε διὰ χειρὸς ἐλευθερίου τὰ φῶτα, τὸν πολιτισμὸν εἰς ἅπασαν τὴν οἰκουμένην, καὶ, ἀντιπαραθέντες τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πρὸς τὴν νῦν, δὲν ἠδυνήθημεν ἵνα μὴ ἀνακράξωμεν καὶ ἡμεῖς

εἰς τοὺς κόλπους σου φεῦ! τώρα ἐμφωλεύει ἀμουσία,

ὦ πατρίς μου, τῶν γραμμάτων· διατί τόση θυσία ;

Καὶ αἴφνης ὁ νοῦς ἡμῶν ἀπηνέχθη εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τὴν μεγαλώνυμον, λέγομεν, ἐποχὴν τοῦ Περικλέους, καὶ ὡς ἐν Ἐνυπνίῳ καθεωρῶμεν τοὺς ἰσοθέους ἐκείνους φῶτας, οἵτινες ἐγένοντο ἀρχηγέται τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ, διαβατικὸν ῥίπτοντες βλέμμα ἐπὶ τῆς τότε ἱστορίας τοῦ Ἔθνους ἡμῶν, ἐσκέφθημεν, ἐλογίσθημεν, ἀνεμνήσθημεν, ἐῤῥεμβάσαμεν, εἴδομεν, καὶ ἰδοὺ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς σκέψεως ἡμῶν, ἰδοὺ πᾶν ὅ,τι εἴδομεν.

Ἔπαυσεν ἡ σωματικὴ πάλη, ἤρξατο ἡ διανοητική· ὁ Θεμιστοκλῆς, Ἀριστείδης, Κίμων ἀπέθανον, βασιλεύει ὁ Περικλῆς· ὁ Περικλῆς βασιλεύει, καὶ ἡ διάνοια ἡγεμονεύει· σκῆπτρον αὐτῆς ἡ μεγαλοφυΐα τῶν συγγραφέων, σῶμα ὁ πολιτισμὸς τοῦ λαοῦ, στόμα αὐτῆς ἔνδοξον, γοητευτικὸν, ἐφέλκον τὰς καρδίας, τὸ στόμα τοῦ Ὀλυμπίου Περικλέους. Ὁ Περικλῆς βασιλεύει· τί πρῶτον νὰ ἴδῃ τις; ποῦ νὰ στρέψῃ τὸ βλέμμα; τί πρῶτον νὰ θαυμάσῃ; Ἐξέλθωμεν εἰς τὴν ὁδόν. Ἔνθεν μὲν πλήττει τὰ ὄμματα ἡμῶν ἡ ζωγραφικὴ τοῦ Πολυγνώτου, ἡ γλυπτικὴ τοῦ Φειδίου, ἔνθεν δὲ ἀντηχεῖ εἰς τὰ ὦτα ἡμῶν ἡ πολιτικὴ φωνὴ τοῦ Περικλέους. Ἐνταῦθα ὁ λαὸς ἐπευφημεῖ τὰς τραγῳδίας καὶ κωμῳδίας μετὰ μεγίστης λεπτονοίας καὶ καλαισθησίας, ἐκεῖ ὁ λαὸς συῤῥέει ὅπως ἴδῃ τοὺς Εὐθύφρονας, Πώλους, Γοργίας, καταβαλλομένους ὑπὸ τῆς ἀκαταβλήτου εἰρωνείας τοῦ Σωκράτους. Πανταχοῦ κίνησις, πρόοδος, ἐπίδοσις.

Τότε δὲ ἠρωτήσαμεν ἡμᾶς αὐτοὺς περὶ τοῦ αἰτίου τῆς τότε προόδου, καὶ ἀπηντήσαμεν ἀδιστάκτως, ὅτι τούτων ἁπάντων αἴτιος ἦν ἡ δημοσιογραφία, ἤ, διὰ νὰ εἴπωμεν γενικώτερον καὶ καθ' Ὅμηρον, ἡ δ η μ ι ο υ ρ γ ί α, ἡ διηνεκὴς ἐργασία τῶν πεπαιδευμένων διὰ τὸν λαόν. Τὸ πνεῦμα τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας ἐφάνη ἤδη ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως αὐτῆς· αἱ τέχναι, αἱ ἐπιστῆμαι, τὰ γράμματα δὲν ἦσαν, ὡς ἐν Αἰγύπτῳ, Ἰνδίᾳ καὶ ταῖς λοιπαῖς Ἀσιάτισι χώραις, εἰδικὸν κληροδότημα προνομιούχων τινῶν τάξεων· τὸ σῶμα τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας ἦν συμπαγὲς καὶ ἀνάλογον· προοδευούσης τῆς κεφαλῆς, τῆς τῶν πεπαιδευμένων τάξεως, συμπροώδευον καὶ τὰ μέλη, ἤτοι ὁ δῆμος, ὁ λαός. Οἱ πρῶτοι διδάσκαλοι τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας, οἱ ποιηταὶ, κατανοήσαντες τὴν φύσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τὴν ἱερὰν αὐτῶν ἀποστολὴν, ὠνομάσθησαν δ η μ ι ο υ ρ γ ο ὶ, ἐργαζόμενοι δηλονότι ὑπὲρ τοῦ δήμου, ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ, συνῳδὰ τῇ ἀναπτύξει τῆς τῶν πεπαιδευμένων τάξεως. Καὶ οὕτως ἡ παιδεία, ἡ ἀνάπτυξις, ὁ πολιτισμὸς, ἅτινα

ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι περιορισθέντα ἐν τοῖς ἀτόμοις οὐδεμίαν ἐποίησαν πρόοδον, ἀλλὰ διέμειναν στάσιμα, θαυμασίως ἐν Ἑλλάδι ἐπέδοσαν γενικευθέντα, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ῥώμην καὶ ἐκ τῆς Ῥώμης εἰς ἅπασαν τὴν Εὐρώπην μεταφυτευθέντα, ἀνύψωσαν τὸν ἀνθρώπινον νοῦν εἰς τὸν θεόθεν αὐτῷ κληρωθέντα προορισμόν. Καὶ ἐν ὅσῳ μὲν ἡ τῶν πεπαιδευμένων τάξις ἐξηκολούθει ἀναγνωρίζουσα τὴν ὑψηλὴν αὐτῆς ἀποστολὴν, τὴν τῆς δημιουργίας, ἡ Ἑλλὰς προώδευε θαυμασίως· ἀλλ' ἐπῆλθεν ἐποχὴ ἀποφρὰς, καθ' ἣν οἱ σοφοὶ φυσιωθέντες παρημέλησαν τὴν δημιουργίαν, προείλοντο τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον, ἢ τὴν τοῦ θεοῦ, καὶ ἀπεφάσισαν ἵνα συγγράψωσι πρὸς ἐπίδειξιν καὶ οὐχὶ πρὸς ὠφέλειαν, καὶ ἔκτοτε ἄρχεται τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἐκπίπτον ἠθικῶς, ἔκτοτε ἐκλείπει ἡ ἀνάπτυξις τοῦ λαοῦ, καὶ ἡ τῶν πεπαιδευμένων τάξις, καίπερ ἐντρυφῶσα ἐν τοῖς ἀγλαοῖς κήποις τῶν προγονικῶν Συγγραμμάτων, ἐκπίπτει βαθμιαίως, ἀκολουθοῦσα τὴν ἐκπτωσιν τοῦ λαοῦ, καὶ ἐπαισθανομένη τῆς βαθμηδὸν καταλαμβανούσης αὐτὸν βαρβαρότητος· ἀλλ' οὐδ' οὕτως αἱρεῖ τὴν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς ἀχλὺν, ἐξακολουθεῖ δὲ τὴν πεπωρωμένην ἐκείνην πορείαν, μέχρις οὗ κατεστράφη ἅπας ἐκεῖνος ὁ πολιτισμὸς, καὶ ψηλαφητὸν σκότος ἀμαθίας ἐπεσκίασεν ἅπαν τὸ Ἔθνος ἡμῶν.

Ἀλλ' ἤδη ἀπὸ μεσοῦντος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἄνδρες μεγαλοφυεῖς, κατανοήσαντες τὴν ἀνάγκην τῆς δημιουργίας, ἐπεδόθησαν ὅλοι εἰς αὐτὴν, καὶ τὸ Ἔθνος ἡμῶν ἤρξατο ἵν' ἀνανήφῃ ἀπὸ τοῦ βαρέος ληθάργου, εἰς ὃν ἀπὸ τοσούτων αἰώνων ἔπεσε, καὶ Σχολεῖα, Γυμνάσια ἤρξαντο νὰ συνιστῶνται, καὶ ὁ λαὸς βαθμηδὸν ν' ἀναπτύσσηται. Ἐπῆλθεν ὁ ΙΘ'. αἰὼν, καὶ σοφός τις, οὗ τινος τὸ ὄνομα πᾶς Ἕλλην μετ' εὐγνωμοσύνης καὶ εὐλογιῶν ὀφείλει νὰ προφέρῃ, ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς, κατέδειξεν ἔτι μᾶλλον τὴν ἀνάγκην τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ λαοῦ, καὶ τὴν ὑποχρέωσιν τῆς δημιουργίας, ἥτις ἐπιβάλλεται θεόθεν καὶ ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου εἰς τὴν τῶν πεπαιδευμένων τάξιν. Ὁ πεπαιδευμένος, ἔλεγεν ὁ μακάριος οὗτος ἀνὴρ, σοφοῦ ἔθνους τὰ μάλιστα διαφέρει τοῦ πεπαιδευμένου βαρβάρου ἔθνους. Ὁ μὲν ὁμοιάζει τῷ λαμπρῷ φέγγει τοῦ ἡλίου ἐν μέσῳ ἀπειροπληθῶν ἀστέρων, ὁ δὲ τῷ ἀμυδρῷ φωτὶ λύχνου ἐν μέσῳ σκότους παχυλοῦ.

Ἡ φωνὴ τοῦ ἀοιδίμου Κοραῆ ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν πολλῶν τότε λογίων ἐν τῷ Ἔθνει ἡμῶν, καὶ Κοῦμαι, Δοῦκες, Κομμηταῖ, Κοκκινάκαι καὶ λοιποὶ ἤρξαντο τότε ἐργάζεσθαι ἀνενδότως ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, ἤρξαντο δημιουργεῖν, συμβοηθούμενοι εἰς τοῦτο ὑλικῶς ὑπὸ τῶν Ζωσιμαδῶν, Καπλανῶν καὶ ἑτέρων εὐκαταστάτων. Διότι, ὁμολογητέον καὶ τοῦτο, ἡ ἠθικὴ τάσις χρήζει τὴν ὑποστήριξιν αὐτῆς, τῆς ὑλικῆς βοηθείας, ἧς ἄνευ οὐδὲν ἐστι γενέσθαι τῶν θεόντων. Ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν τούτων ἐκρίθη ὡς τὸ προσφορώτερον μέσον πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ ἡ δημοσιογραφία, ἡ ἔκδοσις διαφόρων Ἐφημερίδων καὶ Περιοδικῶν, καὶ ἤρξατο τότε ἡ ἔκδοσις τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ, ἐφημερίδος, προτιθεμένης ἵνα μυήσῃ εἰς τὰ τῆς Φιλολογίας μυστήρια τὸν δῆμον, τὸν λαόν· καὶ τὸ Ἔθνος ἡμῶν, ἀρξάμενον νὰ προοδεύῃ, ἐποίησεν ἐν 50 ἔτεσι βήματα, τοσοῦτον γιγαντιαῖα εἰς τὸν πολιτισμὸν, ὥστε ἐξέπληξε τὴν σοφὴν Εὐρώπην.

Ἀλλὰ, δυστυχῶς, ἀφοῦ ἤδη ἐποιήσαμεν τὸ ἥμισυ τῆς ὁδοῦ, κόπωσίς τις καὶ κάρωσις κατέλαβεν ἡμᾶς, καὶ ἀντὶ τῆς δημιουργίας, ἠρξάμεθα καὶ αὖθις προελόμενοι τὴν ἐπίδειξιν. Τὰ δημιουργικὰ Συγγράμματα ἤρξαντο ἵνα ἐλαττῶνται ἐπαισθητῶς, τὰ μὲν δι' ἔλλειψιν ἀναγνωστῶν, τὰ δὲ δι' ἔλλειψιν ὑποστηρίξεως ἀπὸ μέρους τοῦ δημοσίου· διότι (περιερχόμεθα εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ εἴπωμεν καὶ τοῦτο) τὸ δημόσιον ἔχει βεβαίως τὴν ἀνθυποχρέωσιν τοῦ νὰ ὑποστηρίζῃ ὑλικῶς τὸν ἔχοντα τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ νὰ ἐργάζηται δι' αὐτὸ ἠθικῶς. Καὶ οὕτως ἐξ ὅλων τῶν δημιουργικῶν, εἴτε Περιοδικῶν Συγγραμμάτων, δύο μόνον ἐναπολείπονται σήμερον ἡμῖν, ἡ Νέα Πανδώρα, καὶ αὕτη οὖσα ἀνάγνωσμα μᾶλλον τῶν σπουδαίων ἢ τοῦ λαοῦ, καὶ ἡ Χρυσαλλίς.

Ὑπὸ τοιούτων ὁρμώμενοι σκέψεων, ἀνελάβομεν τὴν ἔκδοσιν τῆς ΕΠΤΑΛΟΦΟΥ ὑπὸ τὸν τίτλον ΝΕΑΣ, ἀπὸ δύο ἤδη ἐτῶν ἐπιτυχῶς ἐκδιδομένης ὑπὸ τοῦ δοκίμου καλαμοῦ τοῦ εὐφυοῦς καὶ ἀξιολόγου ἡμῶν ὁμογενοῦς Κ. Ι. Μ. Ῥαπτάρχου, ὅστις πολλὰ μογήσας ἐποίησε ταύτην ἀνάγνωσμα τερπνόν τε ἅμα καὶ ὠφέλιμον διὰ τὸν λαόν. Ὁ Κ. Ι. Μ. Ῥαπτάρχης, μὴ ἀρκούμενος εἰς ὅσας ἐπὶ τὸ βέλτιον τροποποιήσεις ἐπήνεγκεν εἰς τὴν ΕΠΤΑΛΟΦΟΝ, ἐσκόπει ἵνα ἔτι μᾶλλον βελτιώσῃ αὐτὴν, ὅτε ἀνάγκαι οἰκογενειακαὶ ἐβία-

σαν αὐτὸν, εἰ καὶ μετὰ λύπης, ἵνα παραιτηθῇ καὶ ἀναθῇ τὴν ἔκδοσιν ταύτης εἰς ἡμᾶς. Ἡμεῖς δὲ, ἐπιθυμοῦντες ἵνα φανῶμεν συνάδοντες ταῖς προθέσεσι τοῦ Κ. Ι. Μ. Ῥαπτάρχου, καὶ σκοποῦντες ἵνα καταστήσωμεν τὸ Σύγγραμμα τοῦτο σπουδαῖόν τε ἅμα καὶ τερπνὸν, εὐτράπελον σπουδαιολογίαν, ὡς ἐν τῇ Ἀγγελίᾳ ἡμῶν ἐλέγομεν, ἀπεφασίσαμεν, ἐπικαλούμενοι τὴν ἀρωγὴν πολλῶν λογίων ὁμογενῶν, καὶ τὴν συνδρομὴν τοῦ δημοσίου, ἵνα πρῶτον μὲν αὐξήσωμεν τὸ Σύγγραμμα καθ' ἓν τυπογραφικὸν φύλλον, δεύτερον δὲ ἐλαττώσωμεν τὸ ἀντίτιμον τῆς συνδρομῆς αὐτοῦ, καὶ τελευταῖον τροποποιήσωμεν τὸ Πρόγραμμα αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

Α΄. Ἐν τῷ πρώτῳ αὐτῆς μέρει ἡ ΝΕΑ ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ θέλει δημοσιεύει ἑκάστοτε ἄρθρόν τι Φιλολογικὸν, Ἐπιστημονικὸν, ἢ Τεχνικὸν, εἴτε πρωτότυπον, εἴτε ἐκ μεταφράσεως. Ὁ ἐλλόγιμος Κ. Β. Δ. Καλλίφρων, οὗ τινος ὁ κάλαμος πολλάκις ἤδη γνωστὸς ἐγένετο εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς δημόσιον, θέλει καταχωρεῖ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διάφορα ἄρθρα ἐκ τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ, οὗτινος ἐμνήσθημεν ἤδη, αὐτόχρημα κεκρυμμένους θησαυροὺς, καὶ εἰς ὀλιγίστους μόνον γνωστοὺς, οὓς πολλάκις ἀναγνόντες ἐλυπήθημεν καιρίως, βλέποντες ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν οἱ ἄνθρωποι μετελάμβανον γνώσεων, ἀγνώστων ἤδη τοῖς πολλοῖς. Ὁ Κ. Β. Δ. Καλλίφρων θέλει διασκευάζει ἐν πολλοῖς τὴν γλῶσσαν, κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς.

Β΄. Ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει θέλομεν δημοσιεύει διάφορα ἄρθρα, ἀφορῶντα τὴν οἰκιακὴν ἀνατροφὴν καὶ τὴν κατ' οἶκον ἀναστροφὴν, τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν, τὴν ὑγιεινὴν κλπ. ὡς καὶ διάφορα ἄλλα, ἐθνικὴν ἔχοντα τὴν ὕλην, ἐν οἷς θέλομεν ἀποφεύγει πάντοτε τὴν προσωπικότητα.

Γ΄. Ἐν τῷ τρίτῳ μέρει ἡ ΝΕΑ ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ θέλει δημοσιεύει βίους διαφόρων ἐνδόξων ἀνδρῶν, ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων, προτιμῶσα ἀείποτε τὰς βιογραφίας ἐκείνων, ὧν τὸ ὄνομα συνδέεται εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως μετὰ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἔθνους ἡμῶν.

Δ΄. Ἐν τούτῳ θέλουσι δημοσιεύεσθαι Ὁδοιπορικαὶ ἀναμνήσεις διαφόρων περιηγητῶν, εἴτε ἡμετέρων, εἴτε ἀλλοδαπῶν, ὡς καὶ θέλουσι περιγράφεσθαι ἐνίοτε τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα διαφόρων τόπων, αἱ νεώτεραι Γεωγραφικαὶ ἀνακαλύψεις καὶ διάφορα τοιαῦτα.

Ε΄. Ἐν τῷ πέμπτῳ μέρει θέλομεν δημοσιεύει διαφόρους Ἱστορικὰς ἀναμνήσεις, καὶ ἰδίως ἐκ τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας, ἐρανιζόμενοι ταύτας ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων Εὐρωπαίων ἱστορικῶν καὶ ἐκ τῶν Βυζαντινῶν.

Ϛ΄. Τὸ ἕκτον μέρος θέλει περιέχει διάφορα Διηγηματία, Σύμμικτα, Ποιήσεις καὶ λοιπά.

Ζ΄. Ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ μέρει θέλομεν μεταφράζει μυθιστορίαν τινὰ ἐκ τῶν νεωτέρων καὶ ἠθικωτέρων τῶν Εὐρωπαίων μυθιστοριογράφων.

Ἡ ΝΕΑ ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ λοιπὸν, παντοίαν ὕλην περιέχουσα, διήρηται εἰς ἑπτὰ διακεκριμμένα μέρη, ὧν τὸ μὲν πρῶτόν ἐστιν ἀποκλειστικῶς σπουδαῖον, τὸ δὲ δεύτερον ἐθνικὸν καὶ οἰκογενειακὸν, τὸ τρίτον βιογραφικὸν, τὸ τέταρτον γεωγραφικὸν, τὸ πέμπτον ἱστορικὸν, τὸ ἕκτον ἀποκλειστικῶς τερπνὸν, καὶ τὸ τελευταῖον μυθιστορικόν. Ὥστε ἕκαστος δύναται ν' ἀνεύρῃ ἐν τῷ Συγγράμματι τούτῳ ὕλην ποικίλην καὶ παντοίαν πρὸς ἀνάγνωσιν.

Εὐελπιστοῦμεν, λέγομεν καὶ αὖθις, ὅτι τὸ νοῆμον κοινὸν, εἰς ὃ ἡ ἀνάγκη Περιοδικῶν Συγγραμμάτων εἶναι ἐπαισθητὴ, θέλει συνδράμει ἡμᾶς εἰς τὴν ἔκδοσιν ταύτην, ἣν ἀνελάβομεν· ὑποσχόμεθα δὲ ὅτι καὶ ἡμεῖς θέλομεν προσπαθήσει παντὶ σθένει ὅπως φανῶμεν ἄξιοι τῆς συνδρομῆς αὐτοῦ.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 15 ἰανουαρίου 1865.

Οἱ Ἐκδόται

ΣΤΑΥΡΟΣ Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ

ΔΗΜ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ.

ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ ΝΕΑ.

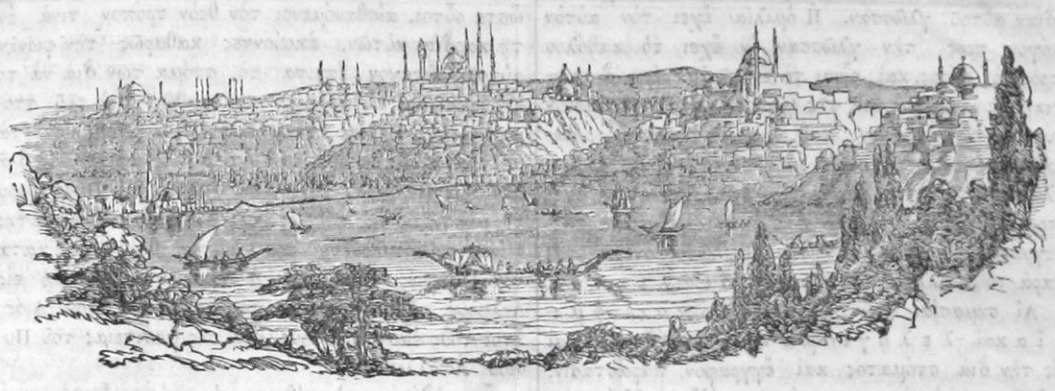

15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ, 1865. ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ. ΑΡΙΘΜΟΣ 1.

ΕΡΜΗΣ ΛΟΓΙΟΣ.

Γνωστὸν βεβαίως ὑπάρχει εἰς τοὺς πλείστους τῶν ὁμογενῶν τὸ ὄνομα Λ ό γ ι ο ς Ἑ ρ μ ῆ ς. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐξεδίδετο ἀπὸ τοῦ 1811—1821 ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας ὑπὸ ὁμογενῶν, περιπύστων σοφίᾳ τε καὶ ἀρετῇ, φιλολογικὴ ἐφημερὶς, δι᾽ ἧς μετωχετεύοντο εἰς τὸ Ἔθνος ἡμῶν διάφοροι ἐπισήμων Ἑλληνιστῶν τῆς Εὐρώπης διατριβαὶ, περὶ παντοίαν καὶ ποικίλην ἀσχολούμεναι ὕλην, καθὼς καὶ οὐκ ὀλίγαι πρωτότυποι παρὰ τῶν τότε σοφῶν τοῦ Ἔθνους συντεταγμέναι διατριβαὶ καὶ ἐκθέσεις κλπ. τιμὴν τῷ ὄντι ἐμποιοῦσαι εἰς τε τοὺς συγγραφεῖς καὶ ἐκδότας τούτων, καὶ εἰς ὅλον ἐν γένει τὸ Ἔθνος, ἐνώπιον μάλιστα τῆς Εὐρώπης. Ἡ πολλαχῶς τὸ Ἔθνος ἡμῶν, ἐν κρισιμωτάταις μάλιστα περιστάσεσιν, ὠφελήσασα ἐφημερὶς αὕτη εἴτε περιοδικὸν, κατὰ δεκαπενθημερίαν ἐκδιδομένη, καὶ σήμερον, μετὰ παρέλευσιν ὁλοκλήρου πεντηκονταετηρίδος, ἀναδιφωμένη, ἐφελκύει τὸν θαυμασμὸν ἁπάντων, παντοίας ἐπωφελοῦς καὶ ἐμβριθοῦς βρίθουσα ὕλης. Τοσούτῳ δὲ περισσότερον θαυμάζει ὁ ἀναγνώστης, ὅσῳ βλέπει ὅτι τὰ μετὰ ἥμισυν αἰῶνα ἐκδιδόμενα δὲν δύνανται, δυστυχῶς, ν᾽ ἀνθαμιλλῶνται πρὸς τὸ ἐθνικὸν τοῦτο σύγγραμμα, ὅπερ δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν ὄντως πρόδρομον τῆς καθ᾽ ἡμᾶς ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων.

Ἐπιποθοῦντες πρὸ καιροῦ ἵνα καταστήσωμεν γνωστὰς καὶ εἰς τὴν νεωτέραν γενεὰν τὰς οὐσιωδεστέρας τῶν ἐν αὐτῇ διατριβὰς, πρωτοτύπους τε καὶ μὴ, ἀρχόμεθα ἀπὸ τῆς σήμερον δημοσιεύοντες ταύτας κατ᾽ ἐκλογὴν ἐν τῇ ΝΕΑ ΕΠΤΑΛΟΦΩ, ὅπως, ὅσον τὸ δυνατὸν, καταστῇ αὕτη ἐφάμιλλος τοῦ περιωνύμου τούτου καὶ ἱστορικοῦ περιοδικοῦ, καὶ ἐθνικὸν ὅλως χρῆμα, πεποιθότες ὅτι θέλομεν εὐαρεστήσει τοὺς τὰ πατρῷα πρὸ πάντων, ἐν λόγοις τε καὶ ἔργοις, σεβομένους.

Ἐπειδὴ δὲ ὅπως δήποτε ἡ γλωσσικὴ ἔκφρασις ἔλαβεν ἐπαισθητὴν ἤδη βελτίωσιν, ἐξαιτούμεθα συγγνώμην, ἂν ἐπιφέρωμεν ἐνιαχοῦ τροποποίησίν τινα περὶ τὰς λέξεις τῶν δημοσιευομένων διατριβῶν, ὅτε καὶ ὅπου δεῖ. Ἡ ἀναδημοσιευομένη περὶ φιλολογίας διατριβὴ εἶναι πόνημα τοῦ σοφοῦ καὶ φιλέλληνος Θιέρσου, ἐκφωνηθεῖσα παρ᾽ αὐτοῦ ἐνώπιον τῆς σοφῆς ὁμηγύρεως τῶν μελῶν τῆς ἐν Μονάχῳ Βασιλ. Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τῷ 1813. Τοιαῦται φιλολογικαὶ διατριβαὶ εὑρίσκονται παρὰ Γερμανοῖς πολλαί.

Β. Δ. ΚΑΛΛΙΦΡΩΝ.

ΠΕΡΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ.

Ὑπὸ τὴν λέξιν λ ό γ ο ς ἐν τῇ συνθέτῳ λέξει φ ι λ ο λ ο γ ί α δὲν πρέπει νὰ ἐννοῶμεν αὐτὸ τοῦτο τὸ λ ό γ ο ς ἢ γ λ ῶ σ σ α, καὶ νὰ ἐξηγῶμεν τὸ φ ι λ ο λ ο γ ί α διὰ τοῦ ἀ γ ά π η, σ π ο υ δ ὴ περὶ τὸν λ ό γ ό ν, σ π ο υ δ ὴ τῆς γ λ ώ σ σ η ς, ἢ, ἔτι στενώτερον, διὰ τοῦ γ ρ α μ μ α τ ι κ ὴ σ π ο υ δ ή. Ἐπειδὴ ἡ λέξις λ ό γ ο ς σημαίνει καὶ τὸν λ ο γ ι σ μ ὸ ν ἢ τὴν σ κ έ ψ ι ν, ἐξ οὗ τὸ λ ο γ ί ζ ε σ θ α ι, καὶ τὸ διὰ τοῦ λογισμοῦ, τῆς σκέψεως κεκτημένον: τὸ λ ε λ ο γ ι σ μ έ ν ο ν· ὅταν δὲ τοῦτο ἐκτεθῇ διὰ λέξεων καὶ λόγων, σημαίνει προσέτι καὶ τὴν ὁ μ ι λ ί α ν: ἤτοι παράστασιν, μορφὴν τοῦ λελογισμένου, καὶ οὐδέποτε ἁπλῶς τὸν λόγον ἢ τὴν γλῶσσαν, ἥτις διαφέρει ὅλως διόλου τῆς ὁμιλίας· διότι ἡ ὁμιλία εἶναι

ἡ αὐτὴ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, ἐνῷ ἕκαστον ἔθνος ἔχει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ γλῶσσαν. Ἡ ὁμιλία ἔχει τὸν αὐτὸν λόγον πρὸς τὴν γλῶσσαν, ὃν ἔχει τὸ καθόλου πρὸς τὸ μέρος, καὶ εἶναι τὸ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ διανοητικῇ δυνάμει καὶ διὰ τῆς γλώσσης ἀναπτυσσόμενον σύστημα τῶν σχέσεων, καθ' ἃς συνέχονται πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς ἄλλα αἱ ἰδέαι καὶ ἔννοιαι, ἐνῷ ἡ γλῶσσα παρίστησι μόνον τὴν σημασίαν τῶν σχέσεων ἐκείνων, διὰ τῶν παρ' ἑκάστῳ ἔθνει παραδεδεγμένων φθόγγων καὶ νόμων. Ἡ γλῶσσα ὀνομάζεται παρὰ τοῖς Ἕλλησι καὶ φ ω ν ὴ, δ ι ά λ ε κ τ ο ς.

Αἱ σημασίαι τῶν λέξεων λ ό γ ο ς, ὁ μ ι λ ί α καὶ λ ε λ ο γ ι σ μ έ ν ο ν μετέβησαν καὶ εἰς τὴν διὰ στόματος καὶ ἔγγραφον παράστασιν, δηλοῦσαι καὶ τὸ παριστάμενον, ἐξαγγελλόμενον, ἀποδεικνύμενον, καὶ λεγόμενον. Ὅθεν Λόγοι τοῦ Αἰσώπου, οἱ Μῦθοι — Λόγοι Δημοσθένους κτλ. Ὡσαύτως διηγήσεις συμβάντων, μῦθοι (κατὰ τὴν ἀρχαίαν σημασίαν τῆς λέξεως), εἰδήσεις, τῶν ὁποίων ἡ συλλογὴ ἦν ἔργον τῶν πρῶτον ἐν πεζῷ συγγραψάντων λόγῳ, ἐξ οὗ καὶ Λ ο γ ο γ ρ ά φ ο ι ὅλοι ὠνομάζοντο, καὶ τὰ συγγράμματα αὐτῶν Λ ό γ ο ι· ὀνόματα, ὧν οὐδὲ ἴχνος φαίνεται ἐν τῷ ἐπικῷ αἰῶνι. Ἡ χρῆσις τῶν λέξεων τούτων περιωρίσθη διὰ τῆς λέξεως ἔ π ο ς (παρὰ τὸ εἰπεῖν), ὅπερ ἔλαβε τὴν σημασίαν λόγου, καθ' ὑψηλοτέρους συντεθειμένου νόμους, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἐ π ο π ο ι ί α, τὸ δὲ λ ό γ ο ς ἔμεινε πλέον ὄνομα, ἰδιάζον εἰς τὸν πεζὸν λόγον.

Τὸ ἐξαγγελλόμενον ἢ λεγόμενον, ὡς πρὸς τὸν διδασκόμενον ἢ μανθάνοντα αὐτό, εἶναι γ ν ώ σ ε ι ς· ὅθεν λ ό γ ι ο ι οἱ ἐγκρατεῖς τῶν γνώσεων τούτων· ἦγουν οἱ πεπαιδευμένοι, ὡς, π. χ. ἀπαντᾶται παρ' Ἡροδότῳ «λόγιοι Περσῶν, Αἰγυπτίων». Ἀφοῦ αἱ λέξεις φ ι λ ό σ ο φ ο ς καὶ φ ι λ ο σ ο φ ί α εἰσήχθησαν εἰς τὴν συνήθειαν, ἐγένετο ἀκολούθως χρῆσις καὶ τῶν λέξεων φ ι λ ο λ ό γ ο ς καὶ φ ι λ ο λ ο γ ί α ἀντὶ τοῦ λόγιος καὶ λόγιοι, κατ' ἀναλογίαν.

Εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους ἦσαν γνωσταὶ μόνον αἱ λέξεις σ ο φ ὸ ς καὶ σ ο φ ι σ τ ὴ ς, αἵτινες καὶ παρ' Ἡροδότῳ φαίνονται ταὐτοσήμαντοι, σημαίνουσαι ὅλους ἐκείνους τοὺς ἄνδρας, οἵτινες ἐσπούδαζον ὅπως κοσμήσωσι τὸν βίον μὲ τὴν ἀληθῆ ἠθικήν, εἴτε δι' ἐρευνῶν, εἴτε διὰ νομοθεσιῶν, εἴτε καὶ διὰ μουσικῆς. Αἱ λέξεις αὗται εἶναι ἐπίσης ἄγνωστοι εἰς τὸν ἐπικὸν αἰῶνα, καὶ μόνον εἰς τοὺς Ὁμηρικοὺς Ὕμνους ἀπαντᾶται κατὰ πρῶτον ἡ λέξις σ ο φ ί η· μετὰ τὸν Λυκοῦργον ὅμως ἕως τοῦ Πινδάρου, οἱ νομοθέται, οἱ ποιηταί, καὶ οἱ ἀκολούθως ὀνομασθέντες φ ι λ ό σ ο φ ο ι, λέγονται κοινῶς σ ο φ ο ὶ καὶ σ ο φ ι σ τ α ί· καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ περιφωτισμένοι, εὐεργέται καὶ ἀναμορφωταὶ θεωρούμενοι τοῦ ἔθνους.

Ὅ,τι δὲ οὗτοι ἐγνώριζον, ἐθεωρεῖτο ὡς ἀνώτερόν τι κτῆμα, οὐχὶ διὰ τῆς ἐπιμελείας προσγινόμενον, ἀλλὰ κεχαρισμένον εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τῶν θεῶν, οἵτινες τὸ ἐνέπνεον εἰς αὐτούς, ὡς εἰς ἠγαπημένους, οὕτως, ὥστε οὗτοι, αἰσθανόμενοι τὸν θεὸν τρόπον τινὰ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, ἀκούοντες καθαρῶς τὴν φωνὴν αὐτοῦ, ἤνοιγον ἔπειτα τὸ στόμα των διὰ νὰ τὸ κηρύξωσι καὶ εἰς ἄλλους· καὶ καθὼς διὰ τοῦ στόματος τῆς Πυθίας ἀπεκάλυπτεν ὁ Ἀπόλλων τὰ μέλλοντα, οὕτως ἐθεώρουν ὅτι ὁ θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ μὲν τοῦ Πινδάρου τὴν ᾠδήν, διὰ δὲ τοῦ Πυθαγόρου τὰ μυστήρια τῆς φύσεως κτλ. Καὶ καθὼς ὁ νομοθέτης Μίνως συνεβουλεύετο τὸν ὕψιστον θεὸν Δία, κατὰ τὸν Ὅμηρον, οὕτω καὶ ὁ Λυκοῦργος μετέβη εἰς Δελφοὺς, διὰ νὰ μάθῃ τὰς ἀποφάσεις τοῦ Διός: ἤτοι τοὺς ἑαυτοῦ νόμους, διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος.

Ὅ,τι ἠδύνατο νὰ μάθῃ τις ἐν τούτοις ἦτο παντοχοῦ ὀλίγον καὶ ἐλλιπὲς, καὶ ἐπὶ Σωκράτους ἀκόμη τόσον ἀσθενὲς, ὥστε εὐκόλως ἐγίνετο λεία τῶν Σοφιστῶν. Ὁ Πίνδαρος λέγει,

« . . . Σοφὸς ὁ πολ-
λὰ εἰδὼς φυᾷ.
Μαθόντες δὲ, λάβροι
παγγλωσία, κόρακες ὥς,
ἄκραντα γαρύετον,
Διὸς πρὸς ὄρνιχα θεῖον».

Ἀλλὰ περὶ αὐτοὺς καὶ τοὺς προτέρους χρόνους τὰ μαθήματα ἔλαβον πολὺ μεγαλητέραν ἔκτασιν, καὶ τρεῖς ἄνδρες κυρίως: ὁ Πυθαγόρας, Ἡρόδοτος καὶ Ἱπποκράτης, ηὔξησαν ἐπὶ πολὺ τὴν τοῦ μανθάνειν ὑπόληψιν· ὁ μὲν Πυθαγόρας, ὡς κατευθύνων καὶ ὁδηγῶν τὴν μάθησιν κυρίως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν σχέσεων τῶν ὄντων, καὶ στερεώσας διὰ τούτου, ὑπὲρ πάντα ἄλλον, τὴν Μαθηματικὴν, κατὰ τὴν ἀρχαίαν τῆς λέξεως σημασίαν λαμβανομένην, καθ' ἣν συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ Μουσικὴ καὶ ἡ Ῥυθμική· ὁ δὲ Ἡρόδοτος, ὡς καταστήσας τοὺς λόγους καὶ τὰς διηγήσεις, τὴν λογογραφίαν, ἱστορίαν, καὶ δοὺς εἰς αὐτὴν ἔκτασιν πλατυτέραν διὰ τῆς περιγραφῆς τῶν ἠθῶν, τῆς σοφίας, τῶν ἔργων καὶ τῶν πράξεων τῶν ἐθνῶν τῆς γῆς, καὶ διὰ τῆς ἐκθέσεως καὶ ἀποδείξεως τῶν ὅσα αὐτὸς οὗτος ἠρεύνησε καὶ ἐξήτασεν (ὡς ὠνόμασεν ὁ ἴδιος τὸ σύγγραμμά του ἱ σ τ ο ρ ι κ ὴ ν ἀ π ό δ ε ι ξ ι ν), πατὴρ γενόμενος τῆς Ἱστορίας, Χρονολογίας, Ἐθνογραφίας καὶ Γεωγραφίας· ὁ Ἱπποκράτης, τέλος, ὡς συλλέξας τὰς παρατηρήσεις τῶν Ἀσκληπιαδῶν περὶ τῶν δυνάμεων καὶ γεννημάτων τῆς φύσεως, καὶ τῆς εἰς τὸ κοινὸν καλὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐπιῤῥοῆς αὐτῆς, ὅπως, πλουτίσας αὐτὰς διὰ τῶν θησαυρῶν τῆς ἰδίας αὐτοῦ πείρας, καὶ φωτίσας διὰ τῶν γνώσεων της Ἰωνικῆς Φυσικῆς, καταστήσῃ ἐπιστήμην, ἧς ὅμως τὸ περιεχόμενον, κακῶς παρά τινων ἐννοηθὲν, περιωρίσθη εἰς τὴν Ἰατρικὴν μόνον, ἐνῷ, κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Ἱπποκράτους καὶ καθ' ἣν ἔδωκεν εἰς αὐτὴν ἔκτασιν, ὡς ἐν σχεδίῳ, ἐν τῷ θαυμασίῳ αὐτοῦ συγγράμματι «Περὶ ἀέρων, ὑδάτων καὶ τόπων», ἤθελε νὰ ἐρευνήσῃ καὶ νὰ ἐκθέσῃ ὅλην τὴν σχέσιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν φύσιν, τὴν

ἐξ αὐτῆς γένεσιν αὐτοῦ, τὴν ἐν αὐτῇ αὔξησιν καὶ φθοράν του, τὴν ἐπιῤῥοὴν αὐτῆς πρὸς τὴν χρηστοήθειαν, εὐδαιμονίαν καὶ τὸν φωτισμὸν τῶν ἐθνῶν ἐν γένει, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν μέρει, πρὸς τὴν αὔξησιν, τέλος πάντων, καὶ τὴν φθοράν των.

Παρὰ τῶν ἀνδρῶν τούτων καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτῶν ἐθεμελιώθη κυρίως ἡ τῶν γνώσεων ἔκτασις· ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἠσθάνθη τὴν ἐν αὐτῷ διπλῆν κλίσιν πρὸς τὸ μ α ν θ ά ν ε ι ν καὶ ἐ ρ ε υ ν ᾶ ν, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν δύο προῆλθεν ἡ φ ι λ ο λ ο γ ί α καὶ φ ι λ ο σ ο φ ί α, οὐχὶ κεχωρισμέναι ἀλλήλων, ἀλλ' ἡ μία προϋποθέτουσα τὴν ἄλλην καὶ ἐκ συμφώνου, ὡς παρὰ Πλάτωνι, ὅστις ἦν ἐγκρατὴς ἐν γένει ὅλων τῶν τότε γνώσεων, καὶ εἰς ὅλας ἐρευνῶν ἐβάθυνε, καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ φαίνεται οὐ μόνον ὡς φ ι λ ο σ ο φ ε ῖ ν, ἀλλὰ καὶ ὡς φ ι λ ο λ ο γ ε ῖ ν.

Ἀλλ' ἀφότου ἡ ὀνομασία τῆς φιλοσοφίας περιωρίσθη, καὶ ἡ μετὰ φιλοπονίας σπουδὴ αὐτῆς εἰσήχθη εἰς τὰ σχολεῖα, τότε ἡ φιλολογία ἐγένετο τὸ καθολικὸν ὄνομα ἁπασῶν τῶν γνώσεων, συμπεριλαμβάνον καὶ τὴν φιλοσοφίαν αὐτήν. Τοῦτο δὲ συνέβη κυρίως μετὰ τὸν Ἀριστοτέλην ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἀφοῦ ἤρξαντο ἐκεῖ νὰ διασκευάζωσι τὴν ὁδὸν τῆς φιλολογίας, νὰ διακρίνωσι, νὰ θεμελιόνωσι καὶ νὰ πλουτίζωσι τὰ διάφορα εἴδη τῆς παιδείας, ἐξ οὗ αἱ γνώσεις ἐγένοντο ἐπιστῆμαι, καὶ αἱ ἐπιστῆμαι φιλολογία. Διὰ τοῦτο ἅπαντες οἱ ἐκ τῶν διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος συναχθέντες πεπαιδευμένοι· οἷον, ποιηταὶ καὶ ποιητῶν ἐξηγηταί, φιλόσοφοι καὶ ἱστορικοί, γεωγράφοι καὶ μυθογράφοι, φυσικοὶ καὶ γραμματικοί, ὀνομάζονται κοινῶς παρὰ Στράβωνι καὶ ἄλλοις φ ι λ ο λ ό γ ο ι. Ὁ λογιώτερος, ἀλλὰ καὶ φαυλότερος τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βασιλέων, Πτολεμαῖος ὁ Φύσκων, ἐπωνομάζετο Φ ι λ ο λ ό γ ο ς, ὄνομα, ὅπερ ἔλαβεν αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ ὁ μέγας γεωγράφος Ἐρατοσθένης, ὁ περίφημος διὰ τὴν θεμελιώδη πολυμάθειάν του. Ἡ σημασία αὕτη τῆς λέξεως διετηρήθη καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας, καὶ κατὰ ταύτην τὴν ἔννοιαν ὀνομάζεται Ἐγκυκλοπαιδεία Φιλολογικὴ, Ἑταιρία Φιλολογικὴ, σχολεῖον Φιλολογικὸν κτλ.

Καὶ τώρα εἰσέτι τὸ ὄνομα τῆς φιλολογίας ἔχει ὅλην ἐκείνην τὴν ἔκτασιν, ἣν ἔλαβεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐξαιρουμένων μόνον τῶν εἰς τοὺς ὑστέρους χρόνους προστεθέντων εἰς τὸν θησαυρὸν τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων. Οὐχ ἧττον δὲ νῦν, ὡς καὶ τότε ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἡ φιλολογία πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ καὶ νὰ ἐξηγῇ, πρὸς διδασκαλίαν καὶ χρήσιμον ἀπόλαυσιν τῆς νῦν ζώσης καὶ ἐπερχομένης γενεᾶς, ὅλας τὰς γνώσεις τῆς ἀρχαιότητος, καὶ πᾶν ὅ,τι γίνεται πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν, ὡς εἰς αὐτὴν ἀνῆκον, περιλαμβάνεται ἐν αὐτῇ.

Καί τοι δὲ οἱ νῦν φιλολόγοι δὲν δύνανται πλέον νὰ ἐκτείνωσι περαιτέρω, ὡς οἱ ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ προκάτοχοί των, τὴν περιφέρειαν ἐκείνων τῶν γνώσεων· διότι αὗται ἐτελείωσαν μὲ τὴν ἀρχαιότητα, καὶ τὸ ἔργον των περιορίζεται εἰς τὴν διατήρησιν καὶ ἑρμηνείαν τῶν παραδοθέντων καὶ διασωθέντων· ἀλλ' αἱ μετὰ ταῦτα γενόμεναι ἐξετάσεις ἀπέβησαν τοσούτῳ εὐτυχεῖς, ὥστε ἐκ τῆς ἐναπολειφθείσης ἐξ ἐκείνων ὕλης πολλαὶ ἀνέκυψαν ἐπιστῆμαι, τὰς ὁποίας οἱ Ἀλεξανδρινοὶ ἢ δὲν ἐγνώριζον παντάπασιν, ἢ ἐγνώριζον λίαν ἀτελῶς. Ὥστε μεγίστη ὑπάρχει διαφορὰ κατὰ τοῦτο μεταξὺ ἀρχαίας καὶ νεωτέρας φιλολογίας· καθότι ἐκ τῆς ὕλης, ἣν ἡ ἀρχαία ἔμελλε νὰ ἐπεξεργασθῇ καὶ νὰ αὐξήσῃ, μικρόν τι μόνον μέρος ὑπελείφθη εἰς τὴν νεωτέραν φιλολογίαν πρὸς ἐξήγησιν. Ἐκ τῶν 200,000 τόμων Ἑλληνικῶν συγγραμμάτων, ἅπερ περιεῖχεν ἡ βιβλιοθήκη τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μουσείου ἐπὶ Πτολεμαίου, ὀλίγαι μόνον ἑκατοντάδες πονημάτων τινῶν διεσώθησαν μέχρι τοῦ νῦν, τὰ ὁποῖα ὅμως περιέχουσι τὸ ἄνθος τῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως, φιλοσοφίας, ἱστορίας καὶ ῥητορικῆς, καὶ τὰ ἀπολεσθέντα δύνανται ν' ἀναπληρωθῶσι ποικίλως ἐκ μεταγενεστέρων.

(Ἕπεται τὸ τέλος)

ΑΙ ΘΛΙΨΕΙΣ ΤΟΥ ΠΑΡΟΡΩΜΕΝΟΥ ΠΑΙΔΟΣ.

Εἰς ποῖον ἆρά γε δακρυτραφῆ νοῦν θέλομέν ποτε ὀφείλει τὸ συγκινητικώτατον τῶν ἐλεγείων, τὴν ἀπεικόνισιν τῶν βασάνων, ἃς ὑπομένουσιν ἐν σιωπῇ αἱ ψυχαὶ, ὧν αἱ τρυφεραὶ ῥίζαι σκληροὺς μόνον ἀπαντῶσι χάλικας ἐν τῷ οἰκιακῷ ἐδάφει, ὧν τὰ ἄνθη προσβάλλονται ὑπὸ τοῦ παγετοῦ, κατὰ τὴν στιγμὴν αὐτὴν τῆς ἀνοίξεώς των; Τίς ποτε ποιητὴς θέλει διηγηθῇ εἰς ἡμᾶς τὰς θλίψεις τοῦ παιδὸς, οὗ τὰ χείλη ἐκμυζῶσι πικρὸν κόλπον, καὶ τὰ μειδιάματα καταστέλλονται ὑπὸ τοῦ καταστρεπτικοῦ πυρὸς αὐστηροῦ ὀφθαλμοῦ; Ὁποίαν ματαιότητα ἠδυνάμην νὰ πλήξω ὁ ἀρτιγενὴς ἐγώ; Ποία φυσικὴ ἢ ἠθικὴ σκαιότης ἐφείλκυσεν ἐπ' ἐμοῦ τὴν ψυχρότητα τῆς μητρός μου; Ἦμην ἆρα τὸ τέκνον τοῦ καθήκοντος ἐκεῖνο, οὗ ἡ γέννησίς ἐστι τυχαία, ἢ ἐκεῖνο, οὗ ὁ βίος εἶναι ζῶσα μομφή; Παραδοθεὶς εἰς τὴν τροφὸν, λησμονηθεὶς ὑπὸ τῆς οἰκογενείας μου ἐπὶ τρία ὅλα ἔτη, ὅτε ἐπανῆλθον εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν, τοσοῦτον ἐλογιζόμην εὐτελὴς, ὥστε ἐφείλκυσα τὴν συμπάθειαν τῶν ἀνθρώπων. Δὲν γνωρίζω οὐδὲ τὸ αἴσθημα, οὐδὲ τὴν εὐτυχῆ συγκυρίαν, βοηθείᾳ τῶν ὁποίων ἠδυνήθην ν' ἀναγερθῶ ἐκ τῆς πρώτης ἐκείνης πτώσεως· παρ' ἐμοὶ ὁ παῖς ἀγνοεῖ, καὶ ὁ ἄνθρωπος οὐδὲν γινώσκει. Ὁ ἀδελφός μου καὶ αἱ δύο μου ἀδελφαὶ οὐ μόνον δὲν καθήδυνον τὴν τύχην μου, ἀλλὰ καὶ διεσκέδαζον πολλαπλασιάζοντες τὰς θλίψεις μου· ἡ συνθήκη, δυνάμει τῆς ὁποίας τὰ τέκνα ὑποκρύπτουσι τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ ἥτις διδάσκει αὐτοῖς τὴν τιμὴν, οὐδόλως πρὸς ἐμὲ ἐτηρήθη· πολλάκις, ἀπ' ἐναντίας, ἐτιμωρήθην διὰ τὰ σφάλματα τῶν ἀδελφῶν μου, χωρὶς νὰ δύναμαι νὰ διαμαρτυρηθῶ κατὰ τῆς

ἀδικίας ταύτης· ἆρά γε ἡ κολακεία, ἡ ἐν σπέρματι οὖσα εἰς τοὺς παῖδας, συνεβούλευεν αὐτοῖς ὅπως συντελῶσιν εἰς τοὺς καταθλίβοντάς με διωγμούς, ἐφέλκοντες οὕτως ἐφ' ἑαυτῶν τὴν συμπάθειαν μητρὸς, ἣν καὶ αὐτοὶ οὗτοι ἐπίσης ἐροβοῦντο; ἦν ἄρα ἀποτέλεσμα τῆς πρὸς τὴν μίμησιν κλίσεως αὐτῶν; ἦν ἀνάγκη τις τοῦ δοκιμάσαι τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις, ἢ, τέλος, ἔλλειψις οἴκτου; Ἴσως ὅλαι αὗται αἱ αἰτίαι συνηνωμέναι μὲ ἀπεστέρησαν τοῦ ἐντρυφήματος τῆς ἀδελφότητος. Παντὸς φίλτρου ἀποκληρωθεὶς, οὐδὲν ἠδυνάμην ν' ἀγαπήσω, καὶ ἐν τούτοις, ἡ φύσις μὲ ἔπλασεν ἀγαπῶντα! Ὑπάρχει ἆρά γε ἄγγελος, συλλέγων τοὺς στεναγμοὺς τῆς εὐαισθησίας ταύτης, τῆς ἀδιαλείπτως ἀποδιωκομένης; Ἐὰν ἐν τισι ψυχαῖς τὰ παραγνωρισθέντα αἰσθήματα εἰς μῖσος μεταβάλλωνται, ἐν τῇ ἐμῇ συνεκεντρώθησαν καὶ ἐσχημάτισαν ἐν αὐτῇ κλίνην, ἀφ' ἧς βραδύτερον ἀνεπήδησαν ἐπὶ τοῦ βίου μου. Κατὰ τοὺς χαρακτῆρας, ἡ συνήθεια τοῦ τρέμειν χαλαρόνει τὰς ἴνας, τεκνογονεῖ τὸν φόβον, καὶ ὁ φόβος τίκτει τὴν δικηνεκῆ ὑποχώρησιν· ἐντεῦθεν προκύπτει ἀδυναμία τις, νοθεύουσα τὸν ἄνθρωπον, καὶ μετοχετεύουσα εἰς αὐτὸν οὐκ οἶδ' ὅ,τι δουλικόν· ἀλλ' αἱ δικηνεκεῖς αὗται βάσανοι εἴθισαν ἐμὲ ὅπως ἀναπτύξω δύναμιν, αὐξηθεῖσαν διὰ τῆς ἀσκήσεως, καὶ προδιαθέσασαν τὴν ψυχήν μου εἰς τὰς ἠθικὰς ἀντιστάσεις. Ἀναμένων ἀείποτε νέαν θλῖψιν, ὡς οἱ μάρτυρες ἀνέμενον νέαν πληγὴν, ἐξέφραζον ὅλως ἀπεγνωσμένην τινὰ καρτερίαν, ὑφ' ἧς αἱ χάριτες καὶ αἱ ὁρμαὶ τῆς παιδικῆς ἡλικίας κατεπνίγησαν· ἡ καρτερία δ' αὕτη ἐλογίσθη ὡς σύμπτωμα ἠλιθιότητος καὶ ἐδικαίωσε τὰ ἀπαίσια τῆς μητρός μου προγνωστικά. Ἡ βεβαιότης τῶν ἀδικιῶν τούτων διήγειρεν ἐν ἐμοὶ τὴν ὑπερηφανίαν, τὸν καρπὸν τοῦτον τοῦ λόγου, ἥτις ἀναμφιβόλως ἐκώλυσε τὰς κακὰς κλίσεις, ἃς ἡ τοιαύτη ἀνατροφὴ ἐνίσχυεν· εἰ καὶ ἐγκαταλελειμμένος ὑπὸ τῆς μητρός μου, ἤμην ἐν τούτοις τὸ ἀντικείμενον τῶν φροντίδων αὐτῆς· ὡμίλει ἐνίοτε περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεώς μου, καὶ διεθήλου τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ν' ἀναλάβῃ αὐτὴν, ἀλλὰ φρικίασις τότε μὲ κατελάμβανεν ἀλγεινὴ, ἀναλογιζόμενον τὰς πικρίας, ἃς ἤθελε μοὶ προξενήσει ἡ δικηνεκὴς μετ' αὐτῆς ἐπαφή· ηὐλόγουν τὴν μόνωσίν μου, καὶ ἐθεώρουν ἐμαυτὸν εὐτυχῆ, διότι ἠδυνάμην νὰ διαμένω ἐν τῷ κήπῳ, παίζων μετὰ τῶν χαλίκων, παρατηρῶν τὰ ἔντομα, ἢ θεωρῶν τὸ κυανοῦν τοῦ στερεώματος. Τοσοῦτον ὀλίγη φροντὶς ἐλαμβάνετο δι' ἐμὲ, ὥστε πολλάκις ἡ παιδαγωγὸς ἐλησμόνει ἵνα μὲ κατακλίνῃ· ἐσπέραν τινα, καθήμενος ἡσύχως ὑπό τινα συκῆν, ἐθεώρουν ἐν ἄστρον μετὰ τοῦ πολυπραγμονος ἐκείνου πάθους, τοῦ καταλαμβάνοντος τοὺς παῖδας, εἰς ὃ ἡ πρώωρός μου μελαγχολία ἀπέδιδεν εἶδος αἰσθηματικῆς νοημοσύνης· αἱ ἀδελφαί μου ἐκραύγαζον διασκεδάζουσαι, ἐγὼ δὲ ἤκουον μακρόθεν τὸν θόρυβον αὐτῶν, ὡς συναύλημά τι εἰς τὰς ἰδέας μου. Ὁ θόρυβος ἔπαυσεν, ἐπῆλθεν ἡ νύξ· κατὰ σύμπτωσιν, ἡ μήτηρ μου παρετήρησε τὴν ἀπουσίαν μου· ὅπως ἀποφύγῃ τὰς ἐπιπλήξεις ἡ παιδαγωγὸς, τρομερά τις δεσποσύνη Καρολίνα, ἐδικαίωσε τοὺς ψευδεῖς της μητρός μου φόβους, διϊσχυριζομένη ὅτι ἀπεστρεφόμην τὴν οἰκίαν, καὶ ὅτι, ἂν δὲν ἐπηγρύπνει προσεκτικῶς ἐπ ἐμοῦ, ἤθελον ἤδη φύγει· δὲν εἶναι, ἔλεγε, βλαξ, ἀλλὰ κρυψίνους· μεταξὺ ὅλων τῶν παίδων, τῶν ἀνατεθέντων εἰς τὰς φροντίδας αὐτῆς, οὐδένα ποτὲ ἀπήντησεν ἔχοντα προδιαθέσεις, τοσοῦτον κακὰς, ὅσον αἱ ἐμαί. Προσεποιήθη τότε ὅτι μὲ ἀναζητεῖ, καὶ μὲ ἐκάλεσεν· ἦλθεν εἰς τὴν συκῆν, ἔνθα ἐγνώριζεν ὅτι εὑρισκόμην. — Τί ἔκαμνες λοιπὸν ἐκεῖ; μὲ εἶπεν. — Ἐθεώρουν ἓν ἄστρον. — Δὲν ἐθεώρεις ἄστρον, εἶπεν ἡ μήτηρ μου, ἥτις μᾶς ἤκουεν ἀπὸ τοῦ ἐξώστου· εἰς τὴν ἡλικίαν σου γνωρίζουσιν οἱ παῖδες τὴν ἀστρονομίαν; — Ἄ, Κυρία, ἀνέκραξεν ἡ δεσποσύνη Καρολίνα, ἤνοιξε τὸν στρόφιγγα τῆς δεξαμενῆς, καὶ ὁ κῆπος ἐπλημμύρησεν. Αἱ ἀδελφαί μου ἠθέλησαν νὰ διασκεδάσωσιν, ἀνοίγουσαι τὸν στρόφιγγα, διὰ νὰ ἴδωσι ῥέον τὸ ὕδωρ· ἀλλὰ καταβραχεῖσαι ὑπὸ τοῦ ὕδατος ἔφυγον, μὴ σκεφθεῖσαι νὰ κλείσωσι τὸν στρόφιγγα. Κατηγορούμενος καὶ ἐλεγχόμενος ὅτι ἐπενόησα τὴν πανουργίαν, καταδικασθεὶς ὡς ψευδόμενος, ἐν ᾧ διεβεβαίουν τὴν ἀθωότητά μου, ἐτιμωρήθην αὐστηρῶς. Ἀλλ' ὦ φρικώδους τιμωρίας! ἐχλευάσθην διὰ τὸν πρὸς τὰ ἄστρα ἐρωτά μου, καὶ ἡ μήτηρ μου μὲ ἐκώλυσεν ὅπως διαμένω ἐν τῷ κήπῳ τὰς ἑσπέρας. Αἱ τυραννικαὶ ἀπαγορεύσεις παροξύνουσι τὸ πάθος πολλῷ μᾶλλον παρὰ τοῖς παισὶν, ἢ παρὰ τοῖς ἀνδράσιν· οἱ παῖδες ἔχουσι τὸ πλεονέκτημα τοῦ νὰ σκέπτωνται ἀποκλειστικῶς περὶ τοῦ ἀπαγορευομένου πράγματος, ὅπερ παρουσιάζει αὐτοῖς τότε θέλγητρα ἀκαταμάχητα· ἔσχον λοιπὸν πολὺ συνεχῶς τὴν μάστιγα ὡς ἄστρον μου. Μὴ δυνάμενος εἰς οὐδένα νὰ ἐμπιστευθῶ, ἔλεγον αὐτῇ τὰς θλίψεις μου ἐν τῷ ἡδονικῷ ἐκείνῳ τῆς καρδίας κελαδήματι, δι' οὗ οἱ παῖδες ψελλίζουσι τὰς πρώτας αὐτῶν ἰδέας, ὡς ποτε ἐψέλλισαν τὰς πρώτας αὐτῶν λέξεις. Δωδεκαετὴς ὢν ἐν τῷ σχολείῳ, παρετήρουν εἰσέτι αὐτὸ, ἄφατον αἰσθανόμενος θέλγητρον· τοσοῦτον αἱ ἐντυπώσεις, ἃς λαμβάνομεν κατὰ τὴν πρώτην ἡῶ τοῦ βίου, βαθέα ἐγχαράττουσιν εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν ἴχνη!

(Ἕπεται τὸ τέλος)

ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΩΝ ΝΟΗΤΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ.

Οἱ παραδεδομένοι εἰς τὰς νοητικὰς ἐργασίας ὀφείλουσι πολλῷ μᾶλλον τῶν ἄλλων νὰ τηρῶσι τοὺς κανόνας τῆς ὑγιεινῆς. Δι' ὃ κρίνομεν ὠφέλιμον νὰ δημοσιεύσωμεν τὰς ἀρχὰς, ἃς ἀρτίως ἐδημοσίευσε Γάλλος τις ἰατρός.

Αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις εἰσὶν ὡς καὶ αἱ σωματικαί· τὸ ὄργανον τῆς νοήσεως καθίσταται ἰσχυρὸν διὰ

μετρίας ἀσκήσεως, ἀπαυδᾷ δὲ, ὅταν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀναπαυθῇ· ἀλλ' ὁ κόπος ἐξαντλεῖ αὐτὸ ἐπίσης, ὡς καὶ ἡ ἀργία ἐξασθενεῖ αὐτό.

Ὁ συνεχὴς ἐρεθισμὸς τοῦ ἐγκεφάλου δίδει εἰς ἅπαν τὸ νευρικὸν σύστημα ἀξιοσημείωτον ὑπεροχήν. Τὰ λοιπὰ ὄργανα, στερούμενα ἀσκήσεως, ἐλαττοῦνται κατ' ὄγκον τε καὶ κατ' ἐνέργειαν· ἡ ἀδυναμία τοῦ σώματος συνοδεύει σχεδὸν πάντοτε τὴν ἀνάπτυξιν τῆς νοήσεως. Ἡ νευρικὴ κρᾶσις τείνει ὅπως ἐπικρατήσῃ.

Ἡ μερὶς τῆς νευρικῆς δυνάμεως, ἥτις ἀνήκει εἰς τὴν χώνευσιν, εἰς τὴν κυκλοφορίαν καὶ εἰς τὴν θρέψιν, φέρεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν νόησιν, εἰς τὴν μελέτην, καὶ κατὰ συνέπειαν, εἰς τὸν ἐγκέφαλον.

Φυσιολογικὰ ἀποτελέσματα τῶν νοητικῶν ἐργασιῶν. Οἱ ἰατροὶ παρετήρησαν ἐντελῶς τὰ φυσιολογικὰ ἀποτελέσματα τῆς νοητικῆς ἐργασίας. Κατὰ τὰς πρώτας στιγμὰς τῆς μελέτης, τὸ πνεῦμα, ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν προηγουμένων διατελούντων ἐντυπώσεων, δυσκόλως ἀπαλλάττεται αὐτῶν. Αἱ ἰδέαι εἰσὶ συγκεχυμέναι, καὶ αἱ ἐκφράσεις ἐστενοχωρημέναι· ἅπασαι αἱ λειτουργίαι ἐν τούτοις ἐκπληροῦνται τακτικῶς· τὰ ἄκρα εἰσὶ θερμὰ, ἡ δὲ κυκλοφορία καὶ ἀναπνοὴ ἐν τῇ φυσικῇ αὐτῶν καταστάσει.

Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ κυκλοφορία ἐπισπεύδεται, ὁ στόμαχος ἀναβάλλει τὰς λειτουργίας του, τὰ ἄκρα ψυχραίνονται, ἡ κεφαλὴ καθίσταται θερμὴ καὶ καυστικὴ, αἱ αἰσθήσεις κλείονται εἰς τὰ ἐξωτερικὰ ἀντικείμενα, ἡ πεῖνα καὶ ἡ δίψα δὲν γίνονται ἐπαισθηταὶ, ὅλαι αἱ ὀργανικαὶ λειτουργίαι φαίνονται σταματήσασαι. Τότε αἱ ἰδέαι γεννῶνται ἄνευ προσπαθείας, εἰσὶ σαφεῖς, αἱ ἐκφράσεις εἰσὶ πλούσιαι καὶ ποικίλαι, καὶ αἱ κύριαι λέξεις παρουσιάζονται ἄνευ δυσκολίας.

Αἱ νοητικαὶ ἐργασίαι, μεμετριασμέναι μὲν, ἀναπτύσσουσιν ὅλας τὰς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου· πολὺ δ' ἐκτεινόμεναι, καθιστῶσιν αὐτὸν σκυθρωπὸν, μελαγχολικὸν, εὐερέθιστον, καὶ ἐμποδίζουσι τὸν ὕπνον· αἱ χωνεύσεις γίνονται κακῶς, τὸ πρόσωπον εἶναι ὠχρὸν, τὰ μῆλα τῶν παρειῶν ἐξέχοντα, οἱ ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, τὰ μέλη καθίστανται μακρὰ καὶ ἰσχνά.

(Ἕπεται τὸ τέλος)

ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ

εἰς τὰ Ῥωσσο-Σιρικὰ μεθόρια καὶ εἰς τὰς Στέππας τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας

ὑπὸ Θωμᾶ Βίτλαμ Ἄτκινσων.

(1848 — 1854).

Πρόλογος. — Πῶς εἶναι συνωκισμένη ἡ Σιβηρία καὶ πῶς δύναταί τις νὰ περιηγηθῇ αὐτήν.

Τὴν 22 φεβρουαρίου 1848 ὁδοιπορικὴ ἅμαξα, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἦσαν ὁ Κ. καὶ ἡ Κ. Ἄτκινσων (οἱ ὁδοιπόροι, ὧν τὰ ἴχνη θ' ἀκολουθήσωμεν), ἐφθασεν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μόσχας εἰς τὴν πύλην τῆς πόλεως ταύτης, τὴν ἀνοιγομένην ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Σιβηρίας· οἱ μοχλοὶ τῶν Ῥωσσικῶν πόλεων συνίστανται ὑπὸ δύο ὀρθίων στύλων, ὑποστηριζόντων ἐγκαρσίαν τινὰ κινητὴν δοκὸν, ἥτις ἀνεγείρεται ἑκάστοτε, ὁσάκις ἅμαξα ἢ ἱππεὺς πρόκειται νὰ διέλθῃ, καὶ ἐπαναπίπτει ἔπειτα ἀμέσως. Πρὶν ἢ γίνῃ παραδεκτὸν, ὅπως διέλθῃ τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ ζυγοῦ, τὸ Ἀγγλικὸν ζεῦγος ὤφειλε νὰ δείξῃ τὰ διαβατήριά του. «Ὅσον ὀλίγον καὶ ἂν διήρκεσεν ἡ διατύπωσις αὕτη, λέγει ὁ Κ. Ἄτκινσων, ἡ στιγμὴ ἐκείνη ἤρκεσεν ὅπως ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν τὰ ἀλγεινὰ φαντάσματα τῶν πολυαρίθμων προγεγραμμένων, δι' οὓς ὁ μοχλὸς οὗτος ἦν ὁ πρῶτος σταθμὸς τῆς ἐξορίας, τῶν μὲν κατηγορουμένων ἐπ' ἐγκλήμασι καθοσιώσεως, τῶν δὲ ἐπὶ ἐλαφροτάτοις πταίσμασι, πολλῶν ἁπλῶν θυμάτων γεγονότων τῶν ἰδιοτροπιῶν, τῆς βαρβαρότητος, ἢ τῶν τρόμων δεσπότου, πολλῶν ἐπίσης μαρτύρων ἡρωϊκῆς πίστεως.

«Κατὰ τὴν βραχεῖαν ἡμῶν ἐν Μόσχᾳ διαμονὴν, αἱ οἰκογένειαι ἐξορίστων τινῶν, γνωρίζουσαι ὅτι εἴχομεν σκοπὸν νὰ ἐπισκεφθῶμεν προσεχῶς χώρας, ἐν αἷς οἱ πατέρες, οἱ σύζυγοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν ἐστέναζον ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν καθειργμένοι, προσεπάθησαν ὅπως σχετισθῶσι μεθ' ἡμῶν· ἕκαστον τῶν μελῶν τῶν οἰκογενειῶν τούτων εἶχέ τι νὰ διακοινώσῃ εἰς ἡμᾶς· ἐνταῦθα ὑπῆρχε γυνὴ, σταθεῖσα εἰς τὴν πύλην τῆς Μόσχας μετὰ τοῦ παιδὸς αὐτῆς ἐπὶ τῶν βραχιόνων, ὅπως ἀπολαύσωσι τὸ τελευταῖον συζυγικὸν καὶ πατρικὸν βλέμμα· ἐκεῖ ἀνήλικα τέκνα, ἀνδρωθέντα ἤδη, ἐφρικίασαν ὑπὸ τρόμου εἰς τὸν κρότον τῶν ἀλύσεων, ἐναγκαλιζόμενα τὸ ἔσχατον τοὺς γονεῖς αὐτῶν· ἢ μᾶλλον, ἦσαν μητέρες, παραστᾶσαι μετ' ἀγωνίας εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν υἱῶν αὐτῶν μεταξὺ τῶν ὀλεθρίων δοκῶν, ἃς οὐδέποτε πλέον ἔμελλον νὰ ἐπανίδωσιν· ἢ τέλος, ἀδελφαὶ, λαβοῦσαι τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν τῶν προσφιλεστάτων αὐτοῖς, καὶ ἀδελφοὶ, τὸ λοίσθιον περιπτυχθέντες, καὶ οὐδέποτε πλέον ἐλπίζοντες ὅπως ἐπανίδωσιν ἀλλήλους· ἅπαντες οὗτοι οἱ δυστυχεῖς εἶχον παραγγελίαν τινὰ νὰ διαβιβάσωσιν. Ἑκάστη οἰκογένεια, ἔχουσα υἱὸν, πατέρα ἢ ἀδελφὸν ἐν Σιβηρίᾳ (καὶ μεταξὺ αὐτῶν πλεῖστοι ὑπάρχουσι κάλλιστοι καὶ γενναιότατοι), ἐπεθύμει ἵνα μᾶς ξενίσῃ. Ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου δὲν ἐτόλμησαν νὰ τοῖς γράψωσιν· ἠδύναντο μόνον προφορικῶς νὰ διαβιβάσωσιν αὐτοῖς ἐνδείξεις ἀγάπης καὶ συμπαθείας, καὶ ἕκαστος ἐπεθύμει ὅπως ἀξιώσωμεν ἰδιαιτέρας προσοχῆς τὴν παραγγελίαν αὐτοῦ. Ἐνόμιζον ὅτι δὲν μᾶς ὡμίλησαν ἀρκούντως περὶ τῶν λεπτομερειῶν τῆς δυστυχίας αὐτῶν, λεπτομερειῶν πολλάκις τραγικῶν, πάντοτε δὲ θλιβερῶν εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμόν.

« Ὅλαι αὗται αἱ διηγήσεις ἀπέπνεον μελαγχολικόν τι ἐνδιαφέρον, ὅπερ πᾶς τις ἤθελεν ἐκτιμήσει ὡς ἡμεῖς· περιεστρέφοντο γενικῶς ἐπὶ τῶν περι-

στάσεων, αἵτινες ὡδήγησαν τὰ ποθούμενα ὄντα εἰς τὴν ἐξορίαν, καὶ ἐπὶ τῆς δυσκολίας τοῦ νὰ διαβιβάσωσι τοσοῦτο μακρὰν ἐμπιστεύσεις, ἀφ' ὧν ἐξηρτῶντο πολλάκις ἡ τιμὴ, ἡ τύχη καὶ τὸ μέλλον πολλῶν οἰκογενειῶν· ὡς ἐκ τούτου, κατενόουν τὰς λιπαρεῖς συστάσεις, ὧν ἑκάστη ἐμπίστευσις ἦν τὸ ἀντικείμενον, καὶ οὐδέποτε θέλω λησμονήσει τὴν ἀναχώρησιν ἡμῶν, καὶ τὰς εὐλογίας, ἃς τοσαῦται συντετριμμέναι καρδίαι ἐπεκαλέσθησαν ἐφ' ἡμῶν.»

Ὁ Κ. καὶ ἡ Κ. Ἄτκινσων ἠδυνήθησαν, κατὰ τὰς μακρὰς αὐτῶν διὰ τῆς Σιβηρίας περιοδείας, νὰ τηρήσωσι τὰς πλείστας τῶν ὑποχρεώσεων, ἃς ἔλαβον ἀπέναντι τῶν σεβασμίων ἐκείνων δυστυχῶν. Ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος τῶν Οὐραλίων, ἀφ' ἧς κατέβησαν διὰ τῆς ὡραίας κοιλάδος τοῦ Τούρα μέχρι τῶν βασαλτικῶν ὀχθῶν τῆς λίμνης Βαϊκάλης, συχνότατα παρεξετράπησαν τῆς ὁδοῦ αὐτῶν, ὅπως μεταβῶσιν εἰς μεμακρυσμένον τι χωρίον, εἰς ἀνωνύμους ἐρημίας, πολλάκις μάλιστα εἰς τὸ ὑπόγειον ἄντρον μεταλλείου, πρὸς ἀναζήτησιν ἐξορίστου τινὸς, συσταθέντος εἰς τὰς φροντίδας αὐτῶν, καὶ διαβιβάσωσιν αὐτῷ λαθραίως ἀνάμνησιν φίλτρου, εἰδήσεις ἐκ τοῦ ἀπολεσθέντος οἴκου.

Οὕτως, ἐν τῇ πρώτῃ πόλει τῆς Σιβηρίας, ἣν ἐπάτησαν, ἐν τῇ Νεβιάνσκῃ, περιφήμῳ διὰ τὸν μεταλλουργικὸν αὐτῆς πλοῦτον, καὶ διὰ τὸ Νομισματοκοπεῖον αὐτῆς, οὗ ὁ ὑψηλὸς καὶ ὡραῖος πύργος εἶναι μᾶλλον κεκλιμένος ἢ ὁ τῆς Πίσης, καὶ φέρει ἀκουσίους ἀναμνήσεις τῶν ἐπὶ βάσεως ἄμμου ᾠκοδομημένων μνημείων ἐκείνων, περὶ ὧν ὁμιλεῖ ἡ Γραφὴ, οἱ ὁδοιπόροι ἠδυνήθησαν νὰ βεβαιωθῶσιν ὅτι μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ κατάγεται ἐκ τῶν φυγάδων, τῶν δραπετευσάντων κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα ἀπὸ τῶν ἐρήμων τοῦ Βερεζὸφ, καὶ ἄλλων Σιβηριακῶν ταρτάρων, οὓς, ἀπέναντι τῶν τρομερῶν αὐτοκρατορικῶν διαταγῶν, ὁ πρῶτος τῶν Δεμιδὼφ ὑπεδέξατο, ἔκρυψε καὶ μετεχειρίσθη εἰς τὰ μεταλλεῖα καὶ τὰ χειροτεχνεῖα αὐτοῦ.

Οὕτω, κατὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Ἰσέτου καὶ Τοβόλ, ἐν τῇ Ὑαλουτορόβσκῃ μετέβησαν ὅπως ἀσπασθῶσιν, ἐν ὀνόματι τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, ἕνα τῶν πρωτίστων συνωμοτῶν τοῦ 1825, ἕνα Μουραβιὲφ, οὗ τὸ ἀκατάβλητον πνεῦμα 24 ἔτη ἐξορίας, ὧν τὰ πλεῖστα διῆλθεν εἰς τὰ ἑλώδη δάση τῆς διοικήσεως τῆς Ἰακούτσκης ἄνευ οὐδεμιᾶς κοινωνίας, ἄνευ βιβλίων, ἄνευ χάρτου, δὲν ἴσχυσαν νὰ καταβάλωσιν, οὐδὲ νὰ καταστείλωσι τὰς πεποιθήσεις, δι' ἃς ἔπασχε, δι' ἃς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν ἐσχάτην ὑπέστη τιμωρίαν (1).

(1) Ὁ θάνατος τοῦ Σεργίου Μουραβιὲφ ἔχει θλιβεράν τινα ἐπισημότητα· τὸ σχοινίον τῆς ἀγχόνης, εἰς ἣν εἶχε καταδικασθῇ, διεῤῥάγη, πρὶν ἡ παύσῃ τοῦ ζῆν· ἐν ᾧ δὲ ἐζητεῖτο ἄλλο, ἀναλαβὼν τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ, καὶ βλέπων τὰς ἐκ νέου προπαρασκευὰς, ἠρκέσθη νὰ εἴπῃ μετὰ πραότητος «Σκληρὸν εἶναι διὰ τὸν ἄνθρωπον νὰ ἀναμένῃ δὶς τὸν θάνατον.»

Οὕτως εἰς τὰ περίχωρα τῆς Μινουσίνσκης, κωμοπόλεως, οἰκουμένης ὑπὸ ἐξορίστων ἐπὶ τοῦ Ἰανουσεΐ, ἐπεσκέφθησαν σοφόν τινα Γερμανὸν, τὸν δόκτορα Φάχλεμβεργ, οὗ ὁ θάνατος ἀνηγγέλθη ἐπισήμως πρὸ εἰκοσαετίας εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ, ἣν ὁ δύσμοιρος δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξαγάγῃ τῆς ἀπάτης, καὶ ὅστις, κατ' ἐπίτασιν ὠμότητος καὶ βασάνων, δὲν ἠγνόει ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἔζη πλέον ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν τέκνων αὐτοῦ, εἰμὴ ὡς μνήμη ἱερὰ, καὶ ὅτι ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἐνυμφεύθη ἄλλον! Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἦν τὸ τέρμα τῶν δεινῶν αὐτοῦ· ὁ ἀνὴρ οὗτος, ὁ διακεκριμένος διά τε τὴν παιδείαν καὶ μεγαλόνοιαν αὐτοῦ, ἤνοιξεν ἐν Μινουσίνσκῃ σχολὴν, εἰς ἣν μετ' οὐ πολὺ συνέῤῥευσεν ἅπασα ἡ νεολαία τῶν περιχώρων· ἀλλ' ἡ κυβέρνησις, μαθοῦσα τοῦτο, ἔκλεισε τὴν σχολὴν, ἐξώρισε τὸν ἄθλιον σοφὸν εἰς μεμακρυσμένην ἔρημον, καὶ ἀπηγόρευσε μάλιστα αὐτῷ τὴν μόνην ἀσχολίαν, ἥτις τῷ ἦν συγκεχωρημένη. «Ἰδού, εἶπεν ὁ δυστυχὴς, ἀνοίγων τὸ παράθυρόν του ἐνώπιον τῶν δύο Ἄγγλων ξένων του, καὶ δεικνύων αὐτοῖς γήπεδον, περφυτευμένον διὰ καπνοῦ, ἰδοὺ ἡ εὐγενὴς ἐργασία, εἰς ἣν ὀφείλω νὰ ἀφιερώσω τὰ ὀλίγα ἔτη, ἅτινα μοὶ μένουσι νὰ ζήσω!»

Ἐν Ἰρκούτσκῃ, ἔνθα ὁ Κ. καὶ ἡ Κ. Ἄτκινσων διῆλθον τοὺς δύο χειμῶνας ἀπὸ τοῦ 1850—1852, εὑρίσκοντο ἱκανοὶ ἐξόριστοι Ῥῶσσοι ἢ Πολωνοὶ, οἵτινες, καταδικασθέντες τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν μεταλλείων τῆς Νερτσίνσκης, ἐπέτυχον, μὲ τὸν καιρὸν, ἐλάττωσιν ποινῆς, καὶ ἐσχημάτιζον, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τὴν ἀρίστην καὶ ἐρασμιωτάτην κοινωνίαν τῆς πρωτευούσης τῆς Ἀνατολικῆς Σιβηρίας· ἰδίως δ' ἐξεῖχον μεταξὺ αὐτῶν δύο Ῥῶσσοι εὐπατρίδαι: οἱ πρίγκιπες Τρουβετσκοῖ καὶ Βολκονσκοῖ μετὰ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν. Ἡ γυνὴ τοῦ πρώτου, ἀνατραφεῖσα κατὰ τὴν νεότητα αὐτῆς ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν μέσῳ τοῦ ἄνθους τῆς ἀριστοκρατίας τῶν τριῶν βασιλείων, ἦν ἡ πρώτη ἀριστοκράτις, ἥτις ἠκολούθησε τὸν σύζυγον αὐτῆς εἰς τὴν ἐξορίαν, τὸ δὲ παράδειγμά της ὑπῆρξεν ἐπιδημικόν. Ἡ Κ. Ἄτκινσων ἤκουσεν ἐκ τοῦ στόματος αὐτῆς ταύτης τῆς εὐγενοῦς γυναικὸς, ἧς ἡ καλλιέργεια τοῦ πνεύματος ἰσοφάριζε τῇ ἀφοσιώσει, τὴν διήγησιν τῆς ὁδοιπορίας, ἣν ἐπεχείρησεν, ἀκολουθουμένη ὑπὸ μιᾶς μόνης ὑπηρετρίας, εἰς τὰς χώρας ταύτας, καὶ τὴν ἔτι ἀλγεινοτέραν ἐξιστόρησιν τῆς ὑποδοχῆς καὶ τοῦ εἴδους τῆς ζωῆς αὐτῆς εἰς τὰ μεταλλεῖα τῆς Νερτσίνσκης, ἐν οἷς ὁ σύζυγος αὐτῆς εἰργάζετο ὡς ὁ ἔσχατος τῶν κακούργων! Ὡς πρὸς τὸν πρίγκιπα Βολκονσκοΐ, ἐγεώργει, κατὰ πᾶν θέρος, ἀγροκήπιόν τι, παραχωρηθὲν αὐτῷ εἰς τὰ περίχωρα τῆς πόλεως, οὗ τὰ προϊόντα ἐπώλει αὐτὴ ἡ σύζυγός του, χρηματίσασα ἄλλοτε μία τῶν ἐρατεινοτέρων γυναικῶν τῆς Πετρουπόλεως καὶ Μόσχας· οὗτος δὲ, σοβαρὸς καὶ ἀξιοπρεπὴς τὴν συμπεριφοράν, ἔφερεν ἄνευ ἐπιτηδεύσεως ἁπλουστάτην στολὴν, καὶ πάντοτε εἷς τε τὰς πολιτι-

κὰς συνελεύσεις, εἰς τὸ θέατρον καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐλάμβανε θέσιν μεταξὺ τῶν χωρικῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ, ἀγαπῶν καὶ ἀγαπώμενος ὑπ' αὐτῶν.

« Εἰμὶ εἷς ἐκ τῶν ἰδικῶν των, ἔλεγε, καὶ θεωρῶ τιμήν μου νὰ λογίζωμαι ὡς τοιοῦτος.»

Αἱ λεπτομέρειαι αὗται συνδέονται μὲν ἀναμφιβόλως πρὸς ζητήματα ξένα εἰς τὴν πραγματείαν ταύτην, ἐν τούτοις, ὡς χαρακτηρίζουσαι τὰ ἐπιτόπια ἤθη, δικαίως κατατάσσονται ἐν ταύτῃ· διότι ἡ γεωγραφία δὲν πρέπει ν' ἀγνοῇ ὑπὸ τίνος καὶ πῶς συνοικίζεται καὶ πολιτίζεται χώρα, πολλῷ μείζων ἁπάσης τῆς Εὐρώπης, χώρα, εἰς ἣν τὰ ἀπέραντα δάση, οἱ μεγάλοι ποταμοί, ὁ μεταλλικὸς πλοῦτος, τὸ γόνιμον αὐτῆς καὶ μεθ'ὅλους τοὺς χειμῶνας ἔδαφος, καὶ τέλος, ἡ γειτνίασις τῆς Κίνας, τῆς Τρανσοξιανῆς, τῆς Ἰαπωνίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς ἐπιφυλάττουσιν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας μέγα μέλλον. Ναί! ὅταν ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς συμπυκνωθῇ ἀποχρώντως ὅπως ἀπαρτίσῃ ἔθνος, ἀναμφιβόλως ἔστιν ὅτι τότε θέλει τιμήσει τὰ ὀνόματα, ὧν ἀρτίως ἐμνήσθημεν (καὶ πολλὰ ἄλλα εἰσέτι σεσημασμένα ὑπὸ τὸν λίθον τοῦ τάφου, ἢ ἐν τῇ βάσει τῶν μελάνων σταυρῶν, τῶν ἐνδεικνύντων κατὰ μυριάδας ἐπὶ τοῦ Σιβηριακοῦ ἐδάφους τοὺς τάφους τῶν Πολωνῶν), ὡς ὀνόματα πατέρων καὶ ἱδρυτῶν αὐτῆς.

Ὅτε ὁ Κ. Ἄτκινσων διέβη καὶ αὖθις τὴν μόρσιμον πύλην τῆς Μόσχας, ἑπτὰ ἔτη εἶχον παρέλθει ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του· ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ εἶχε διασχίσει διὰ τῶν περιοδειῶν αὐτοῦ, ὁτὲ μὲν μόνος, ὁτὲ δ' ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῆς γενναίας αὐτοῦ συντρόφου καὶ ὑπὸ τοῦ κατὰ ταύτην τὴν περιήγησιν γεννηθέντος υἱοῦ αὐτοῦ, τὴν μεσημβρινὴν Σιβηρίαν, τὰ ὄρη Ἄλταϊ, καὶ τὴν εὐρεῖαν κοιλάδα, τὴν ἐκτεινομένην ἀπὸ τῆς σειρᾶς τῶν ὀρέων τούτων μέχρι τῶν Οὐρανίων ὀρέων, ἤτοι ἔκτασιν 63 χιλ. χιλιαμέτρων (15,850 λευγῶν!). Πρῶτος αὐτὸς ἐξ ὅλων τῶν Εὐρωπαίων διεσταύρωσε τὴν ὁδὸν, ἣν ἠκολούθησάν ποτε, εἰς τὴν πρὸς δυσμὰς πορείαν αὐτῶν, τὰ στίφη τοῦ Γεγκὶς καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Πρῶτος αὐτὸς εἶδεν ὀρθουμένους ἐνώπιον αὐτοῦ τοὺς χιονώδεις ὄγκους τοῦ Βόγδα-Ὄολα καὶ τὰς Ἀλπείους θέσεις τοῦ Ἀλατάου. Ἐὰν ἐκ τῶν χωρῶν τούτων, τῶν ἀνεξευρενήτων πρὸ αὐτοῦ, ἠδυνήθη νὰ φέρῃ ἡμερολόγιον σημειώσεων, γεγραμμένων ἀκριβῶς κατὰ πᾶσαν ἡμέραν, βεβαίως τοῦτο ἐγένετο μετὰ μόχθων καὶ δυσκολιῶν. «Πολλάκις πολλὰ ὑπέστην, λέγει, ἔκτε τοῦ ψύχους καὶ ἐκ τοῦ θάλπους, ἔκτε τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης· πολλάκις εὑρέθην εἰς θέσεις κρισιμωτάτας, ἐν μέσῳ τῶν φυλῶν τῆς κεντρικῆς Ἀσίας, καὶ πρὸ πάντων, μεταξὺ τῶν Ο ὐ τ λ ά β ω ν, τῶν ἐκ τῶν μετανοητηρίων τῆς Κίνας δραπετευσάντων, ἀνθρώπων ἀπεγνωσμένων καὶ εἰς οὐδὲν λογιζομένων τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου· τέλος, εἰς πλείστας περιστάσεις ἐθεώρησα τὸν θάνατόν μου ἀναπόφευκτον, ὁδεύων κατὰ μῆκος βράχων, ἀμετρήτων τὸ βάθος, ἀφ' ὧν μόλις ἀπεχωριζόμην διὰ τοῦ πάχους τριχός.

« Ἐν τῷ μέσῳ τούτῳ, ὅπου τὰ πάντα εἰσὶν ἄγρια, οὐδ' ἡ φύσις, οὐδ' οἱ ἄνθρωποι, οὐδὲ τὰ ζῶα, οὐδὲ τὰ φυτὰ, οὐδ' αὐταὶ αἱ διασκεδάσεις εἰσὶν ἀκίνδυνοι. Σύγγνωτέ μοι ὅπως σᾶς ἀναφέρω ἓν παράδειγμα.

« Εὑρισκόμεθα εἰς Κοπὰλ, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀλατάου· καθ' ὡραίαν τινὰ καὶ ψυχρὰν ἑσπέραν ὁ ξενοδόχος μου μοὶ προέτεινεν ὅπως ποιήσωμεν περίπατον δι' ἑλκήθρου ἐπὶ τῆς ἀποσκληρανθείσης ὡς ἐκ τοῦ παγετοῦ καὶ ὁμαλυνθείσης χιόνος. Τὸ ἕλκηθρον, ὅμοιον ἐκείνοις, ὧν ποιοῦνται χρῆσιν οἱ χωρικοὶ τῆς Σιβηρίας, εἶναι ἁπλοῦν τι λύγινον κιβώτιον, κανιστροειδὲς τὸ σχῆμα, προσκεκολλημένον μᾶλλον ἢ ἧττον στερεῶς ἐπὶ ξυλίνης στεφάνης· ἐν τῷ μυχῷ τοῦ κανίστρου, ἔδρανόν τι, ἐσκεπασμένον διὰ διφθερῶν, δύναται νὰ περιλάβῃ δύο ἀνθρώπους, εἰ καὶ συσφιγμένους ὀλίγον, σανὶς δὲ, τεθειμένη ἐπὶ τοῦ ἐμπροσθίου μέρους, χρησιμεύει ὡς ἕδρα εἰς τὸν ἁμαξηλάτην.

« Ὁ ξενοδόχος μου, ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ, ἀντήλλαξε τοὺς Ρωσσικοὺς αὐτοῦ ἵππους, ἀντὶ μεγαλοπρεπεστάτων κιργισίων κηλώνων· τρία τούτων τῶν ζώων, ἥκιστα εἰθισμένα εἰς τὸν ζυγὸν, ἐζεύχθησαν εἰς τὸ ἕλκηθρον, ὅπερ ἦχθη παρὰ τὴν θύραν τῆς κατοικίας ἡμῶν, ἀνοιγομένην εἰς πεδιάδα, ἔχουσαν πλείονα τῶν 300 μιλλίων ἔκτασιν, ἀλλὰ ὁριζομένην ἀφ' ἑνὸς ὑπὸ φάραγγος τρομεροῦ βάθους.

« Μόλις εἰσῆλθον ἐντὸς τοῦ ἑλκήθρου, καὶ οἱ ἵπποι, μικρὸν ἐκκλίναντες, ἀνεχώρησαν καλπάζοντες· ὁ ἁμαξηλάτης, ἐκσφενδονισθεὶς ἐκ τῆς ἕδρας αὐτοῦ, ἔπεσεν εἰς τὴν χιόνα, ἀφεὶς τὰς ἡνίας, καὶ ἡ ἀγρία ξυνωρὶς μὲ ὠδήγησε κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὴν φάραγγα. . . Ἐνόησα πάραυτα τὴν θέσιν μου· ἐὰν προσεπάθουν νὰ πηδήσω ἐκτὸς τοῦ ἑλκήθρου, ἤθελον παραδοθῇ εἰς βέβαιον θάνατον· παρεδέχθην λοιπὸν ὡς ἧττον κινδυνώδεις τὰς περιπετείας, ἃς μοὶ ἐπεφύλαττεν ἡ τύχη· ἄλλως τε, κατὰ τὸν δρόμον τῶν ἵππων, ἡ ἔκβασις δὲν ἤθελε βραδύνει· ἐπλησιάζομεν ἤδη πρὸς μέρος τι τῆς φάραγγος, ἔχον πλέον τῶν ἑξήκοντα ποδῶν βάθος. Ἀπεῖχομεν μόλις 15 μέτρα ἀπὸ τούτου, ὅτε αἴφνης οἱ ἵπποι ἡμῶν ἐστράφησαν εὐθὺς καὶ μετὰ τοσαύτης σφοδρότητος, ὥστε ἤνεγκαν τὸ ἕλκηθρον, καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρημνοῦ· ἀλλὰ, πρὶν ἢ δυνηθῶ νὰ καταμετρήσω τὸν κίνδυνον, οἱ ἄγριοι ἵπποι μὲ ἔφερον εἰς ἀντίθετον διεύθυνσιν, παρασύροντες τὸ ἐλαφρόν μου ὄχημα ἔνθα κἀκεῖσε ἐπὶ τοῦ τραχέος ἐδάφους.

« Μεταξὺ ὅλων τῶν ἄλλων κινδύνων, ὅσους ἀπαντᾷ τις εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Σιβηρίας, θέλω παρατηρήσει πρὸ πάντων τὰς βαρβάρους προλήψεις τῶν γερόντων χωρικῶν, πρώτων ἀποίκων τοῦ τόπου τούτου. Εἰς καλύβην τινὰ, εἰς ἣν ἤλθομεν κατὰ μίαν ἑσπέραν αἰτοῦντες ξενίαν διὰ τὴν νύκτα, δύο περιηγηταὶ κατεσφάγησαν ὀλίγῳ πρότερον διὰ πελέκεως κατὰ τὸν ὕπνον αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου τῆς κατοικίας ταύτης, κινηθέντος εἰς τοῦτο τὸ ἔγκλημα ἐκ τῆς ἁπλῆς θέας δείπνου ἐκ ψυχρῶν κρεῶν, ὅπερ

οἱ ξένοι αὐτοῦ ἐποίησαν τὴν νύκτα τῆς παρασκευῆς πρὸς τὸ σάββατον. Ἡ συνείδησίς του δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνεχθῇ τοιοῦτον σκάνδαλον ὑπὸ τὴν στέγην του, καὶ μόνος ὁ θάνατος τῶν ἐνόχων τῷ ἐφάνη ἱκανὸς νὰ ἐξιλάσῃ αὐτό».

Ἀλλ' ἀρῶμεν τὰς Ῥωσσικὰς γαῖας, καὶ μεταβῶμεν πρὸς νότον τῶν ὁρίων, τῶν χωριζόντων αὐτὰς ἀπὸ τῶν Σινικῶν κτήσεων, ἔνθα θέλομεν ἀκολουθήσει τὸν Κ. Ἄτκινσων.

(Ἕπεται συνέχεια)

Ὁ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ,

Ἡ ΕΞΩΣΙΣ ΤΩΝ ΛΑΤΙΝΩΝ

ΑΠΟ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

Ἀπὸ μεσοῦντος τοῦ ἑνδεκάτου αἰῶνος, ἡ εὐγενὴς τῶν Παλαιολόγων γενεὰ διέλαμπεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐὰν ὁ πατὴρ τῶν Κομνηνῶν ἐκόσμησε τὸ μέτωπόν του διὰ τοῦ στέμματος τῶν Καισάρων, ἐχρεώστει τοῦτο εἰς Γεώργιον τὸν Παλαιολόγον, οὗτινος οἱ ἀπόγονοι δὲν ἔπαυσαν ποσῶς στρατηγοῦντες, προεδρεύοντες τῶν συμβουλίων τοῦ Κράτους καὶ μεγάλην ἐξασκοῦντες ἐπιρροήν. Πολλάκις ἡ Αὐτοκρατορικὴ οἰκογένεια ἐθήρευσε τὴν συγγένειαν αὐτῶν, καὶ ἐὰν ἡ τάξις τῆς ὡς ἐκ τῶν γυναικῶν διαδοχῆς ἐτηρεῖτο καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν αὐστηρότητα, ἡ σύζυγος τοῦ Θεοδώρου Λασκάρεως ἤθελεν ὑποχωρήσει εἰς τὴν πρωτότοκον αὐτῆς ἀδελφὴν, μητέρα τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου, ὅστις ἀνύψωσεν ἀκολούθως τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον. Ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος, εὐγενὴς τὴν καταγωγὴν, ἐκοσμεῖτο ὑπὸ πλείστων ἐξωτερικῶν πλεονεκτημάτων· ἀνδρεῖος, ἐπιτήδειος, γενναῖος, εὔγλωττος, εὐπροσήγορος κατὰ τοὺς τρόπους καὶ τὴν συνδιάλεξιν, ἐγνώριζε νὰ ἐφέλκηται ἁπάσας τὰς καρδίας. Ἀλλ' ἡ εὔνοια τοῦ λαοῦ καὶ τῶν στρατιωτῶν ἐγένετο αἰτία τῆς ἀπωλείας τῆς εὐνοίας τῆς αὐλῆς, ὥστε ὁ πρίγκιψ οὗτος τρὶς διέφυγε τὸν κίνδυνον, ὃν περ διέτρεξε διὰ τῆς ἀσυνεσίας τῶν προσκολλωμένων τῇ τύχῃ αὐτοῦ. Ὁ Αὐτοκράτωρ Θεόδωρος Λάσκαρις, εἰς τῶν φυγάδων ἐκείνων Ἑλλήνων, οἵτινες ἐπανεφύτευσαν καὶ διετήρησαν τὴν Ῥωμαϊκὴν σημαίαν ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς Νικαίας ἐν Βιθυνίᾳ, μὲ ὅλας τὰς προσπαθείας τῶν Λατίνων, δεσποζόντων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐσύστησεν ἀποθνήσκων τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰωάννην, ἐξαετῆ τότε, τῷ Παλαιολόγῳ, οὗτινος ἐγνώριζε τὰ προτερήματα καὶ τὴν ἰσχύν. Ταὐτοχρόνως προσδιώρισεν ὡς κηδεμόνα του μετ' ἀπολύτου ἐξουσίας Γεώργιον τὸν Μουζάλωνα, τὸν μέγαν δομέστικον καὶ εὐνοούμενόν του, πρὸς ὃν ἅπασα ἡ ἀριστοκρατία ὑπεχρεώθη νὰ ὁμόσῃ, κοινωνὸν δὲ αὐτοῦ ἐποίησε τὸν ἐν Νικαίᾳ Πατριάρχην Ἀρσένιον.

Τὸ μῖσος καὶ ὁ φθόνος, τὸν ὁποῖον διέτρεφον πρὸς τὸν Μουζάλωνα, κατασταλέντα ἐπὶ τῆς ζωῆς τοῦ πρίγκιπος, διελάμψαν μετὰ τὸν θάνατόν του. Μὴ ὢν ἀρκετὰ ἰσχυρὸς διὰ νὰ καταπολεμήσῃ τοὺς ἐχθρούς του διαῤῥήδην, ὁ μέγας δομέστικος προσεπάθει νὰ τοὺς ἀφοπλίσῃ διὰ τῆς πραότητος. Συνεκάλεσεν εἰς τὸ παλάτιον τὴν ἀριστοκρατίαν, τὰς δικαστικὰς ἀρχὰς, τοὺς διακεκριμένους ἀξιωματικοὺς τοῦ στρατοῦ, καὶ παρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ συνεδρίου τούτου, ἐνδεδυμένος ὅλα τὰ κοσμήματα τῶν διαφόρων αὐτοῦ ἀξιωμάτων. Ἐν τινι λίαν ἐπιδεξίῳ λόγῳ ἀπήγγειλεν ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ θρόνου τὴν ἀπολογίαν τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ, καὶ προσέφερε τὴν παραίτησίν του ἀπὸ τῆς ἀντιβασιλείας, ἐὰν αὕτη ἐνομίζετο ὠφέλιμος εἰς τὸ δημόσιον καλόν. Ἡ ἀπώλεια τοῦ Μουζάλωνος ἀπεφασίσθη, ἀλλ' οἱ ἐχθροί του ἐσκέφθησαν ὅτι ἡ στιγμὴ αὐτῆς εἰσέτι δὲν ἔφθασεν· κατεβάρυνον τὴν μετριοῤῥοσύνην του διὰ διαμαρτυρήσεων σεβασμοῦ καὶ πίστεως, καὶ οἱ ἀσπονδότεροι αὐτοῦ ἐχθροὶ ἐφάνησαν οἱ πλέον ἀφωσιωμένοι ὅπως ἀνανεώσωσι τὸν τῆς ὑπακοῆς ὅρκον. Μεταξὺ αὐτῶν Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, ἀνατραφεὶς ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κοντοσταύλου ἢ τὴν τοῦ διοικητοῦ τῶν μισθωτῶν ἀρχηγῶν, παρεκάλεσεν ἐπιμόνως τὸν φύλακα καὶ τὸν σωτῆρα τῶν Ῥωμαίων ἵνα μὴ ἐγκαταλείψῃ τὴν κηδεμονίαν τοῦ νέου αὐτοκράτορος. Ποτὲ οἱ Ἕλληνες δὲν ἐπέδειξαν τοσαύτην ἀπιστίαν· ὁ ἀντιβασιλεὺς ἐγένετο μετ' ὀλίγον θῦμα τῆς εὐπιστίας καὶ κενοδοξίας του. Τὴν ἐννάτην ἡμέραν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λασκάρεως, ἐπανηγύριζον, κατὰ τὰ εἰθισμένα, τὴν ἐπισημότητα τῆς κηδείας του ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Μαγνησίας, πόλεως τῆς Ἀσίας. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς τελετῆς, οἱ φύλακες ἔδραμον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὠθοῦντες τρομεραὶς κραυγὰς, καὶ κατέσφαξαν εἰς τοὺς πόδας τοῦ βωμοῦ τὸν Μουζάλωνα, τοὺς ἀδελφούς του καὶ ὅλους τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ Μιχαὴλ προσηνέχθη μετὰ τοσαύτης ἱκανότητος, ὥστε ἐδρέψατο ἅπασαν τὴν ὠφέλειαν τῆς σφαγῆς, μὴ συμμερισθεὶς τοῦ ἐγκλήματος ἢ τοὐλάχιστον τῆς μορφῆς. Μὴ ἐπιδεικνύμενος καμμίαν ἀξίωσιν, ἀφῆκε νὰ ὁμιλήσωσιν αἱ ἐλευθεριότητες αὐτοῦ, τῶν ὁποίων τὴν ἀξίαν ὕψωνεν ἡ ἐξάντλησις τῆς περιουσίας του. Οἱ εὐπατρίδαι καὶ ὁ Πατριάρχης, συνηγμένοι διὰ τὴν ἐκλογὴν ἀντιβασιλέως, ἀπένειμαν αὐτῷ τὸν τίτλον τοῦ μ ε γ ά λ ο υ δ ο υ κ ὸ ς, ὁ δὲ Ἀρσένιος τῷ παρεχώρησε πᾶσαν τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν.

Ἀπὸ ταύτης τῆς στιγμῆς, ὁ φιλόδοξος Παλαιολόγος δὲν ἐθεώρει τὴν ἀξίαν του ἢ ὡς βαθμίδα ὅπως ἀναβῇ εὐκολώτερον τὸν θρόνον, τὸν ὁποῖον ἐπεθύμει. Ἡ ὑπεροχὴ τοῦ πνεύματός του ἐξεπάτησε καὶ διεσκέδασε τὰ κόμματα τῶν εὐγενῶν· ὁ Ἰωάννης Δούκας Βατάκης, προκάτοχος τοῦ Θεοδώρου Λασκάρεως, κατέθεσε μεγάλους θησαυροὺς ἐν τινι φρουρίῳ, κειμένῳ ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἕρμου, ὑπὸ τὴν φύλαξιν τῶν πιστῶν Βαραγγίων, ξενικῶν στρατευμάτων Νορμανδικῆς καταγωγῆς. Ὁ δὲ κοντόσταυλος, διατηρήσας πᾶσαν τὴν ἐπ' αὐτῶν ἐπιῤῥοὴν, ἥρπασε τὸν

θησαυρὸν ἄνευ ἀντιστάσεως, καὶ μετεχειρίσθη αὐτὸν ὅπως διαφθείρῃ τοὺς φύλακας. Αἱ πρῶται πράξεις τοῦ νέου ἀντιβασιλέως ἦσαν ἡ κατάργησις τῆς αὐστηρότητος τῶν φόρων, ἀντικείμενον, διηνεκῶς ἀπαιτούμενον ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἡ ἀπαγόρευσις τῶν διὰ τοῦ πυρὸς δοκιμασιῶν καὶ τῶν δικαστικῶν μονομαχιῶν, ἡ διατήρησις τῶν χαρῶν καὶ ὀρφανῶν, τῶν ἀπομάχων· γινώσκων τὴν ἐπιῤῥοὴν τοῦ κλήρου, προσεπάθησεν ὅπως κερδίσῃ τὰς ψήφους τοῦ ἰσχυροῦ τούτου σώματος, διέφθειρε διὰ μυστικῶν δωροδοκιῶν ὅλους τοὺς ἐπισκόπους, καὶ αὐτὸς ὁ ἀδιάφθορος Πατριάρχης παρεσύρθη ἀκουσίως ἑαυτοῦ ὑπὸ τῶν σεβασμάτων, δι' ὧν ἐκολάκευε τὴν κενοδοξίαν του. Ταὐτοχρόνως οἱ μυστικοὶ αὐτοῦ ἀπεσταλμένοι δὲν ἔπαυσαν ἐπαναλαμβάνοντες ὅτι ἦν ἐπάναγκες ὥστε, ἄνθρωπός τις ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας, ἔχων πεῖραν καὶ πνεῦμα ἔξοχον, νὰ γίνῃ συνάρχων τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ δὲ Παλαιολόγος ἀφ' ἑτέρου παρενέτρεν ἐπιτηδείως ὅτι τὸ δημόσιον συμφέρον ἀπήτει νὰ μὴ ἦναι πρόσκαιρος ἡ ἐξουσία τοῦ μέλλοντος ν' ἀναλάβῃ ὅλον τὸ βάρος τῆς κυβερνήσεως.

Αἱ ἀξιώσεις αὗται συνεκίνησαν ἅπασαν τὴν πόλιν τῆς Μαγνησίας, εἰς ἣν ἡ αὐλὴ μετηνέχθη· ἤρξαντο συζητεῖσθαι ἐλευθέρως τὰ ὠφελήματα ἐκλεκτικῆς μοναρχίας, καὶ ὁ μέγας δοὺξ ὑπεστήριζε τὴν γνώμην τῶν θιασωτῶν αὐτοῦ διὰ τῶν ὑποσχέσεων ἀγαθῆς διοικήσεως καὶ μεταῤῥυθμίσεως ὅλων τῶν καταχρήσεων· περιέμενεν, ὡς ἔλεγεν, ἀνυπομόνως τὴν εὐτυχῆ στιγμὴν, καθ' ἣν αἱ χεῖρες τοῦ αὐτοκράτορος ἔμελλον νὰ ὦσιν ἀποχρώντως ἰσχυραὶ ὅπως κρατήσωσι τὰς ἡνίας τοῦ Κράτους, καὶ προμηθεύσωσιν αὐτῷ τὸ εὐτύχημα τοῦ ν' ἀποσυρθῇ ἔν τινι εἰρηνικῷ ἡσυχαστηρίῳ. Διὰ τῶν στρατηγημάτων του κατέκτησεν ἁπάσας τὰς καρδίας· ἐδόθη αὐτῷ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ τίτλος καὶ τὰ προνόμια δ ε σ π ό τ ο υ, καὶ ἀπήλαυε τῶν τιμῶν τῆς πορφύρας καὶ τοῦ δευτέρου βαθμοῦ ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ· ἀκολούθως δ' ἀπεφασίσθη ὅπως ὁ Ἰωάννης Λάσκαρις καὶ ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος ἀναγορευθῶσιν αὐτοκράτορες συνάρχοντες. Ὁ κλῆρος, ἀρκούντως ὑπὸ τοῦ ἀργυρίου τοῦ δεσπότου πεισθεὶς περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐκλογῆς του, ἐνόμισεν ὅτι ἐκπληροῖ τὰς ὑποχρεώσεις του, ἀπαιτῶν ὥστε ὁ Μιχαὴλ νὰ ὑποσχεθῇ ἐνόρκως ὅτι θέλει παραδώσει εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοδώρου, ἅμα ἐνήλικα γενόμενον, τὴν ἀρχὴν, καὶ διεκήρυξεν ὅτι ὁ Παλαιολόγος, παραδεχθεὶς τὸ στέμμα, οὐχὶ μόνον δὲν ἦτον ἐπίορκος, ἀλλὰ καὶ ἦτον ἄξιος διὰ τοῦτο ἀθανάτου δόξης, ὡς θυσιάσας τοσοῦτον γενναίως τὴν ἀνάπαυσίν του εἰς τὴν εὐημερίαν τοῦ λαοῦ. Ἔλαβε τὸ αὐτοκρατορικὸν διάδημα ἐν τῇ μητροπολιτικῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Νικαίας ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ Πατριάρχου Ἀρσενίου, ὅστις ἐν τούτοις μετ' ἄκρας θλίψεως ἐγκατέλιπε τὰ συμφέροντα τοῦ κηδεμονευομένου αὐτοῦ. Ὁ Παλαιολόγος εὐγνωμόνως διένειμεν ἐλευθερίως τὰς πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς λειτουργίας εἰς ἅπαντας τοὺς θιασώτας αὐτοῦ, ἐπλήρωσε τιμῶν τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του, καὶ ἔδωκε τὸν τίτλον Καίσαρος εἰς τὸν γηραιὸν Ἀλέξιον Στρατηγόπουλον.

Ὁ νέος αὐτοκράτωρ προσεπάθησε νὰ στερεώσῃ τὴν δύναμίν του, γινόμενος προσφιλὴς· διὸ καὶ ἐδείκνυτο συνεχῶς εἰς τὸ δημόσιον, ἐδημηγόρει πρὸς τὸν λαὸν, καὶ ἡ εὐγλωττία αὐτοῦ ἐμεγαλοποιεῖτο διὰ χρηματικῆς διανομῆς. Μετέβη εἰς Νυμφαῖον, τὴν συνηθεστάτην διαμονὴν τῶν αὐτοκρατόρων ἀφ' ὅτου ἀπώλεσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὁ αὐτοκράτωρ Βαυδουΐνος, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ν' ἀνακτήσῃ διὰ διαπραγματεύσεων ἐπαρχίας ἢ πόλεως τινὸς, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν πρέσβεις, ζητοῦντας παρ' αὐτοῦ ἀπὸ μέρους τοῦ κυρίου αὐτῶν τὴν παραχώρησιν τῆς Θεσσαλονίκης· ἀλλ' ὁ Παλαιολόγος ἀπήντησεν αὐτοῖς χλευαστικῶς τε ἅμα καὶ ἐξυβριστικῶς ὅτι δὲν ἠδύνατο ἐντίμως νὰ ἐγκαταλείψῃ πόλιν, ἐν ᾗ ὁ πατήρ του ἐτάφη. «Παραχωρήσατε ἡμῖν τοὐλάχιστον τὴν πόλιν τῶν Σερρῶν» τῷ εἶπον οἱ ἀπεσταλμένοι. «Ἀλλ' ἐκεῖ, ἀπήντησεν ὁ Παλαιολόγος, εἰσῆλθον τὸ πρῶτον εἰς τὸ στρατιωτικόν.» Ἐζήτησαν τότε τὴν Βολίραν, ἐπὶ τῶν ὁρίων τῆς Μακεδονίας· ὁ Ἕλλην ἀπεποιήθη καὶ τοῦτο, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ἦτο θαυμάσιον συνεντευκτήριον θήρας. Οἱ ἀπεσταλμένοι ἐπιμένοντες τῷ εἶπον: «Τί θὰ μᾶς δώσητε λοιπόν; —Οὐδέν· ἀλλ' ἂν ἐπιθυμῆτε τὴν εἰρήνην, πρέπει νὰ μοὶ πληρώνητε ἐτησίως φόρον τὸ προϊὸν τῶν τελωνείων τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἡ ἀποποίησις τοῦ κυρίου ὑμῶν ἔσται τὸ σύνθημα τοῦ πολέμου· δὲν εἶμαι ἐλλειπὴς στρατιωτικῆς πείρας, καὶ ἀνατίθεμαι τὴν ἔκβασιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὸ ξῖφός μου (1).»

Ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος ἐμελέτα τῷ ὄντι μέγαν σκοπὸν, τὴν ἔξωσιν τῶν Λατίνων ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου· ἡ εὐκαιρία τῷ ἐφαίνετο εὐνοϊκὴ, διότι ἡ πόλις αὕτη εἶχε περιέλθει εἰς τὴν ἐσχάτην ἀμηχανίαν. Ἐπισκεφθεὶς προσωπικῶς πάντα τὰ φρούρια τῆς Θράκης, καὶ ἐπαυξήσας τὰς φρουρὰς, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς στρατοῦ, διῆλθε τὸν Ἑλλήσποντον, ἐβάδισε πρὸς τὴν πρωτεύουσαν, ἐκυρίευσεν ὅλα σχεδὸν τὰ περίχωρα, καὶ περιώρισε τὴν Λατινικὴν αὐτοκρατορίαν εἰς μόνην τὴν περιοχὴν τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· προσέβαλεν ἀνεπιτυχῶς τὸ προάστειον τοῦ Γαλατᾶ, ἐπερειδόμενος εἰς μυστικήν τινα συνεννόησιν μετὰ βαρώνου τινὸς, μὴ δυνηθέντος, ἢ, μὴ θελήσαντος νὰ τῷ ἀνοίξῃ τὰς πύλας. Ὅλαι αἱ ἔφοδοι αὐτοῦ ἀπεκρούσθησαν, καὶ ἠναγκάσθη ὡς ἐκ τῶν ζημιῶν αὐτοῦ νὰ ἐπανακάμψῃ εἰς Ἀσίαν.

Τὸ δ' ἐπιὼν ἔαρ ὁ Καῖσαρ Ἀλέξιος Στρατηγόπουλος, ὁ εὐνοούμενος αὐτοῦ στρατηγὸς, διῆλθε τὸν Ἑλλήσποντον μετὰ 800 ἱππέων καὶ ὀλίγου πεζικοῦ, κατὰ τὸ φαινόμενον μὲν ὅπως ἐπιτηρῇ τὰς κινήσεις τῶν Βουλγάρων, ἀλλ' αἱ μυστικαὶ αὐτοῦ ὁδηγίαι ἦσαν νὰ πλησιάσῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, νὰ ἐξετάσῃ ἐπισταμένως τὴν κατάστασιν τῆς πόλεως ταύτης, νὰ ἐπωφεληθῇ ἀφ' ὅλων τῶν περιστάσεων,

(1) Γεώργιος Ἀκροπολίτης, Κεφ. 78.

αἵτινες ἠδύναντο νὰ παρουσιασθῶσιν, ἀλλὰ νὰ μὴν ἀποπειραθῇ οὐδεμίαν ἀμφίβολον ἐπιχείρησιν. Οἱ Ἕλληνες, ὅσοι εὑρίσκοντο εἰς τὰς πέριξ πεδιάδας, ἐδραμον εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Καίσαρος, οὗτινος ὁ στρατὸς, ἐπαυξηθεὶς εἰσέτι δι' ἐπικούρων Κομάνων, συνεποσώθη μετ' ὀλίγον εἰς εἰκοσιπενταχισχιλίους ἄνδρας· οἱ ἐθελονταὶ οὗτοι, γινώσκοντες, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των, τὴν ἀδύνατον κατάστασιν, εἰς ἣν περιῆλθον οἱ Λατῖνοι, διεβεβαίωσαν τὸν γέροντα στρατηγὸν ὅτι, ἐὰν ἤθελε νὰ ἐφορμήσῃ κατὰ της πρωτευούσης, ἤθελεν ἀφεύκτως κυριεύσει αὐτὴν, διότι ἡ περίστασις ἦν εὐνοϊκωτάτη, ὡς μὴ μενόντων ἐν τῇ πόλει ἢ παίδων καὶ γυναικῶν. Ἀσύνετός τις νεανίας, διορισθεὶς πρὸ μικροῦ κυβερνήτης τῆς Ἐνετικῆς ἀποικίας, ἀνεχώρησε μετὰ τριάκοντα Γαλερῶν καὶ τοῦ ἄνθους τῶν Λατίνων ἱπποτῶν δι' ἐκστρατείαν τινὰ κατὰ τῆς πόλεως Δαφνουσίας, κειμένης εἰς τὰς ὄχθας τῆς Μαύρης θαλάσσης 160 περίπου χιλιάμετρα μακρὰν τοῦ Βυζαντίου.

Ὁ Καῖσαρ, εἰ καὶ ἀπαγορευθέντος αὐτῷ, μετὰ στιγμιαῖον δισταγμὸν ἀπεφάσισε νὰ ῥιψοκινδυνεύσῃ εἰς τοῦτο, καὶ ἔλαβεν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν μέτρα· ἀφεὶς λοιπὸν τὸ σῶμα τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ εἰς ἀπόστασίν τινα, ὅπως βοηθῇ ἐν ἀνάγκῃ τὰς ἐργασίας του, προχωρεῖ, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ σκότους, μετ' ἐκλεκτοῦ ἀποσπάσματος· εἰσάγει διά τινος ὑπογείου, ἀνακαλυφθέντος αὐτῷ ὑπ' Ἕλληνος φυγάδος, πεντηκοντάδα ἀνδρῶν, ἐχόντων ἀπόφασιν νὰ θραύσωσι τὴν Χρυσῆν πύλην, ἥτις ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἦν κεκλεισμένη, ἐν ᾧ ἄλλοι ἐπιβαίνουσι διὰ κλιμάκων ἐν σιωπῇ εἰς τὰ χαμηλότερα τῶν τειχῶν. Ἱερεύς τις ἐκ τῶν πολιορκούντων ἀνακράζει πρῶτος «Μιχαὴλ καὶ Ἰωάννου, τῶν σεβαστῶν αὐτοκρατόρων τῶν Ῥωμαίων, πολλὰ τὰ ἔτη!» τοῦτο ἦν τὸ συμφωνηθὲν σύνθημα· οἱ στρατιῶται, οἱ περιμένοντες εἰς τὰ κάτω τῶν προμαχώνων, ἐπαναλαμβάνουσι τὴν αὐτὴν ἐπευφημίαν, καὶ ὁρμῶσιν εἰς τὴν πύλην, ἥτις ἠνεῴχθη αὐτοῖς· κατὰ τοῦτο δὲ τὸ διάστημα ὁ Στρατηγόπουλος ἀποστέλλει τὴν διαταγὴν εἰς τὸν ἐπίλοιπον αὐτοῦ στρατὸν ὅπως προσέλθῃ.

Ἤδη ὑπέρωσκεν ἡ ἠὼς, ὅτε οἱ ἐπίκουροι Κομάνοι ἤρχισαν νὰ διασπείρωνται πανταχόσε· ἀλλ' ὁ Καῖσαρ μόλις διῆλθε τὸν οὐδὸν τῆς Χρυσῆς πύλης καὶ ἤρχισε νὰ φοβῆται διὰ τὴν παρατολμίαν του· ἐκ πείρας εἰδὼς τοὺς κινδύνους, εἰς οὓς εἶναι ἐκτεθειμένος ὁ νικητὴς στρατὸς κατὰ τὴν ἅλωσιν μεγάλης πόλεως, ἐστάθη, ἐσκέφθη· ἀλλ' ἐνθαῤῥυνθεὶς ὑπὸ πλήθους ἐθελοντῶν, προσερχομένων ἐν σπουδῇ εἰς τοὺς ἀρχαίους αὐτῶν συμπολίτας, καὶ ἀπεικονιζόντων τὴν ἀποχώρησιν ὡς δύσκολον καὶ κινδυνωδεστέραν τῆς ἐπιθέσεως, προὐχώρησε, παρατάξας τὸν τακτικὸν αὐτοῦ στρατὸν ὡς εἰς μάχην· τότε ἐσθόθη τὸ πολεμιστήριον σύνθημα, ἤρξατο ἡ λεηλασία, καὶ οἱ στρατιῶται κατέσφαττον ὅλους, ὅσους εὕρισκον ὡπλισμένους. Ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου καὶ τῶν ἀπειλῶν τῆς πυρκαϊᾶς, οἱ Ἕλληνες τῆς Κωνσταντινουπόλεως, φιλοῦντες τοὺς ἀρχαίους αὐτῶν ἡγεμόνας, καὶ οἱ Γενουῆται ἔμποροι, ἕνεκα τῆς προσφάτου τῆς δημοκρατίας αὐτῶν μετὰ τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου συμμαχίας, ἐτάχθησαν ὑπὲρ αὐτοῦ· ὅλαι αἱ συνοικίαι ἐδραμον εἰς τὰ ὅπλα, καὶ ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν ὁ λαὸς ἐπανέλαβε μετ' ὀλίγον μετὰ τῶν στρατιωτῶν τοῦ εὐτυχοῦς Ἀλεξίου «Μιχαὴλ καὶ Ἰωάννου, τῶν δύο αὐτοκρατόρων, πολλὰ τὰ ἔτη.»

Ἀφυπνισθεὶς ὑπὸ τῶν κραυγῶν ὁ Βεδουῖνος Β΄., ἐξῆλθεν ἐν ἀταξίᾳ ἐκ τοῦ παλατίου τῶν Βλαχερνῶν, καὶ δειλὸς ὤν, ἐτράπη εἰς φυγήν· προσέδραμεν εἰς τὸ παράλιον, ῥίψας καθ' ὁδὸν τὸ διάδημα καὶ τὸ ξίφος αὐτοῦ, καὶ πάντα τὰ σύμβολα τῆς Αὐτοκρατορίας. Στρατιῶται Ἕλληνες, εὑρόντες τὰ πολύτιμα ταῦτα κειμήλια, ἤνεγκαν αὐτὰ πρὸς τοὺς στρατηγοὺς αὐτῶν, οἵτινες, δεικνύοντες ταῦτα κρεμάμενα ὡς τρόπαιον εἰς τὸ ἄκρον δόρατος, ἐνεθάῤῥυνον τοὺς στρατιώτας αὐτῶν, καὶ ἀφῄρουν πᾶσαν ἐλπίδα ἀπὸ τῶν Λατίνων. Κατ' εὐτυχίαν, ὁ στόλος, ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς κατὰ τῆς Δαφνουσίας ματαίας αὐτοῦ ἐκστρατείας, εἰσήρχετο εἰς τὸν Βόσπορον· ὁ δὲ Λατῖνος Αὐτοκράτωρ καὶ αἱ πρώτιστοι οἰκογένειαι, θεωροῦσαι τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀμετακλήτως ἀπολεσθεῖσαν, ἐπέβησαν ἐπὶ τῶν Ἐνετικῶν γαλερῶν, ἐν μέσῳ τῶν ἐμπαιγμῶν τῶν νικητῶν. Οὕτως οἱ Ἕλληνες ἐπανέστησαν τὸ Βυζάντιον τὴν 25 ἰουλίου τοῦ 1261, πεντήκοντα καὶ ἑπτὰ ἔτη ἀφ' ὅτου ἐδιώχθησαν ἀπ' αὐτοῦ.

ΔΙΗΓΗΜΑ.

Τὸ προσκεφάλαιον.

1.

Ἡ πρώτη ἰανουαρίου εἶναι δι' ἐμὲ μεγάλη ἡμέρα, ἀξιομνημόνευτος ἐποχή! μοὶ ἔλεγεν εὐγενής τις Ἰταλὸς, τιμήσας τὴν Ἰταλίαν διὰ τῶν προτερημάτων καὶ τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ.

Ὁ Κόμης Κελλίνης μοὶ ἔλεγε προσέτι:

— Ἐὰν ἀνέγνωτε τὰς Φ υ λ α κ ὰ ς τοῦ Σιλβίου Πελλίκου, τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο ἀριστούργημα, ὅπερ συνεγράφη ταὐτοχρόνως ὑπὸ μυθιστοριογράφου, ποιητοῦ καὶ χριστιανοῦ, γνωρίζετε τὴν ἱστορίαν τῶν φρικωδῶν ἐκείνων καταδικῶν, αἵτινες πρὸ εἰκοσιπενταετίας ἔπλεξαν τὸ ἐλευθερόφρον ἄνθος τῆς Ἰταλικῆς νεολαίας· κατεδικάσθην τότε εἰς θάνατον καὶ ἤδη ἡ Αὐστριακὴ ἀστυνομία ἔλαβε τὴν καλωσύνην ὅπως ἐκλέξῃ τὴν θέσιν, τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου μου· ἀλλὰ κατ' εὐτυχίαν εἶχον ἀφωσιωμένην σύζυγον, τὴν πτωχὴν μου Αἰμιλίαν, ἥτις ἐπέτυχε τὴν χάριν τοῦ συζύγου της, καὶ ἡ Α. Μ. ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας, συγκατανεύσας νὰ μὲ ἀφήσῃ μεταξὺ τῶν ζώντων, ἠὐδόκησεν ὅπως μὲ

καταδικάσῃ ν' ἀποθνήσκω μυριάκις εἰς τὴν carcere duro Γερμανικοῦ φρουρίου.

Ἐκτὸς τῆς καταδίκης καὶ τῆς χάριτος, εἶχον καί τι ἕτερον κοινὸν, κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, μετὰ τοῦ Κόμητος Γομφαλονιέρη· διότι οὗτος μὲν ἐξητήσατο τὴν ἔξοχον χάριν νὰ συμπαραλάβῃ εἰς τὴν φυλακήν του ὑπομασχάλιον δωρηθὲν αὐτῷ παρὰ τῆς κομήσσης Θηρεσίας, ἐγὼ δ' ἐζήτησα τὸ πολύτιμον δικαίωμα νὰ φυλάξω εἰς τὸ βάθος τῆς φυλακῆς μου ἓν προσκεφάλαιον, ἓν ἁπλοῦν προσκεφάλαιον, τὸ ὁποῖον ἦτον, οἴμοι! ἡ μόνη μου περιουσία, ὁ μόνος θησαυρός μου, ἅπασά μου ἡ εὐδαιμονία! Ὀλίγον ὕστερον αἱ ἀρχαὶ τῆς Βρύννης ἐδήμευσαν τὸ ὑπομασχάλιον τοῦ Γομφαλονιέρη· θέλω δὲ σᾶς γνωστοποιήσει πάραυτα τὸ αἴτιον, δι' ὃ ἡ ἀδυσώπητος κυβέρνησις τοῦ φρουρίου ἐσεβάσθη τὴν ἀβλαβῆ κατοχὴν τοῦ προσκεφαλαίου μου.

Γνωρίζετε ἀναμφιβόλως, ἀλλ' ὄχι βεβαίως ὡς ἐγὼ, τί σημαίνει ἡ carcere duro τῆς Σπιελβέργης, τὸ ἀποτροπαιότατον βάραθρον ὅλων τῶν φυλακῶν τῆς Αὐστριακῆς μοναρχίας, ὁ εὐρὺς οὗτος τάφος, ἐν ᾧ οἱ δεσμῶται ἀποθνήσκουσιν ἐπὶ πολὺν χρόνον!... Ἀλλ' ὁ καθημερινὸς οὗτος θάνατος οὐδ' ὅλως ἀπαλλάττει αὐτοὺς τῆς καταναγκαστικῆς ἐργασίας, καθ' ἣν ὑποχρεοῦται ἕκαστον πολιτικὸν θῦμα νὰ πριονίζῃ ξύλα, νὰ πλέκῃ περιπόδια, καὶ νὰ κατασκευάζῃ ξαντόν. Εἶχον ὡς εἰρκτὴν, ὡς τάφον, ὑγρὰν τινα ὀπήν· ὡς κλίνην ἀναπαύσεως, κιβωτόν τινα, φέρετρον, ἐν ᾧ τὰ μέλη μου συνετρίβοντο· ὡς ἱματισμὸν, εἶχον ῥάκη, ἅτινα ἤθελον ἐπιφέρει ἐρύθημα αἴσχους εἰς τὸν ἔσχατον κακοῦργον τοῦ κόσμου τούτου· ὡς τροφὴν, εἶχον ἄρτον μέλανα καὶ νοσώδη, ὅσπρια σεσηπότα καὶ ὕδωρ· τέλος, περὶ ἡμᾶς, ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν ἡμῶν, εἰς τοὺς πόδας ἡμῶν ὑπῆρχον ἀντὶ ξιφῶν κρεμαμένων, μεγάλαι πολεμίστραι, ἐπαπειλοῦσαι ἡμᾶς ἀδιαλείπτως, καὶ χρησιμεύουσαι, ἐν ἀνάγκῃ, ἁπλούστατα πρὸς κανονοβολισμὸν τῶν δεσμωτῶν. Δὲν λέγω οὐδὲν πρὸς ὑμᾶς οὐδὲ περὶ τῶν ἁλύσεων, αἵτινες ἐμωλώπιζον τοὺς πόδας ἡμῶν, οὐδὲ περὶ εἴδους τινὸς κιλικίου, μωλωπίζοντος τὸ σῶμα ἡμῶν, οὐδὲ περὶ τοῦ ψύχους, οὐδὲ περὶ τῆς πείνης, οὐδὲ περὶ τῆς δίψης, οὐδὲ περὶ μυρίων ἄλλων βασάνων, αἵτινες ἦσαν ὡσεὶ παραρτήματα τῆς καθείρξεως ἢ τῆς ἀγωνίας ἡμῶν.

2.

Πρωΐαν τινὰ, τρεῖς περίπου μῆνας μετὰ τὴν εἴσοδόν μου εἰς τὸ θανατηφόρον τοῦτο φρούριον, ὁ γηραιὸς Σχίλλερ, οὗ ὁ διάσημος φίλος μου Σίλβιος Πέλλικος ἐποιήσατο τοσοῦτον γοητευτικὸν ἔπαινον, μὲ παρεκάλεσε νὰ τὸν ἀκολουθήσω μέχρι τῆς αἰθούσης τῆς ἀκροάσεως τοῦ φρουρίου. Ἐσκέφθην ὅτι προὔκειτο καὶ αὖθις περὶ θλιβερᾶς τινος εἰδήσεως, καὶ ἀλγεινὸς μὲ κατέλαβε φόβος εἰς τὴν πρώτην θέαν, εἰς τὴν πρώτην λέξιν τοῦ Κυρίου Βέγραθ, ὑπεπιμελητοῦ τῆς Σπιελβέργης.

— Κύριε, μοὶ εἶπε μετ' ἰδιαζούσης πολιτικῆς, ἔλαβον ἀρτίως ἀνώνυμον ἐπιστολὴν, ἀφορῶσαν ὑμᾶς, περὶ ἧς δύνασθε νὰ κρίνητε· ἰδοὺ αὕτη:

« Εἷς τῶν πολιτικῶν ὑμῶν δεσμωτῶν, ὁ κόμης »Κελλίνης, ἐπέτυχε τὴν ἄδειαν τοῦ νὰ διατηρήσῃ »ἐν τῇ εἱρκτῇ του ἓν προσκεφάλαιον, οὗτινος σᾶς »καταγγέλλω τὴν πολύτιμον σημαντικότητα· τὸ »προσκεφάλαιον τοῦτο ἐγκλείει σημαντικὰς ποσό»τητας εἰς χαρτονόμισμα ὅλων τῶν ταπεζῶν τῆς »Γερμανίας. Ἀνατίθημι εἰς τὴν ὑμετέραν φροντίδα »τὴν χρῆσιν τῆς καταμηνύσεως, ἣν κρίνετε εὔλο»γον νὰ κάμητε· θέλετε σκεφθῆ.»

— Κύριε, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ ὑπεπιμελητὴς, τὸ μυστηριῶδές σας προσκεφάλαιον ἐμπεριεκλείει ἀληθῶς τοιαῦτα πλούτη;

— Τὸ προσκεφάλαιόν μου περιέχει, τῷ ὄντι, ἀνεκτίμητον πλοῦτον.... Ἐπιφυλάττομαι μόνον τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ὑποκρύψω ἀφ' ὅλων τῶν ὀφθαλμῶν τὴν φύσιν καὶ τὴν σημαντικότητα τοῦ θησαυροῦ τούτου.

— Ὅπως θέλετε, κύριε· ἐννοεῖτε βεβαίως ὅτι σᾶς ἐκάλεσα μόνον πρὸς συμφέρον ἰδικόν σας· ἐὰν μένῃ πλησίον σας, ἐν τῇ εἱρκτῇ, οὐδ' ὅλως ἀναδέχομαι τὴν εὐθύνην τοῦ πλουσίου σας προσκεφαλαίου· ἐὰν κρίνητε εὔλογον νὰ τὸ ἐμπιστευθῆτε εἰς τὴν ἐπαγρύπνησιν καὶ τὴν τιμήν μου, θέλω εἶσθαι ὑπεύθυνος ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων...

— Σᾶς ὑπερευχαριστῶ, ἀπήντησα εἰς τὸν ὑπεπιμελητήν· δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἀποχωρισθῶ ἀπὸ τῆς μόνης μου περιουσίας· ὁ Αὐτοκράτωρ μοὶ ἐπέτρεψε νὰ φυλάξω τὸ προσκεφάλαιόν μου, καὶ τὸ φυλάττω.

— Ὑπάγετε λοιπὸν, κύριε, καὶ καλὴν τύχην!

— Ἐν τούτοις, κύριε Βέγραθ, καίτοι εἰμὶ λίαν προσκεκολλημένος εἰς τὸν μυστηριώδη πλοῦτον τοῦ προσκεφαλαίου μου, ὁρκίζομαι νὰ τὸ δώσω ὅταν ἐλευθερωθῶ εἰς τὸν ὅστις ἐκ τῶν ἐν τῇ φυλακῇ ταύτῃ θέλει ἔχει ὀλιγώτερον μῖσος καὶ πλείονα συμπάθειαν δι' ἐμέ...

— Ὁ ἄνθρωπος οὗτος θὰ ἦναι εὐτυχής!...

— Ἐὰν ἡ εὐτυχία ὑπάρχῃ ἐν τῷ προσκεφαλαίῳ μου, εἴθε νὰ σᾶς καταστήσω εὐτυχῆ, δίδων τοῦτο πρὸς ὑμᾶς!

Ἡ φήμη τῆς μετὰ τοῦ Κ. Βέγραθ ταύτης συνομιλίας διεδόθη, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἐν τῇ εἱρκτῇ, καὶ ἡ ἱστορία τοῦ προσκεφαλαίου μου, ἀληθὴς ἢ ψευδὴς, προὐκάλεσε τὴν φιλοκερδῆ ἁπάντων πολυπραγμοσύνην· κατεῖχον ἀληθὲς περίαπτον, χρησιμεῦόν μοι ὅπως διαπράττω θαύματα.

3.

Αἱ ἐνάρξεις μου ὑπῆρξαν θαυμάσιαι· κατὰ ῥητὴν διαταγὴν τοῦ ὑπεπιμελητοῦ, ἕκαστος ἤξιωσε νὰ μὲ μεταχειρισθῇ ἐν τῷ φρουρίῳ, ὅπως συνήθως μεταχειρίζονται τοὺς κλέπτας καὶ δολοφόνους. Τὸ βάρος τῶν ἁλύσεών μου ἠλαττώθη, τὸ ἀγενὲς δεσμωτικὸν ἔνδυμά μου ἐτροποποιήθη, ἐτέθη ὕδωρ ψυχρὸν εἰς

τὴν στάμνον μου, ἐρρίφθη ὀλίγη ψίαθος ἐπὶ τῆς κλίνης μου, καὶ ὀλίγος λευκὸς ἄρτος ἐπὶ τῆς τραπέζης μου.

Ἡ χειρωνακτικὴ ἐργασία ἦν δὶ ἐμὲ ποινὴ ἀφόρητος, φρικώδης, καὶ τὰ παράπονά μου εὗρον, τέλος, ἠχὼ εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς ἀκροάσεως· ἀπηλλάγην ἀπὸ τοῦ νὰ πριονίζω ξύλα, νὰ πλέκω περιπόδια, καὶ νὰ κατασκευάζω ξαντόν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἔπρεπε νὰ διέρχωμαι τὸν καιρὸν εἴς τι ὠφέλιμον καὶ εὐάρεστον, μοὶ ἐπέτρεψαν, ἐν ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορος, νὰ ἀναγινώσκω καὶ νὰ ἐπαναγινώσκω μυριάκις τὸν Βουρδαλοὺ, τὸν Πασκὰλ καὶ τὴν Μίμησιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἡ φυσικὴ ἀκινησία ἦν δὶ ἐμὲ τρομερὰ βάσανος, ἐπιφέρουσά μοι περιόδους πυρετοῦ καὶ λύσσης· ἡ ἀτυχία μου ἐπέσυρε τὴν συμπάθειαν, καὶ ἐπέτυχον τὴν προσφιλῆ ἐλευθερίαν νὰ ἐξέρχωμαι τοῦ θαλάμου μου, ὅπως περιδιαβάζω καθ' ἑκάστην ἑσπέραν εἰς τὸν ἰδιαίτερον κῆπον τῆς φυλακῆς· ἡ εὐδαιμονία τοῦ νὰ θεωρῶ καὶ νὰ θαυμάζω τὸν ἥλιον δὲν μοὶ ἐδόθη μὲν εἰσέτι, ἀλλὰ τοὐλάχιστον ἠδυνάμην νὰ θεωρῶ κατ' ἀρέσκειαν τὰς μυριάδας τῶν ἀστέρων, καὶ ἠρκούμην, ἐν ἐλλείψει καλλιτέρου, εἰς τὸ ἡδὺ καὶ ποιητικὸν ἐκεῖνο φῶς.

Μόνος, σχεδὸν ἐλεύθερος, ἐνδεδυμένος εὐπρεπῶς, ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς προσηλωμένους ἐπὶ τῆς μεγαλοπρεπείας ἀπείρου ὁρίζοντος, ἐνόμιζον ὅτι ὠνείρωττον, βαδίζων ἐπὶ τῶν ἀνθέων, καὶ θὰ μάθητε τίνι τρόπῳ ἡ ὀνείρωξις αὕτη ἐξηκολούθησεν ἐπὶ τὸ βέλτιον.

Τὸ δωμάτιον τοῦ Κ. Βέγραθ εὑρίσκετο εἰς ἓν τῶν ἄκρων τοῦ ἰδιαιτέρου τούτου κήπου· ἑσπέραν τινὰ ἤκουσα μακρόθεν διὰ μέσου τοῦ φυλλώματος τὴν εὔρυθμον ἁρμονίαν τῶν Γερμανικῶν μελῳδιῶν· ἐβάλσιζον παρὰ τῷ ὑπεπιμελητῇ ἡμῶν, καὶ ἤρχισα νὰ κλαίω, ἀναπολῶν τοὺς ἐρωτικοὺς χορούς τῆς φιλτάτης μοι Ἰταλίας.

Μετά τινα λεπτὰ εἶδον ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ ποδίου (perron) γυναῖκας καὶ παιδία, ἅπασαν τὴν χαρίεσσαν οἰκογένειαν τοῦ Κ. Βέγραθ, ἥτις ἤρχετο νὰ γελάσῃ, νὰ διασκεδάσῃ, νὰ παίξῃ εἰς τὸν κῆπον.

Τὰ παιδία μὲ ἐγνώρισαν πάραυτα καὶ ἔπεσαν εἰς τὰς ἀγκάλας μου, αἱ νέαι γυναῖκες μὲ ἐχαιρέτησαν, μειδιῶσαι πρὸς ἐμὲ ὡς ἄγγελοι, ὁ δὲ Κ. Βέγραθ μοὶ ἔτεινε τὴν χεῖρα, τὰς δύο χεῖρας!

Τίς ἤθελε τὸ πιστεύσει;... ὁ ὑπεπιμελητὴς τῆς Σπιελβέργης, ὅστις δὲν ἦτο μεθ' ὅλα ταῦτα εἰ μὴ ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ τοῦ φρουρίου, μὲ ἔλαβε μετ' οἰκειότητος ὅλως φιλικῆς, καὶ ἰδοὺ ἡμεῖς βαδίζοντες περιπλέγδην εἰς τὴν μικρὰν στοιχάδα τοῦ ἀνθῶνος, τὴν ὁδηγοῦσαν εἰς τὰς βαθμίδας τῆς αἰθούσης· μὲ ἠνάγκασε νὰ τὸν ἀκολουθήσω, καὶ, ἑκὼν ἄκων, μετέβην ἵνα καθεσθῶ εἰς τὰς πρώτας τάξεις αἰθούσης χοροῦ!

Ταὐτοχρόνως, νεάνις τις, ἡ ἀνεψιὰ τοῦ Κ. Βέγραθ, προυχώρησε πρὸς ἐμὲ, καὶ μοὶ εἶπε μετὰ φωνῆς ἡδυτάτης:

— Εὐχαριστεῖσθε νὰ συγχορεύσητε ἓν λαμπρὸν βάλσι τοῦ Στράους μετὰ τῆς ταπεινῆς ἡμῶν δούλης;

Ἠγέρθην ὅπως λάβω τὴν χεῖρα αὐτῆς, ὅπως τὴν περιβάλω ἐντὸς τῶν ἁπλήστων βραχιόνων μου, ὅπως συγχορεύσω μετ' αὐτῆς εἰς τοὺς μελαγχολικοὺς ἤχους μικροῦ τινος Γερμανικοῦ κλειδοκυμβάλου... Ἀλλ' ἀνεμνήσθην πάραυτα τῶν ἐν Σπιελβέργῃ φίλων μου, τῶν ἐν ταῖς ἀτυχίαις συντρόφων, καὶ ἐθεώρησα τὴν εὐειδῆ χορεύτριαν, λέγων αὐτῇ μετὰ πολλῆς τῆς μελαγχολίας.

— Οἴμοι! εἰμὶ πολὺ βαρὺς διὰ τὸ βάλσιον... Μοὶ φαίνεται ὅτι αἰσθάνομαι εἰς τοὺς πόδας μου τὸ βάρος τῶν ἁλύσεων, αἵτινες μωλωπίζουσι τοὺς δυστυχεῖς μου συντρόφους! Συγχωρήσατέ με!

— Σᾶς συγχωρῶ καὶ σᾶς οἰκτείρω! ἀπήντησεν ἡ νεάνις.

— Οἰκτείρατε τοὺς φίλους μου, δεσποσύνη· πάσχουσιν, ἀποθνήσκουσι καὶ δὲν σᾶς εἶδον!

Ἡ Αἰκατερίνα κατηρυθρίασε, καὶ μὲ ἀπήντησεν, ἀποστρέφουσα τὴν κεφαλὴν καὶ χαμηλῇ τῇ φωνῇ:

— Ὀφείλω νὰ τοὺς οἰκτείρω διότι πάσχουσιν!

Ἡ πρὸς τὴν δυστυχίαν συμπάθεια τῆς Αἰκατερίνης προέβη μέχρι θυσίας, ἥτις μοὶ ἐφαίνετο μεγίστη εἰς Γερμανίδα· δὲν ἐβάλσισε δὶ ὅλης τῆς ἑσπέρας! ἐκάθησε πλησίον μου, ἠρώτησε τὸ ὄνομά μου, ἠθέλησε νὰ γνωρίσῃ τὰς ἀνίας, τὰς ἡδονὰς, τὰς ἀσχολίας ὅλης τῆς νεότητός μου, καὶ διηγήθην εἰς τὴν ἐρατειτὴν ταύτην Διδὼ, ὅσον ποιητικώτερον ἠδυνάμην, τὸ δεύτερον ἆσμα τῆς ἀλγεινῆς Αἰνειάδος μου!

Εἰς τὸ θλιβερώτατον ἢ ὡραιότατον ἐπεισόδιον τῆς μυστικῆς ταύτης συνομιλίας συνέβη πρᾶγμά τι ἁπλούστατον, ἀλλὰ φανέν μοι ἐρασμιώτατον· φᾶσσά τις ἔπτη αἴφνης εἰς τὴν αἴθουσαν καὶ ἦλθε νὰ καθήσῃ γογγύζουσα ἐπὶ τοῦ βραχίονος τῆς νεάνιδος· ἡ Αἰκατερίνα ἔσφιγξε ἐντὸς τῶν δύο αὐτῆς χειρῶν τὸ εὐνοούμενόν της πτηνὸν, καὶ ἐπλησίασεν αὐτὸ εἰς τὰ χείλη της· τὸ τολμηρὸν πτηνὸν ἤρχισε νὰ κεντᾷ διὰ τοῦ ῥάμφους του, κατὰ τὴν ἀζιτέπαινόν του συνήθειαν, τὸ στόμα τῆς νεαρᾶς του δεσποίνης....

Ἀλλὰ δὲν θέλω σὲ εἰπεῖ, τίς ἐκ τῶν δύο μᾶλλον
τὸ φίλημα τὸ τρυφερὸν ἐδίδαξ' εἰς τὸν ἄλλον.

Ἡ ἀνάμνησις τῆς Αἰκατερίνης καὶ ἡ εἰκὼν τῆς μικρᾶς ταύτης ἀθωοτάτης σκηνῆς δὲν μ' ἀφῆκεν νὰ κοιμηθῶ· ἐὰν ἀπεκοιμώμην ἐκείνην τὴν νύκτα, ἤθελον ὀνειρευθῆ βεβαίως φᾶσσαν καὶ ἐρατεινὴν νεάνιδα.

4.

Ἡ εὐμένεια τοῦ Κ. Βέγραθ ὑπῆρξε θαυμασία, καὶ εὐγνωμονῶ αὐτῷ εἰσέτι καὶ σήμερον μακρόθεν ἐν τῇ διανοίᾳ μου! ἅπαξ ἢ δὶς τῆς ἑβδομάδος, ἀφ' οὗ κατεκλίνοντο ἅπαντες οἱ δεσμῶται τοῦ φρουρίου, μὲ ἄφινε νὰ διέλθω μυστικήν τινα πύλην τῆς φυλακῆς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν δύο ἀφωσιωμένων ὑπηρετῶν, δύο ἀληθῶν φίλων, ὀνομαζομένων Κρὰλ καὶ Σχίλλερ, τῶν ἐκλεκτῶν δεσμοφυλάκων, οὓς ἐγνωρίσατε βε-,

βαίως ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασι τοῦ Σιλβίου Πελλίκου.

Ἡ χαρὰ, ἣν μοὶ ἐνέπνεε τὸ μυστήριον τῶν ἡδονικῶν ἐκείνων περιπάτων εἰς τὰς μελαγχολικὰς πεδιάδας τῆς Βρύννης, ἐταράττετο πολὺ συνεχῶς ὑπὸ τῆς ἀπουσίας τῆς συζύγου μου, τῆς Αἰμιλίας μου, ἥτις μὲ ἐθρήνει, ἀναμφιβόλως, καὶ ὑπὸ τῆς ἀναμνήσεως τῶν ταλαίνων ἐκείνων συμπολιτῶν μου, ὧν δὲν εἶχον πλέον τὸ δικαίωμα νὰ λέγωμαι ἐν τῇ ἀτυχίᾳ σύντροφος! Ἐν τούτοις, σύγγνωτε ὅπως σᾶς ἀναφέρω τοῦτο πρὸς ἔπαινόν μου· χάρις εἰς τὸν προβληματικὸν τοῦ προσκεφαλαίου μου πλοῦτον, ὑπεχρέωσα τὸν ὑπεπιμελητὴν τῆς Σπιελβέργης νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν φίλον μου Σίλβιον τὰ ὁμματοϋάλιά του, ἅτινα τῷ εἶχον λάβει, καὶ ξύλινόν τι περόνιον ὅπερ τῷ εἶχεν ἀφαιρεθῆ ἐκ διαταγῆς τῆς Α. Μ. τοῦ αὐτοκράτορος!

Μυστηριώδης τις σκέψις, τερπνοτάτη τε ἅμα καὶ ἀλγεινοτάτη, συνεταράττε τὴν εὐδαιμονίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν μου ταύτην· ἡ τρυφερότης τῆς Αἰκατερίνης δὶ ἕνα αἰχμάλωτον, δὶ ἕνα δυστυχῆ, ὡς ἐμὲ, μὲ ἔθελγεν ἅμα καὶ μὲ ἐτρόμαζεν. Ἡ πτωχὴ κόρη ἐπενόει ὑπὲρ ἐμοῦ θαύματα ἀφοσιώσεως, δὲν τολμῶ νὰ εἴπω θαύματα ἔρωτος· ὠργίζετο ἐμμανῶς καθ' ὅσων δὲν μὲ ἠγάπων ἀρκετὰ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν της, καὶ ἐζηλοτύπει τὰς νέας γυναῖκας τῆς οἰκογενείας της, ὅσαι μὲ ἠγάπων ὀλίγον πολὺ, ὡς ἔλεγε· περιεποιεῖτο τὸν ἰατρὸν τῆς Σπιελβέργης, σκεπτομένη περὶ τῆς ὑγείας μου, ἥτις δὲν ἦτον ἀρίστη· περιεποιεῖτο τὸν πνευματικὸν τῆς φυλακῆς, ἀναλογιζομένη ἴσως τὴν ἐπιῤῥοὴν τῆς πνευματικῆς παραμυθίας εἰς τὰς κοσμικὰς δυστυχίας· περιεποιεῖτο ὅλους τοὺς κλειδούχους τῆς εἱρκτῆς, ἱκετεύουσα αὐτοὺς ὅπως μὴ διαταράττωσι, διὰ τοῦ κρότου τῶν μοχλῶν, τὰς τελευταίας ὥρας, τὰ τελευταῖα ὀνειρα τοῦ ἐωθινοῦ μου ὕπνου. Ἐμίσει τὴν πατρίδα μου, διότι ὁ πατριωτισμὸς ἐγένετο παραίτιος τῆς ταπεινώσεως καὶ τῇ ξθλίψεως τῆς ἥττης· κατηρᾶτο τὴν Αὐστρίαν, διότι ἡ Αὐστρία μὲ κατεδίκασεν· ἀλλ' ἐλάτρευε τὸν Κ. Βέγραθ, τὸν καλοκάγαθον ὑπεπιμελητὴν, ὅστις ᾠκτειρε τὰ πάθη καὶ τὴν ἀθλιότητά μου· τέλος, χωρὶς ποτε λόγος τις νὰ μοὶ ἀποκαλύψῃ τὸ πάθος αὐτῆς, ἐνόησα εὐκόλως ὅτι ἐγενόμην, ἀπὸ τῆς ἑσπέρας μέχρι τῆς πρωΐας, ὁ πρῶτος ἔρως τῆς εὐγενοῦς ταύτης Αἰκατερίνης.

Ἡμέραν τινὰ ὁ Κ. Βέγραθ μοὶ ἐνεχείρισε, χωρὶς νὰ τὴν ἀναγνώσῃ, ἐπιστολὴν, ἀπευθυνομένην πρὸς ἐμὲ, ἣν ἀρτίως ἔλαβε διὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ταχυδρομείου τῆς Βρύννης· ἡ ἐπιστολὴ αὕτη περιεῖχε τὰς ἀκολούθους λέξεις, γεγραμμένας εἰς τὴν Ἰταλικήν:

« Ἐπειδὴ ὁ δεσμώτης Κελλίνης ἔχει τὸ δικαίω-
» ωμα τοῦ νὰ ἐξέρχηται μυστικῶς τοῦ φρουρίου,
» πρὸς περιδιάβασιν εἰς τὰ πέριξ τῆς Σπιελβέργης,
» τὸν παρακαλῶ νὰ ἔλθῃ ταύτην τὴν ἑσπέραν, εἰ
» δυνατὸν, εἰς οἰκίσκον τινὰ λευκὸν, κείμενον εἰς τὰ
» ἄκρα τοῦ δάσους, πλησίον τῆς πύλης τοῦ κοιμη-
» τηρίου». Ζήτω ἡ νέα Ἰταλία!

ΕΙΣ ΦΙΛΟΣ.

Κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐζήτησα παρὰ τῆς εὐμενείας τοῦ ὑπεπιμελητοῦ ἡμῶν τὴν ἄδειαν τοῦ νὰ κάμω τὸν συνήθη μου περίπατον. Ὁ Κ. Βέγραθ μὲ ἠρώτησε μειδιῶν.

— Πρόκειται ἆρά γε εἰς τὸ γραμμάτιον τῆς πρωΐας ταύτης περὶ συνεντεύξεως ἐρωτικῆς, τὴν ὁποίαν σᾶς δίδει ὡραία τις κόρη τῆς Μοραβίας;

— Δὲν γνωρίζω εἰσέτι οὐδὲν, ἀπήντησα· ἀλλ' ἂν ἔχῃ οὕτω, σᾶς ὑπόσχομαι νὰ σᾶς εἰδοποιήσω κατὰ τὴν ἐπάνοδόν μου.

Ἡ Αἰκατερίνα, ἥτις εἶχεν ἀκούσει τὴν ἐρώτησιν καὶ τὴν ἀπάντησιν ταύτην, μὲ συνεβούλευσε διὰ τῶν τρυφερωτάτων αὐτῆς βλεμμάτων καὶ τῶν ὑποχρεωτικωτάτων αὐτῆς ἀκκισμῶν, ὅπως διέλθω ὁλόκληρον τὴν ἑσπέραν μετ' αὐτῆς, μετὰ τῆς οἰκογενείας της εἰς τὴν φιλόξενον αἴθουσαν τοῦ ὑπεπιμελητοῦ· ἀλλ' ἡ περιέργεια μὲ κατέστησεν ἀνελεήμονα διὰ τὴν καλὴν Αἰκατερίναν, καὶ μὲ ὅλα τὰ ὑπ' αἴσχους δάκρυα αὐτῆς, ἅτινα προσεπάθει νὰ μὲ ὑποκρύψῃ, προσποιουμένη ὅτι ἀναγινώσκει μουσικὸν τεμάχιον, ἀπεφάσισα νὰ ἐκτεθῶ, μετὰ τῶν φυλάκων μου, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἥτις ἔμελλε νὰ μ' ὁδηγήσῃ εἰς τὴν πύλην τοῦ κοιμητηρίου.

5.

Δὲν ἤργησα ν' ἀνακαλύψω τὸν λευκὸν οἰκίσκον· οὗτος ἦν χαριεστάτη καλύβη, ἡμικεκαλυμμένη ὑπὸ μεγάλου ἐπιστρώματος ἀνθέων· ἐκρύπτετο βεβαίως, διὰ ν' ἀναφαίνηται ὡραιοτέρα ἐν τῇ ἐκ κληματίδων κρύπτῃ αὐτῆς, καὶ μοὶ ἐφάνη παίζουσα θαυμασίως τὸ πρόσωπον τῆς φιλαρέσκου Γαλατείας.

Ὑπὸ τὴν πρόφασιν τοῦ νὰ λάβω ὀλίγην ἀνάπαυσιν, καὶ νὰ φάγω ὀλίγους πλακοῦντας τοῦ τόπου, ἐκτύπησα τρέμων τὴν θύραν τοῦ οἰκίσκου· ὁ Κράλ καὶ ὁ Σχίλλερ συγκατένευσαν νὰ μὲ περιμείνωσιν ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ τῆς καλύβης· ἡ πύλη ἠνοίχθη ἐνώπιον ἐμοῦ, καὶ εἰσέδυν, ὁδηγούμενος ὑπὸ γέροντός τινος χωρικοῦ, εἰς χαμηλήν τινα αἴθουσαν τοῦ λευκοῦ οἰκίσκου.

— Κύριε κόμη, μὲ εἶπεν ὁ χωρικὸς, ἡ ὑμετέρα ἀρχοντεία θέλει ἀναπαθῆ πολὺ καλλίτερον εἰς τὸν ὡραῖόν μου θάλαμον, εἰς τὸν ἐπίτιμόν μου θάλαμον τοῦ πρώτου πατώματος . . . Εὐαρεστήθητε νὰ μ' ἀκολουθήσητε!

Τῷ ἠρώτησα μετ' ἐκπλήξεως δικαίας,

— Γνωρίζεις τὸ ὄνομα καὶ τὸν βαθμὸν τοῦ ξένου σου;

— Μάλιστα, κύριε κόμη.

— Καὶ ἀπὸ ποῖον ἔλαβες τὰς πληροφορίας ταύτας διὰ τὸ πρόσωπον ἑνὸς δεσμώτου τῆς Σπιελβέργης;

— Τοῦτο εἶναι τὸ μυστήριόν μου . . .

— Φύλαξον λοιπὸν αὐτὸ, καὶ πρὸ πάντων φύλαξον αὐτὸ καλῶς!

Φθάσας εἰς τὸν θάλαμον, ὅστις μοὶ ἦν ὡρισμένος παρὰ τοῦ ὁδηγοῦ μου, παρ' ὀλίγον νὰ λειποθυμήσω ὡς ἐκ τοῦ πολλοῦ θάμβους, ὡς ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς χαρᾶς· τὴν ἐπίτιμον ταύτην αἴθουσαν τοῦ λευκοῦ οἰκίσκου ἀνεμφιβλήτως ὅτι εἶδον ἤδη, ἐκεῖ κάτω, εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ μέγαρόν μου· ἐνόμιζον ὅτι ἀνεγνώριζον καθ' ἕκαστον βῆμα, καθ' ἕκαστον βλέμμα, τὰ ἐπιπλα, τὰ βιβλία, τὰς εἰκόνας, ὅλην τὴν ἐσωτερικὴν πολυτέλειαν τῆς εὐπορείας μου· ἐπανεύρισκον εἰς τὴν θέσιν, ἣν ἔδωκα αὐτοῖς ἐν τῷ μικρῷ μου σπουδαστηρίῳ, τοὺς μεγάλους μου ἄνδρας, τοὺς εὐνοουμένους μου ποιητάς, ἅπαν τὸ κλέος τῆς ποιητικῆς Ἰταλίας· ἰδοὺ τὸ ἀριστούργημα τοῦ Φοσκόλου, ὅπερ ἀρτίως ἠμιτελειωμένον ἐπὶ τοῦ ἀναγνωστηρίου μου· ἰδοὺ τὸ ὡραιότερον ποίημα τοῦ Μόντη, ὅπερ ἐθαύμαζον εἰσέτι, βλέπων παρεισδύοντας εἰς τὸ μέγαρόν μου τοὺς κατασκόπους τῆς Αὐστριακῆς ἀστυνομίας. ἰδού, ἐπὶ τῶν χαρτίων τῆς τραπέζης μου, ἡ θαυμάσιος τραγῳδία τοῦ Σιλβίου Πελλίκου Φ ρ α γ κ ί σ κ α Ῥ ι μ ί ν η, κατατεθλιμμένη διότι δὲν ἀκούει περὶ αὐτὴν τὰς ἐπευφημίας τοῦ θαυμασμοῦ καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ μου. Τότε ἐγονυπέτησα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θαλάμου, καὶ ἀνέκραξα μετ' ἀπαραμίλλου ἀφελείας :

— Θεέ μου! ποῦ εἶναι λοιπὸν ἡ Αἰμιλία μου ; Θεέ μου! ποῦ εἶναι λοιπὸν ἡ σύζυγός μου ;

Εἰς ταύτας τὰς λέξεις ὑψηλή τις καὶ ὡραία χωρικὴ ἐρρίφθη εἰς τὸν θάλαμον, λέγουσα μετὰ φωνῆς, ἧς ἡ ἡδύτης μοὶ ἐφάνη θεία :

— Κύριε, κύριε, ἰδοὺ οἱ πλακοῦντες τῆς Βρύννης, οὓς ἐζητήσατε!

Παρετήρησα τὴν ἐρασμίαν ταύτην χωρικὴν τοῦ λευκοῦ οἰκίσκου . . . . Ἐτρόμαζα διὰ τὴν μαγικὴν ταύτην ὀπτασίαν, ἥτις μοὶ παρουσίαζε, δι' οὐρανείου γοητείας, ὅλον τὸ θαυμάσιον ἐξωτερικὸν πλάσματος λατρευομένου! . . . ἐρρίγων, ἐπύρεσσον, ἐσκοτοδινίων . . . ἀρτίως κραυγὴν τρομερὰν . . . . καὶ ἔπεσα λειποψυχῶν, ἡμιθανὴς, σχεδὸν νεκρὸς, εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Αἰμιλίας μου, εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς γυναικός μου, ἣν ἐπεκαλέσθην.

Συνελθὼν εἰς ἐμαυτὸν ,καὶ ἔχων τὴν κεφαλὴν μαλθακῶς ἐστηριγμένην ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς κομήσσης, διέκρινα ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ τῆς θύρας τὴν Αἰκατερίναν, ὠχράν, ἔμπληκτον, μανιώδη! . . . Ἐπλησίασε βραδυποδοῦσα πρὸς ἡμᾶς, ἀπειλοῦσα διὰ τοῦ βλέμματος· ἐστάθη ἐνώπιον τῆς μυστηριώδους ἐκείνης χωρικῆς, ἥτις προὐκάλει ἅπασαν τὴν ἔξαψιν τῆς ζηλοτυπίας αὐτῆς, καὶ τῇ εἶπε μεθ' ὑπερηφάνου περιφρονήσεως :

— Ὁ ἄνθρωπος, ὃν ἀγαπᾶτε, σᾶς ἀπατᾷ! . . . Ὁ ἄνθρωπος οὗτος δὲν ἀγαπᾷ οὐδὲν, οὐδένα ἐν Γερμανίᾳ . . . Δὲν ἠγάπησε ποτὲ παρὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν σύζυγόν του, ἥτις εἶναι Ἰταλίς! . . . Γνωρίζετε ποῖον ἀγαπᾶτε ; λέγετε . . . εἶναι δυστυχής τις δεσμώτης τῆς Σπιελβέργης, ὃν κυδοκήσαμεν νὰ οἰκτείρωμεν ἐν τῇ φυλακῇ . . . τοῦ λοιποῦ ὁ Θεὸς, ἐὰν θέλῃ, θὰ λάβῃ οἶκτον δι' αὐτόν . . . . Ὑγιαίνετε!

— Αἰκατερίνα, ἀνέκραξα, λαμβάνων τὴν χεῖρα τῆς νεάνιδος, ζήτησόν μοι συγγνώμην διὰ τὴν σκληράν σου ἀδικίαν, καὶ ἔσο ἡ καλλιτέρα φίλη τῆς Αἰμιλίας μου, ἡ καλλιτέρα φίλη τῆς γυναικός μου . . ἣν σοὶ παρουσιάζω!

— Ἡ σύζυγός σας! . . .

— Ναὶ, ἡ σύζυγός μου, ἥτις θὰ σὲ ἀγαπήσῃ, ἐλπίζω, μετ' ὀλίγον, ἥτις θὰ σὲ ἐναγκαλισθῇ ἀμέσως, ἐὰν τὸ συγχωρῇς!

— Κυρία, ἐψέλλισεν ἡ προστάτρια ἐρωμένη μου, δεχομένη τοὺς ἀσπασμοὺς τῆς κομήσσης, γενηθήτω τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου· σεῖς μὲν παρηγορεῖτε τὸν δεσμώτην μας καθ' ἑκάστην ἑσπέραν, ἐγὼ δὲ θέλω ἐπαγρυπνεῖ ἐπ' αὐτοῦ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας.

6.

Ἡ Αἰμιλία δὲν εἶχε προλάβει τὴν χάριν μου, εἰμὴ κατὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας μῆνας μόνον· τὴν 1 ἰανουαρίου 1826 ἡ ἀστυνομία τῆς Βρύννης μοὶ ἐνεχείρησεν Αὐτοκρατορικὴν διαταγὴν, ἀποδιδουσάν μοι τὴν ἐλευθερίαν, τὴν περιουσίαν, τὴν ζωήν!

Τὴν παραμονὴν τῆς ἀναχωρήσεώς μου διὰ Βιέννην, ἐκαθήμεθα ἡ Αἰκατερίνα, ἡ σύζυγός μου καὶ ἐγὼ εἰς τὸν μικρὸν ἐ π ί τ ι μ ο ν θάλαμον τοῦ λευκοῦ οἰκίσκου· παρεκάλεσα τὴν ἀνεψιὰν τοῦ Κ. Βέγραθ νὰ δεχθῇ τὸ πολύτιμόν μου προσκεφάλαιον, ὡς δεῖγμα τῆς φιλίας μου καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης μου. .

— Διὰ νὰ δεχθῶ παρόμοιον δῶρον, μοὶ εἶπεν ἡ νεάνις, πρέπει νὰ γνωρίζω κατ' ἀρχὰς τί ἀξίζει καὶ τί σημαίνει· τοσαῦτα ἐφλυάρησαν ἐν τῇ φυλακῇ, διὰ τὸ μυστηριῶδες τοῦτο προσκεφάλαιον. . . θὰ παραδεχθῶ παρ' ὑμῶν οὐχὶ θησαυρὸν, ἀλλ' ἀνάμνησιν ἁπλῶς.

— Θάρσει, ἀγαπητή μου Αἰκατερίνα, τῇ ἀπήντησε πάραυτα ἡ κόμησσα Αἰμιλία· δὲν πρόκειται ἢ περὶ εὐτελοῦς τινος προσκεφαλαίου, τὸ ὁποῖον κατέβρεξα ἄλλοτε διὰ τῶν δακρύων μου, τρέχουσα νυχθημερὸν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Βιέννης, ἔνθα μετέβαινον ὅπως ἐπικαλεσθῶ ὑπὲρ τοῦ συζύγου μου τὸ γενναῖον ἔλεος τοῦ Αὐτοκράτορος. Βραδύτερον, εἶναι ἀληθὲς, μετεχειρίσθην μοναδικόν τι στρατήγημα, ὅπως ἐφελκύσω ἐπὶ δυστυχοῦς τινος δεσμώτου τὴν εὐμένειαν ὅλων τῶν δεσμοφυλάκων του· κατήγγειλα, ἐν ἐπιστολῇ ἀνωνύμῳ, εἰς τὸν θεῖόν σας, τὸν ὑπεπιμελητὴν τῆς Σπιελβέργης, φανταστικὸν πλοῦτον, κεκρυμμένον ὑπὸ τοῦ Κ. κόμητος Κελλίνη ἐντὸς τῶν πτίλων τοῦ προσκεφαλαίου του· πολλάκις τὸ ψεῦδος δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἴς τι δίκαιον, καὶ ὁ ἀθῷός μου δόλος ἐπήνεγκεν εὐτυχίαν εἰς τὸν πτωχὸν δεσμώτην!

Τὸ προσκεφάλαιον τῆς Αἰμιλίας ἦν προωρισμένον ὅπως ἐπενεργήσῃ καὶ αὖθις ἐπὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ μου βίου· δύο ἔτη μετὰ τὴν εἰς Βενετίαν ἐπανοδόν μου, ἡ Αἰμιλία ἔπαυσε τοῦ ζῆν! . . . Ἐσπέραν τινὰ τοῦ ἀκολούθου ἔτους, ἐν ᾧ ἤμην ὅλος παραδεδομένος εἰς τὴν ἀνάμνησιν ἐκείνης, ἣν ἀπώλεσα, ἐκείνης, ἣν ἠγάπησα, ὑπηρέτης τις ἦλθε νὰ μ' ἀναγγείλῃ τὴν

ἐπίσκεψιν νέας κυρίας, ἐκφρασάσης ζωηροτάτην ἐπιθυμίαν νὰ μ' ὁμιλήσῃ· διέταξα τὸν θαλαμηπόλον μου νὰ τὴν εἰσαγάγῃ εἰς τὴν αἴθουσαν, καὶ μετ' ὀλίγον, ὅταν προὐχώρησα πρὸς αὐτὴν ὅπως τὴν ὑποδεχθῶ, εἶδον ἐμφανιζομένην τὴν εὐειδῆ παρθένον τῆς Σπιελβέργης, τὴν καλὴν καὶ ἀξιολάτρευτον Αἰκατερίναν!

— Κύριε κόμη, μοὶ εἶπε, σύγγνωτέ μοι διότι ἦλθον νὰ σᾶς λυπήσω διὰ τῆς παρουσίας μου καὶ τῶν λόγων μου· αἱ ἐφημερίδες τῆς Αὐστρίας μᾶς ἀνήγγειλαν τὸν θάνατον τῆς κυρίας κομήσσης Κελλίνη· ἐνεθυμήθην πόσην εὐσεβῆ ἐπισημότητα εἶχε δι' ὑμᾶς ἐν τῇ φυλακῇ τῆς Βρύννης τὸ προσκεφάλαιον, τὸ ὁποῖον ἡ ὡραία σας Αἰμιλία κατέβρεξε διὰ τῶν δακρύων· μοὶ τὸ ἐδώκατε ὡς ἀνάμνησιν τῆς εὐγνώμονός σας φιλίας, καὶ σᾶς τὸ φέρω ὡς ἱερὸν λείψανον τῆς ἐρώσης θρησκείας σας!

— Αἰκατερίνα, τῇ ἠρώτησα, ἀσπαζόμενος τὰς ὅ. λως τρεμούσας χεῖρας αὐτῆς, ἦλθες μόνη εἰς Βενετίαν;

— Μόνη.

— Καὶ πότε σκοπεύεις ν' ἀναχωρήσῃς;

— Σήμερον.

— Οὐχί!... Μεῖνον εἰσέτι πλησίον μου Αἰκατερίνα.... Πρόσμεινον! »

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ τοῦ Louis Lourine)

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ. Ὁ Κοσκιοῦσκος, στρατηγὸς Πολωνὸς, περίφημος διὰ τὴν ἀφοσίωσίν του εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος του, ἤθελε νὰ ἐξαποστείλῃ φιάλας τινὰς οἴνου εἰς ἕνα ἐκ τῶν φίλων του, διαμένοντα μακράν. Ἐπεφόρτισε νεανίαν τινὰ, ὀνόματι Τέλκερ, διὰ νὰ μεταφέρῃ αὐτὰς καὶ τῷ ἐδάνεισε διὰ τὸ μικρὸν τοῦτο ταξείδιον τὸν ἵππον, οὗ συνήθως ἐπέβαινεν ὁ ἴδιος. Ὁ νεανίας, ἐπιστρέψας ἐκ τῆς ἐκδρομῆς του, διεκήρυξεν ὅτι δὲν ἤθελεν ἐπιβῇ πλέον τοῦ ἵππου τούτου, ἐὰν ὁ στρατηγὸς δὲν τῷ ἐδάνειζε τὸ βαλάντιόν του συγχρόνως μετὰ τοῦ ἵππου του. «Διότι, προσέθηκεν, ἑκάστοτε ὁσάκις ἐπαίτης τις πλησιάζει, ἐξάγει τὸν πῖλόν του καὶ ζητεῖ ἐλεημοσύνην, ὁ ἵππος σταματᾷ καὶ ἀποποιεῖται νὰ προχωρήσῃ, μέχρις οὗ δοθῇ μικρά τις ἐλεημοσύνη, ὥστε, μὴ ἔχων ἐπάνω μου χρήματα, ἠναγκάσθην πολλάκις νὰ προσποιηθῶ ὅτι δίδω, διὰ νὰ ἐπιτύχω παρ' αὐτοῦ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ὁδόν του.

— Ἡμέραν τινὰ ὁ μέγας Φριδερῖκος, βλέπων ἐρχόμενον τὸν ἰατρόν του, τῷ εἶπεν: «Ἂς ὁμιλήσωμεν εἰλικρινῶς, ἰατρὲ, πόσους ἀνθρώπους ἐφονεύσατε εἰς τὴν ζωήν σας; — Μεγαλειότατε, ἀπήντησεν ὁ ἰατρὸς, σχεδὸν τριακοσίας χιλιάδας ὀλιγωτέρους, παρ' ὅσους ἡ Ὑμ. Μ., ἀλλὰ μετ' ὀλιγωτέρας δόξης, προσέθηκε πάραυτα.

— Ὁ δήμαρχος πόλεώς τινος, παρουσιάζων τὰς κλεῖς τῆς πόλεως ταύτης εἰς τὸν Ῥῆγικον Δον «Μεγαλειότατε, τῷ εἶπεν, ἡ χαρὰ τὴν ὁποίαν αἰσθανόμεθα, βλέποντες τὴν Γ. Μ. εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε» .. καὶ ἐλησμόνησε ὅ,τι ἤθελε νὰ εἴπῃ. Κύριός τις, ὑποβοηθῶν αὐτὸν, εἶπε τότε. «Μάλιστα, ἡ χαρὰ, ἣν αἰσθάνεσθε, εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε δὲν δύνασθε νὰ τὴν ἐκφράσητε.»

ΓΝΩΜΑΙ. Ἡ τύχη ὁμοιάζει τὰς πλουσίας ἐκείνας καὶ δαπανηρὰς γυναῖκας, αἵτινες καταστρέφουσι τοὺς οἴκους, εἰς οὓς ἔφεραν προῖκα πλουσίαν.

Οἱ προφῆται διαθέτουσι κατ' ἀρέσκειαν τὸ μέλλον, οἱ ποιηταὶ τὸ παρελθὸν, καὶ οἱ ἐφημεριδογράφοι τὸ ἐνεστώς.

Τὰ ἀνδρικὰ πλεονεκτήματα εὑρίσκονται, εἰ καὶ σπανίως, παρὰ ταῖς γυναιξίν· αἱ γυναικεῖαι χάριτες εἶναι ἀνεύρετοι παρὰ τοῖς ἀνδράσιν.

Ὅπου ἡ ὑποταγὴ δὲν εἶναι θυγάτηρ τῆς ἀγάπης, ἐκεῖ εἶναι μήτηρ τοῦ μίσους.

Ἐὰν ὀψίπλουτός τις ἐνθυμῆται τὴν καταγωγήν του, τὸν λησμονοῦσιν· ἐὰν τὴν λησμονήσῃ τὸν ἐνθυμοῦνται.

ΠΟΙΗΣΙΣ

ΕΡΩΣ.

(Ἐκλογή)

Ἔρως. . . . .
ὃς ἐν μαλακαῖς παρειαῖς
νεάνιδος ἐννυχεύεις.
(Σοφοκλ. Ἀντιγ.)

Καὶ μ' ἔλεγε, καὶ μ' ἔλεγεν ἡ τρυφερὰ φωνή της,
ὅτε ὑψοῦτ' εἰς οὐρανοὺς ὁ φωτεινὸς πλανήτης,
εἰς ὥραν, καθ' ἣν ᾄδουσιν αἱ χλοεραὶ κοιλάδες,
καὶ εἰς τὴν πόλιν ἅπτονται αἱ σιγηλαὶ λαμπάδες.
Μ' ἔλεγ': Εἰς τὴν ὥραν ταύτην τὴν τερπνὴν ἂς ἀγαπῶμεν·
εἶναι ὥρα τῶν ἐρώτων· τῶν στιγμῶν μας ἂς φεισθῶμεν.
Μὴ ἀπολεσθῶσ' εἰς μάτην αἱ στιγμαὶ αἱ τῶν ἐρώτων!
ἡ ἐγκάρδιος ἀγάπη εἶναι τῶν θελγήτρων πρῶτον.
Ναί! τὸ φίλτρον τῆς καρδίας εἶναι ὄντως ἀκτὶς θεία
εἰς τὸ σκότος τῆς ζωῆς μας· εἶναι μάννα, ἀμβροσία.

Καὶ μ' ἔλεγε κτλ.

Μ' ἔλεγεν: Ἂς ἀγαπῶμεν· ἑορτὴ εἶναι ὁ ἔρως,
καθ' ἣν ἡ καρδία ὕμνον ἐν ἐκστάσει ᾄδ' ἐγκαίρως.
Ἐὰν ἡ ζωή μας ἦναι πλήρης ἀπὸ ἀληθείας,
ἀληθείας μαύρας ὅμως, ἀλγεινάς, μεστὰς πικρίας,
ἂς κοιμώμεθ' αἰωνίως, κ' ὡς τερπνὴν παραμυθίαν,
τῶν ἐρώτων ἂς ῥοφῶμεν τὴν ὀνείρωξιν τὴν θείαν.

Καὶ μ' ἔλεγε κτλ.

Μ' ἔλεγεν: Ἂς ἀγαπῶμεν· εἶναι ψεῦδος, ματαιότης
ὅλα τ' ἀγαθὰ ἐκεῖνα, δι' ἃ πάσχ' ἡ ἀνθρωπότης.
Μόνος, μόνος δὲ ὁ ἔρως ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πηγάζει,
ἀστὴρ εἶναι φεγγοβόλος, καὶ τὸν κόσμον καταυγάζει.

Εἶσαι δύο ; θέλεις ζήσει· θνήσκεις, ἐὰν μόνος ἦς.
Ζῆθι διὰ νὰ ἐρᾶσαι, καὶ ἐράσθητ' ἵνα ζῇς.

Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

ΚΑΙ Η ΦΙΛΙΑ ΕΦΗΜΕΡΟΝ.

« Ἐκάλεσα αὐτὸν
» καὶ οὐχ ὑπήκουσέμου. »

Ἄσμα Ἀσμάτων.

« Ὁ ἐξῆς ὑπάρχει νόμος τῆς γηίνου εὐτυχίας :
Ἂν ποτε εἶναι μεγάλη, εἶναι ἄνευ διαρκείας. »

Charle Nodier.

Εἰς ἀναμνήσεις τρέπομαι ἀφιπταμένων χρόνων,
ὁπότε εἶχες σὺ ἐμὲ, σὲ εἶχον ἐγὼ μόνον.
Τότε, ἂν σὺ ἐστέναζες, προσκάλεις στεναγμόν μου,
κλαίων, συγχρόνως ἔβλεπες ὑγρὸν τὸν ὀφθαλμόν μου.
Ἐζῶμεν ζωὴν θαλλουσαν ὁ εἷς διὰ τὸν ἄλλον,
πλήρεις ἐλπίδων ψευσθεισῶν, ἐλπίδων πλὴν μεγάλων.
Ἠσθένεις ; ἄγρυπνος ἐγὼ τὸν φύλακ' ἄγγελόν σου
μιμούμενος δὲν ἄφινον τὸ προσκεφάλαιόν σου.
Ἠσθένουν ; Σὺ ἀνέπτυσσες ἐκπλήττουσαν φροντίδα·
ἐγὼ δὲ ἀνελάμβανον καὶ θάρρος καὶ ἐλπίδα.
Ἐπῆλθον χαλαρώσεως στενῆς φιλίας χρόνοι·
τὸ τί ὑπέστην, ἡ ἐμὴ καρδία οἶδε μόνη.
Ἐπῆλθον δυστυχήματα· τρανὴ θυσία τότε
ἴσχυσε, κ' αἱ ἡμέραι μας ἀνέθαλον αἱ πρῶται.
Καὶ αὗται πλὴν λεπτορυεῖς πομφόλυγες ὑδάτων
ἔσβυσαν, εἰς τὸ ἄπειρον ὥσπερ ἀστὴρ διάττων.
Καὶ περιβλέψας πέριξ μου μὲ ἔκπληξιν καὶ ζάλην,
μόνος εὑρέθην, κάλαμος εἰς ἔρημον μεγάλην.
Σπαραξικάρδιος στιγμή! ἔκλαυσα ὡς παιδίον,
σφοδροὶ ἐτάραξαν σπασμοὶ τὸ πάσχον μου σαρκίον.
Μὲ εἶδε τότε ἄνωθεν τὸ ὄμμα τοῦ Ὑψίστου·
μὲ εἶδε καὶ εἷς ἄνθρωπος μὲ ἅλγος τῆς ψυχῆς του.
Ὅσῳ ἂν ἴδω εὐτυχεῖς εἰς τὸ ἐξῆς ἡμέρας,
τοσούτῳ θέλω αἰσθανθῇ αὐτὰς ἐπαχθεστέρας.
Οὕτω καὶ θάλλον δένδρον τι ὑψοῦται μεγεθύνον·
πλὴν, στερηθὲν τῶν θαλπωρῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων,
μαραῖνον εἰς ὠχρότητα βραδεῖαν ὑποκύπτει,
καὶ ὑπὸ κτύπημα βαρὺ τοῦ ὑλοτόμου πίπτει.
Ἐὰν δὲ θῦμα ἄθλιον ὑπάρξω ἀτυχίας,
ὁ ἄγγελός μου τότε ποῦ ὁ τῆς παραμυθίας ;
Ἂς στρέψω τάχιστ' ἀλλαχοῦ τὸν διαλογισμόν μου,
ἵνα μὴ ἴδω φθάνοντα ταχὺν τὸν ὄλεθρόν μου.
Ὦ, τοῦ ἀνθρώπου ἡ ζωὴ δὲν εἶν' εὐδαιμονία,
ἀλλὰ μαρτύριον σκληρὸν, ἀστείρευτος πικρία.
Ὁποία στοργὴ ἄλλοτε! Ὁποία τρυφερότης!
ἐλαττουμένη νῦν φροντὶς, αὐξάνουσα ψυχρότης.
Ὦ συγκινήσεις ἱεραὶ, ὦ θάκρυα ἡδέα,
ὅτι ἐμὲ ἤδη ὄνειρον, ἀνάμνησις, ἰδέα,
Ἀπέραντον διάστημα καὶ σκιερῶν ὀρέων
καὶ ἀχανοῦς ὠκεανοῦ νὰ μᾶς χωρίζῃ πλέον·
Θὰ εἶναι πάντῃ περιττόν· φρικῶδες ἄλλο χάσμα
ὁ πανδαμάτωρ βυσσοεργεῖ εἰς τοῦ Θεοῦ τὸ πλάσμα·
Μήπως ἡ ἀπομάκρυνσις ἡ τόσον ἀπευκταία
(πλὴν ἀπευκταία δι' ἐμὲ), ὑπάρχει ἀμοιβαία ;
Ποία ἐν σοὶ ἀνάπλασις συνέβη ὀλεθρία,
(πλὴν ὀλεθρία δι' ἐμὲ), μοὶ εἶναι ἀπορία.
Ἀλλ' οἴκτου θὰ ἦν ἄξιον, ἀποτροπαίου φρίκης,
ἂν ἐγενόμην ἔνοχος τοιαύτης καταδίκης.
Ὅμως καὶ τὸ ποτήριον δὲν γεύομαι τῆς λήθης,
εἰς τὴν ἀθλίαν μου ζωὴν ἀνάγκη ἐγεννήθης.
Ὡς τὸ ἡλιοτρόπιον ὁ νοῦς μου πρὸς σὲ τείνει·
εἶσαι χαρὰ τοῦ βίου μου καὶ ἀσπαστὴ ὀδύνη.
Θέλεις τὴν ἀπομάκρυνσιν. Ὑπείκω. Συνεθίζω.
Μὲ εἶδες πάντοτ' εὐπειθῆ· θὰ μ' ἴδῃς· τὸ ἐλπίζω.
Λοιπὸν μακράν μου τὸ γλυκὺ καὶ εὐγενές σου ἦθος!
μακράν μου τῶν χαρίτων σου τῶν θελκτικῶν τὸ πλῆθος!
Κάτοπτρον ἄλλων τὸ λοιπὸν τ' ὡραῖον πρόσωπόν σου·
ἐγὼ μακρὰν ἐκ τῶν ἐμῶν μεγάλων ὀφθαλμῶν σου,
Νὰ στερηθῶ τὸ συμπαθὲς, τὸ ἀδόλον σου βλέμμα,
ὅπερ ζωὴν μετέδιδεν εἰς τὸ ψυχρόν μου αἷμα.
Εἶεν. Θεέ μου, χάρισον τῷ . . φίλῳ μου ὑγείαν,
δὸς καὶ μακραίωνα ζωὴν αὐτῷ κ' εὐημερίαν.

ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ.

Αἰνίγματα.

Ἡ κτῆσίς μου ὑπόληψιν 'ς τὸν ἄνθρωπον προσθέτει·
ἂν λείψουν τὰ δυὸ πρῶτά μου, θὰ σοῦ ἀφήσω ἔτη.

—

Ἁπλοῦς ποιμὴν κατήντησα, κριτὴς θεῶν νὰ γείνω
κριτὴς ἀνθέων γίνομαι, ὁ ἤμισυς ἂν μείνω.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ.

Ἕνεκα τοῦ προλόγου τῆς ΝΕΑΣ ΕΠΤΑΛΟΦΟΥ, τὸ μυθιστόρημα ἐκδίδοται ἐν τῷ παρόντι φυλλαδίῳ, εἰς ἥμισυ τυπογραφικὸν φύλλον ἀνθ' ἑνός, ὡς ἐν τῷ Προγράμματι ὑπεσχέθημεν. Ἐν τοῖς λοιποῖς φυλλαδίοις θέλομεν βαδίσει συνεπῶς πρὸς τὸ Πρόγραμμα ἡμῶν. Ὅσον δὲ διὰ τὰς λοιπὰς ἐλλείψεις, αἵτινες πιθανὸν νὰ εὑρεθῶσιν ἐν τῷ φυλλαδίῳ τούτῳ, εὐελπιστοῦμεν ὅτι θέλομεν τύχει τῆς συγγνώμης τοῦ δημοσίου, ἀναλογιζομένου τὰς ἀναποφεύκτους δυσχερείας, ἃς συνεπάγεται ἡ ἀρχὴ πάσης ἐπιχειρήσεως καὶ πρὸ πάντων δημοσιογραφικῆς, καθ' ὅσον μάλιστα ὁ σκοπὸς ἡμῶν ἔσται ἀείποτε ἡ ὁσημέραι ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ οὐχὶ ἐπὶ τὸ χεῖρον προαγωγὴ, ὡς συμβαίνει ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν τοῖς τοιούτοις συγγράμμασιν, εἰς ἃ δύναταί τις νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ τῆς παροιμίας : ὦ δ ι ν ε ν ὄ ρ ο ς κ α ὶ ἔ τ ε χ ε μ ῦ ν.

ΟΙ ΕΚΔΟΤΑΙ.

ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ ΝΕΑ.

31 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ, 1865. **ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.** ΑΡΙΘΜΟΣ 2.

ΠΕΡΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ.

ΕΡΜΗΣ Ο ΛΟΓΙΟΣ.

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐξάγεται ὅτι ἐξετάθη παρὰ πολὺ πολυειδῶς ἡ περιοχὴ τῆς φιλολογίας· διότι, ἐκτὸς τῶν γνώσεων τῆς πρὸ τῶν Πτολεμαίων Γραμματολογίας, περιλαμβάνει ἤδη ἡ φιλολογία καὶ τὰ συγγράμματα ὅλων τῶν ἑπομένων ἑκατονταετηρίδων μέχρι τῆς κατὰ τὸν ιέ. αἰῶνα πτώσεως τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, ἔτι δὲ καὶ ὅσα τῶν Ῥωμαίων διεσώθησαν, καὶ ὅσα ἐγένοντο ἀπὸ τῆς ἐν τῇ Δύσει ἀναγεννήσεως τῶν ἐπιστημῶν, συμβάσης μετὰ τὴν ἐν τῇ Ἀνατολῇ πτῶσιν αὐτῶν, μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, πρὸς ἐξήγησιν τῆς ἀρχαιότητος καὶ τῶν μνημείων αὐτῆς· ὥστε ἡ φιλολογία, ἀρχομένη ἀπὸ τῶν Ὁμηρικῶν ποιημάτων, πραγματεύεται, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, περὶ πάντων τῶν συγγραμμάτων τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, καὶ ἔπειτα περὶ τῶν εἰς ταῦτα ἀναφερομένων τῶν νεωτέρων χρόνων, ἐν διαστήματι περίπου 3000 χρόνων· προσέτι, περὶ τῆς καλλιεργείας τῶν τεχνῶν, περὶ τῶν τυχῶν καὶ τῶν ἠθῶν ὅλων τούτων τῶν αἰώνων.

Ἀλλ' ἐνῷ ἡ περιοχὴ τῆς νεωτέρας φιλολογίας ἐξετάθη τόσον, ηὔξησαν ἐν τούτοις καὶ αἱ δυσκολίαι ὡς πρὸς τὰς ἐπὶ τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων, κατ' ἴσον σχεδὸν λόγον. Τὰ ἔθνη, περὶ ὧν πραγματεύεται ἡ φιλολογία, ἐξηλείφθησαν ὁμοῦ μετὰ τῶν γλωσσῶν αὐτῶν ἐκ τῆς τάξεως τῶν ἐθνῶν, καὶ εἰς τοὺς νῦν ζῶντας καὶ περικυκλοῦντας ἡμᾶς δὲν εὑρίσκομεν ἴχνος, ὁδηγοῦν ἡμᾶς ὀπίσω εἰς τοὺς παρελθόντας χρόνους των. Καὶ ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν περιλειφθέντων εἰς ἡμᾶς τὸ πλεῖστον καλύπτει λήθη, καὶ ὅ,τι ἐκ τοῦ σκότους ἔστιν ὅτε ὑπερκύπτει, τοῦτο φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὅλως ξένον καὶ ἀκατάληπτον.

Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ πτώσει τῆς ἀρχαιότητος κατεχώσθησαν, οὕτως εἰπεῖν, καὶ ἡ παιδεία, καὶ τὰ ἤθη, καὶ τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τούτων, ὡς ἐπὶ ἐρειπίων τῶν ναῶν αὐτῆς, ἀνεφύησαν αἱ ἄκανθαι καὶ οἱ τρίβολοι τῶν αἰώνων, διὰ τοῦτο αὕτη κατέστη εἰς ἡμᾶς πολλαπλοῦν αἴνιγμα, ὡς τοῦτο δηλοῦται ἐκ τῶν ἐρειπίων της: τῆς περγαμηνῆς, ἥτις μὲ ἐσβεσμένους χαρακτῆρας διασώζει τὴν ξένην πλέον κατασταῖσαν γλῶσσαν αὐτῆς, τῶν λίθων καὶ τῶν μετάλλων, ἐν οἷς φαίνεται ἐγκεχαραγμένον τὸ μορφωτικόν της πνεῦμα· καὶ ὅσον προχωροῦμεν εἰς τὴν γνῶσιν αὐτῆς, τόσον περισσότεραι ἀναφαίνονται δυσκολίαι. Δὲν ὑπάρχει δὲ ἀμφιβολία πλέον ὅτι ἡ ἐξέτασις καὶ κατάληψις τῆς ἀρχαιότητος ἀνταμείβει τοὺς μεγάλους κόπους καὶ ἀγῶνας, τοὺς ὁποίους κατέβαλον ὑπὲρ αὐτῆς ἐκ 400 ἤδη χρόνων ὅλα τὰ ἔθνη, ὅσα ἐγνώρισαν τὰς ἀνάγκας των· διότι ἀποτέλεσμα τῶν ἀγώνων καὶ ἀσχολιῶν ἐκείνων ἦν ἡ καλλιέργεια τῶν ἐπιστημῶν· καὶ ἡ ὑψηλοτέρα παιδεία, οὐχὶ μόνον ἡ ἐπιστημονικὴ διὰ τῆς ποιητικῆς, φιλοσοφίας, ἱστορίας καὶ αὐτῆς τῆς θρησκείας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκ τῶν τεχνῶν, ἔχει τὴν βάσιν καὶ τὰς ῥίζας τῆς αὐξήσεώς της εἰς τὴν ἀρχαιότητα.

Ἀλλ' ἡ ὕλη ἐκείνη τῆς φιλολογίας διαιρεῖται ἀφ' ἑαυτῆς εἰς τέσσαρα τμήματα, ὅταν στοχασθῶμεν ὅτι, διὰ νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἀρχαιότητα, πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν αὐτὴν ὡς πρὸς τὰς γλώσσας, τὰς τύχας, τὴν ἐκ τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν παιδείαν αὐτῆς· ὥστε προκύπτουσιν ὡς μέρη τῆς φιλολογίας ἐπιστῆμαι τῶν γλωσσῶν, τῶν συγγραμμάτων καὶ τεχνουργημάτων τῆς ἀρχαιότητος. Ἂν ἐκθέσωμεν ἰδίως τὰ εἰς τὰ 4 ταῦτα κεφαλαιώδη τμήματα τῆς φιλολογίας ἐμπεριεχόμενα μέρη, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Βολφίου, ἔχομεν ὑπὲρ τὰς 20 ἐπιστήμας, εἰς τῶν ὁποίων τὴν πραγματείαν καὶ καλλιέργειαν στηρίζεται ἡ αὔξησις τῆς φιλολογίας.

Γενομένης τῆς ἀρχῆς ἐκ τῶν γλωσσῶν, ὡς τοῦ πρωτίστου μέσου πρὸς τὴν κατάληψιν τῆς ἀρχαιότητος, προϋποθέτει ἡ φιλολογία εἰς τὴν σειρὰν τῶν αὐτῆς μαθημάτων γενικὰ ἀξιώματα καὶ τῶν δύο ἀρχαίων γλωσσῶν, δηλ. τὴν Φιλοσοφικὴν

Γραμματικήν· κατόπιν αὐτῆς ἀκολουθεῖ ἡ Γραμματικὴ ἑκάστης γλώσσης, καὶ ἡ περὶ Διαλέκτου καὶ προσῳδίας αὐτῶν διδασκαλία.

Μετ' αὐτὰς ἔρχεται ὑστερώτερον κατὰ σειρὰν ἡ θεωρία τῆς φιλολογικῆς ἑρμηνείας, ἡ Ἑρμηνευτικὴ, ἥτις λαμβάνει τὴν ὕλην της ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς φιλολογίας, ὁδηγοῦσα ἡμᾶς εἰς τὴν κατάληψιν τῶν συγγραφέων, ὧν τὴν διδασκαλίαν εἶναι ὀλιγώτερον δύσκολον νὰ ἐξετάσῃ τις ἢ νὰ ἐξασκήσῃ· διότι πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται καὶ μία τεχνικὴ σχεδὸν ἕξις καὶ δεξιότης εἰς τὴν χρῆσιν καὶ διάταξιν τῶν βοηθημάτων, εἰς τὴν διασάφησιν τῶν δυσκολιῶν καὶ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν καὶ εὕρεσιν τοῦ ἱκανοῦ, πρὸς συμβιβασμὸν τῶν ἐν μέρει περιστάσεων καὶ εἰδήσεων, διὰ νὰ προκύψῃ ἡ ἔννοια καὶ ἡ ἔκθεσις αὐτῆς ἐκ τῆς ἀσαφείας, καὶ νὰ παριστάνηται εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀκούοντος, ὅπως ἐξῆλθεν ἐκ τῆς ψυχῆς τοῦ συγγραφέως.

Τῆς Ἑρμηνευτικῆς τὸν ὑψηλότερον κανονισμὸν καὶ τὴν ἀσφάλειαν εὑρίσκομεν εἰς τὴν Κριτικὴν, ἥτις, διορθοῦσα τὰ ἐφθαρμένα, ἢ ἀποχωρίζουσα τὰ ὑποβολιμαῖα, προϋποθέτει ὡσαύτως ἄλλα προηγούμενα μαθήματα, ἅτινα αὐτὴ, τὸ καθ' ἑαυτὴν, στερεοῖ καὶ κανονίζει.

Ἐπειδὴ ὅμως πρὸς τὴν ἐντεχνοτάτην τελειοποίησιν τῆς λογογραφικῆς καὶ ποιητικῆς φράσεως κατέβαλον οἱ παλαιοὶ ἰδιαιτέραν ἐπιμέλειαν, τεθεμελιωμένην εἰς ὑψηλοτέρους νόμους, ὥστε ἓν, π. χ. ποίημα τοῦ Πινδάρου, ἢ εἷς λόγος τοῦ Δημοσθένους, ὡς πρὸς τὸ σχῆμα καὶ τὴν ἁρμονίαν τῶν μερῶν των, δὲν δεικνύουσι μικροτέραν εὐτέλειαν, παρ' ἣν εὑρίσκομεν εἰς τὸ ἐπισημότερον ἀριστούργημα τῆς ἀρχαίας τέχνης, διὰ τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν σημειωθεῖσαν περιφέρειαν τῶν ἐπιστημῶν, τῶν γλωσσῶν καὶ ἡ τεχνικὴ τῆς ῥητορικῆς φράσεως, καὶ ἡ τῆς ποιητικῆς, εἴτε ἡ Μετρικὴ, ἥτις πάλιν, χωρὶς τῆς γνώσεως τῆς ἀρχαίας ῥυθμικῆς καὶ ἁρμονίας ἢ τῆς μουσικῆς, δὲν εἶναι δυνατὸν οὔτε νὰ στερεωθῇ οὔτε νὰ καταληφθῇ.

Αἱ μέχρι τοῦδε ὀνομασθεῖσαι ἐπιστῆμαι, αἵτινες ἅπασαι ὁμοῦ ἐπὶ τοῦτο συμπίπτουσιν, ὅτε δηλ. ἀσχολοῦνται εἰς ἔκτασιν τοῦ νοὸς καὶ τῶν ἰδιωμάτων τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν καὶ συγγραμμάτων, δὲν δύνανται ἰδίᾳ καθ' ἑαυτὰς οὔτε νὰ ὑπάρξωσιν οὔτε νὰ ἐνεργήσωσι· καὶ καθὼς αὗται λαμβάνουσι παρ' ἄλλων μέρος τοῦ ἑαυτῶν φωτὸς, οὕτω χρησιμεύουσι πάλιν, τὸ καθ' ἑαυτὰς, εἰς τὰς ἄλλας ἐκείνας ἐξ ἀμοιβαιότητος πρὸς βάσιν καὶ φωτισμόν.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ πλησιέστερον μετ' αὐτὰς ζήτημα ἀποτείνεται εἰς τὰ ἔθνη, τὸν πρὸς τὰ ὁποῖα δρόμον ἀνοίγουσιν εἰς ἡμᾶς αἱ ἐπιστῆμαι τῶν γλωσσῶν, ὅπως καταστῶσι γνωστὰ καὶ ὁ τόπος τῶν ἐθνῶν τούτων, καὶ αἱ πράξεις, καὶ αἱ καταστάσεις καὶ τύχαι, διὰ τοῦτο συνέχονται ἀμέσως μὲ αὐτὰς αἱ ἱστορικαὶ ἐπιστῆμαι: Γεωγραφία καὶ Χρονολογία τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, ἱστορία τῶν ἐθνῶν ἧς ἀρχαιότητος, καὶ ἡ Πολιτικὴ, κατὰ τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς σημασίαν ἐκλαμβανομένη, θεωροῦσα δηλ. τὴν πολιτείαν ὡς ἠθικὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐπομένως, παριστῶσα τὰ ἤθη, τὰς σχέσεις καὶ τὰ ἔργα τῶν μελῶν αὐτῆς, τὴν παιδείαν, τὸ πολιτικὸν σύστημα καὶ τὴν διοίκησιν αὐτῆς, καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ, ὅσα ἐννοοῦσι σήμερον πλατύτερον ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἑλληνικὴ καὶ Ῥωμαϊκὴ Ἀρχαιότης». Πλησίον αὐτῶν ὑπάρχουσι, καὶ τελειόνουσι τὸν κύκλον τῶν ἱστορικο-φιλολογικῶν ἐπιστημῶν, ἡ Μυθολογία, ἡ Συμβολικὴ καὶ ἡ Θρησκειολογία.

Μὲ τὴν ἱστορίαν καὶ ἔκθεσιν τῶν τυχῶν καὶ τῆς ζωῆς τῶν ἐθνῶν συνέχεται ἀκολούθως καὶ ἡ ἱστορία τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν αὐτῶν, αἵτινες πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς ὁ ἀξιολογώτατος καρπὸς τῆς κοινωνικῆς ἑνώσεως, ὡς τὸ ἄνθος τῆς πολιτείας. Ἡ φύσις τοῦ πράγματος ἀπαιτεῖ νὰ χωρίσωμεν, κατὰ τὸν Βόλφιον, καὶ τὰς ὕλας ταύτας, καὶ ν' ἀρχίσωμεν ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς ἱστορίας τῶν συγγραμμάτων, δηλ. ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς ἱστορίας τῆς Γραμματολογίας, διὰ νὰ γνωρίσωμεν πρῶτον τὰ σωζόμενα ἐξ αὐτῶν, τὰς περιστάσεις, καθ' ἃς ταῦτα συνεγράφησαν, τὰς τύχας τῶν συγγραφέων, καὶ τοὺς πρὸς ἐξήγησιν αὐτῶν καταβληθέντας πόνους καὶ ἐπεξεργασίας, καὶ νὰ ἐπισυνάψωμεν ἀκολούθως μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Γραμματολογίας τὴν ἱστορίαν τῶν ἐπιστημῶν, ὅπως ἀναπτύξωμεν ἐκ τῆς περιοχῆς αὐτῆς τὴν ἀρχὴν τῶν ἐπιστημῶν, τὴν πρόοδον τῆς τελειοποιήσεως αὐτῶν, καὶ ἣν τελευταῖον ἀπέκτησαν αὐταὶ ἔκτασιν.

Καθὼς δὲ ἐν τῇ τῶν ἐπιστημῶν περιφερείᾳ διαιρεῖται ἡ ὕλη εἰς πολλὰ μέρη, οὕτω καὶ ἐν τῇ τῶν τεχνῶν· ἀπαιτεῖ ὁ Βόλφιος πρῶτον ἐντελῆ περὶ τῶν ἀρχαίων τεχνουργημάτων γνῶσιν, ἥτις πρέπει, ἀναλόγως τῇ τῆς Γραμματολογίας ἱστορίᾳ, νὰ προσδιορίζῃ ὅλα τὰ διασωθέντα λείψανα τῆς τέχνης τῶν παλαιῶν, νὰ τὰ περιγράφῃ, καὶ νὰ δεικνύῃ εἰς ποῖον μέρος φυλάττονται τὰ τοιαῦτα, καὶ εἰς ποῖα συγγράμματα εὑρίσκονται ἐσχεδιασμένα, καὶ γίνεται περὶ αὐτῶν ἰδία πραγματεία.

Μετ' αὐτὴν τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν γνῶσιν τῶν λειψάνων τῆς τέχνης τῶν ἀρχαίων, ἐπισυνάπτει ὁ Βόλφιος τὴν Τεχνολογίαν, διὰ νὰ δείξῃ τὰ ἀξιώματα τῆς ἀρχαίας Τεχνικῆς, καὶ τὰ μέσα πρὸς κατάληψιν τῶν ἔργων αὐτῆς. Μετὰ τὴν τοιαύτην διπλῆν προπαρασκευὴν, ἔρχεται ἐπειτα ἡ καθολικὴ ἱστορία τῶν τεχνῶν, διὰ νὰ ἀναπτύξῃ τὴν ὁδὸν τῆς ἐκ τῶν τεχνῶν παιδείας.

Προστίθεται ὡς ἀναπληρωτικὸν μέρος ἡ Ἐπιγραμματικὴ, Νομισματικὴ καὶ Ἀρχιτεκτονικὴ, καὶ οὕτως ἀποπερατοῖ τὴν ὅλην περιφέρειαν τῶν Ἀρχαιοτήτων καὶ τῆς Φιλολογίας ἡ ἱστορία αὐτῶν.

Ἐκ τῶν προηγουμένων ἐξάγεται ὅτι δὲν ἀπαιτεῖται μὲν, ὅστις θέλει νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀρχαιότητα, νὰ ἦναι ὅλων τῶν μερῶν αὐτῆς τῆς μεγάλης περιοχῆς

τῆς φιλοσοφίας ἐξίσου ἐγκρατής· πρέπει ὅμως, καθ' ὃν ἐξελέξατο διὰ τὴν σπουδήν του σκοπόν, νὰ ἐπιθεωρήσῃ ὅλην τὴν ἔκτασιν τῶν φιλολογικῶν γνώσεων, καὶ νὰ λάβῃ ὀρθὴν κρίσιν τῶν μερῶν τῆς φιλολογίας, τῶν σχέσεων αὐτῶν, τῶν βοηθημάτων καὶ τῆς σημασίας. Ἀπαιτεῖται προσέτι νὰ ἐννοήσῃ αὐτὸς, ὅτι κανὲν μέρος τῶν γνώσεων τούτων δὲν δύναται νὰ αὐξήσῃ καὶ νὰ προοδεύσῃ κεχωρισμένον τῶν ἄλλων, ἀλλ' ὅτι ἡ μία γνῶσις προϋποθέτει τὴν ἄλλην, διασαφοῖ καὶ ἀναπληροῖ, ὅταν θέλῃ τις νὰ εἰσδύσῃ βαθύτερον εἰς τὸν νοῦν τῆς ἀρχαιότητος. Διότι ὡς ἡ φύσις, οὕτω καὶ ἡ ἀρχαιότης, τότε μόνον καταλαμβάνεται κάλλιστα, ὅταν περιλάβῃ τις αὐτὴν πολλαχόθεν· ἐπειδὴ εἰς τὰ ἔργα αὐτῆς φαίνεται ἐπίσης, ὡς καὶ εἰς τὰ τῆς φύσεως, μεγίστη συμφωνία καὶ διαφορότης, καὶ ἡ συμφωνία αὐτὴ γνωρίζεται μόνον διὰ τῆς διαφορότητος ταύτης.

ΠΕΡΙ ΤΗΛΕΓΡΑΦΩΝ.

Προτιθέμενος ἐνταῦθα νὰ πραγματευθῶ κυρίως περὶ τηλεγράφων καὶ ἐκθέσω τινὰ ὑπὸ τὴν ἱστορικὴν αὐτῶν ἔποψιν, καθ' ὅσον ἀρκεῖ, ὅπως λάβωσιν οἱ βουλόμενοι τῶν ἀναγνωστῶν ἰδέαν τινὰ περὶ τοῦ πῶς προήχθη εἰς τοιοῦτον βαθμὸν βελτιώσεως, παρήχθην ὑπὸ θεωρίας, δι' ἣν ἴσως μὲ ἐπικρίνωσί τινες ὡς ματαιοσχολοῦντα. Ἀλλὰ καὶ ἐγὼ, καίπερ οὐ θέλων νὰ ὁμοιάζω πρὸς πλοῖον, ἄνευ πολογνώμονος πλέον, καὶ πάθω τὰ τοῦ Ὀδυσσέως, ὅς, ἐξ Ἰλίου ἀποπλεύσας Ἰθάκην ζητῶν, εἰς Αἴγυπτον καὶ Σικελίαν ἀπῆρεν, οὐκ ἀπὸ σκοποῦ κρίνω νὰ ἀποφανθῶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀεὶ μᾶλλον πλησιάζει πρὸς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, καὶ γίνεται ἀνθρωπινώτερος. Διότι, καίπερ θεωρουμενος πολὺ ἀφιστάμενος ἀνέκαθεν τῶν ἀλόγων ζώων διὰ πολλὰ πλεονεκτήματα καὶ διὰ τὸν λόγον, δὲν ἠρκέσθη εἰς τοῦτο, ἀλλ' ἠθέλησε νὰ δείξῃ, ὅτι ἔτι μᾶλλον ἀφίσταται αὐτῶν, εὑρίσκων τρόπον νὰ παριστᾷ τὰ διανοήματα αὐτοῦ καὶ εἰς τοὺς ἀπωτάτω ὄντας κατά τε τόπον καὶ χρόνον, καὶ ἔτι μᾶλλον μηχανησάμενος ὅπως ἐν ἀκαρεῖ διακοινωνῶσιν ἀλλήλοις τὰ διανοήματα οἱ ἄνθρωποι, ὧν μάλα πολλὰ μεταξὺ πέλει οὖρεά τε σκιόεντα, θάλασσάτε ἠχήεσσα· καὶ ὅτι, οὕτω κρείττων ἑαυτοῦ γενόμενος, ὅσον ἀφίστατο τῶν ζώων, τοσοῦτον προσήγγισε πρὸς τὴν θείαν αὐτοῦ φύσιν.

Ἡ μὲν ἀνάγκη, ἡ μήτηρ τῶν τεχνῶν, παρίστατο βεβαίως καὶ εἰς τοὺς παλαιοὺς, ἀπαιτοῦσα τὴν εὕρεσιν τρόπου, δι' οὗ ἤθελε κατορθωθεῖν ἡ μεταξὺ τῶν κατοίκων διαφόρων τόπων ταχεῖα συνεννόησις· ἀλλὰ τίς ἤθελε λύσειν τὸ πρόβλημα τοῦτο, εἰ μὴ ὁ καιρὸς ἀνεκάλυπτεν ἀποχρώντως τὰς ἰδιότητας τοῦ ἠλεκτρισμοῦ; Γνωστὰ δὲ τὰ πρὸ τῆς χρήσεως τῶν ἠλεκτρικῶν τηλεγράφων ἀτελῆ μέσα συνεννοήσεως τῶν παλαιῶν, ὡς τὰ παρὰ Πέρσαις ἄγγαρα, περὶ τῶν ὁποίων λέγει ὁ Ἡρόδοτος, αἱ ἐφ' ὑψηλῶν ὀρέων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας φρυκτωρίαι τῶν Βυζαντινῶν, αἱ ἀναγγέλλουσαι τὰς τῶν Ἀράβων ἐπιδρομάς. Πρῶτος δὲ ὁ Θαλῆς περὶ τὰ 600 ἔτη Π. Χ. παρετήρησε τὴν περίεργον ἰδιότητα τῆς ἠλέκτρου, ἥπερ, τριβομένη δι' ἐρισύχου ὑφάσματος, ἕλκει ἤλεκτρον ἔμψυχον, καθὼς ἐθεώρησε καὶ τὸν μαγνήτην διὰ τὸ ἕλκειν τὸν σίδηρον, καὶ τὸ ὕδωρ διὰ τὸ κίνησιν ἔχειν. Τὰ αὐτὰ περὶ τῆς ἠλέκτρου ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Πλίνιος. Ἀλλ' ὅ,τι ἐκώλυσε τοὺς παλαιοὺς τῆς περαιτέρω ἐρεύνης τοῦ φαινομένου τούτου, εἰκάζομεν εἶναι, ὅτι ἐνόμιζον τὴν ἕλξιν εἰδικὴν ἰδιότητα τῆς ἠλέκτρου, ἠγνόουν δ' ὅτι κοινή ἐστι τοῖς πᾶσι σώμασιν. Ἕτερον δὲ κώλυμα ἡγούμεθα τὴν πρόληψιν, τὴν μετὰ τοὺς θαυμασιοὺς ἀγῶνας Θάλητος, Ἀναξιμάνδρου, Ἀναξιμένους, Δημοκρίτου, Ἀναξαγόρου ἀναστείλασαν τὴν σπουδὴν τῆς Φυσικῆς ἕνεκα τῆς ἀναφανήσεως τοῦ Σωκρατικοῦ συστήματος τῆς φιλοσοφίας, ὅπερ ἔτρεψε τὰ πνεύματα ἀπὸ τῆς ἐρεύνης τῶν φυσικῶν εἰς τὴν τῶν πνευματικῶν, καὶ ἰδίως τῆς ἠθικῆς τοῦ γνῶθι σαυτόν· εἰ καὶ ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἦτο χρεία καὶ καιρὸς νὰ συμπληρωθῇ πρῶτον τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ἔργον πρὸς τὸ συμφέρον τῆς τότε κοινωνίας καὶ καταβολὴν τῆς σοφιστείας. Ἀφοῦ δὲ πάλιν ἡ Περιπατητικὴ Σχολὴ καὶ μετ' αὐτὴν ἡ Ἀλεξανδρινὴ, μορφώσασαι ἐπιστήμας, ἐπελάβοντο καὶ τῆς μελέτης τῆς φύσεως, ἐπελθουσῶν καιρικῶν περιπετειῶν κατεπλακώθη ἡ μεγαλοφυΐα, βραδύτερον δὲ καὶ ἡ πολυμάθεια.

Τέλος δὲ μετὰ τὴν τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν παλιγγενεσίαν, οἱ φυσικοὶ τῆς ἑσπερίας Εὐρώπης ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν καὶ εἰς τὸ φαινόμενον τοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Καὶ πρῶτος μὲν ὁ Γιλβέρτος, ἰατρὸς τῆς βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας Ἐλισάβετ, παρετήρησεν ὅτι ἡ ἐλκυστικὴ δύναμις τῆς ἠλέκτρου ἐνυπάρχει καὶ πολλοῖς ἄλλοις σώμασι. Μετὰ δὲ τοῦτον, ἀρχομένου τοῦ ιζ'. αἰῶνος, ὁ Γερμανὸς Ὄθων, ὁ ἐφευρετὴς τῆς ἀεραντλίας, κατέδειξεν, ὅτι ἡ δύναμις αὕτη ἐστὶ καὶ μεταβατικὴ, ἤτοι δι' ἐπαφῆς μόνης ἀπὸ σωμάτων, διὰ τριῶν ἠλεκτρισμένων, δύναται νὰ μεταβῇ εἰς μέταλλα καὶ νὰ διεξέλθῃ ἐν ἀκαρεῖ δι' αὐτῶν, ἅπερ διὰ τοῦτο καὶ δεξιοὶ ἀγωγοὶ ὀνομάζονται ἀντιθέτως πρὸς τὰ μὴ τοιαῦτα, ἅπερ ἀδέξιοι ἀγωγοὶ ἢ ἀπομονωτήρια καλοῦνται, οἷά εἰσιν ἡ ἤλεκτρος, ἡ ῥητίνη, ἡ ὕελος, ἡ μέταξα, ὁ σφραγιστικὸς κηρὸς, τὸ θεῖον. Οὗτος δὲ κατεσκεύασε καὶ τὴν πρώτην ἠλεκτρικὴν μηχανὴν, ἥτις πολλαχῶς ὑπ' ἄλλων ἐβελτιώθη. Τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην διεδέχθησαν πλεῖστα πειράματα, πολλὴν ἐπενεγκόντα ἐπίδοσιν τῷ κλάδῳ τούτῳ τῆς Φυσικῆς. Ἡμεῖς δὲ, τὰ μὲν ἄλλα παραλείποντες, ἅτε ἀνοίκεια τῇ παρούσῃ πραγματείᾳ τῇ τοῦ τηλεγράφου, μόνον ἀναφανήσει τὸν νοῦν προσέξωμεν.

Πρῶτος οὖν ὁ σοφὸς Φραγκλῖνος κατενόησε καὶ ὑπέδειξεν, ὅτι ἡ τῷ φωτὶ ἰσοταχὴς κίνησις τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος ἤθελε χρησιμεύσειν ὡς τηλεγραφικὸν μέσον. Ἀλλὰ δὲν ἐφρμοσε τὴν ἰδέαν αὐτοῦ εἰς τὴν πεῖραν.

Τῷ 1774ῳ ἔτει Γάλλος τις σοφὸς ἐπειράθη ἐν Γενεύῃ νὰ κάμῃ τηλέγραφον, ἔχοντα 25 μετάλ-

λινα σύρματα, ὧν ἕκαστον, ἠλεκτριζόμενον διὰ τῆς ἠλεκτρικῆς μηχανῆς, νὰ παριστᾷ ἓν στοιχεῖον τοῦ Γαλλικοῦ ἀλφαβήτου. Ἀλλ' ἡ ἀπόπειρα αὕτη, καὶ ὑπὸ πολλῶν ἄλλων γενομένη, παντελῶς ἐξώκειλεν ἕνεκα τῆς μεγάλης δυσκολίας, ἣν παρεῖχεν ἡ παραγωγὴ τοῦ ῥεύματος ἠλεκτρισμοῦ, τοῦ τέως μόνου γνωστοῦ, καὶ ἡ ἀπομόνωσις τῶν ἀγωγῶν συρμάτων.

Εὐτυχῶς δὲ ἡ ὑπὸ Γαλβανίου ἀνακαλυφθεῖσα τῷ 1786ῳ συστολὴ τεθνηκότος βατράχου, ἡ δὲ ἐπενεργείας μεταλλίνου ἀγωγοῦ, ἔδωκεν αἰτίαν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν νέου εἴδους ἠλεκτρισμοῦ, δυναμικοῦ κληθέντος καὶ παραγομένου κυρίως ἐκ χημικῶν ἐνεργειῶν. Αἱ ἰδιότητες τούτου μετὰ πολλὰς θεωρίας κατεφάνησαν κυρίως ἀπὸ τῆς εὑρέσεως, τῆς ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ Βόλτα γενομένης τῷ 1800ῳ ἔτει τῆς ἠλεκτρικῆς στήλης. Ἡ στήλη αὕτη χρησιμεύει πρὸς ἀνάπτυξιν ἠλεκτρισμοῦ δὶ ἀποσυνθέσεως τοῦ οὐδετέρου ῥευστοῦ εἰς δύο διάφορα, ὧν τὸ μὲν θετικὸν, τὸ δὲ ἀντιθετικὸν καλεῖται· ἅπερ, τείνοντα νὰ συσσωρευθῶσιν ἐπὶ τῶν ἄκρων τῆς στήλης, πόλων καλουμένων, ἐπανασυντίθενται πάλιν διὰ δύο μεταλλίνων ἀγωγῶν, ῥευματοφόρων λεγομένων, συναπτόντων τοὺς πόλους διὰ τῆς συναφείας τῶν ἑαυτῶν ἄκρων, καὶ οὕτω γίνεται διηνεκὴς κυκλοφορία ῥεύματος. Ἡ ἠλεκτρικὴ στήλη μεγάλως ἐτροποποιήθη κατά τε τὸ σχῆμα αὐτῆς καὶ τὸ εἶδος τῶν πρὸς σύνθεσιν οὐσιῶν. Ἡ δὲ μάλιστα νῦν ἐν χρήσει οὖσα τῶν διαφόρων στηλῶν, ὧν τὴν περιγραφὴν εἰς τὴν Φυσικὴν ἀφίνομεν, ἡ τοῦ Δανιήλου ἐστίν.

Ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ δυναμικοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἄρχεται ἡ ἀληθὴς πρόοδος τῶν τηλεγράφων· διότι οὗτος παράγεται εὐκολώτερον διὰ τὴν ἀδιάλειπτον ἐνέργειαν τῆς παραγούσης αὐτὸν δυνάμεως, καὶ ἀπομονοῦται εὐκολώτερον, ὥστε νὰ μὴ διασκεδάζηται ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ, καὶ μάλιστα τῇ ὑγρᾷ.

Τῷ 1811ῳ ἔτει ὁ Σομμερίγγος ἐπενόησε τηλέγραφον διὰ τῆς χρήσεως 25 συρμάτων, ἐχόντων χρυσᾶ ἄκρα, βυθιζόμενα εἰς ὕδωρ. Ὅτε δὲ τὰ ἕτερα ἄκρα δύο ἐξ αὐτῶν ἤθελον κοινωνήσειν τῇ στήλῃ, παραγομένου ῥεύματος, ἀπεσυντίθετο τὸ ὕδωρ εἰς ὀξυγόνον καὶ ὑδρογόνον, καὶ οὕτω παρίσταντο τὰ γράμματα.

Ἀνάλογον σύστημα χημικῶν ἀποσυνθέσεων ἐποίησεν ὁ Ἀμερικανὸς Κόξιος.

Ὁ δὲ Ἀμπέριος τῷ 1820ῳ ἔτει, ἑπόμενος τῇ πρὸ ἑνὸς ἔτους ὑπὸ Οἰρστέδου γενομένῃ ἀνακαλύψει, καθ' ἣν ῥεῦμα ἀκινήτου ἀγωγοῦ ἐπενεργεῖ ἐξ ἀποστήματος ἐπὶ κινητῆς μαγνητικῆς βελόνης οὕτως ὥστε αὕτη παρεκκλίνει τοῦ μαγνητικοῦ μεσημβρινοῦ, προέτεινε τὸν διὰ τοιαύτης παρεκκλίσεως τῆς βελόνης προσδιορισμὸν σημείων. Ἦσαν δὲ αἵ τε βελόναι καὶ τὰ σύρματα 25· ὕστερον δὲ περιωρίσθη ὁ ἀριθμὸς τῶν συρμάτων εἰς ἓν ἢ δύο. Ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ Οἰρστέδου παρωρμήθη μετ' ὀλίγον ὁ Σβεΐγγερος εἰς τὴν ἐπινόησιν τοῦ γαλβανομέτρου. Τέλος δὲ πολὺ μετέβαλε τὸ τηλεγραφικὸν σύστημα ἡ κατὰ τὸ 1823 ἔτος ὑπὸ τοῦ Γάλλου Ἀραγοῦ γενομένη εὕρεσις τῆς ἠλεκτρομαγνήτιδος, ἥτις ἐστὶν εἷς ἢ δύο συνήθως κύλινδροι ἐκ μαλακοῦ σιδήρου, περιελισσομένου ὑπὸ νήματος χαλκοῦ ἀπομεμονωμένου διὰ μεταξύ· δι' οὗ ὅταν διέλθῃ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα, ἐν τῷ ἅμα μαγνητίζεται ὁ σίδηρος λίαν ἰσχυρῶς, καὶ πάλιν παύεται ὁ μαγνητισμὸς, ἅμα παυομένου τοῦ ῥεύματος. Τὸν ἠλεκτρομαγνητισμὸν ἐφήρμοσεν ὁ Ἄγγλος Βεαστὼν τῷ 1840ῳ ἔτει εἰς τὸν τηλέγραφον, ὃν ἀπὸ Λονδίνου εἰς Βιρμιγχάμην ἐξέτεινε. Τὰ κυριώτατα εἴδη τῶν ἔκτοτε ἀναφανέντων τηλεγράφων εἰσὶ τέσσαρα: ὁ διὰ γνώμονος τηλέγραφος, ὁ συνθημάτων τηλέγραφος, ὁ γράφων τηλέγραφος, καὶ ὁ ἠλεκτροχημικός.

Καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ, οὗ ἐφευρετὴς Φρομέντος ἐστὶ, παρίστανται τὰ 25 γράμματα τοῦ Γαλλικοῦ ἀλφαβήτου ἐπὶ γνώμονος κυκλικοῦ, ἐν ᾧ περιάγεται περὶ κέντρον δείκτης, δεικνύων τὰ γράμματα κατὰ βούλησιν τοῦ μεταβιβάζοντος, καὶ δυνάμει τοῦ ἠλεκτρομαγνητισμοῦ.

Ὁ δὲ τῶν συνθημάτων τηλέγραφος, ὃν ἐπενόησεν ὁ Γάλλος Βρεγέτος, προσδιορίζει τὰ γράμματα διὰ τῆς περιστροφῆς δύο δεικτῶν, ὧν ἑκάτερος δύναται νὰ λάβῃ 8 θέσεις καθέτως καὶ ὁριζοντείως, αἵτινες συνδυαζόμεναι παράγουν 64 συνθήματα.

Ὁ δὲ γράφων τηλέγραφος, ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ Μόρσου ἐφευρεθείς, ἔχει οὕτω πως. Ὅταν ῥεῦμα, διερχόμενον διὰ τοῦ νήματος τῆς ἠλεκτρομαγνήτιδος, τὴν μαγνητίζῃ, αὕτη ἐφέλκει ἔλασμά τι μαλακοῦ σιδήρου ἄνωθεν αἰωρούμενον, ὅπερ καταπίπτον κινεῖ περὶ κέντρον μοχλόν τινα, ἔχοντα ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἄκρου βελόνην. Ἄνωθεν δὲ τῆς βελόνης κινεῖται ταινία χάρτου, ἐξελισσουμένη διά τινος μηχανῆς ἀπὸ τροχοῦ. Ἡ δὲ βελόνη, κεντῶσα τὸν χάρτην, ἀφίνει ἴχνη, ἔχοντα ἔκτασιν ἀνάλογον τῆς διαμονῆς αὐτῆς. Οὕτω δὲ γίνονται συνθηματικὰ γράμματα ἐκ γραμμῶν καὶ στιγμῶν. Ἐν δὲ τῷ ταθμῷ τῆς μεταβιβάσεως δύνανται νὰ βάλλωσιν εἰς ἐνέργειαν τὸ ῥεῦμα ἐκ διαλειμμάτων μικρῶν ἢ μεγάλων διά τινος ὀργάνου, συνάπτοντος τοὺς πόλους μεταβιβαστοῦ λεγομένου (manipulateur).

Οὗτος ὁ τηλέγραφός ἐστιν ὁ συνηθέστατος πάντων.

Ἐν δὲ τῷ ἠλεκτροχημικῷ τηλεγράφῳ, τῷ ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου Βαίνου ἐφευρεθέντι, γίνονται τὰ αὐτὰ μὲν γράμματα, ἀλλὰ κεχρωματισμένα διά τινος χημικῆς ἀποσυνθέσεως.

Ἡ περιγραφὴ καὶ θεωρία τῶν τηλεγράφων τούτων γίνεται ἐκτενῶς ἐν εἰδικοῖς συγγράμμασι καὶ ἐν τῇ Φυσικῇ τοῦ Γανώτου.

Οὕτως αἱ κυριώταται τηλεγραφικαὶ γραμμαὶ ἐγένοντο πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ τῷ 1837ῳ ἔτει, ὕστερον δ' ἐν Γαλλίᾳ τῷ 1844ῳ.

Ἐν δὲ Τουρκίᾳ ἡ πρώτη τηλεγραφικὴ γραμμὴ ἐγένετο ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἀδριανούπολιν τῷ 1855ῳ· ἐκταθεῖσα δ' ἔπειτα εἰς Σοῦμλαν καὶ Βουκουρέστιον, ἐκοινώνησε μετὰ τῆς Βιέννης καὶ πάσης τῆς Εὐρώπης. Ἔκτοτε δ' ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ πολλαπλασιάζονται αἱ γραμμαὶ καθ' ἅπαν τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος.

Π. ΔΡΑΓΟΠΟΥΛΟΣ.

ΑΙ ΘΛΙΨΕΙΣ ΤΟΥ ΠΑΡΟΡΩΜΕΝΟΥ ΠΑΙΔΟΣ.

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Ὁ ἀδελφός μου, πέντε ἔτη πρεσβύτερος ἐμοῦ, καὶ εὐειδὴς τὴν μορφήν, ἦν ὁ προνομιοῦχος τοῦ πατρός μου, ὁ ἔρως τῆς μητρός μου, ἡ ἐλπὶς τῆς οἰκογενείας μου, καὶ κατὰ συνέπειαν, ὁ βασιλεὺς τῆς οἰκίας. Ἐκεῖνος μὲν, ὡς εὐειδὴς καὶ ῥωμαλαῖος, εἶχεν οἰκοδιδάσκαλον, ἐγὼ δὲ, ὡς δυσειδὴς καὶ καχεκτικὸς, ἀπεστάλην ὡς ἐξωτερικὸς εἰς ὑποτροφεῖον τῆς πόλεως, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ θαλαμηπόλου τοῦ πατρός μου· ἀνεχώρουν, φέρων μετ' ἐμαυτοῦ κάνιστρον, σμικρὰν προμήθειαν ἔχον, ἐν ᾧ οἱ σύντροφοί μου ἔφερον ἄφθονα τρόφιμα. Ἡ μεταξὺ τῆς στερήσεώς μου καὶ τοῦ πλούτου αὐτῶν διαφορὰ μυρίας μοὶ προὐξένησεν ἀνίας· τὰ παιδία μαντεύουσι τὴν ἐπιθυμίαν ἐν τῷ βλέμματι, ἀπαραλλάκτως ὡς οἱ νέοι διακρίνουσιν ἐν αὐτῷ τὸν ἔρωτα· διὸ καὶ κατέστην τότε ἀξιόλογον ἀντικείμενον χλευασμοῦ διὰ τοὺς συμμαθητάς μου, οἵτινες ἤρχοντο πολλάκις, παρουσιάζοντές μοι τοὺς ἐξαιρέτους αὐτῶν πλακοῦντας, καὶ ἐρωτῶντές με ἐὰν ἐγνώριζον πῶς κατεσκευάζοντο, ποῦ ἐπωλοῦντο, καὶ διατὶ ἐγὼ δὲν εἶχον. Ἔλειχον τὰ χείλη, ἐγκωμιάζοντες τοὺς πλακοῦντας, ἐτελώνιζον τὸ κάνιστρόν μου, καὶ, μὴ εὑρίσκοντες ἐν αὐτῷ εἰμὴ τυρὸν καὶ ξηρὰς ὀπώρας, μ' ἐδολοφόνουν δι' ἑνός: — Δὲν ἔχεις λοιπὸν τίποτες; τὸ ὁποῖον μ' ἐδίδαξε νὰ καταμετρήσω τὴν μεταξὺ τοῦ ἀδελφοῦ μου καὶ ἐμοῦ ὑπάρχουσαν διαφοράν. Ἡ διαφορὰ αὕτη μεταξὺ τῆς ἐγκαταλείψεώς μου καὶ τῆς εὐδαιμονίας τῶν ἄλλων ἐμίανε τὰ ῥόδα τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας καὶ ἐμάρανε τὴν χλοκομοῦσαν νεότητά μου· τὴν πρώτην φορὰν, καθ' ἣν, θῦμα γενναίου αἰσθήματος, ἔτεινα τὴν χεῖρα ὅπως λάβω τὸν τοσοῦτον ποθητὸν πλακοῦντα, ὅστις μοὶ προσηνέχθη δι' ὑποκριτικοῦ ὕφους, ὁ φενακιστής μου ἀπέσυρε τοῦτον ἐν μέσῳ τοῦ χλευαστικοῦ γέλωτος τῶν συμμαθητῶν μου, προειδοποιημένων διὰ τὴν λύσιν ταύτην. Ἐὰν τὰ μᾶλλον διακεκριμένα πνεύματα εἶναι προσιτὰ εἰς τὴν ματαιοφροσύνην, πῶς νὰ μὴν ἀθωώσωμεν τὸν παῖδα τὸν κλαίοντα, διότι βλέπει ἑαυτὸν περιφρονούμενον, χλευαζόμενον; Πόσοι παῖδες εἰς τὴν θέσιν μου ἤθελον ἀποβῆ λαίμαργοι, ἐπαιτητικοὶ, ἄνανδροι! ἀλλ' ἐγὼ, διὰ ν' ἀποφύγω τοὺς καταδιωγμοὺς, ἦλθον εἰς ῥῆξιν μετὰ τῶν συμμαθητῶν μου, καὶ τὸ θάῤῥος τῆς ἀπελπισίας μὲ κατέστησε μὲν ἐπίφοβον, ἀλλ' ἐγενόμην ταὐτοχρόνως ἀντικείμενον μίσους, καὶ ἔμεινα ἄνευ καταφυγίου διὰ τὰς προδοσίας. Ἑσπέραν τινὰ, καθ' ἣν ἐξηρχόμην, μοὶ ἐῤῥίφθη κατὰ τῆς ῥάχεως μανδήλιόν τι πλῆρες χαλίκων· ὅτε δ' ὁ θαλαμηπόλος τοῦ πατρός μου, ὅστις μὲ ἐξεδίκησεν, εἰδοποίησε τὸ γεγονὸς τοῦτο εἰς τὴν μητέρα μου, αὕτη ἀνέκραξε: — Τὸ κατηραμένον παιδίον πάντοτε λοιπὸν θὰ μᾶς προξενεῖ θλῖψιν! Ἔλαβον τρομερὰν δυσπιστίαν κατ' ἐμαυτοῦ, εὑρίσκων ἐν ταῖς ὀλίγαις ἐκείναις λέξεσι τὴν ἀποστροφὴν, ἣν ἐνέπνεον εἰς τὴν οἰκογένειάν μου. Δευτέρα νιφὰς χιόνος παρέτεινε τὴν ἐξάνθησιν τῶν εἰς τὴν ψυχήν μου ἐσπαρμένων σπερμάτων. Ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ἔβλεπον ἀγαπωμένους, δὲν ἦσαν ἢ παῖδες διεφθαρμένοι· ἡ ὑπερηφάνειά μου προσεβλήθη ἐκ ταύτης τῆς παρατηρήσεως, διέμεινα μόνος. Οὕτως ἐξηκολούθησε τὸ ἀδύνατον τοῦ νὰ ἐνισχύσω τὰ αἰσθήματα, ὧν ἡ καρδία μου ἦν πλήρης. Ὁ διδάσκαλος, βλέπων με ἀεὶποτε σκυθρωπὸν, μισούμενον, μεμονωμένον, ἐπεβεβαίωσε τὰς πεπλανημένας ὑποψίας, ἃς εἶχεν ἡ οἰκογένειά μου περὶ τῆς κακῆς μου φύσεως. Ἅμα ἔμαθον ν' ἀναγινώσκω καὶ νὰ γράφω, ἀπεστάλην εἰς μεμακρυσμένην τινὰ σχολὴν, ἐν ᾗ διέμεινα ὀκταετίαν, οὐδένα βλέπων, καὶ βίον διάγων παρίσου. Ἰδοὺ πῶς καὶ διατί. Εἶχον τρία μόνον φράγκα κατὰ μῆνα διὰ τὰς διασκεδάσεις μου, ποσότητα, ἥτις μόλις ἐξήρκει εἰς τὰς γραφίδας, τὰ μολυβδοκόνδυλα, τοὺς κανόνας καὶ τὸν χάρτην, ἅτινα ὠφείλομεν νὰ προμηθευθῶμεν. Οὕτω, μὴ δυνάμενος ν' ἀγοράσω οὔτε τὰ καλόβαθρα, οὔτε τὰ σχοινία, οὔτε οὐδὲν τῶν ἀναγκαίων εἰς τὰς διασκεδάσεις τοῦ σχολείου, ἤμην ἀπαράδεκτος εἰς τὰ παιγνίδια. Ὅπως γίνω παραδεκτὸς, ἔπρεπε νὰ θεραπεύω τοὺς πλουσίους, ἢ νὰ κολακεύω τοὺς ἰσχυροὺς τῆς κλάσεώς μου. Ἡ ἐλαχίστη τῶν χαμερπειῶν τούτων, τὰς ὁποίας τοσοῦτον εὐκόλως πράττουσιν οἱ παῖδες, μ' ἐσπάραττε τὴν καρδίαν. Διέμεινα ὑπό τι δένδρον, εἰς μεμψιμοίρους παραδεδομένος ῥεμβασμοὺς, καὶ ἀνεγίνωσκον ἐκεῖ βιβλία, ἅτινα διένειμε πρὸς ἡμᾶς μηνιαίως ὁ βιβλιοθηκάριος. Πόσαι θλίψεις ἦσαν κεκρυμμέναι εἰς τὸ βάθος τῆς τερατώδους ταύτης ἐρημίας, ποίας ἀνίας ἐγέννα ἡ ἐγκατάλειψίς μου! Φαντάσθητε τί ἄρα ἠσθάνθη ἡ τρυφερά μου ψυχὴ εἰς τὴν πρώτην διανομὴν βραβείων, καθ' ἣν ἐπέτυχον τὰ δύο ἀνώτατα βραβεῖα! Λαμβάνων ταῦτα ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐπευφημιῶν, δὲν εἶχον οὐδὲ τὸν πατέρα μου, οὐδὲ τὴν μητέρα μου διὰ νὰ μὲ ἀσπασθῇ, ἐν ᾧ ἡ σχολὴ ἦν πλήρης τῶν γονέων τῶν συμμαθητῶν μου. Ἀντὶ ν' ἀσπασθῶ τὸν διανομέα, κατὰ τὴν συνήθειαν, ἐῤῥίφθην εἰς τὰς ἀγκάλας του καὶ ἀνελύθην εἰς δάκρυα. Τὸ ἑσπέρας ἔκαυσα τοὺς στεφάνους μου. Οἱ γονεῖς διέμεινον εἰς τὴν πόλιν καθ' ὅλην τὴν ἑβδομάδα τῆς διανομῆς τῶν βραβείων, καὶ οἱ συμμαθηταί μου μετέβαινον ὅλοι περιχαρῶς πρὸς αὐτοὺς τὴν πρωΐαν, ἐν ᾧ ἐγὼ, οὗτινος οἱ γονεῖς κατῴκουν λεύγας τινὰς μακρὰν, διέμενα εἰς τὸ σχολεῖον. Τὸ ἑσπέρας, κατὰ τὴν προσευχὴν, οἱ βάρβαροι μᾶς ἐπήνουν τὰ καλὰ γεύματα, ὅσα ἔκαμον μετὰ τῆς οἰκογενείας των. Πάντοτε ἡ δυστυχία μου ἐβαινεν αὐξανομένη κατ' ἀναλογίαν τῆς περιφερείας τῶν κοινωνικῶν σφαιρῶν, εἰς ἃς εἰσηρχόμην. Ποσάκις δὲν προσεπάθησα διὰ ν' ἀκυρώσω τὴν τρομερὰν καταδίκην, ἥτις μὲ κατεδίκαζε νὰ ζῶ μόνος! Ποσάκις δὲν συνέλαβον ἐλπίδας μετὰ μυρίων καρδιωγμῶν, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καταστραφείσας! Διὰ νὰ πείσω τοὺς γονεῖς μου νὰ ἔλθωσιν εἰς τὸ σχολεῖον, ἔγραφον αὐτοῖς ἐπιστολὰς πλήρεις αἰσθημάτων, ἴσως ἐμφαντικῶς ἐκφραζομένας, ἀλλ' ἔ-

πρεπεν αὗται αἱ ἐπιστολαὶ νὰ μοὶ ἐρελκύσωσι τὰς ἐπιπλήξεις τῆς μητρός μου, ἥτις μὲ ὠνείδιζεν εἰρωνικῶς διὰ τὸ ὕφος μου ; Χωρὶς ν' ἀποθαῤῥύνθῶ, ὑπεσχόμην νὰ πληρῶ τὰς συμφωνίας, τὰς ὁποίας ἡ μήτηρ μου καὶ ὁ πατήρ μου ἔθετον εἰς τὴν ἔλευσίν των, ἐπεκαλούμην τὴν βοήθειαν τῶν ἀδελφῶν μου, εἰς ἃς ἔγραφον κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἑορτῆς καὶ τῶν γενεθλίων των, μετὰ τῆς ἀκριβείας τῶν πτωχῶν ἐγκαταλελειμμένων παίδων, ἀλλὰ μετὰ ματαίας ἐπιμονῆς. Κατὰ τὴν προσέγγισιν τῆς διανομῆς τῶν βραβείων, ἐδιπλασίαζον τὰς δεήσεις μου, ὡμίλησα περὶ προαισθανομένων θριάμβων. Ἐξαπατώμενος ὑπὸ τῆς σιωπῆς τῶν γονέων μου, τοὺς περιέμενον μετεωρίζων τὴν καρδίαν μου, τοῖς ἀνήγγελλον εἰς τοὺς συντρόφους μου· καὶ ὅτε, κατὰ τὴν ἄφιξιν τῶν οἰκογενειῶν, τὸ βῆμα τοῦ γέροντος θυρωροῦ, ὅστις ἐκάλει τοὺς μαθητὰς, ἀντήχει εἰς τὸ σχολεῖον, ἐδοκίμαζον τότε σφοδροὺς καρδιωγμούς. Ἀλλὰ ποτὲ ὁ γέρων οὗτος δὲν προέφερε τὸ ὄνομά μου. Τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐξωμολογήθην ὅτι κατηράσθην τὴν ὕπαρξίν μου, ὁ πνευματικός μου μοὶ ἔδειξε τὸν οὐρανὸν, ἔνθα ἤνθει ὁ ὑποσχεθεὶς ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος φοῖνιξ διὰ τοῦ : Μακάριοι οἱ πενθοῦντες.

ΠΕΡΙ ΣΥΝΗΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΞΕΩΣ.

Πᾶσα ἐνέργεια τῆς φύσεως περιοδικῶς γίνεται, καὶ πᾶν ἀποτέλεσμα περιοδικῆς αἰτίας ἐστί· πᾶν δὲ σῶμα ὑπὸ περίοδον ἐστὶ, διὸ ἡ φύσις τὴν περίοδον φιλεῖ. Αἱ κινήσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων, ὡς καὶ πᾶν φαινόμενον αὐτῶν, περιοδικῶς γίνονται· ὅθεν τὰ ὅμοια φαινόμενα ἀναφαίνονται κατὰ καιρούς. Ἡ ἡμέρα, ἡ νὺξ, αἱ ὧραι τοῦ ἔτους περίοδον διατηροῦσιν· αἱ διάφοροι μεταβολαὶ τῆς γηΐνου σφαίρας ὑπὸ περιόδους ἐγένοντο, ἡ ὕπαρξις τῶν ὀργανικῶν ὄντων διὰ περιόδων διατηρεῖται, αἱ ἡλικίαι περίοδοί εἰσιν. Ὅλαι αἱ σωματικαὶ ἐνέργειαι καὶ διαθέσεις τοῦ ἀνθρώπου ἐπέρχονται περιοδικῶς· κατὰ περιόδους γεννᾶται διάθεσις εὔθυμος, διάθεσις πρὸς τὸ λαλεῖν, πρὸς τὸ περιπατεῖν, πρὸς τὸ διασκεδάζειν, πρὸς τὸ ἐργάζεσθαι διανοητικῶς ἢ σωματικῶς, πρὸς τὸ τρώγειν, πρὸς τὸ καθεύδειν, κτλ. διὸ καὶ οὐδεὶς διατηρεῖται διαρκῶς ὑπὸ τὴν αὐτὴν διάθεσιν. Ἐκ τούτου ἕπεται ὅτι πᾶν τὸ περιοδικῶς γινόμενον προσφιλὲς τῇ φύσει ἐστὶ, καὶ πᾶν τὸ διαρκὲς καὶ μονότονον ἐπαχθὲς καὶ ἀποκρουόμενόν ἐστιν. Ὅθεν πᾶσα ἐπὶ πολὺ διάρκεια τέρψεως καὶ ἡδονῆς, ὡς καὶ πᾶν μονότονον, ἀποκαθίστανται ἐπαχθῆ καὶ πονηρά· τὸ διαρκῶς τρώγειν μέλι ἐπιφέρει αἴσθησιν πικρίας καὶ ἀηδίας, τὸ διαρκῶς τέρπεσθαι ἐπιφέρει κόρον, κτλ.

Ἡ φύσις λοιπὸν, ἀγαπῶσα τὸ περιοδικῶς ἐνεργεῖν, ἀπαρέσκεται εἰς τὸ διαρκὲς καὶ ἀρέσκεται εἰς τὴν μετάβασιν ἐκ μιᾶς εἰς ἄλλην κατάστασιν, ἐκ τῆς κινήσεως εἰς τὴν ἀκινησίαν, ἐκ τῆς ἐργασίας εἰς τὴν ἀνάπαυσιν, ἐξ ἑνὸς ἀντικειμένου εἰς ἄλλο διάφορον, ἐκ θερμοῦ εἰς ψυχρὸν, ἐκ μαλακοῦ εἰς σκληρὸν, ἐκ σπουδαίων εἰς ἀστεῖα, κτλ. Πάντοτε ὅμως, ὅταν τὸ ἓν παράγει κόπον, ἡ μετάβασις πρέπει νὰ γίνηται εἰς ἄλλο ὅπερ νὰ παράγῃ ἀνάπαυσιν· διότι ἡ ζωὴ ὑπὸ δύο καταστάσεις διατηρεῖται, ὑπὸ κίνησιν καὶ ἀνάπαυσιν. Ἡ ἐπανάληψις αὕτη, γινομένη συνεχῶς, ἀποτελεῖ τὴν συνήθειαν, ἡ δὲ συνήθεια ἐπιφέρει τὴν ἕξιν, ἥτις ἐπέχει τόπον δευτέρας φύσεως.

Διὰ τῆς συνηθείας δύναταί τις νὰ μεταβαίνῃ ἀνενοχλήτως εἰς ὅλως ἀντίθετα ἀντικείμενα· π. χ. ἐκ τῆς ἀκινησίας πρὸς τὸ κινεῖσθαι, ἐκ τῶν μαλακῶν πρὸς τὰ τραχέα, ἐκ τῆς θερμότητος πρὸς τὸ ψῦχος, ἐκ τῆς νωθρᾶς ἀκηδίας πρὸς τὸ σκέπτεσθαι, κτλ. Ὅθεν, ἵνα καλῶς ἔχῃ ἕκαστος, ἀνάγκη νὰ μὴ ἐμμένῃ διαρκῶς ἐπὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, ἀλλὰ νὰ διακόπτῃ τοῦτο, νὰ μεταβαίνῃ εἰς ἄλλα, καὶ πάλιν νὰ ἐπανέρχηται εἰς τὰ αὐτὰ ἢ εἰς τὰ ὅμοια. Διὰ τῆς τοιαύτης μεταβάσεως καὶ ἀλλαγῆς, ποθητῆς πάντοτε εἰς τὴν φύσιν, δύναταί τις νὰ κατορθώσῃ διὰ τῆς συνηθείας, ὥστε νὰ μεταβαίνῃ, δίχως νὰ ὑφίσταται πόνον, εἰς τὰ ἀντίθετα, καὶ νὰ ἀντέχῃ εἰς πᾶσαν ἀντίθετον κατάστασιν τοῦ σώματος, τῆς ἀτμοσφαίρας, καὶ πάσης ἄλλης ἐπενεργείας· οὕτω δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀντέχῃ καὶ εἰς σωματικὰ καὶ εἰς ἠθικὰ ἔργα, δίχως πολὺ νὰ ἐνοχλῆται, κἂν ταῦτα ὦσι δυσάρεστα καὶ ἐπίπονα.

Ὅσον ζῶόν τι εἶναι τελειότερον, τόσον περισσότερον ὑπόκειται εἰς τὴν ἕξιν· ἐπομένως ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ μᾶλλον ὑποκείμενον εἰς ταύτην. Ἡ ἕξις ἀποκαθιστᾷ ἐνίοτε ἀβλαβῆ καὶ τὰ πλέον ἐπιβλαβῆ κακὰ τῆς ὑγιείας. Ἡ συνεχὴς χρῆσις τῶν δυσπέπτων τροφῶν ἀποκαθιστᾷ ταύτας εὐπέπτους· ἡ δίαιτα τῶν χωρικῶν πολλὰ παραδείγματα περὶ τούτου παρέχει. Καὶ αὐτὰ τὰ δριμύτερα δηλητήρια ἡ ἕξις ἀποκαθιστᾷ ἀναποφεύκτου χρήσεως. Οἱ Ἀσιανοὶ μεταχειρίζονται τὸ ὄπιον ὑπὸ μεγάλην δόσιν, καὶ ἄνευ τούτου δὲν δύνανται νὰ βιώσωσιν, ἐνῷ εἰς τὸν μὴ συνειθισμένον εἷς κόκκος ὀπίου ἀρκεῖ νὰ φέρῃ βαρύτατα ἀποτελέσματα. Τὸ δηλητήριον, ἀρσενικὸν καλούμενον, μόλις δύναται νὰ ληφθῇ κατὰ ἓν δέκατον κόκκου· καὶ ὅμως διὰ τῆς ἕξεως ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι, οἵτινες λαμβάνουν ἐκ τούτου μέχρι δύο κόκκων.

Μιθριδάτης ὁ Εὐπάτωρ, βασιλεὺς τοῦ Πόντου, εἶχε τόσον συνειθίσει τὴν χρῆσιν καὶ τῶν πλέον δραστηριωτέρων δηλητηρίων, ὥστε, ὅταν ἀπελπισθεὶς ἀπεφάσισε νὰ ἀποθάνῃ, ἔπιεν ὅλα τὰ δραστηριώτερα δηλητήρια, ἀλλ' οὐδὲν ἐπέφερε τὸν θάνατον· διὸ καὶ ἐπεφόρτισε στρατιώτην του τινὰ Γάλλον νὰ τὸν φονεύσῃ. Ὁ καπνὸς εἶναι δηλητηριώδης ἕνεκα τοῦ ἐνυπάρχοντος ὀξυτάτου δηλητηρίου, νικοτίνη καλουμένου, ὅπερ ἐπιφέρει εἰς τὸν μὴ συνειθισμένον συγκοπὰς, ἐμετοὺς, καὶ ἄλλα ὀλέθρια ἀποτελέσματα· διὰ τῆς ἕξεως ὅμως καθίσταται ἀβλαβὴς, καὶ εἷς τινας ὑποδουλωμένους εἰς τὴν ἕξιν ταύτην ἀναπόφευκτος. Οὕτω δύναταί τις νὰ συνειθίσῃ νὰ ὑποφέρῃ καὶ τὰς ἐπιῤῥοὰς τῆς ἀτμοσφαίρας. Ὁ Ἀγησίλαος ἐσυνείθισε νὰ ἐνδύηται τὰ αὐτὰ φορέματα χειμῶνα καὶ θέρος, καί τοι γέρων, ὅπερ ἐθεωρεῖτο ὡς νεανικόν.

Ἡ συνεχὴς ὅμως ἐπανάληψις τῶν αὐτῶν ἀντικειμένων ἐπιφέρει μονότονον διάθεσιν τοῦ σώματος. Καὶ ἐὰν μέν τις ἐπαναλαμβάνῃ πάντοτε σκληραγωγίας, καθίσταται ὠμὸς καὶ τραχύς· ἐὰν δὲ μαλακὰ καὶ τερπνὰ, γίνεται τρυφηλὸς, ἡδυπαθὴς, μαλθακὸς, κτλ. Οὕτω διὰ τῆς ἕξεως καὶ συνηθείας δύνανται νὰ μεταβληθῶσιν ἐνίοτε σωματικαὶ διαθέσεις, κράσεις, ἰδιοσυγκρασίαι, κτλ. Οἱ διαμένοντες ἐπὶ πολὺ ἐν τοῖς χωρίοις καθίστανται τραχεῖς, καὶ τοὺς τρόπους ἀνεπιδέξιοι, οἱ δὲ ἐν ταῖς πόλεσιν εἰσὶν ἡπιώτεροι καὶ λεπτότεροι τοὺς τρόπους· οἱ δὲ διαιτώμενοι τρυφηλῶς καθίστανται τρυφηλοὶ καὶ γυναικώδεις, οἱ δὲ σκληραγωγικῶς, γίνονται ἀπότομοι καὶ τραχεῖς.

Ἐπὶ Ἀρταίου, βασιλέως τῶν Μήδων, τοῦ διαδόχου Σαρδαναπάλου, ἦν ἐν Μήδοις ἀνὴρ, Παρσώνδης καλούμενος, δοκιμώτατος κατὰ τὴν ἀνδρίαν καὶ ῥώμην, καὶ λίαν ἀγαπώμενος παρὰ τοῦ βασιλέως. Οὗτος ὁ Παρσώνδης, ὁρῶν Νάναρον, τὸν βασιλέα Βαβυλῶνος ὑποτελῆ δὲ τῷ Ἀρταίῳ, ὄντα τρυφηλὸν, καὶ κόσμον χρώμενον περὶ τὸ σῶμα γυναικώδη καὶ ἄναλκιν, ἔπειθεν Ἀρταῖον ὅπως ἀφαιρέσῃ τὴν βασιλείαν καὶ δώσῃ αὐτῷ· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἠρνήθη τοῦτο, σεβασθεὶς τὰς συνθήκας.

Ὁ Νάναρος, πληροφορηθεὶς τοῦτο, ἔπνεεν ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ Παρσώνδου, διὸ ὑπεσχέθη δῶρα πρὸς τὸν συλλαβόντα αὐτὸν κρύφα καὶ ἄξοντα αὐτῷ. Μίαν τῶν ἡμερῶν ἐξελθὼν ὁ Παρσώνδης μετὰ τοῦ Ἀρταίου εἰς κυνήγιον, καὶ ἀποπλανηθεὶς μόνος ἐν τῷ δάσει, συνελήφθη δι' ἀπάτης καὶ ἦχθη πρὸς τὸν Νάναρον, ὅστις πρὸς ἐκδίκησιν ἀπεφάσισεν οὐχὶ νὰ θανατώσῃ αὐτὸν, ἀλλ' ἀφαιρέσας τὴν ἀνδρίαν καὶ ῥώμην, νὰ ἀποκαταστήσῃ αὐτὸν γυναικώδη καὶ τρυφηλόν. Καλέσας λοιπὸν τὸν εὐνοῦχον, διέταξεν ὅπως ξυρίσῃ τὸ σῶμα αὐτοῦ, καὶ λούσῃ δὶς τῆς ἡμέρας, λευκαίνῃ δὲ τὸ δέρμα δι' ἐντρίψεως ἐκ λεκίθου, καὶ τὰς ὀρρύας μελανίζῃ, καὶ τὴν κόμην ἐμπλέκῃ, ὥσπερ αἱ γυναῖκες· μανθάνῃ δὲ ᾄδειν καὶ κιθαρίζειν, ἵνα λειτουργῇ μουσουργῶν μετὰ τῶν γυναικῶν, μεθ' ὧν τοῦ λοιποῦ ἔμελλε συνδιαιτᾶσθαι καὶ ὁμοια ἐνδύεσθαι.

Αἱ διαταγαὶ τοῦ ἡγεμόνος ἐξετελέσθησαν κατὰ γράμμα, μετά τινα δὲ καιρὸν ὁ τέως ῥωμαλαῖος καὶ ἀνδρεῖος οὗτος Παρσώνδης κατέστη λευκὸς, ἁπαλὸς καὶ γυναικώδης τὸ σῶμα, καὶ ἐκιθάριζε πολὺ κάλλιον τῶν μουσουργῶν. Οὐδεὶς, βλέπων αὐτὸν λειτουργοῦντα ἐν συμποσίῳ τινὶ τοῦ Νανάρου, ἤθελεν ὑπολάβει αὐτὸν ἄῤῥενα, ἀλλὰ γυναῖκα εὐπρεπεςάτην.

Ὁ βασιλεὺς Ἀρταῖος ἐν τούτοις μεγάλως ἐλυπεῖτο ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ προσφιλοῦς Παρσώνδου, καὶ δῶρα ἔταξεν εἰς ὅν τινα ἠδύνατο νὰ πληροφορήσῃ αὐτὸν τί ἐγένετο ὁ ἀνήρ· πλὴν εἰς μάτην. Μετὰ ἑπτὰ ἔτη, ὠφεληθεὶς ὁ Παρσώνδης ἐκ δυσαρεσκείας εὐνούχου τινὸς, χαλεπῶς αἰκισθέντος ὑπὸ τοῦ Νανάρου, πείθει αὐτὸν ὅπως, κρύφα μεταβὰς πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Μήδων, διηγηθῇ τὰ περὶ αὐτοῦ. Μαθὼν δὲ ταῦτα ὁ Ἀρταῖος μεγάλως ἐστέναξε, καὶ ἠπόρησε καθ' ἑαυτὸν πῶς ὁ ἀνδρεῖος καὶ εὔβουλος Παρσώνδης ἠνέχθη ταῦτα, καὶ οὐκ ἐπροτίμησεν ἀποθανεῖν! Ἀμέσως λοιπὸν πέμπει ἀπεσταλμένον πρὸς τὸν Νάναρον, ἀπαιτῶν τὸν Παρσώνδην· ἀλλ' οὗτος ἠρνήθη, εἰπὼν ὅτι οὐδαμοῦ εὗρηκεν ἐκεῖνον· ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἀρταῖος, ἔπεμψεν ἕτερον ἀπεσταλμένον μὲ διαταγὴν ἢ τὸν Παρσώνδην νὰ φέρῃ, ἢ τὴν κεφαλὴν τοῦ Νανάρου. Ἅμα δὲ οὗτος ἀφίχθη καὶ ἀνήγγειλε ταῦτα, ὁ Νάναρος φοβηθεὶς ἀμέσως ὑπεσχέθη νὰ παραδώσῃ αὐτόν. Φιλοξενήσας λοιπὸν τὸν ἀπεσταλμένον, καὶ δεῖπνον πολυτελὲς παρασκευασάμενος, διέταξεν ὅπως εἰσέλθωσιν αἱ μουσουργοὶ γυναῖκες, ἑκατὸν πεντήκοντα τὸν ἀριθμὸν, μεθ' ὧν καὶ ὁ Παρσώνδης· καὶ αἱ μὲν ἐκιθάριζον, αἱ δὲ ᾖδουν, αἱ δὲ ἔψαλλον, ἐν πάσαις δὲ διέπρεπε μάλιστα ὁ Παρσώνδης καὶ κάλλει, καὶ τέχνῃ, γυνὴ καὶ αὐτὸς νομιζόμενος. Μετὰ ταῦτα ὁ Νάναρος ἠρώτησε τὸν ἀπεσταλμένον ποῖα μεταξὺ τῶν γυναικῶν τούτων ὑπερέχει κατ' εὐμορρίαν καὶ εὐμουσίαν, ὁ δὲ εἶπεν, ἐκείνη, δείξας τὸν Παρσώνδην. Τότε ὁ Νάναρος γελάσας, οὗτος ἐστὶν, εἶπεν, ὁ Παρσώνδης, δι' ὃν ἀπεστάλης.

Τὴν ἐπιοῦσαν παρέδωκεν αὐτὸν τῷ ἀπεσταλμένῳ, ὅστις ἀπῆλθεν εἰς Σοῦσα, ἔνθα ἦνὁ βασιλεὺς τῶν Μήδων, καὶ παρέδωκεν αὐτὸν, τὸν ὁποῖον μετὰ μεγίστης ἐκπλήξεως ἀνεγνώρισεν ὅλως ἀπογυναικωθέντα. Ὁ δὲ Παρσώνδης, διηγηθεὶς τὰ διατρέξαντα, ἀπῄτησε παρὰ τοῦ βασιλέως Ἀρταίου ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ Νανάρου, εἰπὼν ὅτι ὑπέστη ταῦτα πάντα, χωρὶς νὰ προτιμήσῃ τὸν θάνατον διότι, ἐὰν μὲν ἀπέθνησκεν, οὐδόλως ἤθελεν ἐκδικηθῆ τὸν Νάναρον, ἐὰν ὅμως ὑπέμενε, καί ποτε ἐλυτροῦτο, θὰ ἐξεδικεῖτο αὐτόν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ὀργισθεὶς, ὑπεσχέθη ἐκδίκησιν· ἀναλαβὼν λοιπὸν ὁ Παρσώνδης τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἀνέκτησε τὴν ἀνδρικήν του φύσιν, κατέστη ζωηρὸς καὶ ῥωμαλαῖος ὡς πρότερον, καὶ ἐκστρατεύσας κατὰ τοῦ Νανάρου, ἐξεδικήθη αὐτὸν γενναιοπρεπῶς.

Διὰ τῆς ἕξεως διατίθενται αἱ διαθέσεις τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας· οὕτω γεννᾶται μυστηριωδῶς εὐχάριστος καὶ ἀκατανόητος διάθεσις πρὸς τὸ διαβαίνειν τὴν αὐτὴν ὁδὸν καὶ διὰ τῆς αὐτῆς θέσεως, ἅμα τις ἐπανειλημμένως μεταβῇ. Ἐπίσης ἐπιθυμεῖ νὰ βλέπῃ, νὰ συναναστρέφηται ἐκεῖνον, μεθ' οὗ ἐσυνείθισε. Διὰ τῆς συνηθείας ἀποκτᾶ ἀνέκφραστον διάθεσιν πρὸς ὅλας τὰς ὀρέξεις του ὑπὸ ἐποχὰς καὶ τρόπον τὸν αὐτόν· πρὸς τὸ τρώγειν καὶ καθέζεσθαι περὶ τὴν τράπεζαν ἐν τῇ αὐτῇ θέσει καὶ ὥρᾳ, πρὸς τὸ καθεύδειν ἐν τῇ αὐτῇ κλίνῃ, πρὸς τὸ ἐξέρχεσθαι, πρὸς τὸ ἐνδύεσθαι καὶ διαιτᾶσθαι, πρὸς τὸν τρόπον τοῦ συμπεριφέρεσθαι, τοῦ λαλεῖν καὶ ἐπαναλαμβάνειν τὰς αὐτὰς φράσεις καὶ ἰδέας, κτλ.

Δῆλον ἐκ τούτων γίνεται, ὅτι ἡ συνήθεια δύναται νὰ ἐπιφέρῃ καὶ καλὰς καὶ κακὰς ἕξεις, κατὰ τὸ εἶδος ταύτης, αἵτινες δύνανται νὰ ὦσι καὶ σωματικαὶ καὶ ἠθικαί.

(Ἕπεται τὸ τέλος)

Η ΡΩΜΑΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΑΠΩΣΥΝΗΣ ΛΕΟΝΤΟΣ ΤΟΥ Ιου.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ιϛου αἰῶνος ἡ Δυτικὴ αὐτοκρατορία καὶ τὸ ἱερατεῖον, ὡπλισμένα ἀείποτε κατ' ἀλλήλων, εἶχον κατερημώσει τὴν Ἰταλίαν, τὴν Γερμανίαν, καὶ σχεδὸν ὅλα τὰ ἄλλα κράτη· ἡ ἀναμιξις τῶν δύο τούτων ἐξουσιῶν, ἀλληλομαχουσῶν παντοχοῦ ἢ ὑποκώφως, ἢ διαῤῥήδην, διέτρεφεν αἰωνίας ταραχάς· ἡ φεοδαλικὴ κυβέρνησις πολλοὺς ἐπισκόπους καὶ πολλοὺς μοναχοὺς εἶχε καταστήσει ἡγεμόνας· τὰ ὅρια τῶν ἐπισκοπῶν οὐδόλως ἦσαν τὰ τῶν κρατῶν· ἡ αὐτὴ πόλις ἦν Ἰταλικὴ ἢ Γερμανικὴ, ὡς ἐκ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῆς, καὶ Γαλλικὴ, ὡς ἐκ τοῦ βασιλέως αὐτῆς· ἡ κοσμικὴ δικαιοδοσία ἀνθίστατο πανταχοῦ εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν, ἐκτὸς μόνον ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ἔνθα ἡ Ἐκκλησία ἡγεμόνευεν· ἕκαστος κοσμικὸς ἡγεμὼν ἐπειρᾶτο ἵνα καταστήσῃ τὴν κυβέρνησιν αὐτοῦ ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἕδρας, καὶ δὲν ἠδύνατο ἵνα κατορθώσῃ τοῦτο· οἱ ἐπίσκοποι ὁτὲ μὲν ἀνθίσταντο κατὰ τῶν Παπῶν, ὁτὲ δὲ ἠνοῦντο μετ' αὐτῶν κατὰ τῶν βασιλέων· ἐν ἑνὶ λόγῳ, ἡ χριστιανικὴ πολιτεία τοῦ Λατινικοῦ δόγματος ἦν ἡνωμένη μὲν ὡς πρὸς τὸ δόγμα κατ' ἐπιφάνειαν, ἀλλ' ἀδιαλείπτως διῃρημένη ὡς πρὸς τὰ λοιπά.

Μετὰ τὴν ἐπαχθῆ μὲν, ἀλλ' εὐτυχῆ παπωσύνην Ἀλεξάνδρου τοῦ ΣΤου, μετὰ τὴν πολεμικὴν καὶ εὐτυχεστέραν εἰσέτι βασιλείαν Ἰουλίου τοῦ Βου, οἱ Πάπαι ἠδύναντο νὰ θεωρήσωσιν ἑαυτοὺς ὡς διαιτητὰς τῆς Ἰταλίας, καὶ ὡς ἔχοντας μεγίστην ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης· οὐδεμία Ἰταλικὴ δύναμις ἐξουσίαζε πλείονας γαῖας, ἐκτὸς τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως, ὅστις καὶ αὐτὸς ἦν ὑποτελὴς τῆς τιάρας.

Ἐν ταῖς εὐνοϊκαῖς ταύταις περιστάσεσιν οἱ εἰκοσιτέσσαρες καρδινάλιοι, οἱ συνιστάντες τότε τὸ ἱερὸν συνέδριον (collegum), ἐξελέξαντο Ἰωάννην τὸν ἐκ Μεδίκων δισέγγονον τοῦ μεγάλου ἐκείνου Κοσμᾶ τοῦ ἐκ Μεδίκων ἁπλοῦ μὲν ἐμπόρου, ἀλλὰ λαχόντος τὴν ἐπωνυμίαν: πατὴρ τῆς πατρίδος.

Ἐκλεχθεὶς Καρδινάλιος ἐν δεκατετραετεῖ ἡλικίᾳ, ἐγένετο Πάπας τριακονταεξαετὴς, καὶ ἐπωνομάσθη Λέων Ιος· ἡ οἰκογένειά του εἶχεν ἤδη ἐπιστρέψει εἰς Τοσκάναν. Ὁ Λέων μετ' οὐ πολὺ κατώρθωσεν ὅπως ὁ ἀδελφός του Πέτρος λάβῃ τὴν διεύθυνσιν τῆς πολιτείας τῆς Φλωρεντίας· συνέζευξε τὸν ἕτερον αὐτοῦ ἀδελφὸν, Ἰουλιανὸν τὸν Μεγαλοπρεπῆ, μετὰ τῆς ἡγεμονίδος τῆς Σαβοΐας, δουκίσσης τοῦ Νεμούρ, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἕνα τῶν ἰσχυροτέρων κυρίων τῆς Ἰταλίας. Οἱ τρεῖς οὗτοι ἀδελφοὶ, ἀνατραφέντες ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου Πολιτιανοῦ καὶ τοῦ Χαλκοκονδύλου, ἦσαν ἐπάξιοι καὶ οἱ τρεῖς τοιούτων διδασκάλων· καὶ οἱ τρεῖς ἐκαλλιέργουν μεθ' ἁμίλλης τὰ γράμματα καὶ τὰς ὡραίας τέχνας· ἐγένοντο ἄξιοι ὅπως ὁ αἰὼν οὗτος ὀνομασθῇ αἰὼν τῶν Μεδίκων.

Ὁ Πάπας μάλιστα συνήνου λεπτοτάτην καλαισθησίαν μετὰ φιλοκάλου μεγαλοπρεπείας, καὶ ἠρέθιζε τοὺς μεγάλους νόας εἰς πάσας τὰς τέχνας διὰ τῶν εὐεργεσιῶν καὶ τῆς κολακευτικωτάτης αὐτοῦ δεξιώσεως. Εἰς μόνην τὴν στέψιν του ἐξωδεύθησαν ἑκατοντακισχίλια χρυσᾶ σκοῦδα. Εἰς τὴν αὐλήν του παρίσταντο αἱ ἐκλεκτότεραι τῶν κωμῳδιῶν τοῦ Πλαύτου, καὶ ἤθελέ τις νομίσει ὅτι ἔβλεπεν ἀναγεννωμένας τὰς ὡραίας ἡμέρας τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ θρησκεία οὐδὲν εἶχεν αὐστηρὸν, προσειλκύετο δὲ τὸ σέβας διὰ πομπωδῶν τελετῶν· τὸ βάρβαρον ὕφος κατηργήθη, ἀντικατεστάθη διὰ τῆς εὐγλωττίας τῶν καρδιναλίων Βέμβου καὶ Σαδολέτου, γραμματέων τότε τῶν παπικῶν διπλωμάτων, ἀνθρώπων, δυναμένων νὰ μιμηθῶσι τὴν γλῶσσαν τοῦ Κικέρωνος, καὶ παραδεξαμένων τὴν σκεπτικὴν αὐτοῦ φιλοσοφίαν. Αἱ κωμῳδίαι τοῦ Ἀρνόστου καὶ αἱ τοῦ Μακιαβέλη, εἰ καὶ ἧκιστα τὴν θρησκείαν καὶ τὴν αἰδῶ σεβόμεναι, πολλάκις παρεστάθησαν ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Πάπα καὶ τῶν καρδιναλίων ὑπὸ τοῦ ἄνθους τῆς Ῥωμαϊκῆς νεολαίας· μόνη ἡ ἀξία τῶν συγγραμμάτων, ἀξία μεγίστη ἄλλως τε διὰ τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον, ἐποίει αἴσθησιν· πᾶν δὲ τὸ προσβάλλον τὴν θρησκείαν οὐδόλως παρετηρεῖτο ἐν αὐλῇ, περὶ ῥαδιουργίας καὶ ἡδονὰς ἀσχολουμένῃ, ἧκιστα δὲ τῆς θρησκείας ἐπιμελουμένῃ.

Αἱ σπουδαιόταται ὑποθέσεις, ἃς ὁ Λέων Ιος ἐξαισίως διεχειρίζετο, οὐδὲν ἐβλαπτον τὰς ἁβρὰς αὐτοῦ ἡδονάς· καὶ αὐτὴ ἡ πολλῶν καρδιναλίων κατὰ τῆς ζωῆς του συνωμοσία, καὶ ἡ αὐστηρὰ τιμωρία, ἣν ἐπέβαλεν εἰς αὐτοὺς, οὐδόλως ἠλλοίωσαν τὴν χάριν τῆς αὐλῆς του.

Οἱ καρδινάλιοι Πετρούκκης, Σόλι, καὶ τινες ἄλλοι, ὀργισθέντες διότι ὁ Πάπας ἀφῄρησε τὸ Δουκάτον τοῦ Οὐρβίνου ἀπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ Ἰουλίου τοῦ Βου, διέφθειραν χειροῦργόν τινα, ὅστις ἔμελλε νὰ θεραπεύσῃ κρύφιόν τι ἕλκος τοῦ Πάπα, καὶ ὁ θάνατος τοῦ Λέοντος Ιου ἤθελεν εἶσθαι τὸ σύνθημα ἐπαναστάσεως εἰς πλείστας πόλεις τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ κράτους. Ἡ συνωμοσία ἀνεκαλύφθη (1517), καὶ πολλοὶ ἐπλήρωσαν ταύτην μὲ τὴν ζωήν των· οἱ δύο καρδινάλιοι παρεδόθησαν εἰς τὰ βασανιστήρια, καὶ κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον· καὶ ὁ μὲν Πετρούκκης ἀπηγχονίσθη ἐντὸς τῆς εἱρκτῆς αὐτοῦ, ὁ δ' ἕτερος ἐξηγόρασε τὴν ζωὴν διὰ τῶν θησαυρῶν του.

Τὸ θλιβερὸν τοῦτο συμβὰν διεδέξαντο αἱ συνήθεις διασκεδάσεις. Ὁ Λέων Ιος, ὅπως λησμονηθῇ ταχύτερον ὁ ἀτιμωτικὸς διὰ σχοινίου θάνατος τοῦ καρδιναλίου Πετρούκκη, ἐχειροτόνησε τριάκοντα νέους καρδιναλίους, τοὺς πλείστους Ἰταλοὺς, οἵτινες, συμμορφούμενοι πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Πάπα, εἰ καὶ μὴ ἔχοντες τὴν καλαισθησίαν καὶ τὰς γνώσεις αὐτοῦ, ἐμιμήθησαν τοὐλάχιστον αὐτὸν εἰς τὰς παρεκτροπάς του, καὶ πάντες οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι ἠκολούθησαν τὸ παράδειγμα αὐτῶν. Ἡ Ἱσπανία ἦν τότε ὁ μόνος τόπος, ἐν ᾧ ἡ Ἐκκλησία εἶχεν ἤθη αὐστηρὰ, εἰσαχθέντα ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Ξιμένη, πνεύματος αὐστηροῦ καὶ ὠμοῦ, οὐδεμίαν ἄλλην ἔχοντος κλίσιν ἢ τὴν τῆς ἀπολύτου δεσποτείας, ὅστις, ἐνδεδυμένος τὸ ἔνδυμα σχοινοζώστου (cordelier), ὅτε ἦν ἀντιβασιλεὺς ἐν Ἱσπανίᾳ, ἔλεγεν ὅτι διὰ τοῦ σχοινίου ἠδύνατο νὰ ὑπο-

βάλῃ ὅλους τοὺς μεγιστάνας εἰς τὰ καθήκοντά των καὶ νὰ καταπατήσῃ τὴν ὑπερηφάνειάν των ὑπὸ τὰ σανδάλιά του.

Εἰς ὅλα τὰ ἄλλα μέρη οἱ ἀρχιερεῖς ἔζων ὡς φιλήδονοι ἡγεμόνες· ὑπῆρχόν τινες ἐξ αὐτῶν, ἔχοντες ἐννέα ἢ δέκα ἐπισκοπάς. Ἐκπληττόμεθα σήμερον ἀριθμοῦντες ὅλας τὰς ἐπιχορηγήσεις, ὧν ἀπήλαυον ὁ καρδινάλιος τῆς Λορραίνης, ὁ καρδινάλιος Βόλσεϋ καὶ λοιποί.

Ὅλοι οἱ συγγραφεῖς, διαμαρτυρόμενοί τε καὶ καθολικοί, κατακραυγάζουσι κατὰ τῆς διαφθορᾶς τῶν ἠθῶν τῶν χρόνων ἐκείνων· λέγουσιν ὅτι οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ ἐφημέριοι, οἱ μοναχοὶ διῆγον βίον ἀχαλίνωτον, ὅτι οὐδὲν ἦν κοινότερον ἱερέων, ἀνατρεφόντων δημοσίᾳ τὰ τέκνα αὐτῶν κατὰ τὸ παράδειγμα Ἀλεξάνδρου τοῦ ΣΤου (1)· σώζεται εἰσέτι ἡ διαθήκη Κρούϊ τινος, ἐπισκόπου τῆς Καμβραίας κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ὅστις ἀφίνει πολλὰς κληροδοσίας εἰς τὰ τέκνα του, ἐπιφυλάττει δὲ καὶ ποσότητά τινα «διὰ τὰ νόθα, ἅτινα ἐλπίζει ὅτι ὁ Θεὸς θέλει εὐδοκήσει νὰ τῷ χορηγήσῃ ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν διαφύγῃ ἀπὸ τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ». Ὁ Πάπας Πῖος ὁ Βος ἔγραψεν ἀπὸ πολλοῦ ἤδη, «ὅτι δὶ ἰσχυροὺς λόγους ὁ γάμος ἐκωλύθη εἰς τοὺς ἱερεῖς, ἀλλὰ διὰ πολὺ ἰσχυροτέρους ἔπρεπε νὰ τοῖς συγχωρηθῇ.» Εἰς πολλὰ κράτη τῆς Γερμανίας οἱ λαοὶ ὑπεχρέουν τοὺς ἱερεῖς νὰ ἔχωσι παλλακίδας, ὅπως αἱ γυναῖκες ὦσι μᾶλλον ἐν ἀσφαλείᾳ· βλέπομεν μάλιστα, ἐντὸς τῶν ἐπὶ Μαξιμιλιανοῦ Α'. ὑπὸ τῆς διαίτης τῆς αὐτοκρατορίας συνταχθεισῶν κατηγοριῶν κατὰ τῶν καταχρήσεων τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι οἱ ἐπίσκοποι ἐπώλουν εἰς τοὺς ἱερεῖς δὶ ἓν σκοῦδον κατ' ἔτος τὸ δικαίωμα τοῦ ἔχειν παλλακίδα, καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ πληρόνωσιν εἴτε μεταχειριζόμενοι τὸ προνόμιον τοῦτο, εἴτε παραμελοῦντες αὐτό.

Ἀλλ' ἐκ τούτων ἁπάντων τὸ μάλιστα ἐρεθίζον τὰ πνεύματα ἦν ἡ δημοσία καὶ ἰδία πώλησις ἐνδουλγενσιῶν, ἀφέσεων, συγχωρήσεων πάσης τιμῆς. Δολοφόνος τις ὑποδιάκονος, ἢ διάκονος, ἀπελύετο δι' εἴκοσι σκοῦδα· ἐπίσκοπος ἢ ἀββᾶς ἠδύναντο νὰ δολοφονήσωσι διὰ 300 περίπου λίβρας. Αἱ τερατωδέστεραι ἀνομίαι εἶχον τὸν κατάλογον τῆς ἀξίας των· ἡ κτηνοβασία ἐξετιμᾶτο δὶ 150 λίβρας· ἐλάμβανον μάλιστα ἀφέσεις, οὐ μόνον διὰ παρελθόντα ἁμαρτήματα, ἀλλὰ καὶ δὶ ἐκεῖνα, ὅσα εἶχον σκοπὸν νὰ πράξωσι.

(Ἕπεται τὸ τέλος)

(1) Ὁ Ἀλέξανδρος οὗτος εἶναι ὁ μιαρὸς ἀρχηγέτης τοῦ μιαιφόνου τῶν Βοργιῶν οἴκου.

ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΩΝ ΝΟΗΤΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ.

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Ἀσθένειαι, ἀφ' ὧν πάσχουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ εἰς τὰς νοητικὰς ἐργασίας παραδεδομένοι. Οἱ ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς νοητικὰς ἐργασίας παραδεδομένοι πάσχουσι τὰς συνεπείας τοῦ συνήθους ἐρεθισμοῦ τοῦ ἐγκεφάλου, τῶν συνεχῶν ἀγρυπνιῶν, τοῦ καθιστικοῦ βίου, τῆς κακῆς διαίτης, τῶν δυσκόλων χωνεύσεων καὶ τῆς ἐλλείψεως τοῦ καθαροῦ καὶ ἀνανεουμένου ἀέρος.

Ὁ ἐγκέφαλος, ἠρεθισμένος ἀεἰποτε, λαμβάνει κατὰ πᾶσαν στιγμὴν μεγάλην ποσότητα αἵματος· καὶ πρῶτον μὲν ἀπαλλάττεται αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἡ κυκλοφορία γίνεται τακτικῶς· ἀλλ' ἐπέρχεται στιγμὴ, καθ' ἣν τὰ ἀγγεῖα, συνεχῶς διαστελλόμενα, χάνουσι τὴν συσταλτικότητα αὐτῶν. Ἡ ἔμφραξις τότε ἄρχεται καὶ γίνεται παραίτιος τῶν κεφαλαλγιῶν, τῶν ἐγκεφαλικῶν πυρετῶν, τῶν πληθωρῶν, τῆς ἀποπληξίας, τῶν νευροπαθειῶν. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι αἱ ἰατρικαὶ σπουδαὶ προδιαθέτουσι τὸ πνεῦμα εἰς τὴν ὑποχονδρίαν· πολλοὶ σπουδασταὶ τῆς ἰατρικῆς νομίζουσιν ἑαυτοὺς πρεσβεβλημένους ὑπὸ τῶν ἀσθενειῶν, τὰς ὁποίας ἐσπούδαζον. Κατὰ τὰς μακρὰς ἀγρυπνίας, οἱ ὀφθαλμοὶ προσηλωμένοι ἀεἰποτε ἐπὶ λεπτῶν χαρακτήρων ἐν τῷ τεχνητῷ φωτὶ καταπονοῦνται καὶ ἐρεθίζονται. Αἱ ἀσθένειαι, αἱ προερχόμεναι ἐκ τοῦ καθιστικοῦ βίου, ἐκ τῆς κακῆς διαίτης, ἐκ τῆς ἐλλείψεως τοῦ καθαροῦ ἀέρος, εἶναι ἡ ἀπώλεια τῆς ὀρέξεως, ἡ διαταραξις τῶν πεπτικῶν λειτουργιῶν, αἱ κακαὶ χωνεύσεις, αἱ δυσπεψίαι, αἱ συνοδευόμεναι ὑπὸ δυσκοιλιοτήτων, ἡ ἀρθρῖτις, καὶ ἡ λιθίασις.

Κατὰ συνέπειαν τῆς καθιστικῆς θέσεως, τὸ αἷμα φέρεται εἰς τὰ κάτω μέρη τοῦ σώματος καὶ προδιαθέτει εἰς τὰς αἱμορροΐδας.

Κανόνες ὑγιεινῆς. Ἡ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ὑγιεινῆς διανομὴ τῶν νοητικῶν ἐργασιῶν ἀναψύχει διὰ τῆς ποικιλίας τῆς μελέτης, ἀναπαύει δὶ ὕπνου ἀναπαυτικοῦ, ἀφίησιν εἰς τὰς μυωνικὰς ἀσκήσεις καιρὸν ἀποχρῶντα, κανονίζει τὴν θρέψιν καὶ αὐξάνει τὴν πιθανότητα τῆς μακροβιότητος.

Αον. Ἡ σημαντικωτέρα συμβουλὴ εἶναι νὰ διακόπτωνται συνεχῶς αἱ μελέται, νὰ ποικίλωνται, καὶ ἡ δατριβὴ νὰ μὴ γίνηται πλέον τῶν τριῶν ὡρῶν. Ἐὰν ἦναι ἀληθὴς ἡ ἰδέα τοῦ Τισσὸτ, ὅτι ἕκαστον μέρος τοῦ ἐγκεφάλου ἔχει διάφορον δύναμιν, τότε εἶναι ὠφέλιμον νὰ μεταβάλλωμεν τὸ ἀντικείμενον τῆς μελέτης, ὥστε οὕτω λειτουργοῦντος τοῦ ἑνὸς μέρους ν' ἀναπαύηται τὸ ἕτερον.

Βον. Τὸ καλλίτερον μέσον πρὸς ἀνάπαυσιν τοῦ πνεύματος εἶναι ἡ εἰς τὴν ἐξοχὴν ἐν ὑπαίθρῳ πρακτικὴ γύμνασις. Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος τοῦ γραφείου δὲν δύναται νὰ ἐξέλθῃ, δὲν πρέπει νὰ διασκεδάζῃ μὲ τὸ χαρτοπαίγνιον, ἀλλὰ μὲ τὸ σφαιριστήριον. Ὁ περί-

πατος, ἡ θήρα, ἡ ἱππασία ἐπισπεύδουσι τὴν πέψιν καὶ ἐμποδίζουσι τὰς συμφορήσεις αἵματος εἰς τὸν ἐγκέφαλον.

Αἱ νοητικαὶ ἐργασίαι ἀπαιτοῦσι τὸν ὕπνον. Ὁ τεχνίτης δύναται νὰ ἐργάζηται ὁμιλῶν, σκεπτόμενος ἄλλο τι· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων, καταδιωκόμενος πάντοτε ὑπὸ τῶν ἰδεῶν του, δὲν ἔχει οὐδ' ἀνάπαυσιν, οὐδ' ἀντιπερισπασμόν. Τὸ πνεῦμά του, καταβαλλόμενον ὑπὸ τῆς μελέτης, ἔχει ἀνάγκην ὕπνου ἀναπαυτικοῦ καὶ ἡσύχου.

Γον. Ἡ ἐγκράτεια εἶναι ἀπαραίτητος. Τὰ πεπτικὰ ὄργανα εἶναι πάντοτε ἀδύνατα, αἱ λειτουργίαι των δὲν ἐκπληροῦνται πάντοτε τακτικῶς. Ὁ σκεπτικὸς ἀνὴρ πρέπει ν' ἀκολουθῇ αὐστηρὰν δίαιταν, νὰ κάμνῃ χρῆσιν τροφῶν εὐπέπτων. Ὁ Βουρδιγάλλειος οἶνος, λαμβανόμενος μετρίως, ἐνισχύει τὸν στόμαχον, καὶ ὁ καφὲς, εἰς μικρὰν δόσιν λαμβανόμενος, ἐνδυναμόνει τὸν ἐγκέφαλον καὶ ὅλας τὰς λειτουργίας.

Συνιστῶμεν ὑπερβαλλόντως νὰ μὴ γίνηται ἡ μελέτη, πρὶν ἡ ἀποπερατωθῇ ἡ χώνευσις. Ἡ ἐργασία τοῦ στομάχου καὶ ἡ τοῦ ἐγκεφάλου βλάπτονται ἀμοιβαίως.

Δον. Ἡ ἀναπνοὴ καθαροῦ ἀέρος, ἡ ἀπὸ τοῦ ψύχους προφύλαξις εἶναι δύο ἀναγκαιότατοι κανόνες δι' ἐκεῖνον, ὅστις ἐργάζεται ἀκίνητος. Πρέπει νὰ ἐκλέγηται μελετητήριον εὐάερον, προσβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ ἡλίου, καὶ μετρίας θερμοκρασίας.

Αἱ διανοητικαὶ ἐργασίαι δὲν ἐξαντλοῦσι τὰς δυνάμεις, οὐδὲ συντέμνουσι τὴν ζωὴν τοῦ ἀκολουθοῦντος τοὺς κανόνας τῆς ὑγιεινῆς.

Ἐπαυξάνουσιν ἁπάσας τὰς δυνάμεις, καθιστῶσιν ἐνεργητικωτέραν τὴν θέλησιν, καὶ δίδουσι μέσα ἀντιστάσεως εἰς τὰς καταστρεπτικὰς αἰτίας.

Ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει, ὥστε ὁ σοφὸς, παραφερόμενος ὑπὸ τοῦ πνεύματός του, νὰ μὴ λησμονήσῃ τὸ σῶμά του.

« Ὑπάρχει εἰς ὅλας τὰς ἐργασίας ἡμῶν, λέγει ὁ Βυφφὼν, μέρος τῆς ψυχῆς καὶ μέρος τοῦ σώματος».

Μὴ λησμονῶμεν μηδέν· ἐνισχύωμεν τὴν νόησιν διὰ τῆς μελέτης καὶ τὸ σῶμα διὰ καθημερινῆς γυμνάσεως.

Ο ΠΕΡΙΠΛΑΝΩΜΕΝΟΣ ΙΟΥΔΑΙΟΣ.

(Συναξάριον Ἰουδαϊκόν).

Τὸ περίφημον συναξάριον, τὸ ἀφορῶν τὸν Ἀχασθῆρον, τὸν ὑποδηματοποιὸν, ὃν κατηράσθη ὁ Χριστὸς διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν διαγωγήν του, καὶ οὗ ὁ βίος ἐθεωρήθη ὑπό τινων συγγραφέων ὡς τὸ σύμβολον τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους μετὰ τὴν διασποράν του, δὲν ὑπάρχει φυσικῷ τῷ λόγῳ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις· καὶ αἱ δύο ἀκόλουθοι ἱστορίαι εἶναι ὅλως ξέναι πρὸς αὐτὸ, καίτοι φέρουσαι τὸν τίτλον τοῦτον. Ἡ χρονολογία των εἶναι νεωτέρα, καὶ ἡ πρώτη, ἧς ἡ σκηνὴ ἐν Λονδίνῳ, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς παράδειγμα τοῦ σατυρικοῦ χλευασμοῦ, δι' οὗ οἱ Ἰουδαῖοι καταγγέλλουσιν αὐτοὶ οὗτοι τὴν πλεονεξίαν τῶν ὅσοι ἐκ τῶν ὁμοεθνῶν των θυσιάζουσι τὸν Θεὸν εἰς τὸν Μαμμωνᾶν.

Πολωνός τις Ἰουδαῖος, ὀνομαζόμενος Ἀβραὰμ Καλισχ, ἐλθὼν εἰς Λονδῖνον διὰ νὰ κερδίσῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἐπαγγελλόμενος τὸν ἀχθοφόρον, καὶ ζητῶν ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν ἀδελφῶν του, ὅσους ἡ τύχη εὐνόησε μᾶλλον αὐτοῦ, προσεβλήθη ἡμέραν τινὰ ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ Λονδίνου ὑφ' ἑνὸς Χριστιανοῦ, ἀπαρεσκομένου, ὡς φαίνεται, εἰς τὴν θέαν τῆς μακρᾶς ἐρυθρᾶς αὐτοῦ γενειάδος, ὅστις, ἀφ' οὗ τὸν ἐξύβρισε, τοῦ ἔσυρε τὰ γένεια. Τὸ πλῆθος, ὅπερ ἠθροίσθη περὶ αὐτοὺς, ἔλαβεν οἰκτον διὰ τὸν πτωχὸν Ἰουδαῖον, συνέλαβε τὸν προσβαλόντα καὶ τὸν παρέδωκεν εἰς τὴν ἀστυνομίαν· κατεμηνύθη εἰς τὸ δικαστήριον, καὶ κατεδικάσθη νὰ πληρώσῃ εἰς τὸν Ἀβραὰμ Καλισχ 30 λίρας ὡς ἀποζημίωσιν. Ἅμα ὁ Ἀβραὰμ ἔλαβε τὰς 30 ταύτας λίρας, εἰς τὰς ὁποίας προσέθηκε καὶ δέκα ἄλλας, τὰς ὁποίας συνήθροισεν εἰς τὸ ἐμπόριόν του, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Πολωνίαν καὶ ἀνεφάνη εἰς τὴν γενέθλιόν του πόλιν, γενόμενος συγκριτικῶς πλούσιος, διότι προσέθηκεν εἰς τὰς 40 λίρας του περισσότερα τῶν 600 φλορινίων! Περιφρονῶν τοῦ λοιποῦ τὸν ἄθλιον βίον ἀχθοφόρου, ἐνοικίασεν ἐργαστήριον, ἔχον πρόσωπον ὑελόφρακτον, τὸ ὁποῖον ἐπλήρωσεν ἐνδυμάτων καινῶν τε καὶ παλαιῶν. Ἔγεινεν οὕτως ἐπίφθονος εἰς τοὺς ὁμοθρήσκους του, ἀλλ' οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τίνι τρόπῳ ἐκέρδισε τόσον ὀλίγωρα εἰς Λονδῖνον, καὶ οὐδέποτε τῷ ἐξέφυγε λόγος τις, προδίδων τὸ μυστικόν του. Μίαν ἑσπέραν ἐν τούτοις ὁ Λεὶβ Σχασὶδ, εἷς ἐκ τῶν παλαιῶν φίλων του, ἔχων ἐρυθρὸν, ὡς ἐκεῖνος, τὸν πώγωνα, καθήμενος μετ' αὐτοῦ παρὰ τὴν ἑστίαν, τὸν ἠρώτησεν:

« Ἀβραὰμ Καλισχ, νάχῃς πολλὰ καὶ καλὰ χρόνια! σκοπεύεις νὰ ἐπιστρέψῃς εἰς Λονδῖνον;

— Ὄχι, ὄχι, ἀπήντησεν ὁ Ἀβραὰμ Καλισχ, ὄχι, μὰ τὸν Θεόν.

— Τότε, Ἀβραὰμ, διατὶ θέλεις νὰ κρύψῃς ἀπὸ ἕνα φίλον σου τὸ μυστήριον, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπέκτησας κατάστασιν εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην; Ὅταν ἔφυγες ἀπ' ἐδῶ, ἦσο πτωχὸς καὶ ῥακοφόρος· τώρα ἔγεινες εὐκατάστατος. Νομίζεις ὅτι ὁ Θεὸς κάμνει τοιαῦτα θαύματα χάριν ἑνὸς μόνου ἀνθρώπου; Εἴθε νὰ σοὶ χορηγῇ ἔτη πολλά! ἀλλὰ θέλεις νὰ παρουσιασθῇς ἐνώπιον αὐτοῦ μὲ τὴν τύψιν τοῦ συνειδότος ὅτι ἀφῆκας ἕνα ἀδελφόν σου εἰς τὴν ἀθλιότητα, ὅταν διὰ μιᾶς μόνης λέξεως δύνασαι νὰ τὸν κάμῃς εὐτυχῆ; Πιστεύω ὅτι ἡ ζηλοτυπία εἶναι μακρὰν τῆς καρδίας σου, ἀλλὰ, ἐξακολουθῶν νὰ σιωπᾷς, δὲν ἐπισύρεις ἐπὶ σαυτοῦ τὴν ὑποψίαν ὅτι φθονεῖς μήπως ἀδελφός σου τις γίνῃ τόσον εὐτυχὴς καὶ πλούσιος, ὅσον σύ; Ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖον λατρεύομεν, εἰπέ μοι τὸ μυστήριόν σου, καὶ σὲ ὁρκίζομαι νὰ μὴ ἐπιστρέψω ποτὲ εἰς τὴν πόλιν ταύτην διὰ νὰ γίνω ἐφάμιλλός σου.»

Ὁ Ἀβραὰμ Καλὶσχ ἀπήντησεν:

« Ἀνεξερεύνητοι αἱ ὁδοὶ Κυρίου. Ὁ τρόπος, δι οὗ ἀπέκτησα κατάστασιν, εἶναι μυστηριώδης, ἀλλὰ θὰ σὲ εἴπω ὅλην τὴν ἀλήθειαν.

— Ὁμίλει, ἀδελφὲ, ἀκούω μετὰ παλμῶν ἀνυπομονησίας.

— Λοιπὸν, Λεὶβ Σχασὶδ, ὑποθέτω ὅτι ὑπῆγες εἰς Λονδῖνον· ἅμα φθάσῃς ἐκεῖ, ζητεῖς μίαν γέφυραν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα: London Bridge, ἔπειτα περιδιαβάζεις εἰς τὴν γέφυραν ταύτην ἕως οὗ ἄνθρωπός τις ἐλθῃ νὰ σὲ ὑβρίσῃ καὶ νὰ σοῦ τραβήξῃ τὰ γένεια· τότε ὁ ἄνθρωπος οὗτος θὰ σοὶ πληρώσῃ 30 λίρας. Αὐτὸ εἶναι ὅλον τὸ μυστήριον.» Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν ὁ Λεὶβ Σχασὶδ ἀνεχώρησεν εἰς Λονδῖνον. Καίτοι πολλὰ παρῆλθον ἔκτοτε ἔτη, ἐξακολουθεῖ νὰ περιδιαβάζῃ εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Λονδίνου, καὶ ἐὰν, τὰ μεσάνυκτα διερχόμενος τὴν γέφυραν ταύτην, ἀπαντήσῃς ἄνθρωπον, κουκουλομένον μὲ μακρὰ ἐρυθρᾶ γένεια, ὅστις σοὶ λέγει εἰς τὸ οὖς: «Zupfmer» (τράβισέ μου τὰ γένεια), ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶναι ὁ Λεὶβ Σχασίδ.

Ἰδοὺ ἡ ἄλλη ἱστορία. Ὑπῆρχόν ποτε ἐν Νυρεμβέργῃ τῆς Βαυαρίας δύο Ἰουδαῖοι διάφοροι τὸν χαρακτῆρα· ὁ μὲν ἦτο ἐπιδέξιος τεχνίτης, ἄνθρωπος πρᾶος καὶ εὐσεβής· ὁ δὲ ἦτο πλούσιός τις ἔμπορος, ὑπερήφανος, ὡμὸς καὶ ἄθρησκος. Παρετηρήθη ὅτι ὁ ἔμπορος, καίτοι ἀπαιτητικὸς πρὸς ὅλους, ἀπέφευγε μετὰ φόβου ἢ σεβασμοῦ τὸν μηχανικὸν γείτονά του, καὶ ἅπαξ μάλιστα ἠκούσθη λέγων: «Γνωρίζω ὅτι ἡ τύχη μου ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀνθρώπου τούτου, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ κάμω τίποτε.»

Παρασκευήν τινα, μετὰ μεσημβρίαν, ὁ ἔμπορος ἦτον ὄρθιος ἐπὶ τοῦ ἀναβάθρου, καπνίζων τὴν πίπαν του, ἐν ᾧ συγχρόνως ἐπέπληττε τοὺς ὑπηρέτας του, ὅτε μία πτωχὴ, κρατοῦσα βρέφος εἰς τὰς ἀγκάλας της, ἦλθε νὰ τῷ ζητήσῃ ἐλεημοσύνην, προσθέτουσα ὅτι ὁ σύζυγός της ἀπέθανεν, ἐνῷ αὕτη ἦτο λεχώ.

« Μὴ μὲ σκοτίζῃς, φύγε, τῇ εἶπεν ἀποτόμως.

— Πολλὰ πράγματα ἠμπορῶ νὰ ὑποφέρω ἀκόμη διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ πτωχοῦ τούτου ὀρφανοῦ, ἀπήντησεν. Ὁ Παντοδύναμος, ὅστις σᾶς ἔδωκε τὸν πλοῦτον, πρέπει νὰ σᾶς ἔδωκε καὶ καρδίαν.

— Δὲν ἔχω καρδίαν δι ἀκαμάτας, καθὼς σὺ, ἀνέκραξε· δὲν δύναμαι μὲν νὰ τροποποιήσω τὸν νόμον, ὅστις συγχωρεῖ εἰς τοὺς ἐπαίτας νὰ νυμφεύωνται, ἀλλὰ δὲν θὰ διατρέφω διὰ τοῦ ἱδρῶτός μου τὰ τέκνα των.

— Φυλαχθῆτε μήπως ὁ Θεὸς σᾶς πλήξῃ εἰς τὰ ἰδικά σας, εἶπε, φεύγουσα ὅλως ἔνδακρυς.

— Ἔχομεν καὶ ἀπειλὰς, καὶ κατάρας, παληόστριγλα; ἀνέκραξεν ὁ ἔμπορος, καὶ ὑψώσας τὸν πόδα διὰ νὰ τὴν κτυπήσῃ, ἔχασε τὴν ἰσορροπίαν, ἐκύλισεν ἀπὸ τὰς βαθμίδας τῆς κλίμακος καὶ συνέτριψε τὸν πόδα του.

Μετ' ὀλίγον ἡ ἀποτομὴ κατέστη ἀναγκαία, καὶ ὅταν ἀνέῤῥωσε, τῷ ἐχρειάσθη ξύλινος ποῦς· ἀλλ' ἠσθάνετο ταπεινώσιν σκεπτόμενος ὅτι ὅλοι ὅσοι ἤθελον τὴν ἰδεῖ εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, ἤθελον ἐνθυμεῖσθαι τὴν αἰτίαν τοῦ συμβεβηκότος του. Μετέβη λοιπὸν εἰς πολλοὺς τῆς πόλεως μηχανικοὺς, ζητῶν νὰ τῷ κατασκευάσωσι μηχανικὸν πόδα, δυνάμενον νὰ κινηθῇ, ὡς ὁ φυσικός· ἀλλ' οὗτοι ὡμολόγησαν τὴν ἀνικανότητά των, καὶ τῷ συνεβούλευσαν ν' ἀπευθυνθῇ εἰς τὸν γείτονά του. Συνήνεσεν ἐπὶ τέλους καὶ ἔλαβεν ἕνα πόδα τόσον καλῶς κατεσκευασμένον, ὥστε ἐξηπάτα οὐ μόνον τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον.

« Τώρα ποῦ δὲν σὲ φοβοῦμαι πλέον, εἶπεν ὁ ἔμπορος εἰς τὸν γείτονά του, θὰ σὲ ὁμολογήσω ὅτι ἤκουσά ποτε μυστηριώδη τινὰ φωνὴν, λέγουσάν μοι ὅτι ἡ τύχη μου ἐξαρτᾶται ἀπὸ σοῦ· ἀλλὰ τώρα βλέπω ὅτι ἔπρεπε νὰ περιμένω καλὸν καὶ ὄχι κακὸν παρὰ σοῦ.

— Ἡ εὐεργεσία αὕτη ἂς μὴ σὲ εὕρῃ ἀχάριστον, ἀπήντησεν ὁ γείτων.

— Ἀλλὰ νομίζω νὰ σοὶ ἐπλήρωσα καλὰ, καὶ ὅτι δὲν σοὶ χρεωστῶ πλέον τίποτε.

— Δὲν σοὶ λέγω νὰ εὐγνωμονῇς πρὸς ἐμὲ, ἀλλὰ πρὸς τὸν Θεόν;

— Ἀστειεύεσαι; Ἐὰν ὁ Θεὸς ἀναμιγνύηται εἰς τοιαύτας ὑποθέσεις, πρῶτον ἔχω νὰ κανονίσω μαζῇ του ἕνα λογαριασμὸν διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἀρχαίου μου ποδός· καὶ εἶμαι πολὺ βέβαιος ὅτι δὲν θὰ εἶχον τὸν νέον, ἂν ἤμην πτωχός. Θὰ μοὶ τὸν ἐχάριζες ἆρά γε δι ἀγάπην Θεοῦ;

Καὶ ἀνέλαβε τὸν ἀρχαῖόν του βίον· ἔγεινε μάλιστα σκληρότερος παρὰ πρότερον, διότι ἠσθάνετο σφοδρὸν μῖσος κατὰ τῆς πτωχῆς γυναικὸς, ἥτις ὑπῆρξεν αἰτία τῆς συμφορᾶς του, καὶ ἐζήτει μέσον νὰ κορέσῃ τὴν κατ' αὐτῆς ὀργήν του, ἢ τοὐλάχιστον νὰ τὴν ἐξώσῃ ἐκ τῆς πόλεως εἰς τὴν ἐνορίαν, εἰς ἣν ἀνῆκεν ὁ σύζυγός της, καὶ ὅπου ἤθελον τὴν μεταχειρισθῇ ὡς ἐπαῖτιν. Ἡ γυνὴ αὕτη, ἥτις εἰργάζετο γενναίως διὰ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἀνάγκας ἑαυτῆς τε καὶ τοῦ τέκνου της, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διωχθῇ ἐν ὅσῳ δὲν ἐδέχετο ἐλεημοσύνην· μετέβη λοιπὸν πρωΐαν τινὰ σαββάτου εἰς τὴν οἰκίαν της συνοδευόμενος ὑπὸ μάρτυρος, καὶ ὁμιλῶν αὐτῇ μετ' εὐμενείας, τῇ κατέφερε νὰ εἴπῃ τι, ὅπερ τῷ ἐπέτρεπε νὰ τῇ δώσῃ χρήματα. Ἐπέστρεφεν οἴκαδε ἐνθριάμβῳ, ὅτε παρετήρησεν ὅτι ὁ τεχνητός του ποῦς δὲν ἐκινεῖτο πλέον τόσον καλῶς, καὶ ἀπαντήσας τὸν γείτονά του, ὅστις ἐξήρχετο τῆς συναγωγῆς, παρεπονέθη διὰ τὴν ἀτέλειαν ταύτην.

« Ἐχάλασε, φαίνεται, κανὲν ἐλατήριον, ἀπήντησεν ὁ μηχανικὸς, αὔριον τὸ βλέπω.

— Αὔριον; καὶ διατὶ ὄχι σήμερον, τώρα εὐθύς. Ἐλθὲ μετ' ἐμοῦ ὑπὸ τὴν δενδροστοιχίαν ἐκείνην καὶ ἰδὲ τί τρέχει.

— Ὄχι σήμερον, ἀπήντησεν ὁ μηχανικὸς, διότι εἶναι σάββατον.

— Ἄφες τὴν ὑποκρισίαν! Νομίζεις ὅτι εἶναι δικαιότερον νὰ φυλάττῃς τὴν ἡμέραν τοῦ σαββάτου, παρὰ νὰ κάμῃς τὸ χρέος σου ὡς τίμιος ἐργάτης; Ἄλλως δὲν σοὶ προτείνω νὰ ἐργασθῇς· ὀλίγον μόνον θὰ

ἐξετάσῃς τὸν μηχανισμὸν τοῦ ποδός μου. Εἶναι τὸ ἴδιον ὡς ἐὰν ἔστηνες τὸ ὡρολόγιόν σου.

— Ἔστω, ἂς τὸν ἐξετάσωμεν.

Μετέβησαν ὑπὸ τὴν δενδροστοιχίαν, καὶ ὁ μηχανικὸς εἶπεν εἰς τὸν ἔμπορον νὰ θέσῃ τὸν πόδα του ἐπί τινος λίθου· ἀλλ' οὗτος ἀνυπομόνων ἐκτύπησε τὸν λίθον μετὰ τοσαύτης δυνάμεως, ὥστε τὰ ἐλατήρια ἤρχισαν νὰ κινῶνται μετὰ τρομακτικῆς ταχύτητος. Διῆλθε οὕτω τὴν ὁδόν, ἐξῆλθε τῆς πόλεως, ἐχώθη εἰς τὰ ὄρη, ὅπου δὲν ἔπαυσε περιπλανώμενος μέχρι σήμερον καὶ ἀκούεται πολλάκις κραυγάζων: «Σταματήσατε τὸν πόδα μου!» Ἀλλὰ δὲν εἶναι γνωστὸν ἐὰν ὁμιλῇ περὶ τοῦ τεχνητοῦ του ποδός, ἢ περὶ ἐκείνου, ὃν ἤγειρε κατὰ τῆς πτωχῆς γυναικός.

ΑΝΕΞΙΘΡΗΣΚΕΙΑ

(Παράδοσις Ἰουδαϊκή).

Ἡμέραν τινὰ ὁ Ἀβραὰμ, καθήμενος παρὰ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, εἶδε γέροντα ὁδοιπόρον, βαδίζοντα ἐπὶ πλημμυρούσης ἐκ κονιορτοῦ καὶ ἡλίου ὁδοῦ· καὶ ὑπάγων πρὸς ὑπάντησίν του, τῷ εἶπε:

« Ξένε, εἴθε Μαθουσάλεια ἔχοις τὰ ἔτη! εἴθε ἡ εἰς τὴν σκηνήν μου εἴσοδός σου εἴη εὐλογημένη!»

Ὁ ὁδοιπόρος ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν τοῦ Πατριάρχου, καὶ, καθ' ἣν στιγμὴν μεγεθύνονται αἱ σκιαὶ καὶ ἡ δροσόπνους αὔρα δροσίζει τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰ ζῶα, ἐκάθησαν διὰ νὰ δειπνήσωσιν· ὁ μὲν γέρων δεξιόθεν τοῦ Ἀβραὰμ, τριάκοσιοι δ' ἄνδρες ἑκατέρωθεν αὐτῶν.

Τοῦ δείπνου περαιωθέντος, ὁ Ἀβραὰμ εἶπε πρὸς τὸν ξένον του:

« Ἤδη μέλλομεν νὰ εὐχαριστήσωμεν τὸν Θεὸν ἡμῶν. Εὐχαρίστησον καὶ σὺ τὸν ἰδικόν σου, ὅστις καὶ ἂν ᾖ, ὦ ξένε.

— Δὲν πιστεύω εἰς θεοὺς ἐκ λίθου, ἀργίλου, ἢ ξύλου, ἀπεκρίθη οὗτος.

— Χαίρω διὰ τοῦτο, εἶπεν ὁ Ἀβραάμ. Τότε λοιπὸν θὰ προσφέρῃς τὰς εὐχαριστήσεις σου καὶ τὰς εὐχάς σου εἰς τὸν Θεόν μου, τὸν Ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς.

— Δὲν τὸν εἶδον ποτὲ, ἀπήντησεν ὁ ξένος. Ἔζησα ἐννενήκοντα ἔτη καὶ ποτὲ δὲν διέκρινα οὐδ' ἴχνος Θεοῦ τοιούτου, οἷον σὺ λέγεις.

— Τίς λοιπὸν ὁ Θεός σου; ποῖον λατρεύεις; ἠρώτησεν ἀνυπομόνως ὁ Πατριάρχης.

— Οὐδένα σέβομαι, ἢ μόνον τοὺς ὡς σὺ ἐναρέτους γέροντας. Καὶ ἐμὲ ἐπίσης σέβονται εἰς τὴν πατρίδα μου, διότι εἶμαι γέρων».

Ἐν τούτῳ ὁ Ἀβραὰμ ἠγέρθη μετ' ὀργῆς καὶ ἐκραύγασε:

— Μακρὰν ἐντεῦθεν, ἀσεβέστατε! Ἡ πνοή σου ἂς μὴ μολύνῃ τὸν ἀέρα, ὃν ἀναπνέω!»

Καὶ ὁ γέρων ἠγέρθη καὶ ἔφυγε, ἐν ᾧ ὁ Ἀβραὰμ καὶ οἱ 300 ἔμενον καθήμενοι ἐν σιωπῇ.

Ἀλλὰ κατὰ τὴν νύκτα ὁ Θεὸς ἐπεφάνη εἰς τὸν δοῦλόν του καὶ τῷ εἶπε:

« Διατὶ ἀπεδίωξας ἄνθρωπον ὁμοιόν σου καὶ ξένον σου; διατί δὲν ἀφῆκας αὐτὸν νὰ κοιμηθῇ ὑπὸ τὴν σκηνήν σου κατὰ τὴν νύκτα, εἰς ὥραν, καθ' ἣν οἱ λέοντες καὶ τὰ σαρκοβόρα θηρία ἐξέρχονται ἐκ τῶν φωλεῶν αὐτῶν;

— Διότι δὲν σὲ ἐγνώριζεν, οὐδὲ σὲ ἐλάτρευεν.

— Ἀλλ' ἐγὼ δὲν τῷ ἐσυγχώρησα νὰ διαμείνῃ 90 ἔτη ὑπὸ τὴν σκηνὴν τῶν οὐρανῶν; Ἀπηγόρευσα ποτὲ εἰς τὴν δρόσον καὶ τὴν βροχὴν ὅπως τὸν δροσίζωσι; Κατέστησα ποτὲ τοὺς ἀγρούς του ἀγόνους, ἐξήρανα ποτὲ τοὺς φοίνικας ἢ τὰ ἐλαιόδενδρά του; Ἐνωτίσθητι ἐμῶν λόγων: διότι ἔπραξας τοῦτο, διότι ἀπεδίωξας τὸν ξένον σου ἐν ὥρᾳ σκότους, οἱ ἀπόγονοί σου θέλουσι γίνει ξένοι μεταξὺ λαοῦ ἀξένου, καὶ τὰ σκότη τοῦ φόβου καὶ τῆς θλίψεως θέλουσι περικαλύπτει τὸ πνεῦμα αὐτῶν, μέχρις οὗ ἐγὼ ὁ Θεὸς αὐτῶν κρίνω ὅτι καιρός ἐστιν ὅπως δείξω τὴν δύναμίν μου.

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑ. Ἡ εὐδαιμονία! ὂν φανταστικὸν καὶ πραγματικὸν, ὅπερ ἕκαστος ἐπικαλεῖται ὑπὸ τοσοῦτον διάφορον ἐξωτερικόν. Οὕτω, κατὰ τὴν κλίσιν τῆς ἡμέρας, ὅταν ὁ ἥλιος, καταποικίλλων τὴν ἀτμοσφαῖραν δι' ὅλων τῶν χρωμάτων τοῦ πρίσματος, πλημμυρῇ τὸν ὁρίζοντα διὰ τοῦ θερμοῦ αὐτοῦ φωτὸς, ἀπὸ τοῦ χιονεύκου μέχρι τοῦ βαθέος ἐρυθροῦ καὶ τοῦ ἰοειδοῦς μεταβαλλομένου, βλέπομεν ἐνίοτε νέφος, δραπέτιδας καὶ κεχρυσωμένας ἔχον πτυχὰς, ταλαντευόμενον εἰσέτι ὑπὸ τῆς ἑσπερινῆς αὔρας ἐν μέσῳ τῶν ἀτμῶν τοῦ καυστικοῦ ἐκείνου οὐρανοῦ.

Τὸ νέφος τοῦτο μίαν μόνην ἔχει ἔποψιν, καὶ ἐν τούτοις ἔχει μυρίας . . . . Οὗτος μὲν βλέπει ἐν τούτῳ Γοτθικὴν κιονοστοιχίαν, κομψὴν καὶ λεπτὴν, μετὰ τῶν αἰολοχρόων αὐτῆς φεγγιτῶν . . . Ἐκεῖνος θαυμάζει δένδρον, κλάδους χρυσοῦς ἔχον καὶ φύλλα πορφυρᾶ. Ὁ ἄλλος βλέπει εἰκόνα πλουσίως περιβεβλημένην, ἰσχυρὰν ὡς ὁ Ἰεχωβά· καὶ οὗτος τελευταῖον τὰς ἁβρὰς καὶ ἐναερίους γραμμὰς χαριεστάτης κεφαλῆς νεάνιδος, κύκνειον ἐχούσης λαιμόν. Ταῦτα ἂν εἴποι τις καὶ περὶ τῆς εὐδαιμονίας! Ὂν ἰδανικόν τε ἅμα καὶ θετικὸν, ἀληθὲς ὡς τὸ φῶς καὶ ὁ ἦχος, ἀλλ' ἀναφὲς ὡς αὐτά! ἡ εὐδαιμονία, ἡ ἀλληλοδιαδόχως τὰς μᾶλλον ἀντιθέτους περιβαλλομένη μορφὰς, οὐδεμίαν δ' ἐξ αὐτῶν διατηροῦσα. Διότι τέλος ἡ εὐδαιμονία! εἶναι ἆρά γε στόμα γυναικὸς, γλυκερὰν τρυφερότητος λέξιν εἰς τὸ οὖς ἡμῶν ψιθυριζούσης, ἢ ὑποτρέμουσά τις χεὶρ, μὴ φεύγουσα τὴν ἡμετέραν; ἢ μᾶλλον μακρὸς, μακρὸς εἰς σμαραγδίνην χλόην περίπατος ὑπὸ τὸν συνηρεφῆ θόλον τῶν γηραιῶν δρυῶν, τῶν δροσερὰν καὶ χλοανθῆ στεφρυσῶν

νῆσον . . . περίπατος μετὰ τοῦ βραχίονος ἐκείνης συγκρατουμένου ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου . . . ὅτε ἡ σιωπὴ, καὶ αἱ ἐπιπλήξεις, καὶ ἡ θλῖψις, καὶ ἡ αἴγλη τῆς παιδικῆς φαιδρότητος, καὶ αἱ αἰφνίδιοι ἀνατριχιάσεις . . . τότε, τέλος, ὅτε τὸ πᾶν εἶναι ἔρως, ὁμολογία, καὶ ὅτε ἐν τούτοις δὲν προεφέρθη ἡ λέξις ἔρως; Ἡ τέλος, ἡ ἀληθὴς εὐδαιμονία, ἡ διαρκὴς εὐδαιμονία, ἡ λούουσα, ἡ πλημμυροῦσα ἐς ἀεὶ οὐρανίου χαρᾶς τὴν ψυχὴν, ὑπάρχει μετὰ τὴν ὁμολογίαν; . . . ὅτε ὅλως τρέμουσα, ὅλως εὐδαίμων διὰ τὴν θυσίαν, ἣν ἔπραξε χάριν σου, διότι ἔπαιξε τὸ μέλλον της μετὰ σοῦ, καὶ διότι πιθανὸν νὰ χάσῃ, διότι προβλέπει πικρότατα δάκρυα, ἅτινα θὰ ῥεύσωσι μίαν ἡμέραν . . . διότι τέλος ἡ ἐρῶσα γυνὴ ἔχει ἀνάγκην νὰ ὑποφέρῃ; Ὑπάρχει ἀρά γε μετὰ τὴν ὁμολογίαν; ὅταν λαμβάνουσά σε ἐπὶ τῶν γονάτων της, σοὶ λέγει μετὰ δακρυσιμιγοῦς μειδιάματος: — Ὦ! τώρα ἡ εὐδαιμονία μου εἶναι ἰδική σου! . . ἡ ζωή μου εἶσαι σὺ, ἡ διάνοιά μου σὺ, ἡ ψυχή μου ἔτι σὺ, σὺ, σὺ, αἰωνίως σὺ, τὰ πάντα σύ! Τώρα βλέπεις, διὰ μιᾶς μόνης λέξεως δύνασαι νὰ μὲ καταστήσῃς τὴν δυστυχεστέραν τῶν γυναικῶν, διὰ μιᾶς λέξεως δύνασαι νὰ μὲ φονεύσῃς . . . οὕτως, ἄγγελέ μου, ἐρατεινέ μου ἄγγελε, ὁ ἔρως μου δὲν εἶναι ἔρως, . . εἶναι νέα τις αἴσθησις . . . αἴσθησις, ἀπορροφῶσα, ἐξαλείφουσα πάσας τὰς ἄλλας . . . . αἴσθησις, μόνη αἰτία τῆς ὑπάρξεώς μου.

(Ἕπεται τὸ τέλος)

ΠΟΙΗΣΙΣ.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ.

Ὅταν ὁ κώδων πένθιμος τὸν θάνατον ἀγγέλλῃ,
εἰς τοῦ θνητοῦ τὸ μέτωπον ὠχρότης ἀνατέλλει,
καὶ ἀπαισίως φρικιᾷ ἡ σὰρξ ἀνησυχοῦσα,
καὶ ἡ καρδία πάλλεται τοὺς ἤχους ἀντηχοῦσα.
Τοῦ μυστηρίου ἡ σκιὰ, καλύπτουσα τὸ σῶμα,
τὸ μόρσιμον ἀνταναλᾷ ἐπὶ τῆς ὕλης χρῶμα.
Ἀκούσιος ψιθυρισμὸς ἐκφεύγει τῶν χειλέων,
« Ὁ Θάνατος! » πλὴν ἄνωθεν τῆς φρίκης ἐπιπλέον
ὑπάρχει τι, ἀτρόμητον τὸν θάνατον παλαῖον.

——

Ὑπάρχει τι; Τί εἶν' αὐτό; Πᾶν ἄλλο παρὰ ὕλη,
πᾶν ἄλλο παρὰ μόρσιμον, παρὰ θνητόν· τὰ χείλη
ψυχὴν τὸ ἀπεκάλεσαν καὶ πνεῦμα καὶ οὐσίαν,
ἀγγέλλουσαν εἰς τοὺς θνητοὺς ἡμᾶς ἀθανασίαν.
Ἀπαύστως ἀμετάβλητος, ἀχώριστος καὶ μία
Βλέπει τὸ σῶμα τῆς φθορᾶς νὰ τήκῃ τρικυμία.
Δεσμῶτις ἀπὸ φυλακῆς εἰς φυλακὴν περῶσα,
τὸ ἄκρον καὶ τὸ τέλειον περιπαθῶς ἐρῶσα,
καὶ πρός τι φῶς ἀνέσπερον γλυκὺ προσμειδιῶσα.

——

Ἐνῷ τὸ σῶμα φρικιῶν πρὸ τοῦ θανάτου κλίνει
ἐνῷ τῆς ὕλης κύκλωθεν ἀκούωνται οἱ θρῆνοι,
Ἀτάραχος ὑφίσταται τὴν πάλην ἡ οὐσία,
πρὸς ἣν ἡ μάγος μειδιᾷ θεὰ Ἀθανασία.
. . . . . .
. . . . . .
Ἐπάνωθέν της λάμπουσιν ἐν μέσῳ τῶν αἰθέρων
οἱ κόσμοι οἱ ἀνάριθμοι τῶν πλανητῶν ἀστέρων
ὅπου πληθὺς ὑπάρξεων πλανᾶται ὑπερτέρων.

Τὸ φοβερὸν μυστήριον, τοῦ σώματος ὁ τρόμος,
ὁ θάνατος, τῆς ὑλικῆς ὀλότητος ὁ νόμος,
τὴν λάμψιν καὶ τὸν στέφανον τῆς δόξης καταθέτει
πρὸ τῆς οὐσίας τοῦ μικτοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὰ ἔτη
τὴν ὕλην μόνον τοῦ μικτοῦ εἰς τάφον ὁδηγοῦντα,
παρέρχονται τὴν ἄφθαρτον οὐσίαν στεφανοῦντα.
Εἰς ἐπιστήμης ἀνθηροὺς καὶ εὐθαλεῖς ῥοδῶνας
περιπετῶσα ἡ ψυχὴ ὑψοῦται κατὰ μόνας,
καὶ τῆς ἀπείρου της ζωῆς μαντεύει τοὺς αἰῶνας.

——

Ἀφοῦ τῆς ἀνθρωπότητος τὸ ὄμμα ἠνεῴχθη,
καὶ τοῦ θανάτου τὴν ἀκτὴν ἀντίκρυσεν ἡ ὄχθη,
ἥτις ζωὴν ὑπόσχεται καὶ κίνησιν καὶ μέλλον,
πρὸς τί τῆς φαντασίας του τὴν πτῆσιν ἀναστέλλων
Θρηνεῖ θνητὸς—ἀθάνατος ὁ ἄνθρωπος, ἀφίνων
τὴν γῆν αὐτὴν τῶν στεναγμῶν, τῶν πόνων καὶ τῶν θρήνων;
Καὶ τί λοιπὸν παράδοξον ὁ θάνατος ἐγκλείει,
ἐὰν ἀφθάρτου καὶ φθαρτοῦ τὸν γάμον διαλύῃ
καὶ μόνον ἐπὶ τοῦ φθαρτοῦ τὴν πέτραν του κυλίῃ;

——

Ἂν εἰς λαμπρὸν συμπόσιον προσκεκλημμένοι φίλοι,
ἀφοῦ εἰς νέκταρ βρέξωσι τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ χείλη,
καὶ τοῦ χοροῦ στρεφόμενοι χορτάσωσι τὴν δίνην,
εἶναι παράδοξον ἐὰν εἰς τὴν τυχοῦσαν κλίνην
τὰ κεκμηκότα μέλη των ἁπλώσωσιν ἡσύχως,
ἐνῷ τὰ ὦτα των κηλῇ τῆς μουσικῆς ὁ ἦχος;
Εἶναι παράδοξον ἐὰν ἀφήσαντες τὴν πάλην
καὶ κλείοντες καρηβαρὲς τὸ ὄμμα ἀπὸ ζάλην
εἰς τοῦ Μορφέως πέσωσι προθύμως τὴν ἀγκάλην;

——

Εἶναι παράδοξον ἐὰν συστρατιῶται φίλοι,
ἅμα τὸ ἄστρον τῆς νυκτὸς τὸ πρῶτον ἀνατείλῃ,
εἰς στρῶμα χόρτων ἁπαλὸν ἀθρόοι ἁπλωθῶσιν,
ἀφοῦ εἰς μάχης ἄτρομοι τοὺς κόπους κουρασθῶσιν;
Εἶναι παράδοξον ἐὰν τὰ κεκμηκότα μέλη
ὁ γεωργὸς ἐπὶ στρωμνῆς νὰ ἐλαφρώσῃ θέλῃ;
Ἐὰν γλυκὺ τὸ θέλγητρον τοῦ ὕπνου καθηδύνῃ
καὶ παύῃ εἰς τοὺς κόλπους του ὁ πόνος, ἡ ὀδύνη,
τί θέλγητρον ὑπόσχεται ἡ τοῦ θανάτου κλίνη;

——

Ὦ θανατε! τὸ στέμμα σου ἐθραύσθη, ἐβράγισθη!
Ἡ λάμψις τοῦ φοβήτρου σου ἡ τόση ἐσκοτίσθη!
Ἐνώπιον τοῦ Πλάτωνος ὠχρὸς καὶ τοῦ Σωκράτους
ἤκουσες λόγους φοβεροὺς—καὶ λόγους ἀθανάτους.
Καὶ ἔκτοτε ἡ δόξα σου παρῆλθε, καὶ μεγάλη
ἡ ἀνθρωπότης μειδιᾷ, ἐὰν νεκρὸς προβάλῃ
Εἰς τοῦ νεκροῦ τὸ μέτωπον ἡ λάμψις κόσμων ἄλλων

ἀντανακλᾶται, χέουσα τὸ θάρρος ἐπὶ μᾶλλον
εἰς στῆθος, ὅπερ δυνατὸν νὰ μένῃ ἀμφιβάλλον.

——

Ἀθάνατον τὸ ἄυλον, ὦ θάνατε, θὰ ζήσῃ·
εἰς κόσμους ἄλλους ἐναλλὰξ τὴν ὕλην θὰ κινήσῃ·
καὶ πρὸς τὸ ἄκρον ἄωτον θὰ σπεύδῃ αἰωνίως
ὁ νόμος του νὰ πληρωθῇ, ὁ νόμος του ὁ θεῖος.
—Σιγήσατε νεκρώσιμοι τῆς ἐκκλησίας θρῆνοι!
Εἶναι τῆς δόξης μας κοιτὶς ἡ τοῦ θανάτου κλίνη.
Εἶναι θεὸς ὁ ἄνθρωπος! καὶ ὁ θεὸς δὲν θνήσκει.
Ἀπείρων τὸν προσμένουσι λαμπρῶν ἡλίων δίσκοι,
καὶ τὴν ἀθανασίαν του παρήγορον εὑρίσκει.

Χ. ΣΑΜΑΡΤΣΙΔΗΣ.

Αἴνιγμα.

Μὲ τὰ πρῶτά μου τὰ δύο καὶ τὰ τελευταῖα δύο,
φίλτατέ μου, κ α λ ὰ βλέπεις.
Μὲ τὸ ὅλον μου δὲ ἄστρον εἶμαι, ἀνατέλλω, δύω,
ὅπως σὺ τὸ ἐπιτρέπεις.

Γρ. Μ. Β.

ΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩ ΦΥΛΛΑΔΙΩ ΑΙΝΙΓΜΑΤΩΝ.

Ἀρετή. — Πάρις.

ΕΠΙΦΥΛΛΙΣ.

Ἐν Ὀνειρον.

Προσήγγιζεν ἡ ἑορτὴ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, ἡ ὁρισθεῖσα ἀνέκαθεν ὡς ἑορτὴ ἐπέτειος τῶν διδασκάλων καὶ μαθητῶν, καὶ τοῦτο, βεβαίως, διότι ἠλπίζετο ὅτι οἱ διδάσκαλοι ἀπάντων τῶν αἰώνων καὶ τόπων ἤθελον προσπαθεῖ νὰ μιμῶνται τὰ ἁγλαὰ ἐκεῖνα τῆς διδασκαλίας πρότυπα, τὸν ὑψιπέτην καὶ οὐρανοβάμονα Βασίλειον, τὸν στύλον τῆς ἀρετῆς Γρηγόριον, καὶ τὸν ἡδυεπῆ καὶ μελισταγῆ Χρυσόστομον· ἐθεωροῦμεν μετ' ἀφάτου ἡδονῆς τὰς προπαρασκευὰς τῶν Σχολείων, ὅπως ἐπαξίως ἑορτάσωσιν αὐτήν· ἐβλέπομεν τὰς δάφνας, σύμβολα τῆς κατὰ τῆς ἀμαθείας νίκης, καὶ τὰς ἐλαίας, σύμβολα τῆς Ἀθηνᾶς, ἐπιστεφούσας τὰς αἰθούσας τῶν Σχολείων· ἠκούομεν ἡδυεπῶν ἀσμάτων, δόξαν προσφερόντων τοῖς τρισὶ τῆς Οἰκουμένης φωστῆρσι καὶ ἐπικαλουμένων τὴν τῶν θείων θρόνων πάρεδρον Σοφίαν, ὅπως καταβῇ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν τε διδασκάλων καὶ μαθητῶν· ἠκροώμεθα εὐφραδῶν, εὐφραδεστάτων λόγων, Γ ρ α μ μ α τ ι κ ο ῦ ἔ τ ι γ λ υ φ ά ν ο ι ο π ο τ ο σ δ ό ν τ ω ν, ἐξυψούντων, μεγεθυνόντων, εἰς οὐρανοὺς ἀναβιβαζόντων τὴν Π α ι δ ε ί α ν, τὸ οὐρανόπεμπτον τοῦτο μάννα τῶν ψυχῶν, τὴν τροφοδότειραν τῆς διανοίας, τὴν . . . . τὴν . . . τὴν . . . ἀλλ' ἐπιλείψει με ὁ χρόνος διηγούμενον, ἵνα καγὼ ἐπὶ τὸ διδασκαλικώτερον εἴπω.

Αἴφνης, κατ' ἀνεξήγητόν τινα ἰδιοτροπίαν τοῦ πνεύματός μου, ἠθέλησα νὰ ἐρωτήσω ἕνα ἐκ τῶν ἐλλογιμωτάτων διδασκάλων, τί ἆρά ἐστιν ἡ Παιδεία; Ἐγέλασεν ἐκεῖνος, ἀγνοῶ ἂν διὰ τὴν ἀνόητον ἐρώτησίν μου, ἢ διὰ τὴν ἄγνοιάν του περὶ τούτου, καὶ μοὶ ἔστρεψε τὰ νῶτα, ἀπαγγέλλων μετὰ στόμφου τὸν Ὁμηρικὸν ἐκεῖνον στίχον:

Οὔτε ποτ' ἐν πολέμῳ ἐναρίθμιος, οὔτ' ἐν βουλῇ.

Ἔφυγον ἐκεῖθεν κατηχυμένος, καὶ ἐπανελθὼν εἰς ἐμοῦ (διδασκαλικὴ μετάφρασις τοῦ chez moi, οἴκαδε ἴσως), ἤρχισα νὰ σκέπτωμαι βαθέως, ὅπως εὕρω τὴν λύσιν τοῦ αἰνίγματος τούτου, ὅπως δυνηθῶ μόνος μου νὰ ἐννοήσω, τί ἆρα εἶναι ἡ Παιδεία· ἐσκέφθην, ἐσκέφθην, καὶ ὁ ὕπνος μὲ κατέλαβεν· ἀλλ' αἱ σκέψεις ἐξηκολούθουν, φαίνεται, καὶ ἐν τῷ ὕπνῳ μου, καὶ διὰ τοῦ δυσεξηγήτου ἐκείνου εἱρμοῦ τῶν ἰδεῶν, εὑρέθην ἐν Ἅιδου, ὅπου ἤκουσα τρομεράν τινα ἔριν καὶ ὀχλαγωγίαν. Μάτην ὁ Μίνως, ὁ Ῥαδάμανθυς, ὁ Αἰακὸς προσεπάθουν νὰ καθησυχάσωσιν αὐτήν, ἡ ἔρις ἐξηκολούθει, καὶ κίνδυνος ἦν μὴ καταντήσῃ εἰς ξυλοκοπήματα, ὅτε αἴφνης ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἅιδου, ὁ μέγας Πλούτων, παρουσιάσθη, καὶ ὡς ἐκ θαύματος σιγὴ βαθεῖα ἐπεκράτησεν ἐν τῷ βασιλείῳ ἐκείνῳ.

Ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρῦσι νεῦσεν ὁ Πλούτων
. . . . . .
. . . . . θεῖον δ' ἐλέλιξεν Ἀΐδην.

« Ἀντὶ πολλῶν ἄν, ὦ ἄνδρες τεθνεῶτες, χρημάτων ὑμᾶς ἐλέσθαι νομίζω, εἰ φανερὸν γένοιτο τὸ αἴτιον τῆς νῦν ὑμῶν ἔριδος. Ὁ μὲν οὖν παρὼν καιρὸς, μονονουχὶ φωνὴν ἀφιεὶς, λέγει, ὡς οὐ περὶ ἐρίδων φροντιστέον ὑμῖν, ἀλλὰ περὶ δικαίου, ὅπως γένηται φανερὸν τίνος ἂν εἴη τοῦτο. »

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Πλούτων ἐσίγησε· θόρυβος δ' ἐν Ἅιδου μέγας ἐγένετο καὶ παρελθὼν ἀνήρ τις, εἴρωνα τὴν φυσιογνωμίαν καὶ χλευαστικὴν ἔχων, ἐμειδίασέ πως, καὶ, μέγα τῶν τεθνεώτων βασιλεῦ, εἶπε, βεβαίως ὑπὸ τὸ ἀμεννηνόν μου τοῦτο κάρηνον ἀναγνωρίζεις τὸν πολὺν περὶ σοῦ, ὅτε ἐν τοῖς ζῶσιν ἦμην, λόγον ποιησάμενον, τὸν φίλον σου Λουκιανόν. Τὸ διαῤῥέον τοῦ Χάρωνος σκαφίδειον ἤγαγεν ἀρτίως ἐν Ἅιδου σωρείαν τινὰ τῶν διαῤῥηγνύντων ἀφειδῶς τὰ ἱμάτια ἡμῶν διδασκάλων, οὓς ἅμα ἰδόντες οὐκ ἐκωλύθημεν ἐφορμῆσαι κατ' αὐτῶν καὶ βαλεῖν τοὺς καταράτους ἐκείνους ἀφθόνοις τοῖς λίθοις. Ἀλλ' ἤδη, ἐπειδὴ εἰς εὐκαιρον ἦλθες, μέγιστε βασιλεῦ, βουλόμεθα ἀντιπαρασταθῆναι αὐτοῖς τοῖς λόγοις· καὶ παρὰ μὲν τῶν συγγραφέων ἐξελέγην ἐγὼ, ἐκλεξάσθωσαν δὲ καὶ οἱ διδάσκαλοι οὗτοι.

Θόρυβος τότε μέγας παρὰ τῶν διδασκάλων ἐγένετο, καὶ μετὰ πολλὴν συζήτησιν ἐξελέγη ὡς ἀντιπρόσωπος αὐτῶν ὁ Γραμματικοσυνταξιάδης, σοβαρὸν τὸ ἦθος καὶ ἐπηρμένην τὴν ὀφρῦν ἔχων. Εἶτα ἀναλαβὼν τὸν λόγον ὁ Λουκιανὸς, ἤρξατο τῆς κατηγορίας ὧδέ πως.

α Τῶν ἑπτὰ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος περιβοήτων σοφῶν τις, δὲν ἐνθυμοῦμαι πλέον ποῖος, ὥρισεν ὡς ἄριστον τὸ μέτρον, ἤτοι, ὅτι ἡ μετριότης, ὁ μέσος ὅρος ἐν παντὶ πράγματι, εἶναι πάντοτε ὁ κάλλιστος, εἶναι ἡ ἀρετή· ἕτερος δ' ἐπιβεβαιῶν τοὺς λόγους τοῦ ῥηθέντος σοφοῦ ἀπεφήνατο τὸ μηδὲν ἄγαν. Ὁ δ' Ἀριστοτέλης, ὁ μέγας ἐκεῖνος καὶ παγκόσμιος νοῦς, ὥρισε τὴν ἀρετὴν ὡς τὸ μέσον δύο ὑπερβολῶν ἀντιθέτων, αἵτινες οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν, ἢ κακίαι.

« Καὶ τῷ ὄντι, τίς δὲν ὁμολογεῖ, ὅτι ἡ ἄμιλλα, ἐπὶ παραδείγματος, ἐστὶν ἀρετὴ, καὶ ἀρετὴ μάλιστα τοιαύτη, οἵα νὰ περιποιήσῃ τιμὴν καὶ δόξαν εἰς ἄτομα, πόλεις καὶ ἔθνη; καὶ ἐν τούτοις, ἡ ἄμιλλα ὅταν φθάσῃ εἰς τὸ ἄωτόν της, ὑπερβᾶσα τὸν μέσον ὅρον, τότε λέγεται φθόνος, ἔρις σχετλίη, καθ' Ἡσίοδον:

ἥτε πόλεμόν τε κακὸν καὶ δῆριν ὀφέλλει.

« Ἂν δ' εἰς τὴν ἀντίθετον περιέλθῃ μεταβολὴν, τότε καὶ εἶναι καὶ λέγεται ἀφιλοτιμία, ἀποκτήνωσις, ἀποζώωσις. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα· ἀλλ' οἱ ζῶντες κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον τῶν ὑπερβολῶν εἰς οὐδένα λογίζονται τὰς προγονικὰς ῥήσεις, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην εἰς ἀντιθέτους περιπίπτουσιν ὑπερβολὰς, γελοῖα μὲν καὶ κωμικὰ ἑκάστοτε πάσχοντες, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ οἰκτου ἄξια· ὥστε ἔπρεπε ν' ἀναζήσωσι καὶ αὖθις εἰς τὴν γῆν οἱ ἐκ τῶν ἡμετέρων Δημόκριτος καὶ Ἡράκλητος, ὥστε ὁ μὲν νὰ γελᾷ ἀδιακόπως (ὑπερβολὴ καὶ τοῦτο· διότι ὁ γελῶν ἀδιακόπως, ἔστω καὶ Δημόκριτος, δὲν ἔχει νοστιμάδα, καὶ μὴ πρὸς βάρος του), ὁ δὲ νὰ κλαίῃ ἀπαύστως (ἄλλο εἶδος ταραχῆς τοῦτο, καὶ ἀτζαήπικο ταμπιέτι)· ἴσως ἡ τελευταία μου αὕτη λέξις φανῇ κακόηχος εἰς τὰ ὦτα κυρίων τινῶν (ἀμφοτέρων τῶν γενῶν, ἐννοεῖται, κατὰ τὴν Γραμματικὴν), καὶ μὴ ἐμβεβυθισμένη εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ τὸ μέλι τοῦ Ὑμηττοῦ, ἀλλ' ἀγροῖκον μ' ἔπλασεν ἡ φύσις, ἀγαπῶ νὰ λέγω τὰ σῦκα, σῦκα, καὶ τὴν σκάφην, σκάφην· ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον· πρὸς ἀπόδειξιν τῶν λόγων μου θὰ μοὶ συγχωρήσητε νὰ φέρω παράδειγμά τι, πρὶν ἢ κυρίως περὶ διδασκάλων ὁμιλήσω.

«Καθ' ἃς λαμβάνομεν ἐκ τῶν πρὸς ἡμᾶς ἐκ τῆς γῆς ἐρχομένων πληροφορίας, ἡ μετριότης σήμερον εἶναι ἀδύνατον νὰ εὑρεθῇ εἴτε ὡς πρὸς τὸν ἱματισμὸν, εἴτε ὡς πρὸς τὴν συμπεριφοράν, εἴτε ὡς πρὸς τὴν ὁμιλίαν, εἴτε . . . εἴτε πρὸς πᾶν ὁ,τιδήποτε. Ἂς ἐξετάσωμεν ἓν ἐκ τούτων, τὸν ἱματισμὸν, ἂν θέλητε· οἱ μὲν προτιμῶσι τὸ négligé Parisien, καὶ οὐδὲν παράδοξον τὸ νὰ βλέπῃ τις αὐτοὺς, ἢ μὲ ξεσχισμένα βρακοπόδια, ἢ μὲ λασπωμένον σουρτοῦκον, ἢ μὲ ἐμβαλωμένα ὑποδήματα, περὶ ὧν οὐδὲ τολμᾷς ποτὲ νὰ τῷ κάμῃς παρατήρησιν· καθότι εὐθὺς μὲ γεμάτον στόμα σοὶ ἀποκρίνεται : αὐτὰ εἶναι αὐτόχρημα μικρολογίαι, et vous autres δὲν δύνασθε νὰ φαντασθῆτε πόσον εὐχάριστον εἶναι τὸ νὰ ἦναί τις ἐλεύθερος. Καλὸν, φίλτατέ μοι, εἶποι τις ἄν, ἀλλ' οὐδὲ σὺ, φαίνεται, γνωρίζεις πόση κομψότης καὶ φιλοκαλία ἐνυπάρχει ἐν τῇ καθαριότητι, ἣν ὁ ὄχλος ὀρθότατα ἀπεκάλεσε μισὴν ἀρχοντιάν. Ἄλλοι, ἀπ' ἐναντίας τούτων, οὐδέποτε ἐξέρχονται εἰς τὴν ὁδὸν, χωρὶς ἡ βοῦρτζα (τὸ κόρηθρον, ἂν θέλητε, ἐλλογιμώτατοι) νὰ διέλθῃ ἐπὶ τῶν, ὡς κόρη ὀφθαλμοῦ, φυλαττομένων ἐνδυμάτων των, χωρὶς τὸ κάτοπτρον ν' ἀνταναklάσῃ τρεῖς κατὰ συνέχειαν ὥρας τὸ ὡραῖόν των πρόσωπον καὶ τὸ κομψόν των ἀνάστημα, χωρὶς τὰ παχύμυρα ν' ἀλείψουν τὴν κεφαλήν των, δίκην ἠλειμμένης γάτας, χωρὶς τὸ Patshuly νὰ τοὺς καταμυρίσῃ· αἴσχος δὲ θεωροῦσιν, ἂν ποτε ἔτυχε νὰ διέλθῃ λεπτή τις καὶ ἀδιόρατος κηλὶς ἐπὶ τοῦ ἐνδύματός των. Τὰ δὲ φορέματά των ἔρχονται κατ' εὐθεῖαν (ἂν τοὺς ἐρωτήσῃς· ἢ καὶ ἂν δὲν τοὺς ἐρωτήσῃς, ἀδιάφορον· θὰ σοὶ τὸ εἰπωσιν οἱ ἴδιοι) ἢ ἐκ Παρισίων, ἢ ἐκ Λονδίνου, ἢ ἐκ Βιέννης. Ἂν ποτε τύχῃ νὰ καθήσωσιν ἐντὸς καφενείου τινὸς, παρατηροῦσι μήπως ἡ πρόσψαυσις καὶ ἐπαφὴ ἐναγοῦς τινος τοὺς μιάνῃ, ἀκολούθως δὲ, ἵνα κατὰ τὸ Ξενοφώντειον τοῦτο εἶπω κάρηνον, κατασκοποῦνται θαμὰ ἑαυτοὺς, καὶ ἂν μικρόν τι κάρφος ἐπὶ τοῦ πανταλονίου των προσβάλῃ τὴν ὁρασίν των, τότε βρέχοντες τὴν παλάμην, ἀγάντωτον ἐννοεῖται, ἐνώπιον τῶν ἄλλων (εὐγένεια δὰ τρομερὰ τοῦτο· c' est du style Parisien), τὸ καθαρίζουσιν ἐπιμελέστατα· ὅπου δὲ καὶ ἂν τύχωσι, παρατηροῦν τοὺς ἄλλους ἂν τοὺς κυτάζωσι, λέγοντες τρόπον τινὰ διὰ τοῦ τρόπου των: κυττάζατέ με τί νέος ποῦ εἶμαι! Πολλάκις ἀκούων περὶ αὐτῶν ἀνεμνήσθην, ὅτι κατ' ἀρχαιοτέραν τινὰ ἐποχὴν, ὡς διηγοῦντο οἱ ἐκ Τουρκίας τότε ἐρχόμενοι, ὁσάκις ἐφαίνετο ὑπάλληλος τῆς Κυβερνήσεως, εἰδοποίουν οἱ μὲν τοὺς δὲ διὰ τῆς ἐξῆς ἐκφωνήσεως: τα ῖς πόρταις· ἀλλαγμένος περνᾷ· ἂν ἤμην εἰς τὸν κόσμον, ἤθελα συμβουλεύσει καὶ τοὺς οἰκογενειάρχας, ὥστε, ἅμα φανέντος τοιούτου τινὸς, νὰ εἰδοποιῶσιν οἱ μὲν τοὺς δὲ, λέγοντες: τὰ παράθυρα· ξιππασμένος περνᾷ· ἀλλ' ἴσως μοὶ εἴπητε, ὅπερ ὀρθότατον, ὅτι τοῦτο εἶναι περιττὸν, καθ' ὅσον αὐτοὶ διακρίνονται μόνοι των. Τ' αὐτὰ δὲ καὶ ἴσως καὶ χείρονα ποιεῖ καὶ τ' ὡραῖον φῦλον· αἱ μὲν προτιμῶσι τὸ négligé (καὶ τοῦτο μοὶ φαίνεται ὅτι προέρχεται μᾶλλον ἐκ τοῦ: ὄμφακες ἔτι εἰσὶν)· αἱ δὲ ἀπ' ἐναντίας ἐξοδεύουσι τριάκοντα χιλιάδας γροσίων διὰ τὴν ἐσθῆτα μιᾶς ἐφεσπερίδος. Ἀλλὰ βλέπω ὅτι πολὺ παρεξετράπην καὶ ἀρκοῦμαι ἕως ἐδῶ.

«Ἐπανέρχομαι λοιπὸν εἰς τὸ προκείμενόν μου, ἤτοι εἰς τοὺς διδασκάλους, φωστῆρας, πρηστῆρας (ἄπαγε! οἷόν με ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων! ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ λέξις παράγεται παρὰ τὸ δάω, τὸ ἔχον τὴν διπλῆν σημασίαν τοῦ καίω καὶ φωτίζω, ἔχει βεβαίως καὶ αὐτὴν τὴν διπλῆν σημασίαν). Ὁποῖον τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου; Νὰ μορφώσῃ τὰ ἤθη τῶν μαθητῶν του πρῶτον, καὶ ἀκολούθως νὰ ὀρθώσῃ τὴν διάνοιάν των. Τὰ δὲ πρὸς τοῦτο μέσα; ἡ διδασκαλία τοῦ τίνι τρόπῳ δύνανται νὰ σκέπτωνται ὀρθῶς, καὶ σκεπτόμενοι ὀρθῶς, νὰ ὁμιλῶσι καὶ νὰ γράφωσιν ὀρθῶς. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα τοῦτο, ἐκβοήσουσί τινες τῶν διδασκάλων, δεῖται, νὴ Δία, πολλῶν πολλαχῶς παρὰ πολ-

λῶν περὶ πολλῶν συνδιαλεχθησομένων πραγματειῶν, καὶ οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὸ ἔμπροσθεν τῶν ἀμυήτων τῆς διδασκαλικῆς ἐπιστήμης, ὥσπερ οὐδὲ τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων. Τί ποιεῖς; Βάλλε, βάλλε τὸν κατάρατον ἀφθόνοις τοῖς λίθοις. Τότε ποῖ φύγωμεν. Ἂς περιορίσωμεν λοιπὸν ἕως ἐδῶ τὸ ζήτημα, καὶ ἂς ἰδωμεν τί πράττουσιν οἱ Κύριοι οὗτοι.

« Οἱ μὲν λόγῳ ὅτι ὀφείλουσι νὰ σπουδάζωσιν οἱ παῖδες τὴν πατρῴαν, καὶ ὅτι διὰ νὰ τὴν σπουδάζωσι πρέπει νὰ τὴν ὁμιλῶσι, κατὰ τὸν ἐμὸν Α ε ξ ι ρ ά ν η ν, ἢ κατὰ τὸν τοῦ λογιωτάτου τῆς Βαβυλωνίας, ἣν μοι ἐκόμισε νέηλίς τις ἐκ γῆς: τὴν τῶν προγόνων διαλέγεσθαι χρὴ, νομίζουσιν ἔγκλημα καθοσιώσεως ἐὰν προφέρωσί ποτε ἐνώπιον τῶν μαθητῶν των λέξιν τινὰ τῆς χύδην, ὡς περιφρονητικῶς ἀποκαλοῦσι τὴν λαλουμένην, καὶ θάνατον ἤθελον καταψηφίσει, ἐὰν ἠδύναντο, κατὰ τοῦ μεταχειρισθέντος ἐνώπιόν των Τουρκικήν τινα ἢ Εὐρωπαϊκὴν συνήθη λέξιν. Τὸ κακὸν δὲ εἶναι ὅτι, ἐθιζόμενοι ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τοῦτο, καὶ ἐθίζοντες καὶ τοὺς μαθητὰς, αὐτοὶ μὲν ἀποβαίνουσιν ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ζ ε υ ζ ε κ ί σ τ ε ρ ο ι, καθόσον ἀρχίζουν καὶ πρὸς τὸν μ π α κ ά λ η ν καὶ χ α μ ά λ η ν νὰ ὁμιλῶσι τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, καὶ τότε δὰ νὰ ἀκούῃ τις κονσέρτο τοῦ Ροσσίνη, καὶ νὰ ξερνᾷ ἀπὸ τὴν μελῳδίαν, καὶ νὰ ξηροκαταπίνῃ λέγων συνεχῶς: ἦσο ἄξιος ἀγχόνης ἂν δὲν προϋλάμβανες νὰ γίνῃς τρελλός! Κ' ἔξαφνα πάλιν ν' ἀκούῃ τὸν λογιώταταν ἐκεῖνον, λέγοντα, προκειμένου περὶ τυρίου ἢ ψωμίου, πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τῶν λόγων του ἕνα Ὁμηρικὸν στίχον, μίαν Δημοσθενικὴν ῥῆσιν, ἢ μίαν Πλατωνικὴν γνώμην. Ὑπομονή! Ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσεις, Κύριε, εἰπέ ποτε ὁ τῶν Ἑβραίων ψαλμῳδός.

« Ἀλλὰ τὰ παιδιά; ὦ τὰ δυστυχῆ! ἐκεῖνα συνηθισμένα ὄντα νὰ σκέπτωνται εἰς τοῦ πατρός των τὴν γλῶσσαν, καὶ ἐννοοῦντα αὐτὴν, ἤθελον βεβαίως καὶ δυνηθῆ νὰ ἐκφράζωνται καὶ νὰ γράφωσιν εἰς αὐτήν· ἀλλ' αἱ ἰδέαι ἀρχίζουν πλέον νὰ συγχύζωνται· ὁ διδάσκαλος προσπαθεῖ νὰ τ' ἀπομάθῃ τὴν μητρικήν των γλῶσσαν, διὰ νὰ τὰ διδάξῃ νὰ ὁμιλῶσι τὴν ἀρχαίαν μὲ τὸ αἰώνιον ἐκεῖνο καὶ μονογούργουρον : ἐνικὸς ἡ ὀνομαστικὴ ὁ· ἀλλὰ τὰ ἄθλια ἐκεῖνα, μὴ ὄντα ἀκόμη εἰς κατάστασιν νὰ λάβουν τόσον πολλὴν τροφὴν, κακοστομαχιάζουν καὶ ἀρχίζουν νὰ τὰ ἐμοῦν, καὶ τότε αἱ ἀνατομίαι γίνονται ἀντωνυμίαι, τὸ ὀφθαλμοφανῶς μονόφθαλμος, τὸ ἑκθαμβος ἔγγυος, τὸ λακταρῶ ὑλακτῶ, τότε αἱ μελίῤῥυτοι ἐκεῖναι γενικαὶ τοῦ πατήρμου, τῆς μήτηρ μου, τῆς γλώσσεως, τῆς ἡμερὸς κτλ. Ἰδοὺ λοιπὸν ἡ πρώτη ὑπερβολή.

« Ποία δὲ ἡ ἀντίθετος ταύτης; Ἄλλοι τινὲς νεωτεριστὰι ἀναβοῶσι καθ' ἑκάστην: Τί κακὸν εἶναι τοῦτο μὲ τοὺς παλαιοὺς δασκάλους; Ἄνθρωποι στενοκέφαλοι, ἀγνοοῦντες ὅλως δι' ὅλου τὴν κοινωνίαν, μὴ γνωρίζοντες, εἰμὴ τὴν γραμματικήν των, ἀδαεῖς τῶν ἀνακαλύψεων, ὅσας καθ' ἡμέραν ἐφευρίσκουν ἐν Παρισίοις, Λονδίνῳ, Βιέννῃ καὶ λοιπαῖς πόλεσιν, ἀδέξιοι ὡς πρὸς τὴν συμπεριφορὰν, μὴ ἀναγνόντες τὰ ἤθη, τοὺς τρόπους τῆς Εὐρώπης, οὔτε εἰς τὸν Paul de Cock, οὔτε εἰς τὸν Pigault Lebrun, οὔτε εἰς τὸν Σύην, οὔτε εἰς τὸν Δουμᾶν, νὰ τολμῶσι ν' αὐτοκαλῶνται διδάσκαλοι, καὶ ν' ἀντιπαρατάττωνται καθ' ἡμῶν; Καιρὸς πλέον ν' ἀφήσωμεν τ' ἀρχαῖα ἐκεῖνα, καιρὸς πλέον νὰ διδάσκηται εἰς τὰ σχολεῖα ὁ Εὐρωπαϊσμός, αἱ νεώτεραι ἰδέαι. Καὶ τὸ περίεργον, ὅτι τὰς ὡραίας των ταύτας ἰδέας προσπαθοῦσι νὰ ἐμφυτεύσωσι καὶ εἰς τοὺς παῖδας, ἐπιβεβαιοῦντες αὐτὰς μὲ τοὺς μακαρίτας ἡμᾶς καὶ μὲ αὐτὸν τὸν γέρῳ Ὅμηρον, ὡς νὰ ἠξεύραμεν καὶ ἡμεῖς ὅτι ὕστερον ἀπὸ δισχίλια ἔτη θὰ ὑπάρξῃ Εὐρώπη καὶ Εὐρωπαϊσμός. Ὑπομονή! Οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν ν' ἀκούῃ τις αὐτοὺς διὰ λιγείας φωνῆς, ἀκκιζομένους καὶ μινυριζομένους à la Française, ν' ἀπαγγέλλωσι τὸ Ἑλληνικὸν διὰ τῆς à la mode ὑγρᾶς τῶν Γάλλων προφορᾶς, καὶ τότε δὴ τότε ἀκούεις καὶ παρὰ τῶν μαθητῶν τὸ πολὺ καλιὰ, τὰ Κύγιε, κτλ.

« Οἱ δὲ τοῦ πρώτου συστήματος, μανιώδεις ἐκ τούτου γενόμενοι, ἐπικαλοῦνται τὴν Ὁμηρικὴν των σοφίαν, καὶ ἀρχόμενοι τῶν ἀντιλοιδοριῶν φωνὴν ἀφιᾶσιν, ὡς τὸν κεραυνὸν τοῦ ἐριβρεμέτου Διός: Ὦμοι ἀναιδείην ἐπιειμένοι, κυνῶπαι, οἰνοβαρεῖς, ἐτώσια ἄχθη ἀρούρης, γραμμάτων ἀδαεῖς, ἐπιστημῶν ἀνεπιστήμονες· πῶς δοκεῖτε τοὺς μαθητὰς προοδεύσειν, ἄνευ τοῦ προλαβόντως μαθεῖν αὐτοὺς ὅτι τὸ ἄπιον παράγεται παρὰ τὸ ἄπαν ἐσθίεσθαι, τὸ μῆλον παρὰ τὸ μὴ ὅλον, γαείδαρος παρὰ τὸ ἀεὶ δέρεσθαι· καθάρματα, καὶ λοιπὰ λίαν φιλορρονητικὰ ἐπίθετα ἐπιδαψιλεύουσιν εἰς τοὺς συναδέλφους των· «κἀγὼ αὐτοὺς ἰδὼν, τὸ στόμα μου δέδεται.»

« Ἀλλὰ προκειμένου περὶ διδασκάλων δὲν δύναμαι νὰ μὴ ἀναφέρω ἀνέκδοτον, ὅπερ μοὶ διηγήθη Γάλλος τις φίλος μου. Εἰς πόλιν τινὰ τῆς Ἰταλίας ὑπῆρχε ξεναγὸς, ἔχων τὴν παράδοξον μανίαν τοῦ νὰ νομίζῃ ὅτι αὐτὸς εἶναι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα· περιηγητής τις τὸν ἔλαβεν ὡς ξεναγὸν, καὶ μεταξὺ ἄλλων ἐπορεύθη μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ φρενοκομεῖον· ὁ ξεναγὸς ἐσάθη παρὰ τὴν κλίνην ἑνὸς ἀσθενοῦς καὶ δεικνύων αὐτὸν πρὸς τὸν περιηγητὴν, εἶπε μετὰ μειδιάματος ὑπερηφάνου. Βλέπεις τοῦτον; εἶναι τρελλός· νομίζει ὅτι εἶναι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, καὶ δὲν βλέπει ἐμὲ, ὅστις εἶμαι ἐδῶ.

« Ἐλθωμεν δὲ εἰς τὰ κυρίως κατ' αὐτῶν παράπονα ἡμῶν . . . . » Ἀλλ' ἐνταῦθα ἦχός τις μὲ ἐξύπνισε καὶ δὲν ἠδυνήθην ν' ἀκούσω οὐδὲ τὸ τέλος τῆς κατηγορίας τοῦ Λουκιανοῦ, οὐδὲ τὴν ἀπολογίαν τοῦ Γραμματικοσυνταξιάδου, οὐδὲ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Πλούτωνος. Ἔγραψα τοσοῦτον μόνον, ὅσον εἶδον· νὰ γράψω ἔπεται συνέχεια, ἢ τέλος; δὲν τολμῶ· νὰ εἴπω ὅτι δὲν θὰ ἴδω τὸ τέλος; οὐδὲ τοῦτο θέλω. Λοιπὸν ἂς μείνῃ τὸ πρᾶγμα ἐκκρεμὲς καὶ βλέποντας καὶ κάμνοντας.

Β.

ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ ΝΕΑ.

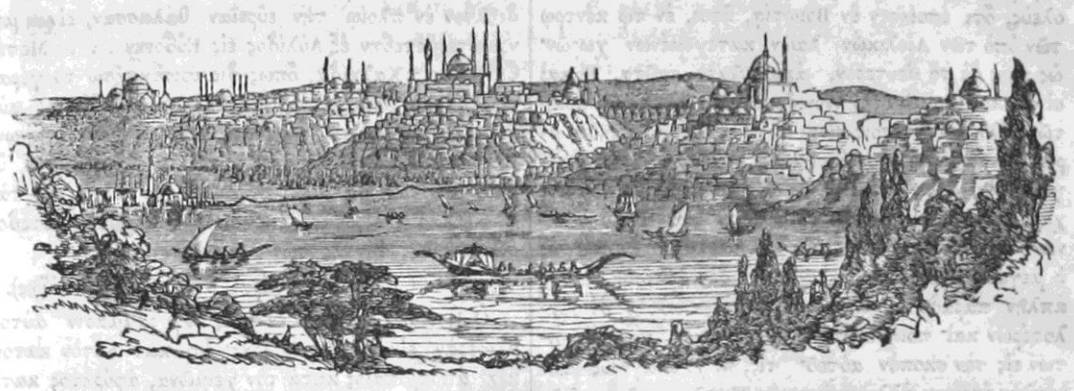

15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ, 1865. **ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.** ΑΡΙΘΜΟΣ 3.

ΠΕΡΙ ΗΣΙΟΔΟΥ.

Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων ἀστέρων, οἵτινες ἀνέτειλαν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ τηλαυγοῦς ἐκείνου ἡλίου, τοῦ θεοεικέλου Ὁμήρου, καὶ ὧν τὸ σκιόφως κατεκάλυψε καὶ ἐπεσκίασεν ἡ ἐκθαμβοῦσα αἴγλη τοῦ τυφλοῦ Μαιονίδου, ὑπάρχει εἷς, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα διεσώθη ἀπὸ τῆς μανίας τοῦ τεκνοφάγου Κρόνου, ὡς παρὰ τὸν δύοντα ἥλιον ὑπάρχει ὁ Ἕσπερος. Καθὼς δὲ ὅπως αἰσθανθῇ τις τὴν γλυκερὰν καὶ μαγευτικὴν ἐπιῤῥοὴν τοῦ ἠρέμου, εἰ δυνατὸν εἰπεῖν, φωτὸς τοῦ Ἑσπέρου, καθ' ὡραίαν τινὰ καὶ ἀνέφελον θερινὴν ἑσπέραν, ἀνάγκη πρῶτον ὅπως αἰσθανθῇ τὰς κινησιδίους φλογερὰς ἀκτῖνας τοῦ μεσουρανοῦντος ἡλίου, ὃν ἀδύνατον τότε νὰ ἐνατενίσῃ, εἶτα, προϊούσης τῆς ἡμέρας, λάβῃ ἀναψυχήν τινα, καταυγαζόμενος ἀκτῖσιν, ἧττον μὲν λαμπραῖς, τερεινοτέροις δ' ἐπιστεφομέναις χρώμασι τοῦ δύοντος ἡλίου· οὕτω, κατὰ τὸν αἴθριον ποιητικὸν τῆς Ἑλλάδος οὐρανὸν, ὅπως αἰσθανθῇ τις ἅπασαν τὴν ἡδύτητα καὶ τερψίφρονα ἠρεμίαν τοῦ Ἡσιοδείου χαρακτῆρος, εἶναι ἀνάγκη νὰ προχωρήσῃ κανονικῶς, ἐξαρπαζόμενος πρῶτον καὶ μεταρσιούμενος, καὶ ἐκθαμβούμενος, καὶ μαινόμενος,

. . ὡς Ἄρης ἐγχέσπαλος, ἢ ὁλοὸν πῦρ,

εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς φλεγήνορος Ἰλιάδος, εἶτα δὲ ἐξιστάμενος, καὶ γλυκείας πάσχων ὀνειρώξεις, ὀνειρώξεις, οἷαι αἱ τῶν ὀπτοφάγων θρυλλοῦνται παρὰ τοῖς μυθιστοριογράφοις, κατὰ τὴν ἡδυθαλπῆ ἀνάγνωσιν τῶν συμβεβηκότων τοῦ πολυπλάγκτου Ὀδυσσέως. Θιασῶται ἐνθερμοι τῆς ἀρχαίας τῶν προγόνων δόξης, φρονοῦμεν ὅτι, εἰ καὶ πολλὰ παρὰ πολλῶν ἐλέχθησαν ὑπὲρ ταύτης, ἐν τούτοις ποτὲ τὰ πολλὰ ἐκεῖνα δὲν εἶναι ἀντάξια αὐτῆς, καὶ καλὸν κρίνομεν ὅπως κοσμῶμεν ἀείποτε τὰς στήλας τῆς ΝΕΑΣ ΕΠΤΑΛΟΦΟΥ, διὰ τῆς ἀφηγήσεως τοῦ βίου καὶ συντόμου τινὸς ἐπὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν κρίσεως, τὰ μὲν ἀπομνημονεύοντες, τὰ δὲ ἐρανιζόμενοι παρὰ διαφόρων Εὐρωπαίων τε καὶ ἡμετέρων, καὶ ἐνίοτε, εἰ συγγνωστὸν τῇ ἡμετέρᾳ ἀμαθείᾳ, καὶ τὴν ἰδίαν ἡμῶν ἐκφράζοντες γνώμην.

Ἀρχόμενοι δὲ ἀπὸ τοῦ Ἡσιόδου, διαιροῦμεν τὰ περὶ αὐτοῦ εἰς τέσσαρα κυριώδη μέρη, ἅτινά εἰσι: Α'. Πιθανὴ ἐποχὴ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Ἡσιόδου. Β'. Βίος αὐτοῦ. Γ'. Κρίσις ἐπὶ τῆς ποιήσεως αὐτοῦ. Δ'. Ποιήματα αὐτοῦ.

Α'. Πιθανὴ ἐποχὴ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Ἡσιόδου.

Ὁ Ἡσίοδος, ὡς ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ τρανῶς συμπεραίνεται, ἔζη εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ Ἑλλὰς ἐκυβερνᾶτο εἰσέτι ὑπὸ βασιλέων· ἀλλ' ὁ προσδιορισμὸς οὗτος ἀόριστός πως ὤν, ἐλεύθερον ἀφίησι τὸ στάδιον εἰς τὰς χρονολογικὰς εἰκασίας, καὶ, εἰ καὶ ὁ Ἡσίοδος ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ὡς περὶ ἀρχαίου τινὸς γεγονότος, μένει ἐν τούτοις εὐρὺ διάστημα πολλῶν αἰώνων, ἐν οἷς ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ κυμαίνεται, οὕτως εἰπεῖν, φορουμένη ὑπὸ τῶν μὲν μέχρι τῶν ὁρίων τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων (1100), καταβιβαζομένη ὑπὸ τῶν δὲ μέχριτῆς ἐποχῆς τῶν Ὀλυμπιάδων (776).

Πλεῖστοι διατείνονται ὅτι ἐκ τῆς ἀκριβοῦς ἐρεύνης τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ πορίζεται ἡ ἀπόδειξις ὅτι ἔζησε πρὸ τοῦ Ὁμήρου· τὰ δὲ κύρια αὐτῶν ἐπιχειρήματα εἰσὶ πρῶτον μέν, ὅτι ἡ γλῶσσα τοῦ Ἡσιόδου φέρει εἰδικόν τινα ἀρχαϊσμοῦ χαρακτῆρα, διότι ἡ Ἰωνικὴ αὐτοῦ ὑπάρχει μεμιγμένη μετὰ πλειόνων ἢ παρ' Ὁμήρῳ Αἰολισμῶν, καὶ αὐτοὶ οἱ κανόνες τῆς ποσότητος ὑφίστανται ἐν πολλοῖς τοῦ Ἡσιόδου στίχοις τὴν ἐπιῤῥοὴν τῆς Αἰολικῆς προφορᾶς· δεύτερον δὲ, ὅτι ἡ Μυθολογία τοῦ Ἡσιόδου πλησιάζει μᾶλλον τῆς τοῦ Ὁμήρου πρὸς τὴν ἀρχαίαν φυσικὴν θρησκείαν. Ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον αὐτῶν ἐπιχείρημα εὐκόλως κατα-

στρέφεται, ἐὰν παρατηρήσωμεν ὅτι ὁ Ἡσίοδος ἦν Αἰολεὺς, ὅτι ἐποίησεν ἐν Βοιωτίᾳ, ἤτοι, ἐν τῷ κέντρῳ τῶν ὑπὸ τῶν Αἰολικῶν λαῶν κατεχομένων χωρῶν· ὡς πρὸς δὲ τὸ δεύτερον, ἀπαντῶμεν ταῦτα. Εἰ καὶ οἱ ἐθνικοὶ θεοὶ δὲν ἐξῆλθον ἐκ τῆς κεραλῆς τῶν ποιητῶν, ἀλλ' ἐν τούτοις εἶναι ἀληθὲς, ὅτι ἡ ποίησις ὥρισε μετὰ πλείονος ἀκριβείας τὰς ἀμοιβαίας ἐνεργείας καὶ τοὺς χαρακτῆρας αὐτῶν. Εἰ καὶ ὁ ἀρχικὸς χαρακτὴρ τῶν θεῶν τοῦ τε Ὁμήρου καὶ Ἡσιόδου εἶναι ὁ αὐτὸς, ἢ σχεδὸν ὁ αὐτὸς, πολλάκις ἐν τούτοις ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Μελησιγενοῦς δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν ἁπλῆν παράδοσιν, ἀλλὰ περιέβαλεν αὐτὴν δι' ὑψηλοτέρων καὶ ποιητικωτέρων χρωμάτων, χρησιμευόντων εἰς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ· τίς, π. χ. ἀναγνοὺς τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην ἀλληγορίαν τῶν Μητῶν, τῶν χωλῶν καὶ ῥυσσῶν ἐκείνων θυγατέρων τοῦ Διὸς, αἵτινες βραδυποδοῦσαι ἀκολουθοῦσι τὴν ταχυβατοῦσαν Ἄτην, δὲν ἀνεγνώρισε τὸν χαρακτῆρα τῆς φλεγμαινούσης φαντασίας τοῦ Χίου Ἀοιδοῦ; Ἀλλ' ὁ Ἡσίοδος, ὅστις συνέτασσεν ἐν τῇ Θ ε ο γ ο ν ί ᾳ αὐτοῦ εἴδός τι θρησκευτικοῦ κώδικος, συνέλεξε κατὰ προτίμησιν τὰ σαρέστερα σύμβολα, τοὺς μύθους, οἵτινες ἐχρησίμευον μᾶλλον πρὸς τὸν θεολογικὸν σκοπὸν αὐτοῦ, καὶ εὗρε τοὺς πλείστους θεοὺς, οἵτινες εἰσὶν ἄγνωστοι τῷ Ὁμήρῳ, ἢ δὲν ἀναφέρονται παρ' αὐτοῦ, ἀναβαίνων εἰς τὰς ἀρχαίας παραδόσεις, καὶ πλησιάζων πρὸς τὴν δημοτικὴν πηγὴν τῶν θρησκευτικῶν ἐρευρέσεων.

Αἱ ὁμοιότητες τοῦ Ἡσιόδου μετὰ τοῦ Ὁμήρου δὲν ἀποδεικνύουσιν ὅτι ὁ Ἡσίοδος ἐδανείσθη τι ὑπὸ τοῦ Ἴωνος ποιητοῦ, οὐδ' ὅτι πρέπει νὰ καταλογίζηται μεταξὺ τῶν μαθητῶν ἢ διαδόχων αὐτοῦ. Τὸ ἐν αὐτοῖς κοινὸν, ἡ ἐπικὴ διάλεκτος, αἱ παροιμιακαὶ ἐκφράσεις, τὰ κοσμητικὰ ὀνόματων τινῶν ἐπίθετα, ἡμιστίχιά τινα, τέλος τὸ ποιητικὸν μέτρον, ἅπαντα ταῦτα διεβιβάσθησαν αὐτοῖς παρὰ τῶν ἀρχαιοτέρων ἀοιδῶν. Ὁ Ἡσίοδος οὐδὲν ὀρείλει τῷ Ὁμήρῳ· ἔζησεν ἴσως πρὸ τοῦ Ὁμήρου· ἔζησεν ἴσως μετ' αὐτόν· οὐδὲν περὶ τούτου δύναταί τις νὰ διαβεβαιώσῃ θετικόν. Παρατηροῦμεν μᾶλλον ὅτι ἡ μᾶλλον παραδεδεγμένη παρὰ τοῖς Ἕλλησι παράδοσις ἦτον ὅτι ἦν σύγχρονος τοῦ Ὁμήρου· ἐκ τούτου καὶ ἡ θρυλλουμένη ἐκείνη μετὰ τοῦ Ὁμήρου φιλονεικία καὶ τὸ ἐπίγραμμα:

Ἡσίοδος Μούσαις Ἑλικωνίσι τόν δ' ἀνέθηκεν,
Ὕμνῳ νικήσας ἐν Χαλκίδι θεῖον Ὅμηρον.

Β'. Βίος Ἡσιόδου.

Ἐν τῇ μικρᾷ πόλει τῆς Βοιωτίας Ἀσκρᾳ, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ἑλικῶνος, διῆλθεν ὁ βίος τοῦ Ἡσιόδου, καὶ ἴσως ἐν ταύτῃ συνέβη καὶ ἡ γέννησις αὐτοῦ· ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὅστις ἦν ἐκ Κύμης τῆς Αἰολίδος, διέτρεξε τὰς θαλάσσας, θηρεύων τύχην, καὶ, πλουτίσας κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις αὐτοῦ, ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς εἰς Ἀσκραν. Ὁ Ἡσίοδος δὲν ἀναφέρει ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὸν ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἐκ Κύμης· φαίνεται μάλιστα λέγων τοὐναντίον, ὅταν ὁμιλῇ περὶ τοῦ μόνου ταξειδίου αὐτοῦ: «Οὐδέποτε διῆλθον ἐν πλοίῳ τὴν εὐρεῖαν θάλασσαν, εἰ μὴ μόνον ὅτε μετέβην ἐξ Αὐλίδος εἰς Εὔβοιαν . . . Μετέβαινον εἰς Χαλκίδα, ὅπως διαμφισβητήσω τὸ γέρας τοῦ φιλοπολέμου Ἀμφιδάμαντος· οἱ μεγάθυμοι αὐτοῦ υἱοὶ προὔτειναν γέρα διὰ διάφορα εἴδη ἀγώνων. Ἐκεῖ ἔσχον τὸ κλέος, ὅπως ἀποκτήσω διὰ τοῦ ὕμνου μου τρίποδα δίωχον. Ἀφιέρωσα αὐτὸν εἰς τὰς Ἑλικωνιάδας Μούσας, ἐκεῖ ὅπου τὸ πρῶτον μετέδοσάν μοι τῆς τέχνης τῶν ἁρμονικῶν ἐπῶν.»

(Ἔργα καὶ Ἡμέραι στίχ. 648 καὶ ἑξῆς).

Ὁ Ἡσίοδος ποιεῖται ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ θλιβερὰν εἰκόνα τῆς Ἀσκρας· ἦτο κατ' αὐτὸν κατοικία ἀποτρόπαιος κατὰ τὸν χειμῶνα, ἀφόρητος κατὰ τὸ θέρος, οὐδέποτε δ' εὐάρεστος· δὲν ἔπαυσεν ἐν τούτοις κατοικῶν ἐκεῖ ἐκ συνηθείας καὶ ἴσως ἐξ ἀνάγκης ἕνεκα τῶν ὑποστατικῶν, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἐκεῖ καὶ ἀμφιβάλλω μὴ εἶχεν ἐπίσης διὰ τὴν γενέθλιον χώραν ὀλίγον τοῦ ἔρωτος ἐκείνου, ὃν πάντοτε αἰσθανόμεθα διὰ τὴν πατρίδα, μ' ὅλας τὰς ἀστασίας τοῦ κλίματος ἢ τὸ ἀκοινώνητον τῶν γειτόνων αὐτῆς. Οὕτω, τὸ ἐπώνυμον Ἀσκραῖος ἤθελε τῷ ἁρμόζει καὶ ἂν ἔτι ὑπεθέτομεν ὅτι ἐγεννήθη ἐν Κύμῃ, καὶ ὅτι ἐποίησε, κατὰ τὰς παιδικὰς αὐτοῦ ἡμέρας, πλοῦν πολλῷ μακρότερον, ἢ τὴν ἐξ Αὐλίδος εἰς Χαλκίδα διάβασιν.

Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἡσιόδου φαίνεται ὅτε εἶχεν υἱόν· εἶχεν ἐπίσης ἀδελφὸν νεώτερον, Πέρσην καλούμενον, μεθ' οὗ δυσκόλως συνεβιβάσθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του. «Ἂς περάνωμεν τὴν ἡμετέραν φιλονεικίαν, λέγει ὁ Ἡσίοδος, διὰ δικαίων ἀποράσεων, οἵας ἐπ' ἀγαθῷ ἡμῶν ὁ Ζεὺς ὑπαγορεύει· διότι ἤδη μὲν ἐμοιράσθημεν τὴν κληρονομίαν· καὶ ἐπεθύμεις ν' ἁρπάσῃς πολλὰ ἄλλα, διαφθείρων τοὺς δωροφάγους βασιλεῖς, οἵτινες θέλουσι νὰ δικάσωσι τὴν δίκην ταύτην. Ἄφρονες! δὲν γνωρίζουσι πόσον τὸ ἥμισυ (μετὰ δικαιοσύνης) εἶναι πλέον τοῦ ὅλου (μετ' ἀδικίας), οὐδὲ πόση εὐδαιμονία ἐνυπάρχει ἐν τῇ μαλάχῃ καὶ τῷ ἀσφοδέλῳ.

Νήπιοι, οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς
οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ.

(Ἔργα καὶ Ἡμέραι στίχ. 35 καὶ ἑξῆς).

Ὅπως ἐπαναγάγῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ εἰς κρείττονα αἰσθήματα, ὅπως διδάξῃ αὐτὸν τὴν ἀξίαν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀρετῆς, ὁ Ἡσίοδος συνέθηκε τὸ ποίημα αὐτοῦ, τὸ ἐπιγραφόμενον Ἔ ρ γ α κ α ὶ Ἡ μ έ ρ α ι· πιθανώτατον δ' ἐστὶν, ὅτι ὁ ποιητὴς τότε δὲν ἦτο πλέον νέος, εἰ καὶ πρὸ ὀλίγου ἀπέθανεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ.

Τὰ Ἔ ρ γ α κ α ὶ Ἡ μ έ ρ α ι φαίνονται τῷ ὄντι πᾶν ἄλλο, ἢ τὸ προϊὸν νεανικοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Ἡ σκέψις εἶναι ἐν αὐτῷ τὸ ἐπικρατοῦν στοιχεῖον, πολλάκις μάλιστα βλάβη τῆς ἐμπνεύσεως· βλέπει τις ἐν αὐτῷ σοφὸν ὁμιλοῦντα, ἄνθρωπον μεγάλης πείρας καὶ συνέσεως, φαινόμενον ὅτι ἔζησε πολὺ, καὶ κατὰ βάθος ἀνθρωπογνώμονα, εἰ θεμιτὸν εἰπεῖν. Τὸ

σοβαρὸν τῶν ἰδεῶν, ἡ ἱερατικὴ χροιὰ τοῦ ὕφους, ὁ ἀποτομώτερός πως καὶ πατρικὸς ἅμα τρόπος, διοῦ ὁ Ἡσίοδος ἐπιπλήττει τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, αἱ δυσάρεστοι ἀλήθειαι, ἃς οὐδόλως διστάζει ἵν' ἀποτείνῃ εἰς τοὺς ἰσχυροὺς καὶ βασιλεῖς, ἀρκοῦσιν ὅπως ἀποδείξωσιν ὅτι τὸ ποίημα τοῦτο ἐπονήθη ὑπ' ἀνδρὸς ὡρίμου καὶ καθεστηκότος καὶ μεγάλην κεκτημένου πεῖραν.

Ἡ Θ ε ο γ ο ν ί α ἐπίσης εἶναι ἔργον βαθείας μελέτης, καὶ φαίνεται ὅτι καὶ αὕτη δὲν εἶναι ἀποκύημα τῶν νεανικῶν τοῦ Ἡσιόδου ἡμερῶν. Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου παραδεκτόν ἐστιν, ὅτι ἡ θεολογικὴ ἐποποιία εἶναι προγενεστέρα τῆς ἠθικῆς, διότι τὸ χωρίον, ἐν ᾧ ὁ Ἡσίοδος ὁμιλεῖ περὶ τῆς εἰς τὰς Ἑλικωνιάδας προσφορᾶς του, εἶναι οἱονεὶ ὑπαινιγμός τις εἰς τὸ προοίμιον τῆς Θ ε ο γ ο ν ί α ς, ἐν ᾧ διηγεῖται συμβολικῶς τὰς περιστάσεις τῆς κλήσεως αὐτοῦ: «Ἀρξώμεθα τῶν ᾀσμάτων ἡμῶν ἀπὸ τῶν Μουσῶν.... Αὗται εἰσιν αἱ διδάξασαι τῷ Ἡσιόδῳ τὴν ᾠδαίαν τέχνην τῆς ᾠδῆς, βόσκοντι τὰ ποίμνια αὐτοῦ παρὰ τὸν ἱερὸν Ἑλικῶνα. Αἱ θεαὶ αὗται, αἱ Μοῦσαι τοῦ Ὀλύμπου, αἱ θυγατέρες τοῦ τὴν αἰγίδα ἔχοντος Διὸς ἀπέτειναν μοι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοὺς λόγους τούτους: «Ποιμένες ἐνσκιάζοντες ἐν ταῖς κοιλάσιν, ὄνειδος «τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, δοῦλοι τῆς κοιλίας ὑμῶν· «γνωρίζομεν νὰ εἴπωμεν πολλὰ ψεύδη, ὁμοιάζοντα «πρὸς τὴν ἀλήθειαν· ἀλλὰ γνωρίζομεν, ὁσάκις θέλο«μεν, νὰ εἴπωμεν καὶ αὐτὴν τὴν καθαρὰν ἀλήθειαν.» Οὕτως ὡμίλησαν αἱ μελίστομοι θυγατέρες τοῦ μεγάλου Διὸς, καὶ μοὶ ἔδωκαν ἀντὶ σκήπτρου ἀγλαὸν κλάδον ἀειθαλοῦς δάφνης, ὃν ἀρτίως ἐδρέψαντο, καὶ ἐνέπνευσάν μοι θείαν ᾠδὴν, ὅπως ἐξυμνήσω καὶ τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον, καὶ διέταξάν με ὅπως ᾄσω τὴν γενεὰν τῶν μακάρων ἀθανάτων, καὶ λαμβάνω πάντοτε αὐτὰς ὡς ἀντικείμενον τῶν πρώτων μου καὶ τῶν τελευταίων ᾀσμάτων.» (Θεογονία στίχ. 1 καὶ ἑξῆς).

Οἱ σύγχρονοι τῷ Ἡσιόδῳ Βοιωτοὶ δὲν ἦσαν πιθανῶς τοσοῦτον παχυλοί, ὅσον οὗτος ἀρέσκεται ἵνα παραστήσῃ αὐτούς· ἡ ἰσχυρὰ γενεὰ, ἥτις ἦλθε, μετὰ τὰ Τρωϊκὰ, ἐκ τῶν πεδιάδων τῆς Θεσσαλίας εἰς τὰς περὶ τὸν Ἑλικῶνα χώρας, δὲν ἦν ἄμοιρος οὔτε νοημοσύνης, οὔτε φιλολογικῆς τινος δεξιότητος. Ἡ πρὸς τὰς Μούσας λατρεία αὐτῆς ἐπιμαρτυρεῖ ὅτι μόναι αἱ τῶν αἰσθήσεων ἡδοναὶ δὲν ἀπησχόλουν τὸν βίον αὐτῆς· πολλοὺς ἴσως πρὸ τοῦ Ἡσιόδου ἔσχεν ἀοιδοὺς, ᾄσαντας τοὺς ἄθλους τῶν ἀνδρῶν καὶ τὰς γενεαλογίας τῶν θεῶν. Ὁ Ἀσκραῖος ποιητὴς δὲν εἶναι λοιπὸν μοναδικὸν φαινόμενον ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτῆς· διότι τὰ Ἔ ρ γ α κ α ὶ Ἡ μ έ ρ α ι, καὶ ἡ Θ ε ο γ ο ν ί α δὲν ἐξηγοῦνται καλῶς, εἰ μὴ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ὑπῆρχε σχολή τις ἐθνικῶν ἀοιδῶν, προδρόμων τοῦ Ἡσιόδου, μεταδόντων αὐτῷ, ἐκτὸς τῶν μυστηρίων τῆς τέχνης, τινὰς ἐκ τῶν παραδόσεων ἐκείνων, ἐκ τῶν ποιητικῶν ἐκείνων ἐπινοιῶν, τῶν τοσοῦτον διαφερουσῶν τῶν ἄλλων, καὶ ἀπαρτιζουσῶν εἰδικόν τινα χαρακτῆρα τῆς Ἡσιοδείου ποιήσεως. Ἡ νίκη αὐτοῦ, ἣν ἐκέρδησεν ἐν Χαλκίδι ἐπὶ ποιητοῦ τινος Βοιωτοῦ ἢ τοὐλάχιστον Αἰολέως (καὶ οὐχὶ βεβαίως τοῦ Ὁμήρου), ἀποδεικνύει ὅτι δὲν ὑπῆρχε κατὰ τὴν ἐποχήν του ἡ ἔλλειψις ἐκείνη ἀνδρῶν, δεδομένων εἰς τὰς νοητικὰς ἐργασίας, ἣν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὡς ἐκ τῆς τραχείας πως ἀποστροφῆς τῶν Μουσῶν.

Οἱ Βοιωτοὶ, οὐχὶ ἔσχατοι τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, δημοσίας ἀπέδωκαν εἰς τὴν μνήμην τοῦ Ἡσιόδου τιμάς· ἔστησαν αὐτῷ ἀνδριάντα ἐν Θεσπιαῖς καὶ ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος, καὶ οἱ ξένοι συνέῤῥεον εἰς Ὀρχομενὸν, ὅπως θαυμάσωσι τὸν τάφον τοῦ Ἡσιόδου. Τὰ ὀστᾶ τοῦ ποιητοῦ μετηνέχθησαν εἰς τὴν πόλιν ταύτην διὰ προσταγῆς τοῦ ἐν Δελφοῖς χρηστηρίου κατ' ἐποχὴν, καθ' ἣν οἱ Ὀρχομένιοι, ὑπὸ ἐπιδημικῆς τινος καταθλιβόμενοι ἀσθενείας, καὶ ἐρωτήσαντες τὸν θεὸν ἤκουσαν παρ' αὐτοῦ ὅτι ἡ παρουσία τῶν ἱερῶν ἐκείνων λειψάνων ἤθελε καταπαύσει τὴν θερμηνίαν. Κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ Ἡσίοδος ἐτάφη κατ' ἀρχὰς ἐν Ναυπάκτῳ, ἀλλὰ δὲν εἶναι γνωστὸν οὔτε ποῦ ἀπέθανεν, οὔτε κατὰ ποίαν ἡλικίαν· πιθανώτατον δὲ εἶναι ὅτι ἔφθασε μέχρι βαθέος γήρως, διότι ἡ ἔκφρασις Ἡ σ ι ό δ ε ι ο ν γ ῆ ρ α ς κατέστη παροιμιώδης, ὅπως ὑποδεικνύῃ μακροβιότητα, πέραν τῶν συνήθων ὁρίων ἐκταθεῖσαν.

Σ. Ι. Β.

(Ἕπεται τὸ τέλος)

Ο ΚΑΡΔΙΝΑΛΙΟΣ ΑΝΤΩΝΕΛΛΗΣ. (1).

Ὁ Ἀντωνέλλης (Ἰάκωβος), καρδινάλιος καὶ πολιτικὸς ἀνὴρ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας, ἐγεννήθη ἐν Σοννίνῳ παρὰ τὴν Τερρακίνην τὴν 2 ἀπριλίου 1806. Ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ, κατὰ τὸν Γάλλον Βαπερὼ, ἐν τῇ ἀλληλοδιαδόχῳ λάμψει καὶ πτώσει αὐτῆς, ἐγέννησε νομομαθεῖς, ἱστορικοὺς καὶ λῃστὰς, καὶ εἰς μάλιστα τῶν συγγενῶν αὐτοῦ ἀπεκεφαλίσθη, ὡς λέγεται, ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς κατοχῆς. Αἱ βεβαιώσεις αὗται τοῦ μνησθέντος συγγραφέως οὐδὲν ἔχουσι τὸ ἀπίθανον, διότι τὸ Σοννίνον εἶναι ἡ κλασικὴ τῆς λῃστείας γῆ· εἶναι χωρίον, ἢ μᾶλλον κρυπτὴ, ὡς φωλεὰ γυπῶν εἰς τὰ πρὸς μεσημβρίαν βουνὰ, πρὸς τὰ σύνορα τοῦ πρώην βασιλείου της Νεαπόλεως. Ἐπὶ δὲ ὁλοκλήρους αἰῶνας οἱ κάτοικοι τοῦ μέρους τούτου ὑπῆρξαν λῃσταὶ ἐκ πατρὸς εἰς υἱὸν, καὶ ἔζων διὰ τῆς μαχαίρας καὶ τοῦ τουφεκίου των τόσον ἀφελῶς καὶ φυσικῶς, ὅσον ἄλλαχοῦ ζῇ ὁ γεωργὸς ἢ ὁ ἔμπορος. Τοὺς διακρίνουσι δὲ ὑπὸ τὸ ὄνομα τ σ α ρ ο υ χ ά δ ε ς (chòchars), ὡς φέροντας τ σ α ρ ο ύ χ ι α (chòches), ἤτοι σανδάλια ἐξ ἀκατεργάστου δέρματος, λίαν κατάλληλα εἰς τὸ ταχυδρομεῖν διὰ μέσου τῶν βουνῶν. Ὁ καρδινάλιος Ἀντωνέλλης, Σοννίνιος τὴν καταγωγὴν, εἶναι εἰσέτι εἷς τ σ α ρ ο υ χ ᾶ ς διὰ τοὺς Ἰταλούς. Ἐν λογομαχίᾳ δέ τινι μετὰ τοῦ καρ-

(1) Ἡ διατριβὴ αὕτη ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Γάλλου P. La Rousse ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένῳ Μ ε γ ά λ ῳ Λ ε ξ ι κ ῷ τ ο ῦ ΙΘ'. α ἰ ῶ ν ο ς.

δυναλίου Ἀλτιέρη, εἶπεν οὗτος πρὸς τὸν Πάπαν, ὅστις ἐφαίνετο κλίνων πρὸς τὸν ὑπουργὸν αὐτοῦ. «Ἐπειδὴ ἡ Ὑμετέρα Ἁγιότης δίδει πλειοτέραν πίστιν εἰς ἕνα τ σ α ρ ο υ χ ᾶ ν, ἢ εἰς ἕνα πρίγκιπα Ῥωμαῖον, δὲν μοὶ μένει ἄλλο ἢ ν' ἀποσυρθῶ.»

Ὅπως καὶ ἂν ἔχωσι τὰ περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ ἀνδρὸς, ὁ καρδινάλιος Ἀντωνέλλης, υἱὸς δημοτικοῦ εἰσπράκτορος, ἄλλοτε χρηματίσαντος βουκόλου, εἰσῆλθεν εἰς τὸ μέγα φροντιστήριον τῆς Ῥώμης, καὶ ἐδέχθη τὴν κουράν. Ἀλλὰ δὲν ἐχειροτονήθη ποτὲ, ὡς ἐσφαλμένως ἐρρέθη· φέρει τὴν πορφύραν, ἀλλ' ἐν τούτοις, δὲν εἶναι ἱερωμένος. Διότι, συνεπείᾳ παλαιᾶς ἐν Ῥώμῃ καταχρήσεως, δι' ἣν οἱ αὐστηροὶ καθολικοὶ συχνάκις ἀλλ' ἀνωφελῶς παρεπονέθησαν, προσεκτήσατο ὅλα τὰ Ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα, ἀλλ' ἀπέρυγε πάντοτε τὴν χειροτονίαν· εἶναι ἁπλῶς καρδινάλιος-διάκονος.

Εὔστροφος, ἰσχυρογνώμων, ἐπιδέξιος ὅσον καὶ ῥιλόδοξος, ἐκέρδισε τὴν εὔνοιαν τοῦ Πάπα Γρηγορίου ΙΣ'. καὶ διωρίσθη ἱεράρχης, πάρεδρος εἰς τὸ ἀνώτατον ποινικὸν δικαστήριον, ἐπίτροπος ἢ δήμαρχος εἰς Ὀρβιέτον, Βιτέρβην καὶ Μαρκεράτην, ὑπογραμματεὺς ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐσωτερικῶν (τῷ 1841), δεύτερος θησαυροφύλαξ (τῷ 1844), καὶ τέλος, ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν. Μέχρι τότε εἶχεν ἐπιδείξει τὰς μᾶλλον ὀπισθοδρομικὰς καὶ τὰς μᾶλλον ἀπολυταρχικὰς ἰδέας, ὅπερ ἦτον ὁ ἐπίσημος χαρακτὴρ ἐπὶ τοῦ Γρηγορίου ΙΣΤ'. Εἰς δὲ τὴν ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ Πίου Θ'. ὁ Ἀντωνέλλης ἔγεινεν αἴρνης ἐλευθερόφρων. Διὰ τῆς λίαν δ' ἐπικαίρου ταύτης μεταμορφώσεως ἀπήλαυσε τὴν εὔνοιαν τοῦ νέου Ποντίφηκος, καὶ τὸν καρδιναλικὸν πῖλον τῷ (1847). Κληθεὶς περιπλέον εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν οἰκονομικῶν, ἔπειτα εἰς τὸ συμβούλιον τοῦ Κράτους, τὸ συστηθὲν ὅπως καταδείξῃ τὰς καταχρήσεις, ἃς ἔπρεπε νὰ καταπαύσωσι, καὶ τὰς ἐνεργηθησομένας μεταῤῥυθμίσεις, τέλος δὲ εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ συντάγματος συσταθεῖσαν ἐπιτροπὴν, ὁ Ἀντωνέλλης ὑπῆρξεν ἐν βραχυτάτῳ χρόνου διαστήματι δημοτικὸς μεταξὺ τῶν πατριωτῶν, καθ' ὃν χρόνον ἀπέκτα ἰσχὺν, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀπόλυτον, ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ Πάπα, κολακεύων δι' ἐπιτηδείων ἀντιφάσεων τὸν πρὸς τὸ εὐπροσιεῖν ζῆλον αὐτοῦ, τὴν τῆς προόδου ἐπιθυμίαν του, τὴν ἐξαίρετον ἀγαθότητα, τοὺς φόβους, τὴν ἀδυναμίαν καὶ τοὺς δισταγμούς του. Οὕτω δὲ, ὡς πρόεδρος τοῦ συμβουλίου, ὑπεστήριζε τὰς μεταῤῥυθμίσεις, τὰς ὁποίας ὡς ὑπουργὸς ἠθέτει ἢ ἀνέβαλλε· συνετέλει εἰς τὴν προπαρασκευὴν τοῦ συντάγματος (τοῦ 1848), καὶ ἐξ ἄλλου συνεβούλευεν ἢ ἐπεδοκίμαζε τὰς παραβιάσεις αὐτοῦ. Οὕτως ἀκόμη, συνῳδὰ μὲ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς αὐτῆς πολιτικῆς, ἡ κυβέρνησις, τῆς ὁποίας ὁ καρδινάλιος Ἀντωνέλλης ἦτο τὸ ἰσχυρότερον μέλος, ὑποχωροῦσα εἰς τὴν πίστιν τοῦ δημαγωγικοῦ κόμματος, ἔπεμψε τὸν Δυράνδον μετὰ ἑπτακαίδεκα χιλιάδων ἀνδρῶν, μὲ τὴν φανερὰν ἀποστολὴν ἵνα πολεμήσῃ τοὺς Αὐστριακοὺς, καὶ τὴν μυστικὴν ἐντολὴν ν' ἀποφύγῃ πᾶσαν ἐχθροπραξίαν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ γενναῖος στρατηγὸς ἐπολέμησεν, ἀπεδοκιμάσθη παραχρῆμα. Τότε φοβερὰ ταραχὴ, ἔκρηξις τῆς δημοσίου ἀγανακτήσεως, ἠνάγκασε τὸ ὑπουργεῖον νὰ παραιτηθῇ καὶ νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τοῦ Μαμιάνη. Οὐχ ἧττον ὅμως ὁ καρδινάλιος Ἀντωνέλλης ἔμεινεν ὁ ἐπιστήθιος σύμβουλος τοῦ Πάπα, ὁ ἐμπνευστὴς τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ καὶ οἱονεὶ ἀνώνυμός τις δικτάτωρ, τοῦ ὁποίου ἡ παντοδυναμία ἐπεβάρυνεν ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς κυβερνήσεως. Ὡς ὁ αἴλουρος, εἶχε τὴν ἐπιτηδειότητα πίπτων νὰ εὑρίσκηται πάντοτε εἰς τοὺς πόδας του.

Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν ἐσωτερικῶν Ῥόσση, ὁ καρδινάλιος Ἀντωνέλλης συνεβούλευσε καὶ διηύθυνε τὴν φυγὴν τοῦ Πάπα (τὸν νοέμβριον τοῦ 1848), παραστήσας εἰς Γαέταν τὸ πρόσωπον συμβούλου τοῦ Κράτους ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι (impartibus). Παύουσι πλέον ἔκτοτε αἱ κατ' ἐπιφάνειαν ἀντιφάσεις τοῦ πολιτικοῦ βίου του. Ἀφαιρεῖ τὴν προσωπίδα τῆς ἐλευθεροφροσύνης, καὶ ῥίπτεται ἀναφανδὸν εἰς τὴν ἀντίδρασιν. Κωλύει πάντα συμβιβασμὸν μεταξὺ τοῦ Πίου Θ'. καὶ τῶν ὑπηκόων του. Ἀποπέμπει ὑβριστικῶς τοὺς Ῥωμαίους ἀπεσταλμένους, καὶ ὅτε ἡ βουλὴ καὶ τὸ ὑπουργεῖον, ἀφ' οὗ ἐξήντλησαν ἀγόνως τὰς προσπαθείας αὐτῶν εἰς τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ποντίφηκος, συνέστησαν προσωρινὴν κυβέρνησιν, καὶ ἀπετάθησαν εἰς τὴν γενικὴν ψηφοφορίαν διὰ τὴν ἐκλογὴν Ἐθνοσυνελεύσεως· ὅτε ἡ συνέλευσις αὕτη ἀπεφάνθη σχεδὸν παμψηφεὶ κατὰ τῆς πτώσεως τοῦ Πάπα, ὡς κοσμικοῦ ἡγεμόνος, ἐγγυωμένη ἐπισήμως τὴν πνευματικὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ, ὁ καρδινάλιος Ἀντωνέλλης παρασύρει τὴν παπωσύνην εἰς φανερὰν ἐπανάστασιν κατὰ τῶν ἀπαραγράπτων τοῦ ἔθνους δικαιωμάτων, καὶ περιπλέκει τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς ἐς ἀεὶ ἀξιοσεβάστου πνευματικῆς ταύτης ἐξουσίας, καὶ καλύπτεται ὑπὸ τὸ ἱερὸν ὄνομα αὐτῆς ὅπως ἐπιτελέσῃ πρᾶξιν, ἥτις ἐν παντὶ τόπῳ καὶ χρόνῳ ἐθεωρήθη πάντοτε ὡς τὸ μεγαλείτερον τῶν πολιτικῶν ἐγκλημάτων, ἤτοι νὰ παραδώσῃ τὸν τόνον του εἰς τῶν ξένων τὴν εἰσβολήν. Ἀποτείνεται εἰς τὰς καθολικὰς δυνάμεις, τὴν Αὐστρίαν, Γαλλίαν, Ἱσπανίαν καὶ Νεάπολιν, ὅπως ἐπιτύχῃ διὰ τῶν ὅπλων τὴν παλινόρθωσιν τῆς ἀπολύτου δυνάμεως τῆς Ἁγίας Ἕδρας, ἣν ἐμελέτα νὰ ἐξασκήσῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος, καὶ ἣν τῷ ὄντι μέχρι τοῦ νῦν ἐξασκεῖ. Ὅτε δὲ οἱ Γάλλοι ἐκανονοβόλησαν τὴν Ῥώμην καὶ κατέστρεψαν τὴν δημοκρατίαν, ὁ καρδινάλιος Ἀντωνέλλης παρατείνει ἐπιτηδείως τὴν ἐν Γαέτᾳ τοῦ Πάπα διαμονήν. Φέρεται μετὰ περιφρονητικῆς ψυχρότητος πρὸς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν κυβέρνησιν αὐτῆς. Ἐπιβάλλει αὐστηρὰς ποινὰς ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐν ταῖς ἐξαρχίαις. Καὶ καταδέχεται μὲν ἐπὶ μίαν στιγμὴν νὰ φανῇ ὅτι ἀκούει τὰς φιλελευθέρους συμβουλὰς τοῦ τότε προέδρου τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας Λουδουβίκου Βοναπάρτου, δίδων ἐγγράφως ὡς ἐξ οἰκείας προαιρέσεως ἀπατηλὰς ὑποσχέσεις, ἀλλ' ἀφίνει τὰ πάντα ἄνευ πραγματικῆς ἐφαρμογῆς, καὶ ἀναδιοργανίζει τὴν κυβέρνησιν καὶ

τὴν διοίκησιν ἐπὶ τῶν βάσεων τῆς κληρικῆς ἀπολυτοφροσύνης.

Ἐκτοτε βασιλεύει ἐν Ῥώμῃ μὲ ἰσχὺν ἀπεριόριστον· εἶναι ὁ ἐ ρ υ θ ρ ὸ ς Πάπας, ὡς λέγουσιν οἱ Ἰταλοὶ, ὑπαινιττόμενοι τὸ χρῶμα τῆς τηβέννου αὐτοῦ, καθὼς ὁ Ποντίφηξ εἶναι ὁ λ ε υ κ ὸ ς Πάπας. Ὡς καρδινάλιος - σύμβουλος τοῦ Κράτους, εἶναι ὁ μοχλὸς τῆς κυβερνήσεως, ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι ὑπουργοὶ δὲν εἶναι ἢ ἁπλοῖ ὑπάλληλοί του. Ἄλλως δὲ, ἡ διανομὴ αὕτη τῆς ἰσχύος εἶναι ἐν Ῥώμῃ πατροπαράδοτος. Παντοδύναμος, ἀνεύθυνος ὁ καρδινάλιος Ἀντωνέλλης, ἀντιπροσωπεύει μόνος τὸν ἡγεμόνα εἴς τε τὰ ἐσωτερικὰ καὶ τὰ ἐξωτερικά. Ὁμιλεῖ ἀντ' ἐκείνου, ἐνεργεῖ ἀντ' ἐκείνου, ἀποκρίνεται πρὸς τοὺς ξένους, ἄρχει τῶν οἰκείων· τέλος, ἐκφράζει ὅλας τὰς θελήσεις του, καὶ, τὸ συχνότερον, ἐπιβάλλει αὐτὰς εἰς αὐτόν. Ἀποτέλεσμα τῆς διοικήσεως ταύτης — οὐδεὶς δύναται τοῦτο ν' ἀρνηθῇ — ὑπῆρξαν ἡ καταστροφὴ τῶν οἰκονομικῶν, ἡ παραλυσία τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, ἡ παρακμὴ ὅλων τῶν τεχνῶν, ἡ παραβίασις πάντων τῶν δικαιωμάτων, ἡ καταπίεσις ὅλων τῶν ἐλευθεριῶν, ἡ δημόσιος ἀμάθεια καὶ ἀθλιότης, καὶ ἡ διπλῆ μάστιξ τῆς διαρκοῦς πολιορκητικῆς καταστάσεως καὶ τῆς ξένης κατοχῆς. Τὸ δὲ σπουδαιότερον, ὁ Ἐκκλησιαστικὸς οὗτος ἄρχων, ὅστις, ὡς ἐρρέθη, οὐδὲ ἱερεὺς εἶναι, περιέπλεξε τὴν τε ἀξιοπρέπειαν τῆς Ἁγίας Ἕδρας καὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν ζήτημα, τὸ ὁποῖον, ἄνευ τῆς ὀλεθρίας ἐπιῤῥοῆς αὐτοῦ, ἠδύνατο νὰ λυθῇ εἰρηνικῶς. Δύναται δέ τις νὰ εἴπῃ τοὐλάχιστον ὅτι ὑπηρέτησε τὸ κόμμα τῆς ἀντενεργείας; Καὶ τοῦτο εἶναι πολὺ ἀμφίβολον. Ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ Ἀντωνέλλη αἱ μυστικαὶ ἑταιρίαι ἠδραιώθησαν ἀσφαλέστερον, διακλαδωθεῖσαι καὶ μέχρι αὐτῶν τῶν ἀνωτέρων τάξεων τῆς κοινωνίας. Οὐδεὶς δ' ἐν Εὐρώπῃ ἀγνοεῖ, ὅτι παρὰ τῇ μιᾷ κυβερνήσει, ἥτις ὑποστηρίζεται διὰ τῶν ξένων λογχῶν, ὑπάρχει καὶ ἑτέρα λαθραία κυβέρνησις, οὐσιωδῶς ἐπαναστατικὴ, εἰς ἣν οἱ Ῥωμαῖοι ὑπακούουσι· καὶ ὅτι τὸ γενικὸν κατὰ τῆς θρησκευτικῆς πολιτικῆς μῖσος ἐκορυφώθη εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε αἱφνιδία τις ἀναχώρησις τῶν Γαλλικῶν στρατευμάτων ἤθελεν εἶναι ἀναποδράστως τὸ σύνθημα τρομερᾶς ἐπαναστάσεως, ἂν καὶ ἀπεσοβήθη εὐτυχῶς ὁ κίνδυνος οὗτος διὰ τῆς φρονήσεως, τῆς δικαιοσύνης, καὶ τῆς διπλωματικῆς ἱκανότητος τῆς συμβάσεως τῶν 15 σεπτεμβρίου τοῦ λήξαντος ἔτους. Καὶ ἐν τούτοις, ἡ ἰσχυρὰ καμαρίλλα, τῆς ὁποίας ὁ Ἀντωνέλλης εἶναι ὁ ἀρχηγὸς, καὶ ἥτις κάλλιον παντὸς ἄλλου σύνοιδε τὸ ἐπίφοβον τοῦτο ἐνδεχόμενον, τρέφει οὐδὲν ἧττον τὴν ὑβριστικωτέραν περιφρόνησιν πρὸς τοὺς Γάλλους, εἰς οὓς ὀφείλει τὴν ἑαυτῆς σωτηρίαν καὶ ἀσφάλειαν.

Γνωστὸν εἶναι πόσον ἡ καμαρίλλα αὕτη ἐξετίμησε τὰς παραστάσεις καὶ τὰς συμβουλὰς τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως. Ἡ γλῶσά της ὑπῆρξε πάντοτε ἡ ἑξῆς: «Οὔτε παραχωρήσεις, οὔτε ἐλευθέριοι μεταῤῥυθμίσεις, οὔτε κατάπαυσις τῶν καταχρήσεων, οὔτε μεταβολαὶ, οὔτε πρόοδος. Δ ὲ ν δ υ ν ά μ ε θ α (non possumus). Ἡ ἀπολυταρχία ἡμῶν θεία· οἱ τρὶς ἑκατομμύριοι ὑπήκοοι ἡμῶν εἶναι διὰ παντὸς προωρισμένοι νὰ χορηγῶσι τὴν δαπάνην τῆς πολυτελείας ἡμῶν, καὶ νὰ ὑπομένωσι τὴν ἡμετέραν δεσποτείαν. Ἡ ἐπιθυμία αὐτῶν εἰς τὸ νὰ ὑψωθῶσιν εἰς τὴν τάξιν πολιτῶν Κράτους ἐλευθέρου ἦν τερατώδης καὶ ἀνόσιος· ἡ οὐτοπία αὐτῶν εἰς σύστασιν τακτικῆς κυβερνήσεως καὶ διοικήσεως εἶναι στασιαστική. Ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐπικράτεια εἶναι Ἐκκλησιαστικὸν προπατορικὸν κληρονόμημα· οἱ κάτοικοι, ὡς ἡ γῆ, ἀνήκουσι τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτῶν νὰ ἦναι αὐτεξούσιοι, ἢ ν' ἀνήκωσιν εἰς τὴν μεγάλην Ἰταλικὴν πατρίδα, εἶναι σατανικὴ ἔμπνευσις . . .»

Τὸ οἰκτρότερον δὲ, τοῦ λαοῦ ἡ ὀργὴ καὶ ἀγανάκτησις ἐδύνατο νὰ ἐπεκταθῇ καὶ μέχρι αὐτοῦ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἐκκλησίας, μέχρι τοῦ Ποντίφηκος, τοῦ τόσον ἄλλοτε ἀξιοσεβάστου καὶ τοιούτου ἀκόμη, τοῦ ὁποίου τὰς ἀρετὰς ἀμαυροῖ ἡ ἀδυναμία. Διὸ καὶ οἱ εἰλικρινέστατοι καθολικοὶ θεωροῦσι τὸν καρδινάλιον Ἀντωνέλλην, ὡς τὸ κακὸν τῆς παπωσύνης δαιμόνιον. Εὗρεν ἀντίστασιν καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ Συμβουλίου τῶν καρδιναλίων. Ἡ καλλιτέρα μερὶς τοῦ Ἰταλικοῦ κλήρου εἶναι κατ' αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἀμερόληπτοι συμφωνοῦσιν ὅτι, κατὰ συνέπειαν τῆς ἐκμέτρου ταύτης πολιτικῆς καὶ τῆς ἀρνήσεως πάσης ἀρχῆς καὶ παντὸς δικαιώματος, ἐφ' ὧν αἱ νεώτεραι κοινωνίαι ἐρείδονται, ἂν οὐχὶ ἡ θρησκεία, ἀλλὰ μέγα μέρος τῆς ἰσχύος τῆς Ἁγίας Ἕδρας διατρέχει τὸν μεγαλείτερον κίνδυνον, ἢ ὅσον ἤθελε διατρέξει ἐκ τῶν προσβολῶν τῶν σκληροτέρων αὐτῆς πολεμίων.

Ἐῤῥέθησαν πολλὰ περὶ τῆς ἱκανότητος τοῦ καρδιναλίου ὑπουργοῦ, καί τινες μάλιστα τὸν παρέβαλον πρὸς τὸν Μαζαρῖνον· ἀλλὰ δὲν εἶναι σπουδαῖος οὗτος ὁ παραλληλισμός. Ὁ Μαζαρῖνος, ὅπως δήποτε, ὑπηγόρευσε τρόπον τινὰ εἰς τὴν Εὐρώπην τὴν συνθήκην τῆς Οὐεστφαλίας καὶ τὴν εἰρήνην τῶν Πυρηναίων. Τοῦ δὲ Ἀντωνέλλη πᾶσαι αἱ πολιτικαὶ δοξασίαι περιορίζονται εἰς τὴν ὅλως ἀρνητικὴν ταύτην θεωρίαν, ὅτι ἡ ἀπόλυτος ἀπραξία ἀποτελεῖ τὸ μεγαλεῖον τῆς Παπικῆς Κυβερνήσεως. Ὅ,τι δὲ γνωρίζει εἶναι νὰ ὑπεκφεύγῃ τὰ ζητήματα, νὰ παρατείνῃ τὰς ὑποθέσεις, νὰ ἐνοχλῇ μάλιστα τοὺς διπλωμάτας, καὶ γενικῶς ν' ἀποκρίνηται ὄ χ ι εἰς πάσας τὰς παρατηρήσεις καὶ πάσας τὰς συμβουλὰς τῆς Εὐρώπης. Εἶναι δὲ ἐκτὸς ἀμφιβολίας, ὅτι πρὸς τοῦτο δὲν ἀπαιτεῖται μέγας νοῦς, ἀλλ' ἐπιτηδεία καὶ τυφλὴ ἰσχυρογνωμοσύνη. Γνωστὸν δὲ εἶναι ὅτι ὁ νῦν ἀνταγωνιστὴς αὐτοῦ εἶναι ὁ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργὸς καρδινάλιος Μερῶδ, ἀλλ' ἀμφιβάλλεται ἂν θὰ κατορθώσῃ οὗτος νὰ τὸν ὑποσκελίσῃ. Περιπλέον ὅμως καὶ ἡ ἀλλαγὴ αὕτη τῶν προσώπων ἂν γείνῃ, δὲν θέλει φέρει καὶ ἀλλαγὴν πολιτικῆς, ἐφ' ὅσον τὰ γενναῖα φρονήματα τοῦ Πάπα παραλύουσιν αἱ περιστοιχίζουσαι αὐτῶν ὑπερφίαλοι ἐπιῤῥοαί.

Τῷ 1855 ἐγένετο ἀπόπειρα δολοφονίας κατὰ τοῦ καρδιναλίου Ἀντωνέλλη. Ὁ γνωστὸς Γάλλος

Ἀβοὺ ἀναφέρει κακεντρεχῶς, ὅτι ἡ ἀπόπειρα αὕτη ἐγένετο παρά τινος βλακὸς, ὡπλισμένου διὰ περώνης. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος, εἴτε ἦτο σπουδαία ἡ ἀπόπειρα αὐτοῦ, εἴτε οὐχὶ, κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Ὁ αὐτὸς Ἀβοὺ, ὅστις, ἐν παρενθέσει, δὲν ἁμαρτάνει ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς φιλορρησύνης του πρὸς τὸν παντοδύναμον ὑπουργὸν, σκιαγραφεῖ τὸν ἄνδρα, ὡς ἐφεξῆς.

« Ὁ καρδινάλιος Ἀντωνέλλης διατηρεῖται εἰσέτι ἀκμαῖος. Τὸ σῶμα αὐτοῦ εἶναι εὔκαμπτον καὶ εὔρωστον, καὶ ἡ ὑγεία του ὁρεινή. Τὸ πλατὺ μέτωπον, οἱ λάμποντες ὀφθαλμοὶ, ἡ ἐν εἴδει ῥάμφους ἀετοῦ ῥὶς, καὶ ὅλον ἐν γένει τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐμπνέουσιν ἔκπληξιν. Ὑπάρχει ὡς ἀστραπή τις ὀξυνοίας ἐπὶ τῆς μελαγχροινῆς καὶ σχεδὸν μαυριτανικῆς ταύτης μορφῆς. Ἀλλ' ἡ βαρεῖα σιαγὼν, οἱ μακροὶ ὀδόντες καὶ τὰ χονδρὰ χείλη του ἐκφράζουσι ὑπουργὸν, ἐγκεντρισμένον ἐπὶ ἀγρίου (Ἀ β ο ὺ, Ῥ ω μ α ϊ κ ὸ ν ζ ή τ η μ α.).»

Τὸ σκιαγράφημα τοῦτο δὲν εἶναι φίλου, ὡς εἶναι εὔκολον νὰ μαντεύσῃ τις πόῤῥωθεν. Ἀλλ' ὁ διάσημος ὑπουργὸς ἔχει ὀλιγίστους φίλους· εἶναι μάλιστα δύσκολον νὰ εὕρῃ τις δημόσιον ἄνδρα, διεγείραντα τοσαῦτα μίση καθ' ἑαυτοῦ, ὅσον ὁ καρδινάλιος Ἀντωνέλλης. Ἡ περιουσία αὐτοῦ εἶναι πολυτάλαντος, καὶ τοῦ κατηγοροῦσιν ὅτι τὴν αὐξάνει ὁλονέν. Ἴσως ἐν τῇ μικρᾷ ταύτῃ βιογραφίᾳ εὕρῃ τις τὴν ἔκφρασιν αὐστηρότητος, ἀπαδούσης πρὸς τὰς ἡμετέρας ἕξεις. Ἀλλὰ κατηγοροῦμεν τὸν πέραν τοῦ δέοντος διάσημον ὑπουργὸν, ὅτι ἔφθειρε πᾶν ὅ,τι ὑπάρχει καλλίτερον· ἡ φθορὰ αὕτη εἶναι ἡ χειροτέρα πασῶν.

« Corruptio optimi pessima ».

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

Γ. ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

ΦΑΙΔΩΝ ΚΑΙ ΑΣΤΡΑΙΑ.

ΠΟΙΗΜΑ
ΕΙΣ ᾌΣΜΑΤΑ ΤΡΙΑ
ΥΠΟ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΣΑΜΑΡΤΣΙΔΟΥ.

Τὸ νέον τοῦτο προϊὸν τῆς γονίμου καὶ πλουσίας τοῦ Κ. Χ. Σαμαρτσίδου Μούσης, ἐν ᾧ ᾄσματα ἀηδόνος συνοδεύουσι πληξικαρδίους ἤχους κινύρας, πολλοὶ τῶν ἀναγνωστῶν ἡμῶν ἔσχον ἤδη τὸ εὐτύχημα ἵν' ἀναγνώσωσιν ἐν τῇ ΕΠΤΑΛΟΦΩ, ἐν ᾗ πρῶτον ἀλλοτε κατεχωρήθη. Ὁ ποιητὴς, ἑπόμενος ταῖς προτροπαῖς πολλῶν φίλων, ἐξέδωκεν ἐπ' ἐσχάτων αὐτὸ καὶ εἰς ἰδιαίτερον βιβλιάριον, ἐν ᾧ προλογιζόμενος παραδίδει τοῦτο εἰς τὸ δημόσιον μετὰ μετριοφροσύνης ὡς μέσον τι διασκεδάσεως ἐφημέρου τῶν ἀναγνωστῶν του. Τὴν ἰδέαν ταύτην τοῦ Κ. Χ. Σαμαρτσίδου μὴ παραδεχόμενοι, θεωροῦντες δὲ τὸ ποιημάτιον τοῦτο οὐκ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα, ἀλλὰ κτῆμα ἐς ἀεὶ, ἐλάβομεν ἀνὰ χεῖρας τὸν κάλαμον ὅπως ἀποπειραθῶμεν μικράν τινα ἀνάλυσιν τοῦ ποιήματος τούτου, καὶ ἐκφράσωμεν τὴν τέρψιν, ναὶ μὴν καὶ τὸν θαυμασμὸν, ὃν ἠσθάνθημεν κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ. Ἀλλ' ἄναυδος ἐπὶ πολλὰς ὥρας διέμενεν ὁ κάλαμος ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν, φοβούμενος μὴ διὰ βεβήλου γλώσσης μιάνῃ τὰς καλλονὰς αὐτοῦ, ὅτε ἐπιστολή τις ἀξιολόγου καὶ εὐφυοῦς νεανίου, τοῦ φίλου ἡμῶν Κ. Ἀναστασίου Ἰγγλέση, κριτικὴν ἀνάλυσιν τοῦ ποιήματος ποιοῦσα, ἀπεστάλη ἡμῖν καὶ διηυκόλυνε πλέον ἢ κατὰ τὸ ἥμισυ τὸ δυσχερὲς τοῦτο ἡμῶν ἔργον. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἄσμενοι καταχωροῦμεν ἐν τῇ ΝΕΑ ΕΠΤΑΛΟΦΩ, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὡς ἀναλύουσαν καλῶς τὸ ῥηθὲν ποίημα, ἀφ' ἑτέρου δὲ, ἐπιθυμοῦντες ἵνα παρουσιάσωμεν εἰς τὸ δημόσιον τὸν πρωτοφανῆ μὲν, ἀλλὰ δόκιμον κάλαμον τοῦ ἡμετέρου φίλου. Ἰδοὺ αὕτη:

Τοῖς Κυρίοις Συντάκταις τῆς «Νέας Ἑπταλόφου.»

Προβαλλόμενοι τὴν σύμπραξιν ἡμῶν πρὸς ἔλεγχον τῶν ἑκάστοτε εἰς τὸ δημόσιον ῥιπτομένων διανοητικῶν ἔργων, καὶ ἑπόμενοι τῇ ἀρχῇ, δι' ἧς κρεῖττον ἡ τούτων ἐπιτυγχάνεται βάσανος, καὶ πᾶσα περὶ αὐτῶν κρίσις ὀρθή τε καὶ ἀνεπισφαλὴς δοκιμάζεται, οὐδαμῶς πρὸς τοῖς δε φεισόμεθα τῶν δικαίων ἐπαίνων πρὸς τοὺς αὐτουργοὺς παντοσδήποτε πνευματικοῦ προϊόντος, τερπνοῦ καὶ ὠφελίμου, ἡγούμενοι ἀεὶ δικαίαν καὶ προσήκουσαν τὴν σύστασιν τῇ κοινῇ προστασίᾳ καὶ ὑπολήψει τῶν καλὰ περὶ αὐτῆς προοιωνιζομένων.

Καὶ πρῶτον εἴπωμεν βραχέα τινὰ ἐπὶ τοῦ ἀρτίως ἐμφανισθέντος ποιήματος τοῦ Κ. Χ. Σαμαρτσίδου, ἐπιγραφομένου «Φαίδων καὶ Ἀστραία.» (α)

Τὸ ποιημάτιον τοῦτο, προσόμοιον τὰ πολλὰ τῇ τέχνῃ τῶν Ἀρχιλόχων καὶ λοιπῶν, μετὰ περιγραφῶν καὶ ἐλεγειῶν ἐξαιρέτων, οὐδόλως ἀπολείπεται ἐκείνης καὶ τὸ πνεῦμα. Ἐν τούτῳ ἄπλετος, ἀλλ' ἐμβριθὴς φαντασία, ὑπὸ ζωηρᾶς ποιήσεως συμπαρομαρτουμένη, συνέλαβε καὶ ἀπεκύησεν ἔργον, φέρον δίγα τοὺς λαμπροὺς ἑκατέρας αὐτῶν χαρακτῆρας. Ἐνῷ δὲ, ὅπερ πλειστάκις συμβαίνει, τὸ ποιητικὸν μεγαλεῖον, δεσμευόμενον ὑπὸ τῆς λέξεως, πίπτει ἀναγκαίως εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο κυρίως, εἰς ὃ ἡ ἐξόρμησις τοῦ ποιητικοῦ πυρὸς ὑψηλότερον ἀφικνεῖται, οὐδὲν ἧττον καθορᾷ τις ἐν αὐτῷ ἔστιν ὅπου συνάμφω συμβαδίζοντα μεθ' ἁρμονίας καὶ χάριτος. Καὶ καθόλου μὲν ἡ τοῦ Μύθου πλοκὴ ἐπέτυχεν, ἅτε ὡσαύτως ποιητικὸν ἐνιαχῇ διάφορον ἐξεγείρουσα, καὶ εἰς δέσιν καὶ λύσιν προσφυῶς παρισταμένη, ἀλλ' ὅμως τὸ ποίημα τοῦτο, εἰς δράμα τι ἀμέσως μεταβαλλό-

(α) Σ. Σ. Ἐνταῦθα γίνεται ὑπὸ τοῦ Κ. Α. Ἰγγλέση ἡ ἀνάλυσις τῶν περιεχομένων, ἣν παρελείψαμεν ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τόπου, καθόσον μάλιστα κατωτέρω ἐκτίθεται ὑφ' ἡμῶν πλατύτερον ἡ ὑπόθεσις τοῦ ποιήματος.

μενον, δύναται ἀναγνωσθῆναι μετὰ πλείονος τέρψεως καὶ ἀποτελέσματος. Οὐδὲν δὲ ἄπορον, ἐὰν ἴδωμεν τὸν Κ. Σαμαρτσίδην, ἢ ἄλλον τινὰ, μεταskευάζοντα τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν εἰς τύπον δραματικόν· ἀσμενοι ἐπευφημήσομεν αὐτόν. Ἡ γλῶσσα ἡμῶν δεῖται ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τῆς δραματικῆς ποιήσεως, ἧς ἄνευ οὐδέποτε τελειοῦται, οὐδ' ἐπαίρεται ἐπὶ τὸ σημεῖον, εἰς ὃ πάντες ἐνατενίζουσι. Διόπερ εὐκταιότατον ἂν εἴη, εἴπερ οἱ πλεῖστοι τῶν δυναμένων ἐνησχολοῦντο εἰδικῶς εἰς τὸ δραματικὸν εἶδος τῆς ποιήσεως.

Τελευταῖον ἐῶντες εἰς τὴν ε ὐ α ι σ θ ὼ τῶν φιλοκάλων ἀναγνωστῶν τῆς «Νέας Ἑπταλόφου» τὴν περαιτέρω ἐπιδοκιμασίαν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος πονήματος, ἐν ᾧ ἄριστα εἰκονίζεται ὁ θρίαμβος τῆς ἀρετῆς τοῦ ἠθικοῦ ἔρωτος, καταλήγομεν ἐνταῦθα, ἐπιφυλαττόμενοι ἵνα ἐν καιρῷ ἐξυφάνωμεν τὸν τοῦ ποιητοῦ ἔνδικον ἔπαινον. Α. Σ. ΙΓΓΛΕΣΗΣ.

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ φίλος Ἰγγλέσης· συγγνωσθήτω δὲ καὶ ἡμῖν ὅπως ἐκθῶμεν συντόμως πως τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ποιήματος τούτου, ὅπερ ἀνάγεται, καθ' ἡμᾶς τοὐλάχιστον, εἰς τὰ μυθιστορικὰ ἢ ῥωμαντικὰ ἔπη, ὧν ὁ πρῶτος ἐφευρετὴς, ὁ πολὺς λέγεται Σεξπῆρος. Ἰδοὺ ἡ ὑπόθεσις.

« Φιλικὴ συνέδεέ ποτε σχέσις τὰς οἰκογενείας τοῦ Φαίδωνος καὶ τῆς Ἀστραίας. Ἀλλ' ὁ πατὴρ τοῦ Φαίδωνος Νικίας, παραλόγους συλλαβὼν ὑπονοίας κατὰ τοῦ πατρὸς τῆς Ἀστραίας, ὡς συκοφαντήσαντος τὴν σύζυγον αὐτοῦ Κλεονίκην, ἐμονομάχησε μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐβύθισε τὴν σπάθην του εἰς τὸ αἷμα ἐκείνου, ὅστις ἀποθνήσκων κατέλιπε τῇ συζύγῳ αὐτοῦ ἔγγραφον ἀπόδειξιν τῆς ἀθωότητός του. Μικρὸν μετὰ ταῦτα ἀπέθανε καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Νικίου, ἀμείλικτος δ' ἔχθρα ἐχώρισε τοῦ λοιποῦ τὰς ἄλλοτε φίλας οἰκογενείας· ἀλλ' ὁ Φαίδων καὶ ἡ Ἀστραία, ἐν τῇ παιδικῇ καὶ ἀδόλῳ ἡλικίᾳ εὑρισκόμενοι, οὐδὲν ἠσθάνοντο ἐκ τῆς ἔχθρας τῶν γονέων, συναντώμενοι δὲ εἰς τὰ πεδία, εἰς τα ῥυάκια, εἰς τὰ δάση συνήνουν τὰς ἀθῴας αὐτῶν παιδιὰς, καὶ ἡ συνένωσις αὕτη ἔθηκεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν τὴν πρώτην τοῦ ἔρωτος κρηπῖδα. Ἀμφότεροι φίλοι τοῦ ὡραίου, ἀμφότεροι τῆς φύσεως θαυμασταὶ, ἀμφότεροι ἀρυόμενοι τὰς ἐμπνεύσεις αὐτῶν ἐκ τοῦ ἐκτυπώματος τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ, ζωγράφος ὁ μὲν, ποιήτρια ἡ δὲ, ἐλάλησαν κατὰ τὴν ἄνοιξιν τοῦ πρώτου κάλυκος τῆς νεότητος αὐτῶν σιωπηλῶς τὴν γλῶσσαν τοῦ ἔρωτος διὰ τῶν ἀνθέων· ἀλλ' ἐπῆλθε στιγμὴ, καθ' ἣν ὁ Φαίδων παρὰ τὸν τάφον τοῦ πατρὸς τῆς Ἀστραίας ἀνεμνήσθη τῶν πρώτων αὐτοῦ ἐντυπώσεων, καὶ φθόγγος, ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ προϊὼν, ἔφερεν εἰς τὰ χείλη του τὴν λέξιν: ἀγαπῶ, εἰς ἣν ἕτερόν τι στόμα ἀπεκρίθη ἐπίσης: ἀγαπῶ, πρὸς μέγα θάμβος τοῦ Φαίδωνος· στρέφει ὁ Φαίδων καὶ ἀναγνωρίζει τὴν Ἀστραίαν, καὶ ὅρκοι ἔρωτος, αἰωνίας πίστεως ἀνταλλάσσονται, καὶ γονυπετεῖς καὶ καρδιοπάλλοντες τελοῦσιν ἐνώπιον τοῦ Πλάστου καὶ τοῦ ἀπείρου μυστηριώδη γάμον. Ἀλλὰ, μετὰ παρέλευσιν καιροῦ, ὁ Φαίδων λαμβάνει διαταγὴν παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἵνα πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ μεταβῇ εἰς Ῥώμην· μάτην ὁ Φαίδων πίπτει εἰς τοὺς πόδας τοῦ πατρός του, ἐξομολογούμενος τὸν ἔρωτά του καὶ ἐξαιτούμενος ὅπως μείνῃ· ὁ γέρων μένει ἄκαμπτος, καὶ ἓν ψυχρόν: ληξμόνησον ἐκείνην καὶ ὑπάκουσον, παγετωδῶς ἀποσβεννύει τὴν ἐπιμονὴν τοῦ Φαίδωνος. Οἱ δύο ἐρασταὶ ἀποχαιρετῶνται σπαραξικαρδίως, λαμβάνοντες πρὸς ἀνάμνησιν ἡ μὲν βαστρύχους δύο τῆς κεφαλῆς ἐκείνου, ὁ δὲ ῥόδον, ὃ ἀρτίως ἐδρέψατο ἐκείνη. Ἐπιβαίνει ὁ Φαίδων τοῦ πλοίου, καὶ ἐκεῖθεν ἀποχαιρετᾷ τὰς πατρῴας ἀκτὰς, τὴν φίλην, καὶ τὴν πατρίδα, θαλερὰ καὶ τηξικάρδια χέων δάκρυα, καὶ ἀφικνεῖται εἰς Ῥώμην, ἔνθα καταλύει εἰς τὸν οἶκον ἀρχαίου φίλου τοῦ πατρός του, περικαλλῆ καὶ ἐπέραστον ἔχοντος θυγατέρα, ὀνόματι Θελξινόην· ἐρωτύλη πρότερον οὖσα ἡ νεάνις καὶ παίζουσα μετὰ τοῦ ἔρωτος καὶ τῶν ἐραςῶν, αἰσθάνεται τὸ πρῶτον εἰς τὴν ὄψιν τοῦ Φαίδωνος τὴν ἱερὰν τοῦ ἔρωτος φλόγα· ἀλλ' ὁ Φαίδων, ὅλος εἰς τὴν ἀνάμνησιν τοῦ πρώτου αὐτοῦ ἐνδάλματος, θρηνεῖ μακρὰν αὐτοῦ ἐπὶ δύο ἔτη, διατελῶν ἀπαθὴς εἰς τὰ θέλγητρα τῆς Θελξινόης· ἀλλ' ἡ πηγὴ τῶν δακρύων του ἐξηράνθη, ἡ παγετώδης αὐτοῦ καρδία ἐπιθυμεῖ νὰ θερμανθῇ, καὶ ἡμέραν τινὰ ἀποφράδα ὁ Φαίδων ἐναποτυποῖ εἰς τὴν παρειὰν τῆς νεάνιδος φίλημα, καὶ αἱ δύο αὐτῶν συγκλείονται ἀγκάλαι, καὶ ἡ Ἀστραία λησμονεῖται . . . Ἀλλ' ἐνῷ ταῦτα ἐν Ῥώμῃ συμβαίνουσι, κλινήρης πίπτει ἡ μήτηρ τῆς Ἀστραίας, καὶ ἐπιθάνατος οὖσα, καλεῖ τὸν Νικίαν, δεικνύει αὐτῷ τὸ ἀθωωτικὸν τοῦ συζύγου της ἔγγραφον, πικρὰ δάκρυα μεταμελείας ἐκρέουσι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, καὶ ὑπόσχεσις ἱερὰ δίδεται ἐνώπιον τῆς ἐπιθανατίου κλίνης, ὅτι συζευχθήσονται τὰ δύο αὐτῶν τέκνα. Μετ' ὀλίγον ἡ Ἀστραία, μαντεύσασα τὴν ἀπιστίαν τοῦ ἐραστοῦ, μεταβαίνει εἰς Ῥώμην, ἔνθα ἡτοιμάζετο ἡ γαμικὴ πομπὴ τοῦ ἀπίστου Φαίδωνος μετὰ τῆς Θελξινόης. Ἐπέρχεται τέλος ἡ ἡμέρα τοῦ γάμου, τὸ πλῆθος συῤῥέει εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ μετ' αὐτοῦ ἄγνωστός τις καὶ κεκαλυμμένος ἱππότης· ἄρχεται τὸ μωστήριον, καὶ ὁ ἱππότης ταράσσεται· ὅτε δὲ ὁ ἱερεὺς προφέρει τὴν λέξιν: στέφεται, φωνή τις βροντώδης κραυγάζει: στῆθι, καὶ ὁ ἱππότης, ἀφαιρῶν τὸν μανδύαν του, ἀφίνει νὰ φανῶσι παρθενικὰ στήθη, καὶ ὁ Φαίδων ἀναγνωρίζει τὴν Ἀστραίαν, ἥτις τῷ ἐπιστρέφει τοὺς βοστρύχους του, ἀπαιτοῦσα ὀπίσω τὸ ῥόδον της, καὶ ἀπολύουσα ἐκείνον τῶν ὅρκων του· λειποθυμεῖ ὁ Φαίδων, φεύγει ὡς ἀστραπὴ ἡ Ἀστραία, συνέρχεται ὁ Φαίδων, τὴν ζητεῖ· ἀλλ' ἡ Ἀστραία ἐγένετο ἄφαντος· ὁ ἐπίορκος γάμος διαλύεται. Ἡ Ἀστραία, ἐπανελθοῦσα εἰς τὴν πατρίδα της, ἀποθνήσκει, καὶ ὁ Φαίδων, ἐπανελθὼν καὶ οὗτος, τήκεται καὶ μαραίνεται ἐπὶ τρία ὅλα ἔτη, τρεφόμενος διὰ δακρύων. Τέλος, αἰσθανόμενος ἐγγίζοντα τὸν θάνατόν του, μεταβαίνει, ὁδηγηθεὶς κατὰ παράκλησίν του ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, εἰς τὸν τάφον τῆς Ἀστραίας,

ἔνθα ἀποθνήσκει, ἄδμητον καταλιπὼν πένθος εἰς τὸν πατέρα αὐτοῦ.»

Τοιαύτη ἡ ὑπόθεσις τοῦ ποιήματος, ἐξ ἧς ὁ ποιητὴς συνέπλεξε 864 στίχους, νεανικῆς ὅλως ἀποστάζοντας χάριτος· ἐξαιτούμεθα δὲ συγγνώμην ἂν ὁ ἄχαρις ἡμῶν κάλαμος ἐκλείδωσέ που τὴν αἰγλήεσσαν περιβολὴν τοῦ πονήματός του, ἐπὶ τὸ πεζώτερον οὕτως ἐκθεὶς τὴν ὑπόθεσιν. Εἰκόνες πλούσιαι, περιγραφαὶ ζωηραί, φαντασία γόνιμος, ὑπόθεσις εὖ μάλα πεφιλοτεχνημένη, πλῆθος κοσμητικῶν ἐπιθέτων, γλῶσσα κομψοπρεπής, στιχουργία ἀπαραβίαστος καὶ οἱονεὶ ῥέουσα, ἰδοὺ τὰ ἀναμφίριστα πλεονεκτήματα τοῦ ποιήματος τούτου, ἐν ᾧ ὁ ποιητὴς ἀνέμιξε τὸν δεκαπεντασύλλαβον στίχον πρὸς τὸν Ἰαμβικόν, ποῦ μὲν ἀκατάληκτον, ποῦ δὲ ὑπερκατάληκτον, ποῦ δὲ καταληκτικὸν εἰς συλλαβήν, ποῦ δὲ τέλος ἐκ δύο πενθημιμερῶν συνιστάμενον. Νομίζομεν ὅτι δὲν εἴμεθα ὑπερβολικοὶ εἰς τοὺς ἐπαίνους ἡμῶν, ἂν εἴπωμεν ὅτι καθ' ὅλα τὰ διάφορα ταῦτα μέτρα ὁ Κ. Χ. Σαμαρτσίδης ἐπέτυχε θαυμάσια, δραξάμενος ἁπανταχοῦ τῆς ὁμοιοκαταληξίας· τὰ πάντα ὁμαλά, λεῖα, σαφῆ, εἰ καὶ ὑψηλὰ καὶ ποιητικώτερον ἐκπεφρασμένα.

Ταῦτα μὲν ἐν γένει περὶ τοῦ ποιήματος· ἐπεθυμοῦμεν δὲ, εἰ τὰ στενὰ τοῦ ἡμετέρου Περιοδικοῦ συνεχώρουν τοῦτο, ἵνα ἀναλύσωμεν ἕκαστον στίχον τοῦ ποιήματος τούτου, θαυμάζοντες τὸ ἐν πᾶσιν ὡραῖον καὶ ὑψηλόν. Ἀλλ' ὅπως δήποτε δὲν δυνάμεθα νὰ μὴν ἀναφέρωμεν τεμάχιά τινα, μὴ ἐκλέγοντες, ἀλλ' ἐκ τοῦ προχείρου λαμβάνοντες, διότι ἡ ἐκλογὴ ἀποβαίνει περιττὴ ἐπὶ ὅλου τελείου καὶ ἀμώμου. Καὶ πρῶτον μὲν ἀναφέρομεν τὴν περιγραφὴν ἐκείνην τοῦ οἴκου τῆς Ἀστραίας, ἥτις ἀποπνέει ἀφέλειαν καὶ φυσικὴν χάριν, ὅλως Θεοκρίτειον:

Ἐπὶ γηλόφου φαιδροῦ, χλοώδους,
ἐν μέσῳ κήπου τερπνοῦ, εὐώδους,
βρίθοντος δάφνης, πορτοκαλέας,
ὁ οἶκος ἔκειτο τῆς Ἀστραίας.

Ἐμοσχοβόλουν ἐκεῖ τὰ ἴα,
ἐκεῖ τὰ κρίνα ἐμοσχοβόλουν,
καὶ ὅτε ἔαρος ἦν πρωΐα,
ἀπὸ τὴν ὀρόσον ἐφεγγοβόλουν.

Δάση κατάσκια ἦσαν πέριξ,
ἐνδιαιτήματα ἀηδόνων,
ὅπου ζεφύρων ἐπέτα πτέρυξ
μετὰ τὰ ὕψη σφοδρῶν χειμώνων.

Ἀπὸ τὰ ὕψη ὕδατα κρύα
ἐκυλινδοῦντο μετὰ ψιθύρου,
καὶ πέραν ἔλαμπε παραλία,
τὸ χρῶμα φέρουσα τοῦ σαπφείρου.

Ἀλλ' ἰδοὺ ἕτεροι στίχοι, ἀναμιμνήσκοντες τοὺς ἀρχαίους χοροὺς τῶν δραματικῶν ποιητῶν, ἐν οἷς τὸ ἀβρόχαρι καὶ μελαγχολικὸν συμπλέκονται συναλλήλως, ἀποτελοῦντα δυάδα ἐναρμόνιον:

Ὡς τὸ φυτὸν ὁ ἄνθρωπος τὸν κάλυκά του ἔχει·
εἶναι ἡ πρώτη του αὐγὴ ὁ κάλυξ· ἡ νεότης
ἐπέρχεται· ὁ κάλυξ του φυλορρόει καὶ τρέχει,
καὶ φεύγει ἀνεπιστρεπτεὶ ἡ πρώτη ἀθωότης.

Ἀλλὰ τὸ ἄνθος ἤκμασεν; ἐπῆλθεν ἡ νεότης;
Ἡ καλλονὴ, τὸ ἄρωμα καὶ τῆς ζωῆς τὸ χρῶμα
κοσμεῖ τὸ ἄνθος· μειδιᾷ ἡ χάρις ἡ ἀβρότης,
καὶ χέει θεῖον ἄρωμα, τὸν ἔρωτα, τὸ ὄμμα.

Τοῦ ἄνθους ὅμως κύκλωθεν ἡ καταιγὶς γογγύζει,
τὴν φθίσιν καὶ τὸν μαρασμὸν τοῦ ἄνθους ἀπειλοῦσα·
μετ' οὐ πολὺ ἐκρήγνυται, πίπτει χαμαὶ, θερίζει
τὸ ἄνθος, καὶ ἡ καλλονὴ ἐπέρχεται πενθοῦσα.

Οὕτω καὶ τὴν νεότητα ἐπαπειλοῦν τὰ πάθη·
ἡ καταιγὶς των ἐπ' αὐτῶν ἐκρήγνυται ταχεῖα
καὶ ἡ νεότης ὠχριᾷ, τοῦ τάφου δὲ τὰ βάθη
δέχονται μόνον λείψανα πολυπαθῆ καὶ κρύα.

Λυπούμεθα διότι ἀναγκαζόμεθα ἑκόντες ἄκοντες ἵνα παύσωμεν ἐνταῦθα τὴν καταχώρησιν ἐκ τῶν σίχων τοῦ ποιήματος· ἀλλ' ἐπαναλέγομεν, ὅτι ὅστις θέλει νὰ ἴδῃ σκηνὴν ἀγνοῦ ἔρωτος, μετ' ἀμιμήτου ἀφελείας καὶ χάριτος παρισταμένην, πρέπει ν' ἀναγνώσῃ τὴν ἐν τῷ Β'. τοῦ πρώτου ἄσματος ἐρωτικὴν συνέντευξιν καὶ πρώτην ὁμολογίαν τῶν δύο νέων, πρὸς ὧν τὴν συνέντευξιν ἐμειδίασε καὶ συνήνεσε καὶ αὐτὴ ἡ Θεότης· ὅστις θέλει νὰ ἴδῃ σκηνὴν ἐρωτικῆς ἐξάψεως καὶ πάθους αἰσθήσεων φλογεροῦ, πρέπει ν' ἀναγνώσῃ τὴν συνέντευξιν τοῦ Φαίδωνος μετὰ τῆς Θελξινόης, τοῦ ἀποκοιμήσαντος τὸ ἄγνὸν τῆς καρδίας, χάριν τῶν αἰσθήσεων, μετὰ τῆς δαπανησάσης εἰς τοὺς πολλοὺς ἔρωτας τὴν καρδίαν· ὅστις θέλει νὰ ἀναγνώσῃ τρομερὰν σκηνὴν, ὀρθοῦσαν τὰς τρίχας ὑπὸ φρίκης, ἃς προστρέξῃ εἰς τὴν παράστασιν τῆς Ἀστραίας κατὰ τοὺς γάμους τοῦ Φαίδωνος καὶ Θελξινόης· ὅστις θέλει τέλος νὰ ἐκχέῃ θαλερὰ δάκρυα, ἃς ἰδῃ τὸν ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς Ἀστραίας θάνατον τοῦ Φαίδωνος. Τελευταῖον, εἴμεθα καὶ ἡμεῖς τῆς γνώμης τοῦ φίλου Α. Ἰγγλέση ἵνα μετασκευασθῇ τὸ ποίημα τοῦτο εἰς δραματικόν τι ἀριστούργημα, ἐξωραΐσον τὴν Ἐθνικὴν ἡμῶν σκηνήν.

ΥΓΙΕΙΝΗ.

Περὶ Θηλασμοῦ.

Τιθεμένου ζητήματος ἂν διὰ τὰ νεογνὰ προτιμότερον εἶναι τὸ γάλα γυναικὸς, ἢ ζώου τινὸς, αἰγὸς π. χ. ἢ ἀγελάδος, οὐδεμία ἀμφιβολία πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ὅτι προτιμότερον εἶναι τὸ πρῶτον· διότι ἡ τροφὴ αὕτη εἶναι ἐπίτηδες κατεσκευασμένη δι' αὐτὸ, καὶ ἔχει χημικὴν σύνθεσιν, ἁρμόζουσαν εἰς τὰ πεπτικὰ αὐτοῦ ὄργανα μᾶλλον τοῦ γάλακτος ἑτέρου ζώου. Ἐπιτυγχάνει μὲν πολλάκις καὶ τὸ τελευταῖον, διότι πολλὰ παιδία ηὐξήνθησαν δι' αὐτοῦ· ἀλλ' ὑπάρχουσιν ἔτι πλείονα παραδείγματα, καθ' ἃ ἠξένη

αὕτη τροφὴ παρήγαγε διαῤῥοίας καὶ ἐντερικοὺς ἑλκους δυσιάτους.

Λυθέντος τοῦ ζητήματος τούτου, ἐπέρχεται ἕτερον: ἂν προτιμότερον εἶναι τὸ γάλα τῆς μητρὸς ἢ μισθωτῆς τροφοῦ. Ἐὰν ἡ μήτηρ ἔχῃ ὑγιᾶ κρᾶσιν, καὶ δὲν εἶναι παραδεδομένη εἰς τὰς ἡδονὰς τοῦ κόσμου, ἢ παραιτηθῇ αὐτῶν καὶ ἐνασχοληθῇ ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν τροφὴν τοῦ τέκνου αὐτῆς, πολὺ προτιμότερος εἶναι ὁ μαστὸς τῆς μητρός· ἐν ἐναντίᾳ ὅμως περιπτώσει, προτιμητέα ἡ μισθωτὴ τροφός. Πρὸς ἐκλογὴν τροφοῦ, ἀπαιτοῦνται αἱ ἑπόμεναι ἰδιότητες· αὕτη νὰ ἔχῃ ἡλικίαν ὀλιγωτέραν τῶν 30 ἐτῶν, ἡ ἐκλογὴ αὐτῆς νὰ γείνῃ πρὶν παρέλθωσι τὸ πολὺ ἓξ μῆνες ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ, οἱ μαστοὶ αὐτῆς νὰ ὦσι ἀνεπτυγμένοι, τῶν ὁποίων αἱ ῥῶγες νὰ ἐξέχωσι, καὶ νὰ ὦσι ἀρκετὰ σκληραί· τὸ γάλα αὐτῆς νὰ ὦσι ἄνευ ὀσμῆς, ἡ δὲ γεῦσις αὐτοῦ νὰ ὦσι γλυκεῖα μὲν, ἀλλ' οὐχὶ τόσον πολὺ, ἐν τούτοις δὲ νὰ ὦσι τόσον πυκνὸν, ὥστε εἰς κεκλιμένον ἐπίπεδον νὰ πίπτῃ εἰς σφαιρίδια, νὰ μὴ ἔχῃ ἡ τροφὸς πάθος μεταδοτικὸν, νὰ χαίρῃ ἄκραν ὑγείαν, νὰ ὦσι εὐφυὴς, γλυκεῖα καὶ ἥμερος, νὰ ἔχῃ καλοὺς ὀδόντας, δέρμα μελαγχροινὸν, ὀφθαλμοὺς μαύρους, κόμην μαύρην ἢ καστανόχρουν.

Ὁ ἀναγκαζόμενος νὰ δώσῃ τὸ τέκνον αὐτοῦ εἰς μισθωτὴν τροφὸν πρέπει νὰ παραλάβῃ αὐτὴν εἰς τὴν ἑαυτοῦ οἰκίαν· διότι, ἐὰν τὸ τέκνον μετακομισθῇ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς τροφοῦ, δύναται νὰ βλαφθῇ τὰ μέγιστα, ἔκ τε τῆς πενίας τῆς τροφοῦ, τῆς κακῆς αὐτῆς διαίτης, καὶ τῆς μὴ ὑγιοῦς καταστάσεως τοῦ τόπου τῆς κατοικίας αὐτῆς.

Εἴτε φυσικὴ γαλουχία γείνῃ εἴτε τεχνητὴ, πρέπει νὰ προστεθῶσι βαθμηδὸν καὶ ἄλλαι τροφαὶ, καὶ ἰδίως ἀλευρώδεις καὶ βραδύτεραι ζωμός.

Ἡ ἐποχὴ τοῦ ἀπογαλακτισμοῦ διαφόρως ὁρίζεται παρὰ τῶν ἰατρῶν, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν παραδέχονται τὴν γαλακτοτροφίαν δι' ἓν ἔτος, καὶ ἄλλοι διὰ δύο, ἕνεκα τῆς ὀδοντοφυΐας, λεγούσης συνήθως εἰς δύο ἔτη. Εἶναι δύσκολον ὅμως νὰ προσδιορισθῇ τοῦτο, ἐξαρτώμενον ἀπὸ τῆς ταχείας ἢ βραδείας ἀναπτύξεως τοῦ παιδίου, ἀπὸ τῆς ὑγείας αὐτοῦ καὶ τῆς κράσεως, καὶ προσέτι ἐκ τῶν κόπων, τοὺς ὁποίους ὑποφέρει ἡ μήτηρ ἢ ἡ τροφὸς διὰ τὸν θηλασμὸν αὐτοῦ. Ὁπωσδήποτε δὲ, ὁ ἀπογαλακτισμὸς πρέπει νὰ γείνῃ βαθμηδόν.

ΠΕΡΙ ΕΞΕΩΣ ΚΑΙ ΣΥΝΗΘΕΙΑΣ.

(Συνέχεια).

Πρέπει λοιπὸν ἡ συνήθεια νὰ γίνηται εἰς ἀντικείμενα ἐπωφελῆ καὶ σωματικῶς καὶ ἠθικῶς· εἰς τοῦτο βασίζεται ἡ δίαιτα, ἡ ἀνατροφὴ, ἡ μελέτη, ἡ σπουδὴ, καὶ πᾶν γυμνάσιον.

Πᾶσα μετάβασις δύναται νὰ γείνῃ εἰς ἓν ἢ εἰς πολλὰ ἀντικείμενα, καὶ νὰ διαρκῇ ὀλίγον ἢ πολύ. Πάντοτε δὲν πρέπει νὰ γίνηται εἰς παραπολλὰ ἀντικείμενα μεγάλης περιόδου, ἀλλὰ κατὰ μέτρον ἀναλόγως τῆς ἡλικίας, τῆς κράσεως, τῆς ἐποχῆς· διότι ἡ μεγάλη διακοπὴ ἐξασθενεῖ τὴν συνήθειαν· π. χ. δὲν πρέπει τις νὰ τρώγῃ διαρκῶς τὸ αὐτὸ χάριν ὑγείας φαγητὸν, ἀλλ' οὔτε καὶ παραπολὺς καιρὸς νὰ παρέρχηται πρὸς ἐπανάληψιν τοῦ αὐτοῦ, διότι τὸ θρεπτικὸν ἀποτέλεσμα, ἵνα παραχθῇ, πρέπει νὰ γίνηται μὲν περιοδικὴ χρῆσις, οὐχὶ δὲ καὶ κατὰ μεγάλην ἀπόστασιν χρόνου, ὥστε τὸ παραχθὲν νὰ διακοπῇ ἐκ τῆς μὴ ἐπαναλήψεως· τ' αὐτὸ ἐστι πρὸς χρῆσιν ἐνδυμάτων κλπ. συνειθίσας τις νὰ ἐνδύηται ἐλαφρὰ, ἐὰν ἐξ ἀτμοσφαιρικῆς αἰτίας ἀναγκασθῇ νὰ ἐνδυθῇ βαρύτερα, πρέπει ἐγκαίρως νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν συνήθειάν του, διότι διὰ τῆς μεγάλης διακοπῆς ἀποβάλλεται ἡ ἕξις.

Πᾶσα ἐπανάληψις δὲν πρέπει νὰ γίνηται ὑπὸ μεγάλην ἀκρίβειαν τῆς περιοδικότητος· διότι καὶ ἡ ὀργανικὴ φύσις ἀκρίβειαν περιόδου δὲν διατηρεῖ, οὔτε τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐπαναλαμβάνεται· ἀλλὰ τὸ ὅμοιον· διότι τὸ αὐτὸ ἅπαξ ἐν τῷ κόσμῳ γίνεται· οὔτε τ' αὐτὸ εἶδος τοῦ φυτοῦ βλαστάνει ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἔτους, οὔτε πᾶν ζῶον διαρκεῖ ἐν τῇ μήτρᾳ ἀκριβῶς ἴσον χρόνον πρὸς ἄλλο ὅμοιόν του· οὔτε τὴν αὐτὴν περίοδον τῆς ζωῆς πάντα ἔχουσι, κλπ.

Ἐν γένει, ἵνα διατηρῇ τις ὑγείαν, πρέπει νὰ συνειθίζῃ νὰ ζῇ σύμῤῥωνα μὲ τὴν διάθεσιν τῆς φύσεως, οὐδενὸς διαρκῶς καὶ κατὰ κόρον, οὔτε κατ' ἔλλειψιν χρῆσιν ποιῶν.

Ὅταν ὅμως μεταβαίνῃ τις ἀπὸ ἑνὸς εἰς ἄλλο, δὲν πρέπει νὰ μεταβαίνῃ αἴφνης καὶ διὰ μιᾶς· ἀλλὰ κατ' ὀλίγον· διότι τ' αὐτὸ γίνεται καὶ εἰς τὴν φύσιν· ἐκ τοῦ χειμῶνος δὲν γίνεται μετάβασις ἀμέσως εἰς τὸ θέρος· οὔτε ἐκ τῶν βαρέων ἐνδυμάτων τοῦ χειμῶνος νὰ μεταβαίνῃ τις εἰς τὰ ἐλαφρὰ τοῦ θέρους διὰ μιᾶς, ἀλλὰ νὰ ἐλαφρύνῃ ταῦτα κατ' ὀλίγον, ἵνα οὕτω τὸ σῶμα συνειθίζῃ εὐκολώτερον. Ἐκ τῆς μεγάλης νηστείας νὰ μὴ μεταβαίνῃ εἰς πολυφαγίαν ἀμέσως· ἀλλὰ πρῶτον νὰ τρώγῃ ῥόφημά τι, καὶ οὕτω κατ' ὀλίγον περισσοτέραν τροφήν· ὁ πολὺ πεινῶν νὰ μὴ τρώγῃ διὰ μιᾶς πολύ· ὡσαύτως καὶ ὁ διψῶν· ὁ κατάψυχρος νὰ μὴ θερμαίνηται ἀμέσως πολύ· διότι τὸ ἀμέσως, καὶ πολὺ, ἐπιβλαβές ἐστι· τ' αὐτὸ καὶ πρὸς πάσας τὰς σωματικὰς πράξεις ἐν γένει. Οἱ συνειθίσαντες φυλακισμένοι εἰς σκοτεινὰς φυλακὰς βλάπτονται τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐὰν αἴφνης ἐκτεθῶσιν εἰς τὸ φῶς τὸ Ἡλίου· ὁ πολὺ πινῶν βλάπτεται ἐὰν πολυφάγῃ.

Ἡ ἕξις, προερχομένη ἐκ τῆς μεγάλης συνηθείας, κατακυριεύει τὸν ἄνθρωπον τοσοῦτον, ὥστε συνοικειοῦται μὲ τὸ σῶμά του καὶ γίνεται ἄλλη φύσις· ἐὰν ὁ τοιοῦτος θελήσῃ αἴφνης νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἕξιν ταύτην, ὑφίσταται βλάβας εἰς τὴν ὑγείαν. Οὕτω π. χ. οἱ συνειθίσαντες τὸν καπνὸν, τὸν καφὲν, τὸν οἶνον, κλπ. ἐὰν στερηθῶσι τούτων, ὑφίστανται συμπτώματα ἐπιβλαβῆ καὶ ἐπικίνδυνα· τινὲς ὑφίστανται τρόμους, θαμβώσεις, χαλαρώσεις, καταβολὴν

τῶν δυνάμεων, κλπ. Οἱ συνειθίζοντες τὰς φλεβοτομίας, ἐὰν διακόψωσιν ἐπὶ πολὺ ταύτας βλάπτονται· ὡσαύτως καὶ οἱ ἐπιθέτοντες βδέλλας ἐπὶ τῆς ἕδρας· οἱ λαμβάνοντες συνεχῶς καθάρσια, κλπ. εἶναι λοιπὸν καλὸν πρὸς ὑγείαν ν' ἀποφεύγῃ ἕκαστος πᾶσαν μεγάλην ἕξιν, δεσμεύουσαν τὸ σῶμα. Οἱ δὲ ἀποκτήσαντες τοιαύτην, πρέπει ν' ἀπομακρύνωνται ταύτης κατ' ὀλίγον.

Ἡ συνεχὴς ἐπανάληψις τῶν αὐτῶν ἰδεῶν διαθέτει κατὰ ταύτας τὸν ὀργανισμὸν τοῦ σώματος, καὶ οὐ μόνον τροποποιεῖ μεγάλως τὴν σωματικὴν κατάσασιν· ἀλλὰ καὶ τὰ ἠθικὰ πάθη τοῦ νοὸς καὶ τῆς καρδίας μεταβάλλει· διὸ «ἂν χολῷ παροικίσῃς, ὑποσκάζειν μαθήσῃ».

Διὰ τῆς τοιαύτης ἕξεως πολλάκις νηπιόθεν γεννῶνται διάφοροι διαθέσεις πρὸς ἐπιτηδεύματα. Οὕτως ἐνίοτε νηπιόθεν τις βλέπων καὶ ἀκούων τὰ τοῦ στρατιωτικοῦ, λαμβάνει κλίσιν πρὸς τὰ στρατιωτικά· βλέπων τὰ τοῦ φαρμακοποιοῦ, ἰατροῦ, διατίθεται πρὸς ταῦτα· ἀκούων τὰ τῆς πολιτικῆς, εἰς τὴν πολιτικὴν, κτλ.

Διὰ τῆς συχνῆς ὁράσεως ἐπιληπτικῶν, γίνεται ἐνίοτε ὁ ὁρῶν ἐπιληπτικός· διὰ τῆς συνοικήσεως μὲ ἰδιότροπον γίνεται ἰδιότροπος, καὶ μὲ καλὸν καλός· «ὅτῳ τις ἂν πλοῖον τῆς ἡμέρας συνῇ, τοιοῦτον ἀνάγκη γενέσθαι καὶ αὐτὸν τοὺς τρόπους.»

Ἐν γένει ἡ ἕξις εἶναι ἡ βάσις τῆς ἀνατροφῆς καὶ τοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου· εἶναι ἓν τῶν τριῶν συστατικῶν πρὸς μόρφωσιν ἠθικοῦ ἀνθρώπου· ταῦτα δὲ εἰσι: φύσις, μάθησις, καὶ ἄσκησις ἡ ἕξις· διότι, κατὰ Πλούταρχον, φύσις ἄνευ μαθήσεως εἶναι τυφλὸν, μάθησις δίχα φύσεως ἐλλειπὲς, ἄσκησις, ἡ ἕξις, ἄνευ ἀμφοτέρων ἀτελές.

Ἡ ἕξις, ὡς προελέχθη, ἀποκτᾶται διὰ τῆς συνηθείας. Ἡ δὲ συνήθεια διὰ τῆς ἐπιμονῆς, ἥτις εἶναι ἡ ἰσχυροτέρα ἠθικὴ δύναμις, ἐνώπιον τῆς ὁποίας τὰ πάντα ἐνδίδουσιν. Ἡ ἐπιμονὴ ἐπιφέρει καὶ τὴν ἀνάγκην, καθ' ἧς «οὐδὲ θεοὶ μάχονται».

« Σταγόνες ὕδατος πέτρας κοιλαίνουσι· σίδηρος καὶ χαλκὸς ταῖς ἐπαφαῖς τῶν χειρῶν ἐντρίβονται».

Φιλόσοφός τις, νέος ὤν, καὶ μεταβὰς εἰς Ἀθήνας πρὸς τὸ σπουδάσαι, τοσοῦτον δύσνους ἦτον, ὥστε ἀπελπισθεὶς, ἀπῆλθε πρὸς τὴν πατρίδα του ἵνα δοθῇ εἰς ἄλλο ἔργον· διψάσας καθ' ὁδὸν, ἐπλησίασεν εἰς φρέαρ ἵνα πιῇ ὕδωρ· ἐκεῖ ἰδὼν αὐλακας βαθεῖς ἐπὶ τῶν πετρῶν τοῦ χείλους τοῦ φρέατος, ἠρώτησε πῶς ἐγένοντο οὗτοι; οἱ δὲ ἀντλοῦντες ὕδωρ εἶπον, ὅτι ἐγένοντο διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τῆς τριβῆς τῶν σχοινίων, δι' ὧν ἤντλουν ὕδωρ. Ἐὰν διὰ τῆς ἐπαναλήψεως, εἶπεν, ὁ σχοῖνος κατέφαγε τὴν πέτραν, πῶς ἡ ἐπιμέλεια δὲν δύναται νὰ κατανικήσῃ τὸν νοῦν μου; ταῦτα εἰπὼν ἐπανῆλθεν εἰς τὸν διδάσκαλον· καὶ διὰ τῆς ἐπιμελείας κατέστη φιλόσοφος. Καὶ ὁ Διογένης διὰ τῆς ἐπιμονῆς κατέστη μαθητὴς τοῦ Ἀντισθένους. Οὗτος ὁ φιλόσοφος, ὁ πατὴρ τῶν κυνικῶν, δὲν ἐδέχετο μαθητὰς, διότι δὲν προσεῖχον εἰς τὴν διδασκαλίαν του· διὸ καὶ τὸν Διογένην ἀπεδίωξεν· ἀλλ' οὗτος ἐξηκολούθει νὰ φοιτᾷ παρ' αὐτῷ, καί τοι πολλάκις τὸν ἀπέβαλε, καί ποτε τὸν ἔπαισε κατὰ τῆς κεφαλῆς· ἐν τούτοις ἐξηκολούθει λέγων. «Σὺ μὲν παῖε εἰ βούλει, ἐγὼ δὲ ὑποθήσω τὴν κεφαλὴν, καὶ οὐκ ἂν ἐξεύροις βακτηρίαν σκληρὰν, ὥστε μὲ ἀπελᾶσαι τῶν διατριβῶν τῶν σῶν». Ὁ δὲ Ἀντισθένης, ὁρῶν τὴν μεγάλην ταύτην ἐπιμονὴν, ὑπερηγάπησεν αὐτὸν, καὶ κατέστησε τὸν καλλίτερον μαθητὴν αὐτοῦ.

Οὕτως, ἂν καὶ τὸ ῥητὸν λέγει ὅτι : «μένουσιν αἱ φύσεις ὡς προῆλθον τὴν ἀρχὴν,» ἡ ἕξις ὅμως δύναται ἐπίσης νὰ τροποποιήσῃ καὶ αὐτὴν τὴν φύσιν, ὥςε εὐλόγως ἐλέχθη, ὅτι ἡ ἕξις εἶναι δευτέρα φύσις· διότι πολλάκις ὑπερισχύει τοσοῦτον αὕτη, ὥστε καθιστᾷ ἀδιόρθωτα τὰ διὰ ταύτης μεταβληθέντα.

(Ἕπεται τὸ τέλος)

ΣΜΥΡΝΗ.

Ἡ Σμύρνη ἐκτίσθη κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Ἰωνικῆς μεταναστεύσεως· δὲν ἀπετέλει δὲ κατ' ἀρχὰς μέρος τῆς Ἰωνικῆς συμμαχίας, διότι, κατὰ Στράβωνα, φέροντα μαρτυρίαν τοῦ Καλλίου, οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἦσαν ἀπόσπασμα τῶν κατοίκων τῆς Ἐφέσου. Οἱ Ἐφέσιοι, οἱ κατοικοῦντες τὴν συνοικίαν, τὴν καλουμένην Σμύρνην, ἦλθον νὰ προσβάλωσι τοὺς Λέλεγας, καὶ ἀποδιώξαντες αὐτοὺς, συνῴκισαν πόλιν, κληθεῖσαν ὑπ' αὐτῶν Σμύρνην· προσβληθέντες δὲ ὕστερον ὑπὸ τῶν Αἰολέων, ἀπεδιώχθησαν ἐκ τῆς ἑαυτῶν χώρας, καὶ κατέφυγον εἰς τὴν Κολοφῶνα, ἀλλὰ τῇ βοηθείᾳ τῶν Κολοφωνίων ἐπανέκτησαν αὐτήν.

Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ἡ πρώτη Σμύρνη ἦτο πόλις Αἰολικὴ, κυριευθεῖσα διὰ στρατηγήματος ὑπὸ τῶν Ἰώνων. Βραδύτερον δὲ, μὴ θελήσασα νὰ ὑποταχθῇ εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Λυδίας, ὑπέμεινε πολλὰς εἰσβολὰς, καὶ ἐπὶ τέλους ὑπέκυψεν εἰς τὸν ζυγὸν αὐτῶν. Ὁ Γύγης ἐπεχείρησε κατὰ τῆς Σμύρνης ἐκστρατείαν, ἀποτυχοῦσαν· ἀλλ' ὁ Ἀλυάττης, υἱὸς τοῦ Σαδυάττου, δίωξας ἐκ τῆς Ἀσίας τοὺς Κιμμερίους, ἐκυρίευσε καὶ τὴν Σμύρνην, χαρακτηριζομένην τότε ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ὡς ἀποικίαν Κολοφωνίων. Συνεπείᾳ δὲ τούτου, ἐγκατέλιπον τὴν πόλιν οἱ κάτοικοι, καὶ ἔμειναν διεσκορπισμένοι ἐν ταῖς κώμαις ἐπὶ τέσσαρας ἑκατονταετηρίδας.

Ἐτελεῖτο ἐν Σμύρνῃ ἑορτὴ, καλουμένη τῶν ἐλευθερίων, εἰς μνήμην τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πόλεως, ἕνεκα τῆς ἀφοσιώσεως τῶν θεραπαινίδων. Αἰτία δὲ τῆς ἑορτῆς ταύτης, κατὰ τὸν Δοσίθεον, συγγράψαντα ἱστορίαν τῆς Λυδίας, εἶναι ἡ ἑπομένη. Οἱ Λυδοὶ, πολιορκοῦντες τὴν Σμύρνην, καὶ φθάσαντες εἰς τὴν στιγμὴν νὰ κυριεύσωσιν αὐτὴν, ἀπῄτησαν παρὰ τῶν κατοίκων νὰ παραδώσωσι τὰς γυναῖκάς των· ἐνῷ δὲ οὗτοι ἠναγκάζοντο νὰ παραδεχθῶσι τὸν ὅρον τοῦτον, αἱ θεραπαινίδες, συγκατατεθεῖσαι νὰ παραδοθῶσιν ἀντὶ τῶν κυριῶν, ἐνήργησαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Λυδῶν τοιουτοτρόπως, ὥστε κατώρθω-

σαν νὰ πέσωσιν οὗτοι εἰς τὰς χεῖρας τῶν Σμυρναίων.

Περὶ τοποθεσίας τῆς Αἰολικῆς πόλεως οὐδεμίαν ποιοῦνται μνείαν οἱ ἀναφερθέντες συγγραφεῖς, καὶ ἑπομένως ἄγνωστον εἶναι, ἐὰν αὕτη ἔκειτο εἰς πεδιάδα ἢ ἐπὶ ὄρους. Ὁ Στράβων ὁρίζει τὸ ἀπόστημα τῆς ἀρχαίας ἀπὸ τῆς συγχρόνου αὐτῷ Σμύρνης εἰς εἴκοσι στάδια, προσθέτων ὅτι ἐκείνη ἔκειτο εἰς κόλπον διάφορον ἐκείνου, εἰς ὃν ἔκειτο ἡ σύγχρονος αὐτῷ. Φαίνεται λοιπὸν, ὅτι ἡ ἀρχαία Σμύρνη ἔκειτο εἰς τὸν κόλπον, τὸν σήμερον κεχωρισμένον, ὅστις ἔφθανε μέχρι τοῦ Βουρνόβα· διότι, παρατηρῶν τις τὰ προχώματα τοῦ Μέλητος, συμπεραίνει ὅτι ἐκεῖ ἡ θάλασσα εἰς ἐποχὴν προγενεστέραν εἰσήρχετο εἰς τὴν ξηρὰν περισσότερον παρ' ὅσον σήμερον, καὶ ἐσχημάτιζεν ἕτερον κόλπον. Καὶ πραγματικῶς εἰς τὰ νοτιοδυτικὰ τοῦ Βουρνόβα ὑπάρχει θέσις, καλουμένη μέχρι τῆς σήμερον Π α λ α ι ὰ Σ μ ύ ρ ν η, πλήρης ἐρειπίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀνεκαλύφθησαν πολλαὶ ἐπιγραφαὶ, ἐγκεκολαμμέναι ἤδη εἰς τὸν τοῖχον τοῦ τζαμίου Βουρνόβα.

Ἡ Σμύρνη, ἧς ἐρείπια παρατηροῦνται ἐπὶ τοῦ ὄρους, τοῦ προκαθημένου τῆς νεωτέρας πόλεως, εἶναι ἔργον τῶν Ἑλλήνων βασιλέων. Ὁ Παυσανίας ἀποδίδει τὴν κτίσιν αὐτῆς εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, διηγούμενος ὅτι, ἰδὼν οὗτος ὄνειρον, ἐμπνευσθὲν ὑπὸ τῆς Νεμέσεως, ἀπεφάσισε νὰ κτίσῃ ἐπὶ τοῦ ὄρους Πάγου, ὅπου ἐκοιμᾶτο, πόλιν, τὴν ὁποίαν ὑποχρεωθέντες οἱ Σμυρναῖοι νὰ κατοικήσωσιν, κατὰ χρησμὸν τοῦ Κλάρου, ἀπέδωκαν εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομα τῆς ἀρχαίας αὐτῶν πατρίδος. Δὲν ἠδυνήθη ὅμως ὁ Ἀλέξανδρος νὰ κατορθώσῃ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ πόλις ἐθεμελιώθη μὲν ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου, συνεπληρώθη δὲ ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου.

Ἐκτίσθη λοιπὸν ἡ Σμύρνη πρὸς βορρᾶν τοῦ ὄρους Πάγου, μέρος μὲν ἐπὶ τοῦ ὄρους μέρος δὲ ἐπὶ τῆς πεδιάδος μεταξὺ τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ ποταμοῦ Μέλητος, ὅστις ῥέει εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ ὄρους. Καὶ δὲν ἐβράδυναν νὰ ἀνεγερθῶσι κατόπιν μεγαλοπρεπέσταται οἰκοδομαὶ, καὶ νὰ διαχαραχθῶσιν εὐθύγραμμοι ὁδοὶ, ἐστολισμέναι μάλιστα καὶ μὲ στοάς. Ἡ μνήμη ἰδίως τῆς περιπλανήσεως τοῦ Ὁμήρου ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Μέλητος ἐτιμήθη διὰ ναοῦ, ὅστις ἐκλήθη Ὁμηρεῖον. Ὁμοίως ἀνηγέρθησαν καὶ ἄλλα ἱερὰ, ὡς παραδείγματος χάριν ἐπὶ τῆς πεδιάδος ὁ ναὸς τῆς Νεμέσεως, καὶ ὁ τῆς Μητρὸς τῶν Θεῶν. Ἡ ἀκρόπολις δὲ, τὸ στάδιον, τὸ θέατρον καὶ αἱ στοαὶ ἀνηγέρθησαν ἐπὶ τοῦ κατηφόρου τοῦ ὄρους· ὁ σήμερον δὲ κατοικούμενος λιμὴν ἦτο δεξαμενὴ, κεκλεισμένη δι' ἀλύσεως.

Τὸ κατώτερον ὅμως μέρος τῆς πόλεως ἐπειδὴ ἔκειτο ἐπὶ γαιῶν, ἐχουσῶν ὕψος σχεδὸν ἴσον τῷ τῆς θαλάσσης, καὶ δὲν εἶχεν ὀχετοὺς διὰ τὰ νερὰ τῆς βροχῆς καὶ τὰς ἀκαθαρσίας, ἦτον ἀθλιέστατον, καὶ ὅτε ἐγίνοντο βροχαὶ, ἐπλημμύρουν αἱ ὁδοὶ ὑδάτων καὶ ἀκαθαρσιῶν. Τὸ μέρος τοῦτο περιγράφει, φαίνεται, ὁ Στράβων, ὡς πόλιν τῆς ἑαυτοῦ ἐποχῆς.

(Ἕπεται τὸ τέλος)

ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ

εἰς τὰ Ῥωσσο-Σινικὰ μεθόρια καὶ εἰς τὰς Στέππας τῆς κεντρικῆς Ἀσίας

ὑπὸ Θωμᾶ Βίτλαμ Ἄτκινσων

(1848 — 1854).

(Συνέχεια).

1. Ὁ τόπος τῶν Χαλκᾶ. —Ἀρχαία Μογγολία.

Εἶχον ἀρτίως διατρέξει τὸ ὄρος Ἄλταϊ· ἡ κοιλὰς τῆς Βέας, ἐν ᾗ ἐκτείνεται ἡ Ἀ λ τ ὶ ν Γ κ ὸ λ. — Ἡ Χρυσῆ λίμνη — μοὶ προσέρερε χωρογραφίας, κατ' οὐδὲν κατωτέρας τῶν ὡραιοτέρων τῶν Ἑλβετικῶν καὶ Ἰταλικῶν Ἄλπεων· ἡ κοιλὰς Κατουνία, οὐχ ἧττον ὡραία, μὲ ὡδήγησε μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς Βιελούκας· ἐκ τοῦ ὑψίστου τούτου σημείου τοῦ Ἀλταϊκοῦ ὀροπεδίου, κατέβην πρὸς νότον, ἔχων στερρὰν ἀπόφασιν ὅπως ζητήσω ἐν τῷ Γοβίῳ σκηνὰς, αἵτινες οὐδέποτε ἐθεωρήθησαν ὑπὸ Εὐρωπαϊκοῦ ὄμματος, οὐδὲ παρήχθησαν ὑπὸ γραφίδος. Ἐκεῖ ἐγνώριζον ὅτι ἡ καραβίνα μου θὰ μοὶ ἦτον ἀναγκαία εἰς ἄλλο τι, ἢ εἰς τὸ νὰ κατακτήσω τὸ γεῦμά μου· ἐκεῖ τὸ θάρρος καὶ ἡ ἀπάθεια τοῦ περιηγητοῦ τίθενται ὑπὸ δοκιμασίαν ὑπὸ ἀνδρῶν ἀπροσίτων εἰς τὸν φόβον καὶ εἰς τὸν μόχθον. Πρέπει νὰ ἔχῃ τις σταθερὰν τὴν χεῖρα, ταχὺ τὸ ὄμμα καὶ ἄσκησιν εἰς τὰ ὅπλα, ἐὰν θέλῃ νὰ προφυλαχθῇ πάσης βιαίας πράξεως· ἡ λῃστεία εἶναι τὸ κοινὸν δίκαιον τῆς ἐρήμου, καὶ ὁ ὑποκύπτων περιηγητὴς, ἐὰν δὲν θανατωθῇ, εἶναι βέβαιος ὅτι θέλει ὑποστῇ σκληρὰν αἰχμαλωσίαν.

Ἡ συνοδία μου συνίστατο ἐκ τριῶν Κοζάκων, γενναίων καὶ τιμίων συντρόφων, περιφρονούντων πάντα κίνδυνον. Εἴθε νὰ ζῶσι μακραίωνες καὶ εὐτυχεῖς ἐπὶ τῆς γωνίας τῆς γῆς, ἣν οἰκοῦσι παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ K o u r t s o ú m! Προσέθηκα εἰς αὐτοὺς ἑπτὰ Καλμούκους, ἰσχυροὺς καὶ ῥωμαλέους θηρευτὰς, εἰθισμένους εἰς τὸν κοπώδη τῶν ὀρέων βίον· εἶχον ἄφθονον προμήθειαν πυρίτιδος καὶ μολυβδοβόλων, ὡς καὶ συλλογὴν ὀκτὼ καραβινῶν. Οἱ Καλμοῦκοί μου ἦσαν ἐν χρῷ κεκαρμένοι ἐκτὸς θυσάνου τινὸς, ἐπὶ τῆς κορυφῆς πεπλεγμένου εἰς μακρὰν πλεξίδα, ἐπικρεμαμένην ἐπὶ τῶν ὤμων, καὶ δίδουσαν αὐτοῖς ἐξωτερικὸν ὅλως Σινικόν. Πραγματικῶς ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ὡς Σῖναι ὑπήκοοι, ἀλλὰ, δυστυχῶς δι' αὐτοὺς, ἡ Ῥωσσία καταναγκάζει ἐπίσης αὐτοὺς ὅπως τῇ πληρόνωσι φόρον.

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ μικροῦ ἐκ Καλμούκων στρατοῦ μου, ὀνομαζόμενος T o k k a b o á, ἦν στιβαρὸς καὶ ῥωμαλέος ἀνὴρ, ὡραῖος καὶ ἀρρενωπὸς τὸ ἦθος, ἐξογκωμένον ἔχων τὸ μέτωπον καὶ μέλανας τοὺς ὀφθαλμούς· ὅτε ὁ καιρὸς ἦν θερμὸς, ἐξῆγε τῆς χειράς του ἐκ τῶν χειρίδων τοῦ μανδύου του, ἃς συνέδεε τότε εἰς τὴν ζώνην του· τὸ ἔνδυμα τοῦτο ἐσχημάτιζε περὶ τὸ σῶμά του μεγαλοπρεπεῖς πτυχὰς, ἀγλαϊζούσας τὸ πλῆρες μεγαλείου βάδισμα αὐτοῦ, τὰς γραφικὰς αὐτοῦ κινήσεις, καὶ μέγα ἐμποιούσας ἀποτέλεσμα ἐπὶ τῆς Ἡρακλείου αὐτοῦ μορφῆς· ἐγεν-

νήθη ὅπως ἦναι ἀρχηγός, ἡ δ' ἐξαίρετός του φύσις καθίστα αὐτὸν ἐξαίρετον συνοδοιπόρον. Μὲ συνώδευσε, κατὰ τὰς ἐπιπόνους ἐκείνας ἡμέρας μου, ὑπομένων τὴν πεῖναν καὶ τὴν δίψαν, χωρὶς ποτε οὐδεμίαν νὰ προφέρῃ μεμψιμοιρίαν.

Αἱ ἔρευναι ἡμῶν ἤρξαντο πέραν τοῦ ποταμοῦ Ναρὶμ, ἐκεῖ ὅπου τὰ ὄρη Κούρτ-σοὺμ ἑνοῦνται μετὰ τοῦ μεγάλου Ἄλταϊ· ἀλλ' ἡ τελευταία αὕτη σειρὰ τῶν ὀρέων εὑρίσκεται μόνον εἰς τοὺς χάρτας· εἰς τὴν φύσιν δὲν ὑπάρχει. Πολυάριθμοι κλάδοι ἀναχωροῦσιν εἰς τοῦ Ἄλταϊ διὰ τῆς ἐρήμου τοῦ Οὐλὰν — Κοὺμ, καὶ κατὰ ταύτην τὴν διεύθυνσιν προχωρήσαντες ἀνέβημεν ἀποτόμους βράχους, καὶ διήλθομεν πλείστας γραφικὰς κοιλάδας εἰς τὴν πρὸς ἀνατολὰς πορείαν ἡμῶν, πρὸς τὴν Οὐβσὰ-νούρ. Δύο τινὰ εἶχον ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν περιήγησιν ταύτην, νὰ ἐπισκεφθῶ τὰ ὄρη Ταγκνού, ἅτινα εἶχον διακρίνει ἐκ τῆς κορυφῆς τῆς Βιελούκας, καὶ τὴν μεγάλην λίμνην, ἥτις δέχεται τοσούτους ῥύακας, χωρὶς νὰ ἔχῃ οὐδεμίαν ἔξοδον· ὑπάρχουσιν ἐν τῇ σειρᾷ τῶν Ταγκνοὺ πλεῖσται κορυφαί, ὑπερβαίνουσαι τὰς χώρας τῶν αἰωνίων χιόνων, τινὲς τῶν ὁποίων ὑψοῦνται μέχρις 11 χιλιάδων ποδῶν. Διηυθυνόμεθα πρὸς Ἀνατολὰς, καὶ συνηντήσαμεν τὰς πηγὰς πολλῶν ῥευμάτων, καταβαινόντων ἐκ τῶν κορυφῶν τούτων πρὸς τὴν Οὐβσὰ, ὧν τὸ ὄνομα μοὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ ὁρίσω. Οὐδεὶς ἐκ τῆς συνοδίας μου δὲν εἶχεν εἰσδύσει πρότερον εἰς τὴν χώραν ταύτην, καὶ οὐδένα ἀπηντήσαμεν ἰθαγενῆ ὅπως μᾶς πληροφορήσῃ· εἰς τὰς ἄνω χώρας ἡ θήρα ἦν ἄφθονος, καὶ πολλάκις εἰς τὴν πυρὰν τοῦ σκηνώματός μας ὠπτῶμεν παχέα θήρεια κρέατα· εἷς τινα μέρη εὑρίσκοντο οἱ γεγυμνωμένοι πάσσαλοι, οἱ χρησιμεύοντες εἰς τὰς κωνικὰς ὑ ο ύ ρ τ α ς τῶν Χαλκᾶ, ὧν ἐδείκνυον τοὺς θηρευτικοὺς σταθμούς. Βαδίσαντες δώδεκα ἡμέρας, καθ' ἃς ἐσκηνώσαμεν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν διαφόρων χειμάρρων, καταβαινόντων ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν Ταγκνοὺ, ἀφίχθημεν εἰς ῥεῦμά τι, εὐρὺ καὶ ταχὺ, ῥέον ἐκ τῶν βορειοανατολικῶν.

Ἀδύνατον μᾶς ἦτο νὰ διέλθωμεν τοῦτο, καὶ ἔπρεπε νὰ ἀνέλθωμεν πρὸς τὴν πηγὴν αὐτοῦ· ἡ κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ τούτου πορεία μας μᾶς ἔφερε πολὺ ὑψηλὰ εἰς τὰ ἄγρια ὄρη τῶν Ταγκνού.

Ἐπιτυχόντες οὐχὶ ἀμόγθως ν' ἀναβῶμεν εἰς μίαν τῶν κορυφῶν, αἵτινες ὑψοῦντο μέχρι τῆς χώρας τῶν χιόνων, εὑρέθην ἐνώπιον ἀπόψεως εὐρείας τε ἅμα καὶ λαμπρᾶς. Ἀμέσως κάτωθι ἐμοῦ ἔκειτο ἡ Οὐβσὰ-νούρ. πορρώτερω, πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ, διεκρίνετο ἡ ἔρημος Οὐλὰν-κοὺμ καὶ ἡ Ἀρὰλ νούρ· πρὸς νότον ἡ Τσαγὰν-Ταλὰ καὶ αἱ κορυφαί, αἱ πρὸς τὸ Γόβι περιεπαυλίζουσαι· περὶ τὰ νοτιοανατολικὰ διεκρίνοντο αἱ κορυφαὶ τῶν Καγχασίων ὀρέων, ὧν αἱ πλεῖσται ἐκρύπτοντο ὑπὸ τὴν χιόνα. Ἦν βλέμμα, πόρρωθεν ἐρριμένον ἐπὶ τὴν κεντρικὴν Ἀσίαν, εἰς τόπον, ὃν οὐδεὶς ποτε Εὐρωπαῖος διεῖδε· σκοτεινή τις καὶ ἀχλυώδης σκιαγραφία τοῦ Βόγδα Ὄολα διεγράφετο πέραν τῆς χώρας τοῦ Γόβι καὶ τῆς εὐρείας ἐρήμου, τῆς ἐκτεινομένης ὡς πορρώτατα τῆς ὄψεως.

Τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς χώρας ταύτης εἶναι καθ' ὑπερβολὴν ἀπόκρημνον καὶ ἄγριον· δένδρα δὲν εὑρίσκονται εἰ μὴ εἰς τὰς φάραγγας καὶ εἰς τὰς βαθείας κοιλάδας· τὰ πλεῖστα τῶν ὀρέων ἐκείνων εἰσὶν ἔρημα δενδρυλλίων καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν μεσημβρινῶν αὐτῶν κλιτύων. Ἐν τούτοις, αἱ περικαμπαὶ τῶν βράχων εἰσὶ κεκοσμημέναι διὰ πυκνοῦ τάπητος βραχείας χλόης, μεταξὺ τῆς ὁποίας ἀπαντᾶται μεγίστη ἀνθέων ποικιλία· τρία εἴδη ἰριδος ἐξήνθουν ἐκεῖσε· τὸ μὲν πορφυροῦ χρώματος βαθέος ἐπὶ λευκοῦ ἐδάφους, τὸ δὲ ἐπίσης λευκὸν, ἀλλὰ κεχρωσμένον διὰ βαθυτάτου κυανοῦ, τὸ δὲ τρίτον, τέλος, κιτρινωπόν· πλατέα παραχώματα ἡρανθεμοειδῶν καρυοφύλλων ὑξανον πανταχοῦ· δίανθοι ἐρυθρόφαιοι καὶ ὑπωχροὶ ἦσαν ἐσπαρμένοι ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῶν βράχων, ἐκδιδόντες ἐνήδονον ὀσμήν.

Ἐξηκολουθήσαμεν τὴν πορείαν ἡμῶν σχεδὸν κατ' εὐθείαν πρὸς ἀνατολὰς, καὶ μετὰ ἕνδεκα ἡμέρας διηρχόμεθα τὰς ὑψηλὰς συμβολὰς τοῦ ποταμοῦ Τές. Ἔπειτα, ἀκολουθοῦντες τὴν σειρὰν τῶν ὀρέων κατὰ νοτίαν διεύθυνσιν, ἐφθάσαμεν εἰς τὰς πηγὰς τοῦ Σελέγκαν καὶ Τοαβακάν, ἔνθα οἱ ὁδηγοὶ ἡμῶν περιέμενον ἵνα συναπαντήσωσι τοὺς Χαλκᾶ. Οἱ Καλμοῦκοι εὗρον πολλάκις τὰς φυλὰς ταύτας ἐπὶ τῆς στέππης Τσοὺ, καὶ ἤλπιζον ὅτι ἤθελον μᾶς ὑποδεχθῇ φιλοξένως· ἄλλως τε τὰ ὅπλα ἡμῶν ἠδύναντο νὰ μᾶς ἐφελκύσωσι τὸ σέβας των.

Κατὰ τὴν ἐκδρομὴν ταύτην, πολλοὶ ποταμοὶ καταβαίνοντες ἐκ τῶν ὀρέων εἶδον ἀναπτόμενα τὰ πυρὰ τῶν σκηνωμάτων ἡμῶν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν των. Παρεῖχον ἡμῖν συνήθως ἰχθύας, ἁρπαζομένους εἰς τὴν ἐπιδεξιότητα, μεθ' ἧς οἱ Καλμοῦκοι γνωρίζουσι νὰ μεταχειρίζωνται τὴν μάχαιράν των.

Τὸ ἄγκιστρον καὶ ἡ ὁρμιὰ εἰσὶ μέσα πολὺ βραδέα διὰ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους· ἀντὶ τούτου τρεῖς ἢ τέσσαρες ἄνδρες εἰσέρχονται ἐντὸς τοῦ ὕδατος καὶ διώκουσι τοὺς ἰχθύας ἐνώπιον αὐτῶν, ἐνῷ ἄλλοι Καλμοῦκοι τοὺς περιμένουσιν ἐπὶ τῆς ὄχθης, ἔνθα τοὺς κτυπῶσι διὰ μαχαιρῶν· μόλις διέμενον ἡμίσειαν ὥραν, καὶ παρεσκεύαζον ἡμῖν ἄφθονον γεῦμα.

Διαβάντες τὸν ποταμὸν Τές, ἠκολουθήσαμεν τὰς ὑπωρείας, πολλάκις διὰ μέσου πεδιάδων ἄμμου· συχνάκις ὑπεχρεούμεθα ν' ἀναβῶμεν ὑψηλότερον ἐπὶ τῶν κλιτύων αὐτῶν, ὅπως ἐπιτύχωμεν χόρτον διὰ τοὺς ἵππους ἡμῶν καὶ κυνήγιον δι' ἡμᾶς αὐτούς.

Μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας, ἐφθάσαμεν εἰς Σὰν-γκὶν-δαλὰν, ὡραίαν λίμνην, δεκαπέντε βερστίων μήκους, καὶ πλάτους τεσσάρων μέχρις ἓξ. Ἐδέησε νὰ σκηνώσωμεν ἐκεῖ ἐπὶ δύο ἡμέρας, ὅπως ἀναπαυθῶσιν οἱ ἵπποι ἡμῶν, καὶ λάβω καιρὸν νὰ ἰχνογραφήσω τὰς πέριξ τοποθεσίας, καθηγιασμένας ὑπὸ τῶν Καλμουκικῶν παραδόσεων· ἤμεθα πλησίον τῶν πηγῶν τῆς Σελέγκας, καὶ δὲν ἀπηντήσαμεν εἰσέτι οὐδένα Χαλκᾶ.

Ἐκπληρώσαντες τὸ ἀντικείμενον τῆς εἰς τὴν λίμνην ἐπισκέψεώς μου, κατελίπομεν αὐτὴν κατὰ βορρᾶν πρωΐαν, καὶ ἐστράφημεν πρὸς δυσμὰς ἐπ

σκοπῷ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν ποταμὸν Τὲς κατὰ τὸ ἥμισυ τῆς ὁδοῦ τῆς πηγῆς αὐτοῦ καὶ τῆς Οὐδσὰ νούρ. Οἱ Καλμοῦκοι ἤρχισαν νὰ φοβῶνται ὅτι δὲν θέλουσι συναντήσει πλέον οὐδένα· ἐν τούτοις, ἐπειδὴ ἐμέλλομεν νὰ διέλθωμεν ὀδὸν, συχναζομένην ὑπὸ τῶν καραβανίων, ἠλπίζομεν ὅτι ἠθέλαμεν συναπαντήσει νομαδικήν τινα φυλήν.

(Ἕπεται συνέχεια)

Η ΠΑΡΑΦΡΩΝ,

(Διήγημα ἱστορικόν).

« Ἐμπρὸς, μικραί μου, ἐμπρός! . . Τραγῳδήσατε τὸ ᾆσμα τῆς Γαρούφως . . . συμπλέξατε μὲ τέχνην τὰς χεῖράς σας . . . Οἱ ἐρασταί σας εἶναι ἐκεῖ . . . ἀλλὰ, ἄχ! ἄχ! φυλαχθῆτε ἀπὸ τὰ σπαθιά. . . ἄχ! ἄχ! . . ἰδοὺ οἱ κόκκινοι σκοῦφοι! . . . Λουκιανὲ, Λουκιανὲ, ποῦ εἶσαι; . . Κλαίει . . . εἶναι αἷμα . . . Βάχ! . . « Γαρούφω μου, γαρουφαλιά».

— Ἰδοὺ, Κύριε, αὐτὴ εἶναι ἡ γραῖα Γαρούφω, περὶ τῆς ὁποίας μὲ ἠρώτας προχθές. Ἐὰν θέλῃς νὰ τὴν ἴδῃς ἐκ τοῦ πλησίον, ἔλα καὶ κάθησε ἐδῶ. Τώρα θὰ σταθῇ πλησίον τῶν τραγῳδούντων μικρῶν.

— Εὐχαριστῶ, γεῖτον.

Ταῦτα συνέβαινον μίαν ἡμέραν τοῦ θέρους εἰς τινα τῶν ὁδῶν τῆς συνοικίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα θὰ παρασιωπήσω διὰ πολλοὺς λόγους.

Ἐσπευσα ν' ἀκολουθήσω τὴν συμβουλὴν τοῦ φιλόφρονος γείτονός μου, καθήσας παρ' αὐτῷ. Ἡ γραῖα, τὴν ὁποίαν ἀπεκάλουν Γαρούφω, ἤρχετο βραδεῖ βήματι, φέρουσα ὑπὸ τὸν βραχίονα σκίμποδα, τὸν ὁποῖον καὶ ἐτοποθέτησε πλησίον ἡμῶν, καὶ ἔπειτα ὑπῆγε νὰ ἴδῃ τὰ παιδία τῆς ὁδοῦ, τὰ ὁποῖα ἤδον καὶ ἐχόρευον.

Τόσην ἁρμονίαν εὗρον εἰς τὸν ἁπλοῦν ἐκεῖνον ῥυθμὸν, καὶ τόσην μελῳδίαν εἰς τὸ ἀφελὲς ἐκεῖνο ᾆσμα, ὥστε παρ' ὀλίγον ἐβυθίσθην εἰς βαθεῖαν ἔκστασιν, εἰ μὴ ὁ ἀγαθὸς γείτων ἐλάμβανε τὸν βραχίονά μου.

— Ἀκούεις, μοὶ εἶπεν, ἀκούεις τὴν παράφρονα; Κλαίει καὶ μέλπει ἐνταυτῷ τὸ ᾆσμα τῶν μικρῶν παιδίων. Διὰ μέσου τῆς παραφροσύνης της ἔχει ἐνίοτε ἀστραπήν τινα ἀναμνήσεων, τὸ δὲ ᾆσμα τοῦτο γαλβανίζει, οὕτως εἰπεῖν, τὴν ὕπαρξιν αὐτῆς. Ἴδε τοὺς λειποσάρκους βραχίονάς της ὑποτρέμοντας, τὰς βλεφαρίδας τῶν ὀφθαλμῶν της ὑψουμένας καὶ ταπεινουμένας, ὡς εἰ ἐκινοῦντο σπασμωδικῶς. Ἴδε τὸ αἷμα, τὸ χρωματίζον τὸ ἀτάκτως ῥυτιδούμενον πρόσωπόν της, ὡς ἐὰν ἐνεργητικωτέρα καὶ γονιμωτέρα ζωὴ ἤρχετο ν' ἀνανεάσῃ τὸν ὀργανισμόν της.

Ἡ τάλαινα εἶναι ὀγδοηκοντούτις, ὡς τὴν βλέπεις, καὶ ἐκ τοῦ παρελθόντος αὐτῆς δὲν ἐνθυμεῖται ἄλλο, ἢ ἓν μόνον γεγονός — τὸ προξενῆσαν τὴν παραφροσύνην της. Ὁσάκις δὲ ἀναφέρει τοῦτο, ἀναμιγνύει σκέψεις, τόσον παραδόξους καὶ ἀλλοτρίας τοῦ προκειμένου, ὥστε ἀπαιτεῖται πολλὴ προσοχὴ, ὅπως τις τὴν ἀκολουθήσῃ εἰς τὸν λαβύρινθον τῶν παρεκβάσεών της. Ἡ νεότης αὐτῆς ἀνέρχεται εἰς τὰς ὡραίας ἡμέρας τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας. Τὰς θερινὰς ἑσπέρας κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, ὡς σήμερον, πλειότερον μάλιστα ἢ ὡς σήμερον, αἱ οἰκογένειαι τῆς ὁδοῦ ἡμῶν συνήρχοντο ἔμπροσθεν τῶν θυρῶν τῶν οἰκιῶν, καὶ, ἐνῷ οἱ μεγάλοι συνδιελέγοντο περὶ τῶν συμβάντων τῆς ἡμέρας, τὰ παιδία διεσκέδαζον ᾄδοντα καὶ χορεύοντα. Φαιδρὰ καὶ θορυβώδη συνηθροίζοντο πάντοτε ἔμπροσθεν τοῦ μεγάρου Βαλδαών, ὅπου ἐδίδοντο εἰς τὰ διασκεδαστικώτερα παιγνίδια· ἡ δὲ Γαρούφω — τοῦτο εἶναι τὸ ὄνομα τῆς παράφρονος — ἡ Γαρούφω πρὸ πάντων ἦτον ἡ ψυχὴ τῶν συναθροίσεων· τὸ 1792 ἔφθανεν εἰς τὸ τέλος του. Ἡ Γαρούφω, καθ' ὅλην τὴν λάμψιν τοῦ κάλλους καὶ τῆς νεότητος, ἦτο ῥαδινὴ καὶ εὔστροφος, εἶχε τὸ βλέμμα γοργὸν, τὸν πόδα λεπτὸν, τὸ ἀνάστημα εὐλύγιστον, καὶ εἶχεν ἐπισύρει τὴν προσοχὴν πολλῶν Βρούτων. Ἀλλ' ὑπερήφανος καὶ ἀκατάδεκτος, τοὺς εἶχεν ἀπωθήσει ὅλους, ὡς καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν χονδρὸν Σαὶντ-Οὐρύγον, τὸν καταδιώκοντα αὐτὴν μὲ τὰς παρακλήσεις του, τὸν ἐνοχλοῦντα αὐτὴν μὲ τοὺς ἀναστεναγμούς του, ἐν γνώσει καὶ παρουσίᾳ ὅλης τῆς συνοικίας.

Ὁ Σαὶντ Οὐρύγος οὗτος κατήγετο ἐξ εὐγενῶν, ἀλλ' ἀφῆκε πάντα τίτλον εὐγενείας διὰ νὰ γείνῃ ἀ β ρ ά κ ω τ ο ς (1) καὶ νὰ φορέσῃ τὸν ἐρυθρὸν σκοῦφον· διότι εὗρισκεν, ὅτι οὕτως ἐθεραπεύοντο τὰ ἄλλως δυσθεράπευτα πάθη του. Περιπλέον δὲ, καὶ Ῥωμαϊκὸν ἔλαβεν ὄνομα, ὡς ἦτο τότε τοῦ συρμοῦ, καὶ, ἀντὶ Γασσὰρ δὲ Σαὶντ Οὐρύγος, μετωνομάσθη Κούρτιος Οὐρύγος. Ἦτο βραχὺς τὸ ἀνάστημα, ἤδη πολύσαρκος, καὶ ἔχων Στέντορος φωνήν. Τόσῳ δὲ ἐπάχυνεν ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, ὥστε τὸν ἀπεκάλουν Β α ρ ε λ λ ο κ ο ύ ρ τ ι ο ν, καὶ ὁ Τιβέριος Λαβισὲ, νέος ἀβράκωτος ἐκ τῶν φίλων του, τῷ ἔλεγεν, ἀστειευόμενος, ὅτι ἠδύνατό τις νὰ τὸν ἐκλάβῃ μακρόθεν ὡς βυρκολακα. Ἡ κεφαλή του ἦτο μεγάλη, τὸ πρόσωπόν του πλατὺ καὶ ἐρυθρὸν, αἱ ὀφρῦς του πυκναὶ, καὶ προπετὲς τὸ βλέμμα του. Ἐννοεῖς ὅτι, ἂν ὁ ἔρως τοιούτου ἀνθρώπου περιεφρονήθη καὶ αἱ προσφοραί του ἀπερρίφθησαν μετὰ φρίκης, δὲν ἐχρειάσθη οὗτος περισσότερον ἵνα μετατρέψῃ τὸν ἔρωτά του εἰς ἄσπονδον μῖσος κατὰ τῆς ὡραίας Γαρούφως.

Ἀλλ' ἐκείνη ἐγέλα. Ἡ φωνή της ἦτο τοσοῦτον καθαρὰ καὶ εὔηχος, ὥστε ὁσάκις ἔμελπε τὸ ᾆσμα τῆς Γαρούφως ὑπὸ τὴν ἐξώθυρον τοῦ μεγάρου Βαλδαών, ἠνοίγοντο τὰ παράθυρα, καὶ ἐπανειλημμένοι χειροκροτήσεις τῇ ἐμαρτύρουν τὴν ὁποίαν εἶχον εὐχαρίστησιν εἰς τὸ νὰ τὴν ἀκούσωσιν. Ἀλλ' ἡ πτωχὴ ἐμερίμνα διὰ ταῦτα, ὅσῳ καὶ διὰ τὰς ἀπειλὰς

(1) Sans culotte. Ἐπωνομάσθησαν οὕτως ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως οἱ δημοκρατικοὶ καὶ ὀχλαγωγοί. Σ. Μ.

τοῦ Κουρτίου. Ἂν δὲ ἠτένιζε πρὸς τὸ παράθυρον τοὺς γλαυκοὺς ὀφθαλμούς της, ἔπραττε τοῦτο διότι ἀνεζήτει προσφιλές τι πρόσωπον... Ἦρᾶτο νέου καὶ εὐγενοῦς ἱππότου, τοῦ βαρόνου Λουκιανοῦ Βαλδαών, ὅστις, καίτοι ἐννεακαιδεκαέτης, ἦτον ἤδη ἀξιωματικὸς ἑνὸς συντάγματος ἀκροβολιστῶν. Ἔφερε μετὰ χάριτος τὴν μικρὰν σπάθην του, καὶ ὑπὸ τὴν πλουσίαν καὶ χρυσοκέντητον στολήν του ἡ ὠχρὰ μορφή του ἐγίνετο περιπαθεστέρα. Καίτοι δὲ στρατιωτικός, εἶχε τὸ ἦθος ἱλαρὸν καὶ τὸν λόγον πάντοτε ἥμερον.

Πόσον εὐτυχὴς καὶ ὑπερήφανος ἐλογίζετο ἡ Γαρούφω, ὅτε ἐκεῖνος ἵππευεν, ἡγούμενος τοῦ συντάγματός του, ἀνορθῶν καὶ κροαίνων τὸν καστανόχρουν ἵππον του! Δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν πιέζουσα τὴν πάλλουσαν καρδίαν της, προσήλου ἐπὶ τοῦ κομψοῦ ἀξιωματικοῦ βλέμμα μακρὸν καὶ φλογερόν, μαρτυροῦν τὸν ἐνθουσιώδη καὶ ὁρμητικὸν ἀναβρασμὸν τοῦ πρώτου ἔρωτος. Δὲν ἠγνόει ὅτι ἐμπόδια ἀνυπέρβλητα τὴν ἐχώριζον ἀπ' αὐτόν, ὅτι φραγμὸς μέγας τοὺς ἐκώλυε τοῦ νὰ ἑνωθῶσί ποτε. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Λουκιανὸς μόλις εἶχεν ἐννοήσει τὸν τόσον αὐτῆς ἔρωτα. Ἀλλὰ τί τὴν ἐμελλεν; Ἠγάπα, καὶ ὁ ἔρως της ἦτον ἀνώτερος τῆς εὐτυχίας της, ἦτον αὐτὴ ἡ ζωή της. Ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας κατεσκόπευε τὴν ἐπάνοδον τοῦ νέου ἀξιωματικοῦ, καὶ ὅτε ἠδύνατο νὰ τὸν ἴδῃ καταβαίνοντα τῆς ἁμάξης, καὶ νὰ ὑποκλέψῃ ἓν βλέμμα του, ἐνόμιζεν ὅτι ἀντημείβετο ἑκατονταπλασίως, καὶ ἔτρεχε φαιδρὰ νὰ συναντήσῃ τοὺς συντρόφους της καὶ νὰ τραγῳδήσῃ, ἕως ὅτου ἡ νὺξ τὴν κατελάμβανεν. — Ἀλλὰ συγγνώμην, γεῖτον, ὑπέλαβον ἐγώ· λέγεις ὅτι ὠνομάζετο Γαρούφω; Τί παράζενον ὄνομα!

— Πρὶν ἐκαλεῖτο Ἀδριανή· βραδύτερον δὲ τῇ ἐδόθη τὸ ἄλλο ὄνομα, διότι ἐτραγῴδει τόσον ἐπιτυχῶς τὸ τότε σύνηθες ᾆσμα, τὸ ὁποῖον ἤρχιζεν ἐκ τῶν λέξεων Γ α ρ ο ύ φ ω μ ο υ, γ α ρ ο υ φ α λ ι ά.

Ὁ Λουκιανὸς καὶ ἐκείνη πλέον ἢ ἅπαξ ἀντήλλαξαν λόγους ἐρωτικούς, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς δειλίας καὶ συστολῆς· διότι ἑκατέρων αἱ καρδίαι πρώτην φορὰν τότε ἔπαλλον ἐξ ἔρωτος. Αἱ συνεντεύξεις αὐτῶν ἐγένοντο συνήθως τὸ ἑσπέρας, ὁσάκις ὁ Λουκιανὸς κατώρθωνε νὰ κρύπτηται ἀπὸ τὰ βλέμματα τῆς οἰκογενείας του, εἰς τὴν παλαιὰν πλατεῖαν τοῦ Κοιμητρίου, καὶ ἐκεῖ συνδιελέγοντο περὶ τοῦ ἔρωτός των, καὶ ὠνειροπόλουν περὶ μέλλοντος, τὸ ὁποῖον φεῦ! ἠγνόουν ὁλοτελῶς. Ὁ Οὐρῦγος ἐγνώριζε ταῦτα, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἀνεκύκλαζε μανιώδης λύσσα κατὰ τοῦ ἀριστοκρατικοῦ, τοῦ θελήσαντος ν' ἁρπάσῃ τὴν ἐρωμένην του.

Ἦτο σεπτέμβριος τοῦ 1792.

Δὲν ἀγνοεῖς τί συνέβη ἐν Παρισίοις τὴν δευτέραν ἡμέραν τούτου τοῦ μηνός.

Ἀλλ' ὅ,τι ἀναμφιβόλως δὲν γνωρίζεις εἶναι, ὅτι τὴν νύκτα ἐκείνην τὸ μέγαρον τῶν Βαλδαῶν διηρπάγη, καὶ οἱ ἐν αὐτῷ ἐσφάγησαν ἢ ἐρρίφθησαν ἐν ταῖς φυλακαῖς. Ἡ Γαρούφω ἤκουσε τὸν θόρυβον καὶ τὴν ταραχήν, καὶ ἐλησμόνησεν ἑαυτήν, ἵνα ἐνθυμηθῇ τὸν ἐραστήν της. Ἡμίγυμνος καὶ ταχυτέρα πτηνοῦ τραυματισθέντος, ἔδραμεν εἰς τὸ μέγαρον, ὥρμησεν εἰς τὰς αὐλὰς καὶ τὰς στοάς, τὸν ὀφθαλμὸν ἔχουσα ἑτεροπλανῆ, καὶ διὰ τοῦ μικροῦ στόματός της προφέρουσα ἀρὰς ἀγρίας καὶ ὕβρεις θανάτου κατὰ τῶν ἀριστοκρατικῶν. Οἱ ἀβράκωτοι, χαίροντες ὅτι βλέπουσι νεάνιδα, συνταρσομένην μετ' αὐτῶν καὶ δεικνύουσαν τοσαύτην τόλμην, τὴν ἐχειροκρότησαν φρενητιῶντες, ἤνοιξαν τὰς τάξεις των ἵνα διαβῇ ἐλευθέρως, καὶ συνέκριναν αὐτὴν πρὸς ὅλας τὰς θεὰς τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας. Ἐκείνη, γνωρίζουσα τὸ μέγαρον, διηυθύνθη πρὸς τὸν θάλαμον τοῦ Λουκιανοῦ, ὅθεν ἤκουσε τὰς ἀγρίας φωνὰς τοῦ Κουρτίου Οὐρύγου, ἀπαιτοῦντος γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ τὴν ἐκ τῶν λαφύρων μερίδα του. Ἤνοιξε τὸν θάλαμον. Οὐδέν. Ὁ Λουκιανὸς ἔλειπεν, ἴχνος δὲ αἵματος τὴν ἔκαμε νὰ βάλῃ τὰς φωνάς. Ἀλλ' οὐδὲ στιγμὴν ἔχασε, διότι ἕνα μόνον εἶχεν λογισμόν, νὰ εὕρῃ τὸν Λουκιανὸν καὶ νὰ τὸν σώσῃ, ἂν ἦτον ἀκόμη καιρός. Ἀκολουθήσασα τὰ ἴχνη τοῦ αἵματος, παρετήρησε τὴν μυσαρὰν μορφὴν τοῦ Οὐρύγου, ἀναβαίνοντος τὴν μεγάλην κλίμακα, καὶ τῇ μιᾷ χειρὶ κρατοῦντος σπάθην γυμνήν, διὰ δὲ τῆς ἑτέρας αἱμοσταγῆ λόγχην. Ἀποφυγοῦσα τὴν ὀλεθρίαν αὐτοῦ συνάντησιν, ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον της ἀνὰ μέσον τῶν μακρῶν καὶ σκοτεινῶν προδρόμων, κράζουσα ὅλαις δυνάμεσι τὸν Λουκιανόν. Ἐπανεῦρε τὰ ἴχνη τοῦ αἵματος, τὰ ἠκολούθησε, καὶ παρετήρησε τέλος τὸν νέον ἐραστήν της, ὅστις ἤρχετο κράζων, ὅτι ἤθελε νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς αὐθάδεις, τοὺς τολμήσαντας νὰ βιάσωσιν οὕτω τὸ πατρικὸν αὐτοῦ ἄσυλον. Ἡ Γαρούφω ἐγονυπέτησε, παρακαλοῦσα αὐτὸν νὰ τῇ ὑπακούσῃ· ἐπειδὴ δ' ἐκεῖνος ἀνθίστατο, τὸν ἔλαβεν ἐκ τῆς ὀσφύος, καὶ τὸν μετέφερεν εἰς ἀπόκεντρον γωνίαν, ὅπου οἱ δολοφόνοι δὲν ἤθελόν ποτε σκεφθῇ νὰ ἔλθωσιν.

Ἡ νὺξ ἐπροχώρει βαθμηδόν. Ὁ Λουκιανός, τραυματισθείς, ἀπώλεσεν ἤδη ἀρκετὸν αἷμα· ἔπεσε λοιπὸν πλησίον τῆς Γαρούφως λειπόθυμος, ψυχρὸς καὶ ὠχρὸς ὡς σῶμα. Ἡ νεᾶνις, ὀρθὴ ἐνώπιον αὐτοῦ, ἔκλαιεν, ἐθλίβετο, ἀπέσπα τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς της, ἀγνοοῦσα τίνα μέσα νὰ μεταχειρισθῇ, ὅπως ἀπαλλάξῃ τὸν ἐραστὴν αὐτῆς ἀπὸ τῆς ζηλοτύπου μανίας τοῦ Σαϊντ-Οὐρύγου, ὅστις βεβαίως ἀνεζήτει αὐτόν. Αἴφνης δέ, ὡς ἂν τῇ ἐπῆλθεν ἀστραπὴ σκέψεως, ἐξέβαλε φωνὴν γοερὰν, καὶ ἔγεινεν ἄφαντος ἐν πάσῃ σπουδῇ. Μετ' ὀλίγον ἀνεφάνη κρατοῦσα ὑπὸ μάλης χονδρὸν σάκκον, καί, ἵνα ἀποφύγῃ πᾶσαν ὑποψίαν, ἐφόρεσε καὶ αὐτὴ τὸν ἐρυθρὸν σκοῦφον, καταβιβάσασα αὐτὸν μέχρι τῶν ὠτίων ἐπὶ τὸ πολεμικώτερον. Ἔπειτα ἤρχισε νὰ περιπατῇ ἐπὶ τὸ δχμαγωγικώτερον, ᾄδουσα βροντοφώνως τὸ «ἐμπρὸς, παιδιά, ἐμπρός». Φοβουμένη δὲ μὴ ἀφυπνίσῃ τὸν Λουκιανόν, κατ' ὀλίγον ἐσιώπησε· τὸν ἔλαβεν ἐλαφρῶς μεταξὺ τῶν βραχιόνων, καὶ ἀσπασθεῖσα τὰ ἄχρωα χείλη του, τὸν ἔβαλεν ἐντὸς τοῦ σάκκου της. Πρὶν δὲ τὸν λάβῃ ἐπὶ τῶν ὤμων, τὸν ἐκύλισεν ἐπὶ τοῦ

βορβόρου καὶ τοῦ αἵματος· ἔπειτα, σείουσα τὴν πλατεῖαν αὐτῆς μάχαιραν, ἐξῆλθε τοῦ μεγάρου.

Διαβᾶσα πολλὰς ὁδοὺς ἀνενόχλητος μετὰ τοῦ πολυτίμου φορτίου της, ἔφθασεν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Κοιμητηρίου. Ἡ νὺξ ἦτο ζοφώδης· λεπτὴ βροχὴ κατέπιπτε, καὶ ἡ ταλαίπωρος νεᾶνις ἀνὰ πᾶν βῆμα ὠλίσθαινεν· ἀλλ' ἡ καταβιβρώσκουσα αὐτὴν πυρετώδης συγκίνησις τῇ ἔδιδεν ἰσχὺν ὑπεράνθρωπον. Τὰ κατάβρεκτα ἐνδύματά των προσεκολλῶντο ἐπὶ τοῦ δέρματος αὐτῆς, ἀλλὰ δὲν ᾐσθάνετο οὔτε τὸ ψῦχος, οὔτε τὴν κούρασιν.

Ἔφθασε τέλος πλησίον ξυλίνου τινὸς ὁδοφράγματος, ὅπου ἔλεγεν ἡ ὁδὸς τοῦ Κοιμητηρίου, καὶ τὸ μέρος ἐκεῖνο ἦτο σχεδὸν ἀκατοίκητον, ὅτε αἴφνης ἤκουσεν ἐρχομένους πρὸς αὐτὴν ὀχλαγωγούς τινας μανιώδεις. Ἐκ τῶν θορυβωδῶν καὶ βιαίων αὐτῶν βημάτων ἐνόησεν ὅτι ἔμελλε νὰ ἐκτεθῇ εἰς φοβερὸν κίνδυνον, ἐὰν τὴν συνήντων μετὰ τοῦ φορτίου της. Ὅθεν, ἐπανακάμψασα, ἤρχισε νὰ τρέχῃ παντὶ σθένει, ζητοῦσα διὰ τῶν ὀφθαλμῶν σκοτεινόν τι καταφύγιον, ἀπόκεντρόν τι μέρος ἵνα κρυφθῇ. Ἀλλὰ μόλις ἔκαμεν ὀλίγα βήματα, καὶ αἱ φωναὶ τοῦ ἀποπλανηθέντος ἐκείνου πλήθους ἔφθασαν μέχρι τῶν ὤτων της.

Ἡ Γαρούφω, κυριευθεῖσα ὑπὸ τρόμου, ἐσταμάτησεν ἐπὶ στιγμήν. Αὐτὴν ἐζήτουν ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι· οὐδεμία πλέον ἀμφιβολία ὅτι τὴν εἶδον καὶ τὴν ἐμάντευσαν. Ἤκουσε τὰ βήματα φθάνοντα ταχύτερα. Καὶ ἐκείνη τότε, ταχυτέρα τῆς ἀστραπῆς, ἐρρίφθη εἰς τὸ ὁδόφραγμα, ἀπέσπασε σκωληκοβρότους τινὰς σανίδας, ἔκρυψε τὸν Λουκιανὸν μεταξὺ δύο λίθων, καὶ ἐκάθησεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Ἡ συγκίνησις τὴν κατέβαλε· διότι αἱ προσπάθειαι, ὅσας εἶχεν καταβάλει, ἦσαν ἀνώτεραι τῶν δυνάμεων αὐτῆς. Ἡ σθάνθη ἑαυτὴν ἐξασθενιζομένην καὶ τρέμουσαν.

— Λουκιανέ, Λουκιανέ μου, ἔλεγε σιγαλῇ τῇ φωνῇ κύπτουσα πρὸς αὐτόν· ἐγέρθητι, ἐγέρθητι, Κύριέ μου.

Λύσασα δὲ τὸν σάκκον ἔλαβε τὸν Λουκιανὸν μεταξὺ τῶν βραχιόνων της.

— Ποῦ εἶμαι; τίς εἶσαι; εἶπεν ὁ Λουκιανὸς κατάπληκτος.

— Ἐγὼ εἶμαι, ἐγὼ ἡ Γαρούφω, ἥτις ἔφερα ὑμᾶς ἕως ἐδῶ, να σᾶς προφυλάξω ἀπὸ τῶν ζητούντων νὰ σᾶς φονεύσωσι, Κύριέ μου. Ἐνθυμήθητε.

Ὁ Λουκιανὸς δὲν ἐνόει τίποτε.

— Ἐγὼ εἶμαι, ὑπέλαβεν ἐκείνη, ἡ μικρὰ Γαρούφω σου, ἡ ἀγαπῶσά σε, Λουκιανέ, καὶ θέλουσα νὰ σὲ σώσω.

Καὶ ἡ νεᾶνις διηγήθη ὅσα συνέβησαν.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Ἡ εὐδαιμονία μήπως εἶναι ἡ περιφρόνησις τῆς ἀνθρωπίνης πλάνης, διότι προβλέπομεν, διότι κατανοοῦμεν αὐτήν; Οὕτως, εὑρίσκομεν πτωχήν τινα κόρην, ὡραίαν καὶ δυστυχῆ, παραπορευομένην εἰς τὴν κακίαν, καὶ ἑτοίμην νὰ ἐμπέσῃ εἰς αὐτήν . . . Λαμβάνομεν οἶκτον πρὸς αὐτήν . . . τὴν ἐξάγομεν ἐκ τοῦ βορβόρου· ἀρωματίζομεν, ἐνδύομεν τὸ σῶμα τοῦτο, προσπαθοῦμεν νὰ δώσωμεν ψυχὴν εἰς τὸ σῶμα τοῦτο, ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐνσπείρωμεν εἰς αὐτὸ τὴν εὐγνωμοσύνην· καὶ ἔπειτα, χάρις εἰς τὰς ἁγνὰς καὶ ἀφιλοκερδεῖς ἡμῶν φροντίδας, κοσμεῖται τὸ πνεῦμα αὐτῆς, ἐξανθοῦσιν αἱ χάριτές της, συμπληροῦται ἡ καλλονὴ αὐτῆς . . . Μειδιῶμεν εἰς τὸ ἔργον ἡμῶν . . . . καὶ ἐσπέραν τινὰ τὸ ἔργον ἡμῶν δραπετεύει μετά τινος ὑπηρέτου· ἀλλ' ὑψοῦντες τοὺς ὤμους, λέγομεν μετὰ μειδιάματος. — Τὸ περιέμενον! καὶ οὐδὲ κἂν μία χορδὴ ἤχησεν ἐν τῇ μεμαμμένῃ ἡμῶν καρδίᾳ. Τοῦτο λοιπὸν εἶναι ἡ εὐδαιμονία; ἢ μᾶλλον, παιδικός τις φίλος, μεθ' οὗ τὰ πάντα διεθέσαμεν κοινῇ, ἡμεῖς μὲν τὰ πάντα ἔχοντες, οὗτος δ' οὐδέν· ἀδελφὸς, ὃν ὑπεστηρίξαμεν διὰ τοῦ βαλαντίου ἡμῶν, διὰ πάσης θυσίας· τέλος, ἀδελφὸς, ὅστις μᾶς ἐζήτει ὅπως συγκλαύσωμεν μετ' αὐτοῦ, ὁσάκις ἔπασχεν· ἀλλ' ὁ τρυφερὸς καὶ καλὸς οὗτος ἀδελφὸς ἐπωφελεῖται πολιτικῆς τινος ἀντιδράσεως ὅπως μᾶς ἀπογυμνώσῃ, ὅπως μᾶς ἀποστείλῃ εἰς τὴν ἀγχόνην· καὶ, ὅτε ἔρχεται διὰ νὰ μᾶς ἴδῃ μεταβαίνοντας εἰς αὐτήν:

— Ἐλθὲ λοιπὸν, ὀκνηρέ! παρ' ὀλίγον νὰ φθάσῃς ἀργά! τῷ ὄντι ἀνακράζομεν γελῶντες.

Διότι δὲν εὑρίσκομεν αἴσθημα οὐδὲ μίσους, οὐδὲ ἐκδικήσεως ἐν τῇ ἀποξηρανθείσῃ ἡμῶν ψυχῇ! Ἀληθῶς; ἐν τούτῳ κεῖται ἡ εὐδαιμονία; ἐν τῷ ἠθικῷ τούτῳ τῆς καρδίας θανάτῳ, ὅστις ἐγκαταλείπει ταύτην οὕτως ἀνάλγητον εἰς τὴν χαρὰν ἢ εἰς τὴν λύπην, ὡς τὸ κεχωρισμένον τοῦ σώματος μέλος εἶναι πρὸς τὰς ἀλγηδόνας;

— Ἡ εὐδαιμονία! ἀποκαλύπτεται μᾶλλον ἐν μέσῳ τῆς πολυτελείας καὶ τῶν γοήτρων αὐτῆς; εἶναι οἰκία ἡγεμονικὴ, βασιλικαὶ γαῖαι, κύνες καὶ ἵπποι, λαμπρὰ οἰκόσημα, ἀρχαῖα παράσημα, ἡ θήρα καὶ οἱ εὐγενεῖς αὐτῆς ἀγῶνες, οἵτινες ἐπιφέρουσι παλμοὺς εἰς τὴν καρδίαν;

Ἡ θήρα! ἡ θήρα! θηρευταὶ σαλπίσατε· κύνες ὠρύσασθε, ῥίξατε τὴν ἑκατονταφώνον ὑμῶν ὑλακήν. Τὰ πάντα θόρυβος, ὑλακαὶ τῶν κυνῶν, δακνόντων τοὺς συντρόφους αὐτῶν, ἠχηροὶ τῶν σαλπίγγων φθόγγοι, χρεμετισμοὶ τῶν σκιρτώντων καὶ κοιλαινόντων τὸ ἔδαφος ἵππων. Ἐμπρὸς, γενναῖέ μου ἵππε, ἀπάγαγέ με ταχὺν, μεθύοντα, διότι οὐδὲν ἄλλο ἢ μέθη εἶναι ἡ ἄτακτος πορεία.

Ἀλλὰ, προκειμένου περὶ μέθης, μὴ ἡ εὐδαιμονία ἐνυπάρχει εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ποτηρίου τοῦ οἰνόφλυγος, ὅταν, ἐγκαταλείπων ἐν τούτῳ τὸ λογικὸν αὐτοῦ, καταπίνῃ ἐν αὐτῷ τὴν ἄλλοτε ζωηρὰν αὐτοῦ φαντασίαν, περιορίζεται ν' ἀπολαύῃ τῆς νευρικῆς ἐκείνης ἐκστάσεως, ἣν τὰ πνεύματα προμηθεύουσιν εἰς ἅπασαν αὐτοῦ τὴν οὐσίαν, ἥτις δὲν σκέπτεται πλέον, δὲν βλέπει, δὲν ἀκούει! Ἡ εὐδαιμονία! μήτως κοιμᾶται παρὰ τῷ χωρικῷ ἐκείνῳ, τῷ ἀείποτε παχεῖ,

ἀείποτε ἐρυθρῷ, ἀείποτε λάμποντι, ἀείποτε εὐχαριστημένῳ, ἀείποτε τιμίῳ; Ἡ εὐδαιμονία! εἶναι λοιπὸν ἡ κτηνωδία; οὐχί, οὐχί, μυριάκις οὐχί. Ἡ εὐδαιμονία! ποῦ λοιπὸν κεῖται; . . . Ὑπάρχει ἀρά γε; Ὑπάρχει ναί! ὑπάρχει τὸ φῶς, ἀλλὰ δὲν ὑποκύπτει ἡ εἰς τοὺς ὀρθαλμούς. Ὑπάρχει ἡ εὐδαιμονία, ἀλλὰ δὲν ὑποκύπτει ἡ εἰς τὴν ἄδολον καὶ θερμὴν καρδίαν, εἰς τὴν καρδίαν, τὴν πεπλησμένην πίστεως.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

Η ΙΑΝΘΗ.

Μὲ ἠγάπα ἡ ὡραία Ἰάνθη
ὅταν εἶχοσιν ἤμην ἐτῶν,
τῆς νεότητος ὅταν τὰ ἄνθη
ἀνωθέν μου ὁ ἔρως κρατῶν,
τὴν ἀγνὴν παρειάν μου
εἰς ῥοδόχρουν ἐβάπτιζε χρῶμα,
καὶ τὸ ὄμμα
εἰς ἀκοίμητον ἔλουε πῦρ
οὐρανόθεν τῆς Ἥβης ἡ χείρ.

—

Τὴν χρυσῆν της ἐθώπευον κόμην
πανευδαίμων καὶ θαλλῶν θνητὸς,
καὶ πλησίον ἐκείνης ἠὐχόμην
ἐραστὴς ν' ἀποθάνω πιστός.

—

Τῇ ὠρκίσθην μνηστήρ της νὰ γίνω·
μοὶ ὠρκίσθη πολλάκις αὐτὴ,
ἂν πιστὸς εἰς τοὺς λόγους μου μείνω,
ἐρωμένη νὰ μείνῃ πιστή.

—

Ἀλλ' ἀνέτειλε στιγμὴ ἀπαισία,
καθ' ἣν κλείων ἀκάμπτως τὸ οὖς
τὴν ἀφῆκα (Ἰάνθη γλυκεία!),
Εἰς ἐρώτων κωφεύων κλαυθμούς.

. . . . . .

Μετὰ χρόνους δὲ πάλιν
ἐπανῆλθον ν' ἀνεύρω ἐκείνην,
ἀλλ' ὀδύνην
καὶ σποδὸν ἐπανεῦρον ὠχρὰν
ὑπὸ πλάκα μαρμάρου ψυχράν!

Χ. ΣΑΜΑΡΤΣΙΔΟΥ.

ΤΗ ΔΕΣΠΟΣΥΝΗ.

Ἂν ἠδύνατο ἡμέρας τρεῖς νὰ τρέξωμεν ὀπίσω,
κ' εἰς τὰς φίλας ἀποκρέω νὰ εἰσέλθωμεν καὶ πάλιν,
πόσας πόσας εὐλογίας μὲ χαρὰν ψυχῆς μεγάλην
πρὸς τὸν κόσμον, πρὸς τὴν φύσιν ἤθελα τότ' ἐκφωνήσω!

Πόσα ᾄσματα ὡραῖα καὶ ἐμψυχωμένους στίχους
ἤθελον, ὦ κόρη, τότε πρόθυμος σοὶ ἀπαγγείλει!
Μὴ λοιπὸν δυσαρεστῆσαι ἂν μὲ εὕρῃς, ὡς τοὺς τοίχους,
ἄλαλον, ἐνῷ μὲ γλῶσσαν χθὲς τὸ στόμα μου σ' ὡμίλει.

Τρέχει πανταχόθεν κόσμος, πλημμυρῶν τὰς ἐκκλησίας,
κ' ἄλλον ἦχον δὲν ἀκούω, πλὴν τὸν ἦχον τῶν κωδώνων.
Ἀὴρ πνέει φόβου θείου, τὰς καρδίας βαλσαμόνων,
καὶ εἰς σκέψεις μᾶς ἐμβάλλει καὶ εἰς προσευχὰς μυρίας.

Εἰς τοῦ κώδωνος τὸν ἦχον τὰ πτερὰ ἡ μοῦσ' ἁπλόνει
καὶ πετᾷ, ἐνῷ μὲ δάκρυ καὶ μὲ πόνον τὴν φωνάζω,
κ' ἐνῷ πρὶν μοὶ ἐμειδία, πρὸς τοὺς ἄλλους τώρα μόνη
μειδιῶσα μὲ ἀφίνει νὰ λυποῦμαι, νὰ στενάζω.

— Ὦ! τῆς εἶπα διὰ τόνου λυπηροῦ, παρωργισμένου,
ἔπαυσεν ἡ εὐθυμία κ' αἱ εὐτραπελί' αἱ ἄλλαι,
μὴ καὶ σὺ, ὦ μοῦσα, φύγῃς, ᾄσμα τώρα πάλιν ψάλε,
ψαλε σήμερον ὡραῖαν ἑορτὴν καλῆς παρθένου!

Ἀλλ' ἐκείνη μ' ἀπεκρίθη, εἰς τὰ ὕψη προσπετῶσα·
« — Ὅταν τὸ Κύριε ψάλλουν τῶν Δυνάμεων
τὰ χείλη,
παύει, παύει νὰ τονίζῃ ᾄσματα πλέον ἡ γλῶσσα,
ἕως οὗ γελῶσα νέα ἀποκρέω ἀνατείλῃ!»

Τί νὰ κάμω, τί νὰ εἴπω; ἔφυγε πλέον ἡ Μοῦσα,
ἔπαυσαν κ' αἱ ἀποκρέω, κ' ἔμεινα ξηρὸς καὶ κρύος!
Εὔχομαί σοι, τέλος, κόρη, νὰ γελάσῃς ἐγκαρδίως,
νὰ διέλθῃς εὐφροσύνως σήμερον μηδὲν ποθοῦσα!

Ἐὰν ᾄσμα, ὡς ἐζήτουν, δὲν σοὶ ἔψαλα ὡραῖον,
πλὴν κατώρθωσα, νεᾶνις, γλυκερὰ νὰ μειδιάσῃς,
θὰ εἰπῶ· καὶ τί μὲ μέλει ἂν αἱ ἀποκρέω πλέον
δὲν ὑπάρχουν, καὶ μᾶς εἶπον χαῖρε αἱ διασκεδάσεις;

ΚΛΕΑΝΘΗΣ Ι. ΠΑΠΠΑΖΟΓΛΟΥ.

Αἰνίγματα.

Ζῶόν τι τετράπουν εἶμαι· ἂν δὲ μ' ἀποκεφαλίσῃς
καὶ μὲ ἀναγραμματίσῃς,
ἄλλο τι τετράπουν πάλιν ἄγριον θὰ ἀπαντήσῃς.

ΓΡ. Μ. ΒΑΝΝΙΕΡΗΣ.

—

Ἂν ἀχνίζω κ' εἶμαι πλήρης, μὲ φιλεῖς καὶ μὲ κρατεῖς,
πλὴν τὸ μαῦρόν μου τὸ αἷμα ἅμα πιὼν μὲ παραιτεῖς.

ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ.

ΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩ ΦΥΛΛΑΔΙΩ ΑΙΝΙΓΜΑΤΟΣ.

Κανδήλα.

ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ ΝΕΑ.

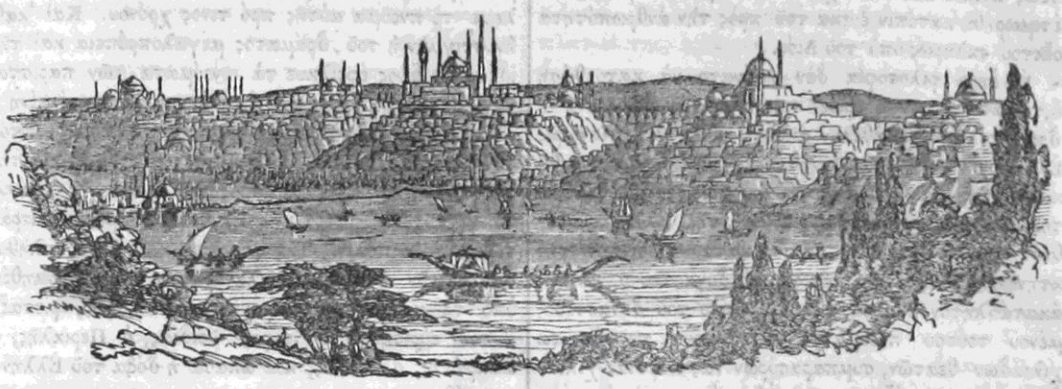

28 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ, 1865. **ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.** ΑΡΙΘΜΟΣ 4.

ΔΡΑΜΑΤΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

ΑΙΣΧΥΛΟΥ

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΔΕΣΜΩΤΗΣ.

Λαμπρὰ καὶ ὑψηλὴ ἅμα εἶναι ἡ ὑπόθεσις τῆς τραγῳδίας ταύτης. Ἡ Ἑλληνικὴ φαντασία, ὑπερπηδῶσα τὰ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διαγεγραμμένα ὅρια ὑπό τε τῆς θρησκείας καὶ τῶν προλήψεων, ἀγωνιζομένη κατὰ τῶν ὑλικῶν ἐκείνων θεοτήτων, τῶν ὑπὸ τῆς ἀρχαιότητος κληροδοτηθεισῶν, καὶ κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ πεπρωμένου παλαίουσα, διεμαρτυρήθη διὰ τοῦ τραγικοῦ τούτου καλλιτεχνήματος κατὰ τοῦ γηράσαντος καὶ ἐμπαθοῦς ἐκείνου Ὀλύμπου, ὃν ἔψαλεν ὁ Ὅμηρος καὶ αἱ πρὸ τῶν Μηδικῶν πολέμων γενεαί. Τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας, ὅπερ εἰς εὐαρίθμους ἐμφωλεῦον ψυχὰς ἐπάλαισε κατὰ τῆς ἀπειραρίθμου ὕλης, καὶ καταθραῦον τὴν φρικαλέαν ὁρμὴν τοῦ Ἀσιανοῦ κολοσσοῦ, ἐθριάμβευσεν, αὐτὸ τοῦτο ἐπάλαισε κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Αἰσχύλου πρὸς τὴν ἀφόρητον τοῦ ὑλικοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν ὑλικῶν θεοτήτων τυραννίαν, καὶ προσεπάθει νὰ σείσῃ τὰ θεμέλια, ἐφ' ὧν ἐστηρίζετο ἡ ὁμὰς τῶν σκηπτούχων θεῶν, καὶ τῶν τυράννων τῆς σφριγώσης Ἑλληνικῆς διανοίας ὑπερτέρων δυνάμεων. Μετὰ τὴν πρὸς τοὺς Ἀσιανοὺς πάλην, ἡ κατὰ τοῦ ὑλικοῦ Πανθέου ἠθικὴ ἐπανάστασις ἐσχηματίσθη ἐντὸς τῶν πνευμάτων. Τὰ ἄμορφα καὶ Αἰγυπτιάζοντα ἀγάλματα ἔπρεπε ν' ἀντικαταστήσωσι τὰ ἀπὸ τοῦ ἰδανικοῦ καλοῦ ἀπορρέυσαντα ἀριστουργήματα τοῦ Φειδίου. Καὶ τὴν ξυλίνην ἀκρόπολιν ἔπρεπε νὰ μεταβάλῃ ἡ χεὶρ τοῦ κατ' ἐξοχὴν Ἕλληνος Ἀθηναίου εἰς σέμνωμα καὶ τέμενος μαρμάρου, ὅπου ἡ ὑπερτάτη νοερὰ ἐργασία, ἡ ὑπερτάτη καλαισθησία, καὶ τὸ δυνατὸν ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης τεχνητὸν καλὸν, ἤθελον συνενώσει τὰς μαγικάς των ἀκτῖνας. Ἐν ἄλλοις λόγοις, ἡ θέρμη καὶ τὸ διάπυρον τοῦ Ἑλληνικοῦ νοὸς ἠγωνίζετο νὰ διαλύσῃ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὰ σκιάζοντα τὴν ἄγνωστον τοῦ Ὀλύμπου κορυφὴν νέφαλα, καὶ νὰ χρυσώσῃ τὰς μέχρι τοῦδε σκιερὰς καὶ νεφελώδεις κορυφὰς τοῦ θείου ὄρους.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἐν ἄλλοις λόγοις φαντασία ἐζήτει νὰ συμβιβάσῃ τὴν φιλοσοφίαν μετὰ τῆς θεότητος, διότι ἐν τῇ θείᾳ δημιουργίᾳ ἀνεκάλυπτε καὶ ὑπερτάτην φιλοσοφίαν. Ἐζήτει θεότητα συνεπῆ πρὸς ἑαυτήν· οὐρανὸν, ἐν τῷ βάθει τοῦ ὁποίου νὰ ἴδῃ ἀντανακλωμένην τὴν ἀθανασίαν, τὴν ἀπειρότητα, τὴν ὑπερτάτην σοφίαν καὶ τὸ αἰώνιον κάλλος.

Ὁ ἀτρομήτως παλαίσας ἐν Μαραθῶνι πρὸς τὸν ὄγκον τῆς Ἀσίας, ὁ ἐκ τοῦ σύνεγγυς περιφρονήσας τὰ φρίσσοντα ἐκ τῶν λογχῶν τάγματα τῆς βαρβάρου βίας, ἥτις ἤλπιζεν ὅτι ἡ ὁπλὴ τῶν ἵππων της ἠδύνατο νὰ δαμάσῃ τὸ πνεῦμα τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἥρωος Κυναιγείρου καὶ τοῦ ζερηθέντος τὸν ἕτερον τῶν βραχιόνων Ἀμεινίου, ποιητὴς Αἰσχύλος, οὗτος πρῶτος ἐν τῷ βυθῷ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἀνεῦρε τὴν ἀρκοῦσαν τόλμην, ἀνεκάλυψε τὴν ἀδάμαστον δύναμιν καὶ τὸ θάρρος, ὅπως ὑψώσῃ τὴν μεγάλην ἐκείνην κατὰ τοῦ δυνάστου Οὐρανοῦ τῆς ἀρχαιότητος φωνὴν, καὶ δώσῃ πρῶτος τὴν ἔμπρακτον πρὸς τὴν ἠθικὴν ἐπανάστασιν τῶν πνευμάτων ὥθησιν. Εἴπομεν, ὅτι ἡ ἠθικὴ ἐπανάστασις ἐσχηματίσθη ἐν τῷ Ἑλληνικῷ πνεύματι. Ἀλλὰ τίς ὁ τολμήσας πρῶτος νὰ φέρῃ πρὸς τὰ ἔξω τὴν κραυγὴν τῆς διαμαρτυρήσεως; Τίς ὁ μέλλων νὰ καταβιβάσῃ πρῶτος τὸ προσωπεῖον;

Ὁ Αἰσχύλος. — Εἰς τὸ συναξάριον τῶν ἀρχαίων μυθολογικῶν θεοτήτων ἀνεῦρεν οὗτος τὴν ἰδέαν αὐτοῦ ταυτιζομένην μετὰ τῶν ἀποδιδομένων εἰς θεότητά τινα φιλελεύθερον αἰσθημάτων. Ἡ θεότης αὕτη ἦτο προσφιλὴς εἰς τοὺς συμπατριώτας αὐτοῦ. Ἡ θεότης αὕτη ἦτο ὁ φιλάνθρωπος Προμηθεύς. Ἡ ἁπλοϊκὴ παράδοσις παρίστα αὐτὸν θεὸν προστάτην τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, θεὸν αὐταπαρνήσεως, ὅστις ἔκλεψε τὸ πῦρ ἀπὸ τῶν οὐρανῶν ὅπως χαρίσῃ αὐτὸ εἰς τὸ

τέως ἄθλιον καὶ δυστυχὲς τῶν ἀνθρώπων γένος, καὶ ἐτιμωρήθη κατόπιν ἕνεκα τοῦ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα οἴκτου σκληρῶς ὑπὸ τοῦ Διός.

Ἡ ξηρὰ φιλοσοφία δὲν ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ ὅ,τι κατώρθωσεν ὁ ἥρως ποιητής. Τὴν ἀπὸ τῆς ἕδρας φιλοσοφίαν ἤθελεν ἀκούσει εὐάριθμός τις μερὶς Ἑλλήνων. Ἀλλὰ νὰ δυνηθῇ τις νὰ διαμαρτυρηθῇ κατὰ τῆς βίας τοῦ σκηπτούχου Διὸς, ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Διονύσου, ἐν μέσῳ τοῦ ἄνθους τῆς Ἑλληνικῆς ἐθνότητος, νὰ δυνηθῇ νὰ ῥαπίσῃ κατὰ πρόσωπον τὴν κτηνώδη βίαν, καὶ ν' ἀποθεώσῃ τὸ δυναστευόμενον καὶ ἀκατάβλητον πνεῦμα, ἐλκύων ὑπὲρ τοῦ δυναστευομένου τούτου πνεύματος τὰ δάκρυα πεντήκοντα χιλιάδων θεατῶν, συμπαρασύρων τὰς καρδίας χιλιάδων φανατικῶν ἐξωτερικῶς Ἀθηναίων, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ τραγικοῦ ὕψους ἀναγκάζων τὸ πολυπληθὲς ἀκροατήριον νὰ στρέψῃ τὰ ὄμματα ὀργίλα πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ἐνόμιζεν ὅτι τὴν μοναρχικὴν του ἕδραν εἶχεν ὁ τῶν θεῶν καὶ ἀνδρῶν πατὴρ, τοῦτο ἦτο μέγα τι. Ἐν αὐτῷ ἐνυπῆρχε δύναμις ἀκαταλόγιστος, θάῤῥος θαυμαστὸν, τέχνη ἀπαράμιλλος, καὶ σπέρματα προσεχοῦς ἀναμορφώσεως.

Ὁ Αἰσχύλος διὰ τοῦ «Προμηθέως Δεσμώτου» προητοίμασε τὴν ὁδὸν εἰς τὴν μετ' αὐτὸν φιλοσοφίαν. Διὰ τοῦ δράματος τούτου ἔσπειρε τὸν σπόρον, καὶ τὸ νοερὸν ἄροτρον ἀνέτρεψε τὴν πέριξ τῆς παλλούσης καρδίας τῶν συμπατριωτῶν του περικεχυμένην καὶ πεπηγυῖαν σχεδὸν σποδόν.

Ὑπάρχει, τῇ ἀληθείᾳ, ἐποχή τις, καθ' ἣν ἅπαντα τὰ πνεύματα κοινωνίας ἢ ἔθνους τινὸς παθαίνονται ἐσωτέρως, καθ' ἣν οἱ νόες ὡς ἐκ συνεννοήσεως αἰσθάνονται τὴν ἐσωτέραν ταύτην πάθησιν, ἀλλὰ τὰ πνεύματα ταῦτα, οἱ νόες οὗτοι ἀναγκάζονται νὰ ὠθῶσι μέχρι τοῦ ἔρκους τῶν ὀδόντων τὴν μύχιον ἐκείνην κραυγὴν τῆς ἐσωτέρας πάλης, καθ' ἣν οἱ πνευματικοὶ ὀφθαλμοὶ ἀνήσυχοι στρέφονται πέριξ, καὶ τὰ ὦτα καραδοκοῦσι φθόγγον τινὰ παραπλήσιον τῇ κραυγῇ, ὅπως ἀφήσωσι τὴν σαλεύουσαν πνοὴν τὰ στήθη αὐτῶν νὰ μεταβληθῇ εἰς φθόγγους ἐπιδοκιμασίας καὶ δάκρυα χαρᾶς καὶ πόνου ἅμα. Τοιαύτη ἐποχὴ ἐν Ἀθήναις ἦτο ἡ μετὰ τὰ Μηδικά. Τὰ πνεύματα ἀνέμενον, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Αἰσχύλου ἄφησε πρῶτον τὴν κραυγὴν διὰ τοῦ «Προμηθέως Δεσμώτου».

Ἐν τῷ «Προμηθεῖ Δεσμώτῃ» ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία εἶδεν, ὡς ἐν συμβολικῷ κατόπτρῳ, τὰ ἄθλα τῆς πρὸς τὴν βαρβαρότητα πρὸ μικροῦ παλαισάσης μεγαλοφυΐας. Χειροκροτοῦσα τὴν ἀκαταμάχητον θέλησιν τοῦ Προμηθέως, ἐχειροκρότει αὐτὴ ἑαυτήν. Διότι τί ἄλλο ἦτο ὁ Προμηθεὺς διὰ τὸν θεατὴν ἢ μέγα πνεῦμα, ἀπεκδυθὲν εἰς τὸν κατὰ τῆς ὑλικῆς βίας ἀγῶνα; Καὶ τί ἄλλο πρὸ μικροῦ ἦτο ἡ Ἑλλὰς ἢ Προμηθεύς τις, ἀγωνιζόμενος διὰ τῆς ἀκαταδαμάστου τοῦ πνεύματος δυνάμεως πρὸς τὴν ὑλικὴν βίαν, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς συμφορᾶς ἀνευρίσκων τόλμην καὶ σθένος ν' ἀντεπεξέλθῃ κατ' αὐτῆς;

Ἐν τῷ «Προμηθεῖ Δεσμώτῃ» ἡ Ἑλλὰς ἔλυσε τὸ μυστήριον τῆς ἐσωτερικῆς ἐκείνης πάλης, ἥτις ἐσάλευε τὸ πνεῦμα αὐτῆς πρό τινος χρόνου. Καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ἡ τοῦ δράματος μεγαλοπρέπεια καὶ τῆς ἰδέας τὸ ὕψος ἐφείλκυε τὰ πνεύματα τῶν παριστα-μένων, ἐψυχορράγει ἄνω ἐκπνέουσα ἅπασα ἐκείνη ἡ ὑλικὴ δόξα καὶ τὸ ὑλικὸν θάμβος, τὸ περικαλύπτον τὸν ὑψιβρεμέτην Δία. Ὁ Ὄλυμπος μετετίθετο εἰς τὴν ἀκρόπολιν, καὶ ὁ συμπάρεδρος τοῦ Διὸς ἀετὸς ἐτάνυε τὰ γιγαντώδη πτερὰ καὶ διηυθύνετο πρὸς τὴν ἱερὰν τῶν Ἀθηνῶν πόλιν. Τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν τὸ πλῆθος δακρυροοῦν ἠτένιζε τὸν φιλάνθρωπον ἥρωα Προμηθέα ὑπὸ τὸ κράτος τῆς οὐρανίου ἐκδικήσεως, μεταξὺ αὐτοῦ εὑρίσκετο ὁ νεαρὸς Φειδίας, ὁ Περικλῆς, ὁ Σωκράτης, ὁ Ἰκτῖνος, καὶ ἅπασα ἡ δόξα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Ἡ νεαρὰ τοῦ Φειδίου καρδία συνελάμβανε τὴν ἐξηυγενισμένην ἰδέαν τοῦ Διὸς, καὶ ἀπεθέου τὸν μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ὑλικὸν εἰς ἐλευθέριον ὑπέρτατον τῶν οὐρανῶν ἡνίοχον. Τὸ μέγα τοῦ Περικλέους πνεῦμα μετεσχημάτιζε τὴν ἀκρόπολιν εἰς θεῶν ἕδραν, Ὄλυμπον. Καὶ ἡ ἐν σπαργάνοις ἠθικὴ φιλοσοφία ἔβλεπε δύουσαν ὄπισθεν τῶν κορυφῶν τοῦ Ὀλύμπου τὴν φοβερὰν τοῦ πεπρωμένου σκιάν. Καὶ ταῦτα τοῦ «Προμηθέως Δεσμώτου» ἐπὶ τῆς σκηνῆς παριστωμένου.

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ προσεχές.)

ΠΕΡΙ ΗΣΙΟΔΟΥ.

(Συνέχεια) (α)

Γ'. Κρίσεις ἐπὶ τῆς ποιήσεως τοῦ Ἡσιόδου.

« Ὁ Ἡσίοδος σπανίως ὑψοῦται· μέγα μέρος τῆς ποιήσεως αὐτοῦ κατέχεται ὑπὸ ὀνοματολογιῶν. Ἐν τούτοις εὑρίσκονται εἰς τὰ ἔπη αὐτοῦ γνῶμαι ὠφέλιμοι. Αἱ ἐκφράσεις του δὲν στεροῦνται ἡδύτητος, καὶ τὸ ὕφος του δὲν εἶναι καταῤῥοντέον· ὡς πρὸς τὸ μέσον γένος τοῦ λόγου τῷ ἀνήκει ὁ φοῖνιξ.» Τοιαύτη εἶναι ἡ κρίσις τοῦ Κοϊντιλιανοῦ διὰ τὸν Ἀσκραῖον ποιητήν. Ἀναμφιβόλως ὁ Ἡσίοδος δὲν εἶναι ἐκ τῶν ἐξοχωτάτων νόων, οὐδὲ τὰ ποιήματα αὐτοῦ εἶναι ἐφάμιλλα τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας· δὲν ἔχει οὐδὲ τὴν γονιμότητα τοῦ Ὁμήρου, οὐδὲ τὴν πλαστικὴν αὐτοῦ δύναμιν, οὐδὲ τὴν τέχνην ἐκείνην τοῦ συναρμολογεῖν ὅλον τοιοῦτον, οἷον θαυμάζομεν παρὰ τῷ Ἴωνι ποιητῇ. Ὁ Ἡσίοδος δὲν κατέλιπεν εἰμὴ ἑκατοντάδας τινὰς στίχων· δὲν ἐζωγράφησεν οὐδὲ Ἀχιλλέα οὐδὲ Ὀδυσσέα, οὐδ' Αἴαντα· τὰ πονήματά του εἰσὶ συντεθειμένα μετ' ἀμελείας, ὡς εἰ ἐῤῥόντισε μᾶλλον ἵνα ἐπισωρεύσῃ τὰς ἀληθείας καὶ διδασκαλίας, ἢ ἵνα ἀναδείξῃ αὐτὰς, καὶ ὅπως πλουτίσῃ μᾶλλον τὸ βάθος, ἢ τελειοποιήσῃ

(α) Ἕνεκα τῶν ἐπὶ τοῦ «Προμηθέως Δεσμώτου» Μελετῶν, ἀναγκαζόμεθα νὰ ἀναβάλωμεν τὸ τέλος τοῦ ἄρθρου τούτου.

τὴν ἐπιφάνειαν· τέλος, ἡ λέξις αὐτοῦ ἔχει πολλάκις τι τὸ μελαγχολικὸν καὶ αὐστηρὸν, ὅπερ ἀναμιμνήσκει, οὕτως εἰπεῖν, τὴν ὁμίχλην τῆς Ἄσκρας, καὶ ἡ στιχουργία του δὲν ἔχει οὐδὲ τὴν εὐτυχῆ εὐχέρειαν, οὐδὲ τὴν ποικίλην ἁρμονίαν τοῦ Ὁμήρου. Ἡ ἀνάγνωσίς του ἀπαιτεῖ εἴδός τι προσπαθείας, διότι ἡ διάνοια δὲν ἀποκαλύπτεται ἐκ πρώτης ὄψεως, οὐδὲ μεθ' ἁπάσης τῆς ἀπαιτουμένης συμφωνίας. Ἀλλ' ὑπάρχουσιν ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ διηγήσεις, οἷαι ἡ Τιτανομαχία, ἡ παράδοσις περὶ τῶν ἡλικιῶν τοῦ κόσμου, αἵτινες δὲν ἤθελον πολὺ ὠχριάσει ἀντιπαραβαλλόμεναι καὶ πρὸς αὐτὰς τὰς ὑψηλοτέρας ἐπινοίας τῆς Ὁμηρικῆς ἐποποιΐας· αἱ περιγραφαί του ἐπίσης εἰσὶν ἀκριβῶς πεφιλοτεχνημέναι· τὸ ὕφος εἶναι νευρῶδες καὶ ἐνίοτε χαρίεν· ἡ ἀνθηρότης εἶναι ἄνισος, ἀλλὰ τὸ νευρῶδες τῆς ἐκφράσεως ἀναπληροῖ τὴν ἔλλειψιν τοῦ φωτὸς καὶ τῆς αἴγλης. Ὁ Ἡσίοδος ὁμιλεῖ περὶ τῶν φυσικῶν φαινομένων ὡς ἄνθρωπος, ζήσας ἐν τοῖς ἀγροῖς, οὗ ἡ ψυχὴ δὲν ἔμεινε ψυχρὰ εἰς τὴν θέαν τῶν ποιημάτων τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ πρὸ πάντων ὁ Ἡσίοδος εἶναι ἠθικολόγος, συμβουλοδότης, ἔξοχος ὅπως παριστᾷ λακωνικῶς καὶ δηκτικῶς, δι' εἰκόνος γελοέσσης ἢ τρομερᾶς, τὰς ἀληθείας τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Οὐδεὶς ἀρχαῖος ποιητὴς ἀφῆκε πλείονας παροιμίας εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα· καὶ πολὺ πρὸ τοῦ Αἰσώπου ὁ Ἡσίοδος ἔσχε τὸ κλέος τοῦ ὅτι ἔπλασε τὸν μῦθον, ἢ τοὐλάχιστον τοῦ ὅτι ἔδωκε τὸ ποιητικὸν σχῆμα εἰς τὰς ἠθικὰς ἐκείνας ἀλληγορίας, αἵτινες εἰσὶ παντὸς χρόνου καὶ παντὸς τόπου ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

ΑΠΟΔΗΜΗΤΟΥ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α'.

Καλκούττα, τῇ 20 νοεμβρίου 1864.

Φίλε Κ. Ν. Ι. Π.

Καθ' ἣν ὑπόσχεσιν εἶχον δόσει ὑμῖν, ὅταν ἀνεχώρουν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, θέλω γράφει πρὸς ὑμᾶς ἐνίοτε, ἀναφέρων ὅσα ἄξια περιεργείας καὶ σημειώσεως γνωρίσω καὶ ἴδω κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐνταῦθα διαμονῆς μου, ἐλπίζων ὅτι καὶ ὑμεῖς θέλετε μὲ τιμᾷ ἐνίοτε διὰ φιλικῶν ἀπαντήσεών σας. Ἤδη δὲ, ἀρχόμενος ἀπὸ σήμερον, δίδω ὑμῖν μικρὰν περιγραφικὴν ἔκθεσιν τῶν τόπων, οὓς εἶδον καθ' ὅλον τὸ ταξείδιόν μου, τῶν κατοίκων καὶ ἐθίμων αὐτῶν, καθ' ὅσον ἠδυνήθην νὰ γνωρίσω, καὶ τῶν ἀξιοπερίεργων ἀντικειμένων, ἅπερ ἀπήντησα.

Καὶ περὶ μὲν Ἀλεξανδρείας καὶ Αἰγύπτου ὀλίγα τινὰ θέλω σᾶς ἀναφέρει, διότι τὰ πλεῖστα αὐτῶν θὰ γινώσκετε ἀπὸ ἄλλων ἐκθέσεις, ὥστε καὶ περιττὸν κρίνω νὰ ἀναφέρω λεπτομερῶς περὶ αὐτῶν. Ἔπειτα ὀλίγα εἰσὶ τὰ ἀξιοπερίεργα τῆς Αἰγύπτου, ὧν τὰ κυριώτερα εἰσὶν αἱ πυραμίδες καὶ αἱ σφίγγες, ἅπερ δυστυχῶς δὲν ἠδυνήθην νὰ ἴδω, ἐνόσῳ διέμενον εἰς Καΐρον. Εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν κάτι καλὸν εἶναι ἡ πλατεία της, ἡ λεγομένη Place des Consuls, ἀρκετὰ ἐκτεταμένη, περικυκλουμένη ὑπὸ δενδρυλίων, καὶ ἔχουσα εἰς τὰς δύο ἄκρας της δύο δεξαμενὰς, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι μηχαναὶ, ἐκτινάσσουσαι τὸ ὕδωρ εἰς ἀρκετὸν ὕψος διὰ νὰ ἐπιφέρωσι δρόσον. Περιζ τῆς πλατείας ταύτης εἰσὶν αἱ καλήτεραι οἰκίαι καὶ τὰ ὡραιότερα καὶ πολυτελέστερα καταστήματα· χρησιμεύει δὲ καὶ ὡς περίπατος τὸ ἑσπέρας, μολονότι ὀλίγιστοι εἰσὶν οἱ περιπατοῦντες, καὶ τοῦτο διότι ἐπισωρεύονται μέχρι τοῦ μεσονυκτίου εἰς πληθὺν καφενείων, ἔνθα σωρὸς γυναικῶν Γαλλίδων, ἐκζητουσῶν τύχην, τραγῳδοῦσι διάφορα Γαλλικὰ ἀσμάτια. Ἡ δὲ καλὴ κοινωνία συνειθίζει νὰ κάμῃ τοὺς περιπάτους της πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου εἰς τὸ λεγόμενον Κ α ν ά λ ι, μέρος ἀρκετὰ ὡραῖον καὶ καταλληλον τῷ ὄντι πρὸς περιδιάβασιν, συνιστάμενον ὑπὸ δενδροστοιχίας, ἐπὶ ἡμισείαν περίπου ὥραν ἐκτεινομένης, με ὑψηλὰ δένδρα ἀμφοτέρωθεν, πέραν τῶν ὁποίων ῥέει μία διώρυξ τοῦ Νείλου, ἔχον δὲ παρ' αὐτῷ καί τινας ἐξοχικὰς οἰκίας, καὶ εἰς τὸ ἄκρον ἰδιωτικόν τινα κῆπον τοῦ Pastré καλουμένου, ἀρκετὰ ἐκτεταμένον καὶ ὅμοιον Εὐρωπαϊκῷ Parc· οὗτος ἀνοίγεται δὶς τῆς ἑβδομάδος εἰς τὸ κοινὸν, καὶ ἐν αὐτῷ δύναταί τις μόνον νὰ ἴδῃ, κατὰ κυριακὴν συνήθως, ὅλην τὴν καλὴν κοινωνίαν τῆς Ἀλεξανδρείας καθημένην ἢ περιδιαβάζουσαν· ἄλλως, κινδυνεύει οὐδεμίαν κυρίαν νὰ ἴδῃ, διότι σπανίως ἐξέρχονται τῶν οἰκιῶν των, καὶ ἐξερχόμεναι πάλιν περιφέρονται ἐφ' ἁμάξης, καθότι οὐδεμία τῶν ὁδῶν ἐστὶ λιθόστρωτος, καί τοι ἄλλως τε εὐθεῖαι καὶ ἀρκετὰ μεγάλαι, ἡ δὲ κόνις ἐστὶν ὑπέρμετρος, μ' ὅλην τὴν δὶς ἢ τρὶς τῆς ἡμέρας κατάβρεξιν αὐτῶν, ὥστε καταντᾷ τις νὰ ἀναπνέῃ κόνιν. Ἐν γένει ὅμως ἅπασα ἡ πόλις τῆς Ἀλεξανδρείας ἐστὶν ἀρκετὰ καλὴ καὶ μία τῶν Εὐρωπαϊκωτέρων πόλεων τῆς Τουρκίας καὶ ὡραιοτέρα τοῦ Καΐρου, τοῦ ὁποίου καὶ αἱ ὁδοὶ εἰσὶ στενότεραι, καὶ καταστήματα ὀλιγώτερα ὑπάρχουν, καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ συγκειται ὑπὸ ἰθαγενῶν Ἀράβων, Ἀρμενίων, καί τινων Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων, ἐνῷ Εὐρωπαῖοι σχετικῶς εἰσὶν ὀλίγιστοι.

Ἡ πόλις τοῦ Καΐρου, καί τοι καθέδρα τοῦ ἀντιβασιλέως, τίποτε σχεδὸν ἀξιοσημειώτον δὲν περιέχει, διότι πάντα τὰ λόγου ἄξια, ὡς αἱ πυραμίδες, ὀβελίσκοι, σφίγγες καὶ λοιπὰ εὑρίσκονται πολὺ μακρὰν αὐτῆς, τρεῖς ἢ τέσσαρας περίπου ὥρας· τὸ μόνον ἄξιον περιεργείας ἐστὶ τὸ Φρούριον εἰς τὸ παλαιὸν λεγόμενον Καΐρον, καὶ τὸ παλάτιον τοῦ ἀντιβασιλέως, ὅστις ὅμως συνήθως διαμένει εἰς ἕτερον, ἐκτισμένον ἐπὶ νησιδίου ἐν μέσῳ τοῦ Νείλου. Μέσων διασκεδάσεως ἀμοιρεῖ ἡ πόλις αὕτη, διότι μήτε περίπατος ὑπάρχει ἐν αὐτῇ, αἱ δὲ ὀλίγαι οἰκογένειαι, αἱ διαμένουσαι εἰς Καΐρον, περιδιαβάζουσι συνήθως εἰς τὸν λεγόμενον δρόμον τῆς Σ ο ύ μ π ρ α ς, δενδροστοιχίας, ὁμοιαζούσης περίπου μὲ τὴν τῆς Ἀλεξανδρείας. Εἰς δὲ τὴν Οὐμπεκίαν, ἥτις ἐστὶ περιοχὴ ἀρκετὰ ἐκ-

τεταμένη μὲ ὑψηλὰ δένδρα καὶ πληθὺν καφενείων, οὐδεὶς ὁπωσοῦν ὑπάγει, διότι τὰ καφενεῖα ταῦτα κρατοῦνται καὶ συχνάζονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τυχοδιωκτῶν καὶ κακούργων, καταγινομένων εἰς τὸ χαρτοπαίζειν. Ξενοδοχεῖα ὅμως ὑπάρχουσιν ἀρκετὰ τόσον εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὅσον καὶ εἰς Καΐρον, διότι πολλοὶ εἰσὶν οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὰς χώρας ταύτας, πολλοὶ δὲ καὶ οἱ διαβαίνοντες διὰ τὰς Ἰνδίας, ὥστε δύναταί τις νὰ εὕρῃ ἀρκετὴν ἀνάπαυσιν πληρόνων· ἡ πληρωμὴ ὅμως εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη, διότι τὰ πάντα ἐν Αἰγύπτῳ εἰσὶν ὑπερτετιμημένα, καὶ ἡ αἰτία ἐστὶ προφανής· πρῶτον μὲν ὡς ἐκ τῆς μεγάλης ἐπισωρεύσεως πολλῶν ξένων ἐνταῦθα, τῶν μὲν ἐρχομένων πρὸς ἐκζήτησιν τύχης, τῶν δὲ διὰ τὸ καθ' ἡμέραν ἀναπτυσσόμενον ἐμπόριον, καὶ ἄλλων πάλιν πρὸς ἀλλαγὴν κλίματος· καὶ τέλος, διότι πάντα τὰ τρόφιμα κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἔρχονται ἔξωθεν, ὡς ἐπιδοθέντων πάντων, χωρικῶν τε καὶ κτηματιῶν, ἀπὸ δύο ἤδη ἐτῶν εἰς τὴν βαμβακοφυτείαν, καὶ παραμελησάντων ὅλα τὰ ἄλλα εἴδη, ἅπερ παρῆγεν ὁ τόπος.

Ἐκτὸς τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ Καΐρου, οὐδεμία ἄλλη πόλις ἀξία σημειώσεως ὑπάρχει ἐν Αἰγύπτῳ, διότι ἡ Τάντα, Μεχάλα, Μανσούρα, Ζαγαζὶκ καὶ λοιπαὶ κυριώτεραι πόλεις τῆς Αἰγύπτου εἰσὶν ἀθλιώταται, καὶ κατοικοῦνται ὑπὸ ἰθαγενῶν Φελλάχων, ῥυπαρῶν καὶ ἀθλίων, ὧν αἱ οἰκίαι, ὡς ὅλαι ἐν γένει τῆς Αἰγύπτου, εἰσὶ τὸ πλεῖστον καλύβαι, ἐκτισμέναι ἀπὸ λάσπην καὶ κόπρους ζώων, στενόταται καὶ δυσωδέσταται, ἀφοῦ εἰς τὴν αὐτὴν φωλεάν, ἐν ᾗ συνήθως κοιμῶνται, εἰσάγουσι καὶ αὐτὰ τὰ ζῶά των. Εὐρωπαίους δὲ καὶ Εὐρωπαϊκὰς οἰκίας μόλις δύναταί τις νὰ εὕρῃ ἐν ἑκάστῃ πόλει ὀλιγίστους, καὶ τούτους δι' ἐμπόριον· ὡς πρὸς τὴν καλλιέργειαν ὅμως, ὅλη ἡ Αἴγυπτος ἐν γένει, καὶ ἐννοῶ τὴν κάτω Αἴγυπτον, εἶναι ἀρκετὰ καλὰ καλλιεργημένη καὶ εὐφορωτάτη, διατεμνομένη ὑπὸ πληθύος διωρύγων, μετοχετευουσῶν εἰς διαφόρους διευθύνσεις τὰ ὕδατα τοῦ Νείλου, καὶ χρησιμευουσῶν καὶ διὰ τὴν συγκοινωνίαν καὶ τὴν μεταφορὰν τῶν πραγματειῶν. Ἀλλ' ἡ γονιμότης αὕτη τοῦ τόπου πρέπει ν' ἀποδοθῇ μᾶλλον εἰς τὸ εὔφορον τῆς γῆς, ἢ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀνθρώπων· διότι, ὡς καὶ ἐγὼ εἶδον καὶ ὑπὸ ἄλλων πολλῶν παρετηρήθη, οἱ Φελλάχοι εἰσὶν οἱ νωχελέστεροι καὶ ὀκνηρότεροι τῶν ἀνθρώπων, προτιμῶντες νὰ μένωσιν ἄεργοι, ὥστε πολλάκις ἔχουσι τὰς γυναῖκάς των ἐργαζομένας εἰς τοὺς ἀγροὺς, ἐνῷ αὐτοὶ κάθηνται ἐξηπλωμένοι καὶ καπνίζουσι· καὶ ἂν ἡ γῆ δὲν ἐβοήθει αὐτοὺς ἐπὶ τοσοῦτον, ἴσως ἤθελον πάσχει καὶ ἐκ τῆς πείνης, καὶ μάλιστα κατόπιν τῆς ἐνσκήψάσης ἐπιζωοτείας. Ἐν τούτοις, καίτοι ἡ κατάστασις τῶν εἶναι τοσοῦτον ἀθλία καὶ ζωώδης, οὐδέποτε εἶδον ἀνθρώπους, φαινομένους τόσον εὐχαριστημένους ἐξ αὐτῆς, τόσον εὐθύμους καὶ ἐπιδιώκοντας τὴν διασκέδασιν. Καθ' ἑσπέραν σχεδὸν, ἅμα δύσῃ ὁ ἥλιος, συνάζονται εἰς ὁμάδας ἄνδρες καὶ γυναῖκες, καὶ διασκεδάζουσιν ᾄδοντες καὶ χορεύοντες· τὴν τάσιν δὲ ταύτην τῶν Φελλάχων εἰς τὴν ὀκνηρίαν, τὴν διασκέδασιν καὶ τὴν τῆς ἐργασίας ἀποστροφὴν ἀποδοτέον ἐν μέρει μὲν εἰς τὸ κλίμα, ἐν μέρει δὲ εἰς τὸν χαρακτῆρα αὐτῶν, διότι οὗτοι ὑπὲρ πάντας τοὺς Ἀσιανοὺς πιστεύουσιν εἰς τὸ πεπρωμένον (Κισμέτ). Εἶναι τρομερὸν πρᾶγμα νὰ ἀκούῃ τις αὐτοὺς συνομιλοῦντας· αἱ κραυγαί των εἰσὶν ἀνυπόφοροι, καὶ φαίνονται μᾶλλον ὡς νὰ ἐρίζωσι μεταξύ των· καὶ ὅμως τόσον θρασύδειλοι εἰσὶν, ὥστε καὶ ἐκ τῆς μεταξύ των ἔριδος συμβαίνει πολλάκις νὰ καθυβρίζωνται ὥρας ὁλοκλήρους, χωρὶς ποτε νὰ τολμῶσι νὰ ἔρχωνται εἰς χεῖρας· τούτου ἕνεκα καὶ μεταχειρίζονται αὐτοὺς πάντες, οἵ τε κρατοῦντες Ὀθωμανοὶ καὶ Εὐρωπαῖοι, ὡς ζῶα, τιμωροῦντες αὐτοὺς αὐστηρότατα, ὅπερ τοὺς καθιστᾷ τοσοῦτον δειλούς.

Ταῦτα εἰσὶν ἐπὶ τὸ γενικώτερον τὰ ὀλίγα, ἅπερ ἠδυνήθην νὰ ἴδω καὶ νὰ μάθω κατὰ τὰς ὀλίγας ἡμέρας τῆς ἐν Αἰγύπτῳ διαμονῆς μου, καὶ εἰς ταῦτα μόνον θέλω περιορισθῆ σήμερον, ἐπιφυλαττόμενος κατόπιν νὰ σᾶς ἀναφέρω περὶ τοῦ μέχρι Καλκούττης ταξειδίου μου καὶ τῶν Ἰνδικῶν χωρῶν, ὅσας λάβω ἀφορμὴν νὰ ἐπισκεφθῶ. Ἐρρῶσθε.

Φ. Κ. Υ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Β'.

Καλκούττα, τῇ 2 Ἰανουαρ. 1865.

Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ νοεμβρίου ἔγραψα πρὸς ὑμᾶς ὀλίγα τινὰ περὶ Αἰγύπτου. Σήμερον δὲ ἐπαναλαμβάνω τὴν διήγησιν τοῦ ταξειδείου μου, ἀρχόμενος ἐκ τῆς ἀπὸ Σουὲζ ἀναχωρήσεώς μου, μὴ δυνηθεὶς νὰ ἴδω δυστυχῶς τὰς τῆς τομῆς ἐργασίας, ὡς ἐκ τῆς ὀλιγοώρου εἰς τὰ ἐκεῖ διαμονῆς μου.

Μολονότι ἐπέβημεν τοῦ ἀτμοπλοίου τὴν 26 τοῦ 7βρίου, δὲν ἀνεχωρήσαμεν ἐκ τοῦ λιμένος εἰ μὴ τὴν 10 π. μ. κατερχόμενοι τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Καὶ ἐπὶ δύο μὲν ἡμέρας εἴχομεν καιρὸν ὡραῖον καὶ δροσερὸν, ἀλλὰ κατὰ τὴν 29 καὶ 30, μεταβληθέντος τοῦ ἀνέμου ἀπὸ βορείου εἰς νότιον, ἡ ζέστη κατήντησε τόσον ὑπερβολικὴ, τοῦ θερμομέτρου φθάσαντος μέχρι τοῦ 40ο ὑπὲρ τὸ μηδενικὸν, ὥστε καί τινες Κυρίαι ἐκ τῶν ἐπιβατριῶν μας εὑρέθησαν εἰς δυσάρεστον θέσιν, καὶ μάλιστα μία ἐξ αὐτῶν δεκάκις σχεδὸν ἀπώλεσε τὰς αἰσθήσεις. Ἐν γένει δὲ πάντες ἀνεξαιρέτως ὑπεφέρομεν ἐκ τῆς θερμότητος. Εὐτυχῶς ὅμως κατὰ τὴν 1ην ὀκτωβρίου περὶ τὸ ἑσπέρας ἠρχίσαμεν νὰ βλέπωμεν νησίδιά τινα κατάξηρα πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἀφρικανικῶν παραλίων, σημεῖον ὅτι ἐπλησιάζομεν τὸ στενὸν τοῦ Βάβ-ελ-Μανδέβ, καὶ ὁ ἀὴρ ἤρχισε νὰ καθίσταται δροσερώτερος. Τὴν 2 εἴδομεν τὸν φάρον τῆς νήσου Περὶμ, τὴν δ' ἐπαύριον περὶ τὴν πρωΐαν εἰσηρχόμεθα εἰς τὸν κόλπον, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ ὁποίου εἶναι ἐκτισμένη ἡ πόλις Ἄδεν. Ἅμα ἠγκυροβολήσαμεν, τὸ ἀτμόπλουν περιεκυκλώθη ὑπὸ πληθύος λέμβων, ὧν οἱ κωπηλάται εἰσὶ μαῦροι Ἀφρικανοὶ, κατάγυμνοι, μὲ μίαν μόνην ζώνην, σκέπουσαν τὴν ὀσφὺν αὐτῶν. Μεταξὺ δὲ τούτων διεκρίνοντο ἐν μιᾷ λέμβῳ ἄνδρες τινὲς, ἀρκετὰ

λευκοί, φοροῦντες εἶδος ἀντερίων λευκῶν, βρακία ἐπίσης λευκά, καὶ ἀλλόκοτόν τινα πῖλον ἐπὶ κεφαλῆς, ὅμοιον κ α β ο υ κ ί ῳ. Ἐρωτήσας ἔμαθον ὅτι οὗτοι ἦσαν Ἰνδοὶ Π α ρ σ ί δ ε ς, τοὐτέστι, πυρολάτραι, ἔχοντες τὰ κυριώτερα καταστήματα εἰς τὸ Ἅδεν, καὶ ἐμπορευόμενοι μὲ τὰς Ἰνδίας. Οὗτοι κρατοῦσι καὶ τὰ ξενοδοχεῖα, τὰ μόνα ἅπερ ὑπάρχουσι. Ταῦτα δὲ, καθὼς καὶ τινα ἄλλα καταστήματα, ὡς καὶ τὸ ταχυδρομεῖον καὶ τὰ καταστήματα τῶν Αὐτοκρατορικῶν διαπορθμεύσεων εὑρίσκονται ἐπὶ τῆς ὄχθης, ἐνῷ ἡ πόλις εἶναι μακρὰν τρία τέταρτα τῆς ὥρας τοὐλάχιστον, ἐντὸς κοιλάδος, περιτετειχισμένη φυσικώτατα ὑπὸ βράχων ἀποκρήμνων, ὑψηλῶν καὶ δυσβάτων, μὲ μίαν καὶ μόνην εἴσοδον, καὶ ταύτην στενὴν καὶ ὑπὸ στρατιωτῶν φρουρουμένην, ἐνῷ καὶ αὕτη πάλιν προφυλάττεται ἔξωθεν ὑπὸ ἐπάλξεώς τινος περὶ τὰ μέσα τοῦ βράχου μὲ 4 τηλεβόλα καὶ ἐφ' ὑψώματος ὑπὸ πυργίσκου τινὸς μὲ ἕτερα δύο.

Ἡ ἐντύπωσις, ἡ προσγινομένη ἅμα κανεὶς εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν, οὐδόλως εἶναι εὐχάριστος, διότι ἀληθῶς ἐρημωτέρα πόλις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὑρίσκηται, ἐν ᾗ μήτε πράσινον φύλλον δὲν ὑπάρχει, μήτε τὸ ἐλάχιστον δενδρύλιον, μήτε ἴχνος χόρτου ἀπαντᾶται. Πανταχοῦ ἄμμος, κόνις καὶ θερμότης. Ὡς πόλις ὅμως θεωρουμένη, ἔχει ἀρκετὰ καλὴν ὄψιν· διότι ὅλαι αἱ οἰκίαι της, ἄνευ πατώματος καὶ ἐπὶ τοῦ ἰσογαίου ᾠκοδομημέναι, εἰσὶ κατάλευκαι, καὶ αἱ ὁδοὶ ἀρκετὰ πλατεῖαι, καὶ αὐταὶ δ' ἀκόμη αἱ καλύβαι, αἱ ὀλίγον μακρύτερα κείμεναι, αἱ ἀπὸ καλάμους καὶ ψάθας ᾠκοδομημέναι καὶ εἰς τοὺς μαύρους ὡς κατοικίαι χρησιμεύουσαι, ἔχουσιν ἀρκετὰ καλὴν θέαν καὶ καθαριότητα. Ἄλλως ἐν τῇ πόλει οὐδὲν περίεργον, οὐδὲν ἄξιον σημειώσεως, ἐξαιρουμένων τῶν φρουρίων, περὶ ὧν ἀνέφερα, καὶ τῶν ὑδραγωγείων, εὑρισκομένων εἰς τὴν ἄλλην ἄκραν τῆς πόλεως εἰς τὸ βάθος τῶν βράχων. Ταῦτα εἰσὶ κατεσκευασμένα ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, οἵτινες δὲν ἔκαμον ἄλλο τι, εἰμὴ νὰ χρίσωσι τὰς τῶν βράχων σχισμάδας μὲ ἀρκετὴν τέχνην, ἢ νὰ μεγαλύνωσιν αὐτὰς καὶ οὕτω νὰ σχηματισθῶσι τὰ ὑδραγωγεῖα ἐκεῖνα, ἔχοντα καὶ διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην διάφορα σχήματα, καὶ μὴ ὄντα κανονικά. Ἔπρεπε δὲ νὰ κατασκευασθῶσι τοιαῦτα, διότι, μὴ ὑπαρχούσης οὐδὲ σταλαγματιᾶς ὕδατος, ἤθελεν ἀποβῆ τὸ μέρος ἀκατοίκητον, ἐνῷ δι' αὐτῶν, πληρονομένων κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν βροχῶν, πορίζεται ὕδατος ἡ πόλις καὶ διὰ τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ ἔτους. Οἱ κάτοικοι, ἐκτὸς τῶν ὀλίγων Ἄγγλων στρατιωτῶν καὶ ὑπαλλήλων, εἰσὶ τὸ πλεῖστον μαῦροι Ἀφρικανοὶ διαφόρων βεβαίως φυλῶν, Ἰνδοὶ Παρσίδες, καὶ τινες Ἰουδαῖοι, εὐκόλως διακρινόμενοι ἀπὸ αὐτήν των τὴν φυσιογνωμίαν καὶ τὴν δοσοληψίαν, αἰτοῦντες, κατὰ τὸ σύστημα ὅλων τῶν ὁμοθρήσκων των, τὸ τετραπλάσιον τῆς ἀξίας της δι' ἑκάστην πραγματείαν των. Τὸ Ἅδεν οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν ἐμπορικὴν, χρησιμεύει μόνον ὡς σταθμὸς τῶν διὰ τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας ἀτμοπλοίων.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν περὶ τὴν 7 μ. μ. ἀνεχωρήσαμεν ἐκεῖθεν καὶ ἐπὶ δέκα ὁλοκλήρους ἡμέρας ἐπλέομεν εἰς πλήρη Ἰνδικὸν Ὠκεανὸν μὲ καιρὸν λαμπρότατον, μὲ ἀρκετὴν δρόσον (διότι εἰς τὸ διάστημα τοῦτο μᾶς ἐπεσκέφθησαν καὶ βροχαί), καὶ μὲ ἀρκετὰ καλὴν συναναστροφὴν ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ διὰ νὰ παρέρχηται ἡ ὥρα ταχέως, καὶ τὴν 13 ὀκτωβρίου περὶ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἠγκυροβολήσαμεν εἰς Point de Galles τῆς νήσου Ταπροβάνης, ὅπου καὶ ἐμείναμεν ἐπὶ πέντε ὁλοκλήρους ἡμέρας, ὡς ἐκ τῆς καθυστερήσεως τοῦ ἀτμοπλοίου, ὅπερ ἔμελλε νὰ μᾶς φέρῃ εἰς Καλκούτταν.

Μεγίστη τῷ ὄντι εἶναι ἡ ἐντύπωσις, ἣν αἰσθάνεταί τις, ἅμα διὰ πρώτην φορὰν εὑρεθῇ ἐν τῷ λιμένι τοῦ Point de Galles, ῥίψῃ τὰ βλέμματά του εἰς τὴν ξηρὰν, καὶ ἴδῃ τὸ πλούσιον καὶ μεγαλοπρεπὲς τῆς φύσεως ἐκείνης. Δάσος πυκνὸν δένδρων ἀγνώστων ὑψηλῶν καὶ μεγάλων πληροῖ ἅπαν τὸ ἡμικύκλιον, τὸ σχηματίζον τὸν λιμένα τῆς πόλεως, κειμένης εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν ἐπὶ ἐξοχῆς τινος πρὸς τὴν θάλασσαν, ἢ μᾶλλον ἐπὶ ἀκρωτηρίου τινὸς, καὶ μόλις φαινομένης ἐκ τοῦ λιμένος, διότι τεῖχος ἀρκετὰ ὑψηλὸν ἐμποδίζει τὴν ὅρασιν, καὶ κρύπτει αὐτήν. Αὐτὸ τὸ ἴδιον τεῖχος περιτειχίζει ὅλον τὸ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς μέρος, δι' οὗ ἑνόνεται ἡ κυρίως πόλις μὲ τὴν ὅλην νῆσον, ἀφίνον ἀνοικτὸν τὸ μέρος τῆς θαλάσσης, ὅπερ ἐπίσης εἶναι σχεδὸν ἀπρόσιτον ἕνεκα τοῦ πλήθους τῶν ὑφάλλων, οἵτινες εἰσὶν ἐσπαρμένοι καθ' ὅλον τὸν κύκλον τῆς παραλίας, καὶ οὕτω μία καὶ μόνη εἴσοδος ὑπάρχει ἡ διὰ τῆς Πύλης τοῦ τείχους.

Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν πολλὴν ἔχει ὁμοιότητα μὲ τὸ Ἅδεν, ὡς πρὸς τὰς ὁδοὺς καὶ τὸ κτίσιμον τῶν οἰκιῶν, αἵτινες ἐπίσης καὶ ταύτης εἰσὶν ἄνευ πατώματος, καὶ ὅλαι σχεδὸν λευκαὶ ὡς ἐκείνης· ὡς πρὸς τὴν φύσιν ὅμως καὶ τὸ κλίμα, ἡ μεγαλητέρα ἀντίθεσις ὑπάρχει, διότι αὕτη μὲν ἐστὶ καταδενδρος, ἐνῷ μήτε σκιὰ βλαστήσεως ὑπάρχει εἰς ἐκείνην. Εἰς αὐτὴν μὲν βρέχει συχνότατα, καὶ τὸ κλίμα κατὰ συνέπειαν εἶναι ἀρκετὰ ὑγρὸν, ἐνῷ ἐκεῖ ἔτη πολλάκις παρέρχονται ἄνευ ἴχνους βροχῆς, καὶ ὡς ἐκ τῆς μεγάλης ξηρασίας τοῦ κλίματος πᾶσα ἰκμὰς τῆς γῆς ἐξητμίσθη, καὶ τὸ χῶμα κατήντησεν ἄμμος. Οἱ κάτοικοι εἰσὶ δύο εἰδῶν: Μωαμεθανοὶ καὶ Βουδδεσταί, εὐκόλως διακρινόμενοι ἀλλήλων, πρῶτον μὲν ὑπὸ τῆς μορφῆς, ὄντων τῶν μὲν Μωαμεθανῶν ἀνδρικοτέρων καὶ λευκοτέρων, τῶν δὲ εἰδωλολατρῶν μελανοτέρων τὴν ὄψιν καὶ θηλυπρεπεστέρων, εἶτα καὶ ὑπὸ διαφόρων ἄλλων χαρακτηριστικῶν, ὡς, ὑπὸ τῆς κόμης των, ἐχόντων τῶν μὲν αὐτὴν ἐξυρισμένην, καθὼς καὶ οἱ παρ' ἡμῖν Ὀθωμανοί, τῶν δὲ κρατούντων αὐτὴν μακρὰν καὶ δεδεμένην ὄπισθεν εἰς κεκρύφαλον. Πάντες ὅμως ἀνεξαιρέτως εἰσὶν ἀναστήματος μετριωτάτου, καὶ περιπατοῦσιν ἀνυπόδητοι καὶ ἡμίγυμνοι, φέροντες ἁπλοῦν πανίον ἀπὸ τῆς μέσης μέχρι τῶν γονάτων, καὶ μόναι αἱ γυναῖκές των φροῦσι καὶ εἶδός τι ὑποκαμίσου ἵνα σκέπωσιν αὐτῶν τοὺς μαστούς. Περὶ τῶν διαφόρων ἠθῶν καὶ ἐθίμων αὐτῶν δὲν ἠδυνήθην

νὰ ἐξιχνιάσω τίποτε· εἶδον μόνον ὅτι οἱ πλεῖστοι ἔχουσι τὸ σύστημα νὰ μασῶσι ῥίζαν τινὰ, ὡς οἱ Ἄγγλοι καὶ Γάλλοι τὸν καπνὸν (la chique), καὶ τούτου ἕνεκα ἔχουσι τὰ χείλη καὶ τὰς ῥίζας τῶν ὀδόντων κατακόκκινα. Πρὸς δὲ καταζαλίζουσι καὶ τοὺς Εὐρωπαίους ἅμα φθάσωσι, καὶ πρὸ πάντων οἱ Μωαμεθανοὶ, προσφέροντες αὐτοῖς πρὸς πώλησιν διαφόρους πραγματείας ἐντοπίων χειροτεχνημάτων ἀπὸ ἐβενόξυλον καὶ ἄλλα, καὶ πρὸ πάντων πετράδια, συγκείμενα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ παρακατεινῶν σαπφείρων, πολλάκις ψευδῶν, ζητοῦντες πάντοτε τὸ πενταπλάσιον καὶ δεκαπλάσιον τῆς ἀρχικῆς τιμῆς των, ὥστε καὶ μεγάλη προσοχὴ χρειάζεται ὅταν τις ἀποφασίσῃ ν' ἀγοράσῃ τι ἐξ αὐτῶν.

Δύο μέρη ἔξωθεν τῆς πόλεως ἐπεσκέφθην κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐκεῖ διαμονῆς μου. Τὸ μὲν πρὸς βορρᾶν ὀρεινὸν, ὀνομαζόμενον Ὀ γ ο υ ά λ α, τὸ δὲ πρὸς δυσμὰς παρά τινι μικρῷ ποταμῷ, ὀνομαζόμενον Sineman Garden, ὅπερ ἐστὶ κῆπος κανελλῶν. Ἀμφότερα δὲ μὲ κατέθελξαν ὡς ἐκ τῆς πλουσίας φύσεως καὶ τοῦ γιγαντώδους τῆς βλαστήσεως· διότι, ἵνα φθάσῃ τις εἰς αὐτὰ, πρέπει πρῶτον νὰ διέλθῃ ἐπὶ ὁλόκληρον ὥραν ἀπὸ δάση κοκκοροινίκων, καὶ εἶτα νὰ φθάσῃ εἰς θέσεις τῷ ὄντι μαγευτικὰς, πλήρεις βανανεῶν, κανελλῶν, μοσχοκαρύων, ἀρτοκάρπων καὶ ἄλλων, ἅτινα μόνον εἰς τὰς τροπικὰς εὑρίσκονται χώρας.

Ἐκ τῆς Ὀγουάλας κατερχόμενος, ἐπεσκέφθην καὶ ναὸν τοῦ Βοῦδδα, ἐπὶ λοφίσκου κείμενον, οὐδὲν ἔχοντα τὸ ἀξιοπερίεργον. Οἰκοδομὴ ἐκ πλίνθων ἀρκετὰ χαμηλὴ καὶ στενὴ σχηματίζει τὸ ὅλον τοῦ ναοῦ. Ἐντὸς αὐτοῦ χώρισμα χωρίζει αὐτὸν εἰς δύο ἴσα μέρη, εἰς τὸ ἔμπροσθεν τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι τρία ἀγάλματα κεχρωματισμένα, τὸ μὲν ἐν τῷ μέσῳ τὰ δὲ εἰς τὰς δύο πλευράς. Εἰς τὸ ὄπισθεν ἅμα τις εἰσέλθῃ βλέπει ἄγαλμα γιγαντιαῖον, μορφὴν ἔχον μᾶλλον γυναικείαν, ἐξηπλωμένον κατὰ μῆκος τοῦ ὅλου ναοῦ, καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ Βοῦδδα. Παρὰ τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ εὑρίσκεται ἕτερον, πολὺ μικρότερον, ὁμοιάζον τὰ εἰς τὸ πρῶτον μέρος εὑρισκόμενα· καὶ ἐπὶ τοῦ τείχους ζωγραφίαι διαφόρων πολεμιστῶν καὶ ζώων, καὶ ἐνώπιόν του τράπεζα μὲ ἄνθη ἰάσμων ὡς προσφορά. Πάντα δὲ ταῦτα, ζωγραφίαι τε καὶ ἀγάλματα, εἰσὶν ὅλως ἄτεχνα καὶ χονδροειδέστατα, ὄντα κατεσκευασμένα ἐκ ξύλου, καὶ πολλὴν ὁμοιότητα ἔχοντα μὲ τὰς τῶν Αἰγυπτίων θεότητας. Οἱ ἱερεῖς μᾶς ἤνοιξαν, ἔφερον πανίον κίτρινον, ἐν εἴδει χλαμύδος. Τίνι δὲ τρόπῳ προσφέρουσι τὴν λατρείαν των μοὶ εἶναι ὅλως ἄγνωστον· νομίζω ὅμως ὅτι καὶ αὐτοὶ ἐπίσης ἔχουσι τὰς ἑορτὰς καὶ τὰ μυστήριά των, προσφέροντες ἐνίοτε καὶ ζώων θυσίας.

Τὴν 18 ὀκτωβρίου ἀνεχωρήσαμεν ἀπὸ Ταπροβάνην διευθυνόμενοι εἰς Καλκούτταν, ὅπου καὶ ἐφθάσαμεν τὴν 24 τοῦ αὐτοῦ. Ἀλλὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο ταξείδιον δὲν ἦτο τόσον καλὸν, διότι καὶ τρικυμίαν ἀπηντήσαμεν, καὶ οὐδεμίαν ἀνάπαυσιν ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ εἴχομεν, ἐπειδὴ καὶ τοῦτο, ἀναλόγως πρὸς τοὺς ἐπιβάτας, ἦτο πολὺ μικρὸν, καὶ διόλου κατάλληλον διὰ ταξείδιον τοιοῦτον. Εὐτυχῶς ὅμως ὅτι εὑρέθη καὶ τοῦτο, ἄλλως, θὰ περιεμένομεν ἐπὶ μῆνα ἴσως ἕως ὅτου νὰ φθάσῃ ἕτερον, καὶ τοῦτο ἕνεκα τῆς τρομερᾶς καταιγίδος, ἥτις ἐνέσκηψεν ἐπὶ τῆς Καλκούττης κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ὀκτωβρίου μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ, κατασυντρίψασα πολλὰ πλοῖα, καταστρέψασα χωρία ὁλόκληρα, καὶ ἑκατονταετῆ δένδρα ἐκριζώσασα. Καὶ ὄντως τρομερὰ πρέπει νὰ ἦτο, ἂν κρίνωμεν ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων της, τὰ ὁποῖα ἐν μέρει εἴδομεν, εἰ καὶ ἀργὰ πλέον, καὶ τοιαύτη μόνον, ὁποία εἰς μόνα τὰ τροπικὰ κλίματα δυνατὸν νὰ γείνῃ. Αἱ ἐκ ταύτης ζημίαι ὑπελογίζοντο κατ' ἀρχὰς πολὺ μεγάλαι· ἂν καὶ δὲν εἶναι ὅμως τοιαῦται, πάλιν εἰσὶν οὐ μικραὶ, καὶ ἀκριβῶς δὲν δύναταί τις νὰ γνώσκῃ εἰς πόσον ἀναβαίνουσιν. Ἴσως καὶ δύο ἑκατομμύρια λιρῶν. Ἄνθρωποι δὲ πρέπει νὰ ἐχάθησαν ἐπέκεινα τῶν πέντε χιλιάδων.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ τοῦ ταξειδίου μου. Περὶ δὲ Ἰνδιῶν καὶ Καλκούττης ἐπιφυλάττομαι νὰ σᾶς γράψω ἐν ἑτέρᾳ ἐπιστολῇ μου.

Ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἀπὸ καρδίας.

Ὁ ὑμέτερος

Φ. Κ. Υ.

ΠΕΡΙ ΕΞΕΩΣ ΚΑΙ ΣΥΝΗΘΕΙΑΣ.

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Ἡ ἕξις γίνεται ταχυτέρα καὶ καλλιτέρα, ἂν ἐφαρμόζηται σύμφωνα μὲ τὰς σωματικὰς καὶ τὰς πνευματικὰς διαθέσεις· διότι αὗται διάφοροί εἰσιν εἰς τοὺς διαφόρους ἀνθρώπους· εἰς τοῦτο πρέπει ν' ἀποβλέπῃ πᾶσα ἀνατροφή· π. χ. Ἐὰν παιδίον τι ἔχῃ κλίσιν εἰς ὁπλασκίας, διεύθυνον τὰς ἕξεις του, τὴν μάθησίν του, τὴν ἀνατροφήν του, εἰς στρατιωτικά. Ὁ μέγας Ναπολέων, νηπιόθεν ἀγαπῶν τὰ στρατιωτικὰ παιγνίδια, καὶ πρὸς τοῦτο ἀνατραφεὶς, κατέστη μέγας.

Ἐὰν ἄνθρωπος ἐγκαταλειφθῇ μόνος νηπιόθεν ἐν ἐρήμῳ, καὶ τραφῇ παρὰ ζώου τινὸς, καὶ τοιαῦτα παραδείγματα πλεῖστα εἰσὶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ, κατ' οὐδὲν ἄλλο δὲν διαφέρει τῶν ἀλόγων ζώων, παρὰ μόνον κατὰ τὸ σχῆμα· διότι οὐδὲν γνωρίζει κοινωνικὸν, ἢ ἠθικὸν, καὶ ἐν γένει ἀνθρώπινον, παρὰ μόνον τὸ τρώγειν ὡς τὰ ζῶα, χόρτα, σάρκας καὶ καρπούς. Τὸ 1694 εὑρέθη εἰς τὰ δάση τὰ μεταξὺ Λιθουανίας καὶ Ῥωσσίας παιδίον δεκαετὲς τὴν ἡλικίαν, τὸ ὁποῖον νηπιόθεν ἀνετράφη ὑπ' Ἄρκτων, καὶ συνέζη μετ' Ἄρκτων. Εἶχεν ὄψιν θηριώδη, ἔλλειπεν ἐντελῶς ἡ χρῆσις τοῦ λογικοῦ, ὡς καὶ τῆς ὁμιλίας· ἡ φωνή του, ὡς καὶ τὸ σῶμά του, οὐδὲν ἀνθρώπινον εἶχον· ἐβάδιζε χερσί τε καὶ ποσὶ ὡς τὰ τετράποδα. Ἀπομακρυνθὲν ἐκ τῶν Ἄρκτων ἐδείκνυεν ἐπιθυμίαν πρὸς ταύτας,

καὶ ἀηδίαν καὶ ἀνησυχίαν πρὸς τὴν ἀνθρώπινον κοινωνίαν· ἐφαίνετο ὡς φυλακισμένος ἄνθρωπος, ὅστις ἐπιθυμεῖ πολὺ τὴν ἐλευθερίαν του. Κατ' ὀλίγον ἔμαθε νὰ θέτῃ τὰς χεῖράς του ἐπὶ τοῦ τοίχου, νὰ ἵσταται ὄρθιον ὡς τὸ νήπιον· ἐσυνείθισεν εἰς τὰς ἀνθρωπίνους τροφάς, καὶ μετὰ πολὺν καιρὸν ἤρχισε νὰ προφέρῃ λέξεις, καὶ νὰ ὁμιλῇ μετὰ φωνῆς βραχνῆς. Ἐρωτώμενον περὶ τῆς πρότερον καταστάσεώς του, οὐδὲν ἐνθυμεῖτο, ὡς τὸ παιδίον, ὅπερ οὐδὲν ἐνθυμεῖται τῆς βρεφικῆς ἡλικίας.

Ὁ Βυεράβος ἀναφέρει περὶ παιδός τινος, εὑρεθέντος εἰς δάσος ἐν Ὁλλανδίᾳ τὸ 1733 ἔτος, τὸ ὁποῖον ἐτράφη καὶ συνέζη μετ' ἀγρίων αἰγῶν, ἐπεριπάτει καὶ ἐδιαιτᾶτο ὡς καὶ τὰ ζῶα ταῦτα, εἶχε τὰς αὐτὰς ἕξεις καὶ διαθέσεις, καὶ τὸν αὐτὸν ἦχον τῆς φωνῆς.

Ἡ Ἀταλάντη, ὡς οἱ ἀρχαῖοι διηγοῦνται, ἐξετέθη, νήπιον οὖσα, ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτῆς εἰς τὸ Παρθένιον, ὄρος τῆς Ἀρκαδίας, ἵνα ἀποθάνῃ· διότι ὁ πατὴρ αὐτῆς δὲν ἤθελε θήλεα τέκνα· ἐκεῖ ὑπῆρχε καὶ Ἄρκτος, θηλάζουσα τὰ νεογνὰ αὐτῆς, ἀλλὰ κυνηγοί, εὑρόντες ταῦτα, ἀφήρεσαν. Ἡ δὲ Ἄρκτος, στερηθεῖσα τούτων, ἐστενοχωρήθη πολὺ ἐκ τοῦ γάλακτός της· διότι ἐσφριγον οἱ μαστοί της· ὅτε ἐκ τύχης ἀκούσασα τὰς φωνὰς τοῦ νηπίου, ἔτρεξε πρὸς τοῦτο, καὶ ἔθεσε τοὺς μαστοὺς αὐτῆς ἐπὶ τοῦ στόματος, καὶ οὕτως ἀνεκουφίσθη ἐκ τῶν ὀδυνῶν· ἔκτοτε ἡ Ἄρκτος ἐξηκολούθει ὡς μήτηρ νὰ θηλάζῃ τὸ νήπιον. Ἀλλ' οἱ κυνηγοί, ἐξακολουθοῦντες νὰ προφυλάττωσι διὰ τὴν Ἄρκτον, ἀνεκάλυψαν μίαν τῶν ἡμερῶν, ὅτι αὕτη ἐθήλαζεν ἄνθρωπον. Ὅθεν παραφυλάξαντες, καθ' ἣν ὥραν ἀπῆλθεν ἡ Ἄρκτος πρὸς ἄγραν, ἀφήρεσαν τὸ νήπιον, ὅπερ Ἀταλάντην ἐκάλεσαν, καὶ ἔτρεφον αὐτὸ δι' ὀρεινῆς τροφῆς. Ἀφοῦ ἡ Ἀταλάντη ἡλικιώθη, ἐπροτίμησε τὸν παρθενικὸν βίον, καὶ ἀπέφευγε τὰς συναναστροφὰς τῶν ἀνδρῶν, ποθοῦσα τὴν ἐρημίαν. Ὅθεν κατέφυγεν εἰς τὰ ὑψηλότερα ὄρη τῆς Ἀρκαδίας, καὶ ἐκεῖ ἔμενε μόνη, τρεφομένη ὑπὸ κυνηγίου· ἦτον ὡραιοτάτη, καὶ ὠκίστη τοὺς πόδας, καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο ἰδεῖν αὐτὴν διαρκῶς, ἀλλ' αἴφνης, διότι ἀπέφευγε νὰ φαίνηται· ἦν δὲ κατὰ τὸ σῶμα μετρία· διότι τὸ εἶδος τῆς ζωῆς ταύτης, καὶ τὰ τοῦ κυνηγίου γυμνάσια ἐμποδίζουσι τὴν πολυσαρκίαν.

Ὅταν ὁ Βελισάριος ἐπὶ Ἰουστιανοῦ Α. ὁμοῦ μὲ τὸν Ναρδῆν διηυθύνοντο κατὰ τῶν Γότθων μετὰ μεγάλου στρατοῦ, ἐνῷ διέβαινον πλησίον τῆς Σαλβίας ἐν Ἰταλίᾳ (548 Μ. Χ.), γυνή τις καταληφθεῖσα ὑπὸ φόβου, καὶ φεύγουσα, ἔρριψε τὸ βρέφος αὐτῆς, καὶ ἐγκατέλειπε τοῦτο παρά τινι ἀποκέντρῳ τόπῳ. Αἴξ, ἀκούσασα τὰς φωνὰς τοῦ βρέφους, ἔτρεξε, καὶ ἐθήλασεν αὐτὸ, καὶ ἐξηκολούθει νὰ τὸ περιποιῆται ὡς μήτηρ, προφυλάττουσα τοῦτο ἐκ τῶν ἄλλων ζώων, καὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων, ὅσοι ἤθελον νὰ πλησιάσωσι. Γυναῖκες, κατορθώσασαι νὰ πλησιάσωσι τὸ βρέφος, ἐπρόσφερον τὸν μαστὸν πρὸς θηλασμόν· ἀλλ' αὐτὸ ἠρνεῖτο, καὶ ἐπροτίμα τὸν τῆς αἰγός. Οὕτως ἐπὶ τέλους μόνη ἡ αἴξ ἀνέθρεψε τοῦτο, ὅπερ εἶχε τὰς ἰδιοτροπίας καὶ τὰς ἕξεις αὐτῆς.

Πολλὰ ἔτι παραδείγματα ὑπάρχουσιν ἀνατροφῆς ἀνθρώπων μετὰ ζώων, καὶ τῆς ὅλως ζωώδους ἀποκαταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὴν στέρησιν ἀνθρωπίνης ἀνατροφῆς.

Καὶ αὐτὴ ἡ ἰδέα περὶ τῶν Σατύρων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐλήφθη ἐκ τῆς καταστάσεως ἀγρίων ἀνθρώπων, ἀνατεθραμμένων εἰς τὰ δάση μετὰ ζώων. Ἐκ τούτων δῆλον γίνεται, ὅτι ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν οὐ μόνον δὲν διαφέρει τῶν ζώων, ἀλλὰ καὶ κατώτερος τούτων εἶναι, ὡς στερούμενος καὶ αὐτῆς τῆς χρήσεως τῶν ἐμφύτων αἰσθημάτων. Προϊούσης τῆς ἡλικίας, ἀναπτύσσεται μόνον ἡ μίμησις, καὶ εἰς τοῦτο περιορίζεται τὸ λογικόν. Ἐὰν μὲ ἄρκτους, φέρεται ὡς ἄρκτος, ἐὰν μὲ αἶγας, φέρεται ὡς αἴξ, ἐὰν μὲ ἀνθρώπους, ὡς ἄνθρωπος· ἐν γένει τὸ μιμεῖσθαι εἶναι ἡ μόνη καὶ ἰσχυρὰ δύναμις, ἥτις ἐπικρατεῖ εἰς τὴν μικρὰν ἡλικίαν· ἡ δύναμις αὕτη ὑπάρχει εἰς κατώτερον βαθμὸν καὶ εἰς τὰ ζῶα· ἡ μίμησις εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς συνηθείας, καὶ ἀδελφὴ τῆς ἕξεως.

Αἱ εἰς τὴν μικρὰν ταύτην ἡλικίαν φαινόμεναι ἄλλαι δυνάμεις ἀνάγονται εἰς τὰς πρὸς διατήρησιν τῆς ὑπάρξεως ὁρμεμφύτους, ὡς γίνεται καὶ εἰς τὰ ζῶα. Ἀγαπᾷ καὶ ποθεῖ τὸ νήπιον ἐκεῖνον, ὅστις τῷ δίδει τροφὴν, καὶ τὸ περιποιεῖται, καὶ τὸ εὐχαριστεῖ. Οὔτε στοργὴν πρὸς μητέρα, ἢ πατέρα ἔχει, οὔτε εἴδησιν ἔμφυτον τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου. Πάντα ἀποκτᾷ διὰ τῆς ἀνατροφῆς.

Προϊούσης τῆς ἡλικίας, τὸ λογικὸν ἀρχίζει νὰ διεγείρηται, καὶ νὰ ἐνεργῇ εἰς σκέψεις καὶ συμπεράσματα, ἀναλόγως τῆς ἀντιλήψεως. Συνήθως μόλις περὶ τὸ 16 ἔτος τῆς ἡλικίας τὸ λογικὸν δύναται νὰ ἐνεργῇ καθ' ὅλα καλῶς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον. Ἔκτοτε ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ἀναπτύξῃ καλῶς τὸ λογικὸν, καὶ ν' ἀποκατασταθῇ ἀληθὲς καθομοίωμα τοῦ Θεοῦ, σύμφωνα μὲ τὸν σκοπὸν τῆς ὑπάρξεώς του· «ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ ἐν Οὐρανοῖς τέλειός ἐστιν.» (Ματθ. Ε).

Οὕτω λοιπὸν δύναται ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ μικρᾷ ἡλικίᾳ νὰ διαπλασθῇ καὶ νὰ μορφωθῇ κατὰ τὴν βούλησιν ἄλλου, καὶ πολλαὶ ἔμφυτοι ἰδιότητες ἢ νὰ μεταβληθῶσι, ἢ νὰ τροποποιηθῶσι.

Τοιούτου ὄντος τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὴν μικρὰν ἡλικίαν, πόσον παράδοξον καὶ ἀγενὲς εἶναι ὅταν βλέπῃ τις ἐνίοτε ζῶα ν' ἀνατρέφωνται καλλίτερον τοῦ ἀνθρώπου! π. χ. σκύλος νὰ συνειθίζῃ εἰς ἐκτέλεσιν ὑπηρεσίας, νὰ φέρῃ φανάριον εἰς τὸ στόμα, νὰ ὑπερασπίζηται πιστῶς τὸν κύριόν του, καὶ νὰ ἐκτελῇ διάφορα ἔργα πρὸς εὐχαρίστησίν του. Ἐλέφας νὰ μανθάνῃ γράφειν, καὶ ἄλλα πολλὰ ἔργα. Πτηνὰ, μὴ διωργανισμένα πρὸς ὁμιλίαν, νὰ ὁμιλῶσι. Σκυτοτόμος τις ἐν Ῥώμῃ ἐδίδαξε κόρακα,, ὅστις, ὅταν ἔβλεπε διαβαίνοντα τὸν Καίσαρα, ἔλεγε «χαῖρε, ὦ Βασιλεῦ Καῖσαρ.» Ὁ Καρχηδόνιος Ἅννων κενοδοξίας ἕνεκεν ἐδίδαξεν ὄρνιθας, αἵτινες ἔλεγον «Θεὸς ἐστὶν Ἅννων.»

Οἱ ψιττακοὶ μανθάνουσιν οὐ μόνον νὰ ὁμιλῶσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐνδιαφέρωνται ὑπὲρ τοῦ κυρίου των· ἐκ δὲ τούτου πρόξενοι ἐνίοτε ἐγένοντο μεγάλων καλῶν.

Αὐλικός τις, προβλέπων ὅτι ἔμελλε νὰ στερηθῇ τῆς θέσεώς του ὅταν ἔλθῃ εἰς τὸν θρόνον ὁ Λέων, ὁ υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ στερήσῃ αὐτὸν οὐ μόνον τοῦ θρόνου ἀλλὰ καὶ τῆς ζωῆς. Ὅθεν διέβαλεν εἰς τὸν Βασίλειον διὰ ῥαδιουργίας καὶ διαβολῆς, ὅτι ὁ υἱός του Λέων ἔμελλε νὰ θανατώσῃ αὐτὸν, ἵνα λάβῃ τὸν θρόνον. Πιστεύσας εἰς τὸν ἐπίβουλον αὐλικόν του ὁ τοσοῦτον ἔνδοξος αὐτοκράτωρ Βασίλειος, διέταξε καὶ ἐρρίψαν εἰς τὰς φυλακὰς τὸν ἀτυχῆ υἱόν του, τὸν ὁποῖον προέθετο νὰ τυφλώσῃ, ἵνα ἀποκαταστήσῃ ἀνίκανον πρὸς βασιλείαν.

Τὸ σκληρὸν καὶ σπαραξικάρδιον τοῦτο γεγονὸς κατελύπει πάντας τοὺς ἐν τῷ παλατίῳ, καὶ ἅπασαν τὴν πόλιν, καὶ λόγος μέγας ἐγένετο. Ἐν τῷ παλατίῳ εὑρίσκετο ψιττακός τις προσφιλὴς τῷ Βασιλείῳ, ὅστις, ἀκούων συνεχῶς τοὺς θρήνους διὰ τὴν ἀθωότητα τοῦ Λέοντος, ἔμαθε νὰ προφέρῃ τὰς φράσεις, τὰς ὁποίας ἤκουε περὶ τῆς θλιβερᾶς ταύτης ὑποθέσεως. Μίαν τῶν ἡμερῶν, ἐνῷ ὁ Βασίλειος ἔτρωγεν, ὁ ψιττακὸς, παρευρισκόμενος ἐκεῖ, ἤρχισε νὰ ἐκφωνῇ «Ἀλλοίμονον, αὐθέντα Λέων, ἀλλοίμονον!» ἐκ τῆς φράσεως ταύτης διεγείρεται καὶ συγκινεῖται τὸ πατρικὸν φίλτρον. Ὁ Βασίλειος συναισθάνεται καὶ διατάττει νὰ παρουσιάσωσιν ἐνώπιόν του τὸν δυστυχῆ υἱόν του, ἵνα ἀκούσῃ αὐτὸν ἀπολογούμενον· διότι ἡ διαβολὴ τοσοῦτον ὑπερίσχυσεν, ὥστε οὔτε βλέμμα δὲν ἠνέχετο νὰ ῥίψῃ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ του, οὔτε νὰ ἀκροασθῇ αὐτὸν ἀπολογούμενον. Προσάγεται ὁ υἱὸς, ἀπολογεῖται, καὶ ἀνακαλύπτεται ἡ διαβολή· καὶ θριαμβεύει ἡ ἀθωότης. Ὁ πατὴρ ἐναγκαλίζεται τὸν ἀθῷον υἱόν του, τοῦ ὁποίου τὸ πρόσωπον βρέχει μὲ τὰ δάκρυα τῆς μεταμελείας· τῷ ἀποδίδει τὰς ὑψηλὰς τιμὰς, καὶ στρέφει τὴν τρομερὰν ὀργὴν του κατὰ τοῦ ἀχρείου καὶ ἐπιβούλου ἐκείνου συκοφάντου.

Ὁ πίθηξ μανθάνει νὰ ἐκτελῇ καλῶς πολλὰ ἔργα ἀνθρώπινα. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει, ὅτι πίθηξ ἔπαιζε καλῶς τὸν Σανδρίκιον. Ἄλλος ἄλλοτε ἔπαιζε κιθάραν, κλπ.

Ἡ ἀνατροφὴ λοιπὸν, καὶ μόνη ἡ ἀνατροφὴ, εἶναι ἐκείνη, ἥτις μορφόνει τὸν ἄνθρωπον καὶ ἠθικῶς καὶ σωματικῶς, καὶ τὸν ἀποκαθιστᾷ ὑπερέχοντα πάντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ὄντων· διὰ τοῦτο οἱ πρόγονοι ἡμῶν, οἵτινες ἐμβριθῶς ἐσπούδασαν τὴν φύσιν, ὡς βάσιν πάσης πολιτείας ἐθεώρουν τὴν ἀνατροφὴν, καὶ εἰς τοῦτο πολὺ ἐνησχολοῦντο.

Ὁ νομοθέτης τῆς Σπάρτης Λυκοῦργος, διὰ γ' ἀποδείξῃ εἰς τοὺς Σπαρτιάτας πόσον ἡ ἀνατροφὴ ἐπηρεάζει εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀνέθρεψε διαφόρως δύο σκύλακας τῆς αὐτῆς μητρὸς, καὶ ὁμοίους κατ' εἶδος· τὸν μὲν ἕνα ἀνέθρεψεν ἐν τῇ οἰκίᾳ, δίδων φαγητὰ, καὶ εἰς πολυσαγίαν συνεθίσας· τὸν δὲ ἕτερον ἐσυνείθισεν εἰς τὸ κυνήγιον, εἰς τὰ δάση, καὶ εἰς τὰ ὄρη. Οὕτως ἀποκαταστήσας τοὺς κύνας τούτους, μίαν τῶν ἡμερῶν, ἐν ᾧ ἦσαν οἱ Σπαρτιᾶται συνηθροισμένοι διὰ νὰ σκεφθῶσι περί τινος πολέμου, καὶ ἀμηγάνουν περὶ τοῦ πρακτέου, διέταξε καὶ ἔφερον ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν τοὺς δύο σκύλους, καὶ ταυτοχρόνως δορκάδα, καὶ διάφορα φαγητὰ, καὶ λέγει πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας· «Ὦ Σπαρτιᾶται, ἡ κακὴ ἢ ἡ καλὴ κατάστασις τῶν ἀνθρώπων οὐδὲν ἄλλο αἴτιον ἔχει παρὰ τὴν συνήθειαν πρὸς τὸ μεταχειρίζεσθαι τὰ καλὰ ἢ κακά· ἰδοὺ ἤδη παρατηρήσατέ το. Οὗτοι οἱ δύο σκύλακες εἰσὶ τῆς αὐτῆς μητρός· ἀλλ' ἀνετράφησαν διαφόρως· διὸ καὶ ἀνόμοιοι ἤδη εἰσίν· ὁ μὲν ἔμαθε κυνηγεῖν· ὁ δὲ λιχνεύειν· καὶ ἀμέσως διέταξε τὸν κυνοῦλκον ν' ἀφήσῃ ἀμφοτέρους ἐλευθέρους ἐνώπιον τῆς δορκάδος καὶ τῶν φαγητῶν. Ὁ μὲν κατοικίδιος, ὁ συνειθισμένος εἰς τὴν λιχνείαν, ὥρμησεν εἰς τὰ φαγητά· ὁ δὲ ἄλλος, ὁ θηρατὼρ, εἰς τὴν δορκάδα, τὴν ὁποίαν καταλαβὼν ἐσπάραττε. Μετὰ ταῦτα ὁ Λυκοῦργος, βλέψας πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας, εἶπε. «Γνωρίσατε, ὅτι ταῦτα καὶ εἰς ὑμᾶς καὶ εἰς πάντας τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους τείνουσιν. Ὁποῖα ἤθη καὶ νόμους μεταχειρίζονται οἱ ἄνθρωποι, τοιοῦτοι καὶ γίνονται· διότι πάντα ὁ Θεὸς μαθητὰ ἔδωκεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ὅστις θέλει νὰ κοπιάζῃ, ἐκεῖνος ἀποκτᾷ ἐλευθερίαν καὶ ὑγείαν καὶ ὑπεροχήν. Ὅστις θέλει νὰ ἡδυπαθῇ, οὗτος καταντᾷ δοῦλος, καχεκτικὸς, καὶ ἄξιος παντὸς κακοῦ.»

Ὁ Διογένης ἔλεγεν, ὅτι ἡ ἀγωγὴ τῶν παίδων ὁμοιάζει μὲ τὸν πηλόν· καθὼς οἱ πλάσται τὸν πηλὸν σχηματίζουσι καὶ ῥυθμίζουσιν ὅπως θέλουσιν, ἐν ὅσῳ εἶναι ἁπαλὸς, ἀφ' οὗ ὅμως ψηθῇ δὲν δύνανται νὰ τὸν πλάσσωσιν· οὕτω καὶ οἱ νέοι πλάττονται καὶ μορφόνονται· ἀφ' οὗ ὅμως ἡλικιωθῶσι, καθίστανται ἀμετάβλητοι. Ι. Π. Π.

ΥΠΑΤΙΑ Η ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ.

Ἡ περίδοξος αὕτη Πλατωνικὴ φιλόσοφος ἐγεννήθη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆς Αἰγύπτου περὶ τὸ 370 ἔτος ἀπὸ Χρ. Καταρτισθεῖσα καλῶς τό τε πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν παρὰ τῷ πατρὶ αὐτῆς Θέωνι, περιφήμῳ ἀστρονόμῳ καὶ μαθηματικῷ, παρ' οὗ καὶ ἐδιδάχθη τὴν ἀστρονομίαν, τὰ μαθηματικὰ καὶ τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους, ἀπεδήμησεν εἰς Ἀθήνας, ὅπως τελειοποιήσῃ τὰς σπουδάς της παρὰ τοῖς σοφοῖς τῆς πόλεως ἐκείνης, διασήμου ἔτι οὔσης διὰ τὰς σχολὰς καὶ τοὺς διδασκάλους της.

Αἱ νέαι γνώσεις, τὰς ὁποίας ἀπέφερεν ἐκ τῆς ἀποδημίας ταύτης ἐπανελθοῦσα εἰς τὴν πατρίδα της, ἀνέδειξαν αὐτὴν ὑπερτέραν ὅλων τῶν ἐκεῖ φιλοσόφων καὶ διδασκάλων, οἵτινες κατόπιν ἐγοητεύθησαν ἐκ τοῦ ὕψους τῶν ἰδεῶν της, τῆς μεθοδικότητος τῶν δογμάτων της καὶ τῆς γλυκύτητος τῆς ῥητορείας της, ὥστε ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν ἀρχόντων τῆς πόλεως παρεκάλεσαν αὐτὴν νὰ ἀναδεχθῇ τὴν διδα-

σκαλίαν τῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ δημοσίᾳ τῆς πόλεως σχολῇ, τὴν ὁποίαν πολλοὶ κατὰ διαδοχὴν διάσημοι φιλόσοφοι, καὶ τελευταίως ὁ Πλυτῖνος, εἶχον μεγάλως λαμπρύνει. Χριστιανοὶ καὶ εἰδωλολάτραι, Ἕλληνες καὶ βάρβαροι σμηνηδὸν συνέῤῥευσαν ὅπως ἀκροασθῶσιν αὐτῆς. Εἷς δὲ τῶν θερμοτέρων ἀκροατῶν καὶ θαυμαστῶν της ἐχρημάτισε καὶ ὁ ἐκ Κυρήνης Συνέσιος, ὅστις, καὶ Ἐπίσκοπος γενόμενος, δὲν ἔπαυσεν ὁμιλῶν μετ' αὐτῆς διὰ γραμμάτων.

Ἡ Ὑπατία εἶχεν ὑπανδρευθῆ τὸν φιλόσοφον Ἰσίδωρον, ἔζη ὅμως τὸ πλεῖστον ἀποκεχωρισμένη αὐτοῦ, διότι συχνότατον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο οἱ σύζυγοι νὰ ζῶσιν ἐλεύθεροι, εἰ καὶ τηροῦντες τὸν συζυγικὸν δεσμόν, συνηνωμένοι μὲν κατὰ τὰ αἰσθήματα, τὰς ὀρέξεις, τὴν περιουσίαν, τὴν τύχην, κεχωρισμένοι δὲ κατὰ τὸ σῶμα. Ἡ Πλατωνικὴ φιλόσοφος ἤθελε νὰ διάγῃ βίον ὅλως θρευτικὸν, ὑπέρτερον τῆς ὕλης κατὰ τὸ ἀνθρωπίνως ἐφικτὸν, μόνας δὲ τέρψεις καὶ ἡδονὰς ἐθεώρει τὰς ἀμέσως τὸ πνεῦμα τερπούσας. Μίαν τῶν εὐγενῶν τέρψεων ἐθεώρει καὶ τὴν μουσικὴν, ταύτην δὲ ἐσυμβούλευσε καὶ εἰς νέον τινὰ μαθητήν της, ὅστις εἶχε συλλάβει περιπαθέστατον πρὸς αὐτὴν ἔρωτα, καὶ διὰ τοῦ μέσου τούτου ἐπράϋνε τῶντι καὶ ἐπανέφερεν εἰς τὴν εἰρήνην τὴν ψυχὴν, τὴν ὁποίαν ἀκουσίως εἶχε διαταράξει.

Ἐνθουσιῶδες αἴσθημα φιλίας, ἀλλ' αἴσθημα στηριζόμενον εἰς τὸν θαυμασμὸν καὶ εἰς τὸ σέβας, ἔτρεφε πρὸς τὴν περίδοξον φιλόσοφον καὶ ὁ διοικητὴς τῆς Ἀλεξανδρείας Ὀρέστης, ὑπὸ τῶν συμβουλῶν δ' αὐτῆς ὡδηγήθη πολλάκις εἰς τὴν δυσχερῆ κυβέρνησιν τῆς μεγαλοπόλεως ἐκείνης, οἰκουμένης ὑπὸ λαοῦ ταραχώδους καὶ δεδομένου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς πεισματωδεστάτους θρησκευτικοὺς διαπληκτισμούς. Ἐκ σεβασμοῦ πρὸς αὐτὴν, εἰδωλολάτριν οὖσαν, ἴσως δὲ καὶ κατὰ συμβουλήν της, ὁ Ὀρέστης, εἰ καὶ Χριστιανὸς, ἐπροστάτευε περιφρονητίστως τοὺς ἐν τῇ δικαιοδοσίᾳ του Ἐθνικοὺς καὶ Ἰουδαίους, μειονεκτοῦντας ἤδη τὸν ἀριθμὸν καὶ ἀσθενεστέρους, κατὰ τῶν Χριστιανῶν, οἵτινες, ἰσχυρότεροι ὄντες καὶ ἐπικρατέστεροι, ἐδείκνυον ἀκατάσχετον διάθεσιν νὰ γίνωσιν ἤδη καὶ αὐτοὶ διῶκται τῶν ἄλλοτε διωξάντων αὐτούς.

Ἐντεῦθεν ἀνεφύη ἀξιοθρήνητος διχοστασία μεταξὺ τοῦ τότε Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου καὶ τοῦ διοικητοῦ. Εἰς ὑποστήριξιν τοῦ Πατριάρχου κατέβησαν ἀπὸ τῶν μοναστηρίων τῆς Νιτρίας πεντακόσιοι μοναχοὶ, ἐβίασαν τὸ διοικητήριον, καὶ σκληρῶς περιύβρισαν τὸν Ὀρέστην· εἷς αὐτῶν μάλιστα, Ἀμμώνιος ὀνόματι, καὶ ἐπλήγωσεν αὐτὸν εἰς τὸ μέτωπον. Ὁ λαὸς τῆς Ἀλεξανδρείας συνέῤῥευσεν εἰς βοήθειαν τοῦ διοικητοῦ, ὁ Ἀμμώνιος συνελήφθη, ἐδικάσθη, κατεκρίθη εἰς θάνατον καὶ ἐθανατώθη· ἀλλ' ὁ Κύριλλος ἔπεμψε καὶ ἔφεραν τὸν νεκρὸν τοῦ μοναχοῦ εἰς ἐκκλησίαν τινὰ, ἐκεῖ δὲ ἀπήγγειλε περιπαθέστατον ἐπικήδειον ἐπ' αὐτοῦ, ἐξύψωσε τὸν ζῆλόν του, καὶ ἀπεκάλεσεν αὐτὸν ἀθλητὴν τῆς πίστεως καὶ μάρτυρα. Τοῦτο πληροφορηθεὶς ὁ Ὀρέστης, ὠργίσθη μεγάλως καὶ ἀπέῤῥιψε τὰς περὶ συνδιαλλαγῆς προτάσεις τοῦ Πατριάρχου, ὅστις, τὴν βίβλον τοῦ Εὐαγγελίου ἀνὰ χεῖρας κρατῶν, εἶχεν ἔλθει νὰ προτρέψῃ αὐτὸν εἰς λήθην τῶν γενομένων.

Πρὸς ἐπαύξησιν τοῦ κακοῦ, χρόνον τινὰ ὕστερον Ἰουδαῖοί τινες ἐφόνευσαν ἄθλιόν τινα γραμματοδιδάσκαλον, Ἱέρακα καλούμενον, ἐχθρὸν μὲν τῆς Ὑπατίας, ταραχώδη δὲ ὀπαδὸν τοῦ Πατριάρχου. Οἱ θιασῶται τῆς ἐναντίας τοῦ διοικητοῦ στάσεως, ἐπωφεληθέντες τὸ περιστατικὸν τοῦτο, διέδοσαν ὅτι ὁ φόνος ἐκεῖνος εἶχε διαπραχθῆ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Ὀρέστου καὶ τῆς Ὑπατίας. Πέτρος δέ τις ἀναγνώστης, ὄργανον τῶν ἐχθρῶν τοῦ διοικητοῦ καὶ τῆς Ὑπατίας γενόμενος, διήγειρε φανατικούς τινας ἐκ τοῦ ὄχλου κατὰ τῆς φιλοσόφου, παριστῶν αὐτὴν ὡς σύμβουλον τοῦ διοικητοῦ, μόνον πρόσκομμα πρὸς τὴν καταλλαγὴν αὐτοῦ μετὰ τοῦ Πατριάρχου, καὶ τελευταῖον στήριγμα τῆς εἰδωλολατρείας. Ὁ θάνατος τῆς σοφῆς γυναικὸς ἀπεφασίσθη παραχρῆμα ὑπὸ τῶν στασιαστῶν· καὶ ἐν ᾧ αὕτη ἐπανήρχετο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πατρός της, ἐπιπεσόντες ἐπ' αὐτὴν, τὴν ἔσυραν πλησίον ἐκκλησίας τινὸς, ἐκεῖ δὲ ἀπεκδύσαντές την, τὴν ἐφόνευσαν ἀσπλάγχνως διὰ κεράμων καὶ ὀστράκων καὶ θραυσμάτων ἀγγείων· ἔπειτα δὲ, πρὸς συμπλήρωσιν τῆς θηριωδίας των, κατασπαράξαντες τὸ σῶμά της, ἔσυραν τὰ μέλη της εἰς τὴν πλατεῖαν Κινάρων καὶ ἔκαυσαν αὐτὰ ἐκεῖ· τὸ ἀνοσιούργημα τοῦτο διεπράχθη κατὰ τὴν τεσσαρακονθήμερον νηστείαν τοῦ ἔτους **415**.

Ἡ διάσημος αὕτη φιλόσοφος ἔγραψε πολλὰ συγγράμματα, κατὰ δυστυχίαν ὅμως ἐξ αὐτῶν δὲν διεσώθη εἰς ἡμᾶς εἰ μὴ μόνον εἷς Κ α ν ὼ ν ἢ πίναξ ἀστρονομικὸς, καταχωριζόμενος εἰς τοὺς προχείρους πίνακας, τοὺς ἐπ' ὀνόματι τοῦ πατρός της ἐκδεδομένους. Ἡ δόξα τῆς μεγάλης ταύτης γυναικὸς παρέμεινεν ἀκμαία πολὺν χρόνον καὶ μετὰ τὸν θάνατόν της, καὶ ὁσάκις ἤθελον νὰ ἐγκωμιάσωσι γυναῖκα τινὰ, διαπρέπουσαν ἐπὶ πνεύματι, γνώσεσι καὶ ἀρετῇ, Ὑ π α τ ί α ἄ λ λ η εἶναι, ἔλεγον. Καὶ ἀληθῶς ἡ γυνὴ αὕτη ὑπῆρξε μία τῶν τὰ μάλιστα τιμησασῶν τὸ γένος τῶν γυναικῶν κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους.

ΦΡΥΝΗ.

Ἡ διαβόητος αὕτη διά τε τὴν ὡραιότητα, τὰ θέλγητρα καὶ τὴν ἀγχίνοιάν της τῶν ἀρχαίων χρόνων ἑταίρα ἔζη κατὰ τὴν 4 πρ. Χ. ἑκατονταετ. ἐκ Θεσπιῶν τῆς Βοιωτίας ὁρμωμένη. Τοσαύτη ἦτο ἡ καλλονή της, ὥστε ὁ Πραξιτέλης ἐλάβανεν αὐτὴν ὡς πρότυπον τῶν ἀγαλμάτων τῆς Ἀφροδίτης. Τόσα δὲ πλούτη ἀπέκτησεν ὡς ἐκ τῆς καταχρήσεως τῶν φυσικῶν της πλεονεκτημάτων, ὥστε λέγεται ὅτι, μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου κατασκαφὴν τῶν Θηβῶν, ἐπρότεινεν εἰς τοὺς

Θηβαίους νὰ ἀνοικοδομήσῃ διὰ δαπάνης της τὴν πόλιν αὐτῶν, ἐπὶ τῷ ὄρῳ τοῦ νὰ θέσῃ ἐπὶ τῆς πύλης τῆς πόλεως τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν: « Θήβας Ἀλέξανδρος μὲν κατέστρεψε, Φρύνη δὲ ἀνήγειρεν.» Ἡ ἀλαζονικὴ ὅμως αὕτη πρότασις δὲν ἐγένετο δεκτή.

Κατηγορηθεῖσα ποτὲ ἐπὶ ἀσεβείᾳ, ἐδικάζετο ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῶν Ἡλιαστῶν, ὑπερασπιστὴν ἔχουσα Ὑπερίδην τὸν ἔξοχον ῥήτορα, ἕνα τῶν θιασωτῶν της. Ἦν δὲ ὁ Ὑπερίδης οὗτος δεινὸς μὲν τὴν ῥητορικὴν καὶ ἐραμιλλος τοῦ Δημοσθένους, φιλόπατρις δὲ εἰς ἄκρον καὶ κεκτημένος πολιτικὴν ἐμπειρίαν· οὐχ ἧττον ὅμως ἐφημίζετο καὶ διὰ τὴν κομψότητα καὶ ἀκολασίαν τῶν ἠθῶν του. Βλέπων λοιπὸν ὅτι ὀλίγον ἰσχυρὰ ἀπέβαινον τὰ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς φίλης του μέσα αὐτοῦ, λέγεται ὅτι, ὅπως κάμψῃ εἰς οἶκτον τοὺς δικαστάς, ἀνασπάσας τοὺς στηθοδέσμους τῆς ὡραίας πελάτιδός του, καὶ δείξας εἰς αὐτοὺς τὸ κατάλευκον στῆθός της καὶ τὴν λοιπὴν θαυμασίαν καλλονήν, ἠρώτησεν αὐτοὺς ἂν ἐτόλμων νὰ καταδικάσωσι τὴν εὐνοουμένην ἱέρειαν τῆς Ἀφροδίτης. Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο ἐπέτυχε πραγματικῶς, καὶ ἡ Φρύνη ἀπελύθη.

Περὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν Ἀσσυρίων, Βαβυλωνίων, Λυδῶν, Μήδων καὶ Περσῶν.

Κράτος μοναρχικὸν, σέβας εἰς τοὺς βασιλεῖς. Τρόπος, δι' οὗ ἀνετρέφοντο τὰ τέκνα τῶν βασιλέων.

(Ὑπὸ Ἀναστασίου Μαυρομιχάλη).

Ἡ μοναρχικὴ κυβέρνησις, τὴν ὁποίαν καλοῦμεν βασιλείαν, εἶναι ἡ ἀρχαιοτέρα ἁπασῶν τῶν κυβερνήσεων, ἡ γενικώτερον διαδοθεῖσα, ἡ καταλληλοτέρα εἰς τὸ διατηρεῖν τοὺς λαοὺς ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ, καὶ ἡ ὀλιγώτερον ἐκτεθειμένη εἰς τὰς μεταπολιτεύσεις καὶ ἀστασίας, αἵτινες διαταράττουσι τὰ κράτη. Ἕνεκα τούτου οἱ σοφώτεροι τῆς ἀρχαιότητος συγγραφεῖς Ἕλληνες: Πλάτων, Ἀριστοτέλης, Πλούταρχος, καὶ πρὸ αὐτῶν ὁ Ἡρόδοτος, ταύτην καθαρῶς προετίμησαν, ὡς ἰσχυροτέραν καὶ μονιμωτέραν ἁπασῶν τῶν ἄλλων κυβερνήσεων. Ὁμοίως αὕτη μόνη ἐγένετο δεκτὴ ὑφ' ἁπάσης τῆς Ἀνατολῆς, ὅπου ἡ δημοκρατικὴ κυβέρνησις ἦτο ἀπολύτως ἄγνωστος.

Οἱ λαοὶ αὐτῆς μεγάλας τιμὰς ἀπέδιδον εἰς τὸν ἡγεμόνα· διότι εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐσέβοντο τὸν χαρακτῆρα τῆς Θεότητος, τῆς ὁποίας ἦτο ἡ ζῶσα εἰκών, καὶ κατεῖχε τὸν τόπον αὐτῆς, καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου διὰ χειρὸς τοῦ ὑπερτάτου Κυρίου, καὶ περιβεβλημένος τὴν ἰσχὺν Αὐτοῦ, διὰ νὰ ἦναι ὡς πρὸς αὐτοὺς ὁ ὑπουργὸς τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς θείας αὐτοῦ Προνοίας.

Τὰ αἰσθήματα ταῦτα εἶναι πολὺ ἀξιέπαινα καὶ δίκαια. Διότι εἶναι βέβαιον, ὅτι εἰς τὴν μοναρχίαν, ὡς προερχομένην παρὰ Θεοῦ, καὶ προωρισμένην διὰ τὸ δημόσιον καλὸν, ὀφείλονται τὰ βαθύτερα σεβάσματα· εἶναι δὲ πρόδηλον ἐνταυτῷ, ὅτι ἐξουσία, ἥτις δὲν ἤθελε σέβεσθαι καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς ἰσχύος της, ἢ ἤθελεν εἶσθαι ἀνωφελὴς, ἢ ἤθελε περιορίζεσθαι εἰς μόνας τὰς καλὰς ἐκτελέσεις, αἵτινες μέλλουσι ν' ἀκολουθοῦν αὐτῇ. Μόνη ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία γνωρίζει νὰ ἐμμένῃ εἰς τὰ δίκαια ὅρια. «Ἡμεῖς τιμῶμεν τὸν Αὐτοκράτορα, λέγει ὁ Τερτυλλιανὸς, ἐπ' ὀνόματι ἁπάντων τῶν Χριστιανῶν, ἀλλὰ τοιούτῳ τρόπῳ, ὡς ἐπιτρέπεται ἡμῖν, καὶ ὡς ἀνήκει αὐτῷ: τοὐτέστι, σεβόμεθα αὐτὸν ὡς ἄνθρωπον κατέχοντα τὴν πρώτην μετὰ Θεὸν τάξιν, ἐξ οὗ μόνου ἔλαβε πᾶν ὅ,τι εἶναι, καὶ τούτου μόνου εἶναι κατώτερος· ἕνεκα τούτου καὶ δευτέρα Μεγαλειότης καλεῖται, ὡς τῆς πρώτης εἰς τὸν Θεὸν ἁρμοζούσης».

Παρὰ τοῖς Ἀσσυρίοις, καὶ ἔτι μᾶλλον παρὰ τοῖς Πέρσαις ὁ ἡγεμὼν ἐκαλεῖτο: Μέγας Βασιλεὺς, ἢ Βασιλεὺς Βασιλέων. Δύο δὲ λόγοι ἠδύναντο νὰ δώσουν τοῖς ἡγεμόσι τούτοις τὸν ἐπιδεικτιῶντα τοῦτον τίτλον· ὁ Ἀος, ὅτι ἐσχηματίσθη τὸ κράτος των διὰ πολλῶν βασιλείων, ἡνωμένων ὑπὸ μίαν μόνην κυριαρχίαν· ὁ Βος, διότι εἶχον εἰς τὰ παλάτιά των, ἢ εἰς τὴν ὑποταγήν των, πολλοὺς βασιλεῖς, οἵτινες ἦσαν φόρου ὑποτελεῖς.

Τὸ στέμμα μετέβαινεν ἀπὸ τοὺς πατέρας εἰς τοὺς υἱοὺς, καὶ συνήθως εἰς τὸν πρωτότοκον. Ὅταν δ' ἐγεννᾶτο ὁ μέλλων διάδοχος τοῦ θρόνου, ἅπαν τὸ κράτος ἐμαρτύρει τὴν χαρὰν του διὰ θυσιῶν, εὐωχιῶν, καὶ παντὸς εἴδους ἀγαλλιάσεων· ἡ δὲ ἡμέρα τῶν γενεθλίων του ἐθεωρεῖτο ἀκολούθως ὡς ἡμέρα ἑορτῆς καὶ πανηγύρεως εἰς ὅλους τοὺς Πέρσας.

Ὁ τρόπος, δι' οὗ ἀνέτρεφον τὸν ἐπίδοξον διάδοχον, ἐθαυμάσθη παρὰ τοῦ Πλάτωνος, καὶ προετάθη εἰς τοὺς Ἕλληνας ὡς ὁ ἐντελέστερος τύπος. Διότι ὁ βασιλόπαις, βρέφος ἔτι ὤν, δὲν παρεδίδετο ὁλοκλήρως εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς τροφοῦ, ἥτις συνήθως ἦτο γυνὴ ταπεινῆς καὶ ἀσήμου τάξεως· ἀλλ' ἐξελέγοντο ἐκ τῶν πρώτων ἀξιωματικῶν τοῦ παλατίου οἱ ἱκανώτεροι καὶ τιμιώτεροι, ὅπως μερμνῶσι περὶ τοῦ σώματος καὶ τῆς ὑγείας τοῦ νεαροῦ ἡγεμόνος, καὶ μορφώνωσι τὰ ἤθη του μέχρι τῆς ἐπταετοῦς ἡλικίας αὐτοῦ. Τότε δὲ ἀφοῦ ἀπέσυρον ἀπὸ τὰς χεῖράς των, ἐνεπιστεύοντο αὐτὸν εἰς ἄλλους διδασκάλους, ἵνα ἐπαγρυπνῶσιν εἰς τὴν ἀνατροφήν του, διδάσκωσιν αὐτὸν τὸ ἱππεύειν, εὐθὺς ὅτε τῷ ἐπέτρεπον αἱ σωματικαὶ δυνάμεις, καὶ γυμνάζωσιν εἰς τὸ κυνηγεῖν.

Κατὰ τὴν δεκατετραετῆ ἡλικίαν του, ὅτε ὁ νοῦς ἄρχεται νὰ λαμβάνῃ περισσοτέραν ὡριμότητα, διωρίζοντο πρὸς διδασκαλίαν του τέσσαρες ἄνδρες, οἱ ἐναρετώτεροι καὶ σοφώτεροι τοῦ κράτους. Ὁ πρῶτος, λέγει ὁ Πλάτων, τὸν ἐμάνθανεν εἰς τὴν διάλεκτόν των τὴν μαγείαν, τοὐτέστι τὴν λατρείαν τῶν Θεῶν κατὰ τὰ ἀρχαῖα ἀξιώματα, καὶ κατὰ τοὺς νόμους Ζοροάστρου, υἱοῦ τοῦ Ὡρομάσδου, καὶ τῷ ἔδιδε συγχρόνως τὰς πρώτας ἀρχὰς τοῦ κυβερνᾶν. Ὁ δεύτερος τὸν ἐσυνείθιζε νὰ λέγῃ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ν' ἀποδίδῃ τὸ δίκαιον. Ὁ τρίτος τὸν ἐδίδασκε νὰ μὴ νικᾶται ἀπὸ τὰς ἡδυπαθείας, ἀλλὰ νὰ ἦναι πάντοτε ἐλεύθε-

ρος καὶ ἀληθῶς βασιλεὺς, κύριος ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν του· ὁ τέταρτος ἐνίσχυε τὴν εὐτολμίαν του κατὰ τοῦ φόβου, καὶ τῷ ἐνέπνεε φρονίμην καὶ εὐγενῆ σταθερότητα, ἀναγκαίαν εἰς τὸ διοικεῖν. Ἕκαστος τούτων τῶν παιδαγωγῶν διέπρεπεν ὡς πρὸς τὸ εἶδος τῆς ἀνατροφῆς, ἥτις τῷ ἐνεπιστεύθη. Ὁ εἷς ἦτο ἀξιοσύστατος κατὰ τὴν γνῶσιν τῆς θρησκείας καὶ τῆς τέχνης τοῦ βασιλεύειν· ὁ ἕτερος, κατὰ τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης· ἐκεῖνος κατὰ τὴν ἐγκράτειαν καὶ ἀποχὴν τῶν ἡδονῶν· ὁ δὲ τελευταῖος, κατὰ τὴν γενναιοψυχίαν καὶ εὐτολμίαν.

Δὲν γνωρίζω, ἐὰν αὕτη ἡ πληθὺς τῶν διδασκάλων, οἵτινες ἀναμφιβόλως εἶχον διαφόρους χαρακτῆρας, καὶ ἴσως διαφόρος συμπαθείας, ἦτο καταλληλοτάτη πρὸς τὸν σκοπὸν, τὸν ὁποῖον προέθετο· καὶ ἐὰν ἦτο δυνατὸν, ὥστε τέσσαρες ἄνθρωποι νὰ συμφωνήσουν ὁμοῦ περὶ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν, καὶ νὰ τείνουν ἐκ συμφώνου πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν. Ἐφοβοῦντο, ὡς φαίνεται, μήπως δὲν εὕρουν ἡνωμένας εἰς ἓν μόνον πρόσωπον πάσας τὰς ἀρετὰς, τὰς ὁποίας ἔκρινον ἀναγκαίας, ὅπως ἀναθρέψωσι καλῶς τὸν ἐπίδοξον διάδοχον τοῦ στέμματος· τόσην εἶχον, κατ' ἐκείνους μάλιστα τοὺς χρόνους τῆς διαφθορᾶς, μεγάλην ἰδέαν περὶ τῆς ἀνατροφῆς ἑνὸς ἡγεμόνος.

Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ, πᾶσαι αἱ μέριμναι αὗται, ὡς παρατηρεῖ ὁ Πλάτων, ἀνωφελεῖς καθίσταντο ἕνεκα τῆς πομπῆς, τῆς πολυτελείας, τῆς μεγαλοπρεπείας, αἵτινες περιεστοίχιζον τὸν νέον ἡγεμόνα ἀφ' ὅλα τὰ μέρη· πρὸς δὲ, τῆς πολυαρίθμου συνοδίας τῶν ἀξιωματικῶν, οἵτινες τῷ ὑπηρέτουν μετὰ δουλικῆς ὑποταγῆς· πάσης τῆς ἀποσκευῆς μιᾶς ζωῆς μαλθακῆς καὶ ἡδυπαθοῦς, δι' ἣν ἐσκέπτοντο καθ' ἑκάστην εἰς τὸ νὰ ἐφευρίσκουν νέας τρυφάς· κίνδυνος, τὸν ὁποῖον οὐδ' ἡ ἐξοχωτέρα φύσις δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπερνικήσῃ. Τὰ διεφθαρμένα λοιπὸν ἦθη τοῦ ἔθνους παρέσυρον αὐτὸν μετ' ὀλίγον εἰς τὰς ἡδονὰς, κατὰ τῶν ὁποίων οὐδεμία ἀνατροφὴ δύναται ν' ἀνθέξῃ.

Ἡ ἀνατροφὴ δὲ, περὶ ἧς ἐνταῦθα ὁμιλεῖ ὁ Πλάτων, ἀποβλέπει μᾶλλον τὰ τέκνα τοῦ Ἀρταξέρξου, τοῦ ἐπονομασθέντος Μακρόχειρος, υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Ξέρξου, ὅτε ἔζη ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅστις παρεισήχθη εἰς τὸν Διάλογον, ἐξ οὗ ἐλήφθη καὶ αὕτη ἡ παρατήρησις. Διότι ὁ Πλάτων ἀλλαχοῦ μᾶς διηγεῖται, ὅτι μήτε ὁ Κῦρος, μήτε ὁ Δαρεῖος ἐσκέφθησαν νὰ δώσουν καλὴν ἀνατροφὴν εἰς τοὺς νέους ἡγεμόνας, παῖδας ὄντας· καὶ καθὼς διηγεῖται ἡ ἱστορία τοῦ Ἀρταξέρξου, τοῦ Μακρόχειρος, δίδει ἀφορμὴν νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι οὗτος περισσότερον τῶν προκατόχων του ἐπρόσεξεν, ὅπως ἀναθρέψῃ καλῶς τὰ τέκνα του, ἀλλ' οἱ διάδοχοί του πολὺ ὀλίγον τὸν ἐμιμήθησαν.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΗΛΕΓΡΑΦΟΥ

ΚΑΙ ΤΟΥ

ΠΑΝΤΗΛΕΓΡΑΦΟΥ ΚΑΖΕΛΛΗ.

Ὑπάρχουσι πολλοὶ ἄνθρωποι, ἔλεγεν ὁ σοφὸς Ἰακώβης, οἵτινες, οὐδεμίαν ἰδέαν ἔχοντες περὶ τῆς προοδευτικῆς ἀναπτύξεως τῶν πραγμάτων, φαντάζονται αὐτὰ παραγόμενα ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ αὐτομάτως, καὶ ὡς τὴν Ἀθηνᾶν ἐξερχόμενα ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς μὲ πλήρη πανοπλίαν. Εἰς τοὺς τοιούτους ἀρκεῖ νὰ ὑπάρχωσι τὰ πράγματα· ἐὰν ὅμως ταῦτα ἔχωσι παρελθόν, οὐδόλως μεριμνῶσι, οὐδεμίαν δὲ δίδουσι πίστιν καὶ εἰς τὸ μέλλον αὐτῶν.

Αἱ ὀλίγαι αὗται λέξεις δίδουσι τὴν ἀκριβεστέραν ἔννοιαν περὶ τοῦ πνεύματος τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς· ἄλλως τε δὲ, δύναταί τις νὰ πεισθῇ πληρέστερον περὶ τούτου, ἐὰν ῥίψῃ βλέμμα τι ἐπὶ τῆς ἱστορίας τοῦ ἠλεκτρικοῦ τηλεγράφου, ὅστις εἶναι ἀναμφιβόλως ἡ μεῖζων καὶ κοινωφελεστέρα κατάκτησις, ἣν ἐποιήσατο τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, καὶ ἐκ τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἐπιστήμης, ἐκεῖνος ὅστις ἐπησχόλησεν ἐπὶ τοῦ γονίμου αὐτοῦ ἐδάφους τὰ ἐξοχώτερα καὶ τὰ μᾶλλον ἀοκνα πνεύματα τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος.

Ἡ πρώτη ἰδέα τοῦ διὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ τηλεγράφου ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ΙΗ'. αἰῶνος. Σκῶτός τις, Κάρολος Μαροχάλης ὀνόματι, εἶναι ὁ πρῶτος, ὅστις ἔδωκε συγκεχυμένην τινὰ ἔννοιαν περὶ τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἐν τινι πρωτοτύπῳ πραγματείᾳ, ἥτις φέρει χρονολογίαν 1753. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἰδέα τις, κατὰ πρῶτον ἐμφανιζομένη ἐν τῷ πνεύματι, ἀπεῖχε πολὺ τῆς πρακτικῆς αὐτῆς πραγματοποιήσεως, ἦτο ἀνάγκη ὅπως παρέλθῃ εἰς ὁλόκληρος αἰὼν μέχρις οὗ ἡ θαυμασία αὕτη ἀνακάλυψις παράσχῃ τὰς ὠφελείας, αἵτινες ἀνεμένοντο ἐξ αὐτῆς.

Τί δὲ συνέβη ἐν τῷ διαστήματι τοῦ αἰῶνος τούτου; τὰ ἁπλούστερα τῶν πραγμάτων δὲν ἀνακαλύπτονται, ἢ ἀφοῦ ἐξαντληθῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὰ πολυσυνθετότερα μέσα· πόσα ἐπομένως δὲν ὑπέστημεν, πόσαι ἐλπίδες δὲν ἀπωλέσθησαν, καὶ πόσαι ἀποθαρρύνσεις δὲν ἀνεζωπυρίσθησαν, ἕως οὗ ἀφιχθῶμεν εἰς τὸν βαθμὸν τῆς τελειότητος, εἰς ὃν εὑρισκόμεθα σήμερον!

Ἡ πρώτη ἰδέα τῆς διὰ συρμάτων κατασκευῆς τοῦ τηλεγράφου ἀνήκει εἰς τὸν βαρῶνον Σχιλίγγον, τὸν ἐκ Πετρουπόλεως καταγόμενον. Ὁ σοφὸς οὗτος ἀνὴρ, ὅτε κατὰ πρῶτον προέτεινε εἴς τινα ἐπιτροπὴν, ὅτι ἠδύνατο νὰ θέσῃ τὸν ἀγωγὸν αὐτοῦ ἐπὶ στύλων, οἵτινες ἤθελον ἀπέχει ὁ εἷς τοῦ ἄλλου, ἡ ἐπιτροπὴ ὑπεδέχθη τὴν πρότασιν ταύτην μετὰ μειδιάματος. Ὁ Κ. Ἰακώβης, ὅστις εὑρίσκετο παρὼν τότε, διηγεῖται, ὅτι ἓν τῶν μελῶν εἶπεν εἰς τὸν ἀτυχῆ βαρῶνον: «Ἡ πρότασίς σας εἶναι μωρὰ, καὶ τὰ ἐναέρια σύρματά σας εἶναι ἀληθῶς γελοῖα». Ταῦτα συνέβαινον ἐν Πετρουπόλει τὸ 1834. Κατὰ δὲ τὸ 1842, ὅτε ὁ ἰσόβιος γραμματεὺς τῆς ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν διεκήρυξεν ἐν τῇ βουλῇ τῶν ἀντιπροσώ-

πων, ὅτι ἦλθεν ὁ καιρὸς, καθ' ὃν ὁ ἠλεκτρικὸς τηλέγραφος ἔμελλε ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν ἐναέριον, «διάσημός τις σοφὸς, τιμώμενος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐπιστήμης, ἠγέρθη ἵνα ἀποδείξῃ εἰς τὴν ἐκπεπληγμένην συνέλευσιν τὸ ἀδύνατον τῆς πραγματοποιήσεως τούτου, καὶ οἱ πλειότεροι τῶν βουλευτῶν συνεμερίσθησαν τὴν ἰδέαν του» Ἐν τούτοις, ὁ ἠλεκτρικὸς τηλέγραφος διαγράφει σήμερον ὁλόκληρον τὴν σφαῖραν, καὶ ἀπεδείχθη ὅτι, ὡς οἱ ἁπλούστεροι τῶν θνητῶν, καὶ οἱ σοφοὶ δυνατὸν ἐνίοτε νὰ ἐξαπατηθῶσι.

Τὸ ἀνθρώπινον ἐν τούτοις πνεῦμα δὲν ἐσταμάτησεν ἐνταῦθα, ἀλλὰ τὴν τελειότητα ἐπιδιῶκον, ἐζήτει ὅπως καταστήσῃ ἧττον δυσχερῆ καὶ κοινωφελεστέραν τὴν θαυμασίαν ταύτην ἀνακάλυψιν. Ὁ κατὰ τὸ 1838 ὑπὸ τοῦ διασήμου Μόρσου ἐφευρεθεὶς τηλέγραφος, ὅστις εἶναι ὁ ἐν χρήσει ἤδη ὑπάρχων, ἦν ἄρα τὸ ἄκρον τέλειον, πέραν τοῦ ὁποίου τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα δὲν ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ; Ἀναμφιβόλως οὐχί. Μεθ' ὅλας τὰς ἀδιαφιλονεικήτους ὑπηρεσίας, ἃς παρεῖχε τὸ τηλεγραφικὸν τοῦτο σύστημα, ἠννόει πᾶς τις, ὅτι ὤφειλε νὰ περιμείνῃ πλειοτέρας τοιαύτας ἐκ τοῦ δυναμικοῦ ἠλεκτρισμοῦ.

Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἔλυσεν ὁ ἀββᾶς Καζέλης λίαν ἐπιτυχῶς. Θέλομεν δὲ ἀποπειραθῆ νὰ ἐκθέσωμεν διὰ τίνος μηχανισμοῦ ἁπλοῦ καὶ εὐρυοῦς συνάμα ἔρθασεν εἰς τὸ ἐξαίσιον τοῦτο ἀποτέλεσμα.

Ἡ μηχανὴ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐπινοηθέντος νέου τηλεγραφικοῦ συστήματος, συνίσταται ὡς ἑξῆς. Ἔλασμά τι ἐκ χυτοῦ σιδήρου, ἔχον σχῆμα Λ, συνίστησιν τὸ ἀδρανὲς αὐτῆς μέρος. Ἀπὸ τῆς ἄκρας δὲ αὐτοῦ ἐκκρεμές τι, ἔχον μῆκος 2 μέτρων, ἀνήρτηται, ἔχον προσηρμοσμένην ἐπὶ τοῦ πέρατος τοῦ στελέχους αὐτοῦ σιδηρᾶν τινα πλᾶκα, ταλαντευομένην μεταξὺ δύο ἠλεκτρομαγνητῶν, τεθειμένων κάτωθεν ἑκάστου ἀλφαβητικοῦ γράμματος, ἐξ ὧν σχηματίζεται τὸ ἀνωτέρω σιδηροῦν ἔλασμα. Ἡ ταλάντευσις δὲ αὕτη, ἥτις ἐπιτυγχάνεται εὐκόλως διὰ τῆς μεταβιβάσεως τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος ἀπὸ τῆς μιᾶς ἠλεκτρομαγνήτιδος εἰς τὴν ἑτέραν, συνίστησι κυρίως τὴν κίνησιν.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στελέχους τῆς πλακὸς ταύτης εὑρίσκεται προσηρμοσμένος βραχίων, ἕνεκα δὲ κινήσεως, τῆς προερχομένης ἐκ τῆς ταλαντεύσεως αὐτοῦ, διαγράφεται μέρος τι περιφερείας ὑπό τινος μικρᾶς ἐκ σιδήρου στάθμης, ἥτις εἰς ἑκάστην ταλάντευσιν αὐτοῦ ἀποτελεῖ δύο συγκρούσεις.

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ προσεχές.)

Η ΘΕΙΑ ΔΙΚΗ

(Ἱστορικὴ ἀνάμνησις.)

Πάντοτε καὶ παγταχοῦ ὁ δάκτυλος τῆς θείας Προνοίας εὑρίσκεται ἐντετυπωμένος εἰς τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων· πάντοτε ἡ θεία δίκη καταδιώκει κατὰ πόδας τοὺς κακούργους, καὶ ἀληθὲς, ἀληθέστατον εἶναι τὸ ἀξίωμα ἐκεῖνο τὸ δημῶδες, ὅτι ἂν πολλάκις ἀργῇ ἡ θεία τιμωρία, οὐδέποτε ὅμως λησμονεῖ. Ἐκ πληκτικτὸν τοῦ τοιούτου παράδειγμα παρέχει ἡμῖν ἡ ἱστορία, ἐκτὸς πολλῶν, ἄλλων καὶ τὸ ἀκόλουθον.

Τῷ 561ῳ μετὰ Χριστὸν ἀνέβαινεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν Λομβαρδῶν ὁ περιβόητος Ἀλβοΐνος, ὁ ἥρως τῶν βορείων λαῶν, οὗ ἅπασα μὲν ἡ Γερμανία ἔψαλε τοὺς ἄθλους, ἅπαντες δὲ οἱ Βάρδοι ἐνεκωμίασαν τὸ κλέος. Ὁ ἀνὴρ οὗτος, τρέφων ἤδη ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεώς του σκοποὺς μεγαλεπηβόλους διὰ τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἐξασφαλίσῃ πρότερον τὴν κυριαρχίαν του ἐν τῷ ἰδίῳ Κράτει, ἠγόρασε τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀβάρων διὰ τῆς ὑποσχέσεως νὰ διανείμῃ μετ' αὐτῶν τὰς γαίας τῶν ἐχθρῶν του, ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Γεπιδῶν, ἐνίκησεν αὐτοὺς, καὶ ἐφόνευσεν ἰδιοχείρως τὸν βασιλέα αὐτῶν Κονιμόνδον, οὗτινος τὸ κρανίον, μετασκευασθὲν εἰς κρατῆρα, ἐχρησίμευεν αὐτῷ, κατὰ τὰ μακρὰ αὐτοῦ ὄργια, ἐν οἷς οἱ Σκανδιναβοὶ πολεμισταὶ ἐφαίνοντο μεθύοντες αἵματί τε καὶ οἴνῳ· ὅλος δὲ σταζων εἰσέτι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ Κονιμόνδου, ἠνάγκασε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ῥοζαμόνδην ὅπως τὸν νυμφευθῇ, ἐκδιώξας τὴν πρώτην αὐτοῦ σύζυγον, τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῶν Φράγκων Κλοσσυίνδην.

Πολλὰ παρῆλθον ἔκτοτε ἔτη, καθ' ἃ ἅπασαι μὲν αἱ πόλεις τῆς Ἰταλίας ἀνέῳξαν τῷ Ἀλβοΐνῳ τὰς πύλας αὐτῶν, ἡ δὲ Ῥώμη μόλις διεσώθη ἀπὸ τῶν ὀνύχων τοῦ εὐτυχοῦς κατακτητοῦ, ἐξαγοράσασα διὰ χρυσοῦ τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς· ὁ Ἀλβοΐνος, κύριος ἤδη τῆς Ἰταλίας, ἐπανώρθου διὰ τῆς πραότητος τῆς κυβερνήσεώς του τὰ δεινὰ, δι' ὧν οἱ πόλεμοι ἐπεβάρυναν αὐτήν· ἡ πολιτική του ἦν ἐπιεικὴς καὶ συνετὴ, ἀλλὰ τὰ ἤθη του ἦσαν βάρβαρα. Τόσον εἶναι ἀληθὲς ὅτι χαλεπώτερόν ἐστι τὸ νικᾶν ἑαυτὸν ἢ τοὺς πολεμίους! Ὁ κατακτητὴς τῆς Ἰταλίας ἀπώλετο θῦμα ἐκδικήσεως ἀτίμου μὲν, ὑπὸ τῆς ἰδίας ὅμως αὐτοῦ ἀχρειότητος προκληθείσης. Κατὰ μέγα τι συμπόσιον, ὅπερ ἔδωκεν ἐν Βερώνῃ, διέταξε νὰ τῷ φέρωσι τὸν ὁλέθριον ἐκεῖνον κρατῆρα, ἐν ᾧ τὸ κρανίον τοῦ βασιλέως τῶν Γεπιδῶν, χρυσῷ κεκοσμημένον, ἐφαίνετο δίδον τῷ οἴνῳ χροιὰν ἐκχυνομένου αἵματος, καὶ τεταραγμένος τὸ λογικὸν ὑπὸ τῆς μέθης, διατάττει τῇ συζύγῳ αὐτοῦ Ῥοζαμόνδῃ ὅπως πίῃ ἐκ τοῦ φρικώδους ἐκείνου ἀγγείου· αὕτη, ὑπείκουσα τῷ φόβῳ, ὑπακούει, ἀλλ' ὁρκίζεται, ἐν τῷ μυχῷ τῆς καρδίας αὐτῆς, ὅπως ἐκδικηθῇ τὸν πατέρα της, θυσιάζουσα τὸν σύζυγόν της.

Ἑλμίγης, ὁ ὑπασπιστὴς αὐτῆς, ἀπήλαυε τῆς εὐνοίας καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης της· πρὸς τοῦτον λοιπὸν καταφεύγει, συμβουλευομένη αὐτὸν διὰ τὸ μέσον τῆς ἐκτελέσεως τοῦ βαρβάρου σκοποῦ της. Ὁ Ἑλμίγης τὴν συμβουλεύει νὰ μεταχειρισθῇ πρὸς τοῦτο τὸν τολμηρότατον, γενναιότατον καὶ ῥωμαλαιώτατον τῶν Λομβαρδῶν πολεμιστῶν, ὀνομαζόμενον Περῤῥιδαῖον. Οὗτος ἀποποιεῖται τὴν σύμπραξίν του, ἀλλ' ὁ δόλος ἀποσπᾷ παρ' αὐτοῦ ὅ,τι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιτύχωσιν αἱ παρακλήσεις.

Ὁ Περῤῥιδαῖος ἦρτο μιᾶς τῶν γυναικῶν τῆς αὐλῆς τῆς βασιλίσσης, ἣν ἡ Ῥοζαμόνδη ἠνάγκασεν ὅπως δώ-

σῃ αὐτῷ συνέντευξιν κατὰ τὴν νύκτα· ἡ ἀπότολμος ἡγεμονὶς, ὠφελουμένη ἀπὸ τοῦ σκότους, ἀντικατέστησεν αὐτὴν, καὶ ἀφ' οὗ ὁ Περῤῥιδαῖος προσέβαλεν ἄκων καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τὴν τιμὴν τοῦ βασιλέως, εἶπε πρὸς αὐτόν: «Ἐκλεξον ἤδη μεταξὺ τοῦ θρόνου καὶ τοῦ θανάτου· οὐδεμία ἄλλη διέξοδος σοὶ ὑπολείπεται· πρέπει ἢ νὰ φονεύσῃς τὸν Ἀλβοῖνον, ἢ ν' ἀποθάνῃς.»

Ὁ Περῤῥιδαῖος ὑπεσχέθη νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ σχέδιά της· τὴν ἐπαύριον, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ βασιλεὺς τῶν Λομβαρδῶν, κεκμηκὼς ἐκ τῆς ἡμερησίας θερμότητος, κατεκλίθη, ἡ Ῥοζαμόνδη πλησιάζει ἀκροποδητεὶ εἰς τὴν κλίνην αὐτοῦ, δένει τὸ ξῖφός του εἰς τὸν κολεὸν, ἀπομακρύνει τοὺς ὑπηρέτας, καὶ παρεισάγει εἰς τὸ δωμάτιον τὸν Περῤῥιδαῖον, ὅστις βάπτει τὴν σπάθην του εἰς τὸ στῆθος τοῦ μονάρχου.

Ὁ Ἀλβοῖνος ἐγείρεται, δράττεται τοῦ ξίφους του, προσπαθεῖ εἰς μάτην ὅπως τὸ ἐξαγάγῃ τοῦ κολεοῦ, λαμβάνει σκολύθριόν τι (σκαμνίον), ἀμύνεται ἀτρομήτως κατὰ τοῦ δολοφόνου του, καὶ πίπτει τέλος αἱμοσταγὴς εἰς τοὺς πόδας τῆς ἀδυσωπήτου αὐτοῦ συζύγου (573). Οἱ μὲν νικηταὶ ἐνεκωμίασαν διὰ τῶν ᾀσμάτων των τὸ κλέος αὐτοῦ, οἱ δὲ ἡττηθέντες διὰ τῶν δακρύων των.

Ὁ Ἐλμίγης καὶ ὁ Περῤῥιδαῖος ἤλπιζον ὅτι ἡ ὑπερτάτη ἀρχὴ ἤθελεν εἶσθαι ἡ ἀμοιβὴ τοῦ ἐγκλήματός των· ἀλλ' οἱ Λομβαρδοὶ, παρωργισμένοι, ἐζήτουν μεγαλοφώνως τὴν τιμωρίαν των· καταδιωκόμενοι ὑπὸ τοῦ δημοσίου μίσους, ἐξέφυγον τὸν θάνατον διὰ ταχείας φυγῆς εἰς Ῥαβένναν, ὡς καὶ ἡ βασίλισσα Ῥοζαμόνδη καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς Ἀλσουΐνδα, συμπαραλαβοῦσαι μεθ' ἑαυτῶν τοὺς βασιλικοὺς θησαυρούς!

Ὁ Περῤῥιδαῖος οὐδὲν ἐκέρδισεν ἐκ τοῦ ἐγκλήματός του ἄλλο, ἢ τὸ αἴσχος καὶ τὰς ἐνόχους ἡδονὰς μιᾶς νυκτὸς μέθης· ἡ δὲ Ῥοζαμόνδη ἐνυμφεύθη τὸν Ἐλμίγην, ὅστις ἐγένετο καὶ αὐτὸς μετ' οὐ πολὺ θῦμα τῆς ὠμῆς ταύτης γυναικός· ἀλλ' ἠδυνήθη τοὐλάχιστον νὰ τὴν τιμωρήσῃ καὶ νὰ τὴν συμπαρασύρῃ εἰς τὴν ἄβυσσον, ἣν αὕτη ἤνοιγεν ὑπὸ τὰ βήματά της.

Ὁ Ἔξαρχος Λογγῖνος, δελεασθεὶς ὑπὸ τοῦ κάλλους τῆς βασιλίσσης, καὶ ἴσως πολὺ πλέον ἐφιέμενος τῶν ἀκενώτων αὐτῆς θησαυρῶν, ὑπεσχέθη νὰ νυμφευθῇ αὐτὴν, ἐὰν διέλυε τοὺς μετὰ τοῦ νέου αὐτῆς συζύγου συνάπτοντας αὐτὴν δεσμούς. Ἡ ἄτιμος Ῥοζαμόνδη, εἰθισμένη εἰς τὰ κακουργήματα, προσφέρει εἰς τὸν Ἐλμίγην κρατῆρα δηλητηριασμένον, οὗτινος πιὼν μέρος τοῦ μορσίμου ποτοῦ καὶ αἰσθανόμενος σφοδρὰς ἀλγηδόνας, οὐδόλως ἀμφιβάλλει περὶ τοῦ ἐγκλήματος καὶ τοῦ αὐτουργοῦ αὐτοῦ, σύρει μανιώδης τὸ ξῖφος, καὶ ἀναγκάζει τὴν βασίλισσαν ὅπως κενώσῃ τὸν ὀλέθριον κρατῆρα. Μετά τινας στιγμὰς ἀμφότεροι ἐκπνέουσι, δόντες οὕτως ἀμοιβαίως δίκην τοῦ ἐγκλήματός των καὶ ἐκδικήσαντες τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως τῶν Λομβαρδῶν. Οἱ θησαυροὶ τῆς Ῥοζαμόνδης παρηγόρησαν τὸν Λογγῖνον διὰ τὴν ἀπώλειαν ἐκείνης.

Ὁ Ἔξαρχος ἔπεμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν ἡγεμονίδα Ἀλσουΐνδαν καὶ τὸν Περῤῥιδαῖον, ὅστις, νομίζων ὅτι θὰ κερδίσῃ τὴν ὑπόληψιν τῆς Ἀνατολικῆς αὐλῆς διὰ τῆς γιγαντιαίας αὐτοῦ ῥώμης, ἠγωνίσθη ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος κατὰ τερατώδους λέοντος, ἐξῆλθε νικητὴς ἐκ τῆς πάλης ταύτης καὶ ἐφόνευσε τὸ θηρίον. Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστῖνος ἐθαύμασε μὲν τὴν ῥώμην του, ἐτιμώρησε δὲ τὸ ἔγκλημα, ἐξορύξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ φονέως τοῦ Ἀλβοΐνου.

Ὁ Περῤῥιδαῖος ὤμοσε νὰ ἐκδικηθῇ· δι' ὃ καὶ ἅμα ἡ πληγὴ αὐτοῦ ἐθεραπεύθη, μετέβη εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι θέλει ἀποκαλύψει σημαντικὰ ἀπόῤῥητα εἰς τὸν ἡγεμόνα, καὶ ἔκρυψεν ὑπὸ τὸ ἔνδυμά του δύο ἐγχειρίδια. Ἀλλ' ὁ Ἰουστῖνος, ὑποπτευθεὶς, τὸν εἰσάγει διὰ δύο πατρικίων, ἐπιφορτισμένων νὰ ἐπαγρυπνῶσιν ἐπ' αὐτοῦ· οὗτος δὲ, βλέπων οὕτω ἀπολλύμενον πᾶν μέσον ἐκδικήσεως καὶ ἀπελπισθεὶς, φονεύει τοὺς δύο πατρικίους, καὶ πίπτει μετ' αὐτῶν φονευθεὶς ὑπὸ τῆς ἀκολουθούσης φρουρᾶς.

Η ΓΥΝΗ.

(Ἐκμυστερεύσεις Βοστρυχίου).

Σιωπὴ, κοιμᾶται, μὴ τὴν ἐξυπνᾷς· μόλις εἶναι πέντε ὧραι τῆς πρωΐας· δὲν ἔχει ἀκόμη πολὺ νὰ κοιμηθῇ.

Τὴν μεσημβρίαν, θὰ εἰσέλθῃ ἀκροποδητὶ ἡ θαλαμηπόλος της, καὶ τότε θ' ἀνοιχθῶσιν οἱ ὀφθαλμοί της εἰς τὸ ὀλίγον τοῦ κοιτῶνός της φῶς.

Χθὲς τὸ ἑσπέρας μὲ ἐπῆρε μὲ τὴν ἄκραν τῶν ῥοδινῶν δακτύλων της, ἐμὲ, ἐλαφρὸν μεταξίνου χάρτου τεμάχιον, ἐξελθὸν ἀπ' εὐθείας ἀπὸ ἓν τῆς Ἀγγουλέμης ἐργοστάσιον.

Ἐπερίμενα ἐγὼ ποτε ὅτι θὰ εἰσέλθω εἰς τὸ καλλυντήριον μιᾶς δεσποίνης;

Ἐσκεπτόμην τὸ πολὺ νὰ περιτυλίξω κανὲν ζαχαρωτὸν, ἢ κανὲν ἄλλο ἀσήμαντον κόσμημα.

Ἀλλὰ νὰ περικυκλώσω μὲ τὰς πτυχάς μου πλόκαμον κόμης χρυσοξάνθου, πόσον ἦτο τοῦτο δι' ἐμὲ ἀνέλπιστον.

Οὕτω λοιπὸν ἔστερξα μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν νὰ μὲ λάβῃ ἡ ὡραία κυρία μου, καὶ διήνυσα τὴν νύκτα ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου αὐτῆς, ἀκούουσα μετὰ θέλξεως τὴν ἐλαφρὰν ἀναπνοήν της καὶ τοὺς παλμοὺς τῆς καρδίας της.

Ἤμην τόσον πλησίον τῶν ὤμων της, ὥστε ἠδυνάμην νὰ μαντεύσω καὶ τοὺς κρυφιωτέρους διαλογισμοὺς αὐτῆς.

Λοιπὸν, ὠνειροπόλει ἡ ἐρωτότροπος! Διελογίζετο διὰ τὸν χορὸν τῆς ἑσπέρας καὶ ἀποτεινομένη πρὸς ἐμέ:

« Κάμε με ὡραίαν, μοὶ ἔλεγε, μικρὸν βοστρύχιόν μου· ἐμπιστεύομαί σοι τὴν κόμην, τὴν ὁποίαν τόσον ὁ μνηστήρ μου ἀγαπᾷ.

« Κάμε με ὡραίαν, καὶ περιτυλίξου ὑπὸ τὰ μαλλία, τὰ ὁποῖα ἐκεῖνος λατρεύει.

« Τὸ ἑσπέρας θὰ μὲ περιμένῃ, ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους μετὰ προφυλάξεως εὑρισκόμενος, καὶ θὰ πλησιάσῃ τρέμων ὅπως μοῦ ἁρπάσῃ ἓν βλέμμα ἢ ἓν μειδίαμα.»

Καὶ τὴν ἔκαμα ὡραίαν, διότι ἡ κόμη αὐτῆς διεχύθη τὸ ἑσπέρας εἰς εὐώδη κύματα ἐπὶ τῶν ὤμων της, καὶ ὅτε μὲ ἐπῆρεν ἐκ νέου ἵνα καὶ πάλιν περιτυλίξω τοὺς βοστρύχους της, ἤκουσα τότε ἐπίψαυσιν ἀοράτων πτερύγων εἰς τὴν ἁγνὴν παστάδα τῆς νεαρᾶς γυναικός.

Ἔπειτα, ἅμα ὡς ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ὁ ὕπνος τὴν κατέλαβεν, εἶδον τὴν πτερωτὴν σιλφίδα αὐτῆς, πλησιάσασαν τὴν ὡραίαν φίλυπνον καὶ ψιθυρίσασαν ὡς ἕνα στεναγμόν.

« Κοιμήθητι, θύγατερ τῆς Εὔας, ἀριστούργημα τῆς πλάσεως· κοιμήθητι· ἀγρυπνῶ ἐπὶ σοῦ· εἶμαι ὁ φύλαξ ἄγγελός σου, ἐρχόμενος νὰ σὲ προστατεύσω ἐπὶ τῆς γῆς· διότι ὁ Θεὸς σὲ ἔπλασεν ὅπως ἀγαπᾷς καὶ ἀγαπᾶσαι.

« Ἔχεις τι ἐκ τῆς θεότητος, διότι εἰς τοὺς μακροβλεφάρους ὀφθαλμούς σου λάμπει οὐρανία φλόξ.

« Τὸ μειδίαμά σου ἀναμιμνήσκει τὸν ἀρτιγενῆ καρπὸν τῆς ῥοιᾶς.

« Λάμπουσα ἀδαμαντοθήκη εἶναι τὸ στόμα σου, κλεῖον μεταξὺ τῶν ῥοδίνων πλευρῶν του λευκῶν μαργαριτῶν περιδέραιον.

« Εἶσαι τὸ ᾄδον πτηνόν, ἡ καταπαύουσα τὴν δίψαν πηγή, τὸ μεθῦσκον ποτήριον.

« Δὲν ἔχεις τὴν λευκότητα τοῦ κρίνου, τὸ γλυκερὸν τῆς σκέψεως, τὴν δρόσον τοῦ ἡρανθέμου! Δὲν ἔχεις τὸ μυστηριῶδες ῥόδον τῆς Γραφῆς, καὶ ἡ καρδία σου, ἐκ τοῦ καθαρωτέρου ἐσχηματισμένη χρυσοῦ, δὲν περικλείει τὴν πίστιν, τὴν ἀφοσίωσιν καὶ τὴν ἐλπίδα!

« Κοιμήθητι, θύγατερ τῆς Εὔας, ἐνσάρκωσις τοῦ Θεοῦ, τοῦ πλάσαντός σε, ὅπως ἦσαι σύζυγος, ἀδελφὴ καὶ μήτηρ.

« Κοιμήθητι, ἀγρυπνῶ ἐπὶ σοῦ, διότι εἶμαι ὁ φύλαξ ἄγγελός σου, καὶ σὺ ἐπλάσθης ἵνα ἀγαπᾷς καὶ ἀγαπᾶσαι.»

Ἤκουσα νέον πτερύγισμα, ἡ σίλφις ἔγεινεν ἄφαντος, ἡ δὲ νεᾶνις ἐκοιμᾶτο εἰσέτι.

Ἀλλ' ἐγὼ, μικρὸν βοστρύχιον, αὐτήκοον τῶν ὀνειρώξεών της, ἤκουον λαλοῦσαν τὴν ψυχὴν αὐτῆς, καὶ κατ' ἰδίαν ἔλεγον:

Ὦ γύναι! τίς ποτε θὰ γνωρίσῃ τὴν ἄφατον ἀγαθότητα τῆς καρδίας σου! Τίς ποτε θὰ ἐκτιμήσῃ τὴν ἀφοσίωσιν καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν, ἃς ἔδωκέ σοι ὁ οὐρανός! Ὅλαι αἱ φάσεις τῆς ὑπάρξεώς σου ἐκ θείας τινὸς οὐσίας ἐλήφθησαν! Μεγάλη δέσποινα, σπείρεις περὶ σὲ τὸν χρυσὸν, ὅπως καταπραΰνῃς τὰς ὀδύνας· ἡ δὲ πολυτέλειά σου δίδει ἐργασίαν εἰς τὸν φιλόπονον.

Διὰ σὲ ὑραίνει ἡ βιομηχανία τὰ θαυμάσια αὐτῆς. Ὁ γλύπτης λιαίνει τὸ μάρμαρον αὐτοῦ.

Ὁ ποιητὴς αὐτοσχεδιάζει τοὺς στίχους εἰς τὸ πῦρ τοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον τῷ ἐμπνέεις.

Κόρη ἐργάτου, οἱ μικροὶ δάκτυλοί σου κεντοῦσι τὸ λινὸν καὶ τὴν μέταξαν, ἵνα θρέψῃς τὸν γηραιὸν σου πατέρα. Ὁ στολισμός σου εἶναι ἁπλοῦς, ἄσματα δὲ καὶ ἄνθη ἀρκοῦσιν εἰς τὴν εὐδαιμονίαν σου! Εἶσαι τὸ μετριόφρον ἴον, τὸ ὁποῖον ποτε δὲν προδίδεται παρὰ ἀπὸ τὴν εὐωδίαν αὐτοῦ.

Μήτηρ, εἶσαι ἡ τελειοτέρα καὶ ἁγιωτέρα τῆς Παναγίας εἰκών.

Ἀδελφὴ, εἶσαι ὁ εἰλικρινὴς σύμβουλος τῆς ἑστίας, ὁ πιστὸς θεματοφύλαξ τῆς εὐτυχίας καὶ τῶν δυσπραγιῶν.

Καὶ ὅτε δὲ μέλαινα καλύπτρα καλύπτει τὸ ἁγνὸν μέτωπόν σου ἀπὸ τὰ βλέμματα τῶν ἄλλων, ὅτε μικρὸν κομβοσχοίνιον παίζει μεταξὺ τῶν δακτύλων σου, δὲν σὲ βλέπουσι παρὰ ὁ ἱερὸς τοῦ Θεοῦ ναὸς καὶ τὸ προσκεφάλαιον τοῦ ἀσθενοῦς, εἰς ὃν ἐπιδαψιλεύεις τὰ φάρμακα τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς.

Ὦ γύναι, ἔσο λοιπὸν ὁ ἄγγελος, τὸν ὁποῖον ἀγαπᾷ τις καὶ σέβεται.

Εἶσαι μεγάλη ὡς ἐκ τοῦ κάλλους σου, ὑψηλὴ εἰς τὰς ὀδύνας σου, θεία διὰ τῆς εὐσπλαγχνίας σου, καὶ ἡ ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης διάβασίς σου φέρει ἡμῖν ὡς μίαν τοῦ οὐρανοῦ ἀκτῖνα τὴν πίστιν, τὴν ἐλπίδα καὶ τὸν ἔρωτα!

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

Γ. ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ.

Η ΠΑΡΑΦΡΩΝ,

(Διήγημα ἱστορικόν).

(Συνέχεια καὶ τέλος).

— Πάτερ μου! δυστυχὴς πάτερ μου! ἔλεγεν ὁ Λουκιανός· τὸν ἐφόνευσαν· τὸν εἶδον καταπίπτοντα ὑπὸ τῶν δημίων τὸ φάσγανον. Μετεκόμισα τὴν μητέρα μου ἵνα τὴν ἀπαλλάξω καὶ ἐπανέλθω νὰ ἐκδικήσω τὸν πατέρα μου· ἀλλὰ μ' ἐπλήγωσαν καὶ ἔπεσα, ἀγνοῶ που, ἀναίσθητος.

Καὶ ἔδειξεν εἰς τὴν Γαρούφω τραῦμα ἐλαφρὸν, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὁποίου τὸ αἷμα ὁλονὲν ἔῤῥεεν. Ἔσχισεν ἐκείνη τὴν μικρὰν λινῆν ποδιάν της, καὶ ἐπέδεσε τὸ τραῦμα τοῦ Λουκιανοῦ.

— Ὁ Θεὸς νὰ σὲ εὐλογῇ, ταλαίπωρος νέα, τῇ εἶπε, καὶ νὰ σὲ ἀνταμείψῃ δι' ὅσον καλὸν μοὶ ἔκαμες. Ἀλλὰ πῶς ἠδυνήθης νὰ συλλογισθῇς περὶ ἐμοῦ, ἐν ᾧ ὅλοι μ' ἐλησμόνουν;

Ἐκείνη ἔκλινε τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς χρυσοκεντήτου στολῆς τοῦ ἀξιωματικοῦ καὶ τῷ εἶπε τρέμουσα.

— Διότι σᾶς ἀγαπῶ, Κύριε.

Ὁ Λουκιανὸς ἀνεσκίρτησε· τὸ ἱερὸν τοῦ ἔρωτος πῦρ ἀνεζωπύρησε τὸ ψυχρανθὲν αἷμά του. Ἐφαίνετο ἐμψυχωθεὶς ὑπὸ νέας τινὸς ζωῆς. Ἐγέλα, ἔκλαιεν, ἀνεμίγνυε τὰς τρομερὰς συγκινήσεις τοῦ θανάτου

τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῆς μειδιώσης ἐλπίδος μέλλοντος μακροῦ καὶ εὐτυχοῦς . . . . Φεῦ!

— Ἄ! ἀνέκραξε παρευθὺς ἡ Γαρούφω, ὑπὸ τρόμου ἀναπηδήσασα. Λουκιανὲ, Λουκιανέ.

Εἶχεν ἀκούσει βήματα εἰς τὴν ὁδὸν καὶ φωνὴν γνωστοτάτην.

Καὶ τῷ ὄντι δὲν ἠπατᾶτο. Ὁ Οὐρύγος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, ἀφ' οὗ ἐπὶ ματαίῳ ἀνηρεύνησαν τὰ πέριξ, ἐπέστρεφον διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Κοιμητηρίου.

Ἐβάδιζον ταχέως καὶ ἔφθασαν μέχρι τοῦ ὁδοφράγματος.

— Σταθῆτε, εἶπε στρυφνή τις φωνή· νομίζω ὅτι τὸ ὁδόφραγμα τοῦτο παρεβιάσθη.

— Ὦ, διάβολε!

— Βλέπεις, Χ ο ν δ ρ ο β ά ρ ε λ λ ο ν; . .

— Ἀπ' ἐδῶ, ἀπ' ἐδῶ.

Ὁ Κούρτιος εἰσῆλθεν. Ἡ Γαρούφω δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ φρίκης φωνήν. Ἐχάνοντο.

— Ἰδού, ἰδοὺ τὰ μικρά μου ἀρνία, ἐβρυχήθη ὁ Οὐρύγος.

Ἔπειτα, ἀναλαβών.

— Κεραυνέ! ἐπρόσθεσεν, ἠρωτεύοντο.

— Ἔ, Βαλδαών, παρουσιάσθητι.

Ἡ Γαρούφω ἐρρίφθη ἐπὶ τοῦ Λουκιανοῦ, σφίγγουσα αὐτὸν μεθ' ὅσης δυνάμεως δίδει ἡ ἀπελπισία. Ὁ Οὐρύγος, παρατηρήσας τοῦτο, ἔγεινε παράφορος ὑπὸ θυμοῦ.

— Διαβολόσκυλε ἀριστοκρατικὲ, ἀνέκραξεν. Ἄ! μᾶς ἁρπάζεις τὰς θυγατέρας καὶ τὰς γυναῖκάς μας διὰ νὰ τὰς ἔχῃς ἑταίρας σου. Περίμενε, κτῆνος, περίμενε.

Αἱ κραυγαὶ τῆς Γαρούφως ἦσαν σπαριζικάρδιοι. Ὁ Λουκιανὸς ἦτο νεκρὸς μᾶλλον ἢ ζῶν.

Ἀπεσπάσθη ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τῆς Γαρούφως καὶ ἠθέλησε νὰ ὁμιλήσῃ. Ὁ Κούρτιος τὸν ἥρπασεν ἐκ τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς, τὸν περιέπτυξε σφοδρῶς ἐπὶ τῶν γονάτων του καὶ τὸν ἔρριψε χαμαί. Ἡ Γαρούφω, γονυπετὴς παρ' αὐτῷ, ἐζήτειτο χάριν καὶ ἔλεος. Ἀλλ' ὅσον ἐκείνη ἐταπεινοῦτο, ὅσον ἐκείνη ἱκέτευεν, ἐπὶ τοσοῦτον ὁ Οὐρύγος ἐγένετο ἄγριος, ἄσπλαγχνος.

Πάραυτα ἐξέσπασε τὴν μάχαιράν του.

— Ἔλεος, ἔλεος, ἀνέκραζεν ἐκείνη, περιπτύσσουσα τὰ γόνατά του.

— Οὐδαμῶς, ἀπήντησεν ἀποτόμως ὁ Οὐρύγος.

Ἡ λύσσα ἀνέβη τότε εἰς τὴν καρδίαν τῆς δυστυχοῦς, οἱ ὀφθαλμοί της ἐσπινθηροβόλησαν παράδοξον πῦρ. Ὥρμησε κατὰ τοῦ Σαϊντ-Οὐρύγου, ἐκβάλλουσα πένθιμον φωνὴν, καὶ τὸν ἐδάγκασε τοσοῦτον σφοδρῶς εἰς τὸν βραχίονα, ὥστε ἐκεῖνος παρήτησε τὸν Λουκιανόν. Ἐξέβαλε τρομερὰν βλασφημίαν καὶ κατέφερεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς Γαρούφως τόσον σφοδρὸν γρονθοκόπημα, ὥστε ἔρριψε τὴν ταλαιναν δέκα βήματα μακρὰν εἰς λάκκον βορβορώδη.

— Τώρα εἶναι ἡ σειρά σου, ἀχρεῖε.

Ἤρριζεν· οἱ ὀφθαλμοί αὐτοῦ ἦσαν ἐρυθροὶ ἐξ αἵματος.

Ἤγειρε τὸν Λουκιανὸν, λαβὼν αὐτὸν ἐκ τῆς κόμης. Ἔπειτα ἐβύθισεν εἰς τὴν καρδίαν του τὴν μάχαιραν μέχρι λαβῆς, ἀνακράζων μὲ ἦθος τραγικόν.

— Ἀπόθανε οὕτω διὰ τῆς χειρός μου ὁ τελευταῖος τῶν ἀριστοκρατικῶν.

Τὸ θανατηφόρον κτύπημα ἀπέσπασεν ἐκ τοῦ στήθους τοῦ Λουκιανοῦ φωνὴν πνιγηράν, καὶ κατέπεσεν, ἵνα μὴ ἐγερθῇ πλέον.

— Τὸν Βαλδαών σου δύναμαι νὰ σοὶ τὸν δώσω, εἶπεν ὁ Σαϊντ-Οὐρύγος εἰς τὴν ἀναίσθητον Γαρούφω, ἀφοῦ τόσον τὸν ἀγαπᾷς.

Καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὸ θῦμά του, ἀπέκοψε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ αἱμοσταγῆ καὶ θερμὴν τὴν ἔφερεν εἰς τὴν Γαρούφω, θέσας αὐτὴν ἐπὶ τοῦ προσώπου της.

— Νὰ, ἀγκαλιάσε τον τώρα, χαμένη, ὅσον θέλεις, τὸν φθορέα σου.

Καὶ ἔθετε τὰ εἰσέτι θερμὰ χείλη τοῦ Λουκιανοῦ ἐπὶ τῶν τῆς Γαρούφως.

Αὕτη μόλις περὶ τὸ μεσονύκτιον συνῆλθεν εἰς ἑαυτήν.

Τὴν ἤκουσαν τὸ πρωῒ ἐπιστρέφουσαν βραδεῖ βήματι.

Εἰς τὴν ἄκραν τῆς ἐσθῆτός της ἔφερε τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐραστοῦ της. Εἰσερχομένη δὲ εἰς τὸ οἰκημά της, ἔμελπε ἀρρύθμως τὸ τῆς Γαρούφως ἀσμάτιον.

Ἦτο παράφρων.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

Γ. ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

Η ΒΡΕΦΙΚΗ ΚΟΙΤΙΣ.

Σ'εὐδαιμονίζω, βρέφος,
διὰ τὴν εὐτυχίαν σου καὶ τὴν ἀγνότητά σου!
εἰρήνης τὴν καρδίαν σου ἐπισκιάζει νέφος·
ἆ! τήρησον ἰσόβιον τὴν ἀθωότητά σου!
Ἐντὸς ὑπνώττεις βρεφικῆς ἀμέριμνον κοιτίδος,
καὶ πέριξ τῆς τοξοειδοῦς τῆς κλίνης σου ἀψίδος
τοῦ ὕπνου φίλ' εἰρηνικοὶ οἱ ὄνειροι σκιρτῶσι,
καὶ εἰς τὸ πνεῦμά σου φαιδρὰς εἰκόνας παριστῶσι.
Καὶ ὅταν ἐξυπνίσῃς,
καὶ κύκλῳ τῆς κοιτίδος σου τὸ βλέμμα ἀτενίσῃς,
ἰδού, τὸν τρυφερόν σου
πατέρα βλέπεις ἄνωθεν, ὡς ἄγγελον φρουρόν σου,
κ' εὐθὺς εἰς τὰς ἀγκάλας του ὡς τιμαλφὲς κειμήλιον,
σ' ἁρπάζει, ὡς γλυκύτατον τῶν ὀφθαλμῶν του ἥλιον,
καὶ ὅλως ἀγαλλόμενος, εἰς τῆς μητρός σου χαίρων
τοὺς κόλπους τοὺς περικαλλεῖς σ'ἐναποθέτει φέρων·
τὰς δαψιλεῖς θωπείας των κ' οἱ δύο τότ' ἐνοῦντες,
μ' ἐνθουσιώδεις τὰς ψυχὰς τὸν Πλάστην εὐλογοῦντες,
προφέρουν τ' ὄνομά σου,
καὶ μ'ἓν τοὺς ἀντιχαιρετᾷς γλυκὺ μειδίαμά σου,
μειδίαμα, εἰς τὰς ψυχὰς τῶν τρυφερῶν γονέων
χρηστῶν ἐλπίδων καὶ χαρᾶς αἰσθήματα ἐμπνέον·
μειδίαμα, προάγγελον κοινῆς εὐδαιμονίας,
κοινῆς ἀγαλλιάσεως, κοινῆς εὐημερίας.

Τοῦ τρυφεροῦ προσώπου σου ὦ! ναί, ἡ ἱλαρότης
εἶναι τῶν γεννητόρων σου ἐπίσης ἡ φαιδρότης·
ἡ ἀφελὴς ψυχή σου
εἰς πάντα τ' ἀντικείμενα εὐχαριστεῖτ' ἐξίσου.
Ἂν ἡ καρδία σου τυχὸν στενάζῃ, στιγμιαία
καὶ φροῦδη εἶν ἡ λύπη σου· διάφορα καὶ νέα
ἐκ νέου ἀντικείμενα τὴν τέρπουν, τὴν εὐφραίνουν,
καὶ τὴν πικρίαν στιγμηδὸν τὴν ψυχικὴν γλυκαίνουν.
Κ ἐνῷ εἰσέτι βρέχουσι δακρύων μαργαρῖται
τὸ ὄμμα σου, μειδίαμα γλυκὺ παρατηρεῖται
ἐπὶ τῶν ῥοδοχρόων
καὶ τρυφερῶν χειλέων σου, βρέφος ἀγνόν, ἀθῶον!
Σ εὐδαιμονίζω, βρέφος!
γαλήνης τὴν καρδίαν σου ἐπισκιάζει νέφος.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΒΡΕΦΟΥΣ.

Ὡς ἄστρον φαεινότατον ἀνέτειλας, ὦ βρέφος,
πλὴν αἰφνιδίως ζοφερὸν ἐκάλυψέ σε νέφος.
Εἰς τῆς ζωῆς τὸ στάδιον παρουσιάσθης μόλις,
καὶ θάνατος ἀνηλεῶς σ' ἁφήρπασεν ἐξώλης.
Πρὶν ἔτι φθάσῃς ἐπὶ γῆς νὰ θέσῃς πρῶτον βῆμα,
μὲ ἀπηνῆ ἡ Ἄτροπος ψαλίδα τὸ σὸν νῆμα
ἀπέκοψε, καὶ τάφος
ζοφώδης σ' ὑποδέχεται, ψυχρὸν, μοιραῖον σκάφος!
Ἀνέτειλας, πλὴν ἔδυσας σχεδὸν πρὶν ἀνατείλῃς,
καὶ χωρισθεῖσα ἡ ἁγνὴ ψυχή σου ἐκ τῆς ὕλης,
ἀπέπτ' εἰς τὰ οὐράνια τοῦ Πλάστου ὑπερῷα,
ὡς ἄσπιλος περιστερὰ, ἀκήρατος, ἀθῶα.
Ὦ βρέφος, ἐκ τοῦ μηδενὸς προήχθης εἰς τὸ εἶναι,
προτοῦ πλὴν σὲ κατάσχωσιν αἱ λύπαι καὶ ὀδύναι,
πρὶν σὲ λυπήσῃ πόνος,
τὴν πρόσκαιρον κατέλιπες κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος,
καὶ εἰς τοῦ Πλάστου τὰς μονὰς ἀπέπτης ἐν εἰρήνῃ,
ἔνθα οὐκ ἔστι στεναγμὸς, οὐ λύπη, οὐκ ὀδύνη·
καὶ τῆς ἀγνείας τὸν λαμπρὸν ἐκεῖ φοροῦν χιτῶνα,
θὰ ψάλλῃς σὺν τοῖς Χερουβεὶμ τὸν ἅπαντα αἰῶνα
τὸν ὕμνον τὸν τρισάγιον,
βρέφος ἀγνὸν καὶ ἅγιον!
Πρὶν εἰς λειμῶνα εὐανθῆ πατήσῃς ἔτι πόδα,
πρὶν τὰ ὡραῖα ὀσφρανθῇς κ' εὐώδη τούτου ῥόδα·
πρὶν ἔτι χεῖρα ἐπ' αὐτῶν ἐκτείνῃς, ἵνα δρέψῃς
καὶ μὲ ἓν στέμμα ἐξ αὐτῶν τὸ μέτωπόν σου στέψῃς·
μὲ πόδα ἀγαλλόμενον πρὶν ἐπ' αὐτῶν σκιρτήσῃς,
πρὶν εἰς τὰ χείλη σου τ' ἁγνὰ τὴν κύλικα ἐγγίσῃς
τῶν ἡδονῶν καὶ τῶν δεινῶν,
ὁ θάνατος σ' ἐμάρανεν ὡς τ' ἄνθος τὸ ἑαρινόν!
Μόλις τὸ φῶς ἠτένισας ἡλίου ἐφημέρου,
καὶ τοῦ φωτὸς ἐπόθησας ἐκείνου τ' ἀνεσπέρου
τὴν λάμψιν τὴν ἀΐδιον· καὶ τοὺς αἰθέρας σχίζων
πτερύεις ἄγγελος φωτὸς, ἐξ οὐρανοῦ κομίζων
τὸ πρόσταγμα τὸ ἱερὸν καὶ ἅγιον τοῦ Πλάστου,
τὰς ἀπορρήτους ἐντελῶν καὶ κρίσεις καὶ βουλάς του,
τὰς πτέρυγας ἀνοίγων,
σὲ φέρει ἐναέριον ἐπὶ λευκῶν πτερύγων·
καὶ διαβαίνων μετὰ σοῦ ἀνέμους καὶ νεφέλας,
εἰς τοῦ οὐρανοῦ τ' ἀνέσπερον σ' ἀναβιβάζει σέλας·
κ' ἐκεῖ σελαγιζόμενον μὲ θείας λαμπηδόνας,
τὸν Πλάστην θὰ ὑμνολογῇς εἰς ἅπαντας αἰῶνας,
καὶ ἡ ἁγνὴ σ' εὐπρόσδεκτος θὰ ἦναι ἱκεσία,
ὡς εὔοσμος λιβανωτὸς καὶ σμύρνα καὶ κασία.
Ἐκεῖ εὐδαιμονίαν,
ἐκεῖ μακαριότητα θὰ χαίρῃς αἰωνίαν!

Ι. ΙΣΗΓΟΝΗΣ.

Αἰνίγματα.

Ἐγὼ τὸ πᾶν διὰ μιᾶς δύναμαι νὰ συγκρύψω
καὶ μὲ τὴν μαύρην μου σκιὰν νὰ τὸ κατακαλύψω.

Τὸν οὐρανὸν, τὸν ἥλιον, τοὺς ἀχανεῖς αἰθέρας,
στοιχεῖα, γῆν καὶ θάλασσαν, σελήνην καὶ ἀστέρας.

Περὶ ἐμοῦ τοὺς παλαιοὺς χρόνους ἂν ἐρωτήσῃς,
θέλεις εὑρεῖ αἱματηρὰς, φρικώδεις ἀναμνήσεις.

Πολλὰς ἰφθίμους μὲν ψυχὰς προΐαψα ἐν ᾅδῃ.
πολλῶν δὲ πρόξενος κακῶν ἔγινα ἐν Ἑλλάδι·

Στὴν κοινωνίαν ἔκτοτε διαβιῶ τοῦ κόσμου,
καὶ σπάνω ὅσας κεφαλὰς μοὶ τύχωσιν ἐμπρός μου.

Ἰδίως στὴν Ἑπτάλοφον ἠδύνομαι· καὶ ὅσοι
διέλθουν τὰς ὁδοὺς αὐτῆς πάντοτε μ' ἀπαντῶσι.

Τὸ ὄνομά μου πάντοτε ἐπὶ λευκοῦ μετώπου
φέρω γραμμένον, κ' ὁ καθεὶς μ' εὑρίσκει ἄνευ κόπου.

Τὴν κεφαλήν σου, φίλε μου, θὰ σπάσω, κἂν μὲ λύσῃς,
κ' ἂν δὲν μὲ λύσῃς· τοῦ κακοῦ κάμε ὅπως θελήσῃς.

Παραπονεῖσαι; μή· αὐτὸς εἶν' ὁ προορισμός μου·
κεφαλὰ σπάνω τῶν θνητῶν, πρῶτον δὲ τοῦ πατρός μου.

Ματαίως πλὴν σὲ τυραννῶ· μ' ὅλους σου τοὺς ἀγῶνας
θὰ μείνω πάλιν αἴνιγμα εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Γ.

Ἀρχὴ Σοφίας εἰμ' ἐγὼ καὶ τοῦ Παντὸς τὸ τέλος,
πᾶν σῶμα μ' ἔχει καὶ παντὸς μέλους ὑπάρχω μέλος,
Ἀφοῦ ὁ κόσμος ἔγεινε ἐντὸς τοῦ κόσμου κεῖμαι,
κἰ ὁ κόσμος ὅλος θὰ χαθῇ ἐὰν ἐγὼ δὲν εἶμαι.
Σ' τῆς γῆς τὴν ἄκραν θὰ μ' εὑρῇς, ἀλλὰ μακρὰν μὴ τρέχεις,
μ' ἀκούεις εἰς τὴν σιωπὴν καλῶς ἐὰν προσέχῃς.
Σ' τὰ γράμματα δὲν φαίνομαι, πλὴν μ' ἔχει πᾶσα γλῶσσα·
μέσον εἰμὶ τῶν μέσων σου.. Φίλε δὲν φθάνουν τόσα;

ΓΡ. Μ. ΒΑΝΝΙΕΡΗΣ.

ΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩ ΦΥΛΛΑΔΙΩ ΑΙΝΙΓΜΑΤΩΝ.

Σκύλος — Ὁ κύλιξ μὲ καφέν.

ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ ΝΕΑ.

15 ΜΑΡΤΙΟΥ, 1865. ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ. ΑΡΙΘΜΟΣ 5.

ΔΡΑΜΑΤΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

ΑΙΣΧΥΛΟΥ

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΔΕΣΜΩΤΗΣ.

(Συνέχεια)

Παραλαβὼν τὴν δραματικὴν τέχνην ὅλως ἀκατέργαστον παρὰ Θέσπιδος καὶ τοῦ Φρυνίχου καὶ εἴτινος ἄλλου τῶν πρὸ αὐτοῦ ὁ δαιμόνιος Αἰσχύλος, ἀνέπλασε καὶ ἀνεμόρφωσεν ὅλως αὐτὴν, κατά τε τὸ ἠθικὸν καὶ τὸ ὑλικὸν μέρος. Μορφώσας τοὺς χαρακτῆρας τῶν δρώντων προσώπων, ἐτακτοποίησε τὸν χορὸν κατά τε τὸν ἀριθμὸν καὶ τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὰ δρῶντα πρόσωπα ἐν μέρει καὶ καθ' ὅλου, καὶ τὴν σκηνικὴν διακόσμησιν ἀνέπτυξεν εἰς βαθμὸν ἀπίστευτον. Θραύσας τὰ τῆς Θεοκρατικῆς ἕξεως δεσμὰ, ἠλευθέρωσε τὴν δραματικὴν τέχνην τῆς διαδοχικῆς καὶ κληρονομικῆς στερεοτυπίας, καὶ ἠνέῳξε τὴν πύλην τῶν ἐλευθέρων ἐμπνεύσεων, καὶ τὸ στάδιον τῆς ἐλευθέρας καὶ ἀδεσμεύτου δραματικῆς συνθέσεως προητοίμασε τοῖς μετ' αὐτὸν καὶ τοῖς συγχρόνοις.

Τὸ θρησκευτικὸν καὶ μονότονον Διονυσιακὸν ᾆσμα διεδέχθη τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Αἰσχύλου κυρίως ἡ ἐλευθέρα ᾠδὴ καὶ ἡ κατ' ἐκλογὴν σύνθεσις. Ὁ τράγος ἐπὶ τῆς θυμέλης ἀπόκειται μὲν πάντοτε ὡς ἄθλον τοῦ χοροῦ, ἀλλ' ὁ χορὸς οὗτος δὲν συνέκειτο πλέον ἐκ Σατύρων, ὡς τὸ πάλαι. Νύμφαι, πολῖται, παρθένοι, ἠγέροντες συνίστων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοὺς χοροὺς κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Αἰσχύλου· μόνον δὲ ἐν τῷ κυρίως Σατυρικῷ δράματι, ὅπερ μετὰ σειρὰν πολυδακρύτων πράξεων ἤρχετο νὰ μαλακύνῃ τὴν παθαινομένην ἐκ τῶν θλιβερῶν ἐντυπώσεων ψυχὴν τῶν ἀκροωμένων· μόνον ἐν τούτῳ, λέγομεν, διετηρήθη ἡ ἀνάμνησις τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἀρχαϊκοῦ ὕφους τῆς δραματικῆς τέχνης. Τὰ παθήματα τοῦ Διονύσου δὲν ἀπετέλουν πλέον τὴν πρᾶξιν οὐδ' ἐστοιχείουν τὴν ψυχὴν τοῦ δράματος. Ἤδη πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἀπαγγελθῇ ἡ φράσις: «οὐδὲν πρὸς Διόνυσον.» Καὶ ὁ πρωτεξάρχων τοῦ χοροῦ δὲν ἦτο τὸ κατ' ἐξοχὴν δρῶν πρόσωπον ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Τὸ δρᾶμα ἀνελάμβανε τὸν ἀληθῆ αὐτοῦ χαρακτῆρα καὶ ἀπεξεδύετο τὸν λυρικοεπικὸν αὐτοῦ χιτῶνα. Τὸ θρησκευτικὸν ἐνδιαφέρον ἀντικαθίστα ἡ τεχνικὴ πλοκὴ, ἡ γεννῶσα διὰ τῆς ἑνότητος τῆς πράξεως, τῶν ἀντιθέσεων, τῶν ἐπεισοδίων, καὶ τῶν δέσεων καὶ λύσεων, νέον ἐνδιαφέρον, ὅπερ ἐκοῦσαν ἄκουσαν παρέσυρε καὶ ἐφείλκυε, μαγνήτου δίκην, τὴν ψυχὴν καὶ τὸν οἶκτον, ἢ τὴν ἱλαρότητα ἐπεκαλεῖτο. Τὴν τρυγὶ κεχρισμένην ὄψιν τῶν δρώντων προσώπων ἀντικαθίστα ἡ τραγικὴ ἢ σατυρικὴ προσωπὶς, τὴν τοῦ τράγου δορὰν μεγαλοπρεπὴς χιτὼν καὶ ἡ κόθουρνος, καὶ ἡ σκηνογραφικὴ μεγαλοπρέπεια συνηγωνίζετο πρὸς τὴν σεμνοπρέπειαν τῆς πράξεως, σιωπηλῶς λαλοῦσα καὶ ἁρμονικῶς συνᾴδουσα πρὸς τὸν ἴαμβον, ὅστις καθιερώθη διὰ τὸ διαλογικὸν τῆς πράξεως καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ αὐλοῦ βοηθούμενον ποικίλον στίχον τοῦ χορικοῦ μέρους. Τοῦ Θέσπιδος ὁ ἐφ' ἁμάξης ὀχούμενος χορὸς καὶ ἐν ὑπαίθρῳ ᾄδων ἐκλήθη ὑπὸ Φρυνίχου περὶ τὴν θυμέλην, καὶ τὸν κύκλιον ἐχόρευσεν ἐντὸς ξυλίνου εὐτελοῦς παραπήγματος· τοῦ δὲ Αἰσχύλου ζῶντος, ἐντὸς καλλιμαρμάρου θεάτρου ἐπὶ μεγαλοπρεποῦς σκηνῆς ἀνέβη καὶ συνήνωσε τὴν ἐῤῥυθμον αὐτοῦ φωνὴν μετὰ τῆς μεγαλοπρεποῦς καὶ τῆς σεμνοπρεποῦς ἐκφράσεως, ἡρώων, ἡμιθέων καὶ θεῶν (1), ἐν χρόνῳ καὶ ῥυθμῷ καὶ ὡρι-

(1) Ὁρατίου Φλάκκου. «Ποιητικὴ τέχνη» στ. 246.
« Τῆς τραγῳδίας (εἴδους ποιήσεως ὅλως νέου) ἐφευρετὴς
« λέγεται ὅτι ὑπῆρξεν ὁ Θέσπις. Περιέφερε δὲ τοὺς ὑπο-
« κριτὰς αὐτοῦ, τρυγὶ κεχρισμένους, ἐφ' ἁμάξης . . . . Ὁ
« Αἰσχύλος, μετὰ τὸν Θέσπιδα, ἐφεῦρε τὴν προσωπίδα καὶ
« τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐσθῆτα· ἀπὸ ἁπλοῦ παραπήγματος ἐ-
« σχημάτισε θέατρον, ἔθηκεν εἰς τὸ στόμα τῶν ὑποκριτῶν
« φράσιν ἡρώων καὶ θεῶν, καὶ ἀνύψωσεν αὐτοὺς διὰ τῆς
« κοθούρνου.»

σμένῳ ἀριθμῷ καὶ τῷ πρέποντι κόσμῳ τὴν πάροδον ποιούμενος.

Ἡ τετραλογία ἐν τῷ θεάτρῳ ἀντεστοίχει πρὸς τὴν ἐν τοῖς σταδίοις νύσσαν. Οἱ δραματικοὶ ποιηταὶ ὤφειλον, τρεῖς παρουσιάζοντες τραγῳδίας καὶ μετ' αὐτὰς ἓν Σατυρικὸν δρᾶμα, ν' ἀπεκδυθῶσιν εἰς τὸν ἠθικὸν ἐκεῖνον ἀγῶνα, ὅστις δάφνην καὶ φήμην ἰσόθεον ὑπέσχετο, ἐὰν τῆς φαντασίας αὐτῶν τὰ ἔργα ἐχειροκροτοῦντο ὑπὸ τοῦ εὐγενοῦς ἐκείνου δήμου, τοῦ παρισταμένου καὶ ἀτενῶς ἀκροωμένου καὶ θεωμένου. Ἡ πολυτέλεια τῶν παραστάσεων ἐπεκαλεῖτο ἤδη τὴν φιλόμουσον συνδρομὴν τῶν χορηγῶν. Τῆς νύσσης δ' ἐπιτυχῶς καμπτομένης ὑπὸ τοῦ εὐτυχοῦς ποιητοῦ, ἤτοι τῆς τετραλογίας ἐπιδοκιμαζομένης, ἡ εὐγενὴς δάφνη ἀνεβίβαζεν αὐτὸν μέχρι τῶν κυρίων τῆς γῆς θεῶν. Ἐν γένει, ὁ ἀρχαῖσμὸς ἀπεξεδύετο ἐπὶ Αἰσχύλου τὸν ταπεινὸν χιτῶνα, καὶ ἡ τραχύτης τῶν δραματικῶν ἠθῶν ἐμαλακύνετο διὰ τῆς ἐξωτερικῆς χάριτος καὶ τοῦ ἠθικοῦ ὕψους. Ἡ διὰ τῶν Μηδικῶν ἐπελθοῦσα ἠθικὴ ἀναζωπύρωσις ἐπερρέαζε καθ' ὅλου τὴν τάσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος.

Ὑπὸ τὴν γόνιμον διάνοιαν τοῦ Αἰσχύλου ἡ ἔμπνευσις αἰχμάλωτος ἔκλινε τὸν αὐχένα, ὑπὸ τὰς ἰσχυρὰς ἀκτῖνας τοῦ ἀναπλαστικοῦ αὐτοῦ νοὸς τὸ θέατρον ἀνεπλάσθη, καὶ ὁπόταν ὁ ἕξαλλος δραματοποιὸς ἀνέβαινε τὴν σκηνήν, ἡ φωνή του, ὡς ἀστραπὴ ἀπὸ τῆς σκηνῆς κατακυλινδουμένη, ἠλέκτριζε τὰς φρένας καὶ τὸν νοῦν τῶν παριστα μένων Μαραθονομάχων.

Δὲν ἐπιθυμοῦμεν οὐδόλως νὰ προσενέγκωμεν θυμίαμα εἰς τὸν τιτᾶνα τῶν Ἑλλήνων δραματικῶν. Λέγομέν τι ἴσως κάτω τοῦ ἀληθοῦς κείμενον. Μετὰ τοσαῦτα ναυάγια τῶν γραμμάτων, καὶ τοσούτους κλυδωνισμοὺς καὶ λεηλατήσεις τῆς δραματικῆς ἱστορίας, τὰ περὶ Αἰσχύλου ἱστορούμενα ὑπὸ διαφόρων ἀποσπασμάτων καὶ λειψάνων τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τῶν γραμμάτων, οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν ἢ πολλοστημόριόν τι τοῦ ἀληθοῦς καὶ πραγματικοῦ. Παρ' ὀλίγον ἴσως ν' ἀγνοοῦμεν, ὅτι ὁ Αἰσχύλος πρῶτος ἐμόρφωσε τὴν δραματικὴν τέχνην. Ἀπολεσθέντων εἰς τὰ βάθη τῶν αἰώνων, καὶ ὑπὸ τὴν σκιερὰν ὁμίχλην τῶν παραδόσεων τῶν πρὸ τοῦ Αἰσχύλου δραματικῶν μνημείων, οὐδὲν ἄλλο γινώσκομεν ἢ μόνον, ὅτι ταῦτα ἦσαν ἀκατέργαστα δοκίμια, σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὰ καλλιτεχνήματα τοῦ πατρὸς καὶ μορφωτοῦ τοῦ ἀληθῶς δράματος, οἷαν τὰ τραχέα καὶ δύσμορφα ἐξαμβλώματα τῆς γλυπτικῆς Ἀσιανῆς τέχνης πρὸς τὰ ὑποδείγματα, περὶ ὧν ὁ Λατῖνος Ὁράτιος εἶπε: «Vos autem exemplaria Græca nocturna versate manu versate diurna.»

Καθιερωθείσης ἤδη τῆς δραματικῆς ἐλευθερίας ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῆς ὑποθέσεως, ἡ θρησκευτικὴ τάξις ἐλησμονήθη ἠθικῶς, ἱκανοποιήθη δὲ μόνον ὑλικῶς. Ὑπὸ τὰς ὡραίας καὶ μαγικὰς ἐκείνας γραμμὰς τῶν ἡμέρων τῆς Ἀττικῆς ὀρέων, ὑπὸ τὸν γλυκὺν ἐκεῖνον καὶ κυανοῦν οὐρανόν, ὅπου ἡ ἀνατολὴ ἀγγέλλεται πάντοτε ὑπὸ τῆς ῥοδοπέπλου Ἠοῦς καὶ ἡ δύσις ὑπὸ χρυσῶν νεφέλων, ἀγγελλόντων τὴν μετὰ θάνατον δόξαν, ἄνωθεν τῆς γλαυκῆς καὶ μαλακῶς χαρασσομένης ὑπὸ τῆς αὔρας Φαληρικῆς καὶ Πειραϊκῆς θαλάσσης, ἡ τραγικὴ Μοῦσα μελάμπεπλος κατέφυγεν ὑπὸ τὰς σπανίας καὶ μονήρεις κυπαρίσσους. Τὸ κάνιστρον τῶν ἐμπνεύσεων ἐχέετο ἄνωθεν ὑπὸ τῆς Μνημοσύνης, καὶ οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ ὑπὸ τὴν πένθιμον καὶ μονήρη κυπάρισσον ἐποίουν.

Τὸ συναξάριον τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἡμιϊστορικῶν παραδόσεων ἄφινε τὰς σελίδας αὐτοῦ νὰ περιπετῶσιν εἰς τὰς Ἀττικὰς ἐκτάσεις, καὶ ἡ ψυχὴ τῶν ποιητῶν, ποθοῦσα νὰ ψάλλῃ καὶ ἐπὶ σκηνῆς νὰ ἐκτραγῳδήσῃ τὰ τῶν ἡρώων καὶ ἡμιθέων παθήματα, εὑρίσκε τροφήν, χρυσοῦσα διὰ τῶν ἀθανάτων αὐτῆς χρυσῶν ἀκτίνων τὰς περιπετώσας ἐκείνας τῶν συναξαρίων δέλτους.

Οἱ ἥρωες, οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἡμίθεοι ἀναμίξ ἐλάμβανον μέρος ἐνεργὸν καὶ παθαινόμενον εἰς τὰς δραματικὰς σκηνάς, ὅσας ἐχάραττεν ἡ θερμὴ καὶ ἔνθους τῶν ποιητῶν φαντασία, καὶ ἀπὸ τοῦ Ταινάρου μέχρι τῆς Σκυθίας ἄκρας ἀνεζήτει ὁ Ἕλλην δραματικὸς πρόσωπα, ἄξια σκηνῆς, θεῖα ἢ ὑπεράνθρωπα ἢ καὶ ἡρωϊκά, ὅπως δραματικοὺς πλέξῃ στεφάνους.

Τὴν ἰδέαν τῆς ἐλευθερίας, ὡς εἴπομεν, ἀνεπτυγμένην ἔχων ὁ Αἰσχύλος εἰς τὸ ἔπακρον, καὶ ἀποστρεφόμενος τὸν ἐκβεβακχευμένον τῆς ἀρχαιότητος Ὄλυμπον, ὅπου θεοὶ σάρκινοι κατῴκουν, ἐζήτει μέσον διαμαρτυρήσεως. Ἀνεθίφησε τὰ συναξάρια, κατέφυγεν εἰς τὰς παραδόσεις, καὶ εὗρεν. Εὗρε πρόσωπον, συνδεόμενον μετὰ τῆς ὅλης ἀνθρωποτητος· πρόσωπον θεῖον· θεότητα προσφιλῆ τοῖς Ἀθηναίοις ἰδίως. Τὸ πρόσωπον τοῦτο ἠδύνατο νὰ παλαίσῃ ἐπὶ σκηνῆς μετὰ τοῦ ὅλου ὑλικοῦ τῆς ἀρχαιότητος οὐρανοῦ· ἠδύνατο νὰ ἐπισύρῃ τὸν οἶκτον καὶ τὴν συμπάθειαν τοῦ ἀκροατηρίου, καὶ νὰ στρέψῃ τὴν ὀργὴν τοῦ κοινοῦ κατὰ τοῦ δυνάστου Πανθέου. Ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ μεγαλοψυχία καὶ ἡ καρτερία, συνενούμεναι ἐν τῷ προσώπῳ τούτῳ, παρεῖχον σθένος εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ Αἰσχύλου, καὶ ἐλπίδα ἐπιτυχίας ἐδίδον. Τὸ εὑρεθὲν πρόσωπον ἦτον ὁ Προμηθεύς.

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ προσεχές).

ΠΕΡΙ ΗΣΙΟΔΟΥ.

Δ'. Ποιήματα αὐτοῦ.

Τὰ εἰς τὸν Ἡσίοδον ἀποδιδόμενα ποιήματα εἰσὶ κυρίως τρία: τὰ Ἔργα καὶ Ἡμέραι, ἡ Θεογονία, καὶ ἡ Ἀσπὶς Ἡρακλέους.

Ὑπάρχει τοιαύτη ὁμοιότης χαρακτῆρος καὶ ὕφους μεταξὺ τῆς Θεογονίας καὶ τῶν Ἔργων καὶ Ἡμερῶν, ὥστε οὐδόλως εἶναι συγκεχωρημένον ν' ἀμφιβάλλωμεν περὶ τῆς στενῆς συγγενείας τῶν δύο τούτων ποιημάτων. Ὑπάρχει ἐν αὐτοῖς ὁ αὐτὸς τρόπος συνθέσεως, ἤ, μᾶλλον, ἡ αὐτὴ ἁρμον-

τισία αὐτῆς, ἡ αὐτὴ προτίμησις πρασφιλῶν θεμάτων, παραβλαπτόντων τὴν ἁρμονίαν τοῦ ὅλου, ἡ αὐτὴ κίνησις, ἡ αὐτὴ ἔκφρασις, αἱ αὐταὶ φράσεις, αἱ πλήρεις μὲν λόγου τε καὶ ὀρθονοίας, ἀλλὰ καὶ ἐπισεσωρευμέναι ἔσθ' ὅτε καὶ σκοτειναί, ἡ αὐτὴ ἀφελὴς στιχοποιΐα, τὸ αὐτὸ σύστημα προσῳδίας, τέλος ἡ αὐτὴ διάλεκτος, ἡ Βοιωτισμοῦ τινος καὶ ἀρχαϊσμοῦ ἀπόζουσα. Εἰ καὶ μεγίστη ἐστὶν ἡ διαφορὰ τῶν ἀντικειμένων, πολλάκις ὅμως εὑρήνται ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ποιήμασι τὰ ἴχνη τῶν αὐτῶν σκέψεων, τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων, τῶν αὐτῶν ἰδεῶν· ἀλλ' οὐδαμοῦ ἡ ταὐτότης τοῦ συγγραφέως ἀριδηλότερον ἀποκαλύπτεται, ἢ ἐν οἷς χωρίοις γίνεται μνεία περὶ γυναικῶν. Διότι ὁ Ἡσίοδος οὐδόλως κολακεύει τὸ ὡραῖον φῦλον· αἱ καλαὶ οἰκονόμοι καὶ αἱ ἄ ξ ι α ι γ υ ν α ῖ κ ε ς πάντοτε καὶ πανταχοῦ εἰσι σπάνιαι, ἀνέκαθεν δὲ τὰ τῶν ἀ κ κ ῶ ν καὶ ἐ ρ ω τ ύ λ ω ν ἀμφίβληστρά εἰσι τεταμένα ἐν τῷ κόσμῳ. Ὁ ποιητὴς οὖν τῆς ἐργασίας, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐημερίας, καθορᾷ τὸν τύπον τῆς γυναικὸς, οἵα συνεχέστατά ἐστιν, ἐν τῇ Πανδώρᾳ ἐκείνῃ, ἥτις προώρισται ὑπὸ τοῦ Διὸς ὅπως ᾖ ἅμα τό τε θέλγητρον καὶ ἡ μάστιξ τῶν ἀνθρώπων.

« Πάραυτα δ' ὁ ἔνδοξος Ἀμφιγυήεις ἔπλασε, πειθόμενος εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Διὸς, ἐκ γῆς ὁμοίωμά τι ἀγνῆς παρθένου, ἣν ἔζωσε καὶ ἐκόσμησεν ἡ Παλλὰς Ἀθηνᾶ· αἱ δὲ Χάριτες καὶ ἡ σεβαστὴ Πειθὼ περιέθηκαν αὐτῇ χρυσᾶ περιδέραια, καὶ αἱ καλλίκομοι Ὧραι δι' ἀνθέων ἐαρινῶν ἔστεψαν αὐτήν. Ἐντελῆ δὲ στολισμὸν ἐφήρμοσεν ἡ Παλλὰς Ἀθηνᾶ εἰς τὸ σῶμα αὐτῆς. Ὁ δ' ἄγγελος τῶν Θεῶν, ὁ φονεὺς τοῦ Ἄργου, κατὰ τὰς βουλὰς τοῦ βαρυκτύπου Διὸς, κατεσκεύασεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς ψεύδη, δελεαστικοὺς λόγους καὶ ἐπίκλοπον ἦθος, ἐνέθηκε δ' ἐν αὐτῇ ὁ κῆρυξ τῶν Θεῶν καὶ φωνὴν, ὀνομάσας τὴν γυναῖκα ταύτην Πανδώραν, ἕνεκα τοῦ ὅτι πάντες οἱ ἐν τοῖς δώμασι τοῦ Ὀλύμπου οἰκοῦντες ἐδώρησαν αὐτῇ ἕκαστος δῶρον, ὅπως ᾖ βλάβη τῶν φιλοτέχνων ἀνθρώπων,

. . . . πῆμ' ἀνδράσιν ἀλφηστῆσιν.

(Ἔργα καὶ Ἡμέραι στίχ. 70 καὶ ἑξῆς.)

Ὁ Ἡσίοδος βεβαίως διηγεῖτο τῇ ἀδελφῇ αὐτοῦ τὴν ἀρχαίαν ταύτην παράδοσιν ἐπὶ σκοπῷ ὅλως πρακτικῷ καὶ ἠθικῷ· αἱ συμβουλαὶ, ἃς ἐπιδαψιλεύει εἰς τὸν Πέρσην, δεικνύουσιν ἀποχρώντως τὴν ὑπονοουμένην αὐτοῦ ἔννοιαν. Παραινεῖ αὐτῷ ὅπως δυσπιστῇ εἰς τὰ στρατηγήματα τῶν γυναικῶν ἐκείνων, αἵτινες ἐφίενται μᾶλλον τοῦ βαλαντίου ἢ τῆς καρδίας αὐτοῦ, καὶ ὅπως λάβῃ σύζυγον ἐκ γείτονος καὶ γνωστῆς οἰκογενείας, προφυλαττόμενος ἀπὸ τῶν κ α λ ῶ ν σ υ ν ο ι κ ε σ ί ω ν, ὡς σήμερον ὀνομάζονται, ἐν οἷς τὸ συμφέρον καταπνίγει τὴν καρδίαν.

Οὐδὲν θαυμάσιον εἰ ὁ μῦθος τῆς Πανδώρας εὑρίσκεται ἐπίσης καὶ ἐν τῇ Θ ε ο γ ο ν ί ᾳ, ἔνθα ἦν ἡ φυσικὴ αὐτοῦ θέσις. Ἀλλ' εἷς μόνος ἀνὴρ ἠδυνήθη ἵνα προσθῇ εἰς τὴν παράδοσιν τὸ ἐπακολουθοῦν αὐτὴν ἀποτομώτερόν πως ἐπιμύθιον, καὶ ὁ ἀνὴρ οὗτος εἶναι ὁ Ἡσίοδος, ἐκ μυχοῦ τῆς καρδίας κραυγάζων :

« Ἐκ τῆς Πανδώρας ἐγεννήθη ἡ γενεὰ τῶν βαθυκόλπων γυναικῶν· ναί, ἡ ὀλεθρία αὕτη γενεὰ κατάγεται ἐξ αὐτῆς· αἱ γυναῖκες, μάστιξ πικρὰ, κατοικοῦσαι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, αἱ γυναῖκες, αἵτινες συζεύγνυνται οὐχὶ μετὰ τῆς πτωχίας, ἀλλὰ μετὰ τοῦ πλούτου. Ὡς, ὅτε αἱ μέλισσαι ἐν ταῖς στεγοσερέσιν αὐτῶν κυψέλαις τρέφουσι τοὺς κηφῆνας εἰς οὐδὲν, ἀλλ' ἢ εἰς τὸ κακὸν χρησίμους, ὅλην τὴν ἡμέραν, μέχρι δυσμῶν ἡλίου, ἐργάζονται ὅπως σχηματίσωσι λευκὰς μέλιτος γλήνας· οὗτοι δ' ἀπεναντίας οὐδόλως κινοῦνται ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν στεγοστεφῶν κυψελῶν, καταβροχθίζοντες ἐν τῇ γαστρὶ αὐτῶν τὴν ξένην ἐργασίαν· οὕτως ὁ ἀεροβρόντης Ζεὺς ἐπέθηκεν εἰς τοὺς θνητοὺς τὴν μάστιγα τῶν γυναικῶν . . . Ὅστις, φεύγων τὸν γάμον καὶ τὴν ὀχληρὰν τῶν γυναικῶν κοινωνίαν, ἀποποιεῖται νὰ νυμφευθῇ, καὶ φθάνει μέχρι τοῦ ὅλου γήρατος, οὗτος ζῇ ἐξερημένος τῶν ἀναγκαίων φροντίδων, καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του μακρυνοὶ συγγενεῖς διαμοιράζονται τὴν κληρονομίαν του. Ὅστις εἰς τὴν εἱμαρμένην ὑποκύπτει τοῦ γάμου, καὶ ἔχει γυναῖκα ἀγνείας καὶ σωφροσύνης μεστὴν, οὐδὲ παρὰ τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ἄμικτόν ἐστι κακοῦ. Ὅστις δ' ἔχεται ἀπρὶξ γενεᾶς διεφθαρμένης, φέρει ἐν τῇ καρδίᾳ του, καθ' ὅλην τὴν ζωὴν, ἄπειρον θλῖψιν. »

(Θεογονία στίχ. 509 καὶ ἑξῆς).

Καὶ ἐν μὲν τῷ ποιήματι τῶν Ἔ ρ γ ω ν κ α ὶ Ἡ μ ε ρ ῶ ν ἀρχόμενος ἀπὸ βραχέου τινὸς προοιμίου πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς, ἔρχεται ἐπὶ τὸ ἀντικείμενον αὐτοῦ, διακρίνων δύο εἴδη ἐρίδων, ὧν τὸ μὲν κρίνει ἄξιον τοῦ ἐπαίνου τῶν ἐχεφρόνων, τὸ δὲ ψεκτόν. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον γεννᾷ τὸν κακὸν πόλεμον καὶ τὴν διχόνοιαν, τὸ δὲ δεύτερον εἶναι ἡ εὐγενὴς ἅμιλλα, ἡ κινοῦσα εἰς τὴν ἐργασίαν τὰς ἀκηδεῖς ψυχάς. Εἶτα δὲ λέγει εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ὅτι ἐκτὸς τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἀρετῆς δὲν ὑπάρχουσι διὰ τὸν ἄνθρωπον εἰμὴ συμφοραί· ἀναμιμνήσκει αὐτῷ τὴν διαδοχικὴν ἔκπτωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος, καὶ πῶς τὸ κιβώτιον τῆς Πανδώρας ἐπέχεεν ἐπὶ τοῦ κόσμου ὅλα τὰ κακὰ, δι' ὧν οἱ Θεοὶ ἐπλήρωσαν αὐτό. Ζωγραφεῖ διὰ μελανῶν χρωμάτων τὸν σιδηροῦν αἰῶνα, ἐν ᾧ προώρισται ἵνα ζῇ μετὰ τοῦ ἀδυνάτου πόθου κρείττονος παρελθόντος, καὶ τῆς προαισθήσεως μέλλοντος ἐπίσης κρείττους, ὅπερ δὲν θέλει δυνηθῇ ἵνα ἴδῃ. Μέμφεται τοὺς βασιλεῖς διὰ τὴν τυραννίαν των, συνιστῶν ἅμα τοῖς ἀδυνάτοις τὴν ὑπομονὴν καὶ ἀνοχὴν, διὰ μύθου τινὸς προσφυεστάτου τοῦ τῆς ἀηδόνος, τῆς ὑπὸ τοῦ ἱέρακος συλληφθείσης, καὶ πειρωμένης ἵνα ἀπορύγῃ τῶν γαμπτῶν αὐτοῦ ὀνύχων, ἀλλ' ἀνισχύρως, καὶ ἐπιφέρει ἅμεσως τὸ ἐπιμύθιον αὐτοῦ διὰ τῶν :

Ἄφρων, ὃς κ' ἐθέλοι πρὸς κρείσσονας ἀντιφερίζειν·
Νίκης τε στέρεται, πρὸς τ' αἶσχεσιν ἄλγεα πάσχει.

(Ἔργ. καὶ Ἡμ. ς. 210—211).

Ὁ Ἡσίοδος δὲν περιορίζεται, δίδων τοῖς ἀδυνάτοις τὰς συμβουλὰς τῆς φρονήσεως, ἀλλὰ περιγράφει διὰ μακρῶν τὴν εὐδαιμονίαν, ἥτις ἐπακολουθεῖ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος, καὶ τὰς δυστυχίας, ἃς ἡ ἀδικία συνεφέλκεται. Δεικνύει τὴν πρόνοιαν τῶν Θεῶν, διανεμόντων ἑκάστῳ, κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ, καὶ ἀνακράζει ζωηρῶς:

Οἷς δ' ὕβρις τε μέμηλε κακὴ καὶ σχέτλια ἔργα,
τοῖς δὲ δίκην Κρονίδης τεκμαίρεται εὐρύοπα Ζεύς.
Πολλάκι καὶ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυρεῖ,
ὅστις ἀλιτραίνει καὶ ἀτάσθαλα μηχανάαται.
Τοῖσι δ' οὐρανόθεν μέγ' ἐπήγαγε πῆμα Κρονίων
λιμὸν ὁμοῦ καὶ λοιμόν· ἀποφθινύθουσι δὲ λαοί,
Οὐδὲ γυναῖκες τίκτουσιν· μινύθουσι δὲ οἶκοι,
Ζηνὸς φραδμοσύνῃσιν Ὀλυμπίου· ἄλλοτε δ' αὖτε
Ἢ τῶν γε στρατὸν εὐρὺν ἀπώλεσεν, ἢ τόγε τεῖχος,
ἢ νέας ἐν πόντῳ Κρονίδης ἀποτίννυται αὐτῶν.
(Ἔργ. καὶ Ἡμ. στίχ. 236—245).

Ὁ ποιητὴς ἀναμιμνήσκει εἰς τοὺς νεμομένους διὰ τῆς κολακευτικῆς ἐλπίδος ὅτι θέλουσι δυνηθῆ ν' ἀποφύγωσι τὴν τιμωρίαν, ὅτι τρισμύριοι ἀθάνατοι Ζηνὸς φύλακες ἐφορῶσι τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅτι ἡ Παρθένος Δίκη παρεδρεύει τῷ Διΐ πατρί· ἀναγκαία οὖν ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἀρετῆς, καὶ ἡ ἐν μόνῃ τῇ ἐργασίᾳ ἀναζήτησις τοῦ πλούτου, εἰς ὃν ὁ κακὸς δὲν ἀφικνεῖται πάντοτε, καὶ ὅστις ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ δὲν εἶναι, εἰ μὴ τύψις διηνεκὴς συνειδότος καὶ αἰωνία ἀθλιότης. Ὁ Ἡσίοδος ἀρέσκεται εἰς τὰς ὑψηλὰς ταύτας χώρας τῆς διανοίας, καὶ ἐμμένει μετὰ κλίσεώς τινος ἐπὶ τῶν ἠθικῶν ἐκείνων ἀρχῶν, ὧν ἄνευ ὁ ἀνθρώπινος βίος ἐστέρηται κανόνος, λόγου καὶ ἀξιοπρεπείας, καὶ προσπαθεῖ μετὰ νευρώδους ἀφθονίας εἰκόνων, μετὰ ἰσχύος λόγων ἀδιαλείπτως ἀνανεουμένης, νὰ κάμῃ ἐντύπωσιν ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ Πέρσου. Μόλις περὶ τὰ μέσα τοῦ ποιήματος ἄρχεται περιγράφων τὰς ἐργασίας, εἰς ἃς παραινεῖ τῷ ἀδελφῷ ἵνα παραδοθῇ. Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ ποιήματος δὲν εἶναι ἀνάξιον τοῦ πρώτου· ὁ Ἡσίοδος δὲν περιορίζεται εἰς ξηρὰς ὁδηγίας, ἢ εἰς τεχνικὰς περιγραφάς· ἐνώπιον τῆς φύσεως λησμονεῖ πολλάκις τοὺς διδακτικοὺς τύπους, διὰ νὰ περιγράψῃ τοὺς σκοτεινοὺς ἢ χαριέντας πίνακας, οἵτινες παρίστανται τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. Δὲν περιορίζεται λέγων, παραδείγματος χάριν, ὅτι ὁ φιλεργὸς ἀνὴρ γνωρίζει ν' αὐξήσῃ τοὺς ἀγροὺς του καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα αὐτὸν, ἢ ὅτι πρέπει, ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔαρος, νὰ ἐπαναλαμβάνῃ εἰς τοὺς ὑπηρέτας του ὅτι τὸ θέρος δὲν θέλει διαρκέσει ἐπὶ πολὺ, ἀλλὰ ζωγραφεῖ τοὺς τραχεῖς χειμῶνας τῶν ὀρέων τῆς Βοιωτίας· λαμβάνων τὸ ἐνδόσιμον ἐκ τῶν ἐργασιῶν τοῦ θερισμοῦ, ἀναμιμνήσκεται ὅτι τὸ θέρος εἶναι ἐποχὴ χαρᾶς καὶ εὐθυμίας, καὶ συμβουλεύει τὸν Πέρσην ἵνα μεθέξῃ τῶν τοσοῦτον ὀλιγοδαπάνων τοῦ θέρους ἡδονῶν.

Μετὰ πολλὰς λεπτομερείας ἐπὶ τῆς τέχνης τοῦ πλουτίζεσθαι ἐν ταῖς ἐπιχειρήσεσι τοῦ θαλασσίου ἐμπορίου, ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ πλοίου, ἐπὶ τῶν ἐποχῶν τῶν εὐνοϊκῶν εἰς τὴν θαλασσοπλοΐαν, ὁ Ἡσίοδος ἐπαναλαμβάνει τὸ θέμα τῶν ἠθικῶν διατάξεων, ἀλλ' οὐχὶ πλέον μετὰ τοῦ οἴστρου καὶ τοῦ διανοητικοῦ πλούτου, δι' οὗ διακρίνεται τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ποιήματος· περιορίζεται ἐν τούτῳ διαγράφων εἴδός τι κώδικος εὐγενείας καὶ εὐσχημοσύνης τρόπων. Ἐὰν ἐνίοτε ἅπτηται ἐπιτροχάδην μεγάλου τινὸς ἀντικειμένου, εἶναι τοσοῦτον σύντομος, ὡς ἐὰν προὔκειτο ἁπλῶς νὰ προφυλάξῃ τὸν Πέρσην ἀπὸ τοῦ κινδύνου τοῦ ἀπονυχίζεσθαι κατὰ τὴν πάνδημον τῶν Θεῶν εὐωχίαν, ἥ, κατὰ τὴν ἔκφρασίν του, τοῦ χωρίζειν τὸ ξηρὸν τοῦ χλωροῦ, περικόπτων διὰ μέλανος σιδήρου τὸ πεντάκλωτον στέλεχος. Τὸ τέλος τοῦ ποιήματός του εἶναι ἔτι ξηρότερον, καὶ οὐδὲν ἔχει ἐνδιαφέρον, ἢ ὡς διδασκαλία τις ἐπὶ τῶν δημωδῶν προλήψεων τῆς ἐποχῆς.

Τὸ ποίημα περατοῦται ὡς ἡ γυνὴ, περὶ ἧς ὁμιλεῖ ὁ Ὁράτιος: ὡραία μὲν κεφαλὴ, οὐρὰ δὲ ἰχθύος. Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ἐπίσης ὅτι καὶ ἐν τῷ συνόλῳ δὲν διακρίνεται πάντοτε καλῶς ἡ σύνδεσις τῶν ἰδεῶν. Ὁ Ἡσίοδος, φροντίζων μόνον περὶ τῆς ἠθικῆς ἑνότητος, εἰ θέμις εἰπεῖν, παρημέλησε πολὺ τὴν ἄλλην ἐκείνην ἑνότητα, τὴν γεννωμένην ἐκ σοφῆς βαθμολογίας καὶ ἐκ μεταβάσεων, ἐπιδεξίως φιλοτεχνουμένων. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, ὁ τεχνίτης, παρ' Ἡσιόδῳ, δὲν ἀφικνεῖται εἰς τὸ ὕψος τοῦ ἠθικολόγου καὶ τοῦ ποιητοῦ.

Τὸ ποίημα τῶν Ἔ ρ γ ω ν κ α ὶ Ἡ μ ε ρ ῶ ν διεβιβάσθη ἡμῖν ἐν καλῇ καταστάσει. Φαίνεται ὅτι διέφυγεν ἐξ ὁλοκλήρου τὰς βεβηλώσεις τῶν παρεμβολέων, διότι τὰ πάντα φέρουσιν ἐν αὐτῷ τὴν Ἡσιόδειον χροιὰν, καὶ οὐδεμία ἀνομοιότης οὔτε ὕφους, οὔτε γλώσσης, οὔτε μέτρου ἀπαντᾶται.

Ἡ Θ ε ο γ ο ν ί α, ἀπ' ἐναντίας, φέρει εἰς πολλὰ μέρη ὁρατὰ ἴχνη ξένης χειρός· ὑπάρχουσι πλεῖστοι στίχοι ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ, τῷ τοσοῦτον βραχεῖ, αἵτινες εἰσὶ μυθολογικοὶ ἢ γραμματικοὶ ὑπομνηματισμοὶ, ἀνάξιοι τοῦ τε Ἡσιόδου καὶ τῆς ποιήσεως· ὑπάρχουσιν ἕτεροι, οὐδεμίαν ἔχοντες σχέσιν οὐδὲ πρὸς τὰ ἡγούμενα, οὐδὲ πρὸς τὰ ἑπόμενα· ἕτεροι Ὁμηρικοὶ, φαινόμενοι ὅτι εἰσήχθησαν εἰς τὸ κείμενον κατ' ἀντιπαράθεσιν πρὸς τοὺς τοῦ Ἡσιόδου.

Ἀλλ' ὁ πρόλογος πρὸ πάντων φαίνεται ὑπερμέτρως ἐξογκωθείς· ἡ Θ ε ο γ ο ν ί α μόλις ἀριθμεῖ χιλίους στίχους, καὶ ὁ πρόλογος μόνος κατέχει 115 ἐξ αὐτῶν. Ἡ ἔρευνα τούτου ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ἀληθὴς πρόλογος τῆς Θ ε ο γ ο ν ί α ς συνίστατο ἐκ τῶν 32 στίχων, ἐν οἷς ὁ ποιητὴς διηγεῖται τοὺς χορεύσαντας καὶ τὰ ᾄσματα τῶν Μουσῶν ἐπὶ τῶν κορυφῶν τοῦ Ἑλικῶνος, καὶ πῶς ἔλαβε παρ' αὐτῶν τὸ δῶρον τῆς ποιήσεως μετὰ τοῦ κλάδου τῆς δάφνης, καὶ ἐκ τῶν 12 στίχων, ἐν οἷς ζητεῖ παρὰ τῶν Μουσῶν νὰ τῷ ἀποκαλύψωσι πᾶν ὅ,τι γνωρίζουσιν ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ γενεαλογίας τῶν Θεῶν. Οἱ δ' ἐν τῷ μεταξὺ στίχοι οὐδὲν ἔχουσι κοινὸν πρὸς τὴν Θ ε ο γ ο ν ί α ν. Εἰσὶ δὲ οὗτοι ὕμνος τις, ἐν ᾧ αἱ Μοῦσαι ἐξυμνοῦνται

ὡς ποιήτριαι, γεννηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Διὸς ἐν τῇ Πιερίᾳ, παρὰ τὸν Ὄλυμπαν, ἐπαρίθμησις τῶν Μουσῶν καὶ πίναξ τῶν εὐεργεσιῶν, ἃς ἐπιδαψιλεύουσι τοῖς ἀνθρώποις. Δυνάμεθα, κατ' ἀκριβολογίαν, νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι τὰ πρὸς τιμὴν τῶν Μουσῶν ταῦτα ᾄσματά εἰσιν ἔργον τοῦ Ἡσιόδου, διότι εἰσὶν ἄξια αὐτοῦ, ἀλλὰ βεβαίως δὲν ἦσαν ὡρισμένα ὅπως τεθῶσιν ἐκεῖ, ὅπου παρενετέθησαν. Οἱ τελευταῖοι στίχοι τῆς Θεογονίας, ἀπὸ τοῦ 963 καὶ ἐφεξῆς, εἰσὶ κατά τινας κριτικοὺς μεταγενεστέρα παρένθεσις, δι' ἧς προσεκόλλησαν τὴν Θεογονίαν πρὸς τὸ ποίημα, τὸ ἐπιγραφόμενον Κατάλογος γυναικῶν ἢ Μεγάλαι Ἠοῖαι. Ὁ τελευταῖος οὗτος τίτλος, ὑφ' ὃν ὁ Κατάλογος τῶν γυναικῶν ἀναφέρεται πολλάκις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι αἱ παραδόσεις περὶ τῶν πλείστων ἡρώϊδων συνεδέοντο πρὸς τὰ προηγούμενα διὰ τῶν λέξεων: ἢ οἵη.

Ποίημα τοσοῦτον βραχὺ, συνιστάμενον, κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος, ἐξ ἀπαριθμήσεως κυρίων ὀνομάτων, δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ ἦναι ξηρόν. Τῷ ὄντι βλέπομεν ὅτι ὁ Ἡσίοδος οὐδένα ἕτερον προέθετο σκοπὸν, ἢ νὰ συντάξῃ κατάλογον τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ ἀνεγνωρισμένων θεοτήτων, καὶ νὰ περιγράψῃ τὸ γενεαλογικὸν δένδρον τῆς θείας οἰκογενείας. Πολλάκις τὰ ὀνόματα ἔρχονται κατὰ συνέπειαν ἀλλήλων, καὶ ὁ ποιητὴς οἴχεται ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ τὴν ὀνοματολογίαν· ἐνίοτε μόνον ὁ Ἡσίοδος δίδει ἐλευθερωτέραν πτῆσιν εἰς τὴν φαντασίαν του, καὶ διηγεῖται τότε διηγήσεις μυθολογικὰς, ἀξίας τῆς ἀληθοῦς ἐποποιΐας. Πρὸ πάντων δὲ ὁ ποιητικὸς τοῦ Ἡσιόδου οἶστρος καταφαίνεται ἐν τῇ Γιγαντομαχίᾳ, εἰς ἣν τὸ μέγεθος τοῦ πεδίου τῆς μάχης, τὸ μεγαλεῖον τῆς πάλης, ἡ φύσις τῶν πολεμούντων δίδουσί τι ξένον καὶ παράδοξον, οὐδόλως ὁμοιάζον οὐδενὶ, ὧν κατέλιπεν ἡμῖν ἡ ἀρχαιότης.

Ἐν ταῖς ἐκδόσεσι τοῦ Ἡσιόδου ὡς πόνημα αὐτοῦ ἀναφέρεται καὶ ἡ «Ἀσπὶς τοῦ Ἡρακλέους». Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ εὑρίσκονται ἀντιγεγραμμένοι πολλοὶ στίχοι τῶν «Ἔργων καὶ Ἡμερῶν», καὶ πολλαὶ ἀπαντῶνται Ἡσιόδειαι ἐκφράσεις, ἀλλ' οὐχ ἧττον καὶ πλεῖσθ' ὅσαι εὑρίσκονται λέξεις, φράσεις καὶ μεταφοραὶ Ὁμηρικαί. Εἶναι βεβαίως περιττὴ ἀπώλεια χρόνου τοῦ νὰ ζητῶμεν τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ, ὅστις συνέθηκε τὸ ποίημα τοῦτο, καὶ τὸν αἰῶνα, καθ' ὃν ἔζησε· τοῦτο μόνον δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ ποιητὴς οὗτος δὲν εἶναι ὁ Ἡσίοδος, καὶ ὅτι δὲν ἔχει οὔτε τὸ ὕφος, οὔτε τὴν γλῶσσαν τοῦ ποιητοῦ τῆς «Θεογονίας» καὶ τῶν «Ἔργων καὶ Ἡμερῶν».

ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΑ.

Ὑπάρχει ἐν Ἀφρικῇ πολυάριθμός τις οἰκογένεια τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, μέσην τινὰ κατέχουσα τάξιν μεταξὺ τῶν βαρβάρων καὶ τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν. Ἡ φυλὴ αὕτη δὲν ἔχει φιλολογίαν, ἀλλ' εἶναι κάτοχος ὀλίγων γνώσεων, αἵτινες περιῆλθον αὐτῇ ἐκ παραδόσεως ἢ ἐκ τῆς πρὸς ἄλλους λαοὺς ἐπιμιξίας. Ἐκ τῶν ἐπιστημῶν ὀλίγας ἢ παντελῶς δὲν γνωρίζει· ἐν τούτοις, εἶναι ἐπιτηδεία εἴς τινας κλάδους τῶν ὠφελίμων τεχνῶν. Δὲν ἔχει ἐπίσης τακτικὴν νομοθεσίαν, οὐδὲ πολιτικὸν κώδικα, ὅπερ ὅμως δὲν κωλύει αὐτὴν τοῦ νὰ ἔχῃ εἶδός τι κυβερνήσεως καὶ πατροπαράδοτα ἔθιμα, τῶν ὁποίων εἶναι αὐστηρότατος τηρητής. Ἡ φυλὴ αὕτη καλλιεργεῖ τὴν γῆν, συντηρεῖ ποίμνια, καὶ ζῇ ἐκ τῶν τῆς γῆς προϊόντων, ἀλλὰ δὲν γνωρίζει τὰς μαγειρικὰς ἐπιτηδεύσεις τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ· φυτεύει τὴν βαμβακέαν, ὑφαίνει ὑράσματα ὅπως ἐνδύηται, τὰ δὲ ἐνδύματά της, καλύπτοντα μόλις μέρη τινὰ τοῦ σώματος, δὲν λάμπουσι ποσῶς κατὰ τὴν λεπτότητα τῆς τέχνης. Τοὺς λαοὺς τούτους, ὡς μεμακρυσμένους καὶ τοῦ φιλησδόνου Εὐρωπαίου καὶ τοῦ ἀγρίου Ἰνδοῦ ἢ τοῦ σκληροῦ Ὁττεντότου, δύναταί τις δικαίῳ τῷ λόγῳ νὰ ὀνομάσῃ ἡμιαγρίους λαοὺς τῆς ἀνθρωπότητος. Ἤθελε δὲ εἶσθαι ἄξιον περιεργείας νὰ γνωρίζωμεν πῶς κατώρθωσαν οὗτοι νὰ καθέξωσι τὴν κατάστασιν ταύτην τοῦ πρωτοσχεδίου πολιτισμοῦ, εἰς ἣν μένουσι στάσιμοι ἀπὸ τοσούτων αἰώνων. Γνωρίζομεν ὅτι αἱ νομαδικαὶ φυλαὶ τῆς Ἀσίας, αἵτινες ἔχουσιν ἐπίσης πολλὰ τῶν ἄνω σημειωθέντων χαρακτηριστικῶν, ἔσχον κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τὰς ἐποχὰς τῆς ἐθνικῆς δόξης των, καὶ λάμψεις πολιτισμοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ ἀνανάκλασις διαρκεῖ εἰσέτι· ἀλλ' οὐδὲν εἶναι εἰς ἡμᾶς γνωστὸν περὶ τῆς ἱστορίας τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς, τῆς ὁποίας ἀπέραντος ἔκτασις κατοικεῖται ὑπὸ λαῶν ἡμιαγρίων.

Ἐν τῷ παρόντι ἄρθρῳ μέλλομεν κυρίως νὰ ἐνασχοληθῶμεν περὶ τῆς χώρας ἐκείνης τῆς Ἀφρικῆς, ἥτις, ἐκτεινομένη μεταξὺ τῆς Μεγάλης Ἐρήμου καὶ τῶν ὀρέων τοῦ Κόγγου μέχρι τῆς λίμνης Τοχάδης, περιλαμβάνει ἔκτασιν γῆς 300 περίπου μιλλίων ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν, καὶ 2,000 μιλ. ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς. Τὰ πρὸς μεσημβρίαν μέρη κατοικοῦσι λαοὶ, μᾶλλον ἀπολίτευτοι καὶ σκληροὶ, αἱ δὲ ἔρημοι τῆς Δύσεως κρύπτουσι φυλὰς, πολὺ πλέον μελαίνας καὶ ἀμαθεῖς. Ἡ εὐρεῖα αὕτη δυτικὴ χώρα τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς κατοικεῖται πρὸ πάντων ὑπὸ τῶν Μαύρων, τῶν Μανδίγων, τῶν Φουλάχων καὶ τῶν Ὑολόφων. Ὅλοι οὗτοι οἱ λαοὶ ἔχουσι φυσιογνωμίαν, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, Εὐρωπαϊκὴν, οἱ δὲ μεταξὺ αὐτῶν ἀπαντώμενοι καθαρῶς Αἰθίοπες εἶναι πιθανῶς δοῦλοι ἢ ἀπόγονοι δούλων, εἰσαχθέντων εἰς τὸν τόπον. Διαφέρουσι δὲ τὰ ἔθνη ταῦτα ἀλλήλων κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ πολλάκις κατά τινα ἔθιμα· ἀλλ' ἐξαιρέσει τῶν Μαύρων, ὑπάρχει γενικὴ ὁμοιότης μεταξὺ αὐτῶν ὡς πρὸς τὸν τρόπον τοῦ ζῆν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ σκοπὸς ἡμῶν δὲν εἶναι ὅπως ἐνασχοληθῶμεν περὶ μιᾶς ἑκάστης ἰδίᾳ τῶν φυλῶν τούτων, περιοριζόμεθα ἀναγκαίως νὰ δώσωμεν πληροφορίας τινὰς εἰς τὸν ἀναγνώστην περὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἕξεων τοῦ ἡμιβαρβά-

ρου βίου, μὴ μεριμνῶντες ἄλλως περὶ τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν γεωγραφικῶν θέσεων.

Ὁ κύριος καὶ μᾶλλον ἀξιοπαρατήρητος χαρακτὴρ εἶναι ἡ κατάστασις τῆς γυναικός. Ἐκ τοῦ ἀσθενοῦς φύλου ἐξαρτῶνται ἡ διάστασις τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν πόλεων, ἡ πρόοδος τῆς γεωργίας καὶ τῆς κοινωνικῆς ἐν γένει οἰκονομίας. Ἐν τῇ Ἀφρικῇ αἱ γυναῖκες σχηματίζουσι, κατὰ τὴν στενοτέραν τῆς λέξεως σημασίαν, καὶ κατέχουσι μέσην τινὰ τάξιν μεταξὺ τῆς συζύγου καὶ τῆς δούλης, τῆς ὁποίας ἐκπληροῦσι τὸ διπλοῦν ἔργον. Ἡ γυνὴ ἀγοράζεται συνήθως ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς κατὰ λόγον τόσων κεφαλῶν ζώων, ἢ προσφορᾶ ἀριθμοῦ τινος δούλων, καὶ οὕτω γίνεται ἰδιοκτησία αὐτοῦ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν συζύγων εἶναι ἀπεριόριστος. Ἀρχηγός τις ἐκαυχᾶτο ὅτι εἶχεν ὀγδοήκοντα γυναῖκας, εἰς δὲ τὴν παρατήρησιν ὅτι οἱ συμπολῖταί του καὶ τὴν μίαν ἀκόμη ἐθεώρουν δυσήνιον, ὁ Ἀφρικανὸς πρίγκιψ ἐπέδειξε μακρὰν μάστιγα, μὲ τὴν ὁποίαν, ἔλεγεν, ἐγνώριζε νὰ ἐπιφέρῃ τὴν τάξιν μεταξὺ τῶν ἰδικῶν του. Εἷς τινας τόπους, ἡ μία τῶν γυναικῶν ἀναγνωρίζεται ὡς κυρίως σύζυγος, καὶ ὡς τοιαύτη, ἀπολαύει σχετικῶν τινων προνομίων.

Ἐπιθυμοῦντες νὰ γνωρίσωμεν λεπτομερέστερον τὸν Ἀφρικανικὸν βίον, ἐδεχθημεν μετὰ χαρᾶς τὴν πρόσκλησιν Αἰθιόπός τινος ἐμπόρου παρὰ τὸν ποταμὸν Γαβίαν, τοῦ νὰ τὸν ἐπισκεφθῶμεν καὶ νὰ διατρίψωμεν μίαν ἡμέραν εἰς τὸ χωρίον του, διὰ τὸν λόγον πρὸ πάντων ὅτι θὰ εἶχον καὶ χορὸν τὸ ἑσπέρας.

Ἀφήσαμεν τὸ πλοῖον τὴν πρωΐαν, καὶ ἀφοῦ ἐπί τινα μίλλια ἀνεπλεύσαμεν κωπηλατοῦντες μικρὸν ποταμόν, ἀπέβημεν εἰς τὴν ἄκραν μεγάλης πεδιάδος. Ἡ πόλις ἦτο εἰσέτι μακράν· ἀλλ' ὁ Σάμβας (τοῦτο ἦτο τὸ ὄνομα τοῦ ξενίζοντος ἡμᾶς ἐμπόρου) εἶχε στείλει ἡμῖν ἵππους. Ἦσαν οὗτοι χαρίεντα ζῶα, μικροὶ τὸ ἀνάστημα, ἀλλὰ ζωηρότατοι καὶ μόνον κατὰ τὸ ἥμισυ συνεσκευασμένοι. Τὰ φάλαρα αὐτῶν ἦσαν νέον τι δι' ἡμᾶς· τὸ ἄλλως βαρύτατον ἐρίππιόν των εἶχε πρὸς τὰ ἐμπρὸς ὑψηλότατον σφαίρωμα καὶ ὄπισθεν εἶδός τι ἐπάλξεως, ἔτι ὑψηλοτέρας· μεταξὺ δὲ τῶν δύο τούτων θωρακείων, ὁ ἱππεὺς εὑρίσκετο καθήμενος στερεῶς καὶ ἀνέτως. Οὔτε τὴν ἐπιθυμίαν, οὔτε τὸν καιρὸν εἴχομεν νὰ δοκιμάσωμεν τὴν ταχύτητα τῶν ὑποζυγίων ἡμῶν, διότι ὅλος ὁ δρόμος ἡμῶν ἔγεινεν ἀνὰ μέσον δάσους. Οἱ συνοδεύοντες ἡμᾶς ἄνδρες, φέροντες κοντὰ τουφέκια, ἀνηρεύνων ἐπιμελῶς ἕκαστον θάμνον, ἂν καὶ δὲν ἦτο κίνδυνος νὰ προσβληθῶμεν ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ ὑπὸ τῶν ἀγρίων θηρίων· διότι ἄλλως, καὶ οἱ διαβάται ἦσαν πολλοί, καὶ οἱ θηρευταὶ ἰχνηλάτουν ἀπαύστως. Ἐρθάσαμεν εἴς τι διαβατὸν κατὰ τὸ θέρος ποτάμιον. Ἡ Σενεγαμβία βρίθει ποταμῶν καὶ ὁρμῶν· εἶναι εἷς τῶν μᾶλλον ἀρδευομένων τόπων τῆς ὑδρογείου, καὶ τὸ ἐμπόριον δύναται νὰ εὕρῃ ἀξιόλογα μέσα συγκοινωνίας. Τὰ ὕδατα ταῦτα ἀρθονοῦσιν ἰχθύων, τῆς κυριωτέρας τῶν κατοίκων τροφῆς.

Ἀφοῦ διεπλεύσαμεν τὸν ποταμόν, παρετηρήσαμεν ἐπὶ τῆς κατωφερείας βαμβακοφύτου τινὸς λόφου τὸν τόπον, πρὸς ὃν ἐμέλλομεν νὰ μεταβῶμεν. Ἡ πόλις περιεκυκλοῦτο ὑπὸ πλινθίνου τοίχου καὶ μιᾶς τάφρου, προφυλαττόντων αὐτὴν κατὰ τῶν ἀγρίων θηρίων, καὶ ἐν ἀνάγκῃ, δυναμένων νὰ τὴν ὑπερασπίσωσι κατὰ τῶν ληστρικῶν συμμοριῶν. Αἱ κυριώτεραι τῶν πόλεων, αἱ ἀνήκουσαι μάλιστα εἰς φιλοπολέμους κυρίους, ἔχουσι τείχη πλίνθινα, πολλάκις ὠχυρωμένα, καὶ ἔχοντα προμαχῶνας ἱκανοὺς ν' ἀπομακρύνωσι τὸν μὴ ἔχοντα πυροβολικὸν ἢ πολιορκητικὰς μηχανὰς πολέμιον. Ἡ πύλη τῆς πόλως ἦτο ἐκ ξύλων, διὰ πελέκεως κεκοσμημένων, διότι οἱ ἐγχώριοι δὲν ἔχουσι πριόνας. Ἐξ ἀποστάσεώς τινος, ἡ πλατεῖα αὕτη παρουσιάζει περίεργον ἄποψιν· σύγκειται ἐκ τετρακοσίων ἢ πεντακοσίων καλυβῶν, ὅλων ὁμοιομόρφων καὶ μὲ στέγας κωνικοῦ σχήματος καὶ χλοηφόρους. Τὸ δὲ μονότονον τῆς σκηνῆς δὲν διακόπτεται οὔτε ἀπὸ ὀξείας ἄκρας, οὔτε ἀπὸ καπνοδόχας, οὔτε ἀπὸ παράθυρα, διότι δὲν ὑπάρχουσι ταῦτα πάντα. Εἰσελθόντες εἰς τὴν πόλιν, περιεπέσαμεν εἰς λαβύρινθον στενοτάτων ἀγυιῶν, σχηματιζομένων ἀπὸ ὑψηλὰς φρυγὰς, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων ἠδυνάμεθα νὰ βαδίζωμεν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας χωρὶς νὰ εὕρωμεν διέξοδον. Τέλος, οἱ ὁδηγοὶ ἡμῶν μᾶς ἔφεραν εἰς θύραν, ἣν διαβάντες εὑρέθημεν εἰς τὰ δώματα τοῦ Σάμβα. Οὗτος ὑπεδέξατο ἡμᾶς φιλοφρόνως, ὁδηγήσας εἰς τὴν κατοικίαν του ἀνὰ μέσον ὁμίλου γυναικῶν καὶ παίδων, συνωθουμένων κατὰ τὴν διάβασιν ἡμῶν ἐκ περιεργείας τοῦ νὰ μᾶς ἴδωσιν. Ἡ κατοικία αὕτη ἦτο κυκλική τις καλύβη, ὀλίγον πλατυτέρα τῶν ἄλλων καὶ μετὰ πλειοτέρας προσοχῆς ἐκτεισμένη. Οἱ τοῖχοι αὐτῆς ἦσαν ἐκ παχειῶν πλίνθων ἀργίλλου, τεθειμένου ἐπαλλήλως πρὶν εἰσέτι ξηρανθῶσιν. Ὁ τοῖχος οὗτος, τάχιστα ξηρανθεὶς εἰς τὸν ἥλιον, ἐσχημάτιζε στήριγμα ἀρκούντως στερεὸν ὕψους τεσσάρων περίπου ποδῶν, καὶ ἐπὶ τούτου ἦτο ἡ στέγη. Ἡ στέγη αὕτη, κατεσκευασμένη ἐξ Ἰνδοκαλάμων, προεξέχει εἰς γείσωμα εἰς τὴν βάσιν αὐτῆς, ἵνα προφυλάττῃ τὸν τοῖχον ἀπὸ τὰς ραγδαίας βροχὰς τῆς Ἀφρικῆς. Αἱ στερεώτεραι δὲ τῶν οἰκιῶν τούτων καταῤῥέουσιν εὐκόλως, ὅταν τὸ ἔδαφος δὲν εἶναι κατηφορικόν, ἡ δὲ βροχὴ εἰσδύει εὐκόλως, ὅταν ἡ στέγη δὲν εἶναι εἰς καλὴν κατάστασιν. Οὕτω δὲ, αἱ ἐγκαταλελειμμέναι πόλεις δὲν βραδύνουσι νὰ καταπέσωσιν εἰς ἐρείπια, μηδὲν ἄλλο παριστάνουσαι ἢ σωρὸν ἀργίλλου.

Τὸ ἐνδότερον τῆς οἰκίας τοῦ Σάμβα ἦτο ἐπίσης ἁπλοῦν· ἐξ ἑνὸς ὑψοῦτο ἐπὶ πασσάλων δύο ποδῶν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους δῶμά τι ἢ καλαμωτὴ, ἥτις ἐχρησίμευεν ὡς κοιτὼν, καὶ ἡ κλίνη συνίστατο ἐξ ἁπλῆς δορᾶς ἢ ψιάθου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σάμβας ἦτο πλούσιος, εἶχε καὶ ἄλλας ψιάθους καὶ δύο ἢ τρία σκαμνία. Τὸ τουφέκι αὐτοῦ, ἡ λόγχη, ἡ σκυτίνη φιάλη καὶ ἡ λοιπὴ ἀποσκευή του ἐκρέμαντο εἰς τὸν τοῖχον· παρετηρήσαμεν δὲ καὶ ζεῦγος κιβωτίων, τὸ ἓν τῶν ὁποίων περιεῖχε τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ, τὸ δὲ ἕτερον διάφορα μικρᾶς ἀξίας ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα εἶχε λάβει παρ' Εὐρωπαίων. Φυσικῶς τὰ κιβώτια ταῦτα

καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν εἶναι σπανία πολυτέλεια εἰς ἐκείνας τὰς κατοικίας. Πλησίον τῆς καλύβης ταύτης ὑπῆρχεν ἑτέρα μικροτέρα, χρησιμεύουσα ἀντὶ μαγειρείου. Περιεῖχε δὲ πήλινά τινα σκεύη, καὶ ξηροκολοκύνθας ὡς καὶ σιδηρᾶ τινα ἀγγεῖα καὶ κάνιστρα, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίνετο μέγα τι ἰγδίον καὶ ἰγδιόχειρον, τῶν ὁποίων τὴν χρῆσιν θὰ εἴπωμεν μετ' ὀλίγον.

Ὁ Σάμβας ἐφόρει ἐνδυμασίαν συνήθη εἰς εὐγενῆ Αἰθίοπα. Ἔφερε πλατὺ βαμβάκινον βρακίον, καταβαῖνον μέχρι τοῦ ἡμίσεως τῶν κνημῶν, καὶ εὐρὺν χιτῶνα μὲ πλατείας χειρίδας· αἱ κνῆμαι αὐτοῦ ἦσαν γυμναί. Εἰς τοὺς πόδας εἶχε σανδάλια, κρατούμενα ὑπὸ δερματίνων ἱμάντων, εἰς δὲ τὴν κεφαλὴν λευκὸν σκοῦφον, περὶ τὸν ὁποῖον εἶχε τειλιγμένον δίκην τιάρας ἓν σάλιον, ὅπερ τῷ ἔδωκα προηγουμένως. Εἰς τὸν λαιμὸν αὐτοῦ ἐκρέμαντο διὰ μεταξίνης ταινίας δεδεμένα δύο χονδρὰ γ ρ ι γ ρ ί, ἤτοι δερμάτινα περίαπτα, περιέχοντα ῥητόν τι τοῦ Κορανίου ἢ ἄλλο τι φυλακτήριον. Ἡ ἐνδυμασία αὕτη τῷ ἔπρεπε καὶ ἀνεδείκνυε τοὺς ἀρρενωποὺς αὐτοῦ χαρακτῆρας. Μία τῶν γυναικῶν αὐτοῦ μᾶς ἔφερεν ἀμέσως γαβάθαν ὀξυνογάλακτος μὲ πλακοῦντας ἐξ ὀρυζίου καὶ σπασμένων καρυδίων, καὶ μέλι. Οἱ Ἀφρικανοὶ γενικῶς γευματίζουσι δὶς τῆς ἡμέρας, ἀλλ' οἱ εὐποροῦντες κάμνουσι καὶ δειλινόν. Οἱ αὐστηροὶ Μωαμεθανοὶ ἀπέχουσι τῶν μεθυστικῶν ποτῶν, ἀλλ' οἱ ἀδιαφοροῦντες εἰς τὰ τῆς θρησκείας, δὲν ἀντέχουσιν εἰς τὸν πειρασμὸν τοῦ ῥουμίου, καὶ οἱ εἰδωλολάτραι Αἰθίοπες τὸ πίνουσι κατὰ κόρον. Ὁ Σάμβας μᾶς ἔφερε βουκάλιον ἐκ τοῦ ποτοῦ τούτου, τὸ ὁποῖον καὶ ὁ ἴδιος ἐγνώριζε κάλλιστα νὰ χαιρετᾷ ἀδιακόπως.

Ἐπεσκέφθημεν ἀκολούθως τὴν λοιπὴν κατοικίαν. Ὁ Σάμβας εἶχεν ἓξ γυναῖκας, ἑκάστην κατέχουσαν ἰδιαιτέραν καλύβην. Αἱ κατοικίαι αὐτῶν ὡμοίαζον τὴν τοῦ κυρίου των, ἀλλ' ἦσαν μικρότεραι, καὶ αἱ θύραι των τόσον χαμηλαί, ὥστε ὁ εἰσερχόμενος ὤφειλε νὰ κύπτῃ. Αἱ ὀπαὶ αὗται, χρησιμεύουσαι συγχρόνως εἰς τὸ νὰ δίδωσι φῶς καὶ ἀέρα, καὶ εἰς τὸ νὰ διαβαίνωσιν οἱ ἄνθρωποι καὶ ὁ καπνός, εἶναι πάντοτε ἐσχαραμέναι πρὸς δυσμάς· διότι οἱ ἀνατολικοὶ ἄνεμοι σύρουσι νέφη ἄμμου, καὶ ἐὰν οἱ πνέοντες σίφωνες εἰσέδυον ἐκ τούτου τοῦ μέρους εἰς καλύβην τινὰ, ἀμέσως ἤθελον ἐξέλθει μετὰ πατάγου διὰ τῆς στέγης, ἣν ἤθελον ἀναστρέψει. Αἱ γυναῖκες ὡς ἐκ τῆς ἐπισκέψεως ἡμῶν ἐφόρεσαν τοὺς καλλιτέρους στολισμοὺς αὐτῶν. Εἶχον τὴν μέσην συνεσφιγμένην ἐντὸς ὑφάσματος, καταβαίνοντος μέχρι τῶν ἀστραγάλων ὡς ἐσθῆτος, καὶ καλουμένου π ά γ γ. Ἕτερον δὲ ἔνδυμα ἦτο ἀμελῶς ἐῤῥιμένον ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ τῶν ὤμων. Τὰς κνήμας εἶχον γυμνὰς, ἀλλ' ἔφερον καθαρὰ σανδάλια. Εἰς τὸν λαιμὸν ἔφερον περιδέῤῥαια, καὶ εἰς τοὺς βραχίονας καὶ τὰς κνήμας ψέλλια ἐκ κόκκων κοραλίου, ὑέλου καὶ ἠλέκτρου, καὶ ἀναμίκτων μετ' ἄλλων χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν κόκκων. Πολλαὶ εἶχον ἀνήλικα παιδία, τῶν ὁποίων τὸ μόνον ἔνδυμα ἦτο κομβολόγιον ἐκ μαργαριτῶν εἰς τὸν λαιμὸν, εἰς τοὺς καρποὺς τῶν χειρῶν, εἰς τοὺς ἀστραγάλους καὶ περὶ ὅλον τὸ σῶμα. Μικρά τις δωδεκαέτις κόρη, ὀλίγον ὑψηλοτέρα, ἐφόρει τεμάχιον ὑφάσματος περὶ τὴν ὀσφύν. Ἐπίπλα δὲν εἴδομεν εἰς τὰς καλύβας τῶν γυναικῶν, ἐκτὸς ὀλίγων ἀγγείων καὶ κολοκυνθῶν, μιᾶς χονδρῆς ὑλακάτης, καὶ τῆς καλαμωτῆς, χρησιμευούσης ἀντὶ κλίνης μετὰ τῆς ψιάθου. Αἱ κυρίαι αὗται ἦσαν πολυλογώταται καὶ φιλοπερίεργοι, ἐξετάζουσαι ἐκ τοῦ πλησίον ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τὰς ἐνδυμασίας ἡμῶν, καὶ κάμνουσαι ἡμῖν πλείστας ἐρωτήσεις περὶ τῶν Εὐρωπαίων γυναικῶν. Αἱ μητέρες δὲν φέρουσί ποτε τὰ τέκνα εἰς τοὺς βραχίονας, ἀλλὰ τὰ κρατοῦσι πάντοτε ὄπισθεν τῆς ῥάχεως, τειλιγμένα ἐντὸς πανίου.

Ἑτέρα καλύβη ἐχρησίμευεν εἰς τὸν Σάμβαν ἀντὶ ἀποθήκης διὰ τὰς πραγματείας αὐτοῦ. Τέλος, ὑπῆρχεν ἀκόμη μία διὰ τὰς δούλας γυναῖκας, καὶ ἑτέρα διὰ τοὺς δούλους. Οἱ δὲ ταλαίπωροι οὗτοι ἄνθρωποι δὲν εἶχον ἄλλο ἔνδυμα, ἢ τεμάχιον πανίου περὶ τὴν ὀσφύν. Αἱ γυναῖκες ἔφερον περιδέῤῥαιον ἐκ μαργαριτῶν, δωρηθὲν ὑπὸ τῶν δεσποινῶν αὐτῶν. Τὴν νύκτα οἱ δοῦλοι ἐξαπλοῦνται ἐπὶ ψιάθου ἢ δωρᾶς, ἀφ' οὗ ἀνάψωσι πῦρ ἐν τῷ μέσῳ τῆς καλύβης. Τὸ πῦρ χρησιμεύει οὐχὶ μόνον εἰς τὸ νὰ διατηρῇ τὴν θερμότητα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ν' ἀπομακρύνῃ τὰ ἔντομα καὶ τὰ ἑρπετά. Τῶν δούλων τὰ ἔπιπλα συνίστανται εἰς ἐργαλεῖα, εἰς ἀξίνας, κολοκύνθας, ψιαθόπλεκτα κάνιστρα καὶ τὸ περίφημον π α λ ο ύ μ. Τὸ τελευταῖον τοῦτο σκεῦος εἶναι ὀγκώδες ξύλινον ἰγδίον, κατασκευαζόμενον ὑπὸ τῶν Λομβίων, πλάνητος φυλῆς τῶν Φουλάχων, μιᾶς τῶν εἰδεχθεστέρων φυλῶν τῆς Ἀφρικῆς, μὴ ἐχούσης τὸ παραμικρότερον γνώρισμα ὁμοιότητος μὲ τὰς ποιμενικὰς καὶ φιλοπολέμους φυλάς. Ὅταν οἱ Λομβίοι οὗτοι εὑρίσκωσι κατάλληλόν τινα εἰς αὐτοὺς τόπον, ἔχοντα τὴν ἀναγκαιοῦσαν εἰς αὐτοὺς ξυλικὴν, ἀρχίζουσιν ἀμέσως νὰ κόπτωσι τὰ δένδρα. Μὲ τοὺς κλάδους τούτους κατασκευάζουσι πρόσκαιρόν τι περιχαράκωμα, καὶ ἀπὸ τοὺς κορμοὺς κατασκευάζουσι μονόξυλα, ἀγγεῖα, ἰγδιόχειρα, ἰγδία καὶ ἄλλα σκεύη. Τὰ δὲ ἐργαλεῖα αὐτῶν εἶναι ὁ πέλεκυς καὶ ἡ μάχαιρα, τὰ ὁποῖα μεταχειρίζονται μετὰ πολλῆς ἐπιτηδειότητος.

Οἱ ἐλεύθεροι εἶναι εἰς ἄκρον ἀνάλγητοι καὶ, ἐκτὸς τῶν Φουλάχων, ἐργάζονται πολὺ ὀλίγον. Ὅσον δὲ χρόνον δὲν καταναλίσκουσιν εἰς τὴν θήραν, τὴν ἀλιείαν, τὰς ὁδοιπορίας ἢ εἰς τὰς δημοσίους ὑποθέσεις, διάγουσι συνήθως καπνίζοντες καὶ εὐωχούμενοι. Τοὺς ἀῤῥένας δούλους μεταχειρίζονται εἰς τὸ νὰ κόπτωσι ξύλα, νὰ ὑφαίνωσι, νὰ μεταφέρωσιν ὕδωρ, νὰ συλλέγωσι χόρτα διὰ τοὺς ἵππους, καὶ νὰ βοηθῶσι τὰς γυναῖκας εἰς τοὺς ἀγρούς· ἀλλ' ἐπειδὴ πᾶσαι αἱ ἐργασίαι αὗται, πλὴν τῆς ὑλοτομίας, δύνανται νὰ γείνωσιν ὑπὸ γυναικῶν, οἱ ἐλεύθεροι δὲν φροντίζουσι νὰ ἔχωσι πολυαρίθμους ἀῤῥένας δούλους. Γυναῖκες ἐν γένει ἐνασχολοῦνται εἰς τὰ τῆς καλλιεργείας. Πρὸ τῆς ἐποχῆς τῶν βροχῶν, ἀνοίγουσι δὶ ἀξίνης ὀπὰς εἰς τὴν γῆν, καὶ ῥίπτουσι τὸν σπόρον, τὸν ὁποῖον ἔ-

πειτα καλύπτουσι, κτυποῦσαι τὸ ἔδαφος μὲ τοὺς πόδας. Ὅταν δὲ πρόκηται νὰ σπείρωσιν ὄρυζαν, σκαλίζουσι τὴν γῆν μὲ μικρὸν λίγον. Μετὰ τὴν σπορὰν ἔρχεται ὁ θερισμός. Ὅταν οἱ ἰθαγενεῖς δὲν ἔχωσιν εἰδικὰς καλύβας ὅπως ἀποθέσωσι τὴν συγκομιδὴν αὐτῶν, τὴν φυλάττουσιν εἰς μέγιστα κάνιστρα, τεθειμένα ἐπὶ πασσάλων ἐκτὸς τῆς πόλεως· ἡ ἰδιοκτησία αὕτη λογίζεται ἱερά, καὶ οὐδεὶς τὴν ἐγγίζει. Τὸν σῖτον μετὰ τὸ λίκνισμα αἱ γυναῖκες κάμνουσιν ἄλευρον, θέτουσαι εἰς ἰγδίον χωρητικότητος ὀκτὼ ἕως δέκα λιτρῶν, καὶ κτυποῦσαι μὲ ἰγδιόχειρον βαρὺ καὶ ἔχον πέντε ποδῶν ὕψος. Εἰς δὲ τὴν ἐπιπονωτάτην ταύτην ἐργασίαν ἀσχολοῦνται ἐπὶ πολλὰς ὥρας τῆς ἡμέρας.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

ΘΕΟΦΡΑΣΤΕΙΑ.

Ο ΤΟΚΟΓΛΥΦΟΣ.

(Κατὰ τὸν Jonsserandot*).*

Τὰ χρήματά εἰσιν ἆρά γε ἐκ τῶν συνήθων ἐμπορευμάτων, ἢ πρέπει νὰ καθυποβληθῶσιν εἰς διατίμησίν τινα ὡς τῶν ὧν οὐκ ἄνευ ἐκ τῶν τοῦ βίου; Τὸ ζήτημά ἐστιν ἐκ τῶν σοβαρωτέρων, καὶ ἀφίνω εἰς ἄλλους τὴν φροντίδα τῆς λύσεως αὐτοῦ. Ἡ πρόθεσίς μου περιορίζεται εἰς τὸ νὰ ζωγραφήσω τὸν χαρακτῆρα, τὰς ἕξεις, τὰς πανουργίας τῆς τάξεως ἐκείνης τῶν ἀνθρώπων, τῶν καλουμένων τοκογλύφων, τῶν ἐμπρουσῶν τούτων, αἵτινες ἀείποτε κατασκοπεύουσι τὰ βήματα ἡμῶν, ἕτοιμοι ν' ἀπομάξωσι τὰ θυλάκιά μας, ὠφελούμεναι ἐκ τῶν πρὸς τὰς ἡδονὰς κλίσεων, ἐκ τῶν ἀναγκῶν, τῶν συμπαθειῶν καὶ ἀντιπαθειῶν ἡμῶν, καὶ ἄλλων ἐλατηρίων, ὡς ἡ τρομερὰ ἐκείνη Ἀμερικανὴ νυκτερὶς ἀποῤῥοφᾷ τὸ αἷμα τοῦ κεκμηκότος ὁδοιπόρου, βυθίζουσα αὐτὸν εἰς ὕπνον διὰ τῆς κινήσεως τῶν πτερύγων της.

Εἰς τὸ εἰκοστὸν ἡμῶν ἔτος λαμβάνομεν μέρος εἰς τὴν ζωὴν, καὶ οἱονεὶ παρακαθήμεθα εἰς τὸ πολυτελὲς τοῦτο γεῦμα, οὗτινος βασιλεὺς δι' ἡμᾶς ἐστὶν ἡ ἡδονή· δὲν βλέπομεν τὸν σαρδόνειον γέλωτα τῶν περὶ ἡμᾶς ὑπηρετῶν, προϋπολογιζόντων τὴν διάρκειαν καὶ τὸ τέρμα τῆς ἄῤῥονος ἡμῶν πορείας καὶ τὸ ἐκ τῆς καταστροφῆς ἡμῶν ὄρελος αὐτῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην παραλαμβάνομεν ὡς ἐπιστάτην τὸν τοκογλύφον· εἰς αὐτὸν ἀναθέτομεν τὰς ὑποθέσεις μας, αὐτὸς μᾶς χορηγεῖ χρηματικὸν, αὐτὸς ἀποκρίνεται πρὸς τοὺς δανειστὰς, καὶ οὕτω βαδίζομεν, χωρὶς νὰ στρέφωμεν εἰς τὰ ὀπίσω τὴν κεφαλὴν, μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν.. μᾶς παρουσιάσῃ τοὺς λογαριασμούς του. Τότε, οὐαί! ἂν μᾶς ἐγκαταλείψῃ, σημεῖον ὅτι οὐδὲν πλέον ὑπάρχει παρ' ἡμῖν, τὸ ὁποῖον νὰ ἐλκύσῃ τὴν ἀπληστίαν του.

Αἱ τάξεις τῶν τοκογλύφων συμβαδίζουσι μετὰ τῶν τῆς κοινωνίας, ταύτὸν εἰπεῖν, εἰς ἑκάστην κοινωνικὴν τάξιν εὑρίσκονται καὶ τοκογλύφοι, ἀκολουθοῦντες τὰ ἤθη, τὰς ἕξεις καὶ τὸν βίον αὐτῆς.

Πολυτελεῖς καὶ μεγαλοπρεπεῖς οἱ ἐν ὑψηλῇ περιωπῇ διάγοντες. Λαμπροὶ, κενοπρεπεῖς καὶ κοῦφοι οἱ διαιτώμενοι μετὰ τῆς ἀξιολατρεύτου καὶ προνομιούχου ἐκείνης μερίδος, οὓς οἱ μὲν Γάλλοι lions ἀποκαλοῦσιν, ἡ δὲ ἡμετέρα γλῶσσα, οὐδὲν ζῶον ἀνεχομένη ν' ἀδικηθῇ διὰ τοῦ τρόπου τούτου τῆς ὀνοματολογίας, ἀῤῥῆκεν εἰσέτι ἀκατονομάστους. Ἄλλοτε ἀπαντῶνται ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐντίμων οἰκοκυραίων, ἢ ἀγάμων γεροντίων, ἐξασκοῦντες καὶ μικρόν τι ἐπάγγελμα, οἷον ἀ κ τ ά ρ ι δ ε ς, πωληταὶ παλαιῶν βιβλίων κτλ. διὰ τὰ μάτια, ἢ ζῶντες μὲ τὸ εἰσόδημα δύο ἢ τριῶν οἰκιῶν, ἐργαστηρίων, κτλ. Πάντες οὗτοι, καί τοι εἰς κύκλους πολὺ διαφέροντας, τὰ αὐτὰ μετέρχονται μέσα, τὸ αὐτὸ τέλος ἐπιδιώκουσιν.

Ἰδοὺ χρηστόν τι γερόντιον, ἀποσυρθὲν τοῦ ἐμπορίου, ἀφοῦ μετὰ τριακονταετίαν ἢ τεσσαρακονταετίαν ἀπέκτησε περὶ τὰς δισχιλίας λιρῶν, ζῇ ἡσύχως ἐν τῇ μικρᾷ αὐτοῦ περιουσίᾳ, ἣν καλλιεργῶν πορίζεται 200—300 λιρ. ἐτήσιον εἰσόδημα, κἄποτε περισσότερον. Ὁ ἀγαθὸς οὗτος εἰσοδηματίας εἶναι πρὸ πάντων εἷς τῶν τακτικῶν φοιτητῶν τοῦ μᾶλλον συχναζομένου τῆς πόλεως καφενείου, ὅπου καὶ στήνει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰς παγίδας τῶν ἐργολαβιῶν του. Ἡ ζωὴ εἶναι λίαν μονότονος τὸν χειμῶνα, καὶ τὸ καφενεῖον καταντᾷ τῷ ὄντι τὸ μόνον κατὰ τῆς ἀηδίας καταφύγιον. Ἐκεῖ γίνονται αἱ συναντήσεις, ἐκεῖθεν διαδίδονται τὰ νέα. Πολλοὶ υἱοὶ καλῶν οἰκογενειῶν ὡσεπιτοπολὺ διάγοντες ἄεργοι, διατρίβουσιν αὐτοῦ μέγα μέρος τῆς ἡμέρας, καπνίζοντες καὶ πίνοντες. Παίζουν δὲ ποτά τινα, κατόπιν ἐπὶ χρηματικῷ, βαθμηδὸν αὐξανομένῳ, καὶ ὅταν τελειώσῃ τὸ ἀργύριόν των, ἀποτείνονται κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν κύριον τοῦ καταστήματος, κατόπιν εἰς τοὺς παρόντας φίλους, καὶ ἐπὶ τέλους, εἰς ἀνθρώπους τινὰς σεβασμίας ἡλικίας, εἰς τοὺς γέροντας ἐκείνους θαμνώνας, οἵτινες οὐδέποτε παίζουσιν, εὐχαριστοῦνται ὅμως νὰ προσέχωσιν εἰς τὸ παιγνίδιον τῶν ἄλλων, καὶ ἐκφέρουσιν ἐνίοτε καὶ γνώμην . . . Ὅταν νέος τις στενοχωρῆται δι' ἔλλειψιν χρημάτων καὶ σχετλιάζῃ ἐπαπορῶν, ὁ σεβάσμιος γέρων, ὁ ἄλλως λεγόμενος τοκογλύφος, σπεύδει νὰ τὸν παρηγορήσῃ.

— Χρεωστεῖς, παιδί μου, τῷ λέγει σιγὰ, 10 λίρας εἰς τὸν καφεπώλην, καὶ καμμιὰν εἰκοσιπεντάραν εἰς τοὺς φίλους σου. Δὲν εἶναι τίποτε· τὰ ἐξεύρω αὐτὰ τὰ πράγματα· κ' ἐγὼ ἤμην νέος· ἔλα αὔριον τὸ πρωῒ νὰ μ' εὕρῃς.

Τῇ ἐπαύριον τρέχεις εἰς τὸν οἰκόν του· ἀντὶ δὲ 40 λιρῶν, αἱ ὁποῖαι σοὶ ἀναγκαιοῦν, ὁ φίλος σοὶ δίδει 50 διὰ νὰ ἔχῃς καὶ καμμιὰν δεκαρὰν εἰς τὸν κόλπον σου· τῷ δίδεις ἓν ἁπλοῦν ὁμόλογον μὲ τόκον 5 0)0 κατ' ἔτος· ἀναχωρεῖς, θαυμάζων τὴν ἀγαθότητα τοῦ φίλου, καὶ εἶσαι εἰς κατάστασιν νὰ ὀργισθῇς, ἂν σοὶ εἴπῃ τις ὅτι ὑπάρχουσιν ἀπαταιῶνες· καὶ πραγματικῶς, ἐκτὸς τοῦ ὁμολόγου καὶ τοῦ

τόκου, ἄλλως δικαιοτάτου. οὔτε ὁ πατήρ σου δὲν θὰ ἐφέρετο μὲ περισσοτέραν φιλοστοργίαν . . ταλαίπωρε· βλέπεις μόνον τὸ δέλταρ καὶ δὲν βλέπεις τί ὑποκρύπτει.

Χαίρων καὶ ἀγαλλόμενος, ὡς ὅτε ἐξῆλθες τῆς σχολῆς, φέρων τὸ ἀπολυτήριόν σου, δελεασθεὶς ἐκ τῆς εὐκολίας τοῦ πορίζεσθαι χρήματα, ἐξακολουθεῖς ἀμέριμνος· αἱ δαπάναι διαδέχονται τὰς δαπάνας, αἱ εὐθυμίαι τὰς διασκεδάσεις . . . πλὴν . . . πάλιν τὰ οἰκονομικά μας δὲν εἶναι εἰς ἀνθηρὰν κατάστασιν· οἱ φίλοι μας εἰσὶν ἐπίσης ἐστενοχωρημένοι. — Ἔ, τί πειράζει; διατὶ αὐτὴ ἡ ἀνησυχία; νὰ ζήσῃ τὸ γερόντιον, τὸ ἀγαθὸν καὶ τίμιον γερόντιον· τρέχεις εἰς τὴν π ρ ό ν ο ι ά ν σ ο υ.

— Ἀγαθέ μου κύριε, τῷ λέγεις, εἶμαι εἰς μεγάλην ἀνάγκην, καὶ ἀπευθύνομαι εἰς τὴν ἀγαθότητά σου διὰ νὰ μὲ βοηθήσῃς.

— Τί τρέχει; σ' ἐρωτᾷ μετὰ μεγίστης ἀφελείας.

— Ἔχω ἀνάγκην 60 λιρῶν.

— Ἄ! παιδί μου, πρόσεχε, πολὺ τρέχεις· αὐτὸς ὁ δρόμος δὲν εἶναι καλός· σοὶ ἀποκρίνεται μὲ ὕφος πατρικοῦ ἐνδιαφέροντος.

— Πᾶ! τί μεγάλον πρᾶγμα, ἀποκρίνεσαι· ὁ πατήρ μου εἶναι πλούσιος, πλὴν δὲν θέλω νὰ τὸν ζητήσω. Σὲ παρακαλῶ, ἀγαθέ μου φίλε, κάμε μου αὐτὴν τὴν χάριν.

— Τί τετραπέρατος ὁποῦ εἶσαι! μὲ κάμνεις ὅ,τι θέλεις· δύναμαι νὰ σοὶ ἀρνηθῶ;

Καὶ τότε ὑπογράφεις καὶ δίδεις εἰς τὴν π ρ ό ν ο ι ά ν σου ἓν ἔγγραφον· δηλαδή. Χρεωστεῖς ἤδη 52 1)2 λίρας, καθότι οἱ τόκοι τοῦ προλαβόντος ὁμολόγου σου εἶχον τακτοποιηθεῖ δὶ ἓν ἔτος· τούτων προστιθεμένων εἰς τὰς 60 λίρας, μετὰ καὶ ἑτέρων 10, διὰ νὰ ἔχῃς καὶ κάτι τι εἰς τὴν τζέπην, ἀποτελοῦν 122 1)2 λίρας· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ στρογγύλοι ἀριθμοὶ εὐχαριστοῦσι καλλίτερον τὸ ὄμμα εἰς τοιαύτας περιστάσεις, ἐπειδὴ πρὸς τούτοις πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ δίκαιός τις τόκος, προστεθησόμενος εἰς τὸ κεφάλαιον, ὑπογράφει ἓν κ α λ ὸ ν εἰς τὸν ἐπιφέροντα 130 λιρῶν.

Ἂν τὸ πρᾶγμα φθάσῃ ἕως ἐδῶ, ἠμπορεῖς ἀκόμη ν' ἀπαλλαγῇς, ὁμολογῶν εἰς τὴν οἰκογένειάν σου ταύτην σου τὴν παρεκτροπήν, καὶ τοῦτο φοβούμενος ὁ τοκογλύφος, προσηνέχθη μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιφυλάξεως· ὅταν ὅμως ἐκ νέου καταφύγῃς εἰς αὐτὸν, τότε δὲν θὰ πρόκειται πλέον περὶ 50 λιρῶν, τὰς ὁποίας φίλος τις ἢ συγγενής σου δύναται νὰ σοὶ δανείσῃ, ἀλλὰ περὶ μεγαλητέρου ποσοῦ 150 ἢ διακοσίων λιρῶν, καὶ σὺ ποτὲ δὲν θὰ τολμήσῃς νὰ ὁμολογήσῃς τοιοῦτό τι εἰς τὸν πατέρα σου. Τότε πλέον ὁ τοκογλύφος σοὶ ἐνέπηξε τοὺς ὄνυχάς του· εἰς ἕκαστον νέον δάνειον ἀνανεοῦνται τὰ παλαιὰ ὁμόλογα· εἰς ἑκάστην δὲ ἀνανέωσιν ὁμολόγου προστίθενται καὶ τόκοι ὑπέρογκοι· κατόπιν τὰ ἁπλᾶ ὁμόλογα διαδέχονται τὰς συναλλαγματικὰς, καὶ τὸ χρέος αὐξάνει γιγαντιαίως· κἂν δὲ τολμήσῃς παρατηρήσεις τινὰς, λαμβάνεις φλεγματικωτάτην ἀπάντησιν;

— Πληρώσατε, κύριε, ἂν δὲν σᾶς ἀρέσκουν οἱ ὅροι μου.

Τί θ' ἀπαντήσεις εἰς τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο;

Γνωρίζει κάλλιστα ὁ τοκογλύφος ὅτι ὁ νέος, ὅστις ἔρριψεν εἰς τοιαύτην θέσιν, δὲν δύναται νὰ πληρώσῃ, καὶ θὰ ὑπογρεοῦται πάντοτε νὰ ἐνδίδῃ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις του. Μετὰ ὀκτὼ λοιπὸν ἢ δέκα ἔτη ὁ δυστυχὴς οὗτος χρεωστεῖ 1500—2000 λίρας, λαβὼν μόλις 400—500· καὶ μετὰ θάνατον τῶν γονέων του ἀναγκάζεται νὰ ἐκποιήσῃ τὴν περιουσίαν του, ἄλλως τὴν ἐκποιεῖ τὸ δικαστήριον. Ἰδοὺ πληγαὶ ἀνίατοι· οὐδεμίαν οἱ νόμοι ἔχουν ἰσχὺν κατὰ τῆς ἐπιτηδειότητος τῶν ἀθλίων τούτων.

Ἀλλ' ἐὰν ὁ τὰς νεανικὰς παρεκτροπὰς ἐκμεταλλευόμενος τοκιστὴς ᾖναι τόσον ἀποτρόπαιος, ὡς αἴτιος τῆς καταστροφῆς πλουσίων οἴκων, πόσῳ μᾶλλον εἰδεχθεῖς θεωρητέοι οἱ ἄπληστοι ἐκεῖνοι λύκοι, οἱ ἐκ τῆς πενίας ὠφελούμενοι διὰ νὰ πλουτίσωσι! Σκληρότεροί εἰσιν οὗτοι παρὰ τοὺς ἀγρίους τῆς ἐρήμου, ζῶντες ἐν μέσῳ πεπολιτισμένου κόσμου.

Πόσους ἐξ αὐτῶν δὲν βλέπει τις εἰς τὰς ἐπαρχίας μας ἐν εἴδει καλῶν χωρικῶν, ὀξώδη ῥάβδον φέροντας, τὴν ὀσφὺν περιεσφιγμένους διὰ ζώνης δερματίνης πλήρους χρυσίου, περιτρέχοντας τὰς πανηγύρεις καὶ τὰς ἀγορὰς, καὶ προσφέροντας τὰς ἐκδουλεύσεις των.

Ἰδοὺ πτωχός τις γεωργός· μὲ πόσον πόθον θεωρεῖ δύο ὡραίας κερασφόρους κεφαλάς . . .

— Τί ὡραῖα ζῶα διὰ πώλημα, συμπέθερε, ἔ; τῷ λέγει ὁ ὑποχρεωτικὸς ἄνθρωπος.

— Ὦ μάλιστα, κύριε, ὡραιότατα, ἀποκρίνεται ὁ εὔπιστος χωρικός· ἴσια ἴσια κ' ἐγὼ αὐτὰ κυττάζω· τί καλὰ θὰ ἦτο νὰ τὰ εἶχον ὁποῦ μοῦ ᾿ψόφησαν τὰ ἰδικά μου ἀπὸ τὴν ἀῤῥώστια . . .

— Καὶ διατὶ δὲν τ' ἀγοράζεις;

— Δὲν ἔχω χρήματα, ἀποκρίνεται ὁ πτωχὸς χωρικὸς, ταπεινῶν τοὺς ὀφθαλμούς.

— Καὶ πῶς θὰ κάμεις τὸ ζευγάρι σου χωρὶς ζῶα; ἄκουσέ με . . . ἐγὼ σὲ λυποῦμαι· καὶ ἂν θέλῃς . . .

Ὠφελεῖται τότε ὁ τοκιστὴς ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τοῦ δυστυχοῦς, καὶ τῷ δανείζει 20—25 Ναπολεόνεια, μὲ συμφωνίαν νὰ πληρωθῇ 25—30 μετὰ τὸ θέρος. Ἐὰν ἐν τῇ προθεσμίᾳ, εἴτε ἐξ ἀνομβρίας, εἴτε ἐκ κακοκαιρίας, εἴτε καὶ ἐξ ἐπιζωοτίας, ἤτις ἀφήρπασε τὸ ὡραῖον ζεῦγος, δὲν πληρωθῶσι τὰ χρήματα, ἔρχεται ὁ ἀπηνὴς ἄνθρωπος μὲ τὸ συνάλλαγμα εἰς χεῖρας, καὶ ἀπειλεῖ νὰ κάμῃ κατάσχεσιν· ἂν ὁ δυστυχὴς ἐκεῖνος χωρικὸς ἔχῃ ἀγρόν τινα ἢ ἄμπελον, ὁ ἀγρὸς καὶ ἡ ἄμπελος καταβροχθίζονται· ἂν δὲ ἔχῃ μόνα τὰ γεωργικά του ἐργαλεῖα, πωλοῦνται καὶ ταῦτα ἀσπλάγχνως, καὶ ὁ γεωργὸς βυθίζεται εἰς τὴν ἐσχάτην πενίαν.

Μεταβῶμεν εἰς ἕτερον εἶδος τοκογλύφων. Οὗτοι δὲν καλύπτονται πλέον διὰ ποταπῆς ὑποκρισίας, οὔτε προσπαθοῦσι νὰ ἐμπνεύσωσι τὴν ἐμπιστοσύνην διὰ τῆς ἡσύχου ἀπολαυῆς μετρίας τινὸς περιουσίας,

ἀλλὰ διατρέχουσι τὸ εὐγενὲς στάδιόν των διὰ τῆς αὐθαδείας, τῆς πολυτελείας, τῆς ἄκρας εὐστοχίας καὶ τῆς ὑπερηφίας· ἐν τοῖς δημοσίοις περιπάτοις βλέπει τις συνεχῶς εὐρρόσυνόν τι ὀχημάτιον, ὑπὸ φαιοῦ ἵππου ἑλκόμενον, ἡνιοχούμενον δὲ ὑπ' ἀνδρὸς νέου μὲν εἰσέτι, ἀλλ' ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς παρακμῆς τῆς ἡλικίας ἤδη, καὶ καθημένου ἐπὶ τριῶν προσκεφαλαίων, καὶ παρ' αὐτὸν μικροσκοπικὸν ὑπηρετίσκον. Μὲ πόσην χάριν ὁ κύριος οὗτος κρατεῖ τὴν μάστιγα, πόσον ποιητικῶς ῥίπτει εἰς τὸν ἄνεμον τὸν καπνὸν τοῦ σιγάρου του, ὁποία ἡ περὶ αὐτὸν λαμπρότης, τὰ κίτρινά του χειρόκτια, ὁ πῖλος του Gibus . . καὶ ὅμως ἡ περιουσία τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὃν ὁ κόσμος νομίζει ἑκατομμυριοῦχον, εἶναι ἐκ τῶν πολὺ συνήθων. Ἐν τοσούτῳ διάγει βίον πολυταλάντου, κατοικεῖ εἰς πολυτελέστατον οἶκον τῆς μεγαλοπρεπεστέρας καὶ ὡραιοτέρας ὁδοῦ τῆς πόλεως, καὶ ἀκολουθεῖ παρὰ πόδας τὸν συρμόν.

— Λοιπὸν, θὰ εἴπει τις, ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶναι μάγος;

— Ὄχι· εἶναι τοκιστής.

Ἂν ἀρ' ἑνὸς πρέπῃ νὰ μακαρίζωμεν ἑαυτοὺς, ζῶντας εἰς αἰῶνα, καθ' ὃν τὸ κράτος τῆς νομιμότητος καὶ τοῦ ἀτομικοῦ δικαίου ὑπερίσχυσαν τῶν ἀρχῶν τῆς ἀπολυτορρυσύνης καὶ αὐθαιρεσίας, δὲν εἶναι ἆρά γε ἀρ' ἑτέρου ἀξιοθρήνητοι αἱ κοινωνίαι, εἰς ἃς οἱ νόμοι τῆς ἰσότητος ἐπιβάλλουσι τὴν ἀνοχὴν τοιούτων ὄντων; καὶ τί λέγω ἀνοχήν; Τὰ καθάρματα ταῦτα, οἱ ἐκ τοῦ ξένου μόχθου ζῶντες οὗτοι κηφῆνες, ἡ λεπρώδης καὶ ἰοβόλος αὕτη τῶν κοινωνιῶν ἀναθυμίασις, θεωροῦνται παρὰ πολλοῖς ὡς οὐσιώδη συστατικὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν κοινωνιῶν, ὡς μέλισσαι ζῶσαι ἐκ τῆς ἰκμάδος τῶν ἀνθέων. Πλησιάζομεν θελκτικῶς, μειδιῶντες τοὺς κυρίους τούτους, καὶ νομίζομεν τιμὴν μας τὸ νὰ καταδεχθῶσι νὰ μᾶς ἀποδώσωσι τὸν ἐδαφιαῖον χαιρετισμόν μας· ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον.

Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ τοκιστοῦ εἶναι τὸ αὐθαδέστερον τῶν ὄντων, ὅσα γνωρίζω, πρὸ πάντων πρὸς τοὺς ἀναγκαζομένους ν' ἀποτανθῶσιν εἰς τὸ ἔντιμον αὐτῶν ἐπάγγελμα. Ἀξιοπαρατήρητον εἶναι ὅτι ὅστις, λαβὼν ἀνάγκην δανείου τινὸς, ἀπευθυνθῇ εἰς ἕνα ἐκ τῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὑπόπτου τιμιότητος ἀνθρώπων τούτων, οὐδέποτε τὸν πλησιάζει μετὰ τοῦ θάρρους, ὅπερ παρέχει ἡ συναίσθησις ἀγαθῆς πράξεως. Τὸν ὁμιλεῖ σχεδὸν τρέμων, καὶ ὡς ἂν ἐπεκαλεῖτο τὴν εὐσπλαγχνίαν του, καὶ τοῦτο βεβαίως ἔδωκεν εἰς τὸν ὑψηλῆς περιωπῆς τοκιστὴν τὸ ὕφος ἐκεῖνο τῆς προστατευτικῆς ἀγερωχίας, ὅπερ φέρει· ὁ τοκιστὴς οὗτος φροντίζει ἀείποτε νὰ καλύπτῃ ὅπερ ἐξασκεῖ ἔργον, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν πράττει διὰ λογαριασμόν του (ὡς λέγει)· αὐτὸς γίνεται ἁπλῶς μεσάζων ἑνὸς τρίτου προσώπου, καὶ ποτὲ τ' ὄνομά του δὲν φαίνεται εἰς τὰ συμβόλαια.

Ἰδοὺ πῶς φέρεται ἐν γένει, ὁσάκις τῷ προταθῇ δάνειον.

Πρῶτον, δὲν ἔχει χρήματα, οὔτε δύναται νὰ ἔχῃ, καθότι ἡ ζωὴ, ἣν διάγει, καὶ ἡ πολυτέλεια δὲν τῷ συγχωροῦσι νὰ κάμῃ ἐνίοτε καὶ οἰκονομίας τινὰς, διὰ νὰ ὑποχρεῇ κἄποτε καὶ τοὺς φίλους· καὶ μάλιστα χρεωστεῖ. Θὰ προσπαθήσει ὅμως νὰ εὐκολύνῃ τὸν φίλον τοῦτον. Μεταξὺ τῶν πολλῶν του σχέσεων ἐλπίζει νὰ εὕρῃ τινὰ, ὅστις νὰ δανείσῃ τὸ ζητούμενον ποσόν. Ὅσον δι' αὐτὸν, οὔτε λόγος πλέον· δὲν ἔχει χρήματα. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι, καί τοι εὐκατάστατος, δὲν δύναται νὰ ζήσῃ ἄνευ ἐργασίας, ἀλλὰ κάμνει μόνον μεγάλας ἐπιχειρήσεις, καὶ δὲν ἀναμιγνύεται εἰς τοιαῦτα μικρὰ πράγματα.

Διὰ τοῦ συλλογισμοῦ τούτου ὁ τοκογλύφος προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ ὅτι θέλει νὰ ὑποχρεώσῃ τὸν εἰς αὐτὸν ἀποτεινόμενον, καὶ ὄχι νὰ συμφωνήσῃ περὶ ὑποθέσεως χρηματικῆς· ἀκολούθως ἀποπέμπει τὸν πελάτην, λέγων:

— Ἐπάνελθε μετ' ὀλίγας ἡμέρας· ἐλπίζω κἄτι νὰ γίνῃ.

Μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας ὁ πελάτης ἐπανέρχεται· ἅμα τὸν ἴδῃ ὁ τοκογλύφος:

— Ἐ, ἡ δουλειά σας ἐτελείωσε, τῷ λέγει· ἀλλὰ καὶ κόμποσον ἐκοπίασα.

— Ὦ, κύριέ μου, πόσον σᾶς εἶμαι ὑπόχρεως.

— Εἰς ἐμέ; οὐδόλως, σᾶς βεβαιῶ· ἄλλος σᾶς κάμνει τὴν χάριν ταύτην· ἰδοὺ τί τρέχει. Ἕνας φίλος μου λαμβάνει κατ' αὐτὰς ἀπὸ ἓν μέρος χιλίας λίρας· τοῦ τὰς ἐζήτησα δι' ὑμᾶς καὶ μοὶ τὰς ὑπεσχέθη.

— Μὲ ποίας, συμφωνίας, νὰ ζῆτε;

— Ἄ, περὶ τούτου δὲν ὡμιλήσαμεν.

Ἐρωτᾷ τότε τὸν πελάτην ποίας συμφωνίας δέχεται· οὗτος προσφέρει 10 ἕως 12 τοῖς ἑκατὸν μὲ προθεσμίαν ἑνὸς ἔτους, καὶ ἀναχωρεῖ ὑποσχόμενος νὰ ἐπανέλθῃ προσεχῶς, διὰ νὰ μάθῃ ἂν ὁ κύριος ἐκεῖνος παρέλαβε τὰς χιλίας λίρας του. Τότε ἔρχεται δι' αὐτὸν διηνεκὴς σειρὰ περιπάτων εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ τοκογλύφου. Εἰκοσάκις θὰ παρουσιασθεῖ εἰς αὐτὸν, καὶ πάντοτε ἐκεῖνος θὰ τῷ ἀποκρίνεται:

— Δὲν πταίω ἐγὼ, ἀδελφέ μου, τί νὰ σᾶς κάμω; ὁ κύριος ἐκεῖνος, ὁ φίλος μου, δὲν ἔλαβεν εἰσέτι τὰ χρήματά του· ἡ προθεσμία τοῦ ὁμολόγου παρῆλθε, καὶ ἡ ὑπόθεσις εἶναι εἰς τὸ ἐμπορδικεῖον.

Ὁ πελάτης τότε ἐπιμένει παρακαλῶν αὐτὸν ν' ἀπευθυνθῇ εἰς ἄλλον τινὰ, ἐπειδὴ ἔχει τόσας γνωριμίας· τῷ ἐκθέτει ὅτι ἔχει μεγάλην χρηματικὴν ἀνάγκην, καὶ ὁπωσδήποτε τῷ χρειάζονται χρήματα· τοῦτο ἤθελε νὰ μάθῃ καὶ ὁ ἔντιμος ἐργολάβος. Σ' ἐτυράννησε τόσον καιρὸν διὰ νὰ σὲ κουράσῃ, γνωρίζων ὅτι ἡ προσδοκία ἐπαυξάνει τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ ὅτι ὅσον περισσότερον περιμείνῃς, τόσῳ εὐκολώτερον θέλεις παραδεχθεῖ τὰς προτάσεις του. Τοῦτο καὶ συμβαίνει. Ὅταν ἐπανέλθῃς παρ' αὐτῷ, σοὶ προσφέρει, πάλιν ὡς ἐκ μέρους τρίτου προσώπου, χιλίας λίρας μὲ 15 τοῖς ἑκατὸν τόκον δι' ἓξ μῆνας . . Σχετλιάζεις, παραπονεῖσαι . . . ποτὲ δὲν θὰ δεχθῇς τοιαύτας συμφωνίας, καὶ ἀναχωρεῖς ἄπρακτος . . . Ἀλλ' ἔρχε-

ται κατόπιν ἡ σκέψις· ἔχεις ἀνάγκην χρημάτων, εἰς ποῖον θὰ τρέξεις; τὴν ἐπαύριον ἐπιστρέφεις παρ' αὐτῷ καὶ τῷ λέγεις:

— Δέχομαι . . .

— Εἶναι ἀργὰ πλέον, σ' ἀποκρίνεται. Ὁ κύριος ἐκεῖνος ἔδωκεν ἀλλοῦ τὰ χρήματά του.

Τότε τὸν παρακαλεῖς πάλιν, σὲ κάμνει νὰ περιμείνῃς ἄλλας δεκαπέντε ἡμέρας, διὰ νὰ σὲ ἀποδείξῃ πόσον δυσκόλως εὑρίσκονται χρήματα, καὶ τέλος, ὑπογράφεις ἓν ὁμόλογον 1000 λιρῶν δι' ἓξ μῆνας, λαβὼν μόνον 700.

Ἡ διαγωγὴ τοῦ τοκογλύφου παρουσιάζει καὶ τροποποιήσεις τινὰς οὐχ' ἧττον διαβολικάς. Εὐτυχὴς ὁ πελάτης, ὅστις λαμβάνει παρ' αὐτοῦ χρηματικὸν εἰς μετρητὰ, ἔστω καὶ μὲ βαρύτατον τόκον· ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω.

Τῷ ἐμπιστεύσαι π. χ. συνάλλαγμα 600 λιρ. διὰ νὰ εὕρῃ μέσα νὰ τὸ ἐκποιήσῃ μὲ ἔκπτωσίν τινα. Ἀργοπορεῖ πρῶτον τὸ πρᾶγμα ἐπ' ἄπειρον, καὶ ἐπειδὴ στενοχωρεῖσαι πολὺ, σ' εὐκολύνει αὐτὸς συνεχῶς μὲ μικρὰς χρηματικὰς δόσεις, αἵτινες βαθμηδὸν ἀποτελοῦσι στρογγύλην τινὰ ποσότητα· ἀφοῦ δὲ ἐκ τοῦ ὅλου ποσοῦ λάβῃς περὶ τὸ ἥμισυ, τὸ ὁποῖον καὶ ἐδαπάνησας ἤδη, τότε σταματᾷ.

— Εὗρον μέρος, σοὶ λέγει, νὰ ἐξαργυρώσω τὸ γραμμάτιόν σας· ἀλλὰ τὸ ἄτομον, τὸ ὁποῖον σᾶς πληρόνει (μὲ εὔλογον ἔκπτωσιν, ἐννοεῖται,), ἔχει καὶ τινας ἰδιαιτέρας συμφωνίας· θὰ σᾶς πληρώσει 300 λίρας εἰς μετρητὰ, τὰς ὁποίας θὰ κρατήσω ἀπέναντι τῶν ὅσων σᾶς ἔδωκα· διὰ δὲ τὰ ἐπίλοιπα θὰ σᾶς δώσει μερικὰς πραγματείας, τὰς ὁποίας, ἄλλως, εὐκόλως θὰ πωλήσητε.

Ματαίως φωνάζεις ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι τίμιον πρᾶγμα, ὅτι σὲ ἠπάτησε, κτλ. ὁ φίλος του κλείει τὸ στόμα μὲ τὸ ἀδυσώπητόν του πληρώσατέ με· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠμπορεῖς, ἀνάγκη νὰ δεχθῇς τὰς πραγματείας, συνισταμένας εἰς τοιαύτας περιστάσεις εἰς μανδήλια, ταμπακοθήκας, κάρικον κουτίων διὰ τὰ φαρμακοπωλεῖα, κομβολόγια, τζιγαρέτα κτλ. τὰ ὁποῖα αὐτὸς μὲν σοὶ φορτώνει μὲ ὅσην τιμὴν εὐαρεστεῖται, σὺ δὲ συλλογίζου πῶς καὶ πότε θὰ τὰ ἐκποιήσεις.

Μεγάλην ὕλην ἔχει τις διὰ νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τοκογλύφου, ἂν θελήσῃ νὰ περιγράψῃ ὅσα μετέρχεται μέσα εἰς τὰς ἐργολαβίας του· μολονότι δὲ ἡ μάστιξ αὕτη δὲν ἐξηπλώθη παρ' ἡμῖν ὅσον ἐν ταῖς Εὐρωπαϊκαῖς κοινωνίαις, ὅπου καὶ ἀνάγκαι πολυπληθέστεραι, καὶ ἡ πολυτέλεια τυφλοτέρα, ἂν ὄχι ἐλευθεριωτέρα, καὶ ἡ διαφθορὰ ἐν μείζονι διαστολῇ· πόσα ὅμως καὶ ἐνταῦθα δὲν ἀπαντῶνται θύματα τῶν εἰδεχθῶν τούτων ἀνθρωπαρίων, τῶν ἐκμεταλλευομένων, πρὸς ὄφελος τῆς ἑαυτῶν ἀπληστίας, δύο ἐκ τῶν ἀλγεινοτέρων πληγῶν πάσης κοινωνίας: τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν διαφθοράν.

Γ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΗΛΕΓΡΑΦΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΝΤΗΛΕΓΡΑΦΟΥ ΚΑΖΕΛΗ.

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Ἡ πρώτη τῶν συγκρούσεων τούτων κωλύει τὴν μεταλλικὴν ὁρμήν, διὰ τῆς δευτέρας δὲ κινεῖται περόνη τις, ἧς αἱ αἰχμαὶ εἰσδύουσι διαδοχικῶς εἴς τινα ὀδοντωτὸν τροχίσκον, ἀναγκάζουσαι αὐτὸν νὰ στρέφηται. Ὁ τροχίσκος οὗτος εἶναι προσηρμοσμένος ἐν τῷ μέσῳ ἕλικός τινος, ἐφ' οὗ εὑρίσκονται δύο σιδηροῖ κύκλοι ἐν σχήματι τροχελαίας, περιέχοντες ἕκαστος λεπτότατόν τι νῆμα σύρματος. Ἡ δὲ περόνη φέρει μεθ' ἑαυτῆς σιδηροῦν τινα μοχλὸν, αὐξανόμενον ἢ ἐλαττούμενον, κατὰ τὴν θέσιν, ἣν ἐκείνη λαμβάνει, καὶ ὑψοῦντα ἢ καταβιβάζοντα τὰς δύο ἄκρας τοῦ ἐλάσματος, κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν ταλαντεύσεων.

Ὅταν δύο τοιαῦται παραπλήσιαι μηχαναὶ ἐνεργῶσι ταυτοχρόνως, οἱ δύο σιδηροῖ κύκλοι θέλουσιν ἐκτελεῖ τὴν αὐτὴν κίνησιν, καὶ τὰ σιδηρᾶ στελέχη θέλουσι προβαίνει ἐπὶ τοῦ ἕλικος, ἐκτελοῦντα ὡσαύτως κίνησιν ἰσοταχῆ.

Ἐὰν δὲ, καθ' ὃν χρόνον οἱ σιδηροῖ κύκλοι καὶ τὰ στελέχη ταῦτα ἐκτελοῦσι τὴν ἑαυτῶν κίνησιν, τεθῶσι δύο σιδηραῖ πλᾶκες, ἔχουσαι ἐπιφάνειαν ἡμικυλινδρικὴν, καὶ συνεχόμεναι μετὰ τῆς περιφερείας, ἣν διαγράφουσιν αἱ δύο ἄκραι, μετά τινα ἀριθμὸν ταλαντεύσεων τῶν ἐκκρεμῶν, τὰ στελέχη ταῦτα θέλουσι χαράξει τοσαύτας παραλλήλους γραμμὰς, ὅσαι ἦσαν αἱ γενόμεναι ταλαντεύσεις, καὶ, ἐπειδὴ αἱ παράλληλοι αὗται μόλις ἐν τρίτον τοῦ χιλιομέτρου ἀπέχουσιν ἡ μία τῆς ἄλλης, θέλουσι διατρέξει ἅπαντα τὰ μέρη τῶν ἐπιφανειῶν τούτων.

Ἡ μία τῶν δύο εἰρημένων μηχανῶν χρησιμεύει πρὸς μεταβίβασιν, ἡ δὲ ἑτέρα πρὸς ἀποδοχὴν τῶν τηλεγραφουμένων. Ἰδοὺ δὲ τίνι τρόπῳ ἐκτελεῖται ἡ ἐργασία αὕτη. Ἐπὶ τῆς μιᾶς πλακὸς τοῦ διαβιβαστοῦ τίθεται ἡ ἐπιστολὴ, γεγραμμένη διὰ χειρὸς τοῦ ἐξαποστέλλοντος μετὰ μελάνης συνήθους καὶ ἐπὶ φύλλου καθαροῦ κασσιτέρου. Ἐπὶ τοῦ ἀποδέκτου δὲ τίθεται ἑτέρα τις πλάξ, κεκαλυμμένη διὰ φύλλου χημικοῦ τίνος χάρτου. Αἱ πλᾶκες τῶν μηχανῶν τούτων συγκοινωνοῦσι διαρκῶς μετὰ τῆς γῆς.

Τεθεμένων λοιπὸν τῶν μηχανῶν τούτων εἰς κίνησιν, τὰ ἄκρα τῶν σιδηρῶν στελέχων θέλουσιν ἔλθει εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῆς ἐπιφανείας τῆς πλακὸς, ἥτις περιέχει τὴν γεγραμμένην ἐπιστολὴν, ὡς καὶ μετ' ἐκείνης, ἥτις περιέχει τὸν χημικὸν χάρτην διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου· ἕνεκα δὲ τῆς συγχρόνου κινήσεως, μεθ' ἧς ἐνεργοῦσιν αἱ δύο μηχαναὶ, τὰ ἀνωτέρω σιδηρᾶ στελέχη, οἱαδήποτε καὶ ἂν ᾖ ἡ διεύθυνσις τῶν ταλαντεύσεων, θέλουσιν εὑρίσκεσθαι πάντοτε ἐν ὁμοίᾳ θέσει.

Ἰδωμεν ἤδη τί συμβήσεται, ἐὰν συνδέσωμεν τὰ ἄκρα τῶν δύο μηχανῶν διά τινος μεταλλικοῦ σύρματος, καὶ ἐὰν μεταβιβάσωμεν ἠλεκτρικόν τι ρεῦμα διὰ τοῦ σύρματος τούτου. Τοῦ ρεύματος τεθέντος ἤδη εἰς ἐνέργειαν, ἐν ὅσῳ ἡ ἄκρα, ἡ διατρέχουσα τὸ σχέδιον τῆς ἐπιστολῆς, ἐφάπτεται τοῦ χάρτου, τὸ ἠλεκτρικὸν ρευστὸν διέρχεται τὴν πλᾶκα, εἰσδύει ἐντὸς τῆς γῆς, καὶ οὐδὲν παράγει ἀποτέλεσμα ἐπὶ τοῦ χάρτου τοῦ ἀποδέκτου· ἀλλ' ἅμα ἡ ἄκρα αὕτη διέλθῃ ἐπὶ μεμονωμένου σώματος, ἐπὶ τῆς μελάνης λόγου χάριν, τὸ ἠλεκτρικὸν ρευστὸν, μὴ εὑρίσκον διέξοδον, ὑπερπηδᾷ τὴν ἀπόστασιν, καὶ ἀκολουθοῦν τὸ ἀγωγὸν σύρμα, ἀφικνεῖται εἰς τὴν ἄκραν τῆς ἑτέρας μηχανῆς, διέρχεται τὸν χημικὸν χάρτην, καὶ τούτου ὄντος βεβρεγμένου εἰς χημικήν τινα σκευασίαν μεταλλικῆς ποτάσσης, καταλείπει ἐπ' αὐτοῦ κυανοῦν τι σημεῖον.

Φανερὸν δὲ εἶναι, ὅτι ὁ ἀποδέκτης χάρτης θέλει χρωματισθῆ διὰ τοσούτων κυανῶν σημείων, ὅσα μέλανα τοιαῦτα ὑπάρχουσιν ἐπὶ τοῦ σχεδίου τῆς ἐπιστολῆς, καὶ ὅτι, μετὰ σειράν τινα κινήσεων καὶ μεταβιβάσεων τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, ἡ ἐπιστολὴ θέλει μεταβιβασθῆ ἀκριβῶς. Πᾶς τις ἐννοεῖ, ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο παρέχει οὐ μόνον τὰς ὠφελείας τοῦ ἐν χρήσει ὄντος, ἀλλ' ὅτι δύναται νὰ μεταβιβάσῃ τεμάχια μουσικῆς, ὑπογραφὰς, σχέδια εἰκόνων καὶ ἀρχιτεκτονικὰ, καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ, πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ γραφῇ διὰ τῆς χειρός.

Τὸ τηλεγραφικὸν τοῦτο σύστημα, ὅπερ ἐφεῦρεν ὁ ἀββᾶς Καζέλλης, ἤρχισεν ἤδη νὰ εἰσάγηται ἐν Γαλλίᾳ ἀντὶ τοῦ Μορσίου συστήματος· τοιοῦτος δὲ τηλέγραφος κατεσκευάσθη ἐσχάτως μεταξὺ τῶν Παρισίων καὶ τῆς πόλεως Λυὼν, μεταβιβάσας μουσικὰς συμφωνίας μετὰ τῶν λέξεων, καὶ συναλλαγματικὰς, φερούσας τὴν ὑπογραφὴν τῶν ἀποστελλόντων.

Τὸ δυσκολώτερον μέρος τοῦ προβλήματος τοῦ τηλεγράφου τούτου ἦν ὁ ἐντελὴς συγχρονισμὸς, ἤτοι σύγχρονος καὶ ἐντελῶς ὁμόχρονος κίνησις τῶν δύο μηχανῶν. Ἀλλὰ καὶ τὴν δυσκολίαν ταύτην ὁ Κ. Καζέλλης ἐπέτυχε νὰ ὑπερπηδήσῃ διὰ τοῦ ἐκκρεμοῦς, ὅπερ ἐν τῇ ταλαντεύσει αὐτοῦ κωλύει ἢ σταματᾷ τὴν ἐπὶ τοῦ ἑτέρου μεγάλου ἐκκρεμοῦς ὁρμὴν τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος. Ἐξ ὅσων δὲ μέχρι τοῦδε ἐξεθέσαμεν περὶ τῆς θαυμασίου καὶ ὄντως κοινωφελεστάτης ταύτης ἀνακαλύψεως, δῆλον γίνεται πόσον τὸ σύστημα τοῦ Κ. Καζέλλη ὑπερέχει τοῦ ἐν χρήσει ἤδη ὄντος Μορσίου συστήματος. Ὁ τηλεγραφῶν δύναται νὰ διαβιβάσῃ μόνος τὴν ἐπιστολὴν, ἣν θέλει νὰ ἀπευθύνῃ, χωρὶς νὰ ἔχῃ χρείαν εἰδικοῦ τινος ὑπαλλήλου.

Ἐν τέλει δὲ, ἰδοὺ πῶς ἐκτελεῖται ἡ ταχύτης τῆς μεταβιβάσεως τῶν ἐν τῇ ἐπιστολῇ περιεχομένων ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἑτέραν μηχανήν. Δύο μεταλλικαὶ ἐπιφάνειαι 120 τετραγωνικῶν ἑκατοστομέτρων διατρέχονται ἀπὸ τῶν ἄκρων ἐν διαστήματι 20 λεπτῶν. Ἑκάστη ἐπιφάνεια δύναται νὰ περιλάβῃ 200 λέξεις, δι' ἑκάστης δὲ μηχανῆς, δυναμένης νὰ διαβιβάσῃ δύο ἐπιστολὰς συγχρόνως, ἐν διαστήματι 20 λεπτῶν, δύνανται νὰ διαβιβασθῶσι 400 λέξεις, τοὐτέστιν 20 λέξεις ἀνὰ λεπτόν.

Ἓν εἰσέτι μέγιστον πλεονέκτημα, ὅπερ κέκτηται ὁ τηλέγραφος οὗτος, εἶναι, ὅτι ἐν τῇ ἐποχῇ τῶν καταιγίδων, ὁπόταν τὰ ὄργανα τῶν διαφόρων συστημάτων δὲν ἠδύναντο νὰ ἐνεργήσωσιν, ὁπόταν ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἠλεκτρισμὸς ἐξεχέετο ἐπὶ τοῦ τηλεγραφικοῦ ἀγωγοῦ, μετὰ ἐντάσεως τοιαύτης, ὥστε ἐπιπειλεῖτο σπουδαίως ἡ ἀσφάλεια τῶν ἐπιτηρούντων, παρετηρήθη ἐνεργῶν τακτικῶς, χάρις εἰς τὸν ἐντελῆ συγχρονισμὸν τῶν ἐκκρεμῶν, ἀπηλλαγμένων τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρευστοῦ.

Σήμερον ὁ μηχανισμὸς Καζέλλη ἐξῆλθε τῆς πειραματικῆς περιόδου αὐτοῦ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πρακτικὴν περίοδον, μέλλων νὰ τεθῇ ἐν χρήσει δι' Αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος καθ' ἅπασαν τὴν Γαλλίαν.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ)

ΛΕΩΝΙΔΑΣ Ι. ΧΕΝ.

ΥΓΙΕΙΝΗ.

Περὶ ποτῶν.

Α'. Ἐπιρροὴ τοῦ ὕδατος ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ ὕδωρ, διὰ νὰ ᾖναι πότιμον, πρέπει νὰ ᾖναι διαυγὲς, ἐλαφρὸν, ἀερισμένον, γλυκὺ, ψυχρὸν κατὰ τὸ θέρος, καὶ χλιαρὸν κατὰ τὸν χειμῶνα, ἄνευ ὀσμῆς, βράζον νὰ μὴ θολόνῃ, μήτε νὰ σχηματίζῃ κατάπατι, ἐψήνον τὰ ὄσπρια καὶ τὸ κρέας νὰ μὴ τὰ σκληραίνῃ, λυόνον τὸ σαποῦνι νὰ μὴ σχηματίζῃ θρόμβους, καὶ νὰ μὴ ἐπιφέρῃ βάρος ἢ ἐμπόδιον εἰς τὴν χώνευσιν. Μετρία ποσότης ὕδατος εἶναι ἀναπόφευκτος εἰς τὴν συντήρησιν τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, καθόσον τοῦτο εἶναι ἡ βάσις τοῦ ὀργανισμοῦ, εὑρισκόμενον πάντοτε κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν, εἴτε ὡς συμφυὲς μέλος τῶν ὀργάνων, εἴτε ὡς ἓν τῶν κυριωτέρων στοιχείων τοῦ αἵματος καὶ τῶν ἄλλων ὑγρῶν. Ἐπειδὴ μέρος αὐτοῦ ἐκρέει ἀκαταπαύστως ἐκ τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς ἀδήλου διαπνοῆς τοῦ δέρματος καὶ τῶν πνευμόνων, διὰ τῶν οὔρων, κτλ. εἶναι ἀνάγκη νὰ εἰσαχθῇ νέα ποσότης, πρὸς ἐπανόρθωσιν τῶν τοιούτων ἀπωλειῶν. Οἱαδήποτε καὶ ἂν ᾖναι ἡ ποσότης τοῦ πινομένου ὕδατος, ὁ ἀνθρώπινος ὀργανισμὸς δέχεται μόνον ὅσον χρειάζεται διὰ τὴν διατήρησιν τῆς συνθέσεως τῶν ὑγρῶν καὶ τῶν στερεῶν, τὸ δὲ περιπλέον ἐξέρχεται ἀπὸ διαφόρους ἐκκρίσεις, καὶ πρὸ πάντων, διὰ τοῦ οὔρους καὶ τοῦ ὑδρῶτος. Ἀλλὰ μεῖζον ποσότης ὕδατος πινομένη ἐπιφέρει συνεπείας οὐχὶ μικρὸν ἐπιβλαβεῖς. Πλημμύρουσα τὸν στόμαχον, ἐντείνει αὐτὸν, καὶ διαλύουσα τὸν γαστρικὸν χυμὸν, ἐμποδίζει τὴν δραστήριον ἐνέργειαν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν εἰσαχθέντων βρωμάτων, κουράζουσα δὲ τὸν στόμαχον, δύναται ἐπὶ

τέλους νὰ φέρῃ δυσπεψίαν. Ἡ κούρασις τοῦ στομάχου δὲν διαρκεῖ πολὺ, διότι τὸ ὕδωρ, ἀπορροφούμενον ἀμέσως ὑπὸ τῶν φλεβῶν, ἐξέρχεται διὰ τῶν συνήθων ὁδῶν. Ἀλλ' ὁπωσδήποτε, ἐνταῦθα γεννᾶται αἰτία ἀτονίας· διότι τὸ ὕδωρ δὲν ἐξέρχεται ἁπλοῦν, ἀλλ' ὡς προϊὸν ἐκκρίσεως, ἐπαυξάνον ἀναλόγως τὴν ἀπώλειαν καὶ στερεῶν στοιχείων.

Ἐλάσσων ποσότης ὕδατος, μὴ δυναμένη νὰ ἐπανορθώσῃ τὰς ἀπωλείας τῶν ὑγρῶν, ἐπιφέρει ἐλάττωσιν τοῦ αἵματος καὶ τῶν ἐκκρίσεων, καὶ ἐπὶ τέλους μεγίστην δίψαν ἀνυπόφορον, τὰ μέγιστα βασανίζουσαν τὸν ἄνθρωπον. Παντελὴς δὲ στέρησις ὕδατος ἐπιφέρει τὸν θάνατον πολὺ ταχύτερον, ἢ ὅσον ἀπόλυτος στέρησις τροφῶν.

Εἰς συνήθη θερμοκρασίαν τὸ ὕδωρ ἐπιφέρει σωτήρια ἀποτελέσματα· ἀλλ' ἐπειδὴ δύναται νὰ ᾖναι προσέτι θερμότερον ἢ ψυχρότερον τοῦ δέοντος, ἐξετάζομεν τὰς περιπτώσεις ταύτας.

Εἰς τὴν θερμοκρασίαν 0ο ἢ κάτωθεν τοῦ 0ο. — Ὅταν ὁ ἄνθρωπος εὑρίσκεται εἰς συνήθη κατάστασιν, καὶ τὸ δέρμα αὐτοῦ δὲν εἶναι σκεπασμένον ἀπὸ ὑδρῶτα, ἡ εἰς τὸν στόμαχον εἰσαγωγὴ ποσότητός τινος ὕδατος, τοιαύτην ἐχοντος θερμοκρασίαν, προσβάλλει ἀμέσως τὰς παρειὰς τοῦ ὀργάνου τούτου, ἀποκαθιστᾷ λανθάνον ποσόν τι τοῦ θερμαντικοῦ αὐτοῦ, καὶ ἀφαιρεῖ μέρος τῆς θερμότητος αὐτοῦ, εἰς δὲ τὴν ἀφαίρεσιν ταύτην λαμβάνει μέρος ὁλόκληρος ὁ ὀργανισμός. Ἀλλ' ἀμέσως ἐπέρχεται ἡ ἀντενέργεια, καὶ ἡ μυξώδης μεμβράνα τοῦ στομάχου διεγείρεται. Ἐνεργεῖ δὲ ἑνταυτῷ τὸ πεπηγμένον ὕδωρ, κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς πραϋντικὸν τοῦ νευρικοῦ συστήματος τοῦ στομάχου, καὶ ἀκολούθως ὡς ἐλαφρὸν τονικὸν καὶ ὡς σωτήριον χωνευτικόν. Ἕνεκα δὲ τῶν ἰδιοτήτων τούτων ἐπιτυγχάνει πολλάκις τὸ πεπηγμένον ὕδωρ εἰς γαστραλγίας καὶ δυσπεψίας, μάλιστα ὅταν αἱ ἀσθένειαι αὗται συνοδεύονται ὑπὸ ἀτονίας, ὅπερ καὶ συνήθως συμβαίνει.

Ἀλλ' ἐάν τις καταπίῃ ψυχρότατον ὕδωρ ἢ πεπηγμένον, ἐνῷ τὸ σῶμα αὐτοῦ εἶναι περικεκαλυμμένον ὑπὸ ὑδρῶτος, τὰ ἀποτελέσματα εἶναι διάφορα, καὶ κάποτε πολὺ ὀλέθρια. Ἐνίοτε τὴν στιγμιαίαν ψύχρανσιν διαδέχεται ἀντενέργεια ἀρκούντως ἰσχυρὰ, συνωδευμένη ἀπὸ αἴσθημα εὐχαριστήσεως, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἡ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει εἰσαγωγὴ τοῦ ὕδατος ἐπιφέρει τὴν ψύχρανσιν ὁλοκλήρου τοῦ σώματος, συμβαίνουσαν ὡς ἑπομένως· ἐνῷ τὸ σῶμα εἶναι θερμὸν καὶ καλύπτεται ἀπὸ ὑδρῶτα, τὸ ψυχρότατον ὕδωρ καταπινόμενον ἀφαιρεῖ μέρος τοῦ θερμαντικοῦ ἀπὸ τῶν παρειῶν τοῦ στομάχου, μὴ συμμετέχοντος τῆς μεγάλης τοῦ δέρματος θερμοκρασίας, καὶ ἡ θερμότης, ἡ χρειασθεῖσα πρὸς διάλυσιν τοῦ πάγου, ἀφαιρεῖται ἐκ τῆς θερμότητος τοῦ δέρματος, τῆς ὁποίας ἐλαττουμένης, παύει ἡ ὑπερβάλλουσα ἔκκρισις, καὶ ἑπομένως τὸ αἷμα ἐπιστρέφει εἰς τὰ ἐντὸς, συνεπείᾳ δὲ τῆς ἐπιστροφῆς ταύτης, καταστρεφομένης τῆς ἰσορροπίας, παράγονται πληθῶραι ὑγρῶν καὶ ἐσωτερικαὶ φλεγματώσεις· νευρικὰ δὲ φαινόμενα παρατηροῦνται τότε, πόνοι τοῦ στομάχου τρισμοὶ, σπασμοὶ, συγκοπαὶ, καὶ αἰφνίδιος θάνατος Προσέτι παρετηρήθησαν ἐμφράξεις, σπασμωδικοὶ ἑμετοὶ, διάῤῥοια, δυσεντερία, σποραδικὴ χολέρα, γαστρο-εντερίτις, ὀξεῖα περιτονίτις, αἱμοπτυσία, πλευρῖτις, καὶ βρογχῖτις.

Ὑγιειναὶ δὲ παραγγέλματά εἰσι τὰ ἑπόμενα.

1. Πρόσθες εἰς τὸ ὕδωρ ξένας τινὰς οὐσίας, καὶ ἰδίως ζάχαριν ἢ ὀλίγον οἶνον.

2. Πίνε εἰς μικρὰ ῥουφήματα, καὶ φύλαττε περισσότερον καιρὸν τὸ ὑγρὸν ἐν τῷ στόματι πρὶν τῆς εἰσαγωγῆς αὐτοῦ εἰς τὸν στόμαχον.

3. Πρὶν πίῃς τὸ ὑγρὸν, εἰσάγαγε εἰς τὸ στόμα στερεόν τι, ὡς κομμάτιον ψωμίου, παξιμαδίου κτλ.

4. Ἐν τοῖς χοροῖς καὶ ταῖς συναναστροφαῖς προλαμβάνεις τὰ κακὰ ἀποτελέσματα τῆς καταπόσεως ὑγροῦ παγετώδους, πίνων ἀμέσως θερμόν τι, ὡς τεῖον, πόντζι ἢ τοιοῦτόν τι.

Ὕδωρ θερμόν. — Τοῦτο δὲν ἔχει τὰς δυσαρέσους συνεπείας τοῦ ψυχροῦ ὕδατος. Ἀποτελέσματα τούτου εἶναι τὰ ἑπόμενα. Ἐρεθίζει τὸν ὀργανισμὸν, αὐξάνει τὴν θερμότητά του, αὐξάνει τὴν κυκλοφορίαν, διεγείρει τὰς πεπτικὰς λειτουργίας, ὡς καὶ τοῦ δέρματος. Τὸ δὲ τελικὸν ἀποτέλεσμα εἶναι ὑδρὼς ἀρκούντως δυνατὸς, μάλιστα ἐὰν ὁ ποιούμενος χρῆσιν τοῦ θερμοῦ ὕδατος δὲν ἐπηρεάζηται ἀπὸ ἐξωτερικὸν ψῦχος· καὶ θεωρεῖται τοῦτο καλὸν ὑδρωτικόν.

(Ἕπεται συνέχεια.)

Περὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν Ἀσσυρίων, Βαβυλωνίων, Λυδῶν, Μήδων καὶ Περσῶν.

(Συνέχεια)

Συμβούλιον δημόσιον, ὅπου ἐξετάζονται αἱ ὑποθέσεις τοῦ Κράτους.

Ἂν καὶ ἀπόλυτος ὑπῆρξεν ἡ ἐξουσία τῶν βασιλέων τῆς Περσίας, συνεστέλλετο ὅμως εἰς τινα ὅρια διὰ τῆς συστάσεως Συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας, συγκειμένου ὑπὸ ἑπτὰ πρωτίστων ἀρχηγῶν τοῦ ἔθνους, ἀξιοσυστάτων διὰ τὴν ἱκανότητα, φρόνησιν καὶ τὸ γένος των. Τὸ Συμβούλιον τοῦτο ἔλαβε τὴν ἀρχήν του, ὅτε οἱ ἑπτὰ ἄρχοντες Πέρσαι, ἔχοντες ἀρχηγὸν Δαρεῖον τοῦ Ὑστάσπου, συνώμοσαν κατὰ τοῦ μάγου Σμέρδιος, καὶ ἐφόνευσαν αὐτόν.

Ἡ Παλαιὰ Γραφὴ σημειόνει, ὅτι ὁ Ἔσδρας ἀπεσάλη εἰς Ἰουδαίαν ἐπ' ὀνόματι καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου καὶ τῶν ἑπτὰ συμβούλων. Ἡ αὐτὴ Γραφὴ, πολὺ πρότερον, καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας Δαρείου τοῦ Ἀσσουήρου, ὅστις διεδέχθη τὸν Μάγον, μᾶς διηγεῖται ὅτι οἱ Σύμβουλοι οὗτοι ἦσαν κατὰ βάθος πεπαιδευμένοι περὶ τῆς διατάξεως τῶν νόμων, τῶν ἀξιωμάτων τοῦ Κράτους, καὶ τῶν ἀρχαίων ἐθίμων· οἵτινες ἠκολούθουν πανταχοῦ τὸν Ἡγεμόνα, ὅστις οὐδὲν ἔπραττεν, οὐδ' ἀπεφάσιζε σπουδαίαν ὑπόθεσιν, χωρὶς νὰ τοῖς συμβουλευθῇ.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο χωρίον δίδει ἀφορμὴν εἰς τινας σκέψεις, αἵτινες συντελοῦσιν εἰς τὸ νὰ γνωρίσωμεν τὸ πνεῦμα καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς κυβερνήσεως τῶν Περσῶν.

Πρῶτον ὁ βασιλεὺς Δαρεῖος, περὶ οὗ εἴπομεν, ὑπῆρξεν ὁ ἐνδοξότερος τῶν βασιλέων τῆς Περσίας, καὶ ὁ διασημότερος κατὰ τὴν σύνεσιν καὶ τὴν φρόνησιν, ἂν καὶ εἶχεν ἄλλας ἐλλείψεις. Εἰς αὐτὸν, ὡς καὶ εἰς τὸν Κῦρον, ἀποδίδουσι τοὺς πλείστους τῶν ἐξοχωτέρων νόμων, οἵτινες καὶ μετὰ ταῦτα ὄχι ὀλίγα ἔτη διετηρήθησαν, καὶ ἦσαν ἡ βάσις καὶ ὁ κανὼν τῆς κυβερνήσεως. Ὅθεν ὁ Ἡγεμὼν οὗτος, ἂν καὶ ἱκανώτατος καὶ ἀρκετὰ πεφωτισμένος, ἐνόμισεν ἐν τοσούτῳ ὅτι ἔχει ἀνάγκην συμβουλίου, καὶ δὲν ἐφοβήθη ποσῶς, προσλαμβάνων συμβοηθοὺς εἰς τὴν ἀπόφασιν τῶν ὑποθέσεων, μήπως τὸν ὑποπτεύσουν ὅτι στερεῖται φώτων· ὡς πρὸς τοῦτο δὲ ἔδειξεν ὄχι κοινὴν τοῦ πνεύματος ὑπεροχὴν, ἥτις ὑποθέτει μεγίστην νοὸς ἀξίαν. Διότι Ἡγεμὼν, ἔχων φῶτα καὶ πνεῦμα μέτριον, εἶναι τετυφωμένος εἰς τὰς σκέψεις του· καὶ ὅσῳ μικρονούστερος εἶναι, τόσῳ καὶ ἀπειθέστερος· οὗτος νομίζει, ὅτι ἀφαιρεῖ τις τὸ σέβας ἀπὸ αὐτὸν, ὅταν θέλῃ νὰ τῷ καταδείξῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν ἐννοεῖ· καὶ προσβάλλεται ὡς ὑβριζόμενος, ὅταν τις δὲν φαίνεται πεπεισμένος ἐπὶ τοῦ ὅτι, ὡς κύριος, εἶναι καὶ διορατικώτατος. Ὁ Δαρεῖος ὅμως πολὺ διαφόρως ἐσκέπτετο, ἐπειδὴ οὐδὲν ἔπραττεν ἄνευ συμβουλίου.

Δεύτερον, ὁ Δαρεῖος, ὅσον καὶ ἂν ὑπῆρξεν ἀπόλυτος, καὶ ὅσον ζηλότυπος ἠδύνατο νὰ ἦναι διὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ βαθμοῦ του, δὲν ἐνόμισε ποσῶς ὅτι προσβάλλει καὶ ἐξευτελίζει αὐτὴν, παραδεχόμενος ἐν Συμβουλίῳ, τὸ ὁποῖον, χωρὶς νὰ συμμερίζηται μετ' αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν τῆς διοικήσεως, ἥτις διαμένει πάντοτε εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἡγεμόνος, ἀλλ' ἔχον τὴν τοῦ ὀρθοῦ λόγου, περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ κοινοποιῇ αὐτῷ τὰ φῶτα καὶ τὰς γνώσεις του. Οὗτος ἦτο πεπεισμένος, ὅτι ὁ εὐγενέστερος χαρακτὴρ τῆς ὑπερτάτης ἀρχῆς, ὅταν αὕτη εἶναι καθαρὰ, καὶ δὲν ἐκπίπτῃ μήτε τῶν ἀρχῶν της μήτε τοῦ σκοποῦ της, εἶναι τὸ κυβερνᾶν διὰ τῶν νόμων, καὶ κανονίζειν ἐπ' αὐτῶν τὰς θελήσεις της, καὶ νομίζειν ἀπηγορευμένον πᾶν ὅ,τι αὐτοὶ ἐμποδίζουσι.

Τρίτον, τὸ Συμβούλιον τοῦτο, τὸ ὁποῖον συνώδευε πανταχοῦ τὸν βασιλέα, ἦτον ἀίδιον, συγκείμενον ἀπὸ τοὺς μεγαλητέρους ἄρχοντας καὶ τὰς καλλιτέρας κεφαλὰς τοῦ κράτους, οἵτινες, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἡγεμόνος, καὶ πάντοτε ἐξαρτώμενοι παρ' αὐτοῦ, ἦσαν ὡς ἡ πηγὴ τῆς δημοσίου τάξεως, καὶ ἡ πρώτη ἀρχὴ παντὸς ὅ,τι ἐγίνετο μετὰ φρονήσεως ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ κράτους. Ἀπήλλαττε δὲ τοῦτο πολλῶν φροντίδων τὸν Ἡγεμόνα, αἵτινες ἤθελον τὸν ἐπιβαρύνει ἐὰν δὲν ἀνεκουφίζετο οὕτως, καὶ διὰ τοῦτο ἐξετελεῖτο πᾶν ὅ,τι ἀπεφασίζετο. Προσέτι δὲ αὐτοῦ τὰ μεγάλα ἀξιώματα τοῦ κράτους διετηροῦντο, ἡ γνῶσις τῶν ἀληθῶν συμφερόντων του διαιωνίζετο, ἡ συνέχεια τῶν ἀρξαμένων ὑποθέσεων συνεδέετο καὶ διετηρεῖτο, καὶ αἱ δολιότητες καὶ καινοτομίαι ἠμποδίζοντο. Διότι εἰς ἓν συμβούλιον δημόσιον καὶ γενικὸν αἱ ὑποθέσεις ἐξετάζονται παρ' ἀνδρῶν ἀνυποπτων· ἅπαντες οἱ ὑπουργοὶ εἶναι ἀμοιβαίως ἐπιθεωρηταὶ πρὸς ἀλλήλους· πᾶσαι αἱ γνώσεις καὶ τὰ φῶτά των συνενοῦνται ἐπὶ τῶν δημοσίων ὑποθέσεων· πάντες ἐπίσης εἶναι ἱκανοὶ διὰ πᾶν ὅ,τι ἀπέβλεπε τὸ ὑπουργεῖον, διότι ἀναγκάζονται νὰ γνωρίζουν πάσας τὰς ὑποθέσεις, διὰ νὰ γνωμοδοτοῦν συνετῶς, ἂν καὶ περιωρισμένην μόνον ἔχοντες ἐξουσίαν ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν.

Τέταρτον καὶ τελευταῖον, οἱ συγκροτοῦντες τὸ Συμβούλιον τοῦτο ἦσαν κατὰ βάθος δεδιδαγμένοι τὰ ἔθιμα, τοὺς νόμους, τὰ ἀξιώματα, καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ βασιλείου. Δύο δέ τινα, περὶ τῶν ὁποίων ἡ Παλαιὰ Γραφὴ διηγεῖται ὅτι διετηρήθησαν παρὰ τοῖς Πέρσαις, ἠδύναντο νὰ συντελέσουν πολὺ εἰς τὸ νὰ δίδουν εἰς τὸν βασιλέα καὶ εἰς τοὺς ἀπαρτίζοντας τὸ συμβούλιόν του τὰς ἀναγκαίας γνώσεις πρὸς τὸ κυβερνᾶν. ά. Τὰ δημόσια ἐκεῖνα βιβλία, ἔνθα πᾶσαι αἱ ἀποφάσεις, πᾶσαι αἱ διατάξεις τοῦ Ἡγεμόνος, πάντα τὰ χορηγούμενα εἰς τοὺς λαοὺς προνόμια, πᾶσαι αἱ εἰς τοὺς ἰδιώτας παραχωρηθεῖσαι χάριτες ἐγράφοντο. β'. Τὰ χρονικὰ τοῦ βασιλείου, ἐν οἷς πάντα τὰ συμβάντα τῶν παρελθουσῶν βασιλειῶν, αἱ γενόμεναι μεταῤῥυθμίσεις, οἱ συστηθέντες κανονισμοὶ, αἱ ὑπὸ τῶν ἰδιωτῶν προσενεχθεῖσαι ἐκδουλεύσεις ἀνεφέροντο ἀκριβέστατα καὶ λεπτομερέστατα· χρονικὰ, φυλαττόμενα ἐπιμελῶς, καὶ πολλάκις ἀναγινωσκόμενα ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων καὶ ὑπουργῶν, ὅπως λαμβάνωσι γνῶσιν τοῦ παρελθόντος, ἰδέαν εὐκρινῆ περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ βασιλείου, ἀποφεύγωσι διαγωγὴν αὐτογνώμονα, ἀσυνεπῆ καὶ ἀσταθῆ, διατηρῶσι τὸ ὁμοιόμορφον ὡς πρὸς τὴν διαχείρισιν τῶν πραγμάτων, καὶ ἀρύωνται ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν βιβλίων τούτων τὰς ἀναγκαίας γνώσεις διὰ τὴν καλὴν τοῦ κράτους διοίκησιν.

(Ἕπεται συνέχεια.)

—○○○—

ΙΝΔΟΙ ΕΠΑΙΤΑΙ.

Ἡ Βεγγάλη ἐπροικίσθη ὑπὸ τῆς φύσεως διὰ κλίματος γλυκυτάτου καὶ εὐφορωτάτης γῆς, ἕνεκα τῶν ὁποίων ζῇ τις ἐκεῖ μετὰ μεγάλης εὐθηνίας. Ἐπειδὴ δὲ προσέτι εἰς τὸν εὐδαίμονα ἐκεῖνον τόπον ἡ εὐημερία τῶν κατοίκων οὔτε πολυτελεῖς οἰκίας ἀπαιτεῖ, οὔτε πολυδάπανα ἐνδύματα, ἀναγκαίως ἕπεται ὅτι ἡ ἀθλιότης καὶ ἡ πενία εἶναι πολὺ ὀλιγώτεραι, ἢ ὅσον εἰσὶν αὗται παρ' ἡμῖν. Καὶ ὅμως συμβαίνει ὅλον τὸ ἐναντίον. Οἱ δριμεῖς χειμῶνες παράγουσι παρ' ἡμῖν τὴν ἔξιν τῆς ἐργασίας καὶ οἰκονομίας, ἕξιν ὁλοσχερῶς ἄγνωστον ἐν Ἰνδίᾳ. Ἡ δὲ εὐκολία, μεθ' ἧς οἱ Ἀσιατικοὶ λαοὶ ἀπαντῶσι τὰς ὀλίγας ἀνάγκας αὐτῶν, τοὺς καθιστᾷ εἰς ἄκρον ἀπρονόητους, καὶ οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἀπαντᾷ τις πλειοτέραν πτωχείαν καὶ ἀθλιότητα, μεγαλητέραν δυστυχίαν καὶ ἀφόρητον ἔνδειαν. — Πτωχοκομεῖα οὐδαμοῦ τῆς Ἰν-

δίας ὑπάρχουσιν· ἀλλὰ δὲν πρέπει ἐκ τούτου νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ φιλανθρωπία εἶναι εἰς ταῦτα τὰ μέρη ἄγνωστος. Ὑπάρχουσι πολλοί, δυνάμενοι νὰ δώσωσιν ὀλίγον, καὶ ἐκεῖ ἀκόμη, ὅπου οὐδὲν ἀπαιτεῖται, πάντες δίδουσιν ἄνευ παρακλήσεων. Ἐν ταῖς ὁδοῖς οἱ Εὐρωπαῖοι δὲν ἔχουσιν ἀφορμὴν νὰ δίδωσι συχνὰ ἐλεημοσύνας, ἐπειδὴ σχεδὸν πάντοτε ἐξέρχονται διὰ φορείων ἢ ἐφ' ἁμάξης, καὶ ἐκτὸς τούτου εἰς τὰς θερμὰς τῶν τροπικῶν ἡμέρας καὶ αὐτὸ τὸ βαλάντιον τοῖς εἶναι πολὺ βαρύ· οὐχ ἧττον ὅμως δὲν ὁμοιάζουσι τὸν κακὸν πλούσιον, οὐδὲ κωφεύουσιν εἰς τὰς ἱκεσίας τῶν ἐπαιτῶν. Ὁ δὲ Βαβοὺ ἢ Σιρκὰρ ἔχει σταθερούς τινας ἰθαγενεῖς ἐπαίτας, εἰς οὓς δίδει τακτικὰ ἑβδομαδιαῖα ἢ μηνιαῖα ἐλέη, εἰς δὲ τὰς μεγάλας πόλεις οἱ πτωχοὶ καὶ ἀνάπηροι ἔρχονται ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου κατὰ πᾶν σάββατον εἰς τὴν θύραν τῶν πλουσίων καὶ λαμβάνουσι παρὰ τοῦ δουρουὰν ἢ θυρωροῦ ὀλίγα λεπτὰ καὶ ὀλίγην κατωτέρας ποιότητος ὀρυζαν. Ἀλλ' ἐν τῷ παρόντι ἄρθρῳ δὲν προτιθέμεθα νὰ ἀπασχολήσωμεν τὸν ἀναγνώστην περὶ τῶν κοινῶν τούτων ἐπαιτῶν. Ἄλλως τε δὲ, τίς δὲν γνωρίζει κατὰ βάθος τὴν παγκόσμιον ταύτην αἵρεσιν τῶν ἀναπήρων καὶ τῶν ὀκνηρῶν; Ἐν τῇ Ἰνδίᾳ ὑπάρχει ἄλλη κατηγορία καλογήρων ἐπαιτῶν, ἐπαιτῶν ἐξ ἐπαγγέλματος, καὶ ὑπερηφάνων διὰ τοῦτο τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν. Καὶ ἐν τῇ Εὐρώπῃ βεβαίως ὑπάρχουσι σφόδρα ζηλωταὶ ἀδελφοὶ ἢ καλόγηροι, εἰς ζητείαν ἐξερχόμενοι· ἀλλὰ, καί τοι τοῦ ἀποτελέσματος ὄντος τοῦ αὐτοῦ, ἡ διαφορὰ εἶναι ἀρκούντως μεγάλη μεταξὺ ἑκατέρων, ὥστε ἐλπίζομεν ὅτι κεντοῦμεν κατά τι τὴν περιέργειαν τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν, κάμνοντες αὐτοῖς γνωστοὺς τοὺς εὐλαβεῖς τῆς Ἰνδίας ἐπαίτας.

Ἐν τῇ Βεγγάλῃ οἱ ἐπαῖται οὗτοι διαιροῦνται εἰς δύο κυρίως τάξεις ἢ αἱρέσεις, τοὺς Σονιασσοὺς καὶ Βυραγούς. Οἱ πρῶτοι ἀνήκουσιν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν Μαχαδεβιτικὴν λατρείαν. Τὰ ἱερὰ βιβλία αὐτῶν ἐντέλλονται αὐτοῖς ὅτι «Δὲν πρέπει νὰ κατοικῶσι μήτε εἰς οἰκίας, μήτε εἰς ναοὺς, ἀλλὰ νὰ μένωσιν εἰς τὰ δάση ὑπὸ τὸν ἄπειρον θόλον τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὑπ' αὐτὸν νὰ μελετῶσι τὸ μεγαλεῖον τοῦ Πλάστου, καὶ νὰ θαυμάζωσι τὰ μεγαλοπρεπῆ ἔργα αὐτοῦ.» Ὁ παῖς, ὅστις εἶναι ὡρισμένος νὰ γείνῃ Σονιασσὸς, φέρει ἅμα τῇ γεννήσει τὸ σύμβολον τοῦ θεοῦ Σίβα. Ὁ ξυρὸς δὲν ἐγγίζει ποσῶς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἡ κόμη του κυματίζει ἐν ἀταξίᾳ, ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι παῖδες κτενίζονται καὶ μυροῦνται ἐπιμελῶς. Φθάνων δὲ εἰς ἡλικίαν ἀνδρὸς, ἀσπάζεται τὸν ἄγαμον βίον, καὶ δέχεται παρὰ τῆς χειρὸς τοῦ Βραμάνου τὸ μύντρα, ἤτοι μυστηριώδες σύμβολον τῆς πίστεως αὐτῶν, μίαν δορὰν αἰγάγρου καὶ ἓν χονδρὸν βαμβακερὸν ὕφασμα, χρώματος βαθέως κιτρίνου καὶ πλατὺ μέχρις ἑπτὰ ποδῶν, μὲ τὸ ὁποῖον δύναται νὰ σκεπασθῇ ὡς διὰ μανδύου. Ἡ δορὰ τοῦ αἰγάγρου εἶναι ὡρισμένη ὅπως τῷ χρησιμεύῃ ἀντὶ στρωμνῆς δι' ἀνάπαυσιν ἢ ὕπνον, τὸ δὲ ὕφασμα ὅπως καλύπτῃ τοὺς γυμνοὺς ὤμους αὐτοῦ. Ὅταν δὲ κατατριβῇ ἡ ἐλαφρὰ αὕτη ἀποσκευὴ, ὑποθέτουσι τὸν εὐλαβῆ ἀρκούντως ἐξασκηθέντα εἰς τὰς κακουχίας τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτοῦ, καὶ τῷ ἀπαγορεύεται αὐστηρῶς καὶ ὑφ' οἱανδήποτε πρόφασιν ν' ἀνανεώσῃ αὐτήν. Τὴν σήμερον εἶναι σπάνιον οἱ Σονιασσοὶ οὗτοι νὰ ἐκτελῶσι κατὰ γράμμα τὰ τῆς λατρείας αὐτῶν, ἐνῷ ἄλλοτε, ὡς λέγεται, τινὲς μεταξὺ αὐτῶν ἔμενον καθήμενοι ἀκίνητοι, καὶ βεβυθισμένοι ὡς ἐν ἐκστάσει, ἕως οὗ τὸ πνεῦμα αὐτῶν ἔλθῃ εἰς ἄμεσον μετὰ τῆς μεγάλης θεότητος κοινωνίαν, ἐνῷ ἐκ τῆς ἀναλγησίας τὸ σῶμα αὐτῶν κατέρρεεν, οὕτως εἰπεῖν, εἰς ἐρείπια, καὶ οἱ ὄνυχες αὐτῶν ἤυξανον ὡς οἱ τῶν ὀρνέων. Ἤδη δὲ προσευχὴ καὶ μελέτη ἐξέλιπον, καὶ τοὺς βλέπεις παχεῖς καὶ λάμποντας νὰ περιφέρωνται εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων, τὸ σῶμα ἔχοντες ἠλειμμένον ἐκ χρίσματος τέφρας ἢ ὤχρας, τὴν κόμην πεπλεγμένην εἰς μακρὰς ψιάθους, τὰς ὁποίας τινὲς περιτυλίσσουσι περὶ τὴν κεφαλὴν, δίκην σαρικίου. Ἐπιμελοῦνται δὲ προσέτι νὰ ζωγραφίζωσιν ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ τῶν βραχιόνων δι' ἐρυθροῦ βαθέως ἢ λευκοῦ χρώματος τὰ διάφορα ἐμβλήματα καὶ σημεῖα τοῦ Σίβα, ὡς ζωγραφίζεται ἡ τρίαινα αὐτοῦ. Ἀπαντῶσι δὲ συχνάκις τινὰς, κρατοῦντας τρίαιναν χαλκίνην, ὁμοίαν ἐκείνης, ἣν πάντα τὰ ἀγάλματα τοῦ Μαχάδου φέρουσιν εἰς τὴν χεῖρα, καὶ ἥτις ἐξέχει τῆς στέγης τῶν ναῶν. Οἱ Σονιασσοὶ εἶναι ἀναιδέστεροι καὶ ὀχληρότεροι τῶν ἐπαιτῶν. Παρετήρησα τρεῖς ἐρχομένους εἰς τὴν πόλιν δὶς τῆς ἑβδομάδος τακτικῶς. Οὗτοι εἶχον κάμει τάξιμον νὰ συνάξωσιν ὀλίγα ῥοῦπια, ὅπως κτίσωσι ναὸν, καὶ πρὸς τοῦτο ἐπολιώρκουν τὰς θύρας τῶν πλουσιωτέρων Ἰνδῶν, ἠκολούθουν αὐτοὺς πανταχοῦ μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ περιπάτου, ἐκκωφαίνοντες τοὺς πάντας μὲ τὰς ἀτελευτήτους κραυγὰς καὶ οἰμωγὰς αὐτῶν. Τὸ δὲ ἐκπλῆξάν με ἦτο, ὅτι εἶδον πόσον ἡ γενικὴ δεισιδαιμονία τοὺς ἔκαμε νὰ ἐκπληρώσουν ταχίστα τὴν εὐχὴν αὐτῶν, καὶ πόσον οἱ ὀχληροὶ οὗτοι ἱκέται περιεφρόνουν ἀτιμωρητὶ τὴν ποινὴν, τῆς ὁποίας, ὡς ἐκ τῆς ἀναιδείας αὐτῶν, ἦσαν ἄξιοι.

Οἱ Βυραγοὶ εἶναι ὀλιγώτερον ὀχληρὰ αἵρεσις. Ζῶσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν ὑπαίθρῳ, καί τοι δὲν ἀπαγορεύεται αὐτοῖς νὰ ζητήσωσι καὶ ἄλλο πλὴν τοῦ στερεώματος καταφύγιον. Τὴν κεφαλὴν διορθοῦσιν ἄλλως ἢ οἱ Σονιασσοί· διότι ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες ξυρίζουσι τὴν κορυφὴν τοῦ κρανίου. Ἀμφότερα τὰ φύλλα καλύπτονται διὰ ὑφάσματος, ὡς πράττουσιν οἱ ποιμένες μὲ τοὺς μανδύας αὐτῶν. Φέρουσι περὶ τὸν λαιμὸν μεγάλα περιδέρραια ἐκ κόκκων ξύλου Ἀμαλλάχ, ὡριμαζόντων εἰς τὰς ῥίζας τοῦ ἱεροῦ δένδρου, καὶ περιφερόμενοι δέχονται γενικῶς ἐντὸς ξηρᾶς κολοκύνθης τὴν ὀρυζαν καὶ τὰ λεπτὰ, ἅτινα ἐπαιτοῦσιν. Τοὺς ἄνδρας ἀποθνήσκοντας βάλλουσιν ὀρθοὺς ἐντὸς βαθέως τάφου καὶ ἐκεῖ τοὺς καίουσι. Τὰς δὲ χήρας αὐτῶν ἐσυνείθιζον ἄλλοτε νὰ καίωσι μετὰ τῶν συζύγων. Οἱ Βυραγοὶ, φθάνοντες εἰς ἡλικίαν, ἐκλέγουσι τὰς ἑαυτῶν συζύγους ἐξ οἱασδήποτε

φυλῆς ἀρέσκονται. Ὅθεν λέγεται ὅτι μεταξὺ τῶν γυναικῶν αὐτῶν πολλαί εἰσι κατὰ πολὺ ἀνώτεραι τῶν συνήθων γυναικῶν, λαμβανόμεναι ἐκ τάξεως, ἣν περιφρονοῦσιν αἱ προλήψεις τῆς Ἰνδίας, καὶ ἐν ᾗ αἱ γυναῖκες εἶναι προικισμέναι μέ τινας γνώσεις, καὶ ὡρισμέναι εἰς τὴν διακονίαν τῶν ναῶν. Ὁ Βυραγὸς, ἐξερχόμενος εἰς ἐπαιτείαν, φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ζεῦγος κυμβάλων ἢ μικροῦ γόγγου, καὶ περιέρχεται ψάλλων τοὺς ὕμνους Κρίονα καὶ τὰς ἐρωτικὰς περιπετείας αὐτοῦ, διὰ δὲ τῶν ἀσμάτων αὐτοῦ κατέθελγε τοὺς Ἰνδοὺς, λαμβάνων παρ' αὐτῶν ἐλεημοσύνην καὶ δῶρα.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω, ὑπάρχει καὶ ἑτέρα τάξις ἐπαιτῶν, περὶ ὧν οἱ ἀναγνῶσται δὲν ἤκουσαν ἴσως ποτὲ νὰ γίνηται λόγος. Συμβαίνει πολλάκις, καθ' ἣν στιγμὴν εὑρίσκεσαι ἀπησχολημένος εἰς τὸ ἔργον ἢ εἰς τὰς σκέψεις σου νὰ σὲ ἀποσπᾷ ἐκ τῶν μελετῶν σου φωνή τις, κατ' οὐδὲν διαφέρουσα τοῦ μυκηθμοῦ δαμάλεως. Ἐγείρεσαι τότε, κατευθυνόμενος εἰς τὸ παράθυρον, ἀντὶ δὲ τοῦ ὑποτιθεμένου τετραπόδου, βλέπεις ἄνθρωπον, παρατηροῦντα ἱκετικῶς μὲ σχοινίον περὶ τὸν λαιμὸν καὶ τείνοντα τὴν χεῖρα εἰς σημεῖον ὅτι σὲ αἰτεῖ ἐλεημοσύνην. Οὗτος ἔσχε τὴν ἀτυχίαν νὰ χάσῃ τὴν δάμαλιν αὐτοῦ, καὶ ἐπειδὴ τὸ ζῶον ἀπέθανε δεδεμένον εἰς τὸν ἀγωγέα αὐτοῦ, ἡ λατρεία αὐτοῦ τῷ ἐπιβάλλει τὴν τιμωρίαν νὰ μεταβῇ ἀπὸ θύρας εἰς θύραν, ἐπαιτῶν χωρὶς νὰ λαλῇ, ἀλλὰ μιμούμενος τὴν φωνὴν τῆς δαμάλεως, ἕως οὗ συνάξῃ οὐχὶ μόνον τὴν ἀπαιτουμένην ποσότητα ὅπως ἀγοράσῃ ἕτερον ἐκ τῶν ἱερῶν τούτων ζώων, ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις ὅπως δώσῃ ὀλίγα εἰς τοὺς Βραμάνας. Τὸ ἔθος τοῦτο ἐπενόησεν ἴσως ἡ ἐγχώριος θρησκεία, χάριν τῆς δαμάλεως, ὅπως προφυλάττῃ ἐκ τῆς κακῆς μεταχειρίσεως ἓν τόσον χρήσιμον ζῶον. Τὸ δὲ περιεργότερον εἶναι ἡ εὐκολία, μεθ' ἧς ὁ Ἰνδὸς ὑποτάσσεται εἰς τὴν ἁπλῆν ταύτην συμφωνίαν, τὴν ὁποίαν ἠδύνατο ἴσως νὰ παραβῇ τοσοῦτον εὐχερῶς.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

Η ΠΑΡΕΜΒΑΣΙΣ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥΝΙΚΟΛΑΟΥ,

(Διήγημα.)

Ἦτο θέρος τοῦ 1816. Εἰς μίαν ἀπὸ τὰς χλιαρὰς ἐκείνας νύκτας, κατὰ τὰς ὁποίας ἐν Ρωσσίᾳ ὀλιγόωρον μόνον κνέφος χωρίζει τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἀπὸ τὰ ὡραῖα πυρὰ τῆς Ἠοῦς, τρεῖς κομψοὶ καὶ ἄβροι νεανίαι τῆς Πετρουπόλεως περιεπάτουν παρὰ τὰς μεγαλοπρεπεῖς προκυμαίας τῆς πόλεως ταύτης, καπνίζοντες ὡραῖα σιγάρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ φαινόμενοι ὅτι ἐζήτουν διασκέδασίν τινα, ἣν ἐν τούτοις δὲν εὕρισκον.

— Μὰ τὸν ἅγιον Νικόλαον! εἶπεν ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν, πρῶτος τὴν σιωπὴν διακόψας. Λέγουσιν ὅτι ὁ τελευταῖος Τσάρος δὲν εἶχε γλυκυτέραν διασκέδασιν, ἢ τὸ νὰ ζητῇ ἐνίοτε τύχας ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ πόλει τῆς Μόσχας, καὶ ἤκουσα νὰ διηγῶνται περὶ τούτου πολλὰ καὶ περίεργα. Δὲν μιμούμεθα, κύριοι, καὶ ἡμεῖς τὸν αὐτοκράτορα κατὰ ταύτην τὴν νύκτα; Τίς οἶδεν. Ἴσως ὁ πάτρων τῆς Ρωσσίας πέμψῃ καὶ πρὸς ἡμᾶς χήρας νὰ παρηγορήσωμεν, ὀρφανὰ νὰ προστατεύσωμεν, καὶ καταδυναστευομένας κυρίας νὰ συνδράμωμεν, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἡμετέρου περιπάτου.

Ἡ γνώμη αὕτη ἐγένετο παραδεκτὴ, καὶ οἱ τρεῖς φίλοι δὲν ἐβράδυναν νὰ φθάσωσιν ὑπὸ τὸν πρόναον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Καζὰν, μιᾶς τῶν ἐν νεωτέρῳ ῥυθμῷ ὡραιοτέρων βασιλικῶν. Εἰς τὸ βάθος δὲ τῆς μιᾶς τῶν ἐξωτερικῶν ἀψίδων διέκριναν ἀσθενὲς φῶς, ὅπερ ἐφώτιζε μικρὸν παράθυρον, πέντε ἢ ἓξ πόδας ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ὑψηλόν. Ἐκεῖ ἀναμφιβόλως κατῴκει ὁ φύλαξ τῆς ἐκκλησίας.

Οἱ νεανίαι ἡτοιμάζοντο νὰ προχωρήσωσιν, ὅτε μορφὴ γυναικὸς ἐφάνη πλησίον τοῦ παραθύρου. Ἐσταμάτησαν τότε, καὶ, χάρις εἰς τὸ ὑπὸ τὴν ἀψίδα βασιλεῦον σκότος, ἠδυνήθησαν, ἀθεώρητοι αὐτοὶ, νὰ παρατηρήσωσιν. Ἡ αὐτὴ μορφὴ ἐκ διαλειμμάτων ἐφαίνετο καὶ ἐχάνετο. Ὀλίγον δ' ἔπειτα ἐφάνη παρὰ ταύτῃ ἑτέρα κεφαλή. Ἦτο ἡ κεφαλὴ νέου τινὸς τοῦ αὐτοῦ ἀναστήματος μὲ τὸ τῆς συντρόφου αὐτοῦ· ἀλλ' οἱ πλατεῖς ὦμοι αὐτοῦ κατεδείκνυον νῶτα ἀθλητικά.

Ὁ εἷς τῶν τριῶν φίλων ἀνέβη ἐπὶ στυλίσκου, κειμένου ὑπὸ τὸ παράθυρον. Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ εὑρέθη εἰς τὴν δικλίδα, ἥτις ἦτο κακῶς προσηρμοσμένη καὶ ἐπέτρεπεν αὐτῷ ν' ἀκούῃ τοὺς λόγους τοῦ ἐν τῷ θαλάμῳ περιπατοῦντος ζεύγους, ὅτε ὕψωνε τοῦτο τὴν φωνὴν εἰς τὸν συνήθη τόνον τῆς συνδιαλέξεως.

Περιπλέον, ἡ θέα τοῦ ἀθλίου ἐκείνου δωματίου, ὅπερ ἐφαίνετο ἐκτισμένον ἐν τῷ βάθει τοῦ τοίχου, ἤρκει εἰς κατάληψιν τῆς σκηνῆς. Δύο παιδία τεσσάρων ἕως ἑπτὰ ἐτῶν, κεκαλυμμένα μὲ ῥάκη μηλωτῆς, ἐκοιμῶντο ἐπὶ ὀλίγου ἀχύρου. Ἡ νεᾶνις ἐφόρει ἐνδύματα πένθους, καὶ πενιχρὰ μὲν, ἄλλα καθάρια. Ὁ δὲ νέος ἦτο εἷς τῶν ναυτῶν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ναυτικοῦ, ἕτοιμος νὰ μεταβῇ εἰς τὸ πλοῖον αὐτοῦ, ὡς τοὐλάχιστον τὸ ἐδείκνυεν ὁ εἰς τὸν βραχίονα ἀνηρτημένος σάκκος του, καὶ οἱ ἐπ' αὐτοῦ προσηλωμένοι δακρύβρεκτοι ὀφθαλμοὶ τῆς νέας.

Ἡ καρδία τοῦ φιλοπράγμονος νεανίου συνεκινήθη εἰς τοῦτο τὸ θέαμα. Ἀλλὰ, μὴ θέλων νὰ ταράξῃ τὴν φαιδρότητα τῶν φίλων αὐτοῦ, προσκαλῶν ἢ διακοινῶν αὐτοῖς τὰ ὅσα εἶδεν, ἐπήδησεν ἐλαφρῶς εἰς τὴν βάσιν τοῦ λίθου, ὅπερ τῷ ἐχρησίμευσεν ὡς στήριγμα.

— Ἂς ἐξακολουθήσωμεν τὸν περίπατον ἡμῶν, τοῖς εἶπε, προσποιούμενος τὴν ἀδιαφορίαν τῶν πλουσίων ἐκείνων, οἵτινες δὲν ἐννοοῦσι τὰς τῶν ἄλλων δυστυχίας. Κλαίουσι πολλοὶ, ἄλλοι δὲ δὲν ἔχουσι τὸν καιρὸν νὰ τοὺς οἰκτείρωσιν.

Οἱ τρεῖς νεανίαι ἀπεμακρύνθησαν, πλάττοντες διάφορα σχέδια διασκεδάσεων καὶ διαφόρους σχολιο-

σίας, ὅπως ἀποφύγωσι τὰς νυκτερινοὺς περιπόλους, ἢ καὶ, ἐν ἀνάγκῃ, ἀντιστῶσι πρὸς αὐτούς. Τοῦτο καὶ ἔγεινε· διότι μετ' οὐ πολὺ περιπλεχθέντες πρός τινας μεθύσους, βραδύναντας ἐπίσης ἔν τινι σκοτεινῇ ὁδῷ, κατελήφθησαν αἴφνης ὑπὸ ἀποσπάσματος περιπόλων· ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ὁ πρῶτος τῶν τριῶν φίλων, ἐκ τοῦ σκότους ὠφελούμενος, ἀπεχωρίσθη τῶν συντρόφων αὐτοῦ, καὶ ἀμεριμνῶν ὅλως περὶ αὐτῶν, ἐπέστρεψε πρὸς τὴν πτωχικὴν κατοικίαν, τὴν ὁποίαν πρὸ ὀλίγου κατέλιπεν.

Ἐπανήρχετο, ἐλαυνόμενος ὑπὸ τοῦ πόθου τοῦ νὰ φανῇ ὠφέλιμος πρὸς τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας, τῶν ὁποίων τὰς ἀτυχίας δὲν εἶδε μὲν εἰσέτι καλῶς, ἀλλ' ἐμάντευσεν ἡ καρδία του.

Ἐνῷ ὁ ἄγνωστος ἐτοποθετεῖτο ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ στύλου, ὅστις τῷ ἐχρησίμευεν ὡς σκοπιά, ἡ λύσις τοῦ μικροῦ δράματος ἤγγιζεν εἰς τὸ τέλος της. Ὁ ναύτης, σπογγίσας τὰ δάκρυα διὰ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἐπέρασε τὸν σάκκον ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τῶν ὤμων, καὶ ἐπροσπάθει, ἀπομακρύνων ἐλαφρῶς τὴν νεάνιδα, ἥτις ἔκλαιεν ἐπὶ τοῦ στήθους αὐτοῦ, νὰ δέσῃ τοὺς ἱμάντας τοῦ σάκκου ὑπὸ τὸν ἕτερον βραχίονα.

— Ἄφες με ν' ἀπέλθω, ἔλεγεν ὁ ναύτης· θὰ ἐπιβιβασθῶμεν εἰς Κρονστὰδ πρὶν ἡ χαράξῃ ἡ αὐγὴ, καὶ ἔχω νὰ κάμω τριῶν λευγῶν δρόμον. Δὲν μὲ τρομάζει ἡ περιμένουσά με ποινὴ ἂν βραδύνω· ὦμοι ὡς οἱ ἰδικοί μου ἀντέχουσιν εἰς τὸ κνοῦτον· ἀλλὰ πικρότεροι τοῦ κνούτου εἶναι δι' ἐμὲ αἱ ἐπιπλήξεις τοῦ πρωρέως μας. Ὁ πρωρεὺς ἡμῶν εἶναι καλὸς ἄνθρωπος, καὶ θλίβεται πάντοτε, ὁσάκις περιέλθῃ εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ μεταχειρισθῇ τὸ κνοῦτον... Τάλαινα Αἰκατερίνη! προσέθηκεν ὁ ναύτης, ἀφήσας νὰ πέσῃ ἐν θερμὸν δάκρυ ἐπὶ τῆς ξανθῆς κεφαλῆς τῆς νεάνιδος, εἰς πόσην ἆρά γε ἔνδειαν σὲ ἀφίνω;... Ἔχεις νὰ θρέψῃς δύο παιδία, καὶ ἀντὶ παντὸς ἄλλου, δὲν ἔχομεν παρὰ τὰς μικρὰς ταύτας οἰκονομίας μου.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ ἄγνωστος παρετήρησεν ὀλίγα ρούβλια, στίλβοντα εἰς τὸ ἀσθενὲς φῶς τοῦ λύχνου. Ἦσαν αἱ μικραὶ οἰκονομίαι τοῦ ναύτου, ὡς εἶπεν ὁ ἴδιος, καὶ ἦσαν ὅλη ἡ περιουσία τῆς οἰκογενείας.

— Ὁ Θεὸς θὰ εὐσπλαγχνισθῇ ἡμᾶς, Πέτρε μου, καὶ θὰ μαλάξῃ τὴν καρδίαν τοῦ γραμματέως τῆς Αὐτοῦ Σεβασμιότητος. Δὲν θέλει βεβαίως μᾶς διώξει ἀπὸ τῆς κατοικίας ταύτης, ὅπου πρὸ ὀλίγου ὁ πατήρ μου ἀφῆκε τὸν τελευταῖον στεναγμόν. Καὶ ὅμως ἡ ἐκκλησία ἔχει ἀνάγκην φύλακος, καὶ τοῦτο δὲν δύναται νὰ πράξῃ νέα μόλις δεκαοκταέτις. Ἄ! Πέτρε, ἐὰν δὲν ἐνεγράφεσο ἐκουσίως εἰς τὸ ναυτικὸν, ὁ γραμματεὺς ἤθελε μᾶς στεφανώσει, καὶ σὺ θὰ διεδέχεσο τὸν πατέρα μου...

Ὁ ναύτης ἔκαμε σημεῖον ἀνυπομονησίας.

— Γνωρίζω καλῶς, ἐξηκολούθησεν ἡ Αἰκατερίνη, ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προΐδῃ τις τοῦτο, καὶ ὅτι ἐπώλησας τὴν ἐλευθερίαν σου διὰ νὰ περιθάλψῃς τὴν γηραιὰν μητέρα σου, ἥτις ἀναπαυθεῖσα ἐν Κυρίῳ οὐδεμιᾶς πλέον περιθάλψεως ἔχει ἀνάγκην. Ἀλλὰ μὴ ὁμιλῶμεν πλέον περὶ τοῦ τί ἠδύνατο νὰ συμβῇ, ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν ἤθελε νὰ μᾶς δοκιμάσῃ. Μετὰ τρία ἔτη θὰ ἦσαι ἐλεύθερος, καὶ ἐὰν ἡ δυστυχία καὶ ἡ ἔνδεια δὲν μὲ καταβάλωσιν ἕως τότε, ἐμὲ καὶ τὰ πτωχὰ αὐτὰ ἀδελφιά μου, θὰ μ' ἐπανεύρῃς ἐν τῇ ἐπιστροφῇ σου πιστήν. Ἀλλὰ θὰ ζήσω ἕως τότε, ἀκριβέ μου Πέτρε;

Ὁ νέος ναύτης ἐκίνησε τὰς χεῖρας, καὶ ἐκτύπησε τὸν πόδα ἐν τῇ ὁρμῇ τῆς ἀπελπισίας αὐτοῦ.

— Πόσον πάσχω, Θεέ μου! ἀνέκραξεν.

Ἡ Αἰκατερίνη ἐπέρασε τοὺς δύο βραχίονάς της περὶ τὸν λαιμὸν τοῦ μνηστῆρος αὐτῆς, καὶ ἀμφότεροι ἀνεστέναξαν κλαίοντες.

Πόσαι στιγμαὶ ἆρά γε παρῆλθον ἐν τῇ θέσει ταύτῃ, καὶ πόσα δάκρυα ἔχυσαν ἄφωνοι οἱ δύο ἐραστάι; Ὑπάρχει ἆρά γε ἄλλο τι σκληρότερον τοῦ χωρισμοῦ δύο ψυχῶν, αἵτινες ἀμοιβαίως λατρεύονται;..

Ὁ Πέτρος πρῶτος ὡς ἀπὸ ληθάργου ἀνένηψεν. Ἀπώθησε μετὰ σπουδῆς τὴν Αἰκατερίνην, ἐσπόγγισε διὰ τῆς χειρὸς τὸ δακρύβρεκτον πρόσωπον αὐτοῦ, ἐναπέθηκεν ἓν τελευταῖον φίλημα ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς νεάνιδος, καὶ ἔσπευσε νὰ ἐξέλθῃ τοῦ δωματίου.

Ὁ ἄγνωστος, κεκρυμμένος ὄπισθεν μικρᾶς ἀψῖδος, τὸν εἶδε ν' ἀπομακρυνθῇ κλονιζόμενος. Ἔπειτα ἔῤῥιψεν ἓν τελευταῖον βλέμμα ἐπὶ τοῦ ἐλεεινοῦ δωματίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπῆλθε τάφου σιγή. Ἡ Αἰκατερίνη ἦτο γονυπετὴς καὶ ἐφαίνετο λειποψυχοῦσα, ἤ, ὀρθότερον εἰπεῖν, βεβυθισμένη εἰς θερμὴν δέησιν. Τῷ ὄντι, ἀπηυθύνετο πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις πορηγορεῖ καὶ ἐγκαρδιόνει τοὺς πάσχοντας. Ἔπειτα δὲ ἐγερθεῖσα, ἀνέκραξε μετά τινας στιγμὰς σιωπῆς.

— Εἴθε ὁ προστατεύων τὴν Ῥωσσίαν καὶ τοὺς ναύτας αὐτῆς ἅγιος Νικόλαος νὰ ἐπαγρυπνῇ ἐπὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις μετ' ὀλίγον θὰ φέρῃ πᾶν ὅ,τι ἀγαπῶ ἐπὶ τῆς γῆς.

— Ἀμήν! ἐψιθύρισαν τὰ χείλη τοῦ ἀγνώστου. Ἔπειτα δὲ λαβὼν οὗτος σημειωματάριον ἐκ τοῦ θύλακος αὐτοῦ, ἔγραψεν ἐν τῷ σκότει δύο λέξεις καὶ προσέθηκεν.

— Ὁ Νικόλαος, καλὴ κόρη, σοῦ εἰσήκουσεν.

Εἶπε τὰς τελευταίας λέξεις, καὶ ἔγεινεν ἄφαντος. Ὀλίγον δὲ ὕστερον βαθεῖα σιωπὴ ἐβασίλευεν ὑπὸ τὸν πρόναον καὶ τὰ περιξ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Καζάν. Ἡ Αἰκατερίνη συνεμερίσθη τὴν ἐξ ἀχύρων στρωμνὴν τῶν μικρῶν ἀδελφῶν αὐτῆς, καὶ εἰς τὰς μονήρεις ὁδοὺς τῆς Πετρουπόλεως ἀντήχει μόνον τὸ ταχὺ βῆμα τοῦ νέου ἀγνώστου.

Τὴν ἐπαύριον, καθ' ἣν ὥραν ὁ γραμματεὺς τῆς Αὐτοῦ Σεβασμιότητος ἐσχόλαζε συνήθως ἀπὸ τὰς πολυαρίθμους αὐτοῦ ἐργασίας, ἦλθεν εἰς τὰ δώματα αὐτοῦ ἡ Αἰκατερίνη μὲ δακρυβρέκτους εἰσέτι τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἀκολουθουμένη ὑπὸ τῶν μικρῶν ἀδελφῶν αὐτῆς, οἵτινες ἔκλαιον ἐπίσης, διότι ἔβλεπον κλαίουσαν τὴν καλὴν ἀδελφὴν αὐτῶν.

Ἡ τάλαινα κόρη! Οὐδεμίαν εἶχε πεῖραν τοῦ κόσμου, καὶ ἐκ προοιμίων ὑπετάσσετο εἰς τὰς αὐστηρὰς διαταγάς, τὰς ὁποίας περιέμενε νὰ λάβῃ. Ἀνέ-

θηκα πάσας τὰς ἐλπίδας μου εἰς τὸν Θεὸν, διενοεῖτο· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Ὕψιστος δὲν δύναται νὰ θέλῃ τὰ ἀδύνατα, καὶ ἀδύνατον βλέπω νὰ μοὶ δοθῇ ἡ θέσις τοῦ φύλακος τῆς ἐκκλησίας.

Καὶ ὅμως ἡ Αἰκατερίνη ἠπατᾶτο. Τὰ παρ' ἀνθρώποις φαινόμενα ἀδύνατα δὲν εἶναι τοιαῦτα καὶ παρ' ἐκείνῳ, ἐκ τῆς παντοδυναμίας τοῦ ὁποίου ἐξαρτῶνται αἱ ἀνθρώπιναι τύχαι. Ὁ γραμματεὺς ἦτο σοβαρός τις γέρων, οὗτινος τὸ ἀσκητικὸν ἦθος ἐνέπνεε φόβον μᾶλλον ἢ ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς ἐξαρτωμένους ἐκ τῶν διαταγῶν αὐτοῦ.

Ἡ ὀρφανὴ περιέμενεν ἐπί τινας στιγμὰς εἰς τὸν ἀντιθάλαμον τοῦ γραμματέως, ὅπου ὀλίγον ἔπειτα εἰς ὑπηρέτης, πλουσίως ἐνδεδυμένος, τῇ ἀνήγγειλεν, ὅτι ἡ Αὐτοῦ Πανοσιότης ηὐδόκει νὰ τὴν ἴδῃ. Εἰς τὰς λέξεις ταύτας σφοδρὰ φρικίασις διῆλθεν ὅλον αὐτῆς τὸ σῶμα, καὶ περίτρομος ἐπροχώρησεν εἰς τὰ δωμάτια τοῦ γραμματέως. Ἀλλὰ πόσον ἐξεπλάγη ὅτε, ἀντὶ τῆς αὐστηρᾶς καὶ ἀλαζόνος δεξιώσεως, ἣν προσεδόκα, εἶδε τὸν γέροντα ἐγερθέντα τοῦ θρανίου αὐτοῦ ὅπως τὴν δεχθῇ, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου οἱ ἐρρυτιδωμένοι χαρακτῆρες αὐτοῦ προσεπάθουν νὰ λάβωσι γλυκεῖαν τινὰ ἔκφρασιν, ἥτις ὅμως, μεθ' ὅλας ταύτας τὰς προσπαθείας, δὲν ἐφαίνετο εἰς τὰς ρυτίδας ἐκείνας, τὰς ὁποίας ἐσχημάτισεν ἡ πολυχρόνιος ἕξις τῆς φυσιογνωμίας αὐτοῦ.

Ἡ Αἰκατερίνη προσελθοῦσα ἠσπάσατο τὴν δεξιὰν τοῦ γέροντος.

— Τέκνον μου, τῇ εἶπεν ἐκεῖνος, προσπαθήσας νὰ μειδιάσῃ μειλίχιον, ἡ αὐτοῦ Σεβασμιότης ὁ ἡμέτερος Ἱεράρχης, κατανυχθεὶς ἐκ τῆς θέσεώς σου καὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ ἀγαθοῦ πατρός σου, ὅστις ὑπῆρξεν εἷς τῶν πιστοτέρων ἡμῖν οἰκετῶν, ἡ Αὐτοῦ Σεβασμιότης, λέγω, ἐπέτρεψεν ἐν τῇ ἀγαθότητι αὐτῆς, νὰ ἐξακολουθῇς ἔχουσα τὴν θέσιν τοῦ πατρός σου, ἀλλὰ μὲ τὴν παραγγελίαν νὰ λάβῃς ἀμέσως σύζυγον, ὅστις νὰ ἐκπληροῖ τὰ τῆς θέσεως ταύτης χρέη. Καὶ ἐπειδὴ διενοούμην, προσέθηκεν ὁ γέρων μετά τινας στιγμὰς δισταγμοῦ, ὅτι ἡ θέσις αὕτη ἔμελλε νὰ χορηγηθῇ εἰς τὸν κανδηλάπτην Γυττὸρρ, εἰς ὃν σχεδὸν τὴν εἶχον ὑποσχεθῆ, ἀπεφάσισα νὰ διορθώσω τὸ πρᾶγμα, δίδων σοι αὐτὸν εἰς σύζυγον. Εὐχαρίστησον λοιπὸν κατὰ πρῶτον τὸν Ὕψιστον καὶ ἔπειτα τὴν Αὐτοῦ Σεβασμιότητα, διὰ τὴν ἔκτακτον προστασίαν, ἥτις σοὶ γίνεται.

Ἡ δύστηνος Αἰκατερίνη οὐδὲ λέξιν συνήρθρωσεν. Οἱ ἀποφασιστικοὶ, οὗτοι λόγοι ἐπάγωσαν τὴν καρδίαν της. Ἕως πρὸ ὀλίγου ἡ ἐκ τοῦ ἀποχωρισμοῦ τοῦ ναύτου λύπη της καὶ ἡ ἀβεβαιότης τοῦ μέλλοντος αὐτῆς τὴν κατέθλιβον. Νέα ἤδη βάσανα προσετίθεντο εἰς τὰς τόσας ὀδύνας αὐτῆς. Ἐν τούτοις, κλίνασα τὴν κεφαλὴν ἐνώπιον τοῦ γέροντος, ἠσπάσατο τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, καὶ χωρὶς νὰ εἴπῃ τι, ἢ νὰ προσεπιφέρῃ παρατήρησίν τινα εἰς τοὺς λόγους του, ἐξῆλθε καὶ βαρυαλγὴς κατηυθύνθη εἰς τὴν κατοικίαν της.

— Πέτρε, Πέτρε, ποῦ εἶσαι; ἔλεγε καθ' ὁδὸν μονολογοῦσα. Διατὶ νὰ καταγραφῇς εἰς τὸ ναυτικόν; Ἂν ἦσο ἐδῶ, θὰ ἤμεθα τώρα εὐτυχεῖς, ἐν ᾧ τώρα... Ἀλλὰ τί λέγω, Θεέ μου! Ὁ Γυττὸρρ λοιπὸν μοὶ ὁρίζεται σύζυγος; Καὶ ἐὰν ἐπιστρέψῃ ὁ Πέτρος καὶ ἴδῃ ὅτι δὲν τῷ ἔμεινα πιστή; Ἅγιε Νικόλαέ μου, λυπήσου με.

Παρὰ τὴν θύραν τοῦ δωματίου ἄγνωστός τις τὴν περιέμενεν. Ἅμα δὲ ἰδὼν, τῇ ἐνεχείρισεν ἓν δέμα καὶ μικρὸν ἐπιστόλιον, καὶ χωρὶς νὰ εἴπῃ λέξιν, ἀνεχώρησεν εὐθύς.

Ἡ Αἰκατερίνη ἤνοιξε μετὰ σπουδῆς τὸ γραμμάτιον, καὶ ἀνέγνωσε τὰς τρεῖς ταύτας λέξεις« Ἐξαγορὰ τοῦ Πέτρου.» Τὸ δέμα περιεῖχε δισχίλια ρούβλια.

Ζάλη χαρᾶς κατέλαβε τὴν νεάνιδα. Ἔδραμεν ἀμέσως εἰς τὸν λιμένα, ἐζήτησε πλοιάριον γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ, καὶ ὑπεσχέθη πλουσίαν ἀμοιβὴν εἰς τοὺς κωπηλάτας, ἐὰν κατώρθουν πρὸ τῆς ὁρμῆς τῆς παλιρροίας νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ Κρονστάδ. Οἱ λόγοι αὐτῆς δὲν ἦσαν κενοί. Ἔδειξε χρυσᾶ τινα ρούβλια καὶ τὸ δίζυγον πλοιάριον ἐφάνη πετῶν εἰς τὸν ἀέρα.

Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν εἶχε δώσει εἰσέτι τοῦ ἀπόπλου τὸ σύνθημα, ἀλλ' ἅπαν τὸ πλήρωμα ἦτο ἐπ' αὐτοῦ, καὶ αἱ ἑτοιμασίαι ἤρχισαν ἤδη, ὅτε ἡ Αἰκατερίνη ἔφθασεν εἰς τὴν πρύμνην του. Ἐζήτησε νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τὸν πλοίαρχον. Ἐπειδὴ δ' ἐκεῖνος ἦτο ἐνησχολημένος, ἀξιωματικός τις ἔστερξε φιλοφρόνως νὰ τῇ δώσῃ ἀκρόασιν.

— Ἡ νέα αὕτη παραφρονεῖ, εἶπεν οὗτος, ὅτε ἤκουσε τὸ αἴτιον τοῦ διαβήματος τῆς Αἰκατερίνης. Ἔπειτα δὲ στραφεὶς πρὸς ταύτην.

— Φίλη μου, προσέθηκεν, εἶναί ποτε δυνατὸν ν' ἀπαλλαγῇ εἷς ναύτης καθ' ἣν στιγμὴν τὸ πλοῖον εἶναι ἕτοιμον δι' ἀπόπλουν; Οἱ κατάλογοι τοῦ πληρώματος χθὲς ὁριστικῶς ἐγράφησαν. Ὅ,τι ζητεῖς, σοὶ ἐπαναλαμβάνω, εἶναι ἀδύνατον . . .

— Σταθῆτε, εἶπεν ὁ πλοίαρχος ἐπελθών. Μόλις πρὸ τριῶν ὡρῶν ἔλαβον περὶ αὐτοῦ διαταγὰς ἐκ τοῦ ναυαρχείου. Ἐὰν ὁ Πέτρος δύναται νὰ πληρώσῃ τὰ δι' ἐξαγορὰν ἑαυτοῦ ἀπαιτούμενα ποσὰ, ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης εἶναι ἐλεύθερος.

Ἡ εὐτυχία ἐμέθυσε τὴν καρδίαν τῆς ξανθοπλοκάμου νεάνιδος. Κατέβη εἰς τὸ ἀκάτιον, βασταζομένη ὑπὸ τοῦ Πέτρου, εἰς ὃν τὰ συμβαίνοντα ἐφαίνοντο ὄνειρον.

Ἐπανῆλθον ἀμφότεροι εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου, πρὸς ἐντελῆ συμπλήρωσιν τῆς χαρᾶς τοῦ νέου ζεύγους, εὗρον ἕνα τῶν ἰδιαιτέρων γραμματέων τῆς Αὐτοῦ Σεβασμιότητος, ὅστις ἐπληροφόρησεν αὐτοὺς, ὅτι ὁ Σεβασμιώτατος Ἱεράρχης ἀπεδοκίμαζε τὸν μετὰ τοῦ Γυττὸρρ γάμον τῆς Αἰκατερίνης, καὶ ἄφινεν αὐτὴν ἐλευθέραν εἰς τὴν ἐκλογὴν αὐτῆς. Προσέθηκε δὲ ὅτι ἡ Αὐτοῦ Σεβασμιότης ἤθελεν εὐλογήσει αὐτοπροσώπως τοὺς δύο συζύγους.

Ὁ Πέτρος καὶ ἡ Αἰκατερίνη ἐνόμιζον ὅτι εἶναι ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν ἀγαθοῦ τινος πνεύματος. Τὸ μυστικὸν τῆς ἀνελπίστου εὐδαιμονίας αὐτῶν τοῖς ἔμεινε διὰ παντὸς ἀνεξήγητον· ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ

Αἰκατερίνη καὶ ὁ ἐξαίρετος σύζυγος αὐτῆς ἔχουσιν ἰδιαιτέραν ὅλως εὐλάβειαν πρὸς τὸν προστάτην τῶν ναυτῶν καὶ τῆς Ῥωσσίας ἅγιον Νικόλαον.

Ἂν ὁ τὴν προτεραίαν ἄγνωστος δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος αὐτοκράτωρ Νικόλαος, δὲν γνωρίζομεν καὶ ἡμεῖς ποῦ ἀλλοῦ ν' ἀποδώσωμεν τὸ θαῦμα, ὅπερ τόσον αἰφνιδίως μετέβαλε τὴν δυσπραγίαν τῆς οἰκογενείας ταύτης εἰς ἐντελῆ ὀλβιότητα, οὐδαμῶς ἔκτοτε ἀλλοιωθεῖσαν.

(Κατὰ τὸ Γαλλικόν.)

Γ. ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ.

ΓΝΩΜΑΙ.

Ὁ ἄσωτος εἶναι μωρὸς, ὅστις, ἀνάπτων τὸν λύχνον του ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ, δὲν ἔχει πλέον ἔλαιον διὰ τὴν νύκτα.

Δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ὁμιλῶμεν περὶ ὅσων ἀγνοοῦμεν, καὶ πρέπει νὰ ὁμιλῶμεν ὀλίγον περὶ ὅσων γινώσκομεν.

Ὁ πόλεμος εἶναι δίκη, καταστρέφουσα καὶ αὐτοὺς τοὺς κερδίζοντας.

Οἱ ἄνθρωποί εἰσιν ὡς οἱ οἶνοι· γηράσκοντες οἱ μὲν καλοὶ ἀποβαίνουσι καλλίτεροι, οἱ δὲ κακοὶ ὀξυνίζουσιν.

Μάνθανε παρὰ τοῦ ἀμαθοῦς ν' ἀποφεύγῃς τὰ πραττόμενα παρ' αὐτοῦ σφάλματα.

Ὁ χρυσὸς δὲν ἀνήκει εἰς τὸν φιλάργυρον, ἀλλ' ὁ φιλάργυρος εἰς τὸν χρυσόν του.

Ἡ ὑποκρισία εἶναι ἡ κλεὶς τοῦ ᾅδου.

Οἱ μὲν ἰχθῦς τῇ σιωπῇ, οἱ δὲ λαοὶ τῷ θορύβῳ ἁλίσκονται.

Ἡ μεταξὺ σοφοῦ καὶ φιλοσόφου διαφορὰ εἶναι ὅτι ὁ μὲν φιλόσοφος γινώσκει, ὁ δὲ σοφὸς πράττει.

Μωρὸς ἐν μεγαλείῳ ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ ἐπὶ λόφου ἱσταμένῳ, ᾧ ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐκείνου μικρὸς μὲν δοκεῖ ὁ κόσμος, μικρὸς δὲ καὶ αὐτὸς δοκεῖ τῷ κόσμῳ.

Σχολαστικότης ἐστὶν ἡ πραγματικότης τῆς ἀμαθείας, τῇ ματαιότητι τοῦ γινώσκειν συνεζευγμένη.

ΑΙΘΙΟΠΙΚΑ ΓΝΩΜΙΚΑ ΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ.

Δὲν ἔχουσιν ἵππον ὅσοι φοροῦσι πτερνιστῆρας.

Ἀνάρτα τὸ κάνιστρόν σου ἕως ἐκεῖ ὅπου ἡ χείρ σου τὸ φθάνει.

Κάθε ξύλον εἶναι ξύλον, ἀλλ' ἀπὸ τὸ μ α π ο ὺ (ἄσημον ξύλον) μαόνι δὲν γίνεται.

Ὁ φρύνος δὲν ἔχει ὑποκάμισον καὶ θέλεις νὰ φορῇ ἐσώβρακον;

Ἡ λέπρα λέγει ὅτι σὲ ἀγαπᾷ, ἀλλὰ διὰ νὰ σοῦ τρώγῃ τὰ δάκτυλα.

Αἱ ὑποθέσεις τοῦ ἐριφίου δὲν ἀποβλέπουσι τὸ πρόβατον.

Ὁ θέλων νὰ κλωσσήσῃ, ἂς κλωσσήσῃ τοῦ σπητιοῦ του τὰ αὐγά.

Τὸ ὑπόδημά σου γνωρίζει ἂν ἦναι τρυπημέναι αἱ κάλτσαι σου.

Κάθε φαγητὸν τρώγεται, ἀλλὰ κάθε λόγος δὲν λέγεται.

Ὁ καθεὶς ἠξεύρει τί βράζει ἡ χύτρα του.

Ὁ σκύλος ἔχει τέσσαρας πόδας, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ πάρῃ τέσσαρας δρόμους διὰ μιᾶς.

Εὔκαιρος σάκκος δὲν στέκει ὀρθός.

Ὁ μὴ θέλων ψύλλους ἂς μὴ παίζῃ μὲ σκύλους.

Ὁ καλὸς πετεινὸς ψάλλει εἰς κάθε ὀρνιθῶνα.

Δὲν πίνω ἐγὼ τέϊ διὰ τὸν ἰδικόν σου πυρετόν.

Ἀναχωρεῖς χωρὶς λύπην; λοιπὸν θὰ ἐπιστρέψῃς.

Ἐὰν οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶχον τὸν στεναγμὸν, θὰ ἐπνίγετο ὁ κόσμος.

Γ. ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

ΕΙΣ ΔΥΟ ΜΑΡΙΑΣ.

Ναί! ἠσθάνθην στιγμὰς εὐτυχίας,
ὦ γλυκεῖαι Μαρίαι, κοντά σας,
εἰς τὸ βάθος κρατῶν τῆς καρδίας
τὸ γλυκὺ ὄνομά σας!

Καίουν, καίουν τὰ χείλη μ' ἀκόμα,
θέρμη τρέχει τὸ σῶμά μου ὅλον,
Λάμπει ἔτι τὸ νέον σας ὄμμα,
ὡσεὶ ἄστρον λαμπρὸν, φωτοβόλον.

Τόπους ξένους ἂν θέλω πατήσει,
ἂν διέλθω ἀξένους θαλάσσας,
ὦ! δὲν θέλω ποτὲ λησμονήσει
τὸ γλυκὺ φίλημά σας!

Ὦ χαρᾶς ἀνεπίστροφος ὥρα!
Ὦ ἀγγέλων στιγμαὶ παραδείσου!
Λυπηρὰ βλέπω πέριξ μου τώρα,
καὶ τὰ πάντα μοὶ λέγουν λυπήσου . . .

Ἐκ καρδίας σᾶς στέλλω τὸ χαῖρε,
πικρίας δέπας σύνωφρυς πίνω.
Χρυσαῖ ἦσαν μὲ σᾶς αἱ ἡμέραι
Φεύγω πλὴν, σᾶς ἀφίνω!

Σᾶς ἀφίνω, ὦ Μαρίαι, δακρύων,
κ' ἡ καρδία μου πάσχ' ἐν ὀδύνῃ,
τὸ πᾶν ἄχαρι βλέπω καὶ κρύον,
φεῦ! ἀπῆλθεν ἡ πρίν μου γαλήνη!

Τ' ὄνομά μου ὦ! μὴ λησμονῆτε,
ζῆτε, ζῆτε, παντοῦ χαρμοσύνως,
πλὴν γελῶσαι ἐνίοτ' εἰπῆτε
ἦτο φίλος κ' ἐκεῖνος . . . .

Τόπους ξένους ἂν θέλω πατήσει,
ἂν διέλθω ἀξένους θαλάσσας,
ὦ! δὲν θέλω ποτὲ λησμονήσει
τὸ γλυκὺ ὄνομά σας,
τὸ γλυκὺ φίλημά σας!

ΚΛΕΑΝΘΗΣ Ι. ΠΑΠΠΑΖΟΓΛΟΥ.

ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ.

— Τί ζητεῖς, κόρη,
μόν' εἰς τὰ ὄρη;
Θύελλα ποία
σ' ἔφερ' ἀγρία;
Καὶ δὲν φοβεῖσαι,
μὴ κυνηγῆσαι
ἀπὸ κανένα σου ἐραστήν;

— Τὴν ἐρημίαν
παρηγορίαν
παραιτημένη
κόρη προσμένει.
Φεῦ, ὁ καλός μου,
τὸ φῶς τοῦ κόσμου,
μὲ ὑπωπτεύθη τόσον πιστήν!

Καὶ μὲ ἀφίνει,
καὶ τώρα σβύνει
καὶ ἡ ζωή μου,
καὶ ἡ πνοή μου,
σ' τὰ χείλη μένει·
ἀπηλπισμένη
ἀπὸ τὸ φῶς μου τί καρτερῶ;

Φίλον μου νέον
δὲν θέλω πλέον.
Ἂν τις θελήσῃ
νὰ μ' ἐνοχλήσῃ,
χείμαρρον ἔχω,
ἐκεῖ προστρέχω,
ἐκεῖ τὸν τάφον μου νὰ εὑρῶ.

Ἐγὼ ἐκεῖνον
ζητῶ μὲ θρῆνον.
Ἐκεῖνον μόνον
ζητῶ μὲ πόνον.
Δὲν τὸν εὑρίσκω . . .
καὶ ἀποθνήσκω,
ὡς τρυγὼν ἔρημος πλὴν πιστή.

— Κόρη, ὡραῖα
εἶσαι καὶ νέα·
ἔχεις καρδίαν
ζωῆς ἀξίαν·
παῦσαι τὸν θρῆνον·,
ἄφες ἐκεῖνον,
εἶσαι κ' εἰς ἄλλον ἀγαπητή.

— Δέξαι με κῦμα,
καὶ γένου μνῆμα
δυστυχισμένης,
κατατρεγμένης . . .
Τίς μὲ ἁρπάζει;
τίς μὲ βασταζει;
αὕτη δὲν εἶναι χεὶρ ἐραστοῦ.

— Ἔλα καλή μου,
φῶς καὶ ζωή μου.
Νὰ, ὁ καλός σου
εἶναι ἐμπρός σου.
Ῥίψον ἓν βλέμμα,
ἄλλως τὸ αἷμα
θὰ μαρτυρήσῃ περὶ αὐτοῦ.

ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ.

Αἰνίγματα.

Μυστήριον τὸ αἴνιγμα, μυστήριον κ' ἡ λύσις,
μυστήρια σοὶ ἐξηγῶ, ἂν μ' ἀναγραμματίσῃς.

Γρ. Μ. Β.

Οὐδὲν εἶμαι πλὴν ὑπάρχω·
εἰς κρυφίους τόπους ἄρχω.
Οἱ σοφοὶ μ' ἐπιθυμοῦσι·
οἱ κακοὶ μὲ ἀγνοοῦσι.
Οὐδεὶς πώποτε μὲ βλέπει, οὐδεὶς πώποτε μὲ ψαύει.
Πλὴν ἡ ὕπαρξίς μου παύει
τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν θ' ἀρχίσῃς
δι' ἐμὲ νὰ ὁμιλήσῃς.

Ι. Π. ΒΑΤΣΙΔΗΣ.

ΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩ ΦΥΛΛΑΔΙΩ ΑΙΝΙΓΜΑΤΩΝ.

Αἴνιγμα — Σ.

Ἕνεκα τῆς πλημμονῆς τῆς ὕλης, τὸ μυθιστόρημα ταύτην τὴν φορὰν ἐκδίδεται εἰς ἡμίφυλλον.

Συγχρόνως εἰδοποιεῖται τὸ δημόσιον, ὅτι δὲν ἐδημοσιεύθη τὸ ὄνομα τοῦ Κ. Σ. Ι. Βουτυρᾶ ἐν τῷ ἐξωφύλλῳ ὡς συνεκδότου, ἐπειδὴ οὗτος, ἕνεκα οἰκογενειακῶν του καὶ λοιπῶν ἀσχολειῶν, δὲν ἠδυνήθη νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ παρόντος φυλλαδίου.

ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ ΝΕΑ.

31 ΜΑΡΤΙΟΥ, 1865. **ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.** ΑΡΙΘΜΟΣ 6.

ΔΡΑΜΑΤΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

ΑΙΣΧΥΛΟΥ

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΔΕΣΜΩΤΗΣ.

(Συνέχεια).

—○oo○—

ΣΥΝΑΞΑΡΙΟΝ.

Αἱ Ἰουδαϊκαὶ παραδόσεις ἔχουσι τὸν ἔκπτωτον Ἀδάμ. Αἱ Ἑλληνικαὶ παραδόσεις ἔχουσι τὸν Προμηθέα δεσμώτην. Ὁ Ἀδὰμ ἀποβάλλεται τῆς Ἐδὲμ, ὡς γευθεὶς τοῦ ξύλου τῆς γ ν ώ σ ε ω ς· ὁ Προμηθεὺς δεσμεύεται ὡς κλέπτης τοῦ οὐρανίου πυρὸς καὶ διδάσκαλος τῆς ἐπιστήμης. Ἀκολουθήσωμεν μετὰ προσοχῆς τὴν παράδοξον σχέσιν καὶ ὁμοιότητα τῆς Ἰουδαϊκῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως, διότι ἐν τῇ σχέσει καὶ τῇ ὁμοιότητι ταύτῃ θέλομεν ἴδει, ὡς διὰ μελανῆς ὑέλου, τὴν ἑνότητα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Αἱ Ἰουδαϊκαὶ παραδόσεις διδάσκουσιν, ὅτι ὁ ἔκπτωτος Ἀδὰμ εἰς τῆς Ἀσίας ἐπλανήθη τὴν ἤπειρον, τὴν τιμωρίαν αὐτοῦ ἀποτίων· αἱ Ἑλληνικαὶ τὸν μεγαλοπρεπῆ καὶ ἀγριωπὸν Καύκασον ἀναφέρουσιν ὡς μέρος, ἔνθα προσηλώθη ὁ Προμηθεύς. Ὁ Ἀδὰμ ἦτο τὸ πλάσμα τοῦ ἑνὸς Θεοῦ τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας· ὁ Προμηθεὺς ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰαπετοῦ καὶ τῆς Θέτιδος (ἢ κατ' ἄλλους τῆς Κλυμένης), ἀμφοτέρων τέκνων τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Ῥέας. Ἀνατρέξωμεν εἰς τὸ Σανσκριτικὸν **D j a u s**. Ἡ λέξις αὕτη σημαίνει τὸν οὐρανὸν, εἰς δὲ τὰς θυγατέρας τῆς Σανσκριτικῆς γλώσσης, τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν, τὸ Djaus γίνεται ἔνθα μὲν **THEUS** = θεὸς, ἔνθα δὲ **Deus**. Ὁ Ἀδὰμ πρωτόπλαστος, ὁ Προμηθεὺς ἔγγονος τοῦ Οὐρανοῦ. Ὁ Ἀδὰμ φίλος τῷ Θεῷ, ἑνόσῳ δὲν γεύεται τοῦ καρποῦ τῆς γνώσεως· ὁ Προμηθεὺς φίλος τῷ Διΐ, ἑνόσῳ δὲν κλέπτει τὸ πῦρ τῆς ἀθανασίας. Ὁ Ἀδὰμ παρίσταται ὡς τὸ ἐπὶ τῆς γῆς ἀνώτατον πλάσμα τοῦ Θεοῦ, μετὰ τὴν ἐκ τοῦ χάους ἐμφάνισιν τῆς ὑλικῆς τάξεως καὶ τὴν ὑποταγὴν καὶ κατάταξιν τῶν ὑλικῶν δυνάμεων εἰς τὸ θεῖον ῥῆμα· καὶ ἐν γένει, ὡς ἰδέα τοῦ Θεοῦ συνεργήσασα εἰς τὴν πλᾶσιν· ὁ Προμηθεὺς παρίσταται ὡς συνεργὸς τοῦ Διὸς εἰς τὸν κατὰ τῶν Τιτάνων (τῶν ὑλικῶν δυνάμεων) πόλεμον, καὶ ὡς σύμμαχος τοῦ Διὸς εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς τάξεως ἀγῶνα.

Τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας, τὸ ἀνυπότακτον καὶ ἀδέσμευτον τοῦτο πνεῦμα, καὶ ὁ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα οἰκτος κινεῖ τὸν Προμηθέα ὅπως κλέψῃ τὸ πῦρ ἀπὸ τῶν οὐρανῶν, καὶ φωτίσῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος. Τὸ πνεῦμα τῆς ἀνταρσίας, ὁ Ἑωσφόρος, ὁ ἀνυπότακτος οὗτος ἀρχάγγελος, παρακινεῖ τὸν πρωτόπλαστον ὅπως γευθῇ τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως. Ὁ Ἀδὰμ γεύεται· ἀλλὰ τίθεται ἐκτὸς τῆς Ἐδέμ· ὁ Προμηθεὺς κλέπτει· ἀλλὰ διώκεται τοῦ Ὀλύμπου. Ὁ Προμηθεὺς καταδικάζεται νὰ ὑποστῇ τὰς βασάνους, καρφούμενος εἰς ἄξενον βράχον· ὁ Ἀδὰμ διώκεται, θέλει γευθῇ ἐν ἀγωνίαις τὸν ἄρτον του ἐπὶ γῆς, φυούσης ἀκάνθας καὶ τριβόλους. Ὁ ἄγγελος τῶν θεῶν Ἑρμῆς ἀγγέλει εἰς τὸν Προμηθέα τὰς φρικώδεις τιμωρίας, ἃς θέλει ὑποστῇ πρὸς ἐξιλέωσιν τοῦ ἀπέναντι τοῦ οὐρανοῦ σφάλματός του· ὁ ἀρχάγγελος ἐν φλογερᾷ καὶ πυρίνῃ ῥομφαίᾳ ἀγγέλλει εἰς τὸν Ἀδὰμ τὸ μακρὸν τῆς τιμωρίας αὐτοῦ καὶ τὴν βαρείαν τοῦ Ὑψίστου ὀργήν. Τετέλεσται! Ὁ Προμηθεὺς καὶ ὁ Ζεὺς χωρίζονται ὑπὸ ἀβύσσου. Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ Θεοῦ καὶ Ἀδὰμ μέγιστον ἀνοίγεται χάσμα. Ἀκούει ὅμως ὁ Ἀδὰμ λέξιν παρήγορον: Ἐλεύσετ' ἦμαρ, καθ' ὃ ἡ πύλη τῆς Ἐδὲμ θέλει τῷ ἀνεωχθῇ. Ὁ Προμηθεὺς ἀφ' ἑτέρου ἀκούει, καὶ ἐν τῷ φωτεινῷ αὐτοῦ πνεύματι ἀνακαλύπτει, ὅτι ἡμέραν τινὰ θέλει συνδιαλλαχθῇ πάλιν μετὰ τοῦ Διός. Αἱ θλίψεις τοῦ Ἀδὰμ εἶναι ὁ κατατρώγων τὸ ἧπαρ τοῦ Προμηθέως γύψ. Δὲν ἀναπτυσσόμεθα πλειότερον. Ἀνευρῶντες τὴν περὶ Προμηθέως παράδοσιν ἐν τῷ συναξαρίῳ τῆς ἀνθρωπότητος, ἐδικαιολογήσαμεν ὅ,τι ἀνωτέρω ἐλέχθη, τουτέστι ὅτι ὁ Αἰσχύλος ἀνεῦρε πρόσωπον, συνδεόμενον μετὰ τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος. Ἀλλ' ἐγίνωσκεν ὁ Αἰσχύλος τὴν σχέσιν τοῦ Ἀδὰμ καὶ Προμηθέως;

Ἄπαγε! Παραδόξως μόνον ὁ Προμηθεύς του συνέπεσε νὰ ἦ προπάτωρ, εὐεργέτης, μάρτυς Ἀδάμ. Τί δὲ μόνον ὁ Αἰσχύλος παιδισθεν ἤκουσε περὶ Προμηθέως καὶ τί ἀνεῦρεν ἐν ταῖς σελίσι τῶν θεολογικῶν συναξαρίων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος; Λέγομεν.

ΣΥΝΑΞΑΡΙΟΝ ΤΟΥ ΠΡΟΜΗΘΕΩΣ.

Ἡ ἀρχαϊκὴ παράδοσις ἀπέδωκεν εἰς τὸν Προμηθέα χαρακτῆρα ὑπερτάτης εὐφυΐας, συνάμα δὲ καὶ πάσας τὰς φιλελευθέρους τάσεις. Ἐὰν δὲ ἀπὸ τῆς παραδόσεως ταύτης ἐξηλείφετο ἡ φιλάνθρωπος αὐτοῦ κλίσις, τίς οἶδεν ὁποῖα μελανὰ χρώματα ἤθελον σκιάσει τὸ μέτωπον τοῦ ἀποθεωθέντος τούτου προσώπου τῆς μυθολογίας. Τὸ ἀνθρώπινον γένος, κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν παράδοσιν, ἔκειτο ἐν τῇ ἀθλιότητι καὶ τῇ δυστυχίᾳ. Ὁ οὐρανὸς εἶχεν ἀποφασίσει τὴν ἐξάλειψιν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς, καὶ ἡ ταλαιπωρία καὶ τὸ παχυλὸν τῆς ἀδαμοσύνης σκότος διεχέετο πέριξ αὐτοῦ. Ἤδη τὸ μυστικῶς συλληφθὲν σχέδιον τοῦ οὐρανοῦ ἐγίνωσκεν ὁ Προμηθεύς, καὶ ἡ ὥρα ἦτο κρίσιμος. Τὸ ἄνθος τῆς θεότητος Ἡφαίστου, τὸ πῦρ, ἦτο ἄγνωστον εἰς τοὺς ἀθλίους βροτούς. Ἀπὸ τοῦ πυρὸς αἱ τέχναι ἀναγεννώμεναι ἠδύναντο νὰ μορφώσωσι καὶ νὰ σώσωσι μόναι τὸ δύστηνον τῶν θνητῶν γένος. Ὁ οὐρανὸς ἀμέριμνος ἐπιχαίρει διὰ τὸ καταστρεπτικὸν αὐτοῦ σχέδιον, ἀλλ' ἡ καρδία τοῦ Προμηθέως, συνωμοτοῦσα μετὰ τῶν φιλανθρώπων αἰσθημάτων τοῦ οἴκτου, τῆς μεγαλοψυχίας καὶ τοῦ ἐλέου, ὑποσκάπτει τὰ τοῦ οὐρανοῦ μισάνθρωπα σχέδια. Ἡ χεὶρ τοῦ Προμηθέως, ὑπακούουσα εἰς τὴν ἐνδόμυχον συνωμοσίαν, λαμβάνει τὸν νάρθηκα· ἡ φλὸξ τοῦ οὐρανίου πυρὸς ἄπλετος πληροῖ τοὺς αἰθέρας· ὁ νάρθηξ πληροῦται, καὶ ὁ Προμηθεὺς παραδίδει τὸ πολύτιμον κλέμμα εἰς τὸ δυστυχὲς τῶν ἀνθρώπων γένος. Ἡ γῆ ἤδη σπινθηροβολεῖ, καὶ ἡ λάμψις τῶν πυρῶν ἀνταναklᾶται εἰς τοὺς οὐρανούς. Οἱ Θεοὶ ἀτενίζουσιν ἀλλήλους ἔκπληκτοι! Ποῖος ὁ βέβηλος κλέπτης; Ὁ Προμηθεὺς εἶναι ἀπών. Ὁ Ὄλυμπος σκυθρωπάζει, καὶ μέλανα νέφη κυκλοῦσι τὴν ὑπερήφανον αὐτοῦ κορυφήν. Ὁ Προμηθεὺς προγράφεται.

Ἡ θεοκρατικὴ τάξις δὲν ἀπέδωκε δικαιοσύνην εἰς τὸν ὑπερφυᾶ χαρακτῆρα τοῦ Προμηθέως. Προκειμένου περὶ Θεῶν, ἡ θεοκρατικὴ τάξις δὲν ἠδύνατο ν' ἀποδώσῃ δίκαιον εἰς τὸν δικαιούμενον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἡσίοδος, ὡς ἀνήκων εἰς τὸ θεοκρατικὸν σύστημα, ἔνοχον μᾶλλον ἢ φιλάνθρωπον καὶ ἑκούσιον ἔνοχον παρέστησεν ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ (*) τὸν Προμηθέα. Ὁ Ἡσίοδος ἀναφέρει τὴν καταδίκην αὐτοῦ· ἡ Ἀθηναϊκὴ ὅμως παράδοσις δὲν περιωρίζετο εἰς τοῦτο μόνον· οὐδόλως ἐλησμόνει καὶ τὴν ἐπελθοῦσαν ἀπολύτρωσιν καὶ συνδιαλλαγὴν αὐτοῦ μετὰ τοῦ Διός.

Ὁ Αἰσχύλος, Ἀθηναῖος ὤν, εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὴν Ἀθηναϊκὴν παράδοσιν. Πολλάκις δὲ νέος ἔτι ἐπεσκέφθη βεβαίως τὰ εἰς τὸν Προμηθέα ἀφιερωμένα ἱερὰ καὶ τοὺς ναούς, οὓς πρὸς τιμὴν τοῦ ὑπεραν θρώπου ἥρως ἵδρυσεν ἡ Ἰωνικὴ φυλή, ἡ τὴν Ἀττικὴν οἰκοῦσα.

Ὅ,τι δὲν ἠδύνατο νὰ χαράξῃ ὁ θεοκρατικὸς τοῦ Βοιωτοῦ κάλαμος, τοῦτο ὤφειλε νὰ τελέσῃ ἡ γραφὶς τοῦ Ἀθηναίου. Πρὸ αἰώνων τὸ σεμνοπρεπὲς ἄγαλμα τοῦ Προμηθέως φωνὴν ἀφιὲν ἐζήτει δικαιοσύνην. Καὶ ἡ δικαιοσύνη τῷ ἀπεδόθη ὑπὸ Αἰσχύλου, ἐν τῇ ὁμωνύμῳ ταύτῃ τραγῳδίᾳ.

Ὡς πρὸς τὸ κύριον θέμα, ὁ ποιητὴς ἠκολούθησε τὴν κοινὴν παράδοσιν, ἣν καὶ παρ' Ἡσιόδῳ εὑρίσκομεν. Ἀπεμακρύνθη ὅμως εἰς πολλὰ τῆς κοινῆς παραδόσεως, καὶ ἠκολούθησε τὴν ἰδίαν Ἀθηναϊκήν. Παρέστησεν ἐν ἄλλοις λόγοις τὸν Προμηθέα, ὡς κλέπτην τοῦ οὐρανίου πυρὸς, ἀλλ' ἑκουσίως ἁμαρτόντα χάριν τῶν θνητῶν, ἀλλὰ προγινώσκοντα τὴν τρομερὰν τιμωρίαν, ἣν ἤθελεν ὑποστῆ. Παρέστησεν αὐτὸν ἀκλονήτως ἐμμένοντα εἰς τὰς φιλανθρώπους ἰδέας, ἀπειλοῦντα τὸν Ὄλυμπον, καὶ ἀνακαλύπτοντα μεγαλοψύχως τὸ προνόμιον τῆς ἀδαμάστου ἀθανασίας του. Παρέστησεν αὐτὸν ὡς ἀποῤῥίψαντα τὰς συνδιαλλακτικὰς μεσιτείας, καὶ αὐτοπροαιρέτως ἀνοίξαντα τὰ στήθη αὐτοῦ ὅπως δεχθῶσι τοὺς μαινομένους κεραυνοὺς τῆς οὐρανίου ὀργῆς. Οὕτω δὲ συμβιβάσας τὸ θεοκρατικὸν μετὰ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ συναξαρίου ὁ Αἰσχύλος, ἐσχημάτισε τὸν σκελετὸν τῆς τετραλογίας τοῦ Προμηθέως (*), ἐξ ἧς μόνον ὁ Προμηθεὺς Δεσμώτης σώζεται.

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ προσεχές).

(*) Αἱ εἰς τοὺς συγγραφεῖς παραπομπαὶ παραλείπονται.

(*) Ὁ Αἰσχύλος ἐποίησε τετραλογίαν Προμηθέως, συγκειμένην ἐκ τοῦ «Προμηθέως Πυρφόρου» «Προμηθέως Δεσμώτου», «Προμηθέως Λυομένου» καὶ τοῦ «Προμηθέως Πυρκαεύς» (Σατυρικοῦ δράματος).

ΠΕΡΙ ΘΕΑΤΡΟΥ.

Ἐν τῇ μεγάλῃ περιόδῳ τῆς διανοητικῆς κινήσεως ἐν Ἑλλάδι, ἐν ᾗ ἀπαντῶμεν τὴν ἰδέαν τῆς συστάσεως θεάτρου, μέσου σκοποῦντος τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν καὶ διάπλασιν τῆς νεολαίας, ἐπιφαίνεται ἀριπρεπῶς τὸ πνεῦμα τῆς ὑψαύχενος καὶ μεγαλουργοῦ ἐκείνης φύσεως. Ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ, καθ' ἣν ὁ Ἕλλην, περιβεβλημένος ἀπόλυτόν τινα ἠθικὴν κυριαρχίαν, παρίσταται πρῶτος ἐπὶ τῆς τοῦ κόσμου σκηνῆς ὡς διαπρύσιός τις κῆρυξ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ῥέκτης τῶν ὑψηλοτέρων ἀρετῶν, τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἀναβιβάζεται ἐν θείᾳ τινὶ μοίρᾳ, ἣν ἀδύνατόν μοι κατανοῆσαι. Ἐποχὴ ὄντως διάσημος καὶ ἀξιομνημόνευτος ἐν τῇ ἱστορίᾳ! Ἡ ἀναπόλησις τῆς λαμπρᾶς ταύτης περιόδου, ἥτις πρέπει νὰ διεγείρῃ ἄλγος ἐν ἡμῖν ἐπὶ τῇ συντόμῳ αὐτῆς παρελεύσει, ἐμφορεῖ ἡμᾶς ἀφ' ἑτέρου βαρυθυμίας ἐπὶ τῇ παρούσῃ καταστάσει. Ἡ κατὰ μικρὸν ἐπικράτησις τῶν ξένων ἠθῶν καὶ παρ'

ἡμῖν, καὶ ἡ παντελὴς ἔλλειψις οἰκείων μέσων πρὸς πνευματικὴν ὠφελίαν καὶ τέρψιν, ἐμπνέουσι δικαίως τὴν τοιαύτην δυσφορίαν. Καὶ τίς δύναται νὰ μὴ δυσφορήσῃ, βλέπων τὰ μὲν ἡμέτερα ἐν ὀλιγωρίᾳ κείμενα, τὰ δὲ ἀλλότρια ὑποστηριζόμενα καὶ ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν προωθούμενα; Τίς, ἐνθυμούμενος τοὺς θησαυροὺς, οὓς ἀπήγαγεν οὐ πρὸ πολλοῦ ἀφ' ἡμῶν ἐπιτηδεία γυνὴ, δὲν οἰκτείρει τὴν γενικὴν ταύτην ἀκηδείαν; Διατί τοσαύτη σπατάλη; ποῦ τὸ ἐθνικὸν θέατρον; ποῦ ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ καθήκοντος πρὸς τὸν πλησίον; Παράδοξον τῷ ὄντι νὰ βλέπῃ τις συρφετώδη τινὰ πληθὺν ἐξ ἡμῶν, μηδενὸς φειδομένην, ὅπως συρρεύσῃ ἐν τοῖς ξένοις θεάτροις καὶ ἀκούσῃ εἰς ξένην καὶ ἀκατάληπτον τοῖς πολλοῖς γλῶσσαν τὰ ἐν αὐτοῖς διαδραματιζόμενα ἤθη, πάνυ ἄσχετα πρὸς τὰ ἡμέτερα καὶ διεφθαρμένα, ὡσεὶ μὴ ἦν δυνατὸν νὰ ἱδρύσωμεν ἐμπέδως ἠθικὴν σκηνὴν, ἐφ' ἧς νὰ διδάσκωνται ἀγναὶ πράξεις, ψυχαγωγοῦσαι καὶ ἐνδιαφέρουσαι συγχρόνως ἡμᾶς, ὡσεὶ ἐβουλόμεθα νὰ ἐνταφιάσωμεν ὁλοσχερῶς τὰ ἀριστουργήματα τῆς Ἑλληνικῆς Ποιήσεως, μηδόλως φροντίζοντες νὰ παραγάγωμεν ἐπ' αὐτῶν ἕτερα, συμπληροῦντα τὸ κενὸν ἐν αὐτοῖς τῶν νῦν θρησκευτικῶν εἰσηγήσεων. Ἡδίστη ἀνάμνησις κατέχει ἡμᾶς εἰσέτι, ὅτε κατὰ τὸ προπαρελθὸν ἔτος, καθ' ὃ ἐνεκαινιάσθησαν αἱ καταρχαὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ θεάτρου ἐνταῦθα, παρευρέθημεν εἰς τινας ἐθνικὰς παραστάσεις, ὑφ' ὧν συνεκινήθημεν καὶ ἐπεκροτήσαμεν ἐπὶ τῇ δεξιότητι καὶ ἐπιτυχίᾳ, μεθ' ἧς οἱ νέοι Ἕλληνες ἠθοποιοὶ, ἄνευ τινὸς διδασκαλίας, ἄνευ προπαρασκευῆς, ἐξ ὧν τινες καὶ ἄνευ γνώσεων, ὑπεκρίνοντο πρόσωπα ἀρχαῖα καὶ νεώτερα, δυσπρόσιτα ἄλλως καὶ ἀνέπαφα εἰς πρωτοπείρους. Ὅτε δὲ κατὰ τὸν παρελθόντα χειμῶνα, εὐηλπιστοῦμεν νὰ ἴδωμεν ἀμείνω πρόοδον, πλείονα ἅμιλλαν καὶ κρείττονα διοργάνωσιν, εὕρομεν τοὐναντίον παρ' ἐλπίδα τὴν πυρὰν εἰς τέφραν, τὸν δὲ ὁμογενῆ λαὸν συρόμενον, δίκην εἰλώτων, ὑπὸ τὰ θριαμβοφόρα τρόπαια τῆς **Me. Ristori** καὶ **M. Galli**, ὅπως ἐκεῖ θερμανθῇ, καὶ μικρὸν ἐδακρύσαμεν ἐπὶ τῇ ἀδοκήτῳ ταύτῃ ἀποτυχίᾳ. Ποῦ ἆρά γε ἀποδοτέον τοῦτο; Μὴ ἀπεπνίγη ἐν ἡμῖν πᾶς ἔρως φιλογενείας, πᾶσα αἴσθησις φιλαυτίας; μήπως δὲν αἰσθανόμεθα τὸν κίνδυνον, εἰς ὃν περιπταζόμεθα φενακιζόμενοι, τὴν ἐκ τούτου ἀπορρόφησιν τῶν ὑλικῶν ἡμῶν μέσων, τὴν ἀβελτηρίαν, μεθ' ἧς ἐπὶ πᾶν ἀληθῶς συμφέρον διακείμεθα, ἢ ἀγνοοῦμεν; . . . Ἀλλὰ παύσωμεν· ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ δὲν κεῖται ἐπὶ τοῖς αἰσθήμασι· μάλιστα ὁ νῦν Ἕλλην, καὶ ὁ πλέον ἀπαίδευτος, ἐχαρακτηρίσθη πάντοτε ὡς θιασώτης τοῦ καλοῦ· ἡ διαφορὰ εἶναι ὅτι ἐλλείψει τούτου παρ' αὐτῷ τείνει πρὸς τὸ ἀλλότριον, τείνει, ἀλλ' οὐδόλως τὸ οἰκειοποιεῖται ὡς παρεφθαρμένον. Ἡ ἐπανάληψις τοῦ διακοπέντος ἔργου θέλει παύσει καὶ τὴν ἄλλως ἀσύγγνωστον ταύτην τάσιν. Πλὴν ἀφ' ἑτέρου ἡ ὁρμὴ αὕτη ἔχει ἑτέρας ῥίζας, ἃς ἤδη προτιθέμεθα νὰ ὑποδείξωμεν καὶ ἐκκόψωμεν. Οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅτι κατ' ἔτος ἐξοδεύονται ἀνυπολόγιστα χρήματα ἐν τοῖς δημοσίοις χοροῖς καὶ ἐν ἄλλαις παραπλησίαις ἐκφαυλιστικαῖς ἐθιμοταξίαις, μηδεμίαν ὄνησιν ἐπιφέροντα. ἅτινα ἄλλως καλῶς ἐγχειριζόμενα ἠθελον πληρώνει πλεῖστα παρ' ἡμῖν κενά. Τὰ μέσα ταῦτα, ἅπερ ἐκλέγουσιν ἐκουσίως τὰ φιλευεργετικὰ καταστήματα πρὸς περίθαλψιν τοῦ πλησίον, ἀρίστανται ἄγαν, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, τοῦ θείου αὐτῆς σκοποῦ. Αἱ φιλόπτωχοι ἀδελφότητες ἐλάχιστα ὠφελοῦνται ἐκ τοῦ ἀργυρίου, ὅπερ προθύμως οἱ ὁμογενεῖς χορηγοῦσι πρὸς ἀρωγὴν τῶν ἑταιριῶν τούτων. Καθ' ἃς ἔχομεν θετικωτάτας πληροφορίας, ἐκ τῶν 2600 καὶ ἐπέκεινα λιρῶν, τῶν δαπανωμένων ἐτησίως χάριν τῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων τῆς πρωτευούσης ἐν τοῖς δημοσίοις χοροῖς, συμπεριλαμβανομένων τῶν ἰδίων καταναλώσεων ἑκάστου ἀτόμου, διὰ τὴν κόμωσιν, τὸν ἱματισμὸν καὶ τὸ κατάλληλον περίβλημα, 200 μόνον λίραι πολλάκις διαμεριζόμεναι μεταβαίνουσιν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον, αἱ δὲ λοιπαὶ οὐκ οἶδ' ὅπως ἀποῤῥοφοῦνται. Φρικτὴ τῷ ὄντι παραδοξολογία. Καὶ τὸ μὲν πρόθυμον τῶν συντρεχόντων ὁμογενῶν πολλοῦ ἄξιον· ἀλλὰ, πρὸς Θεοῦ, δὲν ἔπρεπε νὰ δοθῇ ἡ ἐλαχίστη φροντὶς, ὅπως μὴ ἐκτεθῶσι διὰ τοῦ μέσου τούτου οἱ τιμιώτεροι βλαστοὶ τῶν οἰκογενειῶν, μηδὲ γένηται ἀσκόπως τοιαύτη δαπάνη, ἐνῷ πρὸ τῆς ὑψηλῆς ταύτης βαθμίδος ὑπάρχει χάσμα γαῖνον ἐπαπειλοῦν ἡμᾶς; Οἱ χοροὶ πρὸς τούτοις εἰσὶ βλαπτικοὶ καὶ ἄντικρυς εἰς τε τὴν σωματικὴν καὶ πνευματικὴν ὑγιείαν ἀντικείμενοι. Ἐπιφέρουσιν ἀδράνειαν, χαλάρωσιν εἰς τὸν ὀργανισμὸν, ἐπιδρῶσαν οὐ σμικρὸν ἐπὶ τὴν ψυχὴν, καὶ ἐξ αὐτῶν οἱ ἄνευ ἐπισήμου χαρακτῆρος εἰσὶν ἄλλως ὀλέθριοι. Ἀλλ' ἐμμένοντες εἰς τὴν ἀνάγκην, ἣν ἀνωτέρω ἐξεφράσαμεν, καὶ χαίροντες ἐπὶ τῇ κοινῇ ἡμῶν γνώμῃ, πεποίθαμεν ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι, παρεχομένων τῶν πρὸς τοῦτο μέσων, ἐκλείψει αὐτόματον τὸ κακὸν τοῦτο, τὸ περιποιοῦν αἶσχος τῇ ἡμετέρᾳ κοινωνίᾳ, ἐξ ἧς ἄλλως ἐλλείπει πᾶν ἠθικὸν κέντρον συνδέσμου.

Τοιοῦτον κέντρον ἐννοοῦμεν βεβαίως τὸ ἐθνικὸν θέατρον. Πρὶν δὲ προβῶμεν νὰ ὑποδείξωμεν τὰ πρὸς σύστασιν αὐτοῦ εὐχερῆ μέσα, ἅπερ εὐκόλως προσεπινοοῦνται, ἐρχόμεθα νὰ εἴπωμεν τινὰ ἐπιτροχάδην ἐπ' αὐτοῦ τούτου. Κατὰ φυσικήν τινα ἀρχὴν, αἱ ἐξωτερικαὶ ἐντυπώσεις, καθ' ὁντιναδήποτε τρόπον γινόμεναι, ἐπιδρῶσιν ἰσχυρῶς ἐπὶ τὴν ψυχὴν, καὶ οὕτως ἢ ἄλλως αὐτὴν διαθέτουσιν. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐρείδονται ἅπασαι αἱ πρακτικαὶ διδασκαλίαι, τὰ παραδείγματα, καὶ συντόμως εἰπεῖν, πᾶν τὸ δι' οὗ συμβάλλεται ἡ μόρφωσις καὶ διαστροφὴ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Τὸ θέατρον λοιπὸν, καθὸ ἰδίως τὴν παράστασιν τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, εἴτε ἀγαθῶν εἴτε φαύλων, ἐπαγγελλόμενον, ἐστὶν ἀπολύτως ἀπαιτούμενον ἐν ταῖς κοινωνίαις. Εἶναι πρακτικὸν, ὡς εἰπεῖν, σχολεῖον, ἐν ᾧ ὁ ἀκροατὴς, βλέπων καὶ ἀκούων ἔνθεν μὲν τὸν θρίαμβον τῶν καλῶν ἔργων, ἔνθεν δὲ τὴν στηλίτευσιν τῶν κακῶν πράξεων τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, ἕλκεται λεληθότως ὑπὸ τῶν ἐντυπώσεων τούτων εἰς μίμησιν τῆς ἀρετῆς, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀποτροπιάζεται τὴν κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐ-

τοῦ γυμνουμένην καὶ στηλιτευομένην κακίαν. Εὐληπτότερον δὲ εἰπεῖν, τυγχάνει ἡ μάστιξ τῶν κοινωνικῶν καταχρήσεων καὶ ὁ τύπος τῶν ὑψηλοτέρων ἀρετῶν, ἃς, ἐκλέγον ἐκ τῶν ἀτόμων, παρίστησιν ἐν τῇ δραστικωτέρᾳ αὐτῶν ἐνεργείᾳ καὶ δυνάμει. Ἡ Ποίησις καὶ ἡ Μουσική, ἡ μὲν διὰ τῆς ἐρρύθμου καὶ ὑψηγόρου τῶν ἰδεῶν ἀπαγγελίας, ἡ δὲ διὰ τῶν ἡδέων αὐτῆς κηλημάτων, συνετέλεσαν, ὥσπερ δύο ὀχετοί, δι' ὧν ἀπεσταλάσσοντο εἰς τὰς ψυχὰς τῶν θεατῶν τὰ τῶν ἐντυπώσεων ἀποτελέσματα. Τὸ θέατρον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἀρχαιότητι ἠνέῳξε πρὸς τοῖς ἄλλοις νέαν περίοδον τῇ Ἑλληνικῇ Φιλολογίᾳ, καθ' ἣν αὕτη ἀνέπτη πρὸς τὸ ἀνώτατον αὐτῆς ἀπόγειον. Διὰ δὲ τῆς ἀμίλλης τῶν δραματικῶν ποιητῶν, τῶν ραδιοδρομούντων ἐπὶ μακρὸν ἐναμίλλως ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς σκηνῆς, ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐρθασεν εἰς τὸ μὴ περαιτέρω τῆς ἀναπτύξεώς της, καὶ ἐξήγαγε τὰς λεπτοτέρας καὶ μυχαιοτέρας τῆς ψυχῆς ἐννοίας. Αἱ τέχναι ὡσαύτως ἐνεψυχώθησαν, αἱ ἐπιστῆμαι προήχθησαν, καὶ, συντόμως εἰπεῖν, τότε παρεστάθησαν καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν λαμπρότητα τὰ πλεονεκτήματα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Ἡ ὑπὸ τοιούτους οἰωνοὺς ἐγκαθίδρυσις παρ' ἡμῖν τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ θεάτρου ἔσεται βεβαίως ἡ θερμοτέρα ποθὴ παντὸς ἐπιζητοῦντος τὴν ἀποσόβησιν τῆς ἀλλοτρίου κακίας καὶ τὴν ἐπάνοδον τῆς πατρῴας ἀρετῆς. Σήμερον, ὅτε τὰ μέσα ὑπάρχουσιν ἐν δαψιλείᾳ, οἱ ὁμογενεῖς ἐξοδεύουσιν ἀφειδῶς πρὸς πᾶν ἔργον ἐπωφελές, φιλανθρωπικὰ καταστήματα εὐμοιροῦσι, σύλλογοι παντὸς εἴδους παιδεύσεως συνεκροτήθησαν, νομίζομεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀναμένωμεν καλλιτέραν εὐκαιρίαν, ὅπως συνάψωμεν τὰς μερικὰς ταύτας προσπαθείας πρὸς γενικήν τινα λυσιτέλειαν, καὶ παρασκευάσωμεν παρ' ἡμῖν τὴν μόρφωσιν ὑψηλοτέρου ἔργου, ἀξίου τῶν ἡμετέρων πόθων, καὶ δυναμένου μυριάχως νὰ ὠφελήσῃ ἡμᾶς. Τὸ ἥμισυ μόνον τῶν κατ' ἔτος δαπανωμένων ἐν τοῖς χοροῖς ἀρκεῖ ὅπως θέσῃ εἰς ῥοῦν τὴν πηγὴν ταύτην τῆς εὐπραγίας, καὶ ἀποφέρῃ μετὰ καὶ ἄλλων ὠφελημάτων, καὶ δὴ καὶ τῶν ἐξόδων του, σημαντικωτάτην ἐπιχορήγησιν εἰς πάντα τὰ φιλεκπαιδευτικὰ καὶ εὐεργετικὰ καθιδρύματα, ἅτινα τοῦ λοιποῦ θὰ ὦσιν ἀπηλλαγμένα τοῦ ὀνείδους τῶν δημοσίων χορῶν, ἀντικαθισταμένων διὰ τοῦ ἐθνικοῦ θεάτρου. Αἱ πρὸς τοῦτο προκαταβολαὶ, γινόμεναι διὰ μετοχῶν, ὧν ἡ ἀπότισις νὰ γίνηται ἐν ὡρισμένῳ τινὶ καιρῷ, θέλει ἆρει ἀπὸ τοῦ μέσου πᾶν παρεμβαλλόμενον κώλυμα. Ἑκατὸν, φέρ' εἰπεῖν, μετοχαὶ, εἰ καὶ πλείονες, ἐκ δέκα λιρῶν, διανεμόμεναι εἰς τοὺς ὁμογενεῖς ἐμπόρους τῆς πρωτευούσης, εἰσὶν ἀποχρῶσαι ὅπως ἐν βραχεῖ θέσωσιν εἰς κίνησιν τὰ ἐλατήρια τοῦ προβαλλομένου σκοποῦ. Τινὰ τῶν ἐντίμων μελῶν τῶν εἰρημένων ἑταιριῶν, ἱκανὸν σωματεῖον ἀπαρτίζοντα, ἀναδεχόμενα τὴν εἴσπραξιν καὶ διαχείρισιν τῶν προκαταβολῶν τούτων, καὶ δὴ καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐθνικοῦ θεάτρου, θέλουσι τύχει τοῦ πλουσιωτάτου ἐράνου τῆς φιλοκάλου καὶ φιλανθρώπου ἡμῶν κοινότητος εἰς τὰς ἀγαθὰς προθέσεις των. Ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος, ὁ τοσοῦτον ἀξίως τοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ βαίνων, λαμβάνων ὡς μέλημα τὸ πρόγραμμα τῶν παραστάσεων, καὶ προτείνων θέμα τι κατ' ἐκλογὴν τοῖς παρ' ἡμῖν λογίοις ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, ἢ διασκευὴν ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ δράματος ἐπὶ τῷ ὄρῳ ἀμοιβῆς εἰς τὸν μᾶλλον εὐδοκιμοῦντα, χορηγουμένης ἐκ τῶν εἰσπράξεων τοῦ θεάτρου, πρὸς δὲ τούτοις ἐπαγρυπνῶν καὶ ἐπὶ τὴν μόρφωσιν ἀξίων ἠθοποιῶν, θέλει παράσχει οὕτω τὰς ὑψηλοτέρας καὶ σπουδαιοτέρας ὠφελίας εἴς τε τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν νεωτέραν δραματικὴν Ποίησιν, καὶ καθόλου εἰπεῖν, εἰς τὴν γλῶσσαν ἡμῶν. Τελευταῖον ὁ Μουσικὸς Σύλλογος, ἀπτόμενος ἐρρωμενέστερον τοῦ ἐν τοῖς μάλιστα σπουδαίου ζητήματος, θέλει διαῤῥήξει τὸ μεταίχμιον τῆς ὑποτιθεμένης ἀγνώστου τῶν ἀρχαίων Μουσικῆς, καὶ προσπελάσει βαθμηδὸν εἰς τὸ ὕψος καὶ κάλλος αὐτῆς. Μουσικοδιδάσκαλοι, οὓς ἐξ Ἑπτανήσου εὐκόλως δυνάμεθα νὰ προμηθεύσωμεν, συνεργοῦντες πρὸς μόρφωσιν ὑποκριτριῶν, θέλουσιν ὑπουργήσει σπουδαίως τῷ Μουσικῷ Συλλόγῳ καὶ κοσμήσει ἀξίως τὸ Ἑλληνικὸν θέατρον. Πρὸς δὲ τούτοις, ὑπάρχουσι καὶ ἕτερα βοηθήματα, οὐχ ἧττον περισπούδαστα. Αἱ δύο τῶν τραγῳδιῶν τοῦ Σοφοκλέους, ἡ «Ἀντιγόνη» καὶ «Οἰδίπους ὁ Τύραννος» εἰσὶ μεμελισμέναι ὑπό τινος Γερμανοῦ Μουσικοῦ. Τὰ δύο ταῦτα δράματα οὕτω ἐμμελῆ παρεστάθησαν ἐν δαψιλεῖ ἀκροατηρίῳ ἐν τῷ βασιλικῷ θεάτρῳ εἰς Βερολῖνον, καὶ διήγειραν θαλερὰ δάκρυα παρὰ τοῖς ἀλλοδαποῖς (1). Τὰ χορικὰ τούτων μέλη, μεταφερόμενα εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν, δὲν δύνανται νὰ τεθῶσιν ἀρά γε ὡς ἀφετηρία εἰς προσόμοιόν τινα μελοποιΐαν τῶν ὑπαρχόντων ἀριστουργημάτων τῆς Ἑλληνικῆς τραγῳδίας ;

Οὕτω ἀναμορφούμενον τὸ ἐθνικὸν θέατρον, καὶ καθιστάμενον ἀντικείμενον κοινῆς μερίμνης καὶ κοινῆς ὠφελίας, περιποιήσει οὐ μόνον τιμὴν τοῖς ἱδρυταῖς καὶ προστάταις αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπείρους ὠφελίας εἰς πᾶσαν τάξιν ἀνθρώπων. Καθάπερ πυρσὸς τηλαυγὴς, καίων ἐν μέσῃ νυκτὶ, θέλει ῥίπτει τὰς φωτοβόλους καὶ εὐεργετικὰς αὐτοῦ ἀκτῖνας πανταχοῦ. Διὰ τοῦ μέσου τούτου, φέρ' εἰπεῖν, θὰ ἀνοιχθῇ νέον στάδιον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν εὐφυΐαν, αἱ φιλόπτωχοι ἀδελφότητες θέλουσι βοηθεῖσθαι πλειότερον ἢ πρότερον, ἡ νεωτέρα Φιλολογία θέλει πλουτισθῇ μεγάλως, οἱ παρ' ἡμῖν εὐπαίδευτοι ἄνδρες θὰ εὕρωσιν ἐμψύχωσίν τινα, ὧν ἄλλως οἱ κόποι ἀποβαίνουσιν ἄγονοι, καὶ, ὃ μέγιστον, ἐκτὸς τῶν μεγάλων τούτων εὐεργετημάτων, θέλομεν ἀποδιοπομπεύσει πάντα τὰ μέχρι τοῦδε ἠθικῶς ἐπικίνδυνα μέσα. Μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πραγματικῶν τούτων ὠφελειῶν, οὐδεὶς ἐστὶν, ὃς ἤθελε φεισθῇ νὰ πρεσενέγκῃ τὸν ἐπὶ τούτῳ ἔρανον ἐλευθεριώτερον ἢ ἄλλοτε, οὐδὲ ὅστις ἤθελε προτιμήσει νὰ παρευρίσκηται τοῦ λοιποῦ ἐν καταγωγείοις ἀλαστο-

(1) Ὁ Καθηγητὴς κύριος Ἀνδρέας Σπαθάρης ἔνθους διεκοίνωσεν ἡμῖν πρὸ πολλοῦ τὴν ἐπιτυχίαν τούτου, ἧς ἦν αὐτόπτης ἐν τῇ ἐν Βερολίνῳ αὐτοῦ διατριβῇ.

ρικοῖς καὶ ἐν θεάτροις τοιούτοις, ἐν οἷς ἡ αἰδὼς καὶ ἡ ἀσχημοσύνη ἐν ἴσῳ κεῖνται.

Ἐκθεὶς ἰδέαν, ἣν μετ' εὐγνωμοσύνης μοὶ ὑπηγόρευσεν ὁ Κ. Ἐπαμεινώνδας Ῥαφόπουλος ἐπὶ τῆς συστάσεως Ἑλληνικοῦ θεάτρου, παραδίδω αὐτὴν εἰς τὴν μελέτην τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, καὶ δι' αὐτοῦ εἰς πάντα ὁμογενῆ, ὀρεγόμενον τοῦ καλοῦ καὶ κηδόμενον τῆς ἐθνικῆς προόδου.

Α. Ε. ΙΓΓΛΕΣΗΣ.

ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΑ.

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Ἀφ' οὗ σχεδὸν κυχαριστήσαμεν τὴν περιεργίαν τῶν γυναικῶν τοῦ Σάμβα, ἠθελήσαμεν νὰ ζητήσωμεν παρ' αὐτῶν ὡς ἀμοιβὴν νὰ ἐξηγήσωσιν εἰς ἡμᾶς τὸν τρόπον τοῦ προπαρασκευάζειν τὰ φαγητὰ καὶ μάλιστα τὸ περίφημον κουσκουσοῦ. Ἐδέχθησαν τὴν πρότασιν ἡμῶν, μετὰ τόσον μάλιστα πλειοτέρας προθυμίας, καθ' ὅσον ταῖς εἴχομεν προσφέρει μικρά τινα ἐπίχρυσα κόσμητα. Βρέχουσι τὸ ἄλευρον εἰς νερὸν, ἔπειτα τὸ ταράττουσιν ἐντὸς κολοκύνθης, ἕως οὗ συναχθῇ εἰς μικρὰ σφαιρίδια ὡς κόκκοι πιπερίου. Οὕτω δὲ ξηραινόμενον διατηρεῖται ἐπὶ πολύ. Αἱ πτωχότεραι τάξεις τὸ βράζουσιν ἔπειτα εἰς ἁπλοῦν νερὸν, οἱ δὲ πλουσιώτεροι τὸ θέτουσιν εἰς τρυπητὸν ἀγγεῖον, τεθειμένον ἄνωθεν ἑτέρου σκεύους ἐντὸς τοῦ ὁποίου βράζει τεμάχιον κρέατος, καὶ οὕτω ἐψηνόμενον εἰς τὸν ἀτμὸν αὐτοῦ, λαμβάνει ἰδιαιτέραν τινὰ εὐωδίαν. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον εἴδομεν ἑτοιμαζόμενον αὐτὸ διὰ τὸ γεῦμα ἡμῶν, ὡς καὶ ἄλλα καρυκεύματα, οἷον ὀρυζόγαλα μὲ ξηροὺς ἰχθῦς, κρέας μὲ βούτυρον καὶ χόρτα καὶ παντοειδῆ ἀρτύματα. Τινὰ τῶν φαγητῶν τούτων, κατεσκευασμένα μετ' ἐπιμελείας, δὲν εἶναι ἀξιοκαταφρόνητα.

Μετὰ τὴν ἐπιθεώρησιν ταύτην τοῦ μαγειρείου καὶ τῶν σκευῶν αὐτοῦ, ὁ Σάμβας ὡδήγησεν ἡμᾶς εἰς τὸ βεντάγγ, οἰκοδόμημα, χρησιμεῦον συγχρόνως καὶ ὡς ἀγορὰ καὶ ὡς κοινοβίον. Εἶναι δὲ τοῦτο μέγα φωτεινὸν κτίριον, τοὺς τοίχους τοῦ ὁποίου ἀναπληροῦσι χονδροὶ στύλοι, βασταζοντες τὴν στέγην. Ἐντὸς αὐτοῦ ὑπάρχει μακρὰ θρονὶς ἐκ χώματος, ὅπως κάθηνται. Συνήθως ἡ οἰκοδομὴ αὕτη κτίζεται παρὰ τὴν σκιὰν μεγάλου τινὸς δένδρου, ἀποτελοῦντος τὸν μόνον καλλωπισμὸν τῆς πόλεως. Ἐκεῖ συζητοῦνται αἱ κοιναὶ ὑποθέσεις, δικάζονται αἱ δίκαι, καὶ γνωρίζονται οἱ ξένοι· ἐκεῖ ἔρχονται καὶ οἱ ἀργοὶ καὶ ὀκνηροὶ νὰ ζητήσωσι τὰ νέα τῆς ἡμέρας. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀφρικανοὶ εἶναι εἰς ἄκρον λάλοι, γίνονται ἐξαίρετοι νομικοὶ, γνωρίζοντες κάλλιστα νὰ συμπλέκωσι μίαν ὑπόθεσιν εἰς λαβύρινθον ῥητορικῶν σχημάτων. Ὁ περιηγητὴς Μύγγο-Πὰρκ, ἀκούσας πολλάκις τοὺς αὐτοσχεδίους τούτους δικηγόρους, διισχυρίζεται ὅτι δύνανται κατὰ τὴν λεπτολογίαν καὶ τὰ σχήματα νὰ ἀμιλλῶνται πρὸς τοὺς ἱκανωτέρους Εὐρωπαίους εἰσαγγελεῖς. Τὸ ἀκόλουθον παράδειγμα δύναται νὰ κάμῃ γνωστὸν τὸ μέτρον τῆς ἱκανότητος αὐτῶν. Ὄνος τις, εἰσελάσας ποτὲ εἰς ἐσπαρμένον ἀγρὸν, ἐπροξένησε σημαντικὴν ζημίαν. Ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ἀγροῦ, συλλαβὼν τὸν ὄνον ἐπ' αὐτοφώρῳ, τὸν ἐφόνευσε παραχρῆμα, ὁ δὲ κύριος αὐτοῦ ἐνήγαγε τὸν κτηματίαν, ζητῶν κεφάλαια καὶ τόκους, ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν ἀποζημίωσιν τοῦ κτήνους, τοῦ ὁποίου τὴν τιμὴν ὥριζε μεγίστην. Ὁ ἀντίπαλος ὡμολόγησεν ὅτι ἐφόνευσε τὸ ζῶον, ἀλλ' ἀντῆγε τὸν κύριον αὐτοῦ, διισχυριζόμενος ὅτι ἡ ἀξία τοῦ καταστραφέντος σίτου ἀντεστάθμιζε τὴν τοῦ ὄνου. Οἱ δικασταὶ παρεδέξαντο τὸ ἔννομον ἀμφοτέρων τῶν διισχυρισμῶν· ἐπειδὴ, ἐὰν ἐξ ἑνὸς ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ἀγροῦ δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ φονεύσῃ τὸν ὄνον, οὐδὲ ὁ ὄνος ἀφ' ἑτέρου εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ βλάψῃ τὸν ἀγρόν. Ἔμενε λοιπὸν νὰ ὁρισθῇ ἡ σχετικὴ ἀξία ἑκατέρων, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου οἱ σοφοὶ νομομαθεῖς τόσον καλῶς διώρθωσαν τὰ πράγματα, ὥστε μετὰ τριήμερον συζήτησιν οὐδὲν εἰσέτι ἀπεφασίσθη καὶ ἐδέησε ν' ἀναβάλωσι τὴν ἀπόφασιν τῆς δίκης.

Ἰδοὺ καὶ δευτέρα δίκη, ἥτις διήρκεσε τέσσαρας ἡμέρας. Δουλέμπορός τις ἐνυμφεύθη γυναῖκα ἐκ Ταμβακούνδης καὶ ἐγέννησεν ἐξ αὐτῆς δύο τέκνα. Βραδύτερον δὲ ἐγκαταλείψας αὐτὴν, ἀνεχώρησεν ἐπὶ ὀκτὼ ὁλόκληρα ἔτη, χωρὶς ἡ γυνὴ νὰ μάθῃ τὸ παραμικρὸν περὶ αὐτοῦ. Μετὰ δὲ παρέλευσιν τριῶν ἐτῶν, βλέπουσα ὅτι ἐξέλιπε πᾶσα πιθανότης περὶ ἐπανόδου τοῦ συζύγου αὐτῆς, ὑπανδρεύθη ἕτερον καὶ ἀπέκτησεν ἐξ αὐτοῦ δύο νέα τέκνα. Ἀλλ' ὁ πρῶτος ἐπανελθὼν ζητεῖ τὴν σύζυγόν του, τὴν ὁποίαν ὁ δεύτερος ἀρνεῖται νὰ παραχωρήσῃ, ἐπικαλούμενος τοὺς Ἀφρικανικοὺς νόμους, κατὰ τοὺς ὁποίους μία γυνὴ ἔχει τὸ ἐλεύθερον νὰ ὑπανδρευθῇ ἐκ δευτέρου, ὅταν ὁ σύζυγος αὐτῆς ἀπὼν ἐπὶ τρία ἔτη δὲν τὴν ἐνθυμηθῇ ὅλως διόλου. Ἡ ὑπόθεσις ἐν τούτοις ἐθεωρήθη ἐκ τῶν δυσκολωτέρων, καὶ ἅπασαι αἱ ὑπὲρ καὶ κατὰ περιστάσεις ἐλήφθησαν ὑπὸ σπουδαίαν ἔποψιν καὶ ἐμελετήθησαν συντόνως. Τέλος δὲ ἀπεφασίσθη ὅτι τὰ ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν αἴτια ἦσαν ἀμφίῤῥοπα, ὥστε τὸ δικαστήριον, μὴ δυνάμενον νὰ ἐκδώσῃ ἀπόφασιν, ἐπέτρεπεν εἰς τὴν γυναῖκα νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τῶν δύο συζύγων. Ἐκείνη δὲ ἐφύλαξε τὸν καιρὸν καὶ λέγεται ὅτι, ἀφ' οὗ ἐβεβαιώθη ὅτι ὁ πρῶτος αὐτῆς σύζυγος, καὶ τοι γέρων, ἦτο πλουσιώτερος τοῦ δευτέρου, ἐπανῆλθεν εἰς τοὺς πρώτους ἔρωτάς της.

Αἱ τοιαῦται δίκαι εἶναι μία τῶν μεγαλειτέρων διασκεδάσεων εἰς τοὺς Ἀφρικανοὺς ἐλευθέρους, οἵτινες, οὐδόλως ἢ ὀλίγον ἐργαζόμενοι, θεωροῦσι τὸν καιρὸν ἀνάξιόν τι λόγου. Ὀλίγον τοῖς μέλλει ἂν ὁδοιπορία τις διαρκῇ ἑβδομάδα, μῆνα, ἢ ἔτος, ἀρκεῖ νὰ εὕρωσι καθ' ὁδὸν τροφὴν καὶ διασκέδασιν. Οἱ Ἀφρικανοὶ ἐργάται ἀποροῦσι διὰ τὴν πρόθυμον δραστηριότητα τῶν Ἄγγλων, καὶ ὅταν τοὺς βιάζωσι νὰ ἀποπερατώσωσιν ἓν ἔργον, ἀνακράζουσιν ἀφελῶς: «οὐχὶ δὰ τόσον ὀγλήγωρα, αὐθέντα· ὁ καιρὸς εἶναι ἰδικός μας· μετὰ τὸ σήμερον ἔρχεται τὸ αὔριον.»

Εἴδομεν ἔπειτα τὸν σελλοποιὸν καὶ τὸν σιδηρουρ-

γὸν τῆς πόλεως. Εἶναι οἱ μόνοι ἐν ὑπολήψει τεχνῖται. Ὁ σιδηρούργος, κατεργαζόμενος πάντα τὰ μέταλλα, ἐπαγγέλλεται συγχρόνως τὸν χρυσοχόον, τὸν λιθοκολλητὴν, τὸν πεταλλωτὴν καὶ τὸν ὁπλοποιόν. Ἐργάζεται ἐπίσης τὸν καθαρὸν σίδηρον, ἀναλύων αὐτὸν εἰς κάμινον ἀνθράκων, καὶ διὰ τοῦ μέσου τούτου μεταβάλλων αὐτὸν εἰς χάλυβα. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐργασία αὕτη γίνεται ἀτελέστατα, προκύπτει πολλὴ φθορὰ, καὶ ὁ χάλυψ εἶναι σκληρότατος καὶ δυσκατέργαστος. Ἐπομένως μεταχειρίζονται Ἀγγλικὸν σίδηρον, ὁσάκις δύνανται νὰ τὸν προμηθευθῶσι. Τὰ ἐργαλεῖα τοῦ σιδηρουργοῦ συνίσταντο εἰς σφῦραν, ἄκμονα, σιδηράγρας καὶ ζεῦγος διπλῶν φυσητήρων, κατεσκευασμένων ἐκ δέρματος τράγου. Ὅτε τὸν ἐπεσκέφθημεν, ἐνησχολεῖτο μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ εἰς κατασκευὴν ἀναβολέων. Ἡ ἐργασία ἐφάνη ἡμῖν ἐπιπονωτάτη.

Ὁ σελλοποιὸς βυρσοδεψεῖ τὸ δέρμα, καὶ ἔπειτα τύπτων καὶ τρίβων αὐτὸ, τὸ προπαρασκευάζει μαλακώτατον καὶ ὡραῖον. Ἐκ τῶν χονδροτέρων δερμάτων κατασκευάζουσι σανδάλια, τὰ δὲ τῶν προβάτων καὶ τῶν αἰγῶν βάφουσι, καὶ κατασκευάζουσιν ἐξ αὐτῶν παντοειδεῖς θήκας, φυλακτήρια, καλύμματα φαρετρῶν, ἐφίππια, καὶ διάφορα ἄλλα κοσμήματα, ἐπιτηδειότατα ἐῤῥαμμένα, διότι οἱ Αἰθίοπες μεταχειρίζονται ἀξιόλογα τὴν βελόνην. Αἱ τέχναι αὗται, ὡς καὶ αἱ τοῦ ὑφαίνειν, τοῦ πλέκειν ψιάθους, κατασκευάζειν σάπωνα καὶ ἀτελέστατα πήλινα ἀγγεῖα, ἀποτελοῦσι τὴν ἐγχώριον βιομηχανίαν. Εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι οἱ Ἀφρικανοὶ ἐννοοῦσι τὰς ἀρχὰς πολλῶν ὠφελίμων τεχνῶν καὶ ἀναπτύσσουσιν ἀξιοπαρατήρητον δεξιότητα, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἀτελῆ ἐργαλεῖα αὐτῶν, τὴν ἀχρηματίαν των καὶ τὴν ἔλλειψιν ἐμμίσθου ἐργασίας.

Παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως εἴδομεν εἰς δένδρον ἀνηρτημένην τὴν ἐκ φλοιοῦ ἀλλόκοτον στολὴν, ἥτις καλεῖται Μούμβο-Ἰούμβο. Εἶναι δὲ αὕτη φάρμακον, ὅπερ μεταχειρίζονται οἱ ἄνδρες ὅπως κρατῶσι τὰς γυναῖκας εἰς τὰ καθήκοντα αὐτῶν, ὅταν ἡ συζυγικὴ ἐξουσία δὲν ἰσχύῃ νὰ κωλύσῃ τὰς ἐσωτερικὰς ἔριδας καὶ νὰ ἐπιβάλῃ ὑποταγήν. Ἰδοὺ δὲ πῶς τὸ μεταχειρίζονται. Ὁ Μούμβο-Ἰούμβο ἀγγέλλει τὴν ἄφιξιν αὐτοῦ διὰ μεγάλων κραυγῶν εἰς τὸ δάσος, καὶ, τῆς νυκτὸς ἐπελθούσης, εἰσέρχεται εἰς τὴν πόλιν, βαίνων κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ βεντάγγ, ὅπου πάντες βιάζονται νὰ συνέλθωσιν. Ἡ τελετὴ ἄρχεται δι' ἀσμάτων καὶ χορῶν, διαρκούντων μέχρι τοῦ μεσονυκτίου, ὥρας, καθ' ἣν ὁ Μούμβο-Ἰούμβο ὁρίζει τὸ θῦμα αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ ἀμέσως συλλαμβάνεται, δεσμεύεται τὰς χεῖρας, δένεται εἰς πάσσαλον καὶ δέρεται μὲ τὴν ῥάβδον τοῦ Μούμβο ἐν μέσῳ τῶν χλευαστικῶν κραυγῶν ἁπάσης τῆς ὁμηγύρεως. Ἐκ τούτου ἐννοεῖ ἕκαστος ὁποῖον καὶ ὁπόσον σέβας ἐμπνέει εἰς τὰς γυναῖκας ὁ Μούμβο-Ἰούμβο.

Περιήλθομεν ὅλην τὴν πόλιν, ἡ ἡμέρα ἐπλησίαζεν εἰς τὸ τέλος αὐτῆς, καὶ ὁ δύων ἥλιος ἤγγελλεν ἡμῖν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν οἰκίαν· διότι εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα δὲν ὑπάρχει λευκόφως, καὶ ἅμα ὡς ἐκλείψῃ τὸ ἄστρον τῆς ἡμέρας, ἡ νὺξ ῥίπτει ἀμέσως ἐπὶ τῆς γῆς μελανὸν πέπλον.

Τῶν κατοίκων τὰ ποίμνια εἰσῆλθον εἰς τὴν περιπεφραγμένην μάνδραν αὐτῶν, ὅπου τὴν νύκτα φυλάττονται ὑπὸ ἐνόπλων. Εἰς τὴν καλύβην τοῦ Σάμβα εὕρομεν λαμπρὸν πῦρ, περὶ τὸ ὁποῖον ἐκαθήσαμεν ἐπὶ ψιάθων, συνδιαλεγόμενοι καὶ καπνίζοντες ἐν ἀνέσει, ἕως οὗ ἑτοιμασθῇ τὸ γεῦμα. Αἱ γυναῖκες ἔφεραν τὸ κουσκουσοὺ καὶ τὰ ἄλλα φαγητὰ ἐντὸς ξυλίνων πινακίων, τὰ ὁποῖα παραθεῖσαι ἀπῆλθον, διότι δὲν τρώγουσί ποτε μετὰ τῶν ἀνδρῶν. Ὅλοι οἱ συνδαιτημόνες τρώγουσι μὲ τὰ δάκτυλα, καὶ ὁ Σάμβας ἤλπιζε νὰ μᾶς παίξῃ κανὲν παιγνίδιον, ἀντεκδικούμενος ἡμᾶς εἰς ὅ,τι τῷ εἴχομεν κάμει ἐπὶ τοῦ πλοίου. Διότι, προηγουμένως προσκαλέσαντες αὐτὸν, παρεθέσαμεν εἰς τὴν τράπεζαν μαχαίρας καὶ πειρόνια. Ἐκεῖνος δὲ, μὴ γνωρίζων πῶς νὰ μεταχειρισθῇ τὰ τελευταῖα, εὐσκολεύετο πολὺ νὰ φέρῃ τὰ φαγητὰ εἰς τὸ στόμα του, καὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς πλείστους ἀστεϊσμούς, ἕως οὗ τὸν ἀπεσπάσαμεν τῆς ἀμηχανίας του, φέροντες κοχλιάριον. Ἤδη ἀποδίδων ἡμῖν τὰ ἴσα, παρήγγειλε τὰ φαγητὰ ἁραιὰ καὶ τὰ τεμάχια τοῦ κρέατος, λεπτότατα κεκομμένα, ἐν τῇ ἐλπίδι νὰ εὐχαριστηθῇ διὰ τὴν ἀδεξιότητα ἡμῶν, μεταχειριζομένων τοὺς δακτύλους. Ἀλλ' ὁποία ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξις αὐτοῦ, ἰδόντος ἡμᾶς ἀνασύραντας ἀπὸ τὰ θυλάκια ἡμῶν ὁδοιπορικὰ μαχαίρια καὶ κοχλιάρια! Ἡ ἀστειότης λοιπὸν, οὕτω γενομένη, ἐστράφη κατ' αὐτοῦ καὶ τῶν Αἰθιόπων ὁμοτραπέζων, διότι τὰ φαγητὰ ἦσαν τόσον ἁραιὰ, ὥστε οὐδὲ οὗτοι ἠδύναντο νὰ μεταχειρισθῶσιν εὐχερῶς τοὺς δακτύλους.

Μετὰ τὸ δεῖπνον ὑπήγομεν νὰ ἴδωμεν τοὺς χορούς. Ἡ τοῖς Ἀφρικανοῖς προσφιλὴς αὕτη διασκέδασις γίνεται ἐν ὑπαίθρῳ, ὅταν ἦναι καλὸς ὁ καιρός. Ἐὰν δὲ βρέχῃ, γίνεται εἰς τὸ βεντάγγ, καὶ ὅταν ἡ νὺξ ἦναι σκοτεινὴ, ἀνάπτουσι μεγάλα πυρὰ πρὸς φωτισμὸν τῶν χορευτῶν. Ἔχουσι δύο ἢ τρία μουσικὰ ὄργανα, ὧν τὸ κυριώτερον εἶναι τὸ τύμπανον. Τούτου δὲ παίζοντος, ὅλοι οἱ νέοι ἐμψυχοῦνται καὶ κινοῦνται ἐν ῥυθμῷ, τύπτοντες τὰς χεῖρας καὶ κάμνοντες διάφορα Ἀραβικὰ σχήματα λίαν ἀμφιβόλου εὐπρεπείας. Αἱ ἐξασκήσεις αὗται διαρκοῦσι μέγα μέρος τῆς νυκτός· ὅθεν ἀφήσαντες αὐτὰς, ἤλθομεν ν' ἀναπαυθῶμεν. Αἱ κλῖναι ἡμῶν ἔγειναν ἀμέσως, διότι δὲν εἴχομεν παρὰ νὰ ἐξαπλωθῶμεν ἐπὶ ψιάθων ἐρωμένων εἰς τὴν καλαμωτήν. Οἱ Αἰθίοπες εἶναι λίαν εὐαίσθητοι εἰς τὸ ψῦχος, καὶ παραπονοῦνται ὅτι ἡμεῖς οἱ ἄλλοι ἀσθμαίνομεν ἐκ τῆς θερμότητος· ἀλλὰ τὸ πῦρ τῆς καλύβης των διατηρεῖ τὴν ἐπιθυμητὴν εἰς αὐτοὺς θερμοκρασίαν. Κοιμῶνται ὕπνον βαθύτατον, καὶ δὲν ἐξεγείρονται ἢ μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου. Τὸ πρωῒ ἐκάμαμεν μικρὸν ἄριστον ἐξ ἀλφίτου, εἰς τὸ ὁποῖον χάριν ἡμῶν προσέθηκαν τεμάχιον βραστοῦ κρέατος μετὰ φυσικοῦ βουτύρου. Τὸ βούτυρον τοῦτο γίνεται ἐκ τοῦ τῶν Ἰνδοκαλάμων καρποῦ, ὁμοιάζοντος πολὺ τὰς Ἱσπανικὰς ἐλαίας καὶ περικλεί-

οντος πυρῆνα, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξάγοντες τὸ ἔλαιον τὸ βράζουσι. Τὸ στερεὸν τοῦτο ἔλαιον εἶναι περίφημον, ἔχον γεῦσιν λεπτοτέραν τοῦ κοινοῦ βουτύρου καὶ διατηρούμενον ἐπὶ πολὺν χρόνον χωρὶς ἅλας, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀκριβώτατον ἐν τῇ Ἀφρικῇ. Μετὰ τὸ ἄριστον, ἀποχαιρετήσαντες τὸν Σάμβαν καὶ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ, ἐπανήλθομεν εἰς τὰ ἴδια διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, ἣν εἴχομεν ἀκολουθήσει τὴν προτεραίαν.

Ἡ σύντομος περιγραφὴ, τὴν ὁποίαν δίδομεν περὶ τοῦ ἡμιβαρβάρου τούτου βίου, φαίνεται τὸ κατ' ἀρχὰς εἰς ἄκρον ἐπαγωγὸς, καὶ πολλοὶ δύνανται νὰ ἐρωτήσωσιν ἐὰν ὁ βίος οὗτος δὲν ἦναι προτιμότερος τῆς νενοθευμένης κοινωνικῆς καταστάσεως ἡμῶν. Δὲν εἴμεθα κριταὶ τῆς ὀρέξεως τῶν ἄλλων, ἀλλὰ τὸ καθ' ἡμᾶς οὐδὲν βλέπομεν τὸ ἐπίζηλον. Τὰ ἐξ αὐτοῦ δεινὰ εἶναι πολυπληθῆ καὶ μεγάλα· διότι τί δεινότερον τοῦ θανάτου τῆς ψυχῆς καὶ παντὸς τοῦ δυναμένου νὰ κάμῃ τὸν ἄνθρωπον ὂν νοῆμον καὶ τεῖνον ἀπαύστως πρὸς τὴν πρόοδον; Καὶ ἔπειτα ὁ βίος οὗτος εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου συνδεδεμένος μετὰ τῆς δουλείας, τοῦ ἐξευτελισμοῦ τῆς γυναικὸς καὶ τῆς πολυγαμίας, τριῶν μεγάλων ἠθικῶν τραυμάτων, ἀνεξαντλήτων πηγῶν βίας, ἀδικίας καὶ ἀθλιότητος.

Γ. ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ.

ΠΕΡΙ ΚΟΜΗΣ ΚΑΙ ΠΩΓΩΝΟΣ.

Ἡ κόμη ἀπησχόλησεν ἀνέκαθεν τὸν ἄνθρωπον, ὑπάρξασα πάντοτε μία τῶν πολλῶν ματαιοτήτων αὐτοῦ. Καὶ ἐὰν μὲν οἱ κομψοπρεπεῖς τῶν ἡμερῶν ἡμῶν νέοι φέρωσιν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐπιχαρίτως τὴν χεῖρα εἰς τὴν κεφαλὴν, ὅπως δώσωσι νέον πάντοτε καλλωπισμὸν καὶ νέαν στροφὴν εἰς τὰ μεμυρωμένα μαλλία αὐτῶν, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον καὶ τὰ ἑκάστοτε ἐκ τῶν ἐρειπίων τῶν ἀνακτόρων τῆς Νινευὶ καὶ τῆς Βαβυλῶνος ἐκθαπτόμενα ἀγάλματα ἀποκαλύπτουσιν ἡμῖν ὁποῖοί τινες ἦσαν οἱ ἐρασταὶ τοῦ συρμοῦ καὶ χαυνόκομψοι Ἀσσύριοι, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοὐλάχιστον τῆς περὶ τῆς κόμης καὶ τοῦ πώγωνος ἐπιμελείας αὐτῶν. Θεωροῦμεν δὲ περιττὸν νὰ προσθέσωμεν, ὅτι τὰ περὶ τοῦ ἑνὸς τῶν γενῶν λεγόμενα ἐννοοῦνται καὶ διὰ τὸ ἕτερον.

Περιπλέον δὲ, αἱ ἀλληλοδιάδοχοι γενεαὶ δὲν ἀπέδωκαν τόσην σημασίαν καὶ προσοχὴν εἰς τὴν κόμην στολισμοῦ μόνον ἕνεκα. Ἐπίσης ἐθεώρησαν ταύτην καὶ ὡς ἐξωτερικὸν γνώρισμα τῶν διαφόρων θρησκευτικῶν, πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν δοξασιῶν αὐτῶν. Ἐν ἄλλοις χρόνοις, ἐκ τοῦ μήκους τῆς κόμης διεκρίνετο ὁ ἐλεύθερος ἐκ τοῦ δούλου· βραδύτερον δὲ, οἱ Καθαρισταὶ ἔκειρον τὰς κεφαλὰς, ἐνῷ *Καβαλιέροι* ἢ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Καρόλου Α'. εἶχον τὴν κόμην μακρὰν καὶ βοστρυχώδη. Γενικῶς δ' εἰπεῖν, ἡ κόμη καὶ ὁ πώγων εἶναι τὰ μόνα μέρη τοῦ σώματος, ἅτινα ὁ ἄνθρωπος διορθοῖ καὶ περιποιεῖται κατ' ἀρέσκειαν, καὶ τοῦτο ἀρκεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὰς συμφωνίας ταύτας τῆς κόμης μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τοῦ γένους καὶ τοῦ φρονήματος, ὡς καὶ τὰς πολυαρίθμους τοῦ συρμοῦ αὐτῆς παραλλαγὰς καὶ ποικιλίας. Ἐν τῷ παρόντι ἄρθρῳ θέλομεν ὁμιλήσει κατὰ πρῶτον περὶ τῆς κόμης αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν, ὑπὸ ἔποψιν δηλαδὴ ὅλως ἀνεξάρτητον τῶν τροποποιήσεων τῆς τέχνης καὶ τῶν ἰδιοτροπιῶν τοῦ συρμοῦ. Σπεύδομεν δὲ νὰ εἴπωμεν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ, ὅτι ὑπὸ τὸ τριχωτὸν τῆς κεφαλῆς δέρμα κεῖται σπουδαιότατον ἐθνολογικὸν ζήτημα.

Ὁ ἰατρὸς Πριχάρδος ἀποδίδει τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς ἐπιφανείας τῆς κατοικουμένης σφαίρας εἰς τὰς μελανικὰς ἢ μελανότριχας φυλάς. Ἡ Εὐρώπη εἶναι ἡ πρωτίστη ἕδρα τῶν ξανθοτρίχων, οἵτινες φαίνονται κεκλεισμένοι σχεδὸν μεταξὺ τῶν ὁρίων αὐτῆς, καὶ ἐντὸς τῶν ὁρίων τούτων δὲν ὑπερβαίνουσι βαθμούς τινας τοῦ μεσημβρινοῦ πλάτους.

Αἱ ἀπὸ τῆς Σουηδίας καὶ Νορβηγίας καταβᾶσαι ξανθότριχες φυλαὶ, καταλαβοῦσαι ἅπασαν τὴν βόρειον Γερμανίαν, ἀπεδίωξαν εἰς τὰ ὄρη τῆς Σκωτίας καὶ Οὐαλίας τοὺς Κελτοὺς καὶ τοὺς Κίμβρους, πρώτους κατοίκους τῆς Ἀγγλίας. Συνελόντι δ' εἰπεῖν, τὰ μεγάλα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ ἐθνολογικοῦ χάρτου τῆς Εὐρώπης ἀποκατέστησαν πρὸ τοῦ δεκάτου αἰῶνος, ἄνευ σχεδὸν παραλλαγῆς, καθ' ὅσον τοὐλάχιστον ἀφορᾷ τὴν κατάστασιν τῶν μελανοτρίχων καὶ ξανθοτρίχων φυλῶν. Ἐν τούτοις, ἀλληλοεθνεῖς τινες ἐπιμιξίαι ἐτροποποίησαν κατόπιν τὰς ἀρχικὰς διαφοράς. Τὴν σήμερον δὲ, οἱ ξανθότεροι τῆς γῆς κάτοικοι εὑρίσκονται πρὸς ἄρκτον τοῦ 48ου πλάτους, περιλαμβάνοντος τὴν Ἀγγλίαν, τὸ Βέλγιον, ἅπασαν τὴν βόρειον Γερμανίαν καὶ μέγα μέρος τῆς Ῥωσσίας. Ἡ δὲ μεταξὺ τοῦ 48ου καὶ 45ου ἐκτεινομένη ζώνη, ἥτις, περιλαμβάνουσα τὸ βόρειον μέρος τῆς Γαλλίας, τὴν Ἑλβετίαν καὶ μέρος τοῦ Πεδεμοντίου, διασχίζει τὴν Βοημίαν, τὴν Αὐστρίαν, καὶ προσεγγίζει τὰς γεωργιανὰς καὶ κιρκασιανὰς ἐπαρχίας τῆς Ῥωσσίας, ἡ ζώνη αὕτη φαίνεται οὖσα μικτὴ, ἀλλ' ἐν αὐτῇ ἐπικρατεῖ ἡ βαθεῖα μελάγχρους κόμη. Κάτωθεν δὲ τῆς ζώνης ταύτης, ἡ Ἱσπανία, ἡ Νεάπολις, ἡ Ἑλλὰς, ἡ Τουρκία, κείμεναι εἰς τὴν μεσημβρινὴν ἄκραν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ χάρτου, κατοικοῦνται ὑπὸ φυλῶν μελανοτρίχων. Εἰς τρόπον ὥστε, ὁ πληθυσμὸς τῆς Εὐρώπης, ἐν συνόλῳ λαμβανόμενος, ἀπ' Ἄρκτου μέχρι Μεσημβρίας, παρίστᾷ ἐν τῷ χρώματι τῶν τριχῶν αὐτοῦ ἐντελῆ κλίμακα, ἐν ᾗ τὸ ἀνοικτὸν ξανθὸν τῶν ψυχροτέρων κλιμάτων βαίνει δι' ἀνεπαισθήτων μεταβάσεων εἰς τὸ ὑποκύανον μέλαν τῶν ἀκτῶν τῆς Μεσογείου. Ἐπάρχουσιν ἐν τοσούτῳ διαφοραὶ ἀξιοσημείωτοι. Εἴπομεν ἤδη περὶ τῶν εὑρισκομένων εἰσέτι ἐν Ἀγγλίᾳ μελανοτρίχων φυλῶν· μελανότριχες ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ Κελτικὴ πλειονότης τῶν κατοίκων τῆς Ἰρλανδίας· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Νορμανδοὶ, ὡς βλέπομεν τοὺτους τὴν σήμερον, δέον νὰ καταταχθῶσι μεταξὺ τῶν μελανοτρίχων φυλῶν. Ἐξ ἄλλου δὲ, ἡ Βενετία, κειμένη ὑπὸ πλάτος σχεδὸν μεσημβρινὸν, ἐρημίσθη πάντοτε διὰ τὸ ὡραῖον ξανθοπλόκαμον τῶν ἑαυτῆς κατοίκων. Ἀλλ' αἱ μονομερεῖς αὗται περιπτώσεις δὲν ἀποδεικνύουσιν ἄλλο, ἢ ὅτι ἡ φυλὴ ὁρίζει κυρίως, μεταξὺ ἄλ-

λων ἐθνολογικῶν μεριμοτήτων, τὸ χρῶμα καὶ τὸ ὕφασμα τῶν τριχῶν. Τὸ δὲ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιμιξίας τῶν φυλῶν εἶναι ἀρκούντως ἐπαισθητὸν, ὅταν τις συγκρίνῃ τοὺς κατοίκους τῶν μεγάλων πρωτευουσῶν, οἷαι εἶναι τὸ Λονδῖνον, οἱ Παρίσιοι καὶ ἡ Βιέννη μετὰ τοῦ συνόλου τῶν κατοίκων τῶν ἰδίων αὐτοῖς τόπων. Ἐν τούτοις, ἡ ἐν τῷ κόλπῳ τῶν μεγάλων τούτων συγκοινωνιῶν μετὰ ταχύτητος ἐνεργουμένη συγχώνευσις προχωρεῖ ἐπίσης, καί τοι βραδύτερον, εἰς τὰς ἐπαρχίας, αἵτινες, κατά τινα τρόπον, σχηματίζουσι τὰς μεγάλας ὁδοὺς τῶν ἐθνῶν. Οὕτω δὲ ἡ καστανόχρους κόμη τῶν κατοίκων τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης εἶναι χρῶμα, οὔτως εἰπεῖν, οὐδέτερον, φυσικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιμιξίας τῶν ξανθῶν φυλῶν τῆς Ἄρκτου μετὰ τοῦ ἀρχαίου τῆς Μεσημβρίας πληθυσμοῦ.

Σημειώσαντες ἀνωτέρω ὅτι ἡ φυλὴ προσδιορίζει τὸ χρῶμα καὶ τὴν ποιότητα τῆς κόμης, εἴπομεν σχεδὸν πᾶν ὅ,τι ἡ ἐθνολογία διδάσκει ἡμᾶς περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Ἡ ἐξέτασις τῆς κατασκευῆς τῶν τριχῶν δεικνύει ὅτι ἡ χρωματικὴ διαφορὰ προέρχεται καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ τοῦ χρώματος τοῦ πληροῦντος τὸ ἐσώτερον ἑκάστης τριχὸς ὑγρόν. Ἡ χρωματικὴ αὕτη ὕλη φαίνεται διὰ μέσου τῆς κερατώδους οὐσίας τῆς τριχὸς, ὡς ἀπαραλλάκτως συμβαίνει καὶ εἰς τὴν ἐπιδερμίδα τῶν Αἰθιόπων. Αἱ τρίχες, ὡς καὶ τὰ πτερὰ, τὰ κέρατα, αἱ λεπίδες, οὐδὲν ἄλλο εἰσὶ, τῷ ὄντι, ἢ παραλλαγαὶ τοῦ δέρματος. Μία θρὶξ, θεωρουμένη ὑπὸ ἀνατομικὴν ἔποψιν, σύγκειται ἀπὸ τρία μέρη: τὸν ἀδενίσκον, ἢ τὴν σωληνοειδῆ τοῦ δέρματος κοιλότητα, ἐν ᾗ ἐμφύεται ἡ θρὶξ· — τὸν βολβὸν ἢ τὴν ῥίζαν τῆς τριχὸς, καὶ τὸν καυλὸν ἢ τὸ κερατῶδες νῆμα, τὸ περιέχον τὴν χρωματικὴν ὕλην.

Ὁ βολβὸς λαμβάνει ἀπ' εὐθείας παρὰ τοῦ αἵματος τὴν ὕλην ταύτην, ὡς τὸ κερατῶδες περικάλυμμα ἐκκρίνεται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τῶν τροχοειδῶν ἀγγείων τοῦ δέρματος καὶ τοῦ ὑποδορίου ὑφάσματος. Ὅπως δέ τις λάβῃ ἰδέαν τοῦ τρόπου τῆς αὐξήσεως ἑκάστης τριχὸς, ἀρκεῖ νὰ φαντασθῇ στήλην κύβων ἀλλεπαλλήλως συναρμοζομένων, ἀλλ' ὧν τὸ ὕψος αὐξάνει διὰ τῆς κάτωθεν προσθήκης ἑτέρων κύβων. Καὶ τῷ ὄντι, ἡ θρὶξ αὐξάνει ἐκ τῆς βάσεως αὐτῆς, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἐλευθέρα ἄκρα αὐτῆς εἶναι τὸ ἀρχαιότερον μέρος της.

Ἕτερος ἐπιστήμων, ὁ Λιέβιγ, ἐξετάσας τὰς ὑγροφόρους κυψελίδας, εὗρεν ἀξιοσημείωτον διαφορὰν ἐν τῇ συστάσει αὐτῶν ὡς ἐκ τοῦ χρώματός των. Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ ἦν τὸ ἑξῆς.

	Ξανθότριχες	Μελανότριχες
Ἄνθραξ . . .	40.345	40,935
Ὑδρογόνον . . .	6.576	6.631
Ἄζωτον . . .	17.936	17.936
Ὀξυγόνον καὶ θεῖον	26.143	25.498

Δύναταί τις νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τῆς ἀναλύσεως ταύτης ὅτι αἱ ὡραῖαι ξανθαὶ τρίχες ὀφείλουσι τὴν λάμψιν αὐτῶν εἰς τὸ πλεονάζον τοῦ θείου καὶ τοῦ ὀξυγόνου καὶ εἰς τὸν ὀλίγον ἄνθρακα· ἐν ᾧ αἱ μέλαιναι, τουναντίον, ἔχουσι τὸ χρῶμα τοῦ γαγάτου ὡς ἐκ τοῦ πολλοῦ ἀνθράκος καὶ τοῦ ὀλίγου ὀξυγόνου καὶ θείου.

Ἐν τούτοις, ἡ χρωματικὴ ὕλη, οἱαδήποτε καὶ ἂν ἦναι τὰ συστατικὰ αὐτῆς μόρια, δὲν ἀποτελεῖ ἢ ἓν μόνον μέρος τῆς μεταξὺ τῶν παντοειδῶν τριχῶν ὑπαρχούσης διαφορᾶς. Τὸ μῆκος, ἡ ποιότης καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐμφύσεως αὐτῶν χρησιμεύουσιν οὐδὲν ἧττον ἰσχυρῶς εἰς τὸ νὰ ὁρίσωσι τὴν μεταξὺ τῶν φυλῶν ὁροθετικὴν γραμμήν. Ἕτερος σοφὸς Γερμανὸς δὲν ὤκνησε νὰ ἀριθμήσῃ τὰς τρίχας τεσσάρων ἑτεροχρόων κεφαλῶν. Εὗρε δὲ ἐπὶ ξανθῆς μὲν κόμης 140,400 τρίχας· ἐπὶ μελαγχροινῆς 109,440· ἐπὶ μελανῆς 102,960 καὶ ἐπὶ πυῤῥότριχος 88,740 τρίχας. Τὴν ἀριθμητικὴν ἐλάττωσιν τῆς πυῤῥότριχος καὶ μελανῆς κόμης ἀνεπλήρου ὁ μεγαλείτερος ὄγκος τῶν τριχῶν, ληφθεισῶν κατ' ἰδίαν· καὶ εἶναι πιθανὸν ὅτι αἱ κόμαι, ἐν συνόλῳ ληφθεῖσαι, εἶχον ὡς ἐγγιστα τὸ αὐτὸ βάρος. Εἰς τὴν λεπτότητα δὲ καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν τριχῶν ὀφείλουσιν οἱ ξανθοὶ πλόκαμοι τὴν μεταξίνην αὐτῶν εὐστροφίαν.

Ἡ λευκότης τῶν τριχῶν τῶν ἐκ τούτου κληθέντων Λευκιτῶν ἢ Ἀλβίνων προέρχεται ἐκ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως τῆς χρωματικῆς ὕλης, ἐλλείψεως, ἥτις ἐκτείνεται εἰς τὸν ἀμφιβληστροειδῆ τοῦ ὀφθαλμοῦ χιτῶνα ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν Ἶριδα. Αὕτη δὲ, οὖσα παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ φυσικὸν ἐλάττωμα, ὑπάρχει τουναντίον φυσικὴ κατάστασις παρὰ πολλοῖς ἐκ τῶν ζώων, οἷα, λόγου χάριν, εἶναι αἱ λευκαὶ ἄρκτοι, οἱ λευκοὶ μῦς, οἱ λευκοὶ κόνικλοι, αἱ λευκαὶ ἰκτίδες, ὧν πάντων οἱ ῥοδόχροες ὀφθαλμοὶ μαρτυροῦσι τὴν ἔλλειψιν τοῦ χρωματικοῦ ὑγροῦ. Τὰ λευκὰ πτερὰ καὶ αἱ λευκαὶ τρίχες εἶναι ἐπίσης κοινότατα μεταξὺ τῶν πτηνῶν καὶ τῶν ζώων, καὶ τὸ χρῶμα τοῦτο, ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν, ἡ ἄρνησις αὕτη τοῦ χρώματος εἶναι σταθερὰ παρὰ πολλοῖς ἐξ αὐτῶν.

Πιστεύεται ὅτι τὸ φαιὸν χρῶμα τῶν τριχῶν εἶναι παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπισχέσεως τῶν χρηματικῶν κυψελίδων. Ὑπάρχουσί τινες, οἵτινες ἐν πρωϊμωτάτῳ ἡλικίᾳ γίνονται φαιοί· καὶ ἕτεροι, οἵτινες καθ' ὅλην τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν ῥώμην τῆς ἡλικίας λευκαίνονται, παραγρῆμα ἐκ τρόμου ἢ βιαίου τινὸς ἠθικοῦ κλονισμοῦ. Βεβαιοῦσι δὲ ὅτι αἱ τρίχες τῆς Μαρίας Ἀντωννιέττης ἔγειναν φαιοὶ τὴν νύκτα, ἥτις προηγήθη τῆς ἀποκεφαλίσεώς της. Τὸ αἷμα πιθανῶς εἰς τὰς τοιαύτης φύσεως περιπτώσεις διαβιβάζει ἐν τῇ χροιᾷ τῶν τριχῶν ὑγρόν τι, ὅπερ ἐκχρωματίζει αὐτὰς ἀμέσως.

Αἱ γυναῖκες ἔχουσιν ἐπίσης ὡς οἱ ἄνδρες συνεχῶς φαιὰν τὴν κόμην, ἀλλ' ἅπασαι σχεδὸν δὲν ὑπόκεινται εἰς τὴν φαλακρότητα. Τοῦτο δὲ κατὰ μέγα μέρος προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι τὸ τριχωτὸν δέρμα τῶν γυναικῶν περιέχει πλειοτέραν πιμελὴν, ἐξ ἧς πηγάζει κυκλοφορία μᾶλλον ἐλευθέρα εἰς τὰ τριχοειδῆ ἀγγεῖα τοῦ δέρματος. Οἱ εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐν τῷ αὐτῷ τούτῳ μέρει ἔχουσιν ὑποδόριον πιμελὴν, οὐδέποτε εἶναι φαλακροί. Τὸ δέρμα τοῦ φαλακροῦ κρανίου εἶναι συνήθως ὁμαλὸν καὶ ὁμοιάζον μὲ ἐλεφαν-

τόδοντα. Ἡ σύσπασις αὕτη τοῦ ὑφάσματος τοῦ δέρματος προκύπτει ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν βολβῶν τῶν τριχῶν καὶ τῆς ἐμφράξεως τῶν ἀδενίσκων· εἰς μάτην δὲ τότε ἤθελέ τις ζητήσει νὰ παραγάγῃ νέαν κόμην. Ἡ φαλακρότης φαίνεται οὖσα τὴν σήμερον πολὺ κοινοτέρα μεταξὺ τῶν νέων ἢ ὅσον ἦτο πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν. Ἠκούσαμεν δὲ πιλοποιὸν φιλόσοφον, ἀποδίδοντα τὴν αἰτίαν τούτου, κατὰ μέγα τοὐλάχιστον μέρος, εἰς τὴν χρῆσιν τῶν μεταξωτῶν πίλων, οἵτινες, μὴ ἀφίνοντες ἐλεύθερον τὸν ἀέρα, κρατοῦσι τὴν κεφαλὴν εἰς θερμοκρασίαν, πολὺ πλέον ὑψηλὴν ἢ ὅσην οἱ ἀρχαῖοι καστόρινοι πίλοι. Ὁ αὐτὸς βιομήχανος προσέθετεν ὅτι οἱ ἐκ τοῦ δέρματος τοῦ κάστορος πίλοι ἐξέπεσαν τοῦ συρμοῦ, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐπέφερον μέγαν ὄλεθρον εἰς τὰ ζῶα ταῦτα. Ἀλλ' ἡ παραδοχὴ τῶν μεταξωτῶν πίλων ἔδωκεν, ὡς φαίνεται, εἰς αὐτὰ καιρὸν νὰ παραχθῶσιν ἐκ νέου. Χωρὶς νὰ παραδεχθῶμεν τὴν εὐθύνην τῶν δοξασιῶν τοῦ πιλοποιοῦ, δυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν ἀληθέστατον γεγονὸς, ὅτι ἡ φαλακρότης εἶναι πολὺ κοινοτέρα μεταξὺ τῶν φερόντων περικεφαλαίαν στρατιωτῶν, ἢ ὅσον μεταξὺ τῶν ἄλλων.

Οἱ ἀγόρται κατέλαβον τὴν κόμην, ἥτις δὶ αὐτοὺς ὑπῆρξε τὸ ἀληθὲς χρυσοῦν δέρας, διότι ἡ ἐπιστήμη παρεχώρησεν αὐτοῖς ὡς κατώτερον τῆς ἑαυτῆς ἀξίας τὴν φροντίδα τοῦ ὡραιοτέρου στολισμοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Οἱ εἰδότες πῶς αἱ τρίχες τρέφονται, μειδιῶσιν ἀναμφιβόλως διὰ τὴν εὐπιστίαν τοῦ δημοσίου, ὅπερ δίδει προσοχὴν εἰς τὰς πομπώδεις ἀγγελίας τῶν αὐτεπαγγέλτων ἀναγεννητικῶν τῆς κόμης ἰατρικῶν. Πλὴν ἀλλὰ καὶ ἕκαστος ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ, ὅτι τὸ αἷμα εἶναι τὸ μοναδικὸν Μακάσσαρ τῆς κόμης. Πάντα δὲ ἐν γένει τὰ μύρα καὶ ἔλαια οὐδαμῶς ἐπενεργοῦσιν ἐπὶ τῆς τροφῆς καὶ τῆς αὐξήσεως τῶν τριχῶν. Τὸ μόνον δυνάμενον νὰ δώσῃ εἰς ταύτας ζωὴν καὶ ὑγείαν εἶναι τὸ σύμπλεγμα τῶν ἀγγείων, ἐφ' οὗ ἐπαναπαύονται οἱ βολβοὶ τῶν τριχῶν. Πρωτίστη αἰτία τῆς φαλακρότητος εἶναι ἡ χαλάρωσις τῆς τριχοειδοῦς κυκλοφορίας· ὅτε δ' αὕτη προέρχεται ἐκ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς γενικῆς τοῦ συστήματος ἐξασθενήσεως, οὐδεμία τέχνη τότε, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐρρέθη, δύναται νὰ ἐπενέγκῃ θεραπείαν, καὶ ἡ ψαλὶς τῆς Δαλιδᾶς ἐξακολουθεῖ ἀθορύβως τὸ τῆς καταστροφῆς ἔργον της. Ὅτε δὲ, τοὐναντίον, ἡ φαλακρότης προέρχεται ἐκ προσκαίρου αἰτίας, ὅτε ὁ βολβὸς μένει ἀβλαβὴς, ἐλαφρά τις ἐπίτριψις διὰ λινοῦ χειρομάκτρου ἢ ψήκτρας καὶ ἡ ἐπάλειψις παχυμύρου ὀλίγον τι ἐρεθιστικοῦ, εἶναι τὰ μόνα κατάλληλα πρὸς χρῆσιν μέσα. Παρατηροῦμεν δ' ἐν παρόδῳ, ὅτι ἡ πρωτίστη οὐσία ὅλων τῶν διὰ τὴν βαφὴν τῆς κόμης γενομένων παρασκευασιῶν, εἶναι ὁ νιτρικὸς ἄργυρος, οὗτινος ἡ ἐπενέργεια συνίσταται τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου εἰς τὸ νὰ φθείρῃ ἐξ ὁλοκλήρου τὸ φλοιῶδες μέρος αὐτῶν τούτων τῶν τριχῶν (1).

(1) Δὲν βλέπομεν διὰ τί δὲν δοκιμάζουσιν ἐσωτερικὰ θεραπευτικὰ μέσα. Ἡ γελατίνη, λόγου χάριν, ἡ καταπότια, κατασκευαζόμενα ἐκ τῆς σποδοῦ κεκαυμένων τριχῶν δύνανται ἴσως νὰ προμηθεύσωσιν εἰς τὸ αἷμα τὰ πρὸς παραγωγὴν τῶν τριχῶν ἀναγκαῖα στοιχεῖα. Σ. Σ.

Περαίνοντες τὰ περὶ τούτου, νομίζομεν καλὸν νὰ εἴπωμεν μίαν λέξιν περὶ τοῦ περιφήμου εἰδικοῦ φαρμάκου — τοῦ παχυμύρου, ἤτοι πομμάδας, ἐκ στέατος τῆς ἄρκτου. Τὴν ἐπέμβασιν τοῦ τετραπόδου τούτου ἐθεώρησαν πολλοὶ ὡς ἐξαπάτην τῆς τέχνης, καὶ ὑψοῦσι τοὺς ὤμους, ὁσάκις ἀναγινώσκουσιν εἰς τὰ παράθυρα ἢ τὰς ἐπιγραφὰς τοῦ δεῖνος κομμωτοῦ ἢ μυροπώλου, ὅτι μεταξὺ τῶν ἄλλων μύρων καὶ ἐλαίων εὑρίσκεται καὶ τὸ στέαρ τῆς ἄρκτου. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι τὸ στέαρ τοῦτο ὠφελεῖ, ἀρκεῖ νὰ ἦναι γνήσιον· ἀλλὰ πρὸς τοῦτο πιστεύομεν ὅτι οὐδὲ ἅπασαι αἱ ἄρκτοι τῆς γῆς ἀρκοῦσιν, ἀφ οὗ τοσοῦτον ἄφθονοι εἶναι οἱ ζητοῦντες αὐτήν. Ἐν τῷ Λονδίνῳ μόνον σφάζουσι καθ' ἕκαστον χειμῶνα πεντηκοντάδα τινὰ ἄρκτων, τὰ δὲ μεταξὺ Λονδίνου καὶ Πετρουπόλεως ἐμπορευόμενα πλοῖα ἔχουσι συνήθως ἄρκτους μεταξὺ τῶν ἐπιβατῶν αὐτῶν. Ἐν τῇ αὐτῇ πόλει εἷς τῶν περιφημοτέρων μυρεψῶν, ὁσάκις σφάξῃ ἄρκτον, ἀναρτᾷ τὸ σῶμα τοῦ ζώου εἰς ἓν τῶν παραθύρων τοῦ καταστήματος αὐτοῦ, καὶ προσκαλεῖ τοὺς θαμῶνας αὐτοῦ ὅπως οἱ ἴδιοι λάβωσιν ἐκ τῆς πιμελῆς τοῦ θηρίου.

(Ἀκολουθεῖ.)

ΥΓΙΕΙΝΗ.

Περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ οἴνου καὶ τῶν διαφόρων πνευματωδῶν ποτῶν ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ.

Τὸ οἰνόπνευμα, ἅμα εἰσαχθὲν εἰς τὸν στόμαχον, ἀπορροφᾶται ἀμέσως ὑπὸ τῶν φλεβῶν, καὶ διαδιδόμενον εἰς τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος, εἰσέρχεται εἰς τὰ στοιχεῖα τῶν ὀργάνων καὶ τίθεται εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ὀξυγόνου, τοῦ ἀπορροφωμένου ὑπὸ τοῦ αἵματος κατὰ τὴν διάδοσιν αὐτοῦ διὰ τῶν πνευμόνων. Ἐκ δὲ τῆς τοιαύτης ἐπαφῆς μετὰ τοῦ ὀξυγόνου, τοῦ κυκλοφοροῦντος εἰς τὸ αἷμα τῶν ἀρτηριῶν, ἐνούμενον μετ' αὐτοῦ παράγει ὕδωρ καὶ ἀνθρακικὸν ὀξύ. Συνέπειαι δὲ τούτου εἶναι πρῶτον στιγμιαία αὔξησις τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος, καὶ δεύτερον ἐρεθισμὸς τοῦ αἱματώδους καὶ τοῦ νευρώδους συστήματος. Ἕπεται δὲ κατόπιν, ἀναλόγως πρὸς τὸν παραχθέντα ἐρεθισμὸν, χαύνωσις καὶ ἐξασθένησις, ἥτις ἔχει διαφόρους βαθμοὺς κατὰ τὴν ποσότητα καὶ τὴν ποιότητα τοῦ οἰνοπνεύματος, καὶ κατὰ τὴν ἕξιν τῆς χρήσεως αὐτοῦ.

Τὰ φυσιολογικὰ ἀποτελέσματα τοῦ οἰνοπνεύματος συγκεφαλαιοῦνται εἰς τὴν αὔξησιν τῆς κυκλοφορίας, καὶ τὴν θερμότητα καὶ ἔντασιν τοῦ δέρματος, ἅτινα παράγουσι τὰ ἑπόμενα. Τὸ πρόσωπον καθίσταται ἐρυθρὸν, οἱ ὀφθαλμοὶ στίλβουσι, ἅπασαι αἱ λειτουργίαι ἐκτελοῦνται μετὰ μειζονος ἐνεργείας,

οἱ μυῶνες καθίστανται ἰσχυρότεροι, συγχρόνως δὲ ἀναπτύσσεται αἴσθημα εὐθυμίας καὶ εὐδαιμονίας, εὐχαριστεῖταί τις διὰ τὸ παρὸν καὶ ἀλησμονεῖ τὸ μέλλον, τὸ θάρρος αὐξάνει, ἡ καρδία πάλλει, ἡ γλῶσσα κόπτει, καὶ τὸ πνεῦμα λάμπει. Μετὰ μικρὰν δὲ ἀνάπαυσιν καὶ ὀλίγον ὕπνον ἐπανέρχεται ἡ ἠρεμία, καὶ οὐδὲν πλέον ἀποτέλεσμα τοῦ οἰνοπνεύματος μένει.

Ἀλλ' ὅταν τις ὑπερβῇ τὸ μέτρον, ὁ ἐρεθισμὸς μεταβάλλεται εἰς μέθην, ἡ κυκλοφορία τοῦ αἵματος ἐπαυξάνει, τὴν κεφαλὴν καταλαμβάνει πληθώρα, ἡ φυσιογνωμία καθίσταται ἀγρία, οἱ ὀφθαλμοὶ ἀκίνητοι καὶ χωρὶς ἔμφασιν, αἱ αἰσθήσεις ἐξασθενοῦσι, τὸ βάδισμα γίνεται ἄστατον καὶ ἡ ὁμιλία δύσκολος, φλυαρία δὲ συντεθειμένη ἐκ λόγων, μηδεμίαν ἐχόντων συνέχειαν, παράγεται ἐξ ἀτάκτου σειρᾶς ἰδεῶν· ἐπὶ τέλους ἀναπτύσσεται ἀληθὴς παραφορά· ὁ χαρακτὴρ μεταβάλλεται, καὶ οἱ πρώτεροι καθίστανται πολλάκις φιλόνεικοι, κακοὶ καὶ βάρβαροι.

Ὁ δὲ φυσικὸς χαρακτὴρ τοῦ συνεχῶς πίνοντος μεταβάλλεται ταχέως. Αἱ πράξεις αὐτοῦ καθίστανται ἀμφίβολοι καὶ ἀβέβαιοι, δυσκόλως καὶ βραδέως ἀντιλαμβάνεται, αἱ ἰδέαι αὐτοῦ γίνονται συγκεχυμέναι, τὸ μνημονικὸν καὶ ἡ κρίσις ἀπόλλυνται. Συγχρόνως δὲ οἱ τοιοῦτοι γίνονται μικρόψυχοι καὶ μαλθακοί, εἰς οὐδὲν εὐχαριστοῦνται, καὶ αἱ ὀρέξεις αὐτῶν ἐλαττοῦνται· ἐπὶ τέλους ἐπέρχεται τάχιστα ἡ φυσικὴ καὶ ἠθικὴ παρακμὴ τῶν ἀποκτησάντων τὴν ὀλεθρίαν ταύτην ἕξιν· μόνον δὲ ἡ φαντασία διαμένει, γεννῶσα παραλογισμούς, ἐπιφέροντας μετ' ὀλίγον συνεχῆ παραφροσύνην.

Περὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν Ἀσσυρίων, Βαβυλωνίων, Λυδῶν, Μήδων καὶ Περσῶν.

(Συνέχεια).

Διαχείρισις τῆς Δικαιοσύνης.

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἔθνεσι συνεταυτίζετο βασιλεὺς καὶ δικαστής. Ὁ θρόνος εἶναι δικαστήριον, καὶ ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ ὑπερτάτη ἐξουσία εἰς τὸ ἀποδίδειν τὴν δικαιοσύνην. «Ὁ Θεὸς κατέστησεν ὑμᾶς βασιλέα ἐπὶ τοῦ λαοῦ του, ἔλεγεν εἰς τὸν Σολομῶντα ἡ βασίλισσα Σαβᾶ, ὅπως κρίνητε αὐτὸν, καὶ τῷ ἀποδίδητε τὴν δικαιοσύνην»· τοῦτο δὲ σημαίνει, ὅτι οἱ ἡγεμόνες δὲν φοβοῦνται ἄλλον ἐκτὸς τοῦ Θεοῦ, ὅστις ὑπέταξεν εἰς αὐτοὺς πάντας· διότι, καταστήσας αὐτοὺς ἀνεξαρτήτους, ἠθέλησε νὰ τοὺς συνδέσῃ ἰσχυρῶς μετὰ τῆς δικαιοσύνης· καὶ ἔδωκε μὲν αὐτοῖς πᾶσαν τὴν ἰσχύν του, ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ μὴ δύνανται νὰ δικαιολογῶνται διὰ τὴν ἀδυναμίαν των, τοὺς κατέστησε δὲ κυρίους πάντων τῶν ἐπιτηδείων μέσων, δι' ὧν νὰ κωλύωσι τὴν καταδυνάστευσιν καὶ τὴν ἀδικίαν, ὥστε αὗται νὰ τρέμωσι πάντοτε ἐνώπιον αὐτῶν καὶ νὰ μὴ δύνανται νὰ βλάπτωσιν ὁποιονδήποτε.

Ἀλλὰ τί εἶναι αὕτη ἡ δικαιοσύνη, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἐνεπιστεύθη εἰς τοὺς βασιλεῖς, καὶ τῆς ὁποίας τοὺς κατέστησε φύλακας; Εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὴν εὐταξίαν· ἡ δὲ εὐταξία συνίσταται εἰς τὰ ἑξῆς: νὰ φυλάττηται ἡ ἰσότης, ἡ ἰσχὺς νὰ μὴν ἐπέχῃ τόπον νόμου, ὅ,τι ἔχῃ τις νὰ μὴ παραβιάζηται ὑπὸ τοῦ ἄλλου, οἱ κοινοὶ δεσμοὶ τῆς κοινωνίας νὰ μὴ διακόπτωνται, ἡ πονηρία καὶ ὁ δόλος νὰ μὴ κατισχύσωσί ποτε τῆς ἀθωότητος καὶ ἁπλότητος, τὰ πάντα νὰ εἰρηνεύωσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων, καὶ ὁ ἀσθενέστερος τῶν πολιτῶν νὰ ἦναι ἀσφαλὴς διὰ τῆς δημοσίου ἀρχῆς.

Εἰς πολλὰ χωρία τῆς ἱστορίας φαίνεται, ὅτι οἱ βασιλεῖς τῆς Περσίας ἐφύλαττον οἰκοθεν τὴν δικαιοσύνην. Διότι εὐθὺς ἀπὸ τῆς παιδικῆς των ἡλικίας ἐπεμελοῦντο νὰ τοὺς διδάσκουν τὴν γνῶσιν τῶν νόμων τοῦ τόπου, καὶ εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα, ὡς διηγεῖται ὁ Ξενοφῶν (Κύρ. Παιδ.), τοὺς ἐμάνθανον τὴν δικαιοσύνην μὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθ' ὃν διδάσκουν ἀλλαχοῦ τὴν ῥητορικὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν.

Ἰδοὺ τὸ οὐσιῶδες καθῆκον τοῦ βασιλείου. Εἶναι δίκαιον καὶ ἀπολύτως ἀναγκαῖον τὸ νὰ βοηθῆται ὁ ἡγεμὼν εἰς τοῦτο τὸ σεβαστὸν καθῆκον ὡς καὶ εἰς τὰ ἄλλα· τὸ βοηθεῖσθαι ὅμως δὲν σημαίνει ποσῶς τὸ ἀποστερεῖσθαι· διότι, ὡς διαμένει οὗτος δικαστὴς, οὕτω καὶ βασιλεύς· καὶ μεταδίδει μὲν τὴν ἀρχήν του, ἀλλὰ δὲν παραιτεῖται τῆς θέσεώς του, οὔτε συμμερίζεται αὐτὴν μετ' ἄλλων. Φαίνεται λοιπὸν ἀπολύτως ἀναγκαῖον τὸ νὰ θυσιάζῃ ὁ ἡγεμὼν καιρόν τινα εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ δημοσίου δικαίου, ὄχι διὰ νὰ ἐξετάσῃ τὰ καθέκαστα τῶν νόμων, ἀλλὰ διὰ νὰ διδαχθῇ τὰς πρώτας ἀρχὰς τῶν νομικῶν τοῦ τόπου, ὥστε καὶ ἱκανὸς νὰ κατασταθῇ εἰς τὸ νὰ φυλάττῃ τὴν δικαιοσύνην, καὶ νὰ γνωμοδοτῇ πεφωτισμένως εἰς τὰ σπουδαῖα ζητήματα. Οἱ βασιλεῖς τῆς Περσίας δὲν ἀνέβαινον ποσῶς ἐπὶ τοῦ θρόνου, χωρὶς πρότερον νὰ τεθῶσι καιρόν τινα ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν Μάγων, διὰ νὰ μάθωσι παρ' αὐτῶν τὴν ἐπιστήμην ταύτην, τῆς ὁποίας αὐτοὶ μόνοι ἦσαν οἱ κάτοχοι, καθὼς καὶ τῆς θρησκείας.

Ἐπειδὴ μόνον εἰς τὸν ἡγεμόνα ἐνεπιστεύθη ἡ δικαιοσύνη, καὶ δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ κράτος του ἄλλη ἀρχή, διαχειριζομένη αὐτὴν, εἰ μὴ ἐκείνη, τὴν ὁποίαν αὐτὸς μεταδίδει, διὰ τοῦτο εἰς αὐτὸν ἐναπόκειται νὰ ἐξετάζῃ εἰς ποίου χεῖρας ν' ἀναθέτῃ μέρος ταύτης τῆς πολυτίμου παρακαταθήκης, καὶ διὰ νὰ γνωρίσῃ, ἐὰν ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους βάλλει τόσον πλησίον τοῦ θρόνου, ἦναι ἄξιοι νὰ συμμερίζωνται μετ' αὐτοῦ τὴν ἀρχήν του, καὶ διὰ νὰ ἀπομακρύνῃ ταύτης αὐστηρῶς πάντας ἐκείνους, ὅσους θέλει κρίνει ἀναξίους ταύτης τῆς τιμῆς. Φαίνεται, ὅτι εἰς τὴν Περσίαν οἱ βασιλεῖς ἐπηγρύπνουν μετὰ μεγάλης ἐπιμελείας ὅπως ἡ δικαιοσύνη διαχειρίζεται μετ' ἀκεραιότητος καὶ ἀφιλοκερδείας. Διότι εἷς τῶν βασιλικῶν τούτων δικαστῶν, ἐπειδὴ οὕτως ὠνομάζοντο, διαφθαρεὶς ὑπὸ χρημάτων, κατεδικάσθη ἀνηλεῶς παρὰ τοῦ Καμβύσου, ὅστις διέταξε νὰ βάλλουν τὸ

δέρμα του ἐπὶ τῆς ἕδρας, ὅπου οὗτος ὁ ἄδικος δικαστὴς ἐσυνείθιζε νὰ ἐκφωνῇ τὰς κρίσεις του, καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν υἱός του ἔμελλε νὰ κάθηται, ὥστε ὁ αὐτὸς τόπος, ὅπου ἤθελε δικάζει, νὰ τῷ ὑπομιμνήσκῃ ἀκαταπαύστως περὶ τοῦ καθήκοντός του.

(Ὕπεται συνέχεια.)

ΑΙ ΔΥΟ ΑΔΕΛΦΑΙ.

(Διήγημα ἱστορικόν.)

Α'.

Τὸν μάρτιον τοῦ ἔτους 1840, ἐποχὴν τοῦ πρώτου Ἀνατολικοῦ πολέμου, δωδεκάς τις ἀνθρώπων ἦσαν συνηγμένοι εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Κυρίου Βοισσελὰ ἐν Παρισίοις, ἐν τῇ ὁδῷ Κωμαρτέν. Ἐπρόκειτο νὰ ὑπογραφῇ προικοτύμφωνον, καὶ μεταξὺ τῶν παρευρισκομένων ὁ συμβολαιογράφος τῆς οἰκογενείας διεκρίνετο εὐκόλως ἐκ τοῦ λευκοῦ λαιμοδέτου, τοῦ μέλανος ἐπενδύτου καὶ τοῦ ἐπισήμου ἤθους αὐτοῦ. Δύο δὲ νεάνιδες, καλλονῆς ἐξαισίας, ἐκάθηντο ἐπὶ ἀνακλίντρου καὶ συνδιελέγοντο μετὰ τῆς ἀφελείας ἐκείνης, ἐξ ἧς εὐκόλως ἠδύνατό τις νὰ μαντεύσῃ ὅτι ἦσαν δύο ἐπιστήθιοι φίλαι, ἢ μᾶλλον δύο ἀδελφαί. Καὶ τῷ ὄντι, αἱ δύο ἐκεῖναι νεάνιδες ἦσαν θυγατέρες τοῦ κυρίου Βοισσελά. Βέρθα ἡ πρωτότοκος, ὑψηλὴ καὶ ὡραία νεᾶνις, μὲ τὴν κόμην μέλαιναν, τὴν χροιὰν τοῦ προσώπου ὠχρὰν ἀλλὰ ζωηράν, τοὺς ὀφθαλμοὺς βαθεῖς καὶ ἀπαστράπτοντας, τὸ ἀνάστημα εὐκαμπές, τὰς χεῖρας λεπτὰς καὶ ἀριστοκρατικάς, ἐμαρτύρει ψυχὴν ἰσχυρὰν καὶ ὑπερήφανον, χαρακτῆρα σταθερὸν καὶ ἀποφασιστικόν· ἡ λάμψις μάλιστα τοῦ βλέμματος αὐτῆς εἶχεν εἰς πρώτην ὄψιν τραχύ τι, καὶ ἦτο ἀνάγκη ὅπως ἐξοικειωθῇ τις εἰς αὐτό. Λοδοβίκη δὲ ἡ νεωτέρα παρίστα ἐναργῆ διαφορὰν πρὸς τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς. Ἦτο ἀναστήματος μετρίου, ξανθὴ ὡς ἡ Εὔα, καὶ ἔχουσα τὸ δέρμα λευκὸν καὶ διαφανές· οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς, ἔχοντες τὸ γλαυκὸν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ σκιαζόμενοι ἀπὸ μακρὰς μεταξίνους βλεφαρίδας, ἐρρίπτον βλέμματα ἁφάτου γλυκύτητος, εἰς ἃ ἀνεγίγνωσκεν ἕκαστος τὴν τρυφερότητα τῆς λεπτῆς καὶ εὐαισθήτου ψυχῆς αὐτῆς. Ἐφόρει κυανῆν ἐσθῆτα ἐκ μουαρὲ ἀρχαίου, καὶ ἡ ἐσθὴς αὕτη ἀνεδείκνυε θαυμασίως τὸ διαφανὲς ἁλάβαστρον τοῦ λαιμοῦ καὶ τῶν χειρῶν αὐτῆς, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ῥίζα ἑκάστου δακτύλου ἐσημειοῦτο μὲ μικρόν τινα λακκίσκον. Τὴν ὥραν δ' ἐκείνην ἦτο ἐπιχαρίτως ἐσκυμμένη, καὶ μὲ τοὺς εὐλυγίστους βραχίονάς της περιέπτυσσε τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς, ὡς ὁ κισσὸς περιτειλίσσει τὴν πτελέαν.

Ἐν τούτοις, μεθ' ὅλας τὰς φυσικὰς ταύτας διαφορὰς, ὑπῆρχε μεταξὺ τῆς Βέρθας καὶ τῆς Λοδοβίκης ἦθός τι συγγενείας, τὸ ὁποῖον εἰς πάντα προσεκτικὸν παρατηρητὴν τὰς ἀνεδείκνυεν ἐκ πρώτης ὄψεως ὅτι ἦσαν ἐκ τοῦ αὐτοῦ αἵματος. Τὸ συγγενικὸν τοῦτο ἦθος ἀνῆκε πρὸ πάντων εἰς τὴν διάκρισιν, ἥτις ἐξῆρεν ἐξ ἴσου τὴν μεγαλοπρεπῆ τῆς Βέρθας καλλονὴν καὶ τὴν θελξικάρδιον χάριν τῆς Λοδοβίκης, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν, ὅτι παρὰ μὲν τῇ Βέρθᾳ ἡ διάκρισις αὕτη εἶχέ τι αἰδέσιμον, ἀλαζονικὸν, ἐν ᾧ παρὰ τῇ Λοδοβίκῃ δὲν ἦτο, ἡ μία προσέτι χάρις πρὸς ἁπάσαις ταῖς λοιπαῖς.

Μία μόνη λέξις ἀρκεῖ νὰ ἐξηγήσῃ συγχρόνως καὶ τὴν ὁμοιότητα τῶν δύο ἀδελφῶν καὶ τὴν μεγάλην διαφορὰν τῶν ἑαυτῶν φύσεων. Ἡ Βέρθα καὶ ἡ Λοδοβίκη, γεννηθεῖσαι ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς, δὲν ἔσχον καὶ τὴν αὐτὴν μητέρα. Ἡ Βέρθα ἐγεννήθη ἐκ τῶν πρώτων γάμων τοῦ κυρίου Βοισσελὰ μετά τινος εὐγενοῦς Ἰταλίδος, θυγατρὸς τραπεζίτου τῆς Φλωρεντίας· ἡ δὲ ὡραία ἐκείνη γυνὴ, ἥτις ἔφερεν εἰς τὰς φλέβας αὐτῆς ὅλην τὴν ὑπερηφανίαν τοῦ αἵματος τῶν Μεδίκων, ἐκ τῶν ὁποίων ἔλεγον ὅτι κατήγετο, μετεβίβασε μετὰ τῆς ἀπαραμίλλου ὡραιότητος τῶν χαρακτήρων καὶ τὴν ὑψηλοφροσύνην τοῦ ἐνδόξου γένους αὐτῆς. Ἡ Λοδοβίκη, τοὐναντίον, ἦτο θυγάτηρ ἐκ τῆς δευτέρας γυναικὸς τοῦ Κυρίου Βοισσελὰ, νεάνιδος πτωχῆς, τὴν ὁποίαν ἐνυμφεύθη διὰ τὴν θελκτικὴν αὐτῆς καλλονὴν, τὴν ἀγαθότητα καὶ λεπτότητά της. Ἀπέθανε δὲ καὶ αὕτη μετὰ ἓν ἔτος ἀπὸ τῆς ὑπανδρείας της, ἐν ᾧ ἐγέννα θυγατέρα, ἥτις ἦτο ἡ ζῶσα εἰκὼν αὐτῆς· ἡ δὲ ὁμοιότης αὕτη ἠδυνήθη μόνη νὰ παρηγορήσῃ τὸν Κύριον Βοισσελὰ διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς ἑαυτοῦ συζύγου. Ἡ στοργὴ αὐτοῦ πρὸς τὰ δύο τέκνα του ἦτο ἴση, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ νικήσῃ ἰδιαιτέραν τινὰ προτίμησιν, ἣν ἠσθάνετο πρὸς τὴν Λοδοβίκην, ἥτις τοσοῦτον μᾶλλον ἐφαίνετο ἀπασχολοῦσα αὐτὸν, ὅσον ἀμερίμνων ὅλως διὰ τὸ μέλλον τῆς Βέρθας, κληρονόμου ἁπάσης τῆς περιουσίας τῆς μητρὸς αὐτῆς, δὲν ἦτο τόσον βέβαιος καὶ διὰ τὸ τῆς Λοδοβίκης, τῆς ὁποίας τὴν μητέρα εἶχε νυμφευθῇ χωρὶς προικὸς, αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος δὲν εἶχε περιουσίαν. Ὁ Κύριος Βοισσελὰ ἔζη ἐκ τῶν ἰδρώτων αὐτοῦ, καὶ αἱ πρόσοδοι τῆς θέσεως, ἣν κατεῖχεν ἐν δημοσίᾳ ὑπηρεσίᾳ, ἀπετέλουν ὅλον αὐτοῦ τὸν πλοῦτον καὶ τὸ μέλλον· ἀλλ' αὗται μόλις τῷ ἐξήρκουν εἰς τὸ νὰ συντηρῇ τὰ τοῦ οἴκου του ἔξοδα, εἰς ἃ ἡ θέσις αὐτοῦ τὸν κατεδίκαζεν. Ὅθεν οὐχὶ ἅνευ πικρίας ἐσυλλογίζετο πολλάκις περὶ τῆς προσεχοῦς ἀποκαταστάσεως τῆς Λοδοβίκης ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἐν ᾗ τὴν σήμερον ἡ καλλονὴ τοῦ προσώπου καὶ τὰ προτερήματα τῆς ψυχῆς, ὅσον ταῦτα καὶ ἂν ἦναι σπάνια, οὐδαμῶς σχεδὸν ἀναπληροῦσι τὰ ἰσχυρότερα πλεονεκτήματα τοῦ ἀργυρίου.

Ὁ μνηστὴρ τῆς Βέρθας ἦτο υἱὸς πλουσίου τινὸς βιομηχάνου, τὸν ὁποῖον εἶχον ἰσχυρῶς γοητεύσει αἱ τετρακόσιαι χιλιάδες φράγκων τῆς δεσποσύνης Βοισσελά. Ἐξ ὀρέξεως, ἤθελεν ἴσως προτιμήσει τὸν ἄγαμον βίον διὰ παντός· ἀλλ' οἱ ὡραῖοι ὀφθαλμοὶ τοιαύτης προικὸς τὸν ἔφεραν εἰς σοβαρὰς σκέψεις καὶ ἠλλαξε γνώμην. Ἦτο ὑψηλὸς, ξανθὸς νεανίας, μορφῆς κοινοτάτης, μὲ Ἀγγλικοὺς φοβορίτας, καθαριῶς ἐνδεδυμένος καὶ φορῶν καινουργῆ χειρόκτια. Συνοδευό-

μενος ὑπὸ τοῦ ἑαυτοῦ πατρὸς, ὅστις ἐφαίνετο δίδων αὐτῷ τὰς τελευταίας καταλλήλους τῇ περιστάσει παραινέσεις, περιεπάτει ἐν τῷ δωματίῳ μετά τινος ἀνυπομονησίας, διότι ὁλόκληρος ὥρα παρῆλθεν, ἀφ' ὅτου ἡ ὁμήγυρις ἦτο πλήρης καὶ περιεμένετο μόνον ὁ Κύριος Βοισσελὰ, τοῦ ὁποίου ἡ ἀφιξις ἔμελλε νὰ ἀγγείλῃ τὴν ἄφιξιν τῶν κεφαλαίων, ἄρθρου ἀναποφεύκτου εἰς παρόμοιον συνοικέσιον.

Ἂς σκιαγραφήσωμεν προσέτι δύο ἕτερα πρόσωπα, ἁπλοῦς ἀλλ' οὐδὲν ἧττον διαφέροντας μάρτυρας ἐν τῇ προκειμένῃ περιστάσει. Ἦσαν δύο νέοι εὐγενοῦς καὶ χαρίεντος ἤθους, ὑψηλοὶ τὸ ἀνάστημα καὶ ἀπερίττως ἐνδεδυμένοι, καὶ τῶν ὁποίων τὸ ἐξωτερικὸν οὐδαμῶς ὡμοίαζε πρὸς τὸ τῶν συχναζόντων τὸ Ἰταλικὸν βουλεβάρτον κομψοτρόπων καὶ εὐγενῶν νέων. Οἱ τρόποι καὶ ἡ φυσιογνωμία αὐτῶν κατεδήλουν εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς τὴν ξένην καταγωγήν των· ὁ πρεσβύτερος ἦτο μόλις τριακονταέτης. Τὴν ἀῤῥενωπὴν ὠχρότητα τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀνεδείκνυον ἔτι μᾶλλον οἱ μαῦροι μύστακες, ἡ βαθεῖα λάμψις τοῦ νοήμονος καὶ σταθεροῦ βλέμματος καὶ ἡ ἰσχυρὰ καὶ συγχρόνως γλυκεῖα ἔκφρασις τοῦ μειδιάματος αὐτοῦ. Τὸ πλατὺ καὶ καμπύλον μέτωπον αὐτοῦ ἐμαρτύρει τὴν ἐμβριθειαν τοῦ πνεύματός του, καὶ συγχρόνως ἡ εἰς ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ ἐζωγραφημένη πρώϊμος σοβαρότης κατεδείκνυεν ὅτι εἶχεν ἤδη τὴν σκληρὰν πεῖραν τῆς δυστυχίας.

Ὁ ἕτερος νεανίας ἐφαίνετο μόλις εἴκοσι καὶ δύο ἐτῶν. Ξανθὸς, εὔστροφος, ὡραῖος, συνήνου ἐν ἑαυτῷ μετὰ θαυμαστῆς τελειότητος τὸν ῥεμβώδη καὶ σχεδὸν γυναικεῖον τύπον τῆς Σλαβικῆς φυλῆς. Εἶχεν ἐν τούτοις συγγένειαν πρὸς τὸν πρεσβύτερον, καὶ τῷ ὡμοίαζεν, ὡς ὁμοιάζει ἀδελφὸς πρὸς ἀδελφόν. Προηγόρευον ἀμφοτέρους διὰ τοῦ ἐπιθέτου Κιπάνσκη· καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἐκαλεῖτο Βενσέσλαος, ὁ δὲ νεώτερος Ἰωάννης. Λαβόντες μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτῶν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰ τελευταῖα τῆς Πολωνίας συμβάντα, κατεδικάσθησαν εἰς ὑπερορίαν, καὶ ἀπορφανισθέντες ὡς ἐκ τῶν τοῦ πολέμου περιπετειῶν, ἔζων ἐν Παρισίοις, ἔχοντες εἰσέτι ἀρκετὴν περιουσίαν, λείψανον τῶν ὑπὸ τῆς Ῥωσσίας δημευθέντων πατρικῶν ἀγαθῶν αὐτῶν. Οἱ δύο οὗτοι προηγεγραμμένοι ἠγαπῶντο μετὰ πατρικῆς μὲν τρυφερότητος ἀπὸ μέρους τοῦ Βενσεσλάου, υἱικῆς δὲ καὶ ἀδρᾶς στοργῆς ἀπὸ μέρους τοῦ Ἰωάννου. Ἦσαν δὲ ἐπιστήθιοι φίλοι τοῦ Βοισσελὰ, καὶ ἔμελλον ὡς μάρτυρες νὰ ὑπογράψωσι τὸ γαμήλιον τῆς Βέρθας συμβόλαιον.

Ἐν τοσούτῳ, τετάρτη ὥρα μετὰ μεσημβρίαν ἐσήμαινεν, ὁ δὲ οἰκοδεσπότης δὲν ἐφάνη εἰσέτι.

Τέλος ὁ Κύριος Βοισσελὰ ἐφάνη εἰς τὴν θύραν τοῦ θαλαμου· ἦτο ὠχρὸς, ἐκλελυμένος, σχεδὸν ἄγριος.

Β'.

Ἰδοὺ τί ἠκολούθησε. Τὴν παραμονὴν τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν συμβαίνει ἡ σκηνὴ, ἣν ἀνωτέρω περιεγράψαμεν, ὁ Κύριος Βοισσελὰ ἔλαβε παρ' ἑνὸς τῶν φίλων αὐτοῦ, διευθυντοῦ ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν, τὴν παρὰ πόδας ἐπιστολήν.

Ἀκριβὲ φίλε!

« Ἐλάβαμεν πρὸ ὀλίγου διὰ τοῦ τηλεγράφου σπουδαιοτάτην εἴδησιν. Καί τοι δὲ αὕτη εἶναι μυστικὸν Κράτους, δὲν δισταζω νὰ σοὶ τὴν διακοινώσω, χάριν τῆς ἀρχαίας φιλίας ἡμῶν. Γνωρίζεις πόσον αἱ ἐπιτυχίαι τοῦ Ἰβραὴμ πασᾶ κατεβίβασαν τὰ χρεώγραφα ἀπὸ πεντεκαίδεκα ἡμερῶν. Ἑκάστη νίκη τῶν Αἰγυπτίων φέρει καὶ νέαν ἔκπτωσιν. Ἀλλὰ δύναταί τις νὰ στοιχηματίσῃ ὅτι πρὸ τοῦ τέλους τῆς ἡμέρας τὴν ἔκπτωσιν ταύτην θὰ διαδεχθῇ μεγάλη ὕψωσις. Ὁ Ἰβραὴμ πασᾶς εὑρέθη εἰς θέσιν κρισιμωτάτην. Οἱ Τοῦρκοι τὸν σφίγγουσιν· ἡ μάχη εἶναι ἀναπόφευκτος καὶ ὁ Ἰβραὴμ χάνεται. Ἐὰν δύνασαι νὰ διαθέσῃς χρήματα, ἀγόρασον εὐθὺς ὅ,τι ἠμπορεῖς ν' ἀγοράσῃς. Ἡ εἴδησις τῆς ἥττης τοῦ Ἰβραὴμ θὰ γνωσθῇ μετὰ μεσημβρίαν· θὰ πωλήσῃς τότε εἰς ὕψωσιν, καὶ ἀναποφεύκτως θὰ τριπλασιάσῃς οὕτω τὰ κεφάλαιά σου. Δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ σοὶ συστήσω τὴν ἐχεμυθίαν. . . .»

Ἡ ἐπιστολὴ ἐγέννησεν ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐλπίδα, τὴν ὁποίαν τὸ κατ' ἀρχὰς δὲν ἐνόησε. Παροξυσμός τις τῷ ἐπέρασε τὸν ἐγκέφαλον. « Ἐὰν ἠδυνάμην, ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν, νὰ διπλασιάσω τὰς 400, 000 φράγκα τῆς Βέρθας, ἡ Λοδοϊκη μου θὰ εἶχε τότε προῖκα ἀνάλογον, οὐδὲ κατὰ λεπτὸν ὀλιγωτέραν· τοὐναντίον μάλιστα· πιθανῶς ἤθελον αὐξήσει τὴν προῖκα ταύτην, ἐπειδὴ τὰ ὁποῖα ἔχω νὰ διαθέσω κεφάλαια θέλουσι τριπλασιασθῇ. Αἱ πληροφορίαι εἶναι ἀκριβεῖς· γνωρίζω τὴν πηγήν. Αὐτὴ ἡ θεία Πρόνοια μοὶ πέμπει τὴν εὐτυχίαν ταύτην. Ἔλαβεν οἶκτον εἰς τὰς πατρικὰς περὶ τῆς Λοδοϊκης μερίμνας μου. Ἐμπρός· πᾶς δισταγμὸς ἂς ἐκλείψῃ!»

Ἐν τούτοις ἐδίστασε, καὶ ἐδίστασεν ἐπὶ πολύ. Καθ' ἣν στιγμὴν ἡτοιμάζετο νὰ διαθέσῃ τὴν προῖκα τῆς Βέρθας, ἤκουσε τῆς συνειδήσεως τὴν φωνὴν, τὴν ὁποίαν δὲν κατασιγάζει ποτὲ ὁ τίμιος. Ἡ φωνὴ αὕτη τῷ εἶπεν ὅτι, ὅσῳ καλαὶ καὶ ἂν ἦσαν αἱ ἀποφάσεις του, ὅσον ἱερὸς καὶ ἂν ἦτο ὁ σκοπός του, ἔμελλεν ὅ,τι μως νὰ διαθέσῃ ὅ,τι δὲν τῷ ἀνῆκε καὶ ὅ,τι τῷ ἦτο μόνον παρακαταθήκη ἱερά. Εἰς τὴν φωνὴν ταύτην ἀπεκρίθη μόνον τὸ λογικόν. Ὁ φίλος αὐτοῦ ἦτο ὁ κάλλιον παντὸς ἄλλου δυνάμενος νὰ ἔχῃ πληροφορίας θετικὰς, ἡ συμβουλὴ, ἣν τῷ ἐδίδεν, ἦτο σαφὴς· πιθανῶς δὲ, ἐγνώριζε καὶ πλειότερα ἀφ' ὅσα τῷ ἔγραψεν. Ἡ καρδία αὐτοῦ κατεσπαράσσετο, ὅτε αἴφνης ἤκουσε τὸ ὡρολόγιον νὰ σημαίνῃ μεσημβρίαν. Ἦτο ἡ ὥρα, καθ' ἣν ἀνοίγει τὸ Χρηματιστήριον. Πᾶσα στιγμὴ βραδύτητος ἠλάττονε καὶ πᾶσαν αὔξησιν τῶν κεφαλαίων· ἡ πατρικὴ στοργὴ τὸν ἐτύφλωσε· δὲν ἐδίστασε πλέον· ἤνοιξε τὸ ταμεῖον αὐτοῦ, καὶ λαβὼν δέμα τραπεζικῶν γραμματίων, ἔτρεξεν εἰς ἕνα ἐπικαταλλάκτην.

Μετὰ μίαν ὥραν περιεπάτει εἰς τὴν πλατείαν τοῦ Χρηματιστηρίου, κατεχόμενος ὑπὸ φρικώδους ἀγωνίας· τὸ βάδισμα αὐτοῦ ἦτο πυρετῶδες· ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἠπένιζε τὸ κατάστημα, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξῆρ-

τᾶτο ἡ ζωὴ καὶ ἡ τιμή του, ἡ περιουσία καὶ ἡ εὐτυχία τῶν τέκνων του, καὶ συλλογιζόμενος ὅτι ἐρίψοκινδύνει πάντα ταῦτα ἐπὶ ἁπλοῦ κύβου, ἠσθάνετο σφοδροτάτην δόνησιν εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ.

Περὶ τὰς δύο καὶ ἡμίσειαν παρετήρησεν ὅτι πολυάριθμος ὅμιλος συνεσωρεύοντο περὶ τὸ Χρηματιστήριον, ζωηρὰ συγκίνησις ἐβασίλευε μεταξὺ αὐτῶν, σπουδαία τις εἴδησις διεκοινοῦτο· ἐγένετο λόγος περὶ ὑψώσεως· προσῆλθεν ὅπως κάλλιον ἀκούσῃ. Ἡ εἴδησις, τὴν ὁποίαν ἀπὸ πρωΐας οὗτος ἐγνώριζεν, ἔγεινεν ἤδη κοινή· ἡ ὕψωσις ἤρχιζεν· ἀνέπνευσεν, ὡς ἄνθρωπος ἀπὸ μεγάλου βάρους ἀπαλλαττόμενος.

Εἷς ὑπάλληλος τοῦ ἐπικαταλλάκτου ἦλθε νὰ λάβῃ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ, βεβαιῶν συγχρόνως ὡς ἀληθῆ τὰ ἀδόμενα. Ὁ Κύριος Βοισσελὰ ἔδωκε διαταγὴν νὰ πωλήσουν πᾶσαν τὴν ποσότητα.

Ὁ ἐπικαταλλάκτης ἐξετέλεσε τὰς διαταγὰς τοῦ πελάτου αὐτοῦ, ἀλλ' εἷς ἓν τέταρτον τῆς ὥρας ἡ ὄψις τῶν πραγμάτων ἤλλαξεν. Εἷς ἀγγελιαφόρος, ἐλθὼν ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐξωτερικῶν, ἤγγειλε τὴν περίφημον νίκην τοῦ Νετζίπ, καθ' ἣν ὁ Αἰγύπτιος Βραὴμ, ὅστις πρὸ δύο ὡρῶν ἐφαίνετο κατεστραμμένος, πολεμήσας ἐνίκησε τὰ ἀντίπαλα στρατεύματα. Ἡ ὕψωσις τῶν χρεωγράφων ἐσταμάτησε παρευθὺς, καὶ ταύτην διεδέχθη ταχίστη ἔκπτωσις. Τὴν ἐπαύριον τῆς ἡμέρας ταύτης εἴκοσι σημαντικαὶ χρεωκοπίαι συνέβησαν ἐν Παρισίοις.

Αἱ τετρακόσιαι χιλιάδες φράγκων τῆς προικὸς τῆς Βέρθας συνετάφησαν εἰς ταύτην τὴν μάχην καὶ ταύτην τὴν εἴδησιν.

Λαβὼν τὸ τραῦμα τοῦτο ὁ Κύριος Βοισσελὰ δὲν ἐταράχθη ποσῶς· ἤνοιξε μόνον τοὺς ὀφθαλμοὺς, εἰς οὓς κατέβλεπέ τις τῆς παραφροσύνης τὴν εἰσβολήν. Ἔπειτα ἐκινήθη πρὸς τὰ ἔμπρος, ἀγνοῶν ποῦ κατηυθύνετο. Ἐξῆλθε τῶν Παρισίων, χωρὶς νὰ τὸ αἰσθανθῇ καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς περιεπάτησε παρὰ τὸν Σηκουάναν, ὅπου θὰ ἐρρίπτετο ἀφεύκτως, ἐὰν τῷ ἐπανήρχετο ἡ συνείδησις. Τὴν δὲ ἐπαύριον, ὠχρὸς, αὐχμηρὸς, ἀπηυδημένος ἐκ τοῦ κόπου, ὃν δὲν ἠσθάνετο, παρετήρησε τὸ ὡρολόγιον αὐτοῦ καὶ εἶδεν ὅτι ἦτο σχεδὸν μία ὥρα.

Εὑρίσκετο τέσσαρας λεύγας μακρὰν τῶν Παρισίων.

— Διάβολε! εἶπε καθ' ἑαυτὸν, ἀτενίζων τὸ ὡρολόγιον· τὸ Χρηματιστήριον ἤνοιξε, μόλις εἶμαι εἰς καιρόν. Ἂς ὑπάγω νὰ λάβω τὰς 400,000 φράγκα.

Καὶ μηχανικῶς ἀνέλαβε τὴν εἰς Παρισίους ἄμαξαν. Εἰσελθὼν εἰς τὸν θάλαμον, εἶπε πρὸς τὴν Λοδοϊκήν: Φέρε μοι τὰ γραμμάτια.

Ἦτο παράφρων.

Γ'.

Σκηνὴ δραματικωτάτη ἠκολούθησε τὴν εἰς τὸν θάλαμον εἴσοδον τοῦ Κυρίου Βοισσελά. Πάντες οἱ παρευρισκόμενοι ἐθεώρουν αὐτὸν μὲ ὀφθαλμοὺς, ἐν οἷς ἐζωγραφεῖτο ἡ κατάπληξις. Ἡ Βέρθα καὶ ἡ Λοδοϊκὴ ἠτένισαν ἀλλήλας μετὰ φόβου ἀορίστου καὶ ἀλγεινοῦ.

Ξένος τις εἰσῆλθε συγχρόνως· ἦτο ὁ φίλος, ὅστις τὴν προτεραίαν ἔγραψε πρὸς τὸν Κύριον Βοισσελά. Εἶχε τὸ ἦθος περιαλγές. Ἔλαβε κατὰ μέρος τὸν συμβολαιογράφον καὶ τῷ ἐγνωστοποίησε τὰ διατρέξαντα. Οὗτος δὲ, μὲ πᾶσαν δυνατὴν προφύλαξιν, διεκοίνωσεν αὐτὰ εἰς τὰ ἐνδιαφερόμενα μέρη. Ἡ Λοδοϊκὴ ἀνελύθη εἰς δάκρυα καὶ ἐχύθη εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ πατρὸς αὐτῆς, ὅστις τῇ ἔλεγε μὲ τὸ ἥσυχον τοῦ παράφρονος μειδίαμα: — Διὰ τί κλαίεις, μικρά μου, δὲν εἶσαι πλουσία καὶ σύ;

Πάντων οἱ ὀφθαλμοὶ προσηλώθησαν ἐπὶ τῆς Βέρθας· ἔμενεν αὕτη ἀπαθὴς, καὶ παρετήρει μετὰ σαρδονικοῦ μειδιάματος τὸ τεθορυβημένον καὶ κωμικὸν ἦθος τοῦ μνηστῆρός της. Τούτου δὲ ὁ πατὴρ προχωρήσας πρὸς τὴν νεάνιδα.

— Δεσποσύνη, τῇ εἶπεν· ὁ υἱός μου καὶ ἐγὼ συναισθανόμεθα βαθυτάτην θλῖψιν . .

— Κολακεύομαι, κύριε, διὰ τὴν θλῖψιν ὑμῶν ταύτην, ἀπεκρίνατο ἡ Βέρθα, διακόψασα αὐτὸν, καὶ ἐπεθύμουν νὰ ἠδυνάμην ἵνα τὴν συμμερισθῶ.

Τὴν ἀπάντησιν ταύτην συνώδευσε μετὰ μειδιάματος, τοῦ ὁποίου ἡ περιφρόνησις προέπεμψε μέχρι τῆς θύρας τὴν οἰκτρὰν ἔξοδον τοῦ μνηστῆρος καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

Τούτων ἐξελθόντων, ἡ Βέρθα κατηυθύνθη πρὸς τὸν ἑαυτῆς πατέρα, οὗτινος ἡ κόμη ἐλευκάνθη ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὡρῶν, καὶ τὸν ἐφίλησε μετὰ σεβασμοῦ εἰς τὸ μέτωπον. Ἔπειτα ἀνοίξασα τοὺς βραγίονας πρὸς τὴν Λοδοϊκὴν, ἥτις κεκλιμένη ἔκλαιεν ἐν σιωπῇ,

— Ἐναγκαλίσθητί με, τῇ εἶπε, πτωχή μου ἀδερφή· ἐναγκαλίσθητί με. Ἰδοὺ καὶ αἱ δύο εἴμεθα χωρὶς προῖκα.

— Εὐγενὴς καρδία! ἐψιθύρισεν ὁ Βενσέσλαος. Ἔπειτα ἰδὼν ὅτι ὁ συμβολαιογράφος ἡτοιμάζετο ν' ἀπέλθῃ,

— Περιμείνετε, παρακαλῶ, κύριε, τῷ εἶπεν. Ἴσως λάβωμεν ἀκόμη ἀνάγκην τῆς ὑπηρεσίας ὑμῶν.

Ὁ συμβολαιογράφος ἔμεινε κεχηνώς. Ἔλαβε τὸν κάλαμον καὶ ἡτοιμάσθη νὰ γράψῃ τὴν ἀπρόοπτον λύσιν τοῦ μικροῦ τούτου δράματος.

Τὴν λύσιν ταύτην ἐγίνωσκον πάντες ἐν Παρισίοις τρεῖς ἑβδομάδας βραδύτερον. Ὁ Βενσέσλαος Κιπάνσκη ἐνυμφεύετο τὴν Βέρθαν, καὶ τὴν Λοδοϊκὴν Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. Ἕκαστος τῶν ἀδελφῶν ἀνεγνώρισεν εἰς ἑκάστην μελλόνυμφον 400,000 φράγκων ὡς προῖκα αὐτῆς. Τὸ λογικὸν ἐπανῆλθε βαθμηδὸν εἰς τὸν Κύριον Βοισσελά· ἡ εὐδαιμονία τῶν θυγατέρων αὐτοῦ καὶ αἱ δοθεῖσαι αὐτῷ ταχεῖαι θεραπεῖαι τὸν ἐπανέφεραν εἰς τὴν ὑγείαν. Μία μόνον ἰδέα τῷ ἔμεινε σταθερά. Νομίζει πάντοτε ὅτι ἐκέρδισεν εἰς τὸ Χρηματιστήριον τὴν προῖκα τῆς Λοδοϊκῆς. Οἱ δύο γαμβροὶ αὐτοῦ σέβονται ταύτην τὴν ἀπάτην του, ἄνευ τῆς ὁποίας ἴσως ὁ ἀγαθὸς γέρων ἀπέθνησκεν.

Γ. ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ.

ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

Ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ ἐν ταῖς Ἀνατολικαῖς Ἰνδίαις χειροήθους ἐλέφαντος.

Οὐδὲν ἐξ ὅλων τῶν ὑπὸ τὴν δεσποτείαν τοῦ ἀνθρώπου ὑποτεταγμένων ζώων δύναται νὰ παράσχῃ αὐτῷ πλειοτέραν ὑπηρεσίαν, ὅσον ὁ ἐλέφας, ὅταν τὸ κλίμα ἦναι καταλληλον εἰς τὴν ἰδιοσυγκρασίαν αὐτοῦ, καὶ ὅταν ἦναι εὔκολον νὰ τῷ προμηθευθῇ εὐθηνὴ καὶ ἄφθονος ἡ πρὸς συντήρησιν ἀναγκαία τροφή του.

Καθ' ὅλην τὴν Ἰνδοστάνην, ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ μέχρι πέραν τῶν τοῦ Γάγγη, καὶ καθ' ὅλην τὴν Ἰνδοσινικὴν μέχρι τῆς ἄκρας τῆς χερσονήσου Μαλάκκας, μεταχειρίζονται τὸν ἐλέφαντα εἰς πᾶν εἶδος ἐργασίας, ἰδίως δὲ εἰς τὴν ἄροσιν τῆς γῆς. Ἐν τῇ Μαλάκκᾳ γίνεται κατὰ πᾶσαν ἑβδομάδα μεγάλη ἀγορὰ ἐλεφάντων, ὡς ἀλλαχοῦ γίνεται ἅπαξ ἢ δὶς τῆς ἑβδομάδος ἀγορὰ ἵππων ἢ ἄλλων κατοικιδίων ζώων.

Κατὰ τὰς νεωτέρας καὶ ἀκριβεῖς ἐκ τῶν μερῶν ἐκείνων πληροφορίας, εἷς καλὸς ἐλέφας τιμᾶται ἐν Μαλάκκᾳ, Οὐελλεσλεῦ καὶ Σιγγατόρῃ 50 μέχρις 100 ταλλήρων, ἤτοι 260 μέχρι 525 φράγκων. Ἑκατονταδες αὐτῶν ὑπάρχουσι καθ' ὅλους τοὺς καιροὺς ἐκτεθειμένοι εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀγοραστῶν· οἱ δὲ νεώτεροι τὴν ἡλικίαν, ὅταν ἦναι ἀνεπτυγμένοι ἐντελῶς, πωλοῦνται πάντοτε ἀκριβώτερα τῶν ἄλλων. Ὁ ἀγοράζων νέον ἐλέφαντα γεωργὸς δύναται νὰ ἦναι βέβαιος ὅτι, πλὴν ἀσθενείας ἢ ἄλλου ἐκτάκτου συμβάντος, δὲν θέλει εὑρεθῇ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ κάμῃ καὶ δευτέραν ἀγοράν· διότι ἡ διάρκεια τῆς ὑπηρεσίας ἑνὸς νέου ἐλέφαντος εἶναι κατὰ μέσον ὅρον πεντήκοντα ἔτη. Ἐν δὲ τῇ ἄνω Ἰνδοστάνῃ ὑπάρχουσιν ἐλέφαντες, ἐργαζόμενοι ἀπὸ ὀγδοήκοντα ἐτῶν, καὶ ἀπολαύοντες ἀκόμη ὅλης αὐτῶν τῆς ἰσχύος· ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἐξαίρεσις. Ὁ ἐλέφας ὀργόνει τὴν γῆν μετ' ἴσης ἐπιτηδειότητος καὶ νομισύνης, σύρει τὸ ἄροτρον, οὐχὶ διὰ ἀνατιναγμάτων τοῦ σώματος, ὡς τοῦ κατηγοροῦσιν οἱ μὴ ἰδόντες αὐτὸν ἐν τῷ ἔργῳ, ἀλλὰ διὰ μονοτρόπου κινήσεως καὶ ἐντελοῦς συμμετρίας. Τὸ ἄροτρον, εἰς ὃ ζεύγεται, εἶναι διπλοῦν, καὶ ἀνοίγει δύο αὔλακας συγχρόνως. Εἷς ἐλέφας δύναται νὰ ὀργώσῃ καθ' ἡμέραν 40 ἕως 50 ἑκατόμμετρα γῆς· ἀντέχει εἰς τὸν κόπον πλειότερον τῶν βοῶν καὶ τῶν βουβάλων, ἀλλὰ δὲν πρέπει καὶ πέραν τοῦ δέοντος νὰ τὸν κουράζῃ τις· διότι ἡ θερμότης τοῦ ἡλίου τῶν τροπικῶν ἐκείνων μερῶν δύναται νὰ καταστρέψῃ τὴν ὑγείαν αὐτοῦ. Ὁ ἐπισκεπτόμενος τὴν Σιγγανόρην ξένος —λέγει εἷς τῶν νεωτέρων Ἄγγλων περιηγητῶν — δύναται νὰ ἴδῃ μικρὸν ἐλέφαντα, καλούμενον Ραγιὰχ, ὀργῶντα εἰς τὸ ὑποστατικὸν τοῦ Ἀμερικανοῦ πρεζένου Κυρίου Βλαεστήτ. Οὗτος, καί τοι πενταέτης τὴν ἡλικίαν, ὀργόνει ἑκάστοτε μετὰ τῆς μεγαλητέρας εὐκολίας τὰ τεσσαράκοντα ἑκατόμμετρα αὐτοῦ. Πολλάκις περιεπάτησα ἐπὶ τῶν νώτων αὐτοῦ καὶ ἐχάραξα μετ' αὐτοῦ αὔλακα· κατεθέλχθην δὲ πάντοτε διὰ τὸν τῆς ἐργασίας ταύτης τρόπον. Εἷς κρατεῖ τὸν στειλεὸν τοῦ ἀρότρου, ἕτερος δὲ (ὁ ἐλεφαντελάτης) βαδίζει παρὰ τῷ ἐλέφαντι καὶ διευθύνει τὴν ἐργασίαν.

Τίς, ἀναγινώσκων τὰς πρὸ δέκα μόνον ἐτῶν γραφείσας ταύτας λέξεις, δὲν θέλει νομίσει ὅτι ὁ ἐλέφας εἶναι πραγματικῶς ζῶον, ὅλως διόλου χειρόηθες; Καὶ ὅμως τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτως. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ὠφελεῖται ἐκ τῆς ἐργασίας τοῦ ἐλέφαντος, ἢ λαμβάνων αὐτὸν νέον ἢ ἔρηβον ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει, καὶ τοι τὸ μέσον τοῦτο εἶναι ἐξ ἴσου ἀβέβαιον καὶ κινδυνῶδες. Μέχρι τῆς σήμερον δὲν κατώρθωσαν νὰ κρατήσουν ὁλόκληρον οἰκογένειαν ἐλεφάντων ἐν χειροήθει καταστάσει· ἡ φυσικὴ ῥαθυμία καὶ ἡ ἀναλγησία τῶν ἀνατολικῶν λαῶν ὡς καὶ ἡ ἀφοσίωσις αὐτῶν εἰς τὰ παλαιὰ ἔθιμα αὐτῶν ἐξηγοῦσι τὴν ἀνωμαλίαν ταύτην. Ἐξ ἑνὸς ὁ Ἰνδὸς, ὁ Βιρμᾶνος, ὁ Μαλαῖος φρονοῦσιν ὅτι θὰ εὑρίσκωσι πάντοτε ἀρκετοὺς ἀγρίους ἐλέφαντας εἰς τὰ δάση, ἀπαραλλάκτως ὡς ὁ κόπτων ἐν ὀπωροφόρον δένδρον ἄγριος σκέπτεται ὅτι θὰ ἔχῃ πάντοτε ἀρκετὰ δένδρα· ἐξ ἄλλου, καὶ οἱ πρόγονοι αὐτῶν ἔπραττον τὸ αὐτό.

Ἀλλ' οἱ Εὐρωπαῖοι δὲν φρονοῦσι παντάπασι τὰ αὐτά. Ἡ δραστηρία καὶ ἀποφασιστικὴ φυλὴ τῶν τέκνων τοῦ Ἰάφεθ, διεσκορπισμένη τανῦν εἰς τὰς χώρας τῶν τροπικῶν, τὴν κυρίως πατρίδα τοῦ ἐλέφαντος, δὲν θέλει βραδύνει ὅπου πατήσῃ τὸν πόδα νὰ ἐξημερώσῃ τὸ τόσον ὠφέλιμον τοῦτο ζῶον.

Μεταξὺ τῶν πολλῶν ψευδῶν διηγήσεων περὶ τοῦ ἐνστίκτου τοῦ ἐλέφαντος ἀναφέρονται καὶ πολλὰ γεγονότα, ἐξακριβωθέντα ὡς ἀληθῆ, ἐξ ὧν συνάγεται πόσον εἶναι εὔκολον εἰς τὸν ἄνθρωπον ν' ἀποκτήσῃ ἐν τῷ ἐλέφαντι φίλον καὶ οἰκέτην συγχρόνως. Μία δὲ τῶν θελκτικωτέρων διηγήσεων εἶναι ἡ τοῦ ἐλέφαντος Βανδύα, σώσαντος τὴν ζωὴν τοῦ αὐτοκράτορος Χουμαϊούν· ἡ διήγησις αὕτη ᾄδεται ἐν εἴδει μονῳδίας ὑπὸ τῶν κωπηλατῶν τοῦ Γάγγη καὶ τοῦ Βραχμαπούτερ ὡς καὶ ὑπὸ τῶν φρενοκομιστῶν. Οἱ Ἄγγλοι, καθ' ὅλους τοὺς πολέμους αὐτῶν, ἐσεβάσθησαν πάντοτε τὸ μνημεῖον, ὅπερ ὁ Χουμαϊοὺν, εἰσελθὼν τροπαιοφόρος εἰς τὴν ἐπικράτειαν αὐτοῦ μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ ἀρτιγενοῦς τέκνου αὐτοῦ, ἀνήγειρεν ἐν τῇ πλατείᾳ, ὅπου ἀπέθανεν ὁ Βανδύας.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

ΑΠΑΓΧΟΝΙΣΙΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΚΗ ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑ.

(Ἀνέκδοτον.)

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς γνωρίσαντας τὸν διάσημον ἰατρὸν Ἰούνκερ, καθηγητὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χάλλης, τὸν ἤκουσαν συχνάκις διηγούμενον ὅτι, ὅτε μίαν τῶν ἡμερῶν κατώρθωσε νὰ λάβῃ τὰ πτώματα δύο ἀπαγχονισθέντων κακούργων, ὅπως κάμῃ ἀνα-

ταμίαν ἐπ' αὐτῶν, μὴ εὑρίσκων τὴν κλεῖδα τοῦ ἀνατομικοῦ αὐτοῦ δωματίου, καθ' ἣν στιγμὴν ἔφερον αὐτὰ εἰς τὸν οἶκόν του, τὰ κατέθεσεν εἰς ἕτερον δωμάτιον, συγκοινωνοῦν μετὰ τοῦ κοιτῶνος αὐτοῦ.

Πρὸς τὸ ἑσπέρας ὁ Ἰούνκερ ἐκάθησε νὰ γράψῃ, ὡς συνείθιζε πρὶν ἀναπαυθῇ. Τὸ ὡρολόγιον ἐσήμαινε μεσονύκτιον, καὶ ἅπασα ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ ἐκοιμᾶτο ὕπνον βαθύτατον, ὅτε αἰφνης ὑπόκωφος θόρυβος, ὡς ἐκ τοῦ σπουδαστηρίου αὐτοῦ ἐξερχόμενος, προσέβαλε τὴν ἀκοήν του. Νομίσας ὅτι ἐξ ἀπροσεξίας ἔκλεισαν τὸν αἴλουρον εἰς τὸ δωμάτιον τῶν πτωμάτων, ἠγέρθη, καὶ λαβὼν τὸ κηροπήγιον, ἦλθε νὰ ἴδῃ τί τὸ προξενῆσαν τὴν ταραχήν. Ἀλλ' ὁποία ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξις, ἡ μᾶλλον ὁ τρόμος αὐτοῦ, ἰδόντος ὅτι ὁ περικλείων τὰ πτώματα σάκκος ἐσχίσθη κατὰ τὸ μέσον. Πλησιάσας εἶδεν ὅτι τὸ ἓν τῶν πτωμάτων ἔλειπεν.

Αἱ θύραι καὶ τὰ παράθυρα ἦσαν κεκλεισμένα μὲ τὴν μεγαλητέραν προσοχήν, καὶ τῷ ἐφαίνετο ἀδύνατον ὅτι εἶχον κλέψει τὸ πτῶμα. Ἔρριψε πέριξ τὸ βλέμμα, οὐχὶ ἄνευ τρόμου, καὶ παρετήρησε τέλος τὸ πτῶμα εἰς μίαν τῶν γωνιῶν καθήμενον. Ὁ Ἰούνκερ ἔμεινεν ἀκίνητος ἐπί τινας στιγμάς. Τοῦ νεκροῦ τὰ βλέμματα ἐφαίνοντο εὐθυνόμενα πρὸς αὐτὸν, οὗτος δὲ ἐβάδιζεν ἄλλοτε πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἄλλοτε πρὸς ἀριστερὰ, πάντοτε ὅμως τὸ πτῶμα εἶχεν ἐπ' αὐτοῦ προσηλωμένα τὰ ὄμματα.

Τότε πλέον ὁ ἰατρὸς, νεκρὸς μᾶλλον ἢ ζῶν, ἔκρινε φρόνιμον νὰ ὑποχωρήσῃ, στρέφων βῆμα πρὸς βῆμα εἰς τὰ ὀπίσω, χωρὶς νὰ χάσῃ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τὸ ἀντικείμενον τοῦ τρόμου αὐτοῦ, καὶ διὰ μὲν τῆς μιᾶς χειρὸς κρατῶν πάντοτε τὸ κηροπήγιον, διὰ δὲ τῆς ἑτέρας ζητῶν τὴν θύραν, εἰς ἣν καὶ ἔφθασεν. Ἀλλὰ τὸ πτῶμα ἠγέρθη καὶ τὸν ἠκολούθησεν. Ἡ πελιδνὴ μορφὴ, τὸ ὀλόγυμνον καὶ κινούμενον σῶμα, ἡ προκεχωρημένη ὥρα τῆς νυκτὸς καὶ ἡ βασιλεύουσα βαθεῖα σιωπὴ, πάντα ταῦτα συνελθόντα κατέβαλον τὸ θάρρος του. Ἀπώλεσεν ὅλας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις· τὸ κηροπήγιον διαφυγὸν τῶν χειρῶν του ἔπεσε καὶ ἐσβέσθη, καὶ σκότος περιεκάλυψε τὴν φρικώδη ἐκείνην σκηνήν. Ὁ Ἰούνκερ κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὸν κοιτῶνά του, ὅπου ἐρρίφθη ἐπὶ τῆς κλίνης του· ἀλλὰ τὸ πτῶμα ἠκολούθησε τὰ βήματά του, τὸν ἐπρόφθασε καὶ τελευταῖον πίπτει παρὰ τοὺς πόδας του καὶ περιπτύσσει τὰ γόνατα αὐτοῦ, στενάζον βαθύτατα.

— Ὅστις καὶ ἂν ἦσαι, παραίτησόν με ! ἀνέκραξεν ὁ Ἰούνκερ.

Ὁ νεκρὸς τὸν ἀφῆκεν, ἀλλ' ἐστέναξε καὶ πάλιν βαθύτατα, καὶ μετὰ πολλὰς προσπαθείας ὅπως λαλήσῃ, ἐπρόφερε τὰς λέξεις ταύτας μετ' ἐσβεσμένης φωνῆς.

— Δήμιε, δήμιε, εὐσπλαγχνίσθητί μου.

Ὁ Ἰούνκερ ἀνεκάλυψε παραχρῆμα τὸ μυστήριον, καὶ βαθμηδὸν συνῆλθεν εἰς ἑαυτόν. Ἔμαθε παρὰ τοῦ κακούργου, ὅστις διέφυγε τὸν θάνατον, τίς ἦτο, καὶ ἠγέρθη νὰ κράξῃ ἕνα τῶν τῆς οἰκογενείας του.

— Θέλεις λοιπὸν νὰ μὲ καταστρέψῃς ; ἀνέκραξε τότε ὁ κακοῦργος. Ἐὰν ἀνακαλυφθῶ, τὸ περιστατικὸν τοῦτο θὰ γνωσθῇ παρὰ πάντων, καὶ θὰ κρεμασθῶ δευτέραν φοράν. Δι' ἀγάπην Θεοῦ ! σῶσόν με ἀπὸ τὸν θάνατον.

Ὁ Ἰούνκερ ἐζήτησε φῶς. Περιετύλιξε τὸν ἄνθρωπον μὲ παλαιόν τινα κοιτωνίτην, καὶ δοὺς αὐτῷ τονικόν τι φάρμακον, τῷ ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ μάθῃ ὁποῖον ἔγκλημα τὸν ἔφερεν εἰς τὴν ἀγχόνην.

Ἦτο λειποτάκτης.

Ὁ ἰατρὸς ἠγνόει τίνα μέσα νὰ μεταχειρισθῇ ὅπως σώσῃ τὸν μικρὸν αὐτὸν διάβολον. Δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν κρύψῃ εἰς τὸν οἶκόν του, νὰ τὸν ἀποβάλῃ δὲ ἦτο τὸ αὐτὸ ὡς νὰ τὸν κατέστρεφε. Δὲν ἔμενεν ἄλλο, ἢ νὰ τρέξωσιν εἰς τὰ ὁδοφράγματα. Ἅμα ὡς διέβαινε ταῦτα, ἠδύνατο ἀκινδύνως νὰ μεταβῇ εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Ὁ Ἰούνκερ ἔδωκε παλαιά τινα φορέματά του εἰς τὸν ἀναστηθέντα, καὶ πολὺ πρωῒ ἐξῆλθε τῆς πόλεως, παρ' αὐτοῦ ἀκολουθούμενος. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο γνωστὸς, ἅμα φθάσας εἰς τὸν σταθμὸν, τῷ ἤρκεσε νὰ εἴπῃ ὅτι προσεκλήθη παρ' ἀσθενοῦς, ἐκτὸς τῆς πόλεως κατοικοῦντος, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ κατάστασις τὸν ἠνάγκαζε νὰ συμπαραλάβῃ καὶ βοηθόν. Ὁ ἁμαξηλὸς τῷ ἀφῆκεν ἐλευθέραν τὴν δίοδον.

Ὅτε μετὰ δώδεκα ἔτη ἀπὸ τοῦ συμβάντος τούτου ὁ ἰατρὸς Ἰούνκερ ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ μεταβῇ εἰς Ἀμστελόδαμον, τὸν ἐπλησίασεν εἰς τὸ χρηματιστήριον καλοενδεδυμένος τις κύριος, τὸν ὁποῖον τῷ ἐσύστησαν ὡς ἕνα τῶν πλουσιωτέρων τῆς πόλεως.

Ὁ ἔμπορος τὸν ἠρώτησεν εὐγενῶς ἐὰν ἦτο ὁ ἰατρὸς Ἰούνκερ ἐκ τῆς Χάλλης. Ἀποκριθέντος δὲ καταφατικῶς, παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ ἔλθῃ νὰ γευματίσῃ εἰς τὴν οἰκίαν του, τὸ ὁποῖον ἐδέχθη ὁ ἰατρός. Ἅμα δὲ ὡς ἔφθασεν ἐκεῖ, τὸν εἰσήγαγον εἰς κομψὸν δωμάτιον, ὅπου εὗρε θελκτικήν τινα κυρίαν, καὶ δύο ὡραιότατα τέκνα, ἅτινα τὸν ὑπεδέχθησαν φιλοφρονέστατα. Τοιαύτη δὲ ὑποδεξίωσις ἦτο ἐπόμενον νὰ ἐκπλήξῃ τὸν ἰατρὸν, καὶ τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ πρώτην ἤδη φορὰν ἐπεσκέπτετο ταύτην τὴν οἰκογένειαν.

Μετὰ τὸ γεῦμα, ὁ ἔμπορος τὸν εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἰδιαίτερον αὐτοῦ δωμάτιον, καὶ σφίγξας τὴν χεῖρα αὐτοῦ, τῷ εἶπε.

— Μὲ γνωρίζεις ;

— Ὄχι, ἀπήντησεν ὁ Ἰούνκερ.

— Ἀλλ' ἐγὼ σὲ ἀναγνωρίζω, εἶπεν ὁ ἔμπορος, οὐδὲ θὰ ἐξαλειφθῶσί ποτε ἀπὸ τὴν μνήμην μου οἱ χαρακτῆρές σου. Σοὶ ὀφείλω τὴν ζωήν. Ἐνθυμεῖσαι τὸν λειποτάκτην τῆς Χάλλης ; Εἶμαι ἐγώ. Ἀποχωρισθεὶς σοῦ, ἔλαβον τὴν πρὸς τὴν Ὁλλανδίαν ἄγουσαν. Δὲν ἦμην ὀκνηρός· ἐγνώριζον καλὴν ἀριθμητικὴν, καὶ δὲν ἐδυσκολεύθην νὰ εὕρω θέσιν ὑπαλλήλου παρά τινι ἐμπόρῳ. Ἡ χρηστὴ ἀγωγή μου καὶ ὁ ζῆλός μου μ' ἔκαμαν νὰ κερδίσω ταχέως τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ κυρίου μου καὶ τὴν καρδίαν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ. Ὅτε δὲ ἀπεσύρθη ἐκεῖνος ἀπὸ τὸ ἐμπόριον, τὸν διεδέχθην καὶ ἔγεινα γαμβρός του. Ἄνευ σοῦ, ἄνευ τῶν φροντίδων σου, ἄνευ τῆς γενναίας προστα-

σίας σου δὲν ἤθελον ἐπιζήσει ὅπως ἀπολαύσω τοσαύτης εὐδαιμονίας. Μεγαλόψυχε ἄνερ, θεώρει τοῦ λοιποῦ τὸν οἶκόν μου, τὴν περιουσίαν μου, ἐμὲ τὸν ἴδιον, ὡς ὄντα εἰς τὴν διάθεσίν σου.

Ὁ Ἰούνκερ συνεκινήθη μέχρι δακρύων. Ἀμφότεροι συνήνωσαν τὰς ἐκφράσεις τῶν αἰσθημάτων των, τὰ ὁποῖα ἡ ἀξιόλογος οἰκογένεια τοῦ ἐμπόρου ἦλθε νὰ συμμερισθῇ ἅπασα.

Γ. ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

Η ΧΗΡΑ. (*)

Ἐντὸς δωματίου μικροῦ, πενιχροῦ,
ἐρήμου ἐπίπλων, ὑγροῦ καὶ ψυχροῦ,
ἡ δύστηνος κλαίει Μαρία.
Παντέρημος χήρα, πτωχὴ
εἰς στρῶμα ἀχύρου τραχὺ
κοιμίζει κοράσια τρία.

——

Πεινῶντα τὰ τέκνα ἡ νῆστις αὐτὴ
ἐντὸς τῆς οἰκίας θρηνοῦσα κρατεῖ
καὶ ἄπελπι στρέφει τὸ βλέμμα.
Ἑκάστη τῶν τέκνων κραυγή,
θανάσιμος εἶναι πληγή,
καὶ σταζ' ἡ καρδία της αἷμα.

——

Ψυχρὰ ἡ ἑστία! Τὸ ψῦχος δριμύ,
καὶ κύκλῳ λοιμώδεις πνοαὶ καὶ ἀτμοί·
λιμὸς καὶ χιὼν συμμαχοῦσι!
Παράθυρον ἓν χθαμαλὸν
στρεῖται ὑέλων πολλῶν·
τὰ ἔνδον ἰδοὺ πλημμυροῦσι!

——

Παρήγορος μόνος σιμὰ γρηγορεῖ,
εἷς πήλινος λύχνος. Ἡ νὺξ προχωρεῖ,
τοῦ λύχνου τὴν ὕλην βοφῶσα.
Ἀπαίσιον σκότος βαθὺ
ἐπὶ τῆς σκηνῆς θ' ἁπλωθῇ,
φεῦ κλίνει τοῦ λύχνου ἡ γλῶσσα!

——

Ὠχρὰ ὡς τὸ φάσμα νυκτίου θεᾶς
ἐντὸς τῆς καθύγρου αὐτῆς φωλεᾶς
ἡ χήρα τὰ τέκνα κοιμίζει,
Τὸ ἓν τῇ φωνάζει «π ε ι ν ῶ!»
Τὸ ἄλλο τῇ λέγει «π ο ν ῶ!»
Τὸ τρίταν «π α γ ό ν ω!» ψελλίζει.

——

Ὦ φρίκη! ὦ φίλτρον! ὦ θέσις δεινή!
ἡ μία τὴν ἄλλην σταυρόνει φωνή,
ἡ μήτηρ ὡς ἄγαλμα μένει.
Τὰς φρένας της νέφος θολοῖ·
παρέρχεται ὥρα πολλή . . .
Τί ἄρα ἐντός της συμβαίνει;

——

Τοῦ λύχνου ἡ λαμψις ἰδοὺ ὠχριᾷ,
καὶ κύκλῳ θανάτου ἁπλοῦται σκιά·
ῥιγῶσι τὰ ἄθλια βρέφη.
Καὶ πίπτει καὶ πίπτει χιών,
ὦ νύξ, εἶσαι φρίκης αἰών,
καὶ φρίκη τὸ ἅρμα σου στέφει!

——

Τῶν τέκνων ὁμόθυμος μία κραυγή,
αὐτὴν ἐξυπνᾷ, καὶ κοινὴ οἰμωγὴ
ἀκούεται τότε. (Ὦ μοῖρα!)
— Πεινῶμεν, ὦ μῆτερ, αἴ! αἴ!
— Πεινᾶτε μικρά μου; Θεέ!
Καὶ τείνει ἱκέτιδα χεῖρα.

——

Τὰ δάκρυα ῥέουν ὡς δρόσος αὐγῆς
ἐν μέσῳ βαθείας πενθίμου σιγῆς·
στοργὴ καὶ καθῆκον παλαίει,
Ἡ μήτηρ ῥιγῶσα σκιρτᾷ·
νικᾷ τὸ καθῆκον . . πλὴν τὰ . .
τὰ τέκνα κ' ἐκείνη πλὴν κλαίει.

(*) Ἐκ τοῦ ἀνεκδότου ἐπικοῦ ποιήματος τοῦ Κ. Χ. Σαμαρτσίδου, ἐπιγραφομένου «Τὰ Θύματα», ἀποσπῶμεν τὸ ἀκόλουθον τεμάχιον.

Αἴνιγμα.

Τὸ γλυκὺ ποτὸν παρέχω, τὸ ζωῆς συστατικόν,
κ' εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς εἶμαι ἐκτισμένος καὶ οἰκῶν.
Ἂν τὰ δύο μου τὰ πρῶτα ἀφαιρέσῃς, μειδιῶν
εἰς τὴν τερπνοτέραν ὥραν θὰ εἰσέλθῃς τῶν ὡρῶν.
Ἂν ταχέως μὲ προφέρῃς, ἢ μὲ ἀναγραμματίσῃς,
τὴν κλεινὴν Θεῶν μητέρα πάραυτα θὰ σχηματίσῃς.

Κ. ΠΑΘΘΟΝΙΔΗΣ.

ΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩ ΦΥΛΛΑΔΙΩ ΑΙΝΙΓΜΑΤΩΝ.

Γάμος (μάγος) — Σιωπή.

ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ ΝΕΑ.

15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ, 1865. **ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.** ΑΡΙΘΜΟΣ 7.

ΔΡΑΜΑΤΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

ΑΙΣΧΥΛΟΥ

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΔΕΣΜΩΤΗΣ.

(Συνέχεια)

Προτιθέμενοι ν' ἀναπτύξωμεν τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν διασκευὴν τῆς τραγῳδίας ταύτης, ἀφίνομεν πρὸς τὸ παρὸν πᾶσαν ἄλλην θεωρίαν, ἀναλαμβάνομεν δὲ ταύτην, ἥτις ὁ κύριος ἡμῶν σκοπός ἐςιν.

Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι τὸ δρᾶμα τοῦτο εἶναι ἓν τῶν θαυμαστῶν καὶ ὡραίων ἔργων τῆς Αἰσχυλείου γραφίδος, καὶ νομίζομεν εἴπομεν μίαν ἀλήθειαν, τὴν ὁποίαν θέλομεν προσπαθήσει κατὰ τὸ δυνατὸν ν' ἀποδείξωμεν, ἀναπτύσσοντες μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης τὰς καλλονὰς, τὰς τελειότητας καὶ τὰ προτερήματα τοῦ δράματος, ἵνα δώσωμεν κῦρος εἰς τὴν ἀλήθειαν ταύτην.

Γνωστὸν βεβαίως εἶναι ὅτι τὸ τραγικὸν δρᾶμα ἢ ἡ τραγῳδία εἶναι ποίημα, τὸ ὁποῖον προτίθεται νὰ διεγείρῃ τὸ αἴσθημα τοῦ τρόμου ἢ τοῦ οἴκτου, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ πρᾶξις εἶναι ἡρωϊκή. Ὁποιαδήποτε δὲ καὶ ἂν ἦναι ἡ αἰτία τῆς εὐχαριστήσεως, τὴν ὁποίαν δοκιμάζομεν εἰς τὴν τραγῳδίαν, ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη καρδία, ζητεῖ ἀκορέστως τὴν εἰκόνα τῶν μεγάλων δυστυχημάτων καὶ τῶν ἀπροσδιορίστων περιστάσεων ἐκείνου, ὅπερ ὀνομάζεται τύχη. Ὁ τρόμος καὶ ὁ οἶκτος ὑπερέχουσι παντὸς ἄλλου αἰσθήματος, καθότι παρακολουθοῦσι τὴν πρόοδον τῶν συμβεβηκότων, αὐξάνουσι κατὰ λόγον τοῦ αὐξάνοντος κινδύνου, καὶ βαθμηδὸν ἐλκύουσι τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν συμπάθειαν τῆς ψυχῆς μέχρι τέλους τῆς πράξεως. Τὸ ἐνδιαφέρον λοιπὸν τοῦ τρόμου καὶ τοῦ οἴκτου στοιχειώνει τὴν ψυχὴν τῆς τραγῳδίας, ἡ ὁποία ἐπιτυγχάνει τοῦ ὁποίου προτίθεται σκοποῦ ἂν μᾶς κάμῃ, οὕτως εἰπεῖν, συμμετόχους τοῦ κινδύνου καὶ τῶν δυστυχιῶν, ἂν δηλ. τόσον εὐαισθήτως κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον ἡμῶν, ὥστε νὰ συνταυτίσωμεν τὴν πάσχουσαν ψυχὴν τοῦ ἀνταγωνιστοῦ ἥρωος μὲ τὴν ἰδικήν μας. Ὁ τρόμος ἐν τῇ τραγῳδίᾳ δὲν πρέπει ν' ἀναλάβῃ ποτὲ τὸν χαρακτῆρα τῆς φρίκης, οὐδὲ ὁ οἶκτος τὸν τῆς γενικῆς ἀποθαρρύνσεως. Οἱ χαρακτῆρες τῆς πράξεως εἶναι ἡ πιθανότης, ἡ ἀκεραιότης, καὶ ἡ ἑνότης. Ἐξετάζων τις λεπτομερῶς δρᾶμά τι, πρέπει νὰ ἐξετάσῃ, ἂν οἱ τρεῖς κύριοι οὗτοι χαρακτῆρες ἐνυπάρχουσιν, ἂν τὰ οὐσιώδη μέρη τῆς πράξεως: ἡ ἔκθεσις, ὁ δεσμὸς καὶ ἡ λύσις, καλῶς διεξήχθησαν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ, ἂν τὰ πρόσωπα ἔχουσι τοὺς πρέποντας τῇ κλασσικῇ τραγῳδίᾳ τύπους, ἂν τὸ ἐνδιαφέρον συνεκεντρώθη εἰς τὸ κύριον πρόσωπον, τὰ γενικὰ καὶ μερικὰ ἤθη τῶν προσώπων, καὶ τέλος πάντα, ὅσα τείνουσιν εἴτε ἐκ τῆς τέχνης τοῦ ποιητοῦ ἢ ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων προσόντων, τὰ ὁποῖα οὕτως κέκτηται ν' ἀποδείξωσι τὸ δρᾶμα τέλειον καὶ καλόν.

Ἵνα ἐννοήσῃ δέ τις, δὲν πρέπει ν' ἀρκεσθῇ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν καὶ ἐπιπόλαιον ἐξέτασιν, ἀλλὰ νὰ ἐγκύψῃ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν καλλονὴν τοῦ δράματος, καὶ ἵν' ἀπολαύσῃ τὴν ἠθικὴν ἐκείνην ἀπόλαυσιν, ἣν πᾶσα καρδία αἰσθάνεται ἐνώπιον τοῦ καλοῦ, ἀνάγκη νὰ ἐγκύψῃ καὶ παρατηρήσῃ ἀκριβῶς τὰ τοῦ δράματος πρόσωπα, τὴν πρὸς ἄλληλα ἐνέργειαν των, τοὺς χαρακτῆρας αὐτῶν· νὰ ἐξετάσῃ αὐστηρῶς ἂν καλῶς ἀποδίδηται ὁ τοιοῦτος ἢ ὁ τοιοῦτος χαρακτὴρ εἰς τὸ ἓν ἢ εἰς τὸ ἄλλο πρόσωπον, ἂν αἱ διαθέσεις ἑκάστου προσώπου εἰσὶ συνεπεῖς πρὸς τὸν σκοπὸν, δι' ὃν παρενεβλήθη, ἂν τὰ πρόσωπα λαλοῦσι καὶ ἐνεργοῦσιν ἐπαξίως τῆς θέσεως αὐτῶν, καὶ τῆς περιωπῆς, εἰς ἣν ἀνήκουσιν. Ἐκτὸς δὲ τούτων, δὲν πρέπει νὰ παραμελήσῃ ἐξετάζων ἕνα ἰδιαιτέρως ἕκαστον χαρακτῆρα, νὰ παραμελήσῃ τὴν καὶ ἐν συναφείᾳ ἐξέτασιν τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ αὐτῶν, διότι τὰ πρόσωπα κινοῦνται μὲν ἰδίᾳ, ἐνοῦνται δὲ καὶ ὅλα ὁμοῦ, καὶ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἐκ τῆς κοινῆς κινήσεως καλοῦ ἀποτελέσματος τείνουσιν.

Εἶναι ἄλυσος, συνισταμένη ἐξ αὐτοτελῶν κρίκων,

συνημμένων ὅμως εἰς ἓν ἀδιασπάστως, καὶ τεινόντων πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν. Καὶ ὅπως ἄνευ τῆς ἑνώσεως τῶν κρίκων ἅλυσος δὲν σχηματίζεται, οὕτω καὶ ἄνευ ἐσωτερικῆς συναφῆς τῶν διαφόρων χαρακτήρων δρᾶμα δὲν ὑπάρχει. Διότι, ἂν προσεγγίσῃ τις ἁπλῶς τοὺς κρίκους πρὸς ἀλλήλους, ἴσως μὲν ἀπατήσῃ τινὰ ὅτι κατεσκεύασεν ἅλυσον, προσερχομένου ὅμως αὐτοῦ καὶ θέλοντος νὰ ἐρευνήσῃ σπουδαιότερον, οἱ κρίκοι ἀρίστανται καὶ διαλύονται. Οὕτω καὶ ἐν παντὶ δράματι δὲν εἶναι πρέπον ἐξωτερικὴν ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικὴν νὰ καμωμεν ἐξέτασιν. Πρὶν ἢ προβῶμεν λοιπὸν εἰς ἄλλας ἐπὶ τοῦ δράματος θεωρίας, ἐξετάσωμεν τοὺς χαρακτῆρας.

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ προσεχές).

ΟΙ ΕΝ ΑΓΙΩ ΛΑΖΑΡΩ ΜΕΚΙΤΑΡΙΣΤΑΙ,

Ἢ ΟΙ ΑΡΜΕΝΙΟΙ ΕΝ ΕΥΡΩΠΗ. (*)

Μεταξὺ τῶν διαφόρων νήσων, ὅσαι περικυκλοῦσι τὰ Τενάγη τῆς Ἐνετίας, κατ' ἀπόστασιν μιλίου ἀπ' αὐτῆς παρὰ τὴ νήσῳ Λίδῳ, κεῖται ἡ νῆσος τοῦ Ἁγίου Λαζάρου, τέως μὲν ἄγνωστος, νῦν δὲ ἐπισύρουσα, ὡς μαγνήτης, τὰ βλέμματα παντὸς περιηγητοῦ, οἱασδήποτε ὑψίστης καὶ ὑστάτης τάξεως κἂν ᾖ οὗτος.

Ἡ νῆσος αὕτη, ἧς ἄγνωστον τὸ πρῶτον ὄνομα, παρεχωρήθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 12 αἰῶνος παρὰ Οὐμβέρτου Σαϊντ-Ἱλαρίωνος εἰς ἕνα εὐσεβῆ ἄνδρα Λεονῆ Παυλίνην ὀνόματι. Ὁ Λεονῆς Παυλίνης τῷ 1182 παρεχώρησεν αὐτὴν τῇ δημοκρατίᾳ, ἥτις, πρὸς περίθαλψιν τῶν ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς ἀρικνουμένων λεπρῶν, ἔκτισεν ἐν αὐτῇ ἓν πτωχοκομεῖον καὶ μίαν ἐκκλησίαν. Ἔκτοτε ἡ νῆσος, λαβοῦσα τὸ ὄνομα τοῦ νεκραναστηθέντος Λαζάρου, κατέστη, καὶ ἰδίᾳ τῷ 1594, οἰκητήριον τῶν πενήτων, καὶ δὲν ἐβράδυνε νὰ καταστραφῇ, μεταβαλλομένη ὀσημέραι εἰς ἐρείπια, ὅτε διὰ τῆς ἐν αὐτῇ ἐγκαταστάσεως τοῦ περιωνύμου θρησκευτικοῦ ἀρμενοκαθολικοῦ τάγματος τῶν Μεκιταριστῶν ἀνεζωπυρήθη, ἢ μᾶλλον, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς εὐγενοῦς καὶ πεπαιδευμένης Ἐνετῆς Κυρίας Ρενιέρης Μικέλη, ἐπέζησε τῆς περιωνύμου δημοκρατίας, διατηροῦσα τὴν μνήμην αὐτῆς μὴ ἐνούσης ἤδη.

Τὸ περίεργον καὶ συνάμα περίφημον τοῦτο τάγμα, συντελέσαν τὸ μέγιστον διὰ τῶν συγγραμμάτων, ἅτινα ἐξέδοτο εἰς τὸν νῦν πολιτισμὸν τοῦ Ἀρμενικοῦ ἔθνους, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν ὑπόληψιν καὶ φήμην, ἧς οἱ Ἀρμένιοι ἀπολαύουσιν ἐν τῇ Δύσει, κατώρθωσε κατασχεῖν ἔξοχον θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, κινοῦν τὸν θαυμασμὸν ἁπάσης τῆς περφωτισμένης Εὐρώπης καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην παντὸς τέκνου τῆς Ἀρμενίας. Εὐελπιστοῦντες οὖν ὅτι τὰ αὐτὸ ἀφορῶντα ἱκανοποιήσουσι τὴν περιέργειαν τοῦ κοινοῦ, θέλομεν ἀναφέρει πρῶτον περὶ τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτοῦ Μεκιτὰρ Ἀββᾶ.

Γεννηθεὶς ἐν Σεβαστείᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τῇ 7 φεβρουαρίου 1676 ὁ Μεκιτὰρ Ἀββᾶς ἐκ γονέων ἀσήμων, τοῦ Πέτρου καὶ τῆς Χρηστίνης, καὶ κληθεὶς πρῶτον Μανοὺκ (παιδίον), ἐφαίνετο ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων πεπροικισμένος μετὰ τῶν ἐξόχων ἐκείνων προτερημάτων, μεθ' ὧν ἡ φύσις κοσμεῖ ὅσους ἐξ ἀρχῆς προορίζει εἰς μεγάλα ἔργα. Πενταετὴς παραδοθεὶς τῇ χειραγωγίᾳ πεπαιδευμένου τινὸς ἱερέως, τοσοῦτον ἐπέδοτο τοῖς γράμμασιν, ὥστε μόλις ἐννεαετὴς εἰσαχθεὶς ἐν τῇ ἐν Σεβαστείᾳ μονῇ τοῦ Ἐσταυρωμένου, ἔλαβε τοὺς κατωτέρους Ἐκκλησιαστικοὺς βαθμούς· μετ' οὐ πολὺ δὲ διὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ πνεύματός του εἰς ἡλικίαν 15 ἐτῶν, προὐχειρίσθη παρὰ τοῦ Ἀνανίου μοναχὸς διάκονος, λαβὼν καὶ τοὔνομα Μεκιτὰρ (παραμυθητής). Ὡς εἰ κατενόησε τὴν θέσιν, ἣν ἔμελλε κατασχεῖν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἀρμενίας, καὶ τὸν προορισμὸν, ὃν ἀνελάμβανε διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου, ἤρξατο ἀμυδρῶς πως κυοφορεῖν καὶ ἀναπτύσσειν τὸ μέγα ἐκεῖνο σχέδιον τοῦ νὰ συνενώσῃ τὴν Ἀρμενικὴν ἐκκλησίαν μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ ἑπομένως νὰ φωτίσῃ διὰ τῶν γραμμάτων καὶ ἀνυψώσῃ τὴν Ἀρμενίαν, πρὸς ὃ, ὡς παρακατιόντες ὀψόμεθα, ἀφιέρωσεν ἅπαντα αὐτοῦ τὸν βίον, καὶ τὸ ὁποῖον, εἰ οὐδὲ καὶ τὸ παράπαν ἐπραγματοποιήθη, ἔπερερεν ὅμως αἴσια ἀποτελέσματα. Ἐπὶ τούτῳ ὅπως τελειοποιηθῇ κάλλιον εἰς τὸ μοναχικὸν στάδιον, ὃ ἐνηγκαλίσατο, ἀπῆρεν εἰς τὴν τότε μητρόπολιν τῆς Ἀρμενικῆς ἐκκλησίας Ἐσμιαδζίνην πόλιν· κακεῖθεν περιελθὼν διαφόρους ἑτέρας πόλεις, ἐν αἷς τὸ Χαλεπὸν, ἔνθα ἔλαβε καὶ πιστοποιητικὸν ἐνισχυτικὸν τῶν σχεδίων αὐτοῦ παρὰ τοῦ ἐκεῖ ἐπιτετραμμένου τῆς Γαλλίας Ἀντωνίου Βωβιλιέρου, καὶ τὴν Κύπρον, ἔνθα ἔπαθεν ὑπὸ βαρυτάτης ἀσθενείας, ἀφ' ἧς ἀνέρρωσε ταχέως, μετὰ πολλῶν ἐτῶν περιοδείας ἐπανέκαμψεν οἴκαδε, ἔνθα τὸν ἐκάλουν ἀναπόρευκτα καθήκοντα· κακεῖ τῷ 1696 ἅμα φθὰς ἐχειροτονήθη παμψηφεὶ ἱερεὺς, ἡ δὲ χειροτονία αὐτοῦ ἐτελέσθη μεγαλοπρεπεστάτη. Ἐπιῤῥοτισθεὶς οὕτως ἀνώτερα καθήκοντα καὶ ἐπιπονώτερα συνάμα, ἐξετέλεσεν αὐτὰ εὐσυνειδότως μάλα, καὶ πολλὰς ἐπήγαγε λυσιτελείας τῇ πατρίδι· ἀλλ' ὑπὸ τῆς σφοδρᾶς τοῦ φανῆναι ὠφέλιμος εἰς ἅπαν τὸ ἔθνος αὐτοῦ ἐπιθυμίας (κατὰ τὴν ἰδέαν αὐτοῦ) φορούμενος, ἀπέπλευσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐλπίζων νὰ ἐπιτύχῃ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν σχεδίων αὐτοῦ. Ἠπατήθη ὅμως, καὶ ἰδὼν ἅπαντας ἀπορρίπτοντας, δειλία, τὰ σχέδια αὐτοῦ, ἀλλ' οὐδόλως ἀπογνοὺς καὶ ἀκατάβλητος ἀπέναντι τῶν δυσχερειῶν, ἀνεχώρησε πρὸς καιρὸν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως, καταδοκῶν αἰσιωτέρους κα-

(*) Ἡ διατριβὴ αὕτη συνελέγη ἐκ τοῦ πολλοῦ λόγου ἀξίου περὶ Ἀρμενίας καὶ τῶν ἐν Ἁγίῳ Λαζάρῳ Μεκιταριστῶν πονήματος τοῦ Λεβαϊὰν δὲ Φλοριβάλ, καθηγητοῦ τῆς Ἀρμενικῆς ἐν τῇ ἐν Παρισίοις σχολῇ τῶν Ἀνατολικῶν γλωσσῶν, καὶ μέλους τῆς ἐν Ἁγίῳ Λαζάρῳ Ἀρμενικῆς Ἀκαδημίας.

ρούς. Ἐγκατέστη δὲ πρὸς καιρὸν ἐν Πασσένῃ, ἔνθα ἐπὶ διετίαν διδάξας τελεσιφόρως τὴν Θεολογίαν καὶ Φιλοσοφίαν, καὶ ἄκραν ἐπιδειξάμενος αὐταπάρνησιν καὶ ἀγαθοεργίαν ἔν τινι ἐπιδημικῇ νόσῳ, ἔλαβε καὶ τὸν τίτλον Βαρταβιὲδ (ἐκκλησιαστικοῦ δόκτορος).

Τέλος, δύο ἔτη μετὰ ταῦτα, τῷ 1700 ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ μόλις ἠδυνήθη προσελκῦσαι τοῖς σχεδίοις αὐτοῦ τρεῖς ἄνδρας, μεθ' ὧν ἀποσυρθεὶς εἴς τινα γωνίαν ἐν Γαλατᾷ, προπαρεσκεύαζε καὶ ἐμελέτα τὸ σχέδιόν του· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ διαβληθεὶς, μόλις ἠδυνήθη διαφυγεῖν τοὺς πολεμίους, προσδραμὼν εἰς τὴν Γαλλικὴν πρεσβείαν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμονὴ αὐτοῦ ἀπέβαινεν ὀσημέραι ἐπικίνδυνος, συναθροίσας τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ, δέκα τὸν ἀριθμὸν, διεκοίνωσεν αὐτοῖς σχέδιον μετοικεσίας, οὗ ἐγκριθέντος, ὡρίσθη τόπος ἡ Πελοπόννησος, τότε ὑφ' Ἑνετῶν κατεχομένη. Πρὸς τοῦτο ἀναχωρησάντων τινῶν ἐκ τῶν κληρικῶν πρὸς ἐξέτασιν, καὶ τῶν πληροφοριῶν εὐνοϊκῶν εὑρεθεισῶν, οἱ ἐναπομείναντες ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀφ' οὗ ἀνέθηκαν ἑαυτοὺς τῇ Θεομήτορι, ἀνεχώρησαν, μεθ' οὓς καὶ ὁ Μεκιτὰρ, πολλοὺς καταβαλὼν ἀγῶνας καὶ πολλὰ προσκόμματα, ἀναχωρήσας, κατώρθωσε νὰ συνενωθῇ μετ' αὐτῶν εἰς Ναύπλιον, ἔνθεν μετὰ καιρὸν ἐγκατέστησαν εἰς Μεθώνην. Αἱ ἐν Μεθώνῃ Ἑνετικαὶ ἀρχαὶ ὑπεδέξαντο τὸ νεοσύστατον τοῦτο τάγμα φιλοφρόνως, ὡς ὑπήκοοι τῆς Ὑψ. Πύλης, καὶ παρέσχον πλείστας ὅσας συνδρομάς. Οὕτως ὁ Μικετὰρ ἐν ἀσφαλείᾳ ἤδη, ἐσκέφθη πρῶτον πάντων νὰ δώσῃ εἰς τὴν νέαν κοινότητα κανονισμὸν σύμφωνον καὶ διαρκῆ· καὶ ὡς τοιοῦτον ἐκλέξας τὸν τοῦ Ἀββᾶ Ἀντωνίου, εἰς ὃν προσέθηκε καί τινα ἄλλα ἄρθρα, ἐν οἷς καὶ τὸ τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας. ἐπεφόρτισε πρὸ πάσης ἑτέρας ἐπιχειρήσεως δύω τῶν μοναχῶν νὰ τὸν καθυποβάλωσιν ὑπὸ τὴν ἐπιδοκιμασίαν τοῦ Πάπα. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἐνησχολήθη εἰς τὴν ἀποπεράτωσιν καὶ τελειοποίησιν τοῦ ἔργου του, ἐνασχοληθεὶς εἰς τὴν σπουδὴν τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς καὶ Ἰταλικῆς, εἰς τὴν ἔκδοσιν διαφόρων ἐπωφελῶν βιβλίων, καὶ τέλος ἐπεχείρησε τὴν οἰκοδομὴν μοναστηρίου· ἀλλ' ἀναγκασθεὶς νὰ διακόψῃ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην ἕνεκεν ἀνεχείας καὶ ἑτέρων προσκομμάτων ἀνυπερβλήτων, τὴν ἐπανέλαβε μετὰ τρία ἔτη, χάρις τῷ μεγαλοπράγμονι τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, καὶ πρὸ πάντων τῇ γενναίᾳ συνδρομῇ τοῦ διοικητοῦ Ἀγγέλου Ἔμβου καὶ τοῦ ναυάρχου Μουσενίγου. Τὸ δὲ 1708 ἐτέθη ὁ πρῶτος θεμέλιος λίθος μετὰ μεγαλοπρεποῦς τελετῆς, καὶ πρὸς ἐπίμετρον ὁ Μεκιτὰρ ἀνεγνωρίσθη Ἀββᾶς ὑπὸ τοῦ Πάπα Κλήμεντος 6ου, μεταλαγέντος καὶ τοῦ κανονισμοῦ τῆς κοινότητος καὶ ἀντικαταστάντος ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ τοῦ Σαὶν Βενουά. Οὕτως ἡσυχάσας ὁ Μεκιτὰρ, ἤδη ἐνησχολεῖτο πρὸς τελειοποίησιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν σχεδίων του, ὅτε δύω καὶ δέκα ἔτη μετὰ ταῦτα συνέβη ἡ εἰσβολὴ τῶν Ὀθωμανῶν εἰς Πελοπόννησον.

Ἅμα ἐπελθουσῶν τῶν ταραχῶν τούτων, παραλαβὼν μέρος τῶν ὀπαδῶν του, ὡς μεινάντων τῶν ἄλλων, ὁ Μεκιτὰρ Ἀββᾶς ἀνεχώρησε τῷ 1715 εἰς Ἑνετίαν, ἔνθα ἀντὶ τῆς προτέρας ἡσυχίας εὗρε πολλὰ προσκόμματα νὰ καταβάλλῃ. Ἐν πρώτοις ἠθύμει περὶ τῶν ἐναπομεινάντων μοναχῶν, οἵτινες διέτρεχε φήμη ὅτι ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Μεθώνης ἀπέθανον· ἀκολούθως εἶχε νὰ φροντίσῃ περὶ καταλύματος, καὶ τὸ κυριώτερον, περὶ πόρου ζωῆς, καθότι αὐτός τε καὶ οἱ ὀπαδοί του ἦσαν πάμπτωχοι· ἀλλὰ καὶ τὰ προσκόμματα ταῦτα ἐξωμαλύνθησαν. Οἱ ἐναπολειφθέντες μοναχοὶ αἰχμαλωτισθέντες ἀπήχθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθεν ἐξαγορασθέντες κατώρθωσαν μετ' οὐ πολὺ νὰ συνενωθῶσι μετὰ τῶν συντρόφων των· ἀντὶ καταλύματος παρεχωρήθη τῷ τάγματι παρὰ τῶν Ἑνετικῶν ἀρχῶν μία οἰκία· καὶ τέλος προσκληθεὶς ὁ Ἀββᾶς παρὰ τοῦ Κλήμεντος 6ου, οὐ μόνον κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν ὑπέρτατον Ποντίφηκα καὶ τὸν Ἱερὸν Σύλλογον περὶ τῶν σκοπῶν του, ἀλλ' ἐπέτυχεν ὑπὲρ τοῦ τάγματός του καὶ διαφόρους παραχωρήσεις σημαντικὰς, καὶ ὡς κολοφῶνα τῆς ἱκανότητός του ἔφερε τὴν εἴδησιν εἰς τοὺς ὀπαδούς του ὅτι παρεχωρήθη αὐτοῖς ἡ νῆσος τοῦ Ἁγίου Λαζάρου.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

Περὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν Ἀσσυρίων, Βαβυλωνίων, Λυδῶν, Μήδων καὶ Περσῶν.

(Συνέχεια)

Οἱ τακτικοὶ δικασταὶ ἐλαμβάνοντο ἀπὸ τοὺς γέροντας, οἵτινες ἦσαν πεντηκοντούτεις, ἀπαγορεύοντος τοῦ νόμου νὰ ἐκτελῇ τις πρὸ τῆς ἡλικίας ταύτης τὸ δικαστικὸν ἐπάγγελμα. Διότι πεπεισμένοι ἦσαν οἱ Πέρσαι, ὅτι ἡ ὡριμότης εἶναι ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ εἰς δημοσίαν θέσιν, ἥτις ἀποφασίζει περὶ τῆς περιουσίας, τῆς τιμῆς, καὶ τῆς ζωῆς τῶν πολιτῶν.

Εἰς οὐδένα τῶν ἰδιωτῶν ἐσυγχωρεῖτο νὰ ἐπιφέρῃ θάνατον εἰς αἰχμάλωτόν τινα, οὔτε εἰς τὸν ἡγεμόνα νὰ ἐπιβάλῃ ποινὴν θανάτου κατά τινος τῶν ὑπηκόων του διὰ πρῶτον καὶ μόνον σφάλμα· διότι τοῦτο δὲν ἐθεωρεῖτο ὡς σημεῖον ἐγκληματικῆς θελήσεως, ἀλλ' ὡς ἀποτέλεσμα ἀδυναμίας καὶ τοῦ εὐολίσθου τῆς ἀνθρωποτητος. Οἱ Πέρσαι ἐνόμιζον καὶ εὔλογον καὶ φρόνιμον νὰ σταθμίζουν τό τε καλὸν καὶ κακὸν, τὰς ἱκανότητας καὶ μὴ, ἐπὶ τῆς στάθμης τῆς δικαιοσύνης· διότι δὲν ἦτο δίκαιον ἓν μόνον ἔγκλημα νὰ ἐξαλείφῃ τὴν ἀνάμνησιν πασῶν τῶν ἀγαθῶν πράξεων, τὰς ὁποίας ἤθελε πράξει τις ἐπὶ τοῦ σταδίου τῆς ζωῆς του. Ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀρχῆς ὁ Δαρεῖος, καταδικάσας εἰς θάνατον δικαστήν τινα, καταχρασθέντα τοῦ καθήκοντός του, καὶ ἐνθυμηθεὶς τὰς σημαντικὰς ἐκδουλεύσεις, τὰς ὁποίας οὗτος ὁ δικαστὴς ἔπραξεν εἴς τε τὸ κράτος καὶ τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν, ἀνεκάλεσε τὴν καταδίκην του καθ' ἣν στιγμὴν ἔμελλε νὰ ἐκτελεσθῇ, ἀναγνωρίσας ὅτι ἀπεφάσισε μᾶλλον μετὰ ταχύτητος, ἢ φρονήσεως.

Ἀλλ' εἷς νόμος ἀξιόλογος καὶ οὐσιώδης ὡς πρὸς

τὴν κρίσιν πρῶτον μὲν δὲν κατεδίκαζέ ποτε ἕνοχόν τινα, χωρὶς ν' ἀντεξετάσῃ τοὺς κατηγόρους του, καὶ νὰ παραχωρήσῃ καιρὸν, καὶ τῷ χορηγήσῃ πάντα τὰ μέσα τοῦ ν' ἀποκριθῇ εἰς τοὺς κινήσαντας κατ' αὐτοῦ δίκην· δεύτερον δὲ, κατεδίκαζε τὸν συκοφάντην εἰς τὰς αὐτὰς ποινὰς, τὰς ὁποίας ἤθελεν ὑποστῇ ὁ κατηγορούμενος, ἐὰν ἠθωοῦτο. Ὁ Ἀρταξέρξης ἔδωκε λαμπρὸν παράδειγμα τῆς αὐστηρότητος τοῦ δικαίου, τὴν ὁποίαν ὀφείλει τις νὰ μεταχειρίζηται εἰς ταύτας τὰς περιστάσεις. Διότι εἷς τῶν εὐνουμένων του κατέστησεν ὕποπτον τὴν ἐμπιστοσύνην ἑνὸς τῶν ἀνωτέρων του ἀξιωματικῶν, τοῦ ὁποίου ἐθήρευε τὴν θέσιν, καὶ ἔπεμψε κατ' αὐτοῦ ὑπόμνημα πλῆρες συκοφαντίας, ἐλπίζων ὅτι ὁ ἡγεμὼν, παρὰ τῷ ὁποίῳ ἔχαιρεν οὐκ ὀλίγην ὑπόληψιν, ἤθελε δώσει πίστιν ἐπὶ τοῦ ἁπλοῦ λόγου του, καὶ δὲν ἤθελεν ἐξετάσει ἀκριβῶς· διότι τοιοῦτος εἶναι ὁ χαρακτὴρ τοῦ συκοφάντου· φοβεῖται μὲν τὸ φῶς καὶ τὸν ἔλεγχον, ἐπιθυμεῖ δὲ ν' ἀποκλείσῃ τὸν ἀθῶον πάσης πρὸς τὸν ἡγεμόνα πλησιάσεως, καὶ νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ πᾶν μέσον τοῦ νὰ δικαιολογηθῇ. Ὁ ἀξιωματικὸς ἐφυλακίσθη· ἀλλ' ἐζήτησε παρὰ τοῦ βασιλέως νὰ τῷ δοθοῦν δικασταὶ, καὶ νὰ παρουσιασθοῦν αἱ ἀποδείξεις· ἐπειδὴ, ἐκτὸς τῆς ἐπιστολῆς, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ ἐχθρός του ἔγραψε κατ' αὐτοῦ, ἄλλη ἀπόδειξις δὲν ὑπῆρχεν. Ἡ ἀθωότης του λοιπὸν ἀνεγνωρίσθη, καὶ ἐδικαιολογήθη ἐντελῶς παρὰ τῶν τριῶν προσωρινῶν δικαστῶν, διορισθέντων ὅπως ἐξετάσωσι τὴν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν. Τότε ὁ βασιλεὺς διέταξε νὰ πέσῃ ἅπαν τὸ βάρος τῆς ἀγανακτήσεώς του κατὰ τοῦ ἀπίστου συκοφάντου, ὅστις ἐπεχείρησε νὰ καταχρασθῇ οὕτω τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ Κυρίου του. Οὗτος ὁ ἡγεμὼν, ὅστις ἦτο ἀρκετὰ πεφωτισμένος, καὶ ἐγνώριζεν ὅτι τρανὴ ἀπόδειξις μιᾶς σοφῆς κυβερνήσεως εἶναι τὸ νὰ φοβῆταί τις τοὺς νόμους, καὶ ὄχι τοὺς συκοφάντας, ἐνόμιζεν ὅτι τὸ νὰ μεταχειρίζηται τοῦτο ἄλλως ἤθελε παραβιάζει ἀναφανδὸν τοὺς συνηθεστέρους κανόνας τῆς φυσικῆς εὐθύτητος, καὶ μάλιστα τῆς ἀνθρωπότητος· καὶ ἐπομένως ἤθελε δώσει χώραν εἰς τὸν φθόνον, τὸ μῖσος, τὴν ἐκδίκησιν, καὶ τὴν διαβολήν· προσέτι διὰ τῆς δημοσίου ἀρχῆς ἤθελεν ὁπλίσει τὴν σκοτεινὴν καὶ ἀποτρόπαιον κακεντρέχειαν τῶν συκοφαντῶν κατὰ τῆς ἁπλότητος τῶν πιστοτέρων ὑπηκόων· καὶ, τὸ χειρότον, ἤθελεν ἀποστερήσει τὸν θρόνον τοῦ σεβασμιωτέρου προνομίου, τοῦ νὰ ἦναι δηλ. τὸ ἄσυλον τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀθωότητος κατὰ τῆς καταδυναστεύσεως καὶ τῆς διαβολῆς.

Ἄλλος βασιλεὺς τῆς Περσίας πρὸ αὐτοῦ ἀξιομνημονευτότερον παράδειγμα ἔδωκεν εὐσταθείας καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν δικαιοσύνην· οὗτος δὲ εἶναι ὁ παρὰ τῇ Θείᾳ Γραφῇ ὀνομαζόμενος Ἀσσουῆρος, τὸν ὁποῖον νομίζουν τὸν αὐτὸν μὲ τὸν Δαρεῖον τοῦ Ὑστάσπου· παρ' αὐτοῦ αἱ θερμαὶ παρακλήσεις τοῦ Ἀμὰν κατώρθωσαν νὰ ἐξέλθῃ τὸ ὀλέθριον ἐκεῖνο διάταγμα, τὸ ὁποῖον διέταττεν, ὅτι εἰς ὡρισμένην ἡμέραν οἱ Ἑβραῖοι, καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ κράτους του, ἤθελον ἐξολοθρευθῇ. Ὅταν ὅμως ὁ Θεὸς διήνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς του διὰ τῆς Ἐσθὴρ, ἔσπευσε νὰ ἐπανορθώσῃ τὸ σφάλμα του, ὄχι μόνον διὰ τῆς ἀνακλήσεως τοῦ διατάγματός του καὶ διὰ τῆς παραδειγματικῆς τιμωρίας τοῦ δολίου καὶ ἀπαταιῶνος Ἀμὰν, ὅστις τὸν ἠπάτησεν, ἀλλ' ἔτι περισσότερον διὰ τῆς δημοσίου ὁμολογίας τοῦ σφάλματός του, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς τύπος καθ' ἅπαντας τοὺς αἰῶνας καὶ εἰς πάντας τοὺς ἡγεμόνας, ὅπως διδάξῃ αὐτοὺς, ὅτι ὄχι μόνον δὲν ἐξηυτελίζετο διὰ τούτων ὁ ὑψηλὸς βαθμός των, μήτε ἐξησθένει ἡ ἀρχή των, ἀλλὰ κατ' ἀμφότερα καὶ μᾶλλον ἀξιοσέβαστοι καθίσταντο. Ἀφοῦ δὲ ἐκήρυξεν ὅτι πολὺ σύνηθες εἶναι εἰς τοὺς συκοφάντας τὸ νὰ ἐξαπατοῦν διὰ τῆς ἀλωπεκῆς καὶ ἐπιδεξιότητός των τοὺς ἡγεμόνας, τῶν ὁποίων ἡ φυσικὴ εἰλικρίνεια γίνεται αἰτία τοῦ νὰ κρίνουν εὐνοϊκῶς καὶ περὶ τῆς τῶν ἄλλων, δὲν ἠρυθρίασε ποσῶς ν' ἀναγνωρίσῃ, ὅτι ἔλαβε τὸ δυστύχημα τοῦ νὰ προκαταληφθῇ οὕτω κατὰ τῶν Ἑβραίων, οἵτινες ἦσαν οἱ πιστότεροι ὑπήκοοί του, καὶ τὰ τέκνα τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ, εἰς τὴν ἀγαθότητα τοῦ ὁποίου καὶ αὐτοὶ οἱ πρόγονοί του ἐχρεώστουν τὸν θρόνον των.

Προσέτι οἱ Πέρσαι δὲν ἦσαν, ὡς εἴπομεν, ἄσπονδοι ἐχθροὶ μόνον τῆς ἀδικίας, ἀλλ' ἀκόμη εἶχον μεγάλην ἀπέχθειαν καὶ εἰς τὸ ψεῦδος, τὸ ὁποῖον ἐνομίζετο παρ' αὐτῶν πάντοτε ὡς ἀγενὲς καὶ ἀτιμωτικὸν ἐλάττωμα. Μετὰ δὲ τὸ ψεῦδος ἐθεώρουν ὡς ἀνανδρότερον τὸ νὰ ζῇ τις χρεώστης· διότι τοιαύτη ζωὴ τοῖς ἐφαίνετο ὀκνηρὰ, αἰσχρὰ, δουλοπρεπὴς, καὶ περισσότερον ἀξιοκαταφρόνητος, καθόσον κινεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ ψεύδεσθαι.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΔΥΟ ΑΝΑΒΑΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΛΕΥΚΟΝ ΟΡΟΣ.

Ἕκαστον ἔαρ πλῆθος περιηγητῶν ἀναχωροῦσιν ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Εὐρώπης, διευθυνόμενοι πρὸς τὰς Ἄλπεις, καὶ ἀνέρχονται ἀμιλλώμενοι τὰς μᾶλλον ἀπροσίτους κορυφὰς αὐτῶν. Μετ' οὐ πολὺ ἅπασαι αἱ χιονώδεις κορυφαὶ αὗται, ὧν ἡ παρθενικὴ λευκότης ὑπῆρξε προσφιλὲς ἔμβλημα εἰς τοὺς ποιητὰς, θέλουσιν ἀπολέσει τὴν ἑαυτῶν παρθενίαν. Ἐν Ἀγγλίᾳ, Ἑλβετίᾳ, Αὐστρίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ συνεστήθησαν πρὸ πολλοῦ Ἑταιρεῖαι Ἀλπείων, ὧν τὰ μέλη ἀμιλλῶνται ἐπὶ ζήλῳ καὶ τόλμῃ. Ἀριθμοῦσιν ἤδη τὰς κορυφὰς, ἃς ὁ ποὺς αὐτῶν εἰσέτι δὲν ἐπάτησε. Βεβαίως καλλιτέρα χρῆσις τῆς νεανικῆς ῥώμης, εὐστροφίας καὶ ἐνεργείας δὲν ἠδύνατο νὰ γείνῃ. Αἱ Ἄλπεις εἶναι μέρος τι σταδίου, ἐν ᾧ ἡ νεότης δύναται ν' ἀναπτύξῃ ἅπαντα τὰ φυσικὰ καὶ ἠθικὰ αὐτῆς πλεονεκτήματα. Αἱ ὑπὸ τὴν στέγην Ἑλβετικῆς τινος καλύβης ἢ ὑπό τινα βράχον κείμενον ὡς ὅριον τῶν αἰωνίων χιόνων διερχόμεναι νύκτες, αἱ πραγματικαὶ δυσχέρειαι καὶ

οἱ σπουδαῖοι κίνδυνοι ἕνεκα τῶν σεσωρευμένων πάγων, τὰ ἀπρόοπτα ἐμπόδια βράχων καθέτων, κωλυόντων τὴν προσπέλασιν τῆς πρωτης κορυφῆς, τὸ ψῦχος, τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀραιώσεως τῆς ἀτμοσφαίρας, τὰ ὑπὸ πυκνῆς ἀτμοσφαίρας καλύπτοντα αἴφνης τὸ ὄρος νέφη, τὸ σκότος, ὅπερ καταλαμβάνει τὸν περιηγητὴν ἐν τῷ μέσῳ τῶν χιονωδῶν τούτων ἐρήμων, εἰσὶ κόποι ἄξιοι τῆς ῥωμαλέας καὶ σφριγώσης ἀνδρικῆς νεότητος. Ὁποία ἡδονὴ διὰ τὸν ὑπερπηδῶντα τὰς δυσχερείας καὶ περιῤῥονοῦντα τοὺς κινδύνους, ὑφ' ὧν ἐπαπειλεῖται ἡ ζωή του, καὶ ὁποία ἀνταμοιβὴ μετὰ τὴν νίκην! Ἐκ τοῦ ὕψους τῆς κατακτηθείσης κορυφῆς βλέπει τὸν κόσμον πρὸ τῶν ποδῶν του, ὁ ὀφθαλμὸς πλανᾶται μακρὰν ἐπὶ τῶν κοιλάδων καὶ τῶν ὀρέων· τὴν ὀλιγοχρόνιον κόπωσιν διαδέχεται γλυκυτάτη ἀνάπαυσις, ὀρεξις ἄγνωστος ἐν τῇ πεδιάδι καρυκεύει τὸ λιτὸν γεῦμα, ὅπερ ὁ ὁδηγὸς παρασκευάζει ἐπὶ τῆς πλήρους ἀνθέων Ἀλπείων χλόης, ὁ καθαρὸς ἀὴρ καὶ τὸ λαμπρὸν φῶς, ἅπερ δίδουσιν εἰς τὰ ἀντικείμενα κάλλος τι ἄγνωστον ἐν τῇ πυκνῇ ἀτμοσφαίρᾳ τῶν κατωκημένων πεδιάδων· ἡ εὐεξία τοῦ σώματος, ἐπιδῥῶσα καὶ ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς ψυχῆς, ἥτις αἰσθάνεται ἑαυτὴν πληρουμένην ὑπὸ εὐγενῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ὑψηλῶν ἰδεῶν· τὰ εὐτελῆ δὲ συμφέροντα καὶ αἱ γελοῖαι ματαιότητες τοῦ κόσμου ἀπόλλυνται ἐν τῇ σμικρότητί των. Τοιαῦται εἰσὶν αἱ ἀληθεῖς καὶ φυσικαὶ ἡδοναί, ἃς ἕκαστος ἀπολαύει ἐνώπιον τοῦ μεγαλοπρεποῦς θεάματος, οὗτινος εἶναι τὸ κέντρον. Ζωηρότεραι ὅμως ἐπιφυλάσσονται αὗται δι' ἐκεῖνον, ὅστις ἀναῤῥιχᾶται εἰς τὰς κορυφὰς ταύτας, ὅπως σπουδάσῃ τοὺς νόμους τοῦ φυσικοῦ κόσμου, τὰ ἀτμοσφαιρικὰ φαινόμενα καὶ τὰ προϊόντα, ἅτινα ἡ γῆ παράγει ἐν ταῖς κατεψυγμέναις ταύταις χώραις.

Μέχρι τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἡ κεντρικὴ σειρὰ τῶν Ἄλπεων ἦτο ἄγνωστος παρ' ἡμῖν, καὶ μόνον οἱ ἐκεῖσε ὀρεινοὶ κάτοικοι τὴν ἐγίνωσκον. Τοῦτο δὲ προήρχετο ἕνεκα τῶν δυσχερειῶν, ἃς ἀπήντα εἰς τὰς ὁδοὺς ἢ μᾶλλον ἀτραποὺς τῶν μερῶν ἐκείνων, ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως καταλυμάτων, καὶ ἕνεκα τοῦ φόβου τῶν ἀπροόπτων. Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Λευκοῦ Ὄρους, τοῦ τότε καλουμένου ἐ π ι κ α τ α ρ ά τ ο υ, κειμένη ἡ κοιλὰς τοῦ Σαμουνῆ, ἠγνοεῖτο καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν εἰς τὰ πλησιόχωρα κατοικούντων. Τὸ 1741 δὲ Ἄγγλός τις περιηγητὴς, ὁ γνωστὸς διὰ τὰς εἰς τὴν Ἀνατολὴν περιηγήσεις του Ῥιχάρδος Ποκὸκ, ἀνεκάλυψε τὴν κοιλάδα τοῦ Σαμουνῆ, γνωστὰς ποιησάμενος τὰς καλλονὰς αὐτῆς, καὶ διαλύσας τοὺς ἀνυποστάτους φόβους, οὓς ἐνέπνεεν ἡ νομιζομένη βαρβαρότης τῶν κατοίκων τοῦ μέρους τούτου. Μετὰ τοῦτον δὲ πλεῖστοι ἕτεροι ἰθαγενεῖς καὶ ξένοι ἐπεσκέφθησαν καὶ περιεργείας ἕνεκα καὶ ἐπὶ ἐπιστημονικῷ σκοπῷ τὰ μέρη ταῦτα, περιγράψαντες ἐκτενέστερα περὶ τῶν διαφόρων θέσεων ὡς καὶ περὶ τῶν προϊόντων αὐτῶν. Μεταξὺ δὲ τούτων ἀναφέρομεν τὴν εἰς τὸ Λευκὸν Ὄρος ἀνάβασιν τοῦ Κ. Δεσωσύρου, γενομένην κατὰ τὸ 1787.

Α'.

Γεννηθεὶς ἐν Γενεύῃ τὸ 1740 ὁ Ὁράτιος Βενέδικτος Δεσωσύρος ἤρξατο τῶν εἰς τὰς Ἄλπεις περιηγήσεών του εἰκοσαετὴς περίπου. Ἡ μετεωρολογία, ἡ τοπογραφία, ἡ γεωλογία, ἡ βοτανικὴ, ἡ γραφικὴ θέα, καὶ τὰ ἤθη τῶν κατοίκων εἶχον ἐλκύσει τὴν προσοχήν του. Πρὸς ἀποπεράτωσιν δὲ τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ἠθέλησε ν' ἀναβῇ ἐπὶ τοῦ Λευκοῦ Ὄρους, καὶ περιλάβῃ ἐκ τῆς ὑψηλῆς ταύτης σκοπιᾶς τὴν ἀπέραντον ὀρεινὴν χώραν, ἣν διέτρεξεν. Ὁ καταπληκτικὸς οὗτος ὄγκος, ὃν παρετήρει ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ ἐκ τῶν ὀχθῶν τῆς λίμνης Λεμὰν, καὶ σχεδὸν ἐκ τῶν παραθύρων τῆς οἰκίας του, ἐπισχύλει αὐτὸν ἀδιακόπως, εἰς τρόπον ὥστε εἶχεν ὑποσχεθῇ ἀμοιβήν τινα εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε κατορθώσῃ ν' ἀνέλθῃ πρῶτος τὴν φημιζομένην ὡς ἀπροσπέλαστον κορυφὴν τοῦ Λευκοῦ Ὄρους. Ἄτολμοί τινες ἀπόπειραι ἐγένοντο, ἀλλ' ἄνευ τινὸς ἀποτελέσματος. Τὸν ἰούνιον δὲ τοῦ 1786 ὁ δόκτωρ Πακκάρδος, ὁ Πέτρος Βαλμάτιος, καὶ ὁ Μάρκος Κουτέτος ἀνῆλθον μέχρι τινὸς διαστήματος, ἀλλὰ χωρὶς νὰ δυνηθῶσι νὰ ῥθάσωσι μέχρι τῆς κορυφῆς, ἐπανέκαμψαν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Σαμουνῆ. Μόνος δὲ ὁ Βαλμάτιος δὲν κατέβη καὶ διέμεινε τὴν νύκτα ἐπὶ τῶν χιόνων· ἀνεκάλυψε δὲ τὴν ἐπιοῦσαν τὰς μικρὰς ἀτραποὺς τοῦ Μικροῦ καὶ Μεγάλου Ὀροπεδίου, δι' ὧν δύναταί τις ν' ἀριχθῇ εἰς τὴν κορυφήν. Ἐκοινοποίησε δὲ τὴν ἀνακάλυψίν του εἰς τὸν δόκτωρα Πακκάρδον, καὶ ἀμφότεροι ἀναχωρήσαντες τὴν 7 αὐγούστου, ἔῤθασαν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τὴν ἐπαύριον περὶ τὴν ἕκτην ἑσπερινὴν ὥραν.

Ἡ πρὸς τὸ Λευκὸν Ὄρος λοιπὸν ἄγουσα ὁδὸς ἐγένετο γνωστή. Τὴν πρώτην αὐγούστου 1787 ὁ Δεσωσῦρος ἀνεχώρησε μετὰ δέκα καὶ ὀκτὼ ὁδηγῶν ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ Σαμουνῆ, καὶ διήνυσε τὴν νύκτα ὑπό τινα σκηνὴν εἰς τὸ ὕψωμα τοῦ ὄρους τῆς Κλιτύος, εὑρισκόμενον 2563 μέτρα ὑπεράνω τῆς θαλάσσης· τὴν πρωΐαν δὲ τῆς ἐπαύριον περὶ τὴν ἕκτην ὥραν εἰσῆλθεν ἐντὸς τῶν ἐκ πάγου ὄγκων. Αἱ διάφοροι ὅμως ἀνωμαλίαι τῶν βράχων, οὓς ὤφειλε νὰ ἀνέλθῃ, ἐβράδυνον τὴν πορείαν του, καὶ μόλις μετὰ τρεῖς ὥρας ἠδυνήθη νὰ ῥθάσῃ εἰς τὴν μικρὰν σειρὰν τῶν ἀπομεμονωμένων βράχων εἰς τὸ μέρος, εἰς ὃ συνενοῦνται τὰ χιονεσκεπῆ ὄρη τῶν Βοσόνων καὶ τοῦ Τακοναΐη, ἅτινα καλοῦνται οἱ Μ ε γ ά λ ο ι Ἡ μ ί ο ν ο ι. Ὁ Δεσωσύρος ἠθέλησε ν' ἀνέλθῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ὑψηλότερα, ὅπως ἀριχθῇ ἐνωρὶς τὴν ἐπαύριον εἰς τὴν κορυφήν. Μετέβη λοιπὸν εἰς τὸ Μέγα Ὀροπέδιον καὶ κατεκλίθη εἰς ὕψος 3890 μέτρων ὑπεράνω τῆς θαλάσσης. Κεκμηκότες δὲ ἤδη ἐκ τῆς μακρᾶς ὁδοιπορίας, καὶ αἰσθανόμενοι ἤδη τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀραιώσεως τῆς ἀτμοσφαίρας, οἱ ὁδηγοὶ ἐδοκίμασαν πολὺν κόπον, θέλοντες ν' ἀνασκάψωσιν ἐν τῇ χιόνι κοίλωμά τι, δυνάμενον νὰ περιλάβῃ ἅπαντας. Τὸ κοίλωμα λοιπὸν ἀνασκαφὲν ἐκαλύφθη ὑπὸ τῆς σκηνῆς· ἀλλ' οἱ ὁδηγοὶ, οἵτινες ἐφοβοῦντο λίαν

τὸ ψῦχος, ἔκλεισαν τοσοῦτον ἀσφαλῶς τοὺς ἁρμοὺς τῆς σκηνῆς, ὥστε ὁ Δεσωσύρος ὑπέφερε πολὺ ἐκ τῆς θερμότητος, καὶ ἐκ τῆς μεμολυσμένης ἀτμοσφαίρας, ἕνεκα τῆς ἀναπνοῆς εἴκοσι προσώπων, συνθλιβομένων εἰς μέρος στενόχωρον. «Ἠναγκάσθην, λέγει ὁ Δεσωσύρος, νὰ ἐξέλθω πολλάκις τὴν νύκτα ὅπως ἀναπνεύσω. Ἡ σελήνη ἔλαμπε διὰ τῆς ῥωτεινοτέρας λάμψεως ἐν τῷ μέσῳ οὐρανοῦ μελανοῦ ὡς ὁ ἔβενος. Ὁ Ζεὺς ἐξήρχετο ἀκτινοβόλος ἐπίσης ὀπισθεν τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς, ἐκ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Λευκοῦ Ὄρους, καὶ ἡ λαμψις αὐτοῦ, ἀνταναλωμένη ἐπὶ τῆς χιονώδους ταύτης κοιλάδος, ἐπροξένει τοιοῦτον θάμβος, ὥστε δὲν ἠδύνατό τις νὰ διακρίνῃ παρὰ τοὺς ἀστέρας τοῦ πρώτου μεγέθους.» Μόλις οἱ ὁδοιπόροι εἶχον ἀποκοιμηθῆ καὶ ἀφυπνίσθησαν ὑπὸ τοῦ κρότου, ὃν ἀπετέλει σωρὸς χιόνος, καταπίπτων καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς κατωφερείας, ἣν ἔμελλον νὰ διέλθωσι τῇ ἐπαύριον. Περὶ τὰ χαράγματα ἅπαντες εἶχον ἐγερθῆ· τὸ θερμόμετρον ἐδείκνυε 4 βαθμοὺς κάτωθεν τοῦ μηδενικοῦ. Κατορθώσας ν' ἀφιχθῇ εἰς τὴν ἄκραν τοῦ Μεγάλου Ὀροπεδίου ὁ Δεσωσύρος, ἀνῆλθε διὰ τινος βραχέως πρανοῦς, διευθυνόμενος πρὸς ἀνατολὰς, καὶ ἀφικόμενος ὑπεράνω τῶν Ἐρυθρῶν Βράχων, ἀνεκάλυψε τὰ ὄρη τοῦ Πεδεμοντίου, διῆλθε πλησίον τῶν Μικρῶν Ἡμιόνων, ἅτινα καλύπτονται ὑπὸ πῶν χιόνων 4680 μέτρα ἄνωθεν τῆς θαλάσσης, ἀνεπαύθη στιγμάς τινας, εἶτα ἀναβαίνων βραδεῖ βήματι, καὶ σταματῶν ἀνὰ δέκα πέντε ἢ δεκαεξ βήματα, ἀφίχθη περὶ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν εἰς τὴν κορυφὴν, καὶ κατεπάτησε τὴν χιόνα μὲ εἶδός τι θυμοῦ εὐχαριστου. Ἡ κορυφὴ εἶχε τὸ σχῆμα παρατεταμένης γωνίας, κεκλιμένης δυτικοανατολικῶς, ἦτο λίαν στενὴ καὶ σχεδὸν κοπτερὰ εἰς τὸ ἄκρον αὐτῆς οὕτως, ὥστε δύο ἄνθρωποι δὲν ἠδύναντο νὰ βαδίσωσιν ὁμοῦ· εὑρύνετο ὅμως καὶ ἰσοπεδοῦτο καθόσον προετείνετο πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος, ἐξεῖχε δὲ ἐν σχήματι προστέγου πρὸς τὸ δυτικόν.

Κατὰ τὴν εἰς τὸ Μέγα Ὀροπέδιον ἀνάβασιν αὐτοῦ ὁ Δεσωσύρος εἶχε παρατηρήσει, ὅτι οἱ ἄνωθεν τῶν χιόνων ὀρατοὶ βράχοι ἦσαν ἅπαντες ῥύσεως κρυσταλλώδους, εἰ καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον διηρημένοι εἰς παράλληλα τεμάχια· ἀνήκουσι δὲ ἅπαντες οὗτοι εἰς τὴν ποικιλίαν τοῦ γρανίτου, ἣν οἱ σύγχρονοι γεωλόγοι ἀποκαλοῦσι π ρ ω τ ο γ ε ν ῆ, καὶ ἐν ᾗ ὁ χλωρίτης λίθος ἀντικαθιστᾷ τὸν Γαλλιστὶ καλούμενον μίκα (mica). Ἀναβὰς δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ὀβελίσκων, ὧν μόνον τοὺς πρόποδας εἶχεν ἐπισκεφθῆ, παρετήρησεν ὅτι συνίστανται ἅπαντες ἐκ μεγάλων καθέτων φύλλων. Εὗρε δὲ ὅτι οἱ ὀβελίσκοι οὗτοι ἔχουσι κατασκευὴν ὁμοιόμορφον, ἐν ᾧ τὰ ὑπὸ ὁριζοντίων στρωμάτων σχηματιζόμενα ὄρη σύγκεινται ἐν τῇ κορυφῇ αὐτῶν ὑπὸ σωρῶν δευτερευόντων γαιῶν. Ῥίψας γενικῶς βλέμμα τι εἰς τὰ ἀρχικὰ ὄρη, ἅτινα περιεστοίχιζον αὐτὸν, παρετήρησεν, ὅτι δὲν σχηματίζουσι σειρὰς, ἀλλὰ φαίνονται διαμεμερισμένα εἰς συμπλέγματα διαφόρου μορφῆς, κεχωρισμένα τὰ μὲν τῶν δὲ.

Ὁ καιρὸς ἔσπευδεν. Ὁ Δεσωσύρος ἐστράφη ἐκ τοῦ μεγάλου τούτου θεάματος, ὅπως ἐξετάσῃ τὰ μετεωρολογικὰ αὐτοῦ ἐργαλεῖα. Ἡ πρώτη δὲ φροντὶς του ἦτο ν' ἀναρτίσῃ τὸ βαρόμετρον καὶ τὰ θερμόμετρα αὐτοῦ ἓν μέτρον ἄνωθεν τῆς κορυφῆς. Τὸ βαρόμετρον ἐδείκνυε 434,38 καὶ ἡ ἀτμοσφαιρικὴ βαρύτης 2,9 ὑπεράνω τοῦ μηδενικοῦ. Τὴν αὐτὴν δὲ ὥραν δύο σοφοὶ ἐπίσης παρετήρουν τὸ βαρόμετρον, ὁ μὲν εἰς Γενεύην, οὗτος ἦτο ὁ Σενεβιέρος, ὅστις τοσοῦτον συνετέλεσεν εἰς τὴν πρόοδον τῆς φυτικῆς φυσιολογίας, ὁ δὲ εἰς Σαμουνῆ, ἦτο ὁ υἱὸς τοῦ Δεσωσύρου Θεόδωρος εἰκοσαετὴς τότε, ὅστις ἔκτοτε ἐδόξασε τὸ ὄνομα αὐτοῦ διὰ τὰς χημικὰς αὐτοῦ ἐργασίας. Ὁ Δεσωσύρος, ἀριθμήσας τὸ ὕψος τοῦ Λευκοῦ Ὄρους κατὰ παρατηρήσεις αὐτοῦ, διὰ τοῦ μέτρου τοῦ Δελοὺκ, τροποποιηθέντος ὑπὸ τοῦ Σχουκβουργίου, εὗρε τὸ γεωγραφικὸν αὐτοῦ ὕψος ὑπεράνω τῆς θαλάσσης 4824 μέτρων. Περαιτέρω ὅμως θέλομεν παρατηρήσει, ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο μόνον 14 μέτρα ἦτο πλειότερον τοῦ ἀληθοῦς· εἶναι ὅμως ἀποτέλεσμα ἀξιοσημείωτον διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὅταν ἀναλογισθῶμεν τὴν ἀτέλειαν τῶν ἐργαλείων, καὶ τὸ ἀνεπαρκὲς τοῦ μετρικοῦ συστήματος, ὅπερ ἐχρησίμευεν ὡς βάσις τῶν ὑπολογισμῶν. Τὸ Λευκὸν Ὄρος λοιπὸν ἦτο τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Εὐρώπης, καὶ ἡ θέα, ἣν ὁ Δεσωσύρος εἶχεν ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἡ μᾶλλον ἐκτεταμένη, ἧς δυνάμεθα ν' ἀπολαύσωμεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἠπείρῳ. Ἡ θάλασσα εἶναι ἄρα ὁρατὴ ἐκ τῆς κορυφῆς ταύτης; Φυσικῶς οὐχί. Πλησίον τῶν ὁρίων τοῦ ὁριζοντος τὰ ἀντικείμενα, βυθιζόμενα εἰς εἶδός τι πάχνης, καθίστανται συγκεχυμένα· δὲν δύναταί τις νὰ διακρίνῃ οὐδὲν, δὲν βλέπει ἡ τὴν ἔκτασιν. Ὁ κόλπος τῆς Γενούης, πλησίον τῆς Σαβόνης, εἶναι τὸ μέρος τῆς Μεσογείου, τὸ κείμενον ἐγγύτερον εἰς τὸ Λευκὸν Ὄρος, καὶ ἐὰν αἱ ὀχθαι αὐτοῦ δὲν περιεβάλλοντο ὑπὸ ὀρέων, ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ παρατηρητοῦ, εὑρισκομένου ἐπὶ τῆς κορυφῆς, ἠδύνατο νὰ ῥθάσῃ μέχρι τῆς θαλάτσης τῆς μεταξὺ τῆς Ἀλβένγας καὶ Νόλης, ἔνθα τὸ σύμπλεγμα τῶν λιγουριανῶν Ἄλπεων σχηματίζει τομήν τινα, ἥτις χωρίζει αὐτὸ ἀπὸ τῶν θαλασσίων Ἄλπεων.

Τὴν δευτέραν μετὰ μεσημβρίαν ὥραν τὸ θερμόμετρον τοῦ Δεσωσύρου ἐδείκνυε τὴν ἀτμοσφαιρικὴν θερμοκρασίαν ἐν τῇ σκιᾷ 3,1, δὲν κατέβη δὲ χαμηλότερα καὶ εἰς τὸν ἥλιον ἐδείκνυε διαρκῶς 1,7. Τῇ βοηθείᾳ δὲ τοῦ ὑγρομέτρου, ὅπερ ἐφεῦρεν ὁ Δεσωσύρος, εὗρεν ὅτι ἡ τῆς ἀτμοσφαίρας ὑγρασία ἦν ἑξάκις μικροτέρα, ἢ ἐν Γενεύῃ, τουτέστι ἀπῃτεῖτο ἑξάκις πλειότερος ὑδατώδης ἀτμὸς πρὸς διάλυσιν τῆς ἀτμοσφαίρας τῆς Γενεύης ἐν τῇ θερμοκρασίᾳ αὐτῆς τῶν 28,2 βαθμῶν ἢ τῆς τοῦ Λευκοῦ Ὄρους ἐν τῇ θερμοκρασίᾳ τῶν 2,9 βαθμῶν. Ἐν καιρῷ θάλπους ἡ ξηρασία αὕτη οὐδὲν ἔκτακτον παρουσιάζει ἐπὶ τοσοῦτον ὑψηλῆς κορυφῆς, εἰ καὶ ἐν μέσῃ θερμοκρασίᾳ ἡ ἀτμοσφαίρα εἶναι τοσοῦτον ὑγρὰ ἐπὶ τοῦ ὄρους ὅσον καὶ ἐν τῇ πεδιάδι.

Τὸ ὕδωρ ἀναβράζει ὁπόταν ἡ ἐλαστικὴ δύναμις τοῦ ἀτμοῦ του εἶναι ἡ αὐτὴ μετὰ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως, τουτέστι μετὰ τοῦ βάρους τῆς ἀτμοσφαιρι-

κῆς στήλης, ἥτις ἐπίκειται τοῦ ῥευστοῦ. Εἶναι δὲ φανερὸν, ὅτι τὸ ὕψος τῆς στήλης ταύτης ἐλαττοῦται, καθόσον ὑψοῦται ἐπὶ τοῦ ὄρους. Ἑπομένως, ὅταν εὑρίσκηται τις 2,000 μέτρων ἄνωθεν τῆς θαλάσσης, ἡ στήλη τοῦ ἀέρος, ἥτις ὑπέρκειται τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, εἶναι 2,000 μέτρων βραχυτέρα, καὶ τὸ ὕδωρ ἀρχίζει ν' ἀναβράζῃ εἰς θερμοκρασίαν ἐλάσσονα τῆς ἐπὶ τῆς ὄχθης τῆς θαλάσσης, ὑπεράνω τῆς ὁποίας ἡ ἀτμοσφαιρικὴ στήλη εὑρίσκεται ἐν ὅλῳ αὐτῆς τῷ ὕψει. Ὁ Δεσωσύρος τὴν 22 ἀπριλίου 1787 ἦτο πεπεισμένος, ὅτι τὸ θερμόμετρον αὐτοῦ, ἐμβαπτιζόμενον εἰς τὸ ὕδωρ ἀγγείου θερμαινομένου ὑπὸ λύχνου ἀνημμένου διὰ οἰνοπνεύματος, ἐδείκνυε 101,6 βαθμοὺς ὑπὸ ἀτμοσφαιρικὴν πίεσιν 761,54. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς δὲ τοῦ Λευκοῦ Ὄρους τῆς βαρομετρικῆς στήλης, μὴ ἐχούσης πλέον τῶν 434,38 μῆκος, ἡ τοῦ ὕδατος βράσις ἐπήρχετο εἰς 86,00 βαθμῶν θερμοκρασίαν.

(Ἕπεται συνέχεια εἰς τὸ προσεχές.)

ΗΘΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ἐπὶ τοῦ πρώτου Ψαλμοῦ τοῦ Δαβίδ.

Μεταξὺ τῶν ἐξοχωτέρων ποιητῶν ἁπάσης τῆς οἰκουμένης διαπρέπει δικαίως ὁ ὑψηγόρος Δαβὶδ, ὁ θεόπνευστος Προφητάναξ· οἱ ψαλμοὶ αὐτοῦ, ἀριστουργήματα ποιητικῆς φαντασίας, φέρουσιν ἅπαντας τοὺς χαρακτῆρας τοῦ ὑψηλοῦ, οὓς ἀνευρίσκει τις ἐν τοῖς Ἕλλησι ποιηταῖς, εἴτε ἐποποιοῖς, εἴτε διδακτικοῖς, εἴτε δραματικοῖς, εἴτε λυρικοῖς· καὶ ὁτὲ μὲν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, ἀφιπτάμενον πρὸς τὰς αἰθερίους χώρας τῶν αἰωνίων μονῶν, ἀπολείπει τὸν ὑψιπέτην ἀετὸν τῆς Λυρικῆς ποιήσεως Πίνδαρον, ὁτὲ δ' αὖ τὰς ἐπὶ τῶν κακῶν ἐκδικήσεις τοῦ Ἰεχωβὰ καὶ τὸ ἀπαράμιλλον μεγαλεῖον τοῦ Σαβαὼθ ἐξεικονίζον, ὑπεραίρει τὴν δαιμόνιον καὶ εὐρυπτέρυγον τοῦ Μελησιγενοῦς φαντασίαν· ἄλλοτε ἠθικολογῶν καὶ ἱερεμιάζων ἐπὶ τῆς διαστροφῆς τοῦ κατ' αὐτὸν αἰῶνος καὶ προφητικῶς κλαίων τὴν ἐρήμωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἀναρπάζεται τὴν φαντασίαν καὶ διθυραμβοποιεῖ καὶ διατραγῳδεῖ τὰ κακὰ ταῦτα κρεῖττον τῶν δραματικῶν ποιητῶν· ἄλλοτε τέλος ἀφελεῖς καὶ ἁπλοϊκὰς περιγράφων σκηνὰς, διαζωγραφεῖ τὴν φύσιν ἀληθέστερον καὶ αὐτοῦ τοῦ Θεοκρίτου. Τοιοῦτος ὁ ποιητικὸς οὗτος κολοσσὸς, ὑπὸ τὴν ποιητικὴν αὐτοῦ ἔποψιν· διὶ ὅσους ὁ Δαβὶδ εἶναι τὸ ἄγνωστον, μίαν καὶ μόνην λέγομεν λέξιν· ἂς φαντασθῶσι κρᾶμά τι Ὁμήρου, Πινδάρου, Αἰσχύλου καὶ Θεοκρίτου· τὸ κρᾶμα τοῦτο ἔσται ὁ Δαβὶδ ὡς ποιητής· ἀλλ' ὁ Δαβὶδ ὡς φιλόσοφος, ὡς ἠθικολόγος, ὡς idéaliste (ἵνα μεταχειρισθῶμεν τὴν ἐκφραστικὴν ταύτην λέξιν, εἰ καὶ ξένην), ὑπερβαίνει τὸν κολοσσὸν τοῦτον καθ' ἑκατοντάδας ὀργυιῶν.

Οὐδ' ἐφαντάσθημέν ποτε, οὐδ' ἐνομίσαμεν ἡμᾶς ἱκανοὺς ὅπως ἀναλύσωμεν τὰς ποιητικὰς τοῦ Δαβὶδ καλλονάς· ἄπαγε! Ἀλλὰ μελετῶντες τὸν πρῶτον ψαλμὸν τοῦ Δαβὶδ, ὠρμήθημεν ὑπὸ νεανικωτέρου πως καὶ θρασυτέρου ἐνθουσιασμοῦ, ὅπως χαράξωμεν ἐν ὀλίγαις γραμμαῖς τὰς αὐτοσχεδίους σκέψεις, ἃς ἐποιησάμεθα, νομίζοντες ὅτι ἄλλοι, πολλῷ ἡμῶν σοφώτεροι καὶ ἱκανώτεροι, μιμηθήσονται τὸ παράδειγμα τοῦτο, καὶ οὕτως ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ, ὁ καταδιασθεὶς ἵνα ἀκούηται ὑπὸ χασμωμένων θεῦ! ἀνδρῶν, χασμωμένων, διότι (καὶ ἐν τούτῳ ἴσως κεῖται ἡ δικαιολογία αὐτῶν) οὐδὲν ἐκ τῶν λεγομένων ἐννοοῦσιν, ἱκανοποιηθῇ τοὐλάχιστον ἐν μέρει διὰ τὴν ἀμέλειαν, εἰς ἣν ἔῤῥιψεν αὐτὸν τὸ ἔθνος ἡμῶν, τὸ ἐπὶ νηπυσύνῃ καὶ φιλοκαλίᾳ ἀείποτε ἐναβρυνόμενον καὶ σεμνυνόμενον.

Φεῦ! εἶναι δίκαιον ἐρωτῶμεν ὁ ὑψηλότερος τῶν ποιητῶν τῆς Χριστιανικῆς κοινωνίας, ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου οἱ ὕμνοι πρῶτοι προσβάλλουσι τὸ νεοτεχθὲν βρέφος, ἐκεῖνος, δι' οὗ βαπτιζόμεθα, ἐκεῖνος, δι' οὗ μεταλαμβάνομεν, ἐκεῖνος, εἰς τὸ μελῴδημα τῆς κιθάρας τοῦ ὁποίου ἀνοίγονται καὶ κλείονται οἱ Χριστιανικοὶ ναοὶ, ἐκεῖνος, δι' οὗ συνάπτεται τὸ μέγα τοῦ γάμου μυστήριον, ἐκεῖνος, δι' οὗ ἡ ψυχὴ ἡμῶν, τοῦ σώματος χωριζομένη, ἁρίπταται πρὸς οὐρανοὺς, νὰ παραμελῆται ἐπὶ τοσοῦτον, νὰ περιφρονῆται, τολμῶμεν εἰπεῖν, ὥστε καὶ νὰ λογίζηται, καὶ ὑπὸ πεπαιδευμένων πολλάκις, χρονόληρος καὶ συροδαίμων ὁ τοῦ ψαλτηρίου ἀναγνώστης; Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τὸ προκείμενον ἡμῶν.

Ὁ πρῶτος τοῦ Δαβὶδ ψαλμὸς, ὑπὸ φιλοσοφικὴν καὶ ἠθικὴν θεωρούμενος ἔποψιν, εἶναι ἓν ἐκ τῶν ἠθικῶν ἐκείνων ἀριστουργημάτων, ὅσα παρέδωκεν ἡμῖν ἡ ἀρχαιότης. Ἐν τούτῳ λακωνικῶς μὲν, ἀλλὰ καὶ περιεκτικῶς περιγράφεται ὁ χαρακτὴρ τοῦ δικαίου, τοῦ εὐσεβοῦς, τοῦ ἐναρέτου ἀνδρὸς, καὶ αἱ ἐπακολουθοῦσαι αὐτῷ ἀμοιβαί. Διαιρεῖ δ' ἐν αὐτῷ ὁ Δαβὶδ ὡς καὶ ἐν ἄλλοις αὐτοῦ ψαλμοῖς τὴν ἀρετὴν εἰς δύο εἰς θετικὴν καὶ ἀρνητικὴν, καὶ ἐν τῇ συναρμολογίᾳ τῆς δυάδος ταύτης κατοπτεύει τὸ τέλειον ἀγαθὸν, τὴν πλήρη δικαιοσύνην. Κατὰ τὴν ἀρχὴν, ἣν ἐνέτερῳ τινὶ αὐτοῦ τίθησι ψαλμῷ: «Ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθὸν», ἐξετάζει πρῶτον μὲν τὴν ἀπὸ τοῦ κακοῦ ἔκκλισιν, τὴν ἀρνητικὴν ἀρετὴν διὰ τοῦ πρώτου ἑδαφίου, ἐν ᾧ κατ' ἀνιοῦσαν τάξιν περιγράφονται οἱ τρεῖς κυριώτεροι τῆς κακίας βαθμοί· α. ἡ ἐν τοῖς συμβουλίοις καὶ ταῖς ἀναστροφαῖς τῶν κακῶν συμπαρέδρευσις· β. ἡ ἐν τῇ ὁδῷ τῶν ἁμαρτωλῶν συμπόρευσις καὶ γ. ἡ ἐν τῇ καθέδρᾳ τῶν λυμεώνων ἐγκαθέδρυσις, ἡ ἀρ' ἕδρας, οὕτως εἰπεῖν, διδασκαλία τῆς διαφθορᾶς, τοῦ μιάσματος, τῆς κακίας καὶ τῆς ἁμαρτίας. Καὶ ἀρχὴ μὲν καὶ ῥίζα πασῶν τούτων τῶν κακῶν ὑποτίθεται ὀρθότατα ὁ πρῶτος βαθμὸς, διότι, προγενέστερος πάντων ὤν, ὠθεῖ εἰς τὸ τῆς κακίας βάραθρον, καὶ διότι, ὡς λαμπρότατα τῷ ὄντι παρατηρεῖ καὶ ὁ ἡμέτερος Θέογνις,

Οἱ κακοὶ οὐ πάντες κακοὶ ἐκ γαστρὸς γεγόνασιν
ἀλλ' ἀνδρεσσι κακοῖς συνθέμενοι φιλίην.

Ἅπαξ δὲ τεθείσης τῆς πρώτης ταύτης πρὸς τὴν κακίαν βάσεως, τῆς μετὰ τῶν κακῶν ὁμιλίας, παρέπεται ἀναγκαίως καὶ ἡ εἰς τὴν ὁδὸν αὐτῶν πορεία, ἥπερ ἐστὶν ὁ δεύτερος τῆς κακίας βαθμός· εἶτα δ' ὁ οὕτως ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν σκληρυνόμενος καὶ ἐθιζόμενος εἰς τὴν κακίαν γίνεται οἱονεὶ ἀφ' ἕδρας διδάσκαλος τῆς κακίας, ὅπερ ὁ τρίτος καὶ ὕπατός ἐστι τῆς ἁμαρτίας βαθμός· αὐτοῦ τούτου φαίνεται ἀποτρέπων ἡμᾶς καὶ ὁ σορὸς Πυθαγόρας ἐν τοῖς Χρυσοῖς αὐτοῦ Ἔπεσι διὰ τῶν:

Μηδείς μήτε λόγῳ σε παρείπῃ, μήτε τι ἔργῳ,
πρῆξαι μηδ' εἰπεῖν ὅ,τι μὴ βέλτερόν ἐστι.

Πρῆξαι μηδ' εἰπεῖν! ἆρα τὸ πρῆξαι κακὸν, εἰ καὶ κακὸν, ἧσσόν ἐστι κακὸν τοῦ εἰπεῖν, τοῦ διδάξαι κακόν· ἆρα ὁ κακοῦργος ἧττόν ἐστιν ἔνοχος τοῦ διδάσκοντος τὴν κακίαν. Τὴν ἠθικὴν ταύτην ἀλήθειαν πολλαχοῦ διετράνωσε καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις, ἰδίᾳ δὲ διὰ τῶν: «ὃς οὖν ἂν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων (ἁ. βαθμὸς κακίας) καὶ διδάξῃ οὕτω τοὺς ἀνθρώπους (ὕπατος βαθμός!) καὶ πάλιν, ὃς δ' ἂν ποιήσῃ (ἁ. βαθμὸς ἀρετῆς) καὶ διδάξῃ (ὕπατος βαθμός).» Καὶ ταῦτα μὲν τὰ περὶ ἀρνητικῆς ἀρετῆς ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ, τὰ εἰς τὸ: «Ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ» ἀναφερόμενα.

Δὲν ἀρκεῖ ὅμως μόνη ἡ ἀρνητικὴ ἀρετὴ ὅπως σώσῃ τὸν ἄνθρωπον, εἶναι ἀναγκαία καὶ ἡ θετικὴ ἀρετὴ ὅπως καταστῇ ὁ ἄνθρωπος τέλειος· ἤτοι, διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν σαφέστερον, δὲν λέγεται ἐνάρετος ὁ ἀπέχων μόνον ἀπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλ' ὁ πράττων τὸ ἀγαθόν. Καθάπερ ἐν τῇ φυσικῇ τὸ σκότος δὲν εἶναι αὐθύπαρκτόν τι, ἀλλ' ἡ ἀπουσία μόνον τοῦ φωτὸς, οὕτω καὶ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ἡ κακία δὲν ὑπάρχει ἀφ' ἑαυτῆς, ἀλλ' εἶναι ἀπουσία, ἔλλειψις ἀρετῆς· τὸ σῶμα γίνεται ἀσθενὲς, ὅταν ἐλλείπῃ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὑγιεία· ἡ ψυχὴ εἶναι κακὴ, ὅταν ἐλλείπῃ ἀπ' αὐτῆς ἡ ἀρετή. Ἆρα, ὅπου δὲν ὑπάρχει ἡ πραγματοποίησις τοῦ ἀγαθοῦ, ἡ δικαιοσύνη κατὰ τοὺς ἡμετέρους ποιητὰς, ἥτις λαμβάνεται ἐπὶ τῆς σημασίας τῆς ἐν ἐνεργείᾳ ἀρετῆς.

Ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετή 'στι.

ἐκεῖ εὑρίσκεται ἡ κακία, ἡ ἀσέβεια, ἡ ἁμαρτία.

Ὀρθότατα λοιπὸν καὶ φιλοσοφικώτατα καὶ τὸ ἱερὸν ἡμῶν Εὐαγγέλιον διδάσκει ἡμᾶς ὅτι ἐν τῇ φοβερᾷ ἐκείνῃ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, πολὺ πλέον τοῦ τί ἐποίησας, ἐρωτηθήσεται ἡμῖν τὸ τί οὐκ ἐποίησας. Ἐπείνασα, λέγει εἰς τοὺς κατεγνωσμένους, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἆρα δὲν κολάζει αὐτοὺς ὡς πράξαντας τὸ κακὸν, ἀλλ' ὡς μὴ ποιήσαντας τὸ ἀγαθὸν, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ καὶ αὖθις τὸ πράττειν τὸ κακόν.

Ἀλλὰ λαμπρότατα τὸ τοιοῦτον διατρανοῖ καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ, τῆς μὲν κακίας διαφόρους κατ' ἀνιόντα βαθμὸν παραδεχόμενος τάξεις, τὴν δ' ἀρετὴν οὐδόλως βαθμολογῶν, ὡς αὐθύπαρκτόν τινα καὶ ἀναλλοίωτον οὖσαν. Τῷ ὄντι, τὸ ἡμερήσιον φῶς, ὅταν παρ' οὐδενὸς κωλύπται, τὴν αὐτὴν παρέχει αἴγλην καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας· ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει καὶ τὰ περὶ σκότους· ἀλλ' ὅταν μὲν ἄρχηται ἡ ἀπουσία τοῦ φωτὸς, ἴχνη τινὰ αὐτοῦ διατελοῦντα ἐν τῷ σκότει παρέχουσιν εἰσέτι ἀμαυρόν τι σκιόφως, εἶτα, ἐκλειπόντων βαθμηδὸν καὶ τῶν ἰχνῶν τούτων, ἀμαυρότερον καθίσταται, μέχρις οὗ ἐν τέλει τὸ σκότος ἀποβαίνει ψηλαφητόν. Ταὐτὰ ἂν εἴποι τις καὶ περὶ τῆς ἀρετῆς· ἐν ὅσῳ μὲν φωτίζει τὸν ἄνθρωπον, ἐστὶ μία, ἁπλῆ, ἀδιαίρετος, ἀναλλοίωτος, αὐθύπαρκτος· ἐκλειπούσης δὲ ταύτης, ἐπέρχεται βαθμηδὸν ἡ ἁμαρτία, κατ' ἀρχὰς μὲν ἔχουσα ἐλλάμψεις τινὰς ἀρετῆς, ὅπερ ἐστὶν ὁ πρῶτος αὐτῆς βαθμὸς, ἡ εἰς τὰς βουλὰς τῶν ἀσεβῶν φοίτησις, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἡ πρᾶξις τοῦ κακοῦ· εἶτα δὲ καθίσταται ἀμαυροτέρα, ὅτε ἄρχεται ἡ λεληθυῖα τοῦ κακοῦ πρᾶξις, καὶ τέλος ψηλαφητὴ, ὅτε ἡ ἀναιδῶς ἀφ' ἕδρας διδαχὴ τῆς κακίας γίγνεται· καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα.

Ἀλλὰ ποῦ κεῖται τὸ ἀγαθὸν, κατὰ τὸν θεσπέσιον Δαβὶδ, καὶ πῶς δύναται ὁ ἄνθρωπος ἕνα ἐκλέξῃ αὐτό; Ἀλλ' ἡ ἐν τῷ νόμῳ κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσει ἡμέρας καὶ νυκτός. Ἆρα τὸ ἀγαθὸν, ἡ ἀρετὴ, κατὰ τὸν Δαβὶδ, οὐκ ἔστιν ὄν τι ἰδανικὸν, ὑποθετικὸν, τεχθὲν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἐκ τῆς αἰσθήσεως εἰς τὸν νοῦν μετενεχθὲν, ἀλλ' ὂν αὐθύπαρκτον, αἰώνιον, ἀναλλοίωτον· ἆρα τὸ ἀγαθὸν οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ ὁ Θεὸς, καὶ ἡ ἀρετὴ ἡ μελέτη τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἀρύεσθαι τὰ θελήματα ἡμῶν. Τὴν σφραγῖδα ταύτην τοῦ ἀγαθοῦ, τὸ θεῖον τοῦτο φῶς, τὸ φωτίζον πάντα ἄνθρωπον, τὸ ὑπὸ πνοῆς θείας εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐμφυσηθὲν, ἀνευρίσκομεν ἅπαντες ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν· καὶ ἐν ὅσῳ μὲν τὸ φῶς τοῦτο ἔχομεν, περιπατοῦμεν μὴ σφάλλοντες, μὴ προσπταίοντες· ἀλλὰ φυσιωθέντες εἴτε ὑπὸ τῆς σοφίας, εἴτε ὑπὸ τῆς δυνάμεως, εἴτε ἀπὸ τοῦ πλούτου, εἴτε ἀπὸ διαφόρων ἄλλων, ἀποσκορακίζομεν ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἡμῶν τὸ φῶς τοῦτο, καὶ τότε καταλαμβάνει ἡμᾶς ἡ σκοτία, καὶ βλέποντες τὴν ἔλλειψιν ταύτην τοῦ φωτὸς, τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τῆς καρδίας ἡμῶν, νομίζομεν οἱ ἄφρονες ὅτι οὐχ ὑπάρχει, καὶ ἀνακράζομεν ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν: οὐκ ἔστι Θεὸς, ἀπαραλλάκτως ὡς εἴ τις τυφλὸς ἠρνεῖτο τὴν ὕπαρξιν τοῦ φωτὸς, διότι οὐχ ὁρᾷ αὐτό. Διὰ τοῦτο ἀλλαχοῦ πάλιν ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ ἀνακράζει: βουλαὶ ἀνθρώπων δειλαὶ, καὶ ἐπισφαλεῖς αἱ ἐπίνοιαι αὐτῶν· διὰ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων φιλοσόφων ποιητῶν ὁ μὲν Θέογνις λέγει

Ἄνθρωποι δὲ μάταια νομίζομεν, εἰδότες οὐδέν·

ὁ δὲ Φωκυλίδης παραινεῖ

Μὴ γαυροῦ σοφίῃ, μήτ' ἀλκῇ, μήτ' ἐνὶ πλούτῳ·
εἷς Θεός ἐστι σοφὸς, δυνατὸς θ' ἅμα καὶ πολύολβος·
καὶ μικρὸν κατωτέρω.

Τῆς δὲ θεοπνεύστου σοφίης λόγος ἐστὶν ἄριστος.

Ἀφοῦ διέγραψεν ὁ Δαβὶδ τοὺς χαρακτῆρας τοῦ τε δικαίου καὶ ἀδίκου, περιγράφει ἐφεξῆς τὴν μακαριότητα τοῦ πρώτου καὶ τὰς φρικτὰς τοῦ δευτέρου ποινάς. Καὶ περὶ μὲν τοῦ πρώτου λέγει ὅτι: ἔσται ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων, ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ, καὶ

τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορρύήσεται, καὶ πάντα ὅσα ἂν ποιῇ κατευοδωθήσεται. Τὴν ὅλως φυσικὴν χάριν τῆς περιγραφῆς ταύτης νομίζομεν ὅτι πᾶς τις ἐννοεῖ εὐκόλως, ὡς καὶ τὸ ἐκ τῆς ἀφελείας ταύτης προερχόμενον ποιητικὸν ὕψος, ὅπερ ἐστὶν ὁ ἰδιάζων χαρακτὴρ τοῦ Ἑβραϊκοῦ πνεύματος. Τὴν ὑψηγόρον ταύτην ἀφέλειαν ἐθαύμασεν, ὡς γνωστὸν, καὶ ὁ Λογγῖνος ἐν τῷ τοῦ Μωσέως: Καὶ εἶπεν ὁ Θεός. Γεννηθήτω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς. Ναὶ, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν τοῦτο, αἱ πτέρυγες τῆς Ἑβραϊκῆς φαντασίας δὲν ἀπαστράπτουσι μὲν χρυσῷ καὶ ἠλέκτρῳ καὶ πορφύρᾳ, ὡς αἱ τῆς Ἑλληνικῆς, δὲν εἶναι πολυτελεῖς, ἀλλὰ τὸ ἀκαλλώπιστον αὐτῶν, βλεπόμενον ἐκ τοῦ αἰθερίου ὕψους, εἰς ὃ ἀνίπταται, ἐκθαμβοῖ πολλάκις τὸν ὀφθαλμὸν μᾶλλον τῆς Ἑλληνικῆς πολυτελείας. Τὴν ἀφελῆ ταύτην περιγραφὴν τῆς τοῦ δικαίου ἀμοιβῆς ἡ Ἑλληνικὴ φαντασία περιέβαλε πολυτελῶς παρὰ τῷ Ἡσιόδῳ· ἀλλὰ, παρ' ἔμοι γε κριτῇ, τὸ ἁπλοῦν τοῦ Ἑβραίου ὑπερβάλλει τὸ ἀβροφαρὲς τοῦ Ἕλληνος.

Ἰδοὺ δὲ ἡ περιγραφὴ τοῦ Ἡσιόδου.

Τοῖσι τέθηλε πόλις· λαοὶ δ' ἀνθεῦσιν ἐν αὐτῇ,
εἰρήνη δ' ἀνὰ γῆν κουροτρόφος, οὐδέποτ' αὐτοῖς
ἀργαλέον πόλεμον τεκμαίρεται εὐρύοπα Ζεύς·
οὐδέποτ' ἰθυδίκαισι μετ' ἀνδράσι λιμὸς ὀπηδεῖ,
οὐδ' ἄτη, θαλίης δὲ μεμηλότα ἔργα νέμονται.
Τοῖσι φέρει μὲν γαῖα πολὺν βίον, οὔρεσι δὲ δρῦς
ἄκρη μέν τε φέρει βαλάνους, μέση δὲ μελίσσας
εἰροπόνοι δ' ὄιες μαλλοῖς καταβεβρίθασι.
Τίκτουσι δὲ γυναῖκες ἐοικότα τέκνα γονεῦσι,
θάλλουσι δ' ἀγαθοῖσι διαμπερές· οὐδ' ἐπὶ νηῶν
λείσσονται, καρπὸν δὲ φέρει ζείδωρος ἄρουρα.

Ἡ λεπτομερὴς αὕτη τοῦ Ἡσιόδου παράστασις οὐδὲν ἔχει τὸ ἀναμιμνῆσκον εἰς τὸν ἀναγνώστην τὴν μεγάλην ἐκείνην τῆς εὐδαιμονίας ἰδέαν, ἣν ἀνευρίσκει ἐν τῇ μεταφορᾷ τοῦ παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων πεφυτευμένου δένδρου, ὅπερ, ἐκτρεφόμενον τῇ κάθε μάδι τοῦ παρ' αὐτὸ ὕδατος, αὐξάνει, καρποφορεῖ, ἡλικιοῦται, ἐκτείνει ἐπ' ἄπειρον τοὺς κλῶνας αὐτοῦ, φθάνει εἰς ἔσχατον γῆρας, μὴ ἀποθνῄσκον, εἰ μὴ διότι ὁ νόμος τῆς φύσεως οὕτως ἀπαιτεῖ. Αὐτὰ ταῦτα δύναταί τις νὰ εἴπῃ καὶ περὶ τῆς κατωτέρω εἰκόνος, δι' ἧς διαζωγραφεῖται ἡ ταχεῖα τοῦ ἀσεβοῦς καταστροφή: ὡσεὶ χνοῦς, ὃν ἐκρίπτει ὁ ἄνεμος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, ὡς μόριον ἀδιόρατον, ἐντὸς τῆς ἀπειρίας τοῦ κόσμου ἐξαφανιζόμενον. Τὴν ταχεῖαν ταύτην τοῦ ἀσεβοῦς καταστροφὴν καὶ ἀλλαχοῦ ποιητικώτερον ζωγραφεῖ διὰ τῶν: Εἶδον τὸν ἀσεβῆ ὑψούμενον ὑπὲρ τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου, καὶ ἰδοὺ παρῆλθον καὶ οὐκ ἦν. Τὴν αὐτὴν εἰκόνα ἐκφράζει καὶ ὁ Σόλων ἐν τοῖς γνωμικοῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπὶ τὸ Ἑλληνικώτερον, εἰ θεμιτὸν εἰπεῖν

ὡς τ' ἄνεμος νεφέλας αἶψα διεσκέδασεν
Ἠρινὸς, ὃς πόντου πολυκύμονος ἀτρυγέτου
Πυθμένα κινήσας γῆν κατὰ πυροφόρον
Δηώσας καλὰ ἔργα, θεῶν ἔδος ἀπίων ἱκάνει
οὐρανόν δ' αἰθρίην αὖθις ἔθηκεν ἰδεῖν
λάμπει δ' ἠελίοιο μένος κατὰ πίονα ψαῖαν.
Καλὸν, ἄτ' ἂρ νεφέων οὐδὲν ἔτ' ἐστὶν ἰδεῖν.
Τοιαύτη Ζηνὸς πέλεται τίσις.

Τὰ δὲ κατωτέρω ὡς ἐν ἐπιλόγῳ ἀνακεφαλαιοῦσι τὰ ῥηθέντα, ἀποφαινόμενα ὅτι εἰς τὰς κρίσεις καὶ βουλὰς τῶν δικαίων οὐκ ἀναστήσονται οἱ ἀσεβεῖς, διότι γνωσταὶ ἀμφοτέρων αἱ ὁδοί εἰσι τῷ Θεῷ, ὃς ἐν τῇ δικαιοσύνῃ αὐτοῦ ἀμείψει μὲν τὴν τῶν πρώτων, ἀπολεῖ δὲ τὴν τῶν δευτέρων.

Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

ΠΕΡΙ ΚΟΜΗΣ ΚΑΙ ΠΩΓΩΝΟΣ.

(Συνέχεια καὶ τέλος.)

Ἡ ἱστορία τῆς περιποιήσεως τῆς κόμης ἤρξατο, εἰκάζομεν, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἡ Εὔα, ἀτενίσασα τὸ πρῶτον ἐντὸς ῥύακος, παρετήρησε τῶν πλοκάμων αὐτῆς τὴν ἀταξίαν. Ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων μνημείων τοῦ ἀνθρωπίνου γένους γνωρίζομεν τὸν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον περιζήτητον τρόπον τῆς κομμώσεως. Ὡς εἴπομεν δ' ἐν ἀρχῇ, τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ ἀνάγλυφα τῆς Νινευὶ ἐπεβεβαίωσαν τὸ ἀκριβὲς τῶν περιγραφῶν, ἃς παρέδωκαν ἡμῖν οἱ Ἑβραῖοι προφῆται περὶ τῆς θηλυπρεποῦς κομψότητος τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν συμβούλων τοῦ Σενναχερεὶβ, καὶ τῆς μερίμνης, ἣν εἶχον περὶ τῆς διορθώσεως τῆς κόμης καὶ τοῦ πώγωνος αὐτῶν. Φενάκη δὲ, ἐν τῷ ἐν Θήβαις ναῷ τῆς Ἴσιδος εὑρεθεῖσα καὶ νῦν στολίζουσα τὸ Βρεττανικὸν Μουσεῖον, ἀποδεικνύει ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι δὲν ἀπέδιδον ὀλιγωτέραν σπουδαιότητα εἰς τὸ μέρος τοῦτο τοῦ καλλωπισμοῦ αὐτῶν. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες διὰ τοῦ πρὸ τοῦ ὡραῖον ἐμφύτου ἔρωτος αὐτῶν ἀνήνεγκαν τὴν τέχνην τῆς κομμώσεως εἰς τὸν ἀνώτατον τῆς τελειότητος βαθμόν. Τὰ μάρμαρα αὐτῶν μετεβίβασαν ἡμῖν τὰ πρότυπα, μεθ' ὧν ἅπαντες οἱ λαοὶ τῆς Χριστιανωσύνης, μετὰ ὀκτωκαίδεκα ὅλους αἰῶνας ἀπειροκαλίας, ἐπὶ τέλους συνεφώνησαν. Αἱ Ῥωμαίαι δέσποιναι, παραιτήσασαι ταχέως τὴν κομψὴν ἁπλότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ ῥυθμοῦ, ἐφόρτωσαν τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς δι' ἀπομιμήσεων στεφάνων καὶ πύργων, καὶ τὸ οἰκοδόμημα τῆς κομμώσεως αὐτῶν δὲν ἐβράδυνε νὰ παραστήσῃ τὰς παραδοξοτέρας συνδέσεις. Οἱ ἄνδρες, μᾶλλον φιλόκαλοι τῶν γυναικῶν ἐν γένει, ἐξηκολούθησαν φέροντες τὴν κόμην βραχεῖαν καὶ βοστρυχώδη, καὶ ὁτὲ μὲν μετὰ τοῦ πώγωνος, ὁτὲ δὲ ἄνευ τούτου· ἀλλὰ βραδύτερον, μεταξὺ ἄλλων παρακμῆς συμπτωμάτων, ἡ ἀνδραλὴ αὕτη ἁπλότης ὑπεχώρησεν εἰς τὴν γελοίαν πολυτέλειαν, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Κόμμοδος ἐπαιπάλησεν, ὡς λέγεται, τὴν κεφαλὴν διὰ χρυσῆς παιπάλης ἢ πούδρας.

Πλὴν τῆς Ῥώμης, ἡ μακρὰ κόμη μεταξὺ τῶν ἐλευθέρων ἦτο ἐν γένει τοῦ συρμοῦ. Οἱ δοῦλοι ἐκείρον-

το πάντοτε βαθύτατα, καὶ ὁ Καῖσαρ πληροφορεῖ ἡμᾶς, ὅτι διέταττε τοὺς λαοὺς τῶν κατακτωμένων ἐπαρχιῶν νὰ κόπτωσι τὰ μαλλία των εἰς σημεῖον ὑποταγῆς. Κατὰ τὸν μεσαιῶνα, ἡ μακρὰ κόμη ἐξετιμᾶτο μεγάλως, καὶ οἱ πρῶτοι Φράγκοι βασιλεῖς ὤφειλον κατὰ μέγα μέρος τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κόμης των. Τὸ αὐτὸ σχεδὸν συνέβαινε καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπου οἱ Δανοὶ ἀξιωματικοὶ κατέκτων τὰς καρδίας τῶν Ἀγγλίδων διὰ τοῦ μήκους καὶ τοῦ κάλλους τῆς ἑαυτῶν κόμης, τὴν ὁποίαν ἐκτένιζον, ὡς λέγει τὸ χρονικόν, ἅπαξ τοὐλάχιστον τῆς ἡμέρας. Ὁ κλῆρος ἦτο ἡ μόνη τάξις, ἥτις ἔφερε τὴν κόμην βραχεῖαν, καὶ ἐθεώρει τοῦτο ὡς κακουχίαν αὐτοῦ· ἀλλὰ, μὴ εὐχαριστούμενος ὅτι ἐξήσκει μόνος τὴν ἀρετὴν ταύτην, προσεπάθει νὰ ἐπιβάλλῃ αὐτὴν καὶ τοῖς λαϊκοῖς. Νορμανδός τις ἱεράρχης, Σέρλος καλούμενος, κηρύττων ἀπ' ἄμβωνος ἐνώπιον τοῦ Ἐδρίκου Β'. καὶ τῆς αὐλῆς αὐτοῦ, ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς ἀκροατὰς τοσαύτην τύψιν συνειδότος ὡς ἐκ τῆς ἀξιοποίνου πολυτελείας τῆς κόμης αὐτῶν, ὥστε συνήνεσαν νὰ τὴν ἐξαλείψωσιν. Ἐπὶ τούτῳ δὲ ὁ ἀρχιερεὺς, ἐκβαλὼν ζεῦγος ψαλίδων, κατέδειξε τὸν θριαμβον αὐτοῦ, κείρας ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ τὴν κεφαλὴν τοῦ μονάρχου· ἀλλ' ὁ ὑπερβολικὸς οὗτος θρησκευτικὸς ἐνθουσιασμὸς δὲν ἐκώλυσε τὴν κόμην νὰ ἐξακολουθῇ ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ ὡς καὶ ἐν τῇ Γαλλίᾳ, οὖσα πάντοτε μία τῶν τοῦ κόσμου ματαιοτήτων· ἀλλ' ἁπλοῦν συμβεβηκὸς κατώρθωσεν ὅ,τι δὲν ἠδυνήθη νὰ κατορθώσῃ ὁ κλῆρος ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας καὶ μεθ' ὅλας τὰς ἀπειλὰς αὐτοῦ καὶ τὰς περὶ παραδείσου ὑποσχέσεις του. Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φραγκίσκος Α'. τραυματισθεὶς τὴν κεφαλὴν ἔν τινι ἱπποδρομίᾳ, ἠναγκάσθη νὰ κείρῃ τὴν κόμην, καὶ τότε ἅπαντες οἱ Γάλλοι εὐγενεῖς ἔσπευσαν νὰ μιμηθῶσι τὸν ἑαυτῶν μονάρχην. Ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἡ κόμη τῶν ἀνδρῶν, κοπτομένη ἐπίσης βραχυτάτη, τοῖς ἔδιδεν ἀνδρικόν τι ἦθος, ἁρμόζον καταλλήλως πρὸς τὸ ἀναμορφωτικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς αὐτῶν· ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἐβράχυνον τὴν κόμην, ἐπὶ τοσοῦτον ηὔξανον τὸν πώγωνα. Περιπλέον δὲ, ἡ ἀντικατάστασις αὕτη ἐγένετο πάντοτε ἀφ' ἑαυτῆς, καὶ δὲν ἐννοοῦμεν ὅτι ἀρῆκαν συγχρόνως τὴν κόμην καὶ τὸν πώγωνα. Τὸ τέλος τοῦ Ιζ'. αἰῶνος καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ ΙΖ'. ὑπῆρξεν ἡ ἐποχὴ τοῦ κατ' ἐξοχὴν μακροῦ πώγωνος· καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐπίσης, ἐκ φυσικῆς τινος σχέσεως, ἐξεδηλοῦτο τὸ σπέρμα τῆς μερίδος, ἥτις ἔδωκεν εἰς τὴν κόμην τῆς ἐπαναστατικῆς περιόδου πολιτικοθρησκευτικὸν χαρακτῆρα. Οἱ Καβαλιέροι ἐπανῆρχισαν ὑπὸ τὸν Κάρολον Α'. νὰ διατηρῶσι τὴν κόμην αὐτῶν, ἐν ᾧ οἱ Καθαρισταὶ, ἀντὶ ν' ἀκολουθήσωσι τὸν συρμὸν τῆς αὐλῆς, ἐκείροντο βαθύτερον ἢ πρὶν, ἐξ οὗ ἔλαβον καὶ τὸ παρώνυμον Στρογγυλοκέφαλοι.

Ἡ παλινόρθωσις τῆς κόμης ὑπῆρξε σημεῖον τῆς παρακμῆς τοῦ πώγωνος. Κατ' ἀρχὰς ἔλαβεν οὗτος σχῆμα διχαλωτὸν, ἔπειτα ἔγεινε μωτηρὸς, ἕως οὗ ἐξέλιπεν ἐξ ὁλοκλήρου. Ὁ γυναικεῖος στολισμὸς τῆς κόμης ἐπὶ τῶν Στυαρτῶν ἦτο χαριέστατος. Λαμπροὶ βόστρυχοι, εἰς οὓς προσετίθετο ἐλαφρὰ καὶ ἡμιδιαφανὴς σκέπη, παρεῖχον εἰς τὸ πρόσωπον ζωὴν καὶ κίνησιν, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου κροσσοὶ βοστρυχίων, περιστεφανῶν τὸ μέτωπον, προσετίθει εἰς τὸ ὅλον τῆς ἐκφράσεως νέον τινὰ κομψότητος τύπον.

Ἀλλὰ πῶς δυνάμεθα νὰ πλησιάσωμεν μετὰ τοῦ ἀπαιτουμένου σεβασμοῦ τὴν ἐπίσημον ἐποχὴν τῆς φενάκης! Ἔχομεν ἀποδείξεις, εἶναι ἀληθὲς, ὅτι ἡ Αἴγυπτος ἐπὶ τῶν Φαραὼ ἐγνώριζε ταύτην, καὶ πολλαὶ προτομαὶ καὶ ἀγάλματα τοῦ Βατικανοῦ ὑπάρχουσιν εἰσέτι φέρουσα φενάκας ἐκ μαρμάρου, ἐξ οὗ συμπεραίνομεν, ὅτι ἡ αὐτοκρατορικὴ Ῥώμη δὲν ὑστέρει τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην. Ἀλλὰ, πλὴν τῶν ἀρχαιολογικῶν τούτων λεπτομερειῶν, θέον νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι εἰς τὴν Γαλλίαν ὀφείλεται ἡ ἐκ νέου ἐφεύρεσις καὶ παραδοχὴ στολισμοῦ τινος τῆς κόμης, ὅστις, θυσιάζων τὸ κάλλος τῆς φύσεως εἰς τοὺς ἐπιτετηδευμένους καλλωπισμοὺς τῆς τέχνης, ὕψωσε τὰς ἐργασίας τοῦ κουρέως εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπιστήμης. Ἡ ἐπιδημία αὕτη ἐξερράγη ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου ΙΓ'. Ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας τοῦ ἡγεμόνος τούτου ἀφῆκαν τὴν κόμην αὐτοῦ ν' αὐξηθῇ, καὶ τότε ἐφευρέθη ἡ φενάκη δι' ἐκείνους, οἵτινες, μὴ ἔχοντες ἐκ φύσεως μακρὰ μαλλία, δὲν ἠδύναντο ν' ἀκολουθήσωσι τὸν ὑπὸ τοῦ κυρίου αὐτῶν εἰσαχθέντα συρμόν. Ἐπὶ δὲ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'. αἱ φενάκαι ἔλαβον τοιαύτας διαστάσεις, ὥστε τὸ πρόσωπον ἐφαίνετο μικρότατον ἐν μέσῳ ὠκεανοῦ μαλλίων. Ὁ μέγας τεχνίτης τῆς θριαμβευτικῆς ταύτης τῆς φενάκης ἐποχῆς ὑπῆρξε Βιννέττης τις, πρόσωπον τόσον ἐνδιαφέρον, ὥστε χωρὶς αὐτοῦ ἦσαν οὐδὲν ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ αὐλικοὶ αὐτοῦ. Πανταχοῦ ἐφαίνετο τὸ ὄχημα καὶ οἱ ἵπποι τοῦ Βινέττου, ὅστις ἠδύνατο ἄνευ πολλῆς ἀλαζονείας νὰ ἐφαρμόσῃ εἰς ἑαυτὸν τὰς λέξεις τοῦ μεγάλου μονάρχου· «τὸ κράτος εἶμαι ἐγώ». Μεγιστᾶνες, ἰατροὶ, οἰκονομολόγοι, ἅπαντες ἐνεκολπώθησαν τὴν φενάκην, εὑρίσκοντες ὅτι παρεῖχεν εἰς τὸ πρόσωπον ἦθος σοβαρὸν καὶ μεγαλοπρεπές. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Λουδοβίκος ΙΔ'. ἦτο πεπεισμένος περὶ τοῦ μεγαλοπρεποῦς χαρακτῆρος, ὃν ἡ φενάκη ἔδιδεν εἰς τὸ πρόσωπον, ὥστε δὲν ἐφαίνετό ποτε, οὐδὲ εἰς τοὺς οἰκείους αὐτοῦ, ἄνευ τοῦ στολισμοῦ τούτου. Ὁ συρμὸς λοιπὸν ἔγεινε κοινότατος, καὶ ἡ φενάκη ἐστόλιζε τὰς κεφαλὰς καὶ αὐτῶν εἰσέτι τῶν παίδων.

Ἐπὶ πολὺν χρόνον ἡ φενάκη διετήρησε τὴν φυσικὴν τῆς κόμης χροιάν· ἀλλὰ τῷ 1714, ἐπενόησαν νὰ τὴν κάμωσι λευκήν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ βαφὴ ἐγένετο ἀτελὴς καὶ ἡ φενάκη ταχέως ἐλάμβανε χρῶμα αἰθόφαιον, προσέβαλλον εἰς ἄλλο τέχνασμα, ἐπινοήσαντες τὴν παιπάλην, ἥτις ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ πολιτισμοῦ διεσκορπίσθη ταχέως καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην.

Τὸ ὡραῖον φύλλον, μὴ θέλον καὶ κατὰ τοῦτο νὰ ὑπολείπηται τοῦ ἀνδρὸς, ἤρχισε νὰ ὑψόνῃ τὸ οἰκοδόμημα τῆς κομμώσεως, προσθέτον εἰς τὴν κεφαλὴν καλύπτρας, ταινίας καὶ τρίχαπτα, δι' ὧν κατώρθωσε νὰ καταβάλλῃ τὴν φενάκην. Τῷ 1760, ἐποχῇ, καθ'

ἦν τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο τῆς κεφαλῆς ἔρθασεν εἰς ὕψος ἀληθῶς τερατῶδες, ἠθέλησέ τις νὰ δώσῃ νὰ ἐννοήσουν ὅτι τὸ πρᾶγμα κατήντα γελοῖον, καὶ προέτεινε νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν τύπον κόμμωσιν. Ἐπὶ στιγμὴν αἱ φίλαι τοῦ συρμοῦ ἐφάνησαν διστάζουσαι, καὶ οἱ κομμωταὶ ἕτερον ὡς μὴ ἀγνοοῦντες ὅτι, ἅμα ὡς ἡ γυνὴ διστάζει, ἀπόλλυται τὸ πᾶν. Συσσωματωθέντες δὲ κατὰ τοῦ αὐθάδους τούτου, τὸν εἰσήγαγον εἰς δίκην καὶ κατώρθωσαν νὰ τὸν ἐξοντώσωσιν. Ἔκτοτε πλέον ὁ στολισμὸς τῆς γυναικείας κόμης ὑπερεπήδησε πᾶν ὅριον συμμετρίας καὶ τάξεως, καὶ δηγοῦνται ὅτι ἡ ἰδία βασίλισσα Μαρία Ἀντωνιέττα ἐπενόησεν ἰδιαίτερον τρόπον κομμώσεως, δι' οὗ παριστάνοντο ἅπαντες αἱ λεπτότητες καὶ λεπτομέρειαι τῆς χωρογραφικῆς καὶ σκηνογραφικῆς τέχνης· «λόφοι, ὡς λέγει τὸ χρονικόν, λειμῶνες εὐανθεῖς, ῥυάκια ἀργυρόεντα, καὶ ἀφρώδεις χειμάρροι, κἄποι κανονικοὶ καὶ Ἀγγλικοὶ παράδεισοι.» Ἐν γένει, αἱ κομμώσεις τῶν γυναικῶν κατήντησαν τῷ 1778 εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἐξογκώσεως, ὥστε ἐκώλυον ἐντελῶς τοὺς ἔχοντας τὴν ἀτυχίαν νὰ ἵστανται ὄπισθεν αὐτῶν ἐν τοῖς θεάτροις, ἐξ οὗ ἠναγκάζοντο νὰ ἀπαγορεύωσι τὴν εἴσοδον εἰς τὰς ἀκολουθούσας τοῦτον τὸν συρμόν.

Ἐν τούτοις, ἡ γυναικεία κόμμωσις, περιελθοῦσα εἰς τὸν κολοφῶνα τοῦ μεγαλείου αὐτῆς, ἔπεσε παραχρῆμα ἐκ συμβεβηκότος ὅλως τυχαίου. Ἡ βασίλισσα ἐν τοκετῷ ἀπώλεσε τὴν κόμην αὐτῆς. Πρώτη δὲ τότε ἡ αὐλή, κολακεύουσα τὴν βασίλισσαν, ἔφερε τὴν κόμην ὡς τὴν ἔχουσι τὰ παιδία, ἄλλαι δὲ ἠκολούθησαν τὸ παράδειγμα τῆς αὐλῆς καὶ ἤρχισεν ἀμέσως νέος συρμός.

Ἡ φενάκη, τρομάξασα καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα, διὰ τὴν ἀνάπτυξιν, ἣν ἐλάμβανεν ἡ γυναικεία κόμη, ἐσταμάτησεν, ἔπειτα βαθμηδὸν ἔγεινε μετριωτέρα, καὶ, οὕτως εἰπεῖν, λογικωτέρα, ἕως οὗ τελευταῖον ἀφῆκε τὸ στάδιον ἐλεύθερον εἰς τὴν ἀντίπαλον αὐτῆς. Ἡ φυσικὴ κόμη, πεπασμένη καὶ ἡνωμένη εἰς οὐρὰν, τὸ κατ' ἀρχὰς μακρὰν, ἔπειτα βραχυτέραν καὶ δεδεμένην μετὰ ταινίας, ἐγένετο τοῦ συρμοῦ· ἵνα δὲ παρέλθῃ ὁ συρμὸς οὗτος, ἐχρειάσθη ἐπανάστασις — ἡ ἐπανάστασις ἐκείνη, ἥτις ἐσάρωσε συγχρόνως καὶ τὴν Γαλλικὴν μοναρχίαν.—Ἡ βασιλεία τῆς οὐρᾶς ὑπῆρξε μακροτέρα ἐν Ἀγγλίᾳ· ἀλλ' οἱ Οὐίγγοι, μιμούμενοι πάντοτε τὸν Γαλλικὸν συρμὸν, ἔδωκαν πρῶτοι τὸ παράδειγμα τῆς ἀποστασίας, καὶ τῷ 1795 ὁ ὑπὸ τοῦ Πίττ ἐπιβληθεὶς δασμὸς τῆς ἐπὶ τῆς πούδρας ὠφέλησε πολὺ τοὺς νεωτεριστάς. Αἱ οὐραὶ ἐξηκολούθουν μ' ὅλον τοῦτο ἐν τῷ στρατῷ καὶ μάλιστα μακρόταται μέχρι τοῦ 1805, ὅτε ἔλαβον μῆκος ἑπτὰ δακτύλων· τῷ δὲ 1808 διετάχθη ἡ ὁλοσχερὴς αὐτῶν κατάργησις. Καὶ ἀνεκάλεσε μὲν εὐθὺς τὴν ἐπαύριον ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ ταύτην τὴν διαταγὴν, ὡς εἰ ἠσθάνθη τύψεις συνειδότος, ἀλλ' ἦτο ἤδη ἀργὰ διότι, οἱστρατιῶται πρὸ πάντων, εἶχον καταπρέψει αὐτὰς ἀμέσως. Ἡ πούδρα καὶ αἱ οὐραὶ ἠνώχλουν μεγάλως τοὺς στρατιωτικούς, καὶ συνεχῶς προέκυπτον πολλὰ γελοῖα. Διηγοῦνται δὲ ὅτι, προκειμένου ποτὲ νὰ γείνῃ γενικὴ ἐπιθεώρησις τοῦ στρατοῦ, ἐπειδὴ ὁ ἀριθμὸς τῶν κουρέων τῆς φρουρᾶς ἦτο ἀνεπαρκὴς ὅπως κομμώσωσι πάντας τοὺς ἀξιωματικοὺς τὴν πρωΐαν, ἐδέησε νὰ ἀρχίσωσιν ἀφ' ἑσπέρας τὸ ἔργον αὐτῶν ἀπὸ τῶν ὑποδεεστέρων· οὗτοι δὲ, ἀφοῦ ἐξηστρύχνισαν, ἐμύρωσαν καὶ ἐπαιπάλησαν τὴν κόμην αὐτῶν, ἠναγκάσθησαν οἱ ταλαίπωροι νὰ κοιμηθῶσι πρηνεῖς! Τοσαύτη δὲ ἦτο, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἡ περὶ τὴν ἐθιμοταξίαν αὐστηρότης ἐν τῷ στρατῷ, ὥστε ἐν τῷ δωματίῳ ἑκάστου ἀξιωματικοῦ τοῦ τάγματος ὑπῆρχε πρότυπον τῆς κανονικῆς κομμώσεως, ὅπερ ἐν ἀνάγκῃ ὤφειλε νὰ συμβουλευθῇ ὁ κουρεύς.

Ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐνιαυτῶν ἐξέλιπε πᾶν ἴχνος οὐρᾶς καὶ πούδρας, καὶ τὴν σήμερον οἱ λ α κ α ῖ ο ι, εἰσὶ τὰ μόνα πρόσωπα, εἰς τῶν ὁποίων τὰς κεφαλὰς διατηρεῖται συρμὸς, ὃν ἄλλοτε ἠκολούθουν καὶ ἀριστοκρατικαὶ τάξεις· αἱ δὲ φενάκαι τῶν Ἄγγλων δικαστῶν, ἐκ τριχὸς ἵππου κατασκευαζόμεναι, εἰσὶ λείψανα τῶν ἀρχαιοτέρων λευκῶν καὶ κυματιζουσῶν κομμώσεων, ἀλλὰ μᾶλλον βαρεῖαι καὶ στερεαί.

Ἡ φυσικὴ κόμη, ἀπαλλαγεῖσα τέλος τῆς καθειρξεως αὐτῆς, φαίνεται ὅτι ἠθέλησε νὰ καταχρασθῇ τὰς ἀποδοθείσας αὐτῇ ἐλευθερίας. Αἱ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ παρόντος αἰῶνος εἰκόνες δεικνύουσιν ἡμῖν τὴν κόμην τῶν νέων πρὸ πάντων, πίπτουσαν ἐν ἀφθονίᾳ ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων κυματιζουσαν.

Ὑπάρχουσι πολλὰ δέρματα, ἅτινα στεροῦνται πάσης δυνάμεως εἰς τὸ παράγειν τρίχας, καὶ συχνάκις ἀπαντῶνται τινὰ, χρώματος βαθέως ἡλιοκαοῦς, ἅτινα στεροῦνται ὅλως διόλου τριχῶν· τοὐναντίον δὲ, ἡ φύσις παράγει ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν γυναῖκας πωγωνοφόρους. Τοιαύτη τις γυνὴ ἔζη πρό τινος χρόνου ἐν Λονδίνῳ, τῆς ὁποίας τὴν εἰκόνα εὑρίσκομεν ὡς ἐξῆς ἐν ταῖς ἑαυτῆς εἰδοποιήσεσιν.

« Εἰδοποιεῖται τὸ σεβαστὸν κοινὸν τῆς μεγάλης ταύτης πρωτευούσης ὅτι ἡ κυρία Ὀλβία, ἐν τῶν περιεργοτέρων τῆς φύσεως φαινομένων ὅσα ποτὲ ἐν Εὐρώπῃ ἐφάνησαν, ἀφίκετο ἐσχάτως ἐν Λονδίνῳ. Εἶναι γυνὴ εἴκοσι καὶ ἑνὸς ἐτῶν, τῆς ὁποίας τὸ εἰς ἄκρον λευκότατον πρόσωπον περικαλύπτεται ὑπὸ πώγωνος μελανωτάτου, μακροῦ κατὰ τέσσαρας δακτύλους καὶ λασίου ὡς ἀνδρός. Ἡ κυρία Ὀλβία καταγεται ἐκ Γενεύης καὶ εὐμοιρεῖ ἀρίστης ἀνατροφῆς· λαλεῖ τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν καὶ θέλει ἀποκρίνεσθαι εἰς ἁπάσας τὰς πρὸς αὐτὴν γενομένας ἐρωτήσεις· ὁ πώγων αὐτῆς, ἀπὸ τῶν ἄκρων τῶν ὀφθαλμῶν ἀρχόμενος, περικυκλόνει ἐντελῶς τὸ πρόσωπόν της, παριστῶν τὴν παραδοξοτέραν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν χροιὰν αὐτῆς, ἀλλὰ κατ' οὐδὲν ἀσχημίζων τὸ κάλλος της. Ἡ θαυμασίως ἐσχηματισμένη προτομὴ αὐτῆς οὐδεμίαν ἀρίνει περὶ τοῦ γένους της ἀμφιβολίαν· ὀδὲ βουλόμενος δύναται νὰ ἐγγίσῃ τὸν πώγωνα τοῦτον, καὶ νὰ πεισθῇ ἐντελῶς ὅτι εἶναι φυσικώτατος».

Πολλὰ καὶ σπουδαῖα ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ περὶ τῆς ἐ κ φ ρ ά σ ε ω ς τῆς κόμης. Οἱ Ἕλληνες, οἵτινες, ὡς ἐρρέθη καὶ ἀνωτέρω, ἔφερον εἰς τόσον ὕψιστον

βαθμὸν τὸ τοῦ φυσικοῦ κάλλους αἴσθημα καὶ θαυμασίως παρῆγον αὐτὸ εἰς τὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα των, δείκνυαν τοὺς θεοὺς αὐτῶν ἐκ τῶν ποικιλιῶν τῆς κόμης των. Οὕτως, ἡ κόμη τοῦ ἐν τῷ Βατικανῷ σωζομένου Διὸς τοῦ Φειδίου, ὑψουμένη ἀπὸ τοῦ μετώπου ἀτάκτως, ὁμοιάζει τὴν μεγαλοπρεπῆ χαίτην τοῦ λέοντος. Ἡ βραχεῖα καὶ βοστρυχώδης κόμη τοῦ Ἡρακλέους ἀναμιμνήσκει ἡμῖν τὰς μεταξὺ τῶν κεράτων τοῦ ἀδαμάστου ταύρου ἀπαντωμένας βοστρυχώδεις τρίχας· ἐν ᾧ ἡ ὑγρὰ καὶ κρεμαστὴ κόμη τοῦ Ποσειδῶνος φαίνεται ληφθεῖσα ἐκ τῶν θαλασσίων φυκῶν. Οἱ ὡραῖοι βόστρυχοι τοῦ Ἀπόλλωνος, κυματίζοντες τόσον θαυμασίως ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ, παριστῶσιν ἡμῖν τὸ διαρκὲς ἔαρ τῆς νεότητος· οἱ δὲ εὔστροφοι, ἄτακτοι καὶ μαγευτικοὶ πλόκαμοι τῆς Ἀφροδίτης ἀποκαλύπτουσι σαφῶς τὰ ἰδιαίτερα αὐτῆς χαρακτηριστικὰ ὡς μιᾶς τῶν τοῦ Ὀλύμπου θεοτήτων.

Παρὰ τῷ ἀνδρὶ, ἡ φυσικὴ κατάστασις τῆς κόμης δείκνυσι κάλλιον ἢ παρὰ τῇ γυναικὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀτόμου, διότι ὁ ἀνὴρ, ὑπὸ ταύτην τὴν ἔποψιν, ὀλιγώτερον τῆς γυναικὸς παράττει τὴν φύσιν. Ἡ βοστρυχώδης ἢ σγουρὴ κόμη μαρτυρεῖ αἱματώδη κρᾶσιν, ἡ δὲ ἀβοστρύχιστος ἢ κοινὴ, κρᾶσιν φλεγματικήν. Ἡ φυσιολογία δὲν ὥρισεν εἰσέτι τίς ἡ αἰτία τοῦ φυσικοῦ τῆς κόμης βοστρυχισμοῦ, ἀλλὰ πιστεύομεν ὅτι οὗτος προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ κόμη ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους αὐτῆς εἶναι ὁμαλωτέρα ἢ ὅσον εἶναι ἐκ τοῦ ἑτέρου μέρους.

Γ. ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ.

Ο ΜΑΓΕΥΜΕΝΟΣ ΑΥΛΟΣ.

(Ἀνέκδοτον).

Περὶ τὰς ἀρχὰς μαρτίου παρεστάθη μετὰ τῆς μεγαλητέρας ἐπιτυχίας εἰς Παρισίους ἓν ἐκ τῶν ἀριστουργημάτων τοῦ θείου διδασκάλου τῆς μουσικῆς Μοζάρτου, «Ὁ μαγευμένος αὐλὸς» (la flûte enchantée). Δὲν κρίνομεν ἄπο σκοποῦ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ν' ἀποσπάσωμεν τὸ παρὰ πόδας χαριέστατον ἀνέκδοτον τοῦ Chronique ἤτοι τῶν ποικίλων λαλημάτων, ὡς μεταφράζει ἡ ρίλη Πανδώρα, τοῦ «Εἰκονογραφημένου Σύμπαντος» (l' Univers Illustré.) Ἰδοὺ αὐτό.

«Τὸ καινὸν τῆς ἑβδομάδος, ὁ Μοζάρτος, καὶ τὸ ἀξιοσημείωτον αὐτῆς συμβὰν, ἡ μετὰ μεγίστης ἐπιτυχίας παράστασις τοῦ «Μαγευμένου αὐλοῦ.»

Οὐδὲν ὑπολείπεταί μοι νὰ σᾶς εἴπω — προσθέτει ὁ τὰ Ποικίλα Λαλήματα τοῦ Univers Illustré γράφων,—περὶ τῆς μουσικῆς καὶ τοῦ ποιήματος, ἀλλὰ τὴν χθὲς ἑσπέραν, ἀκροώμενος τὰς θελκτικωτάτας μελῳδίας τοῦ θείου διδασκάλου (maestro), ἀνεμνήσθην ἀνέκδοτόν τι, διηγηθέν μοι πέραν τοῦ Ρήνου ἔν τινι ζυθοπωλείῳ τῶν σπουδαστῶν ἐν Εἰδελβέργῃ, καὶ ὅπερ εἶναι ἀνταπάκλασις τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου καρποῦ τῶν θαυμαστῶν ἐμπνεύσεων καὶ τῶν ἁπλοϊκῶν δοξασιῶν.

Τὸ ἑξῆς ἔλαβε χώραν ἐν ἔτει 1793 κατὰ τὴν πρώτην ἐν Βιέννῃ παράστασιν τοῦ «Κρυφίου Γάμου» (Il matrimonio segreto) τοῦ Κιμαρόζα.

Μεγίστη ὑπῆρξεν ἡ ἐπιτυχία.

Μετὰ τὴν παράστασιν ὁ διδάσκαλος ἡσύχως ἐδείπνει ἐν τῷ ξενοδοχείῳ, ὅτε ἐξαίφνης ἠνεῴχθη ἡ θύρα καὶ ἐν τῇ αἰθούσῃ ἐνεφανίσθη εἷς ἄγνωστος.

— Ἀπὸ ὁλοκλήρου ὥρας ζητῶ ὑμᾶς, κύριε, εἶπεν ὁ ξένος πρὸς τὸν Ἰταλὸν μουσικόν· συγχωρήσατέ μοι ἂν λαμβάνω τὸ θάρρος καὶ τὴν ἐλευθερίαν νὰ ἐνοχλήσω ὑμᾶς κατὰ ταύτην τὴν ὥραν, πλὴν ἀνάγκη νὰ σρίξω τὴν χεῖρα ὑμῶν· τὸ μελόδραμά σας ὑπῆρξεν ἐξαίσιον.

— Πρὸς ποῖον ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ὁμιλῶ; ἠρώτησεν ὁ Ἰταλός.

— Ἀργότερον διαλεχθησόμεθα περὶ ἐμοῦ· ἄρετέ με τὸ κατ' ἀρχὰς νὰ ὁμιλήσω περὶ ὑμῶν, περὶ τῆς εὐφυΐας ὑμῶν, ἄρετέ με νὰ σᾶς εὐχαριστήσω διὰ τὴν τόσον εὐφρόσυνον ἑσπέραν, ἣν μοὶ παρέσχετε! Ἐλθετε, πρέπει ἀνυπερθέτως νὰ μὲ βοηθήσητε ὅπως ἐκκενώσω φιάλην ῥηνίου οἴνου πρὸς τιμήν σας.

Ἅμ' ἔπος ἅμ' ἔργον· ὁ ξένος ἤνοιξε τὴν θύραν κράζων.

— Ἐ! Ἐ! παλλικάρι μίαν φιάλην Tohaunisberg, καὶ ἐκ τοῦ ἐκλεκτοτέρου!

Μετά τινας στιγμὰς ὁ ξένος ἐτοποθετεῖτο ἐνώπιον τοῦ Ἰταλοῦ.

— Εἰς ὑγείαν σας! μουσικοσυνθέτα Κιμαρόζα.

— Εἰς ὑγείαν σας ἐπίσης, κύριε· τ' ὄνομά σας;

— Τί τὸ θέλετε τ' ὄνομά μου; Σᾶς λατρεύω, σᾶς θαυμάζω, καὶ αἰσθάνομαι ἀτελεύτητον εὐχαριστησιν διάγων μεθ' ὑμῶν.

— Ἀλλά . . .

— Θεέ μου! μὲ ὁποῖα τινὰ προτερήματα καὶ ὁποίαν τινὰ εὐφυΐαν εἶσαι πεπροικισμένος, ἀγαπητὲ διδάσκαλε.

Ὁ Ἰταλὸς προσέβλεψε τὸν Γερμανὸν μετὰ γλυκείας συμπαθείας, νομίσας αὐτὸν ἔξω φρενῶν.

Πλὴν πάραυτα ἤλλαξε γνώμην, διότι ἤκουσε τὸν ξένον ἔχοντα θετικὰς γνώσεις περὶ τῆς τέχνης ἐν γένει καὶ περὶ τῆς μουσικῆς ἐν μέρει· τὸν εἶδε δὲ ἐνθουσιῶντα καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἀναδίδοντας πυρετώδη λάμψιν.

— Εἶσθε καλλιτέχνης; ἠρώτησεν ἐν τέλει ὁ Κιμαρόζας.

— Ναί.

— Γνωρίζετε τὸν Μοζάρτον;

— Ὀλίγον.

— Ποῖός τις ἄνθρωπος οὗτος;

— Εἶναι δυστυχής τις νεανίας ἀσθενῶν, καὶ νομίζω ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ τινάξῃ τὰ πέταλα.

— Ὕπαγε! ἀνέκραξεν ὁ Κιμαρόζας, μὲ ἐκφοβίζεις μὲ τοὺς ἀπαισίους σου λόγους! . . Ὁ Θεὸς διαρυλάξαι τὰς ἡμέρας τοῦ ἀθανάτου Γερμανοῦ μουσικοσυνθέτου . . Μοὶ εἶπον ὅτι ὁ Μοζάρτος εἶναι νεκρός·

ἀληθὲς τοῦτο . . . ἀλλ' εἶναι νέος. Ἄχ! κύριε, ἡ ἀπαίσιος ἡμῶν προφητεία μὲ καθιστᾷ μελαγχολικόν· ἐὰν τυχὸν ἐλέγετε τὴν ἀλήθειαν . . ἀλλ' ὄχι, ἀδύνατον!

— Μάθετε, διδάσκαλε Κιμαρόζα, ὅτι ὁ Μοζάρτος εἶναι μοναδικὸς νέος . . . γνωρίζει καλῶς ὅτι θ' ἀποθάνῃ μετά τινα ἔτη . . ἀλλ' ὅμως οὐδόλως λυπεῖται τὴν ζωὴν, διότι νομίζει ὅτι κατά τι δὲν ἦτο ἄχρηστος ἐπὶ τῆς γῆς.

— Ἐχορήγησε τρία ἀριστουργήματα τῷ θεάτρῳ, ἀνέκραξεν ὁ ἕτερος.

— Ναὶ, προσέθηκεν ὁ Γερμανὸς, τὰ τρία ταῦτα μελοδράματα δὲν εἶναι κακὰ, ἀλλ' ὁ Μοζάρτος οὐδέποτε εὐχαριστεῖται δι' ὅ,τι ἔπραξεν . . ἐπεθύμει ν' ἀφήσῃ ἔργον, πολλῷ πλείονος λόγου ἄξιον, ἀλλὰ . .

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὁ Κιμαρόζας ἠγέρθη, λαβὼν δὲ τὸν πῖλόν του προσέθηκε.

— Σᾶς ζητῶ συγγώμην ἂν σᾶς ἀποδιώκω . . ἀλλ' ἀνάγκη νὰ ἐξέλθω . . . εἶμαι ἀνήσυχος χωρὶς ποσῶς νὰ γνωρίζω τὸ αἴτιον . . . Τρὶς ἤδη ἦλθον παρὰ τῷ Μοζάρτῳ . . . δὲν εὗρον πλὴν αὐτόν . . . ἀλλὰ θέλω νὰ τὸν ἴδω . . . τὴν ἰδίαν μάλιστα στιγμήν . . . . Ὑγιαίνετε.

Ὁ Κιμαρόζας διηυθύνετο πρὸς τὴν θύραν . . . . ὁ Γερμανὸς ἐμποδίζει τὴν διάβασίν του . . . δάκρυ δὲ ῥέει ἐπὶ τῶν κατίσχνων παρειῶν του . . . τείνει τὴν χεῖρα τῷ Ἰταλῷ καὶ θεωρεῖ αὐτὸν διὰ τῶν μεγάλων κυανῶν ὀφθαλμῶν του, τῶν τόσον γλυκερῶν καὶ συμπαθητικῶν.

— Κύριε! ἀνεφώνησεν ὁ Κιμαρόζας . . ἔχετε ἐν τῷ βλέμματί σας τὴν λάμψιν τῆς μεγαλοφυΐας . . . καλλιτέχνης εἶσθε;

— Ναί.

— Μουσικός;

— Μάλιστα.

— Τ' ὄνομά σας! τ' ὄνομά σας!

Ὁ Γερμανὸς ἀποκρίνεται ἀφελέστατα.

— Ἐὰν καὶ μετὰ ἕνα περίπου μῆνα διαμείνητε ἐν Βιέννῃ, θέλετε μοὶ κάμει τὴν χάριν νὰ ἔλθητε ν' ἀκροασθῆτε τὸν «Μαγευμένον αὐλὸν», ὃν τέως ἐτελείωσα . . . ὀνομάζομαι Μοζάρτος.

Τρεῖς μῆνας ὕστερον, ὁ μέγας μουσικὸς ἀπέθνησκε!

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΙΩ. ΠΑΠΠΑΖΟΓΛΟΥ.

Η ΟΡΦΑΝΗ.

(Διήγημα).

Α'.

Νέος τις περιηγητὴς, περιτετυλιγμένος μὲ τὸν μανδύαν του καὶ καθήμενος ἐντὸς τελέγκας τινὸς, διήρχετο τὴν ὁδὸν τῆς Νόβο — Κόπερ. Ὁ πιστὸς αὐτοῦ ὑπηρέτης Προκόπιος, καθήμενος ἐπὶ τοῦ δίῤῥου, ὡδήγει τὴν ἅμαξαν, ὁτὲ μὲν συρίζων, ὁτὲ δὲ τερετίζων ᾄσματι, οἱ δὲ ἵπποι κατέτριβον τὰ πέταλά των, βάδην ὁδεύοντες ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ Κόπερ.

Πρὶν ὅμως ἐξακολουθήσωμεν τὴν διήγησιν τῆς ὁδοιπορίας ταύτης, δέον ἵνα εἴπωμεν ὀλίγα τινὰ καὶ περὶ τοῦ καλοῦ τῇ ὄψει τούτου νέου, τοῦ καθημένου ἐντὸς τῆς χωρικῆς ταύτης τελέγκας.

Ὁ νέος οὗτος ἦτον ἀξιωματικός τις, καλούμενος Κοσμᾶς Πέτροβιτζ, υἱὸς ἐντίμου Εὐγενοῦς, καταστραφέντος ὑπὸ τῆς μωρᾶς φιλοδοξίας γυναικός τινος, ὑποστὰς καὶ ὑπομείνας γενναίως καὶ ἀγογγύστως τάς τε ἐκ τῆς πενίας ἀγωνίας, καὶ τὰς μελαγχολίας τοῦ μονήρους βίου. Ὁ πατήρ του ἀπέθανεν ὑπὸ λύπης, ὡς καὶ ἡ μήτηρ του, μετά τινα καιρὸν ὕστερον ὑπὸ νευρικοῦ πυρετοῦ. Ὁ Κοσμᾶς, δεκατριετὴς ὢν τότε, εἰσήχθη εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Σχολὴν, ἐξ ἧς ἐξελθὼν τελειόφοιτος, κατετάχθη σημαιοφόρος ἔν τινι συντάγματι. Τὸ στρατιωτικὸν στάδιον ἦτο τὸ μόνον καταφύγιον καὶ ὁ ἔσχατος πόρος εἰς αὐτόν. Οὐδὲν μέρος τῆς πατρικῆς περιουσίας τῷ ἔμεινεν. Οὐδεὶς συγγενὴς ἐπὶ γῆς, ἐκτὸς γραίας τινὸς θείας, ζώσης ἐν τινι ἐσχατιᾷ τῆς ἐπαρχίας ταύτης, τῆς ὁποίας ὅμως οὐδὲ τὸ ὄνομα ἐγίνωσκε· διότι ἡ ὑπερήφανος μήτηρ του ἀλαζονικῶς τὴν περιεφρόνει, οὐδέποτε ἀναφέρουσα τὸ ὄνομά της, φοβουμένη τὴν ἀντανάκλασιν τοῦ αἴσχους, ὅπερ ἠδύνατο νὰ τῇ προσαχθῇ διὰ τῆς συναναστροφῆς της.

Ὁ Κοσμᾶς Πέτροβιτζ εἰς τὸ σύνταγμα, εἰς ὃ κατετάχθη, διεκρίνετο διά τε τὸ εὐάγωγον τῶν τρόπων του, καὶ τὴν εὐφυΐαν, καὶ, ἐν πολλοῖς περιστάσεσι, τὴν ἀνδρείαν του. Ὅθεν ἔκαμε ταχείας προόδους, καὶ αὐτοὶ οἱ συστρατιῶται καὶ συναμίλλοί του τὸν ἐξετίμων, οἱ δὲ προϊστάμενοί του τὸν εἶχον εἰς ἰδιάζουσαν καὶ καλλίστην εὔνοιαν· ἀλλ' ὁ ἐκ τῆς ζηλοτυπίας φθόνος ἐζήτει διαφόρους αἰτίας ὅπως τὸν βλάψῃ, διότι συνεπείᾳ μάχης τινὸς, καθ' ἣν ἐδείξε μεγίστην καὶ λαμπρὰν νίκην, ὁ ἀνεψιὸς στρατηγοῦ καὶ ὁ ἐξάδελφος συνταγματάρχου τινὸς, οἵτινες ἵσταντο ἁπλοῖ θεαταὶ ἐν τῇ μάχῃ, διὰ τῶν ῥαδιουργιῶν των, ὠκειοποιήθησαν τὴν νίκην, καὶ προήχθησαν εἰς ἀνώτερον βαθμὸν, ἐν ᾧ ὁ δυστυχὴς ὁρφανὸς ἐλησμονήθη. Ταὐτὸ τοῦτο συνέβη καὶ εἰς ἑτέραν μάχην. Ἐν τοσούτῳ αὐτὸς ἐξηκολούθει ἐκπληρῶν τὰ χρέη του μετὰ τῆς αὐτῆς ζέσεως καὶ εὐσυνειδησίας, τέλος δὲ ἀπὸ εὐσπλαγχνίαν τῷ παρεχωρήθη ὁ τίτλος ἀντισυνταγματάρχου. Πλὴν εἷς τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ συμμαθητῶν, τὸν ὁποῖον οὗτος ἡμέραν τινὰ δυστυχῶς συνέλαβεν ἐπὶ ἀτίμῳ καὶ αἰσχρᾷ πράξει, ἦτον ὁ ἄμεσος ἀρχηγὸς αὐτοῦ, προσπαθῶν παντὶ σθένει καὶ διὰ παντοίων μέσων ὅπως τὸν φέρῃ εἰς ἀπειθαρχίαν, διὰ νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ τῆς ὑπηρεσίας.

Καταβεβαρυμένος ὅθεν ὁ Κοσμᾶς ὑπὸ τῶν συνεχῶν καταδιώξεων καὶ ἀντιπαθειῶν, καὶ ἀπελπισθεὶς βλέπων τοὺς ἀνικάνους ἀξιωματικοὺς καταπαρομένους κατ' αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν σμικροτέραν περίστασιν, ὁτὲ μὲν διὰ μικρόνοιαν, ὁτὲ δὲ ὑπὸ ζηλοτυπίας φερομένους, ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ ἀλλαχόσε πόρον, καὶ ἔδωκε τὴν ἐκ τῆς ὑπηρεσίας παραίτησίν του.

Διὰ τῶν ὀλίγων χρημάτων, ἅτινα ἐκ τῆς οἰκονομίας του ἐπερίσσευσεν, ἠγόρασε δυσκίνητόν τινα ἅμαξαν ὁδοιπορικὴν, τὴν ὁποίαν ὀνομάζουσι τελέγκαν, δύο χωρικοὺς ἵππους, προμηθείας τινὰς, καὶ ἀνεχώρησε διὰ τὴν Μόσχαν. Οἱ συνάδελφοί του τὸν ἀπεχωρίσθησαν μετὰ φαινομένης ψυχικῆς λύπης, ὑποσχεθέντες αὐτῷ αἰώνιον φιλίαν. Ὁ ἄριστος δὲ τῶν φίλων του ἦτον ὁ πτωχὸς γέρων ὑπηρέτης, τὸν ὁποῖον εἴδομεν ἐπὶ τῆς ἁμάξης, ὁ πιστὸς Εἴλως Προκόπιος, ὅστις τὸν εἶδε γεννώμενον, τὸν συνώδευε παῖδα εἰς τὴν σχολὴν, καὶ πολλάκις κατεῖχε θέσιν πατρὸς παρ' αὐτῷ, καὶ ὅστις ἀντὶ οὐδενὸς πράγματος ἤθελέ ποτε ἐπιθυμήσει τὴν ἀπ' αὐτοῦ ἀποχώρησιν.

Οἱ ἵπποι, οἱ ὑπὸ τῆς συνετῆς χειρὸς τοῦ Προκοπίου ὁδηγούμενοι, ὦδευον, ὡς εἴπομεν, βάδην.

Μεθ' ὅλης, τέλος, τῆς συνήθους αὐτῷ ἡσυχίας καὶ ἀναπαύσεως ἔχασε τὴν ὑπομονήν του, ἕνεκα τῆς ἀργοπορίας ταύτης ὁ νέος συνταγματάρχης.

— Ὀλίγον ταχύτερα, εἶπεν. Ἰδοὺ τέσσαρας ὥρας περιπατοῦμεν, καὶ ἀκόμη δὲν διετρέξαμεν οὔτε δεκαπέντε βέρστ (μέτρον Ρωσσικὸν· σχεδὸν 3 μίλλια).

— Ὅστις περιπατεῖ βραδέως, περιπατεῖ πάντοτε, ἀπεκρίθη ὁ Προκόπιος.

— Δὲν δύνασαι ὅμως νὰ θέσῃς τοὺς ἵππους σου εἰς τὰ τέσσαρα;

— Εἰς τὰ τέσσαρα! μικρέ μου πάτερ. Ἄ! ἡ Μόσχα δὲν εἶναι πλησίον ἀκόμη. Ἔχομεν εἰσέτι πολὺν δρόμον. Ἐὰν θέσωμεν τοὺς ἵππους εἰς τὰ τέσσαρα, οὗτοι πάραυτα θ' ἀποκάμωσι, καὶ δὲν θὰ δύνανται πλέον οὔτε ἓν βῆμα νὰ κάμωσιν. Εἰπέτε μοι, νομίζετε ὅτι θὰ εὕρητε εἰς Μόσχαν καλὴν θέσιν;

— Ἐλπίζω ὅτι οἱ φίλοι τοῦ πατρός μου θέλουσι μὲ συνδράμει.

— Οἱ φίλοι! ἐμορμύρισεν ὁ γέρων ὑπηρέτης, σείων τὴν κεφαλήν του· γνωρίζομεν τί σημαίνουν οἱ φίλοι.

— Μὴ δυσχυρίζεσαι, φίλε μου· εἰς τοιοῦτον αὐτῶν διαφυλάττει τὴν ἀνάμνησιν τοῦ πατρός μου.

— Ἡ ἀνάμνησις εἶναι βραχείας διαρκείας. Βλέπετε καὶ ἐγὼ εἶχον φίλους. Καθ' ὃν καιρὸν ἤμην ἀκόμη εἰς τὸ χωρίον, ἡμέραν τινὰ μοὶ συνέβη νὰ πωλήσω ἕνα πῶλον δι' εὐτελῆ τιμήν. Εἶπον κατ' ἐμαυτὸν, χάρις εἰς τὴν ἀγαθότητα τοῦ κυρίου μου, διατρέφομαι, ἐνδύομαι, θερμαίνομαι. Ἔχω ἓν μέγα μέρος εἰς ἕνα κανναβῶνα, καὶ εἰς ἕνα κῆπον. Τί νὰ τὰ κάμω τὰ χρήματα; ἤθελον ὅμως νὰ εἶχον διὰ νὰ διασκεδάσω τοὺς φίλους μου. Τὸ εἶπον καὶ τὸ ἔκαμον. Προσεκάλεσα τὸν σταρόστην (εἶδος τιμαριώτου ἐν Πολωνίᾳ), τὸν κηπουρὸν, τὸν ῥάπτην, τὸν λοχίαν, τοὺς ἀρωσιωμένους φίλους, διὰ νὰ τοὺς δοκιμάσω. Καθεὶς αὐτῶν μοὶ ἐδείκνυε τὴν εἰλικρινεστέραν φιλίαν, διὰ τῶν καλλιτέρων ὑποσχέσεων καὶ διαβεβαιώσεων, ἂν ποτὲ ἐζήτουν βοήθειαν παρ' αὐτῶν. Ὁ μὲν μοὶ ἐπρόσφερε τὰ ἀγροτικὰ προϊόντα του, οὗτος τὰς μηλωτάς του, ὁ ἄλλος ἔλεγεν ὅτι ποτὲ δὲν θέλει μὲ συγχωρήσει ἐὰν ποτε ἔχων ἀνάγκην βοηθείας, δὲν τὴν ἐξαιτήσω παρ' αὐτοῦ. Μετά τινα καιρὸν ἠθέλησα νὰ δοκιμάσω τὰς καλὰς ταύτας προθέσεις των, πλὴν οὐδείς, φεῦ! τούτων μοὶ ἐνεπιστεύθη εὐτελές τι ποσὸν, τὸ δέκατον καὶ ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε τοσοῦτον ἀρθόνως μοὶ ὑπέσχετο. Νὰ φίλοι, νὰ μάλαγμα. Νομίζω ὅτι καὶ οἱ φίλοι τοῦ πατρός σας εἶναι τῆς αὐτῆς καταγωγῆς. Ὁ μακαρίτης πατήρ σας εἶχε πολλοὺς φίλους, οἵτινες ἤρχοντο παρ' αὐτῷ μόνον διὰ νὰ φάγουν καὶ νὰ πίουν, παρασίτους ἐν ἑνὶ λόγῳ. Ὅταν ὅμως ἀπέθανεν, οὔτε εἷς τούτων εὑρέθη διὰ νὰ τὸν συνοδεύσῃ εἰς τὸ τελευταῖον καὶ αἰώνιον οἴκημά του, τὸν τάφον.

— Ὄχι, Προκόπιε, δὲν εἶναι δυνατὸν ποτὲ ἐκ τοσούτων φίλων νὰ μὴν εὑρεθῇ κανείς, ὅστις νὰ διατηρῇ στοργήν τινα καὶ νὰ ἔχῃ διάθεσιν εὐσυνείδητον.

— Ἔστω. Ἴσως, καὶ τοῦτο τὸ πιστεύω, εὑρίσκονται εἰσέτι ἐν τῷ κόσμῳ ἄνδρες ἀγαθοί. Μόνον ὅμως ὅταν ἦσθε κτηματίας, καὶ ἔχητε ὑπὸ τὴν διάθεσίν σας χιλίους ἢ δυσχιλίους χωρικούς.

— Τί λέγεις, Προκόπιε, δύο χιλιάδας χωρικούς· καὶ τί νὰ τοὺς κάμω; ὄχι, ἐπεθύμουν νὰ εἶχον μικρόν τι κτῆμα εἰς τὰς ὄχθας ποταμοῦ τινος, ἐπὶ καλῆς τοποθεσίας . . . Στάσου. Ἰδοὺ καθὼς ἐκεῖνο, ὅπερ φαίνεται ἐκεῖ πρὸς τὰ ἀριστερά.

— Μάλιστα τὸ βλέπω.

— Εἴθε νὰ μὴν ἀπεχωριζόμην ποτὲ ἀπὸ ταῦτα τὰ μέρη! Παρατήρησον τὰς καλύβας ταύτας, αἵτινες κατέχουν ἅπαν τὸ μῆκος τοῦ Κόπερ. Τί χαρίεν θέαμα! Ὁποία γραφικὴ σκηνή!

— Τῷ ὄντι. Παρατηρήσατε καὶ αὐτὸ τὸ μικρὸν χωρίον, μικρὸν, ἀλλὰ τοσοῦτον θελκτικὸν, καὶ ἐκεῖνο, ὅπερ φαίνεται διὰ μέσου τῶν δένδρων.

— Καὶ ἐκείνην τὴν ἀρχοντικὴν οἰκίαν, Προκόπιε!

— Πλησίον τῆς οἰκίας ταύτης ὑπάρχει χορτοβολῶν, παράπηγμα, σταῦλος, καὶ ἔπαυλις ἐξαίρετος.

— Βλέπεις ἐκεῖ πλησίον τὸ μικρὸν χαρίεν δάσος;

— Μάλιστα, εἶναι ἐκεῖ καὶ λειβάδιον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξάγουσι πολὺν χόρτον.

— Ὄπισθεν τῆς οἰκίας διακρίνω ἄλσος, ἔχον θόλον καὶ ὁμοιάζον μὲ παρεκκλήσιον. Ὁποία λαμπρὰ θέα! ἀκούεις, Προκόπιε, πρέπει νὰ σταματήσωμεν ἐκεῖ διὰ νὰ δειπνήσωμεν.

— Δὲν εἶναι ἐνωρὶς ἀκόμη; μόλις διετρέξαμεν εἴκοσι βέρστια.

— Ἰδοὺ δρόμος, εἰς τὸν ὁποῖον εὐκόλως θὰ δυνηθῇς νὰ στρέψῃς τὴν ἅμαξαν.

Ὁ Προκόπιος ὡδήγησε τοὺς ἵππους πρὸς τὸν δρόμον ἐκεῖνον, καὶ μετά τινας στιγμὰς, παρατηρήσας μικράν τινα κόρην, ἐπιστρέφουσαν ἐκ τῶν ἀγρῶν,

— Τέκνον μου, τῇ εἶπε, πῶς ὀνομάζεται τὸ χωρίον τοῦτο;

— Κοπρόσκα, ἔντιμε κύριε, ἀπεκρίθη ἡ κόρη, ποιήσασα τὸν συνήθη χαιρετισμόν.

— Δύναταί τις νὰ εὕρῃ ἐκεῖ καμμίαν οἰκίαν δι' ἐνοίκιον;

— Δύνασθε, εὐγενέστατε νὰ ἐνοικιάσητε ὅσα δωμάτια παρὰ τῷ Θεοδώρῳ Βεσπαλουᾷ καὶ τῷ στα-

ρίστη Παρφὼν ζητήσητε, τοῦ ὁποίου τὸ Ἱσπὰ (ξενοδοχεῖον) θέλετε γνωρίσει ἀπὸ τὰ ἐρυθρᾶ παράθυρα.

— Εὐχαριστῶ, μικρά μου.

Εὔρωστός τις ἀνὴρ, φέρων παχείαν γενειάδα, ὑπεδέχθη τοὺς περιηγητὰς κατὰ τὴν εἴσοδόν των εἰς τὸ ξενοδοχεῖον· ἦτο δ' οὗτος ὁ σταρίστης Παρφέν.

— Δύνασθε, εἶπεν ὁ Προκόπιος, νὰ μᾶς δώσητε ὀλίγον ἄχυρον καὶ χόρτον διὰ τοὺς ἵππους μας;

— Ἔχομεν, κύριε, ὅσον θέλετε, εἶπεν ὁ χωρικός.

— Ἔχετε δὲ καὶ δι' ἡμᾶς κάτι τι διὰ νὰ φάγωμεν;

— Διατὶ ὄχι; Δύναμαι νὰ σᾶς δώσω μίαν καλὴν σούπαν μὲ λαχανικὰ, κρέας βωδινὸν, καὶ τὸ περιπλέον, ἐὰν ἐπιθυμῆτε, ἕνα κοτόπουλον.

— Ἐγὼ δὲν θὰ πάρω τίποτε τώρα, εἶπεν ὁ Κοσμᾶς, καταβαίνων τῆς ἁμάξης. Σὺ ὅμως, Προκόπιε, φάγε ἐπειδὴ πεινᾷς.

— Πῶς; Καὶ διατὶ δὲν θέλετε νὰ φάγητε; ἠρώτησεν ὁ ὑπηρέτης.

— Ἀργότερα, τώρα εἶμαι περίεργος νὰ ἰδω τὰ μέρη ταῦτα.

Εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων βημάτων ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖον, ὁ νέος ἀξιωματικὸς ἀπήντησεν ἑξηκοντούτη τινὰ γέροντα, φέροντα παλαιὸν ἐπενδύτην μὲ μεγάλα σιδηρᾶ κομβία, ὅστις ἐκβαλὼν τὸν πῖλόν του τὸν ἐχαιρέτησεν ὑποκλινῶς.

— Βεβαίως, θὰ εἶσαι κάτοικος τοῦ χωρίου τούτου, τῷ εἶπεν ὁ Κοσμᾶς.

— Μάλιστα, μικρέ μου πάτερ.

— Δύναμαι νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ μικρὸν τοῦτο δάσος, ὅπερ ἐκτείνεται ὄπισθεν τῆς ἀρχοντικῆς ταύτης οἰκίας;

— Ἀσφαλέστατα, καὶ εἰς τὸν κῆπον αὐτῆς, ἂν θέλητε, δύνασθε νὰ περιπατήσητε.

— Οἱ Κύριοι τούτων δὲν εἶναι ἐδῶ;

— Ἄ! Κύριε, δὲν ἔχομεν πλέον κυρίους.

— Καὶ πῶς;

— Πέντε ἤδη μῆνες παρῆλθον, ἀφ' ὅτου ἡ καλή μας κυρία μᾶς ἄφησεν ὀρφανούς (1). Εἴθε ὁ Θεὸς ἀναπαύσει τὴν ψυχὴν αὐτῆς ἐν τῷ Παραδείσῳ.

— Δύναμαι λοιπὸν νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ τὴν οἰκίαν;

— Μάλιστα, Κύριε, διευθυνθῆτε πρὸς τὴν οἰκονόμον Θεοδοσίαν, ἥτις θέλει σᾶς ὁδηγήσει ἐκεῖ.

Ὁ Κοσμᾶς ἠκολούθησε τὸν δρόμον του, ὁ δὲ γέρων διῆλθεν ἔμπροσθεν τῆς θύρας τοῦ ξενοδοχείου, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Προκόπιος συνωμίλει μετὰ τοῦ Παρφέν.

Εἰς τὴν εἴσοδον τῆς οἰκίας ἐκάθητο ἐπὶ μικρᾶς τινος καθέδρας γυνὴ, ἐνδεδυμένη χλαμύδα βαμβακηρὰν, καὶ φέρουσα ἐπὶ τῆς ζώνης της ὁρμαθὸν κλειδίων.

— Σεῖς δὲν εἶσθε, ἠρώτησεν αὐτὴν ὁ Κοσμᾶς, ἡ Θεοδοσία;

— Μάλιστα. Κατὰ τί δύναμαι νὰ σᾶς φανῶ χρήσιμος;

— Ἐπιθυμῶ νὰ περιτρέξω τὸν κῆπον καὶ νὰ ἴδω, εἰ δυνατὸν, τὴν οἰκίαν.

— Θέλω εὐχαριστήσει αὐτὴν τὴν ἐπιθυμίαν σας, ἐπανέλαβεν ἡ Θεοδοσία.

Εἰς τούτους τοὺς λόγους ἠγέρθη, ὁ δὲ Κοσμᾶς τὴν ἠκολούθησεν εἰς αὐλὴν, κατάσπειρον ἐκ χλοερῶν δένδρων καὶ φυτῶν.

— Ἰδοὺ, τῷ εἶπε, τὸ δένδρον, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐρχομένη ἡ κυρία μου, ἠγάπα νὰ πέρνῃ τὸ τ έ ϊ ό ν της. Ὢ! πόσον ἡ καρδία μου θλίβεται, ὅταν ἐνθυμηθῶ τὴν στέρησίν της.

Ὁ Κοσμᾶς εὑρεστήθη νὰ ἴδῃ τὴν διακόσμησιν τῆς οἰκίας. Πραγματικῶς οἱ τοίχοι ἑκάστης αἰθούσης ἦσαν γυμνοὶ, τὰ δὲ ἔπιπλά της κεκαλυμμένα ὑπὸ ἁπλουστάτου ὑφάσματος. Οὐδεὶς λάμπων καθρέπτης, πολλοὶ κλίβανοι ἐχρησίμευον ἀντὶ κλίνης (2), ἀλλὰ τὰ πάντα ἦσαν ἐν τάξει μετὰ μεγάλης ἐπιτηδειότητος, καὶ ἰδιαζούσης καθαριότητος.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

(1) Ἔκφρασις οἰκιακὴ χωρικοῦ Ῥώσσου, ὅστις δίδει εἰς τοὺς κυρίους του τὸ ὄνομα τοῦ μικροῦ πατρὸς καὶ μικρᾶς μητρὸς, καὶ ὅστις μετὰ τὸν θάνατόν των θεωρεῖται ὀρφανός.

(2) Εἰς πολλὰς καλύβας τῶν χωρικῶν καὶ εἰς ἄλλας κατοικίας οἱ ἄνθρωποι ὑπνώττουσι συνεχῶς ἐπὶ τῶν κατὰ γῆς μεγάλων κλιβάνων, οἵτινες ἐν τῇ κατοικίᾳ των κατέχουσιν ἐπίτιμον θέσιν.

—○oo○—

ΠΟΙΗΣΙΣ.

(Συνέχεια τῶν Θυμάτων)

Εὐδαίμων πλὴν ἄλλοτε ἦτο ποτὲ,
φαιδραὶ τὴν ἐκύκλουν χαρᾶς ἑορταὶ
ἀνθόπλεκτον φέρουσαι στέμμα.
Καὶ ὥρας διῆλθε φαιδρὰς,
ἃς ἤδη ὠχρὰς, ἀμυδρὰς
τοῦ νοῦ διακρίνει τὸ βλέμμα.

—

Τὰ φίλτρα μυζῶσα γλυκείας στοργῆς,
τὰ θάλλοντα ῥόδα τῆς πρώτης αὐγῆς
ἐμάθησε κόρη νηπία.
Τὴν ἔθαλπε κόλπος πατρὸς,
καὶ τάφος δυστήνου μητρὸς
ἀγνά της ἐδέχετο ἴα.

—

Εἷς γέρων τοῦ κήπου αὐτῶν κηπουρὸς
ἠρώτα πολλάκις αὐτὴν θλιβερῶς
καὶ κλίνων ἐπὶ τῆς δικέλλης.
— «Τί κόπτεις τὰ ἴα αὐτὰ,
ὦ τέκνον; Πολὺ ζηλευτὰ
τὰ ἄνθη σου πάντοτε θέλεις!»

— Ὦ, ἄφες νὰ κόψω, καλὲ κηπουρέ!
« Δὲν θέλω στεφάνι νὰ στέψουν ξηραί
« τῆς φίλης μητρός μου τὸ μνῆμα.»
Ἐσίγα δ' ὁ γέρων πικρῶς,
καὶ ἄγγελος αὔτη μικρὸς
μακρὰν του ἐπλάνα τὸ βῆμα.

—

Ἀλλ' εἶχεν ἡ κόρη μητέρα θετὴν,
τοῦ δαίμονος φθόνου εἰκόνα πιστὴν,
εἰκόνα πιστὴν Ἐρυννύος.
Τὴν νέαν τῆς κόρης αὐγὴν
πικρίας σιγῶσα σιγὴν
ἐφθόνησεν αὔτη ἀγρίως.

—

Ποτίσασα μάγον ὀλέθρου ποτὸν
εἰς πλάνης ἡ Κίρκη ἐμπλέκει ἱστὸν
τῆς κόρης τὸν φίλον πατέρα . .
Τὰ σκῆπτρα ἐρώτων κρατεῖ,
καὶ θέρμην νὰ σβέσῃ ζητεῖ
πατρὸς πρὸς καλὴν θυγατέρα.

—

Τῆς Κίρκης τὸ χεῖλος σταλάζον χολὴν,
τὴν φρένα τῆς μάγου αὐτῆς τὴν θολὴν
ἀθῶος ἠρέθιζε γέλως.
Καὶ πᾶσα τῆς κόρης χαρὰ,
ἐχθρὰ τῆς μαγίσσης σκληρὰ,
σκληρὸν τῇ ἐνέπηγε βέλος.

—

Οὐδὲν τοῦ πατρὸς ἐξαντλεῖ τὴν στοργήν·
κρυφίαν ἡ ἔχιδνα πνέει ὀργὴν
καὶ κρύφιον πάθος φυλάττει . . .
Σὲ βλέπω, ὠχρὰ Ἐρυννύς!
τὸ τρόπαιον κόρης ἀγνῆς
τὸν μαῦρόν σου ὕπνον ταράττει.

—

Καὶ λάκκον καὶ βόθρον καὶ μνῆμα βαθὺ
νὰ σκάψῃ, ν' ἀνοίξῃ ἀπαύστως ποθεῖ,
ἐντὸς νὰ κρημνίσῃ τὸ θῦμα.
Ὦ, δύστηνος κόρη μικρὰ,
ποτήρια πένθους πικρὰ
νὰ πίῃς ἐπέπρωτο. Κρῖμα!

Χ. ΣΑΜΑΡΤΣΙΔΟΥ.

Ἡ ΑΝΘΟΔΕΣΜΗ.

Ἐὰν τὰ ἄνθη ἔχωσι γλῶσσάν τινα ἰδίαν,
ἐὰν τὸ ῥόδον ἔρωτα δηλοῖ, ἀγάπην θείαν,
τὴν θλῖψιν ἡ κυπάρισσος, ἡ δάφνη δὲ τὰ κλέα,
στέμμα δὲ ἀθωότητος ἦν' ἡ πορτοκαλλέα.

Τὸ πένθος δὲ καὶ ἡ χαρὰ ἐὰν διὰ χρωμάτων
παρίστανται ἐνώπιον μαγευτικῶν ὀμμάτων.
Καὶ ἡ ἐλπὶς ἐνδύηται ἰμάτια χλοώδη,
ζηλία δὲ ἡ μαλερὰ ἐσθῆτα τὴν κροκώδη.

Ὦ! δέξαι τότε, φίλη μου, ἀπὸ χειρὸς τρεμούσης
ταύτην τὴν ἀνθοδέσμην μου, τὸ λάλημα τῆς μούσης
ἀνθέων τῶν τοῦ κήπου μου, παντοειδῶν ἀνθέων.

Σημεῖον ὅτ' οἱ φόβοι μου, τὰ πάθ', ἡ ὕπαρξίς μου,
ἡ δόξα μου, ὁ ἔρως μου, ἅπασα ἡ ἐλπίς μου,
ὁ βίος μου, ἡ τελευτή μ' εἰς σὲ ἀνήκουν πλέον.

Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

Ἐξ Ἀδριανουπόλεως ἐστάλη ἡμῖν ἡ λύσις τοῦ ἐν τῷ Ε'. φυλλαδίῳ πρώτου αἰνίγματος ὑπὸ τοῦ Ἐξοχωτάτου ἐν ἰατροῖς Κ. Κ. Δήμησα ὡς ἑξῆς.

Ἂν μυστήριον ὁ «Γάμος», δὲν εἶν' ὅμως καὶ ἡ λύσις.
«Μάγος» γίνεται ἀμέσως, ἂν τὸν ἀναγραμματίσῃς.

Συγχρόνως δὲ ἀπεστάλη ἡμῖν καὶ τὸ ἀκόλουθον

Αἴνιγμα.

Ὡς ἀνδρίζωον τὴν φύσιν μ' ἐθεώρουν οἱ ἀρχαῖοι·
ἂν μὲ ἀναγραμματίσῃς, μὲ τιμῶσι λαοὶ νέοι,
ἢ καλοῦν τινας ἀνθρώπους
ὃι ἐμοῦ εἰς τινὰς τόπους.
Ἂν τὸ δεύτερον καὶ τρίτον τῶν στοιχείων μου ἐκλείψῃ,
ἐς τὴν Μεσόγειον ὡς νῆσος Ἑλληνὶς θέλω προκύψει.
Ἂν τὰ πρῶτά μου τὰ δύο, λιτὴ γίνομαι τροφή σου,
ἡ γενναία πάλαι πόλις, ἣν γὰ εὕρῃς συλλογίσου.
Ἂν δ' ἀκέφαλον μ' ἀφήσῃς,
καὶ μὲ ἀναγραμματίσῃς,
κερασφόρον μ' ἀπαντήσεις.

ΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩ ΦΥΛΛΑΔΙΩ ΑΙΝΙΓΜΑΤΟΣ.

Φρέαρ (Ἔαρ — Ῥέα).

Εἰ καὶ, ὡς ἤδη ἐκ τοῦ Ε'. φυλλαδίου ἐφάνη, ὁ Κ. Σ. Ι. Βουτυρᾶς, βιαζόμενος ὑπὸ διαφόρων ἄλλων ἀσχολιῶν του, παρητήθη τῆς μετοχῆς εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς «Νέας Ἑπταλόφου», ἐν τούτοις, θεωρῶν τὴν προαγωγὴν τοῦ Περιοδικοῦ τούτου συγγράμματος ὡς ἰδίαν τρόπον τινὰ ὑποχρέωσιν, ὑπεσχέθη ὅτι θέλει παραχωρεῖ ἡμῖν τὸν ἤδη δοκιμασθέντα παρὰ τοῦ δημοσίου καλαμόν του, ἐξακολουθῶν τὴν μετάφρασιν τοῦ μυθιστορήματος καὶ διατελῶν ἀείποτε εἷς τῶν κυριωτέρων τῆς «Ν Ἑπταλόφου» συντακτῶν.

Δ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ.

ΕΠΤΑΟΦΟΣ ΝΕΑ.

30 ΑΠΡΙΛΙΟΥ, 1865. **ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.** ΑΡΙΘΜΟΣ 8.

ΟΙ ΕΝ ΑΓΙΩ ΛΑΖΑΡΩ ΜΕΚΙΤΑΡΙΣΤΑΙ,

Ἢ ΟΙ ΑΡΜΕΝΙΟΙ ΕΝ ΕΥΡΩΠΗ. (*)

(Συνέχεια καὶ τέλος)

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ περιοδεία τοῦ Μεκιτὰρ Ἀββᾶ, μεθ' ἣν ἐπανελθὼν μεταξὺ τῶν τέκνων του, πρῶτον μὲν ἐβελτίωσε τὸν μοναχικὸν βίον αὐτῶν, τροποποιήσας πρὸ πάντων τοὺς ἐσωτερικοὺς ἐκείνους κανονισμοὺς τῆς ἀγωγῆς, τῶν καιρῶν τῆς σπουδῆς, τῆς δεήσεως καὶ λοιπῶν, οἵτινες, καίπερ μὴ ὄντες ἡ θεμελιώδης βάσις, κωλύουσιν ἐλλείποντες τὴν πρόοδον καὶ εὐδαιμονίαν παντὸς τάγματος θρησκευτικοῦ ἢ πολιτικοῦ· διωργάνισεν ἀκολούθως Ἀρμενικὸν τυπογραφεῖον, ἐν ᾧ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἔτι αὐτῆς ἐτυπώθησαν βιβλία ἀξιοσημείωτα, τὰ πλεῖστα ὑπ' αὐτοῦ πονηθέντα, καί τινα μάλιστα καταπλησσόμενα μεταξὺ τῶν κλασικῶν Ἀρμενικῶν συγγραμμάτων· διότι ὁ ἔξοχος οὗτος τό τε πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν ἀνὴρ, καί περ πολλὰς κεκτημένος ἐλλείψεις καὶ πλάνας ὡς πρὸς τὰς θρησκευτικὰς παγκοσμίους ἰδέας, ἐδαπάνει τὸν τῆς ἀναπαύσεως ἀπὸ τῶν ἀγαθοεργειῶν καὶ τῶν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους κόπων χρόνον εἰς τὸ συγγράφειν καὶ ἐκδοῦναι πολλὰ συγγράμματα, ἅτινα οὐκ ὀλίγον ὠφέλησαν τὸ Ἀρμενικὸν ἔθνος. Δεκατρία ἔτη παρῆλθον, καὶ αὐξομένου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μοναχῶν ὁλονὲν, ἐδέησεν ἡ κατασκευὴ μοναστηρίου ἔτι ἐκτεταμένου καὶ καλοῦ, οὗ τὴν κατασκευὴν, μ' ὅλα τὰ προσκόμματα, ἤρξατο καὶ ἐπεραίωσεν ὁ Ἀββᾶς αὐτὸς, ὡς ἀρχιτέκτων καὶ διευθυντὴς ἐπισταμένως· οἱ δὲ μοναχοὶ καὶ πλεῖστοι τῶν εὐγενῶν ἐψηφίσαντο ν' ἀνεγείρωσι πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἄγαλμα· ἀλλ' ἀντιστάντος τούτου ὑπὸ μετριοφροσύνης, ἐπιγραφὴ τις Ἀρμενιστὶ καὶ Λατινιστὶ ἐγένετο, δεικνύουσα ὅτι ἡ μονὴ ἐκτίσθη τῷ 1740 ἐπὶ Μεκιτὰρ τοῦ ἐκ Σεβαστείας Α'. Ἀββᾶ.

Ἤδη ὁ Μεκιτὰρ ἐμελέτα νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ σχέδιον αὐτοῦ, ὅτε βαρυτάτη ἀσθένεια τὸν ἔῤῥιψε κλινήρη, καὶ μολονότι αὕτη προελήφθη, χάρις τῇ ἕνεκα τοῦ λιτοδιαίτου εὐρώστῳ τοῦ σώματός του καταστάσει, ἐπελθοῦσα ὅμως τρία ἔτη μετὰ ταῦτα ἔπέφερε τὸν θάνατον αὐτοῦ τῇ 27 ἀπριλίου 1749 εἰς ἡλικίαν 74 ἐτῶν. Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ βίος τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅστις διὰ τῆς ἱδρύσεως τοῦ τάγματος, εἰς ὃ ἔδωκε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἐπέφερε σημαντικὰς ὠφελείας εἰς τὰ γράμματα τῶν Ἀρμενίων. Ἡ πρόθεσίς του ἦταν ἀναμφιβόλως ἐσφαλμένη ἐν ἀγνοίᾳ αὐτοῦ, ὁπωσδήποτε ὅμως ἔφερε μεγάλας ὠφελείας.

Πιστοὶ εἰς τὰς τελευταίας συστάσεις τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῶν οἱ Μεκιταριστὰι, προώδευσαν μεγάλως καὶ θαυμαστῶς, καὶ τοῦτο ἐρχόμεθα ὅπως ἴδωμεν.

Ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Σεβασμιωτάτου Δόκτορος Στεφάνου Μέλχιορ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἀμέσου διαδόχου τοῦ Μεκιτὰρ Ἀββᾶ, τινὲς τῶν μοναχῶν διηυθύνθησαν εἰς Τεργέστην, κἀκεῖθεν εἰς Βιέννην, ἔνθα συνέστησαν, ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπωνυμίαν «Μεκιταριστὰι», κοινότητα σχεδὸν ἀνεξάρτητον, καίπερ πρὸς τὸν αὐτὸν ἐργαζομένην σκοπόν. Τὸν Μέλχιορ διεδέξατο τὸ 1800 ὁ Σεβ. Δόκτωρ Στέφανος Ἀκόντιος Κέβερ, εὐγενὴς Ἀρμένιος ἐκ Τρανσυλβανίας, πρῶτος προσλαβόμενος καὶ τὸν τίτλον Ἀρχιεπισκόπου· ὁ ἀξιέπαινος καὶ δραστήριος οὗτος ἀνὴρ διῆλθε διὰ πλείστων δυσχερειῶν, καταβαλὼν ἀπάσας, καὶ τελευταῖον πρὸς ἐπίμετρον τῆς δόξης του ἐπέτυχε κατὰ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ καταστροφὴν τῶν μοναστηρίων παρὰ τοῦ Ναπολέοντος Α'. τὴν διατήρησιν τῆς μονῆς καὶ τοῦ τάγματος, οὗ ἦρχε. Πρὸς δὲ, χωρὶς νὰ ἐπηρεάσῃ τὸν μοναστικὸν καὶ θρησκευτικὸν βίον τοῦ Τάγματος, μετέτρεψε τὴν μονὴν εἰς Ἀκαδημίαν, τίτλον, ὃν ἐδικαίωσεν αὕτη διὰ τῶν ἐξόχων της πονημάτων. Τοῦτον διεδέχθη τὸ 1824 ἐν τῷ διπλῷ αὐτοῦ Ἀββᾶ καὶ Ἀρχιεπισκόπου τίτλῳ, ὁ Δόκτωρ Σουκίας δὲ Σμαλ, ὑφ' οὗ τὴν συνετὴν διοίκησιν οἱ Μεκιταριστὰι μεγάλως προώδευσαν, αὐξήσαντες τὸν τῶν γνώσεων κύκλον, τῇ σπουδῇ τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς καὶ Ἀρμενικῆς προσθέντες καὶ τὴν τῶν ἐπισημοτέρων νεωτέρων γλωσσῶν, τὰς μεθόδους εὐχερεστέρας ἀποκαταστήσαντες, καὶ πλεῖσθ' ὅσα ἕτερα. Τὰς δὲ προό-

δους ταύτας ἐνίσχυε καὶ ἐνισχύει ἔτι ὁ Σεβ. Γεώργιος Χουρμούζης, τέταρτος γενικὸς Ἀββᾶς μετὰ τὸν θεμελιωτὴν, ὃν διεδέξατο τῷ 1846 καὶ ἠμοίρησε διὰ τῶν προτερημάτων τῆς παιδείας καὶ συνέσεώς του νὰ κοσμηθῇ παρὰ τοῦ Σουλτάνου μὲ τὸ παράσημον Ἰ φ τ ι χ ὰ ρ, καὶ παρὰ τῆς Γαλλίας μὲ τὸν σταυρὸν τοῦ Λεγεῶνος τῆς τιμῆς. Πρὸς δὲ, δύο σχολαὶ ἰδίᾳ ἀνηγέρθησαν· ἡ μὲν ἐν Παδούῃ νῦν ἐν Παρισίοις ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἰνδιῶν Σαμουὴλ Μόρατ Ἀρμενίου, ἡ δὲ ἐν Ἐνετίᾳ παρὰ τοῦ ἐξ Ἰνδιῶν Ἐδουάρδου Ῥαφαήλου Ἀρμενίου, ἐπίσης παραχωρηθεῖσαι καὶ τεθεῖσαι ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἀββᾶ, ὅστις ἐκλέγει τοὺς διδασκάλους ἐκ τοῦ τάγματος, δέχεται ἀμισθὶ νέους Ἀρμενίους, οἵτινες τελειοποιούμενοι ἐπαναπάμπτουσιν οἴκαδε διδάσκειν.

Ἡ μονὴ αὕτη ἐκτισμένη μεταξὺ τῶν διαφόρων Τεναγῶν ἀπολαύει θέας μαυγευτικῆς. Παραλείποντες τὰ καθέκαστα, τόν τε ἐξαίσιον κῆπον καὶ τὰ ἐπίλοιπα, διαπραγματευθησόμεθα κυρίως περὶ τῆς ἐκκλησίας, τῶν βιβλιοθηκῶν καὶ τοῦ τυπογραφείου αὐτῆς.

Ἡ ἐκκλησία κεῖται παρὰ τὸ βάθος τοῦ περιβόλου. Ἀμφοτέρωθεν τῆς ἐξωθύρας ἀνεγείρονται δύο μνημεῖα ἐν σχήματι τάφου. Τὸ δεξιόθεν κείμενον ἐκ μαρμάρου ἀρχιτεκτονικῆς ἀρχαίας καὶ θαυμαστῆς περιέχει τὰ λείψανα ἀρχαίου τινὸς διοικητοῦ τῆς νήσου, ὅτε αὕτη ἐχρησίμευεν ὡς πτωχοκομεῖον, ὡς τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἑπομένη ἐπιγραφὴ, ἀρχαίοις γοτθικοῖς, ἀλλ' εὐαναγνώστοις γεγραμμένη γράμμασι:

Hoc probus et sapiens ortus de prole zuchola
Clauditur in tumulo, cui Constantinus in urbe
Nomen erat, Lazari curator, amator, et almi
Compatiens inopum, domini in homore superni.

Τὸ δ' ἐξ εὐωνύμων, εἰσέτι νεόδμητον, ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἱππότου Ἀλεξάνδρου Ῥαφαήλου, πρεσβυτέρου υἱοῦ τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς ἐν Ἐνετίᾳ σχολῆς Ἐδουάρδου Ῥαφαήλου. Ἐπὶ τῆς θύρας δύο ἐπιγραφαὶ, ἡ μὲν εἰς Λατινικοὺς ἡ δὲ εἰς Ἀρμενικοὺς στίχους, διαιωνίζουσι τὴν μνήμην τῆς ἐπισκέψεως Πίου τοῦ 7ου, συμβάσης τὸ 1800. Ἡ ἐκκλησία, ἁπλῆ ἀλλὰ κοσμία, περιέχει πέντε βωμούς· καὶ παρὰ μὲν τὸν πόδα τοῦ θυσιαστηρίου κεῖται ὁ τάφος τοῦ Μεκιτὰρ, καὶ δεξιόθεν ὁρᾶται ὡραία τις εἰκὼν τῆς Παρθένου τῆς Σασσοφεράτου ὑπὸ Ἰωάννου Ἐμίρου· ἐκ δὲ τῶν παρὰ τὸν χορὸν βωμῶν ὁ εἰς τὰ δεξιὰ κοσμεῖται ὑπὸ μιᾶς εἰκόνος, παριστώσης τὴν βάπτισιν τοῦ βασιλέως Δερτὰδ παρὰ τοῦ φωτίσαντος τὴν Ἀρμενίαν Ἁγίου Γρηγορίου, καὶ ὑφ' ἑτέρας παριστώσης τὸν Μεσρὼβ, φέροντα ἐπὶ τοῦ στήθους του τοὺς Ἀρμενικοὺς χαρακτῆρας, οὓς ἐφεῦρεν· οἱ δ' ἕτεροι βωμοὶ εἰσὶν ἀσήμαντοι. Ὅσον δὲ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν μυστηρίων τῆς θείας καὶ ἱερᾶς λειτουργείας, εἰ καὶ προσπελάζει αὕτη τῇ Λατινικῇ λειτουργίᾳ, οὐχ ἧττον ὅμως κέκτηται καὶ διαφοράς τινας, συνισταμένας πρὸ πάντων εἰς τὰς ἱερατικὰς στολὰς τοῦ χοροῦ, τῶν ἱερέων καὶ λοιπῶν, καὶ εἰς τὴν κατὰ διαστήματα πτῶσιν παραπετάσματος, καλύπτοντος μέρη τινὰ τοῦ μυστηρίου, αἵτινες χωρίζουσιν αὐτὴν τῆς Ῥωμαίας ἐκκλησίας, ἀναμιμνήσκουσαι τὰ ἀρχαῖα τῶν Ἀρμενίων ἔθιμα καὶ ἦθη ἀνατολικὰ εἰς τοὺς περιηγητὰς, καὶ παρέχουσι συνάμα θεῖόν τι καὶ μεγαλοπρεπές· ἡ δὲ λειτουργία εἶναι μεταπεφρασμένη Γαλλιστὶ καὶ Ἰταλιστὶ πρὸς εὐχέρειαν τῶν περιηγητῶν. Ἐκτὸς δὲ τῶν συνήθων Ἐκκλησιαστικῶν ἑορτῶν, οἱ Μεκιταρισταὶ πανηγυρίζουσι καὶ ἰδιαιτέρας ὡς τὰς τῶν Ἁγίων Ἰσαὰκ, Γρηγορίου καὶ Μεσρώβ· ἔτι δὲ τὰς τῆς Θεοτόκου, τὴν τοῦ προστάτου τῆς μονῆς αὐτῶν Ἁγίου Ἀντωνίου, καὶ τὴν τοῦ προστάτου τῆς νήσου Ἁγίου Λαζάρου, ἃς καὶ μετὰ μεγάλης ἰδίᾳ παρατάξεως πανηγυρίζουσιν. Ἔχουσι δὲ καὶ ἐν Ἐνετίᾳ ἑτέραν μικρὰν ἐκκλησίαν, «ὁ Ἅγιος σταυρὸς τῶν Ἀρμενίων» καλουμένην, κτισθεῖσαν ὑπὸ Σανσοβίνου ἀναλώμασιν ἐθνικοῖς ἐπὶ τῆς Δημοκρατίας· καὶ ἐν Ῥώμῃ παρὰ τῇ Παπικῇ καθέδρᾳ ἐθνικόν τι κατάστημα, εἶδος ἐκκλησίας, ἐν ᾧ κάθηνται ὁ γενικὸς αὐτῶν ἀνταποκριτὴς μετὰ τοῦ γραμματέως αὐτοῦ.

Ἡ βιβλιοθήκη, ἄνωθι τοῦ ἑστιατορίου κειμένη, εἶναι ἀναμφιῤῥήτως τὸ μᾶλλον ἀξιοσημείωτον μέρος τῆς μονῆς, ἀληθῆ βασιλικὰ ἀνάκτορα. Ἅμα τῇ εἰσόδῳ ὁ περιηγητὴς ἐκπλήττεται ὑπό τε τοῦ μεγαλοπρεποῦς τῆς αἰθούσης, τοῦ μεγέθους τῆς βιβλιοθήκης, καὶ τῶν διαφόρων ἀξιοπεριέργων ἐν αὐτῇ θαυμάτων. Ἀπέναντι τρία μετάλλια παριστῶσι τοὺς διαφόρους θεολόγους τῆς Ἐκκλησίας, τὸ δ' ἐν μέσῳ μεγαλήτερον τῶν ἄλλων, τὸ μαρτύριον τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης· κοσμεῖται δ' ὑπὸ συγγραμμάτων τὰ μάλιστα σπανίων διαφόρου εἴδους. Τὴν αἴθουσαν κοσμοῦσι: τὸ ἄγαλμα τοῦ Μεκιτὰρ, εἰς μάρμαρον τῆς Καῤῥάρας, γλυφὲν ἐν Ῥώμῃ τὸ 1833 παρὰ τοῦ ἀξίου τοῦ Κανόβα μαθητοῦ, ἱππότου Φαβρικίου. Τὸ ἄγαλμα Γρηγορίου τοῦ 16ου, ἔργον τοῦ αὐτοῦ καλλιτέχνου καὶ δῶρον ἑνὸς Πάπα· τὸ εἰκόνιον τοῦ Σουλτάνου Ἀπτ-ουλ-Μεδζὶτ, δωρηθὲν παρ' αὐτοῦ πρὸς ἀμοιβὴν τῶν ἀγαθῶν, ὅσα οἱ Μεκιταρισταὶ ἐπροξένησαν εἰς τοὺς ὑπηκόους του Ἀρμενίους· ὁ αὐτὸς τοῖς ἐδώρησεν εἰς ἑτέραν περίστασιν καὶ τὸν χρυσοῦν Τ ο υ ῤ ῥ ᾶ ν· εἰς πάπυρος περιεργότατος· μία μουμία (νεκρὸς τεταρυχευμένος), καλῶς τηρουμένη, ἥτις, καθὰ λέγουσιν, εἶναι ὁ υἱὸς ἑνὸς ἀρχιερέως τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀμμωνίου Διὸς ἐν Αἰθιοπίᾳ, δῶρον τοῦ ὁμεγενοῦς αὐτῶν Βωγὸς βέη, πρωθυπουργοῦ τοῦ Ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου· μία εἰκὼν, παριστῶσα θαλάσσιόν τινα σκηνὴν, ἔργον τοῦ Ἀρμενίου καλλιτέχνου Αἰβαζόβσκη, κινοῦν τὸν θαυμασμὸν τῶν περιηγητῶν. Ἐξερχόμενός τις τῆς μεγάλης ταύτης βιβλιοθήκης, τῆς καὶ Δυτικῆς καλουμένης, εἰσέρχεται ἀμέσως εἰς ἄλλην βιβλιοθήκην, Ἀνατολικὴν καλουμένην, ἐξ αἰθούσης μετρίου μεγέθους, ἐν ᾗ εἰς ἓν μέρος κεχωρισμένον εἰσὶ συνηθροισμένα περίπου δύο χιλιάδες Ἀρμενικῶν χειρογράφων, τῶν πλείστων ἀνεκδότων· εἰς ἕτερον μέρος κεῖνται ἐν τάξει θαυμασίᾳ ὅσα βιβλία ἐκδίδονται ἀλλαχοῦ ἢ ἐν Ἁγίῳ Λαζάρῳ· ἕτερον δὲ μέρος εἶναι προσδιωρισμένον διὰ νὰ κατατίθενται ἀντίτυπα τῶν βιβλίων, ὅσα ἀποκλειστικῶς

ἐξέρχονται τῶν πιεστηρίων τοῦ ἐν Ἁγίῳ Λαζάρῳ τυπογραφείου.

Τὸ τυπογραφεῖον εἶναι εὐρύχωρον κατάστημα, συστηθὲν ἔτι ἐπὶ Μεκιτὰρ, καὶ ὁσημέραι βελτιούμενον, ἐκ τῶν πιεστηρίων τοῦ ὁποίου ἐξέρχονται ἔστιν ὅτε πονήματα καλάμου εὐγλώττου καὶ ἐμβριθοῦς. Ἐργάζονται δ' ἐν αὐτῷ Ἰταλοὶ πρὸ πάντων, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν καὶ ἐπιτήρησιν τῶν Πατέρων. Ἐκδίδονται δὲ βιβλία καὶ εἰς ἁπάσας τὰς Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας· εὑρίσκεται μάλιστα ἓν εἰς 27 γλώσσας, τὸ ὁποῖον παρέχει τῷ τάγματι ἓν ἐπίσημον μετάλλιον παρὰ τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Ὁλλανδίας. Τὸ τυπογραφεῖον τοῦτο, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις γενικὴν ἔκθεσιν ἐκρίθη κατέχον τὸν τρίτον βαθμὸν μετὰ τὰ αὐτοκρατορικὰ τυπογραφεῖα τῶν Παρισίων καὶ Βιέννης, ἐπέτυχε τοῦ μεταλλίου πρώτης τάξεως.

Ἐκτὸς τῶν προσημειωθέντων μερῶν, ἄξιον περιηγήσεως εἶναι καὶ τὸ ἑστιατόριον, εὐρεῖα αἴθουσα, ἐν ᾗ ἑστιῶνται οἱ μοναχοί. Διαρκούντων δὲ τῶν ἁγίστων, ἅτινα λαμβάνονται δὶς τῆς ἡμέρας, περὶ μεσημβρίαν τὸ ἓν καὶ περὶ τὰς 8 τῆς ἑσπέρας τὸ ἕτερον, εἷς ὅκιμος, ἱστάμενος ἐπὶ καθέδρας ἐν τῷ μέσῳ, ἀναγινώσκει τεμάχια ἐκ τῶν Ἱερῶν Βίβλων, ἐν βαθυτάτῃ σιγῇ ἁπάντων. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ μέρη, εἰς ἃ ἀπαγορεύεται ἡ εἴσοδος τῶν ξένων. Τοιαῦται εἶναι τὸ σπουδαστήριον τῆς φυσικῆς, ἡ αἴθουσα τῆς ἀναπαύσεως, ἔνθα συναγείρονται οἱ Πατέρες κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς διαλύσεως, ὅπως ἀναγνώσωσιν ἐφημερίδας καὶ ἕτερα συγγράμματα, εἴτε ὅπως συνδιαλεχθῶσιν. Ἐπίσης δὲν ἐπιτρέπεται τοῖς περιηγηταῖς νὰ ἐπισκεφθῶσι καὶ τὸ μέρος, ἔνθα κατακλίνονται οἱ μαθηταί.

Οἱ μαθηταί, ἅπαντες Ἀρμένιοι, ἔρχονται, ἀνατρέφονται καὶ διατηροῦνται ἀναλώμασι τοῦ τάγματος, τὸ ὁποῖον μάλιστα ἰδίαις ἐπίσης δαπάναις ἀναδέχεται νὰ πέμπῃ αὐτοὺς οἴκαδε καὶ αὖθις, ἂν οὗτοι, διαρκούντων τῶν σπουδῶν αὐτῶν, δὲν θελήσωσι νὰ ἐναγκαλισθῶσι τὸ μοναχικὸν στάδιον. Ἅμα δὲ τῇ ἀφίξει ἀμφιέννυνται μέλαν ῥάσον, μετὰ γλυκύτητος καὶ μερίμνης πατρικῆς ἐπιμελούμενοι. Ἐξερχόμενοι τῆς πρώτης κλάσεως τῶν μαθημάτων, εἰσέρχονται ἐν τῇ δευτέρᾳ σειρᾷ, ὅπου ἐνδύονται τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἔνδυμα ὡς ὅκιμοι, καὶ ἐξακολουθοῦσιν ἐπὶ διετίαν ὑπὸ τὴν καθηγεσίαν ἀνωτέρων Πατέρων τὰς σπουδάς των, εἰς ἃς ἤδη προστίθενται ἡ σπουδὴ τῆς ῥητορικῆς, ἀρχαὶ τῶν ἐπιστημῶν, καὶ ἡ σπουδὴ τῶν γλωσσῶν: Λατινικῆς καὶ Γαλλικῆς. Τρίτη δὲ κλάσις ἡ ἀνωτάτη, ἐν ᾗ περαιοῦνται αἱ σπουδαί, δέχεται τοὺς τελειοδιδάκτους τῆς δευτέρας κλάσεως, ἔνθα οὗτοι, δεχόμενοι τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον, σπουδάζουσιν ἐπὶ ἐξαετίαν τὰ ὑψηλὰ μαθήματα, μανθάνουσι τὴν Ἑλληνικὴν, τὰς Ἀνατολικὰς γλώσσας καὶ πρὸ πάντων τὴν θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν ὑπὸ τὴν καθηγεσίαν ἐξόχως πεπαιδευμένων Πατέρων καὶ μελῶν τῆς Ἀκαδημίας. Ἐνταῦθα ἀποπερατοῦνται αἱ σπουδαί, διαρκοῦσαι 10 ἔτη ἐν ἑπταώρῳ τακτικῇ ἡμερησίᾳ ἐργασίᾳ. Ἑπομένως οἱ τελειοποιούμενοι χειροτονοῦνται μοναχοί, λαμβάνοντες καὶ τὸν τίτλον Πατρὸς, καὶ ἀφιεροῦντες τὸν βίον αὐτῶν ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς κοινότητος καὶ κατὰ συνέπειαν τοῦ ἔθνους. Ὑπάρχει δὲ καί τις ἐκκλησιαστικὸς τίτλος, ὁ τοῦ Βαρτα βιεδ δόκτωρος, τίτλος ἀπονεμόμενος πρὸς τοὺς κατ' ἐξοχὴν εὐδοκιμήσαντας εἰς τὰ γράμματα, τὰς ἐπιστήμας, τὴν ἱκανότητα, καὶ τὴν ἀρετὴν Πατέρας, καὶ πρὸ πάντων, εἰς τοὺς προσδιορίζομένους ἱεραποστόλους, οἷς καὶ μετὰ μεγάλης παρατάξεως δίδεται. Ὅσον δὲ διὰ τὰ οἰκήματα, ἕκαστος τῶν τῆς μονῆς εἴτε μοναχὸς, εἴτε ὅκιμος, εἴτε σπουδαστὴς, κατοικεῖ ἰδιαίτερον δωμάτιον ἐν συνοικίᾳ, ἐν ᾗ ἀναλόγως τῆς τάξεως καὶ ἡλικίας ἀνήκει· οὕτως ὑπάρχουσι συνοικία τῶν γερόντων, συνοικία τῶν νέων Πατέρων, συνοικία τῶν ὁκίμων, συνοικία τῶν παίδων καὶ οὕτω καθεξῆς· ὁ δὲ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀββᾶς κατοικεῖ τρία κελλία συνηνωμένα καὶ μετριοφρόνως κεκοσμημένα. Ἐκτὸς δὲ τῶν ἡμερησίων διαγύσεων ὑπάρχουσι καὶ ὡρισμέναι ἡμέραι, καθ' ἃς οἱ μαθηταὶ ἀναπαύονται πορευόμενοι εἴτε εἰς Ἐνετίαν, εἴτε εἰς τὴν Λίδω, τὴν μείζονα τῶν γειτόνων νήσων. Περιπλέον μετὰ τὰς ἐνιαυσίους ἐξετάσεις καὶ τῶν τριῶν κλάσεων, μέρος τῆς κοινότητος κατὰ τὸν ἰούνιον, τὸ δ' ἐπίλοιπον κατὰ τὸν σεπτέμβριον, διέρχεται πέντε ἑβδομάδας εἰς Φιέσσον παρὰ τῇ Παδούῃ.

Γ. Π. ΒΑΤΣΙΔΗΣ.

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΑΛΓΕΡΙΑΣ.

Α.

Ὀλίγαι ὧραι παρῆλθον, ἀγαπητέ μοι Εὐτύχιε, ἀφ' ὅτου ἀρχὰς τὴν κατοικίαν μου· ἀλλ' ἵππευον βραδέως, ἀποφεύγων τὰς πεπατημένας ὁδοὺς, ἀναβαίνων τραχείας ἀνφόρους, ἐπανερχόμενος ἐνίοτε ἐπὶ τῶν βημάτων μου, ὅπως ἀκολουθήσω τὰς ἀλλοπροσάλλους περιστροφὰς μικροῦ ῥύακος, καὶ ἀπολαύσω τῆς σκιᾶς μεγάλων δρυῶν, ἐρωτῶν συγχρόνως ἐμαυτὸν ποῦ ἔμελλον νὰ ζητήσω ἄσυλον πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου.

Ἀνεχώρησα ἄνευ προμεμελετημένου σχεδίου. Λίαν τεταραγμένος εἰς ἐρημίαν, σειομένην ὅλην ἐκ τῶν θορύβων τοῦ ἔρωτος, ἐδοκίμαζον ἀπουσίαν, τὴν ὁποίαν ἐπεθύμουν ἐπ' ἀόριστον νὰ παρατείνω. Ἵνα δὲ κάλλιον ἀποφύγω τὴν ταραχήν μου, ἀπηρνούμην τὰς θλίψεις μου ἀνακράζων:

— Ὁ ἔρως εἶναι παλμὸς, ἡ φιλία ἀπάτη· πρέπει νὰ καταθάψω τὰς ἐσβεσμένας λαμπάδας τῆς λατρείας, τὴν ὁποίαν τοῖς ἔταξα.

Ἡ σιγὴ τῆς ἐρήμου μόνη ἀπεκρίθη εἰς τοῦτο τὸ παράπονόν μου. Ἐδοκίμαζον παράδοξόν τινα συγκίνησιν, ἀκούων τὴν φωνήν μου χανομένην ἐν τῷ κενῷ. Πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, τὸ ἔδαφος ἦτο ξηρὸν καὶ βουνῶδες, καὶ διὰ τοῦτο ἔπρεπεν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ ὑπερπηδῶ ὀγκώδη λίθον ἢ νὰ στρέψω λόφον τινά.

Ἡμόνη βατὴ διὰ τὸν ἱππέα ὁδὸς βαθμηδὸν ἐστενοῦτο καὶ ἐφαίνετο καταλήγουσα εἰς ἀποτόμους βράχους, ὑπὸ τῶν ὁποίων πανταχόθεν περιεστοιχίζετο. Εἰς τὴν στενὴν ταύτην κλεισώριαν ὁ ἥλιος τῆς μεσημβρίας ἠκόντιζε τὰς θερμὰς ἀκτῖνάς του, τὰς ὁποίας ἀντενάκλα ἡ λευκότης τῶν βράχων. Δὲν ἐμερίμνων νὰ κρατήσω τὸν ἵππον μου· τόσον βραδέως μάλιστα ἔβαινεν οὗτος, ὥστε διενοούμην νὰ στρέψω πρὸς τὰ ὀπίσω, ὅτε αἴφνης ἤρχισε νὰ τρέχῃ, ὑπερπηδήσας μετὰ ταχύτητος βράχον, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου ἐκρύπτετο λειμὼν καταπράσινος, καὶ κατάρυτος ἀπὸ ἐλαίας, τῶν ὁποίων τὸ σκιερὸν φύλλωμα κατέλιγεν ἐπὶ τοῦ γειτνιάζοντος βουνοῦ, εἰς τοῦ ὁποίου τοὺς πρόποδας ἐκελάρυζεν ἐπὶ τῶν χόρτων μικρὸν ῥυάκιον· ἡ καταφανὴς αὕτη μεταβολὴ ἦτο μαγεία τῆς φύσεως. Ἀρίππευσα μὲ τὴν ἀπόφασιν ν' ἀναπαυθῶ ὀλίγον παρὰ τὴν ἄκραν τοῦ διαυγοῦς τούτου ὕδατος, τοῦ ὁποίου τὸν δρόμον ἐκώλυον πολλαχοῦ τῆς κοίτης του οἱ λίθοι.

Ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἔμεινα βεβυθισμένος εἰς τὰς μελαγχολικὰς σκέψεις μου. Ὁ ἄνθρωπος μοὶ ἐφάνη τόσῳ μικρός, ὅσῳ μεγάλη ἦτο ἡ φύσις. Ἡ ἐγκαταλελειμμένη ἐκείνη γωνία τῆς γῆς, αἱ ἄγριαι ἐκεῖναι ἐλαῖαι, ὁ διαυγὴς ἐκεῖνος ῥυαξ, ἡ πλησίον ἐρήμου φάραγγος ὄασις ἐκείνη μοὶ ἐδίδον δωρεὰν ὅ,τι τὰ πλήθη δὲν κατορθοῦσι πάντοτε νὰ προμηθεύσουν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀνθρώπων — τὸ φάρμακον πλησίον τοῦ πόνου.

Ὑπόκωφός τις βοὴ ὡς κλονισμὸς ὑποχθόνιος ἐξῆλθεν αἴφνης ἀπὸ τὰ πλευρὰ τοῦ βουνοῦ. Ὁ ἵππος μου τρομάξας ἀνωρθώθη, ἀλλὰ σχεδὸν παρευθὺς ἐπανέπεσεν εἰς τοὺς πόδας του. Ὁ θόρυβος εἶχε παύσει, καὶ ἠκούοντο μόνον διὰ μέσου τῶν φύλλων τοῦ ζεφύρου οἱ συριγμοί. Ἔδεσα τὸν ἵππον μου εἰς τὸν κορμὸν μικρᾶς ἐλαίας, καὶ λαβὼν τὸ φεβόλβερ μου, ἀφοῦ παρετήρησα ὅτι εἶχον καὶ τὸ ὀξὺ ἐγχειρίδιόν μου εἰς τὴν ζώνην, εἰσῆλθον εἰς τοὺς ἐμποδίζοντας τὴν προσπέλασιν τοῦ βουνοῦ θάμνους, ὅπως ἀναβῶ ἐντελῶς, καὶ ἐπομένως τὸ ἐξετάσω καὶ ἴδω ποῦ εὑρίσκομαι. Κατώρθωσα δὲ εὐκόλως ν' ἀναβῶ εἰς τὴν κορυφὴν μικροῦ ὑψώματος, ὅπερ ἦτο ῥίζα γιγαντώδους ὄρους, ἐσχηματισμένου ἀπὸ μεγάλους ὄγκους ὑπερκειμένων βράχων, τῶν ὁποίων αἱ ἄβατοι γωνίαι πανταχόθεν ἐφαίνοντο.

Ἐπὶ τοῦ μικροῦ ὀροπεδίου, εἰς ὃ εὑρισκόμην, τὰ σπλάγχνα τοῦ γίγαντος ἦσαν ἐσχισμένα καὶ ἡμιανοιγμένα εἰς σχῆμα σπηλαίου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐλάμβανεν ἀρχὴν ταχεῖά τις ὁδός, φέρουσα εἰς ἀκαλλιέργητον κοιλάδα, ὅπου εἶρπεν ὁ χαμηλὸς φοίνιξ, καὶ ὄπισθεν τῆς ὁποίας ἐξετείνοντο χλοανθεῖς καὶ εὔφοροι λόφοι. Ἐνόμισα ὅτι εἶδον ἐν τῇ πηλώδει τοῦ σπηλαίου γῇ λίθους τινὰς, λάμποντας ὡς πολύτιμα μέταλλα. Ἐπροχώρησα καὶ ἔκυψα ἵνα τοὺς παρατηρήσω. Βοηθείᾳ δὲ τοῦ ἐγχειριδίου μου ἀπέσπασα τεμαχιά τινα πυρίτου καὶ μαγνήτου λίθου, καὶ ἡτοιμαζόμην ν' ἀνασκάψω ἀκόμη ὅτε θόρυβος, ὅμοιος μὲ μεμακρυσμένην βροντὴν, μ' ἐξέπληξε καὶ ἐσταμάτησα· πεπνιγμένος δὲ μυκηθμὸς ἀπήντησεν ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ σπηλαίου. Ὀπισθοχώρησα κατάπληκτος ἐξ αὐτομάτου φρίκης· οὐδ' ἐπρόφθασα δὲ νὰ μάθω τὴν αἰτίαν. Τρομερὸς ὠργυμὸς ἀντήχησεν εἰς τὸ ὄρος, καὶ λέων μεγαλοπρεπὴς ἐφάνη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, τῆς ἀγούσης εἰς τὸ σπήλαιον.

Νὰ τὸν σημαδεύσω, νὰ τὸν κτυπήσω, νὰ τὸν ἴδω πίπτοντα καὶ ἐγειρόμενον, ἕτοιμον νὰ ὁρμήσῃ κατ' ἐμοῦ, ταῦτα πάντα διήρκεσαν μίαν μόνην ἀπὸ τὰς ὀλίγας ἐκείνας στιγμὰς, αἵτινες ὁλόκληρον τὴν ζωὴν συγκεντρόνουσιν. Ἀλλ' ἡ βολή μου ἀπέτυχε καὶ μ' ἐπερίμενεν ἀφεύκτως ὁ θάνατος, ὅτε νέα λάμψις κατεκεραύνωσε τὴν αὐτὴν στιγμὴν τὸν λέοντα.

Ὁ ἐλθὼν εἰς σωτηρίαν μου ἐφάνη ὄπισθεν τοῦ καταπονηθέντος ζώου. Ἐφόρει βουρνούζιον ὡς ἰθαγενὴς, καὶ ἐν τούτοις μοὶ ἐλάλησεν εἰς καθαρωτάτην Γαλλικὴν προφοράν, ἐξ ἧς ἀνετριχίασα:

— Φύγε, καὶ φύγε ταχέως. Ὁ λέων δὲν εἶναι μόνος· καὶ ἡ λέαινα, ἡ σύντροφός του, τὸν παρακολουθεῖ.

Ὑπήκουσα χωρὶς νὰ σταματήσω εἰς τὸν ἦχον τῆς φωνῆς, ἥτις ἐξύπνιζεν ἐν ἐμοὶ νέαν συγκίνησιν εἰς ἐπίμετρον τῶν τόσων μου ἄλλων. Ὀλίγον δὲ περαιτέρω ἔμεινα ἐπτοημένος ἀπὸ σπινθηροβόλον ὀφθαλμόν, ὅστις ἀνέδυε μεταξὺ δύο βράχων. Ἡ λέαινα ὥρμησεν ὅπως ὑπερπηδήσῃ αὐτοὺς μὲ ἅλμα ταχύ, καὶ διαβᾶσα πρὸ ἐμοῦ, χωρὶς νὰ προσέξῃ εἰς τὴν παρουσίαν μου. Ἕτερος δὲ ἐχθρὸς ἐφάνη ἀπέναντι αὐτῆς. Ὁ φορῶν τὸ βουρνούζιον ξένος ἤγγιζε σχεδὸν τὴν κεφαλήν της διὰ τοῦ τουφεκίου του. Τὸ θηρίον ἔκυψεν, ὡς συνειθίζει, πρὶν ἢ ἐκ νέου πηδήσῃ· τὸ τουφέκιον ἐκρότησε, καὶ ὁ ξένος καὶ τὸ θηρίον ἐκοιλίσθησαν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐν τρομερᾷ συμπλοκῇ, ἐξ ἧς δὲν ἠδυνάμην νὰ διακρίνω τὸ ἐκ τῆς τριχὸς τῆς καμήλου βουρνούζιον τοῦ ξένου ἀπὸ τὸ ξανθότριχον δέρμα τῆς λεαίνης. Ἐπλησίασα ἀσθμαινόντων καὶ κρατῶν ὑψωμένον τὸ ἐγχειρίδιον. Πρὶν δὲ κτυπήσω, ἡ λέαινα καὶ ὁ κυνηγὸς ἀποχωρισθέντες ἐξεπλώθησαν εἰς τὸ αἷμά των.

Μετὰ χειρὸς τρεμούσης ἀπεχώρισα παρευθὺς τὰς πτυχὰς τοῦ βουρνουζίου τοῦ σωτῆρός μου. Ὑπὸ τὸ ἔνδυμα τοῦτο ἔκρυπτεν, ὡς ἐμάντευσα, Γάλλου στολήν. Σταγόνες αἵματος ἔβαφον τὸν χιτῶνά του· ἀλλ' εὐτυχῶς δὲν ἀνεκάλυψα ἢ ἐλαφρὸν τραῦμα ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου αὐτοῦ· διότι τὸ πάχος τοῦ διπλοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ τὸν εἶχε προφυλάξει ἀπὸ τοὺς θανατηφόρους ὄνυχας τῆς λεαίνης, οὗσης ἤδη ἐξησθενημένης ἐκ τῆς σφαίρας, ἣν ἔλαβεν εἰς τὴν κεφαλήν.

Ἐν ᾧ ἀπέδενον τὸ τραῦμα τοῦτο μετ' ἀδελφικῆς μερίμνης, ὁ φίλος μου Μαυρίκιος καὶ ὁ ὑπηρέτης μου Ἰωάννης, ἀναζητοῦντές με ἔφθασαν ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου.

Εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς σκηνῆς ταύτης ὁ Μαυρίκιος ἐξέβαλε κραυγὴν, ἐξ ἧς ὁ τραυματίας ἤναιξε σχεδὸν τοὺς ὀφθαλμούς. Ἐστράφην πρὸς αὐτὸν, ἀφ' οὗ ἐτελείωσα τὸ ἔργον μου.

— Ἰδού, τῷ εἶπον, ὁ Ἀλφρέδος δὲ Πρελάν· σοὶ τὸν ἐμπιστεύομαι.

Ἔπειτα ἡτοιμάσθην νὰ καταβῶ.

Ὅτε δὲ ἀπεμακρύνθην, ὁ Ἀλφρέδος, ὡς ἔμαθον βραδύτερον, ἀνηγέρθη ἀφ' ἑαυτοῦ.

— Εἶσαι μάρτυς, εἶπε πρὸς τὸν Μαυρίκιον, ὅτι τὸν ἀπήλλαξα καὶ αὐτῆς τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ νὰ μ' εὐχαριστήσῃ, καὶ ὅτι ἐνόμισεν ὅτι μὲ ἀφῆκε λειποθυμήσαντα.

Ὁ Μαυρίκιος ἡτοιμάζετο νὰ τὸν ζητήσῃ ἐξηγήσεις, ὅτε αἴφνης τὸν εἶδεν ἀνορθωθέντα καὶ εἰπόντα πρὸς αὐτόν:

— Ἄκουσον, ἄκουσον· οἱ Ἄραβες εἶναι ἐκεῖ· τὸν ἀναρπάζουσι· τετέλεσται·

Β'.

Μὴ καταδικάσῃς με, ἀγαπητέ μοι Εὐτύχιε. Ὑπέφερα, ἠγάπησα, ἐμίσησα τὸν πολιτισμὸν, καὶ ἠσπάσθην τὰ ἄγρια ἤθη. Ἐγεύθην τὸν ἄζυμον ἄρτον τῆς σκηνῆς, περιβεβλημένος τὸ βουρνούζιόν μου, ὡς ἄλλος πατριάρχης τῶν ἀρχαίων καιρῶν. Ἐκάθησα εἰς τὸ κατώφλιον τῶν πρώτων αἰώνων μετὰ τοῦ νομαδικοῦ καὶ στασίμου συγχρόνως τούτου λαοῦ, ὃν ἀποκαλοῦσι λαὸν Ἀραβικόν, ἀλλ' εἶμαι πάντοτε ἀδελφός σου.

Λέγεις ὅτι σιωπῶ ἀπὸ πολλοῦ; Ὦ! οὐδαμῶς τόσον πολὺ, ὅσον αἱ ὧραι, τὰ λεπτὰ, τὰ δευτερόλεπτα, ἅτινα ἓν πρὸς ἓν ἔπεσαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου ὡς αἰῶνες θλίψεως. Ὁ χρόνος, ἀδελφέ μου, μετρεῖται κατὰ τὸ μῆκος τοῦ νήματος, τὸ ὁποῖον ἐκτιλείσσεται ἐν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν. Οἱ δύο οὗτοι μῆνες μοὶ ἔφεραν νέα καθήκοντα, μίαν ἀλλαγὴν βίου, καὶ δύο ἔρωτας, ἔρωτας ζῶντας, ἀλληλομαχοῦντας καὶ ἀλλάσσοντας ἀμοιβαίως ἐν τῇ αὐτῇ καρδίᾳ.

Ἤλπισα ὅτι ἡ φιλία τοῦ Μαυρικίου ἤθελε μὲ καθησυχάσει περὶ τοῦ παρελθόντος, σβεννύουσα τὴν εἰσέτι καίουσαν ἐκείνην σποδὸν, τῆς ὁποίας ἡ θερμότης μὲ κατηνάλισκε, χωρὶς νὰ μὲ καταστρέψῃ· νεκρὸς εἰς τὴν εὐτυχίαν, εἰς τὸν κόσμον, εἰς ἐμαυτὸν σχεδὸν ἕνεκα φρικώδους ἀθυμίας, ἐπεθύμουν ν' ἀναζήσω διὰ τῆς καθαρᾶς καὶ ἀδόλου εὐωδίας τῆς φιλίας· ἤθελον, ἐν τῇ ἀγνώστῳ ἐκείνῃ γωνίᾳ τῆς γῆς, ν' ἀπολαύσω χαρᾶς τινος, δι' ἣν νὰ μὲ ἐξηλοτύπει καὶ ὁ πλέον φιλήδονος· ἀλλὰ, τὸ εἶχον εἴπει, ἐζήτουν τὰ ἀδύνατα.

Τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐπείσθην περὶ τούτου, διῆλθον φρικώδη ἑσπέραν. Ὁ καιρὸς ἦτο βαρὺς καὶ θυελλώδης· σημεῖά τινα πορφύρας ἔτρεχον πρὸς δυσμὰς μεταξὺ μελανῶν νεφῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἄκρα ἐλούετο εἰς τὰς ἐρυθρὰς λάμψεις τοῦ πυρακτώδους οὐρανοῦ. Οἱ πεπυκνωμένοι σωροὶ τῶν ἐπεξετείνοντο συσσωματούμενοι. Ἐφ' ὅσον δὲ ἐφαπλοῦντο ἐπὶ τοῦ κυανοῦ ὁρίζοντος, αἱ χρυσοειδεῖς γραμμαὶ των ἐλάμβανον χρώματα ὑποπράσινα. Ὁ ἥλιος ἔδυσεν εἰς θάλασσαν αἱματώδη, καὶ ὅτε τὸ τελευταῖον πράσινον, χρυσοειδὲς πορφυροῦν καὶ ὑπόφαιον χρῶμα ἐξηλείφθη, ὅτε ἔπαυσε πλέον ἡ τελευταία ἐπὶ τῶν νεφῶν ἀντανάκλασις, ἐξέλειπε πλέον πᾶσα λάμψις, καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ συνεσκοτίσθησαν. Εἰς τὰ κλίματα ταῦτα, ὅπου ἡ νὺξ δὲν εἶναι ἡ ἀσθενὴς τῆς ἡμέρας ἀπαύγασμα, ὁ οὐρανὸς συνήθως μένει κυανοειδὴς· ἀλλ' ὅτε ἡ καταιγὶς συσσωρεύει καὶ διώκει τῆς ἀτμοσφαίρας τοὺς ἀτμοὺς, ἡ νὺξ τότε χύνεται ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς οἱ τύραννοι τοῦ ἀέρος ἐπὶ τοῦ θύματός των.

Ἐπερίμενον ἀνυπομόνως τὴν μεταξὺ τῆς τάξεως καὶ τοῦ χάους προμηνυομένην πάλην. Καὶ ἂν δὲ ἔμελλον νὰ προσβληθῶ καὶ νὰ κατασυντριφθῶ ὑπὸ τῆς τρικυμίας, ἠσθανόμην ὅτι αἱ πηγαὶ τῆς ζωῆς δὲν ἤθελον στειρεύσει ἐν ἐμοὶ βαθύτερον.

Ἐπέβαλα σιωπὴν εἰς τὴν ἀδυναμίαν μου· ἀνεχώρησα, ὡς ἀναχωρεῖ τις, ὅστις δὲν γνωρίζει ποῦ πηγαίνει, μήτε τίνα ἡμέραν θὰ σὲ ἴδῃ ἐπανερχόμενον, καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ μου προσέκρουσα τὸν θάνατον, καὶ ἐπανεῦρον — τίς ἤθελε τὸ πιστεύσει; — τὸν Ἀλφρέδον.

Εἰς τὸν Ἀλφρέδον ὀφείλω τὴν ζωήν. Ἀναμφιβόλως, δὲν εἶναι ὅτι ἕνεκα τούτου τὸν ἀγαπῶ εἰσέτι· ἀλλὰ διότι ἡ ἀνάμνησίς του ἡγρύπνει ἐν ἐμοί. . .

Καταβαίνων ἐκ τοῦ βουνοῦ, ὅπου ἀφῆκα τὸν Ἀλφρέδον τετραυματισμένον ἐλαφρῶς ἀλλ' εἰς χεῖρας φίλου, ἤκουσα κραυγήν. . Ἦτο ἡ φωνὴ ἐκείνου, κράζοντος ἀπελπιστικῶς. Ἐμελλον δὲ νὰ ἐπαναβῶ, νὰ τῷ ἀνοίξω τὰς ἀγκάλας μου, ἵνα μή ποτε πλέον τὰς κλείσω, ὅτε μὲ συνέλαβον τέσσαρες Ἄραβες, τῶν ὁποίων ὁ εἷς μὲ ἠρώτησεν εἰς διάλεκτον ἀνάμικτον Γαλλικῆς, Ἱσπανικῆς καὶ Ἀραβικῆς, ποῦ ἐπήγαινον καὶ πόθεν ἠρχόμην. Ἡ ἐρώτησις αὕτη μοὶ ἐφάνη ἐχθρική, καὶ ἀπήντησα ἁπλῶς ἀλλ' εὐτολμως, ὅτι πρὸ ὀλίγου ἐπολέμησα μὲ δύο λεοντας, καὶ ὅτι ἂν ἤθελον νὰ μὲ δεχθῶσιν ὡς ξένον αὐτῶν, ἤμην ἕτοιμος νὰ τοῖς ἀκολουθήσω ὅπως ἀναπαυθῶ εἰς τὰς σκηνάς των.

Μόλις ἐτελείωσα τὰς λέξεις ταύτας, καὶ μὲ περιεκύκλωσαν ἐρωτῶντές με ἐπανειλημμένως. Ἀλλ' ἡ γλῶσσα, εἰς ἣν μοὶ ἐλάλουν, μοὶ καθίστα δυσνοήτους τὰς πλείστας τούτων τῶν ἐρωτήσεων. Τέλος ἐνόησα ὅτι ἤλθον νὰ ἐνδρεύσωσι καὶ μάθωσι τὰς συνηθείας τοῦ λέοντος. Ὁ βασιλεὺς οὗτος τῶν ζώων ἔκαμνεν ἀπό τινος τρομερὰν θραῦσιν εἰς τὴν φυλὴν αὐτῶν, καὶ φονεύσας αὐτὸν, τοῖς ἔκαμνον σημαντικὴν ἐκδούλευσιν. Μοὶ εἶπον δὲ ἐπίσης ὅτι ἐκ τοῦ μεγάλου φόρου, τὸν ὁποῖον ὁ ὀχληρὸς οὗτος ἄρχων προαφῄρει ἐπὶ τῶν ποιμνίων αὐτῶν, ὑπέθεσαν ὅτι διέτρεφε τὴν οἰκογένειάν του.

Ὅτε δὲ ἐβεβαιώθησαν ὅτι καὶ ἡ λέαινα ἐφονεύθη ἐπίσης, ἡ χαρά των ὑπῆρξεν ἀληθὴς παραφροσύνη, καὶ λατρεία ὁ ἐνθουσιασμὸς αὐτῶν πρός με, ὅστις τόσον νέος εἰσέτι ἔπραξα τὸ ἀξιοθαύμαστον τοῦτο ἀνδραγάθημα. Ὅπως ἐννόησης καλῶς τοῦτο, ἀγαπητέ μοι Εὐτύχιε, ἀνάγκη νὰ μάθῃς ὅτι ἡ παρουσία μιᾶς οἰκογενείας λεόντος εἰς τὰ πέριξ Ἀραβικῆς τινος κώμης, προξενεῖ ζημίαν ἀνωτέραν τῶν διακοσίων

φράγκων κατὰ πᾶσαν ἡμέραν εἰς τοὺς δυστυχεῖς ὑποτελεῖς, οὓς ἤθελεν ἐκλέξει.

Ἐπέτρεψα εἰς ἐμαυτὸν νὰ λάβω ὅλον τὸ μέρος τῆς δόξης τοῦ Ἀλφρέδου, βέβαιος ὢν ὅτι ἤθελε μοὶ παραχωρήσει αὐτό. Καὶ ἔπειτα εἶχον ἀνάγκην ἵνα οἱ Ἄραβες πιστεύσωσιν ἐντελῶς εἰς τὸν ἡρωϊσμόν μου, ὅπως εὑρεθῶ ἐν ἀσφαλείᾳ μεταξὺ αὐτῶν. Ὅτε δὲ οἱ νέοι φίλοι μου μοὶ ἐζήτησαν νὰ τοὺς συνοδεύσω εἰς ἀνερεύνησιν τοῦ ἄντρου τῶν λεόντων, ἔρριξα ἀναλογισθεὶς ὅτι, ἐὰν ὤφειλον νὰ ἐπανίδω τὸν Ἀλφρέδον, δὲν ἤθελον εἶσθαι κύριος ἐμαυτοῦ. Πρῶτος ἔρθασα ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου. Ἦτο ἔρημον, καὶ τὰ πτώματα τῶν δύο λεόντων ἐβεβαίουν τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων μου.

Ἦτο ἐπάναγκες. Κατενόησα τοῦτο εἰς τὴν ἐκ νέου ἐκδηλωθεῖσαν παραφορὰν τῆς χαρᾶς αὐτῶν. Ἤδη δὲ ἡ τελευταία δυσπιστία ἐξέλιπεν. Εἷς τῶν Ἀράβων, ὁ νεώτερος καὶ ὡραιότερος — μικρὰ ἀξία! διότι πάντες ἦσαν δυσειδεῖς καὶ καταμαυροι — προελθών:

— Ἀπὸ τοῦ νῦν, εἶπεν, εἶσαι ὁ ξένος καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Βὲν Ἀβδαλάχ. Ὁ πατήρ μου Ἀβδαλὰχ θὰ σὲ ὑποδεχθῇ ὡς υἱόν του.

Ἐν ᾧ οὕτως ἐλάλει, τὸ βλέμμα του προσηλοῦτο ἐπὶ τοῦ ῥεβόλβερ μου. Ἐγνώριζον πόσον οἱ Ἄραβες ἀγαπῶσι τὰ τῆς πολυτελείας ὅπλα καὶ τὸ προσέφερα εἰς αὐτόν. Μοὶ ἀπεκρίθη δὲ ὅτι ἤθελεν εἶσθαι εὐτυχὴς, ἂν ἀντήλλασσον αὐτὸ πρὸς τὸ τουφέκιόν του. Ἐδέχθην τὸ βαρὺ καὶ στερεὸν τουφέκιόν του, τὸ ὁποῖον ὀλίγον μὲ ἤρεσκε, καὶ ἀπέκτησα ἕνα ναῦα, ἤτοι φίλον ἀφωσιωμένον. Οἱ Ἄραβες ἔλαβον τὰς σκύμνους τῶν λεόντων, οὓς εὗρον ἐν τῷ βάθει τοῦ σπηλαίου, ἐγὼ δὲ ἔλαβον τὸν ἵππον μου, καὶ ἠκολουθήσαμεν τὸν παρὰ τὸ βουνὸν λειμῶνα, ὅστις συνῆπτε, ὡς καὶ τὸ φυάκιον, τοὺς ἐκ τοῦ ὀροπεδίου φαινομένους λόφους. Ἐκεῖ τὸ ῥεῖθρον ἐπλατύνετο, λαμβάνον σχῆμα δεξαμενῆς, περιζ τῆς ὁποίας εἶδον πρώτην τότε φοράν φοίνικας καὶ γυναῖκας, μὴ δυσκολευομένας νὰ ἔχωσι τὸ πρόσωπον ἀνοικτόν.

Ἡκάμψαμεν ἔκειτο ὀλίγον περαιτέρω κατά τινα τοῦ ἐδάφους κάμπην, προφυλασσομένην κατὰ τοῦ ἀνέμου τῆς ἐρήμου ὑπὸ κλιτύος, περιεστοιχισμένης ὑπὸ πυκνῶν θάμνων καὶ φραγκοσυκιῶν (cactus), οὐδὲ ἠδύνατό τις νὰ ἐκλέξῃ καταλληλότερον μέρος διὰ σκηνοπηγίαν. Ἀπὸ τῆς δεξιᾶς τῆς δεξαμενῆς ὄχθης, τὸ βλέμμα ἐξετείνετο μακρὰν ἐπὶ πεδιάδος κεκαλυμμένης ὑπὸ ἀκμάζοντος σίτου. Σημειωτέον δὲ ὅτι οἱ Ἄραβες δὲν μετοικοῦσι κατὰ τὰς ἰδίας ὀρέξεις, ἀλλὰ ἡ κατὰ τὰς ἑαυτῶν ἢ τὰς τῶν ποιμνίων αὐτῶν ἀνάγκας. Περιμένουσι δὲ τοὐλάχιστον τὸ τέλος τοῦ θερισμοῦ ὅπως μεταφέρωσι τὰς σκηνάς των. Ἐσκεπτόμην ἤδη σπουδαίως περὶ τοῦ πῶς θὰ ζήσω μετ' αὐτῶν μέχρι τότε.

Μὲ ὑπεδέχθησαν μὲ τὴν ἀφελῆ καὶ ἐγκάρδιον φιλοφροσύνην ἐκείνην, ἣν δύναταί τις νὰ προσδοκᾷ παρ' αὐτῶν. Ὁ Ἀβδαλὰχ πρὸ πάντων, ὁ πατὴρ τοῦ Ἀϊσσᾶ-βὲν Ἀβδαλὰχ, τοῦ νέου φίλου μου, ὑπῆρξε προσηνέστατος. Μοὶ παρέθηκαν τὸ διφφὰ, ἤτοι δεῖπνον, συνιστάμενον εἰς κουσκουσοῦ, ἐσκεπασμένον ἀπὸ τεμάχιον προβάτου, καὶ ὠὰ βραστὰ, καὶ συνοδευόμενον μὲ γαλέττας, φοίνικας καὶ καρέν. Μοὶ παρεχώρησαν δὲ ἀμέσως μίαν σκηνὴν, λησμονήσαντες πᾶσαν φειδωλίαν, ἥτις ἐν τῇ φιλοξενίᾳ τῶν Ἀράβων ἐκδηλοῦται ἀπὸ φυλῆς εἰς φυλὴν καὶ συνεχῶς ἐκ πιστοῦ εἰς πιστὸν, καὶ ἐνθυμούμενοι μόνον τὴν ὁποίαν τοῖς ἔκαμα εὐεργεσίαν.

Ἐν τούτοις, ἔκρινα πρέπον νὰ μὴ ἐξαντλήσω τὰ γενναῖα ταῦτα φρονήματα αὐτῶν. Εὐθὺς τὴν ἐπαύριον ἐδήλωσα τὴν ἀκλόνητον ἀπόφασίν μου τοῦ νὰ φροντίζω ὁ ἴδιος περὶ τῶν ἀναγκῶν μου, πληρώνων πᾶν ὅ,τι ἤθελε μοὶ χρειασθῇ. Οὕτω δὲ ἐκφρασθεὶς καὶ πράξας, εἶδον παρευθὺς ὑπὸ τὰς διαταγάς μου ὅλην τὴν κώμην, ἀπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ Ἀβδαλὰχ μέχρι τοῦ ἐσχάτου ῥακενδύτου, καὶ ἠρίθμουν τόσους ὑπερασπιστὰς, ὅσους καὶ κατοίκους· διότι ἕκαστος ἐρρεῖτο μὴ ἴδῃ χανομένην μετ' ἐμοῦ τὴν πηγὴν τῶν δώρων, τὰ ὁποῖα τοῖς ἐπεδαψίλευον. Ὁ πιστός μου Ἰωάννης φροντίζει νὰ διατηρῇ πάντοτε τὴν πηγὴν ταύτην, ὁσάκις ἐγὼ μετημφιεσμένος μὲ πλατὺ βουρνούζιον μεταβαίνω εἰς τὴν γειτονικὴν πόλιν.

Ἄλλως δὲ, ἐκτὸς μικρῶν τροποποιήσεων, συνεμορφώθην μὲ τὸν βίον καὶ τὰς ἕξεις τῶν ἰθαγενῶν. Καθήμενος ῥαθύμως ἐπὶ χονδρῶν ταπήτων, θαυμάζω μεγαλοπρεπῶς τὰς ταλαιπώρους γυναῖκας, φορτωμένας βαρέα δράγματα στάχυων, τὰς ὁποίας κόπτουσιν εἰς τοὺς ἀγροὺς, ἐν ᾧ οἱ σύζυγοι αὐτῶν κάμνουσιν, ὡς ἐγὼ, τὸ λεγόμενον κιέφι. Ἐν δὲ τῇ θέᾳ τῶν ἐξευτελισμένων τούτων πλασμάτων, τὰ ὁποῖα προτιμῶσι τοὺς μόχθους, τοὺς ἔρωτας, τὰ ἄσματα τῶν ποιητῶν καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν λατρευτῶν αὐτῶν, προτιμῶσι, λέγω, πάντα ταῦτα ἀπὸ τὰς χρυσᾶς ἁλύσεις τῆς Εὐρωπαίας γυναικὸς, ἐλογίσθην πάντοτε εὐτυχὴς, ὅτι εἰς οὐδεμίαν κατηγορίαν δούλων ἀνήκω.

(Ἕπεται τὸ τέλος).

ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ

εἰς τὰ Ῥωσσο-Σινικὰ μεθόρια καὶ εἰς τὰς Στέππας τῆς κεντρικῆς Ἀσίας

ὑπὸ Θωμᾶ Βίτλαμ. Ἄτκινσων.

(1843 — 1854).

(Συνέχεια).

Ῥαγδαία βροχὴ, πολλὰς διαρκέσασα ἡμέρας, κατέστησε δυσάρεστον τὴν πορείαν ἡμῶν, καὶ τὸν τόπον ἥκιστα ἐνδιαφέροντα· τὰ ὄρη Ταγγνοὺ ἦσαν κεκρυμμένα ὄπισθεν πυκνῆς ὁμίχλης, καὶ ἠμεθα ἠναγκασμένοι ὅπως κατακλινώμεθα ἐπὶ τοῦ καταβρόχου ἐδάφους, ἐν ᾧ τὰ ἐπιβλήματα τῶν ἡμετέρων ἵππων ἐχρησίμευον ἡμῖν ἅμα ὡς κλίνη καὶ ὡς στέγαστρον. Εὑρίσκοντο πολλάκις ῥύγανά τινα τῇδε κἀκεῖσε

ἐν ταῖς βάτοις, ἐξ ὧν κατεσκευάζομεν πυρὰν ὅπως ὀπτήσωμεν τὸ δεῖπνον ἡμῶν καὶ παρασκευάσωμεν τὸ τέϊ. Ἐν τούτοις, μ' ὅλους τούτους τοὺς μόχθους, οὐδεὶς ἐκ τῆς μικρᾶς μου συνοδίας ἐμεμψιμοίρησε.

Μετὰ μεσημβρίαν τῆς ἕκτης ἡμέρας, ἀφ' ὅτου ἀνεχωρήσαμεν ἐκ τῆς Σαὶν-γκὶν-δαλαί, κατεβαίνομεν κοιλάδα τινὰ στενὴν, ἐστρωμένην διὰ δαψιλοῦς χλόης, ἧς οἱ ἵπποι ἡμῶν ὠσφραίνοντο ἡδυπαθῶς. Πολλαὶ κάμηλοι ἔβοσκον εἰς μικρὰν ἐκεῖθεν ἀπόστασιν, καὶ ὄπισθεν αὐτῶν, μικρὸν πορρώτερω, διεκρίνοντο ὑ ο ὖ ρ τ α ι, θέαμα τὰ μάλιστα εὐάρεστον διὰ πάντας ἡμᾶς. Μακρότερον ἀνεκαλύπτοντο ἐπίσης ἵπποι, βόσκοντες εἰς κοιλάδας χλοώδεις ἐπέκεινα τῶν ὑ ο υ ρ τ ῶ ν, ὡς καὶ μέγα τι ποίμνιον προβάτων πλησίον τῶν ἵππων. Ἡ θέα αὕτη μᾶς ἔκαμε νὰ σπεύσωμεν τὸ βῆμα τῶν ἵππων ἡμῶν πρὸς τὸ ἀ ο ὐ λ τῶν Χαλκᾶ. Κατὰ τὴν προσέγγισιν ἡμῶν, δύο ἄνδρες ἐφίππου ἦλθον εἰς συνάντησίν μας, ὅπερ κατεδείκνυεν ἐκ μέρους των εἰρηνικὴν ἀποστολήν· ὅτε δ' ἐπλησίασαν, ζωηρά τις συνδιάλεξις ἔλαβε χώραν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ Τουκαβοὰ, μεθ' ἣν ὁ μὲν ἐπέστρεψεν εἰς τοὺς οἰκείους του, ὁ δὲ ἔμεινε μεθ' ἡμῶν ὅπως μᾶς συνοδεύσῃ· μετ' ὀλίγον εἴδομεν τρεῖς ἄλλους Χαλκᾶ ἐρχομένους πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἔχοντας τὴν διαταγὴν νὰ μᾶς ὁδηγήσωσιν πρὸς τὸ ἀ ο ύ λ. Κατὰ τὴν ἄφιξιν ἡμῶν, ἄνθρωπός τις παῤλιὶς ἔλαβε τοὺς χαλινοὺς τοῦ ἵππου μου καὶ μ' ἐβοήθησε νὰ καταβῶ, ἔπειτα δὲ μὲ ὡδήγησεν εἰς τὴν κατοικίαν του, ἐν ᾗ εὑρίσκοντο δύο γυναῖκες καὶ τέσσαρα παιδία.

Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἀ ο ὐλ, ὅστις μὲ ὑπεδέχετο καὶ ἡτοιμάζετο νὰ μὲ ξενίσῃ προσφέρων μοι κύαθον τείου, ὅπερ ἦν ἀνάμικτον μετὰ γάλακτος, βουτύρου, ἅλατος καὶ ἀλεύρου, καὶ εἶχε τὸ ἐξωτερικὸν ζωμοῦ πυκνοῦ μὲν, ἀλλ' οὐχὶ δυσαρέστου. Οἱ Κοζάκοι καὶ οἱ Καλμοῦκοι ἐγένοντο παραδεκτοὶ ὅπως κοινωνήσωσι τοῦ ποτοῦ τούτου· ἐνῷ δὲ ἔπινον τὸ μερίδιόν μου, ἠδυνήθην νὰ ἐξετάσω τὸν ξενοδόχον μας. Οὗτος ἦν ἀνὴρ ὑψηλὸς καὶ ῥαδινὸς, ἔχων πεντηκοντάδα ἢ ἑξηκοντάδα περίπου ἐτῶν, μελάγχρουν φυσιογνωμίαν, τὰ ὀστᾶ τῶν παρειῶν προήκη, τοὺς ὀφθαλμοὺς μέλανας, τὴν ῥῖνα προέχουσαν καὶ ὀλίγον τὸ γένειον. Ἦν ἐνδεδυμένος μακρόν τινα μανδύαν μεταξωτὸν, χρώματος κυανομέλανος, κομβωμένον ἐπὶ τοῦ στήθους· περὶ δὲ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ ἦν προσκλωμένος διὰ ἀργυρᾶς πόρπης κεστὸς, εἰς ὃν ἐκρέμαντο μάχαιρα, χάλιξ, καὶ τεμάχιον χάλυβος, χρησιμεῦον ὡς πυρεῖον· ὁ πῖλός του, ἔχων τὸ σχῆμα περικεφαλαίας, ἦν ἐκ μαύρης μεταξῆς, κεκοσμημένος διὰ μαύρου μεταξοπτίλου καὶ ἔχων δύο πλατείας ἐρυθρᾶς ταινίας, κρεμαμένας ἐπὶ τῶν νώτων του. Ζεῦγος ὑποδημάτων ὑψηλοπτέρνων καὶ ἐρυθροδανοχρόων συνεπλήρουν τὸν ἱματισμὸν τοῦ ἀρχηγοῦ. Τῶν δὲ γυναικῶν, ἡ μὲν ἔφερε μανδύαν ἐκ μεταξῆς ἐρυθροπρασίνης, ἡ δ' ἑτέρα ἐσθῆτα ἐκ μαύρου μεταξοπτίλου, ἀμφότεραι δ' ἔφερον περὶ τὴν ὀσφὺν πλατὺν ἐρυθροῦν κεστόν. Οἱ πῖλοί των ἦσαν ὁμοιοι. Εἶχον τοὺς πλοκάμους πεπλεγμένους καὶ κυματίζοντας ἐπὶ τῶν ὤμων εἰς πλῆθος πλεξίδων, ὧν τινες ἦσαν κεκοσμημέναι διὰ κοραλλίων, κοσμημάτων, μεγάλην ἀπολαυόντων ὑπόληψιν παρὰ ταῖς μογγολικαῖς καλλοναῖς. Ἕτερον ὑποδήματα βραχύτατα, ὑψηλοτάτας ἔχοντα πτέρνας, ἐκ δέρματος ἐρυθροῦ, παρεμποδίζοντα αὐτὰς ὅπως βαδίζωσιν ἐλευθέρως. Ὡς πρὸς δὲ τὰ παιδία, δὲν ἦσαν μὲν πολυφορτωμένα ἐνδύματα, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀναπληρώσωσι τὴν ἔλλειψιν ταύτην, ἐκυλίσθησαν ἐπὶ τῆς ὄχθης βορβορώδους τέλματος, χρίσαντος αὐτοὺς δι' ἁλοιφῆς ἐρυθρώδους ὤχρας, μεγάλην ποιούσης ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ὡς γαγάτης μέλαιναν αὐτῶν κόμην.

Αἱ ὑ ο ὖ ρ τ α ι τῶν ὁμάδων τούτων εἰσὶ κατεσκευασμέναι ὡς αἱ τῶν Κιργισίων καὶ κεκαλυμμέναι ὑπὸ πελημάτων, ἀλλ' ἡ ἐσωτερικὴ διαίρεσις διαφέρει. Ἐπὶ τῆς ἀντικειμένης εἰς τὴν εἴσοδον πλευρᾶς κεῖται χαμηλή τις τράπεζα, ἐφ' ἧς ἀναπαύονται χαλκᾶ τινα εἰδώλια καὶ πολλὰ μικρὰ μεταλλινα ἀγγεῖα. Εἴς τινα ἐξ αὐτῶν ὑπάρχουσι κόκκοι κέγχρου, εἰς ἄλλα δὲ βούτυρον, γάλα καὶ κ ο υ μ ὶ ς, ἢ γάλα ἵππου πικτόν. Πρὸς τ' ἀριστερὰ τῆς βωμοτραπέζης ταύτης ὑπάρχουσι κιβώτια, περιέχοντα ἀργύριον, καὶ παρ' αὐτὰ εἰσι κατατεθειμένα ὁ ἀσκὸς τοῦ κ ο υ μ ὶ ς, καὶ ἄλλα οἰκιακὰ σκεύη. Ἀπέναντι δ' εὑρίσκονται στοιβάδες β ο ϊ λ ὸ κ, ἢ ταπῆτος ἐκ πιλήματος, ἐφ' ὧν ἀναπαύεται ἡ οἰκογένεια.

Εὐθὺς μετὰ τὴν ἄφιξιν ἡμῶν ἐσράγη πρόβατον, ὅπερ ἐβράζετο ἐν τῇ σιδηρᾷ χύτρᾳ τῆς γειτνιαζούσης ὑ ο ύ ρ τ η ς. Τὸ πρόβατον ἐραίνετο ὂν τὸ ἀντικείμενον τῆς γενικῆς ἕλξεως μεταξὺ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ ἀ ο ύ λ· πρόδηλον ἦν ὅτι ἅπαντες ἠσχολοῦντο περὶ τὰς προετοιμασίας τοῦ συμποσίου. Οἱ Κοζάκοι προσεκλήθησαν ὅπως ὀπτήσωσι μέρος τοῦ προβάτου δι' ἐμὲ, ὑποχρεωθέντες ἐπίσης ὅπως διατηρήσωσι μέρος αὐτοῦ καὶ διὰ τὸ τῆς ἐπιούσης πρόγευμα. Τὸ πρόγευμα δὲν ἔλαβε χώραν ἐν τῇ ὑούρτῃ τοῦ ἀρχηγοῦ· ἀλλ' ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδία ἠθροίσθησαν εἰς παρακειμένην τινὰ κατοικίαν ὅπως φάγωσι τὸ σιτευτὸν πρόβατον. Ὁ Τουκαβοὰ ἐξήγησεν εἰς τὸν ξενοδόχον μας ὅτι ἐπεθύμουν νὰ διέλθω τὴν πεδιάδα μέχρι τοῦ ποταμοῦ Τὲς, καὶ τὸν παρεκάλεσεν ὅπως μᾶς προμηθεύσωσι νέους ἵππους. Ὁ γέρων συνήνεσεν εἰς τοῦτο, ὑποσχόμενος ὅτι δύο ἄνδρες καὶ οἱ ἵπποι ἤθελον εἶσθαι ἕτοιμοι κατὰ τὴν αὐγὴν ὅπως μᾶς μεταφέρωσιν εἰς ἀ ο ύ λ τι, ὀλίγον μεμακρυσμένον τῆς ὁδοῦ ἡμῶν, καὶ τὸ μόνον, ὅπερ ἤθελαμεν ἀπαντήσει πρὶν ἢ ῥθάσωμεν εἰς τὴν Οὐβσὰ-νούρ· ἀμφίβολον μάλιστα ἦν ὅτι ἤθελον εὑρεθῇ καὶ ἐκεῖ Χαλκᾶ.

Ἡσυχον νύκτα διήλθομεν ἐν τῇ ὑούρτῃ τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ πρόγευμά τι κατὰ τὴν αὐγὴν προπαρεσκεύασαν ἡμᾶς εἰς μακρὰν πορείαν. Ὁ ἥλιος ἀνέτειλεν ἀγλαοφεγγὴς ἐπὶ τῶν Καγγασιῶν ὀρέων, μακρὰς προτείνων σκιὰς ἐπὶ τῶν κατωτέρων λόφων, καὶ μέχρι τῆς πεδιάδος. Ὁ Ἀραβδὰν, πιστὸς εἰς τὴν ὑπόσχεσίν του, ἔθηκεν εἰς τὴν διάθεσίν μας τέσσαρας ἄνδρας, καὶ δεκαεὶς ἵπ-

που. Πόση ἦν ἡ ἀπόστασις, ἣν ἐμέλλομεν νὰ διατρέξωμεν; Οὐδεὶς ἐγνώριζεν. Ἀλλ' ἐφαίνετο ἀναμφίβολον ὅτι ὁ δρόμος ἡμῶν ἔμελλε νὰ ἦναι μακρός. Ἀποχαιρετῶν τὸν ξενοδόχον μου, προσέφερα αὐτῷ ἰσχυρὰν κυνηγετικὴν μάχαιραν, Ἀγγλικῆς κατασκευῆς, ἀφ' ἧς τὰ μάλιστα εὐχαριστηθείς, διέταξεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους του ὅπως μὲ ὁδηγήσωσιν ὑγιῆ καὶ ἀβλαβῆ εἰς τὸ α ο υ λ τοῦ γείτονός του.

Ἡ ὁδὸς ἡμῶν ἦν πρὸς τὰ βορειοδυτικά, διὰ μέσου πεδιάδος κυματηρᾶς, κεκαλυμμένης ὑπὸ χλόης, ἄφθονον προμηθευούσης εἰς τοὺς ἵππους ἡμῶν τροφήν. Καθ' ὁδὸν οἱ Χαλκᾶ ἀνεκάλυψαν ὁδὸν, ἄγουσαν εἰς τὴν πόλιν Οὐλιασσοταΐ, εἰς ἣν διισχυρίζοντο ὅτι ἠδυνάμεθα νὰ φθάσωμεν ἐντὸς 24 ὡρῶν. Ὑπάρχει ἐν τῇ πόλει ταύτῃ σημαντικόν τι στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα, ὑπὸ τὰς διαταγὰς Σίνου ἀρχηγοῦ· ἡ περίστασις αὕτη δὲν ἠδύνατο νὰ διεγείρῃ ἐν ἐμοὶ τὸν πόθον τοῦ νὰ πλησιάσω εἰς αὐτήν· ἄλλως τε δὲ, καὶ οἱ ὁδηγοί μου Χαλκᾶ ἦσαν τῆς αὐτῆς γνώμης.

Διαρκούσης τῆς πρωΐας, τὰ ὄρη Ταγγγοὺ ἔμενον κεκαλυμμένα ὑπὸ νεφῶν· ἀλλ' ὅτε ὁ ἥλιος ἀνέβη, οἱ ἀτμοὶ τοῦ οὐρανοῦ διεσκεδάσθησαν καὶ μοὶ ἐπέτρεψαν μεγαλοπρεπῶς ν' ἀπολαύσω θέας. Ὡρώμεναι διὰ μέσου τῆς στέππης, ἀπὸ ταύτης τῆς ἀποστάσεως, αἱ πολυάριθμοι ἀκρώρειαι ἦσαν ὡραῖαι εἰς τὴν ὄψιν· αἱ ὑπὸ τῆς χιόνος καταλευκοι αὐτῶν κορυφαὶ διεγράφοντο ἐπὶ τοῦ βαθέος κυανοῦ, καὶ παρωμοίαζον αὐτὰς πρὸς ἀργυρᾶς κεκρυσταλλωμένας βελόνας.

Ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐβαδίσαμεν πρὸς νότον τῶν ὀρέων τούτων, ἀρίνοντες ταῦτα πρὸς τ' ἀριστερά. Τὴν πέμπτην ἡμέραν, ἐνῷ ὁ ἥλιος κατέβαινεν ὀπισθεν τῶν κορυφῶν αὐτῶν, νέφατα φωτὸς ὑποξάνθου διεχύθησαν εἰς τὸν οὐρανόν· μετ' ὀλίγον τὸ χρῶμα τοῦτο ἀντικατεστάθη ὑπ' ἄλλου κοκκυγίνου μελανομιγοῦς· νέφη ὑγιεινοβαρῆ ἐξετάθησαν ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων, ἐνῷ σωρεῖαι ἀκτίνων νιφαδοειδῶν ἔκειντο διεσπαρμέναι ἐπὶ χώρας ἀργυρόχρου. Ἦν σκηνὴ σπανία διὰ τοὺς ὀφθαλμούς μου, ἀλλὰ κοινοτάτη ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ἐν ᾗ οὐδεὶς ζωγράφος παρετήρησε τὰ θαυμάσια ταῦτα ἀποτελέσματα, οὐδ' ἐθαύμασε τὸ θέλγητρον αὐτῶν.

Ἐχάραξα σχεδιογραφίαν τινὰ τοῦ θεάματος τούτου, εἶτα δ' ἠκολούθησα τὰ ἴχνη τῶν συντρόφων μου, θεωρῶν ἐν ἐκστάσει τὸν ἐνώπιόν μου ἀναπτυσσόμενον πίνακα. Πρὸς νότον, χαμηλοί τινες λόφοι, ἀμμώδους προφύλεως, διέτρεχον κατ' ἀνατολάς τε καὶ δυσμάς· ἐπέκεινα ἦν πεδιὰς ἄπειρος, ἄνευ ὁρίων, ἐν ᾗ ἅπαντες οἱ στρατοὶ τῆς Εὐρώπης ἠδύναντο νὰ παραταχθῶσιν, ὁμοιάζοντες πρὸς στιγμήν τινα ἐν μέσῳ τῆς εὐρείας ταύτης ἐρήμου· ἡ αὐτὴ, ἣν διῆλθεν ὁ Τσιγγὶς-Χάνης μετὰ τῶν ἀγρίων αὐτοῦ στιφῶν πρὸ ἑξακοσίων καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν. Ὡς ἐγὼ βεβαίως, τὰ στίφη ταῦτα ἐθεώρησαν τὸν ἥλιον καταβαίνοντα ὀπίσω τῶν ὀρέων, ἐπὶ τῆς πρὸς Δυσμὰς ὁδοῦ, καὶ ἐπηύξαντο ὅπως κορέσωσι δαψιλῶς τὰ αἱμοχαρῆ καὶ ληστρικὰ αὐτῶν ἔνστικτα.

Εἶναι πιθανὸν ὅτι οἱ πολυάριθμοι tumuli, οἱ διεσπαρμένοι μακρὰν εἰς τὰς ἀπεράντους ταύτας πεδιάδας, περικλείουσι τὰ ὀστᾶ τῶν λαῶν, οὓς ἐξηφάνισαν. Ἡ φύσις ἐσημείωσεν ἐκεῖ τὰ ἴχνη τοῦ κατακτητοῦ ἀπὸ τοῦ τόπου, ἐνῷ ἐγεννήθη ἐπὶ τοῦ Ὄνωνος, μέχρις ἐκείνων, οἵτινες ἐχρημάτισαν τὸ θέατρον τῶν τρομερῶν αὐτοῦ ἐρημώσεων κατὰ τὴν πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ πορείαν. Οὐδὲν εἶχον μέσον ὅπως ἀνοίξω τινὰ τῶν κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ μου διεσπαρμένων τύμβων, καὶ μὲ μεγάλην μου θλῖψιν παρητήθην τούτου τοῦ σκοποῦ.

Ἐν τούτοις ἡ νὺξ προϋχώρει ταχέως. Ἐνῷ ἐχνογράφουν ἀναπολῶν τὸν Τσιγγὶς-Χάνην, οἱ Κοζάκοι παρητήθησαν τῆς ἐλπίδος τοῦ νὰ εὕρωσι τὸ α ο υ λ, οὕτινος τὴν παρουσίαν οὐδὲν ἀνήγγελλεν ἐν τοῖς περιχώροις. Ὅτε τοὺς εὗρον, ἐκάθηντο παρὰ τὰς ὄχθας ῥύακος, παρασκευάζοντες τὸ ἑσπερινόν των δεῖπνον. Μόλις ἐφάγομεν, καὶ ἡ νὺξ περιεκύκλωσε τὴν στέππαν. Μετά τινα λεπτὰ ἀπεκοιμήθημεν.

Παρητήσαμεν τὸ πρωὶ τὸ σκήνωμα ἡμῶν ὅπως ἐξακολουθήσωμεν τὴν πορείαν μας πρὸς ἀναζήτησιν τῶν Χαλκᾶ· ἐβαδίζομεν ἐπὶ ἐδάφους γυμνοῦ, ἐστερημένου ρυτείας, ὁτὲ μὲν ἀμμώδους, ὁτὲ δὲ πλήρους πηλοῦ, κουράζοντος τοὺς ἵππους. Αἱ ὧραι παρήρχοντο ἀλληλοδιαδόχως· τέλος τὴν δευτέραν μετὰ μεσημβρίαν, πρὸς μεγίστην ἡμῶν χαρὰν, ἐφάνησαν κάμηλοι καὶ ἵπποι, διεσπαρμένοι ἐν μέσῳ μιᾶς κοιλάδος ἐγγυτάτης, ὑφ' ὧν ὁδηγηθέντες εἴδομεν τὸ α ο υ λ.

Δύο ἄνδρες ἦλθον πρὸς ἡμᾶς ὅπως μᾶς ὁδηγήσωσιν εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ ἀρχηγοῦ· χαιρετήσαντες δὲ ἡμᾶς διὰ βαθείας ὑποκλίσεως, ἐτέθησαν ἑκατέρωθεν τοῦ ἵππου μου, ἐπὶ σκοπῷ νὰ μὲ συνοδεύσωσιν εἰς τὰς ὑ ο ύ ρ τ α ς, κειμένας ἐπὶ μικροῦ τινος ῥύακος, ἐκβάλλοντος εἰς μικρὰν λίμνην, οὐ πόῤῥω κειμένην.

Διηυθύνθησαν πρὸς σκηνήν τινα καλλιτέρου παρὰ τὰς ἄλλας ἐξωτερικοῦ, καὶ ἀνήκουσαν τῷ ἀρχηγῷ, ὅστις περιέμενεν ἐκεῖσε τὴν ἄφιξίν μας. Ἔλαβε τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου μου, μοὶ ἔδωκε τὴν χεῖρα διὰ νὰ καταβῶ, καὶ μὲ εἰσήγαγεν εἰς τὴν κατοικίαν του. Εἰς τάπης ἐξετείνετο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους· ἔπρεπενὰ καθήσω ἐπ' αὐτοῦ ὅπως παραδεχθῶ τὴν ὑποχρεωτικὴν τοῦ τείου κύμβην τῆς μογγολικῆς φιλοξενίας· τὸ ν' ἀποποιηθῶ, ἤθελεν εἶσθαι ἀπολιτευσία. Ἤμην τέλος ἐγκαθιδρυμένος εἰς τὴν ἑστίαν τοῦ περιφήμου Χαλκᾶ Δάρμα Τουρέν.

Ὁ ἀρχηγὸς ἐκάθησεν ἀπέναντι ἐμοῦ, καὶ οἱ δύο συνοδεύσαντές με νεανίαι, οἵτινες ἦσαν υἱοί του, ἐκάθησαν παρ' αὐτῷ. Ὄπισθεν δ' αὐτῶν ἐκάθησαν δέκα ἢ δώδεκα ἄλλοι Χαλκᾶ, μεγίστην δίδοντες προσοχὴν εἰς ἑκάστην τῶν κινήσεών μου. Ἤμην ἀναμφιβόλως ὁ πρῶτος Εὐρωπαῖος, ὃν ποτε εἶδον, καὶ ὁ πλατὺς πῖλός μου, ὁ κυνηγετικός μου ἱματισμός, τὰ μακρὰ ὑποδήματά μου ἐπὶ πολλὰς γενεὰς θέλουσιν ἔχει χώραν ἐν ταῖς διηγήσεσι τῶν ποιμένων αὐτῶν καὶ ἐν τοῖς ᾄσμασι τῶν ῥαψῳδῶν των.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν παρουσιάσθησαν πολλαὶ γυναῖκες, ἔχουσαι ἐπὶ κεφαλῆς τὴν γυναῖκα τοῦ ἀρ-

χηγοῦ, ἥτις ἐκάθησε πλησίον μου. Αἱ ἄλλαι γυναῖκες ἐκάθησαν ὅπου ἠδυνήθησαν, ἀλλ' ἅπασαι εἶχον τοὺς ὀφθαλμοὺς προσηλωμένους ἐπ' ἐμοῦ. Θὰ ἦτο βεβαίως πολὺ διασκεδαστικὸν νὰ ἐννοήσω τὰς παρατηρήσεις των, διότι ἡ συνομιλία των ἦτο πολὺ ζωηρά.

Κοζάκος τις τότε μοὶ ἔφερε τὸ σ α μ ο β ά ρ ι ό ν μου· ὅλοι οἱ παρευρισκόμενοι ἐξεπλάγησαν μεγάλως, βλέποντες ἐξερχόμενον ἀτμὸν, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ πῦρ ὑποκάτωθεν· εἰς μάλιστα ἔθηκεν ἐπ' αὐτοῦ τὴν χεῖρα καὶ ἀπέσυρεν ἀμέσως τοὺς δακτύλους κεκαυμένους πρὸς μεγάλην διάχυσιν τῶν ἄλλων. Ἔφεραν ἐπίσης ἐντὸς στίλβοντος ἐκ κασσιτέρου πινακίου τὸ πρόγευμά μου, συνιστάμενον εἰς ὀπτὸν κυνήγιον. Τὸ πινάκιον, ἡ μάχαιρα καὶ τὸ περόνιον διήγειραν γενικὴν περιέργειαν, ὡς ὄντα ὅλως νέα διὰ τὰς ὁμάδας ταύτας. Μὲ ἐθεώρουν τρώγοντα, καὶ οὐδὲν ἠδύναντο νὰ τοὺς πείσῃ ὅπως μακρυνθῶσι, πρὶν ἢ τελειώσω τὸ γεῦμά μου.

Ὁ Δαρμὰρ Τουρὲν διέταξε νὰ σφάξωσιν ἓν πρόβατον πρὸς τιμήν μου· ἀρκετὸς ἤδη παρῆλθε καιρὸς ἀφ' ὅτου ἐψήνετο, ὅτε ἦλθον νὰ ἀναγγείλωσιν ὅτι τὸ γεῦμα ἦν ἕτοιμον. Ἔμειναν τέλος μόνος· ἅπαντες οἱ ἐν τῷ ἀ ο ὺ λ, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδία μετέσχον περιχαρῶς τῆς εὐωχίας. Ἦν ἡ σειρά μου διὰ νὰ ἦμαι θεατής· ἀλλὰ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ διεγείρω διὰ περιγραφῆς τὴν ἀποστροφὴν τῶν ἀναγνωστῶν μου.

Μετὰ τὸ γεῦμα, ἐμήνυσα τὸν Τουκαβοᾶ εἰς τὴν ὑ ο ύ ρ τ α ν καὶ τὸν ἐπεφόρτισα νὰ ζητήσῃ ἵππους καὶ ὁδηγοὺς παρὰ τοῦ ξενοδόχου μας διὰ τὸ τῆς ἐπαύριον ταξείδιον. Ὁ Σουλτάνος τοὺς ἔδωκεν εὐχαρίστως καὶ κατὰ τὴν ἔκφρασίν του ἦσαν ἕτοιμοι ἅμα τῇ ἠοῖ.

(Ἕπεται συνέχεια).

ΔΥΟ ΑΝΑΒΑΣΕΙΣ
ΕΙΣ ΤΟ ΛΕΥΚΟΝ ΟΡΟΣ.

(Συνέχεια)

Ἐν τῇ πιέσει ταύτῃ τὸ θερμόμετρον τοῦ Δεσωσύρου ἔπρεπε νὰ δεικνύῃ 86,00 βαθμούς· ἀλλ' ἠγνόουν τότε, ὅτι ἡ φύσις τοῦ ἀγγείου ἠδύνατο νὰ βραδύνῃ ἢ νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν βράσιν τοῦ ὕδατος· ἠγνόουν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἐμβαπτίσωσι τὸ θερμόμετρον ἐντὸς τοῦ ὑγροῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον ἐν τῷ ἀτμῷ τοῦ βράζοντος ὕδατος. Πρὸς δὲ τούτοις, ὁ Δαλτὼν, ὁ Δουλόγγιος καὶ ὁ Ρενῶλτος δὲν εἶχον ἐπιχειρήσει τὰς μεγάλας ἐκείνας ἐργασίας ἐπὶ τῶν ἀτμῶν, αἵτινες ἐδίδαξαν ἡμῖν τὴν θερμοκρασίαν καὶ τὴν ἐλαστικὴν δύναμιν τοῦ ὑδατώδους ἀτμοῦ ὑπὸ διαφόρους πιέσεις. Δι' ἅπαντας τοὺς λόγους τούτους τὰ ἀποτελέσματα τῶν παρατηρήσεων τοῦ Δεσωσύρου ἦσαν μόνον κατὰ προσέγγισιν, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτον ἀκριβῆ ὅσον ἦτο δυνατὸν νὰ ὦσι κατὰ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἐξετέλει ταύτας. Ὅταν ὁ Δεσωσύρος ἐποίησε τὸ πείραμα αὐτοῦ ὡς πρὸς τὴν βράσιν τοῦ ὕδατος ἐπὶ τῆς ὀχθης τῆς θαλάσσης, διὰ τῆς ἐξ οἰνοπνεύματος λυχνίας του, τὸ ὕδωρ ἤρχισε ν' ἀναβράζῃ ἀφικνούμενον μέχρι τῆς θερμοκρασίας 101,6 βαθμῶν ἐν διαστήματι δυοκαίδεκα ἢ τρωνκαίδεκα πρώτων λεπτῶν. Ἐπὶ τοῦ Λευκοῦ Ὄρους, ἐδέησε νὰ παρέλθῃ ἡμίσεια ὥρα ὅπως ἡ θερμοκρασία ὑψωθῇ μέχρις 86,0 βαθμῶν· ἡ ἀραίωσις τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ ἡ μικρὰ θερμοκρασία ἐξηγοῦσι κάλλιστα τὴν διαφορὰν ταύτην. Αἱ αὐταὶ περιστάσεις, ἐνοῦμεναι μετὰ τοῦ κόπου καὶ τῆς ἀϋπνίας, ἐξηγοῦσιν ἐπίσης σαφέστατα τὴν πνευστίασιν, τὴν ἐπιταχύνσιν τοῦ σφυγμοῦ, τὴν κεφαλαλγίαν καὶ τὴν πρὸς τὸν ὕπνον τάσιν, συμπτώματα, ἅτινα ὁ Δεσωσύρος καὶ οἱ συνοδοιπόροι του ᾐσθάνοντο ἐν ὅσῳ ἐκινοῦντο, καὶ τὰ ὁποῖα ἐκλείπουσιν ἅμα ἐπέλθῃ ἡ ἀνάπαυσις καὶ ἐξασθενοῦσι διὰ τῆς συνηθείας.

Μετὰ τετράωρον ἐν τῷ Λευκῷ Ὄρει διαμονὴν, ὁ Δεσωσύρος ἤρχισε νὰ καταβαίνῃ. Ἡ χιὼν εἶχε μαλακυνθῇ, ἐβυθίζετο δὲ εἰς ἕκαστον βῆμά του ὁλόκληρος ἐντὸς αὐτῆς· ἐν τούτοις ἔφθασε μετὰ πορείαν μιᾶς ὥρας καὶ ἑνὸς τετάρτου εἰς τὸ Μέγα Ὀροπέδιον, ἔνθα εἶχε διανύσει τὴν προτεραίαν νύκτα, διῆλθεν αὐτὸ, καὶ κατέβη μέχρι τοῦ προτελευταίου βράχου τῆς σειρᾶς τῶν Μεγάλων Ἡμιόνων, κειμένου 3,470 μέτρα ὑπεράνω τῆς θαλάσσης· ἀπεκάλεσε δὲ αὐτὸν βράχον τῆς Εὐτυχοῦς Ἐπιστροφῆς, καὶ μετ' ἐκπλήξεως παρετήρησεν ἐπ' αὐτοῦ τὸ κολοκυνθοειδὲς βρύον μετὰ τοῦ ἄνθους του· τὸ ὡραῖον τοῦτο φυτὸν φύεται εἰς τὰ ὑψηλότερα μέρη τῶν ὀρέων τῆς Εὐρώπης. Ὁ Δεσωσύρος ἔστησε τὴν σκηνὴν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βράχου τούτου. «Ἐδειπνήσαμεν, λέγει, εὐθύμως καὶ μὲ καλὴν ὄρεξιν, καὶ μετὰ τοῦτο διῆλθον ἐπὶ τοῦ στρώματός μου ὡραιοτάτην νύκτα. Τότε δὲ μόνον ἀπήλαυσα τῆς ἡδονῆς τοῦ ὅτι ἐξετέλεσα τὸ σχέδιον ἐκεῖνο, ὅπερ εἶχα σχηματίσει πρὸ εἴκοσι καὶ ἑπτὰ ἐτῶν, ἀπὸ τοῦ πρώτου δηλονότι ταξειδίου μου, εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Σαμουνῆ κατὰ τὸ 1760, σχέδιον, ὅπερ τοσάκις ἐγκατέλειψα καὶ ἐπανέλαβον ἐκ νέου, καὶ τὸ ὁποῖον εἶχε καταστῇ διὰ τὴν οἰκογένειάν μου ἀντικείμενον φροντίδων καὶ ἀνησυχίας. Τὸ σχέδιόν του ἦτο δι' ἐμὲ εἰδός τι ἀσθενείας, οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν προσηλοῦντο ἐπὶ τοῦ Λευκοῦ Ὄρους, ὅπερ φαίνεται ἐκ πλείστων τῶν περιχώρων μερῶν τῆς Γενούης, χωρὶς νὰ δοκιμάσω θλιβερόν τι αἴσθημα. Τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν εἶχον φθάσει ἐπ' αὐτοῦ, ἡ χαρά μου δὲν ἦτο πλήρης, ἦττον δὲ ὑπῆρξε τὴν στιγμὴν τῆς ἀναχωρήσεώς μου· δὲν ἔβλεπον τότε ἄλλο τι ἢ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ πραγματοποιήσω· ἀλλ' ἐν τῇ σιωπῇ τῆς νυκτὸς, ἀφοῦ ἀνεπαύθην καλῶς ἐκ τοῦ κόπου, ὅτε ἀνεκεφαλαίουν τὰς παρατηρήσεις μου, ὅτε μάλιστα ἀνεπόλουν τὴν μεγαλοπρεπῆ εἰκόνα τῶν ὀρέων, ἅτινα εἶχον ἀναβῆ, ἀπήλαυον τῆς ἀληθοῦς καὶ καθαρᾶς εὐχαριστήσεως».

Τὴν ἐπαύριον, 4 αὐγούστου, ὁ Δεσωσύρος ἀνεχώρησε περὶ τὴν ἕκτην ὥραν τῆς πρωΐας. Κάτωθεν τῶν Μικρῶν Ἡμιόνων οἱ πάγοι εἶχον ἐντελῶς μεταβληθῇ,

καὶ μετὰ πλείστων κινδύνων οἱ ὁδοιπόροι εἰς τὸ καθαρὸν χιόνος μέρος, καὶ περὶ τὴν μεσημβρίαν ἐπανέκαμπτον ἅπαντες ὑγιεῖς εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Σαμουνῆ. «Ἡ ἀφιξίς μας, λέγει ὁ Σωσύρος, ἦτο ἐνταῦτῷ καὶ χαροποιὰ καὶ συγκινητική· ἅπαντες οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι τῶν ὁδηγῶν μου ἤρχοντο ὅπως ἐναγκαλισθῶσιν αὐτοὺς καὶ τοὺς συγχαρῶσιν. Ἡ σύζυγός μου, αἱ ἀδελφαὶ αὐτῆς καὶ οἱ υἱοί μου, πολλοὶ τῶν φίλων μου, οἵτινες εἶχον ἔλθει ἐκ Γενούης ὅπως παρευρεθῶσιν εἰς τὴν ἐπιστροφήν μας, ἐξεδήλουν κατὰ τὴν εὐτυχῆ ταύτην στιγμὴν τὴν εὐχαρίστησίν των, ἣν οἱ φόβοι, οἵτινες εἶχον προηγηθῆ αὐτῆς, τὴν καθίστων ζωηροτέραν, συγκινητικωτέραν.»

Τοιαύτη εἶναι ἡ ἐξιστόρησις τῆς πρώτης μεγάλης ἐπιστημονικῆς ἀναβάσεως, ἥτις ἐγένετο ἐπὶ τῶν Ἄλπεων, καὶ ἡ σύντομος ἔκθεσις τῶν κυριωτέρων ἀποτελεσμάτων, ἅτινα ἡ ἐπιστήμη ἐξήγαγεν· ἐχρησίμευσε δὲ αὕτη ὡς ὑπόδειγμα καὶ εἰς ἁπάσας τὰς ἄλλας, διότι ὁ Δεσωσύρος συνέταξε τρόπον τινὰ τὸ πρόγραμμα τῶν ἐπιχειρηθησομένων πειραμάτων, παρατηρήσεων καὶ τῶν πρὸς λύσιν προβλημάτων.

Ἐν τῷ διαστήματι πεντήκοντα καὶ ἑπτὰ ἐτῶν ἀπὸ τοῦ 1787 μέχρι τοῦ 1843 εἴκοσι καὶ ἑπτὰ ἀναβάσεις ἔλαβον χώραν ἐν τῷ Λευκῷ Ὄρει· ἀλλ' οὐδεμία τούτων φέρει χαρακτῆρα πραγματικῶς ἐπιστημονικόν. Εὐγενής τις περιέργεια, ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ ἐπισκεφθῶσι τὸν κόσμον τοῦτον τῶν χιόνων καὶ πάγων, καὶ ν' ἀπολαύσωσιν ἐκ τοῦ Λευκοῦ Ὄρους ἓν τῶν μεγαλειτέρων θεαμάτων, ἀφ' ὅσα δύναται ὁ ἄνθρωπος ν' ἀπολαύσῃ, καὶ τὸ θέλγητρον, ὅπερ ἡ ἰδέα τῆς ὑπερπηδήσεως τῶν δυσχερειῶν, ὑπῆρξαν τὰ αἴτια, ἅτινα παρώτρυνον εἰς τοῦτο τοὺς πλείστους περιηγητάς, καὶ βεβαίως τὰ αἴτια ταῦτα εἰσὶν ἀρκοῦσα ἀποζημίωσις εἰς τοὺς ἀναποφεύκτους κόπους καὶ τὰς σημαντικὰς δαπάνας, ἃς ἀπαιτεῖ ἡ τοιαύτη ἐκδρομή. Ἐν τούτοις, πολλοὶ περιηγηταὶ ἐδημοσίευσαν ἐκθέσεις περιέργους περὶ τῆς εἰς τὰς Ἄλπεις ἀναβάσεώς των, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ ἐπιστήμη ἠδύνατο νὰ ὠφεληθῇ τι. Τὸ πλεῖστον τῶν περιηγητῶν τούτων εἰσὶν Ἄγγλοι. Ἀπὸ τοῦ 1844 δὲ αἱ ἀναβάσεις ἐπολλαπλασιάσθησαν σημαντικῶς, καὶ εἴκοσιν ἔτη μετὰ ταῦτα ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνέβη μέχρις 171, ἐκ τῶν ὁποίων τρεῖς ἐγένοντο κατ' ἰούνιον, 36 κατ' ἰούλιον, 84 τὸν αὔγουστον, 47 τὸν σεπτέμβριον καὶ 1 τὸν ὀκτώβριον. (Ἕπεται τὸ τέλος.)

Η ΟΡΦΑΝΗ.

(Διήγημα).

(Συνέχεια καὶ τέλος)

Ἡ Θεοδοσία, ἀφοῦ διέτρεξε τὴν αἴθουσαν καὶ τὸν θάλαμον τῶν ὑπηρετῶν, ὡδήγησε τὸν ξένον εἴς τινα διάδρομον, ὅστις ἐχώριζε τὴν οἰκίαν εἰς δύω μέρη, καὶ ἐστάθη ἔμπροσθεν πύλης κεκλεισμένης.

— Ἐνταῦθα, τῷ εἶπε, θέλετε ἰδεῖ ὡραῖα πράγματα. Εἶναι ἡ αἴθουσα τῶν εἰκόνων (1). Ἡ κυρία μας διεφύλαξεν ἐξαιρέτους καὶ μεγαλοπρεπεῖς εἰκόνας, κληρονομήσασα ταύτας ἀπὸ τὴν μάμμην της . . . . ἀλλὰ ποῦ εἶναι τὸ κλειδίον μου; Δὲν τὸ εὑρίσκω . . Περιμένετε ὀλίγον; ὑπάγω νὰ τὸ ζητήσω . . .

Ἡ Θεοδοσία ἐξῆλθεν, ὁ δὲ Κοσμᾶς, ἰδὼν κατὰ τὴν ἄλλην θύραν τοῦ διαδρόμου θύραν ἡμιηνεωγμένην, ἐπροχώρησε καὶ πάραυτα ἐστάθη, διότι δὲν ἠδύνατο οὐδὲ ἓν βῆμα πρὸς τὰ πρόσω νὰ κάμῃ. Ὁποία ἐπιρροὴ τὸν ἐκράτησε κατὰ τὴν εἰς τὸν θάλαμον τοῦτον εἴσοδόν του; Βέβαια οὐδὲν ἔκτακτον ὑπῆρχεν ἐπὶ τῶν ἐπίπλων, ἅτινα ἦσαν ὀλίγαι καθέκλαι, τράπεζα ἐργατικὴ, σκευοθήκη, βιβλία, καὶ οὐδὲν περισσότερον. Εἶναι ὅμως ἀληθὲς ὅτι ἐκάθητο ἐκεῖ νεᾶνις δεκαοκταετής. Τί λοιπόν; Ὁ Κοσμᾶς δὲν εἶδε κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τοῦ βίου του νεάνιδας; Βεβαιότατα εἶδε καὶ ὡραιοτέρας ἐν Ῥωσσίᾳ, Πολωνίᾳ καὶ Γερμανίᾳ, οὐδεμία ὅμως τούτων τῷ ἐφάνη ἔχουσα τοσαύτην ἐξαίσιον φυσιογνωμίαν.

Ἡ νεᾶνις αὕτη ἐφόρει ἁπλούστατον ἔνδυμα ἐξ εὐανθίνου (τσίτι), ἐπώμιον ἐξ ἐρυθρᾶς μετάξης, κομβοδεμένον περὶ τὸν αὐχένα της. Οἱ βόστρυχοι τῆς κόμης της ἔπιπτον ἐπὶ τῶν ὤμων της, ἐπὶ δὲ τῆς λευκότητος τοῦ προσώπου της ἔλαμπε τὸ πορφυροῦν τῆς νεότητος καὶ ἀγαθότητος χρῶμα. Οἱ ὀφθαλμοί της, οἵτινες ἦσαν προσηλωμένοι ἐπὶ τοῦ βιβλίου, ὅπερ ἐκράτει εἰς τὴν χεῖρά της, ἐκαλύπτοντο ὑπὸ τῶν μακρῶν βλεφαρίδων της. Ὁ Κοσμᾶς ὅμως ἐσυμπέρανεν ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς ἦσαν οἱ ὡραιότεροι τῶν ὅσων ποτὲ εἶχε θαυμάσει.

Μετ' οὐ πολὺ ἡ νεᾶνις, παύσασα τὴν ἀνάγνωσιν, ἐστήριζεν ἐπὶ τῆς χειρὸς τὸ ῥεμβὸν μέτωπόν της. Ἡ φυσιογνωμία της ἔλαβε τότε κατηφῆ ἔκφρασιν μελαγχολίας, καὶ πάραυτα τὰ δάκρυα ἔῤῥευσαν ἐπὶ τῶν παρειῶν της. Ἐπὶ τῇ θέᾳ ταύτῃ ὁ Κοσμᾶς ἠσθάνθη τὴν καρδίαν του καταπιεζομένην ὑπὸ λύπης.

— Ὦ Θεέ μου! εἶπε καθ' ἑαυτόν· εἶναι δυνατὸν ποτὲ τοιαύτη ὡραία καὶ οὐράνιος μορφὴ, τοιοῦτος ἄγγελος, νὰ ἦναι δυστυχής;

— Ἰδοὺ ἐγὼ, κύριε, ἐφώνησεν ἡ οἰκονόμος, καὶ ἐπλησίασεν εἰς τὸν ἀξιωματικόν. Δὲν ἠξεύρω πραγματικῶς ποῦ εὑρίσκομαι. Ἐζήτησα πανταχοῦ τὸ κλειδίον, καὶ μόλις ἐνθυμήθην ὅτι τὸ εἶχον φυλάξει εἰς ἕνα σύρτην. Ἂς ὑπάγω λοιπὸν τώρα νὰ σᾶς ἀνοίξω τὴν αἴθουσαν τῶν εἰκόνων.

Εἰς τὴν γωνίαν τῆς αἰθούσης ταύτης ἦτο σκευοθήκη, πλήρης εἰκόνων ἁγίων, ἔμπροσθεν τῶν ὁποίων ἐκρέματο λύχνος ὑάλινος.

Ἀφοῦ ὑπεκλίνθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, περὶ τῆς πλουσιότητος τῶν ὁποίων ἡ Θεοδοσία τῷ ἐξέθεσε τὰ δέοντα, ὁ Κοσμᾶς ἐξῆλθεν εἰς τὸν διάδρομον, καὶ

(1) Ὀπρασναΐκ. Εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ Ῥῶσσοι ἔχουσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰς τὸ καλλίτερον μέρος τῆς οἰκίας των τὸ εἰκονοστάσιον πλῆρες, ἱερῶν εἰκόνων, ἔμπροσθεν τῶν ὁποίων ὑποκλίνονται.

ἐπέστρεψε πρὸς τὸν θάλαμον, ἔνθα ἀπήντησε τὸ μυστηριῶδες ἐκεῖνο φαινόμενον· ἀλλ' ὁ θάλαμος ἦτο κενὸς καὶ ἔρημος.

— Ἀγαπητή μοι, εἶπε τότε πρὸς τὴν Θεοδοσίαν, δὲν εἶναι κανεὶς τώρα εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην;

— Οὐδείς.

— Μοὶ ἐφάνη μόλα ταῦτα ὅτι ἐκεῖ . . . πλησίον τοῦ διαδρόμου . . .

— Τί;

— Ἐνόμισα ὅτι εἶδον εἰς τὸν θάλαμον τοῦτον . . νεάνιδα.

— Ἄ! εἶναι ἡ Μαρία Δημητριέβνα.

— Καὶ ποία εἶναι αὕτη;

— Ὀρφανὴ, θυγάτηρ ἀξιωματικοῦ τινος. Ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς. Πρὸ 10 σχεδὸν ἐτῶν, ἀπόμαχός τις ἀξιωματικὸς ἦλθεν ἐνταῦθα μεθ' ἑνὸς ὀκταετοῦς τέκνου . . . τῆς Μαρίας. Μετά τινα καιρὸν τῆς εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ἐγκαταστάσεώς του ἠσθένησε βαρέως, καὶ μετὰ τρεῖς ἑβδομάδας ἀπέθανεν. Ἡ κυρία μας, ἦτις ἦτον ἀγαθοτάτη καὶ εὐσπλαγχνος κατὰ πολλὰ, ἐβοήθησε τὸν ἄνθρωπον τοῦτον κατὰ τὴν ἀσθενειάν του, μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του, ἔλαβε τὴν μικρὰν ὀρφανὴν καὶ τὴν ἀνέθρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν της. Ἡ πρόθεσίς της ἦτο νὰ τὴν υἱοθετήσῃ, κληροδοτοῦσα αὐτῇ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά της· καὶ ἐγὼ ἤκουσα πολλάκις τοῦτο, ἀλλ' ὁ Θεὸς δὲν τῇ ἔδωσε καιρὸν νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀγαθοεργίαν ταύτην, διότι ἡ ἀγαθὴ κυρία μας, ἡμέραν τινα προσβληθεῖσα ὑπὸ ὀξείας νόσου, τὴν ἐπαύρισεν ἔπαυσε τοῦ ζῆν.

— Οὕτω λοιπὸν ἡ ὀρφανὴ αὕτη ἔμεινεν ἄνευ πόρων καὶ προστασίας.

— Οὐχὶ κατὰ τὸ παρὸν, ἑνόσῳ θὰ ζῶ ἐγὼ, ὁ Λαυρέντιος Σίσωϊτζ καὶ ἡ σύζυγός του, ἡ ψυχοκόρη τῆς κυρίας μας, δὲν θὰ μείνῃ ἄπορος καὶ ὑστερημένη. Μοιραζόμεθα μετ' αὐτῆς καὶ τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ ἄρτου μας.

— Καὶ ποῖος εἶναι ὁ Λαυρέντιος Σίσωϊτζ;

— Ὁ ἐπιστάτης τῆς κυρίας μας· ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἀπηντήσαμεν εἰς τὸν δρόμον.

— Καὶ λοιπὸν φροντίζετε πατρικῶς περὶ τῆς νέας ταύτης;

— Ἄ! Ἀναμφιβόλως. Ἡ Μαρία Δημητριέβνα εἶναι εἷς ἄγγελος. Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὁ Λαυρέντιος ἠσθένησε βαρέως, ἡ δὲ σύζυγός του ἦτον εἰς τοὺς γονεῖς της εἰς Σαρατόβην. Τίς τὸν ἐπεμελήθη; ἡ Μαρία· πολλάκις τῇ ἔλεγον.

— Μαρία, ἀναπαυθῆτε ὀλίγον· δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ κοπιάζητε τόσον· ἀφήσατέ μοι νὰ σᾶς ἀντικαταστήσω· καὶ ἐκείνη μοὶ ἀπεκρίνετο.

— Ὄχι, ὄχι, ἀγαθή μου Θεοδοσία. Σὺ εἶσαι γραῖα, καὶ δὲν δύνασαι νὰ διανυκτερεύσῃς, ἐνῶ ἐγὼ δύναμαι.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον πρὸς τὸν Λαυρέντιον ἀφωσιωμένη. Εἶναι ἐν γένει ἡ παρηγορία τῶν ἀσθενούντων καὶ πασχόντων. Εἶναι πρὸς τούτοις εὐαίσθητος, ἐπιτηδεία εἰς πάντα, καὶ πεπαιδευμένη· ὁπόταν προσευχόμεθα τὸ πρωῒ καὶ τὸ ἑσπέρας, αὐτὴ ἀναγινώσκει τὰς παρακλήσεις καὶ προσευχάς. Πόσον ὡραῖα ἀναγινώσκει! Πρὸ ἑνὸς ἔτους διὰ τῶν ἀναγνωσέων της μὲ ἔσωσεν ἀπὸ ἀπελπιστικήν τινα λύπην.

— Πῶς τοῦτο; εἶπεν ὁ Κοσμᾶς.

— Ἔχασα θυγατέρα εἰκοσιδιετῆ, θυγατέρα ἔχουσαν τὸ πρόσωπον, τὴν γλυκύτητα καὶ τὴν ἀγαθότητα τοῦ πατρός της, καὶ ἀπεθανοῦσαν ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἡ λύπη μὲ κατέστησε παράφρονα, δὲν ἠδυνάμην πλέον νὰ δέωμαι, καὶ ἡ Μάρθα ἦλθεν εἰς βοήθειάν μου. Ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον διὰ τῶν συμβουλῶν της, διὰ τῆς ἐπιτυχοῦς ἐπιῤῥοῆς της, ἐπανέφερεν ἐν ἐμοὶ τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ τὴν ἡσυχίαν. . . Ἀλλ' ἡ νὺξ πλησιάζει, ἐλησμόνησα ὅτι ἔχω ἐργασίαν, πρέπει νὰ σᾶς ἀφήσω. Ἐὰν θέλητε νὰ περιπατήσητε εἰς τὸν κῆπον, ἡ θύρα εἶναι ἀνοικτή.

Ὁ Κοσμᾶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν κῆπον, ἔνθα ἄπαντα τὰ φυτὰ ἤνθουν, τὰ δὲ ἄνθη διέχεον ἐν τῷ μικρῷ των ὁρίζοντι γλυκεῖαν εὐωδίαν· κάτωθεν δὲ διαφόρων φυτῶν ἐμουρμούριζε ῥύαξ, οὗ τινος τὸ διαυγὲς ὕδωρ ἐκάλυπτον εὐώδη ἄνθη, διαχέοντα ἀμφοτέρωθεν τὴν ζωὴν καὶ τὴν δρόσον.

— Ὁποία εὐχάριστος ἀποχώρησις, ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν ὁ νέος περιηγητὴς, διαλογιζόμενος καὶ τὴν ὡραίαν καὶ ἀγαθὴν, ἀλλὰ τοσοῦτον δυστυχῆ νεάνιδα. Ὦ! ἐὰν ἡ τοποθεσία αὕτη ἀνῆκεν εἰς ἐμέ! ὦ! ἐὰν ἦμην ὁ ἐκτελεστὴς τῆς διαθήκης τοῦ τόπου τούτου, μετὰ πόσης ἐνδομύχου ἀγαλλιάσεως καὶ εὐφροσύνης ἤθελον τρέξει καὶ εἰπεῖ εἰς τὴν δυστυχῆ ταύτην νέαν: Ἰδοὺ ἡ κληρονομία σας, λάβετε αὐτὴν· δύνασθε ἤδη νὰ εὕρητε ἅπασαν τὴν εὐτυχίαν, τῆς ὁποίας εἶσθε ἀξία! Δύστηνος κόρη, βοηθουμένη ὑπὸ ξένων, ἀλλὰ νέα καὶ ὡραία! Εἴθε ὁ Θεὸς νὰ σὲ βοηθήσῃ! Καὶ ἐγὼ, ἀπορφανιζόμενος ὡς αὐτὴ, δὲν εἶμαι δυστυχέστερος; Τὴν εἶδον, καὶ ὀφείλω νὰ τὴν ἀφήσω διὰ παντός. Μετά τινας στιγμὰς ἀναχωρῶ . . . ἀναχωρῶ εἰς πόλιν, ἐν ᾗ ἴσως δὲν θέλω ἐπιτύχει οὐδεμιᾶς βοηθείας, καὶ αὐτοῦ τοῦ εἰλικρινεστέρου φίλου τοῦ πατρός μου.

Οἱ ὀλιβεροὶ οὗτοι συλλογισμοὶ καὶ σκέψεις τὸν ἔκαμον νὰ κλαίῃ, χωρὶς νὰ αἰσθάνηται πλέον τί τῷ συνέβαινεν· ἐσυλλογίζετο μόνον ὅτι ἡ πτωχεία καὶ ἡ μονιμότης ἦσαν τὰ κύρια αἴτια τῆς λύπης του, καὶ ὅτι ἐν ἑαυτῷ ὑπῆρχεν ἰσχυροτέρα τις καὶ ἀνυπέρβλητος δύναμις, ἥτις γεννᾶται ἐκ τῆς ἐγκαταλείψεως καὶ τῆς δυστυχίας. Τὸ αἴσθημα, ὅπερ οὗτος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ, ἡμεῖς θὰ τὸ εἴπωμεν. Διὰ πρώτην φορὰν κατὰ τὴν ζωήν του ἠγάπησε . . . νέαν, τὴν ὁποίαν ἅπαξ εἶδε, καὶ ἥτις δὲν τὸν ἐγνώριζε.

Βεβυθισμένος εἰς τόσον βαθὺν ῥεμβασμὸν, διέτρεξε τὸν κῆπον, εἰσῆλθεν εἰς τὸ πλησίον δάσος τῶν δρυῶν διὰ τῆς εὐθείας δενδροστοιχίας, ἄνωθι τῆς ὁποίας ὑψοῦτο παρεκκλήσιον, καὶ ἐκ τῆς ὁποίας καθωρᾶτο ἡ τοπογραφικὴ ἔκτασις τοῦ ὁρίζοντος.

Ὁ Καραμπῖνος, ἐν τῇ θείᾳ ἐκτάσει εὑρισκόμενος, εἶπε.

« Πάντα ὠχριῶσι, πάντα διαφεύγουσιν ἐνώπιον « ὡραίας θέας. Τὸ ἀνθρώπινον ἔργον εἶναι φθαρτὸν,

«ἐνῷ τὸ θεῖον ζῇ ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑπάρξει, λαλεῖ ἐν ταῖς «καρδίαις ἡμῶν, καὶ μᾶς ἐπαναπαύει διὰ τοῦ καθα-«ρωτέρου καὶ ὑψηλοτέρου μέσου.»

Ἐπὶ πολὺν καιρὸν ὁ Κοσμᾶς ἔμεινεν ἀκίνητος εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, θεωρῶν ἐν ἐκστάσει τὴν λαμπρὰν θέαν, ἥτις πανταχοῦ τῷ ἐπαρουσιάζετο. Πάραυτα στρέψας πρὸς τὸ μέρος, ἔνθα ἄφησε τὸν πιστόν του ὑπηρέτην Προκόπιον, παρετήρησεν ἔκτακτόν τινα κίνησιν. Τὸ πλῆθος συνωθεῖτο πέριξ τῆς οἰκίας τοῦ Σταρόστου· τὰ παιδία ἔτρεχον καθ' ὁδόν· αἱ γυναῖκες, φοροῦσαι τὰ Κυριακά των ἐνδύματα, εἰσήρχοντο εἰς τὸ ξενοδοχεῖον. Τὰ πάντα ἀνήγγελλον ἔκτακτον συμβεβηκός.

— Τί τρέχει; ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν ὁ νέος ἀξιωματικός. Κατὰ τὴν ἄριξίν μου οὐδὲ εἷς ἐφάνη εἰς τὰς ὁδούς, καὶ τώρα ἅπαντες εἶναι εἰς κίνησιν; πρέπει νὰ σκεφθῶ περὶ τούτου.

Β'.

Ὁ Κοσμᾶς, διελθὼν ταχέως τὴν δενδροστοιχίαν, πάραυτα ἔφθασε πλησίον τῆς οἰκίας τοῦ Παρφέν. Ἐπὶ τοῦ κατωφλοίου τῆς θύρας ἵστατο ἡ Σταρότισσα Βασιλικὴ, φέρουσα τὸ ὡραιότερον περιζωμά της. Ἅμα εἶδε τὸν νέον ἀξιωματικὸν, ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας του, χωρὶς νὰ προφέρῃ λέξιν. Ταὐτοχρόνως ὁ Προκόπιος ἐφώνησεν.

— Ἰδοὺ ἡμεῖς, τέλος πάντων, μικρέ μου Πάτερ! Εἰσέλθετε, εἰσέλθετε.

— Διατὶ ἡ τοσαύτη κίνησις, ἠρώτησεν ὁ Κοσμᾶς;

— Παρακαλῶ, εἰσέλθετε εἰς τὸ ξενοδοχεῖον.

— Ἔστω, εἶπεν ὁ ἀξιωματικὸς, στριζόμενος ἐπί τινος τραπέζης· θὰ μὲ διηγηθῇς λοιπὸν τί συνέβη;

— Τίποτε, ἀπεκρίθη ὁ Προκόπιος, μὲ φωνὴν ἰδιαιτέραν, ἥτις ἤθελε φοβίσει τὸν κύριόν του ἐὰν τὸν παρετήρει, καὶ ὅστις, χωρὶς νὰ ἰδῇ τὴν λάμπουσαν χαρὰν εἰς τοὺς μικροὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ὑπηρέτου του, εἶπε.

— Μὴ μὲ κρύψῃς τίποτε.

— Ἄ! Κύριε, ἀδύνατον νὰ τὸ πιστεύσητε . . .

— Ἐξήγησόν μοι λοιπὸν τὴν αἰτίαν τῆς μεγάλης ταύτης συγκινήσεως τοῦ χωρίου τούτου.

— Καλῶς. Γνωρίζετε ἴσως, ὅτι οἱ χωρικοὶ ἑτοιμάζονται νὰ ὑποδεχθῶσι τὸν νέον Κύριον.

— Τὸν περιμένουσι;

— Μάλιστα . . . Καὶ ὑμεῖς, μικρέ μου πάτερ, ἐκάμετε καλὸν περίπατον;

— Ἐξαίρετον.

— Πῶς νὕρατε τὸ ὑποστατικὸν τοῦτο;

— Χαρίεν.

— Ἐπεσκέρθητε τὴν ἀρχοντικὴν οἰκίαν;

— Μάλιστα.

— Τὴν εἴδατε καλῶς;

— Πιστεύω· εἶναι ἐξαίρετος οἰκίσκος.

— Διατὶ τὴν ὀνομάζετε οἰκίσκον, ἔχει μεγάλους θαλάμους, πολλὰ γραφεῖα, καὶ ἔπαυλιν ὡραίαν· τὴν εἴδετε;

— Ὄχι.

— Καὶ τὸν σταῦλον;

— Ὄχι.

— Καὶ τὸν χορτοβολῶνα;

— Ὄχι.

— Καὶ τί εἴδετε λοιπόν;

— Τὴν δενδροστοιχίαν.

— Καὶ τὸν κῆπον τοὐλάχιστον διετρέξατε;

— Μάλιστα· εἶναι ἐξαίρετος κῆπος.

— Μάλιστα, μικρέ μου πάτερ. Καὶ τί θὰ ἐλέγετε ἐὰν τὸ ὑποστατικὸν τοῦτο σᾶς ἀνῆκε;

— Τί πράγματα ὀνειροπωλεῖς; εἶπεν ὁ Κοσμᾶς.

— Ἀφήσατέ μοι νὰ ἐξακολουθήσω. Ἐὰν ἦσθε κύριος τοῦ χωρίου τούτου, δὲν ἠθέλετε ὑπάγει εἰς Μόσχαν διὰ νὰ ζητήσητε ὑπηρεσίαν;

— Ὄχι, βέβαια· ἤθελον ζητήσει νὰ μείνω πάντοτε ἐνταῦθα.

— Καὶ θὰ εἶσθε εὐτυχής;

— Εὐτυχέστατος.

— Ἔσο λοιπὸν εὐτυχής! ἀνεφώνησεν ὁ Προκόπιος μὲ τόνον, ὅστις συνεκίνησε καθ' ὁλοκληρίαν τὸν Κύριόν του.

— Τί λέγεις, τὸν ἠρώτησεν ὁ Κοσμᾶς, ποιῶν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.

— Μάλιστα, κάμετε τὸν σταυρόν σας. Ἔ! Παρφέν! ἐπρόσθεσεν ὁ γέρων ὑπηρέτης, πλησιάζων πρὸς τὸ παράθυρον, ἐλθὲ μὲ τοὺς ἀνθρώπους σου.

Πρὶν ἔτι ὁ Κοσμᾶς ἐξέλθῃ τῆς ἐκπλήξεώς του, αἱ θύραι ἠνεῴχθησαν, καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου, οἵτινες ἐπερίμενον τὸ σημεῖον τοῦ Προκοπίου, εἰσῆλθον πάραυτα.

Ἐπὶ κεφαλῆς τούτων ἐπροχώρει ὁ Παρφὲν, φέρων ἐπί τινος πινακίου ξυλίνου τὸν ἄρτον καὶ τὸ ἅλας, περιπλέον δὲ 5 ἀργυρᾶ ρούβλια, διαδηλοῦντα τὸν φόρον. Πλησίον αὐτοῦ ἤρχετο ὁ ἀρχαῖος ἐπιστάτης Λαυρέντιος Σίσωβιτζ, κρατῶν ὑπὸ τὸν βραχίονα μίαν μελεαγρίδα (κοῦρκον).

— Ὁ Σταρόστης, καταθέσας τὴν προσφορὰν, ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ Κοσμᾶ, καὶ ὅλοι οἱ χωρικοὶ ἠκολούθησαν τὸ παράδειγμά του.

— Τί σημαίνουσι ταῦτα; ἐφώνησεν ὁ νέος ἐπὶ πλέον ἐκπεπληγμένος . . . Σηκωθῆτε ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ καὶ ὁμιλήσατε.

— Εἶσθε ὁ Κύριός μας, εἶπεν ὁ Σταρόστης ἐγειρόμενος, εἶσθε ὁ προστάτης καὶ πατήρ μας.

— Ὁ προστάτης μας, ἀπεκρίθησαν οἱ χωρικοὶ, γονυπετοῦντες ἐκ νέου.

— Δὲν ἐννοῶ τίποτε.

— Δὲν εἶσθε ὑμεῖς, ἠρώτησεν ὁ Λαυρέντιος μὲ φωνὴν σεβασμοῦ, δὲν εἶσθε ὁ Κοσμᾶς Πέτροβιτζ Μίροσεφ;

— Ἐγὼ.

— Ἡ μήτηρ σας Αἰκατερίνη δὲν ἦτο πριγκίπισσα Βιρδιόνκοβα;

— Μάλιστα, εἶπεν ὁ Κοσμᾶς.

— Ἡ μακαρίτισκυρία μας ἦτο ἐπίσης πριγκίπισσα Βιρδιόνκοβα, τὸ κύριον ὄνομα τῆς μητρός σας.

— Τώρα ἐννοεῖτε, εἶπεν ὁ Προκόπιος.

Ὁ Κοσμᾶς ἦτον ἐκθαμβος, ὁ τοσοῦτον βαθὺς ῥεμβασμός του, καὶ ἡ τοιαύτη μεταμόρφωσις τῆς τύχης του τῷ ἐφαίνοντο ὡς ὄνειρον μυθώδους ὑπάρξεως. Δὲν ἐτόλμα εἰσέτι τὸ πνεῦμα νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ ὅτι κατέχει οἰκίαν, ἀγροὺς, καὶ ἐν τοσούτῳ αἱ ἐπιθυμίαι, ἃς δὲν ἐτόλμα νὰ φαντασθῇ, ἐπραγματοποιήθησαν . . . ὁ δυστυχὴς νέος ἦτο κτηματίας, καὶ δὲν ἐπίστευεν, ἦτο δεσπότης τοῦ χωρίου, καὶ ἀμφέβαλλεν.

— Εἶναι δυνατὸν τοῦτο; ἐφώνησε τέλος.

— Ἀληθέστατον, μικρέ μου πάτερ, ἀπεκρίθη ὁ Προκόπιος. Ἰδοὺ αἱ κληρονομίαι σας. Ἄ! εἶχον δίκαιον νὰ λέγωσιν ὅτι ἡ καρδία σας εἶναι ἀγαθὴ, καὶ τὸ νὰ στρέψωμεν ἀπὸ τὸν δρόμον μας καὶ νὰ ἔλθωμεν ἐδῶ νὰ σταματήσωμεν ἦτον ἀποκύησις τῆς ἀγαθότητός σου. Μόλις μὲ ἀφήσατε διὰ νὰ κάμητε τὸν περίπατόν σας, καὶ εἶδον νὰ διέρχηται ἔμπροσθεν τοῦ ξενοδοχείου ὁ παλαιός μου φίλος Λαυρέντιος Σίσωβιτζ, τὸν ὁποῖον εἶχον 25 ἔτη νὰ ἴδω· τὸν ἀνεγνώρισα, μὲ ἀνεγνώρισεν.

— Ἄ! σὺ εἶσαι, κουμπάρε; μοὶ εἶπε· καὶ πῶς ἐδῶ;

— Περιηγοῦμαι μὲ τὸν Κοσμᾶν Πέτροβιτζ Μίροσερ, τῷ εἶπον·

— Κοσμᾶν Πέτροβιτζ; μοὶ ἀπεκρίθη. Εἶναι ὁ υἱὸς τῆς Αἰκατερίνης Σεμενόβνα Μίροσερ;

— Ναί.

— Εἶναι ὁ μόνος κληρονόμος τῆς μακαρίτιδος κυρίας μας. Καὶ τότε ἤρχισε νὰ μὲ διηγῆται ὅτι ἡ μακαρῖτις πριγκίπισσα Ἑλένη ἦτο θεία σας, ὅτι δὲν τῇ ἔμεινε κανεὶς συγγενὴς ἐκτὸς ὑμῶν, καὶ κατὰ σύμπτωσιν, ὑμεῖς εἴσθε ὁ μόνος ἔννομος κληρονόμος αὐτῆς.

— Συγχωρήσατέ μοι, ἐπανέλαβεν ὁ Λαυρέντιος, νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν αὐτοῦ ἐξοχότητα τοὺς ὑπηρέτας του, καὶ νὰ τὸν ἐρωτήσω ἂν ἐπιθυμῇ νὰ κατοικήσῃ εἰς τὸ φρούριον. Νομίζω ὅτι ἡ Θεοδοσία ἡτοίμασε τὸ δεῖπνόν σας.

— Καὶ ἐγὼ, ἐπανέλαβεν ὁ Προκόπιος, διώρισα τὸν οἰκονόμον νὰ μᾶς ἀγοράσῃ ἓν βαρέλιον οἴνου, διότι ὁ Παρῆν μόνον ζῦθον δύναται νὰ μᾶς δώσῃ· καὶ πρέπει νὰ προσφέρωμεν καὶ ἡμεῖς ἐξ αὐτοῦ εἰς τοὺς χωρικούς μας . . . Σᾶς παρακαλῶ λοιπὸν τώρα ἐλθετε.

Ὅλως τεταραγμένος ἔτι ἀπὸ τὸ αἰφνίδιον τῶν συμβεβηκότων ὁ Κοσμᾶς, ἐξῆλθε μηχανικῶς τοῦ ξενοδοχείου. Ἐξωθεν ὑπῆρχε πλῆθος χωρικῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ἡ Σταρότισα Βασιλικὴ, ἥτις ἔφερε τῷ νέῳ Κυρίῳ της προσφοράν τινα, συνισταμένην εἰς ἓν κοφίνιον πλῆρες ὠῶν. Τὸ πλῆθος τοῦτο ἵστατο ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖον μέχρι τῆς θύρας τῆς ἀρχοντικῆς οἰκίας· ἅπαντες οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἔλαβον μέρος, ἐκτὸς τῶν μικρῶν νεανίδων, αἵτινες εἶχον τὰς ξανθὰς κεφαλάς των ἔξωθεν τῶν παραθύρων τῶν καλυβῶν των, καὶ τινων ἐσχατογήρων, οἵτινες ἵσταντο ἐπὶ τοῦ κατωφλίου τῆς θύρας των διὰ νὰ ἀπολαύσωσι τῆς θέας τοῦ νέου Κυρίου των.

Εἰς τὴν θύραν τοῦ φρουρίου ἐπερίμενον τὸν Κοσμᾶν ἡ Θεοδοσία, ὁ βοσκὸς Ἀντώνιος, ὁ κηπουρὸς Τρύφων καὶ ἄλλοι τινὲς ὑπάλληλοι τῆς οἰκίας. Τὰ βλέμματα τοῦ νέου κτηματίου προσηλώθησαν ἐπὶ τοῦ θαλάμου, ὅπου εἶδε τὴν νέαν ὀρφανὴν ἐπί τινος κλειστοῦ παραθύρου.

— Ὦ! πόσον χαρίεις εἶναι ὁ μικρὸς πατήρ μας! εἶπεν ἡ Θεοδοσία· ἔρχομαι νὰ ἐξαιτηθῶ συγγνώμην. Ἐπειράχθητε ἴσως διὰ τοῦ τρόπου, μεθ' οὗ σᾶς ὑπεδέχθην πρὸ ὀλίγου! ἠδυνάμην νὰ γνωρίσω τίς εἶσθε;

Ὁ Κοσμᾶς δὲν ἀπεκρίθη.

— Θεέ μου! ἐμουρμούρισεν ἡ δειλὴ Θεοδοσία, εἶναι ὠργισμένος κατ' ἐμοῦ. Βλέπεις λοιπὸν, Ἀξινία, δὲν θέλει νὰ μὲ παρατηρήσῃ κἂν.

Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ὁ Κοσμᾶς δὲν ἐπρόσεξε ποσῶς εἰς τοὺς λόγους τῆς Θεοδοσίας. Τότε τὸ παραπέτασμα τοῦ παραθύρου, ὅπερ διεκράτει ὅλην τὴν προσοχήν του, ἤρχισε νὰ σείηται. Μικρὰ λευκοτάτη χεὶρ τὸ ἠμύνοιξεν· ἡ νεᾶνις ἦτον ἐκεῖ.

— Βλέπεις, λοιπὸν, Ἀντώνιε, ἐψιθύρισεν ἡ Θεοδοσία, πῶς αἱ παρειαὶ εἶναι ἐρυθραὶ καὶ οἱ ὀφθαλμοί του πυρῤῥοί! εἶναι ὠργισμένος ἐναντίον μου!

— Καὶ διατί; τῇ ἀπεκρίθη ἡ Ἀξινία· ἠδύνασο νὰ τὸν ὑποδεχθῇς ἄλλως, ἀφοῦ δὲν τὸν ἐγνώριζες; Ἔσο ἥσυχος. Εἶναι ἀγαθότατος κύριος, τὸν γνωρίζω διὰ τοῦ Προκοπίου· οὗτος μοὶ ὡμίλησε περὶ αὐτοῦ.

— Τὸ παραπέτασμα τοῦ παραθύρου κατέπεσεν ἐκ δευτέρου, καὶ ὁ Κοσμᾶς δὲν ἠδύνατο εἰσέτι ν' ἀποσπάσῃ τὰ βλέμματά του.

— Ἐξετάζετε τὸν ἐξώστην τοῦτον; τῷ εἶπεν ὁ Λαυρέντιος· εἶναι τώρα εἰς κακὴν κατάστασιν. Χρειάζεται ἐπιδιόρθωσιν.

— Ἄ! σὺ εἶσαι Θεοδοσία; ἐρώνησεν ὁ Κοσμᾶς, συνελθὼν ἐκ τοῦ ῥεμβασμοῦ του.

— Μάλιστα, μικρέ μου πάτερ, ἐγώ. Μήπως ἐδυσηρεστήθητε;

— Καὶ διατί;

— Διότι πρὸ ὀλίγου . . . δὲν ἐγνώριζα.

— Ὄχι, ὄχι, ἐξ ἐναντίας, ὀφείλω νὰ σᾶς εὐχαριστήσω. Εἶσαι, ὡς καὶ ὁ Λαυρέντιος, ἐξαίρετοι ἄνθρωποι, οἵτινες φροντίζετε περὶ τῆς ὀρφανῆς.

— Ἰδοὺ ἦλθεν ὁ Παρῆν, φέρων τὸν ζῦθον, ἐφώνησεν ὁ Προκόπιος. Ἕτοιμον εἶναι καὶ τὸ δεῖπνόν σας, καὶ θὰ πεινᾶτε πολὺ, ἐπειδὴ ἀπὸ πρωΐας δὲν ἐφάγετε τίποτε.

Ὁ Κοσμᾶς ἐκάθησεν εἰς τὴν τράπεζαν· ὄπισθεν αὐτοῦ ἵστατο ὁ σκευοφύλαξ Θωμᾶς, ἀνεψιὸς τοῦ Λαυρεντίου, ἀφοῦ δὲ ἠγέρθη τῆς τραπέζης, ὁ Λαυρέντιος τῷ εἶπεν.

— Ὁ κοιτών σας εἶναι ἕτοιμος· ὁπόταν θέλητε, θέλω σᾶς ὁδηγήσει ἐκεῖ.

— Κατὰ πρῶτον πρέπει νὰ μὲ ὁδηγήσῃς εἰς τὴν αἴθουσαν· ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς ὁμιλήσω.

— Εἶμαι εἰς τὰς διαταγάς σας.

Ὁ Κοσμᾶς ἤθελε μὲν νὰ ἐρωτήσῃ τὸν ἀρχαῖον ἐπιστάτην περὶ τῆς ψυχοκόρης τῆς θείας του, δὲν ἐτόλμα

ὅμως νὰ ἀρχίσῃ τὴν συνδιάλεξιν. Ἐπὶ τῷ δισταγμῷ τούτῳ, ἐπεριπάτει κατὰ μῆκος ἐντὸς τῆς αἰθούσης, ὁ δὲ Λαυρέντιος ἔμενεν ὄρθιος πλησίον τῆς θύρας. Τέλος ἐπλησίασεν εἰς τὸ παράθυρον καὶ εἶπε. Τί ὡραῖος κῆπος!

— Ὡραιότατος, κύριε, ἀπεκρίθη ὁ Λαυρέντιος.

— Ὁποία ποσότης παντοίων ἀνθέων!

— Ἡ μακαρῖτις κυρία μας ἠγάπα πολὺ τὰ ἄνθη.

— Μόνη της ἐνησχολεῖτο εἰς ταῦτα;

— Ὄχι, εἶχε κηπουρόν.

— Ὁ Κοσμᾶς ἐνέπεσε πάλιν εἰς σιωπήν.

— Μάλιστα, Κύριε, ἀπεκρίθη ὁ Λαυρέντιος διὰ νὰ ἀνανεώσῃ τὴν συνδιάλεξιν, τὸ ἔαρ, ἡ Κυρία μας ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας διέτριβεν εἰς τὸν κῆπον, καὶ ἐπαγρύπνει ἐφ' ὅλων τῶν ἐργασιῶν. Ὁ Τρύφων ἐκαλλιέργει τὰ φυτά, ἡ δὲ κυρία συνέλεγε τὰ ἄνθη.

— Ἡ κυρία! ἐψιθύρισεν ὁ νέος ἐρωτόληπτος . . . Ἄ! μάλιστα, γνωρίζω τὴν ψυχοκόρην τῆς θείας μου.

— Ἡ Μαρία Δημητριεβνα.

— Ποῦ εἶναι τώρα; εἶπεν ὁ Κοσμᾶς.

— Ἐδῶ, ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου τῆς θείας σας ζῇ μεθ' ἡμῶν.

— Εἰς τὴν κατοικίαν τῶν ὑπηρετῶν;

— Ναί.

— Εἰς τὴν κατοικίαν τῶν ὑπηρετῶν . . . ἐμουρμούρισεν ὁ Κοσμᾶς.

Ἐκαμε βήματά τινα ἐντὸς τῆς αἰθούσης, αἱ παρειαί του ἔγειναν ἐρυθραί, ἔπειτα, σταθεὶς ἔμπροσθεν τοῦ Λαυρεντίου, καὶ χωρὶς νὰ τολμήσῃ νὰ τὸν ἴδῃ κατὰ πρόσωπον, τῷ εἶπε.

— Τί λέγεις τώρα νὰ κάμωμεν περὶ αὐτῆς;

— Ὅ,τι διατάξητε.

— Ἐγώ . . . πῶς; ἄκουσον Λαυρέντιε· ἐν ὅσῳ δὲν ὑπῆρχε κύριος τῆς οἰκίας ταύτης, ἠδύνατο αὕτη νὰ ζῇ μεθ' ὑμῶν καὶ τῆς Θεοδοσίας, τώρα ὅμως. . . .

— Δὲν θέλετε μὲ συγχωρήσει νὰ τὴν φυλάττω ὡς πρότερον;

— Περὶ τούτου σὲ ἐρωτῶ ἂν ἦναι δυνατόν.

— Νομίζω, ἐπανέλαβεν ὁ Λαυρέντιος, ὅτι δὲν σᾶς κοστίζῃ τίποτε, ἐὰν μόνον θελήσητε νὰ μὲ διατηρήσητε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν σας.

— Ὄχι, εἶπεν ὁ Κοσμᾶς. Ἐν ὅσῳ δὲν ἦτο κανεὶς εἰς τὸ φρούριον, ἡ νέα ἠδύνατο νὰ ζῇ μεθ' ὑμῶν, ἀλλὰ τώρα . . . Σκέφθητι ὀλίγον, συμφέρει νὰ μείνῃ εἰς τὴν κατοικίαν τῶν ὑπαλλήλων, ὅτε ὁ δεσπότης τοῦ ὑποστατικοῦ τούτου εἶναι ἐνταῦθα;

— Βέβαια, ἀπεκρίθη ὁ Λαυρέντιος, συστέλλων τὸ μέτωπον μὲ ὕφος σκεπτικόν· εἶναι θυγάτηρ ἀξιωματικοῦ . . . ἐν τοσούτῳ δὲν συγχωρεῖται εἰς ἕκαστον νὰ ζῇ, ὡς δὲν πρέπει· ὀφείλει ὅμως νὰ ὑποτάσσηται ἐνίοτε εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς θέσεώς του.

— Ἄκουσον, Λαυρέντιε, ἐὰν παρεχώρουν εἰς τὴν νέαν ταύτην νὰ κατοικῇ εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην καὶ νὰ τρώγῃ μὲ ἐμέ;

Ὁ Λαυρέντιος διετήρησε σιωπήν.

— Τί σκέπτεσαι;

— Εἶσθε κύριος νὰ πράξητε ὅπως βούλεσθε.

— Δὲν σὲ ἐρωτῶ περὶ τούτου. Ἐπιθυμῶ νὰ μάθω τὴν γνώμην σου· ἀποκρίθητί μοι εἰλικρινῶς· νομίζω ὅτι τοῦτο εἶναι καλλίτερον.

— Καλά, μικρέ μου πάτερ, συγχωρήσατέ μοι νὰ σᾶς ἐκφράσω τὴν γνώμην μου ἐλευθέρως· πιστεύω, καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτε ἔχετε ἐξαίρετα αἰσθήματα. Εἶσθε ὅμως νέος, καὶ ἡ Μαρία Δημητριέβνα εἶναι 18 ἐτῶν. Μόνη μεθ' ὑμῶν! Τί θὰ εἴπῃ τότε ὁ κόσμος;

— Ἔχεις δίκαιον, ἀπεκρίθη ὁ Κοσμᾶς. Καὶ πάλιν ἤρχισε νὰ σκέπτηται, καὶ νὰ περιπατῇ σιωπηλῶς ἐντὸς τῆς αἰθούσης· ἔπειτα, στραφεὶς αἴφνης πρὸς τὸν Λαυρέντιον,

— Ἀλλὰ νομίζεις, τῷ εἶπεν, ὅτι οἱ κακοὶ δὲν θὰ κάμωσι καμμίαν παρατήρησιν καὶ ἐὰν κατοικῇ εἰς τὸ πρὸς τὸ φρούριον μέρος τῆς οἰκίας; Δὲν δύνασαι νὰ τὴν φυλάττῃς κλειδωμένην, καὶ πάντοτε δύναμαι νὰ τὴν συναπάντῶ.

— Βέβαια· ἀλλ' οἱ αἰσχροὶ, ἐνδυναμωνόμενοι ἐκ τούτου, θὰ συμφωνήσωσι καὶ θὰ εἴπωσιν ὅτι, ἐὰν ἦτον, ὡς ὤφειλε νὰ ἦναι, ἤθελεν ἐξακολουθῇ νὰ μένῃ εἰς τὴν ταπεινὴν κατοικίαν μου, καὶ νὰ μοιράζηται τὸ πενιχρόν δεῖπνόν μου· ἄ! Θεέ μου! τὸ ἐφικτότερον εἶναι ὅπως εὑρεθῇ σύζυγος δι' αὐτήν.

Ὁ Κοσμᾶς εἰς τοὺς λόγους τούτους ᾐσθάνθη τὴν καρδίαν του ὑπὸ γενικοῦ ῥίγους καταληφθεῖσαν.

— Ἐν ὅσῳ ἔζη ἡ θεία σας, ἐπανέλαβεν ὁ Λαυρέντιος, οὐδεὶς τὴν εἶδεν, ἐκτὸς ἑνὸς στρατιωτικοῦ, ὅστις ἔλαβεν ἐνδομύχως αἰσθήματα δι' αὐτήν, ἐκαλεῖτο δὲ Στέφανος Ἰβάνοβιτζ.

— Καὶ τίς οὗτος ὁ Στέφανος;

— Σημαιοφόρος εἰς τὸ σταθμεῖον τοῦ ἐν Νόβο — Κόπερ στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος· εἶναι ὡραῖος, ἀλλ' ἔχει σχέσεις πολλὰς μὲ τὰ ποτήρια καὶ τὰς φιάλας.

— Καὶ οὗτος, εἶπεν ὁ Κοσμᾶς μετὰ ζώσης συγκινήσεως, θέλει νὰ νυμφευθῇ τὴν Μαρίαν;

— Ἰδοὺ τί συνέβη. Ἤρχετο πολλάκις τῆς ἑβδομάδος ἐνταῦθα· ἔπειτα ὅμως, ἀφοῦ ἔμαθεν ὅτι ἡ θεία σας δὲν τὴν ἄφησε διαθήκην, ἔστρεψε τὰ νῶτα.

— Ὁ ταλαίπωρος! εἶπεν ὁ Κοσμᾶς, ἀναπνεύσας ἐλευθεριώτερα.

— Τὴν παρελθοῦσαν κυριακὴν, ἐξηκολούθησεν ὁ Λαυρέντιος, ὁπότε εἴμεθα εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εὑρέθη ἐκεῖ εἷς ὑπαλληλίσκος, ἐσχάτως ἐλθὼν ἐκ Σαρατόβης, ὅστις ἐφαίνετο πολὺ ἐνασχολούμενος εἰς τὴν μικράν.

— Καὶ εὐχαριστεῖται νὰ συζευχθῇ μετὰ ἁπλοῦ ὑπαλληλίσκου;

— Διατί ὄχι; αἱ πλούσιαι νεάνιδες προσπαθοῦσι μόναι νὰ ὑπανδρεύωνται κατὰ τὴν ἀρέσκειάν των. Φαίνεται καλὸς, μόλον ὅτι ἔχει τὸν ἕνα ὀφθαλμὸν ἀλλοίθωρον. Τώρα θὰ ἔρχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

— Καλά, καλά, Λαυρέντιε· θέλω σκεφθῇ καλλίτερα περὶ τῆς Μαρίας.

— Κάλλιστα, μικρέ μου πάτερ. Τὸ πρωῒ εἶναι καλλίτερον νὰ σκέπτηταί τις παρὰ τὸ ἑσπέρας. Καλὴ νύκτα σας λοιπόν.

Μετ' ὀλίγον εἰσῆλθεν ὁ Προκόπιος, ὅστις ἔμελλε νὰ διανυκτερεύσῃ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τοῦ Παρφέν. Σᾶς φέρω, εἶπεν εἰς τὸν κύριόν του, εἰδήσεις ἐκ τῶν χωρικῶν σας. Εἶναι πολὺ εὐχαριστημένοι, καὶ ἔδωκαν διαταγὰς, ὅπως ἑτοιμάσωσι τὴν ἅμαξαν δι' αὔριον τὸ πρωΐ. Πρέπει νὰ διατρέξητε τοὺς ἀγρούς σας καὶ νὰ ἴδητε τὰ δάση σας, ὅπου ὑπάρχει βέβαια καὶ καλὸν κυνήγιον.

Ὁ Κοσμᾶς δὲν ἀπεκρίθη, ἀλλ' ἀπεσύρθη εἰς τὸν κοιτῶνά του ὅλως σύννους καὶ σκεπτικός.

Γ'.

Πῶς, ἐφώνησεν ὁ Προκόπιος, εἰσελθὼν τὴν ἐπαύριον τὸ πρωῒ περὶ τὰς 7 εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦ Κυρίου του, καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἐνδεδυμένον καὶ καθήμενον πλησίον τοῦ παραθύρου μὲ ἓν χαρτίον εἰς τὴν χεῖρα, πῶς! εἶσθε λοιπὸν ἕτοιμος! Πολὺ ἐνωρὶς ἐξυπνήσατε! Ἐγὼ δὲν ἐκοιμήθην ποσῶς. Δὲν ἔπαυσα συλλογιζόμενος τὴν ἔπαυλίν σας καὶ νὰ λογαριάζω τοὺς σάκκους τῶν σίτων· δύο χιλιάδων ρουβλίων σῖτος ὑπάρχει εἰς τὸν χορτοβολῶνα, καὶ αἱ ἀποθῆκαι εἶναι πλήρεις. Εἶναι εὐλογία Θεοῦ. Ὁ Θεὸς δικαίως ἀντήμειψε τὰς ἡμέρας τῆς καρτερίας σας. Δὲν θέλετε προγευματίσει; δὲν θέλετε φάγει οὐδὲν πρὶν κάμητε τὴν ἐκδρομήν σας; οὕτω θέλομεν ἀναχωρήσει;

— Ναί! Προκόπιε, ἀναχωροῦμεν, ὄχι ὅμως διὰ τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰ δάση, ἀλλὰ διὰ τὴν Μόσχαν.

— Διὰ τὴν Μόσχαν! διὰ νὰ κανονίσητε τὰ δικαιώματα τῆς ἰδιοκτησίας σας; Δὲν μᾶς βιάζουν. Αὔριον δυνάμεθα νὰ κάμωμεν καὶ τοῦτο.

— Ἠξεύρεις, ἐπανέλαβεν ὁ Κοσμᾶς μετά τινων στιγμῶν σιωπὴν, ὅτι ἡ θεία μου εἶχε μίαν ψυχοκόρην;

— Τὴν θυγατέρα τοῦ ἀξιωματικοῦ, τὴν Μαρίαν Δημητριέβναν; τὴν εἶδον, εἶναι χαρίεσσα, ἀλλ' ἡ δύστηνος . . . δὲν ἔχει οὔτε πατέρα, οὔτε μητέρα, οὔτε τύχην. Θὰ τὴν ἀπορρίψητε, μικρέ μου πάτερ;

— Γνωρίζεις πρὸσέτι ὅτι ἡ θεία μου εἶχε τὴν πρόθεσιν νὰ τῇ κληροδοτήσῃ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά της;

— Τίς σᾶς τὸ εἶπεν; Ἐὰν ἐσχημάτιζε τοιαύτην πρόθεσιν, διατὶ δὲν τὴν ἐξετέλεσε; Δὲν πρέπει τις ἀμέσως νὰ πιστεύῃ εἰς ὅ,τι τῷ λέγουσιν.

— Ἐὰν ὅμως εἶχε θετικὸν μάρτυρα;

— Εἶναι ἀδύνατον· ἡ θεία σας ἦτον ἀγαθοτάτη. Δὲν ἔζησεν ὅμως μεθ' ἁρμονίας μὲ τὴν μητέρα σας, εἶναι ἀληθὲς, καὶ τοῦτο δὲν εἶναι σφάλμα ἰδικόν σας. Ἐκτὸς τούτου, εἶσθε ὁ μόνος ἀνεψιός της, καὶ ἡ Μαρία εἶναι ψυχοκόρη.

— Ἐὰν δὲν μὲ πιστεύῃς, ἐρώτησον τὴν Θεοδοσίαν καὶ τὸν Λαυρέντιον.

— Δὲν μὲ συμφέρουν αἱ ἰδέαι τοῦ Λαυρεντίου, οὐδεὶς δύναται νὰ μοὶ εἴπῃ ὅτι ἡ θεία σας ἤθελέ ποτε ἀποφασίσει νὰ κληροδοτήσῃ εἰς ξένον τὴν κατάστασίν της, παρὰ εἰς πλησιέστερον συγγενῆ της. Καὶ διατὶ δὲν ἐκληροδότησε τοῦτο εἰς τὸν Λαυρέντιον καὶ τὴν Θεοδοσίαν; Δὲν δύναμαι νὰ φαντασθῶ ὅτι ἔλαβέ ποτε τοιαύτην γενναιόφρονα πρόθεσιν.

— Ἀλλ' ἰδοὺ ὁ Λαυρέντιος, ὅστις δύναται νὰ σᾶς ἐκθέσῃ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ἐλθὲ ἐδῶ, ἀγαπητέ. Παρατήρησον τὸ χαρτίον τοῦτο. Γνωρίζεις τὴν γραφὴν ταύτην;

— Εἶναι γραφὴ τῆς θείας σας.

— Κάλλιστα· ζήτησον τὴν Μαρίαν.

— Ὁ Λαυρέντιος, ὑποκλίνας τὴν κεφαλὴν, ἐξῆλθεν.

— Εὗρον, εἶπεν ὁ Κοσμᾶς, τὸ χαρτίον τοῦτο εἴς τινα σύρτην τοῦ γραφείου· γνωρίζεις τί εἶναι; Εἶναι ἡ διαθήκη, Προκόπιε, δι' ἧς ἡ θεία μου κληροδοτεῖ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῆς εἰς τὴν ψυχοκόρην της Μαρίαν Δημητριέβναν.

— Ἄ! ποτὲ δὲν τὸ ἐραντάσθην· ἡ δύστηνος θεία σας ἦτο δυστυχεστημένη καθ' ὅλην τὴν ζωήν της· ἀλλὰ δὲν πειράζει· ἡ διαθήκη αὕτη δὲν εἶναι γεγραμμένη ἐπὶ ἁπλοῦ τεμαχίου χάρτου; Οὐδεὶς ὑπάρχει μάρτυς· οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ παραδεχθῇ τὴν αὐθεντικότητα τούτου, οὔτε ὁ δικαστὴς τὴν ἀναγνωρίζει.

— Ἐὰν ἐγὼ τὴν ἀναγνωρίζω . . . καὶ τὴν παραδέχομαι;

— Ὑμεῖς, ἐφώνησεν ὁ Προκόπιος, ὑμεῖς! εἶναι ἀστεϊσμός.

— Ὄχι, Προκόπιε.

— Θέλετε λοιπὸν ἀφήσει τὸ ὑποσταστικὸν τοῦτο εἰς τὴν ὀρφανὴν αὐτήν; ὁποία ἰδέα! Θεέ μου!

— Ἄκουσον· ἐὰν ἡ θεία μου δὲν ἀπέθνησκεν αἴφνης, καὶ ἔκαμνε τὴν διαθήκην καθ' ὅλους τοὺς τύπους!

— Αἱ ὑποθέσεις αὗται δὲν ἀξίζουν τίποτε, ἐπανέλαβεν ὁ Προκόπιος μετὰ νέας συγκινήσεως· ἡ διαθήκη δὲν ἰσχύει, διότι δὲν εἶναι κανονική, ἔννομος, καὶ κατὰ τοὺς τύπους. Ὁ Θεὸς δὲν ἤθελε νὰ γίνῃ οὕτω· θέλετε νὰ ἐναντιωθῆτε εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ; Θέλετε λοιπὸν ν' ἀποῤῥίψητε τὴν εὐεργεσίαν ταύτην τοῦ Θεοῦ;

— Μὴ ταράττησαι, Προκόπιε· ὁ Θεὸς λαλεῖ ἐν τῇ καρδίᾳ μου διὰ τῆς συνειδήσεώς μου, διατάττων τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ὑποστατικοῦ εἰς τὴν ὀρφανήν.

— Καὶ ὑμεῖς μήπως δὲν εἶσθε ὀρφανός;

— Αὕτη ὅμως δὲν ἔχει οὐδένα ἐπὶ γῆς.

— Καὶ ὑμεῖς ποῖον ἔχετε;

— Ἐγὼ εἶμαι ἀνὴρ, καὶ δύναμαι νὰ κερδίσω τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ἐὰν δὲν ἐπιτύχω ἁρμόζουσάν μοι ὑπηρεσίαν εἰς Μόσχαν, εἰσέρχομαι εἰς τὸν στρατὸν πάλιν· ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος.

— Μάλιστα· ἐῤῥόντισε νὰ σᾶς δωρήσῃ ἀνέλπιστον πατρικὴν περιουσίαν, καὶ ὑμεῖς τὴν ἀποποιεῖσθε.

— Ἐπαναπαύθητι εἰς τὴν ἀπόφασίν μου, ἀγαπητέ μοι Προκόπιε, καὶ ὕπαγε νὰ ἑτοιμάσῃς τὰ τῆς ἀναχωρήσεως.

— Εἶναί ποτε δυνατὸν τοῦτο! ἐμουρμούρισε μετὰ ρωνῆς περοβισμένης ὁ γέρων ὑπηρέτης. Δὲν θέλετε λοιπὸν νὰ σκεφθῆτε;

— Ἐσκέφθην ὡρίμως.

— Κύριε τοῦ ἐλέους, εἶπεν ὁ Προκόπιος μετ' ἀπελπισίας. Ὁποίαν ἰδιοκτησίαν, οἰκίαν ἐντελεστάτην

μὲ παραπήγματα καὶ ἀποθήκας ἔχων, νὰ θέλῃ νὰ περιπλανᾶται δυστυχὴς ἐν τῷ κόσμῳ!

— Σᾶς παρακαλῶ, ἀγαθέ μου κύριε, νὰ μὴ πράξητε τοιοῦτόν τι, πρὶν ἢ σκεφθῆτε ὡρίμως ὀλίγον· ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, περιμείνατε ὀλίγον. Τί σᾶς ἀναγκάζει νὰ ἦσθε τόσον γενναῖος πρὸς τὴν θυγατέρα ταύτην; Δόσατέ την ἐν δῶρον. Νυμφευθῆτε την.

— Ἀρκεῖ. Κάμε ὅ,τι σὲ διατάττω, ἐὰν δὲν θέλῃς νὰ ἀναχωρήσω ἄνευ σοῦ.

Ποτὲ ὁ Κοσμᾶς δὲν ὡμίλησε τοσοῦτον ἀποτόμως πρὸς τὸν πιστόν του ὑπηρέτην. Ὁ δυστυχὴς γέρων, προσβληθεὶς καιρίως ὑπὸ τῆς ἐκρράσεως ταύτης, ἐξῆλθε μουρμουρίζων.

— Ν' ἀναχωρήσῃ χωρὶς ἐμέ. . . χωρὶς ἐμέ. Ποῦ κατήντησα!

Εἰς τὸν ἀντιθάλαμον ἀπήντησε τὸν Λαυρέντιον καὶ τὴν Μαρίαν. Δὲν ἐχαιρέτησε μὲν τὸν Λαυρέντιον, ἐρρίψεν ὅμως περίεργον βλέμμα πρὸς τὴν Μαρίαν.

— Ὡραῖον πλάσμα, εἶπε καθ' ἑαυτόν, εἶναι ἀξιέραστος.

Ὁ Λαυρέντιος, πλησιάσας τὸν Κοσμᾶν, ἀνήγγειλεν ὅτι ἡ Μαρία ἦτον εἰς τὸν πλησίον θάλαμον.

— Φέρε την μέσα ἐδῶ, ἀπεκρίθη μετὰ συγκεκινημένης φωνῆς ὁ ἔντιμος ἀξιωματικός. Ἠσθάνετο τὴν καρδίαν του πάλλουσαν ἰσχυρῶς, εἶχεν ἀνάγκην νὰ μείνῃ ἐπί τινα στιγμὴν μόνος, διὰ νὰ καθησυχάσῃ τὸν ἑαυτόν του. Ὅλη ἡ νὺξ τῷ ἐπροξένησεν ἰσχυρὰν ἀνησυχίαν. Κατὰ πρῶτον εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὅτι θέλει προσφέρει τὴν χεῖρά του εἰς τὴν Μαρίαν, ὅτι θέλει νικήσει διὰ τοῦ γάμου του πᾶσαν δυσκολίαν, καὶ θέλει εἶναι ὁ εὐτυχέστερος τῶν ἀνθρώπων. Ἔπειτα ὅμως τῷ ἦλθεν ἡ ἰδέα, μήπως ἡ Μαρία δὲν θελήσῃ νὰ τὸν συζευχθῇ, εἰ μὴ διὰ νὰ ἔχῃ μέσον ὑπάρξεως. Προσφέρων δὲ αὐτῇ τὴν χεῖρά του καθ' ἣν στιγμὴν ἡ νεᾶνις ἐξητᾶτο κατὰ πάντα παρ' αὐτοῦ, ἤθελε τῇ εἰπεῖ: Δὲν μὲ γνωρίζετε, δὲν μὲ εἴδετε ποτέ· πιθανὸν νὰ ἦμαι κακὸς, καὶ ὁ χαρακτήρ μου νὰ σᾶς ἦναι ἀντιπαθητικός. Ἴσως ἀγαπᾶτε καὶ ἄλλον, ἀλλὰ δὲν βλάπτει. Ὀφείλετε νὰ μὲ συζευχθῆτε, διότι εἶσθε πτωχὴ, διότι ἡ εὐεργέτις σας δὲν ἐξεπλήρωσε τὴν ὑπὲρ ὑμῶν πρόθεσίν της. Τὴν ἀγαπᾶτε, διότι ἦτον ὡς μήτηρ σας. Ἐγὼ δὲν ἤξευρον ὅτι ἔζη. Δὲν εἶσθε ἐκ τῆς οἰκογενείας της; ἐγὼ εἶμαι ἀνεψιός της, ὁ ἔννομος κληρονόμος της. Ὁ νόμος μοὶ δίδει τὸ δικαίωμα νὰ σᾶς ἀρνηθῶ τὰ πάντα, νὰ σᾶς ἀποβάλω τῆς οἰκίας ταύτης, ἢ νὰ σᾶς διατηρήσω εὐσπλαγχνίας χάριν εἰς τὸν θάλαμον τῶν ὑπηρετῶν. . .

— Ὄχι, ὄχι, εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Κοσμᾶς, ἂς κατακτήσῃ ὅ,τι τῇ ἐπέπρωτο. Ἐσο ἐλευθέρα νὰ πράξῃς ὅ,τι θέλεις. Ἐὰν δὲ ἀποποιηθῇ τὸν ἔρωτά μου, καὶ δὲν συγκατανεύσῃ νὰ μὲ συζευχθῇ, τότε καὶ ἐγὼ πράττω ὅ,τι δεῖ.

Οὕτω διαλογιζόμενος, ἐπροχώρησε πρὸς τὴν αἴθουσαν. Ἡ Μαρία ἦτον ἐκεῖ, ὀρθία, φέρουσα ποταπὸν ἔνδυμα, ὡς τὴν εἶδε τὴν προτεραίαν· αἱ παρειαί της ἦσαν ζωηρόταται, καὶ τὰ δάκρυα ἔρρεον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν της.

— Ἄρησέ μας μόνους, εἶπεν ὁ Κοσμᾶς εἰς τὸν Λαυρέντιον, ὅστις ἵστατο εἰς τὸ κατώφλιον τῆς θύρας.

Ἡ Μαρία ἔστρεψε τὴν κεφαλήν της πρὸς τὸ μέρος του, ὁ δὲ γέρων παρετήρησεν αὐτὴν, καὶ ἔπειτα τὸν Κύριόν του, ὡς νὰ ἤθελε νὰ τὸν ὁμιλήσῃ· ἀλλ' ὁ Κοσμᾶς διέταξε νὰ ἐξέλθῃ καὶ οὗτος.

— Καθήσατε, Κυρία, εἶπεν ὁ νέος ἀξιωματικὸς, δεικνύων πρὸς τὴν Μαρίαν τὸν κ α ν α π έ ν. Ἐπιθυμῶ νὰ συνομιλήσω μεθ' ὑμῶν, καθήσατε, παρακαλῶ.

Τὸ σεβάσμιον καὶ σχεδὸν πεφοβισμένον ὕφος, μεθ' οὗ προσφέρθησαν οἱ λόγοι οὗτοι, ἐβεβαίωσαν τὴν Μαρίαν περὶ τῆς ἀσφαλείας της, ἥτις, ὑψώσασα καὶ ἰδοῦσα τὴν ἀγαθὴν καὶ ἔντιμον φυσιογνωμίαν τοῦ ἀξιωματικοῦ, ἀνέπνευσεν ἐλευθεριώτερον.

— Καθήσατε ἐπὶ τῆς θρονίδος ταύτης, ἐπρόσθεσεν ὁ Κοσμᾶς, λαμβάνων αὐτὴν τῆς χειρός. Εἶναι ἡ θέσις σας. Εἴσθε εἰς τὴν οἰκίαν σας τώρα.

— Εἰς τὴν οἰκίαν μου! ἐψιθύρισεν ἡ νέα! Καὶ στρέψας πρὸς τὸν Κοσμᾶν ἓν βλέμμα, ἐκφράζον λυπηρὰν ἰδέαν, ἤρχισε νὰ κλαίῃ.

— Διατί τὰ δάκρυα ταῦτα; εἶπεν ὁ νέος, ὅστις ἐκάθητο ἀπέναντί της ἐπὶ ἕδρας τινός. Ἡσυχάσατε, ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀφήσατέ μοι. Ἐπαναλαμβάνω νὰ σᾶς εἶπω ὅτι εἶσθε εἰς τὴν οἰκίαν σας.

— Συγχωρήσατέ μοι, Κύριε. Γνωρίζω ὅτι εἶμαι πτωχοτάτη, ὀρφανὴ, ἔχουσα ὡς ἄσυλον ἐνταῦθα τὴν οἰκίαν τῆς ἀγαθότητός σας.

— Ἀπατᾶσθε· γνωρίζετε ὅτι ἡ θεία μου ἤθελε νὰ σᾶς κληροδοτήσῃ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά της;

Ἡ Μαρία δὲν ἀπεκρίθη.

— Ἔσο ἥσυχος· εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὸ γνωρίζετε;

— Μάλιστα, ἐψιθύρισεν ἡ Μαρία, ἡ εὐεργέτις μου μοὶ τὸ εἶπε πρό τινων ἡμερῶν τοῦ θανάτου της· ἀλλ' εἶχε δίκαιον;

— Ἀναμφιβόλως.

— Ἔστω· ἐπανέλαβεν ἡ Μαρία, ἀλλὰ θὰ εἰπῆτε ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ τὸ ἐκτελέσῃ. Εἶμαι σύμφωνος κατὰ πάντα. Πιστεύω ὅτι ἡ θεία σας δὲν ἠδύνατο, χωρὶς νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἀδικίαν, νὰ ἀποκληρώσῃ τὸν ἀνεψιόν της ἀπέναντι ξένης τινός.

— Εἶσθε ξένη εἰς αὐτήν;

— Ἄ! ὄχι, ὄχι, ἐφώνησεν ἡ Μαρία μετὰ λυγμῶν.

— Ἐγὼ ποτὲ δὲν εἶδον τὴν θείαν μου, ἐξηκολούθησεν ὁ Κοσμᾶς. Ὑμεῖς δὲ, Μαρία, ὑπήρξατε ἡ παρηγορία τοῦ γήρατός της· σᾶς ἠγάπα ὡς θυγατέρα της.

— Τῷ ὄντι.

— Ἰδοὺ λοιπὸν ὅτι ἐγὼ εἶμαι ξένος δι' αὐτήν, καὶ ὅτι τυχαίως ὑμεῖς ἐμέλλετε νὰ ἦσθε κληρονόμος της· αὕτη ἦτον ἡ πρόθεσίς της, καὶ ἡ διαθήκη αὕτη εἶναι ἡ δοκιμὴ αὐτῆς. Πραγματικῶς ἡ διαθήκη αὕτη δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἔννομον ἀξίαν. Οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ μὲ ἐμποδίσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ ὑπακούσω εἰς τὰς θελήσεις ἐκείνης, ἥτις δὲν ἔλαβε τὸν καταλληλον καιρὸν διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἔργον της, οὐδεὶς δὲ πρὸς τούτοις δύναται νὰ μὲ ἐμποδίσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ δώσω εἰς ὑμᾶς τὸ ὑποστατικὸν τοῦτο.

— Εἰς ἐμέ! ἐμουρμούρισεν ἡ Μαρία μετὰ ζωηρᾶς συγκινήσεως. Μὲ περιφρονεῖτε!

— Δύνασθε νὰ φαντασθῆτε τοιοῦτόν τι! Ὄχι, Μαρία. Ἀπὸ τοῦδε πάντα τὰ ἐνταῦθα εἰς σὲ ἀνήκουν. Συγχωρήσατέ μοι ὅμως νὰ διαμείνω ἐνταῦθα ἡμέρας τινάς, ἕως ὅτου ἀναχωρήσω διὰ τὴν Μόσχαν, διὰ νὰ κανονίσω τοὺς τίτλους τῆς ἰδιοκτησίας σας.

Θεέ μου! Θεέ μου! μήπως εἶναι ὄνειρον; ἐφώνησεν ἡ Μαρία.

— Ἐμὲ μὴν εὐχαριστεῖτε, εἶπεν ὁ Κοσμᾶς ἐγερθείς. Διαφυλάξατε τὴν εὐγνωμοσύνην σας διὰ τὴν εὐεργέτιν σας· ὑπακούω εἰς τὴν θέλησίν της, ἰδοὺ τοῦτο ἤθελον νὰ σᾶς εἴπω. Ἤδη ὅμως δύνασθε νὰ μεταβῆτε καὶ νὰ εὐχαριστήσητε τοὺς κατὰ τὴν δυστυχίαν ὑπερασπισθέντας ὑμᾶς. Χαίρετε, Μαρία, Χαίρετε.

Ὅστις ἠσθάνθη τὴν συγκίνησιν, ἣν λαμβάνει ἡ ψυχὴ, ὅτε ἀμέσως, ἐν μιᾷ ῥοπῇ, ἄνευ ἐμποδίων, μεταβαίνει ἐκ τῶν ἀγωνιῶν εἰς τὴν χαράν, οὗτος δύναται νὰ σχηματίσῃ καὶ ἰδέαν τῶν ἀγαλλιάσεων τῆς Μαρίας. Ἐξελθοῦσα τῆς αἰθούσης, ἀπήντησε τὸν Λαυρέντιον, καὶ ἐρρίφθη εἰς τοὺς βραχίονάς του, κλαίουσα καὶ γελῶσα, ἔπειτα ποιοῦσα τὸν σταυρόν της χωρὶς νὰ προφέρῃ λέξιν.

Ὁ Προκόπιος, ὅστις εὑρίσκετο ἐκεῖ τότε, τὴν παρετήρησε μετ' ἐκπλήξεως, καὶ ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ του τῷ ἐφάνη νὰ κτυπήσῃ τὴν κεφαλήν του ἐπὶ τοῦ τοίχου.

— Κυρία! Κυρία, τί σᾶς συνέβη; εἶπεν ὁ Λαυρέντιος. Πρὸς Θεοῦ! ἠσυχάσατε! διατί κλαίετε καὶ γελᾶτε συνάμα;

— Ἆ! ἐμουρμούρισεν ὁ Προκόπιος. Εἶναι φυσικὸν ἀποτέλεσμα μεγάλης εὐδαιμονίας. Δὲν εἶναι π α ῖ ξ ε γ έ λ α σ ε. Εἶναι τύχη, . . Λοιπὸν, Κυρία, ὁ Κύριός μου σᾶς ἄφησε τὸ ὑποστατικὸν τοῦτο;

— Εἶναι δυνατὸν τοῦτο; ἐφώναξεν ὁ Λαυρέντιος.

— Ναί! ἀπεκρίθη ἡ Μαρία, ναὶ, ὁ Κοσμᾶς Πέτροβιτζ ἐπιθυμεῖ νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ἐπιθυμίας τῆς εὐεργέτιδός μου· ἀλλ' ὁποία εὐσπλαγχνος καρδία! ὁποία γενναιότης!

— Ἡ καλλιτέρα γενναιότης πραγματικῶς δι' ἐκεῖνον, ὅστις δὲν ἔχει νὰ ζήσῃ.

— Τί λέγετε; ἐφώνησε ζωηρῶς ἡ Μαρία, καὶ ὁ Κύριός σας εἶναι πτωχός;

— Καὶ πλούσιον τὸν νομίζετε; εἶπεν ὁ Προκόπιος· ἄ! βέβαια, θέλει πάλιν νὰ δωρήσῃ τὴν τύχην του.

— Καὶ δὲν ἔχει τουλάχιστον κτήματά τινα;

— Ἔχει μόνον μίαν τ ε λ έ γ κ α ν καὶ δύο χωρικοὺς ἵππους.

— Δὲν ἔχει χρήματα;

— Πέντε σχεδὸν ῥούβλια.

— Εἶναι δυνατόν! ἀλλὰ, Θεέ μου, πῶς ζῇ;

— Διὰ τῆς Προνοίας, ἥτις τρέφει τὰ πτηνὰ αὐτά· θέλει νὰ ὑπάγῃ εἰς Μόσχαν διὰ νὰ ἐπιτύχῃ θέσιν. Καὶ ἆρά γε θέλει ἐπιτύχει; ἐνῷ δὲν ἔχει οὔτε γονεῖς, οὔτε φίλους, οὔτε προστάτην;

— Θεέ μου! Θεέ μου, ἐφώνησεν ἡ Μαρία, ὁ Κοσμᾶς πτωχός! ὁ Κοσμᾶς ὀρφανός! δὲν ἔχει νὰ ζήσῃ . .

— Ἆ! εἶσθε ἀγαθὴ, τῇ εἶπεν ὁ Προκόπιος μετὰ συγκινήσεως. Μὴ μᾶς ἀποπέμπητε εἰς τὸν κόσμον, τοῦτο εἶναι σκληρότατον.

Ἡ νέα τὸν ἤκουσε μετὰ σιωπῆς καὶ κεκλιμμένη τῇ κεφαλῇ. Πάραυτα τὸ πρόσωπόν της ἔγεινε πορφυροῦν, οἱ ὀφθαλμοί της ζωηρότατοι. Μετέβη εἰς τὴν αἴθουσαν, ἔνθα εὗρε τὸν Κοσμᾶν σύννουν, καθήμενον πλησίον τοῦ παραθύρου.

— Κοσμᾶ, τῷ εἶπεν ἡ Μαρία μετὰ φωνῆς τεταραγμένης, εἶσθε περίεργος ἄνθρωπος. Τὸ ὄνομά σας θέλει κατέχει τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὰς δεήσεις μου· ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ παραδεχθῶ τὸ γενναιόφρον ἔργον σας.

— Τί σημαίνουσι ταῦτα; ἠρώτησεν ὁ Κοσμᾶς, τί τρέχει;

— Τώρα γνωρίζω τὰ πάντα. Γνωρίζω ὅτι δὲν ἔχετε τίποτε, εἶσθε ὀρφανός. Δὲν δύναμαι νὰ παραδεχθῶ ὅπερ νομίμως καὶ δικαίως σᾶς ἀνήκει.

— Τοιαύτη ὅμως ἦτον ἡ θέλησις τῆς θείας μου.

— Εἶσθε βέβαιος; ἐξεύρετε ποία ἦτον ἡ γνώμη της κατὰ τὰς τελευταίας της στιγμάς; ἴσως κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου της ἠχαρίστησε τὸν Θεὸν, διότι δὲν τὴν παρεχώρησε καιρὸν νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ ἔργον της. Καὶ νομίζετε ὅτι ἤθελεν ἀρνηθῇ τὰ ὑπάρχοντά της εἰς τὸν ἀνεψιόν της, ἐὰν ἐγνώριζε ὅτι ἦτον ἄπορος καὶ ὀρφανός;

— Εἶμαι νέος, . . . δύναμαι νὰ ἐργασθῶ, ἐνῷ ὑμεῖς. . .

— Μὴν ἀνησυχεῖτε δι' ἐμέ. Δὲν ἔχω ἐπὶ γῆς πραγματικῶς οὐδένα συγγενῆ. ἀλλὰ δὲν ἔχω τὸν οὐράνιον πατέρα; οὗτος δὲν ἐγκαταλείπει τὰ τέκνα του· ἡ θεία σας διετήρει τοσαύτας γυναῖκας, καὶ ἐλπίζω ὅτι καὶ ἡ μᾶλλον κακὴ τούτων δὲν θέλει μοὶ ἀρνηθῇ ἄσυλον.

— Καὶ τί! θέλετε νὰ διαφθαρῆτε ἐν τῷ κόσμῳ;

— Τί ἔχω νὰ πάρω καὶ νὰ δώσω μὲ τὸν κόσμον;

— Τίς θέλει φροντίζει, εἶπεν ὁ Κοσμᾶς, περὶ τῶν καλῶν τούτων χωρικῶν; Τίς θέλει ἀνταμείψει τὴν ἀγαθότητα τῶν προστατευσάντων σε;

— Ὑμεῖς, Κοσμᾶ. Τὸ ὑποστατικὸν τοῦτο εἶναι ἰδικόν σας.

— Ἐὰν ἔχῃ οὕτω, δύναμαι νὰ τὸ χαρίσω εἰς ὅποιον θέλω.

— Μάλιστα, ἀλλ' οὐχὶ εἰς ἐμὲ, οὐδεὶς μὲ ἐμποδίζει εἰς τὴν ἀπόφασίν μου. Ἤδη δὲν ἔχω τίποτε καὶ ἔχω τὴν συνείδησίν μου καθαράν. Ἐὰν ὅμως ἔχω τὸ ὑποστατικὸν τοῦτο, δὲν θὰ δυνηθῶ ποτὲ νὰ ζήσω ἡσύχως, καὶ μάλιστα ἐνόσῳ συλλογίζομαι ὅτι ὁ μόνος κληρονόμος τῆς εὐεργέτιδός μου, ὁ μόνος ἀνεψιὸς αὐτῆς, ὢν εἰς ἔνδειαν, ἐξαιτεῖται βοήθειαν παρ' ἄλλου· ὦ! ἡ ἰδέα αὕτη εἶναι ἀποτρόπαιος, δὲν δύναμαι νὰ τὸ παραδεχθῶ.

Ἡ ἐξαψις τῆς νεάνιδος, ἡ ἁπλεως εὐγενοῦς αἰσθήματος καρδία της ἔδωσαν τότε εἰς τοὺς ὡραίους

μεγάλους ὀφθαλμούς της ἔκφρασιν ὑψηλὴν, καὶ εἰς ὅλην τὴν φυσιογνωμίαν της ἰδανικὴν ὡραιότητα.

Ὁ Κοσμᾶς τὴν παρετήρει μετὰ θαυμασμοῦ, αἰσθανθεὶς ὅτι δὲν ἠδύνατο περαιτέρω νὰ κρατήσῃ τὸ αἴσθημα, ὃ τῷ ἐνέσπειρε.

— Καλῶς, εἶπε τέλος κεκρυμμένως, ἐὰν δὲν θέλητε νὰ κατέχητε τὴν ἰδιοκτησίαν μόνη σας, δύνασθε νὰ συγκατανεύσητε νὰ τὴν κατέχητε μετ' ἐμοῦ;

— Μεθ' ὑμῶν;

— Μάλιστα, Μαρία, ἐὰν ἐπιθυμῆτε νὰ μὴν ἐγκαταλείψω τὴν κατοικίαν ταύτην .... πρέπει νὰ μείνητε ἐνταῦθα μετ' ἐμοῦ ... νὰ μὲ συζευχθῆτε.

Δὲν ἠδύνατο νὰ ὁμιλήσῃ περισσότερον, διότι ἡ συγκίνησίς του τὸν ἐμπόδιζεν.

Ἡ νέα ἠρυθρίασεν ἐπί τινα στιγμήν. Κατελήφθη δὲ ὑπὸ ἐκπλήξεως τότε, καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποκριθῇ. Ὁ Κοσμᾶς τὴν παρετήρει σιωπηλῶς.

— Θεέ μου! εἶπε τότε καθ' ἑαυτὴν, τί μὲ εἶπε;

Ἔπειτα οὗτος ἔκαμε νέαν κίνησιν καὶ μετὰ φωνῆς ἠχητικῆς τῇ εἶπε.

— Μαρία, θέλεις νὰ γείνῃς σύζυγός μου;

— Ἀλλὰ σήμερον μόνον μὲ εἴδετε, ἀπεκρίθη αὕτη, δὲν μὲ γνωρίζετε.

— Σᾶς εἶδον, ἐφώνησεν οὗτος, καὶ ἠξεύρω ὅτι εἶσθε ὡραία· ἔμαθον τὰ περὶ ὑμᾶς, εἶσθε ἀγαθή. Τί νὰ ἐρωτήσω περιπλέον;

Ὁ εὐγενὴς Κοσμᾶς ἐξέφρασε τὴν ἰδέαν του μετὰ τοσαύτης ζωηρότητος, καὶ γλώσσης τοσοῦτον παγιδευτικῆς, ὥστε τέλος ἡ Μαρία τῷ ἐπρότεινε τὴν χεῖρα, ἔχουσα χαμηλὰ τοὺς ὀφθαλμούς.

Ἐν τῇ παραφορᾷ τῆς εὐτυχίας του ὁ Κοσμᾶς τὴν ἐκράτησεν ἐκ τοῦ βραχίονος, καὶ ὡδήγησεν αὐτὴν εἰς τὸν θάλαμον, ἔνθα εὑρίσκοντο ὁ Λαυρέντιος καὶ ὁ Προκόπιος, καὶ ἐφώνησεν.

— Ἰδοὺ ἡ Κυρία σας!

Ὁ Λαυρέντιος ὑπέκλινε, ὁ δὲ Προκόπιος ἱστάμενος ἐτραύλισεν ἐντὸς τῶν ὀδόντων του.

— Ἡ Κυρία τῶν χωρικῶν τούτων καὶ ὄχι ἰδική μου.

— Μαρία Δημητριέβνα, ἐπανέλαβεν ὁ Κοσμᾶς, παρατηρήσατε τὸν ἄνδρα τοῦτον· εἶναι μετ' ἐμοῦ ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς παιδικότητός μου καὶ μοὶ εἶναι ὡς δεύτερος πατήρ· ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐλευθερίαν του, ἀλλ' οὐδέποτε ἀπεράσισε νὰ μ' ἀποχωρισθῇ. Νὰ τὸν ἀγαπᾶτε, Μαρία, καθὼς καὶ ἐγὼ θέλω ἀγαπᾷ τὸν Λαυρέντιον καὶ τὴν Θεοδοσίαν, οἵτινες σᾶς ἐμειναν πιστοὶ κατὰ τὴν δυστυχίαν σας .... Καλὰ, Προκόπιε. Διατὶ μὲ παρατηρεῖς οὕτω; εὐχηθῆτε τὴν Μαρίαν Δημητριέβναν· εἶναι μνηστή μου.

— Μνηστή σας! ἐφώνησαν ἀμφότεροι οἱ γέροντες ταυτοχρόνως.

— Μάλιστα, φίλοι μου, καὶ μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας σύζυγός μου.

— Ἀ! ἀγαπητή μοι Μαρία, εἶπεν ὁ Λαυρέντιος, ἀγαπητέ μοι Κύριε Κοσμᾶ, δέχθητε τὰ συγχαρητήριά μου.

— Ὁ Θεὸς νὰ σᾶς εὐλογῇ! ἐφώνησεν ὁ Προκόπιος. Πόσον αἰσθάνομαι τὴν καρδίαν μου ἐλαφράν, διότι τὸ ὑποστατικὸν τοῦτο ἀνήκει εἰς ὑμᾶς· δὲν εἶναι οὕτω, ἀγαπητέ μοι Κύριε;

— Βεβαιότατα, ἀπεκρίθη ὁ Κοσμᾶς· εἶναι δῶρον τῆς μνηστῆς μου Μαρίας Δημητριέβνας.

(Κατὰ τὸ Γαλλικόν)

ΑΙΜΙΛΙΑ ΛΕΟΝΤΙΑΣ.

ΗΛΙΚΙΑ ΤΩΝ ΠΥΡΑΜΙΔΩΝ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ.

Ὁ ἀστρονόμος τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου Μαχμοὺδ βὲης ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως πολλοῦ λόγου ἄξιον πόνημα περὶ τῆς ἡλικίας τῶν πυραμίδων τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς τὸν Σείριον ἀστέρα. Ἐπιφορτισθεὶς παρὰ τοῦ πρώην ἀντιβασιλέως νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἀληθῆ τοποθέτησιν τῶν γιγαντίων τούτων μνημείων, ἐμελέτησε συντόνως τὰ περὶ τῆς οἰκοδομῆς αὐτῶν. Εὗρε δὲ διὰ τὴν μεγάλην πυραμίδα μῆκος 231 μέτρων διὰ τὴν τετραγωνικὴν βάσιν καὶ ὕψος 146 μέτρων καὶ 40 ἑκατοστομέτρων, ἐξ οὗ προκύπτει ὅτι αἱ πλευρικαὶ προσόψεις σχηματίζουσι μὲ τὸν ὁρίζοντα γωνίαν 51ο καὶ 45′. Ἡ αὐτὴ ἐγκλιτικὴ γωνία εὑρίσκεται εἰς τὰς τρεῖς πυραμίδας τῆς Μέμφιδος καὶ κατὰ μέσον ὅρον 52ο. Αὕτη δὲ ἡ σχεδὸν ἀμετάβλητος ἐγκλιτικὴ, ὡς καὶ ἡ περίστασις τοῦ ὅτι αἱ πυραμίδες καὶ τὰ ἄλλα ἐπιτύμβια μνημεῖα τῆς Αἰγύπτου ἀνατολίζονται πάντα ἀκριβῶς πρὸς τὰ τέσσαρα μέρη τοῦ κόσμου, καταδεικνύουσιν ὅτι ὑπῆρχε πιθανῶς σχέσις τις μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ ἀστέρος οὐρανοῦ. Ὁ Μαχμοὺδ βὲης εὑρίσκει ὅτι ὁ Σείριος ἀστὴρ, διαβαίνων ἐπὶ τοῦ μεσημβρινοῦ Γιζὲχ, ῥίπτει σχεδὸν καθέτως τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ ἐπὶ τῶν πλαγίων μερῶν μεσημβρινῶς τῶν πυραμίδων.

Ὁ Αἰγύπτιος ἀστρονόμος ὑπελόγισεν οὕτως ἐπί τινας αἰῶνας τὴν ἀλλαγὴν τῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν ἡ μεταχώρησις ἔκαμε νὰ ὑποστῇ ὁ πλανήτης οὗτος, καὶ ἐπομένως ἐξήγαγε τὸ συμπέρασμα, ὅτι τῷ 3300 πρὸ Χριστοῦ αἱ ἀκτῖνες τοῦ Σειρίου ἔπεσαν καθέτως ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν πλευρῶν τῶν πυραμίδων. Κατὰ δὲ τὰ ἀστρονομικὰ ἀξιώματα, τότε θεωρεῖται ἡ ἐπιῤῥοὴ ἑνὸς ἀστέρος μεγαλειτέρα, ὅταν αἱ ἀκτῖνες αὐτοῦ πίπτουσιν ἐπί τινος ἀντικειμένου. Ἐπομένως, ἐὰν ἅπαξ παραδεχθῶμεν τὴν ὑπόθεσιν, ὡς παρατηρεῖ ὁ Μαχμοὺδ βὲης, ὅτι αἱ πυραμίδες ἐκτίσθησαν πρὸ τρισχιλίων ἐτῶν, βεβαιούμεθα ὅτι ἔδοσαν ἐπίτηδες εἰς τὰς προσόψεις αὐτῶν ἔγκλισιν 52ο πρὸς τὸν ὁρίζοντα. Ἤθελον πιθανῶς νὰ ῥωτίζωνται αὗται ὑπὸ τοῦ λαμπροτέρου ἀστέρος τοῦ στερεώματος, ὅστις ἦν τότε ἀφιερωμένος τῷ θεῷ Σοθει. Αἱ δὲ πυραμίδες εἶναι ἐπιτύμβια μνημεῖα, τεθέντα ὑπὸ τὴν προστασίαν ταύτης τῆς θεότητος. Εἶναι προσέτι σημειώσεως ἄξιον ὅτι ἡ χρονολογία τῶν 3300 ἐτῶν

πρὸ Χριστοῦ συμφωνεῖ πληρέστατα μὲ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Γάλλου Βανσὲκ, καθ' οὓς ὁ Χέοψ ἐβασίλευσεν ἐν Αἰγύπτῳ 34 αἰῶνας πρὸ τῆς Χριστιανικῆς χρονολογίας.

ΓΝΩΜΙΚΑ ΔΙΑΦΟΡΑ

(Τουρκικά).

Αἱ καλαὶ πράξεις διώκουσι τὰς κακάς.

Χίλια δάκρυα δὲν πληρόνουσιν ἓν χρέος.

Ὁ καλὸς ἵππος ἐγκαρδιόνει τὸν ἱππέα.

Ὑπάρχουσι λόγοι, ὁμοιάζοντες μὲ ἀλμυρὰ ζαχαρωτά.

Ὁ τρώγων μόνος τὸν ἄρτον αὐτοῦ μόνος βαστάζει καὶ τὸ φορτίον του.

Τὸ ἐλεεῖν δημοσίᾳ εἶναι ἐπαινετόν· ἔτι δὲ ἐπαινετότερον εἶναι τὸ ἐλεεῖν κρυφίως καὶ βοηθεῖν τοὺς πάσχοντας.

Ἡ νὺξ ἐγκυμονεῖ τὴν αὔριον, καὶ μόνος ὁ Θεὸς γνωρίζει τί θὰ φωτίσῃ ἡ αὐγή.

Ἡ ἀθωότης εἶναι τὸ ἥμισυ τῆς καλλονῆς.

Ἡ ζημία εἶναι ἀδελφὴ τοῦ κέρδους.

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει δύο ἐχθρούς, τοὺς ὁποίους ἐν τούτοις ἀγαπᾷ· οὗτοι δὲ εἶναι τὰ ἀγαθά του καὶ τὰ τέκνα του.

Χίλιοι φίλοι εἶναι ὀλίγον· εἷς ἐχθρὸς εἶναι πολύ.

Δὲν θὰ πάρῃς εἰς τὸν ἄλλον κόσμον παρὰ ὅ,τι δώσῃς εἰς αὐτόν.

Ὅταν εὑρίσκεσαι ἐν συναναστροφῇ, μὴ κάμνε κατάχρησιν μήτε τοῦ λόγου μήτε τῆς σιωπῆς· μεταχειρίζου ἐναλλὰξ τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ὦτά σου.

Ἡ καρδία εἶναι παιδίον· ἐλπίζει ὅ,τι ἐπιθυμεῖ.

Κάθε συμβεβηκὸς εἶναι ἓν μάθημα.

Ὅταν ὁ ἰμάμης λησμονῇ ἑαυτὸν, καὶ ἡ ὁμήγυρις χάνει τὸ πρὸς αὐτὸν ὀφειλόμενον σέβας.

Μὴ ζήλευε τὴν λευκότητα τοῦ σαρικίου, τοῦ ὁποίου τὰ πλυστικὰ ἀκόμη δὲν ἐπληρώθησαν.

ΠΟΙΗΣΙΣ

(Ὅτε τὴν εἶδον).

Εἰς ἡλικίαν, καθ' ἣν ἀρχίζει
νὰ μᾶς στολίζῃ
Μ' ὅλα τὰ κάλλη της ἡ νεότης,
κ' ἡ ἀθωότης
Φεύγει ποτίζουσα μὲ πικρίας
ἡμᾶς μυρίας,
Ἄγγελον ἕνα, ἢ μᾶλλον μίαν,
Θεᾶς ὁμοίαν
Εἶδον παρθένον. Αὐτή 'ς τὰ χείλη
ὅταν ὡμίλει
Ὅλας τὰς χάριτας καὶ τὰς Μούσας
εἶχεν ἀδούσας.
Εἶχε τὸ χρῶμα ῥόδου κοκκίνου
καὶ λευκοῦ κρίνου.
Ἦτο πρωτότυπον Ἀφροδίτης
ἡ καλλονή της.
Ἦτο τὸ βλέμμα της φῶς πυρπόλον,
ἀκτινοβόλον.
Ἡ χρυσοπλόκαμος αὐτῆς κόμη
κ' οἱ δύο ὦμοι
Μάρτυρες ἦσαν αὐτῆς τῆς θείας
καλλιτεχνίας.
Εἰς δὲ τὸ ἄθικτον αὐτῆς στῆθος
μ' ἤμερον ἦθος
Ὁ Ἔρως ἔπαιζε μὲ εὐώδη
μῆλα χρυσώδη.
Ὦ! πόσον ἤμην τότε παράφρων!
καὶ πόσον ἄφρων!
Ἐλθὲ πλησίον, μ' εἶπε γελῶσσα!
Θεέ! τί γλῶσσα!
Μόλις τὴν ἤκουσα κ' ἐμαγεύθην,
φεῦ! ἐπαιδεύθην.
Ἦτον ὡς ἄνθος αὐτὴ εὐῶδες,
πλὴν ἀκανθῶδες.
Ἤλθον πλησίον νὰ τὸ μυρίσω.
Ποῦ νὰ ἐλπίσω;
Μόλις ὡσφράνθην τὴν ἐρασμίαν
του εὐωδίαν,
Καὶ ὡς νὰ εἶχε 'ς τὸ φύλλωμά του
ὀσμὴν θανάτου,
Ὅλους ἠσθάνθην τοὺς μιαιφόνους
παλμοὺς καὶ πόνους.
Ἔκτοτε πάσχω, θρηνῶ, στενάζω.
Θεέ μου, κράζω.
Ἀλλ' ἡ θεά μου δὲν ἔχει ὦτα,
στρέφει τὰ νῶτα.
Γελᾷ, καγχάζει, δὲν μὲ λυπεῖται,
τὸ πᾶν μ' ἀρνεῖται.
Καὶ ὅταν κλαίω,
ἐγὼ τί πταίω;
Λέγει καὶ στρέφει αὐτὴ ὀπίσω,
πρὶν ἢ λαλήσω.

Εἰπέτε τώρα σεῖς τῆς ἐρήμου
πτηνὰ πολύφθογγ' ἂν ἡ ζωή μου
Δὲν εἶναι κόλασις αἰωνία,
δὲν εἶναι βάσανος, τυραννία!
Εἰπέτε, ὅταν ἐγὼ μὲ πόνους
ὑπὸ τοὺς φίλους σας αὐτοὺς κλόνους
Νὰ κρύψω ἔρχομαι τοὺς λυγμούς μου,
τὰ δάκρυά μου τοὺς στεναγμούς μου,
Ποία τὰ πέριξ φωνὴ ταράττει,
ἠχὼ δὲ ποία ἐμὲ σπαράττει;
Εἰπέτε, βάση, βουνά, κοιλάδες,
εἰπέτ' ἀνθόφυτοι πεδιάδες,

Ποία τὰς αὔρας πνοὴ μολύνει,
δάκρυα τίνος ἡ γῆ σας πίνει;
Σιγὴ καὶ σκότος τῆς ἐρημίας,
καὶ σεῖς εἰπέτε στιγμὰς ὁποίας
Ἐγὼ διέρχομαι 'ς τὴν ἀγρίαν
φρικώδη ταύτην σας μοναξίαν;
Σὺ δέ, Σελήνη, μὴ λησμονήσῃς,
ὅταν τὸ βλέμμα της ἀντικρίσῃς,
Νὰ πῇς πῶς πέραν τῆς κοινωνίας,
ἐντὸς ἀφώνου πανερημίας,
Θνητός τις στρέφει τὰ θλέμματά του,
καὶ σοὶ προσφέρει τὰ δάκρυά του,
Ποθῶν ἓν βλέμμα σου ν' ἀντικρίσῃ
πρὶν ἡ τὸ φῶς του τὴν γῆν ἀφήσῃ.

Γ. ΑΥΓΟΥΣΤΙΔΗΣ.

Αἰνίγματα.

Ἀνὴρ ἤμην καὶ δὲν ἤμην·
κτῆνος ἤμην καὶ δὲν ἤμην.
Ἂν εἰς δύο πλὴν μὲ κόψῃς,
θὰ μ' ἰδῇς διπλοῦν τὰς ὄψεις.
Σοφὸν ἄνδρα τῶν ἀρχαίων,
κερασφόρον τε χερσαῖον.

—

Βωβὸς εἶμαι, πλὴν φωνάζω,
καὶ εἰς τέρψιν πάντας κράζω.
Ἂν τὰ δύω μου τὰ πρῶτα
διαιρέσῃς μὲ τὴν γλῶτταν,
Ἀναυδος εὐθὺς θὰ μείνω,
ὄίχως σῶμα θ' ἀπομείνω,
Κ' εἰς Θεὸν θέλω πεταχθεῖ,
καὶ ἐκεῖθεν θέλω κράξει.
Ἄυλος εἰμὶ, θνητέ!
μὲ ἐνόησας ποτέ;

ΑΘ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ.

—

Πρόθεσις ὑπάρχω, φίλε· ἂν μὲ ἀναγραμματίσῃς,
ὄργανον θὰ γείνω τότε· ἀλλὰ ποῖον; . . . θὰ μὲ λύσῃς;

* * *

—

Πρόθεσις ἀνεστραμμένη εἶμαι σκέπουσα ἐκτάσεις·
εἶμαι μαύρη· λευκὴν βλέπων ἀδελφήν μου, θὰ μὲ χάσῃς.

Π. ΡΑΛΛΟΥΙΤΖ.

—

ΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩ ΦΥΛΛΑΔΙΩ ΑΙΝΙΓΜΑΤΟΣ.

Ἐπειδὴ πολλαὶ ὑπὸ πολλῶν καὶ διαφόρων ἐστάλησαν ἡμῖν λύσεις τοῦ ἐν λόγῳ αἰνίγματος, χάριν τῶν φιλοπεριέργων ἡμῶν ἀναγνωστῶν, ἐνεκρίναμεν ἵνα δημοσιεύσωμεν τὰς ἐν στίχους μόνον τούτων, διατηροῦντες τὴν σειράν, καθ' ἣν ἐλήφθησαν. Ἰδοὺ αὗται.

Τῷ *Κ. Δήμητρᾳ Γρηγ. Μ. Βαρνιέρης*
Χαίρειν.

Τὸ αἴνιγμά σου ἄνθρωπος καὶ ζῶον ταὐτοχρόνως·
βεβαίως δὲ τὴν λύσιν του δὲν εὗρον ἐγὼ μόνος,
Ἐπιτυχῶς τὰ γράμματα αὐτοῦ ἐὰν συμπλέξῃς,
καὶ ἄλλας, φίλε ἰατρὲ, θὰ εὕρῃς τότε λέξεις:
Τὴν ἄκραν τοῦ ἀλόγου σου· καὶ ἄρνησιν τελείαν·
πόλιν, ἥτις εὑρίσκεται εἰς τὴν Καραμανίαν.
Ἀντωνυμίας τέσσαρας, πλὴν ποίας; συλλογίσου·
καὶ μέλος, φίλε ἰατρὲ, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου.
Μόριον ἐπιτατικὸν, κἰ ἀκόμη τὴν τροφήν σου,
ἐκτὸς ἐκείνης τοῦ τυροῦ, τὴν καθημερινήν σου.
Καὶ ἓν τετράπουν, ἰατρὲ, ὅπερ καὶ ἐὰν μένῃ
ἀκόμη ἄνευ κεφαλῆς, τὸ ἴδιον σημαίνει.
Καὶ τῶν ὑδάτων τὴν ῥοὴν, καὶ πόλιν πάλιν ἄλλην,
γενναίως ὑποκύψασαν μετὰ μεγάλην πάλην.
Ἀνθοῦσαν εἰς ἐμπόριον νῦν ἔτι νῆσον μίαν
Ἑλληνικήν· καὶ τῶν πιστῶν λέξιν τινα τιμίαν.
Καὶ τέλος ἕνα φίλον μας· καὶ τάχα τίς; ὁ Σταῦρος,
ὃς κεφαλὴν ἀποτμηθεὶς παρίσταται ὡς ταῦρος.

—

Σ ά τ υ ρ ο ν μὲν ἐθεώρουν ὡς ἀνδρόζωον ἀρχαῖοι,
τὸν Σ τ α υ ρ ὸ ν δὲ προσκυνοῦσι καὶ τιμῶσι λαοὶ νέοι.
Σ τ α ῦ ρ ε, φίλε — ἐλθὲ, φίλε,
νὰ μὲ 'πῇς τὰ ὅσα νέα ἔφερες ἀπὸ τὴν Σ ύ ρ ο ν,
καὶ μὴ κάμνῃς ὡς νὰ ἦλθες ἀπ' τὴν πάλαι ποτὲ Τ ύ ρ ο ν.
Ἐνθυμεῖσαι τὸν καιρὸν,
ὅπου 'τρώγαμεν τ υ ρ ὸ ν,
μὲ ψωμὶ καὶ μὲ νερόν;
Τώρα πλὴν 'περηφανεύθης, ἐπαχύνθης, κ' εἶσαι γαῦρος,
μόνον κέρατα σοῦ λείπουν, ὅπως γείνῃς σωστὸς τ α ῦ ρ ο ς.

Α. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ.

—

Ἀνδρόζωον τὸν εἶδον,
Καὶ Σ ά τ υ ρ ο ν τὸν ἤῦρον.
Τὸν ἔκαμον καὶ Σ τ α ῦ ρ ο ν,
Καθήμενον εἰς τ α ῦ ρ ο ν.
Κρατεῖ εἰς χεῖρα τὸν Σ τ α υ ρ ὸ ν,
Καὶ εἰς τὰ χείλη τὸν τ υ ρ ό ν.
Ἀπορῶ πῶς ἀπὸ Τ ύ ρ ο ν
Διεπέρασεν εἰς Σ ύ ρ ο ν.

ΑΙΜΙΛΙΑ ΛΕΟΝΤΙΑΣ.

—

Λάβαρον τοῦ Κωνσταντίνου,
Φερεκύδου τὴν πατρίδα,
Τοὺς τοῦ Βάκχου ὀπαδούς,
Τὴν ἐκ γάλακτος τροφήν μας,
Τὴν ἐφάμιλλον Σιδῶνος,
Καὶ τῆς γῆς τὸν ἀροτῆρα,
Εἰς τὸ Σ ά τ υ ρ ο ς ὁρῶ.

ΚΑΛΛΙΑΡΧΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ.

ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ ΝΕΑ

15 ΜΑΙΟΥ, 1865. ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ. ΑΡΙΘΜΟΣ 9.

ΔΡΑΜΑΤΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

ΑΙΣΧΥΛΟΥ

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΔΕΣΜΩΤΗΣ.

—○○○—

Ὅπως συνοικειωθῶμεν ὅμως πρὸς τοὺς χαρακτῆρας τῶν δρώντων προσώπων, ἀνάγκη νὰ διεξέλθωμεν ἐν συντόμῳ καὶ ἐπιτροχάδην τὸ ὅλον δρᾶμα, καὶ σχηματίσωμεν τὴν ἐκ πρώτης ἀφετηρίας προσγιγνομένην γενικὴν ἐντύπωσιν τοῦ ὅλου δράματος.

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ.

——

Τῆς αὐλαίας καταπιπτούσης, ὁ Καύκασος χιονοσκεπὴς παρουσιάζεται, τοῦ δὲ ὠκεανοῦ τὸ κῦμα ἀκούεται ροχθοῦν εἰς τὰς ἀπορρῶγας ἀκτὰς αὐτοῦ· βαρέα δὲ καὶ σκιερὰ νέφαλα καλύπτουσι τὰς αἰθερίους ἐκτάσεις. Ὁ οὐρανὸς γίνεται διερμηνεὺς τῆς τοῦ Διὸς μελαγχολίας καὶ ὀργῆς. Καὶ συγχρόνως τέσσαρα πρόσωπα προβάλλουσιν ἐπὶ τῶν βραχωδῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὑψικαρήνου ὄρους τῆς Σκυθίας. Ἡ σκηνὴ συνενοῖ τὸ πένθιμον, τὸ σοβαρὸν καὶ τὸ ἀγριωπόν. Τὸ θῦμα τῆς αὐταπαρνήσεως, περιστοιχιζόμενον ὑπὸ τῶν δορυφόρων θεοτήτων τοῦ Διός, τοῦ Κράτους καὶ τῆς Βίας, παρακολουθεῖται ὑπὸ τοῦ Ἡφαίστου, κρατοῦντος ἀνὰ χεῖρας τὰ πρὸς πραγματοποίησιν τῆς καταδίκης ἀπαιτούμενα. Τὸ Κράτος παρωτρύνει τὸν θλιβερῶς ὀκνοῦντα Ἥφαιστον, ὅπως προβῇ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν τοῦ Διὸς διαταγῶν, καὶ ὑβρίζει σκαιῶς καὶ πικρῶς τὸν σιωπηλὸν καὶ ἀτάραχον Προμηθέα, εἰς τοῦ ὁποίου τοὺς χαρακτῆρας ἀντανακλᾶται τὸ πῦρ τῆς ἠθικῆς ὑπερηφανίας καὶ ἡ εὐγενὴς τῆς ἀθανάτου πεποιθήσεως αἴγλη.

Ἤδη ὑπὸ τὰ κτυπήματα τῆς σφύρας οἱ ἀδάμαντος σκληρότητα καὶ δύναμιν φέροντες δεσμοὶ καρκοῦνται ἐπὶ τῶν Καυκασίων πετρῶν· ἀντηχεῖ δὲ ὁ αἰθὴρ τῆς σφύρας τοὺς ὀξεῖς κτύπους, καὶ ὁ ἀθάνατος ἥρως ἀφίνεται δέσμιος ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐρημίας καὶ τῆς φρίκης τῆς ἀπομονώσεως.

Ὁ Προμηθεύς, μόνος μένων, ἀποστρέφεται πρὸς τὴν σιωπηλὴν περιξ φύσιν καὶ ἀπὸ τοῦ βάθους τῆς μεγαλουργοῦ αὐτοῦ καὶ εὐαισθήτου καρδίας ἀφίνει νὰ διαφύγωσι λόγοι, ἀναγγέλλοντες ὀδύνην ἠθικὴν, περιφρόνησιν παντὸς ἀγῶνος καὶ παντὸς μαρτυρίου.

Ἀλλ' ὁ κτύπος τῶν ἐμπηγομένων ἥλων ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν θυγατέρων τοῦ Ὠκεανοῦ, ὅσαι, εἰς τὰ περιξ ἐκεῖ παίζουσαι ἐντὸς τῶν ἄντρων καὶ τῶν χασμάτων, κατέτριβον τῆς ἀφθάρτου αὐτῶν νεότητος τὸ ἀγηράτως γηρᾶσκον κάλλος.

Ἐπὶ πτεροφόρου ὀχήματος ἀπέδιλοι καὶ λυσίκομοι αἱ Ὠκεανίδες φέρονται πρὸς τὸ μέρος τοῦ καταδίκου. Ἡ αὔρα σαλεύεται ἤδη ὑπὸ τοὺς παλμοὺς τῶν πτερύγων θήλεος εὐειδοῦς χοροῦ, καὶ ὁ βαρυπενθῶν ἥρως εὑρίσκεται κατέναντι αὐτοῦ οἱονεὶ ἔκθαμβος.

Μὴ φοβηθῇς, ὦ Προμηθεῦ, λέγει ὁ χορὸς τῶν νυμφῶν πρὸς τὸν μάρτυρα. Ἡ πλησίον σου ἐρχομένη πτερυγοφόρος τάξις ὑπὸ φιλικῶν ἐμπνέεται αἰσθημάτων. Ἀναψυχή τις δίδεται εἰς τὴν ὑπὸ συγκινήσεων παθαινομένην ψυχὴν τοῦ ἥρωος, καὶ μετ' ὀλίγον ὁ στροφοδινούμενος ἐντὸς αὐτοῦ ὄγκος τῆς ἠθικῆς ἀγωνίας καὶ τῆς ταλαιπωρίας ἐξέρχεται ἐν εἴδει λάβρου καὶ θυελλώδους στωμυλίας, συμπαρασύρων μετ' αὐτοῦ τὰς ἀδυνάτους καὶ φύσει τρυφερὰς ψυχὰς τῶν νυμφῶν. Νομίζει τις ὅτι οἱ κεραυνοὶ τῆς ἠθικῆς διαμαρτυρήσεως καὶ αἱ ἀστραπαὶ τῆς κατατρυχομένης ἐλευθερίας ἀποτελοῦσι μυστηριώδη τινὰ βοὴν, καὶ προσπαθοῦσι νὰ προκαλέσωσι τὴν ἀτίθασσον καὶ χυδαίαν ἔκληψιν τῆς ὑλικῆς τοῦ Ὀλύμπου ὀργῆς.

Ὁ Ὠκεανὸς, ὁ πατὴρ τῶν νυμφῶν, ἤδη φαίνεται ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ μεσίτην ἑαυτὸν προβάλλει μεταξὺ τοῦ καταδίκου ἥρωος καὶ τοῦ δυνάστου Διός. Ἀλλ' ἡ μεσιτεία ἀπορρίπτεται καὶ ἡ ταλαιπωρία προτιμᾶται. Ἀκούονται δὲ καὶ λόγοι ἔξαλλοι, ἀγγέλλοντες ἀθάνατον τόλμην.

Ἐπὶ πτεροφόρου οἰωνοῦ ὁ τῶν Ὠκεανῶν θεὸς ἀπέρχεται, καὶ ὁ ἥρως ἀκολουθεῖ τὴν μετὰ τῶν νυμ-

φῶν διοδίαν, ἀπαριθμῶν τὰς πρὸς τοὺς θνητοὺς καὶ τὸν ὑψιβρεμέτην Δία ἐκδουλεύσεις καὶ τὴν ἄνισον καὶ ἀπροσδόκητον ἀμοιβὴν, ἣν ἐπεφύλασσον αὐτῷ οἱ τὰς ἠνίας τοῦ Ὀλύμπου ἰθύνοντες.

Ἓν νέον θῦμα, ἡ δύστηνος θυγάτηρ τοῦ Ἰνάχου Ἰὼ, ὑπὸ ἀλλοκότου μανίας καὶ παραφροσύνης κατεχομένη καὶ εἰς τὰ ἀκρότατα τῆς γῆς πλανωμένη, παρουσιάζεται. Τίς αὕτη, ἡ τὸ διπλοῦν τῆς δαμάλεως κέρας ἐπὶ κεφαλῆς φέρουσα; Τὸ θῦμα τῆς ἀκολασίας τοῦ Διὸς καὶ τῶν ἐκδικήσεων τῆς συμπαρέδρου αὐτοῦ Ἥρας. Διττὴ παρηγορία διὰ τὸν ἥρωα ἡ παρουσία τῆς Ἰναχίας Ἰοῦς. Εἰς τὴν πρόσοψιν αὐτῆς ἀναμιμνήσκεται ὁ Προμηθεὺς ὅτι δὲν εἶναι ὁ μόνος ἀδίκως πάσχων, πρὸς δὲ διὰ τοῦ προφητικοῦ αὐτοῦ νοὸς ἀνευρίσκει, ὅτι ἐκ ταύτης γενηθήσεταί ποτε ὁ μέλλων σωτὴρ του.

Καὶ δὴ ἀναλαμβάνει τὸ θάρρος αὐτοῦ νέα δύναμις, καὶ ὁ οὐρανὸς γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ προκαλεῖται νὰ ᾄψῃ τοὺς αἰθαλόεντας κεραυνοὺς αὐτοῦ καὶ τὰς πυρφόρους λάμψεις του. Ὁ Προμηθεὺς, οἱονεὶ ἀναμιμνησκόμενος ἑαυτοῦ, ἐγείρει ὑπερήφανον τὴν κεφαλὴν καὶ ἀτενίζει ἀτάραχος τὴν περὶξ περικεχυμένην οὐρανίαν κατήφειαν καὶ τὴν φοβερὰν μελανότητα, ὄπισθεν τῆς ὁποίας σωρεύονται ὑπὸ τοῦ Διὸς οἱ ἐρυθρόχρυσοι κεραυνοί.

Ἡ στιγμὴ ἤγγικεν, ὁ οὐρανὸς ἐχολώθη, καὶ οἱ κεραυνοὶ ἀνήσυχοι ταράσσονται εἰς τοῦ σκηπτούχου Κρονίδου τὰς χεῖρας. Ὁ ἄγγελος τῶν θεῶν Ἑρμῆς, πικρῶς τὸν Προμηθέα προσαγορεύων, ἀγγέλλει τὴν ὅσον οὔπω ἐκραγησομένην θύελλαν τῶν μαινομένων τοῦ παντὸς στοιχείων.

Ἐν τῷ νῷ τοῦ ἥρωος τὰ πάντα εἰσὶν ἤδη τετελεσμένα, καὶ ἀντὶ νὰ πτοηθῇ, τραχὺς καὶ δηκτικὸς ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ υἱοῦ τῆς Μαίας.

Μετὰ τοῦ Ἑρμοῦ ἀποσύρεται τῇ παρακλήσει τοῦ δεσμώτου καὶ ὁ χορὸς τῶν Ὠκεανίδων, δάκρυα χέων. Καὶ μετ' ὀλίγον;

Οἱ κεραυνοὶ ὠρύονται ἐκ τῶν οὐρανῶν, τὰ στοιχεῖα μάχονται κατ' ἀλλήλων, οἱ βράχοι συντρίβονται πέριξ τοῦ Προμηθέως, τὰ πέριξ σείονται καὶ τὸ πᾶν φαίνεται κατερειπούμενον ἐν μιᾷ ῥοπῇ. Ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῆς φοβερᾶς ταύτης δίνης, ἐν τῷ μέσῳ τῶν μυκωμένων στοιχείων καὶ τῆς γενικῆς καταστροφῆς, ἀτρόμητος εἷς ἥρως διαμένει. Βραχνώδης καὶ πνιγομένη ὑπὸ τὰ συντριβόμενα ἀκούεται μία φωνὴ τῆς διαμαρτυρήσεως. Καὶ ὁ ἀτρόμητος καὶ διαμαρτυρόμενος ἥρως εἶναι ὁ Προμηθεύς.

(Ἕπεται Συνέχεια).

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΑΛΓΕΡΙΑΣ.

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Γ'.

Ἀναλαμβάνω, ἀγαπητὲ Εὐτύχιε, τῆς ὑπὸ τὴν σκηνὴν διαμονῆς μου τὴν διήγησιν, μετὰ ἕνα μῆνα ἀπὸ τοῦ τρομεροῦ τέλους αὐτῆς. Μοὶ ἐχρειάσθη δὲ ὅλος οὗτος ὁ χρόνος ὅπως ἀνεύρω τὴν ἰσχὺν, καὶ οὐδὲ δύναμαι εἰσέτι νὰ πράξω τοῦτο ἄνευ συγκινήσεως.

Συχνάκις τὸ ἑσπέρας συνερχόμενοι παρ' ἐμοὶ, διηγοῦντο τὰς ἐρωτικὰς καὶ πολεμικὰς ἱστορίας ἐκείνας, ἐξ ὧν δύναταί τις νὰ γνωρίσῃ τὸν βίον τοῦ Ἄραβος καὶ νὰ μάθῃ τὸν χαρακτῆρα τῆς ποιήσεώς του. Αἱ ὧραι παρήρχοντο ἀνεπαισθήτως, καὶ ὅτε ἡ νὺξ ἐπροχώρει πολὺ, μὲ ἄφινον μόνον. Ἕκαστος τῶν ἐπισκεπτομένων με ἀνίστατο τότε βραδέως καὶ ἀθορύβως καὶ ἐχάνετο ὡς σκιὰ εἰς μάτην δὲ πλέον ἐγὼ ἐζήτουν τὸν ὕπνον ἐπὶ τῆς στρωμνῆς μου· διότι, πρὸς τοῖς ἄλλοις, εἰς ἓν Ἀραβικὸν χωρίον ἡ νὺξ δὲν εἶναι εἰδικώτερον τῆς ἡμέρας ὡρισμένη ὡς ὥρα ἀναπαύσεως. Τὰς ὑλακὰς τῶν κυνῶν, τοὺς ὠρυγμοὺς τῶν θώων, ζητούντων τὴν λείαν των, διαδέχονται τὰ βελάσματα τῶν προβάτων καὶ τῶν ἵππων οἱ χρεμετισμοί. Αἱ δὲ νυκτερινὰι συνδιαλέξεις καὶ οἱ θορυβώδεις γέλωτες τῶν γυναικῶν ἐξακολουθοῦσι συχνότατα μέχρι τῆς ὥρας, καθ' ἣν ὁ ἀλέκτωρ ἐξυπνίζει ὅλας τὰς κραυγαστικὰς φωνὰς διὰ τοῦ πτερωτοῦ λαοῦ τοῦ χωρίου.

Ἐν τῷ νομαδικῷ αὐτοῦ βίῳ, ὁ Ἄραψ δὲν ἔχει τίποτε, κείμενος μεταξὺ τῆς θορυβώδους ἐνεργείας καὶ τῆς ἀμερίμνου ἀναπαύσεως, μεταξὺ τῆς πρὸς λεηλασίαν ἐπιδρομῆς καὶ τοῦ κιεφίου. Ἡ δὲ ζωὴ, τὴν ὁποίαν ἐγὼ ἐν μέσῳ αὐτῶν διῆγον, μικτὴ καὶ ἀπροσδιόριστος, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ μακρόν. Τὸ ὑπάρχειν ἢ ἐργάζεσθαι συσφίγγεται δι' αὐτοὺς ἐν τῷ στενῷ καὶ μεγαλοπρεπεῖ συγχρόνως ὁρίῳ τῶν ἐκ τῆς θήρας καὶ τοῦ πολέμου κινδύνων, μετὰ τῶν ὁποίων συνδέεται φανταστικὴ καὶ ἐλαφρὰ ποίησις, κεχρωματισμένη ὡς ὁ οὐρανὸς τῆς Ἀνατολῆς, πλουσία εἰς ζωγραφικὰς εἰκόνας, τὰς ὁποίας πλάττει ἀπόνως ἡ Ἀραβικὴ φαντασία. Παρ' αὐτοῖς ἡ ποίησις ἔχει ἀντίπαλον ἀδελφὴν τὸν μῦθον, τὴν μαγικὴν ἐκείνην τῶν ἀρχαίων λαῶν παράδοσιν, ἥτις οἰκίζει τὸν φυσικὸν κόσμον μὲ ὄντα ὑπερφυῆ, ἀποδίδουσα ὑπερφυσικὰς αἰτίας εἰς πᾶν τὸ ἐκπληκτὸν ἢ γοητεῦον.

Ὁ συλλογισμὸς καὶ ἡ ἀπορία τοῖς εἶναι ἄγνωστα. Ὅ,τι δὲν ἔκοψεν ἡ μάχαιρα, ὅ,τι ἡ ποίησις δὲν ἔψαλε, τοῦτο ἡ εἰς τὸ πεπρωμένον πίστις ἢ ὁ μῦθος ἐξηγεῖ ἢ ἀποφασίζει πάντοτε. Ὁ Ἄραψ, καίτοι εὐπαίδευτος καὶ λίαν ἐπιδεκτικὸς προόδου, εἶναι ἴσως ἱκανώτερος εἰς τὸ νὰ δέχηται ταύτην ὡς ἀνάγκην ἢ νὰ τὴν ζητῇ ὡς ἐλπίδα.

Μίαν ἑσπέραν μόνος ἐν τῇ σκηνῇ μου, ἐξηπλωμένος ἐπὶ παχυμάλλου τάπητος μὲ τὸν ἀγκῶνα ἐστηριγμένον ἐπὶ τῶν προσκεφαλαίων, καὶ τειλιγμένος ἐντὸς μακροῦ χαΐκ, ἐσκεπτόμην περὶ τῶν δυσκολειῶν τοῦ παρόντος καὶ τῶν θλίψεων τοῦ ἀβεβαίου μέλλοντός μου, ὅτε αἴφνης Ἄραψ τις εἰσῆλθεν εἰς τὴν σκηνήν μου. Ἡ ὥρα ἦτο πολὺ προκεχωρημένη, ὥστε δὲν ἐπερίμενον τοιαύτην ἐπίσκεψιν.

— Τί θέλεις; τῷ εἶπον χωρὶς νὰ ἐγερθῶ· ἔχω ἀνάγκην ὕπνου, Κασσήμ.

— Ἠρχόμην νὰ σοὶ ἀγγείλω ὅτι ἑτοιμάζονται

νὰ ἐξέλθουν εἰς τὴν θήραν τῶν κεμάδων. Ἐπίστευον ὅτι σοὶ ὁμιλῶ ὡς φίλος.

— Εὐχαριστῶ, Κασσὴμ, θὰ ἦμαι ἕτοιμος.

— Ἤμην βέβαιος, ἠλπίζομεν ἐπὶ σέ· ἀλλὰ καλὸν νὰ τὸ γνωρίζῃς, δὲν πρόκειται μόνον περὶ τῆς ἐν λόγῳ θήρας. Τὸ ἑσπέρας ἐπιστρέφοντες πρέπει νὰ διαβῶμεν δάσος, ὅπου λέγεται ὅτι παλαιὸς μέλας λέων ἔχει τὴν φωλεάν του, καὶ ἐσκέφθημεν ὅτι σὺ θὰ ἦσο ἐκεῖ ὅπως ἐν ἀνάγκῃ τὸν φονεύσῃς.

Ἦσαν ἤδη ἐπὶ ποδὸς ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ Ἀβδαλὰχ ὅτε ἔφθασα.

Ἐπεθύμουν νὰ λαλήσω περὶ τῆς τόσον πρωϊνῆς παρουσίας μου· ἀλλ' ἡ πεῖρα, ἣν εἶχον περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν ξενιζόντων με, μὲ ὑπεχρέωσε νὰ περιμείνω τὰς προτάσεις των. Λί γενόμεναι προπαρασκευαὶ μ' ἐβεβαίουν ἄλλως τε τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων τοῦ Κασσήμ. Οἱ ὑπηρέται περιετείλισσον ὁδοιπορικὴν σκηνὴν καὶ ἐλάμβανον ζωοτροφίας· ὁ δὲ Ἀβδαλὰχ καὶ ὁ Ἀϊσσᾶ-Βὲν-Ἀβδαλὰχ ἐθώπευον τοὺς κυνηγετικοὺς αὐτῶν κύνας.

— Ἐξερχόμεθα σήμερον εἰς τὴν θήραν τῆς κεμάδος· θὰ ἔλθῃς; μὲ ἠρώτησεν ὁ Ἀβδαλάχ.

— Μάλιστα, ἀπεκρίθην.

Ὁ Ἀβδαλὰχ καὶ ὁ υἱός του ἐξῆλθον ὅπως διοργανίσουν τὰ τῆς θήρας, ἐγὼ δὲ ἔμεινα ὀλίγας στιγμὰς μόνος εἰς τὸ ἐνδότερον τῆς σκηνῆς. Αἴφνης τὸ ἐκ ταπήτου παραπέτασμα ἠμιανοίχθη ἐκ τοῦ γυναικωνίτου, κεφαλή τις ἐφάνη καὶ δειλὴ χεὶρ ἔῤῥιψε πρὸ τῶν ποδῶν μου ἀργυροῦν κύκλον.

— Εἰς τὸ ἑσπέρας, ὡραῖε λεοντοθήρα, μοὶ εἶπε νέα τις γυνή, κρυφθεῖσα παραχρῆμα, διότι ἠκούσθη ὁ θόρυβος ταχέων βημάτων.

Ὁ Ἀϊσσᾶ ἐφάνη ἔφιππος ἔμπροσθεν τῆς σκηνῆς· ἐξῆλθον καὶ ἐγὼ τότε ὅπως ἱππεύσω καὶ ἀναχωρήσω μετὰ τῶν θηρευτῶν.

Ὁ Κασσὴμ ἦλθε πλησίον μου.

— Ἔχεις ὡραῖον ἵππον, μοὶ εἶπεν· ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἐπεθύμουν νὰ τὸν ἱππεύσω· θὰ σοὶ φέρῃ κακόν.

— Ποῦ τὸ βλέπεις;

— Εἰς τὴν χονδρὴν ταύτην τρίχα τοῦ μετώπου του, κίνδυνος ἐπαπειλεῖ τὴν κεφαλήν σου.

— Ὀλίγον μὲ μέλλει διὰ τοῦτο· ἀλλὰ πρέπει νὰ μοὶ εἴπῃς ἐὰν ὀφείλῃ τις ν' ἀκούσῃ τὴν φωνὴν γυναικὸς φίλου, λεγούσης σοι «εἰς τὸ ἑσπέρας».

— Ὁ πολεμιστὴς ἀκούει πάντοτε τὴν φωνὴν μιᾶς γυναικός.

Ἐπειδὴ δὲ ἐσιώπων, ἐκεῖνος ἐξηκολούθησεν.

— Εἶμαι βέβαιος ὅτι πρόκειται περὶ τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀβδαλάχ. Ὁ Ἀβδαλὰχ ἀναμιμνήσκεται ἀδιαλείπτως τῆς πρώτης γυναικὸς αὐτοῦ Μασαούδας, ἀποθανούσης νεωτάτης. Σεῖς οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἠξεύρετε δυστυχῶς νὰ περιπατῆτε τὴν νύκτα. Ἐὰν ὑπάγῃς, θὰ συλληφθῇς καὶ φονευθῇς· ἐὰν δὲν ὑπάγῃς, ἡ γυνὴ αὕτη θὰ εὕρῃ τὸν τρόπον ν' ἀποδείξῃ ὅτι εἶσαι ἄνανδρος.

Ἡ μορφὴ τοῦ Ἄραβος, λαλοῦντος οὕτω, μετέβη ἀπὸ τῆς γαλήνης εἰς τὴν περιφρόνησιν.

Δὲν ἠδυνάμην νὰ τῷ ἀποκριθῶ ἢ βιψοκινδυνῶν γενναίως τὴν ζωήν μου! Ἐν τούτοις, μοὶ ἦτον εὔκολον νὰ φύγω τοὺς συντρόφους μου· ἀνὰ πᾶν βῆμα ἐπλησιάζομεν εἰς τὴν πόλιν, ὅπου ἀληθεῖς φίλοι, Γάλλοι, ἤθελον μ' ἐννοήσει καὶ προστατεύσει· ἀλλ' οὐδὲ κἂν ἐσκέφθην τοῦτο, διότι ἡ τιμὴ τοῦ Γαλλικοῦ ὀνόματος δὲν μοὶ ἐπέτρεπε νὰ ὀπισθοχωρήσω.

Ἤμην ἄλλως τε πεπεισμένος ὅτι, ἐὰν ἦτο ἀνάγκη, ἐῤῥιψοκινδύνουν ἁῤῥᾴως εἰς πάλην ἄνισον καὶ μωρὰν τὴν ἐν τῷ μέλλοντι ζωήν μου, ἣν αἱ νῦν περιστάσεις καὶ ταραχαὶ καθίστων ἀφόρητον· ἡ δὲ θυσία τῆς θλιβερᾶς ταύτης ζωῆς ἠδύνατο τοὐλάχιστον νὰ ᾖναι ὠφέλιμος.

Ὁ Κασσὴμ διέκοψε τὴν συνέχειαν τούτων τῶν σκέψεών μου, τεύνων τὴν χεῖρα πρὸς τοὺς τερπνοὺς κήπους, οἵτινες περιεστοίχιζον τὴν ἡρειπωμένην πόλιν.

— Οἱ ἀδελφοί σου, μοὶ εἶπεν, εἶναι ἐκεῖ· δὲν θέλεις νὰ ὑπάγῃς πρὸς αὐτούς; Εἶναι ἀκόμη καιρὸς . . . ἐὰν ἀγαπᾷς τινα, πήγαινε σήμερον· αὔριον θὰ ᾖναι πολὺ ἀργά!

Ὁ Ἀβδαλὰχ ἔδωκεν ἤδη τὸ παράδειγμα, ἀρχίσας νὰ καταβαίνῃ τὴν πλευρὰν βουνοῦ τινος. Τὸν ἠκολούθησα σιωπῶν· ἐπροσπάθησα δὲ μόνον νὰ κρατήσω τὸν ἵππον μου παρὰ τὸν τοῦ Ἀϊσσᾶ. Ὁ νέος Ἄραψ μοὶ ἀπέτεινε πάραυτα τὸν λόγον μετὰ συμπαθείας.

— Τὸ μέτωπον τοῦ κυρίου μου εἶναι σκυθρωπὸν σήμερον, μοὶ εἶπε. Διὰ τί νὰ μένῃς μετὰ τοῦ Κασσήμ, ἀποχωριζόμενος τοῦ καϊά σου; Ὅταν ἔχωμεν φίλους, δὲν εὐχαριστούμεθα ζῶντες μακρὰν αὐτῶν.

Ἡ φυσιογνωμία τοῦ Ἀϊσσᾶ τοσαύτην ἐξέφραζεν εἰλικρίνειαν, ὥστε τὸν ηὐχαρίστησα διὰ βλέμματος συμπαθοῦς, ὡς ἀποδιώκοντα οὕτω τὰς κακὰς προφητείας τοῦ Κασσήμ.

— Πειρῶμαι, ἐπανέλαβεν ὁ Ἀϊσσᾶ, νὰ συγκρίνω τοὺς ὀφθαλμούς σου, ὡς ἐκ τῆς ἡδύτητος αὐτῶν πρὸς ἐκείνους γυναικὸς λατρευομένης· ἀλλὰ τοῦτο ἴσως εἶναι ὕβρις πρὸς σέ, καὶ κάλλιον νὰ εἴπω ὅτι μοὶ προξενοῦσι τὴν ἐντύπωσιν τοῦ δεσπότου ἡμῶν λέοντος.

— Τί θέλεις νὰ εἴπῃς;

— Ὅταν ἀπαντῶμεν λέοντα, ἐὰν μᾶς ἴδῃ, εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ τὸν ἀκολουθήσωμεν ὅπου θέλει νὰ μᾶς φέρῃ· τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ διὰ τὸ ἰδικόν σου βλέμμα . . .

— Δὲν θ' ἀπαντήσωμεν σήμερον τὸν λέοντα;

— Βλέπεις ἐκεῖνο τὸ δάσος; εἶπεν ὁ Ἀϊσσᾶ, δεικνύων τὸν φραγμὸν τῶν δένδρων, ὅστις περιώριζε τὸν ὁρίζοντα. Τινὲς τῶν ἡμετέρων διισχυρίζονται ὅτι ἐντὸς πυκνῆς λόχμης ἀνεκάλυψαν τὰ ἴχνη ἑνὸς λέοντος. Ἐὰν λοιπὸν τὸν ἴδωμεν, δὲν ἔχομεν τίποτε νὰ φοβηθῶμεν, διότι σὺ εἶσαι μεθ' ἡμῶν.

— Δὲν εὐμοιρεῖ τις πάντοτε.

— Τίς λέγει τοῦτο; Ὁ Κασσήμ . . . . ἀλλ' ἐγὼ σοὶ λέγω: Ἐγεννήθης εὐτυχής, διότι πλειοτέρα τύχη

χρειάζεται εἰς τὸ ν' ἀπαλλαγῇ τις ἑνὸς λέοντος, ἀφ' οὗ τὸν ἐπλήγωσεν, ἢ εἰς τὸ νὰ φονεύσῃ αὐτόν. Τίς δὲ ὁ ἐξερχόμενος μόνος εἰς θήραν λέοντος; Καὶ τίς ὁ λέων, τοῦ ὁποίου ὁ θάνατος δὲν ἀγοράζεται πλειότερον ἑνὸς θύματος; Ὁ ὀφθαλμός σου ἀπήντησεν ἀφόβως τὸν ἐκείνου, ἡ ἰσχύς σου προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ!

— Ἡ ἰσχὺς προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἀπήντησα εὐτόλμως.

Ἡ πεποίθησις τοῦ Ἀϊσσᾶ μὲ ἐνεψύχου τοσοῦτον, ὅσον καὶ οἱ δισταγμοί τοῦ Κασσήμ.

Ἐφθάνομεν τὴν στιγμὴν ταύτην εἰς τὴν τελευταίαν περιστροφὴν τοῦ ὀροπεδίου, ὅπερ ἐπέκειτο τῇ ἄλλοτε μὲν ἀνθούσῃ, νῦν δὲ κειμένῃ εἰς ἄμορφον ἐρειπίων σωρὸν πόλει. Τὰ ἐρείπια ταῦτα καὶ ταῦτα τὰ λείψανα δόξης, τὴν ὁποίαν ἑκάστη ἡμέρα ἐξαλείφει, ηὔξησαν τὴν περιοχὴν τοῦ πλανωμένου Ἄραβος. Ἐπανεκτήσατο τὴν ξηρὰν ἔρημον ἐπὶ τῆς καταστροφῆς ἑνὸς βασιλείου. Εἰς τὰς ἐρημίας ταύτας, ὅπου ἄλλοτε ἀντήχει τῆς εὐτυχίας ὁ θόρυβος, ἡ γενεὰ τῶν βασιλέων ἐσβέσθη, τὰ ἀνάκτορα ἐκείναν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ὁλόκληρος λαὸς δούλων ἐξέλιπεν. Αἱ ἀναβρυτικαὶ πηγαὶ ἔγειναν πάλιν ῥύακες, ἡ κλιματὶς ὁρμήσασα ἐκάλυψεν ἐκ νέου μὲ πολυτελὲς ἔνδυμα τοὺς γυμνοὺς τοίχους, αἱ ἐλαῖαι ἔμειναν ὄρθιαι, καὶ ἡ φύσις, τοῦ χρόνου νικήτρια, ἔσωσεν ἐκ τῆς καταστροφῆς ζώνην τῶν πλουσίων κήπων, οἵτινες περικυκλοῦσι τὴν πόλιν.

Ὡς καὶ ἐν τοῖς χρόνοις, καθ' οὓς αἱ καλλοναὶ τοῦ χαρεμίου ἐλούοντο εἰς τὰ κρυσταλλώδη νάματα ἀκινήτου πηγῆς, ἡ χελιδὼν κτίζει τὴν φωλεὰν αὐτῆς εἰς τοὺς αὐτοὺς πύργους πάντοτε, μὴ παρατηροῦσα ὅτι οὗτοι εἶναι τὴν σήμερον ἄστεγοι καὶ ἐγκαταλελειμμένοι. Ἡ κατοικία της ἐξέχει πάντοτε τῶν ἀνθρωπίνων φωλεῶν, ὧν οἱ κάτοικοι ἔφυγαν. Ὁ κορυδαλὸς ψάλλει ἀφόβως εἰς τὴν βάσιν των, καὶ ἡ ἀηδὼν ἐπαναλαμβάνει εἰσέτι τὰς περιπαθεῖς μελῳδίας αὐτῆς, μεμακρυσμένην ἠχὼ τῶν ἐκεῖ διδομένων ἄλλοτε ἐρωτικῶν διασκεδάσεων.

Πρὸς τὰ κάτω τῆς πλευρᾶς, ἣν κατέβημεν, ἡ ταπεινὴ πόλις ὡμοίαζε πρὸς βασίλισσαν, κοιμωμένην ἐπὶ τοῦ θρόνου, τοῦ ὁποίου τὴν βάσιν ἐσχημάτιζον ὑπερκείμενοι λόφοι. Μόνον δὲ ὁ λαρυαγὸς οὗτος θρόνος εἶχεν ἀνταλλάξει τοὺς μαργαρίτας αὐτοῦ μὲ κάνιστρον ἀνθέων, καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθέων τούτων ἡ νὺξ φεύγουσα εἶχε ῥίψει ἀδάμαντάς τινας ἐκ τοῦ μανδύου της. Ὡς ἀντίθεσις δὲ, σκιεραὶ ἐλαῖαι ἦσαν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ περφυτευμέναι εἰς τοὺς λειμῶνας, ἀπέναντι τῶν γιγάντων ἐκείνων τῶν δασῶν, ἅτινα κρύπτουσι τοὺς πρόποδας τῶν γιγάντων τοῦ Ἄτλαντος.

Οἱ θηρευταὶ παρεπορεύθησαν ἐπὶ πολὺ τὴν ἄκραν τοῦ δάσους· τέλος, αἱ κεμάδες ἀνηγγέλθησαν. Ἦσαν ἐγγύτατα, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ δένδρα ἔκρυπτον ἐξ ὁλοκλήρου τοὺς θηρευτὰς, ἐκάθηντο ἐπὶ τῶν γονάτων, ἀλλ' ἔχουσαι ὑψωμένην τὴν κεφαλήν. Οἱ Ἄραβες ἄφηκαν κατ' αὐτῶν τοὺς κύνας των, συνοδεύοντες αὐτοὺς μὲ φωνάς. Αἱ κεμάδες, καταλιποῦσαι παραχρῆμα τὴν κοίτην των, ὥρμησαν εἰς τὸ δάσος καὶ ἔτρεχον, ὅσον τὸ ἐπέτρεπον αἱ στενωποὶ, διὰ μέσου τῶν θάμνων καὶ εἰς τὰ ἀραιώματα τῶν λοχμῶν. Εἰς τὴν πρώτην ὁρμὴν κεμάδες τινὲς κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν κυνῶν, ἀλλ' αἱ λοιπαὶ μετεστράφησαν. Οἱ ἱππεῖς ἠκολούθουν δυσκόλως τὰ ἴχνη των, ὅτε ὁλόκληρος ἡ ἀγέλη ἐφάνη ἀνοικτὰ ἐκτὸς τοῦ δάσους, ζητοῦσα νὰ σωθῇ, ἀλλὰ σύρουσα κατόπιν αὐτῆς τὴν ἀγέλην τῶν κυνῶν, τοὺς ὁποίους ἐμιμήθησαν οἱ θηρευταὶ, εἰς ἀπόστασίν τινα καλπάζοντες.

Διέτρεξαν οὕτω τοὺς πρὸς ἄρκτον κειμένους λόφους, καὶ περιελθόντες τὸ δάσος, ἔφθασαν εἰς τὴν βάσιν τῶν ὑψηλῶν κορυφῶν, αἵτινες καὶ εἰς αὐτὸ τὸ εὐλογημένον κλῖμα ὑψοῦσι χιονοσκεπεῖς κεφαλάς. Ἐκεῖ δὲ, νεβρός τις, ἡ κεκμηκυῖά τις μήτηρ ἀφῆκε θανάτου κραυγήν.

Ἐσταμάτησαν ἔπειτα, ἐγεύθησαν τὸ κρέας τῆς κεμάδος, ὅπερ ἔχουσιν ἐν ὑπολήψει οἱ Ἄραβες. Μετὰ δὲ τὸ συμπόσιον ἦλθε τὸ *κέφι*.

Ὅτε δὲ πάλιν ἐξεκίνησαν, οἱ θηρευταὶ ἐπανῆλθον βραδέως ἵνα μὴ κουράσωσι τοὺς ἵππους των. Ἠδύναντο, κάμνοντες ὡς τὸ πρωὶ μακρύν τινα γύρον, ν' ἀποφύγωσι τὸ δάσος· ἀλλ' ὤφειλον τότε νὰ παραιτηθῶσιν ἀπὸ τὴν προσχεδιασθεῖσαν ἐπιδρομὴν, καὶ νὰ λάβωσι δρόμον, ὅστις ἐδιπλασίαζε τὴν ἀπόστασιν.

Ἰσχυροὶ ἐκ τῆς παρουσίας μου, πεποιθότες εἰς τὴν βεβαίαν ἐπιτυχίαν μου, ἐτόλμησαν περὶ λύχνων ἀφὰς νὰ εἰσδύσωσιν εἰς τὸ δάσος, καίτοι κινδυνεύοντες νὰ εὑρεθῶσιν ἀντιμέτωποι πρὸς τὸν λέοντα.

Ἐστάθησαν εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ μέρους, ὅπου ἀνεκάλυψαν τὴν φωλεὰν αὐτοῦ. Ἐσιώπησαν δὲ ἐκ φόβου μὴ αἱ φωναί των κινήσωσι τοῦ θηρίου τὴν ὀργήν. Ἐβάδιζον οὕτως εἰς νύκτα ὡραίαν, προχωροῦντες μετὰ προφυλάξεως καὶ κρατοῦντες τοὺς ἵππους αὐτῶν ἀνὰ πᾶσαν σκιὰν καὶ εἰς πάντα ἀνεξήγητον θόρυβον, ὅτε εἰς ἓν ἀραίωμα, τὸ ὁποῖον ἐφώτιζε φωτεινή τις ἀκτὶς τῆς σελήνης, εἶδον τὸν λέοντα ἠρέμα ἐξαπλωμένον. Ἅπαντες τότε οἱ θηρευταὶ ἐσταμάτησαν βιαίως, κρυπτόμενοι ὄπισθεν σωροῦ δένδρων.

Οἱ γενναιότεροι ἐπρότειναν ν' ἀφήσωσιν ἕνα ἵππον εἰς τὸν τρομερὸν ἐχθρόν· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τῶν ζώων εἶχεν ἤδη ἐγερθῇ, πρὸς αὐτοὺς κατ' εὐθεῖαν ἐρχόμενος μὲ βῆμα βραδὺ, συνθλῶν τοὺς κλάδους ἐπὶ τῆς διόδου αὐτοῦ καὶ ἀρχόμενος τοῦ πρώτου φθόγγου τρομερωτάτου ὠρυγμοῦ. Εἰς τὴν καταπληκτικὴν ταύτην φωνὴν, τὴν δεσπόζουσαν ὅλων τῶν φωνῶν τῆς πλάσεως, τὰ θηρία τοῦ ἄλσους κατέφυγαν εἰς τὸ σπήλαιον αὐτῶν, καὶ οἱ Ἄραβες τρέμοντες ὕψωσαν τὰ τουφέκιά των.

— Ἠλπίσατε ἐπ' ἐμὲ, τοῖς εἶπον, μετ' ἐπιτακτικῆς χειρονομίας· ἄφετέ με νὰ δικαιώσω τὴν ἐλπίδα σας.

Ὁ ὀφθαλμοφανὴς τρόμος αὐτῶν ἐξῆψε τὸ θάρρος μου, καὶ ἐπίστευσα ὅτι τολμηρόν τι κίνημα ἠδύνατο νὰ μᾶς σώσῃ. Ἀφῆκα νὰ προχωρήσῃ ὁ ἵππος μου, ἀλλὰ τὸ ζῶον τρομάξαν ὠπισθοχώρησεν, ἀνωρθώθη καὶ ἔφερε τὴν ἀταξίαν εἰς τῶν θηρευτῶν τὸν ὁμι-

λον. Ἐφοβήθην νὰ δώσω ἀναγκαστικῶς τὸ παράδειγμα φυγῆς κινδυνώδους· διότι ὁ λέων, ὁσάκις ἀκωλύτως καταδιώκῃ τοὺς θηρευτάς, κατορθοῖ πάντοτε νὰ φθάσῃ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν. Ἀπεφάσισα λοιπὸν ν' ἀφήσω τὸν ἵππον μου εἰς τοὺς φόβους του, καὶ ἐπήδησα ταχέως ἐπ' αὐτοῦ. Ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους τῶν δένδρων ὁ λέων ἐπλησίαζεν ὁλονέν. Τὸ ἥμισυ τοῦ γιγαντώδους σώματος αὐτοῦ ἐφάνη ἤδη· ἐσκόπευσα . . . ἐρρίφθη ἡ βολή. . . . . .

Ἀπό τινων μόνον ἡμερῶν γινώσκω ὅτι ὁ Αἴσσᾶ ὥρμησε μετὰ τόλμης ἵνα μὲ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸν τρομερὸν ἀντίπαλον, τοῦ ὁποίου ἡ μεγάλη κεφαλὴ ὡσφραίνετο ἤδη τὸ ἀναισθητῆσαν σῶμά μου· ἀλλὰ πρὶν ἢ οὗτος τὸν κτυπήσῃ, ἀνήρ τις ἐτέθη μεταξὺ τοῦ λέοντος καὶ τοῦ σωροῦ τῶν δένδρων. Τὸ ζῶον κεραυνωθὲν ἐκυλίσθη εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἵππου τοῦ Αἴσσᾶ. Διαλυθέντος δὲ τοῦ καπνοῦ τῆς πυρίτιδος, οὐδεὶς μεταξὺ τῶν Ἀράβων ἠδυνήθη νὰ εἴπῃ τίς ὁ τουφεκίσας καὶ φονεύσας τὸν λέοντα. Ἄλλως τε δὲ, ὑπόκωφός τις πλὴν διαρκὴς θόρυβος, κίνησίς τις ἐντὸς τῶν δένδρων ἐκράτησε τὰ σχόλια αὐτῶν. Ἠρεύνησαν μετ' ἀνησυχίας τὰ βάθη τοῦ δάσους, ἀλλὰ πάραυτα κραυγή τις ἠκούσθη· ἦτο πολέμου κραυγή, καὶ πρὶν ἢ τεθῶσιν εἰς ἄμυναν, ἔπεσαν πολλοὶ θανασίμως τραυματισθέντες.

Φρικώδεις ἀραὶ ἀπεκρίθησαν εἰς τὴν ἄπιστον ταύτην προσβολήν. Οἱ θηρευταὶ ἡτοιμάζοντο νὰ ῥιφθῶσι κατὰ τῶν ἀφανῶν εἰσέτι πολεμίων, ὅτε λάμψις, ἐκ τοῦ πυκνώματος τοῦ δάσους ἐξελθοῦσα, προσέβαλε τὸν Αἴσσᾶ, κλονισθέντα ἐπὶ τοῦ ἵππου του.

— Μὰ τὸν πληγωθέντα υἱόν μου, μὰ τὸ χυθὲν αἷμά του, ἀνέκραξεν ὁ Ἀβδαλάχ, θ' ἀποθάνωσιν ἅπαντες.

Καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν συντρόφων του, ἐπήδησε καλπάζων τὸν σωρὸν τῶν δένδρων.

Ἀνήρ τις τότε, τοῦ ὁποίου τὸ βουρνούζιον ἦτο λευκὸν ὡς ἡ χιών, ἡ δὲ ξανθὴ κόμη ἐκυμάτιζεν εἰς τὸν ἀέρα, ἐξελθὼν ἐκ τῶν φυλλωμάτων ἐπλησίασε τὸ ἀσθενὲς σῶμά μου, με ἔλαβεν εἰς τοὺς βραχίονας αὐτοῦ καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ πιστοῦ Ἰωάννου μου μὲ μετέφερεν εἰς ἵππον ἐσαγμένον κατὰ τὸν Γαλλικὸν τρόπον. Τὸν ἵππον δὲ τοῦτον ἀναβὰς κατηυθύνθη πρὸς τὴν ἠρειπωμένην πόλιν.

Ὅτε ὁ Αἴσσᾶ, μείνας ὀπίσω ὡς ἐκ τοῦ τραύματος αὐτοῦ, διηγήθη εἰς τοὺς ἀδελφούς του τὸ συμβὰν τοῦτο, ὅπερ δὲν τὸν διέφυγεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς τόσης ταραχῆς του, τοῖς εἶπεν ὅτι ὑπείκων εἰς μαγικήν τινα ἐπήρειαν ἐπέταξα, εἰς τοὺς ἀέρας, κρατούμενος ὑπὸ δαιμονίου πνεύματος, μὲ ὀφθαλμοὺς ἐξαστράπτοντας πῦρ ὡ οἱ τοῦ λέοντος, μὲ χρυσῆν κόμην καὶ μὲ βουρνούζιον λευκὸν ὡς ἀργυραῖ πτέρυγες.

Τὸ ἀγαθοεργὸν τοῦτο πνεῦμα — τὸ ἐμάντευσας, Εὐτύχιε — ἦτο ὁ Ἀλφρέδος. Ἔτεινα πρὸς αὐτὸν τὴν χεῖρα καὶ τῷ ἀπέδωκα τὴν καρδίαν μου.

Γ. ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ.

ΣΧΕΔΙΟΝ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ ΝΕΟΥ ΕΥΓΕΝΟΥΣ.

Ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Στούρτζα.

Ἵνα ἀναθρέψωμεν τὸν ἄνθρωπον, δέον νὰ γινώσκωμεν αὐτόν· δὲν δυνάμεθα δὲ ἄλλως νὰ γνωρίσωμεν αὐτόν, οἷός ἐστι, παρὰ μελετῶντες μετὰ πίστεως ὅ,τι εἶπεν ἡμῖν περὶ τούτου ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ.

Κατὰ τὸν λόγον λοιπὸν τῆς ἀληθείας, ὅστις οὐ μὴ παρέλθῃ «οὐδὲ μετὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς», ὁ ἄνθρωπός ἐστιν ὅν, ἐξ ἀρχῆς πεπτωκὸς, φέρον ἐν ἑαυτῷ τὸ κληρονομικὸν σπέρμα πασῶν τῶν κακιῶν, δηλ. τὴν ἁμαρτίαν, ἀρχικὴν αἰτίαν τῆς θλίψεως καὶ τοῦ θανάτου.

Ἐκ τῆς θεμελιώδους ταύτης ἀληθείας ἔπεται, ὅτι ὁ παῖς δὲν εἶναι παντάπασιν ἄμωμος, ὅτι εἶναι μὲν σχετικῶς ἀθῶος, ἀλλὰ πολλῷ ἀπέχων τοῦ εἶναι φύσει ἀγαθος, φέρει ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀρχὴν ἁπασῶν τῶν πονηρῶν ὁρμῶν, αἵτινες αὐξάνουσι καὶ ἀναπτύσσονται ἐν αὐτῷ κατὰ λόγον τῆς αὐξήσεως τῶν φυσικῶν αὐτοῦ δυνάμεων, καὶ τῆς βαθμιαίας ἀναπτύξεως τῶν ἱκανοτήτων αὐτοῦ. Πρὸς τούτοις, ἡ πεῖρα ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ σπόρος τοῦ κακοῦ καρποφορεῖ ἐν ἡμῖν, ὥστε προσκτᾶται ὑπεροχὴν ἐπὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ ἠθικοῦ καὶ φυσικοῦ ὄντος, ἡ ἐφηβότης ἀνακύπτει πρὸ τῆς ὡριμότητος τοῦ λογικοῦ, καὶ ἡ ὑψηλοφροσύνη δεσπόζει ἡμῶν πρὸ τῆς ἡλικίας, καθ' ἣν ἐσμὲν ἱκανοὶ ἵνα ἐργασθῶμεν, ὅπως κορέσωμεν αὐτήν. Ταύτης τῆς ὀλεθρίου ἐπιδράσεως τῆς ἁμαρτίας, προσηκόντως βεβαιωθείσης, τί πρέπει νὰ συμπεράνωμεν, παρὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ χαλινοῦν ἀκαταπαύστως τὰς πονηρὰς ῥοπὰς τῆς παιδικῆς ἡλικίας, αἱ ὁποῖαι, καί τοι μὴ φαινόμεναι, οὐδὲν ἧττον ὑπάρχουσι καὶ ἐπιδρῶσιν ἐφ' ἡμῶν, καὶ ὅταν ἀκόμη διαμφισβητῶμεν τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν;

Ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη μὲν ἀγαθὸς, ἀλλὰ δὲν γεννᾶται καὶ τοιοῦτος· ὁ παῖς, ὅστις ἔχει τὴν εὐτυχίαν νὰ γεννηθῇ χριστιανὸς, δέχεται διὰ τοῦ βαπτίσματος τὴν ἀσφαλεστέραν ἐγγύησιν τῆς κατὰ Θεὸν ἀναγεννήσεως.

Αἱ προσευχαὶ τῶν γονέων αὐτοῦ, τὰ θρησκευτικὰ παραγγέλματα αὐτῶν, τὸ διηνεκὲς παράδειγμα αὐτῶν, εἰσὶ τὰ μόνα πρόσφορα μέσα, τὰ ὁποῖα ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐπωφελεῖται πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ παιδὸς εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ χριστιανοῦ. Ἡ δραστικὴ αὕτη χάρις συμπληροῖ τὸ καθ' ἑαυτὴν τὸ ψυχρὸν τῶν ἡμετέρων προσευχῶν, τὸ ἀνεπαρκὲς τῶν ἡμετέρων παραγγελμάτων, καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ ἡμετέρου παραδείγματος. Προσεύχεσθαι, παιδεύειν καὶ ποιεῖν εἰσὶ τρία πράγματα ἀναπόσπαστα τὸ ἓν τοῦ ἄλλου. Ἡ ἀνατροφὴ ἀπαρτίζεται ἐκ δύω μερῶν, καθαρῶς διακεκριμένων.

Τὸ πρῶτον εἶναι ἡ κυρίως λεγομένη ἀνατροφὴ, λέγω δὲ τὴν θρησκείαν, χωρὶς τῆς ὁποίας ἡ ἠθικὴ εἶναι λέξις ἀνεμώλιος. Τὸ δεύτερον συνιστᾷ τὴν ἐπιστημονικὴν ἀνατροφὴν, ἢ ἄλλως τὴν ἐκπαίδευσιν. Ἡ μὲν μορφώνει καὶ κατευθύνει τὰς κλίσεις τῆς ψυχῆς, ἡ δὲ καθιστᾷ ὠφελίμους τὰς ἱκανότητας τῆς νοήσεως,

τῆς φαντασίας, καὶ τῆς μνήμης. Θὰ πραγματευθῶμεν ἑκατέρων τούτων ἰδιαιτέρως. Ἀλλ' ὅμως, πρὶν ἢ ἀρχίσωμεν, δέον νὰ διαστείλωμεν τὰς δύω ἀρχὰς, ὑφ' ὧν ἑκάστη κανονίζεται, αἵτινες εἰσὶν οἱ δύο ἀντίθετοι πόλοι.

Ἐν μὲν τῇ θρησκευτικῇ ἀνατροφῇ κανὼν ἀπαράβατος εἶναι τὸ καταστέλλειν τὸ ὁρμέμφυτον, διὰ νὰ ἐπιδρᾷ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ μαθητοῦ.

Ἐν δὲ τῇ ἐπιστημονικῇ τουναντίον, δηλ. ἀκολουθεῖν τῇ φυτικῇ ῥοπῇ τοῦ πνεύματος, ἐξεγείρειν τὰς δυνάμεις χωρὶς νὰ παρεκτραπῶσιν ἀπὸ τῆς φυσικῆς των τάσεως. Τοῦτο δὲ εἶναι ἁπλούστατον· διότι πνευματικὸς προορισμὸς τοῦ χριστιανοῦ πανταχοῦ εἶναι εἷς καὶ αὐτὸς, καὶ κοινὸς εἰς πάντας, ὁ ἑπόμενος. «Πιστεύειν, ὑπείκειν, ἀγαπᾶν, ἀπορύγειν τὸ πονηρὸν, ἀγαθοποιεῖν, μηδέποτε δὲ στηρίζεσθαι ἐπὶ τῆς ἀτομικῆς ἡμῶν δικαιοσύνης, ἵνα μὴ ἀπόληται δι' ἡμᾶς ἡ ἀξιομισθία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἵνα καταντήσωμέν ποτε δι' αὐτοῦ εἰς τὴν αἰώνιον εὐδαιμονίαν.»

Ὁ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὅμως σκοπὸς τοῦ ἀνθρώπου ποικίλλεται ἐπ' ἄπειρον, ἡ δὲ τῆς ποικιλίας ταύτης ἀρχὴ ἔχει τὴν ἕδραν ἐν τῇ ἀνομοιότητι τῶν διανοητικῶν μας δυνάμεων. Τὸ προσκρούειν πεισματωδῶς εἰς τὴν προδιατεταγμένην αὐτῶν διεύθυνσιν ταὐτόν ἐστι τῷ ἀντιβαίνειν εἰς τὰς βουλὰς τῆς προνοίας, ἥτις ἠθέλησεν ἵνα ὁ βίος ἢ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς διαφορᾶς τῶν πνευμάτων, τῆς ὁμοιότητος καὶ ἀντιθέσεως αὐτῶν. Ἐνατενίσατε εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τοὺς ἀστερισμοὺς, οἵτινες τὸν λαμπρύνουσι, καὶ ἀνάγνωτε ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ βίβλῳ τὸν νόμον τῆς σοφίας, ἥτις ἀπαρτίζει τὸ ἄπειρον ἐκ τῶν συνδυασμῶν, καὶ τὴν ἑνότητα πρὸς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐκ τῆς ποικιλίας.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

Περὶ τῆς θρησκευτικῆς ἀνατροφῆς.

Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ θείου λόγου, ὅλα τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἀνθρώπου πηγάζουσιν ἀπὸ δύο κλίσεων, αἵτινες καταῤῥυπαίνουσι τὰς ἡμετέρας ἱκανότητας, καὶ γεννῶσι πᾶν ὅ,τι διεστραμμένον ὑπάρχει ἐν ἡμῖν. δηλ. ἀπὸ τῆς αἰσθητικότητος καὶ τῆς ὑψηλοφροσύνης, ἀδυνατεῖ δέ τις νὰ περιστείλῃ ἄλλως αὐτὰς, παρὰ ἐμπνέων εἰς τὸν παῖδα τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν πρὸς τὸν νόμον αὐτοῦ ἀγάπην.

Τὰ δύο ταῦτά εἰσιν αἱ δύο ἄγκυραι, αἵτινες οὐδέποτε ἐγκαταλείπουσι τὸ ἡμέτερον σκάφος ἐν μέσῳ τῶν θυελλῶν τοῦ βίου. Τὸ ἐφόδιον τοῦτο φέρων ἐν τῇ καρδίᾳ ὁ ἄνθρωπος, δύναται μὲν ν' ἀποπλανᾶται, δύναται νὰ ἐκπίπτῃ, ἀλλ' ὅμως θὰ ἀναστῇ θᾶττον ἢ βράδιον, καὶ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ θὰ ἐπαναγάγῃ αὐτὸν βάδην εἰς τὸν λιμένα. Ἡ θρησκεία καθαγιάζει τὸ τέκνον ἀπ' αὐτοῦ τοῦ λίκνου· ἀπόκειται δὲ εἰς τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς διδασκάλους νὰ συνεχίσωσι τὸ ἔργον ἐκείνης.

Πρὸς τοῦτο παρατήρησον ποία ἡ ἱκανότης, ἡ ἐν τῷ μαθητῇ σου πρώτη ἀναπτυσσομένη, ἥτις ἐστὶν ἡ μνήμη· προσπάθησον νὰ καθαγιάσῃς αὐτὴν, διδάσκων αὐτῷ προσευχάς τινας, τῶν ὁποίων ἡ ἀπαγγελία νὰ γίνηται ἀπὸ θερμῆς καρδίας καὶ ἐξεζητημένης ἀκριβείας. Ἐὰν προσεύχηται ὑπὲρ αὐτοῦ, ὁ παῖς, θείᾳ βοηθείᾳ, θὰ κατορθώσῃ ν' ἀπαγγέλλῃ αὐτὰς μετὰ ζεούσης καρδίας. Αἱ αἰσθήσεις συναναπτύσσονται μετὰ τῆς μνήμης, ἥτις ἐστὶ τὸ ταμεῖον τῶν αἰσθήσεων. Γρηγόρει λοιπὸν, ἵνα αἱ εἰς τὸν μαθητήν σου γινόμεναι ἐντυπώσεις ὦσιν ἐπιτήδειαι, ὅπως ἐκτρέφωσι τὸν φόβον τοῦ Κυρίου καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ νόμου αὐτοῦ ὡς πρὸς τὰ κινδυνώδη ἀντικείμενα, τὰς ἐπιβλαβεῖς ἐντυπώσεις μετὰ τὴν ἐξάντλησιν πάντων τῶν μέσων πρὸς ἐκρίζωσιν αὐτῶν, ἀπόθες τὴν φροντίδα σου εἰς τὸν Θεὸν, καὶ παρακάλει αὐτὸν νὰ ἐξαλείψῃ τὸ ἴχνος αὐτῶν ἀπὸ τῆς ψυχῆς τοῦ παιδὸς, τὸ ὁποῖον ἀπ' αὐτοῦ τοῦ λίκνου ἀφιέρωσας εἰς αὐτὸν, καὶ ζήτει καρτεροψύχως καὶ εὐσταθῶς μέχρι φορτικότητος. Ὁ Κύριος δὲν δύναται νὰ μὴ παράσχῃ ὅ,τι αὐτὸς θέλει, δηλ. τὴν σωτηρίαν ἑνὸς ὄντος, ὅπερ ἔπλασε καὶ ἐξηγόρασεν. Ἴσον πρὸς τὴν μνήμην καὶ τὰς αἰσθήσεις, βλέπομεν ἀναπτυσσόμενον καὶ τὸ δῶρον τοῦ λόγου. Ἔθιζε λοιπὸν τὸν μαθητήν σου, ἵνα μηδέποτε καταῤῥυπαίνῃ τὸ βαρυτίμητον τοῦτο δῶρον, αὐτὸς πρῶτος παρατεθεὶς ἑαυτὸν παράδειγμα. Ἀκούων ὁ μαθητής σου προφερόμενον τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἱερῶν πραγμάτων μετὰ βαθέος καὶ ἀνυποκρίτου σεβασμοῦ, θὰ συνεθίσῃ καὶ αὐτὸς νὰ πράττῃ τὸ αὐτὸ, καὶ ἡ διάνοια αὐτοῦ θὰ λάβῃ τὴν αὐτὴν ἀπόχρωσιν, ἣν ἔχει καὶ ἡ γλῶσσα, πρὸς ἣν ἐμορφώθη.

Τοιαύτη σωτήριος ἕξις ἔσται ἡ ἀσφαλεστέρα ἐγγύησις τῆς ἀκαταπαύστου ἀποστροφῆς, τὴν ὁποίαν ὁ μαθητής σου θὰ αἰσθάνηται ἐν τῷ μέλλοντι πρὸς πᾶσαν πονηρὰν συνομιλίαν. Ἀφοῦ κατηύθυνας αὐτὸν εἰς τὴν ὁδὸν ταύτην, παρατήρησον τί ἕπεται. Ἡ σωματικὴ ἀγωγὴ, θὰ ἀπιστήσῃ τις ἴσως, συνεργεῖ τὰ μάλιστα εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἀγωγήν. Τῷ ὄντι, ἡ σωματικὴ ἀγωγὴ, καλῶς ἐννοουμένη καὶ καλῶς εὐθυνομένη, ὑποβοηθεῖ τὴν καταστολὴν καὶ τὸν δαμασμὸν τῆς αἰσθητικότητος, τοῦ πρώτου τούτου ἐχθροῦ τοῦ ἀνθρώπου. Παραλείπω τὰ πέντε ἢ ἓξ πρῶτα ἔτη τοῦ βίου, ἅτινά εἰσι φροντὶς συνετῶν μητέρων, βοηθουμένων ὑπὸ τῶν συμβουλῶν σοφοῦ τινος, καὶ ἱκανοῦ ἰατροῦ· ἡ περὶ τὴν δίαιταν αὐστηρότης, ἣν θὰ τηρῇς τότε εἰς τὸν τότε μαθητήν σου, πρέπει νὰ ᾖ σύμμετρος πρὸς τὴν ἰσχὺν τῆς ἰδιοσυγκρασίας αὐτοῦ. Αἱ περὶ τούτου γνῶμαι τοῦ Λωκίου, ἐν τῷ περὶ σωματικῆς ἀγωγῆς συγγράμματι αὐτοῦ, εἰσὶν ἄξιαι συστάσεως.

Ὅταν ὁ υἱός σου συμπληρώσῃ τὸ ἕβδομον ἔτος, τελευταῖον ὅριον τῆς πρώτης ἡλικίας, ἀπόσπασον αὐτὸν ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν τροφῶν, φρόντισον νὰ κοιμᾶται ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησίν σου, ἢ ὑπὸ τὴν φροντίδα καθεστηκότος ἀνθρώπου, καὶ τήρει τοὺς ἑξῆς κανόνας, οἵτινες εἰσι σπουδαιότατοι διὰ τὴν ὑγείαν, τὰ ἤθη, καὶ τὴν εὐτυχίαν τοῦ μαθητοῦ σου.

1) Ἡ τροφὴ αὐτοῦ ἔστω ἁπλῆ χλιαρά, καὶ μηδέποτε ζέουσα· συγχώρει μὲν νὰ τρώγῃ πολύ, ἀλλ' ὄχι πράγματα κεκαρυκευμένα, καὶ μερίδας ὑψοπεποιημένας.

2) Μὴ δίδε αὐτῷ οἶνον.

3) Πεῖθε τὸν μαθητήν σου νὰ κοιμᾶται ἐπὶ στρωμνῆς σκληρᾶς καὶ λείας ὑπὸ σκέπασμα μετρίως θερμὸν κατὰ τὴν θερμοκρασίαν τοῦ δωματίου· ἂς κοιμᾶται ἑνωρὶς, καὶ ἐγείρηται ἐπίσης, ἐνδυόμενος καὶ ἐκδυόμενος μόνος.

4) Ἔθιζε αὐτὸν, ἵνα ἅμα ἐξυπνήσας ἐξανίσταται αὐθωρεὶ ἀπὸ τῆς κλίνης, ποιήσας τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ἐπειπὼν καὶ σύντομόν τινα προσευχήν. Μακάριος, ὅστις προσκτήσεται τὴν ἀγίαν ἕξιν τοῦ ἐνάρχεσθαι τὰς ἡμέρας ἐκ τοῦ διὰ τῆς αἰωνίου σκέψεως, ὅλ. τῆς ἐπικλήσεως τοῦ Θεοῦ. Ἑορτάζει καὶ προεικονίζει τοιουτοτρόπως ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ τὴν μεγάλην ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως τῶν σωμάτων.

5) Ὁ παῖς πρέπει νὰ κοιμᾶται, ἔχων τὰς χεῖρας ἐκτὸς τοῦ σκεπάσματός του. Ἔστε ὡς πρὸς τοῦτο ἀδυσώπητοι, καὶ δέον νὰ προσκτηθῇ ἡ πρὸς τοῦτο ἕξις λίαν ἐγκαίρως· ἡ προφυλακὴ ἐμποδίζει τὴν ἕξαψιν τοῦ αἵματος καὶ προλαμβάνει ὀλεθρίαν τινὰ ἕξιν, ἥτις ἐν τῇ ἡλικίᾳ τῆς ἀναπτύξεως προσβάλλει τὰς πηγὰς τῆς ζωῆς, καὶ μολύνει διὰ παντὸς τὴν φαντασίαν καὶ τὰς αἰσθήσεις.

6) Νὰ μὴ προσπαθῇ ὁ μαθητής σου ν' ἀποσύρῃ τὰς χεῖράς του ὑπὸ τὸ σκέπασμα, ἂς φέρῃ ἐπὶ τοῦ χιτῶνος λινόν τι φόρεμα (casaquin) πλατύ· τοῦτο ἔνθεν μὲν προφυλάττει τὰς ὠμοπλάτας καὶ τοὺς βραχίονας, ἔνθεν δὲ διευκολύνει τὴν εὐτυχῆ ἕξιν, τὴν ὁποίαν συμφέρει νὰ ἀποκτήσωσιν.

7) Ἔθιζε αὐτὸν εἰς τὴν γυμναστικὴν, ἥτις ἐνισχύει πρωΐμως τὸ σύστημα τῶν μυώνων· κατάστησον τὰ παίγνιά του ὠφέλιμα, καὶ μὴ ἀνέχησαι νὰ τρώγῃ πρὶν ἢ ἀπαγγείλῃ τὰς προσευχάς, μήτε νὰ παίξῃ, πρὶν ἢ ἐνασχοληθῇ.

Ταῦτά εἰσιν, ὅσα μοὶ φαίνονται ἄξια συστάσεως ὡς πρὸς τὴν σωματικὴν ἀγωγὴν, ὑπολαμβανομένην ὡς βοήθημα τῆς θρησκευτικῆς ἀνατροφῆς, πρὸς περιστολὴν τῶν πρώτων ὁρμῶν τῆς αἰσθητικότητος. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃς δὲ τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα δι' ἄλλων τρόπων, προσπάθει 1) νὰ ἐνισχύσῃς ἐν τῷ μαθητῇ σου τὸ ἔνστικτον τῆς αἰδοῦς· 2) νὰ ἐμπνεύσῃς αὐτῷ φρίκην πρὸς τὸ ψεῦδος.

Ἡ αἰδημοσύνη καὶ ἡ ἀλήθευσις ἐξ ὅλων τῶν προφυλακτικῶν ἠθικῶν μέσων εἰσὶ τὰ πλεῖστον συντελοῦντα, ὅπως μᾶς προφυλάξωσιν ἐκ τῆς αἰσθητικότητος. Ἀλλ' ἀνάγκη νὰ παρατηρήσωμεν ἐνταῦθα, ὅτι ἡ μὲν αἰδὼς εἶναι προσὸν τοῦ φυσικοῦ ἀνθρώπου, ἐν ᾧ ἡ ἀλήθευσις τοῦ ἐν χάριτι ἀνθρώπου.

Δὲν δύναταί τις λοιπὸν ἄλλως νὰ κατορθώσῃ τὴν καταστολὴν τῆς πρὸς τὸ ψεῦδος ὁρμῆς, παρὰ ἐγκαθιδρύων εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ παιδὸς τὴν σωτήριον ἰδέαν τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ. Πρὸς τοῦτο δέον νὰ συγχωρῶμεν μὲν τὰ ἁμαρτήματα, τὰ εἰλικρινῶς ὁμολογούμενα, τιμωρῶμεν δὲ αὐστηρῶς ὅσα ἡ ὑπόκρισις καθιστᾷ βαρύτερα. Τὸ παράδειγμα καὶ αὐθις θὰ κατορθώσῃ τὸ ὑπόλοιπον, καὶ ἄνευ παραδείγματος τὰ παραγγέλματα εἰς οὐδὲν συντελοῦσι.

Πρόσεχε ἐπιμελῶς περὶ πάντα, παρόντος τοῦ μαθητοῦ σου, ὥστε νὰ ἔχῃ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του ψηλαφητόν τινα καὶ αἰσθητὸν ὑπογραμμόν, πρὸς ὃν νὰ δύνηται νὰ προσκολλᾶται. Ὁ παῖς βλέπει τὰ πάντα, διότι ὅλος εἶναι ἐκτός· αἱ σκέψεις ἥκιστα ἀποσπῶσιν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἔξω· τοῦτο εἶναι καὶ νόμος τις, δι' οὗ διατηροῦνται οἱ παῖδες. Ἰδοὺ διατὶ οἱ παῖδες, οἱ πρωΐμως τὸν νοῦν ἀναπτυσσόμενοι, ἀποθνήσκουσιν ἀώρως.

Ὅταν ὁ μαθητής σου προσεγγίσῃ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, διπλασίασον τὴν ἐπαγρύπνησιν, καὶ προσεύχου ὑπὲρ αὐτοῦ εἴπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε· πρὸ πάντων δὲ μὴ ἀπατᾶσαι περὶ τῆς ἐποχῆς.

Ὑπάρχουσιν ἰδιοσυγκρασίαι, πρωΐμως ἀναπτυσσόμεναι, ἄλλαι δὲ πάλιν βραδύτερον. Τὸ ἐξαπατᾶσθαι ὡς πρὸς τοῦτο ταὐτόν ἐστι τῷ κακουργεῖν. Μὴ θεωρῇς τὸν παῖδα ὅτι ἔπαυσε νὰ ᾖ, μηδὲ ἀνακαλύψῃς τὸ μυστήριον τῶν παθῶν εἰς ὃν, τὸ ὁποῖον ἡ φύσις κρατεῖ ἀκόμη ἐν γαληνιαίᾳ τινὶ ἀμαθείᾳ.

Ἐν τῇ ἐποχῇ, περὶ ἧς ὁμιλοῦμεν, αἱ δραστικώτεραι προφυλακαί εἰσιν αἱ ἑπόμεναι· 1) τροφὴ ἁπλῆ καὶ ἥκιστα ἐρεθιστική· 2) ἀνάγνωσις τοῦ Εὐαγγελίου· 3) πολλὴ ἐνασχόλησις τοῦ πνεύματος, καὶ ἴση κόπωσις τοῦ σώματος· 4) εὐάρεστός τις ἐνασχόλησις, καὶ τερπνὴ μελέτη, ἀπορρορῶσα τὴν κακοχυμίαν τῆς πλεοναζούσης ἐνεργείας τῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων.

Ἐὰν δὲ ἡ τάξις τοῦ περὶ τῶν σπουδῶν σχεδίου σου συνταραχθῇ, οὐδὲν ὠφελεῖ. Πρόκειται ἐνταῦθα νὰ κερδίσωμεν καιρὸν, ὅπως τὸ λογικὸν, τὸ καθῆκον καὶ ἡ τιμὴ λάβωσιν ὑπὸ τὴν κυριότητά των τὰς αἰσθήσεις καὶ τὴν φαντασίαν· ἅπαξ δὲ σχηματισθείσης τῆς ἰσορροπίας, δὲν ὑπάρχει πλέον φόβος. Ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ δὲν πρέπει νὰ φοβώμεθα τὰ πάθη τῆς καρδίας, ἀλλὰ νὰ παρατείνωμεν, ὅσον δυνατὸν, τὴν νάρκωσιν τῶν αἰσθήσεων.

Τότε οἱ γονεῖς ἔχουσιν ἀνάγκην ἑνὸς ἱεροῦ βοηθοῦ, λέγω δὲ ἑνὸς καλοῦ πνευματικοῦ· ζητήσατε καὶ εὑρήσετε αὐτὸν, μὴ ἀμελήσητε ἵνα συνενοηθῆτε μετ' αὐτοῦ. Δὸς αὐτῷ ἵνα αἰσθανθῇ ὅτι αἱ εὐφροσύναι τῆς καρδίας, ἡ ἰδιωτικὴ εὐδαιμονία, ἡ τιμὴ τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ δημοσίου σταδίου του ὡς πολίτου, πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ ἐπιθυμήσῃ, ἐξήρτηνται ἐκ τῆς ἐμμονῆς του περὶ τὸ διατηρεῖν τὴν ἁγιότητα τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἀκεραιότητα τῶν φυσικῶν του δυνάμεων.

Τοὐντεῦθεν τὴν μετάληψιν τοῦ μαθητοῦ σου λάβε ὑπὸ σπουδαιοτέραν ἔποψιν· προσπάθει, ὡς οἷόν τε, ν' ἀπομακρύνῃς ἀπ' αὐτοῦ τοῦ μετέχειν ἀναξίως· γνώριζε, ὅτι πρόκειται περὶ τῆς ὑγείας, τῆς ζωῆς καὶ τῆς αἰωνίου σωτηρίας αὐτοῦ.

Πόσον εἰσὶν εὐτυχεῖς οἱ συνενούμενοι μετὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ παιδιόθεν! Τὸ πνεῦμα τῆς πονηρίας φεύγει αὐτούς, τὰ δηλητήρια τοῦ αἰῶνος, καὶ οἱ ὁρεις τοῦ κοσμου ἥκιστα ἰσχύουσιν ἐπ' αὐτῶν, ἐξαρτᾶται ὅμως ἀπὸ τῶν γονέων καὶ τῶν διδασκάλων νὰ καταστήσωσι τοὺς ὑπ' αὐτῶν μορφουμένους κοινωνοὺς τῆς χάριτος ταύτης, ἥτις δὲν εἶναι ἄλλως ἐφικτὴ, παρ' ἐὰν αὐτοὶ πρῶτοι φαίνωνται ἀσκοῦντες τὴν πίστιν, τὴν νηφαλιότητα, καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην, ἀπέχοντες θρησκευτικῶς ἀπὸ τῆς ὀλεθρίας ὑψηλοφροσύνης, ὑπὸ τῆς ὁποίας παρασυρόμενοι πιστεύουσι πολλάκις ὅτι εἰσὶ δημιουργοὶ τῶν ἀρετῶν τῶν μαθητῶν αὐτῶν. Οἰκτρὰ πλάνη! ἡμεῖς καθ' ἑαυτοὺς δὲν δημιουργοῦμεν, εἰ μὴ μόνον φαντάσματα ἀρετῶν, τεχνητὰ ἄνθη, ἄτινα οὐδὲ νὰ μαρανθῶσι δύνανται· ὁ μὲν φυτεύει, ὁ δὲ ποτίζει, ἀλλ' ὁ Θεὸς αὐξάνει καὶ παπαίνει.

(Ἕπεται συνέχεια).

Τῇ Ἀξιοτίμῳ Κυρίᾳ Λ. Σ.

Εἰς Ρ ....

. . . . Εὐτυχῆ θεωροῦσα ἐμαυτὴν, ὡς δραττομένην τῆς καταλλήλου εὐκαιρίας, ὅπως προσενέγκω κἀγὼ μικράν τινα ἠθικὴν ὠφέλειαν εἰς τὴν φιλομάθειαν ὑμῶν, ἔρχομαι νὰ ἀπαντήσω ἀσμένως εἰς τὴν «Περὶ τοῦ τρόπου τῆς σπουδῆς τῆς θρησκείας» αἴτησιν ὑμῶν δι' ὀλίγων γραμμῶν, καθ' ὅτι τὸ πολυάσχολον, ὡς γνωρίζετε, τοῦ ἔργου μου, ὀλίγας μοὶ ἐγκαταλείπει ὥρας.

Ἡ ἐπιτυχὴς ἔκβασις ἑκάστης ἐργασίας τοῦ πνεύματος, ἤτοι σπουδῆς, οὐχὶ ἐργασίας τῶν χειρῶν, ἐξήρτηται ἐκ τοῦ τρόπου, δι' οὗ ἄρχεται αὕτη, εἰς τὴν ὁποίαν καλὴ τις μέθοδος συντελεῖ περισσότερον τῆς βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως τῶν διδασκόντων ταύτην.

Ἡ γνῶσις τῆς θρησκείας προσκτᾶται διὰ τῆς σπουδῆς, σπουδῆς ὅμως τοσοῦτον εὐκόλου, ὥστε ἅπαντες οἱ ἄνθρωποι, ἅμα τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ, ἐὰν βεβαίως ἐνασχολῶνται, δύνανται νὰ τὴν ἀποκτήσωσιν. Ἡ δὲ ἀναγκαία εἰς ταύτην ἐργασία ἀηδιάζει μόνον ἐκείνους, οἵτινες, διὰ κακοῦ τρόπου σπουδάζοντες, καθιστῶσι ταύτην ἐπίπονον καὶ δύσκολον.

Εἰς σπουδὴν, ἥτις ἔχει διπλοῦν τὸν σκοπὸν τῆς γνώσεως, δηλ. τῆς ἀληθείας καὶ τῆς διαπαντὸς διατηρήσεως αὐτῆς ἐν τῷ πνεύματι, δέον νὰ διατεθῶσι δύο ψυχικαὶ δυνάμεις· Α΄. ἡ διάνοια, ἤτοι ἡ κρίσις, καὶ Β΄. ἡ μνήμη. Ἀμφοτέρων τούτων συμβοηθουμένων, ἡ σπουδὴ καθίσταται εὐχερὴς, συνεχῶς εὐάρεστος καὶ πάντοτε ἐπωφελής. Καὶ διὰ μὲν τῆς ἐξασκήσεως τῆς κρίσεως ὑπολογίζεταί τις ὅ,τι σπουδάζει, ἐνγρεῖ ὅ,τι πράττει, τὸ δὲ ἔργον τῆς μνήμης εἶναι ἡ διὰ τῶν λέξεων καὶ φράσεων διατήρησις τῶν στοιχείων τῆς ἀληθείας.

Ἐν τῇ σπουδῇ τῆς θρησκείας τὸ ἔργον τῆς διανοίας, ἢ αὐτῆς τῆς κρίσεως εἶναι τοῦτο.

Α΄. Νὰ σκέπτηταί τις ἵνα ἄγηται αὐτοπροαιρέτως εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ ἔρευναν τῶν γνώσεων, ἃς ἡ θρησκεία προμηθεύει, καὶ οὐχὶ ὁδηγούμενος ὑπὸ ἐξωτερικῆς ὠθήσεως, ὑπὸ τῶν γονέων ἢ ἀνωτέρων του διδομένης, διὰ τῆς βίας δηλ. καὶ τῆς ἀνάγκης.

Β΄. Νὰ διεγείρῃ ἐν ἑαυτῷ διὰ τῶν δυνατῶν ἐξετάσεων πρῶτον τὸ αἴσθημα σεβασμοῦ προς τὴν θρησκείαν, χάριν τῶν ὠφελειῶν αὐτῆς· δεύτερον τὸ αἴσθημα τοῦ θαυμασμοῦ, χάριν τῶν ἐν αὐτῇ ἐμπεριεχομένων θείων ἀγαθοτήτων, καὶ τρίτον τὴν ἄφλεκτον ἐπιθυμίαν τῆς προσκτήσεως αὐτῆς, χάριν τῆς τιμῆς τῶν ὑπ' αὐτῆς ἀποδιδομένων πνευματικῶν ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν.

Γ΄. Νὰ θεωρῇ ὀφειλὴν καὶ χρέος τὴν γνῶσιν τῆς θρησκείας, ἥτις, καθ' ὅλας τὰς βιωτικὰς περιπετείας, εἶναι πρακτική τις ἐπιστήμη.

Δ΄. Νὰ μὴ προκαταλαμβάνηται ἐκ τοῦ φόβου τῆς προσκτήσεως ἐκ ταύτης γνώσεων ματαίων καὶ κενοδόξων, διότι αὕτη μόνη εἶναι ἡ γνῶσις τῆς σωτηρίας, ἄνευ τῆς ὁποίας οὐδεὶς δύναται σωθῆναι.

Ε΄. Νὰ καταπείθῃ ἑαυτὸν ὅτι εὐκόλως θέλει ἐπιτύχει τῆς γνώσεως αὐτῆς, ἐπειδὴ ἅπαντές εἰσιν ὑπόχρεοι τῆς γνώσεως αὐτῆς, καὶ οἱ πλεῖστοι, οἱ ἔχοντες τὰς αὐτὰς ψυχικὰς δυνάμεις, ἔχουσιν ἱκανὴν γνῶσιν αὐτῆς.

ΣΤ΄. Νὰ πείθῃ ἑαυτὸν ὅτι τὸ ἔργον τῆς σπουδῆς ταύτης ἀπολήγει εἰς τέλος ἀνταμειβόμενον, διότι οὐδεὶς μετεμελήθη ὡς ἐξαπατηθεὶς ἐκ ταύτης, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας οἱ μὴ θελήσαντες νὰ τὴν ὑποφέρωσι, θᾶττον ἢ βράδιον, πικρὰς ὑπέστησαν λύπας καὶ ὀδύνας.

Ζ΄. Νὰ ἐκτελῇ ἅμα τῇ μετοχετεύσει ταύτης εἰς τὸ πνεῦμα ἔργα εὐσεβῆ, ἐρωτῶν πάντοτε ἑαυτὸν «ὁποία ἡ ἀλήθεια, ἡ ἐμπεριεχομένη εἰς τοὺς λόγους, οὓς ἐνεχάραξα εἰς τὴν μνήμην μου, πόθεν προέρχεται; . . . πρὸς τί χρησιμεύει; Ἔπειτα νὰ ζητῇ ἀπάντησιν ἐν τῷ πνεύματι αὐτοῦ, νὰ παρατηρῇ καὶ ἐξετάζῃ πᾶν ὅ,τι δὲν ἐννοεῖ, καὶ νὰ ζητῇ πάντοτε διασαφήσεις ἐκ τούτου.

Ἡ μνήμη, ἵνα ἐκτελῇ εὐκόλως καὶ ἐπιτυχῶς τὸ ἔργον, ὅπερ τῇ ἐπιβάλλεται ἐν τῇ σπουδῇ τῆς θρησκείας, δύο τινὰ πρέπει νὰ κάμῃ· ἀ. νὰ ἀπορεύγῃ τὸν φόβον καὶ τὴν ἀπαύδησιν, μηδόλως ἐξετάζουσα τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίας, μηδὲ καταμετροῦσα τὸν καιρὸν τῆς ἀπολήξεώς της, καὶ β΄. νὰ φροντίζῃ νὰ μὴ λαμβάνῃ ἄπαξ ὅ,τι δύναται νὰ μείνῃ ἐγκεχαραγμένον ἐν τῷ πνεύματι, ἀλλὰ νὰ τὸ ἐπαναλαμβάνῃ μεθ' ὑπομονῆς, καὶ πάντοτε λέξιν πρὸς λέξιν, φράσιν πρὸς φράσιν, μέχρις ὅτου εὑρίσκεται εἰς κατάστασιν νὰ τὸ ἐπαναλέγῃ. Ἀφοῦ λοιπὸν μάθῃ, προχωροῦσα ἀπὸ ἓν εἰς ἄλλο ζήτημα, καὶ τὰ ἐγχαράξῃ ἐν τῷ πνεύματι κατὰ μερίδας διὰ τῆς ἐξακολουθητικῆς ἐργασίας, νὰ τὰ ἐπαναλαμβάνῃ πάντοτε ἕκαστον ἰδιαιτέρως.

Τὸ πρῶτον πρᾶγμα, ὅπερ πρέπει νὰ κάμῃ τις εἰς τοὺς σπουδάζοντας τὴν θρησκείαν, εἶναι νὰ παρουσιάζῃ ἐν τῷ πνεύματι αὐτῶν τὴν ἀλήθειαν γυμνὴν καὶ μὲ λέξεις εὐλήπτους, νὰ τὴν παραδίδῃ ἐν τῷ

πνεύματι αὐτῶν δι' ἐξηγήσεων ἁπλουστάτων καὶ εὐκρινῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ ὦσιν ἠναγκασμένοι νὰ προσκαλῶσι τὴν προσοχήν των, καὶ ἑπομένως, νὰ ἑρμηνεύῃ τὰς λέξεις καὶ φράσεις, ἀφοῦ προσπαθήσῃ νὰ τὰς ἐγχαράξῃ ἐν τῇ μνήμῃ των· διότι ἡ ἐξήγησις τῶν πραγμάτων καὶ ἡ ἑρμηνεία τῶν λέξεων καθιστῶσι τὴν ἐργασίαν τῆς μνήμης εὔκολον εἴς τε τὰ παιδία καὶ τοὺς ἄνδρας. Τὰ παιδία, ἅτινα ἤδη δύνανται μόνα των νὰ βοηθῶνται εἰς τὴν σπουδήν, χάρις εἰς τὰ δῶρα τῆς φύσεως, μόνον τὴν διευκόλυνσιν τῆς ἐργασίας παρ' ἄλλων προσδοκῶσιν. Ὀφείλουσι δὲ ταῦτα νὰ προσηλώνωσιν ἅπασαν τὴν προσοχὴν εἰς τὴν ἀλήθειαν αὐτῶν, ἣν ἀναγινώσκουσι, καὶ ἧς τὴν ἔκθεσιν ἀκούουσι, καὶ κατὰ ταῦτα νὰ ἐκλέγωσι τὸν κατάλληλον καιρόν, ἵνα σκέπτωνται περὶ ἑκάστου πράγματος. Τὴν ἐργασίαν δὲ τῆς σκέψεως ταύτης ἡ μνήμη μεγάλως βοηθεῖ, ἐπειδὴ δὲν κοπιάζει νὰ διακρίνῃ τοὺς λόγους, οἵτινές εἰσιν ὡς περικάλυμμα τῶν ἰδεῶν, καθότι τὸ πνεῦμα ἤδη διὰ τῆς νοητικῆς δυνάμεως κατέχει τὴν ἀλήθειαν τῆς θρησκείας.

Εἶναι ἐπάναγκες ἐπομένως νὰ διαγράψωμεν ὁδόν τινα, δι' ἧς νὰ φθάσωμεν πρὸς τὸν σκοπὸν ταύτης. Ὁ σκοπὸς ἑκάστου, φρονίμως σπουδάζοντος τὴν θρησκείαν δέον νὰ ἦναι ἐρευνώμενος ἐπὶ τούτων. Α'. νὰ νὰ φθάσῃ νὰ τὴν γνωρίσῃ ἔτι καλλίτερον, καὶ Β'. νὰ ἀποκτήσῃ γνῶσιν αὐτῆς πλήρη κατὰ τὰς δυνάμεις του· διότι γνῶσίς τις ἀτελὴς οὐδὲ τὸν ἔρωτα τοῦ καλοῦ χορηγεῖ, μηδὲ τὴν δύναμιν τῆς ἐκτελέσεως αὐτοῦ· ἡ δὲ μέθοδος, ἣν πρέπει νὰ ἀκολουθῇ τις, εἶναι ἁ. νὰ διαθέσῃ ἐν τῷ πνεύματι αὐτοῦ καλῶς τὰ εἰς τί συνίσταται ἡ ἐπιστήμη, ἣν μέλλει νὰ σπουδάσῃ, δηλ. τί ἐννοεῖται διὰ τῆς θρησκείας, ὁποῖον τὸ ἀντικείμενον καὶ ἡ τάξις τοῦ τρόπου, δι' οὗ πραγματεύεται, β'. νὰ γνωρίσῃ καλῶς τὴν ἱστορίαν αὐτῆς, δηλ. τὴν ἀρχὴν καὶ καταγωγήν της, καὶ τίς ὁ εἰς τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἔθνη προορισμὸς αὐτῆς, καὶ γ'. νὰ ἐκμελετήσῃ κατὰ πρῶτον στοιχειωδές τι βιβλίον θρησκευτικόν, ὡς, τὴν ἱερὰν ἱστορίαν καὶ Κατήχησιν, χωρὶς νὰ ἀπαυδᾷ ἐκ τῆς συνεχοῦς ἀναγνώσεως τῆς σπουδῆς ταύτης.

Ἡ λέξις θρησκεία τρία τινὰ ἐκφράζει· 1) τὴν ἐπιστήμην, δι' ἧς γνωρίζει τις τὸν Θεόν, 2) τὴν ἀρετὴν, δι' ἧς ἀποδίδονται αὐτῷ αἱ ὀφειλόμεναι αὐτῷ τιμαί, ἤτοι τὴν λατρείαν, καὶ 3) τὴν συλλογὴν ἁπάντων τῶν πρὸς χρῆσιν τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας.

Ἡ θρησκεία ῥωτίζει τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν, καὶ μεταβιβάζει εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ἀληθειῶν τῆς αὐλοῦ καὶ ὑπερφυσικῆς τάξεως, τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τότε εἶναι ἐπιστήμη. Ἐνεργοῦσα δὲ ἐπὶ τῆς θελήσεως ἵνα πράξῃ τὰς πρὸς τιμὴν τοῦ Θεοῦ ἀγαθὰς πράξεις, εἶναι ἀρετή· ἡ θρησκεία ἔχει ἀντικείμενον τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰς σχέσεις αὐτῶν· ἡ θρησκεία, συνενόουσα διὰ τῶν φυσικῶν δυνάμεων μὲ τὰς γνώσεις, τὰς ἐκ τῆς ἀποκαλύψεως προερχομένας, τὸ μικρὸν, ὅπερ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα θέλει νὰ ἐννοήσῃ, δίδει τὰς ὀρθοτέρας καὶ ἀκριβεστέρας ἰδέας περὶ τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ, τῶν ἀπείρων αὐτοῦ τελειοτήτων, διδάσκει τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ διὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ, τῆς δημιουργίας, τῆς συντηρήσεως καὶ διοικήσεως διὰ πανσόφων θαυμασίων νόμων τοῦ κόσμου, πῶς ἡ Πρόνοια ἐνεργεῖ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἰδίως εἰς τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀγαθότητός της ἐν τῇ διανομῇ τῆς χάριτος, καὶ ἑπομένως, ὅ,τι περὶ Θεοῦ καὶ τῆς παντοδυναμίας αὐτοῦ, τῆς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους δικαιοσύνης καὶ ἀγαθότητος, ὅ,τι περὶ ἡμῶν ἔπραξε καὶ μέλλει πράξαι.

Ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ἡ θρησκεία εἶναι ἡ ἐπιστήμη, ἡ δίδουσα τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς καταγωγῆς του, τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν ἐπλάσθη, καὶ τοῦ μέλλοντός του, ἡ ἀνακαλύπτουσα τοὺς πόρους τοῦ πνεύματος καὶ τῆς θελήσεώς του, καὶ τὰς ὑψηλὰς κλίσεις, ἃς πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ, ἢ νὰ καταπίεσῃ κατὰ τὴν ἀγαθὴν ἢ κακὴν φύσιν του, ἡ διαχαράττουσα τοὺς κανόνας τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους διαγωγῆς του.

Ἡ δὲ ἱστορία τῆς θρησκείας ἀνέρχεται μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ ἐναγκαλίζεται τὴν διάρκειαν τοῦ χρόνου, τοῦ διελθόντος ἀπὸ τὴν δημιουργίαν μέχρι τῆς παρούσης ἡμέρας.

Τὸ στενὸν τοῦ καιροῦ μὲ ἀναγκάζει νὰ καταπαύσω τὴν παροῦσάν μου, εὐελπιστοῦσα ὅτι ἐξεπλήρωσα, ὅσον ἠδυνάμην, τὴν φιλικὴν αἴτησιν ὑμῶν. . . .

Ἔρρωσο φιλτάτη.

ΔΙΜΙΔΙΑ ΛΕΟΝΤΙΑΣ.

Η ΕΧΙΔΝΑ.

(*Διήγημα*).

Τὸ τελευταῖον θέρος, εὑρέθημεν περὶ τοὺς εἴκοσι πέντε τὸν ἀριθμὸν εἰς τὴν ἔπαυλιν τῆς Βροβόννης. Ἡ ἔπαυλις αὕτη κεῖται εἰς τὸ ζωγραφικώτερον καὶ ἀγριώτερον μέρος τοῦ νομοῦ τῶν Βόσγων, μεταξὺ τοῦ Νεοπυργίου καὶ Βωκουλὲρ, ἡ δὲ Δομρεμὺ, ὅπου εἶδε τὸ φῶς ἡ Αὐρηλιανὴ παρθένος, ἀπέχει μόλις ἐννέα χιλιόμετρα. Ἡ ἔπαυλις αὕτη, καταστραφεῖσα ἐπὶ τῶν πολιτικῶν τῆς Γαλλίας ταραχῶν, ἀνωκοδομήθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος, καὶ ὅπου ἄλλοτε ὑψοῦντο πύργοι καὶ τοῖχοι ἑτοιμόῤῥοποι, βλέπει τις σήμερον εὐρεῖαν καὶ ὡραίαν κατοικίαν, ἐν νεωτέρῳ ῥυθμῷ ἐκτισμένην. Τοὺς τοίχους τοῦ περιβόλου διεδέχθη πλατεῖα δενδροστοιχία, ἀμμώδης καὶ σκιαζομένη ὑπὸ δύο σειρῶν φιλλυρῶν, εἰς ἃς δίδουσι κανονικὸν σχῆμα τὸ σκάλευθρον καὶ ἡ ψαλὶς τοῦ τεχνίτου κηπουροῦ. Ἀντὶ δὲ τῶν παρὰ τοὺς τοίχους βάτων καὶ τῶν γερυρῶν καὶ τῶν φυλακῶν καὶ τῶν ἐνόπλων φυλάκων, ἅπαντᾷ τις τὴν σήμερον μακρὰν καὶ ὡραίαν ἀλωὴν, ἀπὸ λαμπρὰς ἐλάτας περικυκλουμένην, ἄνθη καὶ δενδρύλλια εὐανθῆ καὶ πρόσωπα ζωηρὰ, χαρίεντα καὶ φιλόγελα.

Πιστεύσατέ μοι, αἱ ἡμέραι ἐν τῇ ἐπαύλει ταύτῃ παρέρχονται τάχιστα καὶ ἄνευ πλήξεως. Μόλις βλέπει τις τὰς πρασίνους ὀπώρας, μόλις δρέπει καὶ τρώγει αὐτάς, καὶ ἰδοὺ τὰ πρῶτα κίτρινα φύλλα πίπτουσι, καὶ ἕκαστος ἐρωτᾷ ἂν ἦναι τῷ ὄντι εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ φθινοπώρου.

Μίαν πρωΐαν ἐξήλθομεν τῆς ἐπαύλεως ὅπως κάμωμεν μικρὰν ἐκδρομὴν εἰς τὰ πέριξ. Ἤμεθα δώδεκα τὸν ἀριθμόν — πέντε ἄνδρες καὶ ἑπτὰ γυναῖκες — μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν κυρίων τῆς ἐπαύλεως καὶ τοῦ ὑπηρέτου, ὅστις ἔμελλε νὰ χρησιμεύσῃ ἡμῖν ὡς ὁδηγός.

Ἅμαξα ἤρχετο κατόπιν ἡμῶν, φέρουσα ἕτοιμον τὸ πρόγευμα, ὅπερ ἐμέλλομεν νὰ φάγωμεν ἐπὶ τῶν χόρτων ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δάσους. Πόσον ἤμεθα φαιδροί· αἱ κυρίαι μάλιστα ἐνόμιζον ὅτι ἦτο ἀληθὴς ἑορτή. Ὑπέσχοντο πρὸς ἀλλήλας νὰ διασκεδάσωσι καλά, καὶ καλὰ νὰ γελάσωσιν· οἱ γέλωτες, εἶναι ἀληθές, εἶχον ἤδη ἀρχίσει. Ἡ φαιδρότης εἶναι εὐάρεστος, καὶ εἰς πᾶσαν περίστασιν εὐκόλως ἀφίνεταί τις εἰς αὐτήν. Ἔπειτα δὲ τί ἠδύνατο νὰ μᾶς θλίψῃ, ἢ νὰ ταράξῃ τὴν ἡσυχίαν ἡμῶν εἰς τὸν ἐπίγειον ἐκεῖνον παράδεισον; Ὁ οὐρανός, συμφωνῶν μὲ τὰ σχέδια ἡμῶν, ἀπεδίωξε καὶ τὸ τελευταῖον νέφος αὐτοῦ, ὁ δὲ πρὸ ὀλίγου ἀνατείλας λαμπρὸς ἥλιος ἔμελλε νὰ διατρέξῃ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, χωρὶς νὰ μᾶς στερήσῃ μηδὲ μιᾶν τῶν ἀκτίνων του.

Ἀρήσαντες τὰς πεπατημένας ὁδοὺς εἰσήλθομεν εἰς μικρὰς ἑλικοειδεῖς στενωπούς, αἵτινες, διερχόμεναι ποῦ μὲν καλλιεργημένας γαίας καὶ λειμῶνας εὐανθεῖς, ποῦ δὲ ξηρὰ καὶ ἄγονα ἐδάφη, φέρουσιν εἰς στενὴν φάραγγα, κειμένην μεταξὺ δύο βουνῶν, σχηματιζομένων ἀπὸ ὑψηλοὺς καὶ ὑπερκειμένους μέλανας βράχους. Ἡ θέα τῶν βράχων τούτων εἶναι καταπληκτικὴ καὶ προξενοῦσιν εἰς τὸν ὀφθαλμὸν λύπην μᾶλλον ἢ εὐχαρίστησιν.

Φθάσαντες μεταξὺ τῶν δύο βουνῶν, ἠρωτήσαμεν ἀλλήλους διὰ τοῦ βλέμματος, καὶ συγχρόνως διενοήθημεν ν' ἀναβῶμεν τοὺς γιγαντώδεις βράχους. Τοῦτο ἦτο τολμηρότατον. Ἔπειτα δὲ αἱ συνοδοιπόροι ἡμῶν ἔμελλον νὰ ὀπισθοχωρήσωσιν ἐνώπιον τοιαύτης ἀναβάσεως.

Ὁ ὁδηγός, ἐρωτηθεὶς περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου ἀναβάσεως, ἀπεκρίθη καταφατικῶς, δείξας ἡμῖν συγχρόνως πλατεῖαν ῥωγμήν, ἐν τῷ βάθει τῆς ὁποίας εὑρίσκοντο τὰ πρῶτα βάθρα εἴδους τινὸς φυσικῆς κλίμακος.

— Κύριοι, εἴμεθα γενναῖαι ὅσον καὶ ὑμεῖς, εἶπον αἱ δέσποιναι. Ἐμπρός.

Ὁ ὑπηρέτης ὥρμησεν ἐπὶ τῶν βράχων καὶ ἅπαντες τὸν ἠκολούθησαν.

Μόλις ἐφθάσαμεν τὸ τέταρτον τοῦ ὕψους, ὅτε φωνὴ τρομερὰ καὶ φρικώδης, τὴν ὁποίαν ἐξέβαλεν ὁ ὁδηγός, ἐσταμάτησε διὰ μιᾶς ἅπαντας. Τὸν εἴδομεν ὀπισθοχωροῦντα καὶ ἔχοντα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἑτεροπλανεῖς καὶ τὸ πρόσωπον ὠχρότατον. Τὴν αὐτὴν δὲ στιγμὴν μία φοβερὰ μέλαινα ἔχιδνα ἔστησεν ἐνώπιον ἡμῶν τὴν εἰδεχθῆ κεφαλὴν αὐτῆς.

Ὁμολογῶ ὅτι καὶ οἱ τολμηρότεροι ἐξ ἡμῶν ὠπισθοχώρησαν.

Μία ἔχιδνα ἐν τούτοις δὲν εἶναι ἐχθρὸς δυσκαταμάχητος· ἀλλ' ὁ τρόμος ὃν ἐμπνέει τὸ ἑρπετὸν τοῦτο εἶναι τοιοῦτος, ὥστε σκέπτεταί τις πῶς νὰ τὸ ἀποφύγῃ μᾶλλον ἢ νὰ τὸ φονεύσῃ. Ὁ ὁδηγὸς τοῦ εἶχε πατήσει τὸ σῶμα ἐνῷ ἐκοιμᾶτο, ἀλλ' εὐτυχῶς δὲν ἐπρόφθασε νὰ δαγκάσῃ αὐτόν. Ἡ δυσάρεστος αὕτη συνάντησις μᾶς ἀφήρεσε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ν' ἀναβῶμεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ. Ἐπανήλθομεν λοιπὸν εἰς τὰ βήματα ἡμῶν· μόλις δὲ κατέβημεν καὶ μία τῶν κυριῶν ἐλειποθύμησεν. Ποῦ ν' ἀποδώσωμεν τὴν αἰφνιδίαν ταύτην δυσχέρειαν; εἰς τὸν κόπον καὶ εἰς τὴν θερμότητα, ἢ εἰς τὸν ἐκ τοῦ ὄρους π.οξενηθέντα τρόμον; ὀρθῶς εἰπεῖν, καὶ εἰς τὰς τρεῖς ὁμοῦ αἰτίας. Κατώρθωσαν νὰ τὴν ἀνακαλέσωσιν εἰς τὴν ζωήν· ἀλλὰ σφοδρὸς πυρετὸς τὴν κατέλαβε καὶ ψυχρὸς ὑδρὼς κατεκάλυπτε τὸ μέτωπον αὐτῆς. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ σκεφθῶμεν πλέον περὶ περιπάτου. καὶ ἀπεφασίσαμεν νὰ ἐπανέλθωμεν ἀμέσως εἰς τὴν ἔπαυλιν. Ἐθέσαμεν μετὰ προσοχῆς τὴν πάσχουσαν ἐντὸς τῆς ἁμάξης καὶ παρηκολουθοῦμεν αὐτὴν πεζῇ. Δὲν ἐγελῶμεν πλέον καὶ τὴν πρωϊνὴν φαιδρότητα ἡμῶν διεδέχθη λύπη ἀνέλπιστος.

Τὸ πρόγευμα, ὅπερ ἐμέλλομεν νὰ κάμωμεν εἰς τὸ δάσος, ἐφάγομεν ἐν τῇ ἐπαύλει. Ἤμεθα πάντες σκυθρωποί, καὶ ἕκαστος τῶν συνδαιτημόνων ἐφαίνετο οἱονεὶ μεμονωμένος ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Ὁ ἰατρὸς τοῦ χωρίου ἔσπευσεν εἰς τὴν ἔπαυλιν καὶ παρέσχεν εἰς τὴν πάσχουσαν τὰς ἀποχρώσας βοηθείας. Ὅλην τὴν ἡμέραν διήλθομεν ἀνησύχως καὶ μόλις τὴν νύκτα ἐλάβομεν θάρρος, τοῦ ἰατροῦ βεβαιώσαντος ἡμᾶς ὅτι τὸ συμβεβηκὸς τῆς ἡμέρας οὐδεμίαν εἶχε δυσάρεστον συνέπειαν.

Τότε ἡ φαιδρότης ἐπανῆλθεν εἰς τὰ πρόσωπα πάντων. Τὸ δεῖπνον ὑπῆρξε ζωηρόν, καὶ ὅτε ἐπανήλθομεν εἰς τὴν αἴθουσαν, ὅπου διηρχόμεθα τόσον εὐαρέστους ἑσπέρας, ἡ συνδιάλεξις δὲν ἐταράχθη ποσῶς.

Θέμα καὶ ἄφθονον ὕλην συνδιαλέξεως — τὸ μαντεύει ὁ ἀναγνώστης — εἴχομεν τὴν ἑσπέραν ἐκείνην τὰ ἑρπετὰ καὶ πρὸ πάντων τὰς ἐχίδνας.

— Κατὰ τὰ μέρη ταῦτα, εἶπεν ὁ κύριος τῆς ἐπαύλεως, ἀπαντᾷ τις συνεχῶς ὄρεις, ἀλλ' ἔχιδναν μέλαιναν οὐδέποτε εἶδον εἰς τὰ βουνὰ ἡμῶν, καίτοι ἀλλαχοῦ τῆς Γαλλίας ὑπάρχουσιν ἐν ἀφθονίᾳ παντοειδεῖς. Ἐν τῇ Ἄνω Μάρνῃ λ. χ., νομῷ γειτονεύοντι πρὸς τὸν ἡμέτερον, αἱ μελαγχροιναὶ ἔχιδναι εἶναι τοσοῦτον πολυάριθμοι, ὥστε κατ' ἔτος φονεύουσιν ἐξ αὐτῶν περὶ τὰς δώδεκα ἕως πεντεκαίδεκα χιλιάδας. Ἐν γένει δὲ οἱ χωρικοὶ ὀλίγον φοβοῦνται τὸ δῆγμα τοῦ ὄρεως τούτου. Παρετήρησαν ὅτι ὁ ἰὸς αὐτοῦ δὲν εἶναι ὅσον πιστεύεται κινδυνώδης. Καὶ εἶναι τῷ ὄντι σπάνιον ὁ ἰὸς μιᾶς ἐχίδνης νὰ προξενῇ θάνατον. Ἐν τούτοις, τὸν προξενεῖ· ἀλλὰ διὰ θεραπευτικῶν τινῶν

μέσων δύναταί τις νὰ καταστρέψῃ τὸ δηλητήριον, τὸ ὁποῖον ὁ ἰοβόλος ὀδοὺς τοῦ ἑρπετοῦ χύνει εἰς τὸ τραῦμα τοῦ δακνομένου.

— Καὶ ποῖον εἶναι τὸ δραστικώτερον φάρμακον; ἠρώτησέ τις τῶν παρευρισκομένων.

— Ἤκουσα λέγοντα σφαγέα, ὅστις πολλάκις ἐδάχθη ὑπὸ ἐχίδνης ὅτι τὸ ἁπλούστερον καὶ ἀσφαλέστερον φάρμακον εἶναι νὰ λείξῃ τις ἀμέσως τὸ τραῦμα.

— Νὰ καταπίῃ δηλαδὴ τὸ δηλητήριον! ἀνέκραξε κυρία τις ἔμπλεως τρόμου.

— Μάλιστα, κυρία· καὶ τοῦτο δὲν εἶναι παντελῶς ἐπικίνδυνον, ἐὰν τὰ χείλη δὲν ἔχωσι καμμίαν πληγήν. Τὸ δηλητήριον δὲν ἀπορροφᾶται ὑπὸ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας, καὶ ἐν τῷ στομάχῳ καταστρέφεται ἀφ' ἑαυτοῦ.

— Ἀδιάφορον! Μία τοιαύτη μέθοδος δὲν εἶναι παντάπασιν ἐνθαρρυντικὴ εἰς τὸν μετερχόμενον αὐτήν.

— Καὶ ὅμως τὴν μετέρχονται ἑκάστοτε εἰς τὰς ἐξοχὰς ἡμῶν.

Ἐφιλονείκησαν ἐπὶ μακρὸν περὶ τῶν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον τρομερῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ δήγματος τῆς ἐχίδνης, ἔπειτα διηγήθησαν διαφόρους ἱστορίας, ὧν πρωταγωνιστοῦν πρόσωπον ἦτο ὁ ἐν λόγῳ ὄρις. Μεταξὺ δὲ τῶν διηγήσεων τούτων εἶναι καὶ ἡ ἑπομένη, τὴν ὁποίαν ἤκουσα μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ διηγοῦμαι ἀπαράλλακτον ἐνταῦθα.

—·—

Ἡ Κυρία Βρεσσὺ ἦγε τὸ εἰκοστὸν τέταρτον τῆς ἡλικίας αὐτῆς ἔτος, ὅτε ὁ θάνατος ἀνήρπασε τὸν σύζυγον αὐτῆς. Καταλιποῦσα τὸ μέγαρον αὐτῆς, ἦλθε ν' ἀποκατασταθῇ εἰς ἓν τῶν κτημάτων της, κείμενον εἰς τὴν Χρυσῆν Παραλίαν, ὀλίγας λεύγας μακρὰν τοῦ Διζόν. Μακρὰν τῶν Παρισινῶν ἑορτῶν, τῶν ὁποίων ὁ θόρυβος δὲν ἔρθανε μέχρις αὐτῆς, ἐλησμόνησεν ἐντελῶς τὸν κόσμον, εἰς τὸν ὁποῖον μόλις εἶχεν ἀναφανῆ. Νὰ παραιτηθῇ οὕτως ἀπὸ πᾶσαν ἡδονὴν καὶ πᾶσαν τοῦ κόσμου ματαιότητα, εἶναι σχεδὸν πάντοτε ἀνώτερον τῆς τόλμης καὶ τοῦ θάρρους γυναικὸς νέας, πλουσίας καὶ ὡραίας. Ἀλλ' ἡ Κυρία Βρεσσὺ εἶχε μονογενὲς θυγάτριον, πενταετὲς τὴν ἡλικίαν. Ὅ,τι δὲν ἤθελεν ἴσως παραχωρήσει εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἑαυτῆς συζύγου, τὸ ἔκαμεν εἰς τὴν παιδίσκην, ἥτις τοῦ λοιποῦ ἀπῄτει πᾶσαν τὴν μητρικὴν στοργὴν αὐτῆς. Πρὶν ἢ γίνῃ γυνὴ τοῦ κόσμου, ὑπῆρξε μήτηρ. Κατέθηκεν οὕτως ἄνευ λύπης τὸ σκῆπτρον βασιλίσσης, βασιλίσσης ὡς ἐκ τοῦ κάλλους, τῆς χάριτος καὶ τοῦ πνεύματος, καὶ ἀφωσιώθη ὁλόκληρος εἰς τὴν ἑαυτῆς θυγατέρα.

Ἡ δεσποσύνη Βρεσσὺ ηὔξανεν οὕτως ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς μητρὸς αὐτῆς.

Ἀρχαῖοι τῆς οἰκογενείας φίλοι, ἐπισκεπτόμενοι ἐνίοτε τὴν κατάκλειστον ἐν τῷ ἀναχωρητηρίῳ αὐτῆς, τὴν παρεκίνουν ν' ἀφήσῃ τὸν μονότονον βίον· ἀλλ' ἐκείνη ἐδείκνυεν αὐτοῖς τὴν κόρην, λέγουσα:

— Ἰδοὺ ἡ μόνη χαρά μου καὶ τὸ τελευταῖόν μου ὄνειρον. Οὐδὲν μὲ θλίβει· διότι ὅ,τι ἀπώλεσα, τὸ ἐπανεῦρον εἰς ταύτην.

— Γηράσκεις, τῇ ἔλεγον.

— Ναί, ἀπεκρίνετο μειδιῶσα, ἔχω ἤδη λευκάς τινας τρίχας εἰς τὴν κεραλήν· τὸ μέτωπόν μου ἀρχίζει νὰ ῥυτιδοῦται, καὶ νὰ παρακμάζῃ τὸ κάλλος μου· ἀλλ' ἡ θυγάτηρ μου ἔρχεται κατόπιν μου, καὶ ὅ,τι φεύγει ἐμὲ, τὸ δρέπει ἐκείνη.

Ἡ Κυρία Βρεσσὺ δὲν ἠπατᾶτο· ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἦτο, ἐν τῇ ὀκτωκαιδεκαετεῖ ἡλικίᾳ αὐτῆς, ἡ ἐντελεστέρα εἰκών της, καὶ οἱ ἐνθυμούμενοι ὅτι εἶδον τὴν μητέρα πρὸ τῶν γάμων της ἐθαύμαζον τὴν ὁμοιότητα ταύτην.

— Δὲν θ' ἀφήσῃς, τῇ ἔλεγον πολλάκις, τὴν ἀξιέραστον ταύτην κόρην εἰς τὸ βάθος τῆς ἐπαρχίας. Δὲν ἔχεις τὸ δικαίωμα νὰ τὴν κρύπτῃς ἀπὸ τοῦ κόσμου τοὺς ὀφθαλμούς. Ὁ κόσμος τὴν ζητεῖ, τὴν περιμένει.

— Ὁ Θεὸς φυλάξαι, ἀπεκρίνετο ἐκείνη, νὰ στερήσω τὴν θυγατέρα μου μίαν ἀπὸ τὰς χαρὰς, εἰς ἃς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιμείνῃ· ἀλλὰ δὲν ἔρθασα εἰσέτι εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔργου μου. Ἡ Λοδοβίκη δὲν εἶναι ὕπανδρος· μόνον δὲ ὑπὸ τὸν βραχίονα τοῦ συζύγου αὐτῆς θὰ κάμῃ τὸν εἴσοδόν της εἰς τὸν κόσμον.

— Καὶ ὑμεῖς;

— Ἐγώ! Θὰ τὴν ἀκολουθήσω, ὅπως χαίρω ἐπὶ τοῖς θριάμβοις αὐτῆς καὶ ἴσως ὅπως ἀναπολῶ τὸ παρελθόν μου.

Ἡ περιουσία τῆς Κυρίας Βρεσσὺ καὶ τὸ μέγα αὐτῆς ὄνομα ἤρκουν νὰ ἐπισύρωσι περὶ τὴν Λοδοβίκην ὁρμαθὸν μνηστήρων. Ἐντὸς ἑνὸς ἔτους, εἰς τὸ ὡραῖον κάλλος τῆς νεάνιδος προσέφερον λιβανωτὸν ἑρωτα οἱ μᾶλλον διακεκριμένοι ἐκ τῆς Γαλλικῆς ἀριστοκρατίας. Ἑορταὶ δὲ καὶ ὑποδοχαὶ ἦσαν ἀδιάκοποι εἰς τὴν παλαιὰν ἔπαυλιν τῆς Βουργουνδίας.

Εἰς τὰς ἐρωτήσεις τῆς μητρὸς αὐτῆς ἡ δεσποσύνη Λοδοβίκη εἶχε πολλάκις ἀποκριθῇ δι' ἀρνητικοῦ νεύματος, ἢ διὰ ζωηρῶς τετονισμένου ὄ χι.

— Ἡ ὥρα ἀκόμη δὲν ἔρθασε, διεννοεῖτο ἡ μήτηρ. Περιμείνωμεν.

Ἡ νεᾶνις περιέμενεν ὁμοίως τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἡ καρδία αὐτῆς ἤθελεν ὀνομάσει ἐκεῖνον, ὃν θὰ ἐλογίζετο εὐτυχὴς ν' ἀποκαλέσῃ σύζυγόν της.

— Ἀκριβή μοι κόρη, τῇ εἶπε μίαν ἑσπέραν ἡ Κυρία Βρεσσὺ, ὁ Κ. κόμης Βενδὼλ μοὶ ὡμίλησε σήμερον διὰ μακρῶν περὶ σοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ του.

Ζωηρὸν ἐρύθημα ἔβαψε τὰς παρειὰς τῆς παρθένου.

— Ὁ κόμης, προσέθηκεν ἡ μήτηρ, λογίζεται εὐτυχὴς νὰ σὲ ὀνομάσῃ θυγατέρα του. Τί λέγεις περὶ τοῦ νέου ὑποκόμητος;

— Σεβαστὴ μῆτερ, ἀπήντησεν ἡ νεᾶνις, μ' ἐδίδαξες πάντοτε νὰ μὴ σοὶ κρύπτω τίποτε, καὶ νὰ μὴ ψεύδωμαί ποτε.

— Λοιπόν;

— Εἶμαι εὐδαίμων δι' ὅ,τι σοὶ εἶπεν ὁ Κ. κόμης Βενδὼλ!

— Καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ σοὶ ἀρέσκει;

— Φρονῶ, καλή μου μῆτερ, ὅτι δύναμαι νὰ τῷ διαπιστευθῶ ἀφόβως τὴν εὐτυχίαν μου.

Ἡ Κυρία Βρεσσὺ ἔλαβε τὴν θυγατέρα αὐτῆς εἰς τοὺς βραχίονάς της καὶ τὴν ἔσφιγξεν ἐπὶ τῆς καρδίας της.

— Ἡ ἀπόκρισίς σου μὲ πληροῖ χαρᾶς, εἶπεν· ἐγὼ ἐπίσης παρετήρησα τὸν ὑποκόμητα καὶ ἀπὸ πολλοῦ κὐχόμην ἐνδομύχως νὰ γείνῃ σύζυγός σου.

Ὀλίγας ἡμέρας βραδύτερον ἐκοινοποιήθη ἐπισήμως ὁ προσεχὴς γάμος τοῦ ὑποκόμητος Καρόλου Βενδὼλ μετὰ τῆς δεσποσύνης Λοδοβίκης Βρεσσύ.

Ὁ νεανίας ἤρχετο ἕκτοτε καθ' ἑκάστην εἰς τὴν ἔπαυλιν. Ἔφθανε περὶ τὴν μεσημβρίαν, καὶ ἀνεχώρει τὸ ἑσπέρας εἰς ὥραν προκεχωρημένην πολύ. Ἡ κατοικία τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἔκειτο τέσσαρας λεύγας μακρὰν τῆς ἐπαύλεως· ἀλλ' εἶχε θυμοειδῆ καὶ γοργὸν ἵππον, διασχίζοντα τάχιστα ταύτην τὴν ἀπόστασιν.

Αἱ ὧραι παρήρχοντο ταχέως διὰ τοὺς μνηστῆρας, ὁσάκις ἦμενον μαζῆ. Ἡ δὲ τοῦ ἀποχωρισμοῦ ὥρα ἔρθανε τάχιστα πολύ, ἐνῶ ἡ τῆς συνεντεύξεως τοῖς ἐφαίνετο βραδύτάτη. Ποτὲ δὲν βαδίζουσι καλῶς τῶν ἀγαπωμένων τὰ ὡρολόγια!

— Εἰς αὔριον, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους ἀποχωριζόμενοι.

— Κατὰ ποίαν ὥραν, ἠρώτα ἡ Λοδοβίκη.

— Τὴν συνήθη, ἀπεκρίνετο ὁ Κάρολος.

— Σὲ περιμένω.

— Ὅταν ἔρχωμαι, ἐπεθύμουν νὰ εἶχε πτερὰ ὁ ἵππος μου· ἀλλ' ὅταν ἀναχωρῶ, νομίζω ὅτι τότε τρέχει ταχύτερον.

Συνέσφιγγον τὴν χεῖρα μίαν εἰσέτι φοράν, ἔπειτα ὁ νέος ἐπήδα ἐπὶ τοῦ ἵππου του, ὅστις ἀνεχώρει ὡς βέλος.

Μίαν πρωΐαν ἡ Λοδοβίκη κατέβη εἰς τὸν κῆπον, περιμένουσα τὴν ἄφιξιν τοῦ μνηστῆρός της. Ἐκράτει ἓν βιβλίον τοῦ Βίκτωρος Οὐγώ. Ἦτο τὸ ἐπιγραφόμενον «Αἱ Ἐνδόμυχοι Φωναί».

Ἐβάδιζε βραδέως, ἀλλόνους, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχουσα προσκλωμένους ἐπὶ τῆς ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου σπινθροβολούσης ἄμμου τῆς δενδροστοιχίας.

Ἀλλ' αἱ σκέψεις αὐτῆς ἦσαν φαιδραί· ἀνεπόλει βεβαίως γλυκείας ἀναμνήσεις, διότι χαρωπὸν καὶ οὐράνιον μειδίαμα ἐφάνη ἐπὶ τῶν χειλέων αὐτῆς καὶ δὲν τὰ ἄφηκε ποσῶς.

Ἐβάδισεν οὕτως ἐπὶ πολύ, μὴ παρατηροῦσα περὶ ἑαυτήν, καὶ μηδὲν ἄλλο βλέπουσα, ἢ ὅ,τι συνέβαινεν ἐν τῇ καρδίᾳ της, μηδὲ φροντίζουσα ν' ἀνοίξῃ τὸ εἰς χεῖρας βιβλίον. Ἀνεγίνωσκεν ἴσως ἐν τῷ μέλλοντι ὁλόκληρον ποίημα ἔρωτος, συντεθὲν ἐπίτηδες δι' αὐτήν. Ὁποία θαυμασία σελίς! Ὁ ποιητής, ὃν ἐφαίνετο μὴ καταδεχομένη, ἠδύνατο νὰ τὴν ἐνδιαφέρῃ πλειότερον;

Ἦτο ἤδη ἀρκετὰ μακρὰν τῆς ἐπαύλεως, οὐδὲ διενοεῖτο ἴσως νὰ σταματήσῃ, ἐὰν μικρὸς ῥύαξ δὲν τῇ ἔφραττεν ἀποτόμως τὴν δίοδον εἰς τὸ τέλος τῆς ἀτραποῦ, ἣν ἠκολούθει. Ἤγειρε τοὺς ὀφθαλμούς, ἔρριψε βλέμμα δεξιὰ καὶ ἀριστερά, καὶ ἐμειδίασε, ἀναγνωρίσασα τὸ μέρος, ὅπου τὰ βήματα αὐτῆς τὴν ἔφεραν ἐν ἀγνοίᾳ της.

Ἔσυρεν ἀπὸ τῆς ζώνης αὐτῆς μικρὸν ὡρολόγιον· ὁ ὡροδείκτης ἐδείκνυεν δέκα ὥρας καὶ τεσσαράκοντα πέντε λεπτά. Ἀνεστέναξεν, ὑπολογίσασα ὅτι πλέον μιᾶς ὥρας ὤφειλε νὰ περιμένῃ τὸν μνηστῆρά της.

Ἐκάθησε παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ῥύακος εἰς θέσιν χλοανθῆ καὶ κατάσκιον. Δεξιόθεν αὐτῆς ὑπῆρχε σωρὸς μελανῶν λίθων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀνερριχᾶτο κισσὸς καὶ κληματίδες ἀνθισμέναι. Ὁ θόρυβος τῶν βημάτων αὐτῆς ἐτάραξε τὴν ἡσυχίαν μικροῦ τροχίλου, καὶ ἀπέπτη οὗτος τῆς φωλεᾶς του, ἐκβάλλων ὀξεῖαν φωνήν. Μία δὲ ὑπολαΐς, καθημένη ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου κλάδου τοῦ παρακειμένου πλατάνου, ἐκελάδει ἁρμονικῶς. Τὰ ἄνθη, τὰ ἀληθῆ ταῦτα τῆς φύσεως θυμιατήρια, διεσκόρπιζον πέριξ τὰς εὐωδίας αὐτῶν, ὑπὸ ἐλαφρᾶς πνοῆς ζεφύρου ταραττόμενα. Ὁ σπινθηροβολῶν ἥλιος ἀπερρόφα τὰς τελευταίας σταγόνας τῆς δρόσου, ἀπεζήραινε τὰ φύλλα καὶ ἐζωογόνει τοὺς ἡμικνοιγμένους κάλυκας, ὁ δὲ ῥύαξ, μονότονος λάλος, ἐψιθύριζε ῥέων ἐπὶ τῆς ἄμμου.

Ἡ δεσποσύνη Βρεσσὺ ἤνοιξε τὸ βιβλίον της. Μετ' ὀλίγον ὑγράνθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς καὶ σιωπηλὰ δάκρυα κατέῤῥευσαν ἐπὶ τῶν ῥοδοχρόων παρειῶν της. Ἡ ψυχὴ αὐτῆς καθηδύνετο μετὰ τῆς ψυχῆς τοῦ ποιητοῦ, καὶ παρασυρομένη ὑπὸ τοῦ ἀτελευτήτου τῆς ἀναγνώσεως θελγήτρου, οὐδὲ παρετήρησε κἂν ὅτι ἔκλαιεν. Ἠσθάνθη ἐν τούτοις ἑαυτὴν καταβαλλομένην ὑπὸ τοῦ θάλπους τῶν διὰ μέσου τῶν πυκνῶν κλάδων μέχρις αὐτῆς εἰσδυουσῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου. Μηχανικῶς τότε ἀφῆρεσε τὸ ἐκ τριχάπτων περιλαίμιον, ὅπερ ἐκάλυπτε τὸν λαιμὸν καὶ τοὺς ἀλαβαστρίνους αὐτῆς ὤμους. Τὸ ἐλαφρὸν ὕφασμα παρέσυρεν ὁ ἄνεμος καὶ ἔῤῥιψε χαμαί, καὶ τότε ἐφάνη τὸ στῆθος τῆς νεαρᾶς κόρης, χωρὶς αὖτη νὰ προσέξῃ ποσῶς. Ἡ κεφαλὴ αὐτῆς ἐβάρυνε καὶ ἠμιεκλείσθησαν οἱ ὀφθαλμοί της. Ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς θερμότητος, ἢ μᾶλλον ὁ ῥυθμὸς τῆς ποιήσεως τὴν ἔφερεν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Μορφέως; Ἡ διάνοια αὐτῆς συνεταυτίσθη, οὕτως εἰπεῖν, μετὰ τῆς τοῦ ποιητοῦ καὶ μετ' αὐτοῦ ἐπέτα εἰς χώρας ἀγνώστους.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν δὲν ἄνηκε σχεδὸν πλέον εἰς τὴν γῆν· ἐδοκίμαζε τόσον ἐντελῆ εὐδαιμονίαν, ὥστε ἐγκατελείπετο εἰς αὐτήν, χωρὶς νὰ προσπαθῇ νὰ τὴν προσδιορίσῃ.

Οἱ βραχίονες τῆς νεάνιδος κατέπεσαν μετὰ τοῦ κλεισθέντος ποιήματος. Ἡ κεφαλὴ αὐτῆς ἐζήτησε στήριγμα κατὰ γῆς καὶ ἀνεπαύθη, παρὰ τὴν ῥίζαν δένδρου, ἐπὶ πρεσκεφαλαίου ἐκ βρύων. Αἱ βλεφαρίδες αὐτῆς ἐχαμηλώθησαν ἐντελῶς. Ἐκοιμᾶτο.

Ἡ ὑπολαὶς δὲν ἐκελάδει πλέον, ὁ ῥύαξ ἐξηκολούθει ψιθυρίζων καὶ ὁ τροχίλος ἐπανῆλθε λαθραίως εἰς τὴν φωλεὰν αὐτοῦ.

Πάραυτα τὰ φύλλα ἐταράχθησαν καὶ ἠκούσθη θόρυβος ὅμοιος πρὸς τὸν τῶν πατουμένων ξηρῶν χόρτων. Μελάγχρους κεφαλὴ ἐχίδνης ἐφάνη εἰς τὸ στόμιον ὀπῆς, φαινομένης εἰς τὴν ῥίζαν ἑνὸς δένδρου. Τὸ ζῶον ἐξηπλώθη, κινηθὲν βραδέως, καὶ ἐξῆλθεν ὁλόκληρον ἀπὸ τῆς φωλεᾶς αὐτοῦ. Ἐσταμάτησε δ' ἐπὶ στιγμὴν, ὡς ἵνα βεβαιωθῇ ὅτι πᾶν τὸ περὶ αὐτὸ ἠρέμει· ἔπειτα ἐξαγαγὼν τὴν ὀξεῖαν γλῶσσαν αὐτοῦ ὑπὸ τὸν μακρὸν μυκτῆρά του, ἐδιπλώθη ἐφ' ἑαυτὸ καὶ ἐκινήθη βαδίζον πρὸς τὸ μέρος τῆς κοιμωμένης νεάνιδος.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀνυπομονῶν ὁ ὑποκόμης νὰ ἴδῃ τὴν ὡραίαν μνηστὴν αὐτοῦ, ἔφθασεν εἰς τὴν ἔπαυλιν εἴκοσι λεπτὰ πρὸ τῆς συνήθους ὥρας.

— Ἡ Λοδοΐκη κατέβη εἰς τὸν κῆπον, τῷ εἶπεν ἡ Κυρία Βρεσσύ.

— Μοὶ ἐπιτρέπετε, δέσποινα, νὰ ὑπάγω εἰς συνάντησίν της;

— Ὑπάγετε, ἀπεκρίνατο ἐκείνη μειδιῶσα· θὰ τὴν εὕρητε ἀναμφιβόλως ἀναγινώσκουσαν ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ αἰγοκλίματος· ἀλλ' ἐπιστρέψατε ταχέως, διότι ἡ θερμότης τοῦ ἡλίου ἤρξατο νὰ γίνηται ἀνυπόφορος.

Ὁ νεανίας ἔτρεξεν εἰς τὸν κῆπον καὶ ἐζήτησε ματαίως τὴν νεάνιδα. Ἡτοιμάζετο δὲ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ἔπαυλιν, ὅτε ἀπήντησε τὸν κηπουρὸν, τὸν ὁποῖον ἠρώτησεν ἂν εἶδε τὴν κόρην.

— Ἡ δεσποσύνη, τῷ εἶπεν οὗτος, περιπατεῖ εἰς τὸν παράδεισον. Ἀκολουθήσατε τὴν ἀριστερὰν δενδροστοιχίαν καὶ θέλετε τὴν ἀπαντήσει χωρὶς ἄλλο.

Ὁ ὑποκόμης ὥρμησεν εἰς τὴν ὑποδειχθεῖσαν διεύθυνσιν· δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ διακρίνῃ τὰ ἐπὶ τῆς ἄμμου κεχαραγμένα ἴχνη τῶν βημάτων τῆς Λοδοΐκης. Βέβαιος νῦν νὰ τὴν ἐπιτύχῃ καὶ νὰ τὴν ἐξαφνίσῃ, ἔτρεξε τάχιον εἰς τὴν ὄχθην τοῦ ῥυακίου.

— Δὲν ἠδυνήθη, εἶπε καθ' ἑαυτὸν, νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω. Ἐν τούτοις, δὲν τὴν βλέπω.

Ἐζήτησε διὰ τοῦ βλέμματος ποίαν διεύθυνσιν εἶχε λάβει· πάραυτα δὲ ἀστραπὴ χαρᾶς ἔλαμψεν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, καὶ μειδίαμα ἀγαλλιάσεως συνέστειλε τὰ χείλη του. Παρετήρησε τὴν νεάνιδα κοιμωμένην ὑπὸ ἀκακίαν. Προεχώρησεν ἀθορύβως, φοβούμενος μὴ τὴν ἀφυπνίσῃ ἀποτόμως καὶ ἀναλογιζόμενος συγχρόνως πόσα πράγματα εἶχον νὰ εἴπωσι.

Αἴφνης τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐτινάχθη πρὸς τὰ ὀπίσω διὰ συγκεχυμένης κινήσεως. Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ διὰ μιᾶς ὠγράνθη, τὸ στόμα αὐτοῦ ἠνεῴχθη ἄναυδον, καὶ οἱ ὀφθαλμοί του προσηλώθησαν μετὰ τρόμου. Παρετήρει τὴν κοιμωμένην, ὡς ἐὰν ἦτο πρὸς αὐτὸν ἀντικείμενον φρίκης.

Ἰδοὺ τί ἠκολούθει.

Ἡ ἔχιδνα, περὶ ἧς εὐθὺς ἀνωτέρω ἐῤῥέθη, ἐκοιμᾶτο περιτετυλιγμένη ἐπὶ τοῦ ἡμιγύμνου στήθους τῆς Λοδοΐκης. Θέαμα φρικῶδες καὶ φέρον τὸν ἄνθρωπον εἰς παραφροσύνην.

Τόσον βαθέως ἐκοιμᾶτο ἡ νεᾶνις, ὥστε δὲν ἠσθάνθη τὸ ἐπ' αὐτῆς ἀνερπύσαν σῶμα τοῦ ὄφεως, οὐδὲ ἔκαμε κίνησίν τινα ὅπως ἀποδιώξῃ τὸ ἐπικίνδυνον ἑρπετόν.

Ὁ ὑποκόμης παρ' ὀλίγον νὰ λειποθυμήσῃ εἰς τὴν προμερὰν ταύτην θέαν· ἀλλ' ὁ ἄφευκτος κίνδυνος, ὃν διέτρεχεν ἡ νεᾶνις, ἡ προσφιλεστάτη Λοδοΐκη του, τὸν ἐνεψύχωσεν.

— Ὦ! νὰ τὴν σώσῃ! νὰ τὴν σώσῃ!

— Ἀλλὰ πῶς, Τί ἠδύνατο νὰ πράξῃ;

Νὰ ἀφυπνίσῃ τὴν νεάνιδα; Ἤθελεν οὕτω προξενήσει ταραχὴν, ἐξ ἧς θὰ ἐπήρχετο ἀμέσως τὸ δῆγμα τῆς ἐχίδνης.

Νὰ περιμείνῃ ἀκίνητος, ὥστε ἡ κόρη νὰ ἐξυπνήσῃ ἀφ' ἑαυτῆς; Καὶ ἐκ τούτου ἐπήγαζεν ἀπολύτως ὁ αὐτὸς κίνδυνος.

Ἠρώτησεν ἑαυτὸν ἐὰν, βοηθείᾳ μακροῦ τινος κλάδου, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐγείρῃ τὸν ὄφιν καὶ νὰ ῥίψῃ αὐτὸν εἰς τὸν ῥύακα. Ἀλλ' ἐφρικίασεν ἀναλογισθεὶς ὅτι πιθανὸν ν' ἀπετύγχανεν, ὅτι ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ τρέμῃ καὶ ὅτι τὸ ζῶον ταραττόμενον ἐν τῇ ἡσυχίᾳ του ἤθελεν ἐκδικηθῇ φρικτῶς.

Ἡ περίστασις ἦτο τῷ ὄντι φρικώδης, διότι ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἠδύνατο νὰ ἐξυπνήσῃ ἡ νεᾶνις. Ὤφειλεν ἀπολύτως νὰ λάβῃ οἱανδήποτε ἀπόφασιν.

Ὦ Θεέ μου! ἐψιθύρισε, τί πρέπει νὰ πράξω

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν, ἡ νεᾶνις ἐπρόφερεν εὐδιακρίτως τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

Ἐξερρίζωσε τότε ὀλίγα χόρτα καὶ φύλλα καὶ περιετύλιξε τοὺς βραχίονας καὶ τὰς χεῖράς του. Ὁ τρομερὸς φόβος, ὃν εἶχε τοῦ νὰ ἴδῃ τὴν ἐχίδναν καταπαράττουσαν τὸ ὡραῖον στῆθος, ὅπερ τῇ ἐχρησίμευεν ὡς κλίνη, τὸν ἔκαμνε νὰ ἐνεργῇ μετὰ σπουδῆς. Ὅτε δὲ ἔκρινεν ὅτι ἡτοιμάσθη ἀρκούντως ἵνα προσβάλῃ τὸν ἐχθρὸν, προεχώρησεν εὐσταθῶς πρὸς τὴν νεάνιδα. Ἐφ' ὅσον δὲ προεχώρει μὲ κυρτὸν τὸ σῶμα καὶ τὴν χεῖρα τεταμένην καὶ ἑτοίμην ν' ἁρπάσῃ σοδρῶς τὸ ἑρπετὸν, ἐπὶ τοσοῦτον ἠσθάνετο τὸν βραχίονα αὐτοῦ ἐνισχυόμενον καὶ διπλασιαζόμενον τὸ θάῤῥος αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ καρδία αὐτοῦ ἔπαλλε σφοδρότατα καὶ θρόμβοι ὑδρῶτος κατέῤῥεον εἰς τὰς παρειάς του.

Ἤγγιζε σχεδὸν τὴν νεάνιδα καὶ ἤκουε τὴν ἀναπνοὴν αὐτῆς. Ἔκυψεν ἀκόμη· ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἐχαμηλώθη, ἀσφαλὴς καὶ χωρὶς νὰ τρέμῃ. Φωνὴν θριάμβου ἐξέβαλαν διὰ μιᾶς τὰ χείλη αὐτοῦ· ὠρθώθη καὶ ἐπήδησε πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἀλλὰ τὸ θηρίον, ἐξαφνισθὲν ἐν τῷ ὕπνῳ αὐτοῦ, ἔσχε τὸν καιρὸν νὰ τειλιχθῇ περὶ τὸν βραχίονα τοῦ ἀτρομήτου νέου.

Ἠσθάνθη παραχρῆμα ὀξὺν πόνον εἰς τὴν μασχάλην· ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἐξηκολούθει ταράττων τὸν βραχίονα, ὅπως βιάσῃ τὴν ἐχίδναν νὰ παραιτηθῇ. Πλὴν αὕτη δὲν ἐθεώρει ἑαυτὴν ἐντελῶς ἐκδικηθεῖσαν. Ἡ μανιώδης κεφαλὴ αὐτῆς ὠρθώθη καὶ ἀποσπασθεῖσα ἀποτόμως ἀπὸ τοῦ βραχίονος, ἐῤῥίφθη ἐπὶ τοῦ

προσώπου τοῦ ὑποκόμητος, δήξασα αὐτὸν τὸ δεύτερον εἰς τὸ κοῖλον τοῦ ὀφθαλμοῦ.

Ἐξέβαλε δευτέραν κραυγήν, κραυγὴν φρικώδη καὶ ἀπελπιστικήν!...

Εἷς τινα ἅλματα, ἡ ἐχιδνα ἔγεινεν ἄφαντος, ἀπομακρυνθεῖσα εἰς τὴν λόχμην.

Ἡ μεταξὺ τοῦ ὑποκόμητος καὶ τῆς ἐχίδνης πάλη, τὴν ὁποίαν προεγράψαμεν ὅσον τὸ δυνατὸν πιστῶς, δὲν διήρκεσεν ἢ μίαν μόνην στιγμήν. Τὰ πάντα ἔληξαν, ὅτε ἡ δεσποσύνη Βρεσσὺ ἐξυπνήσασα ἠνέῳξε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ παρετήρησε τὸν ὑποκόμητα ὀρθὸν ἐνώπιόν της. Ἠγέρθη μετὰ σπουδῆς καὶ ἔδραμε πρὸς αὐτόν· ἀλλ' ἔμεινεν ἀκίνητος, παρατηρήσασα τὴν ὠχρότητα καὶ τὴν συστολὴν τοῦ προσώπου τοῦ ἑαυτῆς μνηστῆρος.

— Θεέ μου! Τί ἔχεις Κάρολε; τὸν ἠρώτησεν.

Ὁ νεανίας ἐμειδίασε θλιβερῶς.

— Δοδοβίκη, Δοδοβίκη, σὲ ἀγαπῶ, τῇ εἶπε, καὶ μέλλω ν' ἀποθάνω.

— Ν' ἀποθάνῃς! ἀνέκραξεν ἐκείνη. Θεέ μου! μὴ ἀκόμη ὀνειρεύωμαι;

— Ἔχιδνα μὲ ἐδάγκασεν, ἀλλὰ σὲ ὁρκίζω, μὴ τρομάξῃς.

— Ἔχιδνα! ἔχιδνα!.. ἐψιθύρισεν ἐκείνη ἔμπλεως δέους.

Ἔπειτα λαβοῦσα ἐκ τῆς χειρὸς τὸν νεανίαν, ἔσυρεν αὐτὸν πρὸς τὸ μέρος τῆς ἐπαύλεως.

Ἅπαντες οἱ ἰατροὶ τῶν πέριξ προσεκλήθησαν καὶ διῆλθον τὴν νύκτα πλησίον τοῦ ὑποκόμητος. Ἀλλ' εἰς οὐδὲν ἐχρησίμευσαν αἱ προσπάθειαι πάντων. Ὁ δυστυχὴς νέος ἐξέψυξε τὴν ἐπαύριον, ἀφοῦ ἐδοκίμασε σκληροτάτας ὀδύνας.

Ὀλίγον βραδύτερον, τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἔμελλε νὰ ὑπανδρευθῇ τὸν ὑποκόμητα Βενδὼλ, ἡ δεσποσύνη Λοδοβίκη εἰσήρχετο εἰς τὸ ἐν Διζὸν μοναστήριον τῶν καλογραιῶν.

Γ. ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ.

ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΔΗΜΩΔΗΣ

ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ.

Εἰς ἀπόστασιν τετάρτου περίπου τῆς ὥρας ἀπὸ Φιλιππουπόλεως πρὸς βορρᾶν, πέραν τοῦ Ἔβρου, κεῖται μικρός τις γήλοφος δικόρυφος ἡ δισχιδὴς, «γιαρὴκ-τεπὲ» καλούμενος. Πολυπληθεῖς δὲ γήλοφοι ἁπαντῶσι περὶ τὴν πόλιν ταύτην καὶ ἀνὰ τὴν ἐκτενῆ πεδιάδα μέχρι Παζαρτζηκίου, ὧν ἡ ὕπαρξις καὶ ὁ σχηματισμὸς δυσκόλως ἐξηγεῖται· διότι οὔτε ὡς φυσικοὶ δύνανται ἀσφαλῶς νὰ ἐκληφθῶσιν, οὔτε ὡς λείψανα στρατιωτικῶν καὶ πολεμικῶν ἐργασιῶν, οὔτε ὡς σωροὶ ἢ μνημεῖα, καί τοι ἐν τισιν εὑρέθησαν τυχαίως ὅπλα ἀρχαῖα καὶ ἄλλα τινὰ σκεύη.

Ὀκτὼ δὲ που ὥρας πρὸς βορρᾶν κεῖται τὸ χωρίον Λίτσα-Ἰσσὰρ, ὅπερ νῦν μὲν εἶναι εὐτελέστατον καὶ πενιχρότατον, κατοικούμενον ὑπὸ ὀλίγων Τουρκικῶν οἰκογενειῶν, τὸ δὲ πάλαι ὀχυρώτατον ἦν φρούριον καὶ πόλις ἴσως οὐκ εὐκαταφρόνητος, ἣν ὁ Κ. Γ. Τσουκαλᾶς, ἐν τῇ Ἱστοριογεωγραφικῇ περιγραφῇ τῆς Φιλιππουπόλεως ὀνομάζει Ἑλίκην. Κατὰ μέγα μέρος σώζονται τ' ἀρχαῖα τείχη, σχηματίζοντα εὐρύτατον τετράγωνον εἰς τοὺς πρόποδας ὄρους. Ἐνταῦθα καὶ θερμὰ λουτρὰ ὑπάρχουσιν. Ἰδοὺ ἡ παράδοσις.

« Ὅτε ὁ Φίλιππος ἐβασίλευε τῆς ἐπωνύμου αὐτοῦ πόλεως, ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ ἦρχε τῆς πόλεως Λίτσα· οὕτω δὲ ὑπαρχόντων ὁρίων τῆς ἑκατέρων ἀρχῆς, συνεφώνησαν, ὥστε ἐν ὡρισμένῃ νυκτὶ, ἅμα τῇ φωνήσει τοῦ ἀλέκτορος, νὰ ἐξέλθωσιν, ἑκάτερος ἐκ τῆς πρωτευούσης αὐτοῦ, καὶ νὰ πορευθῶσι πρὸς ἀλλήλους, ὁ δὲ τόπος τῆς συναντήσεως νὰ ἦναι αὐτοῖς εἰς τὸ ἔξῆς ὅριον τῆς χώρας ἑκατέρου καὶ τῆς ἀρχῆς. Ἡ ἀδελφὴ τοῦ Φιλίππου, ἣν ἡ παράδοσις παραδόξως ὀνομάζει Σ ά ρ α ν, ἴσως διὰ τὴν συνήχησιν, παρὰ τὸ Ἰσσὰρ, δολιευσαμένη, ἐμέθυσε τὸν ἀλέκτορα αὐτῆς, ὅστις διὰ τοῦτο πολὺ ἐνωρίτερον φωνήσας, ἐξήγειρε πρωταίτατον τὴν ἡγεμονίδα, καὶ οὕτω κατὰ πολὺ ἠδυνήθη νὰ προλάβῃ τὸν Φίλιππον. Οὗτος δὲ καλῇ τῇ πίστει ἠγέρθη τοῦ ὕπνου, ὅτε ἀληθῶς ὁ ἀλέκτωρ ἐφώνησε, καὶ ἐξελθὼν τῆς πόλεως ἐπορεύετο εἰς συνάντησιν τῆς ἀδελφῆς του. Ἀλλὰ τίς ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξις αὐτοῦ, ὅτε, μόλις μικρὸν προχωρήσας, συναντᾷ τὴν ἀδελφήν του ἐπὶ τοῦ ἐκεῖ πλησίον κειμένου λόφου! Ὁ ἠδικημένος βασιλεὺς κατηγορεῖ τῆς φιλάρπαγος ἡγεμονίδος ἐπὶ παραβάσει τῶν ὡμολογουμένων, ἀλλ' ἐκείνη ἐπεκαλεῖτο μάρτυρας θεοὺς καὶ ἀνθρώπους, ὅτι δὲν ἐξῆλθε τῆς κατοικίας της πρὶν ἢ ὁ ἀλέκτωρ ἐφώνησε. Τότε δὴ ὁ Φίλιππος, πλήρης ὀργῆς καὶ ἀγανακτήσεως καὶ δυσπιστίας, ηὐχήθη τοῖς θεοῖς, ἵνα, εἰ μὲν ἀληθῆ λέγει ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ, εὐτυχῶς βασιλεύῃ τῆς χώρας, ἧς ὅριον ἔθετο τὸν γήλοφον ἐκεῖνον, εἰ δὲ ψεύδεται καὶ ἐπιορκεῖ, τὸ μὲν κράτος αὐτῆς ὀσημέραι καταπίπτῃ, ἡ δὲ πόλις μηδέποτε εἰς τὸν αἰῶνα ἴδῃ πλείονας τῶν εἴκοσιν οἰκιῶν, καὶ τούτων ἀθλίων καλυβῶν. Εἶπε, καὶ σπασάμενος τὸ ξίφος, ἐπάταξε τὸν γήλοφον καὶ ἐδιχοτόμησεν αὐτόν. Ἡ ἀπάτη ἐτιμωρήθη, καὶ ἡ μὲν πόλις τοῦ Φιλίππου προέβη αὔξουσα πληθει καὶ εὐτυχίᾳ, ἡ δὲ τῆς δολίου καὶ φιλάρπαγος ἡγεμονίδος διετέλεσε φθίνουσα, ἕως περιῆλθεν εἰς τὸν καταρασθέντα ἐκεῖνον ἀριθμὸν τῶν οἰκιῶν, εἰς ὃν μέχρι τῆς σήμερον ἐμμένει, οὐδὲ δύναται ν' αὐξηθῇ ».

Β. Σ.

ΓΝΩΜΙΚΑ ΔΙΑΦΟΡΑ

ΚΙΝΕΖΙΚΑ.

Ὁ λαὸς ὑπὸ τοὺς καλοὺς ἄρχοντας οὔτε ψῦχος ὑποφέρει, οὔτε πεῖναν· τοῦτο δὲ, ὄχι διότι οἱ μονάρχαι οὗτοι ἐνδύουσιν ἢ τρέφουσι τὸ ἔθνος, οὐ ἄρχου-

σιν, ἀλλὰ διότι διὰ τῶν καλῶν νόμων ἐμψυχοῦσι τὸν γεωργόν.

Ἐὰν οἱ ἄνθρωποι ζητήσωσι τὴν ἀρετὴν, ἔστωσαν βέβαιοι ὅτι θέλουσιν εὕρει αὐτήν· ἀλλὰ προτιμῶσι νὰ ζητῶσι τὰ πλούτη, ἅτινα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ τὰ ὁποῖά ποτε δὲν ἐπιτυγχάνουσιν.

Ὁ τιμῶν τὰ πλούτη καὶ τὰς τιμὰς, καὶ σοφὸς ἂν ᾖναι, δὲν θέλει ἀνθέξει πολὺ κατὰ τῆς διαφθορᾶς τοῦ αἰῶνος.

Κλέπται εἰσῆλθον εἰς χωρίον καὶ ἐθανάτωσαν τοὺς κατοίκους, ἐκτὸς δύο, ὧν εἷς ἦτο τυφλὸς καὶ παραλυτικὸς ὁ ἕτερος· ὁ πρῶτος ἐφορτώθη εἰς τὰ νῶτα τὸν δεύτερον καὶ οὗτος ἐδείκνυεν τὴν ὁδὸν, καὶ ἀμφότεροι κατέφυγον εἰς ἄσυλον. Οὕτως, αἱ συμφοραὶ τοῦ βίου τούτου γίνονται ἐλαφρότεραι, ὅταν οἱ ἄνθρωποι βοηθῶνται ἀμοιβαίως.

Μὲ εὐτελές τι ὀρυκτοῦ (τὴν σμύριδα) στίλβουσι τὸν ἀδάμαντα· οὕτως, αἱ ὕβρεις τοῦ μοχθηροῦ ἂς σοὶ χρησιμεύωσιν εἰς τελειοποίησιν τῶν ἀρετῶν σου.

Ὁ Κομφούκιος ἔλεγε. «Δὲν εἶδον ἀκόμη τινὰ ν' ἀγαπᾷ τοσοῦτον τὴν ἀρετὴν, ὅσον ἀγαπᾷ τὸ κάλλος.

Ποῦ ὀφείλει τις νὰ ζητήσῃ τὴν εἰρήνην τῆς ψυχῆς; Δὲν εἶναι ἐν τῇ εὐτυχίᾳ, δὲν ὑπάρχει ἐν ταῖς ἡδοναῖς. Ἐὰν αὗται διαρκῶσι πολὺ, μᾶς κουράζουσι, καὶ ὁ κόρος προβαίνει μέχρι ἀηδίας. Ἐν μεγάλοις ἀξιώμασι διατελοῦντες, ἐπιθυμοῦμεν τὴν ἀποχώρησιν καὶ τὴν ἡσυχίαν ἐν ταῖς ἑορταῖς. Ἡ εἰρήνη λοιπὸν ἀπαντᾶται ἐν τῇ σοφίᾳ, τὴν ὁποίαν ὅσον τις ἀγαπᾷ, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ προοδεύει.

Ὁ γνωρίζων νὰ ἐκλέξῃ κύριον, εἶναι ἄξιος νὰ βασιλεύσῃ· ὁ δεχόμενος τὰς συμβουλὰς τῶν ἄλλων εἶναι δὶ ὅλα ἱκανός· ἀλλ' ὁ νομίζων ὅτι οὐδενὸς ἔχει χρείαν εἶναι ἀνάξιος εἰς ὅλα.

Ἔχει τις περιεργίαν νὰ ἴδῃ τὸν σοφὸν, καὶ ὅμως, ὅταν γνωρίσῃ αὐτὸν, δὲν ὠφελεῖται ἀπὸ τὰ μαθήματά του.

Ὁ τεχνίτης, ὁ θέλων νὰ κάμῃ τέλειον κύκλον, μεταχειρίζεται τὸν διαβήτην. Οὕτως ὁ ἄνθρωπος, ὁ θέλων νὰ ἐκπληροῖ ἐντελῶς τὰ χρέη αὐτοῦ, ὀφείλει νὰ σπουδάζῃ τὰ μαθήματα καὶ τὰ παραδείγματα τῶν σοφῶν.

Μὴ τηλεσκόπει τὰς ἐλλείψεις ἀνθρώπου, διακρινομένου ἐπὶ μεγάλοις προτερήμασι καὶ μεγάλαις ἀρεταῖς. Ὁ ἀδάμας, μὲ ὅλα τὰ ἐλαττώματα αὐτοῦ, εἶναι πάντοτε πολυτιμότερος τοῦ κοινοῦ λίθου, ὅστις δὲν ἔχει κανέν.

« Ὅταν ἀκούω νὰ κακολογῶσι τοὺς ἄλλους, λέγει τις ποιητὴς, αἰσθάνομαι τὸν αὐτὸν πόνον, ὃν θὰ μοὶ ἐπροξένει εἰς τὴν καρδίαν ἡ ὀξυτέρα ἄκανθα· ἀλλ' ὅταν ἀκούω νὰ λέγωσι περὶ τῶν ἄλλων καλὰ, αἰσθάνομαι τὴν αὐτὴν ἡδονὴν, ἣν διεγείρει ἐν ἐμοὶ ἡ ὀσμὴ τῶν εὐωδεστέρων ἀνθέων.»

Γ. ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

Τοῦ Μαρτίου τὸ χιόνι.

Σὰν τοῦ Μαρτίου τὸ χιόνι, ξανθή μου περιστέρα.
τὴν γνώμην σου ἀλλάζεις καὶ ἄλλον ἀγαπᾷς.
Μ' ὁρκίζεσαι ἀγάπην ἐδῶ τὴν μίαν ἡμέρα,
τὴν ἄλλην μὲ μαχαῖρι τὰ στήθη μου κτυπᾷς.
Γεννήθηκες τὸν Μάρτη, ὦ! ἄστατος θὰ ἦσαι
μιὰ εἶσαι Μαρτίου χιόνι καὶ πάλιν μιὰ φωτιά.
Δὲν θέλω νὰ μοῦ λέγῃς, πῶς τώρα μὲ λυπεῖσαι·
ἂς θέλῃ ὁποῖον θέλει ἡ νέα σου καρδιά . . .
Σὰν τοῦ Μαρτίου τὸ χιόνι ζητῶ κ' ἐγὼ νὰ γίνω,
τὸν ἔρωτα ν' ἀλλάζω τὸ βράδυ τὸ πρωΐ.
Μὲ γέλοια νἄμαι πάντα, νὰ τραγουδῶ, νὰ πίνω,
κι' ἀγάπην νὰ σκορπίζω μὲ κάθε μου πνοή.
Στενάζει ἡ καρδιά μου γιὰ σὲ, πλὴν, ὦ ξανθή μου,
σὲ, εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον λατρεύω μοναχή.
Κι' ἂν ἄστατη σὺ ἦσαι, θὰ ζήσω τὴν ζωή μου,
νὰ σ' ἀγαπῶ, φιλτάτη, μ' ὅλην μου τὴν ψυχήν.

Πόνων στιγμαί.

Ἀγνώριστον μὲ κάμνουν τὸν δυστυχῆ αἱ θλίψεις,
ὅπου ἂν φέρω τ' ὄμμα παντοῦ πικρίας νέφη.
Ὦ δύστηνος καρδία, ποτὲ δὲν θ' ἀνακύψῃς·
δακρύων καὶ βασάνων τὸ στέμμα μ' ἐπιστέφει. .
Ἀνέτειλεν ὁ Φοῖβος χ' ἡ φύσις ἐθερμάνθη,
κ' ἐγὼ ὁ τάλας κώπτων θρηνολογῶ καὶ κλαίω.
Ἐπὶ τῆς γῆς ἁπάσης τὸ σκότος ἐκυμάνθη,
κ' ἐγὼ ὠχρὸς ὁ τάλας τοὺς στεναγμούς μου χέω!
Ὡσεὶ πυρὰ ἑστίας, ὡς κῦμα ῥυακίου,
παρῆλθον αἱ ἐλπίδες καὶ σβύνεται ἡ ἥβη.
Ὦ! δὶ ἐμὲ ἀκτὶς τις δὲν φωτολάμπ' ἡλίου,
Ὦ! δὶ ἐμὲ πᾶν ἄστρον χαρμόσυνον ἐκρύβη!
Λοιπὸν σκληρὸν τὸν κλῆρον μ' ἐπέβαλεν ἡ Μοῖρα;
Λοιπὸν νὰ κλαίω πάντα εἰς οὐρανὸν ἐγράφη;
Εἰς κρῖνα ἂν εὐώδη, ἂν χαίρων τείνω χεῖρα,
λοιπὸν ἰτέαν μαύρην, λοιπὸν ἐμπρός μου τάφον;
Ὁ Μάϊος θὰ ἔλθῃ σρριγώδης νεανίας,
κ' ἐγὼ χαρᾶς ἓν ἄσμα σκιρτῶν δὲν θὰ τοῦ ψάλλω;
Λοιπὸν θὰ ψάλλω πάντα τοῦ βίου τὰς πικρίας,
λοιπὸν πάντα θὰ κλαίω καὶ στόνους θὰ ἐκβάλλω;
Τύχη σκληρὰ, φρικώδης, ἥτις μὲ περιβάλλεις
τὸν πέπλον σου κρυφίως ἰὸν προσφέρουσά μοι,
Τὸ πνεῦμά μου, ὦ τύχη, σὺ δὲν θὰ καταβάλῃς,
καὶ δάκρυα καὶ λύπας καὶ πόνους διδοῦσά μοι!
Ὦ! ναὶ, πικρὰ θὰ κλαύσω καὶ στεναγμοὺς θὰ χύσω,
κ' ἡ χεὶρ μου λύραν πόνων καὶ θλίψεων θὰ κρούῃ.
Τάφοι, ἐμπνεύσατέ με, ποθῶ νὰ θρηνωδήσω
τὴν αὖραν ν' ἀναπνεύσω, ἥτις σᾶς περιλούει!
Ἐμπνεύσατέ μοι, τάφοι, τὸ προσφιλές σας ἄσμα,
ἂς μὲ δροσίσ' ἡ δρόσος ποῦ τ' ἄνθη σας θωπεύει.

Ὁ δυστυχής! πλανῶμαι ἐντὸς τοῦ κόσμου φάσμα,
ὅπερ θρηνοῦν διώκει πικρὰ καὶ μαύρη χλεύη!

ΚΑΛΑΝΘΗΣ Ι. ΠΑΠΠΑΖΟΛΓΟΥ.

Αἰνίγματα.

Ἐὰν μὲ τέχνην ἁπλοποιήσῃς
τὴν κεφαλήν μου, οὖσαν διπλῆν,
ἡ πτερωτή μου ἀλλάσσει φύσις,
κ' αἴρνης μὲ βλέπεις *Σοφὸν* πολύν.

Κ. ΔΗΜΗΣΣΑΣ.

Ὦ; ὁ Ἀδὰμ εἰς τὴν Ἐδὲμ μονάχος οὐδὲν ἦτο,
μόνος κ' ἐγὼ εἰμὶ μηδέν, τὸ σφάλμα μου δὲν κρύπτω.
Ἀλλ' ὅμως τόσην δύναμιν ἂν συζευχθῶ κατέχω,
ὥστε μὲ λέγουν πῶς ψυχῆς ἀπείρου συμμετέχω.
Ὁ γόνος μου πολυπληθὴς ὑπάρχει νεκρὰ ὕλη,
πλὴν τὸν πρωτότοκον ἐὰν οἱ τῶν Ἀράβων πῖλοι
καλύψουν, τότε κάλαμος, νοῦς, πνεῦμα, γλῶσσα, χείλη
δὲν δύνανται τοῦ γόνου μου τὸν πλοῦτον νὰ μετρήσουν.
Θαυμάζουν δὲ ἀδυνατοῦν νὰ μὲ κατανοήσουν.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ.

Λογόγριφος.

Τὰ μὲν πρῶτά μου τὰ τρία ἓν τετράποδον σοὶ ἐμφαίνουν.
τὰ δὲ δύο μου τὰ ἄλλα ἄνθος εὐόσμων σημαίνουν.
Μὲ τὰς δύο μου τὰς ἄκρας πρὸ τῶν ὅρκων βλέπεις εἶμαι,
ἐπαρχία μὲ τὰ πέντε 'ς τὴν μικρὰν Ἀσίαν κεῖμαι.
Τὸ μὲν δεύτερον καὶ τρίτον ἓν τετράποδον ποιοῦσι
ἀριθμητικὸν δὲ τἄλλα ὄνομά τι σοὶ δηλοῦσι.
Ἐκ τοῦ ὅλου μου ἀνίσως τὸ μεσαῖον ἀφαιρέσῃς,
πόδας καὶ πτερὰ λαμβάνω. — Εὑρέ με ἂν ἠμπορέσῃς.

Γρ. Μ. ΒΑΝΝΙΕΡΗΣ.

ΛΥΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΠΡΟΛΑΒΟΝΤΙ ΦΥΛΛΑΔΙΩ

ΑΙΝΙΓΜΑΤΩΝ.

Τοῦ πρώτου.

Ἆρα ἦσο δεινὸν τέρας!
Διὸ θάνατόν σοι δώσας,
ἆθλον ἔλαβε καὶ γέρας
βασιλόπαις Ἀθηναῖος
Μετὰ δάφνας ἄλλας τόσας
Ἐρῆσσαν, κόρην βασιλέως.

Τοῦ τετάρτου.

Ἀδελφαί, τοῦ χρόνου κόραι,
ἥ τε Νὺξ καὶ ἡ ἡμέρα,
Ξυνωρὶς ἀεὶ κυκλοῦσα,
διαδέχονται ὡς ὧραι
νῦν τὴν μίαν ἡ ἑτέρα,
τὴν λευκὴν ἡ μαύρη οὖσα.

Κ. ΔΗΜΗΣΣΑΣ.

Τοῦ πρώτου.

Ἡ Ἀριάδνη μ' ἔδοσε τὸ νῆμά της καὶ μ' ἔσωσε·
Ἔχασε δ' ὁ *Μινώταυρος* τὰ θύματά του κ' ἔσκασε.

Τοῦ δευτέρου.

Ἀληθῶς εἶναι βωβός·
ἀλλὰ καὶ μελῳδικός.
Ἂν τὸ δεύτερόν του γράμμα
διαιρέσῃς ἀπ' τὸ πρῶτον,
Ἄ ὔ λ ο ς τότε θὰ γίνῃ
ὁ γλυκύφωνος Α ὐ λ ό ς.

Τοῦ τρίτου.

Τὰς προθέσεις ἐρευνῶν, ἔφθασα εἰς τὴν π α ρ ά.
Τὰ στοιχεῖά της κυκῶν, τὴν φωνὴν τότε ἀκούω
γλυκυφθόγγου τινὸς *ἅρπας*, ἐξυμνούσης τὸν *παρά*.

ΚΑΛΛΙΑΡΧΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ.

Τοῦ τρίτου

Πρόθεσις *παρὰ* ὑπάρχω·
ἂν μὲ ἀναγραμματίσῃς,
εὐθὺς *ἅρπα* θέλω γίνει
Καὶ ποτῶς δὲν θ' ἀπορήσῃς.

Γρ. Μ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ.

ΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΑΙΝΙΓΜΑΤΩΔΟΥΣ ΛΥΣΕΩΣ.

Σάτυρος — οὐρά — οὐ — Ταρσός — σός — ος — αὐτός — οὐ — οὖς — ἄς — ἄρτος — τυρός — σῦς — ῦς — ῥοῦς — Τύρος — Σύρος — σταυρός — Σταῦρος — ταῦρος.

ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ ΝΕΑ.

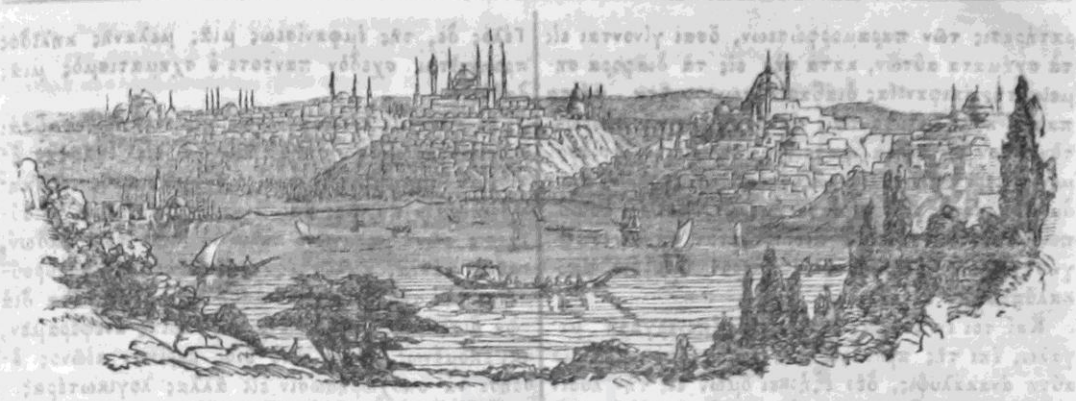

31 ΜΑΪΟΥ, 1865. ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ. ΑΡΙΘΜΟΣ 10.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ΑΥΤΟΥ.

ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ Κ. ΓΑΥΕ.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ).

—○○○—

Τὸ ὁρίσαι τὴν φυσικὴν τοῦ ἡλίου σύστασιν, τὸ ἐξακριβῶσαι τὴν φύσιν τῆς ὕλης, ἐξ ἧς σχηματίζεται ὁ ἀστὴρ οὗτος, καὶ τὸ διευκρινίσαι τὴν πρώτην ἀρχὴν τῶν ἐκ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ ἐκπεμπομένων θερμῶν καὶ φωτεινῶν ἀκτίνων, ἰδοὺ βεβαίως τινὰ ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ζητημάτων, ἅτινα προσκαλεῖται νὰ λύσῃ ἡ ἀστρονομικὴ ἐπιστήμη. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς, ὅτι εἰς τὰ ἀπὸ τοσούτων αἰώνων τεθέντα ταῦτα ζητήματα οἱ ἀστρονόμοι πλέον ἢ ἅπαξ ἠθέλησαν νὰ δώσωσιν ἀπάντησίν τινα, ἀλλ' αἱ προσπάθειαι αὐτῶν ὑπῆρξαν μάταιαι μέχρι τοῦδε. Πολλαὶ καὶ εὐφυεῖς ὑποθέσεις προετάθησαν, ἀλλ' ἅπασαι, ὑπὸ τῆς ἀκριβοῦς παρατηρήσεως ἀνατραπεῖσαι, ὑπεχώρησαν εἰς νέας, καὶ ἐν τοσούτῳ ἡ ἐπιστήμη ἔμεινεν ἀνίσχυρος εἰς τὸ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ ὑλικὸν οἰκοδόμημα τοῦ ἀστέρος, περὶ τὸν ὁποῖον στρέφεται τὸ ἡμέτερον πλανητικὸν σύστημα.

Οἱ ἀρχαῖοι, οἵτινες ἐγνώριζον περὶ τοῦ ἡλίου ὅ,τι διὰ τῶν γυμνῶν ὀφθαλμῶν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀστέρος τούτου, ἀπηλλάττοντο εὐκόλως τοῦ ἄλλως δυσκόλου τούτου προβλήματος. Διότι δὶ αὐτοὺς ὁ ἥλιος ἦτο ὁτὲ μὲν πύρινον ἅρμα, ὁτὲ δὲ λαμπὰς, ἀνάπτουσα καθ' ἑκάστην πρωΐαν, καὶ καθ' ἑκάστην ἑσπέραν σβεννυμένη ἐν τοῖς κόλποις τῶν ὑδάτων· ἕτεροι δ' ἔβλεπον ἐν αὐτῷ λίθον φλογώδη, καὶ ἕτεροι πεπυρακτωμένον ὄγκον σιδήρου. Αἱ ἀφελεῖς αὗται ἑρμηνεῖαι διήρκεσαν ἐπὶ μακρὸν, αἱ δὲ περὶ τούτου γνώσεις ἀνεπτύχθησαν βραδέως, ὥστε καὶ νῦν ἔτι ἀπαντῶνται πολλοὶ, ἀρκούμενοι εἰς τὸν ἁπλοῦν τοῦτον τύπον: «ὁ ἥλιος εἶναι σφαῖρα πυρίνη, ἀκίνητος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ οὐρανοῦ». Ἀλλ' εἰς τὸν τύπον τοῦτον δὲν εὐαρεστεῖται καὶ ὁ διὰ τοῦ ἀστρονομικοῦ τηλεσκοπίου ἐξεταζων μετὰ προσοχῆς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου παρατηρητής. Καὶ τῷ ὄντι, εἰς τὰ βλέμματα τούτου ὁ ἥλιος φαίνεται διάφορος· δὲν φεγγοβολεῖ ἀεννάως, οὐδὲ εἶναι, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν ἀρχαίων, καθαρὸν πῦρ· διότι διατρέχουσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ κηλῖδές τινες, ἄλλαι μὲν σκιώδεις, ἄλλαι δὲ φωτειναί· καὶ αἱ κηλῖδες αὗται, ὧν ὁ ἀριθμὸς καὶ αἱ διαστάσεις ποικίλλουσι πολὺ, ὁραταὶ κατ' ἀρχὰς πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου μέρος, προχωροῦσι βαθμηδὸν πρὸς τὸ δυτικὸν, ὅπου φθάνουσι μετὰ 14 ἡμερῶν δρόμον· ἐκεῖ δὲ χάνονται, καὶ τὸ συχνότερον ὁ παρατηρητὴς δὲν ἐπαναβλέπει αὐτὰς πλέον· ἀλλ' ἐνίοτε, καὶ ὅτε μάλιστα εἶναι μεγάλων διαστάσεων, τὰς βλέπει ἐκ νέου ἀναπηδώσας πρὸς ἀνατολὰς μετὰ 14 ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἀφανείας αὐτῶν, ἐπαναλαμβανούσας τὸν πρῶτον δρόμον αὐτῶν καὶ πάλιν ὡς τὸ πρῶτον χανομένας πρὸς ἀνατολὰς, ὅπως ἀναφανῶσιν ἐκ νέου πρὸς δυσμὰς μετὰ 14 ἡμερῶν ἐκλείψιν. Αἱ ἀλληλοδιάδοχοι αὗται ἐμφανίσεις καὶ ἐκλείψεις δύνανται εἰς τινας κηλῖδας ν' ἀνανεωθῶσιν ἐπὶ πέντε καὶ μάλιστα ἓξ μῆνας· ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει παράδειγμα ὅτι ὡρισμένη τις κηλὶς διετέλεσε μακρότερον ἐπὶ τῆς ἡλιακῆς σφαίρας.

Ὅτε, πρὸ δύο καὶ ἡμίσεως αἰώνων, οἱ ἀστρονόμοι ἀνεγνώρισαν τὴν ὕπαρξιν τῶν κηλίδων τούτων καὶ ἐβεβαίωσαν τὴν τακτικὴν πορείαν αὐτῶν, ἔκτοτε παρεδέχθησαν ἀμέσως καὶ τὴν φύσιν τῆς τὸν ἥλιον ἐμψυχούσης κινήσεως. Ἡ μετὰ προσοχῆς ἐξέτασις τῶν ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν κηλίδων παρουσιαζομένων σταθερῶν χαρακτηριστικῶν· ἡ ἐναργὴς κίνησις αὐτῶν, βραδυτέρα οὖσα ὅτε ἐγγίζουσι τὰ ἄκρα τοῦ ἡλίου, ἢ ὅσον ὅτε προσπελαζουσιν εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ· ἡ πορεία αὐτῶν, γενομένη πάντοτε παραλλήλως πρὸς τὰς διευθύνσεις τῶν προγενεστέρων κηλίδων· καὶ τέλος, ἡ γενικὴ πα-

ρατήρησις τῶν παραμορφώσεων, ὅσαι γίνονται εἰς τὰ σχήματα αὐτῶν, κατὰ τὴν εἰς τὰ διάφορα σημεῖα τῆς ἐπιφανείας διάβασίν των· ταῦτα πάντα παρεκίνησαν ἔκτοτε τοὺς ἀστρονόμους νὰ θεωρῶσι τὸν ἥλιον ὡς σῶμα φωτεινὸν, σφαιρικὸν, στρεφόμενον περὶ τὸν ἴδιον ἄξονα ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ἐντὸς 27 περίπου ἡμερῶν, καὶ εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἐπιφάνειαν ἀνελίσσονται φαινόμενα ἄγνωστα, τῶν ὁποίων τὴν ἐφήμερον ὕπαρξιν ἀποκαλύπτουσιν αἱ κηλίδες.

Καί τοι ἐν τούτοις ἔμελλε νὰ ἐπενεργήσῃ μεγάλως ἐπὶ τῆς προόδου τῆς ἐπιστήμης ἡ ὡραία αὕτη ἀνακάλυψις, δὲν ἐξήγειρε ὅμως εἰς τὴν λύσιν τοσούτων προβλημάτων, ἅτινα διεγείρει ἡ περὶ τοῦ ἡλίου μελέτη. Δὲν ἔλεγέ τι περὶ τῆς ὑλικῆς συστάσεως τοῦ ἀστέρος τούτου καὶ ἑπομένως ἓν τῶν σπουδαιοτέρων μερῶν τοῦ ζητήματος τούτου ἀρίνετο εἰσέτι εἰς εἰκασίας, αἵτινες, περιπλέον, δὲν ἔλειπον.

Ὁ Γαλιλαῖος ὑπέθετε τὸν ἥλιον σῶμα στερεὸν, φωτεινὸν, περικυκλούμενον ὑπὸ λεπτοῦ τινος ὑγροῦ, ἀναλόγου πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀτμοσφαῖραν, καὶ ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ ὁποίου νέφη, ὅμοια πρὸς τὰ νέφη τῆς γῆς, σχηματίζουσι σκοτεινὰς κηλίδας. Ὁ Σχέϊνερ ἐξελάμβανεν αὐτὸν περικυκλούμενον ὑπὸ ὠκεανοῦ πυρὸς, ἐχοντος τὰς θυελλώδεις κινήσεις αὐτοῦ, τὰς ἀβύσσους καὶ τὰς ὑφάλους του. Ὁ Λαγίρος συνέθετε τὸν ἀστέρα τοῦτον ἐξ ὄγκου πεπυρωμένου ρευστοῦ, ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ ὁποίου κολυμβῶσιν ἀδιαφανῆ καὶ σκιώδη σώματα. Τοὐναντίον δὲ, ὁ Φοντενέλλης ἐσχημάτιζεν αὐτὸν ἐκ πυρῆνος στερρεοῦ, μέλανος καὶ κεκαλυμμένου ὑπὸ ὑγροῦ φωτεινοῦ στρώματος, ὅθεν ἡ παλίρροια καὶ ἡ ἄμπωτις ἀνεδείκνυον ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν σκοτεινούς τινας βράχους. Ἄλλοι δὲ ἀστρονόμοι ἤθελον ὅτι αἱ κηλίδες παρήχθησαν ἐκ τῆς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἡλίου ἐκρήξεως ἡφαιστείων κρατήρων, κ. τ. λ.

Αἱ ὑποθέσεις αὗται εἶναι μὲν τὸ πλεῖστον ἀποδεκταί, ἐν ὅσῳ τις περιορίζεται εἰς τὴν ἐπιπόλαιον ἐξέτασιν τῶν κηλίδων τοῦ ἡλίου, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐάν τις ἐμβαθύνῃ εἰς τὴν μελέτην τῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀστέρος τούτου ἐνεργουμένων φαινομένων. Εὐθὺς δ' ἐν πρώτοις ὑπενθυμίσωμεν ὅτι αἱ κηλίδες εἶναι δύο εἰδῶν· αἱ μὲν, μέλαναι καὶ εὐπαρατήρητοι, σύγκεινται ἐκ μέρους ἐντελῶς σκοτεινοῦ, ἤ πυρῆνος, σχήματος ἀκανονίστου καὶ ὀδοντωτοῦ καὶ πανταχόθεν περιβαλλόμεναι ὑπὸ ζώνης φωτεινοτέρας τοῦ πυρῆνος, σκοτεινοτέρας δὲ τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου, καὶ ἣν καλοῦσιν *ὑποσκίασιν*· αἱ δὲ, τοὐναντίον, λαμπραὶ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἡλίου φωτεινότεραι, χωρίζονται μετὰ λάμψεως ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας, ἔχουσιν ὁμογενῆ κατασκευὴν καὶ εἶναι αἱ καλούμεναι φωτειναὶ ἀκτῖνες, ἢ *δᾷδες*. Ἑκάστη μελανὴ κηλὶς φέρει μεθ' ἑαυτῆς συνήθως πυρῆνα καὶ ὑποσκίασιν· ἀλλὰ καὶ ἁπλῶς ἔχουσι πυρῆνα ἄνευ ὑποσκιάσεως καὶ τ' ἀνάπαλιν. Γέλος δὲ, τῆς ἐμφανίσεως μιᾶς μελανῆς κηλῖδος προηγεῖται σχεδὸν πάντοτε ὁ σχηματισμὸς μιᾶς δᾳδός.

Αἱ ἐναργεῖς τροποποιήσεις, ἃς αἱ κηλῖδες αὗται ὑφίστανται εἰς τὸ σχῆμα αὐτῶν εἰς ἑκάστην ἡμίσειαν περιστροφήν των, ὁ σχηματισμὸς τῶν κηλίδων ἄνευ πυρῆνος καὶ ἄνευ ὑποσκιάσεως, ἡ σύγχεσις τῶν μελανῶν κηλίδων καὶ τῶν δᾳδων, ταῦτα πάντα, καλῶς ἐξηκριβωμένα καὶ μαρτυρούμενα τὴν σήμερον, εἶναι ἀπολύτως ἀνεξήγητα διὰ τῶν διαφόρων ὑποθέσεων, τὰς ὁποίας ἀνεφέραμεν, καὶ ἑπομένως αὗται ἀπὸ ἑνὸς περίπου αἰῶνος ἐδέησε νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς ἄλλας λογικωτέρας.

Δύο θεωρίαι παρουσιάζονται τανῦν εἰς ἐξήγησιν τῆς φυσικῆς τοῦ ἡλίου συστάσεως. Ἡ μία τούτων, σχεδὸν παρὰ πάντων δεκτὴ γενομένη, ὁρίζεται συνήθως ὑπὸ τὸ ὄνομα θεωρία τῶν τριῶν ἀτμοσφαιρῶν· ἡ δὲ ἄλλη, πρὸ πέντε περίπου ἐτῶν ἐγκαινισθεῖσα παρὰ τοῦ Κ. Κιρχὸρφ, προσεγγίζει μᾶλλον τὴν ἀρχικὴν ὑπόθεσιν τοῦ Γαλιλαίου.

Κατὰ τὴν πρώτην τῶν δύο τούτων θεωριῶν, ἡ θερμότης καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ἐκπηγάζουσιν οὐχὶ ἐκ σώματος στερεοῦ ἢ ρευστοῦ, ἀλλ' ἐκ πεπυρακτωμένου ὄγκου ἀερίου καὶ ἀτμῶν. Ὁ ἥλιος σχηματίζεται ἐκ κεντρικοῦ τινος πυρῆνος στερεοῦ, σχετικῶς μέλανος καὶ ψυχροῦ καὶ περικυκλουμένου πανταχόθεν ὑπὸ τριῶν ὁμοκέντρων ἀτμοσφαιρῶν. Τούτων δ' ἡ πρώτη, ἀπτομένη τοῦ κεντρικοῦ πυρῆνος, σχηματίζεται ὑπὸ νεφῶν, ὁμοίων τοῖς γηΐνοις νέφεσιν, ὀλίγον δὲ ἢ παντελῶς φωτεινῶν καθ' ἑαυτὰ, ἀλλ' ἱκανῶν ν' ἀντανακλάσωσιν ὁλοσχερῶς τὰς προσβαλλούσας αὐτὰ ἀκτῖνας, καὶ καλυπτόντων δίκην ἀλεξιπύρου τὸν κεντρικὸν ὄγκον. Τὴν ἀτμοσφαῖραν ταύτην διαδέχεται δευτέρα, φύσεως διαφόρου, ἥτις, συγκειμένη ἐκ πεπυρακτωμένων ὑλῶν, ἐκπέμπει σταθερῶς μεγίστους ὄγκους θερμότητος καὶ φωτός· αὕτη δὲ δίδει εἰς τὸν ἡλιακὸν δίσκον τὴν λάμψιν αὐτοῦ, ἄν τις ὡς ἐκ τοῦ σχήματος αὐτοῦ περιορίζῃ τὰ ὁρατὰ μέλη τοῦ ἡλίου, καὶ εἰς ταύτην οἱ ἀστρονόμοι ἔδωκαν τὸ χαρακτηριστικὸν ὄνομα φωτοσφαῖρας. Τέλος, τρίτη ἀτμοσφαῖρα, ἀεριώδης καὶ διαφανὴς, οὐχὶ δὲ φωτεινὴ καθ' ἑαυτὴν, περικαλύπτει ὁλόκληρον τὸν ἀστέρα.

Ἡ θεωρία αὕτη, ἐπινοηθεῖσα τῷ 1774 ὑπὸ τοῦ ἐκ Γλασκόβου Οὐίλσωνος, ὑποθέτοντος ὅτι ὁ ἥλιος σύγκειται ὑπὸ σκοτεινῆς σφαίρας, καλυπτομένης ὑπὸ ἑνὸς μόνου πεπυρακτωμένου περικαλύμματος, συμπληρωθεῖσα εἴκοσιν ἔτη βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Οὐίλλιαμ Ἡρσχέλλου, εὑρίσκοντος ἐν τῇ ὑπερεπιθέσει τῶν τριῶν ἀτμοσφαιρῶν τὴν ἐξήγησιν τῶν δᾳδων καὶ τῶν μελανῶν κηλίδων, ἡ θεωρία, λέγομεν, αὕτη ἔλαβεν ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν σπουδαίαν πειραματικὴν ἐπιβεβαίωσιν. Ὁ Ἀργὺ κατέδειξε τῷ ὄντι, ὅτι τὸ ἐκ τῶν ἄκρων τοῦ ἡλίου ἐκπεμπόμενον φῶς ἔχει ἰδιότητας, ἃς μόνον τὸ φῶς τῶν πεπυρωμένων ἀερίων κατέχει. Αἱ ἀκτῖ-

νες, ὰς ἐκπέμπουσι τὰ μέχρι πυρακτώσεως θερμαινόμενα στερρὰ ἢ ῥευστὰ σώματα, λαμβανόμενα ἐν τῷ παραλληλοσκοπίῳ, δίδουσι δύο ἑτεροχρόους εἰκόνας, ἀρκεῖ νὰ ἐξέλθωσιν ὑπὸ γωνίαν ἱκανῶς μικράν. Τὸ πρᾶγμα ὅμως διαφέρει, ἐὰν αἱ εἰκόνες προέρχονται εἴτε ἐκ τῶν ἄκρων τοῦ ἡλίου, εἴτε ἐξ ἀεριώδους πεπυρωμένου ὄγκου. Τότε δὲ οὐδεμία ἀλλοίωσις τοῦ φωτὸς καταδηλοῦται καὶ ἐν τῷ παραλληλοσκοπίῳ παρατηροῦνται δύο μόνον εἰκόνες καὶ ἴσης ἐντάσεως.

Ἡ μεταξὺ τῶν ἰδιοτήτων τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων καὶ τῶν ἐκ τῶν πεπυρωμένων ἀερίων προερχομένων βαθεῖα αὕτη ἀναλογία ἐπιτρέπει ἡμῖν ἀποδώσωμεν εἰς ἀμφοτέρας τὴν αὐτὴν καταγωγὴν καὶ ἡ θεωρία τοῦ Ἐρσχέλλου ἐνισχύεται ἀρκούντως.

Περιπλέον δὲ, ἐὰν παραδεχθῶμεν τὰς βλέψεις τοῦ διασήμου τούτου ἀστρονόμου, ἐὰν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῶν τριῶν ὁμοκέντρων ἀτμοσφαιρῶν ἑνώσωμεν τὴν τῶν ἀεριωδῶν καθέτων ῥευμάτων, ἅτινα ὑψοῦνται ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ ἡλίου εἰς τὴν περιφέρειαν ὡς τὰ τῶν γηΐνων ἡφαιστείων, εὐκόλως πότε ἐννοοῦμεν ἅπαντα τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἡλίου ὁρατὰ φαινόμενα. Τὰ ῥεύματα ταῦτα, ῥιπτόμενα σφοδρῶς διὰ μέσου τῶν ἀεριωδῶν περικαλυμμάτων τοῦ ἡλίου, διασχίζουσιν αὐτὰ καὶ μεταβάλλουσι τὴν θέαν αὐτῶν διαφοροτρόπως. Ὁτὲ μὲν ἵστανται καὶ θλῶνται κατὰ τῆς φωτοσφαίρας, καὶ τότε ὑπὸ τὴν πίεσιν αὐτῶν τὸ φωτεινὸν στρῶμα ἐγείρεται ὡς μέγα ῥεῦμα καὶ ἡ ἐπιτόπιος συσσώρευσις τοῦ πεπυρωμένου ὄγκου προξενεῖ δᾶδα, ὁτὲ δὲ, τοὐναντίον, τὸ ῥεῦμα σχίζει τὴν φωτόσφαιραν ὡς καὶ τὸ κατώτερον στρῶμα, ὁ πυρὴν καθορᾶται διὰ μέσου τοῦ ἀραιώματος καὶ ἐπὶ τοῦ δίσκου φαίνεται σκοτεινὴ κηλίς. Ἐνγένει δὲ, κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο, ἐξηγοῦνται εὐκόλως ὁ σχηματισμὸς τῶν ἄνευ ὑποσκιάσεως κηλίδων, ὁ σχηματισμὸς τῶν μονήρων ὑποσκιάσεων καὶ ἡ πρὸ τῆς παραγωγῆς τῶν μελανῶν κηλίδων ἐμφάνισις τῶν δᾴδων.

Ὁμολογητέον ἐν τούτοις, ὅτι ἡ θεωρία αὕτη τοῦ Ἐρσχέλλου δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀποχρῶσα. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι δὲν ἐπιδέχεται σπουδαίας ἀντιλογίας, ἀλλ οὐδὲν ἧττον δὲν φέρει τὴν ἀπαιτουμένην πεποίθησιν εἰς τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ἀλλόκοτος ὑπόθεσις περὶ τριπλῆς ἀτμοσφαίρας, περικυκλούσης σκοτεινὴν σφαῖραν, εἶναι μὲν εὐρυὲς ἐπινόημα, ἀλλὰ δὲν φαίνεται ἡ ἔκφρασις τῆς ἀληθείας.

Ἑτέρα θεωρία ἐγεννήθη πρὸ τεσσάρων ἢ πέντε ἐτῶν κατὰ συνέπειαν τῶν ὑπὸ τῶν Κ. Κ. Βυνσὲν καὶ Κιρχὸρρ γενομένων ἀξιολόγων ἀνακαλύψεων ἐπὶ τῆς ἀναλύσεως τοῦ ἡλιακοῦ φωτός. Ἡ ὑπόθεσις ἐνταῦθα εἶναι ὅλως διάφορος· διότι, κατ' αὐτὴν, ὁ ἥλιος εἶναι ῥευστὸς ὄγκος, οὗ τινος ἡ πεπυρακτωμένη ἐπιφάνεια ἐκπληροῖ τὸ ἔργον τῆς φωτοσφαίρας, καὶ ὃν παντοχόθεν περικυκλοῖ διαφανὴς ἀτμόσφαιρα. Ὅπως δὲ ἐξηγήσῃ τὸν σχηματισμὸν τῶν κηλίδων, ὁ Κ. Κιρχὸρρ ὑποθέτει τὸ περικάλυμμα τοῦτο συγκείμενον ἐξ ἀερίου καὶ ἀτμῶν ἐκπεμπομένων ὑπὸ τῆς φωτοσφαίρας· προσέτι δὲ, ὅτι μερικαί τινες καταψύξεις δύνανται ἐξ αἰτίων ὅλως ἀπροσδιορίστων νὰ παραχθῶσιν ἐν τῷ μέσῳ τούτῳ· καὶ ἐκ τῶν διδομένων τούτων ἐξάγων τὸ συμπέρασμα, ὅπερ ἐπιβάλλουσι τὰ ἀνάλογα φαινόμενα τῆς γηΐνου ἀτμοσφαίρας, παραδέχεται τὸν σχηματισμὸν σκιερῶν νεφῶν, γινομένων ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς συμπεπυκνωμένων ὑλῶν διὰ τῆς σχετικῆς καταβάσεως της θερμοκρασίας, καὶ ῥιπτομένων ὑπὸ τὸ σχῆμα κηλίδων, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἡλίου, οὗ τὴν λάμψιν σκοτίζουσιν ἐπὶ στιγμήν.

Ἐκ τῆς ἀναλυτικῆς μελέτης τοῦ φωτὸς παρεκινήθη ὁ Κ. Κιρχὸρρ νὰ σχηματίσῃ θεωρίαν τόσον ἀντίθετον εἰς τὰς ἀπὸ τοῦ Ἐρσχέλλου μέχρι τοῦ νῦν γενικῶς παραδεχθείσας ἰδέας. Ἀκολουθῶν μετὰ τοῦ Κ. Βυνσὲν τὰς περιφήμους ἐρεύνας αὐτοῦ ἐπὶ τῆς φασματοσκοπίας, ἀνεγνώρισεν ὁ σοφὸς οὗτος ἀνὴρ, ὅτι αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες δὲν δύνανται νὰ συγχέωνται μὲ τὰς ἐκ τῶν φλεγομένων ἀερίων ἐκπεμπομένας. Ἡ παρατήρησις καταδεικνύει τῷ ὄντι, ὅτι τὰ ἐκ τῆς διαθλάσεως τοῦ φωτὸς διὰ μέσου πρίσματος παραγόμενα χρώματα ἔχουσι διαφόρους χαρακτῆρας κατὰ τὴν φύσιν τῆς φωτεινῆς πηγῆς, ἐξ ἧς παράγονται· ἐὰν αἱ ἀκτῖνες ἐκπέμπωνται ἐκ πεπυρωμένου ὁμογενοῦς σώματος, τὸ φάσμα εἶναι συνεχὲς καὶ τὰ ἑπτὰ χρώματα ἐξαπλοῦνται, ἐλαττούμενα βαθμηδὸν κατὰ τὸν χρωματισμὸν ἀπὸ τοῦ ἰοειδοῦς μέχρι τοῦ ἐρυθροῦ· ἐὰν δὲ προέρχωνται ἐκ πεφλογισμένου ἀερίου, ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ ὁποίου ἡ θερμότης ἐξατμίζει ὕλας μεταλλικὰς, τὸ φάσμα σημειοῦται ὑπὸ λαμπουσῶν ζωνῶν· καὶ ἐὰν τέλος αἱ ἀκτῖνες, πρὶν ἢ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ διαθλαστικὸν πρίσμα, ἐξ οἱασδήποτε πηγῆς καὶ ἂν ἐκπηγάζωσι, διαπερῶσιν ἀτμοσφαῖραν μεταλλικῶν ἀτμῶν, τὸν τόπον ὃν κατεῖχον αἱ λάμπουσαι ζῶναι κατέχουσιν ἤδη ἐν τῷ φάσματι μελαναὶ γραμμαί. Τοῦτο λοιπὸν συμβαίνει ἐν τῷ φάσματι τοῦ ἡλιακοῦ φωτός· περικλείει μελανὰς γραμμὰς, καὶ ἑπομένως αἱ παράγουσαι αὐτὸ ἀκτῖνες δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐκπεμπόμεναι ἐκ πεπυρωμένου πυρῆνος ῥευστοῦ ἢ πτεροῦ, περικυκλουμένου ὑπὸ ἀεριώδους καὶ κατὰ μέρος ἀπορροφητικῆς ἀτμοσφαίρας.

Ἡ θεωρία αὕτη, καί τοι τὸ κατ' ἀρχὰς ἐγένετο μετ' ἰδιαζούσης ὅλως εὐνοίας ἀσπαστὴ, εἶναι πολλῷ ὀλιγώτερον ἐπαρκὴς, ἢ ὅσον ὑπὸ τοῦ Ἐρσχέλλου ἐπινοηθεῖσα καὶ παραδεχθεῖσα ὑπὸ τῶν πλείστων νεωτέρων σοφῶν. Ἀρίνει ἀνεξήγητα πολλὰ ἡλιακὰ φαινόμενα καὶ ἰδίως τὴν παραγωγὴν τῶν δᾴδων καὶ τὴν τῶν ἄνευ πυρῆνος ὑποσκιάσεων· περιπλέον δὲ, φαίνεται ἀσυμβίβαστος μὲ τὴν ἀσθενῆ συμπύκνωσιν, ἣν οἱ ὑπολογισμοὶ

ἀποδίδουσιν εἰς τὸν ἡλιακὸν ὄγκον· καὶ ἑπομένως τανῦν ἀριθμεῖ ἐλάχιστον ἀριθμὸν ὀπαδῶν.

Πολλοὶ ἀστρονόμοι, βλέποντες τὸ ἀνεπαρκὲς τῶν δύο τούτων θεωριῶν, πρὸ πάντων δὲ ἐκπλησσόμενοι ἐκ τῶν ἀντιφατικῶν συμπερασμάτων, ἅτινα ἐξῆγεν ὁ Ἀραγὼ ἐκ τῆς παραλληλοσκοπικῆς ἀναλύσεως τοῦ φωτὸς καὶ ὁ Κ. Κιρχὸρφ ἐκ τῆς φασματικῆς ἀναλύσεως τῶν χρωμάτων, πολλοί, λέγομεν, ἀστρονόμοι ἤνωσαν κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους τὰς προσπαθείας αὐτῶν, ὅπως εὕρωσι νέα στοιχεῖα ἱκανὰ νὰ ἐξηγῶσι λογικῶς τὰ γιγνόμενα. Βοηθούμενοι δὲ ὑπὸ τῆς φωτογραφίας, ἠκολούθησαν μετὰ συντόνου ζήλου τὴν καθημερινὴν μελέτην τῶν ἡλιακῶν φαινομένων καὶ οὕτως συνήγαγον πλείστας ἀποδείξεις, ἐξ ὧν ἡ ἐπιστήμη ἐξήγαγεν ἤδη πολλοῦ λόγου ἄξια συμπεράσματα.

Τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν διαφόρων ἔργων, ἅτινα περὶ τοῦ ἀντικειμένου αὐτοῦ ἐγράφησαν, κατέχουσιν αἱ περὶ τῶν ἡλιακῶν κηλίδων παρατηρήσεις τοῦ Κ. Καρρίγκτωνος, τὰς ὁποίας ὁ σοφὸς οὗτος ἀστρονόμος ἐπὶ ἑπτὰ καὶ ἥμισυ ἔτη ἐξηκολούθησε καὶ κατέγραψεν ἐν συγγράμματι βραβευθέντι ἐσχάτως ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν. Αἱ παρατηρήσεις αὗται, μετ' ἐπιμελείας συζητηθεῖσαι, ἔφεραν εἰς τὴν ἐπικύρωσιν καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τακτικῶν νόμων, χωρὶς ν' ἀντικρουσθῶσιν ὑπὸ τῶν τῆς αὐτῆς φύσεως ἐργασιῶν, ἃς ἐξετέλεσεν ὁ Κ. Σακορνὰκ ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τῶν Παρισίων καὶ ὁ Κ. Σέκκας ἐν Ῥώμῃ. Οὕτως, ἐν τῇ πορείᾳ τῶν ἡλιακῶν κηλίδων παρετήρησαν διαφόρους ταχύτητας, μείζονας μὲν ὅταν αἱ κηλίδες πλησιάζωσι πρὸς τὸν ἰσημερινόν, ἐλάσσονας δὲ, ὅταν ἀπομακρύνωνται, καὶ ἐκ τῶν βεβαίων τούτων γιγνομένων ἐσυμπέραναν ὅτι αἱ κηλίδες ἀνήκουσιν εἰς ἀτμοσφαῖραν ὁμογενῆ καὶ ἀφ' ἑαυτῆς κινουμένην. Ὡσαύτως δὲ, ὁ ἀξιοσημείωτος νόμος, ὃν διεῖδεν ὁ Σουάβος, καθιερώθη ὁριστικῶς ἐκ τῶν παρατηρήσεων τούτων, καὶ τανῦν γνωρίζομεν μετὰ θετικότητος ὅτι ἡ παραγωγὴ τῶν κηλίδων εἶναι περιοδικὸν φαινόμενον, τοῦ ὁποίου ἡ ἔντασις αὐξάνει τακτικῶς ἐπὶ πέντε ἔτη, καὶ μειοῦται κατόπιν βαθμηδὸν κατὰ τὰ προσεχῆ πέντε. Καὶ ἐκ τῶν διδομένων δὲ τούτων προσέτι ὁ Κ. Στέβαρτ κατέδειξε τὴν ὕπαρξιν σχετικῆς τινος θέσεως ἐπαισθητῶς σταθερᾶς μεταξὺ τῶν κηλίδων καὶ τῶν δᾴδων.

Προσθέσωμεν εἰς ταῦτα τὴν ὑλικὴν ἀπόδειξιν, ἣν ὁ Κύριος Οὐάρρεν δὲ Λαρύης ἔδωκεν ἐσχάτως περὶ τοῦ σπηλαιώδους σχηματισμοῦ τῶν κηλίδων καὶ τῆς ὁρεινῆς θέας τῶν δᾴδων, θεὶς ἐν τῷ φερεοσκοπίῳ δύο ἡλιακὰς φωτογραφίας, ληφθείσας ἐν διαλείμματι ὀλίγων ἡμερῶν, καὶ θέλομεν καταδείξει, ὡς πρὸς τὸ οὐσιῶδες τοὐλάχιστον μέρος αὐτῶν, τὰς κυριωτέρας ἀνακαλύψεις, αἵτινες ὀφείλονται εἰς τὴν ἀστρονομικὴν παρατήρησιν τῶν ἡλιακῶν φαινομένων κατὰ τὸ διάστημα τῶν τελευταίων τούτων ἐτῶν.

Ἀλλ' αἱ ἀνακαλύψεις αὗται περιλαμβάνουσιν ἀρά γε ἱκανὰ στοιχεῖα, ἐξ ὧν ἀγόμενός τις νὰ σχηματίσῃ ἰδέαν θεωρίαν; Δύναταί τις ἀπὸ τοῦ νῦν ν' ἀπορρίψῃ τὰς ἀτελεῖς εἰκασίας τοῦ Ἐρσχέλλου ἢ τοῦ Κ. Κιρχὸρφ καὶ νὰ ζητήσῃ εἰς πιθανωτέρας ὑποθέσεις τὴν ἐξήγησιν τῆς φυσικῆς τοῦ ἡλίου συστάσεως; Τοῦτο φρονοῦσι πολλοὶ ἀστρονόμοι· τούτων δ' ἡγεῖται ὁ Κ. Faye, καὶ τὸ ὑπόμνημα αὐτοῦ, ἐν ᾧ ὁ σοφὸς οὗτος ἀνὴρ ἀνέπτυξεν ἐσχάτως τὴν ἑαυτοῦ θεωρίαν, ἐπεδοκιμάσθη ἤδη ὑπὸ ἐξόχων ἀστρονόμων.

Κατὰ τὸν Κ. Faye, ὁ ἥλιος δὲν δύναται νὰ ἦναι μήτε ῥευστὸς, μήτε στερεὸς, ἀλλ' ἀεριώδης τις ὄγκος ἀπαρτίζει αὐτὸν ὁλόκληρον· τὰ δὲ διάφορα στοιχεῖα, ἐξ ὧν ὁ ὄγκος οὗτος σύγκειται, διασκορπισθέντα ποτὲ ἐν τῷ ἀπείρῳ τοῦ οὐρανοῦ, ὑπὸ σχῆμα νεφελῶδες ἀναμφιβόλως, συνεσωρεύθησαν ἔπειτα βαθμηδὸν διὰ τῆς συνελκτικῆς δυνάμεως. Τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον καὶ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ἡ ἐμψυχοῦσα αὐτὰ ζωηρὰ δύναμις εὑρέθη ἀναπληρωθεῖσα δι' ἀναπτύξεως ἀπείρου θερμότητος καὶ ἱκανῆς, κατὰ τὸν Κ. Helmholtz νὰ συντηρήσῃ τὸν ἡ μέτερον πλανήτην ἐπὶ ἑκατομμύρια ἐνιαυτῶν.

Ὁ ἥλιος, συμπληρώσας τὴν πρώτην ταύτην τῆς μεταμορφώσεως αὐτοῦ φάσιν, εἰσῆλθεν εἰς δευτέραν περίοδον, τὴν τῆς καταψύξεως τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ, καὶ εἰς ταύτην τὴν ἐποχὴν ἔρθασε σήμερον. Καὶ εἶναι μὲν εἰσέτι ἀεριώδης ὁ ὄγκος, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν κεντρικῶν καὶ τῶν ἐξωτερικῶν στρωμάτων ὑπάρχουσι μεγάλαι διαφοραί. Ἐν τῷ κέντρῳ, ἅπασαι αἱ ὕλαι, ἐξ ὧν σχηματίζεται ὁ ἥλιος, εἶναι εἰς κατάστασιν ἁπλῶν ἀτμῶν, μεμονωμένων ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἀπηλλαγμένων παντὸς συνδυασμοῦ· εἶναι χάος καὶ ἡ θερμότης εἶναι τόσον μεγάλη ἐκεῖ, ὥστε αἱ χημικαὶ δυνάμεις νὰ δύνανται νὰ ἐπενεργῶσιν. Ἐν τούτοις, τὰ κεντρικὰ ταῦτα στρώματα διατηροῦσιν ἅπασαν σχεδὸν τὴν αὐτῶν θερμότητα, ἅπαν σχεδὸν τὸ φῶς αὐτῶν· ἡ ἀπορροφητικὴ δύναμις ἐξισοῦται πρὸς τὴν θερμογόνον δύναμιν αὐτῶν, καὶ ὁ ἥλιος μόλις ἤθελε φωτίζει ἡμᾶς καὶ ἡ θερμότης αὐτοῦ θὰ ἦτο σχεδὸν ἄγνωστος, ἂν ὁλόκληρος ὁ ὄγκος εὑρίσκετο ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ. Ἀλλὰ τὰ ἐξωτερικὰ στρώματα, πολὺ διάφορα τῶν κεντρικῶν, εἶναι τοὐναντίον ἡ ἕδρα πολλῶν σπουδαίων θερμῶν καὶ φωτεινῶν φαινομένων. Τὰ ἀεριώδη στρώματα ἐφ' ὅσον ἀπομακρύνονται τοῦ κέντρου ψυχραίνονται· ἡ θερμοκρασία αὐτῶν δὲν εἶναι πλέον ἢ 15—45 φορὰς ἀνωτέρα τῆς τῶν ἑστιῶν τῶν ἀτμαμαξῶν καὶ σχετικῶς γίνονται ἀρκούντως ψυχρὰ, ὥστε ἡ χημικὴ συνάφεια καὶ σχέσις νὰ δύνανται νὰ ἐνεργῶσι. Τότε δὲ ἐκτελοῦνται διάφοροι συνδυασμοί· στερεαὶ ἢ ῥευσταὶ ὕλαι ἐξορμῶσι, φθάνουσι ταχέως τὴν εἰς ἐπαφὴν πύρωσιν

τῶν περικυκλούντων αὐτὰς θερμῶν ἀερίων, ἐκπέμπουσιν ὑπὸ τὴν μορφὴν ταύτην ἀκτινοβόλον θερμότητα καὶ φῶς, ἔπειτα, ἐκ τοῦ βάρους αὐτῶν ἑλκυόμεναι πρὸς τὸ κέντρον τοῦ ἡλίου, ἐπανέρχονται ζητοῦσαι εἰς τὰ κατώτερα στρώματα τὴν εἰς νέας ἐξατμίσεις καὶ ἀποσυνθέσεις ἀναγκαίαν θερμοκρασίαν.

Τοιουτοτρόπως ἡ φωτόσφαιρα, ἀνάλογος πρὸς τὴν λάμπουσαν φλόγα τοῦ εἰς φωτισμὸν ἀερίου, σχηματιζομένη ἐκ στερεῶν μορίων κρεμαμένων ἐν τῷ μέσῳ ἀεριώδους ὄγκου, ὅστις θερμαίνει αὐτὰ μέχρι πυρώσεως, ἡ φωτόσφαιρα, λέγομεν, προϊὸν σχετικῆς τῶν ἐξωτερικῶν στρωμάτων τῆς ἡλιακῆς οὐσίας ψύξεως, μεταβάλλεται καὶ ἀνανεοῦται σταθερῶς ἐκ τοῦ ἀεριώδους πυρῆνος, ὃν περικαλύπτει.

Ὁ ἥλιος εἶναι λοιπὸν ἕδρα ἀπαύστου κινήσεως καὶ πάντα τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ συμβαίνοντα δὲν εἶναι ἢ συνέπεια τῆς κινήσεως ταύτης. Ὅταν δὲ νέαι ὕλαι, ὑψούμεναι ἐκ τοῦ κέντρου εἰς τὴν περιφέρειαν, ἀναπληρῶσι τὰς ἐκ τῆς πυκνώσεως αὐτῶν εἰς τὰ κατώτερα στρώματα καταπεσούσας, τὸ ἀεριῶδες ῥεῦμα ἵσταται ἐνίοτε ἐν τῷ μέσῳ τῆς φωτοσφαίρας καὶ ἐνίοτε ὑπερβαίνει τὴν θέσιν ταύτην. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει, ἡ ὕψωσις τοῦ φωτεινοῦ ὄγκου προξενεῖ δᾷδα· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ, τὰ τῆς ἐπιφανείας στρώματα, διασχιζόμενα, ὡς ὑπέθετον ὁ Ἴοϊλσων καὶ ὁ Ἔρσχελλος, δεικνύουσιν ὑπὸ σχῆμα μελανῆς κηλῖδος τὸν σχετικῶς σκοτεινὸν τοῦ ἀστέρος πυρῆνα.

Ἅπαντα τὰ φαινόμενα, ὅσα παρουσιάζει ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου, ἐξηγοῦνται εὐχερῶς, ἐὰν παραδεχθῶμεν τὴν νέαν ταύτην θεωρίαν, καὶ ἡ ἀνάλυσις μάλιστα τοῦ Ἀραγὺ παύει τοῦ νὰ ᾖναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν τοῦ Κ. Κιρχόρφ. Καὶ τῷ ὄντι, ὡς εὐλόγως παρατηρεῖ ὁ Κύριος Faye, ὁ Ἀραγὺ, συγκρίνας τὴν φωτόσφαιραν πρὸς πεπυρωμένον ἀέριον, ἠθέλησε νὰ εἴπῃ οὐχὶ περὶ σκοτεινῆς φλογὸς, ἀλλὰ περὶ φλογὸς λαμπρᾶς, ὡς ἡ τοῦ ἐν χρήσει ἀερίου, καὶ ἑπομένως σχηματιζομένης ὑπὸ ἀερίου θερμοτάτου, ὀλίγον φωτεινοῦ, ἀλλὰ μεστοῦ στερεῶν πεπυρωμένων μορίων. Λοιπὸν τοιαύτης φύσεως φλὸξ δὲν δύναται νὰ δώσῃ εἰς τὴν ἀνάλυσιν μήτε συνεχὲς μήτε μὲ λαμπρὰς γραμμὰς φάσμα, ὡς τινες τῶν φυσικῶν ἐφάνησαν πιστεύσαντες τὸ κατ' ἀρχάς. Δὲν δύναται, ὡς ἐκ τῆς ἀποῤῥοφήσεως, ἣν τὸ ἀεριῶδες μέσον ἐξασκεῖ ἐπὶ τῶν καθαροῦ φωτὸς πεπυρωμένων μορίων, νὰ δώσῃ, ἢ φάσμα μὲ μελανὰς γραμμὰς, ὅμοιον πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς διδόμενον.

Ἡ πρὸς ἐξήγησιν τῆς φυσικῆς τοῦ ἡλίου συστάσεως προτεινομένη ἀγχίνους θεωρία τοῦ Κ. Faye εἶναι βεβαίως ἡ ἐπαρκεστέρα τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν· ἐξηγεῖ πάντα τὰ γνωστὰ φαινόμενα καὶ συμβιβάζει τὰς κατ' ἐπιφάνειαν μᾶλλον ἀντιθέτους παρατηρήσεις. Ἀλλ' εἶναι ἐλευθέρα πάσης ἐπικρίσεως; Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου ἀεριῶδης, εἶναι ἀρά γε σύμφωνος μὲ πᾶν ὅ,τι λέγει ἡ ἀστρονομία περὶ τῆς τοῦ ἀστέρος τούτου πυκνότητος; Τοῦτο βεβαίως θέλει συζητηθῆ. Πρὸς τὸ παρὸν ἂς εὐχαριστηθῶμεν ὅτι ἐξεθέσαμεν τὴν περὶ τούτου ἀρχήν.

Γ. ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ.

ΤΟΥΤΟ ΦΟΝΕΥΣΕΙ ΕΚΕΙΝΟ, ἢ Ἀρχιτεκτονικὴ καὶ Τυπογραφία.

(Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων τοῦ Βίκτωρος Οὔγου).

. . . Τί ἄρα ὑπηνίττοντο οἱ ἀνιγματώδεις ἐκεῖνοι τοῦ ἀρχιδιακόνου λόγοι: *Τοῦτο φονεύσει ἐκεῖνο, ἡ βίβλος ἀποκτενεῖ τὴν οἰκοδομήν*;

Καθ' ἡμᾶς, ἡ σκέψις αὕτη δύο εἶχε σημασίας. Ἦν πρῶτον μὲν σκέψις ἱερέως· ἦν ὁ τρόμος τοῦ ἱερατείου ἀπέναντι νέας τινος δυνάμεως, τῆς τυπογραφίας· ἦν ἡ ἔκπληξις καὶ ἡ θάμβωσις τοῦ ἀνθρώπου τοῦ θυσιαστηρίου ἀπέναντι τοῦ φωταυγοῦς τοῦ Γουττεμβέργου τύπου· ἦν ὁ ἄμβων καὶ τὸ χειρόγραφον, ὁ προφορικὸς καὶ ὁ γραπτὸς λόγος, θρονούμενοι ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τοῦ ἐκτύπου λόγου· ἦν παρόμοιόν τι τῷ θάμβει στρουθίου, ὁρῶντος τὸν ἄγγελον Δεγεῶνα, ἀνοίγοντα τὰς μυρίας μυριάδας τῶν πτερύγων αὐτοῦ· ἦν ἡ κραυγὴ τοῦ προφήτου, ὅστις ἀκούει ἤδη βομβοῦσαν καὶ μυρμηκίζουσαν τὴν χειραφετηθεῖσαν ἀνθρωπότητα, ὅστις καθορᾷ ἐν τῷ μέλλοντι τὴν διάνοιαν διορύσσουσαν τὴν πίστιν, τὴν γνώμην ἐκθρονίζουσαν τὴν πεποίθησιν, τὸν κόσμον ἀποτινάσσοντα τὴν τὴν Ῥώμην· ἦν προγνωστικὸν φιλοσόφου, ὅστις βλέπει ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια, ἀτμιδουμένη ὑπὸ τοῦ τύπου, ἐξατμίζεται ὑπὸ τοῦ θεοκρατικοῦ ἄγγους· ἦν τρόμος στρατιώτου, ὅστις, ἐξετάζων τὸν χαλκοῦν κριὸν, ἀνακράζει: κτημνισθήσεται ὁ πύργος. Τοῦτο λοιπὸν ἐσήμαινεν ὅτι δύναμίς τις ἔμελλε νὰ διαδεχθῇ ἑτέραν δύναμιν· τοῦτο τέλος ἐδήλου. *Ὁ τύπος ἀποκτενεῖ τὴν Ἐκκλησίαν.*

Ἀλλ' ὑπὸ τὴν σκέψιν ταύτην, τὴν πρώτην καὶ ἁπλουστάτην ἀναμφιβόλως, ὑπελάνθανε, παρ' ἡμῖν γε κριταῖς, ἑτέρα τις, νεωτέρα, οἱονεὶ πόρισμα τῆς πρώτης, ἧττον μὲν καταληπτὴ, μᾶλλον δὲ διαμφισβητήσιμος, ἐπομένως ὅλως φιλοσοφικὴ, οὐχὶ πλέον τοῦ ἱερέως μόνον, ἀλλὰ τοῦ σοφοῦ καὶ καλλιτέχνου. Ἦν δ' αὕτη προαίσθημα ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια, μεταβάλλουσα μορφὴν, ἔμελλε νὰ μεταβάλλῃ τρόπον ἐκφράσεως, ὅτι ἡ πρωτεύουσα ἰδέα ἑκάστης γενεᾶς δὲν θὰ ἐγράφετο πλέον διὰ τῆς αὐτῆς ὕλης καὶ τοῦ αὐτοῦ

τρόπου· ὅτι τὸ ἐκ λίθου βιβλίον, τοσοῦτον μόνιμον καὶ διαρκὲς, ἔμελλε νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὸ ἐκ χάρτου βιβλίον, μονιμώτερον ἔτι καὶ διαρκέστερον. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἡ ἀόριστος ἔκφρασις τοῦ ἀρχιδιακόνου, εἶχε δευτέραν τινὰ ἔννοιαν· ἐσήμαινεν ὅτι τέχνη τις ἔμελλε νὰ ἐκθρονίσῃ ἑτέραν τέχνην· ἰδοὺ τέλος: *ἡ τυπογραφία ἀποκτενεῖ τὴν ἀρχιτεκτονικήν.*

Τῷ ὄντι, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου μέχρι τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος τῆς Χριστιανικῆς ἐποχῆς ἀποκλειστικῶς, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἶναι τὸ μέγα βιβλίον τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ πρωτίστη ἔκφρασις τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὰς διαφόρους καταστάσεις τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς, εἴτε ὡς ἰσχὺς, εἴτε ὡς διάνοια.

Ὅτε ἡ μνήμη τῶν πρώτων γενεῶν ἠσθάνθη ἑαυτὴν ὑπερπεφορτισμένην, ὅτε ἡ ἀποσκευὴ τῶν ἀναμνήσεων τοῦ ἀνθρωπίνου γένους κατέστη τοσοῦτον βαρεῖα καὶ τοσοῦτον συγκεχυμένη, ὥστε ὁ λόγος, γυμνὸς καὶ πτερόεις, ἐκινδύνευε νὰ ἀπολέσῃ μέρος αὐτῶν καθ' ὁδὸν, διέγραψαν ταύτας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους διὰ τοῦ τρόπου τοῦ μᾶλλον ὁρατοῦ, τοῦ μᾶλλον διαρκοῦς καὶ τοῦ μᾶλλον φυσικοῦ ἅμα. Ἐσφράγισαν δὲ ἑκάστην παράδοσιν ὑπὸ ἓν μνημεῖον.

Τὰ πρῶτα μνημεῖα ὑπῆρξαν ἁπλᾶ τετράγωνα λίθων, *ὧν σίδηρος οὐχ ἥψατο*, ὡς φησι Μωϋσῆς. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἤρξατο ὡς καὶ πᾶσα ἄλλη γραφὴ κατ' ἀρχὰς μὲν ἦν ἀλφάβητον· λίθος τις ἐστήνετο ὄρθιος, καὶ ὁ λίθος οὗτος παρίστα ἓν γράμμα, ἕκαστον δὲ γράμμα ἦν ἱερογλυφικὸν σῆμα, ἐφ' ἑκάστου δὲ ἱερογλυφικοῦ σήματος ἐπανεπαύετο ὁμὰς ἰδεῶν, ὡς τὸ ἐπίκρανον ἐπὶ τῆς στήλης. Οὕτως ἔπραξαν αἱ πρῶται γενεαὶ, παντοχοῦ, ταὐτογρόνως, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας παντὸς τοῦ κόσμου· ὁ *ἐγηγερμένος λίθος* τῶν Κελτῶν ἀνευρίσκεται ἐν τῇ Σιβηρίᾳ, ἐν ταῖς *πάμπαις* τῆς Ἀμερικῆς.

Ἀργότερον δὲ ἐσχηματίσθησαν λέξεις· ἐπέθηκαν τὸν λίθον ἐπὶ τοῦ λίθου, συνέζευξαν τὰς γρανιτικὰς ταύτας συλλαβὰς, τὸ δὲ ῥῆμα ἀπεπειράθη συνδυασμῶν τινων. Τὰ Κελτικὰ dolmen καὶ cromlech, ὁ ἑτρουσκικὸς tumulus, τὸ Ἑβραϊκὸν γαλγὰλ εἰσὶ λέξεις τινὲς μάλιστα, ἰδίᾳ δ' ὁ tumulus, εἶσι κύρια ὀνόματα. Ἐνίοτε, ὅτε ὑπῆρχεν ἀρθονία λίθου καὶ εὐρὺ ἔδαφος, ἔγραφον ὁλόκληρον φράσιν· ἡ ἄπειρος σωρεία τοῦ Καρνὰκ εἶναι ἤδη ὁλόκληρος ἔκφρασις.

Τέλος ἐσχηματίσθησαν βιβλία· αἱ παραδόσεις ἐτεκνοποίησαν σύμβολα, ὑφ' ἃ ἠρανίζοντο, ὡς τὸ στέλεχος τοῦ δένδρου ὑπὸ τὸ φύλλωμά του· πάντα ταῦτα τὰ σύμβολα, εἰς ἃ ἡ ἀνθρωποτης ἐπίστευεν, ηὔξανον προϊόντος, ἐπληθύνοντο, διεσταυροῦντο, περιεπλέκοντο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον· τὰ πρῶτα μνημεῖα δὲν ἐξήρκουν πλέον ὅπως τὰ περιλαμβάνωσιν, ἐκασταχόθεν δ' ἐπλημμυροῦντο ὑπ' αὐτῶν· μόλις δὲ τὰ μνημεῖα ἐκεῖνα ἐξέφραζον πλέον τὴν ἀρχικὴν παράδοσιν, ἁπλῆν ὡς αὐτὰ, γυμνὴν καὶ χαμαιπετῆ. Τὸ σύμβολον εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἀναπτυχθῇ ἐν τῷ κτιρίῳ· ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τότε ἀνεπτύχθη μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, κατέστη γίγας μυριοκέφαλος καὶ μυριόχειρ καὶ ἐστερέωσεν ὑπὸ μορφὴν αἰωνίαν, ὁρατὴν, ψηλαφητὴν, πάντα τὸν κυμαινόμενον τοῦτον συμβολισμόν. Ἐνῷ ὁ Δαίδαλος, ὅστις εἶναι ἡ ἰσχὺς, ἐμέτρει, ἐνῷ ὁ Ὀρφεὺς, ὅστις εἶναι ἡ διάνοια, ἔψαλλεν, ὁ στύλος, ὅστις εἶναι γράμμα, ἡ ἄψις, ἥτις εἶναι συλλαβὴ, ἡ πυραμὶς, ἥτις εἶναι λέξις, τεθειμένα εἰς κίνησιν ὑπὸ νόμου γεωμετρικοῦ τε ἅμα καὶ ποιητικοῦ, συνήπτοντο, συνεδυάζοντο, συνεφύροντο, κατέβαινον, ἀνέβαινον, προσεφύοντο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐτάττοντο κλιμακηδὸν ἐν τῷ οὐρανῷ, μέχρις οὗ ἔγραψαν, ὑπὸ τὴν ὑπαγόρευσιν τῆς γενικῆς ἰδέας μιᾶς ἐποχῆς, τὰ θαυμάσια ἐκεῖνα βιβλία, ἅτινα ἦσαν ἅμα καὶ θαυμάσια οἰκοδημήματα: οἷα ἡ παγώδα τῆς Ἐκλίγγης, τὸ Ῥαμοήϊον τῆς Αἰγύπτου, ὁ ναὸς τοῦ Σολομῶντος.

Ἡ μήτηρ ἰδέα, τὸ ῥῆμα, οὐ μόνον ἐν τῷ βάθει τῶν κτιρίων τούτων ὑπῆρχεν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ σχήματι. Ὁ ναὸς τοῦ Σολομῶντος, παραδ. χάριν, δὲν ἦτον ἁπλῶς ἡ σύνδεσις τοῦ ἱεροῦ βιβλίου, ἀλλ' ἦν αὐτὸ τοῦτο τὸ βιβλίον. Ἐφ' ἑκάστου τῶν συγκεντρικῶν αὐτοῦ θριγκῶν, οἱ ἱερεῖς ἠδύναντο ν' ἀναγνώσωσι τὸ ῥῆμα, διαδηλούμενον καὶ ἀποκαλυπτόμενον τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ ἠκολούθουν οὕτω τὰς μεταμορφώσεις του ἀπὸ θυσιαστηρίου εἰς θυσιαστήριον, μέχρις οὗ δράττονται αὐτοῦ ἐν τῇ τελευταίᾳ αὐτοῦ σκηνῇ, ὑπὸ τὸ μᾶλλον συγκεκριμένον αὐτοῦ σχῆμα, ὅπερ ἦν ἐπίσης ἀρχιτεκτονικὴ, ἤτοι τὴν κιβωτόν. Οὕτω τὸ ῥῆμα ἦν ἐγκεκλεισμένον ἐν τῷ κτιρίῳ, ἀλλ' ἡ εἰκών του εὑρίσκετο ἐπὶ τοῦ περικαλύμματος αὐτοῦ, ὡς ἡ ἀνθρωπίνη μορφὴ ἐπὶ τῆς σοροῦ μομίας.

Καὶ οὐ μόνον τὸ σχῆμα τῶν κτιρίων, ἀλλὰ καὶ ἡ θέσις, ἣν ἐξέλεγον, ἀπεκάλυπτε τὴν διάνοιαν, ἣν παρίστων. Καθ' ὅσον τὸ ἐκφραζόμενον σύμβολον ἦν χαρίεν ἢ σκοτεινὸν, ἡ μὲν Ἑλλὰς ἔσερε τὰ ὄρη αὐτῆς διὰ ναοῦ ἁρμονικοῦ τὴν ὄψιν, ἡ δὲ Ἰνδία ἐξεντέριζε τὰ ἑαυτῆς ὅπως ἐγγλύψῃ τὰς δυσμόρφους ἐκείνας παγώδας ὑπὸ γιγαντωδῶν φερομένας σειρῶν ἐλεφάντων ἐκ γρανίτου.

Οὕτω κατὰ τὰ ἑξακισχίλια πρῶτα ἔτη τοῦ κόσμου, ἀπὸ τῆς μᾶλλον ἀμνημονεύτου παγώδας τοῦ Ἰνδουστὰν, μέχρι τῆς μητροπόλεως τῆς Κολωνίας, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ὑπῆρξεν ἡ μεγάλη γραφὴ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Καὶ τοῦτο ἐπὶ τοσοῦτον εἶναι ἀληθὲς, ὥστε οὐ μόνον πᾶν θρησκευτικὸν σύμβολον, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἀνθρωπίνη διάνοια ἔχει τὴν σελίδα αὐτῆς καὶ τὸ μνημεῖον ἐν τῷ ἀπείρῳ ἐκείνῳ βιβλίῳ.

Πᾶς πολιτισμὸς ἄρχεται μὲν ἀπὸ τῆς θεοκρατίας, παύει δ' εἰς τὴν δημοκρατίαν· ὁ νόμος οὗτος τῆς ἐλευθερίας, διαδεχομένης τὴν ἑνότητα,

εἶναι γεγραμμένος ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ. Διότι (καὶ ἐπιμένομεν ἐπὶ τούτου) δὲν πρέπει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἡ τεκτονικὴ εἶναι ἰσχυρὰ μόνον ὅπως ἱδρύσῃ ναὸν, ἢ ἐκφράσῃ τὸν μῦθον καὶ τὸν ἱερατικὸν συμβολισμὸν, ἢ διαγράψῃ ἐν ἱεραγλύφοις ἐπὶ τῶν ἐκ λίθου ἐκείνων σελίδων τὰς μυστηριώδεις πλάκας τοῦ νόμου. Ἐὰν εἶχεν οὕτως, ἐπειδὴ ἐπέρχεται ἐν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ στιγμὴ, καθ' ἣν τὸ θρησκευτικὸν πνεῦμα καταπρίβεται καὶ ἐξαλείφεται ὑπὸ τὴν ἐλευθέραν σκέψιν, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος ὑπεκφεύγει τὸν ἱερέα, καθ' ἣν ἡ πληθώρα τῶν φιλοσοφιῶν καὶ τῶν συστημάτων περιτρώγει τὸ πρόσωπον τῆς θρησκείας, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ δὲν θὰ ἠδύνατο τότε νὰ παραστήσῃ τὴν νέαν ταύτην κατάστασιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, τὰ φύλλα αὐτῆς, πλήρη ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι, θὰ ἦταν κενὰ ἐν τῇ δευτέρᾳ. τὸ ἔργον αὐτῆς ἤθελεν εἶσθαι ἠκρωτηριασμένον, τὸ βιβλίον της ἐλλιπές. Ἀλλ' οὐχί.

Λάβωμεν ὡς παράδειγμα τὸν μέσον αἰῶνα, ἐν ᾧ σαφέστερον καθορῶμεν, ὡς ἐγγυτάτῳ ὄντι ἡμῖν. Κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ περίοδον, ἐν ᾗ ἡ θεοκρατία ὀργανίζει τὴν Εὐρώπην, ἐν ᾧ τὸ Βατικανὸν συναγείρει καὶ συντάσσει περὶ αὐτὸ τὰ στοιχεῖα Ῥώμης, ἐσχηματισμένης διὰ τῆς Ῥώμης, ἥτις κεῖται ἠρειπωμένη περὶ τὸ Καπιτώλιον, ἐν ᾧ ὁ Χριστιανισμὸς βαίνει ἀνερευνῶν ἐν ταῖς ἐρειπίοις τοῦ προγενεστέρου πολιτισμοῦ πάντα τὰ δάπεδα τῆς κοινωνίας, καὶ ἀνοικοδομεῖ διὰ τῶν ἐρειπίων τούτων νέον τι σύμπαν ἱεραρχικὸν, οὗ τὸ ἱερατεῖον εἶναι ἡ κλεὶς τοῦ θόλου, ἀκούομεν κατ' ἀρχὰς ὑποκώφους θορύβους ἐν τούτῳ τῷ χάει, εἶτα βλέπομεν μικρὸν κατὰ μικρὸν ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὑπὸ τὴν χεῖρα τῶν βαρβάρων, ἀναγεννωμένην ἐκ τῶν ἐκχύσεων τῶν νεαρῶν ἀρχιτεκτονικῶν, τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ῥωμαϊκῆς, τὴν μυστηριώδη ἐκείνην *Ῥωμάναν* ἀρχιτεκτονικὴν, ἀδελφὴν τῶν θεοκρατικῶν τεκτονικῶν τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἰνδίας, ἀναλλοίωτον ἔμβλημα τοῦ καθαροῦ καθολικισμοῦ, ἀμετάβλητον ἱερογλυφικὸν τῆς παιδικῆς ἑνότητος. Πᾶσα ἡ τότε διάνοια εἶναι γεγραμμένη τῷ ὄντι εἰς τὸν σκοτεινὸν ἐκεῖνον Ῥωμανικὸν ῥυθμόν. Πανταχοῦ αἰσθάνεταί τις τὸ κράτος, τὴν ἑνότητα, τὸ ἀνεξερεύνητον, τὸ ἀπόλυτον, τὸν Γρηγόριον Ζον, παντοῦ τὸν ἱερέα, οὐδαμοῦ τὸν ἄνθρωπον· παντοῦ τοὺς βίου ((caste), οὐδαμοῦ τὸν λαόν. Ἀλλ' ἐπέρχονται αἱ σταυροφορίαι, καὶ μετ' αὐτῶν μεγάλη κίνησις τοῦ λαοῦ· πᾶσα δὲ μεγάλη τοῦ λαοῦ κίνησις, οἱαδήποτε κἂν ὦσι τὰ αἴτια καὶ τὸ τέλος αὐτῆς, ἀποκρίνει ἐκ τοῦ τελευταίου αὐτῆς καταπατήματος τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας. Ἄρχονται ἀναφαινόμενοι νεωτερισμοί· ἀνοίγεται ἡ θυ

(1) Στάσις τῶν χωρικῶν ἐν Πικαρδίᾳ, ἐπαρχίᾳ τῆς Γαλλίας, κατὰ τῶν εὐγενῶν περὶ τὰ 1358.

ελλώδης περίοδος τῶν Ἰακεριῶν (1), τῶν Πραγερι

ῶν (2), τῶν Διγῶν (3)· τὸ ἀπόλυτον κλονίζεται, ἡ ἑνότης διχοτομεῖται. Ὁ τιμαριωτισμὸς ζητεῖ ὅπως μοιρασθῇ μετὰ τῆς θεοκρατίας, περιμένων τὸν λαὸν, ὅστις ἐπελεύσεταί ποτε ἀναποδράστως καὶ λήψεται, ὡς πάντοτε, τὴν τοῦ λέοντος μερίδα· quia nominor bo. Ἡ ἀριστοκρατία ὑπολανθάνει ἄρα ὑπὸ τὸ ἱερατεῖον, ὁ δῆμος ὑπὸ τὴν ἀριστοκρατίαν, ἡ πρόσοψις τῆς Εὐρώπης μεταβάλλεται, καὶ ἡ πρόσοψις τῆς ἀρχιτεκτονικῆς μεταβάλλεται ἐπίσης. Ὡς ὁ πολιτισμὸς, ἔστρεψε καὶ αὕτη τὴν σελίδα, καὶ τὸ νέον πνεῦμα τῶν χρόνων εὑρίσκει αὐτὴν ἑτοίμην ὅπως γράψῃ ὑπὸ τὴν ὑπαγόρευσιν αὐτοῦ· ἐπανῆλθεν ἐκ τῶν σταυροφοριῶν μετὰ τοῦ θόλου, ὡς τὰ ἔθνη μετὰ τῆς ἐλευθερίας. Τότε, ἐνῷ ἡ Ῥώμη διαμελίζεται μικρὸν κατὰ μικρὸν, ἡ Ῥωμάνα ἀρχιτεκτονικὴ ἀποθνήσκει· τὸ ἱερογλυφικὸν ἀποδιδράσκει ἐκ τῆς μητροπόλεως καὶ μεταβαίνει σηματογραφῆσον τὸν πύργον, ὅπως δῶ γόητρον εἰς τὸν τιμαριωτισμόν· καὶ αὐτὴ ἡ μητρόπολις, τὸ τοσοῦτόν ποτε δογματικὸν ἐκεῖνο κτίριον, καταληφθὲν τοῦ λοιποῦ ὑπὸ τοῦ δήμου, ὑπὸ τοῦ κοινοῦ, ὑπὸ τῆς ἐλευθερίας δραπετεύει τοῦ ἱερέως καὶ αὐτομολεῖ πρὸς τὸν καλλιτέχνην, ὅστις κτίζει αὐτὴν κατὰ τὴν ἀρέσκειάν του. Χαιρέτω τὸ μυστήριον, ὁ μῦθος, ὁ νόμος· ἰδοὺ ἡ φαντασία καὶ τὸ ἰδιόρρυθμον· ἀρκεῖ τῷ ἱερεῖ τὸ βασιλικὸν καὶ ὁ βωμὸς, οὐδὲν πλέον δύναται ν' ἀπαιτήσῃ· οἱ τέσσαρες τοῖχοι ἀνήκουσι τῷ καλλιτέχνῃ. Τὸ ἀρχιτεκτονικὸν βιβλίον δὲν ἀνήκει πλέον εἰς τὸ ἱερατεῖον, εἰς τὴν θρησκείαν, εἰς τὴν Ῥώμην, ἀλλ' εἰς τὴν φαντασίαν, εἰς τὴν ποίησιν, εἰς τὸν λαόν. Ἐντεῦθεν αἱ ταχεῖαι καὶ ἄπειροι μεταμορφώσεις τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ταύτης, ἥτις μόλις τρεῖς ἀριθμεῖ αἰῶνας, τοσοῦτον ἐκπληκτικοὺς μετὰ τὴν στάσιμον ἀκινησίαν τῆς Ῥωμάνας ἀρχιτεκτονικῆς, ἥτις ἀοιθμεῖ ἓξ ἢ ἑπτά. Ἡ τέχνη ἐν τοσούτῳ βαίνει γιγαντιαίοις βήμασιν· ἑκάστη γενεὰ γράφει διερχομένη τὴν ἰδίαν γραμμήν της ἐπὶ τοῦ βιβλίου, ἀποξέει τὰ ἀρχαῖα ἱερογλυφικὰ ἀπὸ τοῦ ἀετώματος τῶν μητροπόλεων, καὶ μόλις βλέπομεν εἰσέτι τὸ δόγμα, ὑπολανθάνον ποῦ καὶ ποῦ ὑπὸ τὸ νέον σύμβολον, ὅπερ καταθέτει ἐν αὐτῷ τὸ δημοτικὸν παραπέτασμα, καὶ ἀφίνει μόλις νὰ μαντεύσωμεν τὸν θρησκευτικὸν σκελετόν. Δυσκόλως δύναταί τις νὰ λάβῃ ἰδέαν τῆς ἀκολασίας, εἰς ἣν παρεκτρέπονται τότε οἱ ἀρχιτέκτονες καὶ ὡς πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν Ἐκκλησίαν· ποῦ μὲν εὑρίσκει τις κιονόκρανα, κεχηλευμένα διὰ μοναχῶν καὶ μοναστριῶν ἀναισχύντως συνεζευγμένων, ποῦ δὲ τὸ τοῦ Νῶε συμβεβηκὸς, *δ.loies γράμμασιν* ἐγλυμμένον, ἀλλαχοῦ δὲ βακχομανῆ τινα μοναχὸν, ὥτα ὄνου καὶ τὸ ποτήριον ἐν χερσὶν ἔχοντα,

(2) Ἐννοεῖ βεβαίως τὰ ἐν Πράγῃ συμβάντα ἐπὶ Ἰωάννου Οὐσσίου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ.

(3) Περιβοήτος συνεταιρισμὸς τῶν σφόδρα ζηλωτῶν καθολικῶν τῆς Γαλλίας μετὰ τῆς Ἱσπανίας κατὰ τῶν διαμαρτυρομένων περὶ λήγοντα ΙΣΤ'. αἰῶνα. Σ. Μ.

γελῶντα κατὰ πρόσωπον μιᾶς ὅλης κοινότητος. Ὑπάρχει κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διὰ τὴν λίθῳ γεγραμμένην ἰδέαν προνόμιόν τι ὅλως προσόμοιον τῇ ἐνεστώσῃ ἐλευθερίᾳ τοῦ τύπου, εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, ἡ ἐλευθερία τῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

Ἡ ἐλευθερία αὕτη βαίνει ὡς προσωτάτω· ἐνίοτε πυλῶν τις, ἢ πρόσαψις, ἢ καὶ ὁλόκληρος ἐκκλησία παρίστησι συμβολικὴν ἔννοιαν ὅλως ξένην τῆς λατρείας, ἢ καὶ πολεμίαν τῇ Ἐκκλησίᾳ· ἀπὸ τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος Γουλλιέλμος ὁ ἐκ Παρισίων, ὁ Νικόλαος Φλάμελ κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον ἔγραψαν τοιαύτας στασιαστικὰς σελίδας. Ὁ Ἅγιος Ἰάκωβος τοῦ Κρεοπωλείου (Saint jacques de la Boucherie) εἶναιμία ὅλη ἐκκλησία ἀντιπολιτεύσεως.

Ἡ διάνοια τότε τούτῳ μόνον τῷ τρόπῳ ἦν ἐλευθέρα, διὸ καὶ οὐδέποτε ἐγράφετο ὁλόκληρος· εἰμὴ ἐπὶ τῶν βιβλίων ἐκείνων, ἅτινα ἐκαλοῦντο κτίρια. Ἄνευ τῆς κτιριακῆς ταύτης μορφῆς ἐκαίετο βεβαίως ἐν δημοσίᾳ πλατείᾳ ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ δημίου ὑπὸ τὴν χειρόγραφον μορφὴν, ἐὰν ἦτον ἀρκετὰ ἄφρων ὅπως ῥιψοκινδυνεύσῃ εἰς αὐτήν. Οὕτως ἐπειδὴ τοῦτο μόνον τὸ μέσον εἶχεν ὅπως ἀναφανῇ, ἐφέρετο εἰς τοῦτο πανταχόθεν. Ἐντεῦθεν ἡ ἀπειρία τῶν μητροπόλεων, αἵτινες κατεκάλυψαν τὴν Εὐρώπην, ἀριθμὸς τοσοῦτον τεράστιος, ὥστε μόλις δύναταί τις νὰ πιστεύσῃ εἰς αὐτὸν, καὶ ἀφοῦ ἐξελέγξῃ τις αὐτόν. Πᾶσαι αἱ ὑλικαὶ δυνάμεις, πᾶσαι αἱ νοητικαὶ δυνάμεις τῆς κοινωνίας συνέπιπτον εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον· εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικήν. Διὰ τούτου τοῦ τρόπου ὑπὸ πρόφασιν τοῦ οἰκοδομεῖν ἐκκλησίας τῷ Κυρίῳ, ἡ τέχνη ἀνεπτύσσετο κατὰ διαστάσεις θαυμασίας.

Τότε ὅστις ἐγεννᾶτο ποιητὴς ἐγίνετο ἀρχιτέκτων· ἡ μεγαλόνοια, διεσπαρμένη εἰς τὰ σύνολα, συνθλιβομένη πανταχόθεν ὑπὸ τὸν τιμαριωτισμὸν, ὡς ὑπὸ χέλυνα χαλκῆς ἀσπίδος, μὴ εὑρίσκουσα διέξοδον εἰμὴ ἀπὸ μέρους τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, διεξέβαλλε διὰ ταύτης τῆς τέχνης, καὶ αἱ Ἰλιάδες αὐτῆς ἐλάμβανον τὸ σχῆμα τῶν μητροπόλεων. Ἅπασαι αἱ ἄλλαι τέχναι ὑπήκουον καὶ ἐτάττοντο ὑπὸ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν, οὖσαι οἱονεὶ οἱ ἐργάται τοῦ μεγάλου ἔργου. Ὁ ἀρχιτέκτων, ὁ ποιητὴς, ὁ κύριος συνεκεφαλαίου ἐν τῷ προσώπῳ του τὴν γλυπτικὴν, ἥτις ἐτόρευε τὰς προσόψεις του, τὴν ζωγραφικὴν, ἥτις ἐχρωμάτιζε τὰς ὑελοθυρίδας της (vitreux), τὴν μουσικὴν, ἥτις ἐδόνει τὸν κώδωνά της καὶ ἐνέπνεεν ἐν τοῖς ὀργάνοις της. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ κυρίως λεγομένη πτωχὴ ποίησις, ἐκείνη ἥτις ἐπέμενε φυτοζωοῦσα ἐν τοῖς χειρογράφοις, ἦν ἠναγκασμένη, ὅπως ἔχῃ τινὰ σημασίαν, νὰ παρεμβάλληται εἰς τὸ κτίριον ὑπὸ τὸ σχῆμα τοῦ ὕμνου· τὸ αὐτὸ πρόσωπον, ὅπερ διεδραμάτισαν αἱ τραγῳδίαι τοῦ Αἰσχύλου, ἐν ταῖς ἱερατικαῖς ἑορταῖς τῆς Ἑλλάδος, ἡ Γένεσις ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σολομῶντος.

Οὕτω, μέχρι τοῦ Γουττεμβέργου, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἶναι ἡ πρωτίστη γραφὴ, ἡ παγκόσμιος γραφή. Τοῦ γρανιτικοῦ τούτου βιβλίου, τοῦ ἀρξαμένου ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς, ἐξακολουθηθέντος δὲ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιότητος, ὁ μεσαίων ἔγραψε τὴν τελευταίαν σελίδα. Ἄλλως τε, τὸ φαινόμενον τοῦτο ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ λαοῦ, διαδεχομένης ἀρχιτεκτονικὴν βίων (caste), ὃ παρετηρήσαμεν ἤδη ἐν τῷ μεσαίωνι, ἀναφαίνεται μετὰ πάσης ἀναλόγου κινήσεως ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ κατὰ τὰς ἄλλας μεγάλας ἐποχὰς τῆς ἱστορίας. Οὕτως, ὅπως ἐκθῶμεν ἐνταῦθα κεφαλαιωδῶς μόνον νόμον, χρήζοντα πολυτόμου ἀναπτύξεως, ἐν τῇ ὄνῳ Ἀνατολῇ, κοιτίδι τῶν ἀρχηγόνων χρόνων, μετὰ τὴν Ἰνδικὴν ἀρχιτεκτονικὴν, ἡ Φοινικὴ ἀρχιτεκτονικὴ, ἡ ζάπλουτος αὕτη μήτηρ τῆς Ἀραβικῆς ἀρχιτεκτονικῆς· ἐν τῇ ἀρχαιότητι, μετὰ τὴν Αἰγυπτιακὴν ἀρχιτεκτονικὴν, ἧς παραλλαγαὶ μόνον εἰσὶν ὁ ἑτρουσκικὸς ῥυθμὸς καὶ τὰ κυκλώπεια μνημεῖα, ἡ Ἑλληνικὴ ἀρχιτεκτονικὴ, ἧς ὁ Ῥωμαϊκὸς ῥυθμὸς ἐστι παράταξις ὑπερπεφορτισμένη ὑπὸ τοῦ Καρχηδονιακοῦ θόλου· ἐν δὲ τοῖς νεωτέροις χρόνοις μετὰ τὴν Ῥωμάναν ἀρχιτεκτονικὴν, ἡ Γοτθικὴ ἀρχιτεκτονική. Καὶ ἀποκαλύπτοντες τὰς τρεῖς ταύτας σειρὰς θέλομεν ἀνεύρει ἐπὶ μὲν τῶν τριῶν πρωτοτόκων ἀδελφῶν· τῆς Ἰνδικῆς, τῆς Αἰγυπτιακῆς καὶ τῆς Ῥωμάνας ἀρχιτεκτονικῆς τὸ αὐτὸ σύμβολον· ἤτοι τὴν θεοκρατίαν, τοὺς βίους, τὴν ἑνότητα, τὸ δόγμα, τὸν μῦθον, τὸν Θεόν· διὰ δὲ τὰς τρεῖς ὑστεροτόκους, τὴν Φοινικικὴν, τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Γοτθικὴν ἀρχιτεκτονικὴν, οἱαδήποτε κἂν ᾖ ἄλλως τε ἡ διαφορότης τῆς τῇ φύσει αὐτῶν συμφυοῦς μορφῆς, τὴν αὐτὴν ὡσαύτως σημασίαν· ἤτοι τὴν ἐλευθερίαν, τὸν λαὸν, τὸν ἄνθρωπον.

Εἰς μὲν τὴν Ἰνδικὴν, Αἰγυπτιακὴν καὶ Ῥωμάναν ἀρχιτεκτονικὴν, αἰσθανόμεθα πάντοτε τὸν ἱερέα, εἴτε βράμας, ἢ μάγος, ἢ πάπας ὀνομάζεται οὗτος. Ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει ὡς πρὸς τὰς τοῦ λαοῦ ἀρχιτεκτονικὰς, μᾶλλον μὲν πλουσίας, ἧττον δὲ οὔσας ἱεράς. Ἐν μὲν τῇ Φοινικικῇ αἰσθανόμεθα τὸν ἔμπορον, ἐν δὲ τῇ Ἑλληνικῇ τὸν δημοκράτην, καὶ ἐν τῇ Γοτθικῇ τὸν ἀστόν.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

ΣΧΕΔΙΟΝ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ ΝΕΟΥ ΕΥΓΕΝΟΥΣ.

Ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Στούρτζα.

Μεταβῶμεν εἰς τὴν ὑπερηφάνειαν, ἥτις ἐστὶν ἡ ἡδονὴ τοῦ πνεύματος· ὥσπερ ἡ ἀρχὴ τῆς αἰσθητικότητος ποικιλλομένη παράγει τὴν λιχνείαν, λαγνίαν, καὶ τὴν φιλαργυρίαν, οὕτως ἡ ὑπερηφάνεια φέρει τρεῖς διαφόρους καρποὺς, φυομένους ἐκ τοῦ αὐτοῦ στελέχους, δηλ. τὴν φιλαυτίαν, τὴν ματαιότητα καὶ τὴν δοξομανίαν. Αἱ τρεῖς αὐταὶ

κλίσεις συμπαρασύρουσι τὸν ἄνθρωπον εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ τέρμα, δηλ. τὴν ἄγνοιαν ἑαυτοῦ, τὴν λήθην τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν πρὸς τοὺς ὁμοίους ἀδιαφορίαν, σκότος τριπλοῦν, διαλυόμενον μετὰ τοῦ τελευταίου ἀναστεναγμοῦ.

Σπούδαζε λοιπὸν τὸν χαρακτῆρα τοῦ μαθητοῦ σου, καὶ ἄσκει ἑκάστοτε παρόντος αὐτοῦ τὴν μεγάλην ἀρετὴν τῆς ταπεινοφροσύνης· ταπείνου αὐτὸν, ὁσάκις περιφρονεῖ, ἔθιζε αὐτὸν νὰ ὁμολογῇ τὰ παραπτώματά του, προξενῶν αὐτῷ ἐρυθρίασιν διὰ τὰς λεπτότητας τῆς φιλαυτίας αὐτοῦ· ἔσο ἀδυσώπητος πρὸς τὰς ἡδονὰς, ὅσας ὑποβάλλει αὐτῷ ἡ ματαιότης, καὶ μετάστρεφε τὴν φιλοδοξίαν σύτοῦ εἰς πράγματα μόνιμα. Ἐφ' ὅσον θὰ ἀκολουθῇς πιστὸς τὸ σύστημα τοῦτο, ὑπομιμνήσεων αὐτῷ συνεχῶς τὰ πρὸς τὸν Θεὸν καθήκοντα αὐτοῦ, θὰ ἴδῃς, ὅτι ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ ὀργὴ παντάπασι δὲν θὰ ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, διότι τὰ δύο ταῦτα πάθη εἰσὶ δύο πυρετοὶ, ἐξ ὧν ὁ μὲν ἀναπτύσσεται βάδην καὶ ἠρέμα, ὁ δὲ μετὰ σφοδρότητος, ἀμφότεροι δὲ διατρέφονται ὑπὸ τῆς ὑπερηφανείας.

Τὰ προτερήματα, ὅσα προάγουσι τὴν καλλιέργειαν τοῦ πνεύματος, εἰσὶν ἐπίσης θρεπτικωτάτη τροφὴ τῆς ὑπερηφανείας· οὐδαμοῦ δ' ἄλλοθι εὑρηται φάρμακον τῆς μέθης, ἣν ἐπιφέρει ἡ μάθησις, εἰ μὴ ἐν τῇ θρησκείᾳ μόνῃ· τότε δὲ μόνον τὰ παραγγέλματα τῆς πίστεως προσκτῶνται δύναμίν τινα καὶ δραστικότητα, ὅταν ἡ διδασκαλία πασῶν τῶν γνώσεων, ὅσας μέλλει ν' ἀποκτήσῃ ὁ μαθητής σου, στηρίζηται ἐπὶ θρησκευτικῆς τινος ἀρχῆς, προάγηται καὶ διατυποῦται κατά τι πνεῦμα πίστεως, εὐσεβείας, καὶ φωτὸς, ὅπερ θὰ πραγματευθῶμεν ἐν τῷ Β΄. μέρει τῆς παρούσης διατριβῆς. Ἐνταῦθα ὑφαίνομεν τὸ σάβανον τοῦ Ἀερτου ἵνα θάψωμεν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον. Τὸ Β΄ μέρος τοῦ ἡμετέρου σχεδίου τῆς ἀνατροφῆς προτίθεται κωλῦσαι τὰ σκότη τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως, ἵνα διαλύσωσι τὸ ὡραῖον τοῦτο ἔργον τῆς Πηνελόπης, τὸ ὁποῖον ἄλλως οὐδέποτε οὐδεμίαν θὰ κατορθώσῃ πρόοδον. Ἀπαραιτήτως ὀφείλεις νὰ διδάξῃς τὸν μαθητήν σου λεπτομερῆ τινα κατήχησιν, ὅπως στερεώσῃς αὐτὸν ἐν τῇ γνώσει τῶν δογμάτων καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ. Πρὸς τοῦτο σοὶ συνιστῶ τὴν ἱστορικὴν κατήχησιν τοῦ Ἀββᾶ Φλευρῆ, ἔκιστα ἔχων τὴν ἀξίωσιν, ὅτι σοὶ ὑπέδειξα τὸ ἄριστον τῶν συγγραμμάτων τοῦ τοιούτου εἴδους. Ἐὰν ὅμως θέλῃς, ἵνα ὁ μαθητής σου, φθάσας τὸ δέκατον τέταρτον ἢ δέκατον πέμπτον ἔτος, ἢ κάτοχος τῆς κατηχήσεως χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν ἀνάγκην τοῦ ἐκστηθίζειν αὐτὴν μηχανικῶς, προπαρασκεύασον αὐτὸν εἰς τὴν μελέτην ταύτην διὰ τῆς συνεχοῦς ἀναγνώσεως τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων, καὶ τῆς σποδῆς τῆς ἱερᾶς ἱστορίας. Ἡ διὰ τῶν εὐαγγελίων προπαρασκευὴ, περὶ ἧς λέγομεν, πρέπει νὰ προηγῆται πολλὰ ἔτη τῆς συστηματικῆς διδασκαλίας τῆς κατηχήσεως. Ἄλλως ἡ κατήχησις οὐδένα θὰ παραγάγῃ καρπὸν, ἤτις δέον νὰ ᾖ τὸ συμπέρασμα τῶν ὅσα πιστεύει ἤδη, τῶν ὅσα γινώσκει καὶ ἀγαπᾷ· δέον νὰ δύνηται ἡ καρδία νὰ καταράσκῃ κατὰ πάντα ὁρισμὸν, καὶ μνημονεύῃ μετὰ χαρᾶς τῶν λόγων τοῦ Σωτῆρος, ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη ἀλήθεια.

Ἔθιζε τὸν μαθητήν σου νὰ ᾖ σύννους, σκεπτόμενος περὶ Θεοῦ· τοῦτο δὲ μὴ γινέσθω παρ' ἓν μόνον λεπτὸν, καὶ τοῦτο κατά τινας ὥρας τῆς ἡμέρας. Ἔθιζέ τον προβάλλων σεαυτὸν παράδειγμα· οὐδὲν διαρρήγνυσιν εὐχερέστερον τὴν γοητείαν τῶν μεριμνῶν καὶ τῶν ἡδονῶν τοῦ βίου· ὁ ἄνθρωπος εἶναί τι ἀμφίβιον· πρέπει νὰ συνειθίσῃ νὰ ζητῇ πολλάκις λεπτοτέραν τινὰ τροφὴν τοῦ ὕδατος τῶν παθῶν τοῦ κόσμου τούτου, ὅπου τὸ ἀληθινὸν φῶς εἰσδύει, θλώμενον καὶ σχηματίζον ἀπατηλὰς ἀνταναλάσεις.

Ὅταν ὁ μαθητής σου φθάσῃ τὸ δέκατον ἕκτον ἔτος, φρόντισον νὰ ὁδηγήσῃς αὐτὸν εἰς χρηστήν τινα κοινωνίαν, μὴ βυθίζων αὐτὸν ἐν αὐτῇ. Ἂς ἀποκτήσῃ τὴν ἕξιν τοῦ σχετίζεσθαι μετὰ γυναικῶν ἀξιοτίμων, ἂς μάθῃ νὰ ζητῇ τὰς συνδιαλέξεις ἀνθρώπων καθυπερτέρων αὐτοῦ, μὴ συγχωρῇς ποτε νὰ ἀναστρέφηται μετὰ ἀνθρώπων πολὺ νέων· ἂς βλέπῃ τοὺς ὁμήλικάς του ἐν μιᾷ κοινωνίᾳ ἀναμίκτῳ, ὅπου ἡ προπέτεια καὶ αἱ ἀξιώσεις αὐτῶν καὶ θὰ τὸν διδάξωσι καὶ θὰ τὸν ταπεινώσωσιν· ἂς ἔχῃ ἕνα φίλον· οἱ καλοί του φίλοι ὅμως ἂς μὴ μετέχωσι παρ' εἰς τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις, τὴν ἱππασίαν, τὸν χορὸν καὶ τὴν ὁπλασκίαν, ἐσθ' ὅτε δὲ καὶ τὴν κυνηγεσίαν κατὰ τὰς παύσεις τῶν μαθημάτων.

Πρὸς πάσαις ταύταις ταῖς ἀσκήσεσι, τῶν ὁποίων αἱ πλεῖσταί εἰσιν ἐφήμεροι, ἄσκει μετὰ τοῦ μαθητοῦ σου καὶ τὴν ἐλεημοσύνην, ὅστις τότε θὰ ἀποβῇ ἐλεήμων· διὰ τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τῆς προσευχῆς, θὰ ἀφιχθῇ εἰς τὸν καλὸν λιμένα· ξενάγει αὐτὸν εἰς τὰ νοσοκομεῖα καὶ τὰς φυλακάς. Ἐὰν δυνηθῇς νὰ διαγάγῃς μετὰ τοῦ μαθητοῦ σου ἔτη τινὰ εἰς τὴν ἔπαυλιν, θὰ καταστήσῃς αὐτὸν σκεπτικὸν, συμπαθῆ καὶ ἐλεύθερον τῶν γελοιωδῶν ἀνοησιῶν τῆς ματαιότητος.

Πρὸς τούτοις δὲ λάμβανε ὁδηγὸν τὴν τάσιν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς φαντασίας αὐτοῦ, ποικίλλων τὰς ἐνασχολήσεις καὶ διασκεδάσεις, ἐὰν ὁ μαθητής σου κλίνει εἰς τὸ ῥεμβάζειν. Λέγε πολλάκις εἰς αὐτὸν, ὅτι δὲν εἶναι καλὸν νὰ μένῃ τις μόνος μὴ συνδιαλεγόμενος μετὰ τοῦ Θεοῦ.

Πρόσεχε μήπως ὁ μαθητής σου γίνῃ μικρόψυχος· διότι ὁ ἀληθὴς Χριστιανὸς ὀφείλει νὰ ᾖναι γενναῖος, καίπερ φυσικῶς στερούμενος γενναιοψυχίας. Πρὸς τοῦτο τὰ μάλιστα ὠφελεῖ ἡ σπουδὴ τῆς ἰδιοσυγκρασίας καὶ τῶν διαθέσεων τοῦ μέρακος. Εἰσὶ χαρακτῆρες, ἔχοντες ἀνάγκην χαλινοῦ, καὶ ἄλλοι κέντρου, ὡς ἔλεγεν ὁ Ἀριστοτέλης περὶ τῶν δύο αὐτοῦ μαθητῶν: τοῦ Ἐφόρου, καὶ

τοῦ Θεοπόμπου· μὴ ἀναφλέγῃς τὴν φιλοτιμίαν αὐτοῦ, αἱ συνήθεις ἰδέαι τοῦ κόσμου τὰ μάλιστα θὰ ἐπενεργήσωσιν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ υἱοῦ σου.

Τοῦ δ' ἔρωτος, τοῦ πυρετοῦ τούτου τῆς καρδίας, τὸν ὁποῖον οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων ἐδοκίμασαν κατὰ τὴν ἡλικίαν τῶν παθῶν, μόνη ἡ ἐνασχόλησις καὶ ἡ γύμνασις τοῦ σώματος δύνανται νὰ μετριάσωσι τὰς παρεκτροπάς· ἐὰν ὁ μαθητής σου ἔμεινεν ἄγνὸς μέχρι τῆς ἡλικίας ἐκείνης, καθ' ἣν θὰ δοκιμάσῃ τὸ πρῶτον τὸ αἴσθημα τοῦτο, φέρου πρὸς αὐτὸν ἐπιεικῶς, κέρδισον τὴν ἐμπιστοσύνην του, περίσπα τὸ πνεῦμά του, ὑπωπίαζε τὸ σῶμά του, προκάλει τὴν ἐνέργειαν τῆς κρίσεώς του, καὶ εἰ δέον, δοκίμασον μίαν περιήγησιν. Καὶ ἐὰν τὸ πάθος τοῦτο δὲν ἰσχύσῃ τοσοῦτον, ὥστε νὰ προσβάλῃ τὴν ὑγείαν αὐτοῦ, καὶ παραλύσῃ τὴν πλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, μὴ μεταχειρίζησαι τὸν σίδηρον καὶ τὸ πῦρ, ὅπως δαμάσῃς κλίσιν, ἥτις, ἐντὸς ὁρίων τεταγμένων οὖσα, δύναται ἐσθ' ὅτε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὀχύρωμα κατ' ἄλλων μᾶλλον ἐπικινδύνων παρεκτροπῶν.

Ὑπάρχουσιν ἀκόμη τρεῖς ἄλλοι βράχοι κινδυνώδεις διὰ τὴν νεότητα. Εἰσὶ δ' οὗτοι ἡ φιλοπαιγμοσύνη, ἡ οἰνοποσία, καὶ ἡ ἀσωτία. Ἡ πρώτη χαλιναγωγεῖται διὰ τῆς πρὸς τὴν κακίαν φρίκης, καὶ τῆς πρὸς τὴν καλὴν συντροφίαν κλίσεως· τῆς δευτέρας τὸ ἀντίρροπον ἔγκειται ἐν τῇ ἕξει, τῇ παιδιόθεν λαμβανομένῃ πρὸς τὴν λιτότητα· ἡ δὲ τρίτη ἀποκρούεται ὑπὸ τοῦ παραδείγματος καὶ τῆς ἀσκήσεως τελείας τινὸς ἐν τῇ πατρικῇ οἰκίᾳ τάξεως, καὶ διὰ τῆς φροντίδος, τὴν ὁποίαν θὰ ἔχῃς τοῦ νὰ καταστέλλῃς ἑκάστοτε τὴν ματαιότητα τοῦ μαθητοῦ σου, διὰ τῆς πρωΐμως ἀποκτωμένης ἕξεως τοῦ κρατεῖν ἀκριβῆ ὑπολογισμὸν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων, ὡς πρὸς τὰ μικρὰ κέρδη τοῦ νεανίου· εἰς τὴν τοιαύτην τάξιν πρέπει ἀδιασωπήτως νὰ ὑποβάλληται.

ΜΕΡΟΣ Β'.

Περὶ Ἐκπαιδεύσεως.

Εἴπομεν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πονήματος τούτου, ὅτι ἡ θρησκευτικὴ ἀνατροφὴ δέον νὰ κανονίζηται κατά τινα ἀρχήν, ὅλως ἀντίθετον πρὸς ἐκείνην, ἥτις ἡγεῖται τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐκείνη μὲν ὡς ἀφορμὴν ἔχει τὴν καταστολὴν τοῦ φυσικοῦ αὐτῆ δὲ ἀκολουθεῖ ὁδὸν ὅλως διάφορον· δηλ. σπουδάζε τὴν φυσικὴν κλίσιν τῶν ἱκανοτήτων τοῦ πνεύματος. Κατὰ ταύτην λοιπὸν τὴν θεμελιώδη ἰδέαν θὰ πραγματευθῶμεν τὸ περὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως ἡμέτερον σχέδιον.

Ἡ προπαρασκευαστικὴ παίδευσις εἶναι περίπου ἡ αὐτὴ δι' ὅλας τὰς κλάσεις καὶ δι' ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα, τὰ ὁποῖα δύναταί τις νὰ ἐπιθυμήσῃ. Τὴν παίδευσιν ταύτην δύναται νὰ παραβάλῃ πρὸς δένδρον, τὸ ὁποῖον δέον νὰ ὑψωθῇ μέχρι τινὸς ἄνευ τοῦ ἐδάφους, πρὶν ἡ ἀναδώσῃ διαφόρους κλάδους.

Ἰδοὺ οἱ κανόνες καὶ τὰ πρῶτα στοιχεῖα.

1) Ἀπὸ τοῦ πέμπτου μέχρι τοῦ ἑβδόμου ἔτους μὴ ὑποδεικνύῃς εἰς τὸν μαθητήν σου τὴν χρῆσιν τῶν γραμμάτων, παρὰ ὑποχωρῶν εἰς τὰς ἐπιμόνους παρακλήσεις αὐτοῦ.

2) Ἄσκει τὴν μνήμην του, καθαγίαζε αὐτὴν, καὶ πλούτιζε μὲ εἰκόνας ἀμώμους καὶ τερπνὰς καὶ μὲ γνώσεις διδακτικὰς περὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς κοινωνίας. Ἔσο καθηγεμὼν τῆς πολυτίμου ταύτης ἱκανότητος, ἥτις μὴ ἐνασχολουμένη πληροῦται ἐπιβλαβῶν καὶ ἀναρμόστων πραγμάτων.

3) Μερίμνα περὶ τῆς ἀπαγγελίας τοῦ μαθητοῦ σου, ἄσκει τὴν προσοχὴν αὐτοῦ, ὑποχρεῶν αὐτὸν ν' ἀκροάζηται καὶ συγκρατῇ τὰ ἀκροάματα· ἡ μέθοδος αὕτη διευκολύνει τὰ μάλιστα τὰς σπουδαιοτέρας ἐνασχολήσεις.

4) Διὰ νὰ κατορθώσῃς τοῦτο, μὴ ἀνέχησαι ἵνα αἱ τροφοὶ καὶ αἱ τίτθαι, κατὰ τὴν ἐπαινετὴν αὐτῶν συνήθειαν, διαστρέφωσι τὰς λέξεις ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ καθηδύνειν αὐτὰς, ὁμιλοῦσαι πρὸς τὰ παιδία. Ἐγνώρισα πολλοὺς, οἵτινες μεγαλώσαντες δὲν ἠδύναντο ν' ἀπαγγείλωσι γράμματά τινα, καὶ ἐβατταρίζον μέχρις ἀηδίας, διότι εἶχον ἀκούσει τὰς τίτθας αὐτῶν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἡλικίας των νὰ ὑποκορίζωνται· ἄλλοι πάλιν ἵστανται ὡς ἐξεστηκότες καὶ ἔμπληκτοι, διότι δὲν τοὺς ἐσυνείθησαν ἐξ ἀρχῆς νὰ παίζωσιν ἡσύχως, ἄνευ θορύβου καὶ γελώτων. Ἀπὸ τοῦ ἑβδόμου μέχρι τοῦ δεκάτου καὶ δωδεκάτου μάλιστα ἔτους αἱ σπουδαὶ τοῦ υἱοῦ σου πρέπει νὰ κανονισθῶσιν ὡς ἀκολούθως.

1) Ἀνάγνωσις ὑψίφωνος εἰς τὴν μητρικήν του γλῶσσαν. 2) Τὰ ἀναγνώσματά του ἔστωσαν τὸ Εὐαγγέλιον, ἡ ἱερὰ Ἱστορία καὶ ἡ ἀρχαία Ἱστορία, οὐχὶ ἐπίτομος, ἀλλ' ἐν ἐκτάσει. Ἡ ἀρχαία Ἱστορία αἰχμαλωτίζει τὴν φαντασίαν, πλουτίζει τὴν μνήμην· μορφώνει τὴν καρδίαν καὶ τὴν κρίσιν, δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὰς ξηρὰς ἐπιτομὰς, αἵτινες συνήθως ἐμπνέουσιν ἀποστροφὴν πρὸς τὴν Ἱστορίαν· ἄλλως τε δὲ ἡ Ἱστορία εἶναι ἡ σπουδὴ τῶν σπουδῶν, ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐπιστήμη, ἡ βοηθὸς τῆς θρησκείας, ἀρυομένη ἐκ καλῶν πηγῶν· χωρὶς τῆς γνώσεως τῆς Ἱστορίας ὁ εὐφυέστερος ἄνθρωπος εἶναι ὂν ἀπόκληρον, καὶ πρὸς τὴν κοινωνίαν ξένον. 3) Κατὰ τὰ τέσσαρα ἢ πέντε πρῶτα ἔτη εἶναι ἀρκετὸν νὰ ἀναγινώσκῃ πολλάκις τὴν Ἱστορίαν, καθὼς συνήθως ἀναγινώσκουσι τὰς μυθιστορίας (1). Βραδύτερον ὁ μαθητής σου ἂς κρατῇ ἕνα χρονολογικὸν πίνακα, ἐν ᾧ νὰ σημειοῖ τὰς ἐποχὰς καὶ τὸ ἀλληλένδετον τῶν κυριωδεστέρων γεγονότων· ἐὰν ὁ μαθητής σου ἔχῃ

Σ. Μ. Ἐνταῦθα ὁ συγγραφεὺς συστέλλει δι' ἀνάγνωσιν τὴν ἱστορίαν τοῦ Ῥολλίνου, ὡς τὴν καταλληλοτέραν καὶ ἀξιολογωτέραν.

στεγανὴν μνήμην, μὴ ἀπαιτῆς παρ' αὐτοῦ τὰς ῥηθείσας παρεκβολάς· διότι τότε πιθανὸν νὰ σκιχάνῃ τὴν Ἱστορίαν, εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ εὑρίσκῃ τὸ ἐντρύφημά του.

(Ἕπεται τὸ τέλος).

Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΣ ΚΑΙ ΑΙ ΩΦΕΛΕΙΑΙ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ,

Ὑπὸ φιλοσοφικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἔποψιν.

Ἡ φύσις παρέσχεν εἰς ἕκαστον εἶδος ζώου τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ὑπερασπίζειν αὐτὸ ἑαυτό, τοῦ ὑπερασπίζειν τὸ σῶμα καὶ τὴν ζωήν του, τοῦ ἀποφεύγειν ὅ,τι αὐτῷ ὑπάρχει ἐπιβλαβὲς, τοῦ ἐπιζητεῖν καὶ προμηθεύειν ὅ,τι ἀναγκαῖον εἰς τὴν ὕπαρξίν του· ἀλλ' ἡ ἔρευνα καὶ ἡ ἀνίχνευσις τῆς ἀληθείας ἀνήκει τῷ ἀνθρώπῳ, ὃς μόνος ἔχει τὸν λόγον ὡς μερίδιόν του παρὰ τῆς φύσεως, αἱ δὲ ψυχαὶ ἡμῶν φυσικῶς ὑφίστανται ἄπληστόν τινα ἐπιθυμίαν τοῦ γνωρίζειν αὐτήν. Οὕτως, ἐνόσῳ ἐλεύθεροί ἐσμεν ὑποθέσεων καὶ φροντίδων, ἐπιθυμοῦμεν νὰ βλέπωμεν, νὰ ἀκούωμεν, νὰ μανθάνωμέν τι, καὶ θεωροῦμεν ὡς ἀναγκαῖον εἰς τὴν εὐτυχίαν τῆς ζωῆς τὴν γνῶσιν τῶν ἀπορρήτων καὶ τῶν θαυμάτων τῆς φύσεως· τὸ ἐξέχειν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, νομίζομέν τι ὡραῖον· τὸ ἀγνοεῖν, τὸ ἀπατᾶν ἑαυτὸν, τὸ ἀπατᾶσθαι ὑπὸ ἄλλου, φαίνεται ἡμῖν ὀλέθριον καὶ μισητόν.

Μέγιστον εἶναι νὰ ἴδῃ τις τὴν ψυχὴν μὲ αὐτὴν τὴν ψυχήν· βεβαίως δὲ τοιαύτη ἦν καὶ ἡ ἔννοια τοῦ μαντείου τοῦ Ἀπόλλωνος, διδόντος τοῦτο τὸ ἀξίωμα *Γνῶθι σαυτόν*· ὅταν λέγῃ *γνώρισον σεαυτὸν*, τὸ μαντεῖον θέλει νὰ εἴπῃ: *Γνῶθι τὴν σαυτοῦ ψυχήν*. Τὸ σῶμα δὲν εἶναι, ἵνα οὕτως εἴπω, ἢ τὸ πλοῖον, καὶ τρόπον τινὰ τὸ ἀγγεῖον τῆς ψυχῆς. Τοῦ λοιποῦ, τοῦτο τὸ μέγα ἀξίωμα: *Γνῶθι σαυτὸν* δὲν εἶναι προσδιωρισμένον μόνον νὰ ταπεινοῖ τὴν ἀλαζονείαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ προτίθεται ἐπίσης νὰ κάμῃ αὐτὸν νὰ ἐκτιμᾷ τὰς ὠφελείας, ἃς κατέχει.

Ὑπάρχουσιν εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα, τὰ ὄντα τὸ ἀντικείμενον τῶν σπουδῶν ἡμῶν καὶ τῶν γνώσεων, θέλγητρά τινα, παρακινοῦντα ἡμᾶς ὅπως σπουδάζωμεν αὐτὰ καὶ γνωρίζωμεν· εἴδομεν πλειστάκις ὅτι οἱ ἀγαπῶντες τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας ἀμελοῦσι καθ' ὁλοκληρίαν τῆς ὑγείας των, τῶν ὑποθέσεών των, καὶ ὅτι ἀγοράζουσι δι' ἀπείρων κόπων τὴν εὐτυχίαν τοῦ μανθάνειν.

Ἡ θεωρία τῆς φύσεως εἶναι τρόπον τινὰ ἡ φυσικὴ τροφὴ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος, ἡ μόνη ἀνίχνευσις τῶν μεγάλων πραγμάτων καὶ τῶν ἀντικειμένων, ἔχουσα τὴν ἡδονήν της.

Ἐὰν μὴ ἐξάγωσιν ἀπὸ τὴν σπουδὴν τῶν ἐλευθερίων τεχνῶν ὅλας τὰς ὠφελείας, ὧν αὕτη εἶναι ἡ στερεὰ πηγὴ, καὶ δὲν ζητῶσι παρ' αὐτῆς ἢ τὴν μόνην ἡδονὴν, τοιαύτη τις ἀνάπαυσις τῆς ψυχῆς ἤθελε θεωρηθῇ ὡς ἡ ἀξιωτέρα ἑνὸς ἀνθρώπου καλῶς ἀνατεθραμμένου· αἱ ἄλλαι ἀναπαύσεις δὲν εἶναι μήτε παντὸς καιροῦ, μήτε πάσης ἡλικίας, μήτε παντὸς τόπου. Αὕτη ἡ σπουδὴ, τοὐναντίον, μορφόνει τὴν νεότητα, ἐπιτέρπει τὸ γῆρας, κοσμεῖ τὴν εὐτυχίαν, βοηθεῖ καὶ παρηγορεῖ τὴν δυστυχίαν, θέλγει ἡμᾶς ἐν τῷ οἴκῳ, δὲν περιπλέκει εἰς τὰ ἔξω, γρηγορεῖ, ταξειδεύει, κατοικεῖ μεθ' ἡμῶν. Θυσιάσατε τὸν καιρόν σας εἰς τὴν σπουδὴν, καὶ θέλετε ἀποφύγει πᾶσαν δυσαρέσκειαν, πᾶσαν ἀηδίαν τῆς ζωῆς, δὲν θὰ ἦσθε οὔτε φορτικοὶ εἰς ἑαυτοὺς, οὔτε ἄχρηστοι εἰς τοὺς ἄλλους.

Βλέπομεν ὅτι τὰ πράγματα καὶ αἱ τέχναι οὐ μόνον στολίζουσι τὴν εὐτυχῆ ζωὴν, ἀλλ' ἀνακουφίζουν πᾶν εἶδος δυστυχίας, ἐλαφρύνουν τὰς θλίψεις τῆς ἐξορίας, τῆς φυλακῆς, ἢ τῆς αἰχμαλωσίας παρὰ τοῖς ἐχθροῖς.

Ἡ σπουδὴ εἶναι θαυμασίως ἐπιτηδεία πρὸς αὔξησιν τῆς εὐημερίας, ὥσπερ εἶναι ἐπιτηδεία πρὸς ἐλάττωσιν τῆς δυστυχίας. Αὕτη εἶναι συγχρόνως καὶ ἡ ὡραιοτέρα στολὴ, καὶ ἡ μεγαλητέρα παρηγορία τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ ὁδηγηθῆναι ὑπὸ τῆς ἡδονῆς τῆς ἐπιστήμης εἰς τὴν θεωρίαν τῶν μεγάλων ἀντικειμένων εἶναι ἡ ἰδιότης τῶν ἐξόχων ἀνθρώπων· οἱ ἐμμένοντες δὲ, τοὐναντίον, εἰς ματαίας σπουδὰς ἅμα ποιοῦντες πράγματα δύσκολα οὐδὲν ποιοῦσιν.

Εἶναι μισητὸν νὰ ἐνασχολῆταί τις ἐπιπόνως εἰς εὐτελῆ πράγματα· τούτου δὲ γενόμενου, εἶναι ἐκ παραλογισμοῦ μωρία.

Ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν ἠσφαλίζετο ἀπὸ μακρὰν τινα ζωὴν, ἔπρεπε νὰ μεταχειρίζηται τὸν καιρὸν μὲ οἰκονομίαν, ὅπως ἐπαρκέσῃ εἰς τὰ ἀναγκαῖα. Ὁποία μωρία λοιπὸν ὅταν ὑπάρχῃ σπάνις χρόνου, νὰ διασκεδάζῃ εἰς ἄχρηστα πράγματα!

Ἡ φύσις ἐπεδαψίλευσεν ἡμῖν τὸν χρόνον οὕτως, ὥστε νὰ μὴ ἐπιτρέπηται νὰ χάσωμεν οὐδὲν μέρος αὐτοῦ· ἀλλ' ἐν τοσούτῳ βλέπομεν πόσον διασκορπίζουσιν ἐξ αὐτοῦ οἱ ἐνεργητικώτεροι τῶν ἀνθρώπων! ὁ μὲν, διὰ τὴν βεβλαμμένην ὑγείαν του· ὁ δὲ, διότι οἱ οἰκεῖοί του ἀσθενοῦσιν· ὁ εἷς διὰ τὰς ἰδιωτικάς του ὑποθέσεις, ὁ δὲ ἕτερος διὰ τὰς δημοσίους· ἅπαντες διὰ τὸν ὕπνον, ὅστις μερίζεται τὴν ζωὴν μὲ ἡμᾶς (1). Δύνανται νὰ εὐα-

(1) Πολλοὶ πρὸς στολισμὸν, ἄλλοι εἰς κόμωσιν τῆς κεφαλῆς, ἄλλοι εἰς εὐωχίας καὶ πότους, εἰς τυχηρὰ παιγνίδια, εἰς περιπάτους νυκτερινοὺς καὶ ἡμερινοὺς, εἰς θέατρα, εἰς χορεὺς, εἰς φιλονεικίας καὶ συζητήσεις ἀκαίρους, εἰς παρασκευὴν τῆς τραπέζης, κτλ. κτλ. Καὶ τοὺς μὲν ἐνασχολουμένους εἰς διανυκτικήν τινα ἐργασίαν, καὶ θεωροῦντας μόνην αὐτῶν ἡδονὴν καὶ τέρψιν τὸ βιβλίον καὶ τὴν ἀνάγνωσιν, περιφρονοῦσιν ὡς μελαγχολικοὺς καὶ σχολαστικούς, αὐτοὶ δὲ, εἰς ἀνεμώλια τὸν πολύτιμον δαπανῶντες χρόνον, οἴονται ὅτι βαδίζουσι συμφώνως μὲ τὸν πολιτισμὸν καὶ μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος. Τάλανες· ἀγνοοῦσι λοιπὸν ὅτι ἐ κατ' ἐπιφάνειαν οὗτος πολιτι-

ρεστηθῶσι, δαπανῶντες εἰς μάτην τὸ μεγαλήτερον μέρος τοῦ χρόνου, τοῦ τοσούτῳ βραχέως, τοσούτῳ ὁρμητικοῦ, καὶ ὅστις ἁρπάζει ἡμᾶς τόσον ταχέως.

Οὐδέν ἐστιν, ὅπερ δὲν ὑπερνικᾷ ἡ ἐπίμονος ἐργασία, ἡ σπουδαία προσοχή, καὶ ἡ σύντονος σπουδή.

Πεδιάς τις, καὶ τοι φυσικῶς γόνιμος, ἀδύνατον νὰ καρποφορήσῃ χωρὶς καλλιέργειαν· ταὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὸ πνεῦμα, ἐὰν μὴ ᾖ καλλιεργημένον ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης.

Ἡ ἀληθὴς καλλιέργεια τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ φιλοσοφία, ἡ ὁποία ῥιζηδὸν ἀνασπᾷ τὰ ἐλαττώματα, προπαρασκευάζουσα τὰς ψυχὰς εἰς ἀποδοχὴν τῆς καλῆς σπορᾶς, καὶ καταθέτουσα εἰς αὐτὰς ἀξιώματα, ἱκανὰ νὰ φέρωσιν ἀκολούθως καρποὺς ἀφθονεστέρους.

Μικτὸν ἤθελεν εἶσθαι, ἐὰν ἐργάζησαι ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ὅπως γίνῃς καλὸς γραμματικὸς, ἐπιτήδειος ῥήτωρ, ἔμπειρος γεωμέτρης, μέγας ἰατρὸς, καὶ δὲν προσπαθῇς μικρὸν, διαρκοῦντος τοσοῦτον μακροῦ χρόνου, ἵνα κατασταθῇς ἐνάρετος.

Ὑπὸ θρησκευτικὴν ἔποψιν.

Γινώσκειν τὸν Θεὸν, ἀγαπᾶν τὸν Θεὸν καὶ ζῆν αἰωνίως εὐτυχῆ, ἕνεκα ταύτης τῆς γνώσεως καὶ ἀγάπης, τοιοῦτόν ἐστι τὸ τέλος τοῦ ἀνθρώπου.

Οἱ διάφοροι βαθμοὶ τῆς γνώσεως καὶ ἀγάπης ἀπαρτίζουσι τοὺς διαφόρους τῆς εὐτυχίας βαθμούς.

Ὅσῳ ὁ ἄνθρωπος θὰ γνωρίσῃ, τοσούτῳ θὰ ἀγαπήσῃ· ὅσῳ θὰ γνωρίσῃ καὶ θὰ ἀγαπήσῃ, τοσούτῳ θὰ ζήσῃ εὐδαίμων.

Πόσον δίκαιον λοιπὸν εἶναι καὶ ἐπιθυμητὸν τοῦτο τὸ ἀθάνατον ὄν, τὸ καλούμενον εἰς τοσοῦτο ὕψηλὸν καὶ εὐτυχὲς πεπρωμένον, νὰ δύναται νὰ ἀναπτύσσῃ ἐλευθέρως τὴν διάνοιαν καὶ θέλησιν αὐτοῦ, ὅπως γνωρίζῃ καὶ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν, καὶ ὅπως γνωρίζῃ καὶ ἀγαπᾷ οὕτως, ὡς φανεροῦται!

Ἀλλ' ὁ Θεὸς φανεροῦται ὡς δημιουργὸς καὶ λυτρωτής· ὑφ' ἑκάστην δὲ τῶν προσηγοριῶν τούτων ἀναγκαῖον εἶναι νὰ γνωρίζωμεν, εὐχάριστον νὰ ἀγαπῶμεν αὐτὸν, δίκαιον νὰ ἀποδίδωμεν τὸν φόρον τῆς λατρείας καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης, ἣν ἀξίζει ἡ διπλῆ εὐεργεσία τῆς δημιουργίας καὶ λυτρώσεως.

Ὡς δημιουργὸς, διήνοιξεν εἰς τὰς συζητήσεις, εἰς τὴν σπουδὴν, εἰς τὸν θαυμασμὸν τῶν ἀνθρώπων πεδίον ἄπειρον, ἐν ᾧ κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐξεγείρονται θαύματα δυνάμεως, ἰσχύος, καὶ ἀγαθότητος. Συγχρόνως ἠθέλησεν ὁ ἄνθρωπος νὰ μὴ δύνατται νὰ μεταχειρισθῇ πρὸς τὸ συμφέρον αὐτοῦ ταῦτα τὰ θαύματα τῆς δημιουργίας, ἢ συναρμόζων τὴν τέχνην εἰς τὴν φύσιν, δηλ. συνενῶν τὸ ἀνθρώπινον ἔργον μετὰ τοῦ Θείου.

Ἐκ τούτου αὗται, αἱ τοσοῦτον ποικίλαι καὶ θαυμασταὶ καθ' ἑαυτὰς ἐπιστῆμαι, τῇ βοηθείᾳ τῶν ὁποίων ὁ ἄνθρωπος ἐξεπλήρωσε τὸν μέγαν τῆς ἐργασίας νόμον, ἐν τῷ μερικῷ αὐτοῦ συμφέροντι, καὶ ἐν τῷ γενικῷ τῆς κοινωνίας, ἧς μέλος ἐστίν. Ἐκ τούτου αὗται αἱ ἐπιστῆμαι, ὧν ἡ τελειοποίησις τοσοῦτον ἐπιθυμητοτέρα ἐστὶν, ὥστε, ὡς ὀρθῶς παρετήρησαν, καθόσον ὁ ἄνθρωπος πολλαπλασιάζει τὰ ἐνεργοῦντα καὶ μεσολαβοῦντα αἴτια, ἅπερ προστίθησιν εἰς τοὺς βραχίονας αὐτοῦ, καὶ τὰ ὁποῖα ἀντικαθιστᾷ κατὰ μέγα μέρος αὐτὸς, ἡ νοητικὴ αὐτοῦ ἐνέργεια ἀνετώτερον πρέπει νὰ ἀνακτήσηται πλεῖω δύναμιν, ἀνεξαρτησίαν καὶ ἐλευθερίαν, καὶ δύναται μᾶλλον νὰ ἐνασχοληθῇ εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν πρόοδον· ἐκ τούτου αὗται αἱ ἐπιστῆμαι τέλος, αἵτινες, καλῶς κατανοηθεῖσαι, εἰσὶ τοσοῦτοι κρίκοι τῆς ἀπείρου ἁλύσεως, τῆς συνενούσης τὴν δημιουργίαν μὲ τὸν δημιουργὸν, καὶ τῆς ὁδηγούσης τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν Θεόν: «Φιλόσοφοι τῆς ἐποχῆς μας, ἀνέκραξεν ὁ Βοσουέτος κατὰ τὸν αἰῶνα τῶν Νευτόνων, τῶν Καρτεσίων καὶ τῶν Λειβνητίων, οἱουδήποτε καὶ ἂν ἦσθε βαθμοῦ, ἢ παρατηρηταὶ τῶν ἀστέρων, ἢ παρατηρηταὶ τῆς κατωτέρας φύσεως καὶ προσκεκολλημένοι εἰς ὅπερ καλοῦμεν φυσικὴν, ἢ ἐπησχολημένοι εἰς ἀφῃρημένας ἐπιστήμας, ἃς καλοῦμεν μαθηματικὰς, ἐν αἷς ἡ ἀλήθεια φαίνεται πλεῖον προεδρεύουσα ἢ ἐν ταῖς ἄλλαις, δὲν θέλω νὰ εἴπω ὅτι δὲν ἔχετε ἀξίας ὑποθέσεις τῶν ἰδεῶν σας· διότι ἀπὸ ἀλήθειαν εἰς ἀλήθειαν δύνασθε νὰ φθάσητε μέχρι τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἐστὶν ἡ ἀλήθεια τῶν ἀληθειῶν, ἡ πηγὴ τῆς ἀληθείας, αὐτὴ ἡ ἀλήθεια, ἐν ᾗ ὑπάρχουσιν αἱ ἀλήθειαι, ἃς καλεῖτε αἰωνίους, αἱ ἀκίνητοι καὶ ἀμετάβλητοι ἀλήθειαι· ἀλλ' ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια, ἣν ὀφείλετε νὰ ζητῆτε εἰς τὰς ἐπιστήμας σας. Καλλιεργεῖτε λοιπὸν ταύτας τὰς ἐπιστήμας, ἀλλὰ μηδαμῶς ἐξαφανίζεσθε ἐν αὐταῖς».

Ὡς λυτρωτὴς, ὁ Θεὸς ἔκαμε πολλὰ ἄλλα θαύματα σοφίας καὶ δυνάμεως, ὅπως σώσῃ τὴν ἀνθρωπότητα· διέχυσε πολλὰς ἄλλας χάριτας, ἃς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου δὲν θὰ γνωρίσῃ, ἡ καρδία αὐτοῦ δὲν θὰ ἐκτιμήσῃ, καὶ ἡ γλῶσσα οὐδέποτε ἱκανῶς θὰ ὑπερεκθειάζῃ.

σμὸς, ὁ βασιζόμενος εἰς τὴν πολυτέλειαν καὶ διαφθορὰν, ὁ ἀπεστερημένος πάσης γνώσεως τῆς ἐξοχότητος τοῦ ἀνθρώπου, ὁ συνιστάμενος εἰς τὴν ἀποστήθισιν ξενικῶν ὀνομάτων καὶ φράσεων, ὁ ἀποσκορακίζων τὰ πατρῷα, καὶ ἐναγκαλιζόμενος τὰς καινοτομίας, ὁ παραλύων πᾶσαν θρησκευτικὴν πεποίθησιν, καὶ παραδιδοὺς ἡμᾶς εἰς ἄκρατον ἐλευθερίαν, εἶναι πυθμὴν σαπιότητος, ἀπόδειξις τῆς βαθμηδὸν γινομένης ἠθικῆς ἡμῶν ἐξαχρειώσεως, καὶ λαθραίως κατάγει τὴν κοινωνίαν ἡμῶν εἰς τὸ βάραθρον τῆς ἀπωλείας. Περὶ τούτου τοῦ ἀντικειμένου θέλομεν δημοσιεύσει ὀλίγα τινὰ διὰ τῆς «Νέας Ἑπταλόφου», ἐξετάζοντες τὴν πυγὴν ταύτης τῆς ἐνσκήψασης εἰς τὴν καὶ [illegible] σαπιότητος, τῆς ψυχρότητος περὶ τὰ θεῖα κτλ.

Σ. Μ

Ὑφ' ὅλας τὰς σχέσεις, ἡ ἀναγκαιότης τοῦ διδάσκεσθαι ἐναργὴς ἐστί! διὰ τὸν Χριστιανόν. Ἡ διδασκαλία ὁ ἄρτος τῆς διανοίας ἐστὶ, καὶ εἶναι ἀληθὲς νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τούτου τοῦ ἄρτου, ὡς περὶ τοῦ τρέφοντος τὸ σῶμα, ὅπερ ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ φάγῃ μὲ τὸν ἱδρῶτα τοῦ προσώπου του.

Ἡ διδασκαλία καὶ ἡ ἀνατροφὴ, ὅπως ὦσιν ἐντελεῖς καὶ ἄξιαι τοῦ ἀνθρώπου, πρέπει συγχρόνως νὰ δώτωσιν αὐτῷ ἱκανὴν γνῶσιν τῆς φύσεως, τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν· ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ φωτίσωσι περὶ τῶν σχέσεων, τῶν συνδεουσῶν αὐτὸν μὲ τὴν δημιουργίαν καὶ τὸν δημιουργὸν, ὅπως ἐκπληρώσῃ καθ' ἅπασαν τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ τὸ εὐγενὲς πεπρωμένον του.

« Ἡ θρησκεία εἶναι ἓν ἄρωμα, λέγει ὁ Βάκων, κωλῦον τὴν ἐπιστήμην τοῦ διαφθαρῆναι « Ἱερὸν καθῆκον ἐκπληρώσετε, ἐὰν, ἐνόσῳ δύνασθε, καλλιεργῆτε τὸ πνεῦμα ὑμῶν. Θὰ καταστάθῆτε διὰ τούτου ἰδίως ἐπιτηδειότεροι πρὸς τὸ τιμᾶσαι τὸν Θεὸν, τὴν πατρίδα, τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς φίλους ὑμῶν. Ἡ γνῶσις, συνηνωμένη μετὰ τῆς μετριότητος, φέρει τὴν ψυχὴν εἰς τὴν βαθυτέραν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. . . Ἡ ὑπόθεσις τῆς θρησκείας, ἡ τῆς πατρίδος καὶ τῆς τιμῆς θέλουσι προμάχους ὡπλισμένους, κατ' ἀρχὰς μὲ ἐναρέτους προθέσεις, ἔπειτα μὲ ἐπιστήμην καὶ μὲ καλὴν χάριτα».

(Σιλουΐος Πέλλικος).

Ἡ ψυχὴ μεγάλως ζῇ, εἶπε συγγραφεύς τις ὡραίας ἐξηγήσεως τοῦ *Πάτερ ἡμῶν*, καὶ ἐνόσῳ αὕτη δὲν ἐναπασχολεῖται διαρκῶς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἑαυτῆς, χαυνοῦται.

L'âme est un feu qu'il faut nourrir,
Et qui s'éteint s'il ne s'augmente.

(Voltaire.)

Πῦρ εἶναι ἡ ψυχὴ ἡμῶν, σβεννύμενον εὐκόλως· ἐὰν ἀφήσῃς νὰ σβεσθῇ καὶ δὲν τὸ ἀναπτύξῃς.

Δὲν δυνάμεθα δὲ νὰ τὸ ἐπαναλάβωμεν· πᾶσαι αἱ ψυχαὶ ἔχουσι τὸ αὐτὸ δικαίωμα εἰς μίαν τροφὴν ἁρμοδίαν καὶ ἀνάλογον τῶν δυνάμεών των.

Ἐπίσης ὅπερ ἡ θρησκεία ἐπιθυμεῖ ὡς πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ, ἡ ἱκανὴ καὶ γενναία πολιτικὴ πάντοτε συνεβούλευσεν, ἡ σοφὴ νομοθεσία πάντοτε προέγραψεν.

Ἠκούσαμεν, πρὸ 60 περίπου ἐτῶν, ὅτι οἱ εὐγενεῖς συμφώνως μὲ τὸν κλῆρον παρεκάλουν ἐνθέρμως τὸν ἡγεμόνα, ὅπως διαδώσῃ ἕως *εἰς τὰς πεδιάδας* τὰ μέσα τοῦ νὰ διδάσκωνται ἱκανῶς οἱ κατοικοῦντες αὐτὰς, *καὶ τὰ ὁποῖα νὰ δόναται νὰ ἐπεκταθῶσιν ἕως εἰς τοὺς πτωχούς* (1).

Διδασκαλία καὶ ἀνατροφὴ τοῦ λαοῦ! Λέξεις καινὰι ἐννοίας, πρὶν ὁ Χριστιανισμὸς φωτίσῃ τὸ κόσμον, ἰδέα θελκτικὴ, ἔξοχος, ἀφοῦ ὁ Θεὸς ἐγένετο ἄνθρωπος, συνωμίλησε μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ προσεκάλεσεν ἅπαντας εἰς τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου αὐτοῦ.

Διότι ἅμα ὁ *Λόγος σὰρξ ἐγένετο*, ἅμα ἡ θεία διάνοια ἐπεφάνη, ἠκούσθη, ἥψατο τῶν ἐκπεπληγμένων καὶ ἐξεστηκότων αἰσθητηρίων ἡμῶν, ἅμα ὁ Θεὸς κατέβη ἕως εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅπως ὑψώσῃ τὸν ἄνθρωπον μέχρι τοῦ Θεοῦ, ἔκτοτε πᾶν τὸ ἀνθρωπίνην μορφὴν ἔχον, ἀναλαμβάνον τὴν πρώτην αὐτοῦ ἀξίαν, ὤφειλε νὰ προσπαθήσῃ νὰ ῥθάσῃ εἰς τὴν θείαν μορφήν. Ἐν τῇ ἰδέᾳ δὲ τούτου τοῦ μεγαλοπρεποῦς πεπρωμένου, ἐνώπιον τοῦ ἀπείρου πόσον μάταιαι ὑπῆξαν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν Χριστιανῶν αἱ μικραὶ ἡμῶν ἀνισότητες τῆς τύχης, τοῦ βαθμοῦ, ἢ τῆς γεννήσεως! Πῶς αὗται ἐξέλειπον, ὡς καπνὸς κοῦφος, ὃν διασκορπίζει ὁ ὁρμητικὸς ἄνεμος, ὡς κηρὸς ἄνευ συστάσεως, μὴ δυνάμενος νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν θέαν τῆς φλογός! Τότε τὰ ὄρη ἀληθῶς ὡμαλίσθησαν, αἱ κοιλάδες ἐπληρώθησαν, καὶ εἰς τοῦτον τὸν νέον ἠθικὸν κόσμον, ἰσοπεδοθέντα οὕτως ὑπὸ τῆς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἕκαστος κάτοικος ταύτης τῆς σφαίρας, ἕως τότε ὁ κύριος τῆς ὑπερηφανείας καὶ τῆς δυνάμεως, *ἠδυνήθη νὰ ἴδῃ τὸν Σωτῆρα, ὃν ὁ Θεὸς ἐξαπέστειλεν.* Ἕκαστος ἄνθρωπος ἠδυνήθη νὰ βαδίσῃ διὰ ταύτης τῆς *ὁδοῦ*, νὰ τραφῇ μὲ ταύτην τὴν *ἀλήθειαν*, νὰ ζήσῃ ταύτην τὴν *ζωήν*. Ἕκαστος ἄνθρωπος ἠδυνήθη νὰ ἦναι Χριστιανὸς, καὶ, κατὰ τὴν ἀποστολικὴν ἔκφρασιν Πατέρος τινὸς τῆς Ἐκκλησίας, *ἕκαστος Χριστιανὸς εἶναι ἕτερος Χριστός.* (Ἱερὸς Αὐγουστ.).

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ).

Κ. ΠΑΘΘΟΝΙΔΗΣ.

Ο ΙΠΠΟΤΗΣ ΦΑΝΤΑΣΙΟΠΟΥΛΟΣ,
ἢ
ΤΑ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ.

1.

Ὁποῖον τὸ ὄφελος τῶν ἀνθρωπίνων μυθιστορικῶν φαντασιοκοπημάτων!

Γεννηθεὶς ὁ Κωνσταντῖνος Φανταστόπουλος ἐν τῇ κώμῃ . . . ἐπροικίσθη ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων μετὰ φύσεως καὶ ἀγωγῆς τοιαύτης, ἥτις ἤθελεν ἀποδείξει αὐτὸν ἔξοχον βιομήχανον· καὶ ἂν ἡ σκληρὰ

(1) Κατωτέρω ἐμιλεῖ περὶ τῆς ἀναγκαιότητος τῆς διδασκαλίας τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ἅπαντα σχεδὸν ἀφορῶσι τὴν Γαλλίαν καὶ τὰς διαφόρους φάσεις τῆς προόδου τοῦ μέτρου τούτου, ὅπερ ἐναυάγησεν ἕνεκα τῶν διαφόρων πολιτικῶν μεταβολῶν ἐν Γαλλίᾳ. Σήμερον δὲ τίς δὲν θὰ ἐκπλαγῇ, ἀκούων ὅτι οἱ πλεῖστοι ἐν Γαλλίᾳ ἠναντιώθησαν εἰς τὴν Κυβέρνησιν, προτείνασαν τὴν ἐπέκτασιν τῆς διδασκαλίας καὶ εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις τοῦ λαοῦ; Σ. Μ.

αὐτοῦ τύχη δὲν ἀπέτρεπεν αὐτὸν τοῦ προορισμοῦ τούτου, ἴσως ἤθελε καταστῇ ἰδιοκτήτης τοῦ μεγάλου ξενοδοχείου τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ἐν ᾧ συχνάζουσι σήμερον οἱ ἐπισημότεροι τῶν ξένων καὶ τῶν κατοίκων.

Καὶ ὅμως, ἐπαναλαμβάνομεν, ὁποῖον τὸ ὄρτελος τῶν ἀνθρωπίνων φαντασιοκοπημάτων;

Ἡμέραν τινὰ, ἦτο μαγευτικὴ τις πρωΐα τοῦ μαΐου, μὴ ἔχων ἀσχολίας ὁ Φαντασιόπουλος, ἔλαβεν ἓν μυθιστόρημα καὶ ἀνέγνωσεν αὐτό. Τὴν ἐπιοῦσαν τὸ ἐπανέλαβε, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ηὐχαριστήθη, ὥστε, ἀφ' οὗ διῆλθεν αὐτὸ ἑκατοντάκις ἀνέγνωσε καὶ ἕτερα. Μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐννοήσῃ ἕνεκα τοῦ ἁπλοῦ αὐτοῦ νοὸς ὅτι οἱ μυθιστοριογράφοι, ὅτε δὲν διασκεδάζουσιν ἄλλους, διασκεδάζουσιν αὐτοὶ αὐτοι, ὅτι ἐν ταῖς πλείσταις τῶν μυθιστοριῶν ὑπὸ τὸ μέλι ὑπολανθάνει κρυπτόμενον δηλητήριον, καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει μέθη ἐπιφορωτέρα τῆς τοῦ νήφοντος ἀνδρὸς, περιεπλάκη ἐν τῇ παγίδι, ἐν ᾗ περιπλέκονται πολλοὶ τῶν νῦν κούρων νέων, καὶ ἀποποιηθεὶς τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ, ἔμπλεως τὴν κεφαλὴν ἱπποτικῶν περιπετειῶν ἀπεφάσισε νὰ γείνῃ ἥρως μυθιστορήματος.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἀνατροφὴ αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀρκετὰ παρημελημένη καθόσον ἀφορᾷ τὰς μυθιστορικὰς περιπετείας, διέγνω νὰ ἐξασκηθῇ αὐτὸς καθ' ἑαυτόν. Ἐν πρώτοις λοιπὸν μετέβαλε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπὸ Κωνσταντίνου Φαντασιοπούλου εἰς Ἱππότην Φαντασιόπουλον· ἐπομένως συνείθισε τοὺς μονολόγους, ἀπαραιτήτους ὄντας ἐν ταῖς μυθιστορίαις, καὶ πρὸ πάντων τὰ ἐκφραστικὰ σχήματα ἴστε μονολογίαι, δυσανασχετήσεις, ἐπιθέσεις τῆς χειρὸς ἐπὶ τοῦ μετώπου εἰς δεῖγμα βαθείας θλίψεως, ἢ ἐμβριθῶν σκέψεων, ἅπαντα ταῦτα κατέστησαν αὐτὸν μετ' οὐ πολὺ συνεχῶς ἐξασκούμενα εἶδος φρενοβλαβοῦς ὠχροῦ.

— Πειρασμέ! ἀνέκραξεν ἡμέραν τινὰ μυθιστορικῶς πως καθήμενος ἀπέναντι τοῦ κήπου τῆς οἰκίας αὐτοῦ καὶ βεβυθισμένος ἐν κατηφείᾳ, προερχομένῃ ἐκ θλίψεως ἀνυπάρκτου! Πειρασμέ! ἐπανέλαβε, διότι ἀείποτε ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τοῦ μυθιστορήματος ἠγεῖτο καλὸν ἕνα μονόλογον, τοῦ δὲ μονολόγου πρώτην λέξιν ἔκρινε τὴν ἀνωτέρω· αὐτὸ ἐνταῦθα τὸ χωρίον ὄζει κτηνωδίας· Οὔτε θέατρα, οὔτε χοροί, οὔτε ἱππόται χαρίεντες, οὔτε φίλοι εἰλικρινεῖς, οὔτε νέαι πεπαιδευμέναι καὶ εὐφυεῖς ὑπάρχουσιν, ὥστε ν' ἀναπτυχθῇ τις, ὥστε βεβαίως, καὶ ὁ κουφότερος πάντων ὤν, εὐχερῶς ἐννοεῖ ὅτι. . . ἄρα εἰς τὴν πρωτεύουσαν.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει αἱ περιηγήσεις καὶ ὁδοιπορίαι ἐθεωρήθησαν ὡς μία τῶν καλλιτέρων ὑλῶν πρὸς μυθιστόρημα· οὕτω τὰ τυχαῖα καὶ μυστηριώδη περιστατικὰ τὰ τοῖς ταξειδιώταις ἐντυγχάνοντα ἦσαν ἀποχρώντως δελεαστικὰ ὅπως παρασύρωσι τὸν νέον ἡμῶν ἥρωα Ἱππότην Φαντασιόπουλον. Ἐπέβη λοιπὸν τῆς ταχυδρομικῆς ἁμάξης διευθυνόμενος, ὡς διετείνετο, πρὸς τὸν τόπον τῶν μυθιστορικῶν βίων· παρ' αὐτῷ δ' ἐκάθησε καὶ τις γυνὴ, κεκαλυμμένη ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν.

— Οποία εὐνοϊκὴ περίπτωσις! διενοήθη ἐν ἑαυτῷ. Τίς οἶδεν ὁποίας ἐξαισίας καλλονῆς πρέπει νὰ ἦναι ἡ νεᾶνις αὕτη διὰ νὰ κρύπτηται οὕτω· λοιπὸν βηματίσωμεν πρὸς τὰ ἐμπρὸς, καὶ πρὸς τοῦτο οὐδὲν εὐχερέστερον, ἰδού· πάραυτα συνάπτω μετ' αὐτῆς συνδιάλεξιν, τὴν καταθέλγω διά τε τοῦ ἱπποτικοῦ ἤθους καὶ τῶν χαριέντων τρόπων μου, φθάνομεν οὕτω διαλεγόμενοι μέχρι τοῦ πρώτου σταθμοῦ, ἔκ τινος τυχαίου συμβεβηκότος ἀνατρέπουσιν οἱ ἵπποι τὴν ἅμαξαν, ἡ νεᾶνις εὑρίσκεται εἰς κίνδυνον, σώζω αὐτὴν μετὰ κινδύνου τῆς ζωῆς, καὶ ὡς ἀνταμοιβὴν τῆς τοσαύτης ἀφοσιώσεώς μου μοὶ προσφέρει τὴν χεῖ . . .

Δὲν προῦλαβεν ὅμως νὰ τελειώσῃ διότι ἡ ἅμαξα, στᾶσα παρὰ τὸν σταθμὸν, ἤλλαξέ τινας τῶν ὁδοιπόρων καὶ ὁ ἱππότης ἀφυπνισθεὶς τοῦ μαγικοῦ ἐκείνου ὀνείρου, οὕτως εἰπεῖν, ἀντὶ τῆς φαντασιώδους καλλονῆς τῆς νεάνιδος! εἶδε παρακαθήμενον αὐτῷ παχύσαρκον γέροντα, βεβυθισμένον ὅλως εἰς φιλοσοφικὰς σκέψεις καὶ ὠθοῦντα ἀπροσέκτως τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἱππότου.

Τοῦτο ὑπῆρξε τὸ μόνον μυθιστορικὸν καὶ ποιητικὸν τῆς ὁδοιπορίας.

2.

Δὲν ἀπηλπίσθη μόλον τοῦτο ὁ νέος ἱππότης.

— Μικρὰ πράγματα, εἶπε, καὶ φθὰς εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἐγκατέστη ἔν τινι μεγάλῳ ξενοδοχείῳ. Πρώτη αὐτοῦ φροντὶς ὑπῆρξε παραχρῆμα τὸ εὑρεῖν φίλους· καθόσον οὗτοι παίζουσι πρόσωπον τὰ μάλιστα σημαντικὸν, καὶ ἄνευ αὐτῶν οὐδέν τι μυθιστορικὸν ἔξεστι συμβῆναι. Ἐπροσπάθησεν οὖν νὰ εὕρῃ τοιούτους, μηδόλως δυσκολευθεὶς πρὸς τοῦτο, καθότι ἐν πάσῃ κοινωνίᾳ μεγάλῃ ἢ μικρᾷ ὑπάρχει τάξις τις νέων κούφων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑποκρινομένων τὰ εὐγενέστερα τῆς ἱερᾶς φιλίας αἰσθήματα, ἀρκεῖ μόνον νὰ εὑρίσκωσι δι' αὐτῆς μέσα διασκεδάσεως. Συνεσχετίσθη οὕτω μετὰ δέκα τοιούτων Πυλάδων, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀνθρωπίνη καρδία δὲν δύναται πολλοὺς ἐναυτῷ ν' ἀγαπήσῃ ἐξ ἴσου, ἐξέλεξεν αὐτῶν ἕνα πρὸ πάντων, ἕνα τίμιον, εὐαίσθητον καὶ σπουδαῖον νέον, μεθ' οὗ συνεδέθη δι' ἀδιαρρήκτων δεσμῶν φιλίας.

Πρωΐαν τινὰ ὅμως ἐγερθεὶς, εἶδεν ὅτι ὁ τίμιος καὶ σπουδαῖος Πυλάδης αὐτοῦ ἔφυγε, συνεπάγων καὶ δωδεκάδα χιτώνων, ζεῦγος ὑποδημάτων καὶ ἓν βαλάντιον μὲ χρήματα, καὶ τοῦτο σπουδαίως φερόμενος.

Ἐχολώθη ὀλίγον κατὰ τοῦ φιλτάτου ἀδελφοῦ του, ἀλλὰ τί γένοιτο· ἴσως ἔρως τις, φίλη τις ἀναπληρώσῃ τὸ κενὸν τοῦτο.

Ἓν ἑσπέρας παρευρεθεὶς εἰς τὸ θέατρον κατὰ τὴν παράστασιν τοῦ μελοδράματος Ione, παρε-

τήρησεν εἰς ἓν θεωρεῖον λάμπουσαν νεαράν τινα γυναῖκα κάλλους ἐξαισίου, θείου, ἀγγελικοῦ! καὶ ὅμως ἐκάθητο πλησίον της εἷς γέρων Ἄργος, ὕποπτα περιάγων βλέμματα κατὰ παντὸς νέου. θὰ ἦτο βεβαίως τύραννός τις τῆς νεάνιδος. Ὁποία τύχη! Ἰδοὺ ἐν μιᾷ στιγμῇ ὁ ἱππότης Φαντασιόπουλος γιγνόμενος Γλαῦκος καὶ ἀντιπαλαίων πρὸς τὸν Ἄργον διὰ τὴν νέαν ταύτην Ἰώνην. Ἐξελθὼν μετὰ τὸ τέλος τῆς παραστάσεως παρηκολούθησεν αὐτὴν μέχρι τοῦ οἰκήματός της. Ὁ τάλας ἔγεινεν ἐρωτόληπτος! ἤρξατο ἀναπολῶν μεθ' ἡδονῆς τὸ γλυκὺ πρόσωπον τῆς νεάνιδος, ἐφαντάσθη αὐτὴν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ τυράννου ἐκείνου, καὶ ἀπεφάσισε νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ.

Τὴν πρωΐαν ἔγραψε πρὸς αὐτὴν ἐν γραμματίῳ μακρὰν ἀπαρίθμησιν τρυφερῶν αἰσθημάτων, ἀνιῶν, μελλόντων ὀνείρων, προτρέπων ἐπὶ τέλους νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ ἂν θέλῃ νὰ ἐλευθερωθῇ. Ἐπέρασε δὲ τὸ ἐπιστόλιον ὧδέ πως: ἀπόψε περὶ τὸ μεσονύκτιον εἰς τὴν θύραν τοῦ κήπου θέλει περιμένει μεγαλοπρεπὴς τέθριππος. Ἔδωκε τὸ ἐπιστόλιον εἰς τὸν θυρωρὸν αὐτῆς, δοὺς αὐτῷ καὶ ἀργύριον. Ἀντέγραψε δ' αὐτὸ ἔκ τινος περιφήμου μυθιστορίας τοῦ Α. Δουμᾶ· περὶ τὸ τέλος ὅμως ἀντὶ *θύρας ἐργαστηρίου* ἔγραψε κῆπον, καὶ ἀντὶ *ἀγοραίας ἁμάξης*, μεγαλοπρεπῆ τέθριππον.

3.

Περὶ τὸ μεσονύκτιον λοιπὸν ὁ νέος ἡμῶν ἐρωτόληπτος περιέμενεν ἀπέναντι τοῦ οἰκήματος τῆς νεάνιδος, ῥεμβάζων ὅλως ἐνώπιον τοῦ τοὺς παλμοὺς τῆς καρδίας αὐτοῦ κινοῦντος ἀγγέλου. Δυστυχῶς ὅμως βαρβιστής τις μισάνθρωπος ἦλθεν ὅπως διαταράξῃ τοὺς ῥεμβασμούς του. Δυσανασχετήσας κατὰ τοῦ ἐπαράτου βαρβιστοῦ, ἐρρίφθη ἐπ' αὐτοῦ μένεα πνέων· ἀλλ' ὁ βαρβιστὴς ἐφαίνετο κεκτημένος μῦς καὶ ἰσχὺν ὑπεράνθρωπον, ὥστε ἀφοῦ συνέτριψε τὰ ὀστᾶ τοῦ ἱππότου, ἐξηκολούθησε τὴν βάρβιτον αὐτοῦ παίζων. Ἀφ' ἑτέρου μέρους ἀνεφάνη ἡ περίπολος.

— Διάβολε! διάβολε! ἀνέκραξεν ὁ Φαντασιόπουλος, ἰδοὺ περιπλοκαὶ δειναί· ἂν εἶχον τὴν σπάθην μου ἤθελον δείξει βεβαίως πρὸς τὸν μισάνθρωπον αὐτὸν βαρβιστήν . . . ὅστις ὅμως, ἂς τὸ εἰπω, ἦτο ἀρκούντως ἰσχυρὸς ὥστε νὰ συντρίψῃ τὰ ὀστᾶ μου . . . ἤθελον τῷ δείξει, λέγω, πρὸς ποῖον ἀπετείνετο. Ἐν τούτοις φοβερώτερος κίνδυνος ἐπίκειται ἤδη· ἄ! τί δυστυχία, νὰ μὴ ἔχω τὰ ὅπλα μου, ἀλλὰ, εἶπε στρεφόμενος πρὸς τὰ παράθυρα τῆς Ἰώνης αὐτοῦ, ἂν ὑποχωρήσω καὶ μὲ ἴδῃ ἐκείνη, ὁποίαν ἰδέαν θὰ λάβῃ περὶ ἐμοῦ;

Μόλις ἐπεραίωσε τὸν μονόλογον αὐτοῦ, καὶ λαβὼν κτύπημα αἰφνίδιον παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς περιπόλου, ἐταράχθη σύσσωμος καὶ πρὶν ἢ τεθῇ εἰς ἄμυναν, δηθεὶς χεῖρας καὶ πόδας ἀπήχθη ἐν τῇ φυλακῇ, ἔνθα διενυκτέρευσε. Τῇ ἐπαύριον δ' ἐξελθὼν ἐσκέφθη περὶ τοῦ νυκτερινοῦ συμβάματος.

— Ἰὶ Θεέ μου! ἀνέκραξεν αἴφνης εὑρὼν τὴν λύσιν τοῦ αἰνίγματος· ἀναμφιβόλως ὁ πατὴρ αὐτῆς, ὁ Ἄργος ἐκεῖνος, εἶναι ὁ πρωταίτιος τούτων· λοιπόν . . . μονομαχία μετ' αὐτοῦ.

Τὴν αὐτὴν οὖν ἡμέραν ὁ Ἄργος, ὁ σύζυγος καὶ οὐχὶ πατὴρ τῆς νεαρᾶς γυναικὸς, ἔλαβε προσκλητήριον εἰς μονομαχίαν. καὶ γνωρίσας τὸ πρόσωπον, μεθ' οὗ εἶχε νὰ κάμῃ, ἀπεφάσισε νὰ τῷ δώσῃ ἓν καλὸν γεροντικὸν μάθημα. Ἐδέχθη λοιπὸν τὴν μονομαχίαν· ἀλλ' ἐν αὐτῇ ὁ ἱππότης Φαντασιόπουλος, πρὶν εἰσέτι ποιήσῃ τὸ πρῶτον βῆμα, ἐτραυματίσθη βαρέως.

Ἐγερθεὶς ἐκ τῆς ἀσθενείας ἕνα μῆνα μετὰ ταῦτα, πρῶτον πάντων ὅπερ ἀνελογίσθη ἦν ὅτι ἐκτὸς τοῦ ὑπερόγκου χρέους του δὲν εἶχεν ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ οὔτε ὀβολόν· πλὴν δὲν ἀπηλπίσθη. Εἶχεν ἕνα πλούσιον θεῖον, συνετόν τινα μεγαλέμπορον.

— Ἡ οἰκογένεια, διενοήθη, ἐν ταῖς δειναῖς περιστάσεσιν εἶναι ἓν τῶν καλλιτέρων στηριγμάτων· ἄγωμεν οὖν πρὸς τὸν προσφιλῆ θεῖον.

— Σεβαστέ μοι θεῖε, εἶπε παραστὰς ἐνώπιον τοῦ θείου αὐτοῦ σοβαροῦ τινος γέροντος, διὰ περιπετειῶν ἀδίκου εἱμαρμένης γευθεὶς πρῶτον ἁπάσης τῆς εὐδαιμονίας, ὅση δέδοται τοῖς θνητοῖς, ῥεμβάσας, περιπλανηθεὶς εἰς εὐανθεῖς ἔρωτος λειμῶνας, περιελθὼν ἑπομένως εἰς ἀπορίαν χρηματικὴν, ἦλθον παρακαλῶν ἡμᾶς ἐν ὀνόματι τῶν συγγενικῶν δεσμῶν, ὅπως μοὶ δώσητε χιλιάδας τινὰς λιρῶν πρὸς πορισμόν μου.

Τὴν ἱερεμιάδα ταύτην ἀπεστήθησεν ἔκ τινος μικροῦ θελκτικοῦ μυθιστορήματος τοῦ Καρόλου Βερνάρδου. Περαιωθείσης δὲ ταύτης, ἤγειρεν ὁ ἔξοχος θεῖος τὴν κεφαλὴν, παρετήρησε τὸν ἱππότην ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, καὶ ἔσυρεν εἶτα τὸν κώδωνα.

— Θεόδωρε, εἶπε πρὸς τὸν ἐμφανισθέντα ὑπηρέτην, βλέπεις αὐτὸν τὸν Κύριον; λάβε τὸ ῥαβδίον καὶ ἀφ' οὗ μετρήσῃς ἐπὶ τῆς ῥάχεως αὐτοῦ χιλιάδας τινὰς λιρῶν, κάμε τον νὰ ἐξέλθῃ ἀκολούθως εἴτε διὰ τῆς θύρας εἴτε διὰ τοῦ παραθύρου, ὅπως θέλει.

4.

— Πειρασμέ· ἀνέκραξεν ὁ ἱππότης Φαντασιόπουλος ἐξερχόμενος, σήμερον οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι εἰσὶν ἄχρια θηρία. Ποῦ ἡ ἱπποτικότης καὶ γενναιοδωρία τῶν ἀρχαίων χρόνων. Ἐν τούτοις δὲν ἐνθυμοῦμαι εἰς ποῖον μυθιστόρημα ἀνέγνωσα ὅτι εἷς νέος, ὡσαύτως ὑπ' ἀναργυρίας κατατρυχόμενος, ἀφ' οὗ ἀφήμαρτε τῶν συγγενικῶν ἐλπίδων, εὗρε τύχην παρά τινι εὐγενεῖ· λοιπὸν εἰς τὸν δοῦκα τῆς . . . ἁμαξηλάτα.

Ὁ ἱππότης ἐνόμισεν ἑαυτὸν πρὸς στιγμὴν ἐν ἁμάξῃ· ἠναγκάσθη ὅμως μετ' οὐ πολὺ νὰ ὑπα-

κύψῃ τῇ ἀληθείᾳ καὶ διηυθύνθη πεζῇ πρὸς τὸ μέγαρον τοῦ δουκὸς τῆς . . .

— Εὐγενῆ δουξ, εἶπεν ἅμα παραστὰς ἐνώπιον αὐτοῦ, ἀπολέσας τὰ πάντα ἐν τῷ μεγάλῳ τούτῳ παιγνίῳ τῆς τύχης, ἀπογνοὺς τῶν συγγενῶν καὶ φίλων ἦλθον πρὸς σέ . .

— Ἐννόησα, ἀπήντησεν ἡγεμονικῶς ὁ ὁ δουξ ξηροθήχων, δηλαδὴ πένης ὢν ζητεῖς θέσιν παρ' ἐμοί. Προχθὲς ὁ σταυλάρχης μου μοὶ παρεπονεῖτο ὅτιδ τὰς κόπρους καθαρίζων παῖς ἔφυγεν· ὥστε ἂν θέλῃς νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃς . .

— Πῶς, κύριε, . ἐτραύλισεν ἐρυθριῶν ὁ ἱππότης.

— Οἱ ὑπηρέται μου ὀλίγα ὁμιλοῦν, κύριε.

— Ὁ ἱππότης ἐξῆλθεν ἀπεγνωσμένος καὶ διηυθύνθη πρὸς τὴν κατοικίαν αὐτοῦ, ἔνθα τὸν περιέμενον τρεῖς δανεισταί του.

— Ἀ Κύριε, ἤλθετε τέλος, ἀνέκραξαν ὁμοφώνως οἱ τρεῖς γεννάδαι, ἀμέσως πληρώσατέ μας διότι . .

— Πῶς, ἄθλιοι ἐβόησεν ὁ Φαντασιόπουλος θυμωδῶς, καθότι προσεβλήθη ἡ τιμὴ αὐτοῦ, τολμᾶτε νὰ προσβάλητε τὴν τιμὴν ἑνὸς ἱππότου! ἐξέλθετε· ἄλλως σᾶς ἐκβάλλω τοῦ δωματίου μου διὰ βίας.

— Κύριε, ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν ἂν ἦσθε ἱππότης ἢ οὔ· τοῦτο μόνον γινώσκομεν ὅτι ἂν δὲν μᾶς πληρώσητε θὰ σᾶς ἐνάξωμεν.

— Ἀναιδεῖς, ἐπεφώνησεν ὁ ἥρως, μονομαχία ἀμέσως.

Οἱ τρεῖς τοκογλύφοι παρετήρησαν τὸν χρεώστην αὐτῶν μετὰ θαυμασμοῦ, ᾠκτειραν αὐτὸν ὡς ἀπελέσαντα τὰς φρένας, καὶ κατέβησαν τὴν κλίμακα ἐσπευσμένως.

Τότε κλείσας τὴν θύραν ἐνέπεσεν εἰς ῥεμβασμούς.

— Πῶς, ἀνέκραξε μετὰ λύπης, παρῆλθε πλέον ὁ καιρὸς τῶν ἱπποτικῶν συμβαμάτων;

Καὶ ταῦτα εἰπὼν, προσήλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τῆς θύρας περιμένων μυστηριώδη τινὰ τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος ἱππότην ὅπως ἔλθῃ εἰς βοήθειαν αὐτοῦ. Καὶ πραγματικῶς μετ' οὐ πολὺ ἠκούσθησαν ἐπὶ τῆς κλίμακος βήματα, ἡ καρδία του ἤρξατο πάλλουσα· αἴφνης ἀνοίγεται ἡ θύρα, ἀλλ' οἷα ἔκπληξις! ἀντὶ τοῦ περιμενομένου χρυσοφόρου ἱππότου τρεῖς κλητῆρες ἐπέθηκαν τὰς βαρείας αὐτῶν χεῖρας ἐπὶ τοῦ ὤμου του, ἀπαγοντες αὐτὸν ἐν ὀνόματι τοῦ νόμου.

Ὀλίγας στιγμὰς μετὰ ταῦτα ὁ ἱππότης Φαντασιόπουλος περιέμενε τὸν χρυσοφόρον ἱππότην ἐντὸς τῶν γυμνῶν τοίχων τῆς φυλακῆς τοῦ Ἐμποροδικείου.

—

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ.

Ἐκ τῆς ἐπισήμου ἐφημερίδος τοῦ Ἐμποροδικείου τῆς πρωτευούσης . . .

«Ὁ Κύριος Κωνσταντῖνος Φαντασιόπουλος μετὰ διετῆ κάθειρξιν ἐν τῇ φυλακῇ τοῦ Ἐμποροδικείου διὰ χρέη ὑπέρογκα ἐξῆλθε σήμερον 26 μαΐου 18.»

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῷ ὄντι ὁ Φαντασιόπουλος ἐγκαθίστατο ἐν τῇ νέᾳ πενιχρᾷ αὐτοῦ κατοικίᾳ, ὅλως ἠλλοιωμένος.

Σκεφθεὶς ἤδη ὡριμότερον καὶ ἰδὼν ὅτι κατὰ τοὺς νῦν καιροὺς τὰ ταξείδια οὐδὲν κρύπτουσι πλέον μυστηριῶδες, ὅτι οἱ φίλοι, χαίρειν ἐῶντες πᾶσαν εἰλικρίνειαν καὶ ἀγάπην ὡς καὶ πᾶν τρυφερὸν αἴσθημα κολακεύουσι χάριν τοῦ ἀργυρίου μόνον, ὅτι αἱ ἀπαγωγαὶ νεανίδων εἰσὶ δυσχερεῖς, ὅτι οἱ νυκτερινοὶ ῥεμβασμοὶ ἄγουσιν ἐν εἱρκτῇ, ὅτι αἱ μονομαχίαι ἀπέβησαν γελοῖαι οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀχρεῖαι, ὅτι οἱ θεῖοι καὶ συγγενεῖς δυσκόλως συντρέχουσιν, ὅτι οἱ εὐγενεῖς καὶ πλούσιοι τῶν ἰδίων μόνον κήδονται, ὅτι τέλος οἱ δανεισταὶ καθείργουσι, βαλὼν ἐς κόρακας πᾶν μυθιστόρημα καὶ πάντα ἱπποτικὸν βίον, ἀπεφάσισε νὰ καταστῇ συνετὸς καὶ χρηστὸς πολίτης, μετέβαλε γνώμην καὶ ἔγεινε; . . . παπουτσῆς.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ).

Ι. Π. ΒΑΤΣΙΔΗΣ.

ΠΑΡΑΔΟΞΟΣ ΑΝΤΙΦΑΣΙΣ.

Τὴν ἀξιοσημείωτον ἐκείνην ἡμέραν, καθ' ἣν ἀνηγγέλθη ἐν Τελυμοὺθ τῷ αὐτοκράτορι Ναπολέοντι Α΄. ἡ εἰς Ἁγίαν Ἑλένην ἐξορία αὐτοῦ, ὁ ἔξοχος οὗτος ἀνὴρ, καί τοι γελήνιος κατ' ἐπιφάνειαν, διετέλει ὅμως κατηφὴς καὶ σχεδὸν ἀφῃρημένος.

«Φίλτατοί μοι, εἶπε τοῖς μετ' αὐτοῦ ἐν τῷ δωματίῳ τοῦ πλοίου εὑρισκομένοις, μοὶ ἐπέρχεται κάποτε ἡ ἐπιθυμία νὰ σᾶς ἐγκαταλείψω, καὶ τοῦτο δὲν εἶναι τόσον δύσκολον· μικρά τις ἔξαψις τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ τὸ πᾶν τετέλεσται. Ἐγὼ μὲν ἡσυχάζω, ὑμεῖς δὲ ἐπανακάμπτετε εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν οἰκογενειῶν σας. . . . Καθ' ὅσον μᾶλλον αἱ ἀρχαί μου οὐδὲν παρεμβάλλουσι πρόσκομμα εἰς τὴν ἰδέαν ταύτην, διότι εἰμὶ ἐξ ἐκείνων, οἵτινες φρονοῦσιν ὅτι αἱ κολάσεις τοῦ ἄλλου κόσμου εἰσὶ χίμαιραι φαντασίας, μῦθοι, οὓς ἐπενόησαν πρὸς ἀντιστάθμισιν τῶν ὑπισχνουμένων ἡμῖν ἡδονῶν τῆς μελλούσης ζωῆς. Ὁ Θεὸς βεβαίως ἐν τῇ ἀπείρῳ αὐτοῦ ἀγαθότητι δὲν ἤθελεν ἀνεχθῇ τοιαύτην ἀνταπόδοσιν, πρὸ πάντων διὰ πρᾶξιν οἵα ἡ παροῦσα. Πλὴν καὶ τούτων ὅλων ὑποτεθέντων ἡ αὐτοχειρία εἶναι ἐν μέσον ὅπως ἀπέλθῃ τις ταχύτερον παρ' αὐτῷ.»

Ὡς ἕκαστος ἐννοεῖ οἱ περὶ τὸν δυστυχῆ τοῦτον αἰχμάλωτον κατεκραύγασαν κατὰ τῆς ἰδέας ταύτης. «Οἱ ποιηταί, εἶπέ τις ἐξ αὐτῶν (κόμης Λὰς Κὰζ ἀπεφήναντο ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὁ καθίσταται

ἀντάξιος τῶν θεῶν, παλαίων πρὸς τὴν δυστυχίαν· αἱ ἧτται καὶ ἡ καρτερία εἰσὶ πολλάκις ἔνδοξοι, ἀνὴρ δὲ τοιούτου ὑψηλοῦ καὶ γενναίου χαρακτῆρος δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ ἐξευτελισθῇ, ἐξισούμενος μετὰ τῶν βαναυσοτέρων ψυχῶν. Ἐκεῖνος, ὅστις μᾶς ἐκυβέρνησε τοσοῦτον ἐνδόξως, ἐκεῖνος, ὅστις ὑπῆρξε τὸ ἀντικείμενον τοῦ θαυμασμοῦ τῆς ὑφηλίου καὶ διευθέτης τῶν τυχῶν τοῦ κόσμου, δὲν ἦτο βεβαίως δυνατὸν νὰ δώσῃ τέρμα εἰς τὸν βίον του ὡς χαρτοπαίκτης ἐν ἀπελπισίᾳ, ἢ ὡς ἀπατηθεὶς ἐραστής. Τί ἤθελον ἄρα καταστῇ ἐκεῖνοι, οἵτινες εἰς αὐτὸν ἤλπιζον, εἰς αὐτὸν ἐπίστευον; Ἤθελεν ἄρα ἐγκαταλείψει ὡς ῥίψασπις τὸ πεδίον τῆς μάχης εἰς τοὺς ἐχθρούς του . .»

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι οἱ σοφοὶ οὗτοι λόγοι ἴσχυσαν νὰ καταπείσωσι τὸν Ναπολέοντα ὅπως παραιτηθῇ τῆς παρατόλμου ἐκείνης ἀποράσεως, ἥτις καταβιβάζει τὸ λογικὸν ὂν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀλόγων. Οὐχ ἧττον ὅμως θαυμαστὴ ἡ ἀνθρωπίνη παλιμβουλία καὶ ἀστασία· ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ, ὁ τὴν Εὐρώπην ἐλελίξας καὶ παίγνιόν του καταστήσας τοὺς θρόνους τῶν βασιλέων, ἐν στιγμῇ ἀπελπισίας ἐξευτελίζεται μέχρι βαθμοῦ, ὅπως παραδεχθῇ ὡς ὑπὸ τοῦ λογικοῦ ἐπιβαλλομένην τὴν αὐτοκτονίαν, ἐνῷ αὐτὸς οὗτος πρὸ καιροῦ κατεκεραύνωσε λογικώτατα τὸ ἀποτρόπαιον τοῦτο πάθος τῆς αὐτοχειρίας δι' ἐπίτηδες ἐγγράφου, ἀπευθυνθέντος πρὸς τὴν φρουράν του, ἐπὶ τῆς πρώτης αὐτοῦ ὑπατείας.

Διάταγμα τῆς 22 Λυθεστηριῶνος, ἔτος Ι'.

« Ὁ ἐπίλεκτος Γκομπαὶν κυτοχειριάσθη ὑπὸ ἔρωτος· ἦτο τῳόντι ὡραία ἀφορμή. Εἶναι δὲ ἡ δευτέρα φορὰ, καθ' ἣν συμβαίνει τὸ τοιοῦτον εἰς τὸ τάγμα τῶν ἐπιλέκτων.

Ὁ πρῶτος Ὕπατος διατάττει νὰ κοινοποιηθῇ εἰς τὴν φρουρὰν ὅτι:

Εἷς στρατιώτης ὀφείλει νὰ νικᾷ τὴν θλῖψιν καὶ τὴν μελαγχολίαν τῶν παθῶν.

Καθότι, τὸ νὰ ὑποφέρῃ τις μετὰ καρτερίας τὰς ὀδύνας τῆς ψυχῆς εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ἵσταται ἀκλόνητος ὑπὸ τὸ πῦρ καννονιοστοιχίας. Τὸ νὰ ἐγκαταλείπεται δέ τις εἰς τὴν λύπην δίχως ν' ἀντιπαλαίσῃ, τὸ νὰ φονευθῇ ὅπως ἀπαλλαχθῇ, εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ πεδίον τῆς μάχης χωρὶς νὰ νικήσῃ.»

—○○—

ΠΕΡΙ ΓΑΜΟΥ.

Ἡ μᾶλλον σπουδαία πρᾶξις τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, τὸ ὄκρον ἄωτον τῆς εὐτυχίας ἢ τῆς δυστυχίας τοῦ ἀνθρώπου, ὧν τυγχάνει, συνέναυται ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ λέξει: *Γάμος*.

Οἱ πρόγονοι ἡμῶν, οἵτινες ἐλλόγως ἐθεώρουν τὸν γάμον ὡς τὴν κυριωτέραν πρᾶξιν τοῦ βίου, τὸ ἀντικείμενον ἐντίμου εὐδαιμονίας, εὐηρεστοῦντο νὰ περικαλύπτωσιν αὐτὸν διὰ πολυτιμοτάτων ἐγγυήσεων. Διότι τότε δὲν ἀπεφασίζετο, ὡς σήμερον γίνεται, ἡ τύχη τῶν τέκνων αὐτῶν διὰ δρακός τινος χρημάτων· ἡ συμπάθεια ἦν εὐφραδεστέρα τοῦ χρυσίου πρὸ πάντων δ' ἀνησύχουν περὶ τῆς ὑπαρχούσης μεταξὺ τῶν δύο μελλονύμφων συμπαθείας καὶ περὶ τοῦ ἂν αἱ καρδίαι αὐτῶν, ἡνωμέναι δι' ἀμοιβαίων αἰσθημάτων καὶ ἀρεσκείας, ἐφείλκυον ἀλλήλας διὰ τῆς μήποτε ἀπατώσης ἐκείνης δυνάμεως, τῆς τῶν πρώτων ἐντυπώσεων καὶ τοῦ ἀγνοῦ ἔρωτος.

Ὁ αἰὼν ἡμῶν, ὁ τὰ πάντα καταστρέφων διὰ τοῦ ἀργυρίου, ἔφθειρε διὰ τῆς ἐπιῤῥοῆς τούτου καὶ τὸν γάμον· ἀλλ' αἱ ἐμφορούμεναι ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ καταστῆσαι τὰ ἑαυτῶν τέκνα εὐτυχῆ οἰκογένειαι οὐδέποτε παρασυρθήσονται ὑπὸ τῶν ὑπολογισμῶν βδελυροῦ συμφέροντος· ἡ διάθεσις αὐτῶν, πάντοτε, θέλει ὁμιλήσει ἀνώτερον τοῦ χρυσίου· θέλουσι προτιμήσει ἀπὸ πλούτου, συχνάκις ἀπατηλοῦ, τὴν ὑπὸ τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ἐνδομύχου εὐχαριστήσεως ἐγγυωμένην εὐτυχίαν.

Ἡ δυστυχία, ἡ κατατρύχουσα τὴν ἡμετέραν κοινωνίαν καὶ ὠθοῦσα αὐτὴν εἰς συχνὰς μεταστροπὰς, ἔχει τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς πηγὴν ἐν τῇ θραύσει τῶν συμπαθῶν ἐκείνων τῆς οἰκογενείας δεσμῶν, οἵτινες καθήδυνον τὴν ζωὴν τῶν πατέρων ἡμῶν. Τὸ θέλγητρον ἐκεῖνο τῆς ἑστίας ὅπερ ἀνεύρισκεν ἑκάστην ἑσπέραν, μετὰ ἐργάσιμον ἡμέραν, ἡ ἀγαπητὴ σύζυγος, τὸ προκαλοῦν τερψιθυμίαν, δὲν ὑπάρχει πλέον, ἐκτὸς ἔν τισι προνομιούχοις οἰκίαις· ὁ σύζυγος, ὃν ὁ γάμος συνέδεσε, δὲν βλέπει πλέον ἐν ἐκείνῃ, ἣν ἐξελέξατο, εἰμὴ προῖκα, καὶ ἡ καρδία αὐτῶν, ἐστερημένη πάσης συμπαθείας, μεταβαίνει ἀναζητοῦσα ἐν τῷ ἔξω πολυκυμάντῳ βίῳ διασκεδάσεις πρὸς ἕνωσιν ἄνομον καὶ βδελυράν.

Ἡ ζωὴ τῶν εὐκόλων ἡδονῶν ἔχει ἀφ' ἑτέρου λυπηρὰν ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τῆς νεολαίας· τὰ μᾶλλον συχναζόμενα σήμερον μέρη εἰσὶ πλήρη νέων, προτιμώντων τὰς εὐθυμίας τῶν καφενείων ἀπὸ τὴν ἀμοιβαίαν συμπάθειαν· ἀπαυδῶντες ἐκ τῆς θέας τῶν ἀκαταπαύστως ἀναφυομένων μεταξὺ τῶν διὰ τοῦ πάθους τοῦ ἀργυρίου συναπτωμένων συζυγικῶν διαφωνιῶν, δοκιμάζουσιν ἀποστροφήν τινα ἔμφυτον κατὰ τοῦ ἔστιν ὅτε ἀξιολυπήτου βίου τῆς οἰκογενείας· ἐκ τούτου δ' ἡ παράδοξος ἐκείνη τοῦ μήποτε συζεύγνυσθαι μανία, ἥτις καταῤῥέφει τὰ πάντα.

Παρῆλθε πλέον ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν ἡ οἰκογένεια, συνερχομένη πέριξ τῆς ἑστίας, ἀπήλαυεν ἐν τερψιθύμοις ἑσπεριναῖς συναναστροφαῖς τὴν ἡδονὴν τερπνῆς ἅμα τε καὶ διδακτικῆς ἀναγνώσεως· εἰς ἣν ἐν ἀστειότητι, πλήρει θελγήτρου καὶ χαρᾶς, ὁ σύζυγος καὶ ἡ γυνὴ ἀνεύρισκον τὰς προσελκυσάσας αὐτοὺς πρὸς ἀλλήλους συμπαθείας. Οἱ διὰ χρημάτων γάμοι, μετασχηματισθέντες σήμερον ὑπὸ τὸν τίτλον τῶν συναλλακτικῶν γάμων, ἔῤῥιψαν ἐπὶ τῆς κοινωνίας ἡμῶν κάλυμμα

θλίψεως καὶ ἐξώρισαν τὰς ἐλευθερίους καὶ ἀγαθὰς συνηθείας τῶν πατέρων ἡμῶν. Καὶ ἐκπλήττεται τις διὰ τὴν συνεχῆ ταύτην ἐξαφάνισιν τῆς χαρᾶς καὶ φαιδρότητος, αἵτινες ἐπεκράτουν ἄλλοτε, ἀλλ' ἡ θέα οἰκογενείας ψυχρᾶς καὶ ἄνευ ἔρωτος ἐπέρχεται ὅπως χορηγήσῃ τῇ καρδίᾳ τὰς θερμὰς ἐκείνας ἀπορρόφησεις, ἃς ἡ εὐτυχία δημιουργεῖ.

Ἀγνοεῖται ὁποῖαι κατατρύχουσαι θλίψεις συμβαίνουσι μεταξὺ τῶν συζυγιῶν, τῶν συναπτομένων ὑπὸ τὸ κράτος βδελυκτῆς φιλαργυρίας. Ὁ ἀνὴρ, ὁ συζευχθεὶς προῖκα, μένει ἀδιάφορος πρὸς ἐκείνην, μεθ' ἧς ἡνώθη, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ δὲν πάλλει οὔτε διὰ τὰς αὐτὰς θλίψεις οὔτε διὰ τὰς αὐτὰς χαράς· ἡ δὲ γυνὴ, ἥτις δὲν ἠδυνήθη νὰ διακρίνῃ τὴν ἀληθῆ συμπάθειαν ὑπὸ ἔρωτα σχεδὸν πάντοτε τερπνὸν καὶ σεβαστὸν, ζῇ ἐγκαταλελειμμένη μετά τινας μῆνας, καὶ κατατήκεται βαθμηδὸν ἐν τοῖς μυχίοις αὐτῆς, σὺτυχὴς ἔτι ἐὰν ἀντίπαλός τις δὲν ἔλθῃ κρυφίως, φέρουσα τὴν ταραχὴν καὶ τὴν διχόνοιαν μεταξὺ τῆς τοσοῦτον ἤδη τεταραγμένης οἰκογενείας της.

Ἔστιν ὅτε ἐκ τῶν χιλίων τούτων ὑπογείων δραμάτων διαφεύγει ἀποτρόπαιός τις ἀκτὶς, καὶ ἡ αὐτοκτονία τίθησι τέρμα εἰς θλίψεις ἐπὶ μακρὸν κεκαλυμμένας· ἡ γυνὴ, ἡ λάμπουσα διὰ πλουσίας ἐνδυμασίας, συχνάκις ζητεῖ νὰ διασκεδάσῃ καὶ καλύψῃ εἰς τὰς φίλας αὐτῆς, ὑπὸ ἀπατηλὸν πλούσιον κόσμημα, τὴν ἔλλειψιν τῆς συμπαθείας ἐκείνης, ἥτις καταβιβρώσκει αὐτὴν ἐνδομύχως. Διὸ ἡ συμπάθεια οὐδόλως ἀποκτᾶται διὰ τοῦ χρυσίου, καὶ ἡ εὐτυχία ἀμοιβαίου ἔρωτος ἔγκειται ἐν τῇ συνενώσει τῶν αὐτῶν διαθέσεων, τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων, κεκαλυμμένων ἐν τοῖς μυχίοις τῆς καρδίας, καὶ οὐχὶ ἐν τῇ εὐχαριστήσει αἰσχροῦ συμφέροντος. Γ. Π.

Η ΘΕΙΑ ΔΙΚΗ ΔΙΑ ΤΟΥ ΦΕΡΕΤΡΟΥ.

Ἡ Λεταπάρνησις.

Ἰδοὺ παράδοξος συνήθεια, ἐπικρατήσασα ἐπὶ πολὺ ἐν Γερμανίᾳ. Ὅταν δολοφόνος τις, μεθ' ὅλας τὰς ἐρεύνας, ἔμενεν ἄγνωστος, ἀπεγύμνουν ὁλοσχερῶς τὸ σῶμα τοῦ θύματος καὶ ἔθετον ἐντὸς φερέτρου, πάντες δ' οἱ ὑποπτοι ὅτι συμμετέσχον τῆς δολοφονίας ὑπεχρεοῦντο νὰ ἐγγίσωσιν αὐτό. Ἐὰν δὲ παρετηρεῖτο κίνημά τι, ἀλλοίωσις τῶν ὀφθαλμῶν, τοῦ στόματος, τῶν χειρῶν, τῶν ποδῶν ἢ ἄλλου μέρους τοῦ σώματος, ἐὰν ἡ πληγὴ ἡματοῦτο, ὁ ἐγγίζων αὐτὸ κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ κινήματος τούτου ἐθεωρεῖτο ὡς ἔνοχος. Σήμερον δ' ἐν Γαλλίᾳ, οἱ δικασταὶ μετέρχονται ἐνίοτε ἀπόπειραν, ὁμοιάζουσαν κατά τι πρὸς τὴν ἀνωτέρω, ἀλλὰ λογικωτέραν. Ὅταν τις κατηγορῆται ἐπὶ φόνῳ, ἄγουσιν αὐτὸν ἐπίσης παρὰ τὸ θῦμα, καὶ συνεχῶς μάλιστα ὑποχρεοῦσιν αὐτὸν ὅπως τὸ ἐγγίσῃ, οὐχὶ ἀναμένοντες κίνημά τι, προδίδον τὴν ἐντῷ φόνῳ ἐνοχὴν, ἀλλ' ἵνα κρίνωσι περὶ τοῦ προσγενησομένου ἐπὶ τοῦ κατηγορουμένου ἀποτελέσματος, προερχομένου ἐκ τῆς θέας τοῦ αἵματος, θέας καταλλήλου ἵνα ἐπενέγκῃ ἐλέγχους συνειδότος.

Διάγνωσις τῆς ἡλικίας ἵππου.

Διὰ νὰ γνωρίσῃ τις τὴν ἡλικίαν ἵππου, διελθόντος τὰ 9 ἔτη τῆς ἑαυτοῦ ἡλικίας, ἰδοὺ μέσον, ὅπερ πολλοὶ τῶν ἀναγνωστῶν ἡμῶν ἀγνοοῦσιν ἴσως.

Ὅταν ἵππος τις ἐστὶν ἐννεαετὴς, ἐπὶ τῆς ἀνωτέρας γωνίας τοῦ κάτω βλεφάρου φαίνεται ῥυτὶς, καὶ ἑτέρα εὐδιάκριτος σχηματίζεται ἀλληλοδιαδόχως κατ' ἔτος. Οὕτω δὲ, ὅταν ὁ ἵππος ἔχῃ 3 ῥυτίδας εἰς τὸ μέρος τοῦτο, ἔχει ἡλικίαν δώδεκα ἐτῶν.

Τὴν περίεργον ταύτην παρατήρησιν ὀφείλομεν εἰς κάτοικόν τινα τῆς Ἀλβάμης, ἀξιοῦντα ὅτι εἶναι ἀλάνθαστος. Ἐν πάσῃ ὅμως περιστάσει τὸ πρᾶγμα δύναται ν' ἀποδειχθῇ εὐκόλως, καὶ ἐὰν ἀληθεύῃ, δύναταί τις τοῦ λοιποῦ νὰ γνωρίζῃ ἀκριβῶς τὴν ἡλικίαν ἵππου ἄνω τῶν 9 ἐτῶν, διότι τὸ διὰ τῆς παρατηρήσεως τῶν ὀδόντων μέσον, ὅπερ μέχρι τοῦδε ὑπῆρχεν ἐν χρήσει, κατήντα συνεχῶς ἐπισφαλὲς καὶ περίπλοκον.

Αἱ ὄρνιθες εἰς τοὺς κήπους καὶ τοὺς ἀγρούς.

Οὐδόλως ἐπιβλαβές ἐστι τὸ ἐγκαταλείπειν τὰς ὄρνιθας ὅπως εἰσέρχωνται εἰς τοὺς κήπους περὶ τὸν ὄρθρον, διότι τότε αὐταὶ ὁρμῶσι κατὰ τῶν καμπῶν, τῶν σκωλήκων, τῶν κοχλιῶν, χωρὶς οὐδόλως νὰ ἐγγίσωσι τὰ φυτὰ, μήτε τὴν γῆν νὰ σκάψωσι. Τοῦτο γίνεται μόνον μετά τινας ὥρας, ὅταν ἡ γῆ ζηρανθῇ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, καὶ οἱ σκώληκες καὶ τὰ ἄλλα ἔντομα εἰσέλθωσιν ἐντὸς αὐτῆς. Ἐπίσης δὲ καὶ αἱ νῆσσαί εἰσιν ὠφέλιμοι εἰς τὴν περίστασιν ταύτην, διότι ὑπεραγαπῶσι τοὺς μεγάλους κοχλίας. Αἱ δὲ Ἰνδικαὶ ὄρνεις, αἵτινες σπανιώτατα σκάπτουσι τὴν γῆν, συμφέρει πάντοτε νὰ ὦσιν ἐλεύθεραι ὅπως εἰσέρχωνται ἰδίως εἰς τοὺς λαχανοκήπους. Τὰ πτηνὰ εἰσὶν ἐπίσης χρήσιμα διὰ τοὺς καλαμῶνας καὶ τὴν ἠρωτριωμένην γῆν, ἔνθα τρώγουσι πλείστους σπόρους ἐπιβλαβῶν χόρτων.

Συνταγὴ κατὰ τῆς καταῤῥοῆς.

Τρίψον εἰς ψιλὰ τεμάχια ποσότητά τινα κεδρῶν γλυκέων ἀμυγδάλων καὶ βράσον αὐτὰ μεθ' ὕδατος ἕως οὗ καταντήσωσι μέχρι τῶν 2)3, ὁπότε σχηματίζεται ὑγρὸν χρώματος βαθέος φαιοῦ.

Τὸ ποτὸν τοῦτο ἔχει γεῦσιν εὔχυμον, μικρόν τι διαφέρουσαν τῆς τοῦ τείου, καὶ κατὰ τὴν πεῖραν δυνάμεθα νὰ ἐπιβεβαιώσωμεν ὅτι ἐν μικρῷ

διαστήματι χρόνου ἀπαλλάττεται τις ἰσχυρᾶς καταῤῥοῆς.

—

Περίεργα ἤθη τῶν Γάλλων.

Ἡ Γαλλία, λέγει ὁ ἀρχαῖος ποιητὴς Βουδαῖος, *περιέχει ἄνδρας ἐπιτηδείους καὶ ἁρμοδίους πρὸς πόλεμον.*

« Βλέπει τις τοὺς Γάλλους, λέγει ὁ Καῖσαρ, καί τοι προσβαλλομένους καιρίως, θέλοντας ἔτι νὰ ῥιφθῶσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν, πίπτοντας, γελῶντας καὶ ἀποθνήσκοντας. »

Ἐβύθιζον εἰς τὸ ψυχρὸν ὕδωρ τὰ νεογνὰ τέκνα των ὅπως καταστήσωσιν αὐτὰ ῥωμαλέα.

Κατὰ τὸν Καίσαρα, οἱ Γάλλοι ἦσαν καθ' ὑπερβολὴν περίεργοι· ἐκράτουν τοὺς ταξειδεύοντας καὶ συνεσωρεύοντο περὶ αὐτοὺς ἐν ταῖς δημοσίαις ἀγοραῖς, ἐρωτῶντες περὶ νέων εἰδήσεων· ἐδεικνύοντο δ' ἐλευθέριοι, ἐμπιστευτικοὶ καὶ εἰλικρινεῖς.

Ἠγάπων τὸν καλλωπισμὸν, ἔφερον ψέλλια, περιλαίμια, δακτύλια καὶ χρυσοῦς ζωστῆρας.

Ἔτρεφον τὴν κόμην διά τινος χρίσματος ἐκ πάχους αἰγάγρου καὶ στάκτης ἐκ φηγοῦ, καὶ ὅτε ἐπορεύοντο εἰς μάχην, μακρά τις αἱματόχρους χαίτη, ἀνυψουμένη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των, καθίστα αὐτοὺς περιτρόμους τὸ ἦθος.

Οἱ Βεργοβρέτοι ἢ ἡγεμόνες, οἱ πρῶτοι δικαστικοὶ ἄρχοντες, ἔβαπτον τὴν κόμην των καὶ τὸ γένειον διὰ χρυσῶν ψηγμάτων κατὰ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας. Αἱ γυναῖκες εἰσήρχοντο εἰς πάσας τὰς συνεδριάσεις, ἐν αἷς ἐπραγματεύοντο περὶ εἰρήνης ἢ πολέμου. Οἱ δ' ἔχοντες τὴν φροντίδα τῆς τηρήσεως σιωπῆς εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ κόπτωσι τεμάχιόν τι ἐκ τοῦ ἐνδύματος τοῦ μᾶλλον θορυβοῦντος.

Κατεδίκαζον τὸν λίαν παχύσαρκον ἄνδρα εἰς πρόστιμον, αὐξανόμενον ἢ ἐλαττούμενον, ἀναλόγως τῆς αὐξήσεως ἢ ἐλαττώσεως τῆς παχυσαρκίας του.

Ὅτε νεᾶνίς τις ἔφθανεν εἰς ἡλικίαν γάμου, ὁ πατὴρ αὐτῆς προσεκάλει εἰς δεῖπνον τοὺς νέους τῆς περιοχῆς ἐκείνης, μεταξὺ τῶν ὁποίων αὕτη ἠδύνατο νὰ ἐκλέξῃ τὸν τῆς ἀρεσκείας αὐτῆς, καὶ ὅπως ἀποδείξῃ τὸν προτιμώμενον, πρὸς τοῦτον πρῶτον προσήρχετο ἵνα νιφθῇ.

Πρὸς διεκδίκησιν τῶν διαφορῶν των, συνεχῶς οἱ Γάλλοι προσέτρεχον εἰς δύο κόρακας. Οἱ διαφερόμενοι ἔθετον ἐπὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς σανίδος δύο ἀλευρόπλαστα μεμιγμένα μετὰ ἐλαίου καὶ οἴνου, καὶ τὰ ἔφερον ἐπὶ τῆς ὄχθης λίμνης τινὸς, ὅπου ἔβλεπον πάραυτα προσερχομένους δύο κόρακας, οἵτινες τὸ μὲν ἓν ἐκ τῶν ἀλευροπλάστων διεσκόρπιζον, τὸ δ' ἕτρωγον καθ' ὁλοκληρίαν. Οὕτω δὲ ὁ διαφερόμενος, οὗ τὸ ἀλευρόπλαστον διεσκορπίζετο, ἐκέρδιζε τὴν δίκην.

Οἱ Γάλλοι ἐμέτρουν τὸν χρόνον κατὰ νύκτας, καὶ τὸ ἔθος τοῦτο διήρκεσε μέχρι τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος. Ἔλεγον δ' ὅτι ὑπάρχουσι δεκαπέντε νύκτες, ἀντὶ δεκαπέντε ἡμερῶν.

Ὁ Γάλλος ἐφαντάζετο ὅτι ἠδύνατο νὰ κατευνάσῃ τὴν ὀργὴν τῶν Θεῶν καὶ ἐξαγοράσῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ διὰ τῆς ἄλλου τινός. Ἐὰν λοιπὸν διετέλει ἀσθενὴς ὢν καὶ ἐν κινδύνῳ τοῦ ἀποθανεῖν, ἐζήτει ἕτερον, θέλοντα ν' ἀποθάνῃ ἀντ' αὐτοῦ, καὶ εὕρισκε διὰ χρημάτων, ἅτινα ἐγκατέλειπεν εἰς τὴν οἰκογένειαν του, εἶχε δ' ἐλπίδα διὰ καλλιτέραν ζωὴν παρὰ τὴν ἐγκαταλιμπανομένην.

Ἔλεγον ὅτι ἦν εὐσεβὴς πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ μακαρίτας φίλους πρᾶξις τὸ ἀποστέλλειν αὐτοὺς εἰς τὸν ἄλλον κόσμον πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ ἦναι αὐτοῖς ὠφέλιμον καὶ εὐάρεστον· μετὰ τοῦ νεκροῦ ἔκαιον τὰ ὅπλα του, τὰ ἐνδύματα, τὸν ἵππον ἢ τὰ ἄλλα ζῶα καὶ τοὺς εὐνοϊκωτέρους δούλους. Ἔγραφον πρὸς αὐτὸν καὶ ἔῤῥιπτον τὰς ἐπιστολὰς εἰς τὴν πυρὰν διὰ νὰ τὰς παραλάβῃ.

Οἱ Γάλλοι εἶχον μέγα σέβας πρὸς τὰς δρῦς καὶ τὸν ἰξόν. Ἡ τοῦ ἰξοῦ τελετὴ ἤρχετο κατὰ τὸ νέον αὐτῶν ἔτος· αἱ δρυάδες, συνοδευόμεναι ὑπὸ τῶν δικαστικῶν ἀρχόντων, καὶ τοῦ λαοῦ κραυγάζοντος: *Τῷ ἰξῷ τὸ νέον ἔτος*, μετέβαινον εἰς δάσος καὶ ἐκεῖ κατεσκεύαζον διὰ χλόης, πέριξ τῆς ὡραιοτέρας δρυὸς, τρίγωνον βωμὸν, χαράττουσαι ἐπὶ τοῦ στελέχους καὶ τῶν δύο παχυτέρων κλώνων τὰ ὀνόματα τῶν Θεῶν, οὓς ἐνόμιζον ὡς ἰσχυροτέρους· 1 τὸν *Θέουτ*, σημαίνοντα Βρεττανιστὶ *Πατέρα λαῶν*· 2 τὸν *Ἔζους* ἢ *Ἔουζ*, σημαίνοντα *τρόμον*, *ἱερὰν φρίκην*. Ὁ Ἔζους ἦν ὁ Θεὸς, ὁ σπείρων τὴν αἱματοχυσίαν καὶ τὴν φρίκην, ὁ δίδων καὶ ἀφαιρῶν τὸ θάῤῥος ἐν ταῖς μάχαις, ὁ ὁρίζων τοὺς μέλλοντας φονευθῆναι· 3 τὸν *Γάραον*, θεὸν τοῦ κεραυνοῦ· 4 τὸν *Βελένον*, τὸν ἥλιον καὶ θεὸν τῆς ἰατρικῆς.

Ἔπειτα δρυΐδης τις ἢ Γάλλος ἱερεὺς, φέρων λευκὸν ἐπιχιτώνιον, ἀνέβαινεν ἐπὶ δρυὸς καὶ ἔκοπτε τὸν ἰξὸν διὰ χρυσοῦ δρεπάνου, ἐνῷ 2 ἄλλοι δρυΐδαι ἐδέχοντο αὐτὸν ἐπὶ λευκοῦ τινος ὑφάσματος, μεγάλως προσέχοντες μὴ ἐγγίσῃ εἰς τὴν γῆν. Τὸ ὕδωρ, μεθ' οὗ ὁ ἰξὸς οὗτος ἀνεμίγνυτο, διενέμετο εἰς τὸν λαὸν ὡς καθάρσιον, λίαν ἀποκρουστικὸν κατὰ τῆς μαγείας καὶ θεραπευτικὸν πλείστων ἀσθενειῶν.

Ἵνα ἑορτάσωσι τὴν Μίθραν, θεὰν τῶν ἀστερισμῶν, οἵτινες παρίστων τὰ δύο φῶλα, οἱ Γάλλοι ἐνεδύοντο ὡς *λέοντες*, *ἄμοιροι*, *ἄμιτοι*, *κῦκλες* κτλ. σχήματα, ἅτινα ὑπέθετον ἐν τοῖς ἀστερισμοῖς τούτοις, καὶ ἴσως ἐκ τούτου προῆλθον αἱ προσωπιδοφορίαι καὶ μεταμφιέσεις ἐν τοῖς ἡμετέροις χοροῖς.

Τὸ κυριώτερον γυμνάσιον τῶν δρυΐδων ἦν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Σαρτρῶν. Ἐν δὲ τῇ μικρᾷ νήσῳ Σένῃ, ἀπέναντι τῆς ὄχθης τοῦ Κουϊμπέρου Κορεντίνου, ὑπῆρχεν ἐπίσης γυμνάσιον δρυάδων, ἃς οἱ Γάλλοι ἀπεκάλουν Σένας, οὔσας 9 τὸν ἀριθμὸν, τηρούσας διηνεκῆ παρθενίαν, θαυματουρ-

γούσας, καὶ ἐχούσας τὴν ἰδύναμιν τοῦ κρατεῖν τῶν ἀνέμων καὶ φέρειν τρικυμίας.

Οἱ δρυΐδαι ἐδίδασκον ὅτι αἱ ψυχαὶ εἰσήρχοντο εἰς τὸν ἄλλον κόσμον διὰ τῆς πύλης τοῦ θανάτου, καὶ ἐπανήρχοντο εἰς τὸν παρόντα διὰ τῆς πύλης τῆς ζωῆς. Ὅτι μετὰ θάνατον, ἡ ψυχὴ μετέβαινεν εἰς τὸ δεῖνα ἢ δεῖνα σῶμα καὶ ὅτι αἱ ἡδοναὶ ἢ αἱ τιμωρίαι τοῦ ἄλλου κόσμου ἀνεμε τροῦντο κατὰ τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ κακὸν, ὅπερ ἔπραξέ τις ἐνταῦθα, ὅτι ἐγκατελίμπανε τὸ σῶμα, ἐνῷ ἦν εὐτυχὴς ἢ δυστυχὴς, ἵνα κατοικήσῃ ἐν ἑτέρῳ, ὅτι, μαχόμενός τις γενναίως ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἢ φονευόμενος ὅπως ἐξαγοράσῃ τὴν ζωὴν τοῦ ἡγεμόνος του ἢ φίλου, ἐξιλέου ἁπάσας τὰς ὑπ' αὐτοῦ διαπραχθείσας ἁμαρτίας, καὶ ἦν βέβαιος ὅτι μετέβαινε μεταξὺ τῶν ἡρώων ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, ὅπως ἀπολαύσῃ βίον εὐχάριστον καὶ εὐδαίμονα.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ).

Γ. Π.

Αἰνίγματα.

Εἰ καὶ ἄκαρπον δένδρον τυγχάνω,
ἂν τὰ ἄρτιά μου ὅμως χάνω
τοῦ ὀγδόου ἐκτὸς, μὲ λατρείαν
προσκυνοῦμαι εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Κ. ΔΗΜΗΣΣΑΣ.

Σύνδεσμος εἶς τὰ πρῶτά μου τρία,
καὶ τετράποδον τ' ἄλλα μου πέντε·
τὰ ἐκτὸς μου φιλόσοφος πάλιν.
Τίς ἡ λύσις καλοὶ Παρυθένται;

Γρ. Μ. ΒΑΝΝΙΕΡΗΣ.

Τὴν ὥραν τῆς ἀνοίξεως ἐντὸς κήπων βλαστάνω·
γλυκείας δρόσου ἔμπλεως περίφημος αὐξάνω.
Ὁ ἥμισυς ἂν μείνω δὲ, πατρίδα θέλω ἔχει
χώραν τινὰ, ἣν ποταμὸς Εὐρώπης μέγας βρέχει.
Ἂν δὲ τὰ δύο ἀρχικὰ καὶ δύο τελικά μου,
ἐκ τῶν τοῦ Δίμου μου χωρῶν ἐλήφθη τ' ὄνομά μου.
Τὸ τέταρτον καὶ πέμπτον μου στοιχεῖον ἐὰν λείψῃ
τὸ πλῆθος τῶν ὁμοίων μου τὴν κάραν σου καλύψει.
Τὸ πρῶταν δὲ καὶ τρίτον μου ἂν λείψῃ καὶ τὸ μέσον
μετατεθῇ, μέτρον ἁπλοῦν θὰ τὸ ἰδῆς ἐμφαῖνον.
Ἐὰν δὲ πάλιν καὶ αὐτοῦ ἡ κεφαλὴ ἐκλείψῃ,
γλυκεῖα καὶ εὐφρόσυνος τροφὴ θέλω προκύψει.

ΔΙΜΙΛΙΑ ΛΕΟΝΤΙΑΣ.

ΛΥΣΕΙΣ.

ΤΩΝ ΑΙΝΙΓΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΦΥΛΛΑΔΙΟΥ.

Τοῦ πρώτου.

Ὅσον ἂν ἁπλοποιήσῃς κεφαλὴν τοῦ Ψ ι τ τ α κ ο ῦ,
νοῦν μηδέποτε ἐλπίσῃς ὅτι ἔξει Π ι τ τ α κ ο ῦ.

Ἄλλως.

Ἀφοῦ ἐξέλιπον οἱ μοιραῖοι
Θαλῆς καὶ Σόλων καὶ . . Π ι τ τ α κ οἱ,
πολλοὶ νομίζονται Γαλιλαῖοι,
ὄντες αὐτόχρημα ψ ι τ τ α κ οί.

Α. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ.

Τοῦ δευτέρου.

Ὡς ὁ Ἀδὰμ εἰς τὴν Ἐδὲμ μονάχος οὐδὲν ἤτο·
καὶ τὸ μ η δ ὲ ν εἶναι μηδὲν μόνον. Σᾶς τὸ κηρύττω.
Ἀλλ' ὅμως ἐὰν συζευχθῇ μὲ ἄλλους χαρακτῆρας,
νὰ συγκριθῇ τολμᾷ κἀυτὴ μὲ ἄμμον, μὲ φωστῆρας.
Τὸ πλῆθος τῶν μηδενικῶν ὕλη νεκρὰ ὑπάρχει,
Ἂν τοῦτο ἐκμηδενισθῇ, καὶ ἐξορίαν πάθῃ.
Τίς τότε νοῦς, ἢ κάλαμος, ἢ γλῶσσα νὰ μετρήσῃ
μηδενικῶν τὸ ἄσημον καὶ νὰ κατανοήσῃ;

Χ. Κ. ΚΟΚΚΙΝΑΚΗΣ.

Τοῦ Λογογρίφου.

Γρ. τῷ Βαννιέρῃ Κ. Δήμησσας

χαίρειν!

Ματαίως ἀνεζήτουν τετράποδον μὲ τρία,
τὸν μ ο ῦ ν περιεφρόνουν·
ἡρεύνων πλὴν εἰς μάτην τὰ ἄνθη τὰ παντοῖα,
μὲ δύο ἓν νὰ εὕρω, τὰ ἴ α ἐλησμόνουν.
Καὶ ὅμως, ὅρκον, φίλε, ὡρκίσθην μ ὰ τὸν Δία
τὸν γρῖφόν σου νὰ λύσω. Τὰ πέντε ἡ Ἀσία
παρεῖχεν· ὅθεν μόλις ἓν βλέμμα ἐκεῖ ῥίψας,
ἐφώνησα, Μ υ σ ί α· ὡς αἴφνης ἀνανήψας·
κ' ὁ εὐφυής σου γρῖφος αὐτόματος ἐλύθη
καὶ μ ο ῦ ς, ἴ α, μ ὰ, ὄ ς, μ ί α, μ υ ί α ἐξηγήθη.

Ἄλλως.

Ποία εἶν' ἡ ἐπαρχία
ὅπου ἔχει πολλὰ ἴ α,
ἥτις εἶναι τῆς Ἀσίας,
ἔχει δὲ καὶ πολλὰς μ υ ί α ς
ἥτις ἔχει πολλοὺς μ ο ῦ ς
γέμει δὲ καὶ ἀπὸ ὄ ς;
Μ ὰ τὸν Δία εἶναι μ ί α
εἶναι μόνη ἡ Μ υ σ ί α.

Κ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΑΣ.

ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ ΝΕΑ.

15 ΙΟΥΝΙΟΥ, 1865. ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ. ΑΡΙΘΜΟΣ 11.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

—ooo—

ΑΡΘΡΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ἡ ἀρχὴ τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας ἀνέρχεται μέχρι τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων, καὶ μάλιστα καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Κύριος ἡμῶν ἦν ἔτι ἐπὶ τῆς γῆς. Κατά τινα δὲ παράδοσιν, ἣν ὁ Εὐσέβιος παρεδέχθη ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ Ἱστορίᾳ (1), ὁ ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Ἀρσακιδῶν Ἀρμένιος Ἡγεμὼν Ἄβγαρος ἔπεμψε πρεσβείαν καὶ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, προσκαλῶν αὐτὸν ἵνα μεταβῇ καὶ κατοικήσῃ εἰς Ἔδεσσαν, πρωτεύουσαν τότε τῆς Ἀρμενίας, καὶ δεόμενος ἵνα θεραπεύσῃ τὰς ἀσθενείας αὐτοῦ. Κατὰ τὴν αὐτὴν παράδοσιν, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔπεμψε τὸ ἀπεικόνισμα αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀγαθὸν τοῦτον ἄνδρα, τὸν πρῶτον μεταξὺ τῶν Ἐθνικῶν, ὅστις προσήνεγκε σέβας εἰς τὴν οὐράνιον αὐτοῦ δύναμιν. Τὸ καθ' ἡμᾶς, δὲν θέλομεν νὰ συζητήσωμεν τὸ περὶ τῆς ἀξίας καὶ αὐθεντικότητος τῆς παραδόσεως ταύτης, λέγομεν δὲ μόνον ὅτι δύναταί τις νὰ ἐπιστηρίξῃ αὐτὴν ἐπὶ σεβαστῶν ἀρχῶν, καὶ κυρίως ἐπὶ τῆς πίστεως ἁπάσης τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας, παραδεχομένης τὸν ἡγεμόνα Ἄβγαρον μεταξὺ τῶν ἁγίων αὐτῆς. Ἐν τοσούτῳ ὁμολογητέον ὅτι ὁ πρῶτος σπόρος τοῦ Εὐαγγελίου, μετενεχθεὶς παρὰ τοῦ μαθητοῦ τοῦ Κυρίου, ἁγίου Θαδδαίου, καὶ προστατευθεὶς ὑπὸ τοῦ πρώτου χριστιανοῦ βασιλέως Ἀβγάρου, δὲν ἔρριψε βαθείας τὰς ῥίζας. Ὁ Εὐσέβιος ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἅγιος Βαρθολομαῖος ἐδίδαξε τὸν Χριστιανισμὸν ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ, ἥτις συνεχῶς ἐκαλεῖτο Ἰνδία, καὶ ὅτι ἐκεῖ ὑπέστη τὸν διὰ τοῦ μαρτυρίου θάνατον.

(1) Εὐσέβ. Ἐκκλ. Ἱστορία. Βιβλ. Α. Κεφ. 13.

Ὁ δ' Ἱερώνυμος λέγει ὅτι ἐν Ἀρμενίᾳ ἐκήρυξεν ἐπίσης τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ὁ Ἀπόστολος Ἰούδας, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου (1). Φυσικῶς δ' οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ἀρμενίας παραδέχονται πάσας ταύτας τὰς μαρτυρίας καὶ ἐγκαυχῶνται μάλιστα ὅτι τὸ ἀληθινὸν φῶς προσηνέχθη αὐτοῖς ὑπὸ τριῶν τοῦ Κυρίου Ἀποστόλων.

Ἀλλὰ γενικῶς καὶ ὁριστικῶς δὲν ἱστερεώθη ἐκεῖ ἡ Χριστιανικὴ πίστις, ἢ, κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα, ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου, τοῦ ἐπικαλουμένου *Φωτοδότου*· ὁ σεβάσμιος οὗτος ἐπίσκοπος κατήγετο ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Ἀρσακιδῶν, εὐτυχήσας νὰ ὁμολογήσῃ τὸν Χριστὸν ἐν τοῖς βασανιστηρίοις καὶ ῥιφθεὶς ἐπὶ τέλους, διὰ διαταγῆς τοῦ βασιλέως Τηριδάτου, εἰς βαθεῖάν τινα τάφρον, καταδικαζόμενος ὅπως ἀποθάνῃ τῆς πείνης. Ἀλλ' ὁ διώκτης, προσβληθεὶς ὑπὸ ἀσθενείας ὁμοίας τῇ τοῦ Ναβουχοδονόσορος, ἰάθη διὰ τῶν δεήσεων τοῦ πρὸς Χριστὸν ὁμολογητοῦ καὶ ἐγένετο Χριστιανὸς, προστατεύσας τὸν Χριστιανισμὸν ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ αὐτοῦ, οὗτινος τὸ παράδειγμα ἠκολούθησε καὶ ὁ λαός. Ἀπὸ δὲ τοῦ 302, ἐν διαστήματι ἐτῶν τινων, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἠρίθμησε τέσσαρα ἑκατομμύρια πιστῶν, ὁ δὲ Φωτοδότης ἅγιος Γρηγόριος προὐχειρίσθη ἐπίσκοπος τῆς Ἀρμενίας ὑπὸ τοῦ ἐν Καππαδοκίᾳ τῆς Καισαρείας ἀρχιεπισκόπου Λεοντίου. Ὁ ζῆλος τοῦ σεβασμίου Ἐπισκόπου, ὑποστηριζομένου ὑπὸ πιστοῦ βασιλέως, ἐπεστήριζε τὴν Χριστιανικὴν πίστιν ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ ἀμπέλῳ τοῦ Κυρίου, διὸ καὶ ναοὶ καὶ μοναὶ ὠκοδομήθησαν, καὶ κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν μάλιστα ἀνάγουσι τὴν ἀνέγερσιν τῆς περιφήμου μονῆς τοῦ Ἐτσμιαδζίν, ἥτις καὶ σήμερον ἔτι ἐστὶν ἡ ἕδρα τῶν πατριαρχῶν τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας, οἵτινες φέρουσι τὸν τίτλον τοῦ *Καθολικοῦ*. Ἡ ἐποχὴ τῆς προσελεύσεως τῆς Ἀρμενίας ἐστὶ μία τῶν ἐνδοξοτάτων τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλη-

(1) Βιβλ. Ε'. Κεφ. 10.

σίας. Ὁ τέταρτος αἰὼν ἐστιν ἔνδηξος διὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ἀξίαν τῶν μεγάλων συγγραφέων, τῶν λαμπρυνάντων αὐτόν· τότε ἔζησαν ὁ Ἀθανάσιος, ὁ Βασίλειος, ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, ὁ Χρυσόστομος, Γρηγόριος ὁ Νύσσης, ὁ Ἱερώνυμος, ὁ Λὐγουστῖνος.

Κατὰ τὸν αὐτὸν αἰῶνα ἐγένοντο αἱ σημαντικώτεραι Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, ἐν αἷς πλεῖστα δόγματα ἀποκεκαλυμμένα ὡρίσθησαν καὶ κατεχωρίσθησαν ἐν τῷ ἱερῷ Συμβόλῳ τῆς Πίστεως. Αἱ δ' ἰσχυρότεραι προσβολαὶ, ἃς ἡ Ἐκκλησία ὑπέστη ὡς ἐκ τῆς πλάνης τοῦ Ἀρείου καὶ Μακεδονίου, δὲν ἠδυνήθησαν μήτε τὴν Ὀρθοδοξίαν αὐτῆς νὰ διαφθείρωσι, μήτε τὸν ὀργανισμὸν αὐτῆς νὰ κλονίσωσι, μήτε τὴν ἑνότητα αὐτῆς νὰ διασπάσωσιν. Αἱ συνηνωμέναι προσπάθειαι τῶν ἀληθῶν ποιμένων, ὑποθαλπομένων ὑπὸ τῆς Θείας Χάριτος, ἀπέκρουσαν, διὰ μόνων τῶν πνευματικῶν ὅπλων, τοὺς ἐπαπειλοῦντας τὴν Ἐκκλησίαν κινδύνους. Τότε δ' ὁ κοινὸς σύνδεσμος συνέσφιγξεν ἐπὶ μᾶλλον τοὺς μεταξὺ πάντων τῶν εἰς τὸν Θεάνθρωπον Ἰησοῦν Χριστὸν πιστευόντων δεσμούς. Μακαρία ἡ ἐποχὴ ἐκείνη, ἡ σχοῦσα τοιούτους φύλακας τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ!

Ὡς πᾶσαι, οὕτω καὶ ἡ Ἀρμενικὴ Ἐκκλησία μετέσχε τῆς πάλης καὶ τῶν νικῶν, δι' ἃς ἐστέρθησαν. Βλέπομεν τοὺς ἐπισκόπους αὐτῆς παρευρισκομένους ἐν ταῖς Οἰκουμενικαῖς Συνόδοις τῆς Νικαίας καὶ Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ τὰ μὲν πρακτικὰ τῆς πρώτης συνυπεγράφησαν ὑπὸ τοῦ Ἀριστάκου, διαδόχου τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Φωτοδότου, τὰ δὲ τῆς δευτέρας ὑπὸ τοῦ Ναρσῆ, τοῦ ἐπικαλουμένου *Μεγάλου*. Ἐν τῇ ἐν Ἐφέσῳ τρίτῃ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ, οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἀρμενίας δὲν παρῆσαν μὲν προσωπικῶς, ἀλλ' ὁ ἀρχιεπίσκοπος αὐτῆς Ἰσαὰκ ἀπέστειλεν ὁμολογίαν τινὰ πίστεως, ἥτις ἀνεγνώσθη ἐν αὐτῇ καὶ ἐπεδοκιμάσθη.

Ἡ Ἀρμενικὴ Ἐκκλησία οὕτωσὶ καλῶς ἦν ὠργανισμένη, καὶ οὕτωσὶ μονίμως ἱδρυμένη κατὰ τὸν Ε. αἰῶνα ἡ πνευματικὴ διδασκαλία οὕτωσὶ καλῶς ἀνεπτυγμένη, ὥστε κατὰ τὸ ἔτος 437 οἱ ἐπίσκοποι τῆς χώρας ταύτης συνῆλθον εἰς ἐπαρχιακὴν σύνοδον, καὶ, μετὰ ἐμβριθῆ ἔρευναν, κατεδίκασαν τὰς βίβλους Θεοδώρου, ἐπισκόπου Μοψουεστίας καὶ Διοδώρου Ταρσοῦ.

Αἱ δ' ἀποφάσεις τῆς συνόδου ταύτης, συνοδευόμεναι μεθ' ὁμολογίας πίστεως, ἀπεστάλησαν πρὸς τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Πρόκλον, εὑρόντα τὴν πίστιν τῶν Ἀρμενίων Ἐπισκόπων ἐντελῶς ὀρθόδοξον καὶ ἀπαντήσαντα πρὸς αὐτοὺς δι' ἀδελφικῆς ἐπιστολῆς.

Τὸ σέβας τῶν Ἀρμενίων πρὸς τὰς πρώτας τρεῖς Οἰκουμενικὰς Συνόδους ἦν τοσοῦτον μέγα, ὥστε ἑώρταζον ἐτησίως τὴν ἀνάμνησιν αὐτῶν διὰ θρησκευτικῶν τελετῶν· ἡ ἑορτὴ τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου ἐτελεῖτο τῇ 7 σεπτεμβρίου, ἡ δὲ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 16 φεβρουαρίου, καὶ ἡ τῆς ἐν Ἐφέσῳ τῇ 10 αὐγούστου. Ἀλλ' ὅπερ μᾶλλον ἐνδιαφέρει, τὸ σέβας τῶν Ἀρμενίων διὰ τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους, ἀνεφαίνετο διὰ τῶν ἐθίμων τῆς Ἐκκλησίας αὐτῶν, λαβούσης ὡς κανόνας τοὺς ἐν αὐταῖς παραδεχθέντας, οὓς καὶ ἐτήρησε κατὰ μέγα μέρος μέχρι τῆς σήμερον. Προσέτι, οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἀρμενίας ἐτήρουν συνεχεῖς σχέσεις μετὰ τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, μετὰ τῶν τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ Καισαρείας, μεθ' ὧν ἦσαν συνηνωμένοι οὐ μόνον ἕνεκα τῆς πρὸς ἀλλήλους γειτνιάσεως, ἀλλὰ καὶ κατὰ συνέπειαν τῆς πνευματικῆς συγγενείας, ἣν ἔσχον μετ' αὐτῶν, ἀφοῦ ὁ Φωτοδότης ἅγιος Γρηγόριος προὐχειρίσθη ἐπίσκοπος ὑπὸ τοῦ Καισαρείας Λεοντίου. Ἀλλαμὴν, ἡ ἕδρα τῆς Καισαρείας ἤκμαζε κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἔχουσα μεγίστην δόξαν, καὶ μεταξὺ τῶν κλειζομένων ἀρκεῖ ν' ἀναφέρωμεν τὸν ἅγιον Βασίλειον, ὑπεραγαπῶντα τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀρμενίας, καὶ οὐκ ὀλίγον συντελέσαντα πρὸς διάδοσιν τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Προσέτι δὲ ὑπῆρχεν εἷς ἕτερος δεσμὸς μεταξὺ τῆς Ἀρμενικῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, καὶ διὰ ταύτης μεθ' ὅλης τῆς Οἰκουμενικῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὁμοιόμορφον τῆς λειτουργίας. Ἡ δ' ὑπάρχουσα διαφορὰ ἦν ὅτι ἐκείνη μετεχειρίζετο ἐν τῇ λειτουργίᾳ τὴν χυδαϊκὴν γλῶσσαν.

Δυστυχῶς ὅμως, ἡ ἀδελφικὴ αὕτη ἑνότης τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας δὲν διήρκεσεν ἢ ἐπὶ δύω αἰῶνας, διασπασθεῖσα τῷ 491. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε. αἰῶνος, ἡ Ἀρμενία ὑπέπεσεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Σασανιδῶν βασιλέων τῆς Περσίας, ἔκτοτε δὲ πᾶσα σχέσις, πᾶσα κοινωνία μετὰ τῆς αὐτοκρατορίας Κωνσταντινουπόλεως κατέστη ἀδύνατος· μετ' ὀλίγον ἐγένετο ἡ ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἡ ἀποκρούουσα τὴν πλάνην τοῦ Εὐτυχοῦς, καὶ ἥτις ἐθέσπισε τὸ δόγμα τῶν δύο ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ φύσεων.

Οἱ Ἀρμένιοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συμμετάσχωσι τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου ταύτης· προσέτι δὲ ἀπεπλανήθησαν διὰ μὴ ἀκριβῶν πληροφοριῶν πρὶν λάβωσι τὰ ἐπίσημα πρακτικά. Ὅθεν ἀπατηθέντες ἐκ τῶν πληροφοριῶν τούτων, συνῆλθον ἐν Ἐθνικῇ συνόδῳ ἐν Βαγαρσαβάδῃ, ἐν ἀντιταχθώσι κατὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι.

Αἱ κρίσεις τῆς Συνόδου ταύτης ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς εἰσὶ λελανθασμέναι, διότι ἀποδίδουσιν αὐτῇ τὴν πλάνην τοῦ Νεστορίου. Διὰ δὲ τὴν ἐν Ἐφέσῳ μόνον καὶ τὸ σέβας διὰ τὴν ἀξιάγαστον ταύτην Σύνοδον ἀπέκρουσαν τὴν ἐν Χαλκηδόνι. Ἀλλὰ καὶ ἡ τελευταία αὕτη οὐδόλως δογματικῶς ἀντιφάσκει πρὸς τὴν ἐν Ἐφέσῳ. Τὸ μόνον δ' ἔγγραφον, δι' ὅπερ οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἀρμενικῆς συνόδου κατεδίκαζον τὴν ἐν Χαλκηδόνι, ἐστὶν ἡ ὑπὸ τὴν ἐπω-

νυμίαν *Ἑνωτικὸν* ἀναγνωριζομένη ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοκράτορος Ζήνωνος ἀλλὰ τὸ ἔγγραφον τοῦτό ἐστιν λίαν ἀνεπαρκὲς, ὡς ἐκτιθέμενον τὰ δόγματα τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου διὰ τρόπου ἐλλειποῦς.

Ἡ κατηγορία, ἣν οἱ Ἀρμένιοι προσάπτουσι κατὰ τῆς τετάρτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὡσανεὶ παρεδέχθη τὰ γραφόμενα Θεοδώρου τοῦ Μοψουέστης, δὲν εἶναι ἐπίσης ἀκριβὴς, οὐδ' ἐγένετό ποτε ἡ ἀποδοχὴ αὕτη. Θεωροῦμεν ἀναξίους τοὺς αὐστηροὺς τούτους λόγους τῆς ἐν Βαγαρσαβάδῃ Ἀρμενικῆς Συνόδου: «Ἡμεῖς οἱ Ἀρμένιοι, ὁμολογοῦντες » τὴν μόνην ἀληθῆ πίστιν, τὴν παραδοθεῖσαν ἡ» μῖν ὑπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν τριῶν Οἰ » κουμενικῶν Συνόδων, ἀποκρούομεν τὸ βλάσφη » μον τοῦτο δόγμα (δηλαδὴ τὸ» ἐπὶ τῶν ἐν » Ἰησοῦ Χριστῷ προσώπων), καὶ πᾶν ὅ,τι τοιοῦτο » προσόμοιον.» ἡ καταδίκη αὕτη, λέγομεν, δὲν εἶναι ἀληθής.

Καί τοι ὑπαρχούσης κακῆς συνεννοήσεως, ἡ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν προσήλωσις τῆς Ἀρμενικῆς οὐδόλως διεσπάσθη καθ' ὁλοκληρίαν· μέγα μέρος τῶν Ἀρμενίων διετήρησαν μετ' αὐτῆς σχέσεις καὶ ἐσέβοντο πληρέστατα. Μετὰ ταῦτα δὲ, ἐν αὐτῷ τῷ κόλπῳ τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας διηγέρθησαν διενέξεις, διαιρέσεις καὶ φατρίαι, φυσικαὶ συνέπειαι παντὸς ἀποχωρισμοῦ ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς ἑνότητος. Μετὰ ἕνα αἰῶνα, τὸ πεδίον τῆς διαφωνίας ἐπεξετάθη. Ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Ἀρμενίας, Ἀβραὰμ, συνεκάλεσε (τῷ 596) σύνοδον κατὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ τῶν συναδέλφων αὐτοῦ τῆς Γεωργίας, ὅπως ἀποκρούσῃ τὴν ὑποτιθεμένην παρ' αὐτοῖς Νεστοριανὴν πλάνην, καὶ τὴν πρὸς τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον προσήλωσιν αὐτῶν. Ἐνταῦθα δ' ἡ διαίρεσις τῶν δογμάτων ἐνισχύθη ἐπὶ μᾶλλον δι' Ἐθνικοῦ μίσους, διότι ἡ Σύνοδος ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς Ἀρμενίους πᾶσαν σχέσιν συγγενείας καὶ ἐμπορίου, μάλιστα μετὰ τῶν Γεωργιανῶν. Ὁποία δύσμοιρος ἀνεξιθρησκεία!

Σταματήσωμεν δὲ ὀλίγον ἐπὶ τῶν λυπηρῶν τούτων σελίδων τῆς ἱστορίας τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας. Ὁποῖα λοιπὸν ἐστὶν ἡ αἰτία καὶ ἀφορμὴ τοῦ ἀποχωρισμοῦ αὐτῆς ἀπὸ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας; Λέγουσι μὲν περὶ τῶν δυσκολιῶν τῶν συγκοινωνιῶν, ἀφοῦ ἡ Ἀρμενία ὑπετάγη ὑπὸ τὸν ξένην ἀρχήν. Ἀλλ' ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, φέρων τὰς ἀλύσους, δὲν λέγει πρὸς ἡμᾶς· *Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται* (Πρὸς Τιμόθ. Β', 2, θ'); Ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος δὲν διδάσκει ἡμᾶς ὅτι· *Ἡ ἀγάπη οὐ δέπροτε ἐκπίπτει* (Πρὸς Κολασ. Β'. 6'); καὶ ὅτι αὕτη ἐνισχύεται ἐν ταῖς δυστυχίαις καὶ ὅτι ἐστὶ πηγὴ παρηγορίας ἐν ταῖς δυστυχίαις;

Ὁμολογήσωμεν ταπεινῶς ὅτι, ἐὰν τὰ ἐκ τῆς καταπιέσεως καὶ τῶν κατακτήσεων προερχόμενα κωλύματα ἐξασθενῶσιν ἢ τροποποιῶσι τὴν ἡμετέραν πίστιν, ἐκχυνῶσι τοὺς πρὸς ἀλλήλους δεσμοὺς τῆς ἀγάπης, τότε ἡ πίστις ἡμῶν οὔτε ἀρκούντως ζωηρὰ, οὔτε ἀρκούντως κατάφανὴς εἶναι, καὶ ἡ ἀγάπη ἡμῶν οὔτε ἀρκούντως σταθερὰ, οὔτε ἀρκούντως θερμή.

Οἱ Χριστιανοὶ τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων, καίτοι ἀπομεμακρυσμένοι ἀλλήλων, διωκόμενοι, στερούμενοι μέσων συγκοινωνίας, διετήρησαν ἐν τοιούτῳ τὴν ἐν τοῖς δόγμασιν ἕνωσιν καὶ τὰς ἀδελφικωτέρας σχέσεις. Ἡ Ρωσσικὴ Ἐκκλησία, ἐν τῷ διαστήματι πλέον τῶν δύο αἰώνων, ὑπέφερε τὸν βαρὺν ζυγὸν τῶν ξένων κατακτητῶν, παρακλυσάντων τὰς δυνάμεις αὐτῆς καὶ κωλυσάντων τὴν ἐκτύπτωσιν. Ἀλλ' οἱ κατακτηταὶ οὗτοι οὐδαμῶς ἠδυνήθησαν ν' ἀποσβέσωσι τὴν ἀγνότητα τῆς πίστεως καὶ τὴν πίστιν πρὸς τὴν ἕνωσιν καὶ προσήλωσιν πρὸς τὴν Καθολικὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ἐξ ἧς ἦρχοντο τὰ φῶτα, ἡ συνδρομὴ καὶ ἡ ταὐτότης τῶν εὐχῶν.

Τὸ μᾶλλον συντελέσαν πρὸς χωρισμὸν τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Γεωργιανῆς, εἶναι αἱ ἐθνικαὶ ἀντιποιήσεις καὶ αἱ ἐγχώριοι προλήψεις, αἵτινες συνέτειναν εἰς τὸν ἐγωϊσμὸν ἐναντίον τοῦ πνεύματος τῆς ἀγάπης καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους προσηλώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ. Δὲν εἴμεθα ἐκ τῶν φανταζομένων τὴν περιστολὴν τῶν ἐθνικοτήτων, τὴν κατάργησιν τῶν μεταξὺ φυλῶν καὶ βασιλείων ὁρίων, τῆς ταὐτότητος τῶν ἐθίμων καὶ τῆς ἀποστροφῆς τῶν διαφόρων λαῶν, διότι μόνος ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὰς ἐθνικὰς διακρίσεις, μόνος ὁ Πλάστης διεχάραξεν εἰς πάντα λαὸν τὴν τάσιν αὐτοῦ καὶ τὸν προορισμόν· ἐκ τῶν διαφορῶν τούτων δύναται νὰ ἐπέλθῃ ἡ ἁρμονία. Ἐξ ἄλλου δὲ δὲν μετέχομεν τῆς ἰδέας ἐκείνων, οἵτινες ἀποκρούουσι τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐθνικότητος, μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ὁλοτελοῦς ἀποχωρίσεως μεταξὺ τῶν λαῶν, μέχρι τῆς καταφρονήσεως καὶ αὐτοῦ τοῦ μίσους κατὰ παντὸς τοῦ ἀνήκοντος εἰς διάφορόν τινα ἐθνικότητα· διότι οὕτω σκεπτόμενοι, παραγνωρίζομεν τὴν ταὐτότητα τῆς καταγωγῆς τῆς ἀνθρωπότητος, ἀντιπράττομεν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἀπεκάλυψε τὴν ἑαυτοῦ διδασκαλίαν πρὸς πάντας τοὺς ἀνθρώπους οἱωνδήποτε ἠθῶν καὶ τόπων· δὲν συμφωνοῦμεν μετὰ τῶν προλήψεων τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες ἤθελον νὰ κλείσωσι τὰς πύλας τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τοὺς Ἐθνικούς. Ὑπάρχει τι κρατοῦν τῶν ἐθνικῶν ἀντιθέσεων, ἄγον αὐτὰς εἰς τὴν ἑνότητα, τοῦτο δ' ἐστὶν ἡ ἐν τῇ πίστει ἕνωσις, ἡ ἀποκαλυφθεῖσα διδασκαλία, ἡ Χριστιανικὴ ἀγάπη, αἵτινες ὀφείλονται πρὸς ἀλλήλας διὰ τῶν αὐτῶν μέσων τῆς σωτηρίας, διὰ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας καὶ τῆς αὐτῆς πνευματικῆς πατρίδος, ἥτις ὑπάρχει ἐν τῇ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἧς ἅπαντες ἐσμεν μέλη, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «Νυνὶ δὲ »ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργὴν, θυμὸν, κα»κίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογίαν ἐκ τοῦ στόμα»τος ὑμῶν. Μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυ-

»σαμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξε»σιν αὐτοῦ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον, τὸν ἀνα»καινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτί»σαντος αὐτόν· ὅπου οὐκ ἔνι Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος, »περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, Σκύθης, »δοῦλος, ἐλεύθερος· ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι »Χριστός.» (Πρὸς Κολασ. Γ'. 8—11).

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΣΧΕΔΙΟΝ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ ΝΕΟΥ ΕΥΓΕΝΟΥΣ.

Ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Στούρτζα.

(Συνέχεια ἀριθμοῦ καὶ Θ'. Ι.)

Ὅταν ὁ μαθητής σου φθάσῃ τὸ δέκατον πέμπτον ἔτος, γνώριζε ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ στιγμὴ, καθ' ἣν τὸ δένδρον τῆς ἀνατροφῆς ὡριμάζει. Τοιοῦτοτρόπως πρέπει νὰ ἔχῃς ὑπ' ὄψιν κοινωνικόν τι ἐπάγγελμα, καὶ νὰ διευθύνῃς τὴν διδασκαλίαν κατά τινα ἀρχὴν σύμφωνον πρὸς τὸν σκοπὸν, τὸν ὁποῖον προτίθεσαι νὰ ἐπιτύχῃς. Κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν ἐπίσης πρέπει νὰ γίνῃ ὁριστικὴ ἐκλογὴ τῆς δημοσίας ἢ ἰδιωτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ζήτημα μέγα καὶ ἀκανθῶδες, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι εὔκολον νὰ λυθῇ.

Ὁπωσδήποτε χωρὶς νὰ ὑποχρεωθῶ νὰ εἰσέλθω εἰς συζήτησιν ἀλλοτρίαν τοῦ προκειμένου, καὶ ἀφίνων κατὰ μέρος τὸν Κυντιλιανὸν καὶ τοὺς πολυμαθεῖς πολεμίους αὐτοῦ, καὶ πᾶν ὅ,τι ἐγράφη ὑπὲρ τῆς δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς ἀγωγῆς, ἢ ἐναντίον ἑκατέρας τούτων, θὰ περιορισθῶ νὰ σοὶ ἐκθέσω τὰ ἑπόμενα.

1) Τὸ προτιμᾶν τὴν δημοσίαν ἀγωγὴν δὶ' ὃν, ὅπερ πλεοῖρησεν ἀγαθῶν γονέων, θὰ ἦτο ἡ μεγίστη μωρία, καὶ μάλιστα ἐν τῷ αἰῶνι, καθ' ὃν ζῶμεν.

2) Δὲν πρόκειται λοιπὸν, κατ' ἐμὴν γνώμην, νὰ ἐκλέξωμεν ὁποτέρα τῶν δύο ἀνατροφῶν εἶναι προτιμοτέρα, ἀλλὰ ὁποτέραν τῶν δύο τρόπων τῆς διδασκαλίας πρέπει ν' ἀκολουθήσωμεν διὰ τὸν μαθητήν σου, καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ 15 ἔτους ἐποχῆς, καθ' ἣν ἡ θρησκευτικὴ ἀνατροφὴ πρέπει νὰ ῥιζωθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ μαθητοῦ σου καὶ καρποφορήσῃ.

3) Εἰς τόπον, ἔνθα ἰσχύουσιν οἱ τύποι τῆς ἀντιπροσωπείας, φρονῶ ὅτι ἡ δημοσία ἐκπαίδευσις ἀπὸ τοῦ δεκάτου πέμπτου μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους εἶναι μᾶλλον σύμφωνος πρὸς τὸ κοινωνικὸν σύστημα, παρὰ τὴν ἰδιωτικὴν διδασκαλίαν· διότι ὁ ὑπὸ συνταγματικὴν κυβέρνησιν νέος συμφέρει ἵνα ἀποκτήσῃ πρωΐμως τὸ δῶρον τοῦ λόγου, νὰ συμβιοῖ μετὰ τῶν ὁμοίων του, νὰ ὑποφέρῃ τὴν ἀντίῤῥησιν, νὰ ἐξαγγέλλῃ τὰς γνώμας αὐτοῦ, μὴ θορυβούμενος ὑπὸ τοῦ πλήθους. Ἐν ἐνὶ λόγῳ πρέπει νὰ συνειθίσῃ ν' ἀντιπροσωπεύῃ· διότι ὡς γραπτώτης, ὡς διπλωμάτης, ἢ ὡς γερουσιαστὴς πρέπει νὰ προπαρασκευάζηται, ὅπως συζητῇ τὰ δικαιώματά του, νὰ ὑπερασπίζηται τὴν καλὴν τάξιν ἐν ἁπάσαις ταῖς θέσεσι τοῦ βίου. Ἐὰν ὁ υἱός σου εἶναι γεγεννημένος σοφιστὴς, εὔγλωττος, ἀγέρωχος, θὰ ἦτο καλὸν νὰ τεθῇ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν ἑνὸς ἱκανοῦ οἰκιακοῦ διδασκάλου διότι τίποτε δὲν μεθύει τόσον, ὅσον αἱ διὰ τοῦ λόγου κατορθούμεναι ἐπιτυχίαι. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει προτιμότερον ν' ἀπομακρυνθῇ πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ ἐξάρῃ τὴν ὑπερηφάνειάν του, χωρὶς νὰ παραμεληθῇ ὅ,τι ἐστὶ ἁρμόζον πρὸς τὴν κοινωνικὴν θέσιν, εἰς ἣν ἀνεβίβασεν ὑμᾶς ἡ θεία Πρόνοια.

Ἐπὶ δὲ τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ μαθητοῦ σου δύνασαι μὲν νὰ ἐπιδράσῃς, μὴ ἐκβιάσῃς ὅμως τὴν ἐλευθερίαν τῆς κλίσεώς του. Μὴ σοὶ μέλῃ, ἐὰν ἡ στρατιώτης, ἄρχων, διπλωμάτης, ναυτικὸς, ἀγρονόμος, ἐκκλησιαστικὸς, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἦναι καλὸς χριστιανὸς, καλὸς πολίτης, πιστὸς εἰς τὸν Θεὸν, εἰς τὸν βασιλέα, καὶ εἰς τὸ ἔθνος του, ἀρκεῖ μόνον ἵνα ἡ Ἐκκλησία, τὸ κράτος καὶ ἡ οἰκογένεια ἔχωσιν ἐν αὐτῷ ἔντιμόν τι μέλος, πειθήνιόν τι ὄργανον εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ. Καταστείλατε ἐν αὐτῷ τὸ ὁρμέμφυτον, καὶ θὰ ἀποβῇ Χριστιανός. Ἀκολουθήσατε τῇ κλίσει τοῦ πνεύματός του, καὶ θὰ μορφώσητε αὐτὸν, Θεοῦ βοηθοῦντος, πολίτην ὠφέλιμον, σεβόμενον τοὺς ἄλλους καὶ ἄξιον σεβασμοῦ. Πέπεισο δὲ ὅτι ἐπάγγελμα ἀκολουθούμενον ἀκουσίως εἶναι ἔγκλημα τῶν ἐκβιασάντων τὸν μαθητήν των νὰ τὸ ἀκολουθήσῃ. . . . . .

Μεθ' ὅλα, ὅσα εἶπον περὶ τῆς καλλιεργήσεως καὶ τῆς διευθύνσεως τοῦ πνεύματος τοῦ μαθητοῦ του, ἔχω νὰ σοὶ ἀνακοινώσω καὶ ἄλλην τινὰ σωτιώδη παρατήρησιν.

4) Πρόσεχε ἐπιμελῶς, ἂν, ὁπόταν ὁ μαθητής του παρίσταται εἰς διδακτικήν τινα συνδιάλεξιν, τῆς ὁποίας ἡ ἀφορμὴ πρέπει νὰ δίδηται συχνάκις, δίδῃ ἀκρόασιν, ἂν λαμβάνῃ μέρος ἐνδιαφέρον, ἂν ὁμιλῇ καὶ αὖθις περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου. Ἐὰν συμβαίνωσι ταῦτα πάντα, ἔστω βέβαιος, ὅτι αἱ μελέται του ἀπέβησαν αὐτῷ ἐπωφελεῖς, καὶ παντάπασι μὴ ἀνησυχῇς περὶ τῆς προόδου αὐτοῦ· διότι εἶναι πραγματική· ἂν ὅμως τοὐναντίον τοιαῦται συνδιαλέξεις ἥκιστα αἰχμαλωτίζωσιν αὐτὸν, μηδεμίαν πίστιν μὴ δίδῃς εἰς τοὺς ἐπαίνους καὶ τὰς ἀποδείξεις τῶν διδασκάλων αὐτοῦ· γίνωσκε ὅτι δὲν μανθάνει τίποτε, καίπερ φαινόμενος ὅτι ἀκαταπαύστως μελετᾷ· αὐτὸς εἶναι εἷς κανὼν οὐδέποτε ἀπ' τῶν.

2) Τὸ πνεῦμα εἶναι πρώϊμον ἢ βραδὺ, ἀπαραλλάκτως ὅπως ὁ χαρακτὴρ καὶ ἡ ἰδιοσυγκρασία. Ἐὰν ὁ υἱός σου δεικνύῃ διάνοιαν πρωΐμως ἀνεπτυγμένην καὶ σφριγῶσαν, πρόσεχε μὴ ἐρεθίσῃς αὐτὸν, μετρίασον τὴν θερμότητα αὐτοῦ, μὴ καταπονῇς τὰ ὄργανα αὐτοῦ, μὴ ἀποψυχράνῃς

τὴν φαντασίαν του· φείδου τῆς ὑγείας αὐτοῦ, καὶ πρὸ πάντων τῆς ὁράσεως· συγχώρει αὐτῷ τὰς σωμασκίας, καὶ περίστελλε τὰς νοητικὰς ἐργασίας. Εἰ δὲ τἀνάπαλιν ἡ διάνοια αὐτοῦ εἶναι χαλαρὰ, βραδεῖα καὶ ῥᾴθυμος, ἀπαίτει ἐνασχόλησιν τοσαύτην, ὅσην συγχωρεῖ ἡ ὑγεία αὐτοῦ. Ἐν τοιαύτῃ ὅμως περιπτώσει μὴ ἀφεθῇς νὰ ἀπατᾶσαι ὑπὸ μιᾶς προλήψεως λίαν πιθανῆς, μὴ πιστεύῃς δηλ. ὅτι ὑποχρεῶν αὐτὸν νὰ μελετᾷ κατώρθωσας ἵνα καὶ ἐνθυμῆται τὰ μελετώμενα. Ἡ ἐκπαίδευσις ἔχει τινα ἀναλογίαν πρὸς τὴν φυσικὴν τροφήν· καθὼς τὴν αὔξησιν καὶ τὴν ἰσχὺν παράγει οὐχὶ ἡ ποσότης τῶν τροφῶν, ἀλλ' ἡ ποιότης καὶ ἡ ἀναλογία αὐτῶν πρὸς τὰς πεπτικὰς δυνάμεις, οὕτω καὶ τὴν διάνοιαν τρέφει οὐχὶ ἡ λιπαρὰ μελέτη, ἀλλ' ἡ ἐξαίρετος καὶ σύμμορφος ταῖς νοητικαῖς δυνάμεσιν· ἀπόφευγε λοιπὸν τὰς διανοητικὰς δυσπεψίας· διότι ἡ τοιαύτη κατάστασις εἶναι οἰκτρὰ ἅμα καὶ γελοία.

3) Αἱ τροφαὶ τῆς διανοίας, ἵνα μὴ φθείρωνται, ἀνάγκη νὰ κατικεύωνται τῷ συντηρητικῷ ἅλατι τῶν θείων παραγγελμάτων. Ἰδοὺ τὸ μέγα μυστήριον τῆς διδασκαλίας. Πᾶσαι λοιπὸν αἱ ἐπιστῆμαι, αἱ γλῶσσαι, καὶ ἰδίως ἡ σπουδὴ τῆς ἱστορίας ἂς κατευθύνωνται τοιουτοτρόπως, ὥστε νὰ φέρωσι τὸν μαθητὴν εἰς τὰς ἀποκεκαλυμμένας ἀληθείας· ἂς μάθῃ νὰ ἀναγνωρίζῃ τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἱερᾶς παραδόσεως, παραβαλλομένης πρὸς πάσας τὰς ἄλλας μυθικὰς περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους παραδόσεις· ἂς ὑποδειγθῇ εἰς αὐτὸν ἡ θαυμαστὴ συνδρομὴ τῶν συμβάντων, τῶν προωρισμένων ἵνα παρασκευάσωσι τὰς ὁδοὺς εἰς τὸν Σωτῆρα ἡμῶν· ἂς πεισθῇ ἱστορικῶς περὶ τῆς σπουδαίας ταύτης ἀληθείας, ὅτι δηλ. αἱ θρησκευτικαὶ παρεκτροπαὶ εἰσιν ἑκάστοτε οἱ πρόδρομοι τῶν ἐπαναστάσεων καὶ τῆς πτώσεως τῶν κρατῶν· ἂς μελετᾷ μετὰ προσοχῆς τὴν ἱστορίαν τῶν μεγάλων κατὰ τοὺς Χριστιανισμοῦ καταδιωγμῶν, καὶ ἂς ἀναφλέγηται ἡ νεαρὰ αὐτοῦ καρδία διὰ τῆς ἀναγώσεως τῆς ἱστορίας τῶν μαρτύρων τῆς πίστεως.

Ἂς ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀληθῆ θρησκείαν ἐν τῇ ἀμεταπτώτῳ αὐτῆς διαρκείᾳ, ἥτις μένει ἀνωτέρα ὅλων τῶν γηΐνων ταραχῶν, καὶ ἀντιτάσσεται πρὸς ἅπασας τὰς ἀνατροπάς. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, ἂς μάθῃ ὁ υἱός σου νὰ συλλέγῃ ἀνεπαισθήτως ἀφ' ὅλων τῶν μελετῶν του τὴν βαθεῖαν πεποίθησιν τῆς τελείας ἁρμονίας, ἥτις ὀφείλει νὰ βασιλεύῃ μεταξὺ τῆς πίστεως, τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ κύρους. Τὸ παράδειγμά σου, αἱ γνῶμαί σου καὶ αἱ προσευχαί σου θὰ παράσχωσιν αὐτῷ ἀνεπαισθήτως τὴν χάριν τοῦ πνεύματος τῆς ἀληθείας, καὶ θὰ ἐπαναφέρωσιν αὐτὸν ἀπὸ πολλὰς πλάνας.

Μετὰ τοσούτους κόπους, ἐπαγρυπνήσεις, προτροπὰς, μερίμνας, συμπληρώσας τὴν θρησκευτικὴν καὶ διανοητικὴν ἀγωγὴν τοῦ υἱοῦ σου, ἀνάθες αὐτὸν εἰς τὸν Θεὸν μετὰ πίστεως, ὑποταγῆς καὶ ἐμπιστοσύνης, εἰς τὴν εὐσπλαγχνίαν αὐτοῦ ζήτει τὴν σωτηρίαν καὶ οὐχὶ τὴν προαγωγὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ. Γίνωσκε, ὅτι ἡ θεόθεν ἀγωγὴ κάμνει ἐξ ὑπεροχῆς ὅ,τι σὺ ἔκαμες ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ σου.

Ἐὰν αἱ δοκιμασίαι τοῦ βίου τούτου δὲν ἔφερον αὐτὸν εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς προσευχῆς, οὐδέποτε θὰ ἐμάνθανέ τι ἐνταῦθα· διότι ἐν τῇ προσευχῇ ὑπάρχουσιν ἅπαντα τὰ δῶρα τῆς τε παρούσης καὶ τῆς μελλούσης ζωῆς· ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ ἀνδρεία, ἡ ὑπομονὴ, ἡ αὐταπάρνησις, ἡ σοφία, ἡ ἐσωτερικὴ εἰρήνη, καὶ ἑπομένως σύμπασα ἡ πίστις καὶ ἡ ἀγάπη, ἐξ ὧν ἡ μὲν ἐστιν ἡ ὁδὸς, ἡ δὲ τὸ ἀνώτατον τέλος τῆς ὑπάρξεως ἡμῶν. Ἐὰν ὁ υἱός σου ἀποκλίνῃ τῆς εὐθείας ὁδοῦ, τὸ ὁποῖον θὰ συμβῇ εἰς αὐτὸν πολλάκις μεθ' ὅλην τὴν τροφὰν ἐπαγρύπνησίν σου, μὴ ἀπελπίζεσαι, τεῖνε αὐτῷ τὴν μίαν χεῖρα ἀρωγὸν, τὴν δὲ ἄλλην ὕψωσον πρὸς τὸν Κύριον. Παρακάλει ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ εἰσακουσθήσει.

Ἐὰν αἱ ἐξάρσεις τῆς καρδίας καὶ τῶν αἰσθήσεων παρασύρουσιν αὐτὸν, ἔσο βέβαιος, ὅτι αὐταὶ δὲν θὰ καταπνίξωσιν ἐν αὐτῷ τὸ σωτήριον σπέρμα τῆς πίστεως, ὅπερ σὺ παιδιόθεν ἐνέσπειρας εἰς αὐτόν· βοήθει μόνον αὐτὸν διὰ τῶν προσευχῶν σου· προσπάθει νὰ ἐμπνεύσῃς αὐτῷ ἀμετάτρεπτόν τινα φρίκην, βαθεῖάν τινα περιφρόνησιν πρὸς τὴν ἀσέλγειαν· διότι σπανίως ἄνθρωπος, φαύλως διαβιώσας κατὰ τὴν νεότητα αὐτοῦ, ἔσται εὐτυχὴς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ· ἀπὸ δὲ τῶν ἄλλων παρεκτροπῶν δύνανται ν' ἀποτρέψωσιν αὐτὸν ἡ πρὸς τὴν ἐργασίαν κλίσις καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ διαβιοῦν ἐντίμως.

Προφύλαξον τὸν υἱόν σου, ὅσον δύνασαι, ἀπὸ τῆς μωρίας τοῦ νὰ φανῇ ὡς συγγραφεὺς πρὸ τοῦ τριακοστοῦ ἔτους. Ἐὰν θέλῃς νὰ στείλῃς αὐτὸν εἰς περιήγησιν, περιηγοῦ μετ' αὐτοῦ· μὴ ἐμπιστεύησαι δὲ αὐτὸν εἰς οὐδένα. Φίλε μου, μίαν μόνην λέξιν ἔχω νὰ προσθέσω ἀκόμη. Πέπεισο ὅτι αἱ ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ υἱοῦ σου παρακλήσεις, ὁσάκις προσενέγκεις αὐτὰς ὁμοῦ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἔσονται δραστικώτεραι, ἂν καὶ ἦσαι διακοσίας λεύγας μακρὰν αὐτοῦ, παρὰ ἡ ἐκ τοῦ πλησίον ἐπ' αὐτοῦ ἐπαγρύπνησίς σου· γινώσκεις ἐκεῖνον, ὅστις ἐστὶν ἡ ὁδὸς, ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωή. Καταπόνει αὐτὸν εἰ δυνατὸν διὰ τῶν ταπεινῶν ἱκεσιῶν, καὶ ἡ πραγματικὴ εὐδαιμονία τοῦ υἱοῦ σου θὰ ὑπερβῇ πάσας τὰς ἐλπίδας του.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ).

—○o○—

ΛΟΓΟΣ
ΠΕΡΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ.

Ἀδελφοὶ καὶ φίλοι τῆς τῶν παίδων παιδεύσεως καὶ τῆς παρούσης ἡμέρας ἑορτασταί!

Κοινωφελῆ καὶ θεάρεστον προθέμενοι σκοπὸν, κατάδηλον ὄντα εἰς πάντα τὸν ἀκούοντα ὃ φέρε-

τα ὄνομα, *Φιλεκπαιδευτικὴ Ἀδελφότης*, πρὸς κατόρθωσιν τούτου φαίνεσθε πρὸς τοῖς ἄλλοις προστάτην καὶ βοηθὸν ἐκλεξάμενοι τὸν γενναῖον ἐν μάρτυσιν ἀθλοφόρον Γεώργιον, οὗ τὴν εὐκλεᾶ μνήμην σήμερον ἑορτάζετε καὶ γεραίρετε μετὰ παντὸς τοῦ ὀρθοδόξου τῆς Ἐκκλησίας λαοῦ, ἐπικαλούμενοι τὴν τελεσφόρον ἀντίληψιν τοῦθεοδόξου τοῦ μεγαλομάρτυρος. Κἀγὼ δὲ κληθεὶς ἵνα λόγῳ κοσμήσω τὴν ἑορτὴν καὶ ἐπαινέσω τοὺς ἐπαίνου ἀξίους πρὸς μείζονα αὐτῶν προκοπὴν καὶ ἐπίδοσιν, εὔχομαι τῷ Θεῷ καὶ τῷ ἁγίῳ μὴ διαμαρτεῖν τῆς προθέσεως, ἀλλὰ κατασκευάσας τὸν λόγον ἀξίως τοῦ ὑψηλοῦ σκοποῦ, ὃν προέθεσθε, καὶ τοῦ ἑορταζομένου ἁγίου, ὃν προστάτην καὶ βοηθὸν ἐξελέξασθε. Ἐπειδὴ λοιπὸν τῆς ἀδελφότητος ὁ σκοπὸς τὸ συντελεῖν ὅσον οἷόν τε πρὸς τὴν τῶν παίδων ἐκπαίδευσιν, διὰ τοῦτο θέμα τοῦ λόγου ἡμῖν ἔστω αὐτὸ τοῦτο, ὃ ἡ ἀδελφότης προτίθεται. Καὶ πρῶτον μὲν ζητήσωμεν τί ἐστιν ἐκπαίδευσις, μετὰ δὲ τοῦτο καὶ τὰ πρὸς ἐκπαίδευσιν συντελοῦντα ἐπισκεψώμεθα.

Πάντα τὰ ζῶα γεννῶσιν ἑαυτοῖς ὅμοια καὶ ἐπὶ πάντα τὰ γεννῶντα τέτακται νόμος στέργειν τὰ νεογνὰ καὶ περὶ τῆς τροφῆς αὐτῶν φροντίζειν καὶ ἐπιμελεῖσθαι, ἕως ἂν καὶ αὐτὰ ἱκανὰ γένωνται δι' ἑαυτῶν τρέφεσθαι. Τῷ κοινῷ τούτῳ τῆς φύσεως νόμῳ καὶ ἡ φύσις ἡ ἀνθρωπίνη δουλεύει οὐχ ἥκιστα. Τῶν ἀνθρώπων ἕκαστος υἱοὺς καὶ θυγατέρας ἐπειδὰν γεννήσῃ, τὴν τούτων τροφὴν καὶ ἀνατροφὴν μέλημα ἔχει πρώτιστόν τε καὶ μέγιστον, καὶ περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἑαυτοῦ τέκνων διὰ παντὸς μεριμνᾷ, δουλεύων οὕτως εἰπεῖν τῇ στοργῇ καὶ τῷ νόμῳ, ὃν ἐν πᾶσι τοῖς ζώοις ὁ Θεὸς ἔθετο.

Τὸ μὲν οὖν στέργειν καὶ τρέφειν τὰ ἔκγονα κοινὸν ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις, ὃ δὲ ἔχομεν ἴδιον καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις οὐδαμῶς προσῆκον, τοῦτο ῥητέον. Ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος τετίμηται παρὰ τοῦ δημιουργοῦ ψυχῇ λογικῇ, κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν γενομένῃ, διὰ τοῦτο καὶ ἔκγονα τοῦ ἀνθρώπου γεννᾶται, συγκείμενα ἐκ σώματος νηπίου καὶ ψυχῆς λογικῆς, ἀλλὰ νηπίας, ὥσπερ καὶ τὸ σῶμα. Καθὼς δὲ τοῦτο χρῄζει περιβάλψεως καὶ τροφῆς ἵνα ἀνδρωθῇ καὶ ἱκανὸν γένηται τὰ ἑαυτοῦ πράττειν, οὕτω καὶ ἐκείνη δυναμοῦται καὶ αὐξάνει τρεφομένη καὶ περιποιουμένη ἀναλόγως ἧς ἔχει φύσεως. Τρέφεται δὲ ἡ ψυχὴ διὰ λόγου, νοῦ καὶ φρονήσεως περιεκτικοῦ, εἰς τὴν ἀκοὴν προσφερομένου ἐκ παιδαγωγοῦ καὶ διδασκάλου φρονίμου καὶ ἐπιστήμονος. Τὰ δὲ τῶν ἄλλων ζώων ἔκγονα, λογικῆς ψυχῆς ἄμοιρα, τῆς διὰ τοῦ λόγου τροφῆς καὶ παδεύσεως ἀνεπίδεκτα φύσει τυγχάνουσιν ὄντα, καὶ οἱ τούτων τοκεῖς τῆς σαρκὸς τὴν τροφὴν πορίσαντες οὐδὲν πλέον ἔχουσι μεριμνῆσαι. Οἱ δὲ γεννήσαντες ἄνθρωπον, ψυχῇ λογικῇ τετιμημένον, οὐ μόνον ὀφείλουσι τὸ σῶμα αὐτοῦ περιβάλψαι καὶ θρέψαι, ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς ἐπιμεληθῆναι, καὶ τὸ δεύτερον τοῦτο καθῆκον, ὅπερ ἀνθρώποις ἴδιον, τοσοῦτόν ἐστι μεῖζον καὶ κρεῖττον τοῦ πρώτου, ὅπερ ἔχομεν κοινὸν πρὸς τὰ ἄλλα ζῶα, ὥστε ἡ λέξις τροφὴ καὶ ἀτροφὴ ἐξενίκησε σημαίνειν τὴν διὰ τοῦ λόγου παίδευσιν καὶ βελτίωσιν τῆς ψυχῆς, τῆς τοῦ σώματος θρέψεως οὐδαμῶς λογιζομένης. Λέγοντες, φέρ' εἰπεῖν, ὁ νέος οὗτος ἔτυχε καλῆς ἀνατροφῆς, οὐ νοοῦμεν ὅτι ἐτράφη τὸ σῶμα, βρώματα ἐσθίων τὰ ἐξαίρετα, ἀλλ' ὅτι λόγοις τὴν ψυχὴν ἐπαιδεύθη καὶ ἱκανὸς ἐγένετο νοεῖν τὰ ὀρθὰ καὶ πράττειν τὰ καλὰ καὶ γενναῖα ἔργα. *Ῥητῆρα λόγων ἔμμεναι πρακτῆρα τ' ἔργων*, καθάπερ καὶ Ὅμηρος εἴρηκεν. Ἴδιον λοιπὸν ἔχει ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμέλεια καὶ τροφή, ὅπερ οὐδαμῶς θεωρεῖται ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις, τὴν διὰ λόγου παίδευσιν καὶ βελτίωσιν τῆς ψυχῆς, ἢ, μᾶλλον εἰπεῖν, ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμέλεια καὶ τροφὴ εἰς τοῦτο κυρίως συνίσταται· τρέφειν τὰς τῶν νέων ψυχὰς διὰ λόγου, νοῦ καὶ φρονήσεως μεταδοτικοῦ, τέχνῃ καὶ μεθόδῳ προσφερομένου, καὶ ἡ λεγομένη ἐκπαίδευσις ἀγωγή ἐστι τῆς τῶν παίδων ψυχῆς, ἐκ τῆς νηπιώδους ἀγνοίας εἰς τὴν ἀνδρικὴν φρόνησιν καὶ ἀρετὴν διὰ λόγου περαινομένη. Αὕτη δὲ ἡ ἔννοια κέκρυπται λεληθότως καὶ ἐν αὐτῇ τῇ λέξει *ἐκπαίδευσις*· ἡ γὰρ πρόθεσις ἐκ σημαίνει κυρίως ἐξαγωγήν τινος ἔκ τινος, ὡς ἐκβάλλω, ἐξάγω, ἐκφέρω, ἐκπέμπω, καὶ τὰ ὅμοια. Ἐκπαιδεύω λοιπὸν καὶ ἐκπαίδευσις σημαίνει ἐξάγω τὸν παῖδα ἐκ τῆς νηπιακῆς ἀγνοίας καὶ ἀβουλίας εἰς τὴν ἀνδρικὴν φρόνησιν καὶ ἀρετήν, καὶ παῖς πεπαιδευμένος λέγεται ὁ κτησάμενος τὸ εὖ φρονεῖν καὶ τὸ εὖ πράττειν, *Ῥητῆρα λόγων ἔμμεναι πρηκτῆρα τ' ἔργων.*

Ἐπειδὴ ἔγνωμεν τί ἐστιν ἐκπαίδευσις, ζητήσωμεν τὸ μετὰ τοῦτο, τίνα τὰ πρὸς ἐκπαίδευσιν συντελοῦντα. Τὸ πρῶτον καὶ πρώτιστον πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν συντελοῦν ἡ συναίσθησίς ἐστι τοῦ καθήκοντος τῆς τῶν παίδων ἐκπαιδεύσεως. Πάντες οἱ γεννήσαντες καὶ γεννῶντες ἄνθρωπον, εἴτε τοῦ ἄῤῥενος γένους εἴτε τοῦ θήλεως, εἰδέναι ὀφείλουσιν ὅτι τὸ ἑαυτῶν ἔκγονον τετίμηται ψυχῇ λογικῇ, κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν γενομένῃ, ἑπομένως ὅτι οὐκ ὀφείλουσι θρέψαι αὐτὸ, ὃν τρόπον καὶ τὰ ἄλλα ζῶα τρέφουσι τὰ ἑαυτῶν νεογνὰ, τὴν τροφὴν τῆς σαρκὸς μόνον πορίζοντα, ἀλλ' ὅτι ὀφείλουσι πρᾶξαι ἄξια ἑαυτῶν, καὶ τῆς λογικῆς ψυχῆς τοῦ παιδὸς μᾶλλον ἐπιμεληθῆναι, ὅπως τραφῇ καὶ ἐκπαιδευθῇ λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ, ἀξίως τῆς λογικῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως. Οὐ μόνον δὲ οἱ γονεῖς ὀφείλουσιν ἔχειν τὴν συναίσθησιν τοῦ τοιούτου καθήκοντος, ἀλλὰ καὶ πᾶς ἄνθρωπος, εἰ καὶ μὴ γονεὺς ἐγένετο παίδων, εἰδέναι ὀφείλει ὅτι οἱ τῶν ἄλλων παῖδες, κοινὸν ἀγαθὸν τῆς ὅλης κοινωνίας καὶ χρηστὸν γενόμενοι καύχημα πάντων, ἔσονται καὶ ἀφορμὴ τῆς τῶν πάντων εὐδαιμονίας, ἑπομένως ὅτι ὀφείλει καὶ αὐτὸς

τὸ κατὰ δύναμιν συντελεῖν πρὸς τὴν τῶν παίδων ἐκπαίδευσιν, τιμὴν ἑαυτοῦ ἡγούμενος τὴν προαγωγὴν καὶ βελτίωσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ζῶα διὰ τὸ εἶναι ἀλόγιστα τὴν στοργὴν καὶ ἐπιμέλειαν πέραν οὐκ ἐκτείνουσι τῶν ἰδίων γόνων, ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐπεὶ δὴ λογιστικὸς; πέφυκε καὶ δύναται νοεῖν ὅτι συμφέρει ἐν ἑκάστῳ ἡ τῶν ἄλλων βελτίωσις, ὅτι οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι ἕνα ἄνθρωπον ἀποτελοῦσι, διὰ τοῦτο στέργει καὶ ἐπιμελεῖται τῶν παίδων τῶν ἄλλων, ὡς εἰ ἦσαν ἑαυτοῦ. Οὕτω δὲ ὅταν πάντες ἔχωσι τὴν συναίσθησιν τοῦ καθήκοντος τῆς ἐκπαιδεύσεως, καὶ περὶ πολλοῦ ποιῶνται τὴν τῶν παίδων ἐκπαίδευσιν, πᾶς τις νοεῖ ὅτι οἱ παῖδες εὐμοιρήσουσιν ὧν χρῄζουσι, καὶ οὐκ ἄμοιροι ἔσονται παιδεύσεως. Τὸ πρῶτον ἄρα καὶ πρώτιστα συντελοῦν πρὸς τὴν τῶν παίδων ἐκπαίδευσιν ἡ συναίσθησίς ἐστι τοῦ καθήκοντος ὅτι δέον τοὺς παῖδας ἐκπαιδεύεσθαι. Ἐὰν δὲ τῶν μὲν γονέων ἡ φροντὶς εἰς μόνην τὴν τοῦ σώματος περιποίησιν ὁρίζηται, πάντες δὲ τῆς ψυχῆς ἐπιλανθανόμενοι μεριμνῶσι μόνον τί φάγωσιν, ἢ τί πίωσιν, ἢ τί περιβάλωνται, τὸν κτηνώδη καὶ ἄλογον βιοῦντες βίον, ποία μηχανὴ τοῦ τυχεῖν τοὺς παῖδας ἔστω καὶ μικρᾶς τινος παιδεύσεως; Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως ὅτι οἱ γονεῖς πάντες τὴν μὲν συναίσθησιν τοῦ καθήκοντος τῆς τοῦ σώματος θρέψεώς τε καὶ περιθάλψεως ἔχουσιν ἔμφυτον καὶ οὐ χρείαν ἔχουσι διδασκαλίας· τὴν δὲ συναίσθησιν τοῦ καθήκοντος τῆς ἐπιμελείας τῆς ψυχῆς οὐκ ἔχουσιν ἔμφυτον, ἀλλὰ μανθάνουσι διδασκόμενοι λόγῳ. Ὅτι ἡ μήτηρ τὸ ἑαυτῆς ἔκγονον ὀφείλει περιθάλψαι καὶ θρέψαι, τοῦτο καὶ οἶδε καὶ ποιεῖ καὶ οὐδεμιᾶς διδασκαλίας χρεία· ὅτι δὲ ὀφείλει ὁμοίως ἐπιμεληθῆναι καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ἑαυτῆς παιδὸς, τοῦτο οὐχ ὁμοίως ἐννοεῖ, ἀλλὰ μανθάνει ἑτέρου διδάσκοντος. Διὰ τοῦτο τοὺς γονεῖς βλέπομεν προθυμοτέρους μὲν περὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν σωμάτων τῶν ἰδίων τέκνων, νωθροτέρους δὲ περὶ τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς ψυχῆς αὐτῶν. Παρὰ τοῖς βαρβάροις λαοῖς ἡ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς ἐπιμελείας τῆς ψυχῆς ἐλλείπει παντάπασι· παρὰ δὲ τοῖς ἐκπολιτισθεῖσιν ἀπαντᾶται ἀναλόγως τῆς φύσεως καὶ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἑαυτῶν πολιτισμοῦ. Οὐχ ὁμοίως δὲ εὑρίσκεται εἰς πάντας τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων ἀλλὰ παρὰ μὲν τῷ λαῷ ἀμυδρότερον, παρὰ δὲ τοῖς εὐγενεστέροις ζωηρότερον. Καθ' ὅσον δὲ ἡ ἐκπαίδευσις τῶν παίδων προβαίνει ἐπὶ τὰ κρείττω, κατὰ τοσοῦτο καὶ ὁ πολιτισμὸς τοῦ ἔθνους προάγεται, καὶ τὸ θερμόμετρον, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ πολιτισμοῦ ἑκάστου ἔθνους ἐστὶν ἡ ἐκπαίδευσις. Ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, τὸ μὲν στέργειν καὶ τρέφειν τὰ νεογνὰ ἔμφυτον πᾶσι τοῖς ζώοις καὶ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις, βαρβάροις τε καὶ πεπολιτισμένοις, ἡ δὲ τῆς ψυχῆς ἐπιμέλεια καὶ τροφὴ, ἡ διὰ λόγου περαινομένη, παρὰ μὲν τοῖς ἀλόγοις ζώοις φύσει ἀδύνατος, παρὰ δὲ τοῖς βαρβάροις λαοῖς ἀνυπόστατος ἔτι, εἰ καὶ μὴ ἀδύνατος, παρὰ δὲ τοῖς πεπολιτισμένοις ἔθνεσι θεωρεῖται ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ καὶ τῆς φύσεως τοῦ ἑαυτῶν πολιτισμοῦ. Ἐντεῦθεν συνάγεται ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ζῶα, λογικῆς ψυχῆς ἄμοιρα, ὁ δὲ ἄνθρωπος ψυχῇ λογικῇ τυγχάνει ὢν τετιμημένος· ὅτι αἱ λογικαὶ τῶν ἀνθρώπων ψυχαὶ, ἐν τῷ βυθῷ τῆς ἀγνοίας κείμεναι, ἄγονται λόγῳ εἰς τὴν ἑαυτῶν ἐπίγνωσιν καὶ γνῶσιν καὶ πλείστου ἄξιαι γίνονται, λόγῳ ὀρθῷ παιδευθεῖσαι καὶ τραφεῖσαι· αἱ δὲ ἀπαίδευτοι μένουσαι ψυχαὶ, ὡς τὸ χρυσίον τὸ ἀκατέργαστον ἐν τοῖς κόλποις τῆς γῆς, ἢ ὡς ὁ ἄνθρωπος Δαβὶδ τοῦ προφήτου, ὁ παραβαλλόμενος τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὁμοιούμενος αὐτοῖς. Διὰ τοῦτο μεγάλως τιμᾶσθαι τὴν ἐκπαίδευσιν, τὴν πολλοῦ τιμίαν ἀναδεικνύουσαν τὴν ἡμετέραν φύσιν. Γιμητέοι δὲ καὶ οἱ ἔχοντες τὴν συναίσθησιν τοῦ τῆς ἐκπαιδεύσεως καθήκοντος, ὅτι αὕτη στήριγμα ἐκείνης, καὶ ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τοῦ καλοῦ φύσει ἀδύνατος, ὅταν ἐλλείπῃ ἐκ τῶν πολλῶν τοῦ καλοῦ τὸ συναίσθημα. Διὰ τοῦτο καὶ πᾶσιν ἡμῖν, τοῖς φέρουσι τὸ ὄνομα *Φιλεκπαιδευτικὴ Ἀδελφότης*, δικαίως σήμερον ἀπονέμω τὸν δίκαιον ἔπαινον, ὅτι τὸ συναίσθημα ἔχοντες τοῦ τῆς ἐκπαιδεύσεως καθήκοντος ἀδελφικὸν ἐποιήσατε συνασπισμὸν, ἵνα συντελῆτε τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὴν τῶν παίδων ἐκπαίδευσιν· οὐχὶ δὲ τῶν παίδων, οὓς ὑμεῖς ἐγεννήσατε, ἀλλὰ τῶν παίδων, ὧν οἱ γονεῖς ἀδύνατοι πρὸς τοῦτο τυγχάνουσιν ὄντες. Τοῦτο γὰρ ὄντως φιλάνθρωπον καὶ ἐπαινετόν. Ὅπου δὲ αὐτὸ μόνον καθ' ἑαυτὸ τὸ συναίσθημα τοῦ καθήκοντος ἐπαινετὸν, ὅταν τὸ συναίσθημα καὶ πρᾶξις παρακολουθῇ, ὁ ἔπαινος πολλῷ μείζων ὀφείλεται. Κρατεῖτε λοιπὸν ὃ ἔχετε, καὶ τῶν ἐπαίνων τὰς ἀφορμὰς ἐπαυξάνετε. Τὸ συναίσθημα σώζετε ἰσχυρὸν τοῦ καθήκοντος τῆς τῶν παίδων παιδεύσεως, τὸν ἀδελφικὸν μὴ διαλύετε δεσμὸν, καὶ καθ' ἕκαστον ἔτος ποιεῖτε ἢ πλέον ἢ κατὰ τὸ προπαρελθόν. Οὕτω δὲ ἄξια ὑμῶν αὐτῶν πράξετε καὶ τοῦ κλέους τοῦ Ἑλληνικοῦ. Ποῖον γὰρ ἔθνος, ὡς τὸ ἡμέτερον, τὴν παιδείαν ἐτίμησε καὶ τὸν λόγον; Τίνες δὲ οἱ μελῳδήσαντες ὑπερορᾷν μὲν σαρκὸς, παρίρχεται γάρ· ἐπιμελεῖσθαι δὲ ψυχῆς, πράγματος ἀθανάτου; Μὴ τοίνυν παυσώμεθα πράττοντες ἀξίως τοῦ προγονικοῦ κλέους· μὴ παυσώμεθα τιμῶντες τὴν ψυχὴν καὶ τὸν ταύτην τροφέα λόγον. Ἡμεῖς γὰρ ἐσμεν τὸ φῶς τοῦ κόσμου καὶ τὸ ἅλας τῆς γῆς, ὅτε μαθηταὶ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς γεγόναμεν. Καὶ μιμούμενοι τὸν διδάσκαλον, ἐρῶμέν ποτε καὶ ἡμεῖς· Τὰ ἔθνη, τὰ ἀκολουθοῦντα ἡμῖν, οὐ μὴ περιπατήσουσιν ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξουσι τὸ φῶς τῆς ζωῆς.

Τὸ μὲν οὖν πρῶτον, καὶ πρῶτον συντελοῦν εἰς τὴν τῶν παίδων ἐκπαίδευσιν, εἴπομεν. Ποῖον δὲ τὸ δεύτερον; Τὸ δεύτερον, καὶ δεύτερον συντελοῦν

πρὸς τὴν τῶν παίδων ἐκπαίδευσιν, ἡ διάγνωσις ἐστὶ τῆς ἀληθοῦς παιδείας καὶ τῆς ψευδοπαιδείας, ἢ γραφικῶς εἰπεῖν, ἡ διάγνωσις τοῦ δένδρου τῆς ζωῆς καὶ τοῦ δένδρου τοῦ θανάτου. Ἡ ἐκπαίδευσις, εἴπομεν, τρέφει καὶ ζωογονεῖ τὴν νηπίαν ψυχὴν τοῦ παιδὸς λόγῳ ἀληθείας. Ἀλλὰ εἰς τὴν ἀληθειαν ἀντίκειται τὸ ψεῦδος, καὶ παρὰ τὸν ἀληθῆ λόγον κεῖται καὶ ὁ ψευδής. Καὶ ὁ μὲν τῆς ἀληθείας λόγος τροφή ἐστι τῆς ψυχῆς, ὁ δὲ τοῦ ψεύδους δηλητήριον αὐτῇ τυγχάνει ὤν. Ἡ νηπία ψυχὴ τοῦ παιδὸς τὴν φύσιν τοῦ λόγου διακρῖναι οὐ δύναται, εἴτε ἀληθὴς, εἴτε ψευδὴς, εἴτε τροφή ἐστιν, εἴτε δηλητήριον, ἀλλὰ τὰ λεγόμενα δέχεται, ὡς ὁ λέγων αὐτὰ προσφέρει· εἰ τοίνυν ὁ τῆς ψυχῆς ἐπιμελούμενος τὴν τροφὴν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ δηλητηρίου οὐ διαγινώσκει, προσφέρει δὲ αἰτῇ τὸ ψεῦδος ἀντὶ τῆς ἀληθείας· δῆλον ὅτι φονεὺς ἀντὶ τροφέως εὑρεθήσεται, καὶ ἀντὶ ὠφελείας τῆς μεγίστης βλάβης πρόξενος. Ἡ διάγνωσις ἄρα τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ ψεύδους, τῆς παιδείας καὶ τῆς ψευδοπαιδείας, ἀναγκαιότατόν ἐστι τοῖς ἔχουσι τὴν συναίσθησιν τοῦ καθήκοντος τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τοῖς τοὺς παῖδας παιδαγωγοῦσι καὶ διδάσκουσιν, ἵνα μὴ ἀντὶ τοῦ ἐκπαιδεῦσαι διαφθείρωσι τὰς ψυχὰς τῶν νέων. Τούτου δὲ ὁμολογουμένου, φέρε ἐρωτήσωμεν, πῶς διακριτέον τὴν ἀληθῆ παιδείαν ἀπὸ τοῦ ψεύδους, καὶ ἐν γένει τὴν ἀληθῆ παιδείαν ἀπὸ τῆς ψευδοπαιδείας; Τρόποι διακρίσεώς εἰσι πολλοί, πάντων δὲ ὁ ἁπλούστατος ἡ καθ' ἑκάστην πεῖρα· φέρε γὰρ εἰπέ μοι, πῶς διαγινώσκεις τὴν ὑγιᾶ τροφὴν ἀπὸ τοῦ δηλητηρίου; πῶς διαγινώσκεις τὸ νοσῶδες κλίμα ἀπὸ τοῦ ὑγιεινοῦ; Οὐχὶ ἐκ τῆς πείρας; ἅπαξ καὶ δὶς ἰδὼν ὅτι ὁ φαγὼν τοῦτο τὸ βρῶμα ἢ πιὼν τοῦτο τὸ πόμα ὑγιὴς ὢν ἐνόσησεν, ἢ ἀπέθανεν, ἔμαθες ἐντεῦθεν τὸ δηλητήριον. Ὁμοίως ἰδὼν ὅτι οἱ μεταβαίνοντες εἰς τοῦτο τὸ κλίμα ὑγιεῖς ὄντες νοτοῦσιν, οἱ δὲ εἰς τὸ ἕτερον μεταβαίνοντες καίτοι ἀσθενεῖς ἀναλαμβάνουσι τοῦ λοιποῦ καὶ ὑγιαίνουσιν, ἔμαθες ἐντεῦθεν διαγινώσκειν ποῖον τὸ ὑγιὲς κλίμα καὶ ποῖον τὸ νοσῶδες. Καθὼς λοιπὸν ἐκ τῆς πείρας μανθάνεις τὰ βλάπτοντα καὶ τὸ ὠφελοῦντα τὸ σῶμα, οὕτως ἐκ τῆς αὐτῆς πείρας δύνασαι μανθάνειν καὶ τὰ βλάπτοντα ἢ ὠφελοῦντα τὴν ψυχὴν, ἤτοι τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ ψεῦδος. λ. χ. Ἡ πεῖρα τοσούτων αἰώνων διδάσκει ἡμᾶς ὅτι ὁ λόγος τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου τῆς ψυχῆς ἐστιν ἡ ἀρίστη καὶ καλλίστη τροφὴ, διότι ὅσοι τῶν ἀνθρώπων ἐρρόνησαν καὶ ἔπραξαν κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ, ὡς οἱ ἀστέρες τοῦ στερεώματος ἔλαμψαν ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἑαυτοῖς τε καὶ τοῖς ἄλλοις ὠφέλιμοι ἐγένοντο. Οὐδέποτε ἡ πεῖρα ἔδειξεν ἕνα μόνον ἄνθρωπον διαφθαρέντα καὶ κακῶς πράξαντα ἕνεκα τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ. Τοὐναντίον μάλιστα οἱ πάντες ἐν ἑνὶ στόματι ὁμολογοῦσιν ὅτι ἡ τελεία δικαιοσύνη καὶ ἡ τελεία ἠθικὴ ἐν μόνῳ τῷ ἱερῷ Εὐαγγελίῳ εὑρίσκεται, καὶ ἡ γῆ οὔτε εἶδεν, οὔτε ὄψεται βιβλίον ψυχωφελέστερον τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου. Τίς ποτε ἐτόλμησε κατηγορῆσαι καὶ ψέξαι τὰς ἐντολὰς καὶ τὸν νόμον τοῦ Εὐαγγελίου; Ἡ μόνη κατὰ τῆς Εὐαγγελικῆς ἠθικῆς κατηγορία ἐστὶν ὅτι ὑπέρκειται τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας διὰ τὴν ἄκραν αὐτῆς τελειότητα. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου τὰ μὲν δόγματα αὐτοῦ διέβαλον καὶ ἠρνήθησαν ὡς ψευδῆ, ἀλλὰ τὰς ἐντολὰς καὶ τὸν νόμον τὸν ἠθικὸν ἑκόντες ἀέκοντες ὑπερεπήνησαν, συνιστῶντες αὐτὸν ὡς ὀρθὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ ὠφέλιμον πᾶσιν ἀνθρώποις. Ἐξ ὧν δὲ λέγουσιν, αὐτοὶ μὲν ἐλέγχονται παραλογιζόμενοι, πρὸς ἑαυτοὺς ἀντιφάσκοντες καὶ ἑαυτοὺς φρεναπατῶντες. Ὁ δὲ Χριστὸς καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ ἀποδεικνύεται ὢν οὐδὲν ἄλλο, ἢ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια· φέρε δὲ τὸν ἔλεγχον τοῦ ψεύδους καὶ τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας ποιήσωμεν.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ,

συγκριτικῶς πρὸς τὰ συγγράμματα τῶν φιλοσόφων.

(Ἐκ τοῦ Ἐμιλίου τοῦ Ῥουσσώ).

Ὁμολογῶ ἐπίσης ὑμῖν ὅτι ἡ ἁγιότης τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι συλλογισμὸς, ὁμιλῶν εἰς τὴν καρδίαν μου, εἰς ὃν ἤθελον μάλιστα λυπηθῆ ἐὰν εὕρισκον καλήν τινα ἀπάντησιν. Ἴδετε τὰ βιβλία τῶν φιλοσόφων μὲ ὅλην αὐτῶν τὴν πομπήν· πόσον ἐλάχιστά εἰσιν ἐνώπιον ἐκείνου! Εἶναι δυνατὸν βιβλίον, τοσοῦτῳ ὑψηλὸν καὶ ἁπλοῦν συγχρόνως, νὰ ᾖ ἔργον τῶν ἀνθρώπων; Εἶναι δυνατὸν ἐκεῖνος, ὃν ἐξιστορεῖ, νὰ ᾖ ἄνθρωπος ὁ αὐτός; Ὑπάρχει ἐκεῖ τὸ ὕφος ἐνθουσιῶντος ἢ φιλοδόξου τινὸς αἱρετικοῦ; Ποία ἡδύτης, ἀγνότης εἰς τὰ ἤθη αὐτοῦ! ποία θέλγουσα χάρις εἰς τὰς διδασκαλίας του! ὁποῖον ὕψος εἰς τὰ ἀξιώματά του! ὁποῖον βάθος σοφίας εἰς τοὺς λόγους του! ποία παρουσία πνεύματος, ὁποία λεπτότης καὶ ἀκρίκεια εἰς τὰς ἀπαντήσεις του! ποῖον κράτος ἐπὶ τῶν παθῶν του! Ποῦ εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ποῦ εἶναι ὁ σοφὸς, ὁ γιγνώσκων νὰ ἐνεργήσῃ, νὰ πάθῃ καὶ νὰ ἀποθάνῃ, ἄνευ ἀδυναμίας καὶ ἐπιδείξεως; Ὅταν ὁ Πλάτων ζωγραφίζῃ τὸν φαντασιώδη δίκαιόν του, κεκαλυμμένον μὲ ὅλον τὸ ὄνειδος τοῦ ἐγκλήματος, καὶ ἄξιον ὅλων τῶν βραβείων τῆς ἀρετῆς, ζωγραφίζει χαρακτηριστικὸν ἀντὶ χαρακτηριστικοῦ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· ἡ ὁμοιότης ἐστὶ τοσοῦτον καταπληκτικὴ, ὥστε ὅλοι οἱ Πατέρες συνησθάνθησαν αὐτὴν, καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ ἀπατηθῇ περὶ αὐτῆς. Πόσον προληπτικὸς καὶ πόσον τυφλὸς δὲν πρέπει νὰ ἦναι ὁ τολμήσων νὰ συγκρίνῃ τὸν υἱὸν τοῦ Σωφρονίσκου μὲ τὸν υἱὸν τῆς

Μαρίας; Ποία ἀπόστασις ἀπὸ τὸν μὲν ἕως εἰς τὸν δέ; Ὁ Σωκράτης, ἀποθνήσκων ἀπόνως, ἄνευ αἴσχους, ὑποστηρίζει ἀμέσως μέχρι τέλους τὸ ἄτομον αὐτοῦ, καὶ ἐὰν ὁ εὔκολος οὗτος θάνατος δὲν εἶχε τιμήσει τὸν βίον του, ἠθέλαμεν διστάσει ἂν ὁ Σωκράτης, μὲ ὅλον τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, ἄλλο τι ἦν ἢ σοφιστής. Ἔφεῦρε, λέγουσι, τὴν ἠθικήν· ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ ἐφήρμοσαν αὐτήν· οὗτος εἶπε μόνον, ὅπερ ἐκεῖνοι ἔπραξαν, καὶ ἐδίδαξε τὰ παραδείγματα αὐτῶν. Ὁ Ἀριστείδης ὑπῆρξε δίκαιος, πρὶν ὁ Σωκράτης εἴπῃ ὅ,τι ἐστι δικαιοσύνη. Ὁ Λεωνίδας ἀπέθανεν ὑπὲρ πατρίδος, πρὶν ὁ Σωκράτης θεωρήσῃ ὡς καθῆκον τὸ φιλόπατρι. Ἡ Σπάρτη ἦν ἐγκρατής, πρὶν ὁ Σωκράτης ἐπαινέσῃ τὴν ἐγκράτειαν· πρὶν ὁρίσῃ τὴν ἀρετήν, ἡ Ἑλλὰς ἔβριθεν ἀνδρῶν ἐναρέτων. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς πόθεν ἔλαβεν ἐκ τῶν ἑαυτοῦ ταύτην τὴν ὑψηλὴν καὶ καθαρὰν ἠθικήν, ἧς μόνος οὗτος τὰ μαθήματα καὶ τὸ παράδειγμα ἔδωκεν; Ἐκ τοῦ κόλπου τοῦ μανιωδεστέρου φανατισμοῦ ἡ ὑψίστη σοφία ἠκούσθη, καὶ ἡ ἁπλότης τῶν ἡρωϊκωτέρων ἀρετῶν ἐτίμησε τὸν ἐντελέστερον ὅλων τῶν λαῶν. Ὁ θάνατος τοῦ Σωκράτους, φιλοσοφοῦντος ἡσύχως μετὰ τῶν φίλων αὐτοῦ, εἶναι ὁ ἡδύτερος ὧν δύναταί τις νὰ ἐπιθυμήσῃ· ὁ δὲ τοῦ Ἰησοῦ, ἐκπνέοντος εἰς τὰς βασάνους, ὑβριζομένου, ἐμπαιζομένου, κακολογουμένου ὑφ' ὁλοκλήρου λαοῦ, εἶναι ὁ φρικωδέστερος ὧν δύναταί τις νὰ φοβηθῇ. Ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ μέσῳ φρικώδους τιμωρίας δέεται ὑπὲρ τῶν λυσσώντων δημίων του. Μάλιστα, ἐὰν ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος τοῦ Σωκράτους ἦναι ἑνὸς σοφοῦ, ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ εἶσιν ἑνὸς Θεοῦ. Θὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ ἱστορία τοῦ Εὐαγγελίου ἐφευρέθη πρὸς ἡδονήν; Φίλε μου, οὐχ οὕτως ἐφευρίσκουσι, καὶ αὐταὶ αἱ τοῦ Σωκράτους πράξεις, περὶ ὧν οὐδεὶς ἀμφιβάλλει, ἧττον μαρτυροῦνται τῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐμβαθύνοντες πρόκειται ν' ἀπομακρύνωμεν τὴν δυσκολίαν, μὴ καταστρέφοντες αὐτήν.

Ἤθελεν εἶσθαι τοσούτῳ ἀκατάληπτον πλεῖστοι ἐκ συμφώνου νὰ πλάσωσι τοῦτο τὸ βιβλίον, ὅσον δὲν εἶναι εἷς μόνος νὰ πραγάγῃ τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ. Οὐδέποτε συγγραφεῖς Ἰουδαῖοι εὗρον οὔτε τοῦτο τὸ ὕφος, οὔτε ταύτην τὴν ἠθικὴν τοῦ Εὐαγγελίου, ὅπερ περιέχει χαρακτῆρα ἀληθείας τοσούτῳ μεγάλης, καταπληκτικὰς, ἐντελῶς ἀμιμήτους, ὥστε ὁ ἐφευρέτης ἤθελεν ἐκπλαγῇ μᾶλλον αὐτὸς ἢ ὁ ἥρως.

Κ. ΠΑΠΘΩΝΙΔΗΣ.

ΟΙ ΙΑΠΩΝΟΙ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ.

Προκατειλημμένοι ὄντες, καταφρονοῦμεν καὶ ἡμεῖς, ὡς οἱ Ἕλληνες, τοὺς ξένους λαούς, ὧν ὁ πολιτισμὸς διαφέρει τοῦ ἡμετέρου· περιπαίζομεν μεγάλως θεωροῦντες αὐτοὺς γελοίους τοὺς μὴ, ὡς ἡμεῖς οἱ φέροντες εἶδός τι χύτρας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, κεκομωμένους καὶ τρώγοντας διὰ μικρῶν ῥαβδίων. Αἱ ποταπαὶ αὐταὶ ἰδέαι προέρχονται ἐκ τῆς μεγάλης ἡμῶν ἀμαθείας, τῆς ἐπικρατούσης ἔτι ἐφ' ἡμῶν· ἀλλ' εὐτυχῶς, ὁ ζόφος τείνει νὰ διασκεδασθῇ· ἀρχόμεθα νὰ ἐννοῶμεν τέλος πάντων ὅτι τὸ λοιπὸν τοῦ κόσμου δύναται, ὡς ἡμεῖς εἴχομεν ἀνέκαθεν νομίσει, νὰ ᾖ βάρβαροι, καὶ ἡ Πρόνοια δικαιώτατα ἔπραξε διαιρέσασα τοὺς ἀνθρώπους εἰς διακεκριμένας φυλάς, προωρισμένης ν' ἀναπτυχθῶσι διαφοροτρόπως, κατὰ τὴν ἐπιρροὴν τῶν ὀργανισμῶν, τῶν ἀναγκῶν, τῶν γλωσσῶν καὶ κλιμάτων, οὐσιωδῶς διαφερόντων.

Ἡ ποικιλία φέρει τὴν σφραγῖδα νόμου θαυμασίως προβλεπτικοῦ, καὶ οἱ μελετῶντες τὸ προνοητικὸν σχέδιον φιλόσοφοι καθορῶσιν εἰς τὰς φυλὰς ταύτας τὸ ἰσχυρότερον ἐλατήριον τῆς προόδου καὶ τὴν ἀφθονωτέραν πηγὴν τοῦ μεγάλου ποταμοῦ τοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ μέλλοντος μίαν ἡμέραν νὰ κατακαλύψῃ τὸν κόσμον. Ἐὰν μία μόνη ὑπῆρχεν ἀνθρώπινος φυλή, αὕτη ἤθελεν ἀναπτυχθῇ διὰ τρόπου λίαν συμμόρφου, ἄνευ ἐξωτερικῶν διεγέρσεων, ἄνευ τῶν κραμάτων τούτων τῆς αἱμομιξίας, τῶν ἀναζωπυρούντων τὴν ἀνθρωπότητα· ἐὰν μία μόνη γλῶσσα ὑπῆρχεν, ἡ διάνοια διασκεδαζομένη πανταχοῦ ἐν τῷ αὐτῷ μέρει ἤθελε περιορισθῇ εἰς περικυκλωμένους ὁρίζοντας· ἐὰν αἱ ὀρέξεις, αἱ τάσεις καὶ αἱ ἀνάγκαι δὲν ἦσαν διαφοράτροποι ἐπ' ἀπείρω, ἡ βιομηχανία ἤθελεν εἶσθαι ἄνευ ὁρμῆς, καὶ ὁ κόσμος ἤθελεν εἶσθαι στάσιμος, ἀφοῦ ἐπιτύχῃ τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς παγκοσμίου ἑνότητος.

Καὶ αὐτὴ ἡ ἱστορία τοῦ ἡμετέρου πολιτισμοῦ παρέχει σαφεστάτην ἀπόδειξιν τοῦ ἀληθοῦς τῆς θεωρίας ταύτης. Πραγματικῶς, τί ἐστιν ὁ ἡμέτερος πολιτισμὸς, εἰ μὴ ἄτειρος σύνθεσις, καὶ ἐν τοσούτῳ ἀτελεστάτη πασῶν τῶν ἐργασιῶν καὶ πασῶν τῶν τελεσθεισῶν προόδων ὑπὸ τῶν Σινῶν, τῶν Ἰαπώνων, τῶν Ἰνδῶν, τῶν Θιβετῶν, τῶν Περτῶν, τῶν Αἰγυπτίων, τῶν Ἑλλήνων, τῶν Φοινίκων, τῶν Βαβυλωνίων, τῶν Ἰουδαίων κτλ; Ὁ ἐφευρετὴς τῆς πυξίδος, δι' ἧς ἐκαλύψαμεν διὰ τῶν πλοίων ἡμῶν τὰς τῆς σφαίρας θαλάσσας, ἦν Ἀσιανός. Ὁ Ἰησοῦς ἦν Ἀσιανός, καὶ τῇ Ἀσίᾳ ὀφείλομεν καὶ αὐτὰ τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου, ἅπερ τὰ τέκνα ἡμῶν συλλαβίζουσι. Παύσωμεν λοιπὸν νὰ καταφρονῶμεν τοὺς ἄλλους λαούς· παύσωμεν νὰ μεταχειριζώμεθα αὐτοὺς ὡς ἐὰν ἦσαν βάρβαροι, καὶ ἀσπασθῶμεν τὰς μεγάλας ἀρχὰς τῆς ἀδελφότητος καὶ τῆς ἀνθρωπίνου μονιμότητος.

Οἱ ἐμπνεύσαντες ἡμῖν τὰς σκέψεις ταύτας Ἰαπωνοὶ ἔχουσι τὰ γελοῖά των, ὡς ἡμεῖς ἔχομεν τὰ ἡμέτερα· δυνάμεθα μάλιστα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἔχουσι μείζονα καὶ μᾶλλον ἐλεεινὰ παρὰ τὰ ἡμέτερα, καὶ πρῶτον τὸ σχίζειν τὴν κοιλίαν κατ' ἀρχὰς μὲν ὁριζοντίως καὶ κατόπιν καθέτως, τῇ διαταγῇ τοῦ Σιογοὺν, τοῦ Μικάδου, ἢ τῶν ἄλλων

αὐτῶν ἀρχηγῶν· ἀλλὰ τὸ Ἰαπωνικὸν ἔθνος οὐχ ἧττον κατέχει περιφανῆ θέσιν μεταξὺ τῶν μᾶλλον πεπολιτισμένων ἐθνῶν, καὶ ὁ πολιτισμὸς αὐτοῦ, χωρὶς νὰ ὁμοιάζῃ πρὸς τὸν ἡμέτερον, ἐστὶν ἄξιος παντὸς τοῦ ἡμετέρου σεβασμοῦ. Τὸ ἦπιον ἀναμφιρρήτως ἐστὶν ὁπώρα θελκτικὴ ἡ σταφυλὴ τοῦ Φονταινεβλὼ καὶ ὁ ἰχθὺς τοῦ Μοντρέιλ ἔχουσιν ἀνέκφραστον θέλγητρον· ὦμεν περιφίλαυτοι, ἀλλὰ μὴ καταφρονήσωμεν τὰ ὡραῖα πορτογάλλια καὶ λεμόνια τῆς Ἰαπωνίας.

Καὶ πρῶτον δέον νὰ δικαιώσωμεν τοὺς Ἰαπωνούς, διότι ἀφίενται νὰ περικυκλῶνται ὑπὸ ὀκνηρῶν μοναχῶν, διερχομένων τὴν ἐαυτῶν ζωὴν εἰς τὸ ἀριθμεῖν τὸ κομβολόγιόν των, νὰ δέωνται ἐνώπιον τῶν λειψάνων τῶν ἁγίων νὰ κώδωνοκροτῶσι καὶ ψάλλωσι διὰ τῆς μουσικῆς των εἰς τὰς παγόδας. Ἐὰν προσκυνῶσιν, ἐὰν στρωννύωσι διὰ τῶν ἀφιερωμάτων τοὺς ναούς των καὶ παρεκκλήσια, τοὐλάχιστον ἔχουσιν ἀρκούντως δίκαιον ἵνα μὴ ὑποβάλλωσιν ὑπὸ τοὺς πόδας των ᾄδην τυρλὸν καὶ αἰώνιον, καὶ ἀπαλλάττωσι τὴν ἀπρόσβλητον ἑαυτῶν εὐσέβειαν ἀπὸ πάσης πρὸς τὸν φανατισμὸν τάσεως. Παρ' ἡμῖν ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι, ἐπικαλούμενοι μεγαλοφώνως τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν, ἐν πλήρει δημοσίᾳ ἀγορᾷ, ἔθυον λαμπρὰ ἑλοκαυτώματα πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ σωτηρίαν τῶν ψυχῶν ἀπ' ἐναντίας· ὅμως οἱ Ἰαπωνοί, Σιντοΐσταί καὶ Βουδδισταί, διαβιοῦσιν ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ, καὶ βλέπει τις τοὺς ὀπαδοὺς θρησκείας τινὸς εἰσερχομένους ἀφόβως εἰς τοὺς ναοὺς τῆς ἐναντίας θρησκείας ἵνα δεηθῶσιν.

Οἱ Ἰαπωνοὶ ἔχουσιν ἁγίους· ὡς ἡμεῖς, καὶ ἴσως πλείονας ἡμῶν· ὁ Μικάδος, ὅστις ἐστὶν ὁ πάπας αὐτῶν, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τάττει μεταξὺ τῶν ἄλλων νέους ἁγίους· ἀλλ' οἱ ἅγιοι τῆς ἐθνικῆς θρησκείας διαφέρουσι τῶν ἡμετέρων διὰ χαρακτῆρος, ὃν οὐκ ἔστιν ἀνωφελὲς νὰ σημειώσωμεν παροδικῶς. Πάντες οὗτοι ὀφείλουσι τὰς τιμάς τῆς ἀποθεώσεως οὐχὶ εἰς λατρείας, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀσκητικὰς, ἀλλὰ μόνον καὶ μόνον εἰς τὰς καλὰς πράξεις, ἃς ἐτέλεσαν ζῶντες· εἰς τὰς ἐξαιρετικὰς ὑπηρεσίας, ἃς προσήνεγκον εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὴν κυβέρνησιν, εἰς ὅλον τὸν τόπον· ὥστε ἀρκεῖ μόνον εἰς τοὺς ἐφημερίους (χρώμεθα δὲ τῇ λέξει ταύτῃ, μὴ ἐνθυμούμενοι τὴν συνώνυμον εἰς τὴν Ἰαππωνικὴν γλῶσσαν) νὰ διηγῶνται εἰς τοὺς πιστοὺς, ὅσῳ τὸ δυνατὸν συχνότερον, τὸν βίον τῶν ἁγίων αὐτῶν, ἵνα μορφώσωσι χρησίμους πολίτας.

Ἀνεφέραμεν τὰς δύω κυριωτέρας θρησκείας τῶν Ἰαπωνῶν· τὸν Σιντοϊσμὸν, ἢ λατρείαν τῶν περιφανῶν ἀνδρῶν, καὶ τὸν Βουδδισμόν· ὑπάρχει ὅμως καὶ τρίτη, ἀνήκουσα εἰς τὰς μᾶλλον πεφωτισμένας καὶ ὑψηλοτέρας τάξεις τῆς κοινωνίας, καὶ ὀφείλομεν νὰ μὴ διέλθωμεν αὐτὴν ἐν σιγῇ. Καλεῖται δ' αὕτη *Σιοῦτο*, ὅπερ μεθερμηνεύεται· *Ὁδὸς τῶν Φιλοσόφων*. Λοιπὸν τὸ Σιοῦτο ἐπιβάλλει εἰς τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ πέντε ἐντολὰς, ἐκπληρουμένας πιστότατα. Ὁ πενταπλοῦς αὐτῶν τύπος περιέχεται ἐν πέντε μονοσυλλάβοις· *Δσὶν*, *δζὲ*, *ρὲ*, *Τσὶ*, *Τσὶν*, ὧν ἰδοὺ ἡ ἀκριβὴς ἔννοια·

1ον Πράττειν τὴν ἀρετήν.

2ον Προσφέρειν δικαιοσύνην πρὸς πάντας.

3ον Εἶναι εὐπροσήγορον καὶ εὐγενῆ.

4ον Διαδίδειν καὶ ὑπερασπίζεσθαι τοὺς θεσμοὺς καλῆς κυβερνήσεως.

5ον Ἔχειν τὴν συνείδησιν ἁγνὴν καὶ τὴν καρδίαν εὐθεῖαν.

Οἱ Ἰαπωνοὶ ὑπερέχουσιν ἡμῶν ὡς πρὸς τὴν ἀνεξιθρησκείαν, καὶ δὲν δύναταί τις νὰ διαμφισβητήσῃ αὐτοῖς ὅτι εἰσῆλθον πολὺ πρότεροι τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ ἀγνοῦ ὀρθολογισμοῦ, διότι, παρ' αὐτοῖς, ἡ *Ὁδὸς τῶν Φιλοσόφων* καστέστη θρησκεία ἐπίτηδες, διαῤῥήδην ὁμολογουμένη ὑπὸ τῶν ἀνωτάτων ὑπαλλήλων τοῦ Κράτους.

Λαὸς, μεταξὺ τοῦ ὁποίου ἐγένετο οὕτωσὶ ἀξιοσημείωτος διανοητικὴ κίνησις, δὲν ἠδύνατο νὰ μείνῃ στάσιμος, κυριαρχούμενος ὑπὸ τοῦ ὑλικοῦ πολιτισμοῦ. Ἐν Ἰαπωνίᾳ αἱ βιομηχανικαὶ τέχναι εἰσὶ τὰ μάλα ἀνεπτυγμέναι· κατεργάζονται θαυμασίως τὰ μέταλλα καὶ τὴν ξυλικὴν ὑφαίνουσι παντὸς εἴδους ἀντικείμενα, καὶ ἡ χειρωνακτικὴ βιομηχανία, ἥτις περιλαμβάνει βραχίονας ἑκατοντάκις μυρίους, οὐδεμίαν ἠθικὴν διαφθορὰν ἐπήνεγκεν εἰς τὸν τόπον, διότι τὸ ἀξίωμα τῆς οἰκογενειακῆς ἐργασίας παντοχοῦ ὑπερίσχυσε.

Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν γεωργίαν, ἐὰν τιμᾶται ἐν τῇ Σινικῇ αὐτοκρατορίᾳ, ἔστιν ἔτι μεγάλως τετελειοποιημένη ἐν Ἰαπωνίᾳ, καὶ ἐν Εὐρώπῃ οὐδὲ ἓν Κράτος ὑπάρχει, ἐκτὸς ἴσως τῆς Ὁλλανδίας, ἔνθα εὑρίσκονται γαῖαι κάλλιον καλλιεργούμεναι, κάλλιον περιποιούμεναι καὶ σπειρόμεναι διὰ τρόπου μᾶλλον ἀγχινουστέρου, διὰ μέσου κόπρου παχυτέρας.

Καταλήγοντες, μὴ ἐπιλαθῶμεν μιᾶς τῶν ἀγνοτάτων δοξῶν τοῦ Ἰαπωνικοῦ λαοῦ. Τὸ εἰς ἀνώτερον βαθμὸν χαρακτηρίζον τὸν πολιτισμὸν ἐστὶν ἡ ἀμοιβαία καλοκἀγαθία, ἡ εὐγένεια, ἡ ἐντελλομένη, ὡς εἴδομεν εἰς μίαν τῶν πέντε ἐντολῶν τῆς *Ὁδοῦ τῶν Φιλοσόφων*, εὐπροσηγορία. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν λοιπὸν ταύτην, οἱ Ἰαπωνοὶ δὲν ἔχουσιν ἴσους, καὶ ἡμεῖς, οἱ Εὐρωπαῖοι, ἡμεῖς οἱ Γάλλοι, δὲν εἴμεθα, φεῦ, ἀπέναντι αὐτῶν, εἰ μὴ ἀγροῖκοι. Ὁ ἀνώτερος θεωρεῖ καθῆκον τὸ μηδέποτε παρορᾷν τοὺς ὑποδεεστέρους· πάντες οἱ πολῖται συναναστρέφονται μετὰ σεβασμοῦ καὶ ὑποχωρήσεως· οἱ τεχνῖται καὶ αὐτοὶ οἱ χωρικοὶ δὲν συναντῶνται καὶ δὲν συνομιλοῦσιν εἰ μὴ μετ' ἀκριβοῦς εὐγενείας.

Δὲν μένει λοιπὸν πλέον τοῖς Ἰαπωνοῖς, εἰ μὴ νὰ ἐξέλθωσι τῆς μικρᾶς αὐτῶν ἀπομονώσεως καὶ συσχετισθῶσιν εὐχερῶς μετὰ τῶν Εὐρωπαϊκῶν λαῶν πρὸς πλείονα τελειοποίησιν τοῦ τοσοῦτον ἤδη προκεχωρηκότος πολιτισμοῦ των. Ἡμεῖς αὐ-

τοι ἔχομεν πολλὰ νὰ ζητήσωμεν παρ' αὐτῶν· εὐξώμεθα λοιπὸν ὅπως ἴδωμεν ἀποκαθισταμένας μεταξὺ ἐκείνων καὶ ἡμῶν σχέσεις ἐπὶ μᾶλλον στενάς· ἀλλὰ μὴ λησμονήσωμεν ὅτι ἔχομεν ἀνάγκην, ὅπως ἐπιτύχωμεν μεγάλης μετριοφροσύνης καὶ παντελοῦς ἐγκαταλείψεως τῶν ἡμετέρων περὶ θρησκευτικῆς προπαγάνδας ἰδεῶν· ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην οἱ Ἱσπανοὶ νομίζουσιν ὅτι οὐδὲν ἔχουσι νὰ περιμείνωσιν ἐκ τῆς Εὐρώπης. Δὲν λέγομεν ἂν ἔχωσι δίκαιον ἢ ἄδικον, ἀλλὰ περιοριζόμεθα νὰ ὑποδείξωμεν ἀντικείμενον μείστης σπουδαιότητος.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ).

Γ. Π.

Η ΛΗΘΟΥΛΑ

(ΔΙΗΓΗΜΑ).

Α.

ΤΡΟΔΑΪΔΟΣ ΦΩΝΕΑ.

Κατὰ θερινήν τινα ἑσπέραν τοῦ ἔτους 1641, πολλοὶ ἱππόται κατήρχοντο ὁμοῦ τὰς δενδροστοιχίας τοῦ Πράδο καὶ διηυθύνοντο πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς Ἀλκάλας, συνδιαλεγόμενοι περί τινος συμβάντος, ὅπερ ἀπησχόλει λίαν τὴν αὐλὴν Φιλίππου τοῦ Δ΄. καὶ τὸν λαὸν τῆς Μαδρίτης. Ἡ συνδιάλεξις ἐλάμβανε χώραν διὰ τρόπου λίαν ἐξημμένου καὶ σφοδροῦ· πλὴν, δὲν προέκειτο οὔτε περὶ τῆς στάσεως τῶν Καταλονίων, οὔτε περὶ τῆς ἐπαναστάσεως, ἥτις ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Πορτογαλλίας ἀνάβασιν τοῦ δουκὸς Βραγάντης· ἀλλ' ἁπλούστατα ἦν λόγος περὶ ἑνὸς τάγματος τραγῳδιστῶν, νεωστὶ ἐλθόντων ἐξ Ἰταλίας καὶ κατὰ τὴν προτεραίαν τῆς ἡμέρας ἐκείνης λαβόντων τὴν τιμὴν τοῦ νὰ παίξωσιν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως. Οἱ ἀργοὶ τῆς πόλεως καὶ τῆς αὐλῆς ὡμίλουν μόνον περὶ τῆς *πριμαδόνας*, καὶ ἕκαστος ἀνήγγελλε μετ' εὐχαριστήσεως πρὸς τὸν ἄλλον, ὡς μεγάλην τινὰ εἴδησιν, ὅτι οἱ Ἰταλοὶ εἶχον προσδιορισθῆ νὰ παραστήσωσι δὶς ἓξ μῆνας ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Σταυροῦ.

— Μὰ τὸν ἅγιον Ἰάκωβον! ἀνέκραξεν εἷς ἐκ τῶν μᾶλλον ἐνθέρμων ἐγκωμιαστῶν τῶν ξένων ἐκείνων τραγῳδιστῶν καὶ τῆς ἐξωτικῆς ἐκείνης μουσικῆς, δὲν πιστεύω νὰ ὑπάρχωσιν εἰς τὸν παράδεισον συμφωνίαι λαμπρότεραι! ἤκουσα περισσότερα τῶν ἑκατὸν ἱερῶν δραμάτων, οὐ μόνον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλας τὰς μητροπόλεις τῆς Ἱσπανίας, καὶ διατείνομαι ὅτι, μεταξὺ τοῦ σωροῦ τούτου τῶν τραγῳδιστῶν, δὲν εὑρίσκεται οὐδὲ εἷς, τοῦ ὁποίου ἡ φωνὴ νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ Μαρίνου, τοῦ *γαρίεντος*.

— Καὶ ἐγώ! εἶπεν ἄλλος μετὰ θερμότητος —διατυμπανίζομαι ὅτι δὲν εὑρίσκεται εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ εἰς ὅλον τὸν ἄλλον κόσμον φωνὴ, καθὼς τῆς Μαγδαληνῆς· τί ἦχος! τί εὐστροφία! πόσον διαυγῆ εἶναι καὶ μαργαριτώδη! Ὁμοιάζει βροχὴν ψιγμάτων χρυσῶν, ἢ ἓν πυροτέχνημα μουσικόν. Οὕτω θὰ ἔψαλλε βεβαίως καὶ ἡ ἁγία Κικιλία ὅτε τὴν ἤκουσα ἐγὼ, ἐνόμισα ὅτι εὑρισκόμην εἰς ἔκστασιν, ἢ εἰς τὸν οὐρανόν· ζήτω ἡ Μαγδαληνή! ἡ πρώτη τοῦ κόσμου τραγῳδίστρια!

— Ζήτω ἡ Μαγδαληνή! ἐπανέλαβε τὸ πλῆθος μετ' ἐνθουσιασμοῦ.

Τότε δὲ εἷς, ὅστις μέχρι τοῦδε εἶχεν ἀκροασθῆ σείων τὴν κεφαλὴν, καὶ οὔτινος οὐδεὶς παρετήρησε τὰ σχήματα σιωπηλῆς ἀποδοκιμασίας, ἐστάθη καὶ εἶπεν ἀποτόμως·

— Ἀλλὰ δὲν ψάλλει, οὔτε θὰ ψάλῃ ποτὲ Ἱσπανικά.

— Πῶς! ποῖος σοὶ τὸ εἶπε, δὸν-Πέτρε; ἔκραξαν ὅλοι μιᾷ τῇ φωνῇ.

— Αὐτὴ ἡ ἰδία, κύριοι, ἡ ἰδία, αὐτὴν τὴν πρωΐαν, ὅτε ὑπῆγα νὰ τῇ προσφέρω ἓν πρόσωπον εἰς τὸ μικρὸν μελόδραμα, τοῦ ὁποίου συνέταξα χθὲς τὸ κείμενον, καὶ τὸ ὁποῖον θὰ τονίσῃ ἐντὸς ὀλίγου ὁ δὸν Βλάσιος. Μέγγο εἰς τὴν μουσικήν.

— Πῶς! ἠρνήθη ἓν πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἔναμεν ὁ συγγραφεὺς τόσων ἀριστουργημάτων;

Ἔ! ναί, τὸ ἠρνήθη καὶ μοὶ ἐφανέρωσεν ὅτι δὲν θὰ ψάλῃ ποτὲ ἢ μόνον λόγους Ἰταλικούς, ἤχους Ἰταλικούς, καὶ τοῦτο, σημειώσατε, μοὶ τὸ εἶπε μὲ τόσον ὑπερήφανον καὶ ἀλαζονικὸν τρόπον, ὥστε ἐνόμισα ὅτ ἦτο μία βασίλισσα, ἢ αὐτοκρατόρισσα. Τὸ εἴπετε, εἶναι ἡ πρώτη τραγῳδίστρια τοῦ κόσμου· ἓν προτέρημα, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει ὅμοιόν του, εἶνε μία ὑπερτάτη δύναμις, καὶ τὸ πᾶν πρέπει νὰ ὑποχωρῇ εἰς τὰς ἀποφάσεις του.

Καὶ εἰπὼν τὰς λέξεις ταύτας, ἃς ἐπρόφερε μετά τινος εἰρωνείας, ὁ ἱππότης ἀπεχαιρέτησε διὰ χειρονομίας τοὺς συντρόφους του, ὡς μὴ ἐπιθυμῶν νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν φιλονεικίαν, ἣν αἱ παρατηρήσεις του ἔμελλον νὰ προξενήσωσι, καὶ ἐγένετο ἀφανὴς εἰς μίαν τῶν δενδροστοιχιῶν, αἵτινες ἔβαινον πρὸς τὰ κάτω μέχρι τῆς πύλης Ἀτόχα. Ἡ νὺξ τότε εἶχεν ἐπέλθει ἐξ ὁλοκλήρου, καὶ τοσοῦτον σκότος ἦτο ὑπὸ τὰ δένδρα, ὥστε δὲν ἠδύνατό τις νὰ ἴδῃ μακρὰν εἰς ἀπόστασιν δύο βημάτων. Ὁ δὲ ἱππότης εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἠκολούθησε βραδέως τὰς ἐρήμους ὁδοὺς, αἵτινες γειτνιάζουσιν εἰς τὸ μοναστήριον τῆς ἁγ. Ἰσαβέλλης· καὶ τοι ἡ ὥρα ἦν ἱκανῶς προκεχωρημένη, ἡ νὺξ σκοτεινὴ καὶ ἡ ῥύμη ἀφοίτητος, ἐβάδιζε χωρὶς νὰ μεριμνᾷ μὴ κάμῃ κακήν τινα συνάντησιν, ὁτὲ μὲν ὁμιλῶν καθ' ἑαυτὸν, ὁτὲ δὲ ἱστάμενος μὲ κεφαλὴν ἀνυψωμένην ὡς ἵνα ἀπαριθμήσῃ τοὺς ἀστέρας. Ἐκ τοῦ ῥεμβοῦ καὶ ἀπροσέκτου

βαδίσματος, ἐκ τῶν διακοπτομένων μονολόγων. ἐκ τοῦ μετεώρου βλέμματος αὐτοῦ, ὅστις παρετήρει αὐτὸν ἤθελε μαντεύσει βεβαίως ὅτι ἦτον εἷς ἐρώμενος, ἢ εἷς ποιητής. Οὕτω δὲ ἐβάδιζεν ἐπὶ πολὺ, χωρὶς νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἀπεπλανᾶτο ἐν τῇ ἀφανεστέρᾳ ῥύμῃ τῆς Μαδρίτης καὶ ὅτι εὑρίσκετο πολὺ μακρὰν τῆς Μεγάλης Πλατείας, ὅπου κατῴκει. Τέλος πάντων, συνελθὼν αἰφνιδίως ἐκ τῶν ὀνειροπολήσεών του καὶ θεωρήσας περὶ αὐτὸν ὡς ἀπορῶν, ἐφθόρισε:

— Παναγία Παρθένε, σῶσον· νομίζω ὅτι ἔχασα τὸν δρόμον μου.

Κατ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν, ἡ δεκάτη ὥρα ἠκούσθη σημαίνουσα μακρόθεν· ὁ δὲ ἱππότης ἔκαμε τότε βήματά τινα διστάζων· εὑρίσκετο εἰς εἶδός τι σταυροδρομίου, σχηματιζομένου διὰ τῆς συνενώσεως πολλῶν στενωπῶν ῥυπαρῶν καὶ σκολιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀναγνωρίσῃ ποίαν ὁδὸν διέτρεξε πρὸ ὀλίγου. Αἱ οἰκίαι ἦσαν ὑψηλαὶ καὶ φωτιζόμεναι δι' ὀλιγίστων παραθύρων, ὅθεν ἐκρέμαντο τῇδε κἀκεῖσε ῥοῦχά τινες (τριανταφυλλιαὶ), ἠνθισμέναι ἐκ διαλειμμάτων ἐφαίνετο εἰς τὰ ἀνώτατα πατώματα ἀφ' ὅλος τις λάμψις, ἥτις ἐδήλου ὅτι ἠγρύπνουν εἰσέτι εἰς τὰ θλιβερὰ ἐκεῖνα καταγώγια, ἐν οἷς διέμενον οἱ δυστυχεῖς καὶ πτωχοὶ κάτοικοι τῆς πρωτευούσης τῆς Ἱσπανίας. Αἱ ἄνευ κλείθρων θύραι τῶν καταγωγίων τούτων ἦσαν ὅλαι ἀνοικταὶ, καὶ πᾶς τις ἠδύνατο νὰ εἰσχωρήσῃ ἐλευθέρως εἰς τοὺς σκοτεινοὺς διαδρόμους, δυσώδεις ὡς τὰ στόματα τοῦ ᾅδου, καὶ εἰς τὴν ἐσχατιὰν τῶν ὁποίων ἐξετείνετο τραχεῖα κλίμαξ, ἧς αἱ ἄνισοι βαθμίδες δὲν εἶχον ἴδει ποσῶς σάρωθρον ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων· τίς ὅμως κλέπτης ἤθελε ῥιψοκινδυνεύσει εἰς τὰς κακοδμήτους καὶ ἀθλίας ταύτας οἰκίσεις, ὧν ὅλα τὰ ἔπιπλα οὐδὲ εἴκοσιν ἤξιζον ῥεάλια; διότι ἡ ἔνδεια τῶν κατοικούντων αὐτὰς ἐφύλαττε καλλίτερον, ἢ τὰ μᾶλλον στερεὰ κλεῖθρα. Κατὰ ταύτην δὲ τὴν ὥραν τῆς νυκτὸς, ἔλεγέ τις ὅτι ἦσαν ἔρημοι τοσούτῳ βαθεῖα ἦν ἡ σιωπὴ, ἡ ἐν αὐταῖς ἐπικρατοῦσα· οὐδεμία φωνὴ, οὐδεμία ἀναπνοὴ ἀνθρωπίνη ἠκούετο, ἀλλὰ μόνον κύων τις τυφλοῦ ἐπαίτου ὑλάκτει ὑποκώφως ἔν τινι ὑπογείῳ. Ἀμυδρὸν φῶς ἔλαμπεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σκότους τῆς ὁδοῦ, ἀνῆκον εἴς τινα θυραλλίδα, τεθειμένην ὡς φάρον εἰς τὴν γωνίαν οἰκίας πρὸ τῆς εἰκόνος τῆς Παρθένου, ἥτις ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ σηκοῦ αὐτῆς ἐφαίνετο ῥίπτουσα οἰκτίρμον βλέμμα ἐπὶ τῶν πτωχῶν διαβατῶν.

Ὁ ἡμέτερος ἱππότης, εὐλαβὴς πρὸς τὴν Παναγίαν ὡς πᾶς καλὸς Καστιλλιανὸς, ἀφῆρεσε τὸν πῖλόν του, ἀπήγγειλεν ἓν *Θεοτόκε Παρθένε*, καὶ ἐκαθέσθη ἐπὶ λιθίνου ἐδωλίου ἀπέναντι τοῦ παιγνιδιοῦ, ἵνα ἀναλάβῃ τὴν ἀναπνοὴν καὶ ἴδῃ ἂν ἔμενέ τι ἐν τῇ καπνοθήκῃ του πρὸς κατασκευὴν *σιγάρου*.

Κατὰ τὴν περὶ ἧς ὁμιλοῦμεν ἐποχὴν, αἱ νύκτες τῆς Μαδρίτης ἦσαν γόνιμοι εἰς συμβεβηκότα· οἱ ἐρασταὶ καὶ οἱ κλέπται κατεῖχον τὴν ἄκραν τοῦ λιθοστρώτου ἀπὸ μεσονυκτίου μέχρι τῆς τετάρτης, ἢ πέμπτης μετ' αὐτὸ ὥρας, καὶ πολλάκις ἐκτυπῶντο χωρὶς ἡ δικαιοσύνη νὰ παρεμβαίνῃ. Ἀλλ' ἐν τῇ μονήρει ταύτῃ συνοικίᾳ δὲν ὑπῆρχον οὔτε μονομαχίαι, οὔτε κῶμοι, ὁ δὲ ἱππότης οὐδὲ τὸ παραμικρὸν συμβὰν περιέμενεν· ἐθεώρησε περὶ αὐτὸν ὡς ἵνα βεβαιωθῇ ποῦ εὑρίσκετο εἰς τοὺς ἀγνώστους ἐκείνους τόπους, μεθ' ὃ ἐπανέθεσε τὸν μανδύαν ἐπὶ τοῦ ὤμου του καὶ ἤρξατο φιλοσοφικῶς νὰ καπνίζῃ. Ὁ καιόμενος μύκης (θρυαλλὶς), οὗ τινος ἡ ἀκτὶς διηυθύνετο ἀπ' εὐθείας πρὸς αὐτὸν, ἐμεγέθυνε τὸ πρόσωπόν του ὡς μίαν εἰκόνα ἐν τῷ μέσῳ σκοτεινοῦ βάθους, καὶ, βεβαίως, ὑπῆρχεν εἰς τὸν καλλωπισμόν του τι, δι' οὗ ἠδύνατο νὰ ἑλκύσῃ ἀνθρώπους, ἦττον ἐνδεεῖ. Ἢ ὅσοι κατῴκουν τὰ πέριξ τῆς puerta bes Embajabores (Πρεσβευτικῆς πύλης). Ὁ μανδύας τοῦ ἐκλεκτοῦ ἐρισύχου μαύρου τῆς Σεγοβίας, ἀπεκάλυπτεν ἱμάτιον ἐκ σηρικοῦ, εἰς τὸ ἔμπροσθεν τοῦ ὁποίου μέρος ἦτο κεντημένος ὁ ἐρυθρὸς σταυρὸς τοῦ Σαντιάγο μικρὸν περιλαίμιον, περικεκοσμημένον ἐκ ῥαπτῶν τῶν Μαλινῶν, ἐπανέπιπτεν ἐπὶ διπλῆς ἁλόσσου, ἐκ τῆς ὄκρας τῆς ὁποίας ἐκρέματο ἓν νομισματόσημον τῆς Παναγίας Η τῆς Γουαδαλούπης. Ὁ μετ' εὐρέων πτερῶν πέτασος ἔκρυπτεν ἐξ ἡμισείας πρόσωπον ἀγαθὸν, πνευματῶδες καὶ χαρίεν, ὅπερ ἐδείκνυε σχεδὸν ἄνδρα τεσσαρακονταέτη. Εἶχε δὲ ἐκ νέου βυθισθῇ εἰς τὰς ὀνειροπολήσεις του, σκεπτόμενος περὶ τῆς Μαγδαληνῆς, ἥτις ἀπεποιήθη νὰ λάβῃ ἓν πρόσωπον εἰς τὸ δρᾶμά του· καὶ τοι δὲ ὁ χαρακτὴρ αὐτοῦ ἦν ἀγαθὸς καὶ ἀφελὴς, διετήρει πάντοτε μνησικακίαν τινὰ κατὰ τῆς ἀοιδοῦ, καὶ ἐν τῷ νῷ περιέστρεφε διάφορα σχέδια ἐκδικήσεως.

— Ἒ, ἔ, δὲν ἦτο κακὸν νὰ ταπεινώσῃ κανεὶς ὀλίγον τὴν ὑπερηφάνειαν τῆς βασιλίσσης ταύτης τοῦ θεάτρου — εἶπεν ὁμιλῶν καθ' ἑαυτὸν — θέλω ὥστε πρὶν παρέλθωσι δύο μῆνες νὰ ἔλθῃ νὰ μὲ παρακαλέσῃ γονυκλιτῶς διὰ νὰ κάμω δι' αὐτὴν ἓν πρόσωπον, καὶ θὰ τὴν ἀφήσω νὰ μὲ παρακαλῇ ἕως οὗ χορτάσω. Θέλω νὰ κάμω ἓν δρᾶμα, τὸ ὁποῖον θὰ σηκώσῃ ἐπὶ ποδὸς ὅλην τὴν Μαδρίτην, θέλω ὥστε, ἐνῷ θὰ παραστήσωσι τὴν κωμῳδίαν μου, ὁ Ἰταλικὸς *στρατὸς* νὰ ψάλῃ τὸ μέλος του ἔμπροσθεν τῶν κενῶν ἐδωλίων τοῦ θεάτρου τοῦ Σταυροῦ. Ἆ, ἆ, ἡ Μαγδαληνὴ ἀποποιεῖται ἓν πρόσωπον εἰς τὸν *Ὀρφέα* μου· καλὰ· θὰ ἴδωμεν· ἢ αὐτὴ θὰ μετανοήσῃ, ἢ ἐγὼ δὲν θὰ ὀνομάζωμαι Καλδερὼν-δελὰ Βάρκα.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, μουσικὴ, ἥτις ἐφαίνετο ἐξερχομένη ἐκ μιᾶς σθούσης χαμηλῆς, ἧς ἡ κιγκλιδωτὴ θυρὶς ἔβλεπε πρὸς τὴν ὁδὸν, συνέτεμε τὸν μονόλογον τοῦ ἱππότου. Ἔπαιζέ τις σιγανώτατα δι' ἐντατοῦ ὀργάνου, οἱ δὲ γλυκεῖς καὶ λιγυροὶ οὗτοι ἦχοι ἐτάραττον μόλις τὴν σιω-

ωπὴν τῆς νυκτός. Μετὰ τὸ προανάκρουσμα τοῦτο, ἠκούσθη καὶ μία φωνὴ ψάλλουσα.

— Παναγία Παρθένε, ἐψιθύρισεν ὁ Καλδερὼν-δελὰ-Βάρκα ἑνόγων τὰς χεῖρας μὲ ἔκφρασιν ἐκπλήξεως καὶ θαυμασμοῦ ἐκστατικοῦ, τί εἶναι τοῦτο;

Οὐδέποτε εἶχον προσβάλει τὴν ἀκοήν του τοιοῦτοι τόνοι· ἡ φωνὴ αὕτη, ἥτις εἶχε διάστημα μὲν θαυμάσιον, καθαρότητα δὲ καὶ ἦχον ἀμίμητον, παρεδίδετο εἰς ἰδιότροπόν τινα αὐτοσχεδιασμὸν καὶ ἐπάλαιε μετὰ τοῦ ὀργάνου ἐπαναλαμβάνουσα τὰ χωρία ἐπὶ τοῦ πληκτροφόρου (clavier) διὰ χειρὸς εὐστρόφου. Ἔπειτα προανέκρουσαν πάλιν, ἡ αὐτὴ φωνὴ δὲ ἔψαλεν ἕνα ὕμνον εἰς τὴν Παρθένον. Διαρκοῦντος τοῦ ἀργοῦ τούτου μέλους, ὁ Καλδερὼν εἶχε πλησιάσει εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ἠκροάζετο, στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ λιθίνου ἐδωλίου πρὸ τῆς θύρας, ἥτις παντάπασιν ἦτον ἀνοικτή· πάραυτα δὲ τὴν ἰδέαν τῆς ἐκδικήσεως κατὰ τῆς Μαγδαληνῆς διὰ τῆς συνθέσεως τῶν ἡρωϊκῶν ἐκείνων κωμῳδιῶν, εἰς ἃς ὁ λαὸς ἔμελλε νὰ χειροκροτήσῃ καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας τῶν ἓξ μηνῶν, ἀντικατέστησεν ἄλλη, ἥτις τῷ προσεμειδία ἔτι περισσότερον, διότι εὗρεν ἀντίπαλον διὰ τὴν Ἰταλίδα ἀοιδὸν καὶ διέβλεπε τὸ μέσον τοῦ νὰ παραστήσῃ τὸν *Ὀρφέα* του ἄνευ τῆς Μαγδαληνῆς. Περιῆλθε λοιπὸν ἐπί τινας στιγμὰς τὴν οἰκίαν, μὴ γνωρίζων ἂν ἠδύνατο ν' ἀναγνωρίσῃ αὐτὴν τῇ ἐπαύριον καὶ λίαν ἀμηχανῶν διὰ τὸν δρόμον, δι' οὗ ὤφειλε νὰ ἀναχωρήσῃ καὶ ἐπανέλθῃ· ἔπειτα δὲ, λαμβάνων αἰφνιδίως τὴν ἀπόφασίν του, εἰσῆλθε σοβαρῶς εἰς τὸν διάδρομον, καὶ κτυπῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τὴν πτέρνην τῶν ἐξ ὑποξάνθου δέρματος ὑποδηματίων του, εἶπεν ὑψηλῇ τῇ φωνῇ·

— Αἴ! εἶναι κανεὶς ἀπ' ἐδῶ σηκωμένος;

— Τίς εἶ; ἔκραξε φωνή τις ἐκ τοῦ βάθους τοῦ διαδρόμου, πλαγία δέ τις ἀκτὶς ἐφώτισε τὸν τοῖχον.

— Εἶς καλὸς εὐπατρίδης, ἱππότης τοῦ Σαντιάγο, ἀποπλανηθεὶς εἰς τὸν λαβύρινθον τοῦτον καὶ ζητῶν τὸ νῆμα, δι' οὗ νὰ ὁδηγηθῇ πάλιν εἰς τὸν εὐθὺν δρόμον, ἀπεκρίνατο ὁ Καλδερών· ἂν ὑπάρχῃ τις ἐνταῦθα τίμιος καὶ χριστιανὸς, ἂς ἐμφανισθῇ διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Ἐγένετο σιωπὴ ἐπί τινας στιγμὰς, ὅτε θύρα, ἥτις ἔβλεπεν εἰς τὴν ἐσχατιὰν τοῦ διαδρόμου, ἠνεῴχθη, καὶ γυνή τις ἡλικιωμένη καὶ πτωχότατα ἐνδεδυμένη ἐφάνη, κρατοῦσα λύχνον εἰς τὴν χεῖρα.

Ὁ ἱππότης ἀπεκαλύφθη τὴν κεφαλὴν καὶ εἶπεν εὐγενῶς·

— Ὁ Θεὸς νὰ σᾶς ἔχῃ ὑπὸ τὴν σκέπην του, ἀγαθή μου κυρία. Ἀπεπλανήθην εἰς τὸν δρόμον τοῦτον, τὸν ὁποῖον δὲν γνωρίζω, ἂν καὶ ἦναι εἴκοσιν ἔτη ἀφ' ὅτου κατοικῶ τὴν Μαδρίτην· δὲν ἐγνώριζον ποῖον νὰ ἐρωτήσω καὶ ἐνόμιζα ὅτι κανεὶς δὲν εὑρίσκετο ἐδῶ ἔξυπνος, ὅτε ἤκουσα μίαν φωνὴν, τῆς ὁποίας οἱ οὐράνιοι τόνοι μὲ ὠδήγησαν· εἶς ἀρά γε ἐτραγῳδεῖτε κατ' ἐκεῖνον τὸν τρόπον;

Ἡ πτωχὴ γυνὴ ἔκαμε ταπεινήν τινα ὑπόκλισιν καὶ ἀπεκρίνατο μειδιῶσά πως μετά τινος εὐχαριστήσεως συνάμα καὶ λύπης·

— Ἐγὼ, ὄχι, κύριε, ἀλλ' ἡ θυγάτηρ μου.

— Ἡ θυγάτηρ σας; εἰς τὴν ψυχήν μου, ἔχει τὴν ὡραιοτέραν φωνὴν ἀφ' ὅσας ποτὲ ἤκουσα. Ἤθελον εὐχαριστηθῇ πολὺ νὰ ἐπανέλθω διὰ νὰ κοίνω καλλίτερον διὰ τὸ πνεῦμά της· θὰ ἐπανέλθω λοιπὸν αὔριον, ἂν ἀγαπᾶτε νὰ μοὶ εἴπητε ποῦ εὑρίσκομαι, καὶ τίς εἶσθε.

— Κύριε, ἀπεκρίνατο ἐκπεπληγμένη καὶ ἡμιτρέμουσα, εὑρίσκεσθε εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ *Ὀρατοῦ Ἡλίου* (Mira al-sol), πλησιέστατα τῆς Πρεσβευτικῆς Πύλης. Ἐγὼ δὲ εἶμαι πτωχὴ χήρα, ἥτις δὲν ἔχει τὰ μέσα νὰ κατοικήσῃ εἰς ἄλλην ἀπὸ ταύτην τὴν συνοικίαν, καὶ ὀνομάζομαι Ἄννα Μύλλερ. Θέλετε ἄλλο τι;

— Οὐχί, καλή μου κυρία, βλέπω ἤδη τὸν δρόμον μου καὶ σεῖς μὲ ἐλευθερώσατε ἀπὸ μεγάλην ἀμηχανίαν· εἴθε νὰ σᾶς τὸ ἀποδώσῃ ὁ Θεὸς, — εἶπεν ἀποχαιρετῶν αὐτὴν ὁ ἱππότης — Ἐς αὔριον

Καὶ ἀπῆλθε.

Β'.

ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΤΥΧΗΣ.

Τῇ πρωΐᾳ τῆς ἐπιούσης, ὁ Καλδερὼν-δελὰ-Βάρκα δὲν ἔλαβε πολὺν κόπον ἵνα ἀναγνωρίσῃ τὴν ἄκραν τῆς μακρᾶς ἐκείνης ὁδοῦ τῶν Πρεσβέων, ἐν ᾗ εἶχεν ἀποπλανηθῇ τῇ προτεραίᾳ· ἐπανεῦρε λοιπὸν τὴν ὁδὸν τοῦ *Ὀρατοῦ Ἡλίου*, οὕτω κληθεῖσαν βεβαίως κατ' ἀθλίαν τινὰ εἰρωνείαν, διότι ὁ ἥλιος δὲν ἐφαίνετο σχεδὸν ἐκεῖ ἢ στιγμάς τινας κατὰ τὴν μεσημβρίαν, μεταξὺ τῶν σαθρῶν στεγῶν τῶν οἰκιῶν, τῶν ὁποίων ἑκάστη ὀροφὴ ὑπεσέβαινε κατ' ὀλίγον τὴν κατωτέραν αὐτῆς. Εἰσῆλθεν εἰς τὴν μᾶλλον παλαιὰν καὶ μᾶλλον σκοτεινὴν ἐκ τῶν οἰκιῶν τούτων καὶ ἔκρουσεν εἰς τὴν σκωληκόβρωτον θύραν, ἥτις τῇ προτεραίᾳ ἦν ἠνεῳγμένη ἐνώπιόν του. Ἡ Ἄννα Μύλλερ παρουσιάσθη ταυτοχρόνως· εἶχε δὲ προφανῶς περιμένει μέχρι τινὸς τὴν ἐπίσκεψιν ἐκείνην, διότι ἦτο ἐνδεδυμένη μετὰ τῆς ἐκ μαύρου σηρικοῦ ἐσθῆτός της καὶ τῆς μακρᾶς ἐνδυμασίας τοῦ πένθους. Ἡ φυσιογνωμία αὐτῆς ἦν ἁπλῆ καὶ σοβαρά· φαίνεται δὲ ὅτι ὑπῆρξέ ποτε ὡραία, ἀλλ' ἡ ἡλικία καὶ ἴσως αἱ μέριμναι καὶ ἡ ἀθλιότης ἐκοίληναν τὰς παρειὰς καὶ λίαν ἐρρυτίδωσαν τὸ μέτωπόν της. Εἶχε δὲ τὸ ταπεινὸν καὶ δειλὸν ὕφος ἐκείνων, οἵτινες δὲν ζῶσιν εἰς συνάφειαν μετὰ τοῦ κόσμου.

— Ἀγαπητή μοι κυρία—εἶπεν ὁ Καλδερὼν-βλέπετε ὅτι ἐμμένω πιστὸς εἰς τὸν λόγον μου· σᾶς εἶπον χθὲς τὸ ἑσπέρας ὅτι θὰ ἐπανέλθω, ἰδού με.

— Καλῶς ὡρίσατε, κύριε—ἀπεκρίνατο ἐκείνη εἰσάγουσα αὐτὸν εἴς τινα αἴθουσαν χαμηλὴν, σκο-

τεινὴν καὶ ἄνευ ἐπίπλων, ἐν τῷ βάθει τῆς ὁποίας ἠνοίγετο θύρα τις, ἣν ἐκάλυπτε ῥάκος παραπετάσματος.

Ὁ Καλδερὼν ἐκαθέσθη ἐπὶ παλαιοῦ δερματίνου θρονίου, ὅπερ φιλοφρονητικῶς προσέφερεν αὐτῷ ἡ οἰκοδέσποινα, καὶ ἐθεώρησε περὶ αὐτὸν, ἐκπλησσόμενος σχεδὸν δι' ὅσα ἔβλεπε καὶ διὰ τὴν ὑποδοχὴν, ἣν τῷ ἔκαμεν ἡ γυνὴ αὕτη. Τὰ ἔπιπλα ἐδήλουν δεινὴν ἔνδειαν· δύο ἢ τρεῖς διφρίσκοι (σκαμνάκια) ἦσαν τοποθετημένοι πρὸ μιᾶς τραπέζης χωλῆς, καὶ τὰ σκεύη τῆς τραπέζης, τεθειμένα ἐπὶ σανίδος, ἀνηρτημένης εἰς τὸν τοῖχον, ἐφαίνοντο δεικνύοντα ὅτι ἐν τῇ πτωχῇ ἐκείνῃ κατοικίᾳ ἔζων μόνον διὰ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ ὕδατος. Πλὴν, ἀπέναντι τοῦ παραθυρίου ὑπῆρχεν ἓν πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ στολίσῃ καὶ παστάδα Ἱσπανοῦ μεγιστᾶνος· ἦν δὲ κλειδοκύμβαλον, οὗτινος οἱ ἐλικοειδεῖς πόδες ἦσαν ἐνηρμοσμένοι ἐντὸς χαλκῶν κοσμημάτων, ἡ δὲ χορδοτονικὴ τούτου πλαξ ἔστιλβεν ἐξ ἀργυροκολλημάτων καὶ κόχλων.

— Ἰδοὺ, ἀναμφιβόλως, ἓν θαυμάσιον ὄργανον! ἀνέκραξεν ὁ Καλδερὼν μετά τινος θαυμασμοῦ καὶ ἐκπλήξεως.

— Εἶναι τὸ ἀριστούργημα τοῦ ταλαιπώρου μου Μύλλερ—εἶπεν ἡ γηραιὰ γυνὴ μὲ ἔκφρασιν ὑπερηφανείας, λύπης καὶ συγκινήσεως·—εἰργάσθη εἰς αὐτὸ δέκα ἔτη τῆς ζωῆς του.

— Ὁ σύζυγός σας κατεσκεύαζε μουσικὰ ὄργανα;

— Μάλιστα, κύριε, καὶ ἦτον ἀκόμη καὶ καλὸς μουσουργός· ὅλοι ὅσοι τὸν ἐγνώρισαν λέγουσιν ὅτι εἶχε μέγα πνεῦμα. Πρὸ εἴκοσιν ἐτῶν ἦλθεν ἐδῶ ἀπὸ τὴν πατρίδα του, τὴν Γερμανίαν, διότι τῷ εἶπον ὅτι οἱ ἀριστοτέχναι κυδοκίμουν εἰς τὴν Μαδρίτην. Καὶ τῷ ὄντι· ἡ ἀρχὴ δὲν ἦτο κακή· εἰργάσθη δι' ὅλας τὰς ἐκκλησίας, τότε δὲ καὶ μὲ ἐνυμφεύθη. Ἀλλ' ὁ Μύλλερ εἶχέ τινα σχέδια, ἔκαμνεν ἐφευρέσεις, καὶ οἱ ὁμότεχνοί του τὸν ἐρθόνησαν διὰ τὰ προτερήματά του. Τῷ προὐξένησαν πλῆθος θλίψεων καὶ αὐτὸς ἀπεθαρρύνθη· δὲν ἐζήτησε πλέον ἔργον, καὶ ἡ ἐργασία τοῦ ἔλειψε· τότε ἐγείναμεν πολὺ δυστυχεῖς.

— Πλὴν δὲν εἰργάζετο; εἶπεν ὁ Καλδερὼν, στρέφων τοὺς ὀφθαλμούς του πρὸς τὸ ὄργανον.

— Μάλιστα, εἰργάζετο· παρηγορεῖτο διὰ τὴν δυστυχίαν μας κατασκευάζων τὸ ἀριστούργημά του τοῦτο.

Καὶ τὰς λέξεις ταύτας προφέρουσα, ἡ Ἄννα Μύλλερ ἠγέρθη καὶ ὑπῆγεν ἵνα καθαρίσῃ τὴν πλάκα τοῦ κυμβάλου ἐκ μορίων τινῶν κονιορτοῦ, ἅτινα εἶχον θαμβώσει τὴν στιλπνότητά της· μεθ' ὃ ἐπανέλαβε μετὰ τόνου πλήρους μελαγχολίας:

— Ἐδῶ εὑρίσκεται ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς μας εἰς διάστημα δέκα ἐτῶν· καθὲν ἀπὸ ταῦτα τὰ στολίδια, ἕκαστον τεμάχιον τοῦ πληκτροφόρου τούτου μοὶ ἀνακαλεῖ μίαν ἡμερομηνίαν· πολλάκις ἐστερήθημεν τοῦ ἄρτου διὰ νὰ δυνηθῇ ὁ Μύλλερ νὰ ἀγοράσῃ τὸν ὡραῖον τοῦτον ἐλέφαντα, τὸν ὁποῖον ἐκερμάτιζεν ὁ ἴδιος καὶ τὰ τεμάχια αὐτὰ τῶν κοχλιῶν, τὰ ὁποῖα αὐτὸς ἔξεσε. Πολλάκις πάλιν διήρχετο ὅλην τὴν νύκτα ζητῶν τοὺς συνδυασμοὺς, οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε νὰ δώσωσιν εἰς τὸν ἦχον περισσοτέραν καθαρότητα, ἀκρίβειαν καὶ γλυκύτητα· Ἀλλ' ἡ ὑγεία του δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀντιστῇ εἰς τόσην ἐργασίαν καὶ τόσας στερήσεις· ἡ δὲ δύναμις, ἥτις τὸν ὑπεστήριζε, τοῦ ἔλειψεν αἰφνιδίως, ὅτε εἶχεν ἀποτελειώσει τὸ ἀριστούργημά του. Ἔπεσεν εἰς ἀσθένειαν καὶ μετ' ὀλίγον δὲν εἶχε πλέον ἐλπίδα ζωῆς. Τὴν παραμονὴν τοῦ θανάτου του, ἀφοῦ ἐξωμολογήθη, μοὶ εἶπεν «Ἄννα, ὑπῆρξας ἀγαθὴ ἕως τώρα σύζυγος, καὶ ἐλπίζω ὅτι θὰ ἐκπληρώσῃς τὴν τελευταίαν μου »θέλησιν. Δὲν σοὶ ἀφίνω ἄλλο εἰς τὸν κόσμον ἢ »μόνον τὸ κλειδοκύμβαλον· τοῦτο εἶναι ἡ προῖξ »τῆς θυγατρός μας· μὴ τὸ πωλήσῃς ὀλιγώτερον »τῶν εἴκοσι χιλιάδων ῥεαλίων, διότι ἀξίζει περισ»σότερα. . .» Τῷ ὑπήκουσα, κύριε· ἐπείνασα, ἐκρύωσα, ἡ θυγάτηρ μου ἠσθένησε, καὶ ὅμως, ἐν τῷ μέσῳ τῆς τρομερᾶς αὐτῆς ἀπορίας, ἀπεποιήθην νὰ ἐκποιήσω τὸ ἀριστούργημα τοῦ Μύλλερ διὰ δέκα χιλιάδας ῥεαλίων. Πολλοὶ εἶπον ὅτι ἤμην μωρὰ, ἀλλ' ἐγὼ δὲν μετανοῶ δι' ὅ,τι ἔπραξα.

Τελειοῦσα τοὺς λόγους τούτους, ἐπλησίασεν ἐκ νέου εἰς τὸ κύμβαλον καὶ ἐθεώρησεν αὐτὸ μετά τινος σεβασμοῦ καὶ ἔρωτος, ὡς ὁ καλλιτέχνης θεωρεῖ τὸ ἔργον τῆς καρδίας καὶ τῆς φαντασίας του, ὡς οἱ εὐλαβεῖς θεωροῦσιν ἁγιόν τι λείψανον. Ὁ Καλδερὼν ἐτήρει σιωπὴν, διότι ἡ διήγησις τῆς γυναικὸς ταύτης τὸν εἶχε συγκινήσει· ἐθαύμαζε τὴν πίστιν, τὴν καρτερίαν, τὴν ἀφοσίωσιν αὐτῆς, καὶ ἐξεπλήσσετο εὑρίσκων ἐν ἀτόμῳ τοσοῦτῳ ταπεινῆς καταστάσεως τὸν τρόπον ἐκεῖνον τοῦ ὁμιλεῖν καὶ τὴν συμπεριφορὰν ἐκείνην, ἅτινα ἐδήλουν ἀνατροφὴν ἐπιμεληθεῖσαν.

— Συγγνώμην, κύριε, διότι σᾶς εἶπα τόσα διὰ τὰς δυστυχίας μας, ἐπανέλαβεν ἡ χήρα· ἔπρεπε βεβαίως ἐν πρώτοις νὰ σᾶς ἐρωτήσω εἰς ποῖον αἴτιον ὀφείλω τὴν τιμὴν τῆς ἐπισκέψεώς σας.

— Χθὲς τὸ ἑσπέρας σᾶς εἶπον περὶ τούτου ὀλίγα· ἐπεθύμουν νὰ ἀκούσω τὴν φωνὴν τῆς θυγατρός σου, ἥτις μακρόθεν μοὶ ἐφάνη θαυμασίως ὡραία.

Ἡ Ἄννα Μύλλερ ἐσκέφθη ἐπὶ μίαν στιγμὴν· ἔπειτα δὲ εἶπε μετὰ ταπεινῆς ἀξιοπρεπείας: — Εἰρὴν, κύριε, σᾶς παρουσιάσω εἰς τὴν θυγατέρα μου, ἐπιθυμῶ νὰ μάθω τίς εἶσθε.

— Ὀνομάζομαι δὸν-Πέτρος-Καλδερὼν-δελα-Βάρκα, ἀπεκρίνατο μειδιῶν.

Εἰς τὸ πασίγνωστον τοῦτο ὄνομα τοῦ ἐνδοξοτέρου δραματικοῦ συγγραφέως τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὄνομα, τὸ ὁποῖον καθ' ἑκάστην ἐτοιχοκολλεῖτο εἰς τὴν θύραν τοῦ θεάτρου καὶ καθ' ὅλας τὰς ὁδοὺς τῆς Μαδρίτης, εἰς τὸ ὄνομα τοῦτο, ἐφ' ᾧ

τοσαῦται ἐπεσωρεύοντο χειροκροτήσεις, ἡ Ἄννα Μύλλερ ἀνέκραξεν: — Ὁ δὸν-Πέτρος-Καλδερὼν εδῶ, εἰς τὴν οἰκίαν μου! Ὢ! εἶναι τιμή, τὴν ὁποίαν ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσω, κύριε! Ὁ πτωχὸς σύζυγός μου ἦτον εἷς ἐκ τῶν ἐνθέρμων ἐγκωμιαστῶν σας· μὲ παρέλαβε νὰ ἴδω τὸν *Ἔμπορον τῆς Τολέδης* καὶ μίαν περίφημον κωμῳδίαν. Ἰησοῦ! τί πλῆθος ἐκεῖνο! τί θυμηδία! πόσον ἐχειροκροτήσαμεν.

Ἀνύψωσε τότε τὸ παραπέτασμα, ὅπερ ἔκλειε τὸν θάλαμον. Ἐλθὲ, κόρη μου, εἶπεν, ἐλθὲ νὰ ἴδῃς τὸν δὸν Πέτρον-Καλδερὼν-δελὰ-Βάρκα.

Νεᾶνίς τις ἐνεφανίσθη πάραυτα καὶ ἔστη ὀρθία ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἰθούσης, ἀφοῦ ἔκαμε δειλήν τινα ὑπόκλισιν.

— Κύριε ἱππότα, ἐπανέλαβεν ἡ χήρα, θεωροῦσα τὸ τέκνον αὐτῆς μετὰ μειδιάματος χαρᾶς καὶ ἀγάπης, ἰδοὺ ἡ θυγάτηρ μου, ἡ Ἀνθὴ Μύλλερ· ὑπῆρξε μαθήτρια τοῦ πατρός της καὶ ἔμαθε τὴν μουσικὴν, οὕτως εἰπεῖν, ἅμα ὡς ἔμαθε καὶ νὰ ὁμιλῇ.

— Οὕτω γίνονται οἱ μεγάλοι ἀριστοτέχναι— εἶπεν ὁ Καλδερὼν ἐνθέρμως. — Ἡ θυγάτηρ σας εἶναι ἤδη μία μεγάλη ἀριστοτεχνήτρια, εἶμαι βέβαιος περὶ τούτου, καὶ ἔχω ζωηροτάτην ἐπιθυμίαν νὰ τὴν ἀκούσω.

— Ἐμπρὸς, Ἀνθοῦλα μου, εἶπεν ἡ μήτηρ ὁδηγοῦσα αὐτὴν εἰς τὸ κύμβαλον.

Ἡ νεᾶνις ἦτο τεθορυμένη καὶ φαίνεται ἐξηγριωμένη ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ ξένου. Ἡ ἀθλία κόρη ἔζη εἰς τοσοῦτῳ ἀπόλυτον μοναξίαν, ὥστε πολλάκις παρήρχοντο ὁλόκληροι μῆνες χωρὶς νὰ ἀκούῃ ἄλλην φωνὴν ἢ τὴν τῆς μητρός της, χωρὶς νὰ βλέπῃ τὸ πρόσωπον ἀνθρώπου εἰς ἄλλο μέρος ἢ εἰς τὴν λειτουργίαν, ἣν ἤρχετο ἵνα ἀκούσῃ ὄρθου βαθέος εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Ἁγίας Ἰσαβέλλης. Ἐκαθέσθη λοιπὸν τρέμουσα καὶ προανέκρουσε, κατ' ἀρχὰς διὰ χειρὸς ἀμφιῤῥέπους καὶ ῥίπτουσα περὶ αὐτὴν βλέμματα λαθραῖα καὶ δειλά. Ὁ Καλδερὼν ἠκροάζετο παρατηρῶν αὐτὴν μετὰ ζωηροῦ αἰσθήματος καὶ περιεργείας.

Ἡ Ἀνθοῦλα δὲν ἦτο ποσῶς ὡραία, ἀλλὰ τὸ πρόσωπον αὐτῆς ἦν ἐξ ἐκείνων, ἅτινα δὲν λησμονοῦνται. Τὸ ἀνάστημά της ἦν εὔκαμπτον καὶ ἰσχνὸν ὡς ἂν ηὐξήθη πολὺ ταχέως, καὶ εἰς τὰ σχήματα, εἰς τὴν στάσιν της, ἔμενον εἰσέτι τινὰ ἐκ τῆς ἀσθενοῦς χάριτος τῆς παιδικῆς ἡλικίας· ἀλλ' ἡ φυσιογνωμία της ἐδήλου πλεονεκτήματα ἤδη ἀνεπτυγμένα, ἀγχίνοιαν ζωηρὰν, πνεῦμα σοβαρὸν, φύσιν εὐαίσθητον καὶ ὑπερήφανον. Ἡ μαύρη κόμη της ἔπιπτεν εἰς βοστρύχους ἐπὶ τῶν παρειῶν της· εἶχεν ὀφθαλμοὺς ἐστεμμένους διὰ μακρῶν ὀφρύων, μέτωπον βασιλίσσης· τὸ δὲ ἀσθενὲς πορφυροῦν τοῦ χρώματός της ἀνεκάλει εἰς πάντας τὴν βαθεῖαν ὠχρότητα τοῦ κυνορρόδου (ἀγριοτριαντάφυλλον) καὶ τὴν τρυφερὰν δροσερότητα ῥόδου, ὅπερ ἐβλάστησεν ἐν σκιᾷ. Ὅτε ὅμως τὰ χαρακτηριστικά της ἐνεψυχοῦντο, ὅτε ἀνήγειρε τὸ γαλήνιον καὶ βαθὺ βλέμμα της, ὦ! τότε ὡραιότης ἐπιχύνετο ἄρατος ἐπὶ τοῦ προσώπου της.

— Τραγῴδησε δὰ, κόρη μου, εἶπεν ἡ Ἄννα Μύλλερ ἐνθαῤῥύνουσα αὐτὴν τῷ βλέμματι, θέλεις τὴν μουσικήν σου;

Ἐκείνη ἔστεισε τὴν κεφαλὴν καὶ ἔθεσε τὰς δύο χεῖρας ἐπὶ τοῦ μετώπου ὡς ἵνα συνέλθῃ, μεθ' ὃ ἤρξατο ψάλλουσα, συνοδεύουσα μόνον τὴν φωνὴν διά τινων μουσικῶν συμφωνιῶν. Ἡ φωνὴ αὕτη, τὸ πρῶτον συγκεκινημένη, ἐπανεῦρε μετ' οὐ πολὺ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς καὶ καθαροὺς αὐτῆς τόνους, τὸ θαυμάσιον αὐτῆς διάστημα καὶ τὴν σπανίαν αὐτῆς ἔκφρασιν. Ὁ Καλδερὼν δὲν ἀνέπνεε πλέον, ἀλλ' ἠκουμβημένος ἐπὶ τοῦ ἀγκῶνος τοῦ θρονίου του, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχων προσηλωμένους ἐπὶ τῆς Ἀνθούλας, ἐφαίνετο βεβυθισμένος εἰς βαθεῖάν τινα εὐχαρίστησιν, θαυμασμόν τινα μέγαν.

— Εὖγε, τέκνον μου, εἶπε σοβαρῶς ἡ Ἄννα Μύλλερ, ὅτε ἡ Ἀνθοῦλα ἐτελείωσε τὴν τελευταίαν στροφὴν τοῦ λαμπροῦ τούτου τεμαχίου.

— Θαυμάσια, ἀνέκραξεν ὁ Καλδερὼν, ἐγειρόμενος καὶ ὑποκλινόμενος ἐνώπιον τῆς νεάνιδος, ἣς ἠσπάσθη μετὰ σεβασμοῦ τὴν λευκὴν καὶ τρυφερὰν χεῖρα· ἔπειτα δὲ ἀνέπτυξε φάκελλόν τινα, κυλινδροειδῶς συνεστραμμένον, ὃν εἶχεν ἐν τῷ θυλακίῳ, καὶ προσέθηκε, θέτων αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ὀκρίβαντος: — Ἤδη, θέλετε πολὺ μὲ εὐχαριστήσει ἂν μοι ψάλητε τοῦτο.

Ἦτο ἡ μεγάλη ᾠδὴ τῆς Μαγδαληνῆς, ὁ θρίαμβός του.

— Εὐχαρίστως, κύριε, ἀπεκρίνατο ἡ Ἀνθοῦλα μειδιῶσα ὀλίγον, διότι ἐνόμισεν ὅτι ἤθελε να κρίνῃ τὴν εὐφυΐαν της ὡς μουσουργοῦ.

Ἀνέγνωσε τὸ τεμάχιον διὰ τοῦ βλέμματος, ἔπειτα δὲ ἔψαλεν αὐτὸ διὰ τῆς αὐτῆς ἐκείνης φωνῆς, ἐλαφρᾶς καὶ λαμπρᾶς, μετὰ τῆς αὐτῆς ὡς καὶ τὰ πρότερον εὐχερείας, παραδιδομένη ἐκουσίως εἰς τὰς ἐμπνεύσεις, αἵτινες τῇ ἤρχοντο ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, οὗτινος ὁ κύριος σκοπὸς μόνος ἦν γραπτός.

Ὅτε ἐτελείωσεν αὕτη, ὁ Καλδερὼν ἐστράφη πρὸς τὴν Ἄνναν Μύλλερ καὶ τῇ εἶπεν.

— Ἡ θυγάτηρ σου εἶναι ἡ πρώτη ἀοιδὸς ἀφ' ὅσας εὑρίσκονται εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ἴσως δὲ καὶ εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον. Εἰς τὴν ἱκανότητά της ὑπάρχει ἐπιτυχία, δόξα, ὁλόκληρος περιουσία. Θέλετε νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὸ θέατρον;

Ἡ Ἄννα Μύλλερ συνῆψε τὰς χεῖρας μετὰ βαθείας συγκινήσεως φόβου, ὑπερηφανείας καὶ χαρᾶς.

— Δὲν ἀνήκει εἰς ἐμὲ νὰ ἀποκριθῶ, εἶπεν, ἀλλ' ἡ Ἀνθοῦλα ἃς εἴπῃ ὅ,τι ἐπιθυμεῖ.

— Μῆτέρ μου, ἀπεκρίνατο ἡ νεᾶνις μετὰ πραότητος, δὲν μὲ ἀνέθρεψεν ὁ πατήρ μου διὰ νὰ γίνω μία μεγάλη κωμῳδός; Δὲν μᾶς εἶπεν ὅτι ἐπεθύμει νὰ ἀποκτήσω ῥήμην διὰ τῆς εὐφυΐας μου; Δὲν μοὶ προεῖπε τόσην εὐδαιμονίαν καὶ δό-

ξαν, ὅσην δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐλπίσω; Γενηθήτω τὸ θέλημά του! Ναὶ, μῆτέρ μου, θέλω νὰ ψάλω εἰς τὸ θέκτρον.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΠΟΙΗΣΙΣ.

(Συνέχεια τῶν ΘΥΜΑΤΩΝ).

Καὶ ἤνθει τῆς κόρης ὁ πρῶτος αἰὼν,
Πλησίον τῆς Κίρκης, γλυκὺ μειδιῶν
Ἐν μέσῳ ὀνείρων ἀγνείας,
Ὡς ἄνθος λευκάνθης ἀγνῆς·
Πλησίον ἀκάνθης στυγνῆς
Ἐχχέων τερπνὰς εὐωδίας.

—

Ὦ βίβδινα χείλη! ὦ μελαινα θρὶξ,
(Ἠὼς συνηνώθη μὲ δέχρους καὶ Νύξ.)
Ὦ βλέμμα σαπφείρου! ὦ κάλλη·
Ὦ σὺ Χερουβεῖμ πρθεινὸν
Τοῦ δάσους τὸ λάλον πτηνὸν
Ὡς ψέλλεις οὐδέποτε ψέλλει.

—

Ψυχῆς καὶ σαρκὸς ἁρμονία πιστή.
Ὡς βέδον ὡραία, ἀγνότης γνωστὴ,
Τὰ βλέμματα εἵλκυεν ἤδη.
Καὶ πᾶς τις ἠὐχήθη θνητὸς,
Πλησίον αὐτῆς ζηλευτὸς
Τὸ ὕστατον ἦμαρ νὰ ἴδῃ.

ΧΡ. ΣΑΜΑΡΤΣΙΔΗΣ.

Αἰνίγματα.

Τῆς Γεωμετρίας εἶμαι σχῆμα, σύνηθες σημεῖον·
ἂν μὲ ἀποκεφαλίσουν,
καὶ μὲ ἀναγραμματίσουν,
μὲ μισοῦν διότι φθείρω, κἀ εἶμαι ἄγριον θηρίον.

=

Σιωπὴ καὶ ἠρεμία ὁ κατάσκιός μου θόλος,
Ἅμα μ' ἀναγραμματίσῃς, θορυβώδης εἶμαι ὅλος.

Κ. ΠΑΘΩΝΙΔΗΣ.

=

Μικρός τις ἡγεμονίσκος μέγας προσπαθεῖ νὰ γείνῃ.
Ἂν τὸν ἀποκεφαλίσουν
καὶ τὸν ἀναγραμματίσουν,
ζαυᾶς τότε, καθὼς βλέπεις, ἀνορθόγραφος θὰ μείνῃ.

* * *

=

Γλυκὺ εἶμαι εἰς τὴν γεῦσιν, εἰς τὴν ὄψιν εἶμ' ὡραῖον,
κ' εἰς τὸ μέγεθος μικρόν.
Ἂν τὸ δεύτερόν μου γράμμα μεταβάλῃς, τότε πλέον
τὰς καρδίας κυριεύω παρευθὺς ἐγὼ τῶν νέων
μ' ἓν μου βλέμμα ἰλαρόν.

Μ. Μ. ΠΑΠΠΑΣ.

=

Ἄψυχον καὶ παρ' ἀψύχων ἔμψυχον σὲ συμβουλεύω,
ἐμιλῶν ἐν ἀφασίᾳ τὴν ψυχήν σου γοητεύω.
Ἂν σκοπίμως σὺ τὸν βίον καὶ ἐμφρόνως διανύῃς,
φίλον πάντοτε πλησίον καὶ ἐν οἴκῳ μὲ δεικνύεις.
Χωρὶς δὲ νὰ δοκιμάσῃς οὔτε γῆς, οὔτε θαλάσσης
τὰς πικρὰς δοκιμασίας, δι' ἐμοῦ βλέπεις ἐκτάσεις.
Ὄρη, βάραθρα, κοιλάδας, πόλεις, ἔθνη καὶ ἠπείρους,
καὶ σοφοὺς γινώσκεις ἄνδρας, Δημοσθένεις καὶ Ὁμήρους.
Ποιητὰς καὶ φιλοσόφους, ῥήτορας καὶ πεζογράφους,
καλλιτέχνας ἐπισήμους, γλύπτας θείους καὶ ζωγράφους·
Καὶ πρὸς οὐρανὸν πλειστάκις δι' ἐμὲ νοῦν ἀνατείνεις,
καὶ ἐκεῖθεν φῶς λαμβάνεις, καὶ τὸν βίον σου φαιδρύνει.

ΑΘ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ.

ΛΥΣΙΣ

ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩ ΦΥΛΛΑΔΙΩ ΑΙΝΙΓΜΑΤΩΝ

Τοῦ δευτέρου

Ἂν μὲ γ σύνδεσμος ὑπάρχων
μὲ τὸν ἵ π π ο ν συνδεθῶ,
Κυνικές τις ἐκ Φοινίκης
τῶν σορῶν θὰ εὑρεθῶ.

Γ. Λ. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ.

=

Τοῦ τρίτου.

Τί πρὸς ἐμὲ αἱ θ ρ ί δ α κ ε ς, οἱ δ ά κ ε ς καὶ τὰ ἄλλα
ἡ ῥ ά ξ ἂν ἀποκαλυφθῇ ἥτις σταλάζει γάλα;

ΓΡ. Μ. ΒΑΝΝΙΕΡΗΣ.

=

Τῶν τριῶν ὁμοῦ.

Θᾶττον μὲν ἡ ἵ π π ο ς τρέχει, μ' εὐφυΐαν δὲ Μ ε ν ί π π ο υ
ἤθελον νὰ εὕρω, φίλοι, ἔνδον καλλιδένδρου κήπου
Αἰνιγμάτων τριῶν λύσιν· ἀλλ' ὁ νοῦς μου ἠργοπόρει·
τ' ἄκαρπα ν' ἀπαριθμήσῃ, καὶ ἡ λύσις δὲν προύχώρει.
Ὑποσκάζων δὲ τοὺς πόδας, ῥάβδον ἔλαβον α ἰ γ ε ί ο υ
καὶ εἰς ἐκκλησίαν τρέχω, ἦθος ἔχων καλεγήρου.
Ἐν αὐτῇ ἐνὸς ἁ γ ί ο υ ἔμπνευσιν ἐπικαλοῦμαι,
πλὴν ὁ ἅγιος κωφεύει· τότε τί διανοοῦμαι;
Τὰ συνήθη βάσανά μου· Ἤρχισα λοιπὸν τὴν κλίσιν
καὶ τοῦ θ ρ ὶ ξ καὶ τοῦ Θ ρ ᾷ ξ,
καὶ τοῦ θ ρ ί δ α ξ, Δ ᾶ ξ καὶ ῥ ᾶ ξ
καὶ ἁπάντων τῶν εἰς α ξ.
Ταῦτα δὲ ταξιθετήσας, εὗρον, φίλοι μου, τὴν λύσιν.

ΑΘ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ.

ΕΦΤΑΔΩΡΟΣ ΝΕΑ.

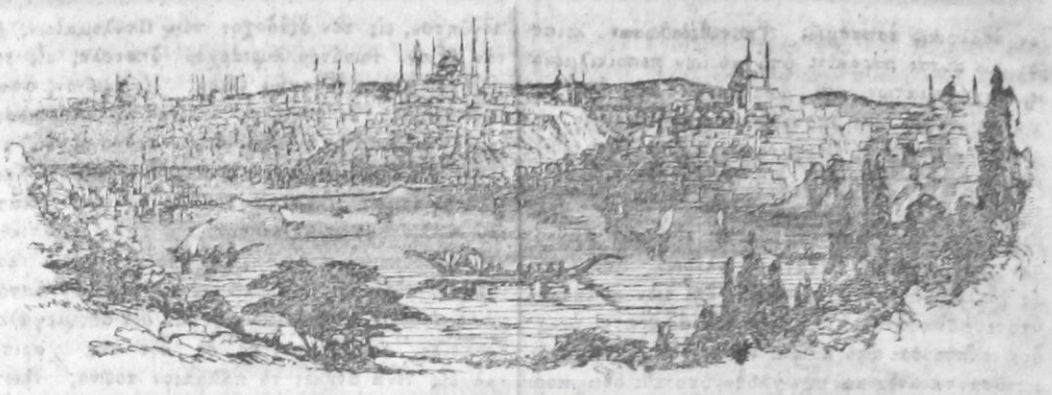

30 ΙΟΥΝΙΟΥ, 1865. ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ. ΑΡΙΘΜΟΣ 12

Η ΔΕΚΑΤΗ ΤΡΙΤΗ ΙΟΥΝΙΟΥ

ΤΟΥ 1865.

Ὀλυμπιὰς πεπλήρωται, ἀφ' ὅτου ἀνέβη τὸν θρόνον ὁ λαοπόθητος καὶ τρισέβαστος ἡμῶν ἄναξ, ὁ μεγαλεπήβολος ἀναμορφωτὴς τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους, ὁ Τουρκικὸς Φρειδερῖκος Β΄., ὁ πολυφίλητος Σουλτὰν Ἀβδ-οὺλ-Ἀζίζ χάν. Καὶ ἰδοὺ, ὡς καθ' ἕκαστον ἔτος, ἀλλὰ διὰ πλείονος ὑπὲρ ποτε μεγαλοπρεπείας καὶ λαμπρότητος, οἱ ὑπουργοὶ, οἱ ὑπάλληλοι, οἱ πρέσβεις τῶν ξένων δυνάμεων, οἱ μεγαλέμποροι, μικρέμποροι, ἅπαντα τὰ ἐπιτηδεύματα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἅπας ὁ λαὸς, ἔθνη, φυλαὶ, γλῶσσαι συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, ὅπως πανηγυρίσωσιν ἐπαξίως τὴν ἐπετηρίδα τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τῆς Α. Μ. ἐπετηρίδα σημειοῦσαν νέαν ἐποχὴν, ἐποχὴν πολιτισμοῦ, ἐποχὴν ἀναμορφώσεως, ἐποχὴν νικῶν, ἐποχὴν μεγαλείου, ἐποχὴν ἐσωτερικῆς εὐημερίας καὶ ἐξωτερικοῦ σεβασμοῦ, εἰς τὴν πολυσέλιδον ἱστορίαν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους. Καὶ ἰδοὺ κρατερός τις Ὀλυμπιονίκης, ἀριστεύσας καθ' ἅπαντας τοὺς ἀγῶνας τῶν δημέραι ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ χώρᾳ τελουμένων Ὀλυμπίων, τῆς νέας ταύτης παλαίστρας, εἰς ἣν καὶ αὐτὸς ὁ μεγαλώνυμος υἱὸς τοῦ Φιλίππου δὲν θὰ ἀπηξίου ν' ἀγωνισθῇ, ἰδοὺ τεράστιός τις ἀθλητὴς, νικήσας οὐχὶ κατὰ τὴν πάλην, ἢ τὴν πυγμὴν, ἢ τὸν δίσκον, οὐχὶ κατὰ τὴν ἱπποδρομίαν, ἢ τὴν ἁρματοδρομίαν, ἀλλὰ κατὰ τὸν μέγιστον ἁπάντων τῶν ἀγώνων, κατὰ τὴν καταπάλαισιν τῆς μυριοκεφάλου τῆς ἀπαιδευσίας καὶ βαρβαρότητος ὕδρας, ἰδοὺ ὁ νέος οὗτος Καλλίνικος Ἡρακλῆς, ὁ συνεργούμενος ὑπὸ τοῦ συνετοῦ Ἰολάου, στεφανοῦται σήμερον ὑφ' ἁπάντων τῶν θεατῶν οὐχὶ πλέον ἐλαίας, ἢ δάφνης, ἢ σελίνου, ἢ πίτυος θαλλῷ, ἀλλὰ τῷ ἀγλαωτάτῳ ἁπάντων τῶν στεφάνων, ταῖς ἐνδείξεσι τοῦ σεβασμοῦ τῶν ξένων, ταῖς φωναῖς καὶ εὐφημίαις τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν Αὐτοῦ ὑπηκόων.

Ποῦ νῦν γε ὁ θεῖος ὄρνιξ τοῦ Διὸς, ὁ αἰθεροβάμων Πίνδαρος, ὅπως ἐξυμνήσῃ ἀξίως τοὺς ἄθλους τοῦ μεγάλου ἀθλητοῦ; Ποῦ γε ὁ λιγύφωνος καὶ κυκνομελὴς Σοφοκλῆς ὅπως παραστήσῃ τὴν κατ' ἐκείνην τὴν ἑσπέραν θέαν τοῦ Βοσπόρου, τὴν παριστῶσαν τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπιγείου Παραδείσου; Φεῦ! τὸ ἐφ' ἡμῖν δὲν ἠθέλομεν δυνηθῆ νὰ παραστήσωμεν αὐτὴν,

οὐδ' εἰ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ στόματ' εἶεν,
φωνὴ δ' ἄρρηκτος, χάλκεον δέ μοι ἦτορ ἐνείη.

ἕνα καθ' Ὅμηρον εἴπομεν. Ἀλλὰ πεπείσμεθα ὅτ εἴπερ ἔζη ὁ Θηβαῖος κύκνος δὲν θὰ ἐνθουσία πλέον ὑπὲρ τοῦ Ἱέρωνος καὶ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, ἀλλὰ θὰ ἐξεφώνει ὑπὲρ τῶν νέων Ὀλυμπίων καὶ τοῦ νέου Ὀλυμπιονίκου τό:

Μηδ' Ὀλυμπίας ἀγῶνα
φέρτερον αὐδάσομεν·
σθεν ὁ πολύφατος
ὕμνος ἀμφιβάλλεται
σοφῶ μητίεσσι, κελαδεῖν
Κρόνου παῖδ' ἐς ἁφνειὰν ἱκομένους
μάκαιραν Σουλτανικὴν ἑστίαν,
θεμιστεῖον ἕς ἀμφέπει
σκᾶπτον ἐν πολυκάλῳ
Βυζαντίῳ·

πεπείσμεθα, λέγομεν, ὅτι, εἴπερ ἔζη ὁ καλλικέλαδος Σοφοκλῆς καὶ ἔβλεπε τὴν ἀείποτε μὲν, ἰδίᾳ δὲ κατ' ἐκείνην τὴν ἑσπέραν, καλλονὴν τοῦ Βοσπόρου, δὲν θὰ ἐτόλμα ποτὲ ὅπως ὀνομάσῃ τὸ Κολωνὸν, εἰ καὶ πατρίδα αὐτοῦ, τὰ *κράτιστα γᾶς ἔπαυλα*.

Καὶ τῷ ὄντι, ποῖόν ποτε μέρος ἔχει τὴν μαγευτικὴν καὶ ἄφατον ἐκείνην καλλονὴν τοῦ Βοσπόρου, τοῦ Βοσπόρου, ἐνῷ δύο Ἤπειροι τῆς Οἰκουμένης, ἡ γηραιὰ Ἀσία καὶ ἡ νεανικὴ καὶ ζωηρὰ Εὐρώπη, τείνουσι τὰς χεῖρας ὅπως περιπτυχθῶσιν ἀλλήλας

ἐν ἀδελφικῷ ἀσπασμῷ. Ὑποτεθείσθωσαν λοιπὸν αἱ δύο αὗται παραλίαι ὑπὸ μυρίων πεποικιλμέναι φωταγωγημάτων, καὶ ἀπαστράπτουσαι ὑπὸ τοῦ μαρμαίροντος καὶ ὑποτρέμοντος φωτὸς τῶν πυροτεχνημάτων καὶ Βεγγαλικῶν πυρῶν, ὑποτεθείσθω ὁ ἤρεμος φλοῖσβος τοῦ παρακτίου κύματος, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ σιγαλέου θροῦ τῶν δένδρων, ὑποτεθείσθωσαν ἀμφότεραι αἱ ἀκταὶ βρίθουσαι χαριεστάτων ἀκατίων, πλήρων Νηρηίδων, ἃς ἤθελες ὑπολάβει χορευούσας ἐπὶ τῶν κυμάτων, ὑποτεθείσθωσαν λεπταί τινες καὶ ἀδιόρατοι ψεκάδες, πίπτουσαι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καὶ μαργαριτοῦσαι τὰ ἄνθη καὶ τὴν χλόην, ὑποτεθείσθω πόρρωθεν διακρινομένη Σταμπούλ ἡ ὡραία, ἧς τὰ τε μένη καὶ τὰ μιναρόπυργια, ὑπὸ μυριάδων λύχνων καταστιλβόμενα, ἀντανέκλων̃το ἐπί τε τοῦ οὐρανίου θόλου καὶ ἐπὶ τῆς ἀτρυγέτου θαλάσσης, ὑποτεθείσθω τὸ λαοφίλητον ὄνομα τῆς Α. Μ. αἴγλη ἐστεμμένον καὶ φωτὶ τερεινοτάτῳ ἀπαυγάζον, ἐκ μυρίων προφαινόμενον οἴκων, ὑποτεθείσθω φωτεινὸν τρίγωνον, οὗ ἡ μὲν μία γωνία ἦν ὁ Πύργος τοῦ Λεάνδρου, ἡ δευτέρα δὲ ὁ Γενουηνσὶς τοῦ Χριστοῦ, ἡ δὲ τρίτη τὸ τέμενος τοῦ κατακτητοῦ, ἀναλάμπον ἐκ μυρίων φώτων, κατὰ δὲ τὴν βάσιν φαινόμενον οἱονεὶ καίειν, ἕνεκα τῆς ἐπὶ τῶν ἰσῶν, τῶν πλευρῶν, καὶ τῶν ἱστίων τῶν πλοίων μυριοφεγγοῦς λυχνοφορίας, ὑποτεθείσθωσαν, λέγομεν, πάντα ταῦτα, ἐν ἑνὶ βλέμματι συμπεριλαμβανόμενα, καὶ τότε μόνον δύναταί τις νὰ λάβῃ ἰδέαν τινὰ, εἰ καὶ μικρὰν, τοῦ μαγικοῦ ἐκείνου πανοράματος.

Ἀλλὰ προβῶμεν περαιτέρω· ἡ φωταγωγία ἐξακολουθεῖ προχωροῦσα, ἰδίᾳ δὲ ἐπισύρουσι τὰ βλέμματα ἡμῶν κατὰ μὲν τὴν Εὐρωπαϊκὴν ἔχθην τὰ μέγαρα τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ Πασᾶ καὶ Ἐδχὲμ Πασᾶ κατὰ τὸ Ὀρτάκιοϊ, καὶ τὰ τῶν Ὑπουργῶν Ἀλῆ Πασᾶ καὶ Κιαμὶλ Πασᾶ καὶ τέλος τὸ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Περσίας Μίρζα Χουσεὶν χὰν κατὰ τὸ Βεβέκιον, κατὰ δὲ τὴν Ἀσιατίδα, τὸ μέγαρον τοῦ τοποτηρητοῦ τοῦ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ καὶ ὁ στρατὼν τοῦ Κιούλελι. Τέλος θὰ νομεν εἰς τὸ μέρος τῆς ἑορτῆς. Δύο μέγαρα, κείμενα ἀντικρὺ ἀλλήλων, ἀνθαμιλλῶνται πότερον ὑπερβῇ τὸ ἕτερον· καὶ τὸ μὲν κατὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν ὄχθην ἐν τῷ Ἐμιργκιὰν κείμενον περιεβλήθη ὅλως Ἀσιατικὴν μεγαλοπρέπειαν, ἀξίαν τῆς γραφίδος τοῦ Συντάκτου τῆς Χαλιμᾶς, καὶ μυριὰς πυροτεχνημάτων ριπτάζεται ἀδιαλείπτως ἀπὸ τῶν ἐνώπιον αὐτοῦ ἠγκυροβολημένων δύο ἑλοίων, ἅτινα ἐξερεύγονται φλόγας, εἰς χαριέσσας καμπὰς ἑλισσομένας ἀπὸ τῶν πλευρῶν, ἀπὸ τῶν ἱστῶν, ἀπὸ τῆς πρώρας, ἀπὸ τῆς πρύμνης, ἀπὸ τῆς σημαίας, ἀπὸ τῆς εὐρυστόμου ἑστίας, φλόγας, καθηδυνούσας τὴν ὅρασιν, ἐνῷ συγχρόνως γοητευτικὴ μουσικὴ, παιανίζουσα ἐντὸς αὐτῶν, κατακηλεῖ τὴν ἀκοήν· τὸ μέγαρον τοῦτο ἀνήκει εἰς τὸν ἀντιβασιλέα τῆς Αἰγύπτου, εἰς τὸν διάδοχον τῶν Πτολεμαίων, εἰς τὸν ἔξιον τοιούτου κυριάρχου ὑποτελῆ, εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἥρωος Ἰβραχὴμ Πασᾶ, εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἐξακολουθεῖ τὴν μεγάλην ἐκείνην ἀναμόρφωσιν, ἣν κατήρξαντο οἱ ἔνδοξοι αὐτοῦ πρόγονοι, εἰς τὸν φίλον τῆς Παιδείας καὶ τῆς Προόδου, εἰς τὸν λαοφίλητον Ἰσμαὴλ Πασᾶν. Τὸ δὲ ἀντικρὺ κατὰ τὴν Κάλιντζαν κείμενον συνέμιξε τὴν Ἀσιατικὴν μεγαλοπρέπειαν πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴν χάριν καὶ ἔπλασεν εἴδός τι νέου φαινομένου, τέως ἀγνώστου φαινομένου, καταθαμβοῦντος μὲν διὰ τῆς μεγαλοπρεπείας, καταθέλγοντος δὲ διὰ τῆς χάριτος· ἀλλ' εἰς τίνα ἀνήκει τὸ παλάτιον τοῦτο; ἐρωτήσωμεν τὸν λαὸν, καὶ ὁ λαὸς θέλει ἀπαντήσει διὰ μυριοστόμου γλώσσης, ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν Ἰόλαον τοῦ στεμματοστεφοῦς νέου Ἡρακλέους, εἰς τὸν Καβοὺρ τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους, εἰς τὸν μέγαν καὶ πολὺν ἐν διπλωμάταις καὶ πολιτικοῖς ἀνδράσιν, εἰς τὸν Πρωθυπουργὸν Φουὰτ Πασᾶν.

Τὸ *valïor* τῆς Α. Υ. τοῦ μεγάλου Βεζύρου διαιρεῖ τὸν κῆπον αὐτοῦ εἰς δύο μέρη: εἰς ἀνθῶνα κείμενον μεταξὺ τῆς προκυμαίας καὶ τοῦ *valïou* καὶ εἰς ἀλσύλλιόν τι κατὰ τὸν Ἀγγλικὸν τρόπον κείμενον ἐπὶ τοῦ ἐπικειμένου λόφου· καὶ ἐν μὲν τῷ ἀνθῶνι πλῆθος λίθων καὶ φανῶν βενετικῶν ἀπήστραπτεν, ἐκ μέσου τῶν ὁποίων πίδαξ τις ἐξεσφενδόνιζε πρισματικὸν δράγμα, ἐν δὲ τῷ λαβυρίνθῳ ἐκείνῳ περιεφέροντο πλῆθος κυριῶν, πλουσίως καὶ κομψῶς κεκοσμημένων. Ἐν ταῖς αἰθούσαις τοῦ *valïou*, σπινθηροβολούσαις ὑπὸ φωτὸς, ὁ χορὸς ἤδη ἤρξατο παιανιζούσης λαμπρᾶς στρατιωτικῆς μουσικῆς· ἐπὶ ὑψώματος δὲ ὑπεράνω χρυσοκοσμήτου θρόνου ἀνήρτητο ἡ εἰκὼν τῆς Α. Μ. ἐχούσα κύκλῳ τρόπαιον ἐξ ἀνατολικῶν ὅπλων, φυλασσομένων ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων τῆς Α. Μ.

Ἐν δὲ τῷ ἀλσυλλίῳ, οὗ ἡ κλίμαξ ἐφωτίζετο ὑπὸ μεγάλου φωτεινοῦ ἀστέρος, τὰ πάντα, αἱ κορυφαὶ τῶν δένδρων, τὰ περίπτερα, ἡ ἐπὶ τῆς λίμνης γέφυρα, ἡ ἑλικοειδὴς κλίμαξ τῆς ἐν τῇ λειμάδι σκιάδος, ἦσαν κεκοσμημένα διὰ λύχνων καὶ φανῶν, ὧν ἐπεμελοῦντο λευχειμονοῦντες ναῦται· ἐπὶ δὲ τοῦ σκοτεινοῦ φυλλώματος τοῦ τορευτοῦ ὄρους ἐζείχε πυρίνη ἡμισέληνος, ἔχουσα ἑκατέρωθεν πλείστους ἀστέρας· τέλος δὲ ὀρχήστρα, κεκρυμμένη εἰς ἓν τῶν περιχειλούντων τὴν λίμνην πυκνωμάτων, ἤδε διάφορα λιγυρὰ μέλη.

Τοιαύτη ἡ περιγραφὴ τῆς ἑσπέρας ἐκείνης, περιγραφὴ ὑπὸ ἀσθενοῦς μὲν καλάμου, καρδίας δὲ πλήρους συγκινήσεως γεγραμμένη. Πολλάκις ἐχύσαμεν εὐγνωμοσύνης καὶ συγκινήσεως δάκρυα, ἀναλογιζόμενοι ὅτι ὑπὸ τὴν ἀμφιλαφῆ σκιὰν τοῦ τρισενδόξου Μονάρχου μας καὶ τῶν Σεβαστῶν Ὑπουργῶν του ἀκμάζουσι τὰ πάντα, ἰδίᾳ δὲ θάλλει ὡς νεόφυτον ἐλαίας ἡ Παιδεία, καὶ ἡ Ἐπιστήμη κραταιοῦται, χάρις εἰς τὰς γενναίας φιλοδωρήσεις τῆς Α. Μ. ἣν διατηροῖη ὁ Ὕψιστος ἀκράδαντον, εὐαίωνα, μακραίωνα καὶ νικηφόρον ἐπὶ

τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Αὐτῆς θρόνου πρὸς παραμυθίαν τῶν πασχόντων, πρὸς κλέος τοῦ Κράτους, καὶ πρὸς κραταίωσιν τῆς Ἐπιστήμης! Τοῦτον μόνον τὸν φόρον τῆς εὐγνωμοσύνης δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὸν τρισέβαστον ἡμῶν Ἄνακτα, καὶ μετ' εὐχαριστήσεως δραττόμεθα τῆς εὐκαιρίας ὅπως ἐνδείξωμεν ταύτην δημοσίᾳ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΚΗΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

ΑΡΘΡΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Ἐὰν δ' ἡ Ἀρμενικὴ Ἐκκλησία δὲν ἀντέστη ἀρκούντως πρὸς τὰ στενὰ αἰσθήματα, τὰ παραγαγόντα τὸν ἀποχωρισμὸν αὐτῆς, ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, τὸ ἀφ' ἑαυτῆς, οὐδὲν ἔπραξεν ὅπως ἀποτρέψῃ τὴν ἀπαίσιον ταύτην ἔκβασιν. Ἰσχυροτέρα τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς Ἀρμενικῆς, δὲν ὑπεστήριξεν αὐτὴν ἐν ἡμέραις συμφορᾶς. Κατέχουσα τὰς ἀληθεῖς ἀποφάσεις τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου, ὡς καὶ τὰς διασαφήσεις τῶν σοφῶν αὐτῆς διδασκάλων, παρημέλησε νὰ διαβιβάσῃ ταύτας εἰς Ἀρμενίαν, νὰ καταστήσῃ ταύτας προσδεκτὰς μετ' ἠπιότητος, νὰ ὑποφέρῃ μετ' ἐπιεικείας καὶ ὑπομονῆς τὰς παρεννοήσεις. Ἐὰν αὕτη ἐζήτεινε μετ' ἀγαθότητος καὶ ἀγάπης τοὺς βραχίονας αὐτῆς πρὸς τὴν Ἀρμενικὴν Ἐκκλησίαν, πιθανὸν ἡ ἀσύμφορος ἀποχώρησις νὰ μὴ ἐγίνετο.

Ἵνα δ' ἐπιτευχθῇ ἡ προσέγγισις, ὤφειλον ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν νὰ βαδίσωσι πρὸς τὰ ἔμπροσθ· ὤφειλον νὰ ὑποχωρήσωσιν ἀμοιβαίως ὅπως φθάσωσιν εἰς σημεῖόν τι συμβιβασμοῦ αἱ γραμμαί, αἵ τείνουσαι πρὸς σχηματισμὸν γωνίας, αὗται μόναι συναντῶνται, αἱ δὲ παράλληλοι οὐδέποτε.

Ἡ ἀνάμνησις τῆς εὐδαίμονος ἐποχῆς, καθ' ἣν ἡ ἕνωσις εἶχε βασιλεύσει μεταξὺ τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας, τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ δι' αὐτῆς, μετὰ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας· ἡ ἐπιθυμία, ἣν αὕτη ἠσθάνετο ὅπως παρηγορῆται καὶ στηρίζηται, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἐν τῇ κοινῇ πίστει (Πρὸς Ῥωμ. 1, 12), ἔφερε πάντοτε τὸν κλάδον τοῦτον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ νὰ συσφίγξωσι τοὺς δεσμούς, οὓς ἀξιολύπητοι παρεννοήσεις εἶχον διασπάσει. Ἐν δὲ τῇ ἱστορίᾳ ἀπαντῶμεν πλείστας ἀποπείρας πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου, ἀποπείρας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εὐτυχεῖς, καὶ αἵτινες μέχρι τῆς σήμερον δὲν ἐστέφθησαν ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω προμνησθεισῶν συνόδων, οἱ Ἀρμένιοι συνεκάλεσαν πολλὰς ἄλλας πρὸς διαφώτισιν ἑαυτῶν περὶ τῆς ἀξίας καὶ τῶν δογμάτων τῆς Οἰκουμενικῆς· ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου, τῆς πέτρας ταύτης τοῦ σκανδάλου, ἐφ' ἧς ἀείποτε ἐναυάγησεν ἡ ἕνωσις. Οὕτω, συνῆλθον εἰς Σύνοδον τῷ 629, ἐν τῇ πόλει Καρίνῃ, ὑποχρεωθέντες ἵνα πράξωσι τοῦτο ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος αὐτοκράτορος Ἡρακλείου, ἕν τινι αὐτοῦ μεταβάσει εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἤλπιζεν ὅτι ἡ διὰ τοῦ δόγματος ἕνωσις ἤθελε χρησιμεύσει αὐτῷ ὡς ἐπιβοήθημα ἐν τῷ μέσῳ τῶν κινδύνων, οὓς διέτρεχεν ἡ Αὐτοκρατορία ἐν τῇ ἀπωτάτῳ Ἀνατολῇ. Ἐκτὸς δὲ τοῦ πολιτικοῦ τούτου αἰτίου, ὡδηγεῖτο ἐπίσης καὶ ὑπὸ τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ αἰσθημάτων, ὑποφέρων ἐκ τοῦ ἀποχωρισμοῦ, ὅστις διὰ τὴν Ἀρμενίαν ἦτο πηγὴ διαιρέσεων καὶ ἠθικῶν ταραχῶν.

Τὸ σχέδιον τοῦ Αὐτοκράτορος ὑπεστηρίχθη ἰσχυρῶς ὑπὸ τοῦ *Καθολικοῦ* Ἔσδρα, μεταβάντος εἰς Καρίνην καὶ συνοδευομένου ὑπὸ πλείστων ἐπισκόπων καὶ θεολόγων. Ἐκεῖ δ' ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Ἀρμενίας συνδιελέχθη μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅστις ὑπεχρέωσεν αὐτὸν νὰ παραδεχθῇ τὴν τετάρτην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον· ἀλλ' ἡ τοσάκις καταστραφεῖσα καὶ τοσάκις ἀνασκευασθεῖσα κατηγορία κατὰ τῆς ἱερᾶς ταύτης Συνόδου συνεζητήθη ἐκ νέου. Οἱ Ἀρμένιοι ἠξίωσαν ὅτι ἡ ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδος εἶχε παρεκτραπῇ, παραδεχθεῖσα τὸ σφαλερὸν δόγμα τοῦ Νεστορίου, καθ' ὃ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀνεγνωρίζοντο δύο φύσεις ἐν δυσὶν οὐσίαις διεστώσαις.

Ὡς γνωστόν, οἱ Βυζαντινοὶ Αὐτοκράτορες ἐκαλιέργουν τὴν σπουδὴν τῆς Θεολογίας, καὶ δύναταί τις μάλιστα νὰ εἴπῃ ὅτι μεγάλως ἐνεμιγνύοντο, καὶ ὅτι ἤθελον πράξει κάλλιον ἀσχολούμενοι περὶ τοῦ διαδήματός των, παρὰ νὰ παραβιάζωσι τὸ δικαίωμα τῶν θεολόγων.

Ἐν τῇ περὶ ἧς ἀνεμνήσθημεν περιστάσει ταύτῃ, αἱ θεολογικαὶ σπουδαὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἡρακλείου ἐχρησίμευσαν αὐτῷ μεγάλως. Οὗτος ἐξέθηκεν ἐγγράφως πρὸς τὸν *Καθολικὸν* τῆς Ἀρμενίας τὰ δόγματα τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου διὰ ταφηνείας καὶ ἀκριβείας, ἀξίων ἀληθοῦς θεολόγου. «Ἴδου, τῷ εἶπεν, ἀνάγνωθι καὶ ἐξέτασον. Ἐὰν σοὶ ἀποδείξῃς ὅτι ἐν τούτῳ ὑπάρχει τι ἐναντίον τῷ θείῳ δόγματι, τότε θέλω προσπαθήσει νὰ ἐπιστρέψω ἅπαντας τοὺς Ἕλληνας πρὸς τὸ σὸν δόγμα· ἐν ἐναντίᾳ ὅμως περιπτώσει, ὀφείλεις νὰ πιστεύσῃς ὡς ἡμεῖς. » Δὲν ἠδύνατό τις νὰ ὁμιλήσῃ λογικώτερον. Ὁ *Καθολικὸς* ἀνέγνω τὸ ἔγγραφον τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ ὡμολόγησεν ὅτι τὸ ἐκτιθέμενον δόγμα ἦν ἀκριβές. Ἀλλὰ τὸ δυσκολώτερον ἦν νὰ πεισθῶσιν εἰς τὴν γνώμην ταύτην οἱ ἐπίσκοποι καὶ ὁ λαὸς τῆς Ἀρμενίας.

Ὁ Ἀρμένιός ἐστιν ἰσχυρογνώμων, συντηρητικός, προτέρημα καὶ ἐλάττωμα πάντων τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν. Ἡ σύσκεψις τῆς ἐν Θεοδοσιουπόλει Συνόδου, ἐν ᾗ παρῆσαν οἱ πρόκριτοι τῶν λαϊκῶν μετὰ τῶν ἐπισκόπων, ἦτο λίαν θορυβώδης, ἡ δ' ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδος παρίστατο ἐνώπιον τῶν προκατειλημμένων ὀφθαλμῶν των ὡς τρομερὸν φάσμα. Ἡ εὐφράδεια τοῦ Θεοδώρου, συγγενοῦς τοῦ

Καθολικοῦ, ἐθριάμβευσεν ἐπὶ παρεννοήσει καὶ ἰσχυρογνωμοσύνῃ· ἡ τετάρτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐγένετο παραδεκτὴ, καὶ ἡ μετὰ τοῦ πρώτου πατριάρχου τῆς Ἀνατολῆς ἕνωσις ἀποκατέστη.

Δυστυχῶς ὅμως, ἔμεινε σπέρμα τι ἀσυμφωνίας, ἀναζωπυρήσαν Ἰωάννην τινὰ, ἀρχιπρεσβύτερον θησαυροφύλακα τῆς πατριαρχικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀρμενίας. Καίτοι γενομένης παραδεκτῆς τῆς ἀποφάσεως, ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἐπέμεινεν ἐν τῷ ἀρχαίῳ κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας μίσει. Καταδικασθεὶς ὑπὸ τῆς Συνόδου, ὥμοσε νὰ ἐκδικηθῇ. Ἦτο δὲ πεπροικισμένος διὰ πνεύματος πανούργου καὶ χαρακτῆρος ἐπιχειρηματικοῦ, καὶ ἐγνώριζε νὰ ἐκμεταλλεύηται τὰ πάθη καὶ τὰς προλήψεις, κατώρθωσε δὲ νὰ σχηματισθῇ μερίς τις ἀρκούντως ἰσχυρὰ ἵνα κρημνίσῃ ἐκ τῆς ἀρχιεπισκοπικῆς ἕδρας τοῦ διαδόχου τοῦ Ἔσδρα τὸν *Καθολικὸν* Ναρσῆν, φίλον τῆς ἑνώσεως καὶ τῆς εἰρήνης. Ἀντικατέστησαν αὐτόν. Πρώτη δὲ πρᾶξις τοῦ νέου *Καθολικοῦ* ἦτο νὰ συγκαλέσῃ σύνοδον ἐν Μαναζκέρδῃ καὶ ν' ἀποφανθῇ ὑπὲρ τῆς καταδίκης κατὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καὶ τοῦ *Καθολικοῦ* Ἔσδρα, ὡς ἐὰν εἶχον εἰσαγάγει τὸ αἱρετικὸν δόγμα ἐπὶ τῶν δύο ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ *φύσεων*, ἐννοουμένων οὕτως ὑπὸ τοῦ Νεστορίου, ἐνῷ ἔδει, κατ' αὐτὸν, νὰ μὴ ἀναγνωρίσωσιν ἐν τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ εἰ μὴ μίαν *μόνην φύσιν*. Οἱ ἱστορικοὶ τῆς Ἀρμενίας ἀναγνωρίζουσιν ὅτι τὸ δόγμα τοῦ Εὐτυχοῦς, τὸ οὕτω σαφῶς συντεταγμένον ὑπὸ τοῦ *Καθολικοῦ* Ἰωάννου καὶ τῆς συνόδου αὐτοῦ, δὲν ἦτο παρ' αὐτοῖς ἀληθὴς πλάνη τῆς πίστεως, ὅτι δὲν ἦτο μὲν ἀκριβὲς εἰ μὴ ἐν τῇ ἐκφράσει, ἕνεκα τῆς ἐννοίας, ἣν ἀπέδιδον εἰς τὴν λέξιν *φύσις*, καὶ ὅτι ἡ ἀπόφασις αὐτῶν δὲν ἐνεπνεύσθη εἰ μὴ ἐκ τοῦ μίσους τοῦ *Καθολικοῦ* Ἰωάννου κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ σύνοδος τῆς Μαναζκέρδης ἐπήνεγκε μεγίστην δυσαρέσκειαν *μεταξὺ τῶν φίλων τῆς ἑνώσεως*.

Ἡ φήμη τῆς ἀπαισίου ἀποφάσεώς του ἔφθασε πάραυτα εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες, ὡς ὀργισθέντες λίαν, διεκήρυξαν ἅπαντας τοὺς Ἀρμενίους *Μονοφυσίτας*, ὅπερ ἐστὶν ἐπωνυμία, ἀποδιδομένη τοῖς ὀπαδοῖς τοῦ Εὐτυχοῦς, καταδικασθέντος ὑπὸ τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου. Μετὰ ταῦτα, οἱ μονοφυσῖται ὠνομάσθησαν *Ἰακωβῖται*, ἕνεκά τινος Ἰακὼβ Ζανζάλου, ἐπισκόπου Ἐδέσσης, ἀποφανθέντος ὑπὲρ τῆς πλάνης. Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν ἀπεκάλεσαν τοὺς Ἀρμενίους *Ἰακωβίτας*.

Ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦτο ἦτο πρὸς αὐτοὺς ἀπεχθέστατον. Ἐχορήγησε δὲ τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸν *Καθολικὸν* Ζαχαρίαν νὰ εἰσέλθῃ εἰς ἐξηγήσεις μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐχόντων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην πατριάρχην τὸν διάσημον Φώτιον. Ἡ ἀλληλογραφία τῶν δύο εἶχεν ἔτι συζητηθῇ ἀποχρώντως. Ἵνα δ' εὐχαριστήσῃ τὴν ἀπάτην τοῦ πρώτου ἐπισκόπου τῆς Ἀρμενίας, ὁ Φώτιος ἔδωκεν ἐγγράφους σπουδαίας ἐξηγήσεις περὶ τῆς τετάρτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ περὶ τῆς σχέσεως τῆς Συνόδου ταύτης μετὰ τῶν τριῶν προηγουμένων.

Ὁ Φώτιος ἦτο, καὶ περὶ τούτου ἅπαντες συμφωνοῦσι, πασιδήλως εἰδήμων τῶν κανόνων καὶ θεολόγος. Συνώδευσε τὴν ἐξήγησιν ταύτην καὶ διὰ τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἀφορώσης τὸ δόγμα τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ δ' ὁ Ἀρμένιος ἡγεμὼν Ἀμόδης διεκρίνετο ἐπ' ἀληθεῖ ἐλέῳ καὶ συνδιαλλακτικῷ πνεύματι, ὁ Φώτιος ἀπηύθυνεν ἐπίσης πρὸς αὐτὸν δογματικήν τινα ἐπιστολὴν, ἀφορῶσαν τοὺς ἀντιφάσκοντας ὅρους, καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν θερμῶς νὰ μεταχειρισθῇ τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ ἵνα καταστρέψῃ τὸ μεσότειχον τοῦ χωρισμοῦ, τοῦ ὑπάρχοντος μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Τοιαύτη πρόσκλησις καὶ οὕτωσὶ χριστιανικὴ εἰσηκούσθη. Τῷ 862 ὁ Καθολικὸς Ζαχαρίας συνεκάλεσε Σύνοδον ἐν Σχιρακαβάνῃ, εἰς ἣν παρῆν καὶ ὁ ἡγεμὼν Ἀμόδης, πλεῖστοι δ' ἐπίσκοποι, ἀββάδες καὶ πρόκριτοι τοῦ τόπου ἔλαβον μέρος ἐν αὐτῇ. Ὡς δύναταί τις δὲ νὰ ἐννοήσῃ, ἡ σύνοδος αὕτη δὲν διῆλθεν ἄνευ συζητήσεων ζωηρῶν· ἐκτὸς δὲ τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου, αἱ ἄλλαι οἰκουμενικαὶ σύνοδοι αἱ μεταγενέστεροι ταύτης, ἐγένοντο ἀντικείμενον ζωηρῶν προσβολῶν ἐκ μέρους τῶν Ἀρμενίων, προσβεβλημένων ἰδίως διότι δὲν προσεκλήθησαν εἰς ταύτας. Αἱ δὲ ἐξηγήσεις τοῦ πατριάρχου Φωτίου, ὑποστηριζόμεναι καὶ ἀναπτυσσόμεναι ὑπό τινος εὐφραδοῦς Ἀρμενίου ἀρχιεπισκόπου, τοῦ Βαταγὰν, καθησύχασαν τοὺς Ἀρμενίους, καὶ ἐπείσθησαν ἵνα παραδεχθῶσι τὴν ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδον. Ἡ μεταξὺ λοιπὸν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας ἕνωσις ὑπεγράφη καὶ ἑτέραν ἤδη φορὰν ἔτι.

Ἐκ τῶν προηγουμένων βλέπει τις πόσον ἐστὶν εὔκολον τὸ ἀποχωρίζεσθαι καὶ πόσον δύσκολον τὸ συνδιαλλάττεσθαι. Ἀλλὰ ζύμη τις ἀσυμφωνίας ἐναπέμεινε πάντοτε ἐν ταῖς συνδιαλλαγαῖς. Ἡ πεποίθησις ὑποχρεοῦται νὰ εἰσέλθῃ εἰς πάλην μετὰ τῆς συνηθείας ἢ τῆς προλήψεως, ἥτις νικᾷ συνήθως τὴν πεποίθησιν· ἡ ἀγάπη ἀποσβέννυται ὑπὸ τοῦ πάθους, καὶ ἡ ἐν τῇ πίστει ἕνωσις ἐξαφανίζεται, ἀπορροφουμένη ὑπὸ τῶν ἐναντιοτήτων, αἵτινες οὐδὲν ἄλλο ἀφορῶσιν ἢ τὸ δόγμα. Τοῦτο δὲ συνέβη ἐν ταῖς σχέσεσι τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς. Διὰ τοῦ καιροῦ δὲ ἡ πρώτη τούτων παρεδέχθη ἔθιμα, τελετὰς, διαταραζάσας ἔτι τὴν εἰρήνην.

Ἀξιέπαινος δὲ ἀπόπειρα πρὸς ἀποπεράτωσιν τῆς ἑνώσεως μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἐγένετο κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα. Αἱ συμφοραὶ, αἵτινες ἐπεβάρυναν τὴν Ἀρμενίαν, ἐβίασαν τοὺς πρώτους αὐτῆς ποιμένας νὰ μεταβάλωσι τὴν διαμονὴν αὐτῶν, ἀποσυρθέντων εἰς Γρόμκλαν, ἰσχυρὰν πόλιν ἐπὶ τοῦ Εὐφράτου.

Πρῶτος δ' ὁ ἀποκατασταθεὶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἦν ὁ *Καθολικὸς* Γρηγόριος Γ'. Ὁ ἀδελφὸς αὐ-

τοῦ, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ναρσῆς, εἶχε μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ Ἀρμενικοῦ λαοῦ, ἕνεκα τῶν γνώσεων αὐτοῦ καὶ τοῦ εὐσπλάγχνου. Κληθεὶς ἡμέραν τινὰ ἵνα συνδιαλλάξῃ δύο ἡγεμόνας Ἀρμενικῆς καταγωγῆς, τὸν τῆς Φρυγίας καὶ Κιλικίας, ὁ εὐλαβὴς ποιμὴν συνήντησε συγγενῆ τινα τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Μανουήλ. Ἐπὶ τῇ αἰδήμονι αἰτήσει τοῦ πρωτοστάτορος, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ναρσῆς ἐξέθηκεν αὐτῷ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας, βασιζόμενος κυρίως ἐπὶ τῶν ἀντιφασκόντων μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ὅρων. Εὐχαριστηθεὶς ἐκ τῶν ἐξηγήσεων τούτων, ὁ Ἕλλην ἀξιωματικὸς παρεκάλεσε τὸν Ναρσῆν νὰ γράψῃ ὅτι προφορικῶς εἶχεν ἐκθέσει. Τὸ σπουδαῖον τοῦτο ἔγγραφον παρουσιάσθη τῷ αὐτοκράτορι Μανουὴλ τῷ ἔτει 1165.

Ἐν δὲ τῇ ἀπαντήσει, ἣν ὁ Αὐτοκράτωρ ἀπηύθυνε πρὸς τὸν *Καθολικὸν* Γρηγόριον, ἀδελφὸν τοῦ Ναρσῆ, λέγεται: « Ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐπιστολῆς, ἣν ἡ Ὑμετέρα Ἀγάπη μοὶ ἔγραψεν, εὐχαρισεῖ καὶ τὸν Θεὸν καὶ ἡμᾶς. » Τὸν παρεκάλεσε δὲ νὰ ἀποστείλῃ εἰς Κ)λιν τὸν σοφὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν ἵνα σχετισθῇ μετὰ τοῦ πατριάρχου καὶ τῆς συνόδου τῆς Κωνσταν)πόλεως, καὶ τοῖς ἔδωκε πληρεστάτας ἐξηγήσεις. Ἐν ταῖς περιστάσεσι ταύταις, ὁ *Καθολικὸς* Γρηγόριος ἀπέθανε, καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ναρσῆς ἐκλήθη ὁμοφώνως νὰ τὸν διαδεχθῇ. Πρὸς τοῦτον δὲ ὁ ἀπεσταλμένος τῆς Βυζαντινῆς αὐλῆς ἐνεχείρισε τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐπιστολήν. Ὁ δὲ νέος ἀρχηγὸς τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας ἐζητήσατο συγγνώμην, μὴ δυνάμενος νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ αὐτοκράτορος, ἕνεκα τῆς ἐπιβαρυνούσης αὐτὸν θλίψεως διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ τῶν δυσχερῶν περιστάσεων, ἐν αἷς διετέλουν ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ χώρα τῆς Ἀρμενίας.

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ ἁγίου τούτου ἀνδρὸς ὑπαγορεύεται ὑπὸ πνεύματος εἰρήνης· περιγράφει ἐν αὐτῇ μετὰ ζωηρότητος τὰς συμφορὰς, τὴν ἀταξίαν, ἀποτελέσματα τοῦ χωρισμοῦ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Ἡ περιγραφὴ αὕτη δύναται κάλλιστα νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ἡμερῶν. « Ὑπάρχουσι, λέγει, πλέον τῶν ἑξακοσίων ἐτῶν, ἀφ' οὗ τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ διεσταλησαν· ἐν ταῖς ἀρθρώσεσιν αὐτῶν εἰσήχθη τὸ μῖσος, πηγὴ διαμαχῶν καὶ αὐτομολήσεων· ἡ κακὴ αὕτη ἀρχὴ ἀφῄρεσεν ἀπ' αὐτῶν τὸ εὔστροφον, καὶ ἐνεβρίζωθη οὕτως ὥστε νὰ καταστῇ παρ' αὐτοῖς δευτέρα φύσις. Δέον ἤδη νὰ μεταχειρισθῶμεν τὸ ἰσχυρὸν βάλσαμον τῆς ἀγάπης ἵν' ἀφαιρέσωμεν ἐκ τῶν μελῶν τούτων τὴν ἔξωθεν προσελθοῦσαν αὐτοῖς κακὴν διάθεσιν, νὰ καταστήσωμεν αὐτὰ εὔκαμπτα καὶ καταστρέψωμεν τὴν ἀπηρχαιωμένην σκληρότητα τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν· δηλ. δέον ν' ἀφαιρέσωμεν πᾶσαν πρόφασιν τοῦ ἡμετέρου χωρισμοῦ, τῆς καταστροφῆς τῶν Ἐκκλησιῶν, τῆς ἱεροσυλίας τοῦ θυσιαστηρίου, τῆς καταστροφῆς τῶν ἁγίων εἰκόνων, τοῦ καταδιωγμοῦ τῶν λειτουργῶν τοῦ βωμοῦ, τῶν ἀμοιβαίων ἀποδοκιμασιῶν· ἐρ ὅλων τούτων τῶν δεινῶν ὑπερέβημεν τοὺς ἀντιχρίστους, τοὺς παρ' ἡμῖν ζῶντας. Ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι παράξενος, ὑποχωρεῖ μᾶλλον εἰς τὴν ἠπιότητα καὶ ἀγάπην ἢ εἰς τὴν σκληρότητα.

Τότε δὲ τιθέμενος τὴν ἀγάπην ὡς βάσιν τῆς προτιθεμένης συνενώσεως, ὁ *Καθολικὸς* προτείνει τῷ αὐτοκράτορι ν' ἀρχίσωσιν ἀπὸ τῶν δημοσίων τελετῶν, ἀπευθυνομένων ἐπὶ τούτῳ πρὸς τὸν Θεόν· « ἵνα, λέγει, εὐδοκήσῃ νὰ καταπαύσῃ τὸν χωρισμὸν ἡμῶν, νὰ ἑνώσῃ ἀπὸ τοῦδε τὰ τέκνα τῆς Σιὼν ἐν τῇ ἀγάπῃ καὶ ὁμονοίᾳ· ἵνα Αὐτὸς, ὁ ὢν ἡ πηγὴ πάσης χαρᾶς, ἀγάλληται μετὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἀγγέλων διὰ τὴν ἡμετέραν συνδιαλλαγήν. »

Ἡ εὐφραδὴς αὕτη ἐπιστολὴ ὑπηγορεύθη ὑπό τε τῆς ζωηρᾶς ἐπιθυμίας τῆς ἑνώσεως καὶ ὑπὸ τῆς λύπης, ἣν προὐξένουν αἱ συμφοραὶ, ἃς ὑφίσταντο οἱ χριστιανοὶ, καὶ ἡ ὄψις τῶν κινδύνων, αἵτινες ἠπείλουν ἔτι.

Ὁ *Καθολικὸς* ἐννοεῖ τὴν ἀνάγκην τῆς ἑνώσεως· βῆμα δέ τι, ὅπερ ὁ πάπας τῆς Ῥώμης εἶχε πράξει παρὰ τῷ αὐτοκράτορι Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ, εἶναι δῖ αὐτὸν ἀπόδειξις ὅτι ὅλος ὁ κόσμος αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην αὐτῆς. Γράφει λοιπὸν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα: « Ἠκούσαμεν νὰ λέγηται ὅτι ὁ πάπας τῆς Ῥώμης ἀπέστειλε ποὸς ὑμᾶς σοφοὺς ἄνδρας ἵνα διαπραγματευθῶσι περὶ τῆς ἐν τῇ πίστει ἑνώσεως. Ἐν τούτῳ καθορῶμεν τὴν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐχὶ τὴν τοῦ ἀνθρώπου! »

Οἱ ὅροι, οὓς προτείνει ὁ Ναρσῆς διὰ τὴν ἕνωσιν, εἰσὶ καὶ χριστιανικοὶ καὶ ἔλλογοι. « Ἐξαιτούμεθα, λέγει, ὥστε, ὅταν ὁ χρόνος ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, νὰ μὴ ἀποδεχθῆτε τὰς ἐξηγήσεις ἡμῶν, ὡς δεσπότης ἀποδέχεται τὰς ἐξηγήσεις δούλου· νὰ μὴ ὑποχρεωθῶμεν ν' ἀκούσωμεν τὴν ἔκθεσιν τῶν ἡμετέρων σφαλμάτων, χωρὶς νὰ τολμήσωμεν νὰ ὑποδείξωμεν τὰ ὑμέτερα. Ἐὰν ὁ τρόπος οὗτος δύναται νὰ ᾖ ἀνεκτικὸς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ δὲν δύναται νὰ ᾖ ἐπὶ πνευματικῶν ὑποθέσεων.

« Μολονότι, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ κόσμου τούτου, κατέχετε τὸν ὑψηλότερον βαθμὸν, μολονότι ὑπερβαίνετε τοὺς ἄλλους λαοὺς κατὰ τὴν σοφίαν, ἐν τοσούτῳ, θεωροῦμενοι ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς πνευματικῆς χάριτος ἅπαντες οἱ ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ πιστοὶ, μικροί τε καὶ μεγάλοι, ἔχουσι, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ ἀποστόλου, τὰ αὐτὰ δικαιώματα. »

Ὁ εὐλαβὴς καὶ σοφὸς ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἀρμενίας διαγράφει ἐπίσης ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ κανόνας τινὰς περὶ τοῦ τρόπου τῆς διαλύσεως τῶν ζητημάτων, περὶ τῶν ἀρχῶν τῶν μελλουσῶν ν' ἀποφασίσωσι τελευταῖον, περὶ τῶν πηγῶν, ἀφ'

ὧν ἤθελον ἀντλήσει τὰ ἐπιχειρήματα. «Εἶμεθα, λέγει, δύο μεσότοιχα κεχωρισμένα· θέσωμεν διὰ τὰ δύω ταύτα μεσότειχα τὸν αὐτὸν θεμέλιον λίθον, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· λάβωμεν ὡς κριτὰς ἡμῶν τὰ συγγράμματα τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν προφητῶν, ὡς καὶ τὰς ἑρμηνείας τῶν ὀρθοδόξων διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ πίστις καὶ οἱ κριταὶ οὗτοι θέλουσιν ἀναγνωρίσει ὡς ἀληθῆ καὶ σύμφωνον τῇ κρίσει αὐτῶν, ἡ πίστις αὕτη νὰ γείνῃ παραδεκτὴ ἄνευ δισταγμοῦ· ἀλλὰ διὰ τὸ δόγμα, τὴν παράδοσιν, ἅτινα δὲν ἤθελον εἶσθαι σύμφωνα τῇ αὐτῇ διδασκαλίᾳ, ἔστωσαν ἢ ἡμέτερα ἢ ὑμέτερα, ὀφείλομεν νὰ τὰ ἐγκαταλείψωμεν!

« Ἡ ἔρευνα καὶ ἡ συζήτησις, ἅτινα θέλομεν ἀναλάβει, ὀφείλουσι νὰ μὴ ὦσιν ἀντιφάσεις καὶ ἀνωφελῆ σοφίσματα, ὡς μέχρι τοῦδε ἐγένετο ἐπὶ πλεῖστον καιρόν· ὁ τρόπος οὗτος οὐδεμίαν ὠφέλειαν προσήνεγκε τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον βλάβην. Ὅστις δήποτε, ἵνα νικήσῃ τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ καὶ ἐπευφημηθῇ, ἐπινοῇ νέας λέξεις, οὗτος εἶναι μᾶλλον λεξιθήρας, ἢ λειτουργὸς τοῦ Θεοῦ· πλήττει μᾶλλον τὰ ὑπὸ τοῦ θανάτου κατα βεβλημένα μέλη τοῦ Χριστοῦ, ἢ περιθάλπει αὐτά.»

Ἀναγινώσκων τις τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ναρσῆ, δὲν δύναται παρὰ νὰ θαυμάσῃ τὸ ὑψηλὸν πνεῦμα, τὸν πρὸς τὴν εἰρήνην ἔρωτα, τὴν σοφίαν, τὴν ἐξυθέρκειάν του. Ἅπασαι δ' αἱ ἰδιότητες αὗται ἐπραγματοποιήθησαν διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης, τῆς ἀναφαινομένης ἐν τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ, καὶ ἥτις κατ' ἐξοχὴν ἐπιδείκνυται ἐν τῷ τέλει. «Ἐὰν λείπῃ τι, λέγει ἐν τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ, οἱ σοφοὶ ὑμῶν θέλουσι τὸ ἀναπληρώσει.»

(Ἕπεται συνέχεια).

—○o○—

ΔΡΑΜΑΤΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

ΑΙΣΧΥΛΟΥ

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΔΕΣΜΩΤΗΣ.

(Συνέχεια ἀριθμ. Ἰ.)

—○o○—

ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΟΥ ΠΡΟΜΗΘΕΩΣ.

Αἱ μεγάλαι ψυχαὶ ἐν ταῖς μεγάλαις αὐτῶν συμφοραῖς δὲν θέλουσι νὰ εὑρίσκῃ ὁ στόνος αὐτῶν ἠχώ. Ἔνθα ἡ ἀγρία ἐρημία ἐπιχέει τὴν μεγαλοπρεπῆ αὐτῆς σιωπὴν, ἔνθα οὐδὲ φωνὴ ἀνθρώπου, οὐδὲ ἴχνος ὄντος τινὸς ἀνακαλύπτεται, ἀφίνουσιν ἐλευθέραν τὴν ἔξοδον τῶν στόνων καὶ τῶν μυχίων αὐτῶν παραπόνων, διότι εἰσὶ βέβαιοι, ὅτι οὐδεὶς θέλει ἀπολαύσει τὴν ἡδονὴν ν' ἀκούσῃ τοὺς στεναγμοὺς τῆς κατατρυχομένης αὐτῶν ψυχῆς, καὶ τὰς διαμαρτυρήσεις αὐτῶν κατὰ τῆς ἀδίκου βίας, ἣν ὑφίστανται χάριν ἄλλων ἀσθενεστέρων, ἢ χάριν ἰδέας, ἧς μετριοφρόνως δὲν ἐπιθυμοῦσι ν' ἀποδοθῇ εἰς αὐτοὺς ἡ πρωτοβουλία. Οἱ θρῆνοι καὶ οἱ κλαυθμοὶ ἀνήκουσιν εἰς τὰς ἀδυάτους ψυχάς. Ἡ ἀστάθεια καὶ ἡ φρίκη ἐνώπιον τῶν κινδύνων δὲν εἶναι ἴδιον τῶν ἡρωϊκῶν καρδιῶν, ἀλλὰ τὸ ἐν μέσῳ τῆς συμφορᾶς καὶ τῶν ταλαιπωριῶν διατηρούμενον ἠθικὸν μεγαλεῖον καὶ ἡ ἀκλόνητος πεποίθησις εἰς τὸ δικαίως πραχθὲν ἐνώπιον πάσης δυστυχίας, πάσης μελλούσης καταφορᾶς, πάσης ἀπειλῆς. Ὁ ἡρωϊσμὸς οὗτος ἀγνίζει, ἀποθεώνει, καὶ καθιστᾷ θαυμαστὴν τὴν ταλαιπωρουμένην μεγάλην ψυχήν, ἐξαγιάζει δὲ τὰς ἱερὰς καὶ δικαίας ἐκείνας ἀρχὰς καὶ ἰδέας, ὑπὲρ ὧν ἡ πάσχουσα ψυχὴ φορεῖ τοῦ μαρτυρίου τὸν στέφανον.

Ταῦτα πάντα εἶχεν ὁ ποιητὴς, ὁπόταν ἐδημιούργει τὸν χαρακτῆρα τοῦ Προμηθέως, καὶ ταῦτα πάντα ἐπραγματοποίησε καὶ ἐφήρμοσεν ἐπιτυχῶς, μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν ὑπερφυΐας καὶ ὀξυνοίας.

Ὁ ἥρως τῆς τραγῳδίας, ἀναφαινόμενος ἐπὶ τῆς σκηνῆς, εὑρίσκεται, ὡς γνωστὸν, μεταξὺ τοῦ Κράτους καὶ τῆς Βίας, δύο θεοτήτων ὠμῶν καὶ ἀγρίων, συμπαρέδρων τοῦ Διὸς καὶ τῆς θεότητος τοῦ Ἡφαίστου, μὴ τολμώσης νὰ παραβῇ τὰς προσταγὰς, ἃς παρὰ τοῦ Διὸς ἔλαβεν.

Ἅπας λαβὼν ὑπ' ὄψιν τὴν καταδίκην, ἣν μέλλει νὰ ὑποστῇ, ὁ Προμηθεὺς ὁπλίζεται διὰ τῆς ὑπερανθρώπου ἐκείνης ὑπομονῆς καὶ τῆς ἀνηκούστου ἐκείνης καρτερίας, ἥτις χαρακτηρίζει μόνους τοὺς ἐξόχους καὶ ὑπερανθρώπους ἥρωας. Ἐν μέσῳ τῶν τριῶν φοβερῶν ἐκτελεστῶν τῶν διαταγῶν τοῦ Διὸς ἵσταται μεγαλοπρεπὴς καὶ ἀτάραχος ὁ Τιτὰν, φέρων ἐπὶ τοῦ θείου αὐτοῦ μετώπου μόνον τὰς ἀριδήλους σφραγῖδας τῆς ἐσωτερικῆς πάλης, τὰς ῥυτίδας ἐκείνας τῆς μεγαλονοίας, ἃς ἀτενίζων ὁ θεατὴς, λησμονεῖ πᾶν τὸ περιξ τοῦ ἥρωος ἱστάμενον καὶ πᾶν τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του αἰωρούμενον, καὶ προσπαθεῖ νὰ ἐμβατεύσῃ, εἰ δυνατὸν, εἰς τὰς διαθέσεις τῆς ἀδεσμεύτου ψυχῆς τοῦ δεσμώτου θεοῦ.

Ἡ Βία σιωπᾷ σιωπὴν ἀγρίαν, τὸ δὲ Κράτος εἰς ὕβρεις μαχθηρὰς καὶ εἰς δηκτικὰς εἰρωνείας ἐκτραχηλίζεται, ἐνῷ ἡ συνοδία φθάνει τὸν ὑπερόριον σταθμὸν, ἐνῷ ὁ κατάδικος θέλει προσηλωθῇ δεσμοῖς ἀῤῥήκτοις. Ὁ Ἥφαιστος, σιωπηλὸς καὶ κατηφὴς, κρατεῖ τὰ ἐργαλεῖα καὶ τὸν πάσχοντα συνάδελφον θεὸν συμπονεῖ. Ἀλλὰ τὸ Κράτος, ἄκαμπτον ὡς ὁ ἀδάμας καὶ ἀμετάπειστον ὡς ἡ Εἱμαρμένη, ἀναμιμνήσει εἰς τὸν ἀκούοντα Ἥφαιστον τὰς ὑψηλὰς διαταγάς. Καὶ ἤδη, μετὰ δισταγμοῦ, καὶ μετὰ τρυφερᾶς ὑπὲρ τοῦ πάσχοντος ἐκφράσεις, ὁ Ἥφαιστος πείθεται νὰ ὑψώσῃ τὴν σφῦραν, καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐκτελέσῃ. Τὰς εἰρωνείας καὶ τοῦ Κράτους τὴν ἀχαλίνωτον ἐκφρασιν περιφρονῶν ὁ ἥρως σιωπᾷ. Οὐδ' ἐπιθυμεῖ νὰ καταβῇ τοσούτῳ χθαμαλῶς ὁ παλαίων ἐναντίον ὁλοκλήρου τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ ἥρως οὗτος, ὁ σημαιο-

φόρος τῶν ἠθικῶν ἐλευθεριῶν καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ πνεύματος, δὲν νομίζει πρέπον νὰ ἐξισωθῇ πρὸς τὰς θεότητας τῆς κτηνώδους ἰσχύος καὶ τῆς βίας, τὰς ὅλως ἀντιθέτους ταύτας δυνάμεις τὸ ἠθικὸν σθένος, οὗτινος αὐτὸς εἶναι ἀναπαραστάτης καὶ ἀρχηγός.

Οὐδὲ πρὸς τὸν συμπάσχοντα δὲ καὶ θλιβερῶς συμμεριζόμενον τὴν δυστυχίαν του καὶ διὰ λόγων μαλακῶν ἀποστρεφόμενον Ἥφαιστον ἀνοίγει τὸ στόμα ὅπως λαλήσῃ ὁ ἥρως. Ἐν τῇ συναισθήσει τοῦ καθήκοντος, ὅπερ ἔπραξεν, ἀνακαλύπτει ἀρκοῦσαν ἠθικὴν ὑπερηφάνειαν, οὐδὲ θέλει ν' ἀκούσῃ λόγους συμπαθεῖς, ἢ ν' ἀποδώσῃ λόγους εὐγνώμονας ὁ ὑπὸ τῆς ἀπολύτου βίας τῶν Οὐρανῶν ἀδίκως εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου ὁδηγούμενος. Μισῶν τὸν ἄδικον οὐρανὸν, τὸν μισεῖ ἐν συνόλῳ.

Τὸ ἔργον τῶν δημίων ἤδη ἐκτελεῖται. Τῶν γειτονικῶν ἄντρων καὶ τῶν πλησιοχώρων σπηλαίων τὰ βάθη ἀντηχοῦσι τῆς σφύρας τοῦ Ἡφαίστου τὴν μονότονον καὶ σιδηρᾶν ἠχώ. Ὁ ἥρως προσηλώθη, καὶ οἱ ἐκτελεσταὶ τῶν διαταγῶν τοῦ Κρονίωνος ἀπέρχονται. Ὁ ἥρως ἀπολείπεται μόνος, συντρόφους ἔχων τὰς νεφέλας τοῦ οὐρανοῦ, τὸν ῥόχθον τοῦ περὶ τὴν γῆν ἀκοιμήτῳ ῥεύματι ἑλισσομένου ὠκεανοῦ καὶ τὴν ἀγρίαν σιωπὴν τῶν ἐρημικῶν κορυφῶν τοῦ Καυκάσου.

Ἡ πάσχουσα ἡρωϊκὴ ψυχὴ ἀφίνει ἤδη στόνους γοερούς. Τὴν κύκλῳ σιωπῶσαν φύσιν καὶ τὸν λάμποντα τοῦ Φοίβου δίσκον καὶ τὰ κύματα ἐπικαλεῖται μάρτυρας τῶν πόνων του ὁ πάσχων ἥρως Προμηθεύς. Ἀκούσωμεν.

Ὦ θεῖε αἰθὴρ καὶ ταχύπτεροι πνοαί!
Ποταμῶν, ὦ πηγαί,
καὶ θαλάσσης ἀνάριθμα κύματα,
Ἵλαρῶς μειδιῶντα!
Ὦ παντόπτα οὐ δίσκε τοῦ Φοίβου·
Θεωρήσατε, ἴδετε ποίας σκληρὰς συμφορὰς
συγγενῶν μοι θεῶν ἡ σκληρὰ μοι ἡτοίμασε τάξις.

Ἡ σιωπὴ τῆς βαρυθυμούσης ψυχῆς λύεται, καὶ λάβρος χειμάρρους παραπόνων ἀθρόως καταῤῥέει. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ὡς συνερχομένη ἀναγνάζει τὴν γλῶσσαν τοῦ ἥρωος νὰ λέγῃ τοιαῦτα.

Πλὴν τί λέγω; Τὸ πᾶν προφητεύων γινώσκω.
Ἡ προφῆτις ψυχή μου τὰ μέλλοντα πάντα προβλέπει.
Δὲν φοβοῦμαι οὐδέν· ν' ἀνεχθῶ δὲ ὡς ἥρως ἐφείλω
Πεπρωμένου δεινοῦ τὴν φορὰν· ἐπειδὴ τῆς ἀνάγκης
Ἡ ἰσχὺς φοβερὰ καὶ ἀάττητος πάντοτε εἶναι.

Προσερχομένου δὲ τοῦ χοροῦ τῶν Ὠκεανίδων νυμφῶν καὶ ἱλαρῶς τὸν ἥρωα προσαγορευόντος, τοῦ ἥρωος ἀνοίγεται ἡ αἱμάσσουσα καρδία εἰλικρινὴς πρὸς εἰλικρινῶς συμπαθούσας ἀσθενεῖς θεότητας. Τὰ πάντα πρὸς τὰς θυγατέρας τοῦ Ὠκεανοῦ ὁ ἥρως διηγεῖται. Τίνι τρόπῳ τῶν θνητῶν τὸ γένος εὐηργέτησε, τὸ πῦρ ἀπὸ τῶν οὐρανῶν πῶς ἔκλεψε, καὶ ἀπὸ τοῦ δυνάστου οὐρανοῦ τοὺς ὄνυχας τοὺς δυστυχεῖς θνητοὺς τίνι τρόπῳ εὐηργέτησεν.

Ἀκολουθεῖ σειρὰ διηγηματικὴ, ἐν ᾗ ὁ ἥρως τοὺς θεοὺς καὶ τὸν δυνάστην καὶ ἀχάριστον Κρονίονα πικρῶς ὑβρίζων μέμφεται. Ὁπόταν δὲ ὁ τῶν δειλῶν νυμφῶν χορὸς ἔντρομος τὸν Προμηθέα συμβουλεύῃ, ὁ ἥρως, ἀρετῶς φιλοσοφῶν ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ μαρτυρικοῦ, τὴν ὑψηλὴν καὶ ὑπεράνθρωπον ἰδέαν ταύτην ἐκστομίζει.

Εὐκόλως δίδει συμβουλὰς εἰς δυστυχῆ πᾶς, ὅστις
Τῆς συμφορᾶς ἀμέτοχες καὶ τῶν βασάνων εἶναι.
Ἐγὼ τὸ πᾶν ἐγίνωσκον, τοὺς πόνους μου προεῖδον
Καὶ ἑκουσίως ἁμαρτὼν ὑπὲρ ἀνθρώπων πάσχω.

Ὁποῖος μέγας χαρακτήρ! Ὁ Καύκασος ἐρίζει πρὸς τὸν Γολγοθᾶν! Ἤδη διστάζων ὁ Κρονίων, μεσίτην πέμπει τὸν θεὸν Ὠκεανὸν, ὅπως τὸν ἀδάμαστον καὶ ἀκατάβλητον θεὸν τῶν ἐλευθέρων ἰδεῶν καὶ τῆς προόδου πείσῃ τὴν συγγνώμην τοῦ Ὀλυμπίου νὰ ζητήσῃ. Ἀλλ' ὁ ἀδίκως πάσχων εἶναι δυνατὸν συγγνώμην νὰ αἰτήσῃ; Τὴν μεσιτείαν ἀπορρίπτων, ταῦτα πρὸς τὸν γέροντα Ὠκεανὸν ὁ ἥρως λέγει.

Καὶ ἤδη ἄφες, ἄφες με. Μὴ φρόντιζε οὐδόλως·
Θὰ μείνω ἀμετάπειστος· ἰδέαν δὲν ἀλλάσσω.

Ἀπηλπισμένος ἀναχωρεῖ καὶ ἔκπληκτος διὰ τὸ ἀκαταλόγιστον θάῤῥος καὶ τὸ μεγαλεῖον ὁ Ὠκεανός. Ὁ οὐρανὸς ἀναμετρᾷ ἤδη τὰς δυνάμεις αὐτοῦ. Δὲν πρόκειται πλέον περὶ ἐκδικήσεως ἁπλῆς. Ὁ δυναστευόμενος ἀπειλεῖ. Ἡ πολυπλάνητος Ἰὼ, ἡ δύστηνος τοῦ Ἰνάχου θυγάτηρ, εἰστρηλατουμένη διέρχεται τὴν ἀποῤῥῶγα τοῦ Καυκάσου ἄκραν. Πρὸς ταύτην ἀποστρεφόμενος ὁ ἥρως δὲν διστάζει νὰ προείπῃ τοῦ Διὸς τὴν μέλλουσαν καταστροφήν.

ΙΩ.—Καὶ τίς τὸ σκῆπτρον τοῦ θεὸς ὃ' ἁρπάσῃ; ΠΡ. Τοῦ Διὸς
ἡ ἐλαφρὰ κουφόνοια εἰς τοῦτο θὰ συντείνῃ.
ΙΩ.—Πλὴν τίνι τρόπῳ. Λέγε μοι ἂν τοῦτο δὲν σὲ βλάπτῃ.
ΠΡ. Γάμον αὐτὸς ἀνόσιον ἐλεύθερον θὰ συνάψῃ,
δι' ὃν ματαίως ἔπειτα τὴν κεφαλὴν θὰ τύπτῃ.
ΙΩ.—Μετὰ θεᾶς; Μετὰ θνητῆς; Εἰ δυνατὸν, εἰπέ μοι.
ΠΡ.—Ἀρκοῦσιν ὅσα ἤκουσας· σιγῶ τὰ περαιτέρω.
Οὐδεὶς θεὸς εἴτε θνητὸς, αὐτὰ ποτὲ θὰ μάθῃ.

Τρέμων εἰς τὸ ἄκουσμα τοιούτων φοβερῶν ἐκφράσεων ὁ τῶν νυμφῶν δειλὸς χορὸς πρὸς τὸν δεσμώτην ἥρωα κραυγάζει.

Πῶς δὲν φοβεῖσαι ἑκατομμῶν τοιούτους λόγους;

Ὁ ἥρως ὅμως, μειδίαμα θριάμβων ἐπὶ τῶν χειλέων του νὰ πλανηθῇ ἀφίνων, ἀποκρίνεται·

Ἀθάνατος ἐπλάσθην· ἔχω τι νὰ φοβηθῶ;

Ἀλλὰ τὸ μέγεθος τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Προμηθέως φαεινὸν, ἀστραπηβόλον ἀναφαίνεται πρὸ τοῦ μεγέθους τοῦ ἐσχάτου κινδύνου καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν μεγάλων συμφορῶν. Τὰς ἀπειλὰς ἀκούων τοῦ προφήτου ἥρωος ὁ οὐρανὸς, ἀποστέλλει τὸν ἄγγελον αὐτοῦ Ἑρμῆν, ὅπως πειθαναγκάσῃ τὸν ἀτίθασσον νὰ μαρτυρήσῃ περὶ ποίου γάμου ὁμιλεῖ

καὶ περὶ ποίου φοβεροῦ ὀλέθρου, ἐπαπειλοῦντος τῶν Θεῶν τὸν ὕπατον. Πικρὰ ἡ γλῶσσα τοῦ Ἑρμοῦ πρὸς τὸν δεσμώτην ἀποτείνεται, καὶ ἀπειλὰς προσφέρει. Ὁ δεσμώτης πλὴν ἴσου ὁποίαν πρὸς τὰς ὕβρεις τοῦ Ἑρμοῦ ἀπάντησιν δίδει, ἀκλόνητος εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ.

Ἡ φράσις κομπορρήμων καὶ σεμνότυφος
καὶ ὑπηρέτου τῶν θεῶν ἀξία εἶναι.
Τύραννεν νέον νέοι κίλακες ὑμεῖς
Περιστοιχεῖται τώρα, καὶ νομίζετε
εἰς τοῦ Ὀλύμπου ἔτι κατοικεῖτε ἀσφαλεῖς τὰ δώματα.
Μήπως ἰδίαις ὀφθαλμοῖς ἐγὼ δὲν εἶδον πρότερον
σκηπτιοῦχους δύο πρωκατόχους τοῦ Διὸς
ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐκπεσόντας τῆς μεγάλης των ἀρχῆς;
Καὶ μήπως τρίτην δὲν θὰ ἴδω καὶ αὐτὸν
Αἰσχρῶς νὰ καταπέσῃ; ἢ ἐνόμισας,
ὅτι τοὺς νέους τοῦ Ὀλύμπου ἄρχοντας
θὰ φοβηθῶ; Πολὺ μακρὰν εὐρίσκομαι.
Ἀλλὰ κρημνίζου, φεῦγε ὅθεν ἦλθες σύ·
ἐξ ὅσων ἐρωτᾷς, οὐδὲν θὰ μάθῃς· ἤκουσας;

Παρακαθήσωμεν νοερῶς ἐπὶ τῶν ἐδράνων τοῦ ἀρχαίου θεάτρου τῶν Ἀθηνῶν. Ὁποῖα ἄσματα θριάμβου νίκης ἠθικῆς θέλει ψάλλει ἐσωτέρως ἡ ψυχὴ ἡμῶν, ἐνώπιον τῆς ὑπερανθρώπου τοῦ ἥρωος ὑπομονῆς, τῆς ἀπαραμίλλου αὐταπαρνήσεως, τοῦ ἠθικοῦ μεγαλείου, καὶ τῆς πνευματικῆς ἐκείνης ἰσχύος, ἥτις, ἁρυομένη θάρρος ἐκ τοῦ βάθους καὶ τῆς περὶ τὸ πεπραγμένον δίκαιον πεποιθήσεως, ἀντεπεξέρχεται γιγαντιαία κατὰ πασῶν τῶν οὐρανίων δυνάμεων, περιφρονοῦσα τὰ δεινὰ, ἅτινα ἤδη γεύεται, τὰς φοβερὰς τοῦ Ὀλυμπίου ἀπειλὰς, καὶ τὴν ζοφώδη προετοιμασίαν ἀνηκούστου τιμωρίας.

Ἐνῷ ὠχρὸν τὸ ἀκροατήριον καὶ μὲ τὸ στῆθος πάλλον ἀναμένει τὴν φοβερὰν ἔκλαμψιν τῆς οὐρανίου ὀργῆς, ἐνῷ ζητεῖ βοήθειαν καὶ θάρρος, ὅπερ ἐκλείπον εἰς τὰς φλέβας του συναισθάνεται, ἵνα μεταδώσῃ εἰς τὸν πάσχοντα φιλάνθρωπον θεὸν, ἐνῷ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ μένει δεδεμένη, καὶ τὰ γόνατα ἐκλύονται, ἔκπληκτος βλέπει τὸν ὑψίφρονα δεσμώτην νὰ ὑψοῖ τὴν κεφαλὴν ὑπερήφανον, καὶ πρὸς τὸν ὑπηρέτην τοῦ Διὸς Ἑρμῆν τολμῶντα νὰ προφέρῃ ἀπειλὰς καὶ ὑπερηφάνως ν' ἀποκρίνηται. Θαυμαστὸν ὕψος χαρακτῆρος!

ΕΡ. Διὰ τοιούτων αὐθαδῶν ἐκφράσεων καὶ πρότερον
τὴν φοβερὰν σου ταύτην συμφορὰν ἐφείλκυσας.
ΠΡ. Καλῶς γινώσκεις, ὅτι τὴν δεινήν μου συμφορὰν
πρὸς τὴν αἰσχρὰν δουλείαν σου ποτὲ δὲν ἀνταλλάσσω.
Ἐπὶ τοῦ βράχου τούτου μᾶλλον πρετιμῶ
δεσμώτης νὰ στενάζω, ἢ αἰσχρὸς καὶ ταπεινὸς
νὰ ἦμαι ὑπηρέτης τοῦ Κρονίονος Διός.
Τοὺς ὕβριστὰς ἀνάγκη οὕτω νὰ ὑβρίζῃ τις.

Καὶ ὁπόταν αἴφνης τὰ ἡρωϊκά του στήθη ἀνοίγων προκαλεῖ τὸν οὐρανὸν, ὁπόταν ἐν τῇ συναισθήσει τῆς ἐλευθερίας του καὶ ὑπὸ τ' ἀδαμάντινα αὐτοῦ δεσμὰ τὸν θρίαμβόν του συναισθανόμενος, ἀποστρέφεται ἔνθους πρὸς τὸν ἠθικῶς ἡττηθέντα οὐρανὸν, τὴν βίαν του καὶ τὴν ὀργήν του γεγωνυῖα τῇ φωνῇ περιφρονῶν, μετέωρος ὑπὸ τὰς λάμψεις τῶν ἠθικῶν ἀστραπῶν τοῦ θείου χαρακτῆρος ὁ θεατὴς, καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίῤῥοιαν θέλκτρου ὑψηλοῦ καὶ καταπληκτικοῦ μένει.

ΠΡ. Ἂς πίπτῃ ὅθεν ἐπ' ἐμοῦ πυριφλεγὴς ὁ κεραυνός·
ἂς ἀντηχῇ δὲ ὁ αἰθὴρ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν βροντῶν
καὶ τῶν ἀνέμων τὴν ἀγρίαν καὶ ἀκράτητον ὁρμήν.
Ὁ ἄνεμος ἐκ τῶν βυθῶν τὸν πόντον ἂς στροβοδινῇ·
τὸ κῦμα ἂς ὑψοῦται μέχρις ἄστρων, καὶ τὸ σῶμά μου
ἂς βυθισθῇ· οὐδὲν φοβοῦμαι, ὡς πλασθεὶς ἀθάνατος.

Καὶ ἤδη, ὡς θεαταὶ, τὰς ὄψεις ἡμῶν καλύπτοντες ἐν μέσῳ τῆς ἀγρίας ἐκλαμπούσης οὐρανίου ἐκδικήσεως, καὶ τῆς θυέλλης τῶν συμφορῶν, ἀκούσωμεν ἁπλῶς τοῦ ἐν τῷ μέσῳ ἐρειπίων καὶ τῆς φρίκης κεραυνουμένου ἥρωος τὴν ὑστάτην διαμαρτύρησιν. Τὸ πᾶν καταῤῥεῖ ἐρειπούμενον περὶ αὐτὸν, οἱ σκοτεινοὶ ὁρίζοντες καταπυρακτοῦνται, αἱ ἐκτάσεις σείονται ὑπὸ τὸν βρόμον τῶν βροντῶν, ἡ γῆ δονεῖται, σχίζεται, κλονεῖται, καταστρέφεται ὁ Καύκασος, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τούτων πάντων, τοῦ ἡμιθάπτου ἥρωος ὑπόκωφος ἀκούεται ἡ ἀνδρικὴ φωνή.

Ἰδοὺ λοιπὸν ἡ γῆ δεινῶς σαλεύεται,
καὶ τὰς βροντὰς μυκᾶται ἡ βαρύβρομος ἠχώ.
Πυρώδεις λάμψεις ἤδη ἀστραπῆς
εἰς τοὺς αἰθέρας λάμπουσιν· οἱ στρόβιλοι
τὴν κόνιν περιστρέφουσι· σκιρτᾷ
ἡ τῶν ἀνέμων δυσαὴς ὁρμὴ
καὶ ἀντιθέτως αἱ πνοαὶ παλαίουσι.
Συνεταράχθη πόντος καὶ αἰθήρ.
Ὢ ποία! ποία φοβερὰ ἐκδίκησις
ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου ἐξερράγη βαρυβρίμουσα·
Ὢ μῆτερ· ὦ αἰθὴρ, ὅστις τὸ φῶς
ἐξίσου ἐπὶ πάντας ἀποστέλλεις, θεωρεῖς
ἀδίκειαν φοβερὰν ἐκδίκησιν ὑφίσταμαι;

ΤΟΥΤΟ ΦΟΝΕΥΣΕΙ ΕΚΕΙΝΟ,
ἢ
Ἀρχιτεκτονικὴ καὶ Τυπογραφία.

(Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων τοῦ Βίκτωρος Οὔγου).

(Συνέχεια καὶ τέλος)

Οἱ γενικοὶ χαρακτῆρες πάσης θεοκρατικῆς ἀρχιτεκτονικῆς εἰσὶ τὸ ἀναλλοίωτον, ἡ ἀποτροπίαστις τῆς προόδου, ἡ διατήρησις τῶν ἐκ παραδόσεως γραμμῶν, ἡ καθιέρωσις τῶν ἀρχικῶν τύπων, ἡ διηνεκὴς σύμπτυξις πασῶν τῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν τῆς φύσεως μορφῶν κατὰ τὰς ἀκαταλήπτους ἰδιοτροπίας τοῦ συμβόλου. Εἰσὶ βιβλία σκοτεινὰ, ἅτινα οἱ μεμυημένοι μόνοι δύνανται νὰ διευκρινίσωσιν· ἄλλως τε δὲ, πᾶσα μορφὴ, πᾶσα δυσμορφία μάλιστα, ἔχει ἐν αὐταῖς ἔννοιάν τινα, καθιστῶσαν αὐτὴν ἀπαραβίαστον. Μὴ ζητήσητε

παρὰ τῆς Ἰνδικῆς, Αἰγυπτιακῆς, ἡ Ῥωμάνας ἀρχιτεκτονικῆς ὅπως μετασχηματίσωσι τὸ σχέδιόν των, ἡ βελτιώσωσι τὴν γλυπτικήν των· πᾶσο τελειοποίησις εἶναι δὶ αὐτὰς ἀσέβεια. Ἐν ταῖς ἀρχιτεκτονικαῖς ταύταις ἡ ἀκαμψία τοῦ δόγματος φαίνεται διαδοθεῖσα ἐπὶ τοῦ λίθου, ὡς δευτέρα τις ἀπολίθωσις.

Οἱ γενικοὶ χαρακτῆρες, ἀπ' ἐναντίας τῶν δημοτικῶν ἀρχιτεκτονικῶν, εἰσὶν ἡ ποικιλία, ἡ πρόοδος, ἡ πρωτοτυπία, ὁ πλοῦτος, ἡ διηνεκὴς κίνησις· εἰσὶν ἤδη ἀποχρώντως ἀπηλλαγμέναι τῆς θρησκείας, ὅπως σκεφθῶσι περὶ τῆς καλλονῆς των, ἐπιμεληθῶσιν αὐτῆς, διορθώσωσιν ἀδιαλείπτως τὸν ἐξ ἀγαλμάτων καὶ εἰκόνων κόσμον αὐτῶν. Ἀνήκουσιν εἰς τὸν αἰῶνά των· ἔχουσί τι ἀνθρώπινον, ὅπερ μιγνύουσιν ἀκαταπαύστως μετὰ τοῦ θείου συμβόλου, ὑφ' ὃ ἐξακολουθοῦσι νὰ παράγωνται. Ἐντεῦθεν κτίρια προσιτὰ εἰς πᾶσαν ψυχήν, εἰς πᾶν πνεῦμα, εἰς πᾶσαν φαντασίαν· συμβολικὰ μὲν εἰσέτι, ἀλλ' εὐκατάληπτα ὡς ἡ φύσις. Μεταξὺ τῆς θεοκρατικῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ ταύτης ὑπάρχει ἡ αὐτὴ διαφορά, ἥτις καὶ μεταξὺ γλώσσης ἱερᾶς καὶ γλώσσης κοινῆς, μεταξὺ ἱερογλύφου καὶ τέχνης, μεταξὺ Σολομῶντος καὶ Φειδίου.

Συγκεφαλαιοῦντες ἤδη ὅσα μέχρι τοῦδε ἐν βραχυτάτῳ ὑπεδείξαμεν, μυρίας ἀποδείξεις καὶ μυρίας λεπτομερεῖς παραλιπόντες ἐκστάσεις, συμπεραίνομεν τὰ ἑξῆς: ὅτι μέχρι τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ὑπῆρξε τὸ μέγα βιβλίον τῆς ἀνθρωποτητος· ὅτι ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ οὐδεμία ἰδέα ὁπωσοῦν περίπλοκος ἀνεφάνη ἐν τῷ κόσμῳ, ἥτις δὲν ἐγένετο κτίριον· ὅτι πᾶσα δημοτικὴ ἰδέα, ὡς καὶ πᾶς θρησκευτικὸς νόμος, ἔσχε τὰ μνημεῖα αὐτῆς· ὅτι τὸ ἀνθρώπινον τέλος γένος οὐδὲν σημαντικὸν ἐσκέφθη, ὅπερ δὲν ἔγραψεν ἐπὶ λίθου. Καὶ διατί; διότι πᾶσα διάνοια, εἴτε θρησκευτικὴ, εἴτε φιλοσοφικὴ, τείνει ὅπως διαιωνισθῇ· διότι ἡ διάνοια, ἡ συνταράξασα μίαν τινὰ γενεὰν, θέλει νὰ συνταράξῃ καὶ ἄλλας καὶ νὰ ἀφήσῃ ἴχνη. Ἀλλὰ πόσον πρόσκαιρος ἀθανασία ἡ τοῦ χειρογράφου! Πρὸς καταστροφὴν τοῦ γραπτοῦ λόγου, ἀρκεῖ εἷς βαυλὸς καὶ εἷς βάρβαρος· πρὸς καθαίρεσιν τοῦ ὠκοδομημένου λόγου εἶναι ἀναγκαία κοινωνική τις μεταβολὴ, ἐπίγειος μεταβολή! Οἱ βάρβαροι διῆλθον ἐπὶ τοῦ Κολοσσαίου, ὁ κατακλυσμὸς ἴσως ἐπὶ τῶν πυραμίδων.

Κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα τὰ πάντα μεταβάλλονται.

Ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια εὑρίσκει μέσον διαιωνισμοῦ, οὐ μόνον διαρκέστερον καὶ μονιμώτερον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἀλλὰ καὶ ἁπλούστερον καὶ εὐχερέστερον. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἐκθρονίζεται. Τὰ λίθινα τοῦ Ὀρφέως γράμματα διαδέχονται οἱ μολύβδινοι χαρακτῆρες τοῦ Γουττεμβέργου.

Τὸ βιβλίον φονεύει τὸ κτίριον.

Ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας εἶναι τὸ μέγιστον τῆς ἱστορίας γεγονὸς, εἶναι ἡ μήτηρ - ἐπανάστασις, εἶναι ὁ τρόπος ἐκφράσεως τῆς ἀνθρωποτητος ἐξ ὁλοκλήρου μεταβαλλόμενος, εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια, ἀπογυμνοῦσα μίαν μορφὴν καὶ ἐνδύουσα ἑτέραν, εἶναι ἡ πλήρης καὶ ὁριστικὴ ἀλλαγὴ δέρματος τοῦ συμβολικοῦ ἐκείνου ὄφεως, ὅστις ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ παρίστησι τὸ γινώσκειν.

Ὑπὸ τὸ σχῆμα τῆς τυπογραφίας ἡ διάνοια εἶναι ἀϊδιωτέρα παρά ποτε· εἶναι πετομένη, ἀναφὴς, ἀκατάστρεπτος, συμμέμικται τῷ ἀέρι. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐγίνετο ὅρος καὶ κατελάμβανεν ἰσχυρῶς ἕνα αἰῶνα καὶ ἕνα τόπον· ἤδη γίνεται στῖφος πτηνῶν, διασκορπίζεται εἰς τοὺς τέσσαρας ἀέρας καὶ κατέχει συγχρόνως πάντα τὰ σημεῖα τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ χώρου.

Τὸ ἐπαναλαμβάνομεν· τίς δὲν βλέπει ὅτι διὰ τούτου τοῦ τρόπου εἶναι πολλῷ πλέον ἀνεξάντλητος Ἀπὸ μονίμου, οἷα ἦτο τὸ πρὶν, καθίσταται σθεναρά· ἀπὸ τῆς διαρκείας διέρχεται εἰς τὴν αἰωνιότητα. Δυνάμεθα νὰ καθαιρέσωμεν ἕνα ὄγκον, ἀλλὰ πῶς νὰ ῥιζολογήσωμεν τὸ πανταχοῦ παρεῖναι; Ἐπελθέτω κατακλυσμός τις, τὸ ὄρος ἀπὸ πολλοῦ ἔσεται ἄφαντον ὑπὸ τὰ ὕδατα, ἔτε τὰ πτηνὰ θὰ περιπέτωνται εἰσέτι· καὶ ἐὰν μία μόνη κιβωτὸς ἐπιπλέῃ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ κατακλυσμοῦ, ἐμβήσονται εἰς αὐτὴν, ἐπικολυμβήσουσι μετ' αὐτῆς, συμπαρευρεθήσονται μετ' αὐτῆς εἰς τὴν μείωσιν τῶν ὑδάτων καὶ ὁ νέος κόσμος, ὁ ἐξελευσόμενος ἐκ τοῦ χάους τούτου, ὄψεται ὑπεριπταμένην ὄνω αὐτοῦ, πτηνὴν καὶ ζῶσαν, τὴν διάνοιαν τοῦ καταδύντος κόσμου.

Καὶ ὅταν παρατηρήσωμεν ὅτι ὁ τῆς ἐκφράσεως οὗτος τρόπος εἶναι οὐ μόνον συντηρητικώτερος ἀλλὰ καὶ ἁπλούστερος, εὐχερέστερος, δυνατὸς τοῖς πᾶσι, ὅταν σκεφθῶμεν ὅτι δὲν ἐφέλκεται μέγα φορτίον καὶ δὲν μετακινεῖ μακρὰν ἀποσκευὴν, ὅταν ἀντιπαραβάλωμεν τὸν λόγον ὑποχρεωμένον ὅπως πρὸς ἐκδήλωσιν αὐτοῦ διὰ μαρμαρίνου κτιρίου θέσῃ εἰς κίνησιν τέσσαρας ἢ πέντε ἄλλας τέχνας καὶ τόννους χρυσοῦ, ὁλόκληρον ὄρος λίθων, ὁλόκληρον δάσος ξύλων, ὁλόκληρον λαὸν τεχνιτῶν, ὅταν ἀντιπαραβάλωμεν τοῦτον πρὸς τὴν διάνοιαν τὴν γιγνομένην βιβλίον, εἰς ἣν ὀλίγος χάρτης, ὀλίγον μέλαν, καὶ μία γραφὶς ἀρκεῖ, πῶς νὰ ἐκπληχθῶμεν τότε, διότι ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια παρήτησε τὴν ἀρχιτεκτονικὴν διὰ τὴν τυπογραφίαν; Κόψατε αἴφνης τὴν ἀρχικὴν κοίτην ποταμοῦ, διὰ διώρυχος ἐρυχθείσης κάτωθι τοῦ ἰσοπέδου αὐτοῦ, ὁ ποταμὸς βεβαίως θέλει ἐγκαταλείψει τὴν κοίτην του.

Οὕτω ἴδετε πῶς ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς τυπογραφίας ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ξηραίνεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον, μαραίνεται καὶ ἀποψιλοῦται· πῶς αἰσθανόμεθα ὅτι τὸ ὕδωρ καταβαίνει, ὅτι ἡ ἰκμὰς ὑφίσταται, ὅτι ἡ διάνοια τῶν χρόνων καὶ τῶν λαῶν ἀποσύρεται ἀπ' αὐτῆς! Ἡ ὕφεσις εἶναι σχεδὸν

ανεπαίσθητος κατὰ τὸν ΙΕ. αἰῶνα, διότι ὁ τύπος εἶναι πολὺ ἀσθενὴς εἰσέτι, καὶ ὑποκλέπτει τὸ πολὺ πολὺ ἀπὸ τῆς ἰσχυρᾶς ἀρχιτεκτονικῆς ὑπερπερίσσειάν τινα ζωῆς. Ἀλλ' ἐπιστάντος τοῦ ις'. αἰῶνος, ἡ ἀσθένεια τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καθίσταται ὁρατὴ διότι δὲν ἐκφράζει πλέον ἤδη οὐσιωδῶς τὴν κοινωνίαν, ἀλλὰ καθίσταται ἀθλίως κλασσικὴ τέχνη· ἀπὸ Γαλατικῆς, ἀπὸ Εὐρωπαϊκῆς, ἀπὸ ἰθαγενοῦς γίνεται Ἑλληνικὴ καὶ Ῥωμαϊκή, ἀπὸ ἀληθοῦς καὶ νεωτέρας γίνεται ψευδαρχαία. Καὶ τὴν πτῶσιν ταύτην ὀνομάζομεν ἀναγέννησιν· πτῶσιν ἐν τούτοις μεγαλοπρεπῆ, διότι τὸ ἀρχαῖον Γοτθικὸν πνεῦμα, ὁ ἥλιος οὗτος ὁ δύων ὄπισθεν τοῦ γιγαντώδους Τύπου τῆς Μαγοντίας, εἰσδύει εἰσέτι ἐπί τινα χρόνον διὰ τῶν τελευταίων αὐτοῦ ἀκτίνων εἰς ἅπασαν ταύτην τὴν νοθαγενῆ σωρείαν τῶν Λατινικῶν ἀψίδων καὶ Κορινθιακῶν κιονοστοιχιῶν.

Καὶ εἶναι ὁ δύων οὗτος ἥλιος, ὃν ἐκλαμβάνομεν ἀντὶ ἠοῦς.

Ἐν τούτοις, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἶναι ἁπλῶς τέχνη, ἡ ἡγεμὼν τέχνη, ἡ βασιλὶς τέχνη, δὲν ἔχει πλέον τὴν δύναμιν νὰ κρατήσῃ τὰς ἄλλας τέχνας, αἵτινες χειραφετοῦνται, θραύουσι τὸν ζυγὸν τοῦ ἀρχιτέκτονος, καὶ μεταβαίνουσιν ἑκάστη πρὸς τὸ μέρος της, ὠφελούμεναι ἐκ τοῦ διαζυγίου τούτου, διότι ἡ μόνωσις μεγαλοποιεῖ ἁπάσας· καὶ ἡ μὲν γλυπτικὴ καθίσταται ἀγαλματοποιΐα, ἡ δὲ εἰκονοποιΐα ζωγραφική, ὁ δὲ κανὼν τέλος μουσική. Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν κράτος διαμελιζόμενον κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου αὐτοῦ, οὗ αἱ ἐπαρχίαι γίνονται βασίλεια.

Ἐντεῦθεν ὁ Ῥαφαὴλ, ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος, ὁ Ἰωάννης Γουζὼν, ὁ Παλεστρίνης, τὰ ἀγλαΐσματα ταῦτα τοῦ ἀπαστράπτοντος ΙΣΤ'. αἰῶνος.

Συγχρόνως ταῖς τέχναις, ἡ διάνοια χειραφετεῖται πανταχόθεν. Οἱ αἱρεσιάρχαι τοῦ μεσαίωνος πλείστας ἤδη ἐπήνεγκον ἐνταμὰς εἰς τὸν καθολικισμόν· ὁ δέκατος ἕκτος αἰὼν θραύει τὴν θρησκευτικὴν ἑνότητα. Πρὸ τῆς τυπογραφίας, ἡ μεταρρύθμισις δὲν ἤθελεν εἶσθαι εἰμὴ σχίσμα· διὰ τῆς τυπογραφίας γίνεται ἀναμόρφωσις. Ἀφαιρέσατε τὸν τύπον, ἡ αἵρεσις ἐκνευρίζεται. Εἴτε ἐκ προνοίας λοιπὸν, εἴτε ἐκ τύχης, ὁ Γουϊτεμβέργος εἶναι πρόδρομος τοῦ Λουθήρου.

Ἐν τούτοις, ὅτε ὁ ἥλιος τοῦ μεσαίωνος εἶναι ὅλως δεδυκώς, ὅτε τὸ Γοτθικὸν πνεῦμα ἀποσβέννυται ἐς ἀεὶ ἐκ τοῦ ὁρίζοντος τῆς τέχνης, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ βαίνει ἀμαυρουμένη, ἀποχρωματιζομένη, ἐξαλειφομένη ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον. Τὸ ἔντυπον βιβλίον, ὁ βρωτικὸς οὗτος σκώληξ τοῦ κτιρίου, ἐκμυζᾷ καὶ καταβιβρώσκει αὐτὸ, ὅπερ ἀπογυμνοῦται, φυλλορροεῖ, ξηραίνεται ἐπαισθητῶς· τὸ κτίριον εἶναι γλίσχρον, εἶναι πτωχὸν, εἶναι μηδέν· οὐδὲν πλέον ἐκφράζει, οὐδ' αὐτὴν τὴν ἀνάμνησιν τῆς τέχνης ἑτέρων χρόνων. Ἐγκαταλειφθὲν εἰς ἑαυτὸ, ὑπὸ τῶν ἄλλων τεχνῶν, διότι ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῆς διανοίας, ἐπικαλεῖται στρατηγήματα ἐν ἐλλείψει καλλιτεχνῶν. Ὁ ὕελος ἀντικαθίστησι τὰς ὑελοθυρίδας, ὁ λιθοτόμος διαδέχεται τὸν γλύπτην, ἄπεστι πᾶσα ἰκμὰς, πᾶσα πρωτοτυπία, πᾶσα ζωὴ, πᾶσα νοημοσύνη. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ σύρεται ἀξιοδάκρυτος ἐπαίτις ἀπὸ τεχνουργείου εἰς τεχνουργεῖον, ἀπὸ ἀπομιμήσεως εἰς ἀπομίμησιν. Ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος, ὅστις, ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ'. αἰῶνος, ἠσθάνετο τὸν θάνατον αὐτῆς, ἔσχε τελευταίαν τινὰ ἰδέαν, ἰδέαν ἀπελπισίας. Ὁ τιτὰν οὗτος τῆς τέχνης ἐπεσώρευσε τὸ Πάνθεον ἐπὶ τοῦ Παρθενῶνος καὶ ἔκτισε τὸν μέγαν Πέτρον τῆς Ῥώμης. Μέγα ἔργον, ὅπερ ἦν ἄξιον νὰ μείνῃ μοναδικὸν, τελευταία ἔμπνευσις τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ὑπογραφὴ γίγαντος καλλιτέχνου εἰς τὰ κάτω τῆς κολοσσαίας λιθίνης βίβλου, ἥτις ἐκλείετο. Ἀλλ' ἀποθανόντος τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, τί ἆρα ποιεῖ ἡ ἀθλία αὕτη ἀρχιτεκτονικὴ, ἥτις ἐπέζη εἰς ἑαυτὴν ὡς φάσμα καὶ σκιά; Λαμβάνει τὸν Ἅγιον Πέτρον τῆς Ῥώμης, καὶ τὸν ἀπομάσσει, καὶ τὸν παρῳδεῖ· ἀλλ' εἶναι μανία, εἶναι ἐλεεινόν. Ἕκαστος αἰὼν ἔχει τὸν Ἅγιον Πέτρον του, ἕκαστος τόπος ἔχει αὐτόν. Ἀσήμαντος διαθήκη, τελευταῖος ὕθλος μεγάλης τέχνης βαθυγήρου παλιμπαιδιζούσης πρὶν ἢ ἀποθάνῃ.

Ἐὰν, ἀντὶ χαρακτηριστικῶν μνημείων, ὡς τὰ περὶ ὧν ὡμιλήσαμεν, ἐξετάσωμεν τὴν γενικὴν πρόσοψιν τῆς τέχνης ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ'. μέχρι τοῦ ΙΗ'. αἰῶνος, θέλομεν παρατηρήσει τὰ αὐτὰ φαινόμενα παρακμῆς καὶ φθίσεως. Ἀπὸ Φραγκίσκου τοῦ Βου ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ κτιρίου μορφὴ ἐξαλείφεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, καὶ ἀφίνει ἐξέχουσαν τὴν γεωμετρικὴν γραμμήν, ὡς τὴν ὀστεώδη σύμπηξιν ἀσθενοῦς ἰσχνανθέντος. Αἱ ὡραῖαι γραμμαὶ τῆς τέχνης ὑπείκουσιν εἰς τὰς ψυχρὰς καὶ ἀδρωσμήτους γραμμὰς τοῦ γεωμέτρου. Τὸ κτίριον δὲν εἶναι πλέον κτίριον, εἶναι πολύεδρον. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἐν τούτοις ταράττεται διὰ νὰ κρύψῃ τὴν γυμνότητα ταύτην· ἰδοὺ τὸ Ἑλληνικὸν ἀέτωμα ἐγγραφόμενον εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν καὶ τἀνάπαλιν. Ἀπὸ Φραγκίσκου Β'. μέχρι Λοδοβίκου ΙΕ'. τὸ κακὸν αὐξάνει κατὰ γεωμετρικὴν πρόοδον· ἡ τέχνη ἔχει μόνον τὰ ὀστᾶ καὶ τὸ δέρμα· ἀγωνιᾷ ἀθλίως.

Ἐν τούτοις, τί γίνεται ἡ τυπογραφία; Πᾶσα ἡ ἐκ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς οἰχομένη ζωὴ ἔρχεται πρὸς αὐτὴν· καθόσον ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἐκπίπτει, κατὰ τοσοῦτον ἡ τυπογραφία ἐξοιδαίνεται καὶ αὐξάνει. Τὸ κεφάλαιον ἐκεῖνο τῶν δυνάμεων, ὅπερ ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια ἐδαπάνα εἰς κτίρια, τὸ δαπανᾷ τοῦ λοιποῦ εἰς βιβλία. Οὕτως ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ'. αἰῶνος ὁ τύπος, αὐξηθεὶς ἴσα τῇ ἐκπιπτούσῃ ἀρχιτεκτονικῇ, παλαίει μετ' αὐτῆς καὶ τὴν φονεύει· κατὰ τὸν ΙΖ'. εἶναι ἤδη ἀρκετὰ ἡγεμών, ἀρκετὰ θριαμβεύων, ἀρκετὰ ἐνιδρυμένος εἰς τὴν νίκην του, ὅπως δῷ εἰς τὸν κόσμον τὴν ἑορτὴν μεγάλου

φιλολογικοῦ αἰῶνος· κατὰ δὲ τὸν ΙΗ΄. ἀναπαυθεὶς ἐπὶ πολὺ ἐν τῇ αὐλῇ Λοδοδίκου τοῦ ΙΔ΄. ἀναδράττεται τοῦ γηραιοῦ ξίφους τοῦ Λουθήρου, ὁπλίζει δὲ αὐτοῦ τὸν Βολταῖρον, καὶ τρέχει θορυβώδης ὅπως προσβάλῃ τὴν γηραιὰν Εὐρώπην. Καθ' ἣν στιγμὴν συμπληροῦται ὁ ΙΗ΄. αἰών, κατέστρεψε τὰ πάντα. Κατὰ τὸν ΙΘ΄. μέλλει νὰ ἀνακτίσῃ.

Ἤδη ἐρωτῶμεν, ποτέρα τῶν τεχνῶν τούτων παρίστησι πραγματικῶς ἀπὸ τριῶν αἰώνων τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν; Ποτέρα παραφράζει αὐτήν; Ποτέρα ἐξηγεῖ οὐ μόνον τὰς φιλολογικὰς καὶ σχολαστικὰς αὐτῆς μανίας, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐρεῖαν, βαθεῖαν, παγκόσμιον αὐτῆς κίνησιν; Ποτέρα ὑπερεπιτίθεται διηνεκῶς, ἀδιαρρήκτως καὶ ἄνευ χάσματος, ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὅπερ βαδίζει, ὡς τέρας μυριόπουν; Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἢ ἡ τυπογραφία;

Ἡ τυπογραφία. Μὴ ἀπατώμεθα, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἀπέθανεν, ἀπέθανεν ἀνεπιστρεπτεί, ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ ἐντύπου βιβλίου, ἐφονεύθη διότι ἧττον διαρκεῖ, διότι μᾶλλον εἶναι δαπανηρά. Ἑκάστη μητρόπολις εἶναι ἓν δισεκατομμύριον. Φαντασθῶμεν ἤδη ποίαν καταβολὴν κεφαλαίων χρειαζόμεθα διὰ νὰ ἐπαναγράψωμεν τὸ ἀρχιτεκτονικὸν βιβλίον· διὰ νὰ ἐπαναφέρωμεν ἐκ νέου ἐπὶ τῆς γῆς τὴν μυρμηκιὰν τῶν μυριάδων κτιρίων· διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὰς ἐποχὰς ἐκείνας, καθ' ἃς τοσοῦτον ἦν τὸ πλῆθος τῶν μνημείων, ὥστε κατὰ τὸ λέγειν μάρτυρος αὐτόπτου: «ἤθελέ τις εἰπεῖ ὅτι ὁ κόσμος ἀνατιναχθεὶς ἀπεδύσατο τὰ ἀρχαῖα αὐτοῦ ἐνδύματα, ὅπως καλυφθῇ διὰ λευκοῦ ἐκκλησιῶν ἱματισμοῦ.»

Τὸ βιβλίον γίνεται ἀμέσως, εἶναι ὀλίγον δαπανηρὸν καὶ μεταβαίνει τοσοῦτο μακράν. Πῶς λοιπὸν νὰ θαυμάζωμεν ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια ἐκρέῃ διὰ τῆς κλιτύος ταύτης; Δὲν λέγομεν ὅτι ἡ ἀρχιτεκτονικὴ δὲν θέλει ἔχει εἰσέτι τῇδε κἀκεῖσε ὡραῖόν τι μνημεῖον, ἀριστούργημά τι μεμονωμένον. Πιθανὸν εἰσέτι νὰ ἔχωμεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, στήλην γενομένην ὑφ' ὁλοκλήρου στρατοῦ διὰ κανονίων συντετηγμένων, ὡς ὑπῆρχον ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς ἀρχιτεκτονικῆς Ἰλιάδες καὶ Romanceros, Μαχαβράται καὶ Νιβελούγγεν, γενόμεναι ὑφ' ὁλοκλήρου λαοῦ διὰ ῥαψῳδίων ἐπισεσωρευμένων καὶ συντετηγμένων. Τὸ μέγα σύμβαμα μεγαλοφυοῦς ἀρχιτέκτονος δύναται νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τὸν Κ΄. αἰῶνα, ὡς τὸ τοῦ Δάντου κατὰ τὸν ΙΓ΄. Ἀλλ' ἡ ἀρχιτεκτονικὴ οὐκ ἔτι ἔσται ἡ κοινωνικὴ τέχνη, ἡ περιληπτικὴ τέχνη, ἡ ἐπικρατοῦσα τέχνη. Τὸ μέγα ποίημα, τὸ μέγα κτίριον, τὸ μέγα ἔργον τῆς ἀνθρωπότητος δὲν θὰ κτίζηται πλέον, ἀλλὰ θὰ ἐκτυποῦται.

Καὶ τοῦ λοιποῦ, ἂν ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἀνεγερθῇ τυχαίως, οὐκέτι ἔσται δέσποινα, ἀλλὰ θὰ ὑπακούσῃ εἰς τὸν νόμον τῆς φιλολογίας, ἥτις τὸν ἐδέχετο ἄλλοτε παρ' αὐτῆς. Αἱ ἀμοιβαῖαι θέσεις τῶν δύο τεχνῶν ἀντηλλάγησαν. Εἶναι βέβαιον ὅτι, ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ ἐποχῇ, τὰ ποιήματα, σπάνια ἀληθῶς, εἰσὶν ὅμοια τοῖς μνημείοις. Ἐν μὲν τῇ Ἰνδίᾳ, ὁ Βιάζας εἶναι πυκνὸς, ἀκατανόητος, ἀκατάληπτος, ὡς παγώδα· ἐν δὲ τῇ Αἰγυπτιακῇ Ἀνατολῇ, ἡ ποίησις ἔχει, ὡς τὰ κτίρια, τὸ μεγαλεῖον καὶ τὸ ἤρεμον τῶν γραμμῶν· ἐν δὲ τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι, τὸ κάλλος, τὸ αἴθριον, τὸ γαληνιαῖον· ἐν δὲ τῇ χριστιανικῇ Εὐρώπῃ, τὴν καθολικὴν μεγαλοπρέπειαν, τὴν δημοτικὴν ἁπλότητα, τὴν ζάπλουτον καὶ τραγῳδοῦσαν βλάστησιν ἐποχῆς ἀνακαινίσεως. Ἡ μὲν βίβλος ὁμοιάζει πρὸς τὰς πυραμίδας, ἡ δὲ Ἰλιὰς πρὸς τὸν Παρθενῶνα, ὁ δὲ Ὅμηρος πρὸς τὸν Φειδίαν. Ὁ Δάντης κατὰ τὸν ΙΓ΄. αἰῶνα εἶναι ἡ τελευταία Ῥωμάνα ἐκκλησία, ὁ Σεξπῆρος κατὰ τὸν ΙΣΤ΄. ἡ τελευταία Γοτθικὴ μητρόπολις.

Οὕτως, ὅπως συγκεφαλαιώσωμεν ὅ,τι μέχρι τοῦδε εἴπομεν διὰ τρόπου κατ' ἀνάγκην ἀτελοῦς καὶ ἠκρωτηριασμένου, τὸ ἀνθρώπινον γένος ἔχει δύο βιβλία, δύο ἀρχεῖα, δύο διαθήκας, τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν τυπογραφίαν, τὴν λιθίνην βίβλον καὶ τὴν χαρτίνην βίβλον. Ἀναμφιβόλως, ὅταν παρατηρῶμεν τὰς δύο ταύτας βίβλους, τοσοῦτον εὑρέως ἠνεῳγμένας ἐν τοῖς αἰῶσιν, εἶναι συγκεχωρημένον νὰ ποθῶμεν τὴν ὁρατὴν μεγαλειότητα τῆς Γρανιτικῆς Γραφῆς, τὰ γιγαντώδη ἐκεῖνα ἀλφάβητα, τὰ ἐσχηματισμένα ἐν κιονοστοιχίαις, ἐν πυλῶσιν, ἐν ὀβελίσκοις, τὰ εἴδη ἐκεῖνα τῶν ἀνθρωπίνων ὀρέων, ἅτινα καλύπτουσι τὸν κόσμον καὶ τὸ παρελθὸν, ἀπὸ τῆς πυραμίδος τοῦ Χέοπος, μέχρι τοῦ κωδωνοστασίου τοῦ Στρασβούργου. Πρέπει ν' ἀναγνώτωμεν καὶ αὖθις τὸ παρελθὸν ἐπὶ τῶν μαρμαρίνων ἐκείνων σελίδων· πρέπει νὰ θαυμάσωμεν καὶ φυλλολογήσωμεν ἀκαταπαύστως τὸ ὑπὸ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς γεγραμμένον βιβλίον· ἀλλὰ δὲν πρέπει ν' ἀρνηθῶμεν τὸ μεγαλεῖον τοῦ κτιρίου, ὅπερ ἐν τῷ μέρει αὐτοῦ ἱδρύει ἡ τυπογραφία.

Τὸ κτίριον τοῦτο εἶναι κολοσσαῖον· οὐκ οἶδ' ὅστις στατιστικογράφος ὑπελόγισεν ὅτι ἐπιτεθέντες ἐπ' ἄλληλα ἅπαντα τὰ ἀπὸ τοῦ Γουττεμβέργου ἐκτυπωθέντα τεύχη, θὰ ἐπληροῦμεν τὸ ἀπὸ τῆς γῆς μέχρι τῆς σελήνης διάστημα· ἀλλὰ δὲν θέλομεν νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τοῦ εἴδους τούτου τοῦ μεγαλείου. Ἐν τούτοις, ὅταν ζητῶμεν νὰ συλλέξωμεν ἐν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν ὁλικήν τινα εἰκόνα τοῦ ὅλου τῶν προϊόντων τῆς τυπογραφίας, μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, τὸ ὅλον τοῦτο δὲν φαίνεται ἆρα εἰς ἡμᾶς ὡς ἄπειρός τις οἰκοδομὴ, ἐρειδομένη ἐπὶ ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου, εἰς ἣν ἡ ἀνθρωπότης ἐργάζεται ἀδιαλείπτως, καὶ ἧς ἡ τερατώδης κεφαλὴ ἀπόλλυται εἰς τὴν πυκνὴν τοῦ μέλλοντος ὁμίχλην; Εἶναι ἡ μυρμηκιὰ τῶν νόων· εἶναι ἡ κυψέλη, εἰς ἣν πᾶσαι αἱ φαντασίαι, αἱ χρυσαῖ, αὗται μέλισσαι, ἁρμονοῦνται μετὰ τοῦ

μέλιτός των. Τὸ κτίριον ἔχει μυρία δάπεδα· ἔνθα κἀκεῖσε βλέπομεν διερχόμενα ἐπὶ τῶν πρανῶν αὐτοῦ τὰ σκοτεινὰ σπήλαια τῆς ἐπιστήμης, ἅτινα ἀλληλοπλήττονται ἐν τοῖς μυχοῖς αὐτοῦ. Ἂν ταχοῦ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ ἡ τέχνη κάμνει νὰ σφριγῶσιν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τὰ ἀραβουργήματα, οἱ κόσμοι καὶ τὰ τρίγλυφα αὐτοῦ. Ἐνταῦθα πᾶν ἀτομικὸν ἔργον, ὅσον ἰδιότροπον, ὅσον μεμονωμένον καὶ ἂν φαίνηται, ἔχει τὴν θέσιν καὶ τὴν προβολὴν αὐτοῦ· ἡ ἁρμονία προκύπτει ἐκ τοῦ ὅλου. Ἀπὸ τῆς μητροπόλεως τοῦ Σεξπήρου μέχρι τοῦ τεμένους τοῦ Βύρωνος μυρίοι κωδωνίσκοι ἐμφράττονται ἀμοιβαδὸν ἐπὶ τῆς μητροπόλεως ταύτης τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας. Ἐν τῇ βάσει αὐτοῦ ἀνέγραψαν ἀρχαίους τινὰς τῆς ἀνθρωπότητος τίτλους, οὓς ἡ ἀρχιτεκτονικὴ δὲν εἶχε σημειώσει. Ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου ἐσφράγισαν τὸ ἀρχαῖον ἐν λευκῷ μαρμάρῳ ἀνάγλυφον τοῦ Ὁμήρου, δεξιὰ δὲ ἡ πολύγλωττος Βίβλος· τὰς ἑπτὰ αὐτῆς ἀνορθοῖ κεφαλάς· πορφυρωτέρῳ δ' ὀρθοῦται ἡ ὕδρα τοῦ romancero, καί τινες ἄλλαι νοθογενεῖς μορφαί, αἱ Βέδαι καὶ Νιβελούγγεν. Ἄλλως τε τὸ τεράστιον κτίριον διαμένει ἀεὶ ἀτελές. Ὁ τύπος, ὁ γίγας οὗτος τῶν μηχανῶν, ὁ ἀντλῶν ἀδιαλείπτως πᾶσαν τὴν νοητικὴν ἰκμάδα τῆς κοινωνίας, ἐμοὶ ἀκαταπαύστως νέον ὑλικὸν διὰ τὸ ἔργον του. Ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐπὶ τῆς ἰκριοπηγίας αὐτοῦ· ἕκαστον πνεῦμα εἶναι ἐργάτης· τὸ ταπεινότερον φράττει τὴν ὀπὴν ἢ τίθησι τὸν λίθον αὐτοῦ· ἕκαστον φέρει τὸν ἐκγύψου κόφινον αὐτοῦ. Ὀσημέραι ἰδρύεται νέος τις δόμος ἐκτὸς τῆς πρωτοτύπου καὶ ἀτομικῆς καταβολῆς ἑκάστου συγγραφέως ὑπάρχουσι καὶ περιληπτικαὶ συμβολαί· ὁ ΙΗ. αἰὼν ἐκδίδει τὴν *Ἐγκυκλοπαιδείαν*, ἡ ἐπανάστασις τὸν *Μηνύτορα*. Βεβαίως καὶ αὕτη εἶναι ἐπίσης οἰκοδομὴ αὐξανομένη καὶ ἐπισωρευομένη εἰς ἀτελευτήτους ἑλικοειδεῖς γραμμάς· καὶ ἐν ταύτῃ ἐπίσης ὑπάρχει σύγχυσις τῶν γλωσσῶν, ἀδιάλειπτος δραστηριότης, ἀκάματος μόχθος, πεισματώδης διαγωνισμὸς ἁπάσης τῆς ἀνθρωπότητος, καταφύγιον ἐπαγγελθὲν εἰς τὴν νοημοσύνην κατὰ νέου τινὸς κατακλυσμοῦ, κατὰ νέας τινὸς καταδύσεως τῶν βαρβάρων. Εἶναι ὁ δεύτερος Πύργος τῆς Βαβὲλ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

(Μετάφρασις Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑ).

ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ.

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Τὸ Εὐαγγέλιον δογματίζει τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν καὶ ἀναγγέλλει ὅτι ὁ Χριστὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἐλεύσεται καθ' ἣν οἶδε ἡμέραν κρῖναι πάντα τὰ ἔθνη, καθ' ὃν αὐτὸς ἔθετο νόμον. Καὶ ὅσοι μὲν ἔπραξαν κατὰ τὸν νόμον τοῦτον κληρονομήσουσι ζωὴν αἰώνιον, ὅσοι δὲ τὸν νόμον τοῦτον ἠθέτησαν βληθήσονται εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα μὲν, καθὼς οἴδατε, τὸ Εὐαγγέλιον δογματίζει. Οἱ δὲ τὴν Εὐαγγελικὴν ἠθικὴν ἐγκωμιάζοντες καὶ τὸν Εὐαγγελικὸν νόμον ὡς καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἀνακηρύττοντες καὶ συνιστῶντες, ἔξαρνοι γίνονται τῶν δογμάτων τούτων, καὶ ἀντιδογματίζουσι λέγοντες, ὅτι οὐκ ἔστι διάβολος, οὐδὲ δαίμονες, οὐδὲ πῦρ ἐξώτερον, οὐδὲ κόλασις, οὐδὲ μέλλουσα κρίσις, οὐδὲ Θεὸς, ὁ ταῦτα προειπὼν καὶ ἀπειλήσας. Θῶμεν δὲ, κατὰ τοὺς σοφοὺς τούτους, ὅτι λῆροι πάντα ταῦτα τὰ εὐαγγελικὰ δόγματα καὶ μορμολύκεια πρὸς τὴν τῶν εὐηθεστέρων ἐκφόβησιν. Τί ἕπεται ἐκ ταύτης τῆς ὁμολογίας; Ἕπεται ὅτι ψευδὴς ὁ εὐαγγελικὸς νόμος καὶ ὀλέθριος τοῖς πειθομένοις αὐτῷ, καὶ ὅτι ὁ βουλόμενος εὐδαιμονῆσαι ὀφείλει τὰ κάκιστα καὶ αἴσχιστα ἐπιδιώκειν ἔργα, καὶ ἐπιτηδεύματα. Τὰς συνεπείας δὲ ταύτας φέρε μίαν πρὸς μίαν καταδείξωμεν. Νόμος ἐστὶ θέλημα δηλωθὲν τοῦ ἄρχοντος πρὸς τοὺς ἀρχομένους, ποινῇ τε καὶ ἀμοιβῇ κεκυρωμένον. Κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦτον, ἀληθὴς νόμος λέγεται ὁ τεθεὶς ὑπὸ ἄρχοντος, δυναμένου κολάζειν τοὺς ἀπειθοῦντας, βραβεύειν δὲ καὶ τιμᾶν τοὺς πειθομένους. Νόμος δὲ ἄνευ ἄρχοντος, ἄνευ ποινῶν καὶ ἀμοιβῶν, νόμος καλεῖται ἄκυρος καὶ ψευδὴς, καὶ ὑπ' οὐδενὸς φυλάσσεται ὁ τοιοῦτος νόμος. Τὸν εὐαγγελικὸν νόμον, ὃν ἐπαινοῦσι καὶ ἐγκωμιάζουσιν ὡς καλὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ τέλειον, ἔθετο ὁ Χριστὸς καὶ ἐκύρωσε, προειπὼν κόλασιν αἰώνιον τοῖς ἀθετήσουσιν αὐτὸν, ζωὴν δὲ αἰώνιον τοῖς φυλάξουσιν. Ἀλλὰ, κατὰ τὴν ὑπόθεσιν, ὁ τὸν Εὐαγγελικὸν νόμον θέμενος οὐκ ἦν Θεὸς, οὐδὲ ἄρχων πάντων τῶν λαῶν καὶ ἐθνῶν τῆς ὑφηλίου, δυνάμενος κολάσαι αἰωνίως καὶ ζωοποιῆσαι αἰωνίως, καθὼς προλέγει ὁ τεθεὶς ὑπ' αὐτοῦ νόμος. Ψευδὴς ἄρα ὁ Εὐαγγελικὸς νόμος καὶ ἄκυρος, διότι καὶ ὁ θέμενος αὐτὸν ψεύστης καὶ αἱ ἀμοιβαὶ αὐτοῦ ψευδεῖς, ὥσπερ καὶ αἱ ποιναί. Τοιοῦτον δὲ ὄντα, λεγέτωσαν ἡμῖν οἱ σοφοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου, πῶς ἐπαινοῦσι καὶ ἐγκωμιάζουσι καὶ ὡς καλὸν καὶ ἀγαθὸν τοῖς ἀνθρώποις συνιστῶσιν, ὀφείλοντες μᾶλλον ψέγειν αὐτὸν ὡς κακὸν καὶ ὀλέθριον; Τῷ ὄντι δὲ, εἰ ὁ Εὐαγγελικὸς νόμος ψευδὴς, βλάβης τῆς μεγίστης ἔσται πρόξενος τῷ πειθομένῳ, ὠφελείας δὲ οὐδεμιᾶς. Κελεύει γὰρ ὁ νόμος οὗτος πρᾴως ἀνέχεσθαι τῶν ἀδικιῶν, ἀγαθοποιεῖν καὶ δανείζειν· ὅθεν ἄπεστιν ἐλπὶς ἀποδόσεως. Τέλος διαδοῦναι πτωχοῖς τὰ ὑπάρχοντα καὶ ἀκολουθεῖν τῷ Χριστῷ μέχρι τῆς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ θυσίας. Ἐὰν δὲ μὴ ὑπάρχῃ ἀμοιβὴ ἐπὶ τούτοις καὶ ζωὴ αἰώνιος, πῶς οὐκ ἀφρονέστατος ὁ ταῦτα πράξας καὶ τὰ μέγιστα ἑαυτὸν ζημιώσας; Ἐὰν δὲ μὴ ὑπάρχῃ καὶ κόλασις αἰώνιος, ἐπαινετὸς καὶ πολλῶν

ἐγκωμίων ἐπάξιος ὁ τοὺς ἄλλους ἀδικῶν καὶ μὴ διδοὺς αὐτοῖς δίκην, οἷοί εἰσιν οἱ λῃσταὶ ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ οἱ τύραννοι ἐν ταῖς πόλεσι. Λῆλον ἄρα ὅτι ἐὰν ὁμολογήσωμεν ψευδῆ τοῦ Εὐαγγελίου τὰ δόγματα, ἀληθῆ δὲ τὰ ἐναντία, ἕπεται ἐκ ταύτης τῆς ὁμολογίας, πρῶτον μὲν ὅτι ὁ εὐαγγελικὸς νόμος ψευδὴς καὶ ἄκυρος καὶ οὐχὶ ἐγκωμίων, ἀλλὰ ψόγου καὶ ἀποστροφῆς ἄξιος, ὡς ἐπιβλαβὴς καὶ ὀλέθριος, δεύτερον δὲ ὅτι οἱ τύραννοι ἐν ταῖς πόλεσι καὶ οἱ λῃσταὶ ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ πᾶς ὁ δυνάμενος κακουργεῖν καὶ μὴ διδόναι δίκην πράττουσιν ἄριστα, καὶ, ἵνα ἕκαστος εὐδαιμονήσῃ, ὀφείλει γενέσθαι τύραννος, ἢ λῃστὴς, ἢ δεινότατος ὑποκριτὴς, ἔξωθεν μὲν φαινόμενος τοῖς ἀνθρώποις δίκαιος, λάθρα δὲ ἀδικῶν καὶ τὰ αἴσχιστα πράττων. Ἐκ δὲ τούτων τῶν συνεπειῶν τί ἕτερον ἕπεται; Ἕπεται ὅτι οἱ ἐπαινοῦντες τὸν εὐαγγελικὸν νόμον, ἀρνούμενοι δὲ τὸ εὐαγγελικὸν δόγμα, ἐλέγχονται ἀσυνεπεῖς καὶ ἄφρονες, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι, καὶ εἰς ἀπώλειαν πορευόμενοι. Ὃν δὲ τρόπον ἠλέγχθη τὸ ψεῦδος, τὸν αὐτὸν τρόπον ἀποδεικνύεται ἡ ἀλήθεια. Καθὼς ὁ καρπὸς οὐχ ὑφίσταται ἄνευ τοῦ δένδρου, οὕτω καὶ ὁ εὐαγγελικὸς νόμος οὐχ ὑφίσταται ἄνευ τοῦ Εὐαγγελικοῦ δόγματος. Ἐκ δὲ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται καὶ οἷος ὁ καρπὸς, τοιοῦτον καὶ τὸ δένδρον. Ἐπειδὴ δὲ ὁμολογεῖται παρὰ πάντων ὅτι ὁ ἠθικὸς νόμος τοῦ εὐαγγελίου καλὸς καὶ ἀγαθὸς καὶ τέλειος, ἕπεται ὅτι καὶ ὁ θέμενος αὐτὸν ἀληθὴς Θεὸς καὶ ἄρχων ὑπέρτατος καὶ ὅτι αἱ ποιναὶ αὐτοῦ ἀληθεῖς, ὥσπερ καὶ αἱ ἀμοιβαί. Διὸ « ἐλεύσεται ὥρα, ὅτε πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται· καὶ ἐκπορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως. Ὁ Χριστός ἐστι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια, καὶ πάντα ὅσα ἐλάλησεν ἀληθῆ· καὶ ὃν τρόπον ἐλάλησεν, οὕτως ἔσται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι αὐτοῦ οὐ μὴ παρέλθωσιν. »

Ποῦ δὲ τείνει οὗτος ὁ λόγος καὶ τί βούλεται ὁ γενόμενος οὗτος ἔλεγχος τοῦ ψεύδους καὶ ἡ ἀποδεδειγμένη ἀλήθεια; Ἵνα ἐννοήσωσι πάντες, οἷ καὶ σμικρόν τι μέλει ἡ τῶν παίδων ἐκπαίδευσις, ὅτι διδασκαλία καὶ ἀνατροφὴ συνάδουσα πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν παίδων τὰς ψυχὰς ἐκ τῆς νηπιώδους ἀγνοίας εἰς τὸ φῶς ἄγουσα τὸ ἀληθινὸν, καὶ τρέφουσα καὶ ἐνδυναμοῦσα ἐν Κυρίῳ, καὶ γενναίων ἔργων πρηκτῆρας ἀπεργαζομένη, αὕτη ἡ διδασκαλία καὶ ἡ τοιαύτη ἀνατροφὴ τὴν ἀληθῆ παιδείαν συνίστησι καὶ τὴν σωτήριον ἐκπαίδευσιν συγκροτεῖ. Διδασκαλία δὲ, εἰς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἀντικειμένη, καὶ τοῦ ὄφεως τὸν ἰὸν εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν ἀπειροκάκων παίδων ἐκχέουσα, καὶ ἄγουσα ἐκ τῆς νηπιώδους ἀγνοίας οὐχὶ εἰς τὴν γνῶσιν, ἀλλὰ εἰς τὴν οἴησιν καὶ τὸν σοφιστικὸν τύφον, καὶ ἀπεργαζομένη ἔργων ἀτόπων ἐπιθυμητὰς καὶ διώκτας, αὕτη ἐστὶν ἡ ψευδοπαιδεία, ἡ ἔχουσα οὐδὲν ὑγιὲς, ἡ ἀνατρέπουσα τοὺς οἴκους καὶ τὰς πόλεις. Καὶ εἰς τὸ πρῶτον καὶ πρώτιστα συντελοῦν πρὸς τὴν τῶν παίδων ἐκπαίδευσιν, ἡ συναίσθησίς ἐστι τοῦ καθήκοντος τῆς τῶν παίδων ἐκπαιδεύσεως, τὸ δεύτερον καὶ δεύτερα συντελοῦν δὲ, ἡδιάγνωίσα ἐστὶ τῆς ἀληθοῦς παιδείας καὶ τῆς ψευδοπαιδείας, ὅτι, τῆς διαγνώσεως ταύτης μὴ καλῶς γενομένης, ἡ παιδοτροφία ἀποβήσεται παιδοκτονία, τῆς τοῦ βρεφοκτόνου Ἡρώδου πολλῷ χείρων. Ἡ δὲ Ῥαχὴλ κλαίουσα πικρῶς οὐ θελήσει παρακληθῆναι ἐφ' οἷς ἀπώλεσε τέκνοις. Τὸ δὲ τρίτον καὶ τρίτα συντελοῦν πρὸς τὴν τῶν παίδων ἐκπαίδευσιν ποῖον; Τὸ τρίτον συντελοῦν καὶ τελειοῦν τὴν τῶν παίδων ἐκπαίδευσίν ἐστιν ἡ ἐργασία, ἡ μέτρα ἔχουσα καὶ κανόνα τὴν γενομένην τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ ψεύδους διάγνωσιν. Ὅταν οἱ τῆς τῶν παίδων ἐκπαιδεύσεως ἐπιμελόμενοι παιδαγωγοί τε καὶ διδάσκαλοι καὶ οἱ πολλαχῶς καὶ πολυτρόπως εἰς αὐτὴν συντελοῦντες, ἕκαστος τὸ ἑαυτοῦ πράττῃ, ἵνα ἡ μὲν ψευδοπαιδεία ἐκδιωχθῇ καὶ ὑπερόριος ἐς ἀεὶ γένηται, πᾶσα δὲ ἡ τῶν παίδων ἡλικία τὴν προσήκουσαν ἐκ τῆς ἀληθινῆς παιδείας λαμβάνῃ τροφὴν, τότε ἡ τῶν παίδων ἐκπαίδευσις εὖ τε καὶ καλῶς ἔσται συγκεκροτημένη καὶ τέλος ἔξει ἄριστόν τε καὶ βέλτιστον. Ἕως δ' ἂν τὴν τῶν παίδων ἐπιμέλειαν ὁ κανὼν οὗτος τῆς ὀρθῆς διαγνώσεως οὐκ εὐθύνῃ, πολλὰ τῶν σκολιῶν καὶ τῶν ἀτόπων γενόμενα οὐκ ἐκλείψουσιι πολλαί τε παίδων ἀπώλειαι ἔξουσι χώραν, παῖδες δὲ, εὖ τε καὶ καλῶς παιδευθέντες καὶ τραφέντες, τοὺς οἴκους ἡμῶν καὶ τὰς πόλεις οὐ κοσμήσουσιν, ἀλλὰ μικρὰκαὶ ἄδοξα τὰ ἡμέτερα διατελέσουσι.

Δεῦτε τοίνυν, ὅσοι περὶ πολλοῦ ποιούμεθα τὴν τῶν ἡμετέρων πραγμάτων ἐπὶ τὰ βελτίω προκοπὴν καὶ ἐπίδοσιν, ἕκαστος τὸ ἑαυτοῦ πράξωμεν, πρὸς κατόρθωσιν τοῦ μεγάλου τῆς ἐκπαιδεύσεως ἔργου. Ἡ τροφὴ τῶν ψυχῶν ἔργον ἐστὶ πολλῷ μεῖζον καὶ κρεῖττον τῆς τοῦ σώματος. Καθὼς δὲ τὰ ἡμέτερα σώματα οὐ τρέφει ἐργασία μία καὶ ἑνὸς, ἀλλὰ χεῖρες πολλαὶ καὶ πολλὰ ἐργαζόμεναι τοῦτο περαίνουσιν, οὕτω καὶ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς οὐ μία ἐργασία οὐδὲ ἑνὸς θρέψει καὶ παιδεύσει, ἀλλὰ πολλαὶ καὶ πολλῶν.

Πασῶν δὲ τῶν ἐργασιῶν ἡ πρωτίστη καὶ καλλίστη, ἧς ἄνευ τῶν ἄλλων οὐδὲν ὄφελος, ἡ φυλαξίς ἐστι τοῦ δένδρου τῆς ζωῆς ἀπὸ τῆς ἐπιβουλῆς τῶν κλεπτῶν καὶ τῶν λῃστῶν, τῶν διαπαζόντων τοὺς καρποὺς αὐτοῦ, τοὺς τρέφοντας τὰς ἡμετέρας ψυχὰς, καὶ αὐτὸ τὸ δένδρον ἐκριζῶσαι καὶ ἐκσπᾶσαι ἐπιχειρούντων. Ποῖον δὲ τοῦτο τὸ δένδρον, καὶ τίνες οἱ ἐπιβουλεύοντες αὐτὸ κλέπται καὶ λῃσταί, καὶ ταῦτα διὰ βραχέων δηλώσαντες καταπαύσωμεν τὸν λόγον. Καὶ ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδὲμ κατὰ

ἀνατολὰς, καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε. Καὶ ἐξανέτειλεν ὁ Θεὸς ἐκ τῆς γῆς πᾶν ξύλον ὡραῖον εἰς ὅρασιν καὶ καλὸν εἰ: βρῶσιν, καὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, καὶ τὸ ξύλον τοῦ εἰδέναι γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ. Καὶ ἔλαβε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε, καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ φυλάσσειν.

Οἱ ἄνθρωποι, καθὼς καὶ τὰ ἄλλα ζῶα, τέκνα γεννήσαντες, περὶ τῆς τροφῆς αὐτῶν φροντίζουσι καὶ ἐπιμελοῦνται. Ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπον ἔπλασεν ὁ Θεὸς κατ' εἰκόνα ἰδίαν καὶ ὁμοίωσιν. Τίς ἄλλος λοιπὸν, ἢ αὐτὸς ὁ Θεὸς, ὤφειλε προνοῆσαι περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου τροφῆς; Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος ἐκ σώματος σύγκειται καὶ ψυχῆς, τροφῆς δὲ τῆς οἰκείας ἑκάτερον δεῖται, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς πρὸς μὲν τὴν τροφὴν τοῦ σώματος ἐφύτευσε παράδεισον ἐν Ἐδὲμ κατὰ ἀνατολὰς, πρὸς δὲ τὴν τροφὴν τῆς ψυχῆς ᾠκοδόμησεν ἐν Ἀνατολῇ τὴν Ἀνατολικὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Καὶ εἶναι ὁ παράδεισος ἐκεῖνος, ὃν ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς ἐν Ἐδὲμ κατὰ ἀνατολὰς, προεικόνισμα καὶ τύπος τῆς Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἣν ἐγὼ τίθεμαι τιμιωτέραν ἐκείνου τοσοῦτον, ὅσον τὸ πρᾶγμα τῆς σκιᾶς τιμιώτερον, καὶ ἡ ἀλήθεια τῶν τύπων καὶ εἰκόνων. Ἐν τῷ παραδείσῳ ἔθετο ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς, ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ φυλάσσειν. Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἔθετο τοὺς υἱοὺς, οὓς ἐγέννησεν ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, ἵνα ἐργάζωνται τὰ ἑαυτοῦ ἔργα καὶ φυλάσσωσι τὴν παρακαταθήκην ἀπὸ τῆς ἐπιβουλῆς τῆς ψευδωνύμου γνώσεως. Τὸ δένδρον τῆς ζωῆς, τὸ ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, προεικόνιζε τὸν Χριστὸν, τὸν ἀρχηγὸν καὶ αἴτιον τῆς ζωῆς, τὸν ἐν μέσῳ τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ δὲ ξύλον τοῦ γινώσκειν γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ, οὗ ὁ καρπὸς ἦν θανατηφόρος, ἐσήμαινε τὸν γόητα καὶ πλάνην διάβολον, τὸν καρποφοροῦντα τὴν ψευδώνυμον γνῶσιν, τὸ τῶν ψυχῶν δηλητήριον. Καθὼς δὲ ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ τότε ἀπηγόρευεν ἐπὶ ποινῇ θανάτου λαβεῖν καὶ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ξύλου, τοῦ γινώσκειν γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ, οὕτω καὶ νῦν ἀπαγορεύει ἡμῖν προσέχειν τὸν νοῦν εἰς τὰς βεβήλους κενοφωνίας καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως, κελεύει δὲ μόνον τρέφειν τὰς ἡμετέρας ψυχὰς ἐκ τῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ αἰτίου τῆς ἡμετέρας ζωῆς. Τότε ὁ φρονιμώτατος πάντων τῶν θηρίων ὄφις ἐπεχείρησεν ἐξαπατῆσαι τοὺς πρωτοπλάστους, καὶ τὸν τῆς ἀληθείας λόγον ἀπὸ τῆς ψυχῆς αὐτῶν πωλῆσαι καὶ κλέψαι, νῦν δὲ οἱ φρονιμώτατοι τοῦ ὄρεως υἱοὶ ἐπιχειροῦσιν ἡμᾶς ἐξαπατῆσαι, γοητείαις καὶ σοφίσμασιν ὑποκλέπτοντες καὶ πωλοῦντες τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν. Μὴ πιστεύετε τῷ Θεῷ, εἶπεν ὁ ὄφις τότε, ἀλλὰ ἐμοὶ, καὶ οὐ θανάτῳ ἀποθανεῖσθε, ἀλλὰ ἔσεσθε ὡς θεοί. Αὐτὰ ταῦτα λέγουσιν ἡμῖν σήμερον καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ ὄφεως. Μὴ πιστεύετε, λέγουσι, τῷ Χριστῷ, ἀλλὰ ἡμῖν, καὶ οὐ κολασθήσεσθε αἰωνίως, ἀλλὰ ἔσεσθε ὡς θεοί, ὅτι καὶ ἡμεῖς θεοί ἐσμεν, καὶ Θεὸς μείζων ἡμῶν οὐκ ἔστιν. Ἀληθεύουσι δὲ καὶ οὗτοι ὅσον ἠλήθευσε καὶ ὁ πατὴρ αὐτῶν ὄφις, οἱ δὲ πειθόμενοι αὐτοῖς ἔσονται ὡς θεοὶ καὶ οὐ κολασθήσονται, ὅπως καὶ οἱ πρωτόπλαστοι ἐγένοντο θεοὶ, καὶ οὐκ ἀπέθανον. Βλέπετε λοιπὸν ὅτι κατὰ πάντα ὅμοια τὰ τοῦ παραδείσου πρὸς τὰ τῆς Ἐκκλησίας. Οὗτος δὲ ὁ ἡμέτερος παράδεισος τοσούτῳ μείζων καὶ κρείττων τοῦ τῶν πρωτοπλάστων, ὅσῳ μείζων καὶ κρείττων ὁ Χριστὸς, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς τοῦ δένδρου, τοῦ προεικονίζοντος αὐτὸν, καὶ ὅσῳ μείζων καὶ κρείττων τοῦ σώματος ἡ ψυχή. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμῖν ἐνταῦθα πρόκειται ἀγὼν καὶ κίνδυνος, πολλῷ μείζων ἢ ἐκεῖ. Οἱ πρωτόπλαστοι ἐκινδύνευον περὶ τοῦ σώματος αὐτῶν, ἡμεῖς δὲ κινδυνεύομεν περὶ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς. Ὁ κατ' ἐκείνων ἐπαπειληθεὶς θάνατος, εἰ καὶ δεινὸς, ἀλλὰ βάσιμος ἦν, πρόσκαιρος, ἀλλ' οὐκ αἰώνιος· ὁ δὲ καθ' ἡμῶν θάνατος αἰώνιος καὶ διορθώσεως ἀνεπίδεκτος. Ἐξεβλήθη μὲν τότε ὁ Ἀδὰμ ἐκ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς, ἀλλὰ παρεκλήθη ἀκούσας ὅτι ἐπανελεύσεται εἰς παράδεισον κρεῖττονα. Ὅταν δὲ ἡμᾶς οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἐκβάλωσι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐλπὶς ἐπανόδου οὐχ ὑπολειφθήσεται. Καί γε δικαίως· οἱ μὲν γὰρ πρωτόπλαστοι δι' ἀπειρίαν ἐξηπατήθησαν, ἡμεῖς δὲ παράδειγμα ἔχομεν τὸ πάθος ἐκείνων καὶ τὴν ἱστορίαν τοσούτων αἰώνων, καὶ ἀσύγγνωστοι τὰ ὅμοια ἐκείνοις πράττοντες. Μάθωμεν τοίνυν καλῶς τὴν σημασίαν τοῦ παραδείσου, τὴν σημασίαν τοῦ δένδρου τῆς ζωῆς καὶ τὴν σημασίαν τοῦ δένδρου τοῦ θανάτου, καὶ μὴ τῷ ἐχθρῷ προδῶμεν ἀφρόνως τὰς ἡμετέρας ψυχὰς, ἑάσαντες αὐτὸν διὰ ῥᾳθυμίαν ψυχῆς ὑποκλέψαι καὶ συλῆσαι τὴν τρέφουσαν ἡμᾶς ἀλήθειαν· φυλάξωμεν ἐγρηγόρως τὸ δένδρον τῆς ζωῆς, ἵνα ἔχωμεν ἐκ τῶν καρπῶν αὐτοῦ θρέψαι καὶ παιδεῦσαι τοὺς ἡμετέρους παῖδας· ἐὰν δὲ τὴν τροφὴν ἡμῶν ἀπολέσωμεν ἀφυλαξίας ἕνεκα, καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τοὺς παῖδας συναπολέσωμεν. Ἀφοῦ χρόνου ᾠκοδόμησεν ὁ Θεὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ κατεφύτευσεν ἐν αὐτῇ τὸ δένδρον τῆς ζωῆς, πρὸς τροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, πόσοι πόλεμοι καὶ πόσαι ἐπιβουλαὶ κατ' αὐτοῦ οὐκ ἐγένοντο; Ἀλλ' οἱ πατέρες ἡμῶν, γενναίως ἀγωνιζόμενοι καὶ πανταχόθεν τὸν ἐφορμήσαντα ἐχθρὸν ἀποκρουσάντες, τὴν παρακαταθήκην μέχρις ἡμῶν παρέμπεψαν, ἐντελλόμενοι φυλάττειν καὶ ἀγωνίζεσθαι ὑπὲρ αὐτῆς μέχρι τῆς τοῦ Κυρίου ἐλεύσεως. Πρὸς τί σήμερον ἑορτάζομεν καὶ γεραίρομεν τὴν μνήμην τοῦ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος; Οὐχὶ διότι τὸ ἑαυτοῦ αἷμα ἐξέχεε γενναίως, ἀγωνισάμενος ὑπὲρ τοῦ δένδρου τῆς ζωῆς; Εὐγνωμονοῦμεν τοίνυν αὐτῷ, ὅτι ὑπὲρ τῆς τροφῆς καὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν ἀπέθανε. Καὶ οὐκ

ἀπέθανεν, εἰ καὶ ἀπέθανεν, ἀλλὰ ζῇ ἐν τῷ Θεῷ καὶ ἐν ἡμῖν, καὶ τῶν μετὰ πίστεως αὐτὸν ἐπικαλουμένων ἀντιλαμβάνεται. Καλῶς δὲ πποιοῦσα ἡ ἀδελφότης προστάτην καὶ ἀρωγὸν ἑαυτῆς ἐξελέξατο τὸν γενναῖον τῆς ἀληθείας ὑπέρμαχον. Ὁ γὰρ μὴ φεισάμενος τοῦ ἰδίου αἵματος ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς τῶν παίδων τροφῆς, πρόθυμος ἔσται ὑμῖν ἀντιλήπτωρ, ἐργαζομένοις ὅση δύναμις πρὸς τὴν τῶν παίδων τροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν. Γιμῶντες δὲ τὸν ἔνδοξον τοῦτον τῆς ἀληθείας μεγαλομάρτυρα, γινώσκετε ὅτι οὐδὲν ἄλλον τιμᾶτε ἢ αὐτὴν τὴν ἀληθῆ παιδείαν καὶ τὴν κατὰ Χριστὸν ἐκπαίδευσιν, ὑπὲρ ἧς ἐγκαρτερῶμεν πάντες καὶ ἀγωνιζόμεθα, ἵνα ἡμῶν ἕκαστος ἀπολάβῃ τὸν τῆς δικαιοσύνης στέφανον. Γένοιτο δὲ ἡμῶν ἕκαστον ἐν τῇ ἐξόδῳ τοῦ βίου εἰπεῖν, ὁμοίως τῷ Ἀποστόλῳ Παύλῳ καὶ τῷ ἑορταζομένῳ μεγαλομάρτυρι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα, διὸ ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁ δίκαιος κριτὴς, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Α. ΜΑΚΡΑΚΗΣ.

ΔΑΘΑΜΑ

Ἡ

Η ΒΑΣΙΛΟΠΑΙΣ ΤΩΝ ΙΝΔΙΩΝ.

(πρωτότυπον).

ΥΠΟ Χ. ΣΑΜΑΡΤΣΙΔΟΥ.

Α'.

Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ ὄρους τῆς *Ἀστραπῆς* τοῦ τηλεβόλου οἱ μυκηθμοὶ ἀκούονται· βαρὺς ἦχος χαλκοῦ συγκρουομένου ὑποκώφως ἀντηχεῖ· πίπτουν χαμαὶ τὰ κολοσσαῖα τῶν δρυῶν ὑψώματα ὡς ὑπὸ βίας Τυφῶνος ἢ Τιτᾶνος σκευθέντα· τοῦ πυροβόλου φλογερὰ, ὀγκώδης καὶ βαρυσίδηρος ἡ σφαῖρα τὰ στελέχη ταῦτα καταθραύει. Τὰ ἔργα τῶν αἰώνων ὁρμὴ μιᾶς στιγμῆς ποδοπατεῖ, καὶ τῶν μητέρων οἱ πολύπονοι καρποὶ, τὰ τέκνα, ὑπὸ ὁμίχλην πυκνὴν καὶ σκιὰν παλαίουσι θανάτου. Ὁ χειμάρρους γογγύζει κατερρέων.

Β'.

Τὸ ἄστρον τῆς ἡμέρας ἤδη ἔδυσεν. Ἰδοὺ ὁ παμμεγέθης αὐτοῦ δίσκος ὀλίγον κατ' ὀλίγον τοῦ ὄρους ὄπισθεν ὠλίσθησεν. Ὦ χαῖρε, ἄστρον φωτεινόν! Τῆς μάχης ἤδη φεύγεις τὴν σκηνήν. Τῶν Ἰνδῶν τὰ τέκνα αἱμοσταγῆ καὶ κάθιδρα πρὸς τοὺς Λευκοὺς ἀνδρείως θὰ παλαίσωσιν εἰσέτι. Στῆθος πρὸς στῆθος, βραχίων πρὸς βραχίονα καὶ δόρυ πρὸς λευκὴν καὶ στίλβουσαν κερανυοφόρον λόγχην ἀντικτυπῶνται. Πόλεμος δεινὸς συνέστη. Οἱ Λευκοὶ προτίθενται ν' ἁλώσωσι τὸ φρούριον τοῦ ὄρους τῆς *Ἀστραπῆς*.

Γ'.

Ἐξῆλθεν ἡ νεότης ἅπασα τῶν εἰς τὸ φρούριον οἰκούντων Ἰνδῶν ὅπως παλαίσῃ, καὶ παλαίει. Τὸ ἄνθος τῶν πολεμιστῶν ἐξῆλθε. Τὰς χρυσᾶς ἐφόρεσαν οἱ νέοι στολὰς, κτενίσαντες τὴν ἐπανθοῦσαν τῆς κεφαλῆς τρίχα. Οἱ γέροντες πολεμισταὶ ἐξῆλθον, καὶ τὰ παιδία ἔτρεξαν ὁμόθυμα εἰς τοῦ κινδύνου τὴν φωνήν. Μόναν εὐάριθμοι πολεμισταὶ εἰς τοῦ φρουρίου τὰς ἐπάλξεις κατηφεῖς τῆς μάχης ἀναμένουσι τὸ τέλος.

Δ'.

Ἔμειναν μόνον αἱ παρθένοι, στολίσματα τῶν ἔνδον τοῦ φρουρίου οἰκιῶν· καὶ αἱ γυναῖκες ἔμειναν· αἱ κορασίδες, καὶ αὐτοὶ πλησίον τῶν μητέρων κάθηνται. Θρηνοῦσιν αἱ παρθένοι, καὶ τὰ δάκρυά των ῥέουσιν ὡς δρόσος τῆς αὐγῆς· κλαίουσιν αἱ μητέρες, καὶ τὰ δάκρυά των ῥέουσιν ἐπὶ τῶν παρειῶν, ὡς αἱ ῥανίδες μετοπωρινῆς βροχῆς. Τῶν κορασίδων δὲ τὸ δάκρυον ὡς σταλακτίτου ἡ σταγὼν κοιλαίνει τῶν μητέρων τὰς καρδίας. Καὶ ἅπαντα τῶν ἀδυνάτων τούτων πλασμάτων τὰ στόματα μίαν ἀφίνουσι κραυγήν: «Σαχὴπ, ὦ ἥρω, ἐπὶ σὲ ἐλπίζομεν! Ὦ σῶσον, ἥρω βασιλεῦ, τὸ φρούριον.»

Ε.

Μυρίας λόγχας εἰς τὴν μάχην Σαχὴπ ὁ ἥρως βασιλεὺς τοῦ ὄρους τῆς *Ἀστραπῆς* ὡδήγησεν. Ἀπὸ πρωΐας μάχεται, καὶ ἤδη νὺξ ἐπῆλθε, καὶ εἰσέτι μάχεται πρὸς τοὺς Λευκούς. Γυναῖκες οἱ Λευκοὶ δὲν εἶναι. Μάχονται κρατοῦντες τοὺς κεραυνοὺς καὶ τὴν λόγχην, τὴν ἀστράπτουσαν. Δὶς τὴν ἀσπίδα κατέθηκεν ὁ ἥρως βασιλεὺς Σαχὴπ, ὅπως σπογγίσῃ τὸν ἱδρῶτα τῆς μάχης. Πεντάκις οἱ ἀνδρεῖοί του Ἰνδοί. Ἡ θύελλα τῆς μάχης, παρασύρουσα τὸ πᾶν, στροφοδινεῖ ἀνδρείους δισμυρίους.

ΣΤ'.

Ἐν μέσῳ τοῦ καπνοῦ καὶ τῶν λογχῶν τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ ὁ Βίλλιαμ, ἀρχηγέτης τῶν Λευκῶν, ἐπὶ τοῦ ἵππου ἵσταται καὶ διευθύνει τὰ πυρά. Ξανθὸς, ὡραῖος, ὡς τῆς μάχης ὁ θεὸς, ἐπὶ τοῦ ἵππου τοῦ λευκοῦ νομίζεις ὅτι ἵπταται. Ὁ θάνατος ἐνώπιόν του φεύγει. Τὸν εἶδεν ὁ Σαχὴπ, ὁ ἥρως βασιλεὺς, ἀπὸ πρωΐας οὕτω πως μαχόμενον. Τὸν εἶδε διευθύνοντα τῶν πυροβόλων τὴν φρικώδη φάλαγγα κατὰ τῆς φάλαγγός του. Θεριζομένους δὲ καὶ πίπτοντας περὶ αὐτὸν τοὺς ἐκλεκτοὺς καὶ φίλους του εἶδε πενθίμως.

Ζ'.

Ὁποία μάχη! Φρίττουσιν οἱ γέροντες Ἰνδοί! Οὐδέποτε εἰς τῆς πολυετοῦς ζωῆς αὐτῶν τὸν ῥοῦν εἶδον ὁμοίαν μάχην. Τὸ θάρρος τῶν κατὰ μικρὸν ἐκπνέει καὶ περίτρομα τὰ βλέμματα πρὸς

τὰ ὀπίσω στρέφουσι. Τὸ φρούριον. Τὸ φρούριον. Πολύτιμος ἀκρόπολις. Ἐκεῖ τὰ φίλτατά των, τὰ τρυφερὰ στηρίγματα αὐτῶν ἐκεῖ. Καὶ νέον θάρρος τὰς ψυχὰς αὐτῶν πληροῖ. Καὶ πάλιν βήματι στερρῷ κατὰ τῶν πυροβόλων φέρονται, καὶ πάλιν εἰς τῆς μάχης τοὺς ἀγῶνας ἀπεκδύονται.

ΙΗ.

Αἴφνης τὸ τύμπανον τὸ ἐχθρικὸν ἀκούεται. Τῶν λευκῶν αἱ φάλαγγες πληροῦνται. Ὁ ἥρως βασιλεὺς Σαχὴπ εἰς τοῦ τυμπάνου τὴν βροντὴν ὠρκιᾷ ἀκούσιος. Πρὸς τὸν πιστὸν αὐτοῦ Νανὰ ἐστράφη, καὶ τὸ ὅπλον θεὶς χαμαί, «Νανά, τῷ εἶπε, σπεῦσον, ὕπαγε. Ἡ ἔκβασις τῆς μάχης εἶναι ἄδηλος. Ἴσως τὸ πᾶν ἀπολεσθῇ ἐδῶ. Τὴν σύζυγόν μου σῶσον καὶ τὴν θυγατέρα μου Δαθάμαν. Ἂν ἐγὼ σωθῶ, εἰς τὴν *Πηγὴν τῶν Κροκοδείλων* θέλομεν συναντηθῇ, πρὶν ἢ τὸ μέγα ἄστρον ἀνατείλῃ τῆς ἡμέρας. Ἄλλως, θέλεις μάθει ὅτι ἔπεσα. Περὶ τῶν ἐπιλοίπων τότε φρόντισον.» Ὁ Νανὰ, ὡς ἵππος κεντηθείς, ὡς ἀστραπὴ, ὡς ἄνεμος ἐχάθη διὰ μέσου τῶν δασῶν, ἀνοίγων δρόμον πρὸς τὸ φρούριον. Καθῆκον, ὕπνος, κόπωσις, καὶ ταραχὴ τοῦ .οό. του μόνοι πιστοὶ σύντροφοι ἀπέμεινον.

Θ΄.

Ἀνέλαβε τὸ ὅπλον Σαχὴπ ὁ ἥρως βασιλεὺς, καὶ εἶδε τοῦ ἐχθροῦ τὴν ἔφοδον. Λευκῶν μυρίων στρατιὰ ἐφέρετο. Αἱ στῆλαι τῶν ἀνδρῶν ἀπὸ τὰς λόγχας φρίσσουσιν. Ἔπαυσεν ἤδη τῶν Λευκῶν τὸ πῦρ. Καὶ οἱ Ἰνδοὶ τοῦ βασιλέως ἥρωος τὸ πρόσωπον ὡς πρὸς μαντεῖον ἀτενίζουσιν. «*Ἔξω τῆς θήκης ξίφη*» εἶπεν ὁ Σαχὴπ, «*ἂς μὴ τοὺς περιμείνωμεν.*» Καὶ ἡ φωνή του ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ἔφθασε τὸν τελευταῖον τῶν Ἰνδῶν στρατιωτῶν του. Ὀλίγα βήματα ἀπέχει ἤδη τῶν Ἰνδῶν ὁ ὅμιλος ἀπὸ τὰς τάξεις τῶν Λευκῶν. Τὰ ξίφη λάμπουσιν, ἀστράπτουσι, μαρμαίρουσιν ὑπὸ τὸ σεληναῖον φῶς. Σχεδὸν ἐγγίζουσι τὰ ἐχθρικὰ στρατόπεδα, καὶ προηγεῖται τῶν Ἰνδῶν ὁ ἥρως βασιλεὺς Σαχήπ. Σιγὴ θανάτου βασιλεύει.

Ι΄.

Ἐφάνη λάμπων αἴφνης τῶν Λευκῶν ὁ ἀρχηγὸς ἐπὶ τοῦ ἵππου. Τὸν βασιλέα ἥρωα Σαχὴπ ξιφήρη εἶδε μετὰ τῶν λοιπῶν Ἰνδῶν κατὰ τῶν φοβερῶν φαλάγγων του νὰ φέρηται, καὶ «πῦρ» πρὸς τὰς ῥισσούσας τάξεις τῶν Λευκῶν ἐφώνησεν.

ΙΑ΄.

Πίπτουσι στοίχοι τῶν Ἰνδῶν· ὑπὸ τὰ ξίφη πίπτουσι Λευκῶν ἑκατοντάδες. Ἀλλ᾽ ἀνοίγονται ἐξαίφνης τῶν Λευκῶν αἱ φάλαγγες, καὶ ἵππων φοβερῶν σειρὰ, ἀμέτοχος τῆς μάχης τέως, τῶν Ἰνδῶν ἐνώπιον προβάλλει. Τοὺς ἵππους διοικεῖ Λευκῶν ἐμπείρων ἱππικῶν ἀνδρῶν παράταξις. Τὰς κεκμηκυίας τάξεις τῶν Ἰνδῶν πλοδοπατεῖ, ῥίπτει χαμαὶ, θερίζει, κυλίει εἰς τὸ αἱμά των, ἐνῷ Λευκῶν ἑτέρων αἱ πεζαὶ φάλαγγες στροφὴν ποιοῦσαι κόπτουσι τὸν δρόμον εἰς τοὺς φεύγοντας Ἰνδούς. Σαχὴπ ὁ ἥρως βασιλεὺς, ταχὺς ὡς βέλος, ἐν τῷ μεταξὺ ὁρμᾷ. Μετὰ τοῦ Βίλλιαμ τοῦ ἀνδρείου καὶ ξανθοῦ εἰς χεῖρας προσπαθεῖ νὰ ἔλθῃ. Ὑπὸ τὸ κράτος ὅμως τῶν πληγῶν τὰ μέλη του ἐκλύονται, τὸ ὅμμα σκοτοδινιᾷ, ἐκλείπουσιν ἐξηντλημέναι αἱ δυνάμεις του. Σαχὴπ ὁ ἥρως βασιλεὺς αἱμάλωτος εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Βίλλιαμ φέρεται ἀναίσθητος.

ΙΒ΄.

Ὀλίγα στίφη μόνον τῶν Ἰνδῶν νὰ φύγωσι τὰς χεῖρας τῶν Λευκῶν κατώρθωσαν. Τὰ δὲ λοιπὰ, νεκρὰ, ἢ στένοντα ὑπὸ τὸ ἄλγος τῶν πληγῶν, ἢ ζωγρηθέντα μένουσι. Καὶ μετ᾽ ὀλίγον οἱ Λευκοὶ ὕπνον βαθὺν ἐνέμοντο· καὶ παρ᾽ αὐτοὺς δεσμοῖς ἀῤῥήκτοις δεδεμένα τῶν Ἰνδῶν τὰ αἱμαλωτισθέντα τέκνα.

ΙΓ΄.

Ἀσθμαίνων ἔφθασε τὸ φρούριον ὁ ἄγγελος τῶν συμφορῶν Νανά.

— « Τίς εἶ; » φωνάζει ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων εἷς γηραλέος φύλαξ. — «Νανὰ, ὁ φίλος καὶ πιστὸς τοῦ βασιλέως ἥρωος Σαχήπ.» Ἀνοίγονται αἱ πῦλαι. Ὁ Νανὰ εἰσέρχεται. Εἰς τὰς ὁδοὺς παρθένοι κλαίουσι πικρῶς. Πυραὶ, ἀντὶ λαμπάδων πένθους, λάμψεις ῥίπτουσιν ὠχρᾶς.

ΙΔ΄.

— « Ἰδοὺ εἷς ἄγγελος τῆς μάχης, » αἱ παρθένοι κράζουσι δειλῶς. — « Σιωπηλὸς καὶ κατηφὴς βαδίζει, » ἄλλαι κράζουσιν. Οὐδὲν πρὸς ταύτας λέγει ὁ Νανά. Κτυπᾷ τὴν θύραν τῶν μεγάρων τοῦ Σαχὴπ, τοῦ βασιλέως ἥρωος κυρίου του. Ἡ θύρα τῷ ἀνοίγεται, καὶ ὄπισθεν αὐτῆς ἡ νεαρὰ Δαθάμα περιμένουσα, «Λέγε, Νανὰ,» φωνάζει πρὸς τὸν ἄγγελον. «Τί νέα; Νίκη; Ὄλεθρος;» Καὶ τὰ δάκρυά της ῥέουσιν ὡς μαργαρῖται δρόσου πρωϊνῆς.

ΙΕ΄.

« Ἀπὸ πρωΐας μάχονται ἀκούραστοι πρὸς τοὺς Λευκοὺς τοῦ βασιλέως ἥρωος πατρός σου οἱ πιστοὶ πολεμισταί. Οὐδὲν εἰσέτι ἦτο βέβαιον καθ᾽ ἣν στιγμὴν τὸ στάδιον ἀφήσας, ἔστρεψα τὸν πόδα πρὸς ἐδῶ. Ἀλλ᾽ ἡ μανία τῶν Λευκῶν εἰς κίνδυνον βυθίζει τὰς ἐλπίδας τῶν Ἰνδῶν καὶ τοῦ πατρὸς τοῦ βασιλέως ἥρωος Σαχὴπ τοῦ φίλου μου κυρίου. Ἐν μέσῳ τοῦ ἀγῶνος τοῦ σφοδροῦ, τὸ ὅπλον κάτω θεὶς, ἐστράφη αἴφνης πρός με καὶ μὲ ὕφος σύνοφρυ μοὶ εἶπε. «Σπεῦσον! ὕπαγε Νανά. Ἡ ἔκβασις τῆς μάχης εἶναι ἄδηλος. Ἴσως τὸ πᾶν ἀπολεσθῇ ἐδῶ. Τὴν σύζυγόν μου σῶσον καὶ τὴν θυγατέρα μου Δαθάμαν. Ἂν ἐγὼ σωθῶ, εἰς τὴν *Πηγὴν τῶν Κροκοδείλων* θέλομεν συναντηθῇ πρὶν ἢ τὸ μέγα ἄστρον ἀνατείλῃ. Ἄλλως, θέλεις μάθει ὅτι ἔπεσα.» Αὐτὰ μοὶ εἶπεν. Ἄγγελος ἐγὼ πιστὸς, ἦχὼ τοῦ βασιλέως ἥρωος πατρός σου γίνομαι.

ΙΣΤ'.

Ἀκίνητος, ὠχρὰ καὶ μεγαλοπρεπὴς, ἡ βασιλόπαις ἔκλινε τὴν κεφαλήν. Ἐκρέμασε τὸ ὅπλον ἐν τῷ μεταξὺ ὁ κάθιδρος Νανὰ, καὶ ἐπὶ ψάθης ἔπεσε κατάκοπος τὰ κεκμηκότα ν' ἀναπαύσῃ μέλη. Ἡ δούλη Φάλχη εἰς τὴν σύζυγον τοῦ βασιλέως ἥρως Σαχὴπ ἀνήγγειλεν ὅσα ἡ νέα βασιλόπαις ἤκουσε Δαθάμα.

ΙΖ'.

Ἔσυρε τὴν κόμην ὀλολύξασα ἡ σύζυγος τοῦ βασιλέως ἥρως. Ἀντωλόλυξε χορὸς θεραπαινίδων ἐκλεκτῶν, τὰ θάλλοντα καὶ τὰ παρθένα στήθη πλήσσων ταῖς χερσίν. Ἠγέρθη δὲ θρῆνος πολὺς καὶ κοπετὸς, καὶ τῶν δωμάτων ἔστενε τὸ βάθος ἀντηχοῦν τοὺς κοπετούς. Ἐθρήνει δὲ τὸν βασιλέα ἥρωα καὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Μαθὰμ καὶ ὁ παρθενικὸς χορός. Ἐθρήνουν δὲ τὸ μέλλον σκοτεινὸν καὶ ἄγριον.

ΙΗ'.

Κεραυνοπλήκτου θέσιν ἡ Δαθάμα ἐξακολουθεῖ τηροῦσα. Ὁ ναῦς αὐτῆς ὡς ἡ ἀνέμη στρέφεται. Τοὺς θρήνους δὲν ἀκούει. Σαχὴπ τὸν βασιλέα ἥρωα πατέρα της τὸ πνεῦμά της διώκει ἐκ τοῦ σύνεγγυς. Τὸ φίλτρον ἐξυπνᾷ ἐντός. Τῆς μάχης ἡ φρικώδης θύελλα θολῶς ἀντανακλᾶται εἰς τὸν νοῦν αὐτῆς. Ὁ κόσμος καταῤῥέων πέριξ τῆς παρθένου βασιλίδος φαίνεται.

ΙΘ'.

Ἀνένυψε τοῦ βύθους. Διὰ τοῦ παραθύρου βλέπει. Σκότος, νέφαλα. Εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Μορφέως εἶδε τότε τὸν κατάκοπον Νανά. Ἰδέας αἴφνης ἀστραπὴ τὸ χάος τοῦ νοὸς αὐτῆς διέρχεται. Ἐπὶ τοῦ τοίχου πανοπλίαι πάγχρυσαι καὶ δόρατα καὶ πυροβόλων δωδεκὰς ἀνηρτημένη κρέμαται. Εἷς θώραξ ἀργυροῦς ἐπὶ τραπέζης ξύλου ἐρυθροῦ κατάκειται. Εἰς τὴν γωνίαν περικεφαλαία καὶ ἀσπὶς ἀκτῖνας χρυσαυγεῖς ἐνοῦσιν. Εἷς λύχνος ἀργυροῦς φῶς ἱλαρὸν προχέει.

Κ'.

Ἀπὸ τοῦ τοίχου εἰς τὴν τράπεζαν τὴν ἐρυθρὰν καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς τὴν κόρυθα καὶ τὴν ἀσπίδα ἡ νεᾶνις βασιλὶς Δαθάμα τὴν ἀκτῖνα τῶν ὀμμάτων διευθύνει. Ἤδη ἀπεφάσισε. Τὴν γυναικείαν ἀπεκδύεται στολήν. Ὁποία κάλλη ἡ ἀναίσθητος τετρὰς τῶν τοίχων ἀτενίζει. Τὸν θώρακα ἐνδύεται· ὑπὸ κνημίδας μεταλλίνας ἡ ἀναζυρὶς ἐκρύβη τῆς παρθένου. Ζώννυται ξίφος, καὶ πλοκάμους οὐλους, μέλανας, καλύπτει περικεφαλαία. Καλλίξεστον φαρέτραν πλήρη εἰς τὸν ὦμόν της κρεμᾷ. Βραχὺ δὲ πυροβόλον ἀνὰ χεῖρας πάλλει. Ποῦ εἶναι ἡ Δαθάμα; Λάμπων καὶ κατάχρυσος πολεμιστὴς τὴν βασιλίδα κόρην ἀντικαθιστᾷ.

ΚΑ'.

Ἤδη τὸ ἄστρον τῆς νυκτὸς ὡς δρέπανον φωτὸς διέκρινεν, ἐν μέσῳ νεφελῶν κρυπτόμενον, φαινόμενον, καὶ πάλιν σκιαζόμενον. Νὰ ἐξυπνίσῃ τὸν Νανὰ προητοιμάζετο. Τῆς μητρὸς Μαθὰμ καὶ τῶν θεραπαινίδων αἱ θρηνώδεις ἰαχαὶ ἀκούονται. Κάτωθεν αἴφνης πένθιμος χορὸς παρθένων, ὑπὸ λάμψιν ἐρυθρὰν δαδὸς καὶ ἦχον χαλαροῦ τυμπάνου, ψάλλων ἠκούσθη τὴν ἀκόλουθον ᾠδήν.

Τοῦ Πενζὰπ, ὦ πρόστατα Θεὲ,
τῶν δακρύων αὐταὶ αἱ ῥοαὶ
ἃς σὲ κάμψωσι·
καὶ χαρᾶς ἱλαρᾶς
αἱ γλυκεῖαι ἀκτῖνες ἃς λάμψωσι.
Ὦ θεὲ τοῦ Πενζὰπ, τὸν λαὸν
τὸν πιστόν σου παλαίοντα
σῶσον· σῶσον! Τὰ τέκνα τῶν πιστῶν σου τὰ κλαίοντα,
ἄφες πάλιν φαιδρὰ τὸν σεμνόν σου ναὸν
νὰ πληρώσωσι,
καὶ θριάμβου πυρὰν ὑψηλὴν
εἰς τὴν θείαν αὐλὴν τοῦ σεμνοῦ σου ναοῦ νὰ ὑψώσωσι.
Τῶν Λευκῶν τὴν ἀγρίαν φυλὴν,
Ὦ θεὲ τοῦ Πενζὰπ, ἂν ζωγρήσωμεν,
ἑκατόμβην Λευκῶν πρὸ τῆς θείας μορφῆς σου θὰ θύσωμεν.
Ἐὰν ὅμως ὀργὴ
Τὰ μεγάλα σου στέρνα εἰσέδυσεν·
ἃς ἀνοίξῃ ἡ γῆ!
Τῶν πιστῶν σου Ἰνδῶν ὁ ἀστὴρ κλαίων ἔδυσεν.

ΚΒ'.

Καὶ παρῆλθεν ὡς νέφους πενθίμου σκιὰ τῶν παρθένων ὁ ὅμιλος. Ἐνῷ δὲ τῆς Δαθάμας τὸ ὅμμα προπέμπει αὐτὰς, καλπασμὸς ἀντηχεῖ πλησιάζοντος ἵππου. Ἀκουσίως τὴν θύραν ἀνοίγει καταβᾶσα ἡ νέα Δαθάμα καὶ βλέπει, ἀσθμαίνοντα, γνωστὸν νέον Ἰνδὸν, τῆς φρουρᾶς τοῦ γενναίου Σαχὴπ ὄντα καύχημα.

ΚΓ'.

— «Πόθεν σὺ, Ἀλγουνάρ;» — Ποῖον θαῦμα. Σὺ κόρη βαρύοπλος; Τοῦ πατρὸς ἀνταξία, ὦ θύγατερ. — «Πόθεν ἔρχεσαι, λέγε! Ὁ Σαχὴπ βασιλεὺς καὶ πατήρ μου ποῦ εἶναι; Ὁμίλει. — Οἴμοι κόρη. Δεινὴ συμφορά. Ὁ πατήρ σου Σαχὴπ βασιλεύς μου καὶ ἥρως ἡρώων αἰχμάλωτος, τὴν σκηνὴν τῶν Λευκῶν, ὡς ἀστὴρ καταπέσας, στολίλιζει δεσμώτης. Τῶν Ἰνδῶν παρ' αὐτῷ ὁ λαὸς δεδεμένος νεκρὸς καὶ αἱμόβρεκτος, σιωπὴν τοῦ θανάτου τηρεῖ, καὶ ὀλέθριον ὕπνον κοιμᾶται.»

ΚΔ'.

— « Ἀλγουνάρ. Τὸν κατάκοπον ἵππον σου ἄφες αὐτόν. Εἰς τὴν φάτνην ἐκεῖ, ἀκουράστων σειρὰ ἵππων, βόσκει παννύχιον· σπεῦσον. Ζεῦγος λύσαν ἀκμαῖον, ταχὺ, μέλαν ἔχον τὸ χρῶμα. Θὲς ἐφίππια, θὲς σιδηροῦς χαλινοὺς εἰς ἀτίθασσα ζώματα δύω. Ἀναμένω ἐδῶ. Βασιλὶς δυστυχὴς, σὲ προστάζω.»

ΚΕ'.

Ἀνελήφθη ὁ νέος πτηνός. Ἡ Δαθάμα ἀνῆλθε τὴν κλίμακα. Δόρυ, πυροβόλον, ἀσπίδα, φαρέτραν ἐκόμισε κάτω. Ἀκινάκας δὲ δύο λαβοῦσα, ἐζώσθη

τὸν ἕνα. Ὁ πιστὸς Ἀλγουνὰρ ἵππων ζεῦγος κρατῶν ἐπανῆλθε. « Λάβε! εἶπεν ἡ κόρη, καὶ ὅπλων ποικίλων τῷ ἔδωκεν ἄθροισμα, ὅπερ πρὶν ἀναβᾶσα ἐκόμισε κάτω.

ΚΣΤ΄.

Οἱ ἵπποι ἀνυπόμονοι τοὺς χαλινοὺς των δάκνουσιν. Ἐπὶ τῶν νώτων ἤδη τοῦ ἑνὸς ἐρρίφθη ἡ Δαθάμα. — « Ἀλγουνὰρ, ἀναβηθι! Ἢ σώζωμεν τὸν βασιλέα καὶ τὸν δέσμιον λαὸν, ἢ πίπτομεν. Τὸν ἀνιάκην τοῦτον λάβε. Λύε, κόπτε τὰ δεσμὰ διὰ τῆς ἰσχυρᾶς κοπίδος του. Ὁδήγει με ἐν μέσῳ τῆς νυκτός. Ὁπόταν προσεγγίσωμεν, ὁδήγησόν με ἑλαφρῶς εἰς τὴν σκηνὴν, ὅπου ἥρως καὶ πατήρ μου βασιλεὺς Σαχὴπ δεσμώτου ὕπνον ἄτιμον κοιμᾶται. Ἐν τῷ μεταξὺ σὺ λύε τῶν Ἰνδῶν τὰ ἄῤῥηκτα δεσμά. Ἐγὼ θέλω σὲ φθάσει. Ἤδη ἄγωμεν! »

ΚΖ΄.

Τὴν ἀστραπὴν τίς εἶδε διασχίζουσαν τὰ βάθη τῶν αἰθέρων; Τίς ἄστρα εἶδε δύω νὰ διχάζωσι τὸ ὕψη τὰ πολύφωτα τῶν οὐρανῶν; Ὑπὸ τοὺς πόδας τους πτερόεντας τῶν ἵππων ἀστραπῶν σπινθὴρ ἀένναος ἐξέρχεται. Τὰ πέριξ ἀντηχοῦσι συνεχῆ ποδοβολήν. Πνεύματα δύο τῆς νυκτὸς ἐπὶ πτερύγων ἑλαφρῶν ἀνέμου ὅτι φέρονται νομίζεις. Οἱ γρηγοροῦντες φύλακες ἀνήσυχοι ἀλλήλους θεωροῦσιν. « Ἴσως, ἴσως, λέγουσιν, ἡ τοῦ Πενζὰπ θεότης εἰς τὸν πόλεμον ὑπὲρ τοῦ φίλου καὶ πιστοῦ λαοῦ τῶν Ἰνδιῶν ἐξέρχεται. »

ΚΗ΄.

Ὀρέων πολυπτύχων τὰς συνδένδρους ἔκαμψαν δειράδας. Τοῦ στρατοπέδου τῶν Λευκῶν τὰ φῶτα διακρίνονται. Οἱ δίδυμοι ὁπλῖται πλησιάζουσι. Καὶ ἤδη εἰς ἀπόστασιν βολῆς τοῦ πυροβόλου ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου φθάντες, καταβαίνουσιν ἀπὸ τῶν σταλαζόντων ἵππων. — « Ποῦ εἶναι Ἀλγουνὰρ, τοῦ βασιλέως ἥρως Σαχὴπ ἡ θλιβερὰ σκηνή; Τὸ ἑλαφρόν μου βῆμα ἑλαφρῶς ἐκεῖ ὁδήγησον. »

ΚΘ΄.

Διέρχονται, ὡς νύκτια φάσματα, δάσους πυκνοῦ τὰς ἀτραπούς, ὑγρὰς εἰσέτι ἀπὸ τῆς βροχῆς τοὺς καταῤῥεύσαντας κρουνούς. Τὸ σεληναῖον τόξον ἤδη, πρὶν ἐξόπισθεν τῶν πολυδένδρων δύσῃ κορυφῶν, σωρὸς πυκνὸς καὶ σκιερὸς νεφάλων ἀμφεκάλυψεν. Ἐπὶ ἀνθούσης χλόης βήματος διπλοῦ τὰ ἴχνη ἐκτυποῦνται καὶ ἀθόρυβον τὸ ζεῦγος τῶν νυκτερινῶν φασμάτων προχωρεῖ τοὺς ἵππους σύρον ἐκ τῶν χαλινῶν.

Λ΄.

Ἐξῆλθεν ἤλη ἡ δυὰς τοῦ βαθυσκίου δάσους. Εἰς τὸ ἔσχατον τῶν συναδέλφων δένδρων δένουσι τοὺς ἵππους. Κλάδος τις, πάχος ἔχων ἀνδρικοῦ βραχίονος, κυρτὸς καὶ κλίνων ἀκανόνιστος πρὸς τὴν μητέρα γῆν, κρατεῖ τῶν κεκμηκότων ἵππων τὴν ἀῤῥόεσσαν ὁρμήν. Οἱ χαλινοί των ἐπ' αὐτοῦ περιεδέθησαν. Ἀτίθασσα τὰ ζῶα δυστροποῦσι μὴ δυνάμενα τῆς χλόης νὰ γευθῶσι τὴν ἀνθόεσσαν τροφήν. Ἡ κεφαλή των ἄνω κάτω φέρεται καὶ ἀνοήτως δάκνουσι τοῦ μοχθηροῦ σιδήρου τὴν ἀδάμαστον ἀκμὴν, ἥτις, τὴν γλῶσσαν τὴν αἱμάσσουσαν πιέζουσα, τοῦ στόματος δεσμεύει πᾶσαν ἐλευθέραν κίνησιν.

ΛΑ΄.

Ἐπὶ τῆς ζώνης τῆς χρυσῆς τὴν χεῖρα φέρει ἡ Δαθάμα. Τοῦ ἀκινάκου τὴν λαβὴν ὡς ἐρωμένου ψαύουσα μορφὴν βαδίζει ἀκροποδητὶ ὡς πτερωτόν τι πνεῦμα τῆς νυκτός. Ὁ Ἀλγουνὰρ διστάζων προπορεύεται. Ἀλλ' ἡ αἰδὼς ὑπερτερεῖ τοῦ φόβου. Τίς κύτος; Ἀνὴρ δὲν εἶναι καὶ πολεμιστής; Ἀδυνατεῖ παρθένου βασιλίδος νὰ φανῇ δειλότερος. Προσήγγισαν. Ὑπὸ λευκὰς κωνοειδεῖς σκηνὰς, κοιμῶνται ὕπνον νήδυμον οἱ ἄνδρες τῶν ἀγώνων. Φύρδην μίγδην νικηταὶ νικώμενοι, οἱ μὲν κοιμῶνται, οἱ δὲ στένουσιν.

ΛΒ΄.

Ἕρποντες κατὰ γῆς, τοῦ γρηγοροῦντος πρώτου φύλακος τὴν προσοχὴν ἠπάτησαν. Ψιθυρισμὸς τῆς βασιλίδος κόρης πρὸς τὸν Ἀλγουνὰρ τοιαῦτα μεταδίδει: « Ποῦ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ξένων καὶ ξανθῶν Λευκῶν, ποῦ εἶναι ἡ σκηνή; » Τοὺς δακτύλους πτύσσων τοὺς λοιποὺς τὸν λιχανὸν ἐκτείνει σιωπῶν ὁ Ἀλγουνὰρ καὶ τὴν σκηνὴν δεικνύει. Ἐπὶ τῶν χόρτων σύρονται. Ἡ θύρα τῆς σκηνῆς ὄπισθεν εἶναι· καὶ προβαίνουσι συρόμενοι.

ΛΓ΄.

— « Τὸν ἀκινάκην σύρε Ἀλγουνάρ! Ἀπόθες τὴν ῥαῤέτραν », λέγει πτώσσουσα ἡ βασιλόπαις κόρη. Καὶ πλαγίως κλίνουσα, ἐπὶ τοῦ ὅπλου βλέπει ῥέγχοντα τῶν ξένων τὸν σκοπόν. Ὡς λίθος τῆς σφενδόνης ἐπελθοῦσα τὸν ἐξήπλωτε νεκρόν. Ὁ ἀκινάκης τῆς καρδίας ἔθραυσε τὴν τάξιν τὴν ἁρμονικήν. Καὶ πρὸς τὴν κλίνην προχωροῦσα τὸν ἀνύποπτον κτυπᾷ καὶ θανατώνει αὐθωρεὶ τῶν ξένων ἀρχηγόν.

ΛΔ΄.

Ὁ νέος Ἀλγουνὰρ εἰς τὰς σκηνὰς ἐρρίφθη ἤδη λύων τῶν Ἰνδῶν τὰ ἰσχυρὰ δεσμά. Ὁ ἥρως βασιλεὺς Σαχὴπ, λυόμενα, κοπτόμενα ὑπὸ ἀγνώστου εὐειδοῦς Ἰνδοῦ τὰ ἄκαμπτα αἰσθάνεται δεσμά του. — « Φεῦγε, τῷ εἶπεν ἡ νεᾶνις Βασιλίς· εἰς τὴν *Πηγὴν τῶν Κροκοδείλων* συναντώμεθα ». Ὁ ἥρως βασιλεὺς Σαχὴπ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν πληγῶν ἠγέρθη καὶ ἐρρίφθη τῆς σκηνῆς ἐκτὸς, τῆς θυγατρός του τὴν φωνὴν οὐδόλως ἐννοήσας. Ἡ Δαθάμα τὴν σκηνὴν τοῦ ἀρχηγοῦ ἀφίνουσα πρὸς τὰς συμπύκνους φέρεται σκηνάς. Ἤδη δὲ θρῆνοι καὶ κραυγαὶ ἀκούονται καί τις ἀνόητος φωνὴ εἰς τοὺς αἰθέρας ἀντηχεῖ.

ΛΕ΄.

Τοὺς θρήνους, τὴν βοὴν καὶ τὰς κραυγὰς, αἱ ἀστραπαὶ τῶν πυροβόλων διαδέχονται. Νομίζει τις, ὅτι ἐνείρου φοβεροῦ περίοδος τελεῖται. Σκυθρωπὸς

ὁ οὐρανὸς, ἱμάτιον ἐκ νεφελῶν μελαίνων ἐξακολουθεῖ φορῶν. Καὶ νέας πάλης φοβερᾶς ὁ θόρυβος ἁπλοῦται· τὰ δὲ πέριξ βρέμουσιν . . .

ΛΣΤ'.

. . . Εἰς τὸ φρούριον λυσίκομος, στενάζουσα ἡ σύζυγος τοῦ βασιλέως ἥρως Σαχὴπ, ἐξῆλθεν εἰς τὰς ἀγυιὰς τὴν θυγατέρα ἀπωλέσασα ἀφανισθεῖσαν. Ἔντρομος ἠγέρθη ὁ κοιμώμενος Νανά· Θερα παινίδες ἑκατὸν, τὴν τεθλιμμένην συνοδεύουσαι Μαθὰμ, ὀδύρονται θρηνοῦσαι τὴν ἐκλείψασαν Δαθάμαν. Τέφραν ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν αἱ τεθλιμμέναι ἔθεντο.

ΛΖ'.

Καὶ ἤδη τὰ βασίλεια τοῦ ἥρωος Σαχὴπ παντέρημα τὸν ἔντρομον Νανὰ ἐγκλείουσι. Τοὺς ὀφθαλμούς του τρίβων πανταχοῦ ζητεῖ τοὺς ἐνοικοῦντας. Ἤδη πρὸς τὴν κλίμακα τοὺς πόδας ἡτοιμάζετο νὰ φέρῃ. Γενικὴ κραυγὴ χαρᾶς εἰς τὰς πνοὰς τοῦ πνέοντος ἀνέμου φέρεται. Ἀκούεται ἀνδρῶν ἀθρόον βάδισμα, καὶ εἰς τοὺς τοίχους ἀντανακλῶνται λάμψεις τῶν δάδων.

ΛΗ'.

Ἡ νέα Φάλχη ἐμφανίζεται ἀσθμαίνουσα. —«Χαῖρε Νανὰ,» ὁ λόγος πρὸς στιγμὴν τῆς γλώσσης τοῦ Νανὰ πτερόεις δὲν ἐξέρχεται. Ἡ Φάλχη ἐξακολουθεῖ. «Ἐκ τοῦ *Μεγάλου Δάσους* τοῦ Πενζάπ, ὁ τῆς Δαθάμας βασιλίδος ἐρωμένος καὶ μνηστὴρ Ἀθὰλ, ὁ ἀρχηγὸς καὶ βασιλεὺς ἀνδρείων, ἔφθασεν ἐπίκουρος τοῦ κινδυνεύοντος φρουρίου καὶ τοῦ βασιλέως ἥρωος Σαχὴπ».

ΛΘ'.

Ἄγγελος αἴφνης ἔρχεται τοῦ βασιλέως ἥρωος Σαχὴπ, ἀγγέλλων τὴν δεινὴν καταστροφὴν, καὶ τῆς νυκτὸς τὴν αἰφνιδίαν τῶν Ἰνδῶν ἀπελευθέρωσιν. Μαθὰμ τοῦ βασιλέως ἡ σεμνὴ καὶ τεθλιμμένη σύζυγος εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἔρημα βασίλεια καὶ τὸν Νανὰ μετὰ τῆς Φάλχης εἶδε θεωροῦντας τὸν ἐπίκουρον στρατὸν τοῦ φίλου καὶ πιστοῦ συμμάχου των Ἀθάλ. Τὸ πρωῒ ὁ βασιλεὺς Σαχὴπ ἀνήγγειλεν ὅτι τὸ φρούριον θὰ φθάσῃ. Ἀλλ' αὐτὴ τὴν βασιλίδα κόρην κλαίουσα τὴν ἐξαφανισθεῖσαν, τὴν δεινήν της συμφορὰν καὶ τῆς Δαθάμας τὴν ἀπώλειαν πρὸς τὸν πιστὸν μνηστῆρά της Ἀθὰλ ἀνήγγειλε, τὴν κλαίουσαν Μαρνὰμ ταχέως ἀποστείλασα. Ὁ Νανὰ εἰς ἵππον ἀναβὰς ταχὺ πρὸς τὴν *Πηγὴν τῶν Κροκοδείλων* ὡς ἐπὶ πτερῶν ἐφέρετο.

Μ'.

Ἤδη φωτὸς λευκοῦ χροιὰ διώκει τῆς νυκτὸς τὰ σκότη. Ὁ Ἀθὰλ ἐξέρχεται περίλυπος καὶ πρὸ τῆς πύλης τοῦ φρουρίου ἀναπαύει τοὺς στρατοὺς αὐτοῦ. Μενὼλ ὁ φίλος καὶ πιστὸς θεράπων του παρηγορεῖ τὸν ὀλιβερῶς πενθοῦντα ἥρωα διὰ τὴν βασιλίδα καὶ μνηστὴν αὐτοῦ Δαθάμαν.

ΜΑ.

Ἱππεὺς καλπάζων φαίνεται μακρόθεν. Εἶναι ὁ γενναῖος Ἀλγουνάρ. Πρὸ τοῦ Ἀθὰλ τὸν ἵππον του κρατῶν· «σπεῦσον, ὦ ἥρω βασιλεῦ, ἐφώνησεν. Ἡ βασιλόπαις καὶ μνηστή σου ἔπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, τὸν βασιλέα ἥρωα Σαχὴπ καὶ τὸν πιστὸν αὐτοῦ λαὸν ἐκ τῶν ἀτίμων σώζουσα δεσμῶν. Εἰς τὴν *Πηγὴν τῶν Κροκοδείλων* ἀναμένει σε ὁ ἥρως βασιλεὺς Σαχὴπ. Τὴν ἄφιξίν σου μετὰ πένθους ἅμα καὶ χαρᾶς, ἐν μέσῳ συμφορῶν καὶ τῶν δριμέων πόνων τῶν πληγῶν αὐτοῦ ἤκουσεν, ἥρω νεανία! Φοβοῦμαι μὴ ἐκπνεύσῃ. Σπεῦσον, ἥρω βασιλεῦ, νέφος βαρείας συμφορᾶς ἐκάλυψε τὰ τέκνα τῶν κοιλάδων τοῦ Πενζάπ.»

—

Ὁ ἥλιος τὴν πάχνην καὶ τὴν δρόσον τῆς νυκτὸς ἀποῤῥοφῶν ἀνέτειλεν. Εἰς τὴν *Πηγὴν τῶν Κροκοδείλων* τῶν ἀνδρείων τοῦ Σαχὴπ αἱ ἀραιαὶ καὶ τεθλιμμέναι φάλαγγες σιωπηλαὶ καὶ κατηφεῖς τὴν συμφορὰν καὶ τῆς νυκτὸς τὴν θύελλαν πικρῶς ἀναλογίζονται. Πέριξ τοῦ βασιλέως ἥρωος Σαχὴπ, δεκὰς ἀκμαίων, ῥωμαλέων νέων ἵστανται. Γογγύζει ὁ γενναῖος βασιλεὺς ὑπὸ τὸ ἄλγος τῶν πληγῶν καὶ τοῦ ἀλύτου πένθους. Ἀλλ' ἅμα τοῦ Ἀθὰλ πεπυκνωμένα ἀνεράνησαν τὰ τάγματα, ἠγέρθη, καὶ τὴν δύναμιν ἐκλείπουσαν ἀνακαλῶν προέβη. Δάκρυα πικρὰ ἐπὶ τῆς παρειᾶς αὐτοῦ ἐκύλισαν. Προσῆλθε κλαίων ὁ Ἀθὰλ, τὸ θέαμα ἰδών. «Ὦ πάτερ, εἶπε, ποία θύελλα δεινῶν;» Καὶ τοῦ μανδύου τοῦ πενθοῦντος ἥρωος Σαχὴπ ἁσπάζεται γονυπετὴς τὰ ἄκρα. Ἤγειρεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς Σαχὴπ καὶ ἀσπασθεὶς, κέλητα ἐζήτησεν εἰπών—«Ὦ τέκνον, ἄγωμεν, τὴν ἡρωΐδα ἢ νὰ σώσωμεν μνηστήν σου καὶ ἀξίαν θυγατέρα μου, ἢ ν' ἀποθάνωμεν ἐκεῖ.»

—

Ἠγέρθη τῶν πενθούντων τοῦ Σαχὴπ πολεμιστῶν ἡ καθημένη στρατιὰ, καὶ μετὰ τῶν ἀνδρείων τοῦ Ἀθὰλ ἡνώθη. Ἐφιππεύουσιν ὁ ἥρως βασιλεὺς Σαχὴπ γυμνὸν τὸ ξίφος του κρατῶν καὶ ὁ ἐπίκουρος αὐτοῦ καὶ τῆς Δαθάμας ἐρωμένος καὶ μνηστὴρ Ἀθὰλ. Ἀθρόαι δὲ βαδίζουσιν ἐξόπισθεν αἱ ἡνωμέναι στρατιαί.

—

Μακρόθεν τῶν λευκῶν οὐδόλως διακρίνουσι τὰς χιονώδεις οἱ Ἰνδοὶ σκηνάς. Οὐδ' ἴχνος στρατοπέδου διακρίνεται. Ἀνήσυχος ὁ ἥρως βασιλεὺς Σαχὴπ καὶ ὁ πιστὸς ἐπίκουρος Ἀθὰλ τοὺς ἵππους των κεντῶσιν. Ὁ λοιπὸς στρατὸς μακρὰν ἐναπελείφθη. Ἤδη τοῦ πυκνοῦ καὶ γηραλέου δάσους τρέχοντες ἐξέρχονται. Σαχὴπ ὁ ἥρως τὴν σκιὰν ἐπάνωθέν του τοῦ θανάτου βλέπει πίπτουσαν. Τὸ βάθος τῶν πληγῶν αὐτοῦ ὁ πόνος τοῦ θανάτου φοβερὸς εἰσέδυσε. — Μόλις τοῦ δάσους κάμπτουσι τὰ τελευταῖα καὶ μονήρη δένδρα καὶ ὦ θέαμα. — Ἐπὶ ἀγχόνης ἑστημένης μεταξὺ

δύω γειτονικῶν δρυῶν, κατάχρυσος πολεμιστὴς καὶ λάμπων αἰωρεῖται. — Οἱ λευκοὶ οὐδόλως φαίνονται. — Ὢ φρίκη, ἡ Δαθάμα. Ἀνεγνώρισεν ὁ ἥρως βασιλεὺς Σαχὴπ τὴν βασιλίδα θυγατέρα του καὶ στὰς, ἠτένισεν ἐπὶ μικρὸν τὴν φοβερὰν σκηνὴν, καὶ ὑπὸ ἄλγος πόνου ἐνδομύχου καὶ πληγῶν ὁ τάλας συντριβεὶς, τοῦ ἵππου του κατέπεσεν, ὡς πίπτει κεραυνόπληκτος. — Προσήγγισεν ἡ στρατιά. — Ὁ δύστηνος Ἀθὰλ ἀκίνητος τὴν φοβερὰν σκηνὴν τῆς φρίκης ἀτενίζει. — Βαθὺν ἀρήσας αἴφνης στεναγμὸν, καὶ τοὺς Ἰνδοὺς προστάξας τὸ παρθένον πτῶμα ἐκ τοῦ ὕψους πρὸς τὴν γῆν νὰ κλίνωσιν, ὡρκίσθη ν' ἀποθάνῃ.

—

Ἡ δύστηνος καὶ ἄπνους βασιλὶς κατεβιβάσθη. Ἀμορφον τὸ ἱλαρόν της ἦτο καὶ ὡραῖον πρόσωπον. Θανάτου πτέρυξ φοβερὰν καὶ παγετώδη ἔχεε σκιὰν ἐπὶ ἄβρου καὶ καθαροῦ μετώπου. Ἔπεσε πρηνὴς ὁ ἐρωμένος καὶ μνηστὴρ Ἀθὰλ καὶ ἔκλαυσε τὴν ἡρωΐδα κόρην. Κατηφεῖς οἱ δύστηνοι Ἰνδοὶ τοῦ δράματος τὴν πένθιμον σκηνὴν ἐνατενίζουσι. Τοῦ θρήνου κορεσθεὶς καὶ ὁρκισθεὶς ἐκ νέου ν' ἀποθάνῃ ὁ Ἀθὰλ, ἐπὶ φορείου ἄπαλοῦ καλάμου Ἰνδικοῦ ἐπέθηκε τὴν βασιλίδα κόρην, καὶ στενάζων πρὸς τὸ φρούριον ἐφέρετο. Ἐντὸς χλαμύδος καταχρύσου τὸν νεκρὸν τοῦ βασιλέως ἥρωος Σαχὴπ Ἰνδῶν δεκὰς ἐκόμιζε. Καὶ ἦν ἡμέρα αὐτὴ πένθιμος. Προσῆλθον ἤδη καὶ τῶν χθὲς φυγόντων τοῦ ἀγῶνος τὴν φθορὰν Ἰνδῶν τὰ τεθλιμμένα λείψανα ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν ὀρέων καταβάντα.

* * *

Πυρὰ μεγάλη ὑψηλὴ προητοιμάσθη. Τοῦ φρουρίου ἔξωθεν λαὸς καὶ τοῦ Ἀθὰλ οἱ θάλλοντες πολεμιστὰὶ κυκλοῦσι τὴν σκηνήν. Ἐπὶ τοῦ ὕψους ἡ νεκρὰ Δαθάμα καὶ ὁ ἥρως βασιλεὺς Σαχὴπ ἐτέθησαν. Χρυσὸς καὶ ἄργυρος ἐτέθη ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Θεραπαινίδες ἑκατὸν καὶ ἡ Μαθὰμ ἡ μήτηρ Βασιλὶς καὶ τοῦ Σαχὴπ τοῦ βασιλέως σύζυγος ἐκεῖ ἀνέβη. Κλαίει ὁ δύστηνος λαός. Ἤδη γλῶσσαι τοῦ πυρὸς ὑψοῦνται πανταχόθεν. Ὁ Ἀθὰλ ἀτάραχος τὸ ὕψος ἀναβαίνει τῆς πυρᾶς καὶ τῆς παρθένου καὶ μνηστῆς Δαθάμας τὴν μορφὴν ἀσπάζεται. Φρίσσει ἡ φάλαγξ τῶν πιστῶν αὐτοῦ Ἰνδῶν. Ἀπὸ τοῦ ὕψους ὁ Ἀθὰλ πρὸς τὸν λαὸν τοιαῦτα λέγει.» Ὦ πιστοὶ λαοί. Ἀκούσατε, οἱ βασιλεῖς τῆς χλοερᾶς κοιλάδος τοῦ Πενζὰπ ἀθρόοι ἀποθνήσκουσιν ὡς ἥρωες. Οὐδεὶς τὸν θρόνον πλέον τὸν θρηνοῦντα θ' ἀνακῇ τοῦβασιλέως ἥρωος Σαχὴπ, καὶ τοῦ ἀνδρείου βασιλέως, ὦ Ἰνδοὶ, Ἀθὰλ. Ἰσότης. Πᾶς Ἰνδὸς, καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Πενζὰπ πολεμιστὴς, ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς πυρᾶς τοῦ ὅρκου ἀπολύεται, ὃν οἱ προπάτορες αὐτοῦ πρὸς τοὺς πατέρας ἔδωκαν ἡμῶν! Ὦ τέκνα, χαίρετε!»

ΠΟΙΗΣΙΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗ.

—

Ἐπὶ τοῦ τάφου ἐρωμένης.

Ἐπάψανε τὰ χείλη σου
τὰ ῥόδα νὰ σκορπίζουν,
εἰς ἕνα μνῆμα ἀναίσθητο,
τὴν εὐμορφιὰ χαρίζουν,
αὐτὰ 'ποῦ ἐγλυκοφίλησαν
οἱ ἔρωτες συχνά.

—

Σὰν ἐλαφρὸ θυμίαμα
ἡ θεία ψυχὴ ἀναβαίνει
σ' τὸν οὐρανὸν, τὸ σῶμα της
κλεισμένο ἐδῶ προσμένει.
τὸ φλογισμένο σῶμα μου
νὰ τὸ δεχθῇ ψυχρό.

—

Σὺ 'ποῦ τόλμησες, πέτρα τοῦ τάφου,
τέτοιαν εὔμορφη κόρη νὰ κλείσῃς,
μὲ τὰ βάκρυα θέλω νὰ σχίσῃς,
ὅπου χύνω πικρὰ καὶ θερμά.

—

Σχίσου ναί, καὶ εἰς τὰ μαῦρα σου βάθη
γλυκὺ θάλαμο ἐκεῖ νὰ μοῦ δώσῃς
τὸ πολύπονο σῶμα νὰ ἑνώσῃς
μετ' αὐτοῦ 'ποῦ τὸ κράζει σιμά.

* * *

Αἴνιγμα.

Εἶμαι μυθικὴς τις ἥρως, σπανιώτατος τὸ κάλλος,
τὸ δ' ὁμώνυμόν μου ἄνθος διαχέον εὐωδίαν
ἐκμαγεύει τὴν καρδίαν.
Ἂν τὰ πρῶτά μου ἀφήσῃς, τιμὴν, ὅσην οὐδεὶς ἄλλος,
ἔχω παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ τῷ Βάκχῳ δὲ ἰδίως.
ἀλλὰ εἶμαι τίς καὶ ποῖος;
Ἂν τὸ μέσον μου ἀφήσῃς, καὶ μὲ ἀναγραμματίσῃς,
φυτὸν πάλιν θὰ μὲ ἴδῃς, ἀλλ' οὐχὶ φυτὸν σπουδαῖον
ὡς τὸ πρότερον ὡραῖον.
Ἂν τὸ δεύτερόν μου αὖθις ἀπαλείψῃ, θὰ μ' ἀφήσῃς,
ἵνα γείνω ὅλος ἴσος. Καὶ τὸ δεύτερόν μου πάλιν
κρύπτης, φίλε, βλέπεις ἄλλην
ἰδιότητα μεγάλην. Δηλητηριάζω λίαν
τῶν ἀνθρώπων τὴν καρδίαν.
Ἂν μὲ ἀναγραμματίσῃς,
χρήσιμον ἐγὼ θὰ γείνω εἰς τὸν εἰκόν σου ἐν κτῆνες.
Ἂν μὲ ἀποκεφαλίσῃς,
εἰς τὴν σάρκα σου ὑπάρχω, ὡς τῶν μελισσῶν τὸ σμῆνος.

Κ. ΠΑΘΘΟΝΙΔΗΣ.